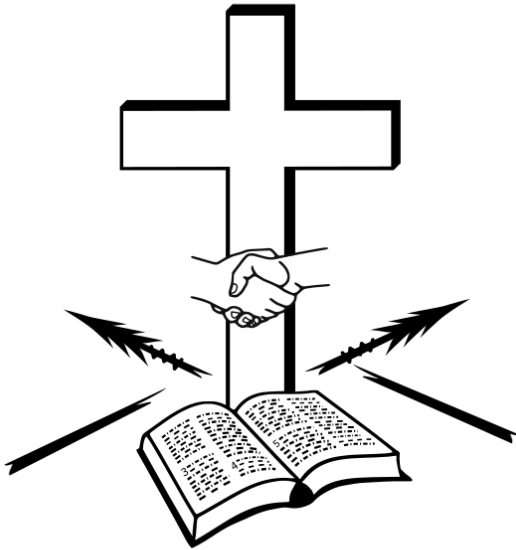

**Mbumbukiam-qa Manqat
Mbomambaqape**

**Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape
Ruth, Jonah, and the New Testament in the Kuni dialect of the
Kuni-Boazi language of Papua New Guinea
Rut, Jona, na Nupela Testamen long tokples Kuni-Boazi long
Niugini**

copyright © 2015 Wycliffe Switzerland

Language: Kuni-Boazi

Dialect: Kuni

Translation by: Wycliffe Switzerland

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-04-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 4 Apr 2025
f10a11c4-6a0c-5775-9168-c6e73df1a68f

Contents

INT	1
Lut	2
Ziona	9
Metiu	13
Mak	89
Luk	135
Zion	214
Keliso-gi u-anim	270
Lom	342
1 Kolin	377
2 Kolin	409
Galesia	430
Efesus	442
Filipai	454
Kolosi	462
1 Tesalonika	470
2 Tesalonika	477
1 Timoti	481
2 Timoti	490
Taitus	497
Filemon	502
Iblu	504
Zems	531
1 Pita	540
2 Pita	549
1 Zion	555
2 Zion	564
3 Zion	566
Zud	568
Manqat Qandoveveam	571
Ovøyam manqat	608
Baebol manqat vinivinimba	649

Megeat manqat-qase, nqanek Niu Testamen-qa yaq-te

Nqanek Niu Testamen, Kuni manqat-te, Mbumbukiam-qa Manqát. Ni khanakhanakh kandambá, Mbumbukiam ginitøke, nqanek mbuk ndakin qeikhouim. Iz eqawat matev ate ndægo, taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa begó.

Ibugukhokhof Keliso-gi u-anim neka ezoqa nøme, Niu Testamen, Glik manqat-té ginø-peaomém. Geté vaev-te, ezoqa áv giniqeivím nqægo: Ezoqa kopoáv, ndigu Glik manqat zøtezateáv. Yaq ndigu nqanek mbuk, manqat vinivinimba-té ginø-qambugimém. Ibugukhokhof, manqat kopokopo-te mbá, giqambugimem. Até Inglis manqat-té-a, nupøkhán mbá, Baebol mbaín. Vaev-te mbá ginø-qambugimém, manqat vinivinimba nøme namba. Geté ndakin Baebol manqat, manqat kopoav-qape-té, giqambugimem. Manqat nøme mbaín, ezoqa manqat kopoav-qape-te giqambugimem, av Baebol manqat ndægo. Zapa ndógo, nqanek Mbumbukiam-qa Manqát. Yaq ndøgo gigiap-qapé. Ezoqa mokho, ùni bembøe-ndapém. Soqaín ndøgo, manqat vini-te tigeve:mat o ti-ewagat, yaq mokho vini tindapat.

Manqat ndøgo, Mozes ibugukhokhof Izlael ezoqam gezø-ein, ate ni-té-a, gigiap-qapé. Ta manqat ndøgo, áv qanengáz nqægo: “Gèndoyogé, Izlael ezoqam!” Geté ta manqat-te ndøgo, Kuni iz tizi-sokhofem, yaq ta manqat-qa wag, av nqægo:

Gèndoyogé, zo Kuni ezoqam! Evezøza, nigí Mbumbukiam, Evezøza sa ndégo. Mbumbukiam nøme mbaín.

Kuku yà betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa bazaføgakh-te.

Nqanek guguna manqat, no nqægo nqazø-etoumit, zo oskia mbo-mataváp. Zogi nakheis zóté-zømesimát. Khoev-te tozo-qonumat o nakhoa-te tozo-okhoat o venanqei nonqo-te tozo-sømbimat o tozosuzat, manqa oskia zøløvuát.

Deut 6:4-7

Niqa viam manqat, Mbumbukiam-te, nqánek: Ndego zo Kuni ezoqam, bèzøtøkeé, yaq zo teqa Manqat neka tege Nqova Mbomambaqape mokho-te, Kliten matev-te vøefisam, neka ezoqa kopoav-qape bēqeivi, av nqægo, teqa manqat unimanqatín neka mokho kandambā nqambogo.

Mbumbukiam ndøgoát, zo namba, ate ndøzøte:go.

Lut-qa emanqat

Elimelek Moab manqei-te geyag

¹ Qàgoám. Ta khøuwa-te ndøgo, manqa ovøyam megetapak Izlael manqei gimbo-kewagam, vikia sekeqape ndømát. Yaq Betliem vemiyav-te ndøgo, Zuda manqei-te, ezoqa kopu møndoyagám. Yaq ngenek ezoqam Moab manqei-té genøyág, zas neka nakhei angana menas namba. Zapa ndøgo, Zuda manqei-te ndøgo, lou mbaín. Vikia sekeqape ndømát.

² Ngenek ezoqam, teqa iz Elimelék. Neka zas-qa iz Naomi. Neka nakhei angana-qa iziz nqáneq, Malon neka Kilion. Elimelek, ndego Eflat khagua bawan-ák. Betliem vemiyav-té geyagám, ndøgo Zuda manqei-te. Yaq geyag, ndøgo temøqóm, Moab manqei-te.

³ Yaq Moab manqei-te giyagam, Elimelek gënaním. Yaq Naomi neka nakhei angana menas sègezuváz.

⁴ Nginik nakhei angana menas Moab sakheis ndøzøkím. Sakhei gizøkím, tiqa iziz nqazøgo, Opa neka Lut.

⁵ Naomi nakheis namba, Moab manqei-te guyagam, viav ande äv tén ndægó. Yaq vaev até ndigú-a, nakhei menas, Malon neka Kilion, vøpakhaez. Yaq Naomi yakhapús segeyagám. Zivis mbaín-a, nakheis mbain.

Naomi Lut namba ekeza manqei-te guiqavan

⁶ Yaq Naomi Moab manqei-te guqotam, manqat äv guni-ewág nqægo, *Yawe ekeza ezoqam nqawa møndøzø-tøké, lou-qa yaq-te. Yaq ndugu matavap äv gunivé nqægo. Ekeza manqei-té gunøqaván. Yaq ziupim-pakha-za namba gigiap vøkhakheinam,

⁷ manqei ndøgo sasa ndø-ivøvem, ma gi-yagam. Yaq ndigu tinø-qavanát ndøgo, Zuda manqei-te, ziupim-pakha-za namba.

⁸ Geté ate av-té gi-apat, yaq Naomi nginik ziupim-pakha-za guzø-ein, "Zøkeza zøvøndipakha-té qazonø-qavøním. Zo matev mbomømbomá qazo-goam no-te neka zogi zøivis-pakha-te, ndigu gipakhaez.

⁹ Yaq Yawe matev mbomambaqape ndømatanám zo-te, neka yage eqeieqei vøzø-etoám, angana ndakinak namba."

Yaq Naomi ziupim-pakha-za menas sègegavém, sasa ndø-eivam. Eiv gèzømbø-eqavát.

¹⁰ Yaq ziupim-pakha-za gindu-einim, "Tiá. Ni qo namba, qogí ezoqam-té qazinø-niáv."

¹¹ Geté Naomi guzø-ein, "Nogí sæ-pakha-za. Zøvøndipakha-té qazonø-qavøním. Gekha zapá, no namba tiziniav? Ge zø ndozo-matavap? No nakhei angana nøme ndønøfakhaz, zo vøezøkím? Mbaín.

¹² Yaq nakémbá. Zo vøqavøním, zøkeza zøvøndipakha-te. No khåpe-nøte-ngæpuka-én, anganeam nøme vøtëndáf. Até ndøgó-a, no nqægo lova anganeam ndakinak tændaf, yaq nakheis tinøfakhaz,

¹³ yaq ge zø, viav kopov ndozotó-kewagat atema nginik nakheis vumúfís? Ge zø, ngængæm até ndozóyagat, atema nogi nakheis zo vøzøkím? Nogí sæ-pakha-za. Av taoká. Noqa yage møndøsoqá. Yawe gënøngíu. Geté zo kopømbaqapé, yage ndakinak nqawa tozomø-ndapem. Yaq nakémbá, zøkeza ezoqam-te vøqavøním."

14 Naomi nqanek manqat gu-ein, yaq ndigu nangó ginø-eivám. Yaq Opa até gundigu, zakhapuka-pakha sège-møvøiú, ouo manqat vømbø-ein, sasa ndøwav. Geté Lut sègeqóm, Naomi namba.

15 Yaq Naomi gundu-ein,

“Nqáe! Qoge qakhapikia-pakha-gu zas, ekeza ezoqam-té neka mbumbuk-té gunøqaván. Até qó-a, qakeza ezoqam-te vøqaváq.”

16 Geté Lut gundu-ein,

“No qavønim-qa yaq-te nøpøuwét. No qó namba nøténáv. Qo ande áv khoqotéqáv, no ndógo tótónáv. Qo ande áv khoqoté-yagát, no ndógo tæyagát. Qogi ezoqam, ndigu nogí ezoqam ndógoát. Neka qoge Mbumbukiam, ndego nogé Mbumbukiam ndógoát.

17 Qo ande áv khoqomé-naqaním, até nó-a, no ndógo tæmónaním. Neka no ndógo tæ-otambát. Ni løvøte mbá mé:qatanó. No manqat av nqate-manqate, matanapøteav tøgoat, yaq Yawe kopømbaqapé. Bèngiænó.”

18 Yaq Naomi guqeiv av nqægo, Lut matavap møndøgø, tu namba tu-iwav, yaq ndugu manqat nøme einiáv.

19 Yaq nginik sakhei menas sègezáv, atema Betliem vemiyav-te vømøfakhaz.

Yaq Betliem vemiyav-te gimøfakhaz, ezoqa ate gi:goam nqova zøndáf. Ti-mbá tiwabám. Yaq sakheis vemiyav-te gigoam ndøgo, áv gini-akhaém nqægo,

“Gé, ngunuk unimanqatín, Naomi?”

20 Geté Naomi guzø-qavøiu,

“No Naomi nø-akháyám. Taqa manqa mokho, ‘Yage qanimáv’. Geté Mala zonø-akhaemat. Taqa manqa mokho, ‘Yage soqain’. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam Bazaføgakh-Qape noqa yage gènøngiú.

21 No bugukhokhof nqanek manqei ande qate-ivav, no anganeam-ús neka nakhei angana-ús. Geté Yawe ndakin no nqawa gendo-itumb, nqanek manqei-te, no anganeam mbain, neka nakheis mbain. Gé, gekha zapá no Naomi tozonø-akhaemat? Yawe noqa yage møndønø-ngiú.”

22 Naomi tugu zivap-pakha Lut, ndugu Moab ezoqam, tu namba Moab manqei gindi-ivøvem, atema Betliem vemiyav-te vømøfakhaz, ta khøuva-te ndøgo, bali vingisam viav ndø-ogitát. (Bali ndigu loge gigiáp. Tiqa bugug andé eketóp.)

2

Lut Boaz-gi sasae ezoqam namba gi:sasaetat

1 Naomi ekesu møndømbo-goám. Teqa iz Boáz. Ngenek tugi zivis-pakha Elimelek, tegé ekeza ezoqám. Ngenek ezoqam gigiap kopoav ezoqám, neka ndego iz-akhaé.

2 Yaq khøuva nøme, Lut, ndugu Moab sævam, Naomi gumbo-ein,

“No ambá khæ-té qatønávín. Yaq bali khakhayakh ndigu, ezoqa tizuvatet, tæmøpisám. Ezoqa nøme tanakh ndønøgø, vønø-eín.”

Yaq Naomi gundu-ein,

“Sæ-pakha. Qanimáv. Vøqáv.”

3 Yaq Lut tunøwáv ndógo, khæ-te, bali khakhayakh vømøpisam, ndigu sasae ezoqam gi:qogavat, gi:zuvatát. Geté ndugu mè:-otevák av nqægo, nqanek khæ Boaz-qá, ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam.

4 Ndugu ate av-té bali khakhayakh guipisumat, yaq Boaz tendowáv ndógo, Betliem vemiyav-te, tegi sasae ezoqam khanakhanakh manqat vøzø-ein,

“Yawe ndógoát zo namba.”

Yaq ndigu sasae ezoqam gindu-einim, “Yawe zenda ndø:vé qo-te.”

⁵ Yaq Boaz Lut gu-omet, yaq ndego ezoqam, sasae ezoqa gezø-kewagat, äv gembøebeváp nqægo,

“Ndugu gekha mbasønakâm ndunduya?”

⁶ Yaq ndego gendo-ein,

“Ndugu Moab manqei-ak mbasønakâm. Naomi namba me:geavún.

⁷ Ngunuk no äv gunømbe-eín nqægo, ‘No ambá bali khakhayakh nopisamín, qogi sasae ezoqam ndi:zuvatet.’ Ngunuk qanaqanus-qape sasae gungaz atema ndakin, pusa-qase agé taevéäv. Khoev-qase-te ndøgo, khapémbá gumøqomin, nango é-vøsasaein.”

⁸ Yaq Boaz nqanek manqat ge-ewag, ndego Lut äv gembøe-eín nqægo,

“Sæ-pakha. Qotøndé-ewäg. Noqa manqat nqánek. Qo ezoqa nøme-qa khæe-te ndøqáv, bali khakhayakh voqomø-pisâm. Geté sa nqánek, qoqógót, nogi sasae mbasønakheis namba.

⁹ Gezømeté, nogi sasae ezoqam. Bali av kini-qogavet, mbasønakheis até vøzøpáev, ndigu ndiløvnøvemmet. No angana manqa møezø-løvuá. Qo matev-qase geqá-gonemák. Yaq qo ibøkha naq taqapap, ibøkha vømø-iz ndøgo, angana gizivemem.”

¹⁰ Yaq Lut Boaz-qa manqat mbomambaqape gu-ewag, ndugu até gundigu, katuk gumøkuí, teqa megemege-te, sasa ndøk hafutav, kawa até manqei vømbø-khanaz. Yaq gumbo-ein,

“No manqei vini-ák. Geté qo tanakh kandambá qoqonøgo.”

¹¹ Yaq Boaz gendo-ein,

“No manqat ate ndægo møe-ewág, ndøgo qogu qakhapuka-pakha-te matev mbomømboma ndoqombogo, yaq qævis vøndënanim-a, atema ndakin. Qavøndipakha neka qakeza ezoqam-qa manqei møqotøndo-iváv. Yaq qo ndakin nqánek qoqoyagé. Geté bugukhokhof niqa bawan qate-ateäv.”

¹² Qo Yawe yaq-fia ndøqagó, av qo matev egeieqei qoqotego. Yaq-fia kandambá teqago, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam, qo tøke-qa qoqotøndoqav te-te.”

¹³ Yaq Lut gundu-ein,

“Khanánqa. No ezoqam khapúmbá. Qogi sasae mbasønakheis møndømø-løvumbumím. Geté qo tøke kandambá nqoqonøgot. No khanakhanakh kandambá, qo nqanek manqat qoqonø-ein.”

¹⁴ Yaq khøuwa muin, lou loge khøuwa qandap ndøgo, Boaz Lut tømboe-akhá,

“Qotøndéqáv. Lou qólóg, neka lou yaf-te voqotú-afanâm.”

Yaq Lut Boaz-gi sasae ezoqam namba gi:qonav, Boaz bali lonqotøvap mbo-etoám. Gulouz, qambo-ewez, nøme sègeziváz.

¹⁵ Yaq Lut lou gumulog, gu-itan neka sasae manqei-te nqawa guwav, Boaz ekeza sasae ezoqam manqa äv gezømbe-løvuá nqægo,

“Ndugu mbasønakam mbøe-khafeném. Até ndøgø-a, bali løvøtap ndi-abap, ndugu kopømbaqapé bali khakhayakh tupisumit.

¹⁶ Geté bali løvøtap ndi-abap ndigu, nøme zó-ovobém, neka manqei-té qazonø-abømem. Yaq ndugu kopømbaqapé tupisam. Manqat mbo-einim ta zapaya.”

¹⁷ Yaq Lut bali khakhayakh gupisumat, até vømøkhagus. Yaq bali nanga tag gukoqogimat ndøgo, andé kandambá gunqeitaz, ava-te. Ande äv 10 kilogrém ndægó.

¹⁸ Yaq bali nanga gumokhopez, vemiaiv-te guqavan, zakhapuka-pakha gëmbozømet, gimboogoam. Yaq Lut bali lonqotøvap ndigu, khøuwa muin guizivaz, qambo-ewez, zakhapuka-pakha vømbø-etoam.

19 *Yaq Naomi gèmbøe-ogofám, bali nanga khape-gimbøe-khouwez, gum-bobevap,*

“Nginik bali nanga gekha ezoqam-qá khæ-tê qoqó-pisumam? Yawe zenda ndò:vé, te-te ndego qo geqatøke.”

Yaq Lut zakhapuka-pakha gumbo-ein,

“No bali nanga qæpisumam, khæ eve iz nqambógo, Boáz.”

20 *Yaq Naomi gundu-ein,*

“Yáiyé! Qanimav tantáv. Yawe zenda ndò:vé, Boaz-te. Manqa mbusa ndøgo, Yawe khandi ezoqam-te neka løvøte ezoqam-te geve, ni tini-kewagat, ndego oskia mbomataváp. Nande Boaz, nigi angana, ndigu gipakhaez, tigi ekeza ezoqám. Ezoqam av nde-go, Mozes-qa guguna manqat áv qane-eín nqægo: Sævam ndugu anganeam tembonanim, yaq anganeam-gi ekeza ezoqam yábembo-tøkéé.”

21 *Yaq Lut gundu-ein, ndugu Moab-ak,*

“No ndego manqat nøme mba nømbo-eín av nqægo, ‘Até vøgó, nqanek nogi sasae ezoqam namba, atema bali nanga viav bemø-navøem.’”

22 *Yaq Naomi ziwap-pakha gumbo-ein,*

“Nanda mbomá, qo tegi sasae mbasønakheis toqozø-pavat. Tiqa zita-te bali khakhayakh toqotøndó-pisumát. Geté qo khæ vini-te toqomø-pisam, ezoqam andé matev vinivinimba vøqambé-matønømēm.”

23 *Yaq Lut ndógo tusasaetám, Boaz-gi sasae mbasønakheis-qa avønin-te, atema bali nanga neka wit nanga viav vømø-navøem. Yaq ndugu zakhapuka-pakhá namba me:yagám.*

3

Lut Boaz-te tøkè-qa yaq-te guwav

1 *Khøuwa nøme, Naomi Lut gumbo-ein,*

“Sæ-pakha. No anganeam é-bataqa-omét. Yaq qo mbomambá tønøyagé.

2 *Qo mòqote-qatéq. Boaz, tegi sasae mbasønakheis namba qoqote-sasaetát, ndego nigi angana-gé ezoqám. Nqæ! Nqægo lova ndego bali nanga ndø-evemét, bali nanga tøkuzá manqei-te.*

3 *Ndakin áv qoqotégó nqægo: Vøkhæ-khakuám. Tae et sisip mbomambaqape qógé, neka ndabua eqeiegei voqó-uzám. Yaq teqa bali nanga tøkuzá manqei-té qonóqáv. Geté Boaz beqámékh. Ndego lou loge ùni bembøe-navøem.*

4 *Yaq ndego temøbuv, qo ùnime-omét, ma te:buv ndøgo. Yaq venanqei tebuvit ndøgo, qo toqonóqáv ndøgo, teqa ndabua khafuvam nonqo vøqombó-onqá, teqa zenda tokhotapak-te, sasa qóbüv. Yaq manqat ndøgo, tenóqá-eín, qo ande gekha matev me qógð.”*

5 *Yaq Lut nqanek manqat gu-ewag, gundu-ein,*

“Qanimáv. No matev ndæmatanám, av qonømbe-manqatat ndægo.”

6 *Yaq ta lova ndøgo, ndugu tunøwáv ndøgo, bali nanga tøkuzá manqei-te, yaq manqat ate ndægo vømbøpaev, av zakhapuka-pakha gumøndæ-ein.*

7 *Yaq Boaz lou gumulog ndøgo, khanakhanakh gendap, yaq bali nanga møvøza avønín-té segebüv. Yaq venanqei gebuvat ndøgo, Lut até gundigu, aiyav-tê gunøwāv, Boaz-qa ndabua khafuvam nonqo vø-onqá, sa zenda tokhotapak-te ndøgo, sasa ndøbuv, teqa zenda tokhotapak qame-vavøem.*

8 *Ande áv lova u mbá ndægó, Boaz tønësuzám. Yaq ma ge:qambun, nqova mbondáf. Ae, teqa zenda tokhotapak vavap-te sævam gubuvam.*

9 *Yaq gumbobevap,*

“Qo gekha ezoqám?”

Yaq gundu-ein,

“No Lút. No ezoqam khapúmbá. No andé qogú sasae mbasønakám. Qoqa ndabua khafuvam nonqo, ov-qase nandav, no qonókhafuí. Yaq no tabate-nøtén, av nqægo, qonó-kewagát. Zapa ndógo, qo nogé anganeam-pakha-gé ekeza ezoqám. No ambá qonøkeín.”

¹⁰ Yaq Boaz gumbo-ein,

“Sæ-pakha. Yawe ndógoát qo namba. Qo qakhapuka-pakha matev qaniqanimáv qoqombo-goam. Geté matev ndakin ndoqo-matønumit, qo no-te tøke-qa qoqotøndoqav, ndøgo møndøløví qoqa matev mbomømboma ate ndægo, qoqo-matønumam. Angana ndakinak kopoáv ngiyage. Nøme gi-giap kopoav ezoqám neka nøme gi-giap-av ezoqám. Geté qo matavapøteáv av nqægo, ‘No anganeam ndakinak sændáf.’

¹¹ Sæ-pakha. Qo møe ndøgó. Gekha manqát ndøgo, qo toqonø-ein, sæmatanám. Ezoqa ate ngi:gu, nqanek vemíav-te ngiyage, møndæzøté, qo sævam matev mbomambaqapú.

¹² Unimanqátín. No qogé anganeam-pakha-gé ekeza ezoqám. No yáбатаqa-keogé. Geté ezoqa nøme ndégó, ndego uni qoge qøivis-pakha-ge ekeza ezoqam. Ndego bãmbokho-beváp.

¹³ Até vøkhægót nqanek, nqægo lova. Yaq qanaqanus sizíqevím, andé gekha matev me petéfakhån, penømakhaya. Ndego tømboqoe teqaki, ság, beqakí. Geté ndego tømboeqasi, kopømbá. No Yawe-qá bugug-té qataqambø-manqaté, no ndæqakí, ndego poeveav tøgoat. Até vøkhæbuvíf nqanek, atema qanaqanus.”

¹⁴ Yaq Lut Boaz-qá zenda tokhotapak-té gubuvát, atema vøndønqoe. Geté agé paveateáv. Até gupøistám. Yaq é-møndosuzám. Ezoqa bøi vizu møe ndøgó. Zapa ndógo, Boaz áv gumbøe-eín nqægo,

“Ezoqa nøme betezøté av nqægo, sævam møndøgoám, no namba, nqanek bali nanga tøkuzá manqei-te.”

¹⁵ Yaq Boaz Lut manqat nøme gumbo-ein,

“Qakeza ndabua nøme nandav, nqanqa-te nandaqambovi, vøkhofá. Qóvøndáz.”

Yaq Lut ndabua vøvøndaz. Yaq Boaz até gendego, bali nanga vømbøe-goutaz. Kopoáv gumbøeqoutaz, ndabua até vømømbø-qoqovøem. Taqa viniv andé áv 20 kilogrém ndægó. Yaq Boaz Lut bali nanga kawa-té gumbøezáv, Lut vøwav, yaq ndego ekeza vemíav-te sasa ndøqavan.

¹⁶ Yaq Lut zakhapuka-pakha-te guqavan, zakhapuka-pakha áv gumbøebeváp nqægo,

“Sæ-pakha. Matev áv khaqambé-fakhan?”

Yaq Lut emanqat ate ndægo vømbøe-votot, av Boaz matev qaniqanimav gumbøe-matanam.

¹⁷ Yaq manqat nøme gundu-ein,

“Nginik bali nanga-qape Boaz nø-etoám. Ndego áv genømbe-eín nqægo, ‘Qo qakhapuka-pakha-te zenda-zenda mba ndøqáváf.’”

¹⁸ Yaq Naomi gundu-ein,

“Sæ-pakha. Sizió-kewagét, andé gekha matev me ndøfakhån. Ndego Boaz pusa naqanøká gétayák. Matev unimé:gó, nqægo khøuwa.”

¹ Yaq Boaz até gendego, vemia v mboqog tambav-té genøwáv, angana ma manqat gi:vøovumam, vømøqom. Yaq Elimelek-ge ekeza ezoqam ge-omet ndøgo, teqa yaq-te Boaz Lut manqat gembøe-ein, yaq sègembo-akhá,

“Khanánqa. Qotøndéqā. Qànøqóm nqanek.”

Yaq ndego ezoqam gendowav, vøqom.

² Yaq Boaz vemia v megetapak ten sasa zø-akha, gezø-ein,

“Qànøqonáv nqanek,”

yaq ndigu vøqonav.

³ Yaq Boaz ndego ezoqam gembo-ein,

“Qo mòqote-qatéq. Naomi, ndugu sævam, Moab manqei-te gunduqavan, tugi anganeam-pakha Elimelek, ndego nigé ezoqám. Yaq ndakin ndugu Naomi, teqa manqei wi-qa ndøgó, tege ekeza ezoqa nøme-te.

⁴ No äv qate-matøvé m nqægo, qo bàtaqa-eín, taqa yaq-te. Qo nqanek manqei taqa-pøovat, kopømbá. Nginik vemia v megetapak neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, ngiqonøve, soqó-eín. Geté qo wii pøeveav tøgoat, taqambo-qasi, sègenø-eín. Zapa ndøgo, qoqa zita-te ezoqa nøme mbáin, nqanek manqei tewi. No mba nogó.”

Yaq ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam gendo-ein,

“Qanimáv. Manqei ndæwí.”

⁵ Yaq Boaz manqat nøme gembo-ein,

“Geté nqanek manqei Naomi-te toqondap, até Lut voqó-okí, ndugu Moab sævam, Elimelek-ge yo-pakha-gu zas. Yaq av ndægo, ta manqei ndøgo løvøte ezoqam-qa iz-te sekembá segégoát.”

⁶ Yaq ndego ezoqam gendo-ein,

“Av tægoat ndægo, yaq no kopømba mbáin manqei tæwi. Soqáin ndøgo, nogi nakheis sa timølvuz, noqa løvøte khøuwa-te manqei tiqaqem. Qo taqa-pøovat, qakeza ndøndáp. No kopømba mbáin tændap.”

⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael manqei-te, matev äv qazømbe-goám nqægo. Ezoqa manqei o gigiap ezoqa nøme-qa zenda-te ge-ivavín, ndego tamak kopo ndøkhofáin, ndego ezoqa nøme vømbø-etoamin. Yaq ezoqa ewaqape tiabiti-zøté, av nqægo, ta gigiap ndøgo, ndakin ezoqa vini-qá. Nqanek Izlael ezoqam-qá matév.

⁸ Yaq ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam Boaz gembo-ein,

“Qo qakeza ndøwí.”

Yaq ndego até gendego, tamak kopo gèkhofá, Boaz sasa mbo-etoam.

⁹ Ndego nqanek matev gego, yaq Boaz vemia v megetapak neka ezoqa ewaqape giqonavam, äv gezømbe-eín nqægo,

“Nqægo khøuwa, zo ezoqa ewaqape ate nqazøte-qonøve, zo mòzoqeivím. Manqei ndøgo, Elimelek neka tegi nakheis, Kilion neka Malon, tiqa manqei qagoam, no nowí, Naomi-te.

¹⁰ Yaq ngunuk ngæmam, Lut, Moab sævam, Malon gu-okiam, ndugu ndakin nogú sævám. Neka yaq nakhasam anganeam tumumbu-fakhan, ngenek løvøte ezoqam-qá iz neka manqei teabete-ndapét. Yaq av nqægo, Malon-qa iz sa gemø-navøemák teqa bawan-te neka nqanek vemia v-te. Nqægo khøuwa zo ezoqa ewaqape ate nqazøte-qonøve, matev mòzoqeivím.”

¹¹ Yaq ndigu megetapak neka ezoqa nøme, mboqog-te ndøgo giqonavam, gindu-einim,

“Qanimáv. Ni mòiqeivím. Yawe zenda ndò:vé, ngunuk sævam-te, qo toqó-okí, qoqa khoev-te tunduwav. Yaq ngunuk sævam nakheis kopoav tiabembøe-fakház, av nginik sakhei menas ngi:gu, Laisol neka Lia nakheis gizømbe-fakhaz, ni Izlael bawan ate nqazi:gu qazindu-manazømem. Yaq

Eflat khagua bawan mokho-te neka Betliem vemiyav-te nqanek, qoqa iz kandambaqape tabetaqambegó neka gigiap kopoav ezoqam voqógoát.

¹² Yaq nakheis ndigu Yawe teqa-etoam, ngunuk sævam-te, tigi zi kopoav-gape tiabitigú, av Pelez-gi zi ndi:gu, ndego Tama neka Zuda, tige yo.”

Lut patu qamboqata

¹³ Yaq Boaz até gendego, Lut vō-oki, venanqei nonqo vōtøkuanem. Yaq Yawe gëmbotóké, kha viniv vōndap. Yaq nakhasam anganeám gundaf, gui-ova.

¹⁴ Yaq Lut gui-ova, sakheis vemiyav-te ndøgo, Naomi åv gimboe-einím nqægo,

“Khanakhanákh Yawe-te, ndego qo qazeo geqa-etoam. Ngenek ezoqam iz akhae ndøgoát, Izlael manqei-te.

¹⁵ Ngenek qazeo, qo khanakhanakh ndøqa-etoám, qoqa yage-te. Yaq qo toqotumu-ngæpuka-eq, ndego qo qákewagát. Neka qo khanakhanákh. Qogu qæwap-pakha, ngenek nakhasam gui-ova, ndugu poev kandambá qo-te. Qo amba nakhei angana seven tiqagonin, ndigu ambá kopømba mbain tiqa-tøkeemin, av Lut nguigu, matev guimatanam qo-te.”

¹⁶ Yaq Naomi nakhasam sègendáf, vøngenøtam. Yaq ndugu Lut noundape mbotøkeám.

¹⁷ Yaq ndigu sakheis, ta vemiyav-te ndøgo giyagam, gi-einim,

“Yáiyé! Ndakin Lut nakhasam anganeam mõndømboqán. Ndego andé Naomi-gé nakhasám.”

Yaq ndigu iz Obed mbo-akhaém.

Yaq ndego Obed gumu-khouwev, nakhasam gembo-fakhan, Zesi. Neka ndego Zesi gumu-khouwev, nakhasam gembo-fakhan, Deivid, ndego iz akhae kandambaqape gegoam, Izlael manqei-te ndøgo.

Deivid-gi atanakha-zapazapa-za

¹⁸ Deivid-qa zapa av nqægo qande-itán:

Tege atanakha-zapa Peléz. Pelez gemanaz, Ezlon ndøqán.

¹⁹ Yaq Ezlon gemanaz, Lam vøqan.

Yaq Lam gemanaz, Aminadab vøqan.

²⁰ Yaq Aminadab gemanaz, Nason vøqan.

Yaq Nason gemanaz, Salmon vøqan.

²¹ Yaq Salmon gemanaz, Boaz vøqan.

Yaq Boaz gemanaz, Obed vøqan.

²² Yaq Obed gemanaz, Zesi vøqan.

Yaq Zesi gemanaz, Deivid vøqan.

Ziona-qa emanqat

Ziona Mbumbukiam-qa sasae mœe gekhokhon

¹ Qàgoám. Khøuwa nøme, Evezøza, ndego Mbumbukiam, até gendego, Ziona, Amitai-ge yo, vømbø-ein,

² “Niniva taon kandambaqape-té qonøqáv. Qomézømás, av nqægo, Mbumbukiam géngiæzø. Zapa ndøgo, no mœezømét, nandiv. Ndigu soqa matev khæpe-zømbe-khouwév.”

³ Geté Ziona, Evezøza-qa manqat gè-ogí. Yaq vini genøwáv. Tasis taon-te okho-qa ndøgoám. Yaq gévis ndøgo, Ziopa taon-te gemøfakhan, palai khagua ndøqeív, qabøetam. Ndøgo Tasis taon-te teiti-qa ndøgoám. Yaq Ziona até gendego, fia vøgo, vøuketao, sasa ndøteit. Evezøza-qá mœe ndøkhokhonát.

⁴ Yaq ndigu anana-mba mõndu:bøen, Evezøza khamøe-qape tēändø-khøfõtáv, palai khagua ambá vøtøkuiamin.

⁵ Yaq ndigu ezoqam, khagua-te gu:sasaetam, qambuat mœe ndøgoném. Yaq ezoqa ewaqape, ekeza mbumbuk-te tøke-qa ndø-akhayám. Yaq gigiap ndøgo qøugeipam, gèngagemém. Palai khagua takh-qa mbogoám.

Geté Ziona otevatéáv. Ndego gù:buvát, ndøgo palai khagua mokho-te. Ngova mokho-té gembøi-teitát.

⁶ Yaq ndego palai khagua gembo-kewagam, até gendego, Ziona vømøtiu. Gembo-ein, “Gekha zapá, venanqei mba ndoqobuvit? Møqosuzám. Qakeza Mbumbukiam-té qonø-akhá. Eisa, ndego ni tanakh ndønigú. Yaq ni zípakhaenák.”

⁷ Yaq ndigu ezoqam, palai khagua-te gu:sasaetam, äv gini-einím nqægo, “Iziz zípeawám, pepa-qasis-te. Yaq ava-té qazinø-nqeitøvém. Yaq zíqeívím. Ezoqam teqá manqa-zapa ndégo tøgoát, teqa iz tizilivím.” Yaq av gi:gonem ndægo, Ziona-qá iz ndølivím.

⁸ Yaq gèmbø-bevøpém, “Qonimbí-eín. Nqanek matev qafakhan, gekha ezoqam-qá manqa-zapá? Qo gekhā sasae qógo? Neka qo gekha manqei-ák? Neka gekha bawan-ák?”

⁹ Yaq Ziona gezø-qavøiu, “No Iblu ezoqám. No Evezøza nombovizáp, ndego Mbumbukiam, yan-te ngo:yage neka ndego ndaola neka manqei-qape gekhakheinam.

¹⁰ Yaq no Evezøza-qa manqat, nø-ogí. Nøkhokhonét.”

Yaq ndigu ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu mœe kandambá gigonem. Yaq Ziona gimbo-einim, “Manqa-zapá nandav. Gekha zapá, matev av qoqotego nqægo?”

¹¹ Yaq khamøe, sà tønø-fitumát. Yaq Ziona äv gimboe-bevøpém nqægo, “Gè, gekhā nitaqá-gonēm, nqanek khamøe vønimbí-vøitáv?”

¹² Yaq Ziona gezø-qavøiu, “No ibøkha-té qazonø-ogenønám. Yaq nqanek khamøe segévøitáv. No mõtenøtén, nqanek khamøe-qape qandowav, ndøgo noqá manqa-zapá.”

¹³ Geté ndigu ezoqam, palai khagua-te gu:sasaetam, ndigu bazaføgakh-us amba me:tiæemém, manqei khanøzu-qa. Geté kopømba mbain. Khamøe-qape sà tønø-fitumát.

¹⁴ Yaq ndigu Evezøza-té ginø-akhaém, gi-einim, “Evezøza, ni ngenek ezoqam, teqa yage teingi:nam, ni løvøte ni-etøám neka manqa ovøyam-te ndø-ám, av qo pepen ezoqam qoqote-abumatun, ndigu manqa-zapa mbain

ezoqam gizitagatun. Zapa ndógo, Evezøza, nqanek khamøe-qape qandowav, ndógo qoqá poév.”

¹⁵ Yaq até gindigonem, Ziona gëndafém, ibøkha-te sasa ndø-oginam. Yaq ndaføyambá, khamøe sègevøitáv.

¹⁶ Yaq ndigu sasae ezoqam, palai khagua-te gu:guvam, nqanek Evezøza-qa bazaføgakh giqeivim, ndigu møe kandambá gigonem. Yaq até gindigonem, søvakha giqatp ndølaém, Evezøza-te sasa ndøtaem, neka manqa mbusa vøveem, av nqægo, Evezøza zimbøpavát.

¹⁷ Yaq Evezøza zongøyam-qape ndokhofotáv, Ziona vø-khoutav. Yaq Ziona zongøyam-qá emu mokho-té gunu:goám. Khøuwa misiká neka lova misika.

2

Ziona Mbumbukiam-te geguligulim

¹ Yaq Ziona ate av-té zongøyam-qa emu mokho-te gu:goam, ndego Evezøza-té genø-akhá, tege Mbumbukiam.

² Geguligulim,

“Evezøza, no soqaqape-te qægoam, qo-té qatøndo-akhá. Yaq qo mòqonø-tøké. No løvøte avønin-te qæmø-itan, qo-té qatøndo-akhá, tøke-qa. Yaq qo noqa akhayam mòqo-ewág.

³ Qo no ibøkha-té qonø-ogenó, anana-mba-qape ndøugu, igian-te. Ibøkha ùnime-gutambát. Yaq qoqa khamøe makhamakha, noqá mumát qanø-okhoát.

⁴ No qæmatavupam, qo gèqambo-qasí, no qoqa bøi-te totogoat. Geté no qoqa khoev mbomambaqape, nango ndømøqeív.

⁵ Khamøe-qape qandowav, no vøkhølutan, ibøkha-qape ùnime-gutambát, neka kik noqa kawa vølvønám.

⁶ Yaq no até nogeonát, atema manqei popotap-qa zapazapa-te, ibøkha mokho-te ndøugu. Yaq no ùnime-tokán.

Geté qo, Evezøza, noge Mbumbukiam, qo no mòqoliván, neka khandi vo-qonø-etoam.

⁷ Noqa khandi qænavøemat, yaq noqa matavap qo-té qandoveséz, Evezøza. Yaq no nøtaqa-viám. Yaq qo noqa viam manqat toqomø-ewág ndógo, qakeza khoev-te.

⁸ Ezoqa ndigu khokho mbumbuk ndizøvizap, ndigu qo zita gi:wuaqabem, ndigu qoqa kuku matev géqeivimák.

⁹ Geté no khanakhanakh ouv nøtaqá-qaqayám, neka etoam matev vøtaqáqō, av bugukhokhof manqa mbusa qateve.

Zapa ndógo, khandi etoam matev, qo-té qando-okhó, Evezøza.”

¹⁰ Yaq zongøyam-qape ndego, Ziona gekhoutav, Evezøza ndøgeg-té genø-khofotáv, Ziona vømø-qozao.

3

Ziona Niniva taon-te gewav

¹ Yaq Evezøza Ziona manqat nqawá genømbo-eín,

² “Niniva taon kandambaqape-té qonóqáv. Yaq manqat qomézømás, av tøtaqambe-ein ndægo.”

³ Yaq Ziona Evezøza-qa manqat, o-mba mo:ndáp, Niniva taon-te sasa ndøwav. Niniva taon ndógo, kandambá tantáv. Taon toqokepaz, khøuwa misiká toqotuma, atema yaq voqomø-fakhāq.

⁴ Ziona Niniva taon-te gemofakhan, yaq sègemát. Khøuwa kopó. Yaq manqa manqate ndøngáz. Gezø-ein, “Khøuwa foti mbá ngu:yoza. Nqanek Niniva taon, Mbumbukiam gèngiú.”

⁵ Yaq ndigu Niniva taon-ak, nqanek Mbumbukiam-qa manqat giyogem, gè-nimanqatiním. Yaq ndigu manqa ndøvøovømém, gi-einím, “Ndakin ní ate nqazi:gu, lou logemav matev zìgoném.” Yaq ezoqa ewaqape, av tinigoném ndægo, ezoqa kandakanda neka: ezoqa khasøkhasis, yaq ndigu ndabua soqøsoqa vø-uzam-a, mutøkhop vøwaním, tiqa manqa-zapazapa zapaya.

⁶ Yaq ndego Niniva taon-ak-ge kawa, nqanek manqat ge-ewag, ndego até gendego, ekeza qonam nonqo-te geqonumam, gèvis. Ndabua mbomømboma ge-uzupam, gekhøfoë, yaq ndabua soqøsoqa vø-uzam, pakhakh-te sasa ndøqom.

⁷ Yaq ndego manqa ndøkhofotám, Niniva taon-qape ate qægoam. Manqat gekhofotam nqáneq, “Nqanek niqá manqát, no Niniva kawa neka nogi vesøtapak. Zo ezoqa ewaqape, nqanek Niniva taon-te nqazoyage, lou neka ibøkha ndølógé. Até zogí søvakha gígíáp-a, lou neka ibøkha belógé.

⁸ Yaq zo ezoqa ewaqape ndabua soqøsoqa zó-uzám. Até zogí søvakha gígíáp-a, ndabua soqøsoqa vozozømbó-khafuzám. Neka viam bazaføgakh-us zógoném Mbumbukiam-te. Zóqambúz-te-te, neka matev soqøsoqa neka gekha manqa-zapazapa nøme ndøgot, vø-ivøvé.

⁹ Eisa, Mbumbukiam teqa matavap peté-enënd penømakhaya, neka ndego qaqa pømbøé-navøem penømakhaya. Yaq ni zìpakhaenāk.”

¹⁰ Yaq Mbumbukiam geqeiv av nqægo, matev gi-enend neka manqa-zapazapa vø-ivøvem, yaq ndego tanakh zøgó ti-te. Yaq ndego Niniva taon ngi:wateáv, av bugukhokhof manqat ge-ein.

4

Ziona qaqa gego, Mbumbukiam-qa tanakh matev-qa yaq-te

¹ Geté Ziona geqeiv av nqægo, Evezøza Niniva taon ngi:wateav qagoam, yaq ndego khanakhanakh mbaín, neka mbøni mbonqosøgím.

² Yaq av gene-guligulím nqægo, “Evézøza. No nøkeza manqei-te qægoam, no møe-eín, matev av nqægo, ndøfakhán. Yaq nakémbá, no amba Tasis manqei-te tækhokhonin. No é-møtenøtén, qo kuku matev-us Mbumbukiám. Neka qo ezoqam tanakh qozøgoatún. Qo qaqa nakha-nakhamas-te gonemáv. Geté qo poev kandambá, ezoqam-te. No møtenøtén, qo matavap sóqo-enendín, yaq ezoqam-qa yage ngi:watáv.

³ Yaq nakémbá, Evezøza, qo noqa khandi vøndáp. E-batenaním. No poeveáv sekemba tæyagat.”

⁴ Yaq Evezøza gendo-ein, “Ziona. Ge qø ndoqo-matavap. Nandav matev eqeieqéí, qo qaqa ndoqogot?”

⁵ Yaq Ziona Niniva taon gè-iváv. Khøuwa fakhanám genøwáv. Agé okhoeáv, khoev-qase tēmøwēv, taqa guzuguzu-te sasa ndøqom. Yaq taon-qape, bøi mba mbøevé, ande gekha matev me mbøéfakhán.

⁶ Yaq Evezøza, ndego Mbumbukiam, gumbag ndøkhofotáv, Ziona-te. Yaq tønøqavíg ndøgo, Ziona-qa khoev-qase qawevam, guzuguzu nøme vømbø-etoam, teqa mbøni nqosøgeap navap nonqo. Yaq Ziona khanakhanakh kandambá gendap, nqanek gumbag guzuguzu qambo-etoam.

⁷ Geté khøuwa nøme qandopave, qanaqanus loalova-us, Mbumbukiam oiyam ndokhofotáv, gumbag ngum vølouz, gumbag vøpakha.

⁸ Yaq khøuwa gendo-eqan, muin ge-itan, Mbumbukiam khamøe tatas-qape tēnde-khofotáv. Yaq Ziona khøuwa tatas-te ge:qotat ndøgo, kha mōndømømbō-khatá, ambá bøi vømbō-guain. Yaq ekeza manqat ge-ein, “Ság. Bânønaním. No poeveáv sekemba tæyagat.”

⁹ Geté Mbumbukiam Ziona gembo-ein, “Ge qó ndoqo-matavap, Nandav egeieqei, qo qaqa ndoqogot, gumbag-qa yaq-te?”

Yaq Ziona gendo-ein, “No kopømbá qaqa nqægot, gumbag-qa yaq-te. No é-batenaním.”

¹⁰ Yaq Evezøza gendo-ein, “Gekha zapá, gumbag-qa yaq-te mbøni ndøqa-nqosøgeapet? Qo ambá av nqægo, qakeza qo-ogeākh. Neka qo sasae-qase goneáv, taqa yaq-te. Lova qoqobuvat, ekeza mbá segefakhán. Yaq ekeza mbá segepakhá, nqægo lova.

¹¹ Ge qó ndoqo-matavap, qo gumbag tanakh ndoqombogot, yaq gē, no tanakh mbaín, Niniva ezoqam-te? Tiqa bawan-qape, kandambá tantáv. Ndigu wan andled tuenti taosen ezoqam mōndømø-løvú, ndigu zøtezateav ndigu, gekha nakhōa egeieqei neka gekha nakhōa soqain. Neka søvakha gigiap nanak kopoáv ndiyage.”

Manqat Mbomambaqape Metiu gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Metiu ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám. Iz nøme qambogoam, Livaí. Yesu gembo-akha, tembopavat, ndego teks moni upøgim ezoqam ndøgoám. Lom gaman mbosasaetám.

Nakhoa mbaín, uni tizi:nøten, Metiu nqanek manqat gekha manqei-tē gēpeawam. Eisa, ndego Izlael manqei-tē ó Antiok taon-tē, Silia manqei-te ndøgo, gepøtē-peawam-a?

Metiu nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqam nonqo ndøpeawám. Ndigu bêtezøtéz neka bè-unimanqatiním, av nqægo, Yesu ndégo, Mbumbukiam nupøkhan mba geveatav. Ndego Mesayá. Ndégo, Zu ezoqam oskia gimboe-kewagam. Yaq nakémbá, Metiu manqat andé kandambá, taqa yaq-te nqánek gene-peawám, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ibugukhokhof Mesaya-qa yaq-te gipeaumam, yaq ndakin Yesu mokho-te vø-unimanqatin.

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka matev kandakanda nøme-qa yaq-te, manqat kopoáv gemanqatam. Yaq Metiu gēpeawám.

Yesu-gi atanakha-zapazapa-za (Luk 3:23-38)

¹ Yesu Keliso-gi atanakha-zapazapa-za gindu-manazømem, tiqa iziz nqánek. Ngenek Yesu, Deivid-gé zeó neka Eibleem-gé zeó.

² Eibleem gendomanaz, Aezek vøqan.

Aezek gendomanaz, Zekop vøqan.

Zekop gendomanaz, Zuda, tegí zaim neka emekheis namba, vøqaz.

³ Zuda gendomanaz, Pelez neka Zela vøqaz. Tigu evo, Tamá.

Pelez gendomanaz, Ezlon vøqan.

Ezlon gendomanaz, Lam vøqan.

⁴ Lam gendomanaz, Aminadab vøqan.

Aminadab gendomanaz, Nason vøqan.

Nason gendomanaz, Salmon vøqan.

⁵ Salmon gendomanaz, Boaz vøqan. Tegu evo, Leiáb.

Boaz gendomanaz, Obed vøqan. Tegu evo, Lút.

Obed gendomanaz, Zesi vøqan.

⁶ Zesi gendomanaz, Deivid vøqan. Ngenek Deivid, Izlael ezoqam kawa zøgoám.

Deivid gendomanaz, Solomon vøqan. Tegu evo, ibugukhokhof Ulia-gú zas ndøgoám.

⁷ Solomon gendomanaz, Leoboam vøqan.

Leoboam gendomanaz, Abaeza vøqan.

Abaeza gendomanaz, Asa vøqan.

⁸ Asa gendomanaz, Zeosafat vøqan.

Zeosafat gendomanaz, Zeolam vøqan.

Zeolam gendomanaz, Uzia vøqan.

⁹ Uzia gendomanaz, Zotam vøqan.

Zotam gendomanaz, Eiaz vøqan.

Eiaz gendomanaz, Ezekaya vøqan.

¹⁰ Ezekaya gendomanaz, Manase vøqan.

Manase gendomanaz, Amon vøqan.

Amon gendomanaz, Zosaya vøqan.

¹¹ Zosaya gendomanaz, Zeoyakin,* emekheis namba, vøqaz.

Ta khøuwa-te ndøgo, Bebilon manqei-ak, Izlael ezoqam, Bebilon manqei-té ginø-upøzó. Pingim-ák.

¹² Izlael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, taqa zita-te, ezoqa nøme gifakhaz, ngínik:

Zeoyakin gendomanaz, Sealtiel vøqan.

Sealtiel gendomanaz, Zelubabel vøqan.

¹³ Zelubabel gendomanaz, Abiud vøqan.

Abiud gendomanaz, Eliakim vøqan.

Eliakim gendomanaz, Azo vøqan.

¹⁴ Azo gendomanaz, Zadok vøqan.

Zadok gendomanaz, Akim vøqan.

Akim gendomanaz, Eliud vøqan.

¹⁵ Eliud gendomanaz, Eleaza vøqan.

Eleaza gendomanaz, Matan vøqan.

Matan gendomanaz, Zekop vøqan.

¹⁶ Zekop gendomanaz, Zosef vøqan. Ngenek Zosef, Meli-gé zivís. Neka Meli ngunuk, Yesu-gú evó. Yesu, ngének, Keliso nqazimbo-akhayam.

¹⁷ Eibleem gendo-manazam, atema Deivid vømøfakhan, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14. Yaq Deivid gendo-manazam, atema Bebilon manqei-ak, Izlael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, até ndøgó-a, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14. Neka ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, atema Keliso vømøfakhan, até ndøgó-a, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14.

Yesu ge-qan, taqa emanqat

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Keliso āv geneqán nqægo: Tegu evo, Meli, søvøta mba mbogoám, Zosef-te. Geté ndigu uní nøkepøteáv neka venanqei nonqo tøkuateáv. Geté Meli emu é-møndæ-itán. Nqanek matev qambo-fakhan, Nqova Mbomambaqape mbøisasæe.

¹⁹ Meli-ge zivís, Zosef, teqa matev mbomambaqapé, yaq ndego poeveáv, ndugu ezoqam-qa bøi-te to:ivav, mivi vømbó-etoám. Yaq ndego khonoam-te ivøve-qa ndøgoám.

²⁰ Zosef ate av-té gembøe-matavupat, yaq Evezøza-gé enzol ezoqam mbo-fakhán. Venanqei-tam-té genømbø-fakhán, gembo-ein, “Zósef, Deivid-ge zeo, qo ndøfofðgeáp, Meli toqo-oki, qogu sævam tugoat. Zapa ndøgo, ndugu emu nduiyæt, ndøgo Nqova Mbomambaqape ndømatanám.

²¹ Nanduv tui-ova, nakhasam anganeam mbóqán. Yaq iz Yesu† qombó-akhá. Zapa ndøgo, ngenek ekeza ezoqam, gékhandí:z, ndigu manqa-zapazapa-us ndiyage.”

1:11 1:11 2 King 22-24; 2 Chr 36:10; Jer 27:20 * **1:11 1:11** Iz nøme qambogoam, Zekoniá **1:12 1:12** Ezra 3:2 **1:18 1:18** Luk 1:27, 35 **1:21 1:21** Luk 1:31; 2:21 † **1:21 1:21** Yesu, taqa manqa mokho nqánek: Evezøza ezoqa ndøkhandí:z.

²² Nqanek matev ate nqægo, t̄one-fakhanám nd̄ogo: Manqat nd̄ogo, Mbumbukiam ekeza manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, ta manqat nd̄ogo, t̄abete-unimanqatín, qa-ein av nqægo,

²³ “Mbas̄onakam zivis namba venanqei nonqo, naqanøká gétokuanemák. Geté ndugu emu é-ndæ-itán. Yaq ndugu nakhasam anganeam mb̄oqán. Neka teqa iz ‘Emanuel’ mb̄o-akhá.” Emanuel, taqa manqa mokho nqánek, “Mbumbukiam nḡégó, ni namba.”

²⁴ Zosef gendosuzam, yaq ndego matev āv tenegó, av enzol ezoqam gemb̄e-ein, neka Meli v̄o-oki.

²⁵ Geté ndigu venanqei nonqo t̄okuateáv, atema Meli v̄o-e-ova, nakhasam anganeam v̄ōndaf. Yaq nakhasam geqan, Zosef, iz Yesu mbo-akhá.

2

Nduku gevezoat ezoqam, Yesu-te okha gi-apat

¹ Yesu Betliem vemiav-té geqán. Ta kh̄ouwa-te nd̄ogo, Zudia plovins-te, kawa, Elod nd̄ogoám. Yaq Yesu geqan, nqáe! Zelusalem taon-te nd̄ogo, nduku gevezoat ezoqam nd̄ofakház. Sa kh̄ouwa fakhanám ginduzáv.

² Yaq āv gini-bevupát nqægo, “Ngenek nakhasam, ndaki geqan, ndego Zu ezoqam kawa tez̄ogoat, kenáqape? Ni tegú ndukuam ni-ometám, kh̄ouwa fakhanam nd̄ogo. Yaq vizam-qa nim̄ondæ-niáv.”

³ Elod ndego, Zudia ezoqam-ge kawa, nqanek manqat ge-ewag, ndego gò:khouwá. Até ezoqa ewaqapé-a, ndigú Zelusalem taon-te giyagam, v̄o:khouw̄onem.

⁴ Yaq Elod até gendego, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat n̄omendim ezoqam v̄om̄ovab, sasa z̄obevap, gez̄o-ein, “Ngenek Mesaya, Mbumbukiam ge-ein, av nqægo, manqei-qape-te tendo-khofotav, gekha vemiav-té gem̄oqán?”

⁵ Yaq gimbo-einim, “Betliem vemiav-té gem̄oqán, Zudia plovins-te nd̄ogo. Zapa nd̄ogo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, āv gene-peawám nqægo,

⁶ ‘Qo Betliem vemiav, Zuda manqei mokho-te ndoqotu:gu, qo ambá av nqægo, iz mb̄ain, Zuda khagua bawan mokho-te. Av taoká. Zapa nd̄ogo, qo mokho-te, megeat ezoqam kopo nd̄oqán.

Ndego nogi bawan ezoqam z̄okewagát, Izrael ezoqam.’ ”

⁷ Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nduku gevezoat ezoqam nd̄om̄ováb. Khonoam-té gen̄om̄ováb, neka ndukuam-qa yaq-te v̄oz̄omb̄e-bevap, gekha kh̄ouwa-té, ande gi-ometam.

⁸ Yaq gi-ometem nd̄ogo, ndego Betliem vemiav-té gen̄o-khofotáz, v̄oz̄o-ein, “Nakhasam nandev, ùni mb̄evawém. Yaq tozo-ometam, v̄ōndozáv, no v̄o-e-n̄om̄ōndem. Yaq até nó-a, t̄abatenáv, bam̄omb̄o-vizam.”

⁹ Nginik nduku gevezoat ezoqam, kawa ezoqam-qa manqat gumuyogem, t̄inizáv. Yaq gi-apat nd̄ogo, nqáe! Ndukuam ndugu, kh̄ouwa fakhanam gi-ometam, ḡez̄ombo-megetát. Yaq nd̄ogo, tum̄o-itán, na nakhasam ge:goam.

¹⁰ Ndukuam gi-ometam, yaq ndigu khanakhanak kandambá gindapem.

¹¹ Khoev-te gim̄ofakhaz, nakhasam gi-ometam, evo namba, Meli, yaq até gindigonem, katuk nd̄om̄okuí, sasa mbovizumem. Yaq moqos nd̄omboqogim, gol neka gigiap sisip mbom̄omboma, mboqotam nonqo, neka mel tae et, v̄omb̄o-et̄oemem. Ta gigiap-qa fia kandakandá.

¹² Yaƣ ekeza manƣei-te ƣiƣavaz, nakhoa vini ndøgeveém. Zapa ndøgo, Mbumbukiam venanƣei-tam-te, āv genezomás nƣægo, “Elod-te nƣawa ndøqāváz.”

Zosef neka Meli, Yesu Izip manƣei-te ƣi:khokhoz

¹³ Nduku gevezoat ezoqam ƣi-ivøvem, yaƣ nƣáe! Zosef, Evezøza-ƣé enzol ezoqam mbofakhán, venanƣei-tam-té, vømbø-ein, “Mòƣosuzám. Nakhasam neka evo, Izip manƣei-té ƣoté-khokhóƣ. Zapa ndøgo, Elod ngenek nakhasam gemøndæ-váo. Løvøwe-ƣa mbogó. Yaƣ Izip manƣei-te ndøgo, até vøndoyagé, atema nƣawa vøtaqandó-akhā.”

¹⁴ Yaƣ Zosef até gendego, ƣè-itán, lová, nakhasam neka evo vø-upøzo, Izip manƣei-te sasa ndøkhokhoz.

¹⁵ Yaƣ ndøgo tiyagám, atema Elod vønanim. Nƣanek matev tønefakhán ndøgo, Evezøza-ƣa manƣat ƣè-unimanƣatín, ndøgo ibugukhokhof tege manƣa vevezam ezoqam mokho-te ƣe-ein, av nƣægo, “Noge Yo, Izip manƣei-te gegoám. Yaƣ nòmbo-akhá, vøndøwav.”

Elod nakhei angana nƣonƣon ƣezitagat

¹⁶ Elod ƣe-otev, av nƣægo, nduku gevezoat ezoqam ƣimboe-khavozømēm, yaƣ ƣaƣa kandambá gego. Yaƣ até gendego, nakhei zitøge manƣat ndøkhofotám. Betliem vemiaiv-te neka vemiaiv avøavun vøgoat, ƣekha nakhei anganā ndigu, ndakinak ƣaniap, atema viav menas ƣazøndap, bèpakhaéz. Yaƣ tegi nakhag ezoqam ndigu nakheis vøzitag. Nduku gevezoat ezoqam Elod ƣi-ometem, ƣekha khøuwa-te ndukuam ande ƣuifakhan, yaƣ ndego sège-matøvé, nakhasam-ƣa viav, ndego løvøwe-ƣa gegoam, áv atægó.

¹⁷ Nƣanek matev ƣafakhan, yaƣ Mbumbukiam-ƣa Manƣat, tege manƣa vevezam ezoqam Zelemaya mokho-te ƣe-ein, ƣè-unimanƣatín, ƣe-ein av nƣægo,

¹⁸ “Eiv ndøyogém, Lama manƣei-te.

Einu neka osombo kandambaƣapé ndiwani. Ndigu sakheis, Laisol-ƣi zi, ekeza nakheis-ƣa ndø-eivumít, neka ezoƣa kopømba mbaín, tiƣa mokho-te tizø-khakheinam. Zapa ndøgo, tigi nakheis ƣèpakhaéz. Mbaín.”

Zosef neka Meli, Yesu Izip manƣei-te ƣindi:qavaz

¹⁹ Elod ƣe-nanim, yaƣ nƣáe! Izip manƣei-te ndøgo, Zosef, Evezøza-ƣe enzol ezoqam mbofakhán, venanƣei-tam-té,

²⁰ ƣembo-ein, “Mòƣosuzám. Nakhasam neka evo, Izlael manƣei-te nƣawá ƣotéveséz. Zapa ndøgo, ezoqam ndigu nandev nakhasam ambā tilaemin, ndigu møndø-pakhaéz.”

²¹ Yaƣ Zosef ƣesuzam, nakhasam neka evo vø-upøzo, Izlael manƣei-te sasa ndøqavaz.

²² ƣeté Izlael manƣei-te ƣimøfakhaz ndøgo, Zosef āv gene-ewág nƣægo: Kawa, Elod-ƣé yo Akileus ndø-itán, Zudia plovins-te ndøgo. Yaƣ ndego møe ndøgó, vøewāv. Yaƣ venanƣei-tam-te, Mbumbukiam manƣat nøme mbo-eín. Yaƣ ndego até ƣegegevat, ƣelili plovins-te vømøfakhaz.

²³ Yaƣ Nazalet vemiaiv-té ƣimøqóm.

Mbumbukiam tege manƣa vevezam ezoqam mokho-te, Yesu-ƣa yaƣ-te, é-møndæ-eín, av nƣægo, “Ndego Nazalet-ak mbó-akhaemat.” Yaƣ ndakin nƣanek manƣat ƣè-unimanƣatín.

3

*Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)*

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Zion ndøfakhán, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Yaq ndego ezoqa zømesim ndøngáz. Leg-av manqei-té gene-zømesimám, Zudia plovins-te ndøgo.

² Av gezømbe-manqatám nqægo, “Mòzoqambúz. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín.”

³ Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te, é-møndæ-eín, Zion-qa yaq-te. Av gene-eín nqægo, “Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.

Av qane-akhayám nqægo,

‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.’ ”

⁴ Zion, ndabua ge-uzupam, kemol-qá su gini-geveaném, neka ndabua segim nonqo, søvakha gigiap-gí ngusúm gini-khakheinøvemém. Neka lou gelogam, bamøkhokeakh neká ndokhos, ti-mba ndígu telouzám.

⁵ Ezoqa kopoáv gindupindam te-te. Nøme Zelusalem taon-té gindu-okhoám, neka até ndøgó-a, Zudia manqei-te ate qægoam, neka ta manqei ate qægoam ndøgo, Zoden kea avøavun qagoat, vøndø-okhoam.

⁶ Yaq manqa-zapazapa ndøgo, gimatønnumam, gèvøndæmám, neka Zoden kea-te ndøgo, ibøkha iz vø-upøgimam.

⁷ Ezoqa ndigu, ibøkha iz upøgim-qa ginduzav, nøme Felisi ezoqám neka nøme Sadusi ezoqám. Andé kandambá ginduzav. Yaq Zion gezømet, av gezømbe-eín nqægo, “Zo waza soqøsoqa. Ge zø, ndozo-matavap? Zo é-ndo zó-khokhoz, Mbumbukiam-qa qaqa tøfakhan?”

⁸ Matev eqeieqei vøkhæ-matønømém. Yaq mokho tøfakhan ndøgo, tó-unimanqatín ndøgo, zo unimanqatin zoqambúz, Mbumbukiam-te.

⁹ Neka zøkeza mokho-mba ndømanqáté, av nqægo, ni Mbumbukiam gēngiænoåk, zapa ndøgo, ni Eibleem-gí zí. No nqazø-manqate: Mbumbukiam kopømbaqapé, nginik nandi manqat mba zø-eín. Yaq segé-Eibleem-gí-zi-íz.

¹⁰ Ila khakheinøváp. Tae ndøbóu. Zapa-té qanømú-løvuvøemét. Gekha tæe ndøgo, nanga eqeieqei vi:mav ndøgo, gébouím, gøinam-te vønqagimém.

¹¹ No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít, gekha ezoqám ndigu, manqa-zapazapa-te gigoam, gindugambuz. Geté ndego ezoqam, noqa zita-te ngegeav, ndego no unime-løvumbám. No ezoqa khæpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasæe khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmboðke, no kopømba mbaín. Ndego zo ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé neka gøina wageáp gezømbé-etoumát.

¹² Ndego andé wit nanga evem ezoqam me mé:geáv. Wit evem nonqo ndø-ndapaváv. Yaq wit nanga ndø-evém, neka louzi nonqo ndigu, lou nqeitam nonqo khoev-té genø-nqeisám. Geté tag ndøgo, gøinam-té genølvutám. Ta gøinam ndøgo, miavmiav ndøwageáp. Khouvøemáv.”

*Yesu Zion-te ibøkha iz gendap
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Gelili manqei-té goeám. Yaq até ndegó-a, Zion-te vømat, Zoden kea-te ndøgo. Ibøkha iz ndape-qa ndómát, te-te.

¹⁴ Geté Zion Yesu-qa matavap ambá ge-enendín, gembo-ein, “Ambá qo qonø-etoamín, ibøkha iz. Nø begó. Taoká ndøgo, qo no-te qoqotøndogav, ibøkha iz tøtaqa-etoam.”

¹⁵ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Ság. Ibøkha iz sègenø-etoám. Matev eqeieqei ate ndægo, sà bizimu-matanám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.” Yaq Zion sègembopóe, ibøkha iz vømbø-etoam.

¹⁶ Yesu ibøkha-te gende-fakhan, yaq nqáe! Yan tønne-mboqóe. Yaq áv geneqeív nqægo: Yan-te ndo:go, Mbumbukiam-gé Nqova ndovís. Andé kuvøkuvuam me me:løvuuvavún, te-te vø:qom.

¹⁷ Yaq yan-te ndo:go, manqa wag ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Ngenek nogé yó. No poev kandambá te-te, neka no nømbøe-khafuát.”

4

Saitan Yesu ge:khamasimat (Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Yaq Nqova Mbomambaqape, Yesu leg-av manqei-té genø-itú. Yaq nqova soqaqape tèabeme-khamás.

² Leg-av manqei-te ndøgo, Yesu khøuwa kopoáv, ate gi-goam, khøuwa fotí, lovølova neká pavgave, lou logemav matev ndøgoám. Yaq ifin mbovín.

³ Yaq nqova soqaqape, ndego ezoqa khamasim matev-te nde-abam, tendóváv ndøgo, vømbø-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat mba qozø-eín. Yaq segé-lou-éz.”

⁴ Geté yaq Yesu manqat gembo-qavøiu, “Av taoká. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, ‘Ezoqa kopømba mbaín lou mba ti:yagát. Geté Mbumbukiam-qa manqat ate ndægo, teqa tou-te ndøndo-fakhate, ndøgo tiniyagát.’ ”

⁵ Yaq nqova soqaqape, Zelusalem taon-té genø-itú, Mbumbukiam-qa khoev uni ova-in ndo:go vømbøve, sasa mbo-ein,

⁶ “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, soqóvuáq nqáneq, atema manqei-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, ‘Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam, manqat ndøzø-eín, qo zapaya. Yaq ndigu sogó-ndøpøqém. Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha geqá-khanøyák.’ ”

⁷ Geté Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat nøme, áv qane-peawáp nqægo, ‘Qo Evezøza, qoge Mbumbukiam, khamasim-te ndøawám.’ ”

⁸ Yaq vaev-te, ndego nqova soqaqape, Yesu lolol ová genø-itú, taqa eqæv kandambá tantáv, neka manqei-manqei ate ndægo, manqei-qape-te nqago, neka gigiap mbomømboma ate ndægo, ta manqei-manqei-te ndøugu, vøemat,

⁹ sasa mbo-ein, “Noqa megemege-te nqanek, qakeza kha, manqei toqote-lavao, neka voqonø-vizám, yaq nqanek gigiap ate nqægo, nøtaqá-etoám.”

¹⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Møqoqáv qo, Saitan. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, ‘Evezøza-qa iz qó-eqatát, ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba ndégo, toqombó-vizupát.’ ”

¹¹ Yaq nqova soqaqape, Yesu sège-iváv, vøwav. Yaq enzol ezoqam ndozáv, vømbømbø-tøkeem.

*Yesu sasae ande ge:ngaz
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Yesu ge-ewag av nqægo, Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndimbula-tê ginø-utøvêm, yaq ndego Gelili plovins-tê genøveséz.

¹³ Getê ndego ambá av nqægo, ekeza vemiaiv-tê gemøqôm, Nazalet, getê Kapenaum taon-tê genøyág. Ta taon ndøgo, Gelili kewan avønín-tê qagó. Zebulon neka Naftali, tiqá khagua bawan-qá manqei.

¹⁴ Yesu av ge:matanam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín, av qæ-ein nqægo,

¹⁵ “Ndigu ezoqam, Zebulon neka Naftali manqei-te ndiyage, ta nakhoa-te ndøgo, ndaola-te ndø-ovøev, ndøgo Zoden kea yaq-keoqa,

ndøgo Gelili manqei ndimbo-akhayam, bawan vini-ak-qa manqei,

¹⁶ ndigu ezoqam, bøvun-te ndiyage, ndigu waev ndøqeivím. Waev kandambaqapé.

Tiqa manqei andé løvøte manqei. Bøvunín. Getê ti mokho-te, waev ndøfakhán.”

¹⁷ Yesu, sasae, ta khøwa-tê ndøgo tenøngáz. Ezoqa äv gene-zømesimám nqægo, “Mòzoqambúz. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín.”

*Yesu tegi paev ezoqam ande gezømbe-akha
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas tezømét ndøgo. Nøme Saemón. Iz nøme gimbo-akhaemam, Pitá. Neka nøme, Endlí. Voe ndø-ogíát. Zapa ndøgo, nginik ezoqa menas, voe nqagim ezoqám. Ndøgo tiqá sasáe.

¹⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “Vøndozáv. No zonøndó-paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nøté-zømesím.” ²⁰ Yaq até gindigonem, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.

²¹ Yaq até ge-ewát, ndøgeg-te ndøgo, evenap menas nøme vøzømet, Zëms neka Zion. Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-tê gunuguvám, eve namba. Voe ndøkhakheinumat. Yaq Yesu gèzø-akhá.

²² Yaq ndigu evenap menas, ndaføyambá, sègeqá. Eve sège-ivøvém, khagua-te, Yesu vømbø-paevem.

*Yesu Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemát
(Luk 6:17-19)*

²³ Yesu Gelili plovins ate ndægo sugumu-vatát, ezoqa tiqa guliguli khoev-te vøe-zømesimat. Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qá yaq-tê zømbe-manqatát, neka ezoqa enqoni bugug vinivinimba vøkhakheinøvemát.

²⁴ Teqa manqat, sège-panqavøém. Qámbá. Ambá ta-mba ndøgo, Gelili plovins-te mbá, geté até Silia plovins-té-a, ate ndægo, sège-panqavøém. Yaq ezoqa ate gi:goam, enqoni qazøgoam, te-te ndégo tinø-upøgimám. Enqoni bugug vinivinimbá. Nøme nqosøgeap kandakanda zøgoám neka nøme nqova soqøsoqa vøzømbü-goam. Nøme ndigu gèzø-qanøvøemám, neka nøme kha vøzø-wauwauwam. Yaq Yesu gèkhakheinøvemám.

²⁵ Ezoqa kandambá gimbovavam. Nøme, Gelili plovins-ák, neka nøme vemia-v-ten-manqei-ák neka nøme Zelusalem taon-ák, neka nøme Zudia plovins-ák. Neka nøme Zoden kea yaq-keoqá gindu-okhoám.

Yesu ezoqa manqei poyat-te ge:zømesimat

5

5:1-7:29

¹ Yesu ezoqa kopoav-qape gezømet, te-te gindupindam, yaq manqei poyat-te genøqavíg, vømøqom, neka tegi paev ezoqam vømbø-qonav.

Gekha ezoqám ndigu, khanakhanakh ndøzøgo

(Luk 6:20-23)

² Yaq Yesu nømendim manqat ndøngáz, gezø-ein,

³ “Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-qa megemege-te, ande khakha-mba ndigu, khanakhanakh mbá giabitigú.*

Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu.

⁴ Ezoqa mutøkhop ndiwaniap, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam tiqa mokho-te ndøkhakheinám.†

⁵ Ezoqa ekeza iz eqawatav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, manqei-qape tiqa ndigu tøgoát.

⁶ Ezoqa matev egeieqei-te, ande ifin me ndøzømbe-viti neka ande ibøkha naq me ndøzømbe-papat, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndøzø-etoám, ate vøzø-ewéz.

⁷ Ezoqa tanakh matev ndøzøgo, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam tanakh matev ndømbogoát ti-te.

⁸ Ezoqa tiqa mbøni mokho-te, egeieqei ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam ndø-ometám.

⁹ Ezoqa sambi matev ndikhakheinam, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndigu ekeza nakhei mé:zæb.

¹⁰ Ezoqa ndigu matev egeieqei zapaya, ngiæzoat matev-te ndiyage, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu.

¹¹ Unimanqatín. Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ezoqa no zapaya tingenøzotat neka yage tizøngi:tat neka khavozam manqat vinivinimba timanqatat, zoqa yaq-te.

¹² Até Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám-a, ibugukhokhof giyageapam, áv tini-ngiæzotám. Yaq nakémbá, zo gèkhóum neka khanakhanakh mba bezø-asøtøvé. Zapa ndøgo, yan-te nqo:go, zo yaq-fia kandambaqape ndøzømbø-keoge.”

Ngalam neka waev, taqa yaya etæ manqat

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo manqei-qape ezoqam-qa mokho-te, andé ngalám. Geté ngalam mokhov tømømbø-navøem, yaq nqawa áv kini-ngalam-mokho-mba-éz? Nakhoa mbaín. Soqóqousám. Yaq ezoqa segé-tokhonøvemát.

4:25 4:25 Mak 3:7-8

5:3 5:3 Isa 57:15

* 5:3 5:3 Ndigu tini-manqaté, ndizøtezat av nqægo,

ekeza mokho-mba, kopømba mbaín egeieqei tiyagat, geté Mbumbukiam-qá tøke bezøgó. 5:4 5:4

Isa 61:2-3; Veve 7:17

† 5:4 5:4 Ndigu tini-manqaté, ndigu ekeza manqa-zapa zapaya ndi-eivumit

neka Mbumbukiam-te tiqambuz. Yaq Mbumbukiam gezøtøké. 5:5 5:5 Psa 37:11

5:6 5:6 Isa

55:1-2

5:10 5:10 1 Pita 3:14

5:11 5:11 1 Pita 4:14

5:12 5:12 2 Chr 36:16; Kel 7:52

14 Neka zo nqanek manqei-qape-te, andé wáev. Gèmbò-mataváp. Taon manqei poyat-te to:goat, kopømba mbain tøkhnawat.

15 Neka ezoqa lampa gimagemin, yaq ndigu ambá av nqægo, ndis mo:khafuzimín. Geté lampa asøzam nonqo-té ginø-wuøemín. Yaq ezoqa ewaqape, khoev mokho-te tu:goat, waev sugumú-ndapét.

16 Yaq zo até kopó. Zoqa matev andé wáev me betekhæv, ezoqam-qa megemege-te. Yaq ndigu zoqa matev eqeieqei tiqeivat, ndigu Mbumbukiam-qa iz ndó-eqatát, ndego zoge Zøve, yan-te ngo:yage.”

Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te

17 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ndømatáváp av nqægo, no Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat nqagim-qa nøgeavún. Av taoká. No ambá av nqægo, tiqa manqat nqagim-qa nøgeavún. Geté no nqáneq qategeavún: Tiqa manqat tabete-unimanqatín.

18 No unimanqatín nqazø-manqate. Yan neka manqei-qape bugukhokhof mó:navøém. Geté Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, peawap-qase o iz-zapa-qase naqanøká gemø-navøemák. Ndøgo até gégoát, atema matev ate ndægo vømú-fakhanám, av bugukhokhof ge-ein.

19 Yaq nakémbá. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qase tenqawa, até ndøgó-a, manqat khapelavøqase mba tøgoat, neka ezoqa nøme matev av nqægo vøe-zømesimát, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz mbain ezoqam mé:vewát. Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat tembopavat, neka ezoqa nøme matev av nqægo vøe-zømesimát, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz kandambaqape mbógoát.

20 No nqazø-manqate: Zoqa matev eqeieqei, ndigu Felisi neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa matev eqeieqei løvupøteav tøgoat, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te zomó-ozák.”

Qaqa-qa yaq-te (Luk 12:57-59)

21 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo mðzøte-zøté, Mozes-qa guguna manqat, nigí atanakha-zapazapa-za qazøfakhan, äv qane-ein nqægo, ‘Ezoqa pakhapakha zøkhanèám. Gekha ezoqám ndego, ezoqa pakhapakha tekhaná, ndego manqa ovøyam-té geabenø-itán.’

22 Geté no nqazø-manqate: Ti-mbá tiuká ndigu, manqa ovøyam-te timøwanim, ndigu pakhapakha sa ndikhanæ. Geté até ndegó-a, gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme-te qaqa ndømbogo, manqa ovøyam-té gemø-itán. Neka gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme-te naqei telouzat, ndego manqa ovøyam kandambaqape-té gemø-itán. Neka gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme bianav nde:vewe, ndego yá beto-feaiwát. Soqáin ndøgo, Mbumbukiam gøinam-te temø-ogiu.

23 Yaq nakémbá. Qo Mbumbukiam-te, etoam matev gone nonqo lou-qase-te, etoam matev-qa toqogoat, yaq qo qombō-matøvēm, av nqægo, ezoqa nøme qaqa ndømbôgø qo-te,

24 yaq qo gígíap sègekhe-iváv ndøgo. Yaq soqotøkhe-qaváq, ndego ezoqam namba manqat vozomø-khakheinømēm. Yaq tozotumu-khakheinømēm, Mbumbukiam-qa khoev-te, até khæ qóveséz, etoam matev voqomøgø.

²⁵ Gẽmbo-mataváp. Qo ezoqa nõme-te moni ndiqambo-lõfoke, yaq ndero qo manqa ovoyam-te ndapaqat-qa tegoat, qo manqat vòkho-khakheinám, te namba, ate av-té nakhõa-te tõzõte-apat. Soqain ndõgo, ngenek ezoqam qo manqa ovoyam megeat-qa zenda-te teve, yaq ndero qo polis ezoqam-qa zenda-te vòvẽ, ndimbula-te sasa ndõ-utõqẽm.

²⁶ No unimanqatin nqataqa-manqate. Qo ndõgo naqanõká qotõndõkhæ-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgũ.”

Mambe okho matev-qa yaq-te

²⁷ Yaq Yesu manqat nõme ge:zõmas, gezõ-ein, “Zo mõzõte-zõtéz, Mozes-qa guguna manqat, av qane-ein nqægo, ‘Qo nõkenõkem matev ndõngi:wát.’

²⁸ Geté no nqazõ-manqate: Ta-mbá taoká ndõgo. Geté gekha ezoqãm ndero, sævam sa tewawam, neka poev vombõwãv, ndero nqova-te, mambe mõndõmbogõ, nõkenõkem matev võngiu.

²⁹ Yaq nakémbá, qoqa nakeamo bõi, manqa-zapa-te tõ-ituq, gèkhofá. Yaq qó-ogí. Kha kopo sa tõqa-navõem, ndõgo kopõmbá. Geté soqain ndõgo, Mbumbukiam qoqa kha ate ndægo gõinam-te sa tumu-ogi.

³⁰ Yaq qoqa nakeamo zenda, manqa-zapa-te tõ-ituq, gèkepáz. Yaq qó-ogí. Kha kopo sa tõqa-navõem, ndõgo kopõmbá. Geté soqain ndõgo, qoqa kha ate ndægo gõinam-te sa tõmuwav.”

Sakhei zõvis-qa yaq-te

(Met 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ Yaq Yesu manqat nõme ge:zõmas, gezõ-ein, “Mozes-qa guguna manqat mokho-te, manqat nõme av qane-ein nqægo, ‘Gekha ezoqãm ndero, zas ivõve-qa tegoat, ndero sakhei zõvis pepa bepeawám, bembõ-etoam.’

³² Geté no nqazõ-manqate: Gekha ezoqãm ndero, sævam te-ivav, geté ndugu mambe okhoeãv, ndero nõkenõkem ngi:wát matev neka mambe matev-té gunõvé, ndugu. Neka gekha ezoqãm ndero, sævam av nguigu tuki, ndero mambe me:wáv, tu namba, neka nõkenõkem matev võngiu.”

Unimanqatin manqat manqate-qa yaq-te

³³ Yaq Yesu manqat nõme ge:zõmas, gezõ-ein, “Até nqanék-a, zo mõzõte-zõtéz. Mozes-qa guguna manqat, nigí atanakha-zapazapa-za qazõfakhan, av qane-ein nqægo, ‘Manqa mbusa ndõgo, Mbumbukiam-qa bõi-te qoqove, betaqambèpá. Geté vòmatanám, av Evezõza qoqombõe-ein.’

³⁴ Geté no nqazõ-manqate: Ta-mbá taoká ndõgo. Geté zoqa manqat, unimanqatin mba begó. Zo Mbumbukiam-te zenda ndõ-eqãgĩm neka yanqa iz ndõvèwãm, zoqa manqat bazafõgakh etoam nonqo. Zapa ndõgo, yan Mbumbukiam-qá qonam nonqó. Ndero ndõgo teno:qomát, manqei-qape ndo:kawaevat.

³⁵ Neka zo manqei-qape-qa iz ndõvèwãm, zoqa manqat bazafõgakh etoam nonqo. Zapa ndõgo, manqei-qape, Mbumbukiam-qá zenda tokhotapak awam nonqó. Neka zo Zelusalem taon-qa iz ndõvèwãm, zoqa manqat bazafõgakh etoam nonqo. Zapa ndõgo, Zelusalem, Mbumbukiam-qá taón, ndero Kawa Ezoqam Kandambaqape.

³⁶ Neka ndõmanqatè, av nqægo, nõqa kawa yà besoqá, nõqa manqat unimanqatinteav tõgoat. Zapa ndõgo, até nqanek matev-qasé-a, qo kopõmba mbaín toqogo, qoqa kawa-te izum kopo toqo-enend, tiqapaqez o vòqákisèz.

37 'Ya' tozo-manqatat, yaq 'ya' begó. 'Mbain' tozo-manqatat, yaq 'mbain' begó. Matev nòme tozogoat, zòkeza manqat bazafògakh etoam nonqo, ndògo nqova soqapape-té qando-okhó."

Yaq-fia tawat-qa yaq-te
(Luk 6:29-30)

38 Yaq Yesu manqat nòme ge:zòmas, gezò-ein, "Zo mòzòte-zòté, Mozes-qa guguna manqat, àv qane-ein nqàégo, 'Gekha ezoqàm ndego, ezoqa nòme-qa bòi tepusua, até ndegó-a, yaq teqa bòi bèmbo-pusuaném. Neka gekha ezoqàm ndego, ezoqam-gi khayam tekhaozo, até ndegó-a, yaq khayam bèmbo-khaozonám.'

39 Geté no nqazò-manqate: Ezoqa manqa-zapa tego qo-te, qo yaq-fia ndòtá. Gekha ezoqàm ndego, nakeamo tòmbò teqatòkub, yaq até yogea tòmbò-a betaqā-tòkub.

40 Neka ezoqa nòme, qo manqa ovòyam-te teve, neka qoqa ndabua-qase ndape-qa vògoat, yaq qo ndego até qoqá ndabua sekeqapé-a, soqombó-etoám.

41 Neka ezoqa tetòpòtaq, teqa gigiap ande av 1 kilomita ndàego toqombo-eqa, yaq qo 2 kilomita qombó-eqá.

42 Ezoqa gigiap-qa teqaviam, o av teqambe-ein nqàégo, 'Gigiap sètòkhændàp. Nango ndòtaqa-etoám.' Yaq qo sègèmbo-etoám."

Ni kuku binigú, nigi qaqa ezoqam-te
(Luk 6:27-28, 32-36)

43 Yaq Yesu manqat nòme ge:zòmas, gezò-ein, "Zo mòzòte-zòté, ezoqa àv gini-manqaté nqàégo, 'Qogi ezoqam-te, kuku betaqagó. Neka qogi qaqa ezoqam, qozò-sanqawupát.'

44 Geté no nqazò-manqate: Zo kuku bezògó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka gèzò-guligulím, ndigu zo yage fògakh-qape ndizò-etoam.

45 Av tòzòtegoat ndàego, yaq zo unimanqatin Mbumbukiam-gí nakheís. Zapa ndògo, até zogé Zòvé-a, ndego yan-te ngo:yage, teqa matev kopó. Ndego khòuwa waev, ezoqa eqeieqei neka soqòsoqa, sùguzumbu-etoám, neka ndego qæ ndèzò-ètòám, ndigu matev eqeieqei ndigu neka ndigu matev soqòsoqa ndigu.

46 Zo kuku ti-te mba tòzògoat, ndigu zo-te kuku ndòzògo, yaq zo Mbumbukiam-te gekha yaq-fia zomòqeivím? Yaq-fia zomò-qeivímák. Gèmbo-mataváp. Até teks moni upògim ezoqàm-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat paeveav ndigu, ndigu kuku ndòzògó, gekha ezoqa nòme-te, ti-te kuku ndòzògo.

47 Neka gè, zogi zòfuap mba ndozozò-khanakhanakhat, yaq zo matev vini tozógo? Av taoká. Até bavokho-ák-a, ndigu Mbumbukiam zòtezateav ndigu, ndigu matev kopo ndògó.

48 Geté zoge Zòve, ndego yan-te ngo:yage, ndafòyamba-qapé. Yaq até zó-a, ndafòyamba-qape àv tònè:gó."

6

Ezoqam tòkeam-qa yaq-te

1 Yaq Yesu manqat nòme ge:zòmas, gezò-ein, "Aiyá qagó. Matev eqeieqei tozo-matònumat, kopòmba mbain, ezoqa ewaqape-qa bòi-te tozogoat, yaq

ndigu zoqa matev tinlqevát. Av tözøtegoat ndægo, yaq zo yaq-fia zomø-ndapemák, zoge Zøve-te, ndego yan-te ngo:yage.

² Zo gigiap-av ezoqam tozozø-tøkeat, yaq zo ezoqa ewaqape-te me:khambuváp, taqa yaq-te, av khavozam ezoqam guliguli khoev-te o nakhoa-te gi:goatun, yaq ezoqa tiqa iz vözømbé-eqatát. No unimanqatín nqazø-manqate: Ndigu yaq-fia møndømu-ndapém. Nøme gemø-ndapemák.

³ Geté gigiap-av ezoqam toqombo-tøkeat, yaq qoqa yogea zenda bete-otévát, matev ndøgo, qoqa nakeamo zenda ndoqote-matanam.

⁴ Gigiap khonoam-té qanø-etoám. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatatanam, ndego yaq-fia ndøqa-etoám.”

Mbumbukiam-te togo-guligulimat, taqa yaq-te

(Luk 11:2-4)

⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Tozo-guligulimat, zo matev ndøgø, av khavozam ezoqam ndi:matanam. Ndigu tözømbé-khaneát ndøgo: Guliguli khoev-té neka nakhoa-té ginø-wanimát, neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te sasa ndøguligulimát, yaq ezoqa tiqa matev vøe-qeivát. No unimanqatín nqazø-manqate: Ndigu yaq-fia møndømu-ndapém. Nøme gemø-ndapemák.

⁶ Geté qo Mbumbukiam-te togo-guligulimat, qo khoev mokho-té qanø-oqát, mboqog voqotó-tokazát, Tat-te sasa qøguligulimát, ndego ezoqam ometupav. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatatanam, ndego yaq-fia ndøqa-etoám.

⁷ Zo tozo-guligulimat, yaq khokho manqat khapé bezømbé-khouwèvát, av bavokho ezoqam ndi:matanam, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Ndigu ndimatavap, manqat seke-mba ndimanqate, yaq tigi mbumbuk tiabezømbé-ewág.

⁸ Geté zo tiqa ndigu me:qeiví. Zapa ndøgo, zoge Zøve é-møndæ-otevín, av zo-te mbain ndægo. Zo okhokho-té qazonømbø-viømemín, taqa yaq-te.

⁹ Yaq nakémbá, zo äv qane-guligulím, av nqægo:

‘Nigi Tat, qo yan-te nqoqoto:go.

Qoqa iz, yá beto-éqawát.

¹⁰ Qoqa Megeat Matev bètøndowáv ni-te.

Qoqá poev matev mba bambupáev, nqanek manqei-qape-te, ate av-té, yan-te ndimbøe-paev.

¹¹ Qo nqægo khaiya lou vøni-etoám, av ni lou mbain nqati:gu.

¹² Niqa manqa-zapazapa, sá betaqambo-naváp, ate av-té, ni ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa qanímbo-navupatun, ni-te gimatønumatun.

¹³ Qo ni khamasim-te ndø-åmbám. Geté ginitøkeé, ezoqa sotaqape andé vøe-ngiænø.’ ”*

¹⁴ Yesu nqanek guliguli manqat gumu-zømesim, yaq nøme äv gezømbé-ein nqægo, “Unimanqatín. Zo ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa tözømbø-navupát, yaq zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage, até zó-a, zoqa manqa-zapazapa segembøé-navøemát.

¹⁵ Geté zo ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó, zoqa manqa-zapazapa, sa gembøé-navøemák.”

6:5 6:5 Met 23:5; Luk 18:10-14   **6:7 6:7** 1 King 18:26-29   **6:8 6:8** Met 6:32   **6:10 6:10** Met 26:39; Luk 22:42   **6:12 6:12** Met 6:14-15; 18:21-35   **6:13 6:13** Luk 22:40; Zems 1:13; Zion 17:15;

2 Tes 3:3; 2 Tim 4:18   * **6:13 6:13** Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgø. Ta manqat nqánek: *Zapa ndøgo, megeat matev neka bazaføqakh neka vizap matev, qoqd. Miavmiäv.*   **6:14 6:14** Mak 11:25-26

Lou logemav matev-qa yaq-te

16 Yaq Yesu manqat nɔme ge:zɔmas, gezɔ-ein, “Zo lou logemav matev tozo-gonemat, yaq zo khavozam ezoqam-qa me:qeivɪ. Ndigu tiqa bugug, khanakanakh mbain sege-kewagatun, ezoqa nɔme vɔezɔtezɪn, ndigu lou logemav matev ndɔgɔt. No unimanqatin nqazɔ-manqate. Ndigu yaq-fia mɔndɔmu-ndapɛm. Nɔme gemɔ-ndapemak.

17 Getɛ qo lou logemav matev toqogoat, bugug qɔsunguzat neka eqeieqei voqɔ-kewagat, av qo oskia ndoqote-keoge.

18 Yaq ezoqa gɛzɔtezak, av nqægo, qo lou logemav matev qɔgɔt. Qave mba mɛ-otɛv, ndego ezoqam ometupav. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndɔqa-etoam.”

Gigiap mɔvɔyam-qa yaq-te

(Luk 12:33-34)

19 Yaq Yesu manqat nɔme ge:zɔmas, gezɔ-ein, “Zo gigiap qaniqanim khapɛ bezɔmbe-mɔvɔyam, nqanek manqei-qape-te, khotet mba ngiloge, neka nagi mba nqavɔtɔyam, neka aqonam ezoqam ngi-ãqɔnãm.

20 Getɛ zo gigiap qaniqanim, yan manqei-tɛ qanɔ-mɔvɔemɛt. Yan manqei-te ndo:go, khotet gemɔ-logemak neka nagi gemɔ-vɔtɔeamak neka aqonam ezoqam gemɔ-aqonamak.

21 Matev av tɔzɔtɛ-gonɛm. Zapa ndɔgo, ma qoqa gigiap qaniqanim ndægo, atɛ qoqa matavap-a, sa ndɔgo tɔgoat.”

Bɔi, kha-qa waev

(Luk 11:34-36)

22 Yaq Yesu manqat nɔme ge:zɔmas, gezɔ-ein, “Qoqa kha, waev bɔi mbo-etoam. Bɔi eqeieqei tɔgoat, yaq kha ate ndægo, waev-tɛ qãgoat.

23 Getɛ qoqa bɔi soqain tɔgoat, yaq qoqa kha ate ndægo bɔivun-tɛ qanũ:goat. Yaq ta waev ndɔgo, qoqa mokho-te ndɔugu, ande bɔivun me tægoat, yaq bɔivun ndɔgo, kandamba tantav.”

Mbumbukiam neka Moni-qa yaq-te

(Luk 16:13)

24 Yaq Yesu manqat nɔme ge:zɔmas, gezɔ-ein, “Ezoqa kopɔmba mbain, kawa ezoqa menas timbogoat, tezɔ-sasaetat. Kawa ezoqa menas timbogoat, yaq nɔme ndego, gembɔ-pɔovát. Getɛ nɔme ndego, gembɔɛ-qasi:vát. Nɔme ndego, teqa manqat o-mba mbɛndapát. Getɛ nɔme ndego, teqa manqat gembɔ-sanqawát. Yaq atɛ zɔ-a. Zo kopɔmba mbain, Mbumbukiam-qa mokho-te neka moni-qa mokho-te sa tozotumu-goat.”

Fofogeap-qa yaq-te

(Luk 12:22-31)

25 Yaq Yesu manqat nɔme ge:zɔmas, gezɔ-ein, “Yaq nakɛmbá, no nqazɔ-manqate: Zo yage-qa yaq-te ndɔfofɔgeáp, av nqægo, gekha lou o gekha ibɔkha zɔlogat. Neka kha-qa yaq-te ndɔfofɔgeáp, av nqægo, gekha ndabua zɔ-uzumat. Yage-qa mokho, taoká ndɔgo, lou mba toqologat. Neka kha-qa mokho, taoká ndɔgo, ndabua mba toqo-uzumat.

26 Pipisi zɔtɛzɔmɛt. Ndigu avɔe gigiap ogekhæmáv, neka gendɔ-peanemak, lou khoev-te vɔnqeitɔvɛm. Getɛ zogé Zɔve ndɔzɔkɛfé, ndego yan-te ngo:yage. Gɛmbo-matavap. Zo teqa bɔi-te, pipisi unɪ zɔte-lɔvubám.

²⁷ Ge zô ndozo-matavap, ezoqa kopo zo mokho-te tefofogeapat, ndego yage elavøqase ndømbó-seketet? Mbaín!

²⁸ Neka gekha zapá, ndabua-qa ndozo-fofogeap? Flawas zøtézømet, gagayag-te ndi-umizan. Ndigu sasae gonemáv neka ndabua potofumáv.

²⁹ Geté no nqazø-manqate: Até Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandabaqape, gigiap mbomømboma kopoav-qape qambogoam, teqa ndabua bugug keoge mbaín, av flawas ndi:gu, tiqa bugug ndækeoge.

³⁰ Nginik flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet, nakhamas-te ambá giní-pakhaéz. Yaq gøinam-té ginø-nqagivemém. Geté Mbumbukiam ndabua bugug keoge eqeieqei zø-etoám. Yaq ge zô ndozo-matavap, Mbumbukiam zo ndabua gezø-uzamák? Av taoká. Zoqa unimanqatin khapémbá, Mbumbukiam-te.

³¹ Yaq nakémbá, zo ndøfoføgeáp, av nqægo, 'Gekha lou zilogát?' neka 'Gekha íbøkha zí-izumát?' o 'Gekha ndabua zí-uzumát?'

³² Gigiap av nqægo upøgim-qa yaq-te, miavmiav bavokho-ak mba ndømataváp, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Geté zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage, ndego mõndæ-otév, zo gigiap av nqægo bèzøgó.

³³ Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka teqa matev eqeieqei zombó-vawemát. Yaq ndego zo nqanek gigiap nøme ate ndægo ndøzø-etoám.

³⁴ Yaq nakémbá, zo ndøfoføgeáp, qasun-qa yaq-te, andé gekha matev me ndøfakhán. Qasun-qa viniv qasun mba qó-eqatét. Sáq, nqægo khaiya, nqægo khaiya-qa viniv mba toqo-eqatet."

7

Ezoqam-qa matev gevewat-qa yaq-te (Luk 6:37-38, 41-42)

¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo ezoqa nøme ndøvøozåt. Soqain ndøgo, Mbumbukiam zo tevøozo.

² Av zo ezoqa nøme-qa matev ndøzøte-gevewat, Mbumbukiam zoqa matev äv tené-geveá. Neka av zo gigiap o matev ndøzøte-geveam, Mbumbukiam zo äv tezømbé-geveám.

³ Gekha zapá, qafu-qa bøi-te kupuk-qase ndoqoqeivi, geté tae-qape ndøgo, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, qo qeivupáv?

⁴ Gekha zapá, qafu av ndoqombøe-manqate, 'No kupuk-qase, bøi-te nandaqa-genøe, nøtaqálv,' geté qakeza bøi-te, tae-qape nandaqa-genøe?

⁵ Qo khavozam ezoqám. Bugukhokhof nándav, toqólv, tae-qape, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, eqeieqei voqókewäg. Yaq váev, qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndøgu, toqoliv."

Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat sa ndi:vøngi:wat

⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Mbumbukiam-qa gigiap mbomømboma gaqo zø-ètoám. Ndigu segendó-qambúz, zo vøfoqobám. Neka gigiap fia kandakanda bøsik-te ndønqáglm. Ndigu segé-tokhonumát."

Mbumbukiam-te viam-qa yaq-te (Luk 11:9-13)

⁷ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gèviám. Yaq Mbumbukiam ndòzø-etoám. Gèváo. Yaq zo ndòzo-qeivím. Gèkhaneám. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndòzø-mboqozó.

⁸ Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, ndeviam, ndego ndòndáp. Neka gekha ezoqám ndego, ndevao, ndego ndòqeiv. Neka gekha ezoqám ndego, mboqog-te ndekhaneam, ndego mboqog ndòmbø-mboqóz.*

⁹ Gè, zo mokho-te, ezoqa nøme, ekeza nakhasam lou-qa temboviam, ndego nandi mbó-etoám?

¹⁰ O gè, ndego wazeam mbó-etoám, zongøyam-qa temboviam? Av taoká.

¹¹ Zo manqa-zapazapa-us ambá qazøtegó. Geté zo zøkeza nakheis, gigiap eqeieqei etoam mõzøte-zøtéz. Yaq av tægoat ndægo, zoge Zøve, yan-te ngo:yage, gigiap eqeieqei nøme mba zømbó-etoám, gekha ezoqám ndigu, timbo-viømemat.”

*Ezoqa nøme-te matev eqeieqei gone-qa yaq-te
(Luk 6:31)*

¹² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha matèv ndøgo, zo ndòzøpøev, ezoqa tizø-matønumat, zo matev av tozozømbé-matønumat. Manqat ndøgo, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi-peaomem, taqa mokho nqáne.”

*Nakhoa menás, nøme khandi-té, neka nøme soqaqape-té
(Luk 13:24)*

¹³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Mboqog khapelavøqasi-té qanø-óz. Zapa ndøgo, mboqog kandambaqapi neka nakhoa vøndæv, soqaqape-té qanómá. Ta nakhoa vøndæv-te ndøgo, ezoqa kopoáv ndi-okho.

¹⁴ Geté mboqog ndigu, khandi-te ndimboqozøat, khapímbá, neka nakhoa ndøgo ndøløwe, føgákh. Neka ezoqa khapímbá, ta nakhoa ndøgo ndiqeivi.”

*Khavozam ezoqam-te, yà bizio-feanoát
(Luk 6:43-44)*

¹⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Khavozam ezoqam-te, ndigu ekeza kha Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndivewe, zo gø:feazoát. Ndigu andé sip nanak me nde-okhó, zo-te. Geté tiqa mokho-te ndøgu, ndigu andé gaqo khobokhobós.

¹⁶ Zo matev mba zozøqeivát. Yaq sòzøtè-zøtezát, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam tipøtigú-a. Gè, bønning fakiafakia-us-te, kopømbá, nanga mbomømboma, kopømba ande av gleips ndi:gu, toqo-løvus? O kopømbá, khouwe-khouwe-te ndøgo, fig nanga toqo-vingisam? Kopømba mbaín.

¹⁷ Tae eqeieqei, nanga eqeieqei ndøviám. Geté tae soqain, nanga soqøsoqa ndøviám.

¹⁸ Tae eqeieqei, kopømba mbaín, nanga soqøsoqa tøviam. Neka tae soqain, kopømba mbaín, nanga eqeieqei tøviam.

¹⁹ Gekha tæe ndøgo, nanga eqeieqei vi:pøteav ndøgo, gébouím. Yaq gøinam-té ginø-nqagimém.

7:7 7:7 Mak 11:24; Zion 14:13; 15:7; 16:23-24   **7:8 7:8** 1 Zion 3:22; 5:14-15   * **7:8 7:8** Taqa manqa mokho av nqægo: Qo Mbumbukiam-te toqoqambuq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanæmat, yaq ndego segékhatóq. Kopømbaqapé teqa bawan-te toqomø-oq.   **7:11 7:11** Zems 1:17   **7:12 7:12** Met 22:39-40; Lom 13:8-10   **7:15 7:15** Met 24:24; Kel 20:29; 2 Pita 2:1   **7:16 7:16** Gal 5:19-22; Zems 3:12   **7:19 7:19** Met 3:10; Luk 3:9; Zion 15:6

²⁰ Yaq matev até kopó. Zo ndigu ezoqam-qa mokho tozo-qeivimat, yaq zo sɔzɔté-zɔté, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqám, ó, khavozam ezoqám.”

Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ti-mba ndigu timø-óz, ndigu Tat-qa poev ndimbopaev

(Luk 13:25-27)

²¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zomas, gezø-ein, “Zo ndømatáv, av nqægo, ezoqa ewaqape ndigu no Evezøza Evezøza-qa ndinø-akhayam, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te sugumū-öz. Av taoká. Ti-mba ndigu timø-óz, ndigu noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngo:yage.

²² Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape timø-khantaz, ezoqa kopoáv, áv ginømbé-manqatát nqægo, ‘Evézøza. Evézøza. Qoqa iz-te, ni Mbumbukiam-qá Manqat nivevezumám, neka nqova soqøsoqa vøi-ngeasumam, neka umingiap matev kopoáv qeimatønnumam.’

²³ Geté yaq no ndigu áv qazømbé-qavøitát nqægo, ‘No zo nøtenøtenák. Mòzozáv, zo manqa-zapazapa-us ezoqam.’ ”

Khoev puanam matev menas-qa yaya etæ manqat

(Luk 6:47-49)

²⁴ Yaq Yesu manqat nøme ge:zomas, gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, noqa manqat te-ewag neka vømbópavát, ndego matavap loloakh ezoqám. Ndego andé khoev manqei føgakh-té genøwév.

²⁵ Yaq qæ neka khamøe-qape qandowav, neka vøndø-khouwa, sògoqatá. Geté ta khoev ndøgo nqøeveáv. Zapa ndógo, manqei føgakh-té qawevám.

²⁶ Geté gekha ezoqám ndego, noqa manqat te-ewag, yaq paeveáv, ndego matavap loloakh mbaín. Ndego andé khoev ndivind-té genøwév.

²⁷ Yaq qæ neka khamøe-qape qandowav, neka vøndø-khouwa, sògoqatá. Yaq ta khoev ndøgo gèkhawá, vø-evøvøem.”

Ezoqa Yesu-qa manqat-qa yaq-te nqova qazøndaf

²⁸ Yesu nqanek nømendim manqat ate ndægo qamømbøe-navøem, yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Mbøni zølév.

²⁹ Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té gene-zømesimám. Ambá av nqægo, av tigi guguna manqat nømendim ezoqam gi:zømesimam.

8

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Yesu manqei pøyat-te gendovis, yaq ezoqa gèmbopavát. Ezoqa kandambá.

² Yaq nqáe! Kha sisi-us ezoqam tendowáv ndógo, ekeza kha, Yesu-qa mege-mege-te, manqei vøelavao, sasa mbo-ein, “Evézøza. Ambá qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqokhakheinømbem.”

³ Yaq Yesu zenda mbøevé, vømbø-ein, “Nqanøpoév. Qo vø-eqeieqei-éq.” Yaq nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøem.

⁴ Yaq Yesu áv gembøe-ein nqægo, “Nqáe! Qotøndé-ewäg. Ezoqa nøme zø-ein, av matev qaqambe-fakhan. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té

qonóqáv, bemóqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev vōgo, av Mozes gezømbe-ein. Yaq ezoqa tiabiti-zótéz, av nqægo, qo mōgo-eqeieqei-éq.”

*Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhæv
(Luk 7:1-10)*

⁵ Yesu Kapenaum taon-te geme-on, yaq Lom nakhag kawa ezoqam ndowáv, vømbøviam,

⁶ “Evézøza, noge sasae ezoqam enqoní. Khoev-té gegó. Sègebuví. Ndego kha khokhokemáv, neka nqosøgeap khæpe mbøe-khouév.”

⁷ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Notøndónáv, ndego vøe-khakhæv.”

⁸ Geté ndego nakhag kawa ezoqam gendo-ein, “Evézøza. Av taoká. No ezoqa eqeieqei mbá, noqa khoev-te toqotøndo-oq. Geté manqat mba qó-ein, yaq noge sasae ezoqam segé-khakhæv.

⁹ Até nó-a, no ezoqam-qá mokho-té qatu:gu. Neka no mokho-te, nakhag ezoqam mu:gu. Ndigu ezoqa kopo tæmbo-ein, ‘Vøqáv’, yaq ndego segéwáv. Neka ezoqa nøme tæmbo-ein, ‘Mōqotøndoqāv’, yaq ndego segendówáv. Neka noge sasae ezoqam tæmbo-ein, ‘Mōqo-matanām, nqanek’, yaq ndego segé-matanām.”*

¹⁰ Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego nqova ndafe kandambá, neka ezoqam ndigu gimbojavam, gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nqanek Izlael bawan mokho-te, unimanqatin matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak nge-unimanqatinat.

¹¹ No nqazø-manqate: Vaev khøuwa-te, ezoqa khøuwa fakhanam neka khøuwa sininím gindúzáv. Ezoqa kopoáv. Ndigu Eibleem neka Aezek neka Zekop namba me:qonáv, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape vōgoném.

¹² Geté ndigu ezoqam, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, ambá teqa Megeat Matev mokho-te ti-ozin, ndigu bavokhó ginø-nqagevém. Bøivun-té. Yaq ti-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.”

¹³ Yaq Yesu ndego nakhag kawa ezoqam gembo-ein, “Soqóqaváq. Matev æv tønéfakhán, av qo qoqote-unimanqatin.” Yaq até ta khøuwa iz-te ndøgo, tege sasae ezoqam enqoní tømboe-navøém.

*Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Yesu Pita-qá khoev-té genøwáv. Yaq ge-on, tu-omét ndøgo, Pita-gu zimpuka, ngusu tatas enqoní mbovitát. Venanqei nonqo-té gubuvám.

¹⁵ Yaq Yesu pingim mbogea. Yaq enqoní sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, gè-itán, lou vømbøta.

¹⁶ Yaq qakhagus ndøgo, nqova soqøsoqa-us ezoqam kopoáv, Yesu-té gindu-upógím. Yaq nqova soqøsoqa gèngeasám, ezoqam-qa mokho-te gu:goam. Manqat mba ndømanqatám, gèngeasam. Neka ezoqa ate gi:goam, enqoní qazøgoam, vøkhakheinøvem.

¹⁷ Yesu av ge-matanam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya ibugukhokhof ge-ein, møndø-unimanqatin. Av gene-ein nqægo, “Ndego niqa nqosøgeap møndøndáp neka enqoní vøni-evøzam.”

*Yesu toqombo-paev, taqa yaq-te
(Luk 9:57-62)*

* **8:9:8:9** Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Ndego møndø-unimanqatin, av nqægo, Yesu ta enqoní ndøgo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndøgo segé-iváv. **8:11 8:11** Luk 13:29

8:12 8:12 Met 22:13; 25:30; Luk 13:28 **8:17 8:17** Isa 53:4

18 Khøuwa nøme, Yesu ezoqa kopoav gezømet, gimbo-waniapam, ndego ekeza paev ezoqam äv gezømbe-ein nqægo, “Kewan yaq-keoqá qazinø-qantáv.”

19 Yaq Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqam ndowáv, vømbø-ein, “Nømendim ezoqam. Qo ande äv khoqoté-okhoät, no até nøtaqá-pavát.”

20 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté gembo-mataváp. Gaqo lo-zokhak, sømbiam nonqo, manqei nqa ndøzøgø neka pipisi viviap ndøzøgø. Geté Ezoqam-ge Yo khoev mbain, te:sømbimat, pusa vøe-tayát.”

21 Neka ezoqa nøme, Yesu gimbo-pavam, gendo-ein, “Evézøza. Até vøkhæ-keogé. Tat båtøkhæ-otáv.”†

22 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu, gipakhaez.‡ Geté qo, no qonøndó-páev.”

*Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

23 Yesu khagua-té genøketáo. Yaq tegi paev ezoqam gembo-paevém, vøguv, kewan yaq-keoqa sasa ndøqantav.

24 Giqantavat, anana-mba møndu:bøen, mbe-qape tåndøfeä. Kandamba tantáv, khagua sasa ndøngetøyam, ambá vø-qambuanemin. Geté Yesu até gebuvám.

25 Yaq tegi paev ezoqam, gèti:nám, vøszam. Yaq gimbo-einim, “Evézøza. Qonitøké. Ni avønín zigeón.”

26 Geté Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapá, zo møe ndozogo? Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te khapembá.” Yaq Yesu gè-itán. Yaq até gendego, khamøe ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-ein. Yaq ndøgo sègevøitáv. Manqei sege:veát.

27 Yesu av ge-matanam ndægo, yaq tegi paev ezoqam nqova ndafe kandambá, neka ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek gekha ezoqám? E, até khamøe fegim neka khamøe vumøe, manqat o-mba mbøendapé.”

*Yesu ezoqa menas, nqova soqøsoqa gezø-ngeasam
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

28 Yesu paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqa gimøqa, yaq Gadala manqei-te ndøgo, ezoqa nqova soqøsoqa-us ndozáv. Menás. Nandi nqa-té gindu-fakház. Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. Nginik ezoqa menas, bazaføgakh kandambá neka møe-ús. Ezoqa nøme ta nakhoa-te ndøgo okhomáv.

29 Yaq Yesu gi-ometam, äv gini-akhaemám nqægo, “Mbúmbukiam-ge Yo! Qo ni gekha gone-qa qonígu? Qo ndakin ni nqosøgeap etoam-qa qotøndóqav? Ta khøuva ndøgo khantøzateáv. Zuá!”

30 Ta manqei avønin-te ndøgo, bøsi nen møndø-vagimám. Kopoav-qapé.

31 Yaq nqova soqøsoqa, Yesu gimbo-viømem, “Ni ngeandam-qa toqogoat, yaq bøsik-qá mokho-té qanø-khofotán.”

32 Yesu gezø-ein, “Møzozáv.” Yaq nqova soqøsoqa, sègefakház, ezoqa menas-qa mokho-te gu:goam, bøsik-te vømø-oz. Yaq bøsik manqei khavøe-té ginøbøin, ibøkha-te vømø-geonim.

8:20 8:20 2 Ko 8:9 8:21 8:21 1 King 19:20 † 8:21 8:21 Ta khøuva-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimatáv, as ndøgoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndøgo tenegóám, eve tembøe-nanim. ‡ 8:22 8:22 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndigu tønemanqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu. 8:24 8:24 Psa 4:8 8:26 8:26 Met 14:31; Psa 89:9 8:29 8:29 Mak 1:24; Luk 4:41

³³ Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, møe ndøbøín. Vemiav-té ginøbøín. Yaq ezoqa emanqat zømbe-votót, matev ate ndægo, qafakhan. Até ndøgó-a, vøzømbē-votot, matev av ezoqa menas qazømbe-fakhan, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam.

³⁴ Yaq ezoqa ewaqape, vemiav-te gigoam, Yesu omete-qa ndøgoám, vøndøzav. Matev giqeivim, qafakhan, yaq äv gimbøe-viømém nqægo, "Niqa manqei ambá qo-ivavín."

9

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbø-evøzam (Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Yaq Yesu khagua-té genøketáo, vøskuzim, Gelili kewan yaq-keoqa sasa ndøqantav, ekeza vemiav-te vømøqa.

² Ezoqa Yesu gi-ometam, yaq kagi ezoqam ndondafém. Kumøkuma-té gindu-ndafém. Yesu tiqa unimanqatin gegeiv, yaq ngenek kagi ezoqam, äv gembøe-eín nqægo, "Äti. Ndøfofögeáp. Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøém."

³ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, teqa manqat giyogem, ekeza mokho-mba äv ginibondát nqægo, "Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qa iz ndøngi:tít. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam."

⁴ Geté Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupat. Yaq gezø-ein, "Gekha zapá, zoqa mbøni-te matavap soqøsoqa nandozombo-matavupit?"

⁵ Gè, gekha manqát ndøgo, føgakh mbain? Ndøgò, no ngenek ezoqam tæmbo-ein, 'Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøém,' o ndøgò, tæmbo-ein, 'Mòqo-itán, neka okho vøngaz'?

⁶ Geté no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambògó, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te."

Yaq Yesu até gendego, ngenek kagi ezoqam, äv gembøe-eín nqægo, "Mòqo-itán, neka kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøqav."

⁷ Yaq ngenek ezoqam, gè-itán, kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøwav.

⁸ Yaq ezoqa nqanek matev giqeivim, ndigu møe ndøgoném neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem. Ndigu møndø-matøvemém, ezoqa bazaføgakh Mbumbukiam zø-etoám, matev av nqægo timatønumat.

Yesu Metiu gembo-akha (Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, nakhoa gegeveat, teks moni upøgim ezoqam ndø-omét. Teqa iz Metiú. Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu:qotám. Yaq Yesu äv gembøe-eín nqægo, "No qonøndó-páev." Yaq Metiu até gendego, gè-itán, neka vømbøpaev.

¹⁰ Taqa zita-te, Yesu Metiu-qa khoev-te, lou mólóg. Ta lou loge-te ndøgo, teks moni upøgim ezoqa nøme neka ezoqa nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, møndøgoám. Kopoáv. Yaq ndigu Yesu neka paev ezoqam, namba me:qonavát.

¹¹ Felisi ezoqam nqanek matev giqeivim, yaq ndigu Yesu-gi paev ezoqam, äv gizømbe-beváp nqægo, "Gekha zapá, zoqe nømendim ezoqam, teks moni upøgim neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba, lou ngiløget?"

¹² Yaq Yesu nqanek manqat ge-ewag, gezø-ein, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgó, mulømula etoam ezoqam.

¹³ Zo manqat nøme-qa mokho vømezøté, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap. Manqat nqánek, ‘Mbumbukiam ge-ein: Noqa poev kandambaqape nqánek, tanakh matev. Ambá ndøgo, ezoqa søvakha gigiap tindu-løvusumat no-te.’”

Yaq Yesu sasa zø-ein, “No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavün. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavün.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbø-bevøpem

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Khøuwa nøme, Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-té ginduzáv, vømbø-einim, “Gekha zapá, ni neka Felisi ezoqam lou logemav matev qeigoatun, geté qogi paev ezoqam gonemáv?”

¹⁵ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zó ndozo-matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbá, mutøkhop ndøwanim, ndego ti namba te:goat? Av taoká. Kopømba mbain. Ndigu khanakhanakh zø-asøtáv. Geté khøuwa ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, sævam ge-oki, ndøndafém, ti namba nde:go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ndøgo tinígoát.

¹⁶ Ezoqa kopømba mbain, ndabua mbewat ndakinak, awenege ndabua-te to:tøke. Matev av nqægo, mokho mbain. Zapa ndøgo, ndabua toqosunguz, yaq ndabua ndakinak segé-khapelavøqasé. Yaq ndabua keqæv sa tømø-khouwév.

¹⁷ Neka ezoqa kopømba mbain, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndøgo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vøqouvøem, neka søvakha ngusum vøsoqøz. Geté waen ndakinak ndøgo, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz. Yaq waen neká ngusum, qanimáv, segégoát.”

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandi:v

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Yesu Zion-gi paev ezoqam namba, ate av-té manqat gi-manqatam. Yaq Zu kawa ezoqam tendowáv ndøgo, teqa megemege-te katuk vømøkui, gembo-ein, “Nogu yu ndakin ndønanim. Geté vøndoqáv, zenda vømbøeve. Yaq kopømbá tukhandi:v.”

¹⁹ Yaq Yesu gè-itán, ekeza paev ezoqam namba, vømbø-paevem.

²⁰ Yaq ate av-té nakhoa gi:geveat, sævam tunduwáv ndøgo. Ndugu kouk mbowavám. Nupøkhan mbá. Viav ate qægoam tuélv, kouk qambowavam. Yaq Yesu-qá zita-té gunduwáv, neka ndabua ov-qase vømbø-khanaz.

²¹ Ndugu ekeza mokho-mba äv guni-matøvém nqægo, “No ngenek ndabua mba tæmbokhanaz, yaq no sæ-eqeieqei-én.”

²² Yesu gendoqambun, ndugu vø-omet, gumbo-ein, “Ngólam. Qo ndøfoføgeáp. Qøqa unimanqatin nandav, tøkhekheinøqavém.” Yaq ndaføyambá, ngunuk sævam, sège-eqeieqei-év.

²³ Yaq Yesu Zu kawa ezoqam-qa khoev-te gemøfakhan, vømø-on, pøinda khambøyam* ezoqam ndøzømét. Neka ezoqa kandambá giwambupam. Tiqa manqa feazu gèzømbo-eqavát.

²⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo mðzofakház. Ngunuk mbasønakam nanimateáv. Gèbuvíf.” Geté ndigu gèvøngi:nám.

²⁵ Yaq ezoqa ate gi:goam gumu-nataz, Yesu tène-ón, ma mbasønakam gui-veam ndøgo, zenda vømbøgea. Yaq mbasønakam, sègendo-suzám, vø-itan.

²⁶ Yaq manqat ndøgo, Yesu av matev ge:matanam ndægo, sège-panqavøemát, ta manqei-te ate qægoam.

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem

²⁷ Yesu ta manqei nqanek ge-ivav, yaq nakhoa ge:geveat, bøi waev mbain ezoqa menas, sègembo-pavát, gimbo-akhaem, “Déivid-ge Zeo. Ni tanakh ginigú.”

²⁸ Yaq Yesu khoev-te gemøfakhan, gemø-on, ndigu ezoqa menas até gem-bopavát. Yaq gezø-ein, “Zo mozó-unimanqatinim, av nqægo, no bazaføgakh nqanøgø, zoqa bøi tækhakheinam?”

Yaq gindu-qavøinam, “Evézøza. Ni mði-unimanqatinim.”

²⁹ Yaq Yesu até gendego, bøi vøzø-khanøzam, gezø-ein, “Matev sà bezøfakhán, av zo qazøte-unimanqatinim.”

³⁰ Yaq bøi sègezø-eqeieqei-ám. Geté Yesu ndigu gègugúb, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme mē:zømas!”

³¹ Geté ndigu ezoqa menas Yesu gi-ivøvem, teqa emanqat sège-vøndazát, ta manqei-te ndøgo, ate qægoam.

Yesu manqa-khou ezoqam gekhakheinøvem

³² Ndigu ezoqa menas gi:qavaz, yaq ezoqa nøme, manqa-khou ezoqam ndondafém, Yesu-te. Ndego manqa-khou gegoam, zapa ndøgo: Ndego nqova soqa mbøigoám.

³³ Geté Yesu ndego nqova soqa é-vøngeatám-ae, ndego ezoqam, manqa manqate é-vøngaz. Yaq ezoqa ewaqape, matev ndøgo giqeivim, ndigu nqova ndafe kandambá. Gi-einim, “Ni matev av nqægo ibugukhokhof qeiviáv, nqanek Izlael manqei-te.”

³⁴ Geté Felisi ezoqam äv gini-einim nqægo, “Ngenek nqova soqøsoqa ngengeasam, nqova soqøsoqa-gé kawa-qá bazaføgákh gene-ngeasumatún.”

Mbumbukiam yà bizimbo-viám, sasae ezoqam betøndē-khofotaz

³⁵ Yesu taon neka vemlav ate ndægo sùgumu-vatát, tiqa guliguli khoev-te, Manqat Mbomambaqape vøme-zømesim. Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qá yaq-té gene-zømesimat. Neka ezoqa ewaqape, gekha enqoni bugug vinivinimba qazøgoat, vøkhakheinøvemát.

³⁶ Yesu ndigu ezoqa kopov gezømetat, yaq ndego tanakh zøgoát. Zapa ndøgo, ndigu fofogeap-ús neka ezoqa tøke nonqo mbain. Ndigu andé sip, keoge ezoqam mbain ndigu.

³⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqat nøme äv gezømbe-ein nqægo, “Khæ-te avøe gigiap kandambá qakhatøkhtoam. Geté sasae ezoqam khapímbá, vøndē-peanēm.

³⁸ Yaq nakémbá. Khæ eve, zombó-vi:mát, Mbumbukiam. Yaq sasae ezoqam tèabetøndē-khofotáz, teqa avøe gigiap qakhatøkhtoam ndøgo, betøndē-peanem.”

10

*Yesu-gi u-anim tuelv-qa iziz
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)*

¹ Yesu ekeza paev ezoqam tuelv gëmøváb, neka bazaføgakh vøzø-etoam. Bazaføgakh tezømbe-etoám ndógo, ezoqa nqova soqøsoqa zøngeasumat, neka enqoni soqøsoqa-us vinivinimba vøe-khakheinøvemát.

² Nginik Yesu-gi u-anim tuelv, tiqa iziz nqánek: Bugukhokhof, Saemón. Iz nøme gimbo-akhaem, Pitá. Neka nøme Éndlú. Pita neka Endlu, ndigu evenáp. Neka nøme Zéms, neka nøme Zión. Até ndigu ezoqa menás-a, evenáp. Zebedi-gi nakheís.

³ Nøme Filip. Nøme Batolomeú. Nøme Tomás. Neka nøme Metiú. Metiu, ndego teks moni upøgim ezoqam ndøgoám. Neka nøme Zéms. Zems, ndego Alfius-gé yó. Neka nøme Tadiés.

⁴ Neka nøme Saemón nómé. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám. Neka nøme Zudas Iskaliót, ndego vaev-te Yesu sa gemboqambun, tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

*Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)*

⁵ Yaq Yesu nginik ezoqa tuelv gèkhofosám. Manqa møndøzømbøkxæ-løvúa, gezø-ein, "Zo manqei vini ezoqam-te o Samalia bawan-ak-qa vemivemlav-te ndözáv.

⁶ Geté Izlael manqei-ak-té qazonø-okhoát, ndigu kopømba ande av sip ndi:gu ndiyoniapet.

⁷ Ti-te ndigu tozo-okhoat, manqat nqánek qazozø-manqatát, 'Mbumbukiam-qa Megeat Matev avónín.'

⁸ Zo enqoni-us ezoqam vøkhakhætét, neka løvøte ezoqam vøkhandi:tet. Kha sisi-us ezoqam gèkhakheinøvemét, neka nqova soqøsoqa-us ezoqam, nqova soqøsoqa vøzø-ngeasumit. No nqanek bazaføgakh yaq-mbá sæzø-etoám. Yaq até zó-a, zo ezoqa yaq-mbá sozozø-tøkeét.

⁹ Zo tozo-okhoat, moni ndø-upøgím. Gol moni mbaín, neka silva moni mbaín, neka kopa moni mbaín.

¹⁰ Neka zo moqos namba me-òkhó. Neka ndabua nøme o tamak nøme o tatuag ndø-upøgím. Zapa ndógo, gekha ezoqam ndego, ndesasaeat, ndego teqa yage nonqo gigiap, yá bembo-etoám.

¹¹ Zo taon-te o vemlav-te tozomø-fakhazat, matev eqeieqei ezoqam-qa vømøkho-vawemat, ndego zo khoev tezø-einat. Yaq nambá tøzóté-sokhoát ndego, atema ta manqei nqawa vozó-ivøvemát.

¹² Khoev-te tozomø-zat, ezoqa manqat nqánek qazozø-einat, 'Sambí, zo-te.'

¹³ Yaq ndigu zo tikhatobat, zoqa sambí manqat até begó ti-te. Geté mbain tøgøat, zoqa sambí manqat nqawa zo-té qabenø-vesezát.

¹⁴ Ezoqa zo khatobeav tøgøat neka zoqa manqat yogeav vøgoát, yaq ta khoev o vemlav ndøgo sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndøgo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgøat, sozó-pomoememat.

¹⁵ No unimanqatín nqazø-manqate. Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape timø-khantaz, ndigu vemlav-ak-te unimé:-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo,

ndigu tindapem, ndòmø-løvuám, av Sodom neka Gomola taon-ak timindapem.”

Yesu zapaya matev fəgəfəgəkh təfakhanam

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqáe! Zo andé síp. Geté zo gaqo khobokhobos-té qatø-khofosumít. Yaq nakémbá. Zo andé waza me me:gó. Matavap loloakh-ús. Neka zo andé kuvøkuvu me me:gó. Manqazapazapa mbaín.

¹⁷ Geté gø:feazoát. Ezoqa zo manqa ovøyam-té ginø-abumát neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev mokho-te vøfebumát.

¹⁸ Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá megemege-té ginø-abumát. Yaq zo kopømbaqapé, até ndigú-a neka bawan vini-ak, Manqat Mbomambaqape vøzøté-zømesimát.

¹⁹ Zo manqa ovøyam-te ti-upøgimat, zo ndøfofögeáp, av nqægo, andē gekha manqat me zomø-einimát, o ande av khazøté-einimát. Zapa ndøgo, matev təfakhanumat, yaq matavap Mbumbukiam zø-etoumát, zo andé gekha manqat me zøté-manqatát.

²⁰ Yaq manqat ndøgo, zo tozo-manqatát, ndøgo ambā zoqa manqat, geté zogé Zøve-gé Nqova Mbomambaqape ndømanqatát, zoqa mokho-te.

²¹ Ezoqa nøme, ekeza namba-qaniap løvøte-té ginø-abumát neka evøndipakha nøme, ekeza nakheis løvøte-te vø-abumát. Neka nakheis nøme, ekeza evøndipakha segezø-qambuzát, løvøte-te vø-abumát.

²² Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka qaqa vøzøgoát, no zapaya. Geté gekha ezoqām ndego, bazafəgəkh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndòmø-khandí:v.

²³ Zo vemiaiv nøme-te tingiæzotat, yaq vemiaiv nøme-té qazonø-khokhozát. No unimanqatín nqazø-manqate. Zo nqanek Izlael manqei-te, vemivemiaiv nqagot, sasae zókhouimák, atema Ezoqam-ge Yo vøndóqavān.

²⁴ Paev ezoqam kopømba mbaín, tege nømendim ezoqam teløvuam, neka sasae ezoqam kopømba mbaín, tege megeat ezoqam teløvuam.

²⁵ Paev ezoqam tege nømendim ezoqam namba ti:viit, ság. Ndigu no Saitan-qa iz Belzebul ginø-akhaemam, no ande khoev eve me nqate-go, yaq ndigu nogi ezoqam, iziz soqøsoqa nøme mba zømbó-akhayám.”

Møe Mbumbukiam-te mbá qazinqoát, ambā ndøgo, ezoqam-te

(Luk 12:2-7)

²⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ezoqam-qa møe ndøgø. Zapa ndøgo, gekha matēv ndøgo, ndøgutøve, bavokhó qandø-fakhanám. Neka gekha manqat ndøgo, ndøkhonøwe, ndøndo-veveám.

²⁷ Manqat ndøgo, no lova nqazø-manqate, paveat zómanqatát. Neka manqat ndøgo, no gea-te nqazø-manqate, zo khoev ová qazøtøndó-manqatát, ezoqa ewaqape betēyogem.

²⁸ Zo ndigu møe zøgø, ndigu ezoqa pakhapakha sa ndikhanæ. Zapa ndøgo, ndigu kha mba zøngiú. Geté zoqa khandi kopømba mbaín, tizøngiu. Geté zo møe ndego tozombó-goát, Mbumbukiam. Zapa ndøgo, ndego kopømbaqapé, khā neka khandi, gøinam-te sugumú-ngiú.

²⁹ Zo m̄øzøte-zøtéz. Pipisi nakheis-qa fia khapekhapémbá. Moni mokho kopo, menas soqotéwí. Pipisi, fia khasøkhasis ambá ginigú. Geté zoge Zøve ndezø-keógé, ndigu. Pipisiam kopo, kopømba mbáin, manqei-te sa tubøiav, ndego poeveav tøgoat.

³⁰ Geté gèmbø-mataváp. Zo-te até zogí izúm-a, zoqa kawa-te ate nandigu, Mbumbukiam mōndø-gevebám.

³¹ Yaq nakémbá. Zo m̄øe ndøgō. Zo Mbumbukiam-qa bøi-te, pipisi kopoav-qape ùni zøte-løvubám.”

Ni mivi bizigú, Yesu-qa yaq-te

(Luk 12:8-9)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, ezoqam-qa bøi-te te-unimanqatintat, av nqægo, ‘No Yesu-gē ezoqám,’ teqa yaq-te, até nó-a, Tat-qa megemege-te, ndego yan-te ngo:yage, āv qaté-unimanqatín nqægo, ‘Ngenek nogē ezoqám.’

³³ Geté gekha ezoqám ndego, ezoqam-qa bøi-te noqa yaq-te to:nawam, teqa yaq-te, até nó-a, ndætonawám, Tat-qa bøi-te, ndego yan-te ngo:yage.”

Niqa kuku matev Yesu-te, yà bemølvú, av kuku matev ezoqa nøme-te nqanibi:gu

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ndømatáváp, av nqægo, no nqanek manqei-qape-te, ezoqa sambi etoam nonqo nøgeavūn. Av taoká. No ambá av nqægo, sambi etoam-qa nøgeavūn. Geté no nakhag kaiya nøndøpavavún.

³⁵ No ezoqa qaqaza-qa nøgeavūn. Yo eve namba segé-qatøném, neka yu evo namba vø-qatønēm, neka ziwap zakhapuka namba sasa ndøqatønēm.

³⁶ Ezoqam-gi qaqa ezoqam ndígu timbógoát, te namba khoev kopo-te ndiyage.

³⁷ Gekha ezoqám ndego, teqa kuku matev evøndipakha-te, kandambaqape ndømbogo, geté no-te andē khapēmbá, ndego kopømba mbáin, noge paev ezoqam tegoat. Neka gekha ezoqám ndego, teqa kuku matev nakhei angana-te o nakhei sakheis-te, kandambaqape ndømbogo, geté no-te andē khapēmbá, ndego kopømba mbáin, noge paev ezoqam tegoat.

³⁸ Neka gekha ezoqám ndego, ekeza tae mutui eqawateav tegoat neka no paeveav vøgoát, ndego kopømba mbáin, noge paev ezoqam tegoat.

³⁹ Gekha ezoqám ndego, yage ekeza mokho-mba tendapet, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqám ndego, ekeza yage te:khambua, no zapaya, ndego ndømøqeív.”

Yesu-ge paev ezoqam toqombo-tøke, taqa yaq-te

(Mak 9:41)

⁴⁰ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, zo tekhatob, ndego até nó-a, ndøkhatómb. Neka gekha ezoqám ndego, no tekhatomb, ndego até Mbumbukiám-a, vøkhatō, ndego no gendo-khofotan.

⁴¹ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam tekhato, zapa ndøgō, ndego Mbumbukiam-gē manqa vevezam ezoqám, ngenek ezoqam yaq-fia āv teméndáp, av ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ekezan temendap. Neka gekha ezoqám ndego, matev eqieieqi ezoqam tekhato, zapa ndøgō, ndego matev eqieieqi ezoqám,

ngenek ezoqam yaq-fia āv teméndáp, av ndego matev eqeieqei ezoqam ekezan temendap.

⁴²No unimanqatín nqazø-manqate: Gekha ezoqām ndego, noge paev ezoqa nøme tembotøke, oskiá ndøgo, ndego iz mbain ndego, neka gigiap-qase kopømba ande av ibøkha vatap ndægo tembo-etoam, ngenek ezoqam yaq-fia eqeieqei ndømøndáp.”

11

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-te gekhofotaz (Luk 7:18-35)

¹Yesu tegi paev ezoqam tuelv manqa løvuat qamømbøe-navøem, yaq ta vemivemiyav nøme-té genøwáv, Gelili manqei-te ndøgo, ezoqa vømē-zømesim.

²Ta khøuwa-te ndøgo, Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndimbula-té ge-utavám. Yaq manqat ge-ewag, av Keliso matev ge:matønnumam, ndego ekeza paev ezoqa nøme ndokhofotáz, te-te.

³Yaq Yesu āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Qonimbí-eín. Ezoqam qó, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav? O, ezoqa vini-qa nitó-kewagāt?”

⁴Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zion-te nqawa tozovesez, yaq āv qazømbøé-einím, av zo manqat nqazøte-yoge neka matev nqazøte-qeivi.

⁵Ezoqam ndigu bøi waev mbain qagoam, ndakin gèkeogé. Neka ezoqam ndigu kagi gigoam, ndakin gè-okhó. Neka ezoqa ndigu kha sisi-us gigoam, kha sisi møndøzø-navøém. Neka ezoqa ndigu gea kandøgeap gigoam, ndakin gèyogé. Neka ezoqa ndigu gipakhaetat, nango møndø-khandiz. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qá Manqat Mbomambaqape ndøyogé.

⁶Neka gekha ezoqām ndigu, no-te nakeapav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

⁷Zion-gi paev ezoqam gi-qavaz, yaq Yesu Zion-qa yaq-te manqa manqate ndøngáz, ezoqa ewaqape-te, gezø-ein, “Gé, zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndøgo, zo gekha qeivi-qa zó-apat? Gé, zo ezoqa omete-qa zó-apat, ndego kopømba ande av gagayag ndægo, sa tøpovøemet, yaq vøepovēt, yaq vøepovēt, khamøe sa tøqambuvøemet?

⁸O gé, qazo-apat, zo ezoqa ndabua eqeieqei uzap omete-qa zó-apat? Nqáe! Ezoqa ndabua eqeieqei ndi-uzap, ndigu kawa ezoqam-qá khoev-té giyageáp.

⁹Geté zonømbé-einím. Zo gekha qeivi-qa zó-apat? Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam omete-qa zó-apat? Unimanqatín. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqām. Geté no nqazø-manqate. Ndego Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi-gu, møndø-løvubám.

¹⁰Zapa ndøgo, ezoqam ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo,

‘Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.

Ndego nakhoa mōqá-khakheinám.’

¹¹No unimanqatín nqazø-manqate. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndego kandambaqapé. Ndego ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te gifakhatat, møndø-løvubám. Geté até ezoqa khasøkhasis-a, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ndigu Zion møndø-løvu:mém.

¹²Ta khøuwa-te ndøgo, Zion manqa manqate ge:ngaz, atema ndakin, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, bazaføgakh-us ndøkhouevtét. Geté ezoqa keføkefak ngi:wat-qa mbōgo.

¹³ Qageavun, atema: Zion vōfakhan, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam atē gi-goam neka Mozes-qa guguna manqat, ndōgo tini-manqatām, matev zo ndakin nqazo-qeivi.

¹⁴ Oskia ndōgo, zo tozo-unimanqatinim o unimanqatinteav tōgoat: Ndigu manqat gi-einim, av nqægo, Mbumbukiam Ilaiza ndōkhofotāv, ndigu Zion me-manqatām.

¹⁵ Gekha ezoqām ndego, gea tōmbogoat, yā beyogē.

¹⁶ Nginik ezoqam, ndakin ngiyage, andē gekha me nōtēkhamās? No nakheis nōtēkhamās, maket manqei-te ndi-otam. Ndigu yaqyaq-a, āv gini-akhayām nqægo,

¹⁷ 'Ni zo pōinda nizō-khambōemām. Khanakhanakh-ús. Getē zo ogipōteāv. Neka ni osombo ouv nizō-qaqaemām. Getē zo eivōpōteāv.'

¹⁸ Zó-a, atē kopó. Gekha matēv ndōgo, zo ndozoqeivi, zo khanakhanakh mbaín. Zion gefakhan, lou logemav matev gegoam, neka waen izumav vōgoam, yaq ezoqa ewaqape āv gimbōe-manqatām nqægo, 'Ngenek nqova soqa mbōigú!'

¹⁹ Getē ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek lou mōndō-logatún, neka waen vō-izumatun. Yaq ezoqam āv gimbōe-manqatē nqægo, 'Ngenek ezoqam zōtē-ometām. Lou loge mōqæ, neka waen izam mōqæ. Neka ngenek teks moni upōgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam-gi zifú.' Ezoqa av nqægo ambá gini-manqatē. Getē Mbumbukiam-qa matev, ni āv qaninōmānd nqægo, teqa matavap loloakh, unimanqatín."

Mōndō-soqoéz, ndigu Keliso gisanqawem

(Luk 10:13-15)

²⁰ Vemivemiav nōme-te, Yesu umingiap matev kopoāv gematōnumam. Getē ndigu vemia-ak, Mbumbukiam-te qambuzaneāv. Yaq Yesu gēzōponqóm, vōzō-ein,

²¹ "Zo Kolazin-ak neka Betsaida-yak, zo mōzo-soqoéz. Zapa ndōgo, no umingiap matev, zo mokho-te qæmatōnumam, ambā Taya neka Saedon taon mokho-te tæmatanamín, ndigu ambá nupōkhán mbá, Mbumbukiam-te é-ndo-qambuzín, neka tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndabua soqōsoqa vō-uzamin neka pakhakh vōgein.

²² No nqazō-manqate: Manqa ovōyam khōuwa kandambaqape timō-khantaz, zo-te unimé-soqá. Yaq-fia nqosōgeap ndōgo, zo tozomō-ndapem, ndōmō-lōvuám, av Taya neka Saedon taon-ak timindapem.

²³ Neka ge zó, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginō-egazō, av zo ndōzōte-matavap? Av taoká. Zo gōinam-té ginō-nqagevém. No umingiap matev, zo mokho-te qæmatōnumam, ambá Sodom taon-te tæmatanamín, yaq ndigu ambá Mbumbukiam-té ginō-qambuzín. Yaq ta taon ndōgo, gōinam-te ambá gélonqotamák. Getē ambá oskia ndōgonín.

²⁴ No nqazō-manqate: Manqa ovōyam khōuwa kandambaqape-te, yaq-fia ndōgo, zo tozomō-ndapem, ndōmō-lōvuám, yaq-fia, av Sodom taon-ak timindapem."

Qàndozáv nqanek, Yesu-te, pusa vōta

(Luk 10:21-22)

²⁵ Ta khōuwa-te ndōgo, Yesu āv gene-guligulim nqægo, "Tat, qo yan neka manqei-qape-ge Evezōza ndoqogo. No ike kandambá qo-te. Zapa ndōgo,

qoqa matavap qòkhonáo, ti-te ndigu, ekeza kha zòtezat neka matavap lolóakh-us ezoqam ndizæza. Geté qo ti-te ndigu toqonø-vevezám, ezoqam ndigu ande av nakhei nqonqon ndi:gu.

²⁶ Unimanqatín. Tat. Qoqá poev, áv tønogoám.”

²⁷ Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, “Gigiap neka matev ate ndægo, Tat noqá zenda-té genøvé. Ndego yakhapús, Yo ge-otév. Ezoqa nøme, ndigu Yo mè:zòtezák. Neka ezoqa Ève mè:zòtezák. Yo mba me-otév, neka ndigu vøezøtéz, Yo Ève-qa yaq-te vevezam-qa ndezøgo.”

²⁸ “No-té qandozáv, zo ezoqa ewaqape, qazø-ewez neka viniv-qape ndozo-egatet. No pusup nøzø-etoám.

²⁹ Kopømba ande av kao nduigu, tae monqo-te toqombøe-ve, yaq gigiap gēlív, zò noqá viniv zóndapēm, neka zòtezat vozóndapēm, no-te. Yaq zoqa yage-te, zo pusa zótá. Zapa ndøgo, no matev aiyav-té qatø-matanám. Neka no nøkeza iz eqawatáv.

³⁰ Viniv ndøgo, no ezoqam-te totove, tákh. Taqa viniv khapémbá.”

12

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Khøuwa nøme, Sabat khøuwá, Yesu ekeza paev ezoqam namba, wit khæe livin-mbá gunu-apát. Yaq tegi paev ezoqam, ifi zøvín. Yaq wit nanga ndøvingsøméem, sasa ndølouz.

² Yaq Felisi ezoqam tiqa matev gigeivim, Yesu áv gimboe-einím nqægo, “Nqæ! Khæeáp nandav, qogi paev ezoqam Sabat khøuwa-te wit nanga nandi-vingisumit. Kopømba mbaín, Sabat khøuwa-te, sasae toqogo.”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zó, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba ifi qazøvin?”

⁴ Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndø-upøzo, ndigu lou-qase-te go-abam, Mbumbukiam-gi, yaq tegi ezoqam namba sasa ndølouz. Matev av nqægo khæeáp ti-te. Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba zømboqoatám, nginik flawa tilouzat.*

⁵ Neka ge zó, Mozes-qa guguna manqat mozó-geveømem? Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, Sabat khøuwa-te, sasae ndøgoatún, Mbumbukiam-qa khoev-te. Yaq av nqægo ndigu khæeap ndømøkuimatún. Geté ndigu manqa-zapazapa gonemáv.

⁶ No nqazø-manqate: Ezoqa ngégó nqanek. Ngenek Mbumbukiam-qa khoev ünime-løvuaám.

⁷ Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-ein nqægo, ‘Noqa poev kandambaqape nqænek: Zo tanakh matev zógoát, ezoqa nøme-te. Ambá ndøgo, zo søvakha gigiap tozotøndo-løvusumat no-te.’ Zó nqanek manqat ambá mokho tozombo-ndapemín, yaq zo nginik manqa-zapazapa-yav ezoqam, soqøsoqa ambá zøtézæbák.

⁸ Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat khøuwa, ndégo teno-kawaevát.”

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

11:27 11:27 Met 28:18; Zion 3:35; 17:2; 1:18; 10:15   **11:28 11:28** Jer 31:25   **11:30 11:30** 1 Zion 5:3

12:1 12:1 Deut 23:25   **12:2 12:2** Exo 20:10   **12:3 12:3-4** 1 Sam 21:1-6   **12:4 12:4** Lev 24:5-9

* **12:4 12:4** Deivid av ge:matanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein.   **12:5 12:5** Num 28:9-10   **12:6 12:6** Met 12:41-42   **12:7 12:7** Hos 6:6; Met 9:13

9 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genøwáv.

10 Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqam møndøgoám. Ndego pingim gembowauí. Yaq ezoqa Yesu gimbo-bevøpem, “Gé, ezoqa kopømbá, Sabat khøuwa-te, ezoqa nøme tekhakheinøvem, ó, khafeáp?” Av gimboe-bevøpem nqægo, zapa ndøgo: Ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám.

11 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zonømbé-einím. Èzoqa sip timbowanat, yaq Sabat khøuwa-te, kopo ndugu manqei ozu-té gunøbøiäv, yaq ndego ngunuk sip segé-iväv? Av taoká. Ndøliváv.

12 Geté ezoqam sip ùnime:-løvuám. Yaq nakémbá, khafeap mbain, ezoqam toqombo-tøke, Sabat khøuwa-te.”

13 Yaq até gendego, ndego ezoqam äv gembøe-ein nqægo, “Pingim qoté-ovøyam.” Yaq ndego ezoqam, pingim sège-ovøyam, vømbø-eqeieqei, kopømba ande av pingim nøme qambøegoam.

14 Yaq Felisi ezoqam Yesu-qa matev gigeivim, ndigu sège-ivøvé. Yaq äv gini-pøném nqægo: Pakhapakha zimbó-khanøém.

Yesu mokho-te, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-unimanqatín, ndøgo ibugukhof ge-ein

15 Yaq Yesu ge-otev, av nqægo, Felisi ezoqam gëmbo-voqoëm, yaq ndego manqei nøme-té genøwáv. Ezoqa kopoáv gimboavat, yaq ndego enqoni-us ezoqam ate gi:goam, vøkhakheinøvemát.

16 Geté Yesu äv gene-gugubát nqægo: Ndigu teqa yaq-te, ezoqa nøme betezømesím.

17 Yesu av ge:matanam nqægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín. Manqat nqáneq,

18 “Nqáé! Ngenek nogé sasae ezoqám. Nø nøveatáv.

No pøev kandambá te-te, neka no nømbøe-khafuát.

Nøkeza Nqova nombó-etoám.

Ndego manqei-manqei ate ndægo, ezoqa matev eqeieqei-qá yaq-té mé:zømesimat.

19 Ndego qaqa manqat gémanqateák. Neka ndego manqa sas gémanqateák. Ezoqa teqa manqat gé-ewagák, nakhoa-te.

20 Pefa køfi:v, ndego ma géngawayák.

Neka lampa ndøgo, tøkhouvøemat, ma gékhoutavák.†

Ndego sasae gé-ivavák. Sasae até gégót, atema matev soqøsoqa ate ndægo vumú-nqagím, yaq matev eqeieqei vøndø-oë.

21 Manqei-qape ate nqægo, ezoqa te-te ndøgo tinøtabát.”

*Yesu av gimboe-einim nqægo, Saitan-qa bazaføgakh-tē genø-sasaeät
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)*

22 Khøuwa nøme, manqa-khou neka bøi waev mbain ezoqam ndondafém, Yesu-te. Ndego manqa-khou neka bøi waev mbain gegoam, zapa ndøgo: Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq Yesu gèkhakheinøvé. Yaq ndego ezoqam kopømbá, manqat vø-ein-a, bøi vømbø-eqeieqei.

23 Yesu nqanéq matev gematanam, yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Yaq ekeza mokho-mba gibønd, “Gé, ngenek Deivid-gé Zeø penømakhaya, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav?”

²⁴ Geté Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu āv gini-einim nqægo, “Av taoká. Ngenek nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgákh gene-ngeasám, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa.”

²⁵ Yesu tiqa matavap é-møndæ-otév, yaq gezø-ein, “Zoqa manqat mokho mbaín. Zapa ndøgo, gekha bawān ndigu, gíqatønem, yaq ndigu izuizu ndønøfeapāt, nginik gékhoumbám, até vømú-nasinim. Neka vemíav o evenap tiqatønem, yaq ndigu izuizu ndønøfeapāt, ta vemíav ndøgo o ndigu evenap, kopømba mbaín, oskia tiyagat.

²⁶ Saitan-qa bawan-qa yaq-te, matev até kopó. Ndego amba ekeza ezoqa tegeasamin, yaq teqa bawan géqatá. Yaq segé-navøém.

²⁷ No nqova soqøsoqa amba Belzebul-qa bazaføgakh-te tøte-ngeasamin, av zo ndøzøte-manqate, yaq gé, zogí ezoqam, nqova soqøsoqa gekha ezoqam-qá bazaføgakh-tē ginø-ngeasumatun? Gé, Saitan-qá bazaføgakh-tē ginø-ngeasumatun? Av taoká. Yaq nakémbá. Tiqa matev møndø-unimanqatín, av nqægo, zoqa manqat mokho mbaín.

²⁸ No nqova soqøsoqa, Mbumbukiam-gé Nqová qate-ngeasumatún. Ndøgo zo āv qanezømás nqægo: Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán zote.

²⁹ Neka nøme nqáneq: Gé, ezoqa bazaføgakh-qape, kopømba ande av Saitan nde:go, teqa gigiap aqonam-qa toqogoat, yaq qo khoev-tē soqombó-øq, gigiap voqombó-aqonām? Av taoká. Geté vøkho-løvønøvé. Váev, gigiap toqombo-aqonam, teqa khoev-te.

³⁰ Gekha ezoqām ndigu, no-te nøzøzaneav ndigu, ndigu nogí qaqa ezoqám. Neka gekha ezoqām ndigu, no ezoqa møvøbam-qa yaq-te tøkemav ndigu, ndigu ezoqa gèpanqasumít.

³¹ Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Gekha manqa-zapazapā ndøgo, ezoqa ndimatanam, até ndøgó-a, Mbumbukiam-qa iz ndingi:wat, ta manqa-zapazapa ndøgo, Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam ta manqa-zapa ndøgo gembøé-navøemák.

³² Ezoqam ndego, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, manqa soqøsoqa ndemanqate, Mbumbukiam teqa manqa-zapa ndømbøe-navøém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te, manqa soqa te-ein, Mbumbukiam teqa manqa-zapa gembøé-navøemák, ndaki yage-te neka yage nøme, megemege-te ndo:go.”

Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, tae ndøgo eqeieqei o soqain

(Luk 6:43-45)

³³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Tae eqeieqei tøgoat, yaq até nangá-ya, eqeieqei. Geté tae soqain tøgoat, yaq até nangá-ya, soqain. Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqeivat, yaq soqoté-qateqát, av nqægo, tae ndøgo eqeieqei o soqain.

³⁴ Zo waza soqøsoqa. Gé, manqat eqeieqei áv khazøté-manqatāt, zo manqa-zapazapa-us ndozogo? Nakhoa mbaín. Ezoqa ndøgo témanqatát, gekha matavāp ndøgo, teqa mokho-te qamømbø-tøva.

³⁵ Ezoqa eqeieqei, matev eqeieqei ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap eqeieqei mbøigú. Geté ezoqa soqaqape, matev soqøsoqa ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap soqøsoqa mbøigú.

³⁶ No nqazó-manqate: Gekha manqāt ndøgo, ezoqa khokho sa ndimanqate, Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, Mbumbukiam-te manqa ndø-ovøemém.

³⁷ Gekha manqāt ndøgo, qo ndoqo-manqate, Mbumbukiam qo eqeieqei o soqan ndøgo tenéqæq.”

Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqa nøme, Yesu gimbo-einim, “Nømendim ezoqam. Umingiap matev qómatanám. Yaq ni tábati-nøtén, qo Mbumbukiam ndokhofotāq.”

³⁹ Geté Yesu gezø-qavøiu, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá neka zo Mbumbukiam-te tøkebeáv. Yaq ndakin, zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zóqeivimák. Sa ndøgo tozóqeivim, av Ziona qambøe-fakhan, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam.

⁴⁰ Kopømba ande av Ziona khøuwa misika neka lova misika zongøyam-qa mokho-te gu:goam, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, manqei mokho-te äv tenégoát, khøuwa misiká neka lova misika.

⁴¹ Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, ndigu Niniva vemiaav-ak, segéwán. Yaq ndigu zo ezoqa soqøsoqá mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapazapa-te gigoam, mändo-qambúz, Ziona-qa manqat gi:yogem. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge:go, ngenek Ziona ünime:løvuám. Geté zo qambuzaneáv, teqa manqat qazoyogem.

⁴² Neka Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, até ndugú-a, Siba manqei kawa sævam kandambaqapu, segé-itán. Yaq ndugu zo ezoqa soqøsoqá mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndøgo, ndugu qámbá gunduwav, Solomon-qa matavap loloakh manqat vømømbø-ewag, ndego kawa ezoqam kandambaqape. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge:go, ngenek Solomon ünime:løvuám. Geté zo teqa nømendim manqat ndapeáv.”

Matev soqaqape tøfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez
(Luk 11:24-26)

⁴³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqova soqa ezoqam-te tefakhan, yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-té gé-okhoát. Manqei eqeieqei-qa ndøvawét, te:yagat. Geté qeiviav tøgoat,

⁴⁴ ekeza manqat äv gené-ein nqægo, ‘Ság. Nøkeza khoev-té qatøveséz, ma qatønde-fakhan ndøgo.’ Yaq ndego nango tevesez, ta khoev-te ndøgo, ezoqam mbaín, tembøe-khaz, viayáp neka gapuk mbaín.

⁴⁵ Yaq nangó genøwáv, nqova soqøsoqá seven nøme vømøndó-khatøb, ndigu uni gi:soqøsoqøezam. Av teoká, av ndego ekezan nde:go. Yaq ndigu tindúzáv ndøgo, namba vøméqòm. Yaq vaev-te ndøgo, ndego ezoqam, teqa yage ünime:soqá. Av taoká, av bugukhokhof ge:yagam. Matev äv tözømbé-fakhán, nginik manqa-zapazapa-us ezoqam, ndakin khøuwa-te ngiyage.”

Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqám?
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Yesu ezoqa ewaqape namba, manqa mo-manqatám, yaq nqáe! Evo neka tegi emekheis tñøfákház. Bavokhó sogowán. Te namba manqa manqate-qa ndøgoám.

⁴⁷ Yaq ezoqa nøme āv gimboe-einím nqægo, “Nqæe! Qavo neka qamekheis, ngówani, bavokho. Ndigu manqa manqate-qa ndógó, qo namba.”

⁴⁸ Geté yaq Yesu āv gende-qavóiu nqægo, “Nogu evo neka nogi nqamekheis kinógoam?”

⁴⁹ Yaq Yesu zenda ekeza paev ezoqam-té genøqantáv, ge-ein, “Nqæe! Nogu evo neka nogi nqamekheis, ngínik, ngiwaniap.

⁵⁰ Zapa ndógo, gekha ezoqām ndigu, noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngo:yage, nogu evo neka nogi nqamekheis ndigu.”

13

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat (Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Ta khøwa kopo-te ndógo, Yesu khoev gè-iváv. Yaq ndøgeg-té genø-ováv, vømøqom.

² Geté ezoqa khápumu-khouwéz, gindupindam te-te. Yaq Yesu khagua-té genøketáo, vøuqom. Ezoqa ndøgeg-té giwaniapám.

³ Yaq ndego yaya etæ manqat me:zómás. Kopoáv. Av genengáz nqægo, “Nqæe! Ezoqam mõndógoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømø-zøgeakh.

⁴ Yaq wit nanga ge:panqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o:atát. Yaq pipisi tindu-løvuvám ndógo, vølouz.

⁵ Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndógo, manqei khapekhapémbá qatøke:pat. Yaq mbusa nakhamas-té ginø-fakhanøvé. Zapa ndógo, manqei andé mbaín.

⁶ Geté yaq, khøwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khøwa tatas ndølouwáz. Yaq gèkusiz. Zapa ndógo, ndigu ngum uni mbunipøteáv.

⁷ Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndógo qa-eqa, ndigu gèvøtøgeám.

⁸ Geté wit nanga nøme, manqei eqeieqei-té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vøqataz. Wit nanga nøme ndigu, 100, louzi nonqo gitøkebutat. Nøme ndigu 60, neka nøme ndigu 30.”

⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, gea tømboqat, yà beyogé.”

Yesu gekha zapá, ezoqa yaya mba gezø-etæam (Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Yaq Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbo-bevøpem, “Qo gekha zapá, yaya mba ndoqo-etæ, ezoqa ndoqote-zømesim?”

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam zo mba zótáke, zo nogi paev ezoqam, mokho manqat tözøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ezoqa nøme-te, ndego takeáv.

¹² Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nøme mba mbøé-etoám. Yaq ndego otevat kandambá tømboqat. Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndógo, yaq Mbumbukiam até otevat-qasé-a, ndømbogo, segéviwám.

¹³ No ndigu yaya mba tæzømbe-etæ ndógo: Ndigu ndikeógé. Geté géqeivimák. Neka ndigu ndiyógé. Geté mokho gèndapemák.

¹⁴ Yaq av nqægo, manqat ndógo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya gepeawam, gè-unimanqatín, ndógo qa-ein, ‘Zo ndòzo-ewagát.

Geté manqa mokho zombó-ndapemák.

Zo ndózo-kewagát.

Geté zóqeivimák.

¹⁵ Nginik ezoqam,
mbøni gèzø-føgøføgakhám.

Neka gea gèzø-tokeáp,
neka bøi ndikøpøitáp.

Zapa ndógo, ndigu poeveáv,
bøi ti:qeivat neka gea ti:-ewagát,
neka mokho tindapem,
yaq no-te vøndé-qambüz,
no vøté-khakheinøvēm.'

¹⁶ Geté zo khanakhanakh mbá qanegó. Zapa ndógo, zo bøi ndøzøte-qèivi neka gea ndøzøtè-yōgè.

¹⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka matev eqeieqei ezoqa kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám, zo ndakin nqazo-qeivi. Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu manqat yoge-qa vøgoam, zo ndakin nqazoyoge. Geté ndigu yogeáv."

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, "Gëndoyogé, yaya manqat ndøgo, wit nanga zøgekhæm-qa yaq-te qazø-eta, taqa manqa mokho.

¹⁹ Wit nanga ndigu, nakhoa-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáne: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, manqat giyogemín, mokho upøgimáv. Yaq nqova soqaqape, até gendewavin, manqat vøe-vibamín, tiqa mbøni mokho-te tøu-ogeakhat.

²⁰ Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáne: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat nakhamas-té ginø-ndapemín. Khanakhanakh-ús.

²¹ Geté ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq ndigu føgøføgakh wanimáv. Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanín, ndigu nakhamas-té ginø-o:azín.

²² Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáne: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. Geté ndigu fofogeap khæp zømbe-khouwevín, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev, gigiap kopoav-qa yaq-te, vøtubamín. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøugu, gèvøtagín. Yaq kopømba mbaín, mokho tømbo-fakhan.

²³ Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáne: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat gèyogemín neka mokho vømbø-ndapemín. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbófakhán. Kandambá. Ezoqa nøme-te 100, neka ezoqa nøme-te 60, neka ezoqa nøme-te 30."

Wit neka avøeavøe sa qamu-umiavat, taqa yaya etæ manqat

²⁴ Yaya etæ manqat nøme, Yesu ge:zømas, nqáne. Gezø-ein, "Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa møndøgoám. Khæ-te genøwáv, wit nanga mbomømboma vømø-zøgeakh.

²⁵ Geté ezoqa ewaqape ate av-té gi:sømbiapat, tege qaqa ezoqam tendowáv ndógo, avøeavøe nanga vøpomogim, ndøgo wit ma gi:zøgeakham, sasa ndøwav.

²⁶ Yaq wit nanga mbusa gifakhaz, gi-umianat, mokho vøtøkebam, yaq até avøeavøé-a, namba me:-umiavát.

²⁷ Yaq khæe eve-gi sasæ ezoqam, nqanek matev giqeivim, tinøzáv ndógo, vømømbō-einim, ‘Khanánqa. Qo wit nanga eqeieqeí aboqo-zøgeákh. Geté ndakin avøeavøe áv khané-fakhanam?’

²⁸ Yaq gendo-ein, ‘Qaqa ezoqám abe-matanám.’

Yaq sasæ ezoqam gimbo-einim, ‘Gé, batíniav? Avøeavøe ambá nimø-khofoemín.’

²⁹ Geté ndego áv gezømbe-qavøiú nqægo, ‘Mbaín. Avøeavøe naqanøká ndøkhofoém. Soqáin ndógo, wit namba tözøte-khofobem.

³⁰ Wit avøeavøé namba sa bete-umianét, atema vingisam khøuwa vizimó-khantözëm. Yaq no sasæ ezoqam áv qazømbé-ein nqægo, “Avøeavøe vøkhæ-khofoém, vø-møvøemem, yaq sasa zósønqotøvëm. Yaq wit zóvingisumém, noqa lou møvøyam khoev-te vozó-nqeitözëm.” ’ ’

Masted tæe nanga-qa yaya etæ manqat

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ Yaya etæ manqat nøme, Yesu ge:zømas, nqánek. Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndógo andé masted tæe nangá, ezoqa khæe-te gezøgeakhin.

³² Ngínik tæe nanga khapímbá. Geté mbusa qafakhanin, qakhouwevin, tæe kandambá. Avøe gigiap nøme mõndø-løvua mín. Yaq tæe ndógo tøyat, pipisi até gindi-løvuvamin, taqa tang-te vø:viviamín.”

Flawa poponøvem nonqo, taqa yaya etæ manqat

(Luk 13:20-21)

³³ Yesu yaya nøme gezø-eta, nqánek, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, andé flawa poponøvem nonqó. Sakheis khasøkhasis ndø-upøgimatún, khapémbá, flawa-te vøu-pomogimimin. Flawa poponøvem nonqo, khapelavøqase ambá qanegó, neka flawa kandambá. Geté flawa ate ndi:gu, sègemø-popoezín.”

Manqat nøme, yaya etæ-qa yaq-te

(Mak 4:33-34)

³⁴ Yesu nqanek manqat ate ndægo, ezoqa ewaqape gezø-manqatam, ndego yaya mba zø-etæám. Ndego manqat bavokho manqatemáv. Geté yaya mba zø-etæám.

³⁵ Yesu av gematønumam ndægo, yaq manqat ndógo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ge-ein, gè-unimanqatín. Ta manqat nqánek, “No ezoqa manqat tæzø-manqatat, yaya mba nözø-etæát. Manqat ndógo, no ezoqa tøte-zømesimat, khonoam-té qagoám. Nupøkhan mbá, Mbumbukiam manqei-qape gekhakheinam, atema ndakin.”

Wit neka avøeavøe, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

³⁶ Yesu ezoqa ewaqape gezivaz, khoev mokho-te vømø-on, yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbo-einim, “Yaya etæ ndógo, ezoqa avøeavøe nanga khæe-te gepomogim, taqa manqa mokho gekhám? Kopømbá toqoti-nømand?”

³⁷ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ezoqam ndego wit nanga eqeieqeí gezøgeakh, khæe-te, ndego Ezoqam-gé Yó.

³⁸ Khæe ndógo, manqei-qapé, neka wit eqeieqeí ndigu, Mbumbukiam-gí ezoqám, teqa Megeat Matev-te ndu:gu. Geté avøeavøe ndógo, ndigu nqova soqaqape-gí ezoqám.

³⁹ Qaqa ezoqam, ndego avøeavøe nanga soqøsoqa gepomogim, ndego nqova soqaqapé. Neka wit vingisam khøuwa ndøgo, manqei-qape-qá vaév. Neka sasae ezoqam ndigu, enzol ezoqám.

⁴⁰ Kopømba ande av ezoqam avøeavøe gikhofoem neka vøsonqotøvem, yaq manqei-qape-qa vaev-te, matev äv tønéfakhán.

⁴¹ Ezoqam-ge Yo, ekeza enzol ezoqam ndókhofotáz, yaq gekha ezoqám ndigu, teqa Megeat Matev mokho-te, manqa-zapazapa ndigu neka ezoqa nøme manqa-zapa-te ndi-ituza, vómøváb.

⁴² Yaq ndigu gøinam wageap-té ginø-nqagivém. Yaq tí-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.

⁴³ Geté ezoqa eqeieqei ndigu, andé khøuwa me mé:sanqatavát, Tat-qa Megeat Matev-te. Gekha ezoqám ndego, gea tømbo goat, yá beyogé.”

Yakhaseke moni-us, khæ-te qakhonawam, taqa yaya etæ manqat

⁴⁴ Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa khæ nøme-te, yakhaseke ndøqeiv. Moni-ús. Manqei mokho-té qakhonawám. Ta yakhaseke mokho-te ndøgu, moni kandambá gu:nqeitavam. Yaq ndego ezoqam, nqanek yakhaseke nqawá genø-khonáo, sasá ndøqavan. Khanakhanakh khápé mbøe-khouwév. Yaq até gendego, ekeza gigiap ate qambøegoam, gèwí. Yaq moni geqas ndigu, khæ ndøgo tewí, ma moni yakhaseke-us ge:qeiv.”

Ezoqa agiwa qanimav-qapi gezømet, taqa yaya etæ manqat

⁴⁵ Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqánek. Gezø-ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Stoa eve møndøgoám. Ndego agiwa-qasis qaniqanimav-qa ndøvawám.

⁴⁶ Yaq khøuwa nøme, agiwa qanimav-qapi ndøzømét. Tiqa fia kandambá. Yaq ndego até gendego, gigiap ate qambøegoam, gèwí. Yaq moni geqas ndigu, agiwa-qasi me:wí.”

Zonga voe gi:ndapin, taqa yaya etæ manqat

⁴⁷ Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqánek. Gezø-ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa voe gi-gimin, zonga bugug vinivinimbá gindapin.

⁴⁸ Zonga voe gumu-khazemin, yaq ndøgeg-té ginø-itimín, vøqonavin, zonga sasa ndøgevezonamin. Zonga eqeieqei ndigu, lagu-té ginø-qonøzemín. Geté zonga soqøsoqa, gèngagevemín.

⁴⁹ Manqei-qape-qa vaev-te, matev kopo äv tønéfakhán. Enzol ezoqam tindúzáv ndøgo, ezoqa vø-qatøzø, eqeieqei vini neka manqa-zapazapa-us vini.

⁵⁰ Yaq manqa-zapazapa-us ezoqam, gøinam wageap-té ginø-nqagivém. Yaq tí-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.”

Awenege nømendim matev neka ndakinak nømendim matev

⁵¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Ge zø, nqanek manqat ate nqægo, taqa manqa mokho mozøndapem?”

Yaq gimbo-qavøinam, “Ni møindapém.”

⁵² Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, Mozes-qa guguna manqat ge-otev, yaq ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ge-noge-paev-ezoqam-ev, ndego andé khoev evé. Ndego teqa khoev kouwat mokho-te, gigiap ndemøvøyam, gigiap qaniqanim vinivinimbá ndømbogo, nøme ndakinák neka nøme awenegé, yaq ta gigiap ndøgo, nøme vøndō-ovøe.”

*Yesu ekeza vemiyav-ak gisanqawem
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

⁵³ Yesu nqanek yaya etæ manqat zømesim qamømbøe-navøem, yaq ta manqei ndøgo ge-ivav,

⁵⁴ ekeza vemiyav-té genøwáv, Nazalet, neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, ezoqa vøme-zømesim. Yaq ndigu manqat gimboyogem, nqova ndafe kandambá neka ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek ezoqam, matavap loloakh neka bazaføgakh, umingiap matev gone nonqo, gekham-té gendap?”

⁵⁵ Gê, ngenek khoev puanam ezoqam-gê yò? Neka tegu evo, Melí? Neka tegi emekheis Zêms, neka Zoséf, neka Saemón, neka Zudás?

⁵⁶ Neka até tegi sænakheis ate ndigú-a, ni namba zí:yage? Gê, ngenek ezoqam, teqa matev ate ndægo gekham-té gendap?”

⁵⁷ Yaq ndigu vemiyav-ak, Yesu gèsanqawém.

Geté yaq Yesu gezø-ein, “Manqei nøme-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gèmbovizáp. Geté ekeza manqei-te neka ekeza khoev-te, ezoqa vizupáv.”

⁵⁸ Ta vemiyav-te ndøgo, Yesu umingiap matev, agé matanapøteáv. Zapa ndøgo, ndigu unimanqatinteáv.

14

*Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, gilaem
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)*

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Elod ndego, Gelili plovins-ge kawa ezoqam gegoam, Yesu-qa yaq-te, manqat ndø-ewág.

² Yaq ekeza sasae ezoqam gezø-ein, “Ngenek Zión ategó, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam. Løvøte-te nangó abetøndo-khandí:v. Yaq nakémbá, bazaføgakh teqa mokho-te ndøu-sasaeat, umingiap matev ndematanam.”

³ Elod nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Ibugukhokhof Elod Zion gèmvøviú, ndimbula-te vø-utav. Elodias zapayá gene-matanám. Ndugu Elodias, ibugukhokhof tege namba qawan Filip-gú zas ndøgoám. Geté Elod sègeviwám.

⁴ Yaq Zion Elod áv gembøe-manqatám nqægo, “Khafeáp nandav, namba qawan-gu sævam qoqo-oki.”

⁵ Yaq Elod Zion ambá gelavawín, ta zapaya. Geté ndego ezoqam-qá møe ndøgoám. Zapa ndøgo, ndigu Zion Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám.

⁶ Yaq Elod ge:qan, ta khøuwa iz gemø-khantaz, zifuap namba lou gilog, Elodias-gu yu tiqa megemege-te, gè-ogíám. Yaq Elod poev kandambá qambowav, tuqa ogíam-te.

⁷ Yaq Elod até gendego, vømbō-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nøtaqambé-khavoazák. Gekha gigiap ndøgo, qo poev taqagoat, soqonó-ein, yaq søtaqá-etoám.”

⁸ Yaq ndugu evo mbobeváp, taqa yaq-te. Yaq ndugu Elod manqat áv tumbø-qavøíú, av evo-qa poev qægoam, gumbo-ein, “Nøqa poev nqáneq. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqa kawa melek-té qazøtøndó-qonøvém, no-te sasa zotøndó-ndapém.”

⁹ Yaq Elod nqanek manqat ge-ewag, ndego khanakhanakh mbaín. Mbøni mbová. Geté ndego nakhag ezoqam áv tezømbe-eín, av tuqa poev qægoam. Zapa ndógo, ndego manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té genø-eín.

¹⁰ Yaq ndigu até gindigonem, ndimbula khoev-té ginøzáv, Zion monqo vømømbø-kepøzem.

¹¹ Yaq Zion-qa kawa, melek-té ginø-qonøvém, mbasønakam vømømbø-etoemem. Yaq ndugu evo-té gunøndáp, vømømbø-etoam.

¹² Yaq Zion-gi paev ezoqam manqat giyogem, tinduzáv ndógo, Zion-qa kha vøndapem, sasa mø-ozem. Yaq Yesu-té ginøzáv, vømømbø-einim.

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)

¹³ Yesu Zion-qa yaq-te manqat ge-ewag, gilaem, ndego khagua-té genøketáo, yaq-keoqa sasa ndøqantav. Ndego ambá ezoqam-av manqei-té genøtinín, neka vømē-yakhapusivín. Geté ezoqam giyogem, av nqægo, møndø-qantáv, ndigu tiqa vemivemiav sège-yovitát, Yesu gimboavat. Zapá ginøzáv.

¹⁴ Yesu gemø-asa, ezoqa bawan-qape mba mo:qeív. Yaq ndego tanakh zøgó, neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvem.

¹⁵ Yaq qakhagus ndógo, ekeza paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbø-einim, “Gèkhagustét, neka vemíav mbaín, nqanek. Ezoqa bawan-qape é-moqo-khofósám. Yaq vemivemiav-té giabenøzáv, ekeza lou bemøwi.”

¹⁶ Geté Yesu gezø-ein, “Mbaín. Ndigu qavønipøteav tøgoat, kopømbá. Lou zo zozø-etoám, tilog.”

¹⁷ Yaq gimbo-einim, “Gê, áv khatígonēm? Ni flawa faev neka zonga menas mba nigú.”

¹⁸ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zøtøndé-upøzonām.”

¹⁹ Yaq ndego ezoqa bawan-qape, gagayag-te qonam manqat zø-eín. Yaq até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas, gè-upøzó, yan-te sasa ndøqan, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein. Yaq flawa gembegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam.

²⁰ Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndógo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.

²¹ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi:goam, ande áv faev taosén ndi:gu. Geté sakheis neka nakheis, lou gilog, ndigu gevebøpøteav.

Yesu ibøkha mumat go:geavun

(Mak 6:45-52; Zion 6:15-21)

²² Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam, yaq até gendego, tegi paev ezoqam vøzø-ein, “Zo khagua-té qanøketáb, yaq-keoqa vø:qantav. No nginik ezoqa ndøtokho-khofosám.” Yaq ndigu vøsøkuzim, sasa ndøtinim.

²³ Yesu ezoqa gumu-khofosam, yaq manqei poyat-té genøqavíg, yakhapus-mba vømø-guligulim. Yaq qapøistat, yakhapus mbá segegoát.

²⁴ Ndakin tegi paev ezoqam-qa khagua, anana-mbá qanuteitát. Qámbá. Khamø søgo-qaqavøemám neka vøstintavam.

²⁵ Yaq lova ande av 3 o 4 oklok ndægo, Yesu ekeza paev ezoqam-té genøwáv. Ibøkha mumát gono:mát.

²⁶ Geté ibøkha mumat go:geavun, gi-ometam, ndigu møe kandambá gigonem. Até vøe-einim, ndego gevøgé. Yaq gèzøgeá.

²⁷ Geté Yesu até gendego, gèzøndo-akhá, “Zo møe ndøgòném. Nó!”

²⁸ Yaq Pita gembo-ein, “Evézøza. Unimanqatin qo toqogoat, qonø-ein. Yaq ibøkha mumát qatøndónáv qo-te.”

²⁹ Yaq gembo-qavøiu, “Qanimáv. Mòqotøndoqáv.”

Yaq Pita até gendego, khagua gè-iváv, ibøkha-te vøvuao, Yesu-te sasa ndøwáv, ibøkha mumat.

³⁰ Geté khamøe-qape geqeiv, ndego møe ndøgó. Yaq gègeonát. Gendo-akha, “Evézøza. Gèntøké.”

³¹ Yaq Yesu nakhamas-té genøvisí, vømbøgea. Gembo-ein, “Qoqa unimanqatin khapémhá, Mbumbukiam-te. Gekha zapá ndoqoto-nake?”

³² Yaq ndigu ezoqa menas khagua-te gi:ketab, khamøe-qape sègevøitáv.

³³ Yaq ezoqam ndigu, khagua-te gu:guvam, Yesu gèmbø-vizumém. Gimbo-einim, “Unimanqatin. Qo uni Mbumbukiam-gé-Yo-in.”

*Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinøvem
(Mak 6:53-56)*

³⁴ Yesu tegi paev ezoqam namba giqantavat, yaq Genesalet manqei-té gimøqá.

³⁵ Ta manqei-te ndøgo, ezoqa Yesu gimatøvemem, yaq vemivemiav ndøgo, avøavun qagoat, manqa ndøkhofotømém, yaq ndigu enqoni-us ezoqa ate gi:goam, te-te sasa ndo-upøgim.

³⁶ Yaq ezoqa áv gimbøe-viømém nqægo, “Kopømbá, nginik enqoni-us ezoqam, ndabua ov-qase mba tiqa-khanøzumat. Yaq enqoni segezø-navøemát.” Yaq gekha ezoqám ndigu, teqa ndabua gimbo-khanazumat, enqoni sègezø-navøemát.

15

*Mbumbukiam-qa nømendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev, gèløvuám
(Mak 7:1-13)*

¹ Khøuwa nøme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té ginduzáv. Gimbo-einim,

² “Gekha zapá, qogi paev ezoqam, nigi atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev ndimøkuiam? Ndigu bugukhokhof zenda uni sunguzumáv, lou gilogin.”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Geté ge zò, gekha zapá, zøkeza nømendim matev zapaya, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndozo-møkuiam?

⁴ Mbumbukiam áv gene-ein nqægo, ‘Qave neká qavo, gèzøvizáp. Gekha ezoqám ndego, eve o evo soqa manqat tembo-ein, ndego ezoqa yá belaém.’

⁵ Geté zo ndozo-manqate, ezoqa kopømbaqapé, eve o evo sa tembo-ein, av nqægo, gekha gigiáp ndøgo, no amba qo tøtaqa-etoamin, ndøgo Mbumbukiam-qá.

⁶ Geté gekha ezoqám ndego, manqat av nqægo nde:manqate, ndego vizap mbain, eve-te neka evo-te. Yaq av nqægo, zo zøkeza nømendim matev mokho-te, Mbumbukiam-qá Manqat zomøkuiám.

⁷ Zo khavozam ezoqám. Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, zo me:-ein, av ge:-ein nqægo,

⁸ 'Nginik no tou mbá ginømbe-vizáp.

Geté tiqa mbøni qámbá no-te.

⁹ Ndigu noqa iz, khokhó sege-eqawát.

Zapa ndógo, ndigu ezoqam-qá møndim matev mba me:zømesimít.

Ambá ndógo, noqá nøndim matev.' "

Ezoqam ande dv kené-manqa-zapa-us-ev-in?

(Mak 7:14-23)

¹⁰ Yaq Yesu ezoqa ewaqape ndømváb, gezø-ein, "Unime-yogé, neka mokho vømbø-ndapem!

¹¹ Ezoqam ambá ndógo, tenē-manqa-zapa-us-ēv, Mbumbukiam-qa bøi-te, lou ndógo, teqa manqa-nqa-te ndø-øev. Geté tene-manqa-zapa-us-evín ndógo, manqat ndógo, teqa manqa-nqa-te ndøndo-fakhate."

¹² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq taqa zita-te, tegi paev ezoqam tinduzáv ndógo, gimbo-einim, "Ge qð, moqoté-qateq? Felisi ezoqam mbøni nqosøgeap mboyogém, qo nqanek manqat qoqo-ein."

¹³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Gekha gigiáp ndógo, noge Tat, ndego yan-te ngo-yage, ogekhaæv ndógo, ndøkhofé.

¹⁴ Ságl! Sègezø-iváv. Ndigu bøi waev mbain ezoqam ituza-qa ndógó. Geté até ndigú-a, bøi waev mbain. Bøi waev mbain ezoqam, bøi waev mbain ezoqa nøme te-itu, yaq ndigu ezoqa menas, manqei ozu-te, até sugumú-o:áz."

¹⁵ Yaq Pita gendo-ein, "Kopømbá, yaya ndógo, ezoqa qoqozø-eta, mokho toqoti-nømand?"

¹⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Gé, até zó-a, manqa mokho upøgimáv?

¹⁷ Ge zð, møzøté-zøtez? Gekha lðu ndógo, manqa-nqa-te ndø-øev, gus-té qanø-okhó. Yaq vaev-te nqawa møndø-fakhanín.

¹⁸ Geté manqat soqøsoqa ndógo, manqa-nqa-te ndøndo-fakhate, ndógo mbøni-té qando-fakhanín. Matev nqánek, ezoqam Mbumbukiam-qa bøi-te ge-manqa-zapa-us-evin.

¹⁹ Zapa ndógo, matavap soqøsoqa, kopømba ande av ezoqam pakhapakha khaneam matev neka nøkenøkem ngi-wat matev neka mambe matev neka aqonam matev neka meakha manqat manqate matev neka manqat ponqom matev, ndógo mbøni-té qando-fakhaté.

²⁰ Ezoqam nqánek gene-manqa-zapa-us-ev-in, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ezoqam bugukhokhof zenda uni sunguziav tegoat, lou telog, ndógo gé-manqa-zapa-us-ev-ák."

Bawan vini-ak sævam, Yesu gu-unimanqatin

(Mak 7:24-30)

²¹ Yesu nqanek manqei ge-ivav, yaq Taya neka Saedon taon avønin-té genøwáv.

²² Yaq nqáe! Keinan bawan sævam ndøwáv, ta manqei-te ndógo guyagam, gundu-akha, "Evézøza. Deivid-ge Zeo. No tanakh gèngógó. Nogu yu, nqova soqa mbøigú. Gèngiitét."

²³ Geté Yesu yaq manqat-qase qavøiwateáv, tu-te. Yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbø-einim, "Vøkhofotáv, ngunuk, niqa zita-te ngundu-akhayam."

24 Yaq Yesu gendo-ein, “No Mbumbukiam Izlael ezoqam-te mbá gendo-khofotán, ndigu kopømba ande av sip ndi:gu, gi-ewaz.”

25 Geté ndugu tunduwáv ndógo, katuk vømøkui, gundu-ein, “Evézøza. Vønøtøké.”

26 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Matev eqeieqei mbá, nakheis-qa lou toqondap, yaq gaqo sasa qozønqagím.”

27 Yaq ndugu gundu-qavøiu, “Evézøza. Nandav unimanqatín. Geté gaqo, lou khakhayakh ndølogatún, ndógo eve-qa lou-qase-te qando-pomovatum.”

28 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Ngólam. Qoqa unimanqatin kandambá tantáv. Matev av tønéfakhán, av qo ndaqambe-poev.” Yaq ndaføyambá, tugu yu sège-eqeieqei-év.

Yesu ezoqa kopoav gekhakheinøvem

29 Yesu ta manqei ndógo ge-ivav, yaq Gelili kewan ndøgeg-té genø-ewát. Yaq manqei poyat-té gemøqavíg, vømøqom.

30 Yaq ezoqa bawan kandambá gindupindam te-te, ezoqa nøme vøndó-upøgim, kagi ezoqam neka bøi waev mbain ezoqam neka bov o pingim kumbøgeap ezoqam neka manqa-khou ezoqam neka ezoqa nøme, gekha enqoni nøme ndógo, qazøgoat. Yesu-qá megemege-té ginø-abám, vøkhakheinøvem.

31 Ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá, matev ndógo, bøi gi:qeivim, manqa-khou ezoqam manqat gimanqatam, neka bov o pingim kumbøgeap ezoqam vø-eqeieqei-ez, neka kagi ezoqam okho vøngazem, neka bøi waev mbain ezoqam, bøi vøkewag. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqánem, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam.

Yesu ezoqa bawan-qape nøme ge:zøkef (Mak 8:1-10)

32 Yesu ekeza paev ezoqam tenø-møváb ndógo, gezø-ein, “No nginik ezoqam tanakh nøzøgó. Zapa ndógo, nginik no namba ngigu, khøuwa misiká. Yaq ndakin ndigu lou mbaín. No poeveáv, ndigu ifin-us sa tækhofosam. Soqaín ndógo, nakhoa-te bøi tømøzø-gugim, ti:qavoniapet.”

33 Yaq paev ezoqam gimbo-einim, “Gé, lou gekham-té qazíqeivím, nqanek ezoqam-av manqei-te, nginik ezoqa bawan-qape vizí:zøkéf.”

34 Yaq Yesu gendo-ein, “Flawa gekhám nandizøgo?”

Yaq gindu-qavøinam, “Flawa ate gi:goam sevén neka zonga khasøkhasis khapímbá.”

35 Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam manqat zø-eín.

36 Yaq até gendego, nginik flawa seven neka zonga, gè-upøzó, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam.

37 Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndógo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav kandakanda sevén, gin-qeitømem, qamøvea.

38 Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilóg. Angana ate gi:goam, fo taosén. Geté sakheis neka nakheis, lou gilóg, gevebøpøteáv.

39 Yesu ezoqa ewaqape gumu-khofosam, yaq ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, Magadan manqei-te sasa ndøqantav.

16

*Ezoqa Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)*

¹ Yaq Felisi ezoqam neka Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Matemateam-qa mbogoám. Gimbo-einin, “Umingiap matev qómatanám. Yaq tábati-nóten av nqægo, qo Mbumbukiam ndokhofotāq.”

² Geté Yesu gezø-qavøiu, “Khaiya kòkòuk tògoat, khøuwa gemøsinanin, yaq zo mðzøte-zøtezín, khaiya eqeieqeí segeni-goát.

³ Yaq khaiya kikis neka bøvun tògoat, qanaqanus qando-pavein, zo mðzøte-zøtezín, qæ ndòlanqá. Zo khaiya qazo-qeivimin, zo mðzøte-zøtezín, khaiya ande äv khanégoát. Geté zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhanumit, yaq zo taqa mokho upøgimáv.

⁴ Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá neka zo Mbumbukiam-te tókebeáv. Yaq ndakin, zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zóqeivimák. Sa ndógo tozóqeivím, av Ziona qambøe-fakhan.”

Yaq Yesu sègeziváv, vøwav.

*Yesu Felisi neka Sadusi ezoqam-qa nømendim matev, flawa poponøvem
nonqo ge:khamas
(Mak 8:14-21)*

⁵ Yesu-gi paev ezoqam, kewan yaq-keoqa gimøqa, flawa upøzoateáv. Manqa mate zømbo-navøém.

⁶ Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Felisi neka Sadusi ezoqam, tiqa flawa poponøvem nonqo, gèmbøe-feazoát.”

⁷ Yaq ndigu paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, “Yesu nqanek manqat ekeqa ndógo tene-eín, ni flawa upøzoateav qazigoam.”

⁸ Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekha manqat mè:bondat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, flawa-qa yaq-te nqazøte-fofogeap? Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te khapémhá.

⁹ Gè, zo mokho ndapeáv? Zo tozombó-matavap, no flawa faev, ndigu faev taosen ezoqam qatezøkef? Yaq yakhav andē gekhám qazo-nqeitømem, lou ndógo qamøvea?

¹⁰ Neka gè, zo tozombó-matavap, no flawa seven, fo taosen ezoqam qatezøkef? Neka yakhav andē gekhám qazo-nqeitømem, lou ndógo qamøvea?

¹¹ Zo gekha zapá, noqa manqa mokho qeiviav ndozogo? No ambá av nqægo, lou-qá yaq-tè qazømbe-ein. Geté nó Felisi neka Sadusi ezoqam-qa flawa poponøvem nonqo nøte-eín. Zo ndógo tozombøé-feazotát.”

¹² Yaq ndakin, Yesu-gi paev ezoqam, manqa mokho tinømbo-ndapém ndógo, ndego ambá flawa poponøvem nonqo me-eín, ndógo flawa-te toqotu-nqagim. Geté ndego Felisi neka Sadusi ezoqam, tiqa nømendim matev-qa yaq-té gene-ein.

*Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayā
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Yaq Yesu, Sæzalia-Filipai taon avønin-té genøwáv. Yaq ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Gè, Ezoqam-ge Yo, ezoqam gekha mé:vewe?”

14 Yaq gimbo-qavøinam, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Zíón, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ílaizá. Neka nøme ndimanqate, qo Zelemayá, o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá nømé, ndigu ibugukhokhof giyageapam.”

15 Yaq Yesu gezøbevap, “Gemá zo? No gekha ezoqām zóténæna?”

16 Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, “Qo Mesayá. Khandi Mbumbukiam-gé Yó.”

17 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Saemon, Ziona-ge yo, qo khanakhanakh mbá qanegó. Zapa ndógo, nqanek matavap, qo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam qaveáz. Geté nogé Tat qaveáz, ndego yan-te ngo:yage.

18 Neka no nqataqá-manqate. Qo Pitá. Taqa manqa mokho, ‘Nandí.’ Yaq ta nandi-qape-te ngingik, no ndigu ezoqam, no ndi-unimanqatinat, tiqa bawan andé khoev me notó:wév. Nqova soqaqape-qa bazaføgakh kopømba mbáin, nqanek bawan tötømbua.

19 No Mbumbukiam-qa Megeat Matev mboqogim nonqo nøtaqá-etoám. Gekha matév ndógo, qo nqanek manqei-qape-te toqotø-tokimat, até yan-té-a, av tønétokát. Neka gekha matév ndógo, nqanek manqei-qape-te toqo-mboqogimat, até yan-té-a, av tøné-mboqovát.”

20 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa av gezømbe-løvúa nqægo, “Zo ezoqa nøme zø-eín, av nqægo, no Mesayá.”

*Yesu ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te, ande ge:zømas
(Mak 8:31-33; Luk 9:22)*

21 Ta khøwa-te ndógo, Yesu ekeza paev ezoqam, teqa løvøte-qa yaq-te zømesim ndongáz. Gezø-ein, “No Zelusalem taon-té qabatónáv, nqosøgeap kandambaqape bamøndap, ti-te ndigu, megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka bemølbem. Geté khøwa tímønø-misika-ez ndógo, Mbumbukiam no nqawa ndøkhandí:n.”

22 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Pita até gendego, sègekható, vøgugu, gembo-ein, “Evézøza. Av taoká! Matev av nqægo, betaqa-fákhán.”

23 Geté Yesu, gendoqambún, Pita vømbø-ein, “Mòqoqáv qo, Saitan! Qo qònømbø-khazét. Qoqa matavap nandav, ambá av nqægo, Mbumbukiam-tè qandowáv. Geté manqei-qape ezoqam-té qandowáv.”

*Yesu-te paev-qa toqogoat
(Mak 8:34-9:1; Luk 9:23-27)*

24 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza pøev matev zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-eqa, neka no sasa benøndopaev.

25 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ekeza yage tendapet, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqām ndego, no zapaya ekeza yage te:khambua, ndego ndømøqeív.

26 Gømbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tømboqawam, yaq ekeza yage gèkhambuá, ta gigiap ate ndægo av khambøé-tøke? Neka gè, ngenek ezoqam, gekha fia ndógo, yage nango temendap?

²⁷ Ezoqam-ge Yo tendoqavan, enzol ezoqám namba mé:geáv. Eve-qa waev neka bazaføgakh namba mé:geáv, neka ezoqa ewaqape yaq-fia vøzø-etoám, av ndigu matev ndi:matanam.

²⁸ No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme nqazo-waniap, naqanøká zópakhaezák. Geté Ezoqam-ge Yo ndøzotøk hæ-ometám, teqa Megeat Matev namba te:geav.”

17

Yesu bugug qambo-enend (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Yaq khøuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka tege namba qawan Zion, manqei poyat-qape-té genø-itúb, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez.

² Yaq Yesu-te gi:kewagam, ndego bugug sògo-enendtát, tiqa bøi-te. Teqa bugug andé khøuwa waev me me:sanqatavavún, neka teqa ndabua ünime:papaqá. Andé wáev.

³ Yaq nqáe! Mozes neká Ilaiza, sègezø-fakház. Yesu namba, manqat ndømanqatám.

⁴ Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Evézøza. Qanimáv, ni nqeiugu. Qo taqa-pøovat, no khoev-qasis misika nøzøpuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.”

⁵ Pita ate av-té manqat ge:manqatam, yaq ozoz ndøgutáz. Waev-ús. Yaq nqáe! Ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te, neka no nømbøe-khafuát. Zo teqa manqat gýogé.”

⁶ Yaq ndigu paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, møe kandambá gigonem. Yaq sège-o:áz. Bugug até manqei-té.

⁷ Geté Yesu tendowáv ndøgo, kha vøzø-khanøzam. Gezø-ein, “Mòzowán. Møe ndøgném!”

⁸ Yaq kawa gi-eqagim, gikewag, Yesu mba ndø-ometám. Ezoqa nøme mbaín.

⁹ Manqei poyat-te nango gi:visat, Yesu manqa zøløvuá. Gezø-ein, “Matev nqanek, zo qazoqevim, ezoqa nøme naqanøká me:zòmás. Geté Ezoqam-ge Yo, løvøte-te bêtøndokhæ-khandí:v.”

¹⁰ Yaq tegi paev ezoqam gimbo-bevøpem, “Gekha zapá Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, ‘Ilaiza betøkhæ-fakhán.’?”

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof ndøk hæ-fakhán, gigiap ate ndægo vøkhakheinám.

¹² Geté no nqazø-manqate: Ilaiza møndø-fakhán. Geté ezoqa ndego matavapøteáv. Yaq matev av timbi-matønøném, av ekezan qazømbe-pøovat. Yaq até Ezoqam-gé Yó-a, nqosøgeap ndøndáp, tiqa zenda-te.”

¹³ Yaq paev ezoqam, manqa mokho tinømbo-ndapém ndøgo, Yesu Ilaiza ge:manqatam, ndego Zion me:manqatám, ndego ibøkha iz etoam ezoqam.

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam (Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Yesu paev ezoqa misika namba, manqei poyat-te ginduvis, ezoqa bawan-qape møndøgoám. Yaq ezoqam tendowáv ndøgo, teqa megemege-te katuk vømøkui.

15 Gembo-ein, “Evézøza. Noge yo tanakh gèmbogó! Gèmbø-qanavóém. Unime-soqoevín. Nøme gøinam-té genø-bøiavín neka nøme ibøkha-te vøbafín.

16 No qogi paev ezoqam-te qændafat, ndigu amba me:khamasém. Geté ndego eqeieqevateáv.”

17 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo matev køfigiap neka unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gè, no khøuwa andé gekhâm, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv vøe-eqatât? Geté ság! Opønakam vøndo-ndafém.”

18 Yaq gindu-ndafem, Yesu nqova soqa gèmbøe-khafén, ndego opønakam-qa mokho-te gu:goam, yaq ndego vømbø-fakhan. Yaq opønakam, sège-eqeieqevév.

19 Taqa zita-te, tegi paev ezoqam, Yesu namba gimi-yakhapus-mokho-mba-ez, gèmbø-bevøpém, “Ni gekha zapá, nqova soqa amba qambøi-ngeatømem?”

20 Yaq gezø-ein, “Zapa ndógo, zoqa unimanqatin khapémbá. No unimanqatin nqazø-manqate: Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te, kopømba ande av masted tae nanga-qasis ndægo tøgonin, yaq zo ambá kopømbá, manqei poyat nqanek ambá av qazømbøe-einimín nqægo, ‘Manqei nøme-té qonøqáv.’ Yaq ndøgo ambá segewavín. Matev ate ndægo, zo ambá kopømbá tozomatønømemin.”*

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas (Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

22 Khøuwa nøme, Yesu tegi paev ezoqam namba, Gelili plovins-te gipindam, Yesu av gezømbe-ein nqægo, “Ezoqam-ge Yo, avønín, ezoqam-qa zenda-té ginøveém,

23 neka vølaëm. Geté khøuwa timømbø-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam nango ndøkhandi:v.” Ndigu paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq mbøni zová. Mbøni vaev kandambá.

Teks moni abam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa khoev nonqo

24 Yesu tegi paev ezoqam namba, Kapenaum taon-te gimøfakhaz, yaq teks moni upøgim ezoqam ndozáv, ndigu Mbumbukiam-qa khoev teks moni gi-upøgimatun. Pita-té ginduzáv, gimbo-einim, “Gè, zoge nømendim ezoqam, teks moni møndø-abumatun, Mbumbukiam-qa khoev nonqo?”

25 Yaq Pita gendo-qavøiu, “Møndø-abumatún.”

Yaq Pita khoev-te gendoqavan, ambá Yesu mbo-einín, taqa yaq-te. Geté Yesu ekezan, é-mando-ein, “Sæmon. Qoqa matavap av khané:go? Manqei-qape-gi kawakawa-za, teks moni gekha ezoqam-té gindú-upøgimatun? Ekeza ezoqam-té, ó, ezoqa vini-té?”

26 Yaq Pita gendo-ein, “Ezoqa vini-té gindu-upøgimatún.”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Unimanqatin. Kawakawa-za-gi ezoqam, teks moni gé-abamá ti-te.

27 Geté, ság, soqain ndógo, nginik teks moni upøgim ezoqam, qaqa tizizø-løwaz. Yaq nakémbá. Kewan-té qanø-ová, vømbø-faleam. Yaq zongøyam ndego, bugukhokhof toqo-tøkhatav, manqa-nqa qombó-mboqoá. Yaq moni mokho toqózømét ndøgo. Yaq ndigu moni mokho, teks moni upøgim ezoqam-té qonø-ndapáz. Yaq qo neka no, nigi teks moni nándiv.”

17:19 17:19 Met 10:1 17:20 17:20 Met 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Ko 13:2 * 17:20 17:20

Bæhol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndógó. Ta manqat nqáne: 21 Geté nqova soqøsoqa av ngi:gu, kopømba mbain sa toqo-ngeasam. Geté sa ndøgo toqoté-ngeasám, Mbumbukiam-te toqovimat neka lou logemav matev voqøgoát. 17:22 17:22 Met 16:21 17:24 17:24 Exo 30:13; 38:26

18

Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz akhae gekha ezoqam ndøgoat?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-bevøpem, “Gê, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqam ndøgoat?”

² Yaq Yesu nakhasam mbo-akhá, tiqa mokho-te livin-mba ndøugu, vøve.

³ Gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo enendateav tøgoat, neka kopømba ande av nakhei nqonqon ndi:gu vozomøgø, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, zomø-ozák.

⁴ Gekha ezoqam ndego, ekeza kha tevoa, kopømba ande av nakhasam nge:go, kandambaqape ndégo tégoat, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te.

⁵ Neka gekha ezoqam ndego, noqa iz-te, nakhasam av nge:go tekhatø, ndego no ndøkhatømb.”

Matev ndøgo, ezoqa manqa-zapa-te ndø-ituza

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqam ndego, nakhei nqonqon av ngi:gu, ndigu no ndi-unimanqatinat, manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa kandamba tantáv. Ndego amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemin, yaq anana-mba sasa mø-oginamin, vømø-geonin, yaq ta yaq-fia te-te ndego, ambá andé khapémhá. Geté yaq-fia kandambaqape ndøgo, Mbumbukiam-te temøndap.

⁷ Manqei-qape ezoqam møndø-soqoéz, ndigu ezoqa nøme, manqa-zapa-te ndi-ituza. Unimanqatín. Khamasim matev, ndøfakhanám, ndøgo ezoqa manqa-zapa-te tø-itubat. Geté ndigu ezoqam ndøsoqoéz, ndigu ezoqa nøme manqa-zapa-te ti-itubat.

⁸ Qoqa pingim o bov manqa-zapa-te tø-ituqabat, gèkepáz, vø-ogi. Pingim o bov kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qoqa bov menas neka pingim menas namba, gøinam-te timø-ogeqænam, ndøgo miavmiav ndøwageap.

⁹ Neka qoqa bøi manqa-zapa-te tø-ituqabat, gèkhofá, vø-ogi. Bøi kopo mba taqagoat, qo khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qo bøi menas taqagoat, yaq gøinam-tê gimø-ogeqænam.”

Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya etæ manqat

(Luk 15:3-7)

¹⁰ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo aiyá qagó. Zo ezoqa khasøkhasis, av nginik nakheis ngi:gu, khokho ezoqam me:zæzá. No nqazø-manqate: Enzol ezoqam ndigu, nginik ezoqam ndizø-keoge, noge Tåt-qá bugug-té giwaniáp, ndego yan-te ngo:yage.*

¹² Ge zø ndozo-matavap? Ezoqa sip wan andled timbogoat, yaq kopo gembø-ewán, yaq gè, ndego gekhá ndøgø? Ndego ndigu nainti-nain nøme, segéziváz, ta manqei poyat-te ndøgo, gagayag gilogatun, nøme-qa vømøvað, ndugu gumbo-ewan.

18:1 18:1 Luk 22:24   **18:3 18:3** Met 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17   **18:5 18:5** Met 10:40; Luk 10:16;

Zion 13:20   **18:8 18:8** Met 5:29-30   **18:10 18:10** Iblu 1:14   * **18:10 18:10** Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgø. Ta manqat nqáne: ¹¹ *Ezoqam-ge Yo, ezoqa khandizæt nonqo ndøgeavín, ndigu gi-ewaz.*   **18:10 18:11** Luk 19:10

13 No unimanqatín nqazø-manqate. Ndugu sip kopo tu-omet, ndego khanakhanakh kandambá tendap. Teqa khanakhanakh tu-ti ndugu, ndòmø-løvuaám, av khanakhanakh, sip nainti-nain-te ndømbøego, ndigu yozaneav ndigu.

14 Yaq matev até kopó. Zoge Tat yan-te ngo:yage, ndego poeveáv, nginik ezoqa khasøkhasis, kopo te-ewan.”

Klisten qafu manqa-zapa tego qo-te

15 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Klisten qafu manqa-zapa tego qo-te, yaq vømbøqáv, teqa manqa-zapa vøe-omat, zo ezoqa menas zøkhapus-mba vøkhakheïnømem. Ndego qoqa manqat te-ewag, yaq nango møndøqa-Klisten-qafu-év.

16 Geté ndego qoqa manqat yogeav tøgoat, yaq qo ezoqa kopo o menas namba zøtézáv, te-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-manqaté nqægo, ‘Manqa ovøyam tøgoat, yaq bøi vizu ezoqam menas o misika begó.’

17 Geté ndego tiqa manqat te-ogi, yaq Klisten bawan ezoqam-té qanø-ndafém. Yaq ndego até tiqá manqát-a te-ogi, qo ndego bavokho-ak o teks moni upøgim ezoqam qotévéó.

18 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matëv ndøgo, zo nqanek manqei-qape-te tozoto-tokimat, até yan-té-a, áv tønétokát. Neka gekha matëv ndøgo, nqanek manqei-qape-te tozo-mboqogimat, até yan-té-a, áv tøné-mboqovát.

19 Neka nøme nqazø-manqate: Nqanek manqei-qape-te, zo mokho-te, ezoqa menas manqat tikoponemat, yaq Mbumbukiam sasa mbóviømemát, noge Tat, yan-te ngo:yage, matev ndømatanám ti-te.

20 Zapa ndøgo, ezoqa menas o misika noqa iz-te timøvab, no ndægoát, ti namba.”

Yaya etø manqat, qo ezoqam-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat

21 Yaq Pita tendowáv ndøgo, Yesu vømbø-ein, “Evézøza. Noge Klisten nøfu, no-te manqa-zapazapa sekemba tegoat, yaq gé, no andé gekhám tæmboveam, sa tønømbo-navøem? Até tægoat sevén?”

22 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Ambá av nqægo, seven mbá. Ndøgo khapémbá. Geté sà betaqambo-navøemat. Seven até tægoat seventí, sa tøqambo-navøemat.

23 Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Kawa ezoqam møndøgoám. Ndego moni upøgim-qa ndøgoám, tegi sasae ezoqam te-te qazømbo-løfokam.

24 Yaq ndego moni tonqogim gengaz, sasae ezoqa nøme tindu-ndafém ndøgo. Ndego moni miliön, qambøe-løfokam.

25 Geté ndego moni mbáin, tege kawa ezoqam vømbøé-etoám. Yaq kawa ezoqam, manqat áv gembøe-ein nqægo, ‘Av tægoat ndægo. Gigiap ate ndaqambe:go, qówí. Até qogu sævam neka nakheis-a, voqówí. Yaq fia qotégó, no-te.’

26 Yaq ndego sasae ezoqam, kawa ezoqam-qa megemege-te, ekeza kha, manqei melaváo, vømbø-ein, ‘Káwa ezoqam. Tanakh gënøgó. Até vøkhækeogé. Fia ate ndægo, nqanømbo-løfoke, ndøtaqa-etoám.’

27 Yaq ndego kawa ezoqam, tanakh mbogó, gembo-ein, ‘Ság! Fia nø-ètoám.’ Yaq sègemboták, vøwav.

²⁸ Geté ndego sasae ezoqam gendo-fakhan, sasae kopømba ezoqam mba mo:qát. Ndego moni mbøe-løfokám, te-te. Khapímhá. Geté yaq até gendego, sège-khoteiú. Monqo mba mbøegeá, gembo-ein, 'Fia qonø-etoám, no-te ndaqambo-løfoke.'

²⁹ Yaq ndego sasae ezoqa nøme, katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, gembo-ein, 'Tanakh gènøgó. Até vøkhæ-keogé. Yaq fia ndægó.'

³⁰ Geté ndego gèmbøeqasí. Yaq até gendego, ndimbula-te vø-utav. Yaq ndego até gú:goát ndøgo, atema yaq-fia vøgó.

³¹ Yaq sasae ezoqa nøme, nqanek matev giqeivim, ndigu mbøni zønqosøgím. Yaq kawa ezoqam-té ginøzáv, emanqat ate ndægo vømømbō-vototem.

³² Yaq ndego kawa ezoqam, ngenek sasae ezoqam, gèmbø-akhá. Gembo-ein, 'Qo ezoqa soqaqapé. Moni kandambaqapi ate ndi:gu, no-te qaqambo-løfokam, no søtaqaták, qo qoqonø-viam.'

³³ Geté gekha zapá, qo sasae kopømba ezoqam-te tanakh goneav qagoam, av no tanakh qataqambego?"

³⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, qaqa kandambá gego. Yaq até gendego, ngenek sasae ezoqam ndimbula-te vø-utav. Yaq ndego até gú:goát ndøgo. Neka yaq-fia nqosøgeap ndø-upøgimát, atema fia ate ndægo vømúgū."

³⁵ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, nøme av gene-ein nqægo, "Noge Tat, ndego yan-te ngo:yage, zo-te matev até kopó, av tenégó, zo ezoqa nøme-te, tiqa manqa-zapazapa, sa navøepøteav tøgoat."

19

Sakhei zøvis-qa yaq-te (Mak 10:1-12)

¹ Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, Gelili plovins tène-iváv. Yaq Zúdia plovins-té genøwáv, ndøgo Zoden kea yaq-keoqa.

² Ezoqa møndømbø-pavát, bawan-qape kandambá, neka ndego enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemát.

³ Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembo-matemateømemín, gimbo-einim, "Gé, Mozes-qa guguna manqat, av khané-ein? Ezoqa kopømbá, sævam sa te-ivav, ndego poev tømboqat, ó, kopømba mbaín?"

⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Ge zó, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo? 'Mbumbukiam ezoqa ande ge:khakheinøvem, anganeam neká sævam, tèkhakheinøvém.'

⁵ Yaq Mbumbukiam av gene-ein nqægo, 'Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo géziváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném, yaq ndigu ezoqa menas, vømø-kha-kopo-éz.'

⁶ Yaq ndakin ndigu ambá av nqægo, kha menās, av bugukhokhof gi:goam. Geté kha kopó. Ndigu Mbumbukiam ndøtøkuzú. Yaq ezoqa beqatøzó."

⁷ Yaq Felisi ezoqam gimbo-einim, "Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, Mozes-qa guguna manqat av qæ-ein av nqægo? Anganeam sævam ivøve-qa teqat, ndego sakhei zøvis pepa bepeawám, bembø-etoam, sasa bekhofotav."

⁸ Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Mozes sakhei zøvis matev sa gezøtak, zapa ndøgo: Zo khåpe zøtesapí:z. Geté Mbumbukiam ezoqa ande ge:khakheinøvem, av me:matøvemák, av ndægo.

⁹ No nqazó-manqate: Gekha ezoqām ndego, sævam te-ivav, getē ndugu mambe okhoeāv, yaq sævam vini vó-okā, ndego nokenøkem matev ndóngiú neka mambe me:wáv.”

¹⁰ Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, anganeam kopømba mbain tøgoat, sævam sa te-ivav, yaq qanimav ndøgo, nokenøkem tiá, sà biziyagé.”

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nandav manqat, nokenøkem mbain-qa yaq-te, ezoqa ewaqape-qá mbá. Geté tiqa mba ndígu, Mbumbukiam matev tezø-etoam.

¹² Ezoqa sakhei zøkemav ndigu, zapazapa vinivinimbá. Nøme ndigu āv tiniqáz. Neka ezoqa nøme, zapa ndøgo: Ezoqa āv tizømbe-matanám. Geté ezoqa nøme, sakhei zøkemav ndigu, Mbumbukiam-qá Megeat Matev zapayá.

Gekha ezoqām ndego, kopømba tegoat, nqanek nømendim matev tendap, sà bendáp.”

*Yesu nakhei nqonqon zenda gezømbø-awam
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Yaq ezoqa nøme, Yesu-te, nakheis ndo-upøgím. Ndigu mõndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín neka vøzø-guligulimín. Geté tegi paev ezoqam gezømbe-khafén, ndigu ezoqam.

¹⁴ Geté Yesu gendo-ein, “Nakheis bëgeāv, no-te. Zømbo-khakházám. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu, av nakheis ngi:gu.”

¹⁵ Yaq Yesu até gendego, nakheis zenda vøzømbø-awam neka vøzø-guligulim. Yaq qamømbøe-navøem, tēnewáv.

*Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Mak 10:17-27; Luk 18:18-27)*

¹⁶ Khøuwa nøme, ezoqa tendowáv ndøgo, Yesu-te, vømbø-ein, “Nømendim ezoqam. Gekha matev eqeieqei nómatønumāt, khandi miavmiav vøtēndáp?”

¹⁷ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha zapá, no matev eqeieqei-qa yaq-te, ndoqonømbe-bevap? Eqeieqei Mbumbukiam mba me:gó. Geté qo khandi miavmiav ndape-qa ndoqombogo, qo Mbumbukiam-qá guguna manqat qombópavát.”

¹⁸ Yaq ndego gendo-ein, “Gekha guguna manqat nombópavát?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Guguna manqat nqánek qoqombó-pavát: Qo ezoqa pakhapakha zøkhanèám. Neka nokenøkem matev ndøngi:wát. Neka ndø-aqònám. Neka meakha manqat ndømanqáté.

¹⁹ Qave neká qavo, gèzøvizáp. Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.”

²⁰ Yaq ngenek ezoqa ndakinak gendo-ein, “Nqanek guguna manqat ate ndægo nqæmbópæv. Yaq gekha matev nøme ndøgø, no matønumav ndøgo?”

²¹ Yaq Yesu gembo-ein, “Qo ndaføyamba-qape gone-qa toqogoat, vøkhæqáv, qoqa gigiap ate ndægo, vømøwi. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniqanim yan manqei-té qoqonó-møvøemét. Yaq vøndóqáv. No qonøndó-pæv.”

²² Yaq ndego ezoqa ndakinak, nqanek manqat ge-ewag, sègewáv. Avus-mba mbovoé. Zapa ndøgo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

²³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqam ndego gigiap kopoav tømbogoat, te-te ndego unimé-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te te-on.

²⁴ Unimanqatín. Kemol ndugu, sɔvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu, fɔgakh andé mbaín, av gigiap kopoav ezoqam-te fɔgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa teqoat.”

²⁵ Yaq paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gimbo-bevɔpem, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqam ndókhandi-v?”

²⁶ Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, “Matev av nqægo, ezoqa kopɔmba mbaín. Geté Mbumbukiam kopɔmbaqapé. Gekha matêv ndøgo, ndego gone-qa ndembogo, kopɔmbá, segégó.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia

(Mak 10:28-31; Luk 18:28-30)

²⁷ Yaq Pita gemo-qavɔiu, “Nqáe! Ni gigiap ate qanimbi-goam, zitá qatiwuóém, qo nqeitaqambe-paev.”

²⁸ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gigiap neka matev ate ndægo tøndakinak, yaq Ezoqam-ge Yo iz kandambaqape tendap, neka kawa ezoqam-qa qonam nonqo qanimav-qape-te vó:qotát, yaq até zó-a, zo ezoqa tuelv, no nqazonøndo-paev, zøkeza kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qazotó-qonavát, neka Izrael khagua bawan tuelv vozozømbó-kawæztát.

²⁹ Gekha ezoqam ndego, khoev te-ivav, o namba-qaniap o eve o evo o nakheis tezivaz, o khae te-ivav, no zapaya; ndego Mbumbukiam nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, wan andlé ate tægoat, yaq ndego khandi miavmiav vømøndáp.

³⁰ Geté ezoqa kopóáv, ndigu ndakin nduo-megetap, gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin ndindopaev, gó:megetát.”

20

Yaya etæ manqat, ezoqam-qa yaq-te, khae-te gisasaetat

¹ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopɔmba ande av nqægo:

Ezoqam møndøgoám. Waen khae evé. Yaq qanaqanus lovølova-ús. Ndego tenówáv ndøgo, teqa khae-te sasae gone nonqo ezoqam vømð-upøzo.

² Tiqa yaq-fia, manqat áv gini-kopo:ném, av sasae ezoqam khøuwa kopo-te, oskia gi-upøgimatun. Yaq khae-té genø-khofotáz.

³ Yaq ande av 9 oklok ndægo, ndego maket manqei-te gewav, ezoqá nøme ndøzømét. Ndigu khokhó sege-waniapám.

⁴ Yaq gezø-ein, ‘Até zó-a, noqá khae-té qazonózáv, vozomó-sasaé. No yaq-fia eqeieqei nøzø-etoám.’

⁵ Yaq ndigu sègezáv, sasae vømømbø-gonem.

Yaq khøuwa muin neka 3 oklok qandap, ndego matev até kopó, áv tenegó, av bugukhokhof ge-go.

⁶ Yaq até 5 oklók-a, ndego maket manqei-te, nangó genówáv, ezoqa nøme nqazømet, ndigu khokho giwaniapam. Yaq gezø-ein, ‘Gekha zapá, zo khokho nqazo-waniapet, khøuwa mba nqazotø-ngiaomit’

⁷ Yaq gindu-qavøinam, ‘Zapa ndøgo, ezoqa ni upøngipøteáv, sasae teizøgo.’

Yaq ndego gezø-ein, ‘Ság! Até zó-a. Noqá khae-té qazomó-sasaeném.’

⁸ Yaq khøuwa gemøsinam, ndego khae eve, tege sasae keoge ezoqam, áv gembøe-ein nqægo, ‘Sasae ezoqam mðqozø-akhayám, fia vøzø-etoam. Fia

etoam toqotøndó-ngáz ndógo, ezoqam ndakin gindu-oz, sasae-te. Yaq ndigu, no bugukhokhof qato-upòzo, fia vaev-té qonòzò-etoám.’

⁹ Yaq ezoqam ndigu 5 oklok sasae gingazem, khøuwa ate ndægo-qá fia ndøndapém.

¹⁰ Yaq ezoqam ndigu bugukhokhof sasae go:ngazem, fia ndape-qa ginduzav, ndigu áv gini-matavupám nqægo: Fia andé kandambá tizindapem. Geté fia ndógo gindapem, até kopó, av ezoqa nøme gi:ndapem. Khøuwa kopo-qá fiá.

¹¹ Ndigu moni gumu-tonqogim, yaq khae eve, manqat mboponqomém,

¹² gi-einim, ‘Ezoqam nginik, sasae vaev-te gingazem, khapémbá gisas-aenam. Yaq gé, áv khanégo, ndigu yaq-fia kopo gindapem, av ni qazi:ndapem, ni khøuwa ate ndægo, khøuwa tafas-te qazi-sasetaat?’

¹³ Yaq ndego khae eve, ezoqa nøme-te, ma manqat geponqomat, áv gembøe-qavøiu nqægo, ‘Nøfu! Qoté-ewäg. No ambá av nqægo, nøtaqambe-khavöz, av qo ndoqote-matavap. Av taoká. Fia ndógo, qo qoqondap, eqeieqei. Fia ndógo, av ni manqat qazi-kopo:nem.

¹⁴ Ndakin vøqáv, qoqa fia namba. No áv qanømbe-pøovám nqægo: No ndego ezoqam, vaev-te tendowav, fia até kopó, áv tæmbøé-etoám, av qo tøtaqambe-etoam.

¹⁵ Ge qó ndoqo-matavap? Ndógo eqeieqei mbá, nøkeza moni matev tøtego, av no nqanømbe-poev? O ge qó, qónønguvim, no ndigu matev eqeieqei qazø-matanam, ndigu sasae-te vaev gindu-oz?”

¹⁶ Yesu nqanek yaya gumu-eta, yaq manqat nøme áv gene-eín nqægo, “Matev até kopó, áv tønégóat. Ezoqam ndigu, ndakin ndindopaev, ndigu gó:megetát. Neka ndigu ndakin nduo-megetap, ndigu gendópavát.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas (Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesu ekeza paev ezoqam tuelv namba, Zelusalem taon-te gi:qavigat, yaq sègekhatób, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez, gezø-ein,

¹⁸ “Nqáe! Ni Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq Zelusalem taon-te ndógo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq ndigu manqa ovøyam-te sasa ndøveém, manqat vøkopo:nëm, av nqægo, yá benánim,

¹⁹ neka manqei vini-ak-qa zenda-te vøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezeav ndigu. Yaq ndigu otøotam mé:vewém, vøzüim, tae mutui-te sasa ndótøkewëm, vønánim. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndógo, ndego Mbumbukiam nango ndøkhandí:v.”

Zems neka Zion, iz akhae ndape-qa gigoam (Mak 10:35-45)

²⁰ Zebedi-gi nakheis-gu evo, Yesu-té gunduwáv. Até nakhei menás-a, Zems neka Zion, vøndözav. Yaq ndugu katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, vømbø-ein, “Nøtaqa-viám. Kopømbá, noqa poev matev toqogo?”

²¹ Yaq Yesu gumbo-ein, “Gekhá qápoev?”

Yaq gundu-qavøiu, “Noqa poev nqáne. Qo kawa iz toqomøndap, nginik nogi nakhei menas, nøme ngenek, qoqa nakeamo zenda-té gemøqóm, neka nøme ngenek, qoqa yogea zenda-te vømøqóm.”

22 Geté Yesu gendo-qavøiu, “Zo zòtezòtezák, gekha matev-qa zonø-einim. Gê, zo ezoqa menas, kopømbâ, ibøkha khaqain-qaqe tozo-izam, av no tôte-iz?”*

Yaq gimbo-einim, “Ni kopømbaqapé.”

23 Yaq Yesu gezø-ein, “Unimanqatín. Zo ibøkha khaqain-qaqe ndòzomø-izám, av no tôte-iz. Geté gekha ezoqám, noqa nakeamo zenda neka yogea zenda-te timøqonav, ambá av nqægo, no nóvevesám. Geté ta qonam nonqo tiqa ndígu tógoát, noge Tat gevevesam.”

24 Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyogem, yaq qaqa ndøgoném, ndigu ezoqa menas-te.

25 Yaq Yesu tegi paev ezoqam ate gi:goam, tenø-møváb ndøgo, gezø-ein, “Zo mözøte-zøté. Bawabawan-gi kawakawa-za, ezoqa gètokhonøzát. Neka tigi megetapak gò:kawaezát, av ekeza poev ndøzøembe:go.

26 Geté zo mokho-te, matev av nqægo bègó. Gekha ezoqám ndego, zo mokho-te iz kandambaqaqe ndape-qa tegoat, ndego yà be-zoge-tøke-ezoqam-év.

27 Neka gekha ezoqám ndego, zo mokho-te megeat-qa tegoat, ndego andé zogé yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegó.

28 Até Ezoqam-gé Yó-a, ndego matev até kopó. Ndegó ambá ndøgo te-negeavün, ezoqa sasae timbogoat neka vømbó-tøkeát. Geté ndego ezoqa tøkqa neka teqa kha løvøte-te vee-qa ndøgeavün. Yaq ezoqa kopoav, téabete-nqovotáz.”

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon gi-ivøvem, ezoqa bawan-qaqe kandambá gimboavat.

30 Yaq nakhoa keoqa-te ndøgo, bøi waev mbain ezoqa menas møndø-qonavám. Giyogem, Yesu geløvubat, yaq até gindigonem, vømbø-akhaem, “Evézøza! Déivid-ge Zeo! Ni tanakh gínigú!”

31 Yaq ezoqa ewaqape, gøgugúb, “Zo manqat tiá.” Geté ndigu kandakanda nøme mba mō-akhaemém, “Evézøza. Déivid-ge Zeo. Ni tanakh gínigú.”

32 Yaq Yesu sège-itán, vøzø-akha, “Zo gekhá zøpøev, no tæzø-matanam?”

33 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Evézøza. Ni ambá bøi waev qoni-etoamín.”

34 Yaq Yesu tanakh zøgó. Yaq até gendego, bøi vøzø-khanøzam. Yaq ndigu ndaføyambá, bøi sègezø-eqeieqei-ám, neka Yesu vømbø-paevem.

21

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)

1 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon gi:khatoat, yaq Betfage vemíav avønin-te, Oliv manqei pøyat-te ndøgo, ndego paev ezoqa menas tènekhofotáz,

2 gezø-ein, “Tozonózáv ndøgo, vemíav zoqa megemege-te ndo:go. Yaq zo ndaføyambá, donki evo zomø-ometám, nakhasam namba. Gémpopupát. Yaq zónqovosám, no-te sasa zotøndó-itüb.

3 Ezoqa manqat tezø-ein, yaq zo äv qazømbøé-einim nqægo, ‘Evezøza mbopóe, nginik.’ Yaq ndego zo sègezøták.”

20:22 20:22 Met 26:39; Zion 18:11 * 20:22 20:22 Ibøkha khaqain-qaqe, Yesu-qa nqosøgeap me:manqaté, ndego tendap. 20:25 20:25 Luk 22:25-26 20:26 20:26 Met 23:11; Mak 9:35 20:28 20:28 Luk 22:27; Filip 2:7

⁴ Nqanek matev qafakhan, zapa ndógo. Manqat ndógo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, tãbete-unimanqatín. Manqat nqáneq,

⁵ Zayon ezoqam, ndigu Zelusalem taon-ak, gèzø-eín,

“Nqáe! Zoqe kawa ngégeav.

Ndego khambuvap matev mbaín.

Donki-qá zita-té gonoqotáv, donki ndugu ndakinak-qapu.”

⁶ Yaq ndigu paev ezoqa menas gizav, matev av tini-matønómém, av Yesu gezømbe-ein.

⁷ Yaq donki nakhasam, evo namba, Yesu-té ginø-itúb, ndabua vøzømbø-khafuzam, yaq Yesu sasa mo:qom.

⁸ Yaq ezoqa kopoav-qapé, Yesu-qa megemege-te, ekeza ndabua mo:møtagát, nakhoa-te, neka ezoqa nøme vuv vøndøqogaz, sasa mo:møtag.

⁹ Yaq ezoqa bawan-qape, Yesu-qa megemege-te vø:megetam-a, nøme vøndöpavam, ndigu av gini-akhaemát nqægo, “Hosána! Iké: te-te, Deivid-ge Zeo! Mbumbukiam ngenek ezoqam békhekheinøvé, Evezza-qa iz-te ngegeav! Hosána! Iké: te-te, ndego uni ova-in ngo:yage!”

¹⁰ Yaq Yesu Zelusalem taon-te gemø-on, ezoqa ewaqape nqova zøndáf, gibevøpem, “Gekha ezoqám, ngenek?”

¹¹ Yaq ndigu ezoqa kopoav-qape, Yesu namba gi:geavun, gindu-qavøinam, “Ngenek Yesú. Nazalet vemia-v-ák. Gelili plovin-té gendowáv. Ngenek Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)

¹² Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te ge-on, yaq até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu:wiat, gèngeasám, neka lou-qasis vøzø-nqagim, ndigu møni gi-enendtat neka ndigu kuvøkuvu, Mbumbukiam-te løvusam nonqo, vøwiat.

¹³ Yaq gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, ‘Noqa khoev, guliguli khoev ndógoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev zø-enendttét, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khøev.”

¹⁴ Yaq bøi waev mbain neka kagi ezoqam ndozáv, Yesu-te, ndógo Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te. Yaq gèkhakheïnøvé.

¹⁵ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, umingiap matev gigeivim, Yesu gematønumat neka vøyogem, av nakheis Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gi-akhaeam, av nqægo, “Hosána! Iké: te-te, Deivid-ge Zeo,” yaq ndigu qaqa ndøgoném.

¹⁶ Yaq Yesu gimbo-einim, “Ge qó, toqóyoge, av nginik nakhei ndindi-akhayam?”

Yaq Yesu gendo-ein, “No nqazøyógé. Gé, zo Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo? ‘Qoqa iz, nakheis neka nakhei nqonqon ndø-eqatét.’”

¹⁷ Yaq Yesu sègeziváz, neka Zelusalem taon vø-ivav. Yaq Betani vemia-v-té genøwáv, ta lova ndógo, vømøbuv.

Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, sa qakusi

(Mak 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Khøuwa nøme qandopave, lovølova-ús, Yesu Zelusalem taon-te nqawa ge:vesezat, ndego ifi mbovín.

¹⁹Yaq nakhoa keoqa-te ndøgo, ndego fig tae ndøqeív. Geté avønin-te gewav, nanga-qa gemøkewag, esokho mba ndøqeív. Tae nanga mbaín. Yaq Yesu até gendego, fig tae manqat vømbø-ein, “Qo tae nanga nqawa qóviamák.” Yaq ndaføyambá, ndøgo fig tae sègekusi.

²⁰Yaq tegi paev ezoqam, nqanek matev gigeivim, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq gimbo-bevøpem, “Av khanégo, nqanek fig tae nakhamas-te qakusi?”

²¹Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo tozo-unimanqatintat neka nakeap mbain vozógoát, zo kopømbaqapé, matev av tözøté-matønumát, av no fig tae qambøe-matanam. Geté ta-mbá taoká. Zo nqanek manqei pøyat tozombo-einim, av nqægo, ‘Mògo-itån. Yaq ibøkha-tè qanøbáf,’ yaq matev segéfakhán.

²²Gekha matèv ndøgo, Mbumbukiam tozombo-viømemat, zo tozo-unimanqatintat, tozo-guligulimemat, yaq zo ndøzo-upøgimemát.”

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qá iz-tè, ndego matev gematønumat (Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te nqawa ge-on, ezoqa vømē-zømesim, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ndozáv, te-tè, gimbo-einim, “Qo gekha ezoqam-qá iz-tè qonøgot, nandav matev nandoqo-matønumit? Iz gekha ezoqam qá-etoam?”

²⁴Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanøgó, zo-te. Zo yaq tozonø-qavøinam, yaq até nó-a, ndæzø-ein, av nqægo, no matev gekha ezoqam-qá iz-tè qatø-matønumit.

²⁵Noqa bevap manqat nqáneq: Gê, Zion, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz gekha ezoqam-tè gendap? Mbumbukiam-tè, ó, manqei-qape ezoqam-tè?”

Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazí-einim? Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-tè gendáp,’ yaq ndego ni av ginimbí-ein nqægo, ‘Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?”

²⁶Geté tizimbo-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tè gendáp,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, qaqa nígu. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape av gini-unimanqatínát nqægo: Zion, ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”

²⁷Yaq Yesu av gimbo-qavøinám nqægo, “Ni nítinøtenák.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qá iz-tè qatøgot, nqanek matev.”

Yaya etæ manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

²⁸Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Ge zø, nqanek emanqat-qa yaq-te, no ndakin tæzømbe-votot, av khazømbøé-matøvemēm?”

Qågoám. Ezoqam møndøgoám. Nakhei angana menás gimbogoam. Khøuwa nøme, eve, yo-khøuwa, av gembøe-ein nqægo, ‘Ndáe. Nqægo khøuwa, khæ-té gomøsasáe.’

²⁹Yaq gembo-qavøiu, ‘Tía. No gènømbo-qasí.’ Geté vaev-te, ndego matavap gè-enénd, sasa ndøwav, vømøsasae.

³⁰Yaq eve, até eveqase-té-a, vøwav, manqat kopo vømømbø-ein. Yaq ndego gendo-qavøiu. ‘Tát! Qanimáv. Ndænáv.’ Geté ndego okhoeáv.”

³¹ Yesu nqanek emanqat gumuvotot, yaq āv gezømbe-beváp nqægo, “Ge zó, ndozo-matavap? Nakhei menas ndigu, eve-qa manqat gekha ezoqām ndóndap?”

Gindu-qavøinam, “Ndégo, yo-khøuwa.”

Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Matev soqøsoqa-us ezoqam, av teks moni upøgim ezoqam neka sakheis, ekeza kha giwiatun, ndigu zo ndóløvubám, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømó-öz.

³² Zapa ndógo, Zion gegeavun, neka zo gezømas, eqeieqei ande āv khazøté-yagāt, zo ndego unimanqatinteāv. Geté teks moni upøgim ezoqam neka sakheis ekeza kha giwiatun, ndigu møndø-unimanqatiním. Zo tiqa matev ambá qazøte-qeivím. Geté até ndógó-a, zo qambuzaneāv neka Zion unimanqatinteāv.”

*Yaya etæ manqat, waen khae keoge ezoqam-qa yaq-te
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)*

³³ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Nqanek yaya etæ manqat nøme, zøtéyogēm:

Qågoám. Ezoqam møndøgoám. Khae evé. Ndego waen khae ndøkhá, uta vø-ogi, neka waen nanga pesegim nonqo, manqei vø-oz, neka khae qeivi nonqo, khoev eqawat-qape vøwev. Yaq khae ndøgo, ezoqá nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav.

³⁴ Yaq waen nanga khata viav qamøkhanaz, ndego khae eve, sasae ezoqam ndøkhofotáz, ti-te ndigu, ma khae gimboe-kewagam. Ekeza waen nanga upøgim-qa ndøgoám.

³⁵ Geté ndigu khae keoge ezoqam, gègavém. Ezoqa nøme gèzuím, neka nøme vølaem; neka nøme nandí gini-pouwím, vønanim.

³⁶ Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme mba mo:khofotáz. Geté ndigu khae keoge ezoqam, matev āv tizømbe-matanám, av ezoqa nøme gizømbe-matanam.

³⁷ Yaq vaev-te, ndego khae eve, ekeza yo ndøkhofotáv, ge-ein, ‘Ngenek nogé yó. Ndego ndømbo-vizumém.’

³⁸ Geté ndigu khae keoge ezoqam, khae eve-ge yo gi-ometam, ekeza mokho-mba, āv gini-einím nqægø, ‘Ngenek khae eve-gé yó. Waen khae ngéneq genó-kawa-év. Zilaém. Yaq khae nqanek, ni zindapém.’

³⁹ Yaq até gindigonem, gèmøvøinám, khae bavokho sasa ndø-ituim, pakha-pakha vømømbø-khanøem.”

⁴⁰ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq gezø-ein, “Ge zó, ndozo-matavap? Ndego khae eve tendowav, gekha matev zømatanám, ndigu khae gimbo-kewagam?”

⁴¹ Yaq gindu-qavøinam, “Ndego, ndigu ezoqa soqøsoqa ndøzitág, vøpakhaez. Yaq khae ndøgo, keoge ezoqa vini-qá zenda-té genøvé. Tiqá zenda-té tenøvé ndigu, khata viav-te, tegi waen nanga timbo-etoumat.”

⁴² Yaq Yesu gezø-ein, “Ge zó, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo?

‘Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu møndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.

Nqanek matev, Evezøza ndømatanám.

Ndøgo qanimav tantáv, niqa bøi-te.’

43 Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Mbumbukiam teqa Megeat Matev, zo-te nandøgo, gévibám. Yaq ezoqa ta bawan ndígu tezø-efoám, ti-te mokho eqeieqei ndøfakhate.”*

45 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, nqanek yaya etæ manqat giyogem, ndigu sògo-matøvemém, ngenek ni me-manqatè.

46 Yaq ndigu ambá gimøvøinamín, ndimbula-te vø-utøvemín. Geté ndigu ezoqa bawan-qape-qá møe ndøgoném. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, Yesu Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám.

22

Yaya etæ manqat, nøkenøkem lou loge-qa yaq-te (Luk 14:15-24)

1 Yesu yaya gezø-etæam, nøme kopo nqáne. Gezø-ein,

2 “Mbumbukiam-qa Megeat Matev kopømba ande av nqægo:

Kawa ezoqam møndøgoám. Tege yo, sæva oki-qa ndøgoám. Yaq ndego kawa, lou kandambaqape ndøkhaheinám,

3 neka tegi sasae ezoqam vøkhofosam, ti-te ndigu, ibugukhokhof manqa gezø-khofotam, taqa yaq-te. Geté ndakin sasae ezoqam gizø-ein, av nqægo, yà betøndozáv, ndigu gèzømbø-qasí, tinduzav.

4 Yaq ndego kawa ezoqam, sasae ezoqā nøme ndøkhofosám, ti-te ndigu, ibugukhokhof manqa gezø-khofotam, gezø-ein, ‘Nandiv ezoqam gèmøzø-ein. Lou khakheitáp. No kao angana mbomømboma neka søvakra gigiap enaq-us møezitág, lou loge nonqo. Gigiap ate ndægo khakheitáp. Sà betøndozáv, nøkenøkem lou loge-te.’

5 Geté ndigu ezoqam, ma gezømbe-akha, kawa ezoqam-qa manqat, gèsanqawém. Yaq ekeza poev matev møgoném. Ezoqa nøme, ekeza khæ-té gemøsasæ, neka ezoqa nøme stoa-te vømøsasae.

6 Neka ezoqa nøme até gindigonem, ndigu kawa-gi sasae ezoqam sègegavém, vøzitag, pakhapakha sasa zøkhaneam.

7 Yaq ndego kawa ezoqam, qaqa kandambá gego. Yaq até gendego, nakhaq ezoqam ndøkhofotáz, ndigu ezoqam vømøzitag, pakhapakhá, ndigu tegi sasae ezoqam gizitag, neka tiqa vemíav vøsonqotøvem.

8 Yaq ndego kawa ezoqam, ekeza sasae ezoqam gezø-ein, ‘Noqa nøkenøkem lou khakheitáp. Geté ndigu, no qazø-akha, lou namba tizilog, ndigu ezoqa soqøsoqá.

9 Geté ndakin nakhoa-té søzøtú-okhoát. Yaq gekha ezoqām ndigu, tozo-zømetet, sègendo-khatobát, ndigu noqa nøkenøkem lou loge-te betøndøzav.’

10 Yaq ndigu sasae ezoqam sège-panqaním. Yaq gekha ezoqām ndigu, nakhoa-te gizømetin, sègendo-khatobín. Ezoqa nøme ndigu, eqeieqei, neka nøme ndigu, soqøsoqá. Yaq nøkenøkem khoev ndøgo, unime-khazém.

11 Geté kawa ezoqam khoev-te ge-on, ezoqa gegevezo, ezoqa kopo møndu:goám ndøgu. Ndego nøkenøkem ndabua eqeieqei uzøpøteáv.

12 Yaq kawa ezoqam gembo-ein, ‘Nøfu. Qo áv khoqotøndé-oq nqanek, nøkenøkem ndabua mbomømboma uzøpøteav ndoqogo.’ Geté ndego ote-vateáv, gekha manqat mbøé-ein.

* **21:43 21:43** Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: ⁴⁴ *Gekha ezoqām ndego, nginik nandi-te to:bøiav, ndego keqaniáp. Neka nandi ndigu, teqa kha-te to:bøiaz, ndego peseinøvíp.* **22:6 22:6** Met 21:35

13 Yaq ndego kawa ezoqam até gendego, ekeza sasae ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo, 'Bov neka pingim zombó-løvønómém, neka bavokhó qazomó-gonínám. Bøivun-té. Yaq té-eivumát ndógo, neka khaya vóvivismát.'"

14 Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, gezø-ein, "Mbumbukiam ezoqa kopoáv gezø-akhayam. Geté ezoqa khapímbá gevevesam."

*Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemin
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

15 Yaq Felisi ezoqam gèpindám, matavap vømøgonem, av nqægo, Yesu beváp qazimbøe-matemateømém.

16 Yaq Felisi ezoqam, ekeza paev ezoqam ndøkhofotáz, Yesu-te, ezoqa nøme namba, ndigu Elod-te ginøzaz. Yaq ndigu gimbo-einim, "Nøméndim ezoqam. Ni mótinøtén, qo unimanqatin ezoqám. Qo ezoqam Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zømesim, unimanqatin manqat mba qomanqaté. Qo møe mbaín, ezoqam-te. Geté qo manqat sògo-manqaté, øskiá ndógo, ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis.

17 Qonimbí-eín. Qoqa matavap, áv khanégo? Kopømbá, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafeáp?"

18 Geté Yesu tiqa matavap soqøsoqa é-møndøqeív, gezø-ein, "Zo khavozam ezoqam, gekha zapá, no matemateam-qa ndozogo?"

19 Moni mokho zøté-nømøndém, ezoqam teks-te ndi-abam." Yaq ndigu moni mokho gindu-ndøpøzem, vøe-ometem.

20 Yaq Yesu gezø-ein, "Gè, gekha ezoqam-qá bugug neka iz mó:go, nginik moni mokho-te?"

21 Yaq gindu-qavøinam, "Siza-qá bugúg, neka teqá iz mo:gó."

Yaq gezø-ein, "Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiáp ndógo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát."

22 Ndigu teqa manqa qavøiwat giyogem, yaq ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq sège-ivøvém, vøzav.

*Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

23 Ta khøuwa kopo-te ndógo, Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, áv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu bevap mbogoném,

24 gimbo-einim, "Nøméndim ezoqam. Mozes áv gene-eín nqægo: Ezoqa tenanimat, yaq ndego nakheis mbaín, yaq ngæmam ndugu te-ivavat, namba qawan ndø-okíat, neka tege namba qawan, ndego genanim, patu bembøe-qatayat.

25 Qotøndé-ewāg, nqanek emanqat. Ni mokho-te, angana møndøgoám. Evenáp. Ate gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí. Yaq gènaním. Zas sège-iváv. Nakheis mbaín. Yaq eveqase ndø-okí, ngunuk ngæmam.

26 Yaq matev até kopó. Até ndegø-a, vønanim. Nakheis mbaín. Yaq vaev até ndigú-a, emekheis, ndugu ngæmam kopo sège-kawawát, atema evenap seven ate gi:goam vømü-pakhaez.

27 Yaq vaev até sævám-a, vønanim.

28 Gè, ezoqa unimanqatin løvøte-te tikhandi:z, yaq ta khøuwa-te ndógo, timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gú zas ndógoát? Zapa ndógo, ndigu evenap ate gi:goam, ngunuk sævam kopo ndøkawawát."

29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa matavap soqain, zo ndozo-matavap av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu lõvøte-te nango gemø-khandi:zāk. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neká teqa bazaføgakh, zøtezeateáv.

30 Ezoqa lõvøte-te nango timø-khandi:z, ndigu andé enzol ezoqam me me:goát, ndigu yan-te ngo:yage. Nøkenøkem matev mbain.

31 Geté lõvøte-te togo-khandi:q, taqa yaq-te, gè, zo mozó-geveømem, manqat ndøgo Mbumbukiam ge-ein?

32 Ndego áv gene-ein nqægo, ‘No Eibleem-gé Mbumbukiám, neka Aezek-gé Mbumbukiám, neka Zekop-gé Mbumbukiám.’ Nqanek manqat ni áv qan-inómánd nqægo: Ndigu ezoqam za ndøkhandi:zát, Mbumbukiam namba. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, lõvøte ezoqam-gé Mbumbukiám, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám.”

33 Yaq ezoqa ewaqape nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá, Yesu-qa nømendim matev-qa yaq-te.

*Matev kandakanda menas ndøgo, matev ate ndægo qaløvuam
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)*

34 Felisi ezoqam giyogem av nqægo, Yesu ndigu Sadusi ezoqam ùnime:tokáz, yaq ndigu gèpindám, manqat vø-einim.

35 Yaq tigi ezoqa kopo, ndego Mozes-qa guguna manqat otevat ezoqam gegoam, Yesu matemateam-qa mbogoám, gembobevap,

36 “Nøméndim ezoqam. Mozes-qa guguna manqat mokho-te, matev uni kandambaqape-in ákhanégo?”

37 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Matev kandambaqape nqánek: ‘Kuku yá betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa matavap-te.’

38 Matev uni kandambaqape-in nqánek. Nqanek gø:megeát.

39 Geté até nqanék-a, kandambaqapé. ‘Ezoqa nøme-te, kuku áv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.’

40 Mozes-qa guguna manqat ate ndægo neka nømendim manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, nqanek matev menas-té qanø-vøgií.”

*Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mba, geté ndego até tege Evezøza
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)*

41 Ndigu Felisi ezoqam, ate av-té giwaniapam, yaq Yesu tenøzø-beváp ndøgo, gezø-ein,

42 “Gè, zo ndozo-matavap? Mesaya ndego, Mbumbukiam tendo-khofotav, ndego gekha ezoqam-gè zeò?”

Yaq gimbo-qavøinam, “Ndego Deivid-gé Zeó.”

43 Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, Deivid ndego Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, Evezøza gembo-akha? Manqat ndøgo, Deivid ge-ein, nqánek:

44 Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, áv gembøe-ein nqægo,

‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,

qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-áb.’

45 Gè, Deivid ndego Mesaya, Evezøza ndembo-akhayam, yaq ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

⁴⁶ Yesu nqanek bevap manqat gezø-ein, ndigu Felisi ezoqam kopømba mbain, gembó-qavøinām. Yaq ta khøuwa-qa zita-te, ezoqa møe ndøgoném, Yesu bevap nøme vømbøé-gonēm.

23

Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam-qa yaq-te gegugub

(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam neka ezoqa ewaqape gezø-ein,

² “Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, Mozes-qa iziz ndøndapém, zo ndi:zømesim.

³ Yaq nakémbá, zo tiqa manqat, o-mba zømbø-ndapé, neka matev ate ndægo vøggó, av ndizømbè-manqate! Geté tiqa matev mbòpæv. Zapa ndógo, matev ndøgo, ezoqa nøme ndi:zømesim, ndigu ekezan matønumáv.

⁴ Ndigu ezoqam-qa nqanqa-te, viniv-qape mo:-aumatún. Yaq ezoqa amba-amba me-eqagimatún. Geté ndigu zenda-qase aumáv, ezoqa vøzømbé-tøkeát, ndigu nqanek viniv ndi-eqawat.

⁵ Ndigu matev ate ndægo, ezoqa qeivi nonqo mba ndøgoatún. Mboges-qase ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-qase ndøu-peawap, tiqa kawa-pap-te neka pingim-te giløvønumatun, kandakandá sege-khakheinumatún, neka ndabua gi-uzamín, gi loloákh segezø-følæpát. Yaq ezoqa iz tiabezømbè-eqawat.*

⁶ Ndigu tøzømbè-khaneát ndógo, lou loge kandakanda-te neka guliguli khoev-te, iz akhayapak-qá qonam nonqo-té gíqonumát,

⁷ neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate, neka ‘nømendim ezoqam’ sasa bezø-akhayam.

⁸ Geté zo, ‘nømendim ezoqam’ bezø-akhâyám. Zapa ndógo, zo nømendim ezoqa kopo zømbegó. Geté zo evenáp. Vinivinimba mbain.

⁹ Neka zo ezoqa ‘Tat’ mbo-akhâyám, nqanek manqei-qape-te. Zapa ndógo, zo tat kopo zømbegó. Ndégo, yan-te ngo:yage.

¹⁰ Neka zo ‘megeat ezoqam’ bezø-akhâyám. Zapa ndógo, zo megeat ezoqam kopo zømbegó. Kelisó.

¹¹ Gekha ezoqám kandambaqape ndego, zo mokho-te, ndego zogé sasae ezoqam begó.

¹² Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqám ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó:-eqatát.”

Yesu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, tiqa manqa-zapazapa gezø-vøndøyam

(Mak 12:40; Luk 11:39-52; 20:47)

¹³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo mòzo-soqoéz, zo Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo mboqog, zòto-tokøvé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te,

23:3 23:3 Mal 2:7-8   **23:5 23:5** Met 6:1; Exo 13:9; Deut 6:8; Num 15:38-39   * **23:5 23:5** Nginik Felisi ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat-qase, pepa-té gini-peaomémín, mboges-qasis-te vønqeutememin, neka kawa-pap-te neka pingim-te vølvønømemin, giguligulimam. Ndigu av gini-matavupám nqægo: Ndøgo Mbumbukiam-qá poév, matev av nqægo gimatønumam. Taqa yaq-te qoté-geveám, Exo 13:9, 16, neka Deut 6:4-9 neka Deut 11:13-21. Neka tiqa ndabua-te, gi loloákh segezø-følæpám. Yaq ezoqa tini-zøtezin ndógo, ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún. Taqa yaq-te qoté-geveám, Num 15:37-41. Geté ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, nqanek matev ate ndægo, ekeza iz eqawat nonqo mba me:matønumám.   **23:11 23:11** Met 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26   **23:12 23:12** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14

ezoqa vøe-ðz. Zo zøkezan onimáv. Neka ezoqam ndigu, onim-qa ndigu, zo zòzømbe-khafaép.†

¹⁵ Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo qamba-qambá ndozo-okho neka ndozo-ane, ezoqa kopo-qa ndozovawe, zo tezøpaev. Yaq ndego zo tezøpaev, zo manqa-zapa-te nøme mba zotóveém, áv taoká, av zo zøkezan ndözøte-go. Yaq até ndegó-a, gøinam-té gemówáv, zo namba.

¹⁶ Zo mòzo-soqoéz. Zo bøi waev mbain ezoqam, ituza-qa zogó. Geté até zó-a, bøi waev mbain. Zo áv qazøte-manqaté nqægo, 'Ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te, manqa mbusa teve, gete manqa mbusa geawateav tøgoat, ndøgo kopømbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák. Geté ezoqa gol-qa iz-te, ndøgo Mbumbukiam-qa khoev-te ndøuve, manqa mbusa teve, yaq ndego manqa mbusa até begeawát.'

¹⁷ Ge zó, matavap neka bøi waev mbain ezoqam, gigiap kandambaqape ákhanégo? Gól, ó, Mbumbukiam-qa khøev? Gól, ndøgo khokhó. Geté Mbumbukiam-qa khoev-te qamø-oein, ndøgo tømegigiap-qape-ín, vømø-Mbumbukiam-qa-gigiap-in.

¹⁸ Neka zo nøme, áv qazøte-manqaté nqægo, 'Ezoqa lou-qase-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndøgo Mbumbukiam-te søvakha gigiap ndiløvutam, gete manqa mbusa geawateav tøgoat, ndøgo kopømbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák. Geté ezoqa søvakha gigiap-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndøgo lou-qase-te to:ve, yaq ndego manqa mbusa até begeawát.'

¹⁹ Zo bøi waev mbain ezoqam, gè, gigiap kandambaqape ákhanégo? Ndøgò, søvakha gigiáp, o ndøgò, søvakha løvutam nonqo, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgu? Søvakha gigiap ndøgo, khokhó. Geté sa ndøgo, tømegigiap-qape-ín, søvakha løvutam nonqo toqomo:ve, vømø-Mbumbukiam-qa-gigiap-in.

²⁰ Yaq nakémbá. Gekha ezoqám ndego, søvakha gigiap løvutam nonqo-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego manqa mbusa, gigiap menas-qa iz-té genóvé, søvakha løvutam nonqo neka gigiap áte ndægo, ndøgo ndo:ve.

²¹ Neka gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego até Mbumbukiam-qa iz-té-a, vóvè. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndøgo teyagé.

²² Neka gekha ezoqám ndego, yan-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego Mbumbukiam-qa qonam nonqo-qa iz-té genóvé. Zapa ndøgo, yan ndøgo, Mbumbukiam-qa qonam nonqó. Neka ndego, manqa mbusa, até Mbumbukiam-qa iz-té-a, vóvè.

²³ Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo até avøe gigiap uni khasøkhasis-ín-a, qazøtøndo-pe:tatun, zòqaqaemín, qaqageap vømø-ten-in, yaq qatoat kopo, Mbumbukiam vozombø-etømemin. Matev khasøkhasis av nqægo, zo mözogotún. Geté matev kandakanda, Mbumbukiam-qa guguna manqat-te nqapeawap, zòsanqawatún, kopømba ande av ezoqa nøme-te, matev egeieqei matanam matev, neka tanakh matev, neka unimanqatin matev. Matev egeieqei khasøkhasis tozogoat, ndøgo kopømbá. Geté gigiap-qape ndøgo, matev egeieqei kandakanda tozogoat.

† **23:13 23:13** Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: ¹⁴ Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo ngængæm zòzømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gigiap vozozø-aqonumatun. Neka zo ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh sozogotatin. Yaq nakémbá zoqa yaq-fia, viniv kandambá tozomø-ndapem. **23:16 23:16** Met 15:14 **23:22 23:22** Isa 66:1; Met 5:34 **23:23 23:23** Lev 27:30; Mica 6:8

24 Zo b̄oi waev mbain ezoqam, ituza-qa z̄ogó. Geté até zó-a, b̄oi waev mbain. Zo yaf-te, piopam zoqombinamín. Geté kemol-qapu ndu:vøete, zo s̄ozo-khoutøve:mín.

25 Zo m̄ozo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat n̄omendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún. Geté mokho-te ndøugu, khavim-ús. Ta kap neka melek ndøgo, zó. Zoqa mokho-te, gigiap qovet m̄oqæ neka z̄økeza kha mba qeivi matev z̄ømbu:gú.

26 Zo Felisi ezoqam, zo b̄oi waev mbain. Bugukhokhof, mokho-té qazonø-sunguzám. Yaq até bavokhó-a, segébæbæs.

27 Zo m̄ozo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat n̄omendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo andé manqei-pakha ozáp. Bavokho ndo:go, khakheitáp neka busøgeáp neka voqoát. Geté mokho-te ndøugu, bazag neka peakha v̄ovanq mba mu:gú.

28 Zo até kopó. Bavokho nandozo-keoge, bugug eqeieqei. Geté zoqa mokho-te nandøugu, khavozam neka manqa-zapazapá qazømbe-tøtøvøyám.

29 Zo m̄ozo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat n̄omendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka gekha ezoqa eqeieqei n̄ome, ibugukhokhof giyageapam, khoev qaniqanimav zozø-puanumatún, tiqa manqei-pakha-te, neka vozozø-fegatun.

30 Neka zo áv qazøte-manqatátún nqægo, 'Ni amba nigí atankha-zapazapa-za-qa khøuwa-te tizi-yagein, ni ndigu ambá nizø-tøkeák, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gizitagat.'

31 Zo av ndøzøte-manqate, yaq zo áv qazøte-vøndæmét nqægo, zo tigí zí, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gizitagat.

32 Sáq. Vø-apét. Nandav matev, ùnime-khouím, av zogi atankha-zapazapa-za gi:matønnumam.

33 Zo waza soqøsoqa. Ge zó ndozo-matavap, gøina wageap-qa møe, áv khazømbøé-khokhöz?

34 Nqæe! No Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka matavap loloakh ezoqam neka n̄omendim ezoqam notøndó-khofosumát, zo-te. Geté zo ndigu ezoqa n̄ome, pakhapakha zozø-khanæmát, neka n̄ome tae mutui-te vozó-tøkebumát, neka n̄ome Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te vozó-febumát, neka vemíav n̄ome-te atema vemíav n̄ome-te vozó-ngeasumát.

35 Yaq nakémbá, ezoqa eqeieqei ate ndi:gu, pakhapakha gizø-khanæmam, Eibol gilaem, qamat, atema zo Zekalaya, Belekia-ge yo, pakhapakha qazombo-khanøem, yaq Mbumbukiam-qa khoev-a, yaq søvakha gigiap løvusam nonqo lou-qase-te, taqa yaq-fia nqosøgeap zo-té qanø-nqeivøém.

36 No unimanqatún nqazø-manqate: Nqanek yaq-fia nqosøgeap ate nqægo, zo-té qanø-nqeivøém, zo ndakin nqazoyage."

*Yesu Zelusalem-ak-qa mbøni qambova
(Luk 13:34-35)*

37 Yaq Yesu manqat n̄ome ge-ein, "Zelusalem, Zelusalem, zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, pakhapakha ndozozø-khanæmam, neka nandí ndøzøte-zítøge, ndigu Mbumbukiam zo-te ndendo-khofosam, no khøuwa kopoáv, baqa amba nøte-eqagimám zo-te, kopømba ande av kokolok evo nduigu, nakheis gukhatobin, ekeza taf mokho-te vø-ozin. Geté zo gèzømbo-qasi:vám.

³⁸ Nqáe! Zoqa khoev nqanek, gésoqá. Ezoqam mbaín, segégoát.

³⁹ No nqazó-manqate: Zo no nango naqanóká zónømendám. Geté ta khøuwa-te ndógo, sa tözøté-nømendám, zo tozo-einim, av nqægo, 'Mbumbukiam ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav!' "

24

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa (Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ivav, nakhøa gegeveat, yaq ekeza paev ezoqam tinduzáv ndógo, gimbo-einim, "Qotéqéiv. Khoev mbomømbomá ndøpuate, Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te."

² Yaq Yesu gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate. Khoev ate ndægo, ndozoqeivi, manqei-té qamø-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák."

Viniv vinivinimba tøfakhanam (Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv, vømøqom. Tegi paev ezoqam mba ndøgoám, te namba. Yaq äv gimboe-bevøpém nqægo, "Qonimbí-ein. Matev nandav qoqote-manqatam, gekha khøuwá qanéfakhán? Neka andé gekha matev me nitíqeivím, ni tøtinøten, av nqægo, qo qotøndø-qavāq neka nqanek manqei-qape gemø-navøem?"

⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Aiyá qagó. Zo ezoqa betúbám.

⁵ Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa äv gizømbé-manqatát nqægo, 'No Kelisó', neka ezoqa kandambá titubumat.

⁶ Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka nakhag u vozó-ewagát, zo møe ndøgø. Matev av nqægo, ndøkhaè-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev zuá.

⁷ Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndøgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vónøfeapát. Manqei nøme-te, lou mbaimbai zøwagát, neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemát. Manqei vinivinimbá. Kopoáv.

⁸ Geté nqanek matev ate ndægo, ngazu mbá. Ndøgo kopømba ande av-té, sævam tui-ova, nqosøgeap ande tuikhantav.

⁹ Zo ndøgavemát neka vóngiæzotát, løvøte-te sasa ndø-abumát. Manqei-manqei ate ndægo, zo gezø-sanqawupát, no zapaya.

¹⁰ Ta khøuwa-te ndøgo ezoqa kopoáv, tiqa unimanqatin no-te segemø-ivøvemát. Ndigu yaqyaq-a géсанqambupát neka qaqa ezoqam-qa zenda-te izuizu vø-ambumát.

¹¹ Yaq khavozam manqa vevezam ezoqam ndøfakhanám, kopoáv, ezoqa kopoav vøtubám.

¹² Yaq matev soqøsoqa sa tønø-khouwevtét. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa kopoáv, tiqa kuku matev segezø-navøém.

¹³ Geté gekha ezoqām ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndømø-khandí:v.

¹⁴ Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, ezoqa sugumú-zømesimít, manqei-qape ate nqægo. Bawan vinivinimba ate ndægo, sugumú-ewagét. Manqei-qape-qa vaev, khæ ndøfakhán."

Gigiap soqaqape tɔfakhan Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ Yaq Yesu manqat nɔme ge:zɔmas, gezɔ-ein, “Zo gigiap soqaqape zɔqevim, ndɔgo Deniel, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ge:manqatam. Mbumbukiam-qa khoev-tɛ qanú-wuɔyát. Getɛ khafeap kandambá, gigiap av nqægo tɔu-wuɔyát ndɔugu. (Gekha ezoqám ndego, nqanek manqat tegeveam, mokho bɛmboqeív.)

¹⁶ Zo nqanek gigiap tozoqeivim, yaq gekha ezoqám ndigu, Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-tɛ giabenɔ-khokhóz.

¹⁷ Gekha ezoqám ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te bɛ-ɔn, gigiap vɔmɔndó-upɔgim.

¹⁸ Neka gekha ezoqám ndigu, khae-te tisasætet, ndigu ndabua upɔgim-qa bevèséz.

¹⁹ Ta khɔuwa-te ndɔgo, ti-te ndigu unimé:soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizɔloge.

²⁰ Mbumbukiam zombó-vi:mát. Nqanek matev, qozaq viav-te o Sabat khɔuwa-te, befákhán.

²¹ Viniv ndɔgo, ta khɔuwa-te tɔfakhan, fɔgakh-mbá tantáv. Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, matev fɔgakh-qape fakhaneáv, av ta khɔuwa-te ndɔgo tæfakhan. Yaq até taqa zita-té-a, matev fɔgakh-qape av nqægo, nango gemó-fakhanák.

²² Getɛ Mbumbukiam matavap é-mɔndo:vé, av nqægo, khɔuwa ndɔ-tokhopogeaqasí:z. Mbain tɔgonin, yaq ezoqa kopó ambá gemó-khandi:vák. Mbumbukiam, khɔuwa, ti zapaya ndigu tené-tokhopogeaqasí:z, ndigu ekezan gevevesam.

²³ Ta khɔuwa-te ndɔgo, ezoqa tezɔ-ein, av nqægo, ‘Ngé! Keliso ngének,’ ó, ‘Ndé. Keliso ndégo,’ yaq zo ndɔ-unimanqatinim.

²⁴ Zapa ndɔgo, khokho Keliso neka khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndɔfakhanám. Ndigu matev kandakanda neka umingiap matev ndɔmatɔnumát. Yaq kopɔmba tɔgɔnin, até ndigú-a, Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá ndætubám.

²⁵ Ndakin zo mɔzɔte-zɔtéz. Mðezɔ-ein, matev av nqægo, ndɔmɔ-fakhanám.

²⁶ Yaq nakémbá, ezoqa zo tizɔ-manqatat, av nqægo, ‘Ndæ! Ndego ndendóya, leg-av manqei-te,’ yaq zo ndɔgo ndɔzáv. O tizɔ-manqatat, av nqægo, ‘Ndæ! Ndego ndendópewe,’ zo ndɔgo ndɔ-unimanqatinim.

²⁷ Zapa ndɔgo, Ezoqam-ge Yo tegeav, nakhamas-tɛ gendó-fakhan. Andé ndand mé:vɔiyám, ndɔgo khaiya ate ndægo sa tumukhazet, khɔuwa vɔndɛ-fakhanin-a, vɔmɛ-sinanin.

²⁸ Sɔvakha pikia ande áv kenéveát, koe ndɔgo tinɔ-piaín.”

Yesu nango tendoqavan
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ Yaq Yesu manqat nɔme ge:zɔmas, gezɔ-ein, “Matev fɔgɔfɔgakh khɔuwa timi-nasinim, yaq nqova mbain, khɔuwa waev segembó-navɔém, neka lɔvɔyak beawap mbain, neka nduku yan-te ngo:go vɔndó-o:áz, neka gigiap fɔgɔfɔgakh, yan-te nqo:go, vɔkukuvɔém.

³⁰ Yaq yan-te ngo:go, Ezoqam-gé Yo-qá khakhatap ndɔ:fakhan. Yaq

bawabawan ate nqægo, manqei-qape-te nqago, mbøni zømbóvá neka vó-eivám. Yaq Ezoqam-gé Yo ndó-ometám. Khaiya ozoz-té genógeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús.

³¹ Yaq kipi ndówáv. Wag gembóé-egavét. Yaq ndego ekeza enzol ezoqam ndókhofosám, manqei-qape ate nqægo, khøuwa vøndē-fakhanin-a, vømē-sinanin, neka sanqa-sanqa vømbō-anam. Yaq gekha ezoqam ndigu, Mbumbukiam gevevesam, manqei-qape ande āv khandēzavet, enzol ezoqam gémóváb.”

Yesu ge:zømas, ande āv kintzøtēz, av nqægo, teqa qavøne khøuwa avønin
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo fig tae-té qazøté-zøtéz. Tang-te mbusa tøfakhanam, esokho vóqabām, yaq zo mðzøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín.

³³ Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev ate ndægo tozo-qeivimat, no qate-manqatavun, yaq zo sòzøté-zøtéz, Ezoqam-ge Yo, avønín gendóqaván.

³⁴ No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin ngiyage naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanām.*

³⁵ Yan neka manqei-qape ndømø-navøém. Geté noqa manqat gemó-navøemák.”

Ezoqa mè:zøtezák, Yesu gekha khøuwa-tē gendé-qaván
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqa mè:zøtezák, nqanek matev gekha khøuwa-tē neka khøuwa iz-tē qanéfakhān. Até enzol ezoqám-a, yan-te ngo:yage, neka até Yó-a, zøtezeáv. Geté Eve yakhapús sege-otév.

³⁷ Ezoqam-ge Yo-qa qavøne khøuwa āv tønégóát, av Noa-qa khøuwa-te qægoam.

³⁸ Ta khøuwa-te ndøgo, khouwat-qape fakhaneav qagoam, ezoqa lou loge zøgoupám, neka izam vøzø-goupam, neka sakhei vøzøkimam-a, vø-etoumam, até gemát, atema Noa khagua-qape-te vøu-on.

³⁹ Ndigu mè:zøtezák, ande gekha matev me ndófakhān ti-te, atema vøndō-khouwa, vøngiæzo. Yaq Ezoqam-ge Yo tendoqavan, matev até kopó, āv tønéfakhān.

⁴⁰ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa menas khae-te tisaætet, nøme ndego, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nøme ndego, segé-iváv.

⁴¹ Neka sakhei menas, flawa timivisumit, nømu ndugu, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nømu ndugu, segé-iváv.

⁴² Yaq nakémbá. Gò:feazoát. Zapa ndøgo, zo khøuwa neka khøuwa iz zøtezøtezák, zoze Evezøza te:fakhan.

⁴³ Gémbo-mataváp: Khoev eve amba te-otevín, av nqægo, ande gekha khøuwa iz-te, aqonam ezoqam tendowav, yaq ndego ambá gé:buvák. Geté ambá sege-tiawatín. Yaq ndego aqonam ezoqam ambá gembótakák, khoev sa tembo-nqawain.

⁴⁴ Yaq nakémbá. Até zó-a, zo vò:khakheinám. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ta khøuwa-te ndøgo tendéqaván, zo matavapøteav tøgoat, ndego tendoqavan.”

24:31 24:31 1 Ko 15:52; 1 Tes 4:16   24:34 24:34 Met 16:28   * 24:34 24:34 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev viniviniimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam.   24:35 24:35 Met 5:18   24:36 24:36 Kel 1:7; 1 Tes 5:1-2   24:37 24:37 Gen 6:5-8   24:39 24:39 Gen 7:21-23   24:42 24:42 Met 25:13
24:43 24:43 Luk 12:39-40; Veve 16:15

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqaqape-qa yaq-te

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha sasae ezoqám, ndego eqeieqei neka matavap loloakh-us? Sasae ezoqam eqeieqei neka matavap loloakh-us av ngé:go. Tege kawa ezoqam, manqei nøme-te tewav, yaq ndego sasae ezoqam, keoge ezoqam teve, teqa khoev teqeivat neka tegi sasae ezoqa nøme, khøuwa eqeieqei-te lou vøzø-etoumät,

⁴⁶ yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqeiv av nqægo, ndego sasae eqeieqei ndøgöt, ndego sasae ezoqam kopømbá, khanakhanákh.

⁴⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Ndego kawa ezoqam gigiap ate ndømbøego, keoge ezoqam ndégo tévé, ngenek sasae ezoqam.

⁴⁸ Geté ndego sasae ezoqam, soqaqape tegoat neka av te:matavupat nqægo, noge kawa ezoqam nakhamas-te gendø-qavanák,

⁴⁹ yaq ndego tegi sasae kopømba ezoqam kha zókhanaëmät, neka lou vølogät neka ibøkha soqa vø-izumät, ezoqa nøme namba, ndigu oskia gi-izumatun,

⁵⁰ yaq tege kawa ezoqam ta khøuwa-te ndøgo tendéqaván, ndego sasae ezoqam khakheinøpøteav tøgoat neka otevateav vøgoät, ndego tefakhan.

⁵¹ Yaq kawa ezoqam, ndego sasae ezoqam, yaq-fia nqosøgeap mbó-etoám. Yaq-fia kandambá teta, te-te ndego. Yaq ndøgo tenð-khofotáv, ma khavozam ezoqa nøme ndi:gu. Yaq té-eivumät ndøgo, neka khaya vøvivisumät.”

25

Yaya etæ manqat, mbasønakheis ten-qa yaq-te

¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ande äv qanéhoát nqægo:

Mbasønakheis møndøgoám. Tén ate gi-goam. Ezoqam, sævam te-oki, qatøzu-qa ndøgoám. Lampá namba me:záv.

² Faev nøme ndigu, matavap loloakh-ús. Geté faev nøme ndigu, matavap loloakh mbaín.

³ Ndigu matavap loloakh mbain mbasønakheis, oil nøme upøgipøteáv, lampa-te qouzam nonqo.*

⁴ Geté ndigu matavap loloakh-us, oil nøme møndø-upøgím.

⁵ Yaq ndego ezoqam, sævam te-oki, yakha møndævá. Yaq ndigu mbasønakheis, venanqei zøvín, vøføyam, venanqei sasa ndøsømbiam.

⁶ Yaq qamø-umba ndøgo, ezoqa tindi-akhaém, ‘Ezoqam sævam te-oki, ngégeav! Møzotøndoazáv. Zimbé-qatøzé.’

⁷ Yaq ndigu mbasønakheis ten ate gi-goam, sùgumusúz, tiqa lampa waev vø-khouwe-khouwevam.

⁸ Yaq ndigu matavap loloakh mbain mbasønakheis, matavap loloakh mbasønakheis gizø-ein, ‘Ni oil zoní-etoám, zoqa nanda. Niqa lampa avønín gékhouvøém.’

⁹ Yaq matavap loloakh mbasønakheis gindu-qavøinam, ‘Nakhoa mbaín. Oil nqanek nqanigu, kopømba mbaín, zo vøizø-etoám neka ni nikeza nonqo. Geté oil wi ezoqam-té qanøzáv, nøme vømøwi.’

24:47 24:47 Met 25:21, 23   **25:1 25:1** Veve 19:7; Luk 12:35   * **25:3 25:3** Ta khøuwa-te ndøgo, kelesen mbaín. Geté ezoqa oliv oil ndøqouzumám, tiqa lampa-te. Ta oil ndøgo, oliv tae nanga-qá ét. Nandí gini-pesegimám, oil sasa ndøwain.

¹⁰ Yaq ndigu vōzav. Geté gi-ivōvem, ndego ezoqam sævam te-oki, tēnefakhán. Yaq mbasōnakheis faev ndigu, go:khakheinam, namba me:záv ndego, neka nōkenōkem lou loge-te vōmō-oz. Yaq mboqog keoge ezoqam, até ndigonomem, mboqog vōtokōzem.

¹¹ Yaq vaev até ndigú-a, matavap loloakh mbain mbasōnakheis, vōfakhaz. Gi-akhaem, ‘Khanánqa. Khanánqa. Mboqog qoní-mboqozól’

¹² Geté yaq ndego sævam te-oki, gezō-qavōiu, ‘Av taoká. No nōtenōtenák zo.’”

¹³ Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamōmbōe-navōem, gezō-ein, “Yaq nakémbá. Gō:feazoát. Zapa ndōgo, zō khōuwa neka khōuwa iz zōtezōtezák, Ezoqam-ge Yo te:fakkan.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezō-etoam, ti:sasaetat

(Luk 19:11-27)

¹⁴ Yaq Yesu yaya etæ manqat nōme ge:zōmas, gezō-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ande áv nanégoát nqægo:

Ezoqam mōndōgoám. Manqei nōme-te okho-qa ndōgoám. Yaq ndego ekeza gigiap, sasae ezoqam-qá zenda-té genō-awám, timbōe-qeivat.

¹⁵ Sasae ezoqa nōme, moni pus fáev gembō-etoam. Nōme ndego, menás. Neka nōme ndego, kopó. Moni ndego gezō-etoumat, ndōgo tō-einín, tiqa matev equeieqi neka zōtezat, ande áv khazōmbēgo. Yaq ndego até gendego, vōwaw.

¹⁶ Yaq ndego ezoqam, moni pus faev ge-upōzo, gēme-sasáe, moni pus faev nōme vōqas.

¹⁷ Yaq até ndegó-a, moni pus menas ge-upōzo, nōme menas vōqas.

¹⁸ Geté ndego ezoqa nōme, moni pus kopo gendapaz, manqei mba ndō-óz, tege kawa ezoqam-gi moni vōkxonab.

¹⁹ Yaq mōi-mbá sege-awám, tige kawa ezoqam nqawa tēandō-qāvān. Yaq gezōbevap, ‘Nginik nogi moni, áv khazōmbōé-matōnumam?’

²⁰ Yaq ndego sasae ezoqam, moni pus faev ge-upōzo, faev nōmé namba sūgumu-upōzotavún, neka moni ate gi:goam, kawa ezoqam vōmbō-etoam, gemo-ein, ‘Káwa ezoqam. Qotézōmēt. Moni pus faev ndigu, noqa zenda-te qoqo-ab, no moni pus faev nōme nōteqás. Moni ate ndi:gu, ngínik.’

²¹ Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, ‘Mbomambaqapé. No khanakhanákh. Qo sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase ndōgo, qoqa zenda-te qæve, qo equeieqi qombo-kewagám. No gigiap nōme mba nōtaqambó-etoám, toqombo-kewagat. Vōndo-óq. Khanakhanakh zígoném, no namba.’

²² Yaq até kopó, ndegó-a, sasae ezoqam, moni pus menas ge-upōzo. Kawa ezoqam-te gewaw, áv gembōe-eín nqægo, ‘Káwa ezoqam. Qotézōmēt. Moni pus menas ndigu, noqa zenda-te qoqo-ab, no moni pus menas nōme nōteqás. Moni ate ndi:gu, ngínik.’

²³ Yaq ndego kawa ezoqam gembō-ein, ‘Mbomambaqapé. No khanakhanákh. Qo sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase ndōgo, qoqa zenda-te qæve, qo equeieqi qombo-kewagám. No gigiap nōme mba nōtaqambó-etoám, toqombo-kewagat. Vōndo-óq. Khanakhanakh zígoném, no namba.’

²⁴ Yaq até ndegó-a, ndego moni pus kopo gendapaz, vōndō-on. Yaq ndego kawa ezoqam áv gembōe-eín nqægo, ‘Káwa ezoqam. No mōtenōtén, qo matev fōgakh-qape ezoqám. Qo gigiap sōqo-peaín. Geté khæe sasae kandakanda, ezoqá nōme qagoatún. Qo toqopewát ndōgo, qo qakezan ogekhamav ndoqogo.

²⁵ Yaq nakémbá. No mœe nogoám. Yaq no qogi moni nõkhonáb. Manqei-té qæmø-otáz. Yaq ndakin qogi moni ngínik.'

²⁶ Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, 'Qo sasae ezoqam soqáin neka wau-qapé. Qo ndoqo-matavap, no ezoqa matev føgakh-qape, no avœe gigiap qæpe:tatun, no nõkeza ogek hæmav ndøgo,

²⁷ yaq qo moni, ambá moni nõqisam nonqo-té qomø-utazín. Yaq no ndakin qatøndo-qavan, ndigu moni elavøqase, békhouwezín, tæ-upøzoín.'

²⁸ Yaq ndego kawa ezoqam ge-ein, 'Moni pus kopo, vøe-viomém. Yaq ndégo tozombó-etøomém, ndego moni pus ten ndimbogo.

²⁹ Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, gigiap ndømbogo neka eqeieqei vømbó-kewagát, no nõme mba nõmbóé-etoám. Geté ndego, gigiap eqeieqei keogeav tøgoat, até ndøgó-a, gigiap-qase ndømbogo, nõtéviwám.

³⁰ Ngenek wau ezoqam, bavokhó qazonø-oginám. Bøivun-té. Yaq té-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.' "

Manqa ovøyam kandambaqape tøfakhan

³¹ Yaq Yesu manqat nõme ge:zømas, gezø-ein, "Ezoqam-ge Yo tegeav, ndego kawa ezoqam ndøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-ús. Ndego ekeza enzol ezoqam ate ti:goat namba mé:geáv. Yaq ekeza kawa qonam nonqo qanimav-qape-té gonóqotáv.

³² Yaq bawabawan ate ndi:gu, teqá megemege-té ginómøváb. Yaq ndego ezoqa ewaqape, géqatøzó. Av gené-qatøzó, av sip keoge ezoqam gi:goatun, sip mba vini, neka naningus mba vini.

³³ Ezoqa eqeieqei, ekeza nakeamo zenda-té genó-áb, neka ezoqa soqøsoqa, ekeza yogea zenda-te vø-áb.

³⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, ndigu ekeza nakeamo zenda-te tiwanat, áv gezømbé-ein nqægo, 'Vøndozáv, zo ezoqam. Noge Tat, zo møndø-khakheinvém. Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndego ibugukhokhof zo gezønøza, manqei-qape ande ge:khakheina, zoqá.

³⁵ Zapa ndøgo, no ifi qanø-vinumam, zo lou zonø-etøumám. Neka ibøkha naq qanø-papumam, zo ibøkha zonø-etøumám. Neka no manqei vini-ak qægoam, zo khoev zonø-manqatám.

³⁶ Neka no ndabua mbain qægoam, zo ndabua zonø-etøumám. Neka no enqoni qanøgoam, zo zønø-kewagám. Neka no ndimbula-te qægoam, zo okha zonøndo-okhoám.'

³⁷ Yaq ndigu ezoqa eqeieqei timbo-qavøinam, 'Evézøza. Gê, ni gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo ifi qaqa-vinumam, yaq lou vøitaqá-etøumam, neka ibøkha naq vøqá-papumam, yaq ibøkha vøitaqá-etøumam?'

³⁸ Neka ni gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo manqei vini-ak qoqogoam, yaq ni khoev vøitaqá-manqatam, neka qo ndabua mbain qoqogoam, yaq ni ndabua vøitaqá-etøumam?'

³⁹ Neka ni gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo enqoni qaqagoam, o ndimbula-te qoqogoam, yaq ni okha vøitaqandø-okhoam?'

⁴⁰ Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, 'No unimanqatín ngazø-manqate. Gekha matèv ndøgo, zo ndigu qazozø-matønumam, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndøgo, ndigu iz mbain ndigu, yaq ndøgo zo no-té qazonø-matønumám.'

⁴¹ Geté yaq ndego kawa ezoqam, manqat ndígu tezø-ein, ndigu ekeza yogea zenda-te tiwanat. Av gezømbé-ein nqægo, 'Møzozáv. Zo mõzo-soqoéz.

Gøinam-té qazonózáv, ndøgo miavmiav ndøwageap, ndøgo Mbumbukiam nqova soqaqape neka tegi enzol ezoqam nonqo gekhakheinam.

⁴² Zapa ndøgo, no ifi qanø-vinumam, zo no lou etoumáv. Neka no ibøkha naq qanø-papumam, zo no ibøkha etoumáv.

⁴³ Neka no manqei vini-ak qægoam, zo no khoev manqatemáv. Neka no ndabua mbain qægoam, zo no ndabua etoumáv. Neka no enqoni qanøgoam neka ndimbula-te qægoam, zo no-te okha okhomáv.’

⁴⁴ Yaq ndigu timbo-qavøinam, ‘Evézøza. Ni qo gekha khøuwa-té qatí-gamekham, qo ifi qaqa-vinumam, o ibøkha naq qaqa-papumam, o qo manqei vini-ak qoqogoam, o ndabua mbain qoqogoam, o enqoni qaqagoam, o ndimbula-te qoqogoam, yaq ni qo tøkemáv?’

⁴⁵ Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, ‘No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matëv ndøgo, zo qazømbø-qasi-vupam, ezoqa vozozømbé-goåt, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndøgo, ndigu iz mbain ndigu, zo no zømbø-qasi-vupám.’

⁴⁶ Nginik ezoqam, yaq-fia nqosøgeap miavmiav-us-qape ndøndapém. Geté ezoqa eqeieqei ndigu, khandi miavmiav møndapém.”

26

Yesu gimbo-voqoem

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

¹ Yesu nqanek manqa manqate ate qægoam qamømbøe-navøem, yaq ekeza paev ezoqam gezø-ein,

² “Zo mözøte-zøtéz, khøuwa menas mba mui-ozá, niqa Pasova khøuwa kandambaqape tizi-khantøzem. Yaq Ezoqam-ge Yo gémøvøinám, tae mutui-te vøtøkewëm.”

³ Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, gémøváb. Kayafas-qá khoev-té ginømváb, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape.

⁴ Yaq matavap äv giniveém nqægo: Yesu gémøvøinám, khonoam-té, vølaëm.

⁵ Geté äv gini-einím nqægo, “Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønømém. Soqain ndøgo, ezoqa qaqa tigonem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndøfakhän, ti mokho-te.”

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz

(Mak 14:3-9; Zion 12:1-8)

⁶ Yesu Betani vemlav-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon, bugukhokhof kha sisi-us ndøgoám.

⁷ Yaq Yesu ate av-té lou ge:loqat, sævam kopo tunduáv ndøgo, botol-qase vøndøndap. Tae et sisip qanimav-qape mu:nqeitavám. Taqa fia kandamba tantáv. Yaq ndugu até gundigu, Yesu, kawa-té gumbøe-qóuz.

⁸ Tegi paev ezoqam, nqanek matev giqivim, ndigu khanakhanakh mbain, gi-einim, “Gekha zapá, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa ngungi-itit?

⁹ Ngunuk ambá gewiín, fia kandambaqape vøqasin, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizø-etoamin.”

¹⁰ Yesu é-møndæ-otév, av manqat gi:manqatam, yaq gezø-ein, “Gekha zapá, zo ngunuk sævam viniv nqazømbøe-veet? Ngunuk matev mbomambaqapé gunø-matanam.

11 Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zõté-yageapát. Geté no namba, oskia zi:yageák.

12 Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guoqouz, ndigu no otónat nonqo me:khakheinømbém.

13 No unimanqátin nqazø-manqate. Gekha manqei-tē ndøgo, ezoqa nqanek Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat, manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa ngunuk sævam-qa yaq-te mé-manqatát, matev mbomambaqape av guimatanam, neka ngunuk vømbøé-mata vapupát.”

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqa gi:kopo:nem, Yesu tiqa zenda-te teve

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Taqa zita-te ndøgo, ndigu Yesu-gi paev ezoqa tuelv, ezoqa kopo, iz nqam-bogo, Zudas Iskaliot, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv,

15 vøzø-ein, “Yaq-fia gekha zønø-etøomēm, ndego Yesu zoqa zenda-te tæve?” Yaq ndigu até gindigonem, moni mokho 30 vøgevebømem, sasa mbo-etøomem.

16 Yaq Zudas ndakin nakhoa-qa ndøváo, Yesu tiqa zenda-te ande äv kenévē.

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

17 Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-bevøpem, “Gé, qoqa poev gekhám? Ni Pasova lou gekham-te qeimqá-khakheinømēm?”

18 Yaq Yesu manqa gezø-qavøiu, ezoqam-qá iz zø-etoám, gezø-ein, “Zelusalem taon mokho-té qazonøzáv, ngenek ezoqam manqat vømømbó-einim. Av qazømbøé-einim nqægo, ‘Nømendim ezoqam, äv gene-ein: Noqa khøuwa iz møndøndáp. No paev ezoqam namba, Pasova lou, qoqá khoev-té qeitólóg.’ ”

19 Yaq paev ezoqam äv tini-matønømēm, av Yesu gezøembe-ein, Pasova lou vømbø-khakheinømem.

20 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba tinøpindám ndøgo, lou loge-te vøqonav.

21 Yaq ate av-té lou gi:logat, Yesu äv gezøembe-ein nqægo, “No unimanqátin nqazø-manqate: Zo ezoqa kopo segenø-qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé.”

22 Yaq ndigu mbøni zøvá, nqanek manqat giyogem. Mbøni vaev kandambá. Yaq ezoqa kopokopo ate gi:goam äv gimboe-bevupát nqægo, “Evézøza. Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté.”

23 Yaq gezø-qavøiu, “Ezoqam ndégo tégoát, ndego no namba lou yaf-te sa qeitumu-afønam.

24 Ezoqam-ge Yo ndønanim, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein. Geté te-te ndego, unimé-soqá, ndego Ezoqam-ge Yo sa temboqambun, neka qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé. Ngenek ezoqam qaneav tøgonin, ambá qanimáv te-te.”

25 Yaq Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, äv gembøe-ein nqægo, “Nømendim ezoqam. Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

²⁶ Ndigu ate av-té lou gilogat, yaq Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Mòzo-upøgím, neka vølouz. Nqanek noqá khá.”

²⁷ Yaq izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Mòzo-izám, zo ate ndøzøte:go.

²⁸ Nqanek noqá kóuk. Mbumbukiam poev mé-unimanqatín, tegi ezoqam namba. Noqa kouk, ezoqam kopoav zapayá qanéwá. Manqa-zapazapa zømbé-sunguzát.

²⁹ No nqazø-manqate: No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanóká nó-izák. No sa ndøgo tømé-íz, ta khøuwa-te ndøgo, zo namba Tat-qa Mègeat Matev-te, waen ndakinak tizimø-izømem.”

³⁰ Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqaem, yaq Oliv manqei pøyat-té ginøzáv.

*Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)*

³¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Nqægo lova, zo ate nqazøte:go, møe zøbøín. No sozó-nøuvøném. Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo, ‘No sip keoge ezoqam nólaváo. Yaq sip segemø-panqaním.’ Yaq ndakin matev äv tønéfakhán, av ndægo.

³² Geté no løvøte-te tøtøndo-khandi:n, yaq Gelili plovinš-té qatónáv. No é-ndøto:má ndøgo, zoqa megemege-te.”

³³ Yaq Pita gendo-ein, “Ezoqa ewaqape, qo ambá giní-qouvøqém. Geté no, nóqouvaqák.”

³⁴ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate: Nqægo lova kokolok naqanóká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

³⁵ Geté Pita gembo-qavøiu, “Av taoká. Oskia ndøgo, qo namba tøtenanim. No notó-nawamák, qoqa yaq-te.”

Yaq até tegi paev ezoqa nømé-a, manqat kopó, äv tini-manqatám.

*Yesu Getsemani manqei-te, Mbumbukiam-te gemø-guligulim
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)*

³⁶ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khae manqei-té ginøzáv. Taqa iz, Getsemani. Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi paev ezoqam, äv gezømbe-ein nqægo, “Até vo:qonøvé nqanek. No elavøqase nøme nónáv. Nomø-guligulím.”

³⁷ Yaq ndego ti-mba ngínik gekhatób, namba gi-zav, Pita neka Zebedi-gi nakhei menas. Yaq Yesu mbøni vaev matev mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag.

³⁸ Yaq gezø-ein, “Noqa mbøni kandambá qanevá. No avønín, nónaním. Até vøgó nqanek, neka até vo:tiawét, no namba.”

³⁹ Yaq Yesu elavøqase nøme vøwav. Khapémbá. Yaq ekeza kha, manqei me-laváo, bugug até manqei-té, Mbumbukiam-te sasa ndøviam. Av gene-guligulím nqægo, “Tát! Kopømba tøgoat, nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande ibøkha khaqain-qape me tønømbe-fakhán, ambá qøndapín. Geté matev äv tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá ndøgo, av no nqanømbe-poev.”

40 Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezómét ndógo. Gèsombiám. Yaq Yesu Pita gembo-ein, “Ge zó, kopømba mbain, no namba elavøqase tözøte-tiawet?”

41 Até vo:tiawét, neka gèguligulimít. Soqain ndógo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zó-o:áz. Unimanqatín. Nqova poev ndømbògó. Geté kha, bazaføgakh mbain.”

42 Yaq Yesu nangó genøwáv, vømø-guligulim, ge-ein, “Tát! Nakhoa nøme mbain tøgoat. Qo taqa-pøovat, no nqanek ibøkha khaqain-qape sa tæ-iz, ság. Qoqa poev matev sà befakhán.”

43 Yaq tegi paev ezoqa misika-te nango gendovesez, gezømet, ndigu nqawá ginø-sømbiám. Kopømba mbain, to:tiawet.

44 Yaq Yesu sègezø-iváv, nango vøwav. Yaq gèmømbø-misiká, geguligulimat. Manqat ge-ein, até kopó, av bugukhokhof ge:manqatam.

45 Yaq tegi paev ezoqam-te nango gendovesez, gezø-ein, “Zo sekembā sozó-sømbiapet neka pusa zótavet? Nqáe! Khøuwa iz mizi-khanøzém. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té ginøveém.”

46 Mòzosúz. Biziniáv. Ngé! Ezoqam ngének, no ezoqam-qa zenda-te teve!”

Yesu gimøvøinam

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12)

47 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, Zudas tènefakhán. Tegi paev ezoqa tuelv, ezoqa nøme ndégo tegoám. Ezoqa kopoáv, namba me:geavún, ndigu kaiya neka ndawa vøndø-upøgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ndokhofotáz.

48 Zudas, manqa é-møndøzø-eín, av nqægo, “Ezoqam ndégo, no tængenøtam. Ndégo tozó-møvøinám.”

49 Yaq Zudas até gendego, Yesu-té genøwáv, gembo-ein, “Nøméndim ezoqam. Lova mbomá.” Neka sasa ndøngenøtam.

50 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nøfu. Matev vømatanám, ma qoqombø-geavun.”

Yaq ndigu ezoqa nøme tinduzáv ndógo, Yesu vø-møvøinam.

51 Yaq nqáe! Ezoqa kopo, Yesu namba gegoam, até gendego, kaiya mba ndøliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, gea vømbøkawa.

52 Geté Yesu gembo-ein, “Kaiya nandiv, nango vø-utáz, ma qoqotønde-livaz. Ezoqam ndigu kaiya ti:khanæmat, kaiyá gimí-pakhaéz.

53 Ge qó, qateqateáv, av nqægo? No amba tønø-poevin, yaq no ambá kopømbá. Ambá Tat nombo-akhain, tøke-qa. Yaq ndego até tendegonin, enzol ezoqam vøndø-khofotazin, no vønø-tøkeemin. Ndego enzol ezoqam kopoav-qapé tendo-khofotazin. Tiqa bawan ate tægonin, tuelv ndømø-løvuín.

54 Geté Mbumbukiam tegi enzol ezoqam amba tendo-khofotazin, yaq gè, Mbumbukiam-qa Manqat áv khané-unimanqatín, ndógo qa-ein, av nqægo, matev yà befakhán, av ndakin tæfakhan ndægo?”

55 Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, “Ge zó, no pepen ezoqam zótænæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun, no vózø-møvønonám? No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, ezoqa vøtè-zømesimam. Geté ndógo, zo no møvønoateáv.

56 Geté nqanek matev ate ndægo, tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, av tegi manqa vevezam ezoqam gi:peaumam.”

Yaq Yesu nqanek manqat qamømbøe-navøem, tegi paev ezoqam sège-ivøvém. Møe ndøbbøin.

Yesu manqa ovøyam-te gindafem

(Mak 14:53-65; Lük 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ezoqam ndigu, Yesu gimøvøinam, yaq Kayafas-qá khoev-té ginøndafém, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme, é-møndømváb ndøgo.

⁵⁸ Pita Yesu até gembopavát. Andé qámbá gendopavam. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te gemøfakhan, até ndegó-a, uta mokho-te vø-on, vos keoge ezoqam namba vømèqonav. Ndego matev qeivi-qa ndøgoám, Yesu andé gekha matev me mbøègoném.

⁵⁹ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak ate gi-goam, Yesu, manqa-zapazapa-qa mbovavát. Yaq ezoqa amba khokho manqat ti-einimin, teqa yaq-te, ndigu ambá gelaémín.

⁶⁰ Ezoqa kopoáv gindu-okhoat, khokho manqat gimanqatat, teqa yaq-te. Geté ndigu megetapak nakhoa qeiviáv, vøelaém. Yaq vaev, ezoqa menas tinduzáv ndøgo, gindu-einim,

⁶¹ “Ngenek ezoqam áv gene-eín nqægo, ‘No kopømbá. Mbumbukiam-qa khoev nó-evøzám. Yaq khøuwa misika mokho-te, nangó qatøwév.’”

⁶² Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape ndø-itán, Yesu vømbø-ein, “Ge qð, yaq manqa qavøiwat taqágo, nginik qo-te manqat ngi-møvøet?”

⁶³ Geté Yesu manqat einiáv. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gembo-ein, “Khandi Miav-ak Mbumbukiam-qa iz-te, soqoní-eín. Gé, qo Mesayá? Mbumbukiam-gé Yò?”

⁶⁴ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No nándev, av qo ndoqote-manqate. Geté no nqazø-manqate. Zuá. Zo Ezoqam-ge Yo zomø-ometám. Mbumbukiam Bazaføgakh-qape-qá nakeamo zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genøgeáv.”

⁶⁵ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, mbøni mbon-qosøgím, nqanek manqat ge-ewag. Yaq até gendego, ekeza ndabua vøkeqa, gendo-ein, “Ngenek Mbumbukiam-qá iz ndøngiú. Sá! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivávém. Nqáe! Zo mòzombo-yogém, Mbumbukiam-qa iz gengiu.

⁶⁶ Ge zó, áv khazømbøé-matavap?”

Yaq ndigu ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Unimanqatín. Ngenek manqa-zapa ndøgo. Yá benánim.”

⁶⁷ Yaq ndigu até gindigonem, køse vømbøe-pisibømem, teqa bugug-te, neka vøzuim. Ezoqa nøme, tømøi mbotøkubím,

⁶⁸ yaq áv gimboe-einim nqægo, “Qo Mesaya toqogoat, ndego Mbumbukiam tendo-khofotav, yaq qotínmánd, av nqægo, qo gekha ezoqám ndølavaq?”

Pita Yesu-qa yaq-te go-nawam

(Mak 14:66-72; Lük 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Pita khoev uta mokho-te gu-qotam, yaq sasae mbasønakam ndowáv, gumbo-ein, “Até qó-a, Yesú namba qotegoám, ndego Gelili plovins-ak.”

⁷⁰ Geté ndego gò-nawám. Yaq ezoqa ewaqape-qa bugug-te, áv gene-eín nqægo, “No nøtenøtenák, qo gekhá qotè-manqate.”

⁷¹ Yaq ndego uta mboqog-te gendo-fakhan, sasae mbasønakam nømu tùnì-omét. Yaq ndugu ezoqa nøme, giwaniapam ndøgo, áv guzømbe-eín nqægo, “Ngenek Yesú namba me-goám, ndego Nazalet vemia-ak.”

⁷² Yaq até nangó, Pita gò:nawám, gendo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqamanqate. Mbumbukiam-qa iz-te, no ngenek ezoqam nõtenøtenák.”

⁷³ Yaq khapelæ qa-auwam. Yaq até ezoqa nõmé-a, giwaniapam, Pita-te vøndozáv, gimbo-einim, “Unimanqatín. Ezoqa nõme qó, te namba qazøtegoam. Ni tøtinøtén ndøgo, qoqa manqat elavøqase viní. Gelili ezoqam-qá manqát.”

⁷⁴ Yaq Pita gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nandev ezoqam nõtenøtenák. No tøte-khavozumit, yaq Mbumbukiam kopømbaqapé, bèlavám.”

Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok tündü-øgeá.

⁷⁵ Yaq Pita manqat gèmbø-matøvé, av Yesu gembø-ein nqægo, “Kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndøqotøkhaè-nawám. Misiká toqotonawam.”

Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømøvin. Eiv baza ùni mbøepós, ge-eivat.

27

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zion 18:28-32)

¹ Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, manqat ndøkopo:ném, gi-einim, “Yesu zilaém.”

² Yaq gèlvønøvemém, Lom gaman ezoqam-qa zenda-te vømøveem. Teqa iz Pailøt.

Zudas genanim

(Kel 1:18-19)

³ Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, ge-otev, ndigu matavap giveem, av nqægo, Yesu zilaém, yaq ndego mutøkhøp ndø-itán, av matev ge:matanam ndægo. Yaq até gendego, moni mokho 30 gimbo-etømem, nangó genø-upøzó, ti-te ndigu, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak.

⁴ Yaq Zudas äv gezømbe-eín nqægo, “No manqa-zapa nõgó, ndego manqa-zapa mbain ezoqam, zoqa zenda-te qæve, tozolaem.”

Geté ndigu gindu-qavøinam, “Nandav niqá vinív mbá. Qakeza manqa-zapá.”

⁵ Yaq Zudas até gendego, moni mokho Mbumbukiam-qá khoev mokho-té genø-nqagevé, sasa ndøwav. Yaq gewav ndøgo, ekeza monqo mõfók, vønanim.

⁶ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, moni mokho gèpisumém, Zudas Mbumbukiam-qa khoev-te genqagevem. Geté gi-einim, “Khafeáp, nginik moni, Mbumbukiam-qa khoev moni namba tizi-tøkuzunam. Zapa ndøgo, nginik moni mokho, ezoqam me:laém.”

⁷ Yaq ndigu manqat äv gini-kopo:ném nqægo: Ndigu moni, ganda pot khakheinam ezoqam-qá khæ me:wíim. Manqei vini-ak-qá ezoqa osam nonqó, Zelusalem taon-te løvøte tiqevimat.

⁸ Yaq nakémbá, ndøgo khæ, ndakin iz “khæ kouk-us” mbo-akhayám.

⁹ Nqanek matev qafakhan, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Zelemaya gepeawam, gèmø-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Ndigu moni mokho 30 gi-upøzonam, ta fia ndøgo, Izlael ezoqam manqat gikopo:nem, ndego ti:wíim,

¹⁰ yaq nginik moni, pot khakheinam ezoqam-qá khæ me:wíim. Ate av-té, av Evezøza manqat genømbe-ein.”

Yesu Pailøt-qa bugug-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Zion 18:33-38)

¹¹ Yaq Yesu Lom gaman ezoqam-qá megemege-té genø-itán. Yaq ndego gembobevap, “Gê, qo Zu ezoqam-gê kawà?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

¹² Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak manqat te-te gimøvøyat, ndego manqat einiáv.

¹³ Yaq Pailøt gembo-ein, “Gê, qo tiqa manqat toqóyoge, ndigu qo-te mba ndimøvøet?”

¹⁴ Geté Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq ndego Lom gaman ezoqam, nqova ndafe kandambá.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Zion 18:39-19:16)

¹⁵ Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te, ndego Lom gaman ezoqam, ndimbula ezoqa kopo sége-nqonqotávín, ezoqam-te, vøfakhanin, av ndigu qazømbe-poein.

¹⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, ndimbula ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Balabás. Ezoqa ewaqape møndæzøtéz, ndego pepen ezoqam soqaqapé.

¹⁷ Yaq ezoqa ewaqape, Pailøt-te gimøvab, ndego av gezømbe-beváp nqægo, “Gekha ezoqá nøzø-mboqoiü, ndimbula-te tefakhan? Balabás, ó, Yesü, ndego Mesaya ndimbo-akhayam?”

¹⁸ Ndego møndæ-otév, Zu megetapak, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndøgo tiniveém. Ndigu ova ndø-einím.

¹⁹ Pailøt manqa ovøyam khoev-te ge:qotam, yaq tegu zas manqat ndokho-fotáv. Manqat av nqægo, “Nandev ezoqam, matev-qase mbomatánám. Ndego manqa-zapa mbaín. No lova venanqei notamát, té zapaya. Venanqei-tam soqaqapé.”

²⁰ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, ezoqa ewaqape av gizømbe-pouweát nqægo, “Pailøt av qazømbøé-einím nqægo: Balabas benqonqotáv, bavokho. Geté Yesu løvøte-té geabenøvé.”

²¹ Yaq Pailøt ezoqa ewaqape gezøbevap, “Nginik ezoqa menas, gekha ezoqám nøzø-nqonqotáv?”

Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Nándev, Balabas, toqoní-nqonqotáv!”

²² Yaq Pailøt gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq ngenek Yesu, Mesaya ndimbo-akhayam, gekha nombógø?”

Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Tae mutui-té geabe-tøkewé.”

²³ Yaq Pailøt gezøbevap, “Gekha zapá? Ngenek gekha manqa-zapá ndøgo?” Geté ndigu kandakanda nøme mba mo-akhaemém, “Tae mutui-té geabe-tøkewé.”

²⁴ Yaq Pailøt geqeiv, av nqægo, ndigu teqa manqat gēyogemāk neka avønín nøfe ndøngazēm, yaq ndego ibøkha ndøndáp, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, zenda vøsunguz, gezø-ein, “Nqanek noqá manqa-zapá mbá, zo ngenek ezoqam tozolaem. Zoqá manqa-zapá.”

²⁵ Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Yaq-fia nqosøgeap, teqa kouk waev-qa yaq-te, ni-té qabenø-nqeivøém, nigi nakheis namba.”

²⁶ Yaq Pailøt até gendego, Balabas vøzø-nqonqotav. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, bemøfeomem, tae mutui-te sasa bemø-tøkewem.

*Nakhag ezoqam, Yesu otøotam gi:vewem**(Mak 15:16-20; Zion 19:2-3)*

²⁷ Yaq Pailøt-gi nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-té gimøndafém, yaq nakhag ezoqa ewaqape vøzø-akha, te-te vøndø-pindam.

²⁸ Yaq até gindigonem, ekeza ndabua sègemo-khofoném, neka ndabua køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbø-uzim.

²⁹ Yaq gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimboe-uzím. Andé kawa ezoqam-qá wawáq. Yaq teqa nakeamo zenda-te, tatuag, kopømba ande av kawa ezoqam-qa tatuag ndægo, vømbø-etøomem. Yaq otøotam me:vewém. Katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge kawa. Iké: qo-te.”

³⁰ Yaq køse mbøe-pisibømém, teqa kha-te, tatuag nqawa vøe-viomem, kawa sasa mbøe-khanæmem.

³¹ Otøotam gumuvewem, yaq ndabua køkouk, nqawá ginømbø-khofoném, neka ekeza ndabua vømbø-uzim. Yaq tinøndafém ndøgo, tae mutui-te vømbø-tøkewém.

*Yesu tae mutui-te gitøkewem**(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)*

³² Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Yaq ndigu até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui eqawat-qa yaq-te vøtøpøtvem.

³³ Yaq gi-apat, manqei ndøgo timøfakház, Golgota ndimbo-akhayam. Taqa manqa mokho, “Kawa-pakha manqei.”

³⁴ Yaq Yesu ambá waen mbo-etøomemín. Gigiap khaqain-qapé namba me:tøkuaném. Geté ndego ge:khamas, yaq gèmbøeqasí, vøe-iz.

³⁵ Yaq Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem, yaq teqa ndabua, kas me-otám.

³⁶ Yaq qame-navøem, ndigu sègeqonáv ndøgo, Yesu vømbø-gazinem.

³⁷ Teqa kawa-te, ova ndøgo, manqat ndøtøkéém, ndego andé gekha manqa-zapa zapayá ginlaem. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Yesú. Zu ezoqam-gé kawá.”

³⁸ Yesu gitøkewem, pepen ezoqam menás namba me:tøkebám. Nøme ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego, yogea zenda-te vøtøkewem.

³⁹ Ezoqa gi-okhoat ndøgo, Yesu sège-ngenøitát. Kawa mba ndøngetæát,

⁴⁰ manqat vombø-manqatat, av nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa khoev ngi:wat-qa neka khøwa misika mokho-te nango weve-qa qoqogoom, qo qakeza mokho-mba vøkhandi:q. Soqotøndó-vís, nandav tae mutui-te, qo unimanqatin Mbumbukiam-ge Yo toqogoot.”

⁴¹ Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakandá-ya, Mozes-qa gu-guna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme namba, otøotam me:vewém.

⁴² Gi-einim, “Ezoqa nøme gèkhandi:ztám. Geté ekeza kha, kopømba mbain tekhandi. Ngenek unimanqatin Izlael ezoqam-ge kawa tegoat, yaq ndakin yà betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq ni tåbizi-unimanqatiním.

⁴³ Ndego Mbumbukiam-te mbá genøtawé. Yaq Mbumbukiam yà bekhandi:v, unimanqatin poev tømbogoot te-te. Ngenek ekezan åv gene-eín nqægo, ‘No Mbumbukiam-gé Yó.’ ”

27:28 27:28 Luk 23:11 27:30 27:30 Isa 50:6 27:34 27:34 Psa 69:21 27:35 27:35 Psa 22:18

27:38 27:38 Isa 53:12 27:39 27:39 Psa 22:7; 109:25 27:40 27:40 Met 26:61; Zion 2:19 27:43

27:43 Psa 22:8

44 Yaq até pepen ezoqám-a, Yesu namba tae mutui-te gitøkebupam, vøngenøinam.

Yesu ge:nanim

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

45 Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøivun ndønqei vøém.

46 Yaq ande av 3 oklok ndægo, Yesu kandambaqape tène-ogeá. Ekeza manqat-te äv gene-akhá nqægo, “Eli, Eli, lómá sabaxtáni?” Taqa manqa mokho nqáneq: “Mbumbukiam, Mbumbukiam. Gekha zapá, no qoqo-nøuvan?”

47 Geté ezoqa nøme, avønin giwaniapam ndøgo, teqa akhayam giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Yaq äv gini-einim nqægo, “Ngenek Ilaiza mbo-akhayám.”

48 Yaq ezoqa nøme até gendego, ndabua-qa ndøteít, waen khaqain-qape-te vøuqoqom, tae-te sasa ndølvønnam, Yesu vømbø-qantav. Izam-qa mbogoám.

49 Geté ezoqa nøme gindu-einim, “Qombó-iváv. Yaq ziqeivím, Ilaiza petøndéwäv, penømakhaya, ngenek vøkhandí.v.”

50 Yaq Yesu kandambaqape, nangó genø-akhá, vønanim.

51 Yaq nqáe! Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndøgo, khafeap kouwat mboqog-te qafaleam, livin-mbá qanømu-qatavát. Sa ová qandoqatá, atema manqei-te. Neka manqei vøkukuvøem, neka nandi kandakanda vø-qaqanimat.

52 Yaq Mbumbukiam-gi ezoqa kopoáv, ndigu ibugukhokhof gipakhaetat, tiqa manqei-pakha sège-mboqovøemát, ma gi-osupat ndøgo, neka løvøte-te vøndøsuz,

53 neka tiqa manqei-pakha vø-ivøvem. Yaq Yesu løvøte-te gendo-khandí.v, taqa zita-te, ndigu Zelusalém ginø-öz, Mbumbukiam-qa taon-te. Ezoqa kopoáv gizømet, ndigu løvøte ezoqam.

54 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam neka ndigu nakhag ezoqa nøme, Yesu gimbo-kewagat, manqei kukuvøem neka matev ate ndægo giqeivim, qafakhanumat, ndigu møe ndøgoném. Møe kandambá. Yaq äv gini-einim nqægo, “Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé Yó.”

55 Ta manqei-te ndøgo, até sakheis-a, vøgoam. Sakheis kandambá. Andé gambaqapé gindu-waniapát, matev giqeivat. Nginik sakheis Yesú namba me:geavún, Gelili plovins-te ginduzav, neka vømbø-tøkeam.

56 Sakhei nøme, namba gi:waniapam, nømu Melí. Magdala vemia-v-ák. Neka Meli nømu, ndugu Zems neka Zosef, tigú evó. Neka nømu ndugu, Zebedi-gú zás. Zems neka Zion, tigú evó.

Yesu manqei ozu-te gi-oeinam

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

57 Ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemia-v-ák. Gigiap kopoav ezoqám. Ndego Yesu-gé paev ezoqam nøme ndøgoám. Yaq Yesu gitøkewem, qakhagus ndøgo,

58 ndego Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbø-viam. Yaq Pailøt ekeza nakhag ezoqam gezø-ein, “Ság. Ngenek teqa kha, sà bendáp.”

59 Yaq Zosef até gendego, teqa kha vøndap, ndabua ndakinak sasa me:løvønøvem.

⁶⁰ Yaq ekeza manqei ozu-té gemø-oeoiú, ndøgo nandi-te ge-oz. Yaq nandi-qape ndøqambesám, manqei-pakha mboqog vøtok, sasa ndøwav.

⁶¹ Yaq Meli Magdala vemlav-ak neka Meli nømu, manqei-pakha avønin-té giqonavát, gimbo-kewagat.

Nakhag ezoqam, Yesu-qa manqei-pakha gimbo-kewagat

⁶² Yaq khøuwa nøme qandopave, khøuwa kandakanda-qa lou khakheinam khøuwa qame-navøem, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, Pailøt-té ginøzáv.

⁶³ Gimbo-einim, “Khanánqa. Ni matavap áv qanimbi-veséz nqægo: Ndego khavozam ezoqam gekhandi:vtam, ndego áv gene-eín, ‘No løvøte-te nango ndækhandi:n, khøuwa misika-qa zita-te.’

⁶⁴ Yaq nakémbá. Nakhag ezoqam qókhofotáz, ndøgo manqei-pakha-te. Yaq ùni bembøe-keogé, atema khøuwa misika bemø-nasinim. Soqain ndøgo, tegi paev ezoqam teqa kha ti-aqonømem, yaq ezoqa vøzømbé-khavozám, av nqægo, ‘Ndego løvøte-té gendo-khandi:v.’ Khavozam manqat av nqægo, amba tøfakhanin, yaq ndøgo, teqa khavozam manqat ate ndægo, ibugukhokhof gemanqatam, ambá unime:-løvua mín.”

⁶⁵ Yaq Pailøt gezø-ein, “Qanimáv. Nakhag ezoqam zó-upøzó. Neka ùni mbøe-keogé, nandav manqei-pakha.”

⁶⁶ Yaq ndigu manqei-pakha-te vøzav. Yaq nandi-qape-te ndøgo, ndigu mboqog-te go:zavam, khakhatap mo:goném. Soqain ndøgo, ezoqa sa ti-oz. Yaq nakhag ezoqam, sègeziváz ndøgo, manqei-pakha gimbo-kewagat.

28

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

¹ Sabat khøuwa qame-navøem, yaq Sande qanaqanus qandopave, Meli, ndugu Magdala vemlav-ak, neka Meli nømu, manqei pakha-té ginøzáv. Ambá gemø-qeivimín.

² Yaq nqova mbain, manqei qando-kukuvøem. Manqei kukuvøem kandambá. Zapa ndøgo, Evezøza-gé enzol ezoqam ndovís, yan-te, nandi-qape vø-qambesam, manqei-pakha mboqog tambav-te go:zavam, nandi mumat sasa mo:qom.

³ Teqa kha waev kandambá, vøiyam-ús, neka teqa ndabua ùnime:-papaqá.

⁴ Yaq nakhag ezoqam gi-ometam, ndigu møe kandambá. Kha sègezømbu-vegepát, vø-o:az. Andé løvøte ezoqam me me:singitavát.

⁵ Geté ndigu sakheis, enzol ezoqam áv gezømbe-eín nqægo, “Zo møe ndøgòném. No møtenøtén. Zo Yesu-qa zovawét, ndego tae mutui-te gitøkewem.

⁶ Ndego nqanek mbain. Mbumbukiam møndø-khandi:v, løvøte-te. Ate av-té, ekezan manqat ge:manqatam. Zøtøndézáv. Manqei ndøgo, ma kha qæveam, nqáne.

⁷ Ndakin nakhama ndøzáv, tegi paev ezoqam manqat vømøzø-ein. Av qazozømbé-eín nqægo, ‘Ndego møndø-khandi:v, løvøte-te. Yaq ndakin Gelili plovins-té genómá. Ndego é-ndo:má ndøgo, zoqa megemege-te. Yaq ndøgo, tozomø-ometám.’ Nqáe! No ndakin møezø-eín.”

⁸ Yaq ndigu sakhei menas, manqei-pakha sège-ivòvém. Nakhamas-té. Møe-ús. Geté até khanakhanakh kandambá. Yaq tegi paev ezoqam-té ginòbòín. Ambá manqat mõzø-einín.

⁹ Geté nakhoa livin ndøugu, nqáe! Yesu zøfakhán, vøzø-ein, “Qanaqanus mbomá, zo-te!” Yaq ndigu tinòzáv ndógo, katuk vømbø-møkuim, zenda tokhotapak sasa mbogeaginem, vømbø-vizumem.

¹⁰ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo mõe ndøgòném. Nogi paev ezoqam-té qanòzáv, manqat vømøzø-ein. Gelili plovins-té giabenòzáv. Yaq no ndógo timò-nømendám.”

Khokho emanqat, Yesu-qa kha-qa yaq-te qapanqavøem

¹¹ Ndigu sakheis nakhoa-te gi-apat, yaq nakhag ezoqa nøme ndigu, manqei-pakha gimbo-kewagat, taon-té ginøveséz, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, matev ate ndægo, ande áv khanē-fakhanumat, vømēzømas.

¹² Yaq ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, megetapak nømé namba me-qonáv, manqat vøkakambam. Manqat gumu-kopo-nem, yaq até gindigonem, nakhag ezoqam moni vøzø-etoam. Moni andé kandambá.

¹³ Gizø-ein, “Zo ezoqa áv qazozømbé-manqatét, ‘Ni nīsømbiát, lova. Yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndógo, teqa kha vø-aqonømem.’

¹⁴ Geté ndego Lom gaman ezoqam, taqa yaq-te te-ewag, yaq ni áv qeimbøé-einín nqægo: Ndógo zoqá manqa-zapá mbá. Zo mbofofògeáp.”

¹⁵ Yaq ndigu nakhag ezoqam, moni gindøpøzem, áv tini-matønómám, av gizømbe-ein. Yaq nqanek khokho emanqat, sège-panqavøemát, Zu ezoqam-qa bawan mokho-te. Até ndaki khøuwa-té-a, sège-panqavøemét.

Yesu ekeza paev ezoqam, sasae-qa yaq-te manqa gezø-løvua

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

¹⁶ Yaq Yesu-gi paev ezoqam ileven, Gelili plovins-té ginòzáv, manqei pøyat-te vømøqavig. Ate av-té, av Yesu gezømbe-manqatam.

¹⁷ Yaq gi-ometam ndógo, katuk ndømøkuím, vømbø-vizumem. Geté nøme ndigu, gø-nakém.

¹⁸ Yaq Yesu sègezø-khanøgím, gezø-ein, “Gigiap ate ndægo, yan-te neka manqei-qape-te nqago, Mbumbukiam noqá zenda-té genøvé. No notó-kawaentát.

¹⁹ Yaq nakémbá. Bawabawan-te ate ndæk hazet, sozó-okhoát, ezoqa noqa manqat vømē-zømesim, yaq ndigu bemø-nogi-paev-ezoqam-ez. Yaq iðøkha iz zozø-etoumát, Tat-qá iz-té, neka Yo-qá iz-té, neka Nqova Mbomambaqape-qá iz-tè.

²⁰ Neka vøe-zømesimít. Manqat ate ndægo, av no qazømbe-manqatam, bemøndapem.

Nqáe! No ndægoát zo namba, khøuwa ate ndægo, atema manqei-qape vaev-te.”

Manqat Mbomambaqape Mak gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Mak ndøpeawám. Ndego iz nøme, Zion-Mak mbo-akhaemám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gí paev ezoqam tuelv mokho-tê gunu:goám.

Mak, ndego Pol-ge zifu Banabas, tegé ekeabøí (Kol 4:10). Ndego Zelusalem taon-té gekhouwév, neka Pita neka Pol neka Banabas, tiqa sasae-te vøzø-tøkeam.

Ni kopømba mbaín uni tizi:nøten, gekha manqei-tê ndøgo, Mak nqanek manqat gepeawam. Geté Klisten bawan megetapak, nupøkhan mba giyagam, áv gini-matavupám nqægo: Mak Lom taon-té abewáv, yaq ndego ta taon-te ndøgo, Pitá namba abetegoám, ngenek Yesu-qa yaq-te ge-vototupam, yaq Mak vøpeawam.

Mak nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Lom ezoqam nonqo ndøpeawám. Nginik ezoqam, tiqa poev, bazaføgakh matev zøgoám. Yaq nakémbá, Mak manqat andé kandambá, Yesu-qa bazaføgakh-qa yaq-té gene-peawám, av ndego enqoni-us ezoqa kopoav ge:khakhæz, neka ezoqam ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, vøzø-ngeasumam, neka tiqa manqa-zapazapa-te vønqovotaz, ndøgo qazø-geageapam.

Nqanek manqat-qa vaev, Mak 16:9 qangaz, ta manqat ndøgo, ezoqa vini abe-peawám.

Zion Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat

(Met 3:1-12; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)

¹ Emanqat Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, nqánek.

² Matev áv qanengáz, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya gepeawam. Ndego áv gene-peawám nqægo, “Mbumbukiam ge-ein:

Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.

Ndego nakhoa møqá-khakheinám.

³ Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.

Av qane-akhayám nqægo,

‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.’”

⁴ Yaq Zion ndøfakhán, leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam ibøkha iz vøzø-etoumam neka Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Av gezøbbe-manqatám nqægo, “E-mozoqambüz, neka ibøkha iz vø-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, ndømbøe-navøém.”

⁵ Ezoqa kopoáv, gindupindam te-te. Zudia plovins-té gindu-okhoám, plovins ate ndægo, neka Zelusalem taon-ak vøndø-pindam. Yaq manqa-zapazapa ndøgo, gimatønumam, gèvøndæmém, neka Zoden kea-te ndøgo, ibøkha iz vø-upøgim.

⁶ Zion ndabua egeieqei uzøpøteáv. Geté ndabua ge-uzupam, kemol-qá su gini-geveaném, neka ndabua segim nonqo, søvakha gigiap-gí ngusúm gini-khakheinøvemém. Neka lou gelogam, bamøkhokeakh neká ndokhos, ti-mba ndigu telouzám.

⁷ Zion ezoqa manqat áv gezømbe-manqatám nqægo, “Noqa zita-te, ezoqa kopo ndøgeáv. Ndego no ùnime-løvumbám. No ezoqa khåpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no katuk tæmøkui, teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbain.

⁸ No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít. Geté ndego ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé gezømbe-etoumát.”

Yesu ibøkha iz gendap
(Met 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ Ta khøwa-te ndøgo, até Yesú-a, Zion-te vømat. Nazalet vemia-v-té gendowáv, Gelili plovins-te ndøgo. Yaq até ndegó-a, Zion-te ibøkha iz vøndap, Zoden kea-te ndøgo.

¹⁰ Yesu ibøkha-te é-vøndo-fakhán-ae, yaq áv geneqeív nqægo: Yan gëmboqøé. Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís. Andé kuvøkuvuam me-me-løvuvavún, te-te.

¹¹ Yaq yan-te ndo:go, manqa wag ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Qo nogé Yó. No poev kandambá qo-te. No nøtaqambo-khafuát.”

Saitan Yesu ge:khamasimat
(Met 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Taqa zita-te, Nqova Mbomambaqape, Yesu leg-av manqei-té genø-itú.

¹³ Khøwa fotí, leg-av manqei-te geyagam. Yaq Saitan Yesu teme-khamasím ndøgo. Yesu søvakha gigiap lozokhák namba me:yagám. Yaq enzol ezoqam tinduzavín ndøgo, Yesu vømbø-tøkeemin.

Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz
(Met 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Zion ndimbula-te gi-utøvem, yaq Yesu Gelili plovins-té genøwáv, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim.

¹⁵ Av gene-zømesimát nqægo, “Khøwa mizi-khantøzém. Mbumbukiam-qa Megeat Matev, avønín. E-mozoqambúz neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vø-unimanqatinim!”

¹⁶ Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas tezømét ndøgo, Saemon neka Endlu. Voe ndø-ogiát. Zapa ndøgo, ndigu ezoqa menas, voe nqagim ezoqám. Ndøgo tiqá sasáe.

¹⁷ Yaq Yesu gezø-ein, “Vøndozáv. No zonøndó-paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nøté-zømesím.”

¹⁸ Yaq até gindigonem, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.

¹⁹ Yesu agé okhoeáv, evenap menas nøme tenøzømet, Zems neka Zion. Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-té gunuguvám. Voe ndøpotofumát.

²⁰ Yaq ate ndigú-a, Yesu vøzø-akha. Yaq ndigu gèqá. Eve sège-ivøvém, tegi sasae ezoqam namba, Yesu vømbø-paevem.

Yesu ezoqa kopo, nqova soqa gembo-ngeatam
(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Yaq Sabat khøwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té gemø-ón, ezoqa vømē-zømesim.

²² Ezoqam ndigu, teqa nɔmɛndim manqat giyogem, mbɔni zɔlɛv. Zapa ndɔgo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazafɔgakh-té gene-zɔmesim. Ambá av nqægo, av Mozes-qa guguna manqat nɔmɛndim ezoqam gi:zɔmesimam.

²³ Ta guliguli khoev-te ndɔgo, ezoqa kopo mɔndu:goám. Ndego nqova soqa mbɔigoám. Yaq ndego kandambaqapé sege-akhá,

²⁴ “Yésu, Názalet-ak! Gé, qo ni gekha qonígú? Ni ngiænoat-qá qotɔndóqav? No mɔtenɔtén, qo gekha ezoqám. Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndafɔyamba-qapé.”

²⁵ Yaq Yesu ndego nqova soqa, gɛmbɔe-khafén, gɛmbo-ein, “Qo manqat tíal! Mɔqotɔndo-fakháq, qo nandav ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu.”

²⁶ Yaq ndego nqova soqa, até gendego, ndego ezoqam mɔndɔkhæ-qantám, sùgumu-waguvupát, sasa ndɔfakhan. Akhayam-ús, gendo-fakhan.

²⁷ Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá, neka yaqyaq-a gibond, “Nqanek gekha matév? Teqa nɔmɛndim matev vini. Ndakinák, neka bazafɔgakh-ús. Ngenek nqova soqɔsoqa sègezɔmbe-khafenín, yaq ndigu teqa manqat o-mba vɔmbɔe-ndapemin.”

²⁸ Yesu nqanek matev gego, yaq ndafɔyambá, teqa emanqat sùgumu-panqavɔemát, Gelili plovins-te ate qægoam.

Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz

(Met 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq Saemon neka Endlu, tiqá khoev-té genɔwáv. Até Zems neka Zion, namba me-apát.

³⁰ Yaq khoev-te gimɔfakhaz, Saemon-gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbovitát. Venanqei nonqo-té gubuvám. Yaq Yesu tɔke-qa mboviɔmém, tuqa yaq-te.

³¹ Yaq Yesu tenɔwáv ndɔgo, zenda vɔmbɔgea, neka vɔ-eqei. Yaq ngusu tatas enqoni, sègɛmbo-navɔém. Yaq ndugu até gundigu, lou vɔzɔta.

³² Yaq khɔuwa gumusinan ndɔgo, ezoqa ewaqape, enqoni qazɔgoam o nqova soqɔsoqa gizɔmbu-goam, Yesu-té gindu-upɔgim.

³³ Vemíav-ak ezoqa ewaqape ndozáv. Khoev vimá ginɔmɔváb.

³⁴ Yaq gekha enqoni, bugug vinivinimba qazɔgoam, Yesu gèkhakhæz. Ezoqa kopoáv. Neka nqova soqɔsoqa kopoav, ezoqam-qa mokho-te gizɔmbu-goam, vɔzɔ-ngeasam. Ndego nqova soqɔsoqa takeáv, manqat timanqatat. Zapa ndɔgo, ndigu mɔndæzɔtéz, ndego gekha ezoqám.

Yesu manqei vinivinimba nɔme-te ge-okhoam

(Luk 4:42-44)

³⁵ Khɔuwa nɔme qandopave, lovɔlova-ús, até gupɔistám, Yesu gesùzám, khoev vɔ-ivav, ezoqám-av manqei-te sasa ndɔwáv, vɔmɔ-guligulim.

³⁶ Yaq Saemon-za, gɛmbovawát.

³⁷ Yaq gi-ometam ndɔgo, gimbo-einim, “Ezoqa ewaqape qoqa ndɔvawét.”

³⁸ Geté Yesu manqat gezɔ-qavɔiu, “Ni até vemivemíav nɔme-té-a, avɔnin nqagot, bíziniáv, Mbumbukiam-qa Manqat bamé-zɔmesim. Zapa ndɔgo, no ta zapaya nqánek qatɔndenáv.”

³⁹ Yaq Yesu Gelili plovins ate ndægo sugumu-vatát, ezoqa tiqa guliguli khoev-te vɔe-zɔmesimat, neka nqova soqɔsoqa vɔzɔ-ngeasumat, ezoqam-qa mokho-te gu:goat.

*Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Khøuwa nøme, kha sisi-us ezoqam ndowáv. Yaq Yesu-qa megemege-te, katuk ndømøkúi, vømbøviam, “Ambá qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-khakheinømbem.”

⁴¹ Yaq Yesu ngenek ezoqam tanakh mbogó, zenda vømbøeve, gembø-ein, “Nqanøpoév. Qo vøkhakhæq.”

⁴² Yaq nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøém.

⁴³ Yaq Yesu ngenek ezoqam gèkhofotáv. Geté áv genegugú nqægo,

⁴⁴ “Qo ezoqa nøme zø-eín, av matev qaqambe-fakhan. Geté Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-té qonøqáv, bemøqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev voqógò, av Mozes gezømbø-ein, kha sisi tøqa-navøem. Yaq ezoqa tiabiti-zøté, qo mòqo-eqeieqi-éq.”

⁴⁵ Geté ngenek ezoqam geway, ndego Yesu-qa manqat sège-vøndazát. Ezoqa ewaqape zømanqatát. Yaq ta zapaya ndøgo, Yesu kopømba mbaín, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, vemivemiam-te vøe-onimít. Geté vemiam bavokho ndøgo, ezoqam-av manqei-té genø-qonumát. Geté ezoqa ta manqei vinivinimba-te giyagam, sègendo-okhoám, te-te.

2

*Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbø-evøzam
(Met 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Khapé outøpøtéáv. Yaq Yesu Kapenaum taon-té genøveséz. Yaq ezoqa møndøyogém, av nqægo, ndego khoev-tè gegò.

² Yaq gèndopindám te-te. Ezoqa kopoáv. Khøev ùnime-khazém. Até bavokhó-a, mboqog-te ndo-go, løvøzupøtéáv. Yaq Yesu Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát.

³ Ge:zømesimat, yaq ezoqa foa tündizáv. Kagi ezoqam ndø-eqeitavún.

⁴ Ambá Yesu-té ginø-eqeinamín. Geté ezoqa khápumu-khouwéz, vøe-öz. Yaq até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaq ova ndo-go, ma Yesu ge:qotam, nqa vømø-løozem, neka ndego enqoni-us ezoqam, kita-te geqeam, sasa ndøføløtøvem.

⁵ Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ngenek kagi ezoqam, áv gembø-ein nqægo, “Áti. Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøém.”

⁶ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, wambap-te giqon-avam, ekeza mokho-mba áv gini-matavupát nqægo,

⁷ “Gekha zapá, ngenek av nge:manqate? Mbumbukiam-qá iz ndøngi:tít. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”

⁸ Yesu é-møndæ-otév, av gi:matavupat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, zoqa mbøni-te av ndøzøte-matavupit?

⁹ Gè, gekha manqát ndøgo, føgakh mbain? Ndøgò, no ngenek kagi ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøém,’ o ndøgò, tæmbo-ein, ‘Mòqo-itán, kita vøkhazo, okho sasa ndøngaz?’

¹⁰ Geté no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambógó, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te.”

¹¹ Yaq Yesu até gendego, ngenek kagi ezoqam áv gembø-ein nqægo, “No nqataqá-manqate. Mòqo-itán, neka kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøqav.”

12 *Yaq ndaføyambá, ngenek ezoqam sège-itán, kita vòkhazo, bavokho sasa ndòwaw. Ezoqa ewaqape até gembo-kewagát, gemat. Ndigu nqova ndafe kandambá, neka Mbumbukiam-qa iz vò-eqanem. Gi-einim, “Ni bugukhokhof matev av nqægo qeiviáv.”*

*Yesu Livai gembo-akha, tembopavat, neka teqa khoev-te lou vølog
(Met 9:9-13; Luk 5:27-32)*

13 Taqa zita-te, Yesu Gelili kewan-té genøveséz. Yaq ezoqa kandambá, gindupíndam te-te. Yaq Yesu Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesim.

14 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, nakhoa gegeveat, ezoqam ndø-omét. Teqa iz Livái.* Alfius-gé yó. Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu:qotám. Yaq Yesu áv gembøe-eín nqægo, “No qonøndó-páev.” Yaq Livai até gendego, gè-itán, vømbøpaev.

15 Taqa zita-te, Yesu Livai-qa khoev-te, lou mølóg. Ta lou loge-te ndøgo, teks moni upøgim ezoqa nøme neka ezoqa nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, møndøgoám. Kopoáv. Yaq ndigu Yesu neka paev ezoqam, namba me:qonavát. Ezoqam av ngi:gu, kopoáv, Yesu gimbopavam.

16 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ndigu Felisi gizø-akhaemam, Yesu gi-ometam, ezoqam av ngi:gu, lou namba gi:logat, yaq ndigu tegi paev ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo, “Gekha zapá, ngenek teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba lou ndiloget?”

17 Yesu tiqa manqat ge-ewag, yaq áv gezømbe-eín nqægo, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgó, mulømula etoam ezoqam. No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavün. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavün.”

*Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Met 9:14-17; Luk 5:33-39)*

18 Khøuwa nøme, Zion-gi paev ezoqam neka Felisi ezoqam, lou logemav matev ndøgoát. Yaq ezoqa nøme tünduzáv ndøgo, Yesu vømbø-bevøpem, “Gekha zapá, Zion-gi paev ezoqam neka Felisi ezoqam, lou logemav matev gigoatun, geté qogi paev ezoqam gonemáv?”

19 Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zò ndozo-matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbá, lou logemav matev ndøgonem, ndego ti namba te:goat? Av taoká. Ndego anganeam, zifuap namba zua tiqoqongepet, ndigu kopømba mbain, lou logemav matev tigoat.

20 Geté khøuwa ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, ndego sævam ge-oki, ndøndafém, ti namba nde:go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ta khøuwa-te ndøgo tinígoát.

21 Ezoqa kopømba mbain, ndabua mbewat ndakinak, awenege ndabuate to:tøke. Av toqotego ndægo, yaq ndabua toqosunguz, ndabua ndakinak ndøgo, segé-khapelavøqasé. Yaq ndabua keqæv sa tømø-khouwév.

22 Neka ezoqa kopømba mbain, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndøgo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vøqouvøem, neka søvakha ngusum vøsoqøez. Geté waen ndakinak ndøgo, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz.”

* 2:14 2:14 Livai, iz nøme Metiú. 2:16 2:16 Met 11:19

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Met 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ Khøuwa nøme, Sabat khøuwá, Yesu ekeza paev ezoqam namba, wit khæe livin-mbá gunu-apát. Yaq tegi paev ezoqam, wit nanga ndøvingsiømém, sasa ndølouz.

²⁴ Yaq Felisi ezoqam tiqa matev giqeivim, Yesu āv gimboe-einim nqægo, “Nqæ! Gekha zapá, qogi paev ezoqam nqanek Sabat khøuwa-te sasae ngigut. Khæfæp nandav?”

²⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba ifin qazøvin?”

²⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, Abiata Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gegoam, Deivid Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømølouz, ndigu lou-qase-te go-abam, Mbumbukiam-gi. Matev av nqægo khæfæp. Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat. Geté Deivid sègeløuz, neka até ndigú-a, vøzø-etoam, te namba gi:goam.”†

²⁷ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Mbumbukiam ambá av nqægo, ezoqa Sabat khøuwa nonqo ndøkhakheinøvém. Geté ndego Sabat khøuwa, ezoqam nonqo ndøkhakheinám.

²⁸ Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Até Sabat khøuwá-ya, ndégo teno-kawaevát.”

3

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Met 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gemat, ezoqa kopo møndu:goam ndøgo. Ndego pingim gembowáu.

² Yaq ezoqa Yesu-te bøi mba mo:veém, ndego ngenek ezoqam peté-khakheinøvém, penømakhaya, Sabat khøuwa-te. Zapa ndøgo, ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám.

³ Yaq Yesu ngenek ezoqam pingim qambowau gembo-ein, “Qoté-itān, livin-mba nqøugu.”

⁴ Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezøbevap, “Gekha matév ndøgo, Sabat khøuwa-te toqogo, kopømba? Ndøgò, matev eqeieqei toqogo, o ndøgò, matev soqain toqogo? Ndøgò, ezoqa toqo-khandi:v, o ndøgò, ezoqa pakhapakha toqokhana?” Geté ndigu yaq manqat qavøiwateáv.

⁵ Yesu geqambunim, ezoqa vøzømet, ndego qaqa ndøgò, neka mbøni mbonqosøgím. Zapa ndøgo, ndigu mokho qeiviáv. Yaq até gendego, ndego ezoqam gembo-ein, “Pingim qoté-ovøyam.” Yaq ndego ezoqam, pingim vø-ovøyam. Sègembo-eqeieqei.

⁶ Yaq Felisi ezoqam, Yesu-qa matev giqeivim, ndigu sège-ivøvém, vøzav, yaq gaman ezoqam Elod, tegi ezoqam namba, vømø-møvab, manqat vø-einim, Yesu ande āv kinilaém.

Ezoqa bawan-qape Yesu gimbojavam

⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelili kewan-té ginøzáv. Geté Gelili plovins-ak kopoáv, até gezøpavát. Até Zudia plovins-ák-a,

2:24 2:24 Deut 23:25   2:25 2:25 1 Sam 21:1-6   2:26 2:26 Lev 24:5-9   † 2:26 2:26 Deivid av ge:matanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain vevæv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein.   2:27 2:27 Deut 5:14   3:4 3:4 Luk 14:3   3:6 3:6 Met 22:15-16

⁸ neka Zelusalem taon-ak, neka Idumea manqei-ak, neka Zoden kea yaq-keoqa manqei-ak, neka Taya-yak neka Saedon manqei-ak, vøndo-okhoam. Ndigu tindi-okhoám ndógo, Yesu matev vinivinimba ge:matønumam, manqat giyogem.

⁹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam, khagua khakheinan manqat zø-eín. Yaq tèabete-ketáo, ezoqa andé vøe-nqonøtvēm.

¹⁰ Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndógo, Yesu ezoqa kopoáv, gekhakheinøvem. Yaq enqoni-us ezoqa nøme, ezoqam gèqaqagimám, atema Yesu-te, kha vømbø-khanøzemin.

¹¹ Yaq ezoqam ndigu, nqova soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu gi-ometamin, ndigu Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:lavawín, vø-akhæmemin, “Qo Mbumbukiam-gé yó.”

¹² Geté Yesu ndigu gèzømbe-khafén. Ezoqa bezø-manqàtè av nqægo, ndego gekha ezoqām.

*Yesu u-anim tuelv gi-upøzo
(Met 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Yesu manqei poyat-té genøqavíg, ezoqa vømøvab, ndigu ekeza ma qambøe-pøovam. Yaq ndigu te-te sasa ndøzav.

¹⁴ Yaq Yesu até gendego, ezoqa tuelv vøvevesam. Ndigu ezoqa tuelv, u-anim zø-akhá. Ndigu namba mé:goát. Yaq gékhofosám, ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat vømé-zømesim,

¹⁵ neka bazaføgakh vøzø-etoām, yaq ndigu nqova soqøsoqa vøngeasumāt, ezoqam-qa mokho-te tu:goat.

¹⁶ Ezoqa tuelv gi-upøzo, ngínik: Saemón. Yaq Yesu iz nøme gembo-akha, Pitá.

¹⁷ Nøme Zéms neka Zión. Ndigu Zebedi-gí nakhéís. Yesu iz nøme gezø-akha, Boanezéz. Taqa manqa mokho, “Ndand nakhéís.”

¹⁸ Nøme gi-upøzo, Endlú neka Filíp, neka Batolomeú, neka Metiú, neka Tomás, neka Zéms. Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka nøme Tadiés neka Saemón. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám.

¹⁹ Neka nøme Zudas Iskaliót. Ezoqam ngének, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

*Yesu av gimbø-einim nqægo, Saitan-qa bazaføgakh-tè genø-sasaeāt
(Met 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Yesu khoev-te gevesez, yaq ezoqa kopoáv, nqawa gindupindam. Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, ambá lou ndølogín. Geté ezoqam khápumu-khouwéz.

²¹ Yesu-gi ekeza ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq tinduzáv ndógo. Ambá gekhatowemín. Zapa ndógo, ndigu até vøe-einim, gekawakawaév.

²² Neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Zelusalem taon-te ginduzav, av gini-einim nqægo, “Ngenek Belzebul mbøigú, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa. Teqá bazaføgakh-té genø-ngeasumatún, nqova soqøsoqa.”

²³ Yaq Yesu ndigu ezoqam gèmváb, gezø-ein, “Manqat nandav, mokho mbain. Gé, Saitan ekeza kha av kené-ngeatām, ezøqam-qa mokho-te tu:goat?” Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,

²⁴ “Bawan kopo tigoat, yaq livin-mbā gunumú-qatønēm, izuizu nakhag vøgonēm, ndigu sugumú-nasinim.

²⁵ Neka evenap tigoat, yaq livin-mbā gunumú-qatønēm, izuizu vónøfē, yaq ndigu sugumú-nasiním.

²⁶ Neka matev até kopó. Saitan ekeza kha livin-mba tumuqata, yaq ekeza kha namba vónøfē, ndego até segemó-navøém.

²⁷ Neka nøme nqáneq: Ezoqa kopømba mbáin, bazaføgakh ezoqam-qa khoev-te sa te-on, gigiap vømbó-aqonām. Geté ndego bazaføgakh ezoqam bètøkho-løvønøvé. Váev gigiap tembo-aqonam, teqa khoev-te.

²⁸ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqa-zapazapā ndøgo, ezoqa ndimatnam, até ndøgó-a, Mbumbukiam-qa iz ndingi:wat, ta manqa-zapazapa ndøgo, Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém.

²⁹ Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam ta manqa-zapa ndøgo, gembøé-navøemák. Ndøgo miavmiáv, até gégoát.”

³⁰ Yesu nqaneq manqat ge-ein, zapa ndøgo: Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam áv gini-einím nqægo, “Nandev nqova soqa mbøigú, teqa mokho-te.”

Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqám?

(Met 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Ta khøwa-te ndøgo, Yesu-gu evo neka emekheis ndøfakház. Khoev vimá sogowán. Yaq manqat mba ndøkhofoátøvé, av nqægo, Yesu yá betøndowáv.

³² Ezoqa kopoáv, Yesu-qa avønin-te giqonavat. Unime-khøogøvé. Yaq ezoqa gimbo-einim, “Nqáe! Qogu qavo neka qamekheis ngó:wani, bavokho. Qoqa mo:keogé.”

³³ Yaq Yesu gezø-ein, “Nogu evo neka nogi nqamekheis kinøgoam?”

³⁴ Yaq gèqambuním, ezoqa vøzømet, uni gi:khøogøvem, giqonavam, gezø-ein, “Nqáe! Nogu evo neka nogi nqamekheis ngínik!

³⁵ Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa poev ndimbopaev, nogi nqamekheis neka evo ndigu.”

4

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat
(Met 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Khøwa nøme, Yesu Gelili kewan-te ndøgo, zømesim manqat nqawa gengaz, ezoqa kopoáv gindupindam. Yesu únime-khøogøvé. Yaq ndego khagua-té genøketáo, khagua elavøqase vøsøkuz, sasa mo:qom. Ezoqa ewaqape, ndøgeg-té gigoám.

² Yaq ndego yaya etæ manqat zømanqatát. Kopoáv. Nøme gezø-eta, nqáneq,

³ “Nqáe! Ezoqam møndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømø-zøgeakh.

⁴ Yaq wit nanga ge:panqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o:atát. Yaq pipisi tindu-løvuvám ndøgo, vølouz.

⁵ Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndøgo, manqei khapekhapémbá qatøke:pat. Yaq mbusa nakhamas-té ginø-fakhanøvé. Zapa ndøgo, manqei andé mbáin.

⁶ Geté yaq, khøwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khøwa tatas ndølowáv. Yaq gèkusíz. Zapa ndøgo, ndigu ngum uni mbunipøteáv.

⁷ Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndøgo qa-eqa, ndigu gèvøtøgeám. Yaq louzi nonqo fakhazaneáv. Mbáin.

⁸ Geté wit nanga nøme ndigu, manqei eqeieqei-té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vøqataz. Wit nanga nøme ndigu, 30, louzi nonqo gitøkebupat. Nøme ndigu 60, neka nøme ndigu 100.”

⁹ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq āv gezømbøe-eín nqægo, “Gekha ezoqām ndego, gea tømbo goat neka yoge kopømba vømbøgoāt, yā beyogé!”

*Yesu gekha zapā, ezoqa yaya mba gezø-etæam
(Met 13:10-17; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Ezoqa bawan-qape gi:zav, yaq Yesu-gi paev ezoqam tuelv neka ezoqa nøme gimbovavam, yaya etæ-qá manqa mokho mbobevøpém.

¹¹ Yaq gezø-ein, “Mbumbukiam zo mba zøtåke, mokho manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ezoqa nøme, no yaya mba nøzø-etæ.”

¹² No ndigu yaya mba tæzømbøe-etæ ndøgo: Ndigu ndikeøgé. Geté gèqeivimák. Neka ndigu ndiyøgé. Geté mokho gèndapemák. Amba tiqeivimin neka mokho vøndapemín, yaq ndigu ambá Mbumbukiam-té ginø-qambuzín, yaq ndego tiqa manqa-zapazapa vøzø-evøzamin.”

*Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho
(Met 13:18-23; Luk 8:11-15)*

¹³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gè, zo nqanek yaya etæ-qa manqa mokho ndapeāv? Yaq av tægoat ndægo, zo yaya etæ nøme-qa mokho āv khazøté-upøgim?”

¹⁴ Noqa yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Ezoqam ndego wit nanga gezøgeakhat, ndego Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát.

¹⁵ Wit nanga ndigu, nakhoa-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat giyogemín, Saitan até gendewavin, manqat vøe-vibamin, tiqa mokho-te tøu-ogeakhat.

¹⁶ Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat nakhamas-té ginø-ndapemín. Khanakhanakh-ús.

¹⁷ Geté ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq ndigu føgøføgakh wanimáv. Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanin, ndigu nakhamas-té ginø-o:azin.

¹⁸ Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé.

¹⁹ Geté ndigu fofogeap khåpe zømbøe-khouwevín, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev, gigiap kopoav neka matev vinivinimba-qa yaq-te, vøtubamin. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøgu, gèvøtagín. Yaq kopømba mbaín, mokho tømbo-fakhan.

²⁰ Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat, ùnime-yogemín neka manqa o-mba vømbøe-ndapemín. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbøfakhán. Kandambá. Ezoqa nøme-te 30, neka ezoqa nøme-te 60, neka ezoqa nøme-te 100.”

*Waev-qa yaya etæ manqat
(Luk 8:16-18)*

²¹ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Gè, ezoqa lampa tøzøgoat, ndigu ndis o lou-qase mokho-té gunú:wuøēm? Av taoká! Geté lampa asøzam nonqo-té ginø-wuøém.

²² Yaq até kopó. Gekha matēv ndøgo, ndøkhonøwe, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha mokho manqát ndøgo, ndøkhonøwe, segendó-veveám.

²³ Gekha ezoqām ndego, gea tømbo goat neka yoge kopømba vømbógoāt, yā beyogé!”

²⁴ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Unime:-yogé, manqat nqæmanqate. Av zo gigiap o matev ndøzøte-geveam, Mbumbukiam zo āv tezømbé-geveám. Yaq Mbumbukiam-qa matev ndømø-løvuám, av zo matev ndøzøte-matanam.*

²⁵ Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nøme mba mbøé-etoám. Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndøgo, yaq Mbumbukiam até otevat-qasé-a, ndømbogo, segéviwám.”

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev, wit nanga ge:khamas

²⁶ Yesu yaya nøme gezø-eta, nqáne. Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa khæ-te wit nanga tezøgeakh,

²⁷ yaq tebutvat, neka vøszamāt, ndigu wit nanga yakhapus mokho-mbá segé-qatazát neka vøfisamāt. Geté ndego gé-otevák, ande āv kinífakhāz.

²⁸ Manqei yakhapus, ewa qambo-etoamin, gifisamin. Bugukhokhof wit gagayag ndøfitamín, yaq wit nanga sasa ndøqatazin, yaq louzi nonqo vøgonin.

²⁹ Yaq louzi nonqo gumu-fisamin, yaq ngenek avøe ogekham ezoqam tewavín ndøgo, vømø-qogazin.”

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat

(Met 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Gé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, áv khazí-khamasēm? Gekha yaya zí-etæēm, taqa yaq-te?

³¹ Masted tae nanga zí:khamasēm. Manqei-te toqo-zøgeakh, yaq ndigu khapímbá. Av tiuká, av tae nanga nøme ndigu.

³² Geté yaq gíqatazin, mbusa vøfakhanin, yaq tae kandambá tøyat. Khæ gigiap nøme møndø-løvuamín, neka tangtang kandakandá. Yaq ta tae tangtang guzuguzu-te ndøgo, kopømbaqapé, pipisi go:viviamín.”

Manqat nøme, yaya etæ-qa yaq-te

(Met 13:34)

³³ Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, yaya av nqægo kopoáv gezø-etæam. Yaq ndøgo, ndigu mokho tiabembøe-ndapém.

³⁴ Ezoqa ewaqape, ndego yaya mba zø-etæám. Geté ekeza paev ezoqam namba, gimí-yakhapus-mba-ezin, ndego manqa mokho ate ndægo møndøzø-ovøyamín.

Yesu manqat mba ge-ein, khamø sa qavøitav

(Met 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Ta khagus ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Kewan yaq-keoqá qazinø-qantáv.”

³⁶ Yaq ezoqam ndigu, namba gi:goam, ekeza vemivemiav-té ginø-khofosám. Yesu khagua-te é-møndøketáo, yaq até tegi paev ezoqám-a, vøketab, yaq sasa ndøsøkuzim. Até khagua nømé-a, namba me:-áz.

4:22 4:22 Met 10:26; Luk 12:2   **4:24 4:24** Met 7:2   * **4:24 4:24** Taqa manqa mokho nøme nqáne: Qo Mbumbukiam-qa manqat elavøqase mba toqo-ewagat, yaq gateqat khapémá toqondapat. Geté Mbumbukiam-qa manqat mba toqo-ewagat, neka voqombó-pavát, yaq gateqat kandambaqapé toqondap. Yaq av nqægo, Mbumbukiam gateqat nøme mba qambó-etoám.   **4:25 4:25** Met 13:12; 25:29; Luk 19:26   **4:29 4:29** Joel 3:13; Veve 14:15

³⁷ Yaq giqantavat, anana-mba mōndu:bōen, mbe-qape tāndōfeā, khamø khagua sasa ndønetøyam, ibøkha vøu-yovøem. Lokh bōi-té qanø-tøvøyát.

³⁸ Geté Yesu khagua okho-te ndøgo, gèbuvám. Kawa kaoqa-té qamboveám. Yaq ekeza paev ezoqam gèti:nám, gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam! Qo ni te toqó-matavap? Ni avønín zígeón!”

³⁹ Yaq Yesu gendosuzam, vø-itan. Yaq até gendego, khamø ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-eín. Yaq khamø sègevøitáv. Qavøitav mbómā. Manqei sege:veát.

⁴⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo, gekha mbøni zóva? Ge zò, Mbumbukiam unimanqatinteav sekembā sozógo?”

⁴¹ Yesu matev av nqægo gematanam, yaq tegi paev ezoqam, møe kandambá gigonem, neka yaqyaq-a gibond, “Ngenek gekha ezoqám? E, até khamø fegim neka khamø vumøe, manqat o-mba mbøendapé.”

5

Yesu ezoqam nqova soqøsoqa gembo-ngeasam

(Met 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqá ginøqantáv, Gelasa ezoqam-qa manqei-te vømøfakhaz.

² Yesu khagua-te é-vøndovuáo-ae, ezoqa nqova soqøsoqa-us é-vøndōwav. Nandi nqa-té gendo-fakhán.

³ Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. Ngenek ndøgo teyagám. Ndego bazaføgakh kandambá. Até auli sén-a, kopømba mbaín, toqote-løvønøvem.

⁴ Khøuwa kopoáv, ezoqa ambá gini-løvønøvemám, bov-té neka pingim-te. Geté sen sègezø-løvusám. Ezoqa bazaføgakh-qape mbaín, vømbøé-khāz.

⁵ Pāvave neká lovølova, ndego manqei-pakha-te neka manqei popotap-té genø-okhoám. Sugú-akhaemét neka ekeza kha nandi gene-qaqagumám.

⁶ Yesu qámbá gegoam. Yaq ndego ezoqam Yesu ge-omet, gèndovuáo, Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei vøelavao.

⁷ Yaq ndego ezoqam, kandambaqapé møndæ-akhá, ge-ein, “Yésu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego Eqeiwat-Qape, qo no gekha qonøgō? Mbumbukiam-qa iz-te, nøtaqa-viám, no nqosøgeap nø-etðám!”

⁸ Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Yesu āv gene-eín nqægo, “Qo nqova soqa, nandev ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu, mòqotøndo-fakháq.”

⁹ Yaq Yesu gembobevap, “Qo gekha iz?” Yaq gembø-qavøiu, “Noqa iz Bawan-qapé. Zapa ndøgo, ni nqova soqøsoqa kopoáv.”

¹⁰ Yaq ngenek nqova soqa, Yesu āv gembøviám nqægo, “Ni nqanek manqei-te nqeiigu, ndøkhoftótán.” Viam kandambá gego.

¹¹ Ta manqei avønín-te ndøgo, bøsi nen møndōwanám. Kopoav-qapé. Manqei poyat-té givagimám.

¹² Yaq nqova soqøsoqa Yesu gimbo-viømem, “Ni bøsik-qá mokho-té qanø-khoftótán.”

¹³ Yaq Yesu sègezøták. Yaq ndigu nqova soqøsoqa até gindigonem, vøfakhaz, ndego ezoqam-qa mokho-te gu:goam, bøsik-te sasa mø-oz. Yaq bøsik manqei khavøe-té ginøbøín, ibøkha-te vømø-geonim. Bøsik kopoav-qapé, ande āv tu taosén ndægø, gigeonim.

14 Yaq ezoqam ndigu, b̄osik giz̄o-kewagam, m̄oe nd̄ob̄oín, yaq taon-te neka vemivemiav-te, ezoqa emanqat v̄om̄oz̄omb̄e-vototap. Yaq ezoqa tinduzáv nd̄ogo, matev nd̄oq̄eivim, ma q̄afakhan.

15 Yaq Yesu-te gifakhaz, matev áv giniq̄eivim nq̄ágo: Ezoqam ndego nqova soq̄osoqa gim̄b̄oigoam, geqotam, ndabua nd̄o-uzupám neka matavap kop̄ombá gambogoam. Yaq ndigu m̄oe nd̄ogoném.

16 Yaq ezoqam ndigu, matev b̄oi gi-q̄eivim, emanqat z̄ombe-vototáp, teqa yaq-te ndego, nqova soq̄osoqa gim̄b̄oigoam, neka b̄osik, matev ande áv khazomb̄e-fakhan.

17 Yaq ezoqa Yesu áv gim̄b̄oe-vīomém nq̄ágo, “Niqa manqei ambá qo-ivavín.”

18 Yesu khagua-te ge-keawat, yaq ezoqam ndego, nqova soq̄osoqa gembo-ngeasam, te namba okho-qa mboviám.

19 Geté Yesu ndego takeáv, gembo-ein, “Qakeza khoev-té neka ezoqam-té qon̄oqáv. Neka matev kandambaqape qaqafakhan, emanqat qoz̄ombé-vototupát, av Mbumbukiam Evez̄oza geqambe-matanam neka tanakh áv keqamb̄ego.”

20 Yaq ndego ezoqam t̄enewáv. Ta vemiyav ten ate q̄ágoam, ekeza manqei-te, ezoqa s̄uguzumbu-manqatát, Yesu ande áv kemb̄e-matanam. Yaq ezoqa nqova ndafe kandambá, giyogem.

Yesu s̄evam gukhakhein̄vem, ndugu kouk qambowavam, neka mbas̄onakam v̄okhandi:v

(Met 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Yesu kewan yaq-keoqa nqawa giqantavat, gim̄oqa, yaq ezoqa kopoáv gindupindam te-te. Ndego nd̄ogeg-te até gegoám,

22 Yaq Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam ndowáv. Teqa iz Zailés. Yaq Yesu ge-omet, ndego teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo,

23 v̄omb̄oviam, gembo-ein, “Nogu yu av̄onín génaním. Ambá qotondogavín. Zenda qomb̄évé. Yaq ndugu enqoni t̄abemb̄e-nav̄oém neka t̄uabete-khandi:v.”

24 Yaq Yesu ndego ezoqam, namba me:wáv. Yaq ezoqa kopoáv, segembo-paevém, neka s̄ege-nqonondumát, teqa av̄onin-te.

25 Ezoqam gi-apat nd̄ogo, s̄evam kopo m̄ondu:goám. Ngunuk kouk mbowavám. Nup̄okhán mbá. Viav ate q̄ágoam, tuélv qambowavam.

26 Ngunuk s̄evam, mul̄omula etoam ezoqam-te vinivinimba, ambá guni-okhoám, neka tugi moni ate gi:goam v̄o:ngiæzotam. Geté ndigu nqos̄ogep mba mbo-etoumám. Tuqa enqoni nav̄oep̄oéav. Sà t̄on̄o-khouvevtát.

27 Ngunuk Yesu-qa manqat m̄ond̄o-ewág. Yaq ezoqa bawan-qape-qa mokho-te gu:goam, ndugu Yesu-qá zita-té gunduwáv, neka ndabua v̄omb̄o-khanaz.

28 Av̄ guni-mat̄oém nq̄ágo, “No ngenek ndabua mba t̄ambokhanaz, yaq no s̄é-eq̄ieq̄e-én.”

29 Ndugu ndabua até é-v̄ombokhanáz-ae, yaq kouk waev s̄egembo-nav̄oém. Yaq ndugu s̄ege-otév, ekeza kha-te, “Nqanek enqoni m̄ond̄on̄o-nav̄oém.”

30 Yesu tene-otév nd̄ogo, teqa bazaf̄ogakh n̄ome, ezoqam-té qan̄owáv, v̄okhakhein̄vem. Yaq ḡendoqambún, ezoqa ewaqape-qa mokho-te, gez̄o-ein, “No ndabua gekha ezoqám n̄okhanaz?”

³¹ Yaq ekeza paev ezoqam gimbo-einim, “Ezoqam toqó-zòmete, nginik qoqa avònin-te khape gindikhas? Yaq gekha zapá, qo av qoqote-ein nqægo, ‘No kha gekha ezoqám nòkhanaz?’ ”

³² Geté Yesu sekembá segevawám, av nqægo, kha uni gekha ezoqám mbókhanaz?

³³ Yaq ngunuk sævam sègendowáv. Møe-ús. Kha sègembøi-wageapát. Zapa ndògo, ndugu møndæ-otév, ezoqa nó, matev qanòfakhan. Yaq ndugu Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, neka tuqa emanqat ate qægoam, vømbò-vøndaz.

³⁴ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam. Qoqa unimanqatin nandav, tòkhakheinøqavém. Mòqoqáv. Qo mbøni betaqávæv. Enqoni møndøqanavøém.”

³⁵ Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq Zales-qa khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev gezømbø-megetam, ezoqam tinduzáv ndògo, vømbò-einim, “Qogu yu møndønánim. Nandev nømendim ezoqam, sekemba mbopóuwét, tendowav.”

³⁶ Yesu tiqa manqat møndø-ewág. Geté guliguli khoev megeat ezoqam, av gembøe-ein nqægo, “Qo ndøfòfògeáp! Soqó-unimanqatin.”

³⁷ Yesu ezoqa nøme gèzømbø-khafén, te namba ti:zav. Geté ti-mba ndigu tekhatób, Pita neka Zems neka Zion, Zems-ge yakhasek.

³⁸ Yaq guliguli megeat ezoqam-qa khoev-te gimøfakhaz, eiv neka osombo kandambá geqev. Manqa feazu khápumu-khouwév.

³⁹ Yaq Yesu khoev-te ge-on, ezoqa av gezømbøe-ein nqægo, “Zo gekhá zò-eivumit? Neka gekha osombo zówanet? Ngunuk nakhasam nanimateáv. Geté gèbuvít.”

⁴⁰ Geté ndigu Yesu gèvøngi:nám. Yaq Yesu ezoqa ewaqape gènatáz. Evøndipakha neka tegi paev ezoqam misika mba ndøkhatób, neka kouwat mokho-te vø-oz, ma nakhasam guigoam.

⁴¹ Yaq Yesu até gendego, zenda vømbøgea neka ekeza manqat-te sasa mbo-ein, “*Talita, kóum!*” Taqa manqa mokho nqáneq, “Khapúlav. Nqataqá-manqate. Mòqo-itán!”

⁴² Yaq ndaføyambá, ngunuk mbasønakam sège-itán, okho vøngaz. (Ngunuk mbasønakam, tuqa viav tuélv.) Nqanek matev qafakhan, yaq ezoqa nqova ndafe kandambá.

⁴³ Geté Yesu gèzømbø-khafén. Ezoqa nøme bezø-ein, av matev qæfakhan ndægo. Yaq ndego mbasønakam lou etoam manqat zø-ein.

6

Yesu ekeza vemiyav-ak gisanqawem

(Met 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Yesu nqanek manqei ge-ivav, yaq ekeza vemiyav-té genøwáv. Até ekeza paev ezoqám-a, namba me:apát.

² Yaq Sabat khøuwa qandap, ndego nømendim manqat ndøngáz, tiqa guliguli khoev-te ndøgo. Ezoqa kopoáv, teqa manqat giyogem. Neka ndigu nqova ndafe kandambá, gi-einim, “Ngenek ezoqam, otevat neka matavap loloakh gekham-té gendap? Neka bazaføgakh gekham-té gendap, umingiap matev vinivinimba ndematanam?”

³ Gê, ngenek ndégò, khoev puanam ezoqam? Meli-gê yò? Zems neka Zosef neka Zudas neka Saemon, tigí zapikià? Neka até tegí sænakheís-a, ni namba zí:yage?" Yaq ndigu vemiyav-ak, Yesu gèsanqawém.

⁴ Geté yaq Yesu gezø-ein, "Manqei nøme-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gëmbovizáp. Geté ekeza manqei-te neka ekeza ezoqam-te, ndego vizupáv."

⁵ Ta manqei-te ndøgo, Yesu kopømba mbaín, umingiap matev tematanam. Geté zenda enqoni-us ezoqa kopokopo mba zømbø-awám, yaq ndigu vøkhakhæz.

⁶ Yesu nqova ndafe kandambá, tiqa unimanqatin mbain matev-qa yaq-te.

*Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam
(Met 10:5-15; Luk 9:1-6)*

Yaq Yesu vemivemiyav nøme-té genø-okhoám, ta manqei ndøgo, ezoqa vømē-zømesim.

⁷ Yaq ekeza paev ezoqa tuelv gëmøváb, vøndözav, yaq ndigu menømenas sasa ndøkhofosam, neka nqova soqøsoqa ngeasam nonqo bazaføgakh vøzø-etoam.

⁸ Av gezømbe-eín nqægo, "Gigiap mbaín, sozó-panqaním. Tatuag mba zótonqogím, okho nonqo. Geté lou neka moqos neka moni ndøtonqògím.

⁹ Zo kopømbaqapé, tamak tozo-uzam. Geté ndabua nøme ndøtonqògím, sa nándav, nandozo-uzap."

¹⁰ Neka nøme gezø-ein, "Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndøgo, até vøskohé. Yaq ta-mbá tøzøtè-ivøvemát ndøgo, vemiyav nøme-te tozozavat.

¹¹ Geté manqei nøme-te tozomø-fakhazat, yaq ndigu ezoqam zo khatobeav tøgoat neka zoqa manqat yogeav vøgoat, ta manqei ndøgo sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndøgo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat, sozó-pomoememát. Yaq ndigu tlabiti-zøtezát, ni manqa-zapa zigonëm."

¹² Yaq Yesu-gi paev ezoqam gëpanqaním, neka ezoqa Mbumbukiam-te gambuzan manqat vøzø-manqatat.

¹³ Yaq nqova soqøsoqa kopoáv, ezoqam-qa mokho-te gu:goat, gèzø-ngeasumám. Neka enqoni-us ezoqam, oil vøzømbø-qouzumam. Yaq ndigu sège-khakhæzín. Ezoqa kopoáv.

*Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ande av kintlaem
(Met 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Yesu-qa manqat sège-panqavøemát. Até Elód-a, ndego Gelili plovinse-ge kawa ezoqam gegoam, vø-ewag. Ezoqa nøme äv gini-manqatám nqægo, "Yesu, ndego Zión ategó, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam. Èkeqa nangó gendo-khandí:v. Yaq nakémbá, ndego umingiap matev vinivinimba ndematanam."

¹⁵ Geté ezoqa nøme gimanqatam, "Ilaizá ategó." Neka ezoqa nøme gimanqatam, "Yesu ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, av ibugukhokhof gi:yagam."

¹⁶ Yaq Elod nqanek manqat ge-ewag, ndego äv gene-eín nqægo, "Ngenek Zión ategó, no teqa monqo kepøzu manqat qævøovam. Nqawá gendo-khandí:v."

¹⁷⁻¹⁸ Ta matev ndøgo, äv qanefakhán nqægo: Elod-gu zas Elodias, ndugu ibugukhokhof tege namba qawan Filip-gú zas ndøgoám. Yaq Zion Elod äv gembøe-manqatám nqægo, "Manqa-zapá nandav, qoge namba qawan-gu

sævam qoqondaf.” Yaq Elod-qa qavøiwat, nakhag ezoqam ndøkhofotáz, Zion vø-møvøinam neka ndimbula-te vø-utøvem.

¹⁹ Elodias ndugu, qaqa mbogoám, Zion-te, teqa manqat zapaya. Yaq ndugu Zion løvøwe-qa mbogoám. Geté ndugu nakhøa qeiviáv, ande áv kumbøé-matanám.

²⁰ Zapa ndógo, Elod møe ndøgoám, Zion-te. Ndego møndæ-otév, Zion ezoqam egeieqei neka ndaføyamba-qapé. Yaq Elod gèmbøe-vigimám. Elod, Zion-qa manqat, viniv ambá qambøe-etoamám. Geté ndego gèmbøe-khaneatám, teqa manqat ge-ewagam.

²¹ Geté vaev, Elodias khøuwa mbomambaqape tumø-khantáz ndógo, Zion-qa løvøte-qa yaq-te. Elod ge:qan, ta khøuwa iz gemø-khantaz, ndego lou kandambaqape ndølóg, gaman ezoqam kandakanda neka nakhag megetapak neka Gélili plovinš-ak kandakanda namba.

²² Yaq ate av-té lou gi:logat, Elodias-gú yu ndo-ón, ogiam-ús. Yaq Elod neka ezoqa ewaqape, namba gi:logat, poev kandambá qazøwav, tuqa ogiam-te.

Yaq Elod, ndego Zudia ezoqam-ge kawa, até gendego, mbasønakam vømbø-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nøtaqambé-khavozák. Gekha gigiáp ndógo, qo toqonø-viam, soqonø-ein. Yaq søtaqá-etoám.”

²³ Yaq manqa mbusa áv genevé nqægo, “Unimanqatín. Gekha gigiáp ndógo, qo taqapoe. Søtaqá-etoám. Qo toqonø-ein, av nqægo, no gigiap neka manqei ate ndægo, nqæmbo-keoge, livin-mba sa tøtumu-qata, neka nøme qo vøtaqá-etoám, ság. Yaq sægó.”

²⁴ Yaq mbasønakam evo-té gunøwáv, vømbøbevap, “No gekha gigiap-qa manqat nombó-ein?” Yaq evo gundu-ein, “Gigiap nqáne: Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqá kawa-qá manqat qombøé-ein.”

²⁵ Yaq ndaføyambá, mbasønakam kawa ezoqam-té gunøveséz, vømbø-ein, “Noqa poev nqáne. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqa kawa melek-té qotøndó-qonáv, ndakin.”

²⁶ Elod nqanéqanek manqat ge-ewag, yaq ndego khanakhanakh mbaín. Mbøni mbová. Geté ndego poeveáv, tuqa manqat tesanqao. Zapa ndógo, ndego manqa mbusa é-møndo:vé, taqa yaq-te, neka ezoqa ewaqape lou namba gi:logat, møndøyogém.

²⁷ Yaq ndaføyambá, nakhag ezoqam ndøkhofotáv, ndimbula khøev-te, Zion-qa kawa vømøndó-ndáp. Yaq ndego nakhag ezoqam gèwáv, Zion-qa monqo vømøkepaz.

²⁸ Yaq nqawa gendoqavan, kawa melek-té gendové, mbasønakam vømbø-etoam. Yaq mbasønakam evo sasa mbo-etoam.

²⁹ Zion-gi paev ezoqam manqat giyogem, yaq ndigu tinduzáv ndógo, teqa kha vøndapem, sasa mø-ozem.

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef

(Met 14:13-21; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)

³⁰ Yesu-gi u-anim, gekhofosam, nqawa gindu-vesezam, yaq te-te gindupindam, emanqat mbøe-vototém, matev ate ndægo gi-matønumam neka ezoqa vøe-zømesimam.

³¹ Yaq Yesu áv gezømbe-ein nqægo, “Zo neka no, ezoqam-av manqei-té qazinø-niáv, vizimø-nikhapus-mokho-mba-ën, neka pusa sasa zomøftá.” Yesu nqanéqanek manqat ge-ein, zapa ndógo. Ezoqa kopoáv, sege-vesendám, yaq vøndé-okhoam-a, yaq vø-okhoam. Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, kopømba mbaín, lou tilog.

³² Yaq ndigu khagua-té ginøketáb, ezoqam-av manqei-te sasa ndøtinim. Ambá gimi-yakhapus-mokho-mba-ezin.

³³ Geté ezoqa kopoáv, é-mòndòzòmét, gisòkuzim. Yaq mòndò-matòvemém, ande àv kinfínim. Yaq vemíav vinivínimba ate qægoat, ezoqa gèndobóin. Zapá ginózáv. Yaq é-vòmòfakhaz, ma Yesu neka tegi paev ezoqam gimboe-pòotat.

³⁴ Yaq Yesu gemò-asa, ezoqa bawan-qape mba mo:qeív. Yaq ndego tanakh zògó. Zapa ndògo, ndigu ezoqam, andé sip, keoge ezoqam mbain tígòat. Yaq ndego nòmendim manqat vinivínimba zòngáz.

³⁵ Yaq qakhagus ndògo, ekeza paev ezoqam tinduzáv ndògo, vòmbò-einim, “Gèkhagustét, neka vemíav mbain, nqanek.

³⁶ Ezoqam é-mògo-khofosám. Yaq vemivemíav neka khoev avòavun nqagot, ekeza lou bemòwi.”

³⁷ Geté yaq Yesu manqa qavòiwat gezò-ein, “Lou zo zozò-etoám, tilog.”

Yaq gimbo-einim, “Nakhoa mbain. Taqa fia khàpumu-khouwév. Geté ni amba-té, 200 moni mokho tinigunin, amba lou teimò-wiin, nginik ezoqa zòkefe nonqo.”

³⁸ Yaq Yesu gezòbevap, “Gè, zo flawa gekhá nandizògo? Zòtézàv, neka zòtévawém.” Yaq gíqasem, gi-einim, “Flawa faév, neka zonga menas.”

³⁹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezò-ein, “Ezoqa ate nandi-gu, gagayag-té giabe-qoqongepét.”

⁴⁰ Yaq ndigu vòqoqongim. Bawabawan nòme-te, ezoqa 50 gíqonavat, nòme-te 100.

⁴¹ Yaq Yesu até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas gè-upòzó, yan-te sasa ndòqan, Mbumbukiam ike manqat vòmbò-ein. Yaq flawa gèmbegim, tegi paev ezoqam vòzò-etoam, ezoqa ewaqape-te etoam nonqo. Até zongá-ya, paev ezoqam vòzò-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zò-etoam.

⁴² Yaq ezoqa ewaqape, lou tilóg ndògo, até vòzò-ewez.

⁴³ Yaq flawa neka zonga mbegeap ndògo, ezoqa gi-ivòvem, gèpizumém. Yakhav tuélv ginqèitòmem, qamòvea.

⁴⁴ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi:goam, faev taosén.*

Yesu ibòkha mumat go:geavun

(Met 14:22-33; Zion 6:15-21)

⁴⁵ Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam, yaq até gendego, tegi paev ezoqam vòzò-ein, “Zo khagua-té qanòketáb, yaq-keoqa, Betsaida vemíav-te, vò-qantav. No nginik ezoqam ndòtokho-khofosám.” Yaq ndigu vòsòkuzim, sasa ndòtinim.

⁴⁶ Yaq Yesu ezoqa gumu-khofosam, manqei poyat-té genòqavíg, vòmò-guligulim.

⁴⁷ Yaq qamupòis ndògo, Yesu sekembá segegoám, manqei-te. Yakhapús. Geté tegi paev ezoqam, kewan livin-mbá gunu-tiamát.

⁴⁸ Yaq Yesu àv genezòmét nqægo: Khamòe ndòsintavám. Yaq kave kandakandá sege-itimát. Yaq lova ande av 3 o 4 oklok ndægo, Yesu ekeza paev ezoqam-té genòwáv. Ibòkha mumát gono:mát. Yaq ndego tiqa khagua lòvui-qa ndògoám.

⁴⁹ Geté ndigu Yesu gi-ometam, ibòkha mumat go:geavun, ndigu até vòe-einim, ndego gevògèv. Yaq ndigu mòe ndòzògeá.

⁵⁰ Ndigu ate gi:goam, gi-ometam, mòe kandambá gigonem.

Geté Yesu nakhamas-té genòzò-akhá, gezò-ein, “Zo mòe ndògòném. Nó!”

⁵¹ Yaq khagua-té gezømbu-ketáo. Yaq khamøe sègevoítáv. Yaq ndigu nqova ndafe kandambá.

⁵² Ndigu mõndæzøtéz, av nqægo, Yesu ezoqa kopoav-qape lou gezø-etoam. Geté ndigu mokho ndapeáv, teqa yaq-te. Matavap zua zøtokeapám.

*Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 14:34-36)*

⁵³ Yesu tegi paev ezoqam namba giqantav, yaq Genesalet manqei-té gimøfakház, vømø-asa.

⁵⁴ Manqei-te givøvuam ndøgo, yaq ndaføyambá, ezoqa Yesu gèmatøvnømém.

⁵⁵ Yaq ndigu sège-panqaním, nakhamas-té, neka enqoni-us ezoqam vømøndø-upøgim. Gekha manqei-té ndøgo, ezoqa Yesu-qa yaq-te giyogemin, ndigu enqoni-us ezoqam kita-té ginø-abamín, Yesu-te sasa ndø-upøgimin, ma ndego te:goat.

⁵⁶ Neka gekha manqei vinivinimba-tē ndøgo, ge-okhoam, vemiav khasøkhasis-te neka vemiav kandakanda-te, ezoqa enqoni-us ezoqam, maket manqei-té ginø-upøgimín. Yaq Yesu áv gimboe-viømemín nqægo, “Kopømbâ, nginik enqoni-us ezoqam, ndabua ov-qase mba tiqa-khanøzumat.” Yaq gekha ezoqám ndigu, ndabua gimbo-khanøzemin, ndigu sège-khakhæzín.

7

*Mbumbukiam-qa nømendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev, gèløvuám
(Met 15:1-9)*

¹ Khøuwa nøme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té ginduzáv.

² Yaq áv giniqeivím nqægo: Yesu-gi paev ezoqa nøme, lou gilog, ndigu zenda uni sunguziáv, av Felisi ezoqam, ezoqa gi:zømesimam.

³ (Nginik Felisi ezoqam neka Zu ezoqam ate gi:goam, lou logemáv, zenda uni sunguzumáv tøgoat. Geté atanakha-zapazapa-za-qa matev mbopaevemín, taqa yaq-te.)

⁴ Yaq ezoqam maket manqei-te gindu-qavazin, ndigu mõndøkhe-khakuamín, váev lou gilogin. Ndigu matev nøme kopoáv ndimbopaev, tigi atanakha-zapazapa-za-te gindu-upøgimam, kopømba ande av kap neka pot neka melek neka venanqei nonqo sunguzam matev.)

⁵ Yaq ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu gimbo-bevøpem, “Gekha zapá ndøgo, qogi paev ezoqam nigi atanakha-zapazapa-za-qa matev pøpøvumav ndøgo? Ndigu bugukhokhof zenda uni sunguzumáv, lou gilogin.”

⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, unimanqatin manqat ndø-eín, zo khavozam ezoqam-qa yaq-te. Ndego áv gene-peawám nqægo, ‘Mbumbukiam ge-ein: Nginik no tou mbá ginømbe-vizáp. Geté tiqa mbøni qámbá no-te.

⁷ Ndigu noqa iz, khokhó sege-eqawát. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam-qá nømendim matev mba me:zømesimít. Ambá noqá nømendim matev.’

⁸ Mbumbukiam-qa nømendim matev, zo mõzo-ivøvném. Geté ezoqam-qá nømendim matev zombopavét.”

⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “Mbumbukiam-qa nømendim manqat sanqawe neka zøkeza matev paev-qa yaq-te, zo ùni zøtezøtéz.

10 Mozes āv gene-eín nqáego, ‘Qave neká qavo, gèzøvizáp. Gekha ezoqām ndego, eve o evo soqa manqat tembo-ein, ndego ezoqa, yà belaém.’

11 Geté zo ndozo-manqate, ezoqa kopømbaqapé, eve o evo sa tembo-ein, av nqægo, gekha gigiāp ndøgo, no amba qo tøtaqa-etoamin, ndøgo Kobán. (Taqa manqa mokho, ‘Mbumbukiam-qá.’)

12 Zo av ndøzøte-manqate, yaq zo ezoqa evøndipakha tøkeam-qa yaq-te, zòzømbø-khazú.

13 Yaq zo zøkeza nømendim matev mokho-te, atanakha-zapazapa-za-te gazo-upøgim, Mbumbukiam-qá Manqat zosanqawé. Neka zo matev av nqægo, kopoáv nandozogot.”

Ezoqam áv kené-manqa-zapa-us-ev-in?

(Met 15:10-20)

14 Yaq Yesu ezoqa ewaqape nqawá genømøváb, gezø-ein, “Noqa manqat ùnime-yogé, zo até nqazøte:go, neka mokho vømbø-ndapem!

15 Gigiap ndøgo, ezoqam-te ndø-oev, kopømba mbaín, te-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ndøgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndøgo, te-te ndøndo-fakhate.”*

17 Yesu nginik ezoqam gezivaz, neka khoev mokho-te vømø-on, yaq ekeza paev ezoqam, nqanek manqat mokho-qa yaq-te mbobevøpém.

18 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gê, até zó-a, manqa mokho upøgimáv? Ge zó, møzøtè-zøtez? Gekha gigiāp ndøgo, ezoqam-te ndø-oev, ndøgo kopømba mbaín, te-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te.

19 Zapa ndøgo, ta gigiap ndøgo, ambá av nqægo, mbøni-tē qanø-oeín, geté emu-té qanø-oeín, neka nqawa vømø-fakhanin.” (Nqanek manqat mokho-te, Yesu āv gene-eín nqáego: Mbumbukiam-qa bøi-te, lou ate ndægo eqeieqéí. Qoté-manqa-zapa-us-eq-ák.)

20 Yaq Yesu gezø-ein, “Ezoqam ndøgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndøgo, te-te ndøndo-fakhate.

21 Zapa ndøgo, ezoqam-qa matavap soqøsoqa, ndøgo matev soqøsoqa-te nakhoa ndøløwe, teqa mbøni-té qando-fakhaté. Ta matev soqøsoqa nqáne: Mambe matev, neka aqonam matev, neka ezoqa pakhapakha khaneam matev,

22 neka nøkenøkem ngi:wat matev, neka gigiap qovetam matev, neka sanqambap matev, neka khavozam matev, neka sapi matev, neka ova matev, neka manqa ponqom matev, neka qakeza iz eqawat matev, neka kawakawa matev.

23 Matev nqanek ate ndægo, ezoqam-qá mokho-té qando-fakhaté. Yaq ezoqa ndøgo tene-manqa-zapa-us-evín.”

Bawan vini-ak sævam, Yesu gu-unimanqatin

(Met 15:21-28)

24 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Taya taon avønin-té genøwáv. Yaq khoev-te gemø-on, ndego poeveáv ezoqa nøme tí:zøtez av nqægo, ndego ngégō. Geté ndego kopømba mbaín tekxonawat.

25 Ta manqei-te ndøgo, sævam møndøgoám. Tugu mbasønakam-yu, nqova soqa mbøigoám. Ngunuk sævam, Yesu-qa yaq-te até é-vøe-ewág-ae, vøndōwāv, teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei vøelavao.

7:10 7:10 Exo 20:12; 21:17; Deut 5:16   7:15 7:15 Kel 10:14-15   * 7:15 7:15 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: ¹⁶ Gekha ezoqam ndego, gea tømboqat neka yoge kopømba vømboqat, yà beyogé!

²⁶ Ngunuk sævam, bawan vini-ák. Glik sævám. Finisia taon-té guqán, Silia plovins-te ndógo. Yaq ndugu Yesu áv gumbøe-viám nqægo, “Nogu yu, ambá nqova soqa qombo-ngeatámín?”

²⁷ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Matev eqeieqeí mbá, nakheis-qa lou toqondap, yaq gaqo sasa qozónqagím. Geté lou bugukhokhof nakheis betólóg, bezø-ewez.”†

²⁸ Geté yaq ndugu gundu-ein, “Evézøza. Nandav unimanqatín. Geté gaqo ndigu, lou-qase mokho-te ngu:sømbiap, lou khakhayakh ndølogatún, nakheis gi-ivøvemin.”

²⁹ Yaq Yesu gumbo-ein, “Qoqa manqat, mokho kandambá. Khoev-té gonóqáv. Nqova soqa ndego, qogú yu-qa mokho-te gu:goam, møndømbø-fakhán.”

³⁰ Yaq ndugu khoev-te guqavan, tukewág ndógo, mbasønakam-yu, venanqei nonqo-té gumbobuvám. Neka nqova soqa møndø-fakhán, tu mokho-te gu:goam.

Yesu gea kandøgeap neka manqa-khou ezoqam gekhakheinøvem

³¹ Yesu nqanek manqei Taya taon avønín-te ndógo, nqawá genø-iváv. Yaq Saedon taon-té genøwáv, vømølvu, Gelili kewan-te vømø-ova, neka vemiyav ten manqei-te sasa ndøwav.

³² Yesu gefakhan ndógo, yaq gea kandøgeap neka manqa-khou ezoqam ndøndafém, te-te. Yaq zenda awam-qa mboviømém.

³³ Yaq Yesu ndego ezoqam, ezoqa ewaqape-qa mokho-te gu:goam, manqei vini-té genøndáf, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez. Yaq até gendego, kokosov gea nqa-te vømbøwasam, neka kokosov-te køse sasa ndøpisib, yaq nasam vømbø-khantav.

³⁴ Yaq Yesu yan-té genøqán, mbøni sekeqape vøfok, ekeza manqat-te ge-ein, “Efad!” Taqa manqa mokho nqáne, “Sá bemboqóé!”

³⁵ Yesu nqanek manqat até é-vø-eín-ae, yaq ngenek ezoqam-qa gea gømbo-mboqovøém, neka nasam kopømbá gembo-sasaetam, yaq ndego manqa manqate eqeieqeí vøngaz.

³⁶ Yaq Yesu ndigu ezoqam áv genegugúb nqægo, “Ezoqa nøme zø-eín, taqa yaq-te.” Ndego manqat kopømbá gegugubam. Geté ndigu teqa emanqat, nøme mba mo:vøndazát.

³⁷ Ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gimanqatam, “Matev ate ndægo ndematanam, qanimav tantáv. Ezoqa gea qazø-kandøgeapam neka manqa-khou vøgoam, ndigu ndakin kopømbá ndiyoge neka manqat ndimanqate.”

8

Yesu ezoqa bawan-qape nøme ge:zøkef (Met 15:32-39)

¹ Khøuwa nøme, até nqawá, ezoqa kopoáv, Yesu-te gindupindam. Yaq ndigu lou mbain, vøeløg. Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndømøváb, gezø-ein,

² “No tanakh nøzøgó, nginik ezoqam. Zapa ndógo, nginik no namba ngigu, khøuwa misiká. Yaq ndakin, ndigu lou mbain.

³ No ndigu ififin-us sa tækhofosam, ekeza vemivemiyav-te, yaq bøi møzøgugím, livin-qase. Ezoqa nøme, andé qámbá gindu-okhoam.”

⁴ Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-qavøinam, “Gè, lou gekham-té qazíqeivím, nqanek ezoqam-av manqei-te, nginik ezoqam vizí:zøkéf.”

† 7:27 7:27 Yesu gaqo ge-ein, zapa ndógo. Zu ezoqam, bawan vini-ak, gaqo me:zæbám. 7:36 7:36 Mak 1:43-45 7:37 7:37 Isa 35:5 8:1 8:1-9 Mak 6:35-44

⁵ Yaq Yesu gezøbevap, “Flawa gekhâm nandizøgo?”

Ndigu gindu-qavøinam, “Flawa ate gi:goam sevén.”

⁶ Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam manqat zø-eín. Yaq até gendego, nginik flawa seven gè-upzó, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam, ezoqa ewaqape etoam nonqo, vøzø-etoam, yaq ndigu sasa zø-etoam.

⁷ Até zonga khasøkhasis-a, vøzøgoam. Khapémbá. Yaq Yesu Mbumbukiam-te ike manqat qambøeva, até nginik zongá-ya, ekeza paev ezoqam, ezoqa ewaqape etoam nonqo, vøzø-etoam.

⁸ Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndógo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Kandambá qamøvea. Yakhav kandakanda sevén, ginqeitømem.

⁹ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi:goam, ande äv fo taosén ndi:gu.* Yaq Yesu ndigu ezoqam, ekeza vemivemiav-té genøkhofosám.

¹⁰ Yaq ndego até gendego, ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, Dalmanuta manqei-te sasa ndøtinim.

*Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Met 12:38-42; 16:1-4)*

¹¹ Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te, neka te namba manqa itumbam vøngazem. Ndigu matemateam-qa mbogoám. Neka ambá umingiap matev mboqeivimín, ndego uni Mbumbukiam-qa bazaføgakh tøpømbøégo-a.

¹² Geté Yesu mbøni sekeqape ndøfók, gezø-ein, “Zo ezoqa ndakin nqazoy-age, gekha zapá, zo umingiap matev qeivi-qa ndøzøgo? No unimanqatín nqazø-manqate, zo umingiap matev zóqeivimák.”

¹³ Yaq Yesu Felisi ezoqam tenøziváz ndógo, khagua-te vøketao, yaq-keoqa sasa ndøqantav.

*Yesu Felisi ezoqam neka Elod, tiqa matev, flawa poponøvem nonqo
gekhamas
(Met 16:5-12)*

¹⁴ Yesu tegi paev ezoqam namba gi:qantavat, flawa kopo zømbu-khokhonavám, khagua-te. Nøme tonqozoateáv. Manqa matev zømbø-navøém.

¹⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Felisi ezoqam neka Elod, tiqa flawa poponøvem nonqo, gèmbøe-feazoát.”

¹⁶ Yaq tegi paev ezoqam, äv ginibondát nqægo, “Ngenek nqanek manqat ekeqá tene-eín ndógo, ni flawa mbain nqazigu.”

¹⁷ Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekha manqat mē-bondat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, flawa-qa yaq-te nqazøte-fofogeap? Gè, zo sekemba sozó-bevupit, neka mokho ndapeáv? Gè, zoqa matavap gétokeap?”

¹⁸ Zo bøi ndøzøgóg. Geté zo qeivupáv. Neka zo gea ndøzøgóg. Geté zo yogeapáv. Gèmbø-mataváp,

¹⁹ ta khøuva-te ndógo, no flawa faev qæmbegim, neka yaq ezoqa faev taosen vøtøzøkef. Zo yakhav ate qægoam gekhâm, lou mbegeap qazo-nqeitømem, ndógo qamøvea?”

Yaq gimbo-einim, “Yakhav ate qægoam tuélv, qeinqeitumem.”

* **8:9 8:9** Sakheis neka nakheis møndøgoám, lou gilog. Geté ndigu gevebøpøteáv. **8:12 8:12** Met 12:39; Luk 11:29 **8:15 8:15** Luk 12:1 **8:17 8:17** Mak 6:52 **8:19 8:19** Mak 6:41-44

²⁰ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Neka flawa seven qæmbegim, ezoqa fo taosen nonqo. Zo yakhav ate qægoam gekhâm, lou mbegeap qazo-nqeitømem, ndøgo qamøvea?”

Yaq gimbo-einim, “Yakhav ate qægoam, sevén qeinqeitumem.”

²¹ Yaq Yesu gezø-ein, “Yaq ge zô, gekha zapá, noqa manqat-qa mokho sekemba qeivupav ndozogo?”

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem

²² Yesu ekeza paev ezoqam namba, Betsaida vemiav-te gimøfakhaz, yaq bøi waev mbain ezoqam ndondafém, neka Yesu te-te zenda awam-qa vømbø-viømem.

²³ Yaq Yesu ndego bøi waev mbain ezoqam pingi mbogea, vemiav bavokho vø-itu. Yaq até gendego, teqa bøi-te, køse mbøe-pisib, neka zenda sasa mbøeve, gembobevap, “Toqóqeivi?”

²⁴ Yaq ngenek ezoqam bøi ge-eqa, gembo-ein, “Ezoqam nqæzømété. Geté nginik ngi-okhoet, andé tae nøteqeivi.”

²⁵ Yaq Yesu teqa bøi-te, zenda nqawá genøvé. Yaq ngenek ezoqam bøi gemboqoa, sègembo-eqeieqei. Gigiap ate qægoam ùnime:-qeiváp. Bavokho-qapé.

²⁶ Yaq Yesu gembo-ein, “Qakeza khoev-té qanøqáv. Geté vemiav mokho-te ndøqáv.”

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayá (Met 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Sæzalia-Filipai taon avønin-té ginø-apát, vemiav vinivinimba qagoat. Ate av-té gi-apat, yaq Yesu gezøbevap, “Gé, ezoqa no gekha ezoqám mé:næna?”

²⁸ Yaq gimbo-einim, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Zión, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá, o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá nømé, ndigu ibugukhokhof giyageapam.”

²⁹ Yaq Yesu gezøbevap, “Gemá zo? No gekha ezoqám zóténæna?”

Yaq Pita gembo-qavøiu, “Qo Mesayá.”

³⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa äv gezømbe-løvuá nqægo, “Zo ezoqa nøme zø-ein, no gekha ezoqám.”

Yesu ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te, ande gezømas (Met 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Yesu tegi paev ezoqam, ekeza løvøte-qa yaq-te zømesim ndøngáz. Gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, nqosøgeap kandambaqape bendáp. Neka Zu megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam bésanqawém, sasa belaem. Geté khøuwa misika-qa zita-te, nqawa ndøkhandi:v.”

³² Yesu manqat bavokho-qapé gezø-ein, taqa yaq-te. Yaq Pita até gendego, Yesu sègekható, guguna manqat manqate vømbøngaz.

³³ Geté Yesu, gèndoqambún, ekeza paev ezoqam vøzømet, Pita sasa mbo-ponqom, gembo-ein, “Mògoqáv qo, Saitan! Zapa ndøgo, qoqa matavap nandav, ambá av nqægo, Mbumbukiam-tè qandowäv. Geté manqei-qape ezoqam-té qandowäv.”

Yesu-te paev-qa toqogoat (Met 16:24-28; Luk 9:23-27)

³⁴ Yaq Yesu ezoqa bawan-qape ndømøváb, ekeza paev ezoqam namba, gezø-ein, "Gekha ezoqām ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-eqa, neka no sasa benøndopaev.

³⁵ Gekha ezoqām ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqām ndego, no neka Manqat Mbomambaqape zapaya, ekeza yage te:khambuá, ndego ndømøqeív.

³⁶ Gëmbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tømboqawam, yaq ekeza yage gëkhambuá, ta gigiap ate ndægo, áv khambóé-tøkē?

³⁷ Neka gē, ngenek ezoqam, gekha fia ndógō, yage nango temendap?

³⁸ Gekha ezoqām ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-qa yaq-te, mivi tegoat, nginik manqa-zapazapa-us ezoqam mokho-te, ndakin ngiyage, ndigu Mbumbukiam-te tøkbeav ndigu, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, ndego mivi ndógō te-te, Eve-qa waev neka bazaføgakh-te tegeav, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam namba."

9

¹ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme, nqazo-waniap, naqanøká zópakhaezák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndózotøkhæ-qeivím. Bazaføgakh-us ndøgeáv."

Yesu bugug qambo-enend (Met 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Yaq khøuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka Zion, manqei poyat-ge-té genø-itúb, vømø-yakhapus-mba-ez. Yaq Yesu-te gi:kewagam, ndego bugug sōgo-enendtát, tiqa bøi-te,

³ neka teqa ndabua vømømbō-papaqa-qape. Bøi sanqatøve-ús. Manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa kopømba mbaín, ndabua tezunguz, vópapaqā, kopømba ande av teqa ndabua qægoam.

⁴ Yaq Ilaizā neka Mozes, sēgezø-fakház. Yesu namba, manqat ndømanqatám.

⁵ Yaq Pita Yesu gembo-ein, "Nøméndim ezoqam. Qanimáv, ni nqeigu. Ni khoev-qasis misika nizøpuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo."

⁶ Pita nqanek manqat khokhó sege-eín. Ndego otevatéav gekha manqat ndø-eín. Zapa ndógō, ndigu møe ndøgoném.

⁷ Yaq ozoz ndokawá, vøgutaz. Yaq ta ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-eín nqægo, "Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te. Zo teqa manqat gèyogé."

⁸ Yaq ndigu amba me:qambuním. Geté ezoqa nøme zømeteáv. Yesu mba ndø-ometám, ti namba ge:goam.

⁹ Yaq manqei poyat-te gi:visat, Yesu manqa áv gezømbe-løvúa nqægo, "Matev nqanek, zo qazoqeivim, ezoqa nøme naqanøká me:zòmás. Geté Ezoqam-gé Yo, løvøte-te bëtøndokhæ-khandi:v."

¹⁰ Yaq ndigu teqa manqat gëkhatiwi. Geté yakhapus mokho-mba, áv ginibondát nqægo, "Ngenek løvøte-te khandi:v-qa yaq-te, manqat ge-ein, taqa manqa mokho áv khanégo?"

¹¹ Yaq Yesu gëmbo-bevøpém, "Gekha zapá ndøgo, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, 'Ilaiza betøkho-fakhān.'?"

12 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof ndòkho-fakhán, gigiap ate ndægo vókhakheinām. Geté Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat nøme mozó-geveømem? Ndøgo āv qane-eín nqægo, ‘Ndego nqosøgeap kandambaqape ndøqeiv neka ezoqa gésanqawém.’

13 Geté Ilaiza-qa yaq-te, no nqazó-manqate: Ndego møndø-fakhán. Yaq ezoqam ndego, āv tĩmbøe-matønumát, av ndigu ekeza qazømbe-pøovam. Nqanek matev āv tønefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæ-ein.”*

*Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam
(Met 17:14-21; Luk 9:37-43a)*

14 Yaq Yesu, Pita neka Zems neka Zion namba, tegi paev ezoqa nøme-te nango ginduqavaz, givisavun, yaq tizømét ndøgo, ezoqa kopoáv giwaniapam ti-te. Neka ndigu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam namba, manqa ndø-itumbumát.

15 Yaq ezoqa ewaqape, Yesu gi-ometam, ndigu nqova zøndáf. Yaq tinøbøin ndøgo, khaiya mbomá manqat vømbø-einim.

16 Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha zapayá zøté-ponqombupit?”

17 Yaq ezoqa tendowáv ndøgo, manqat vømbø-ein, “Nøméndim ezoqam. No nøkeza yo notøndo-ndáf qo-te. Ndego nqova soqa mbøigú, neka manqa khóu.

18 Nqova soqa gè-uvutumátún. Yaq manqei melavawín. Yaq køse møndæqouzín, teqa manqa-nqa-te, neka khaya vøvivisamin, neka kha vømbø-føgakhin. No qogi paev ezoqam, møezø-eín. Nqova soqa ambá gengeatømemín. Geté ndigu amba me-goném. Kopømba mbáin.”

19 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gè, no khøuwa andé gekhám, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv vøe-eqatát? Geté ság! Opønakam vøndo-ndafém.”

20 Yaq opønakam vøndø-ndafem. Yaq nqova soqa Yesu ge-omet, ndego até gendego, nakhasam vø-uvutam. Kha sègembøi-wageapát. Yaq nakhasam manqei-té genø-ogiú. Sège-qambinimát, neka manqa-nqa-te køse vømbø-qounat.

21 Yaq Yesu eve gèmbobeváp, “Gekha khøuwā qambøengaz?”

Yaq ndego gendo-ein, “Ndøgo, khapelavøqase ge:goam, tømboe-ngáz.

22 Khøuwa nøme, nqova soqa, gøinam-té neka ibøkha-té genø-nqagevemám. Laelae-qa mbogoám. Geté qo kopømba toqogoat, ambá tanakh qoniguín neka voqoní-tøkein.”

23 Yaq Yesu gembø-ein, “Gekha zapá, av nqoqote-manqate nqægo, ‘Qo kopømba toqogoat?’ Matev ate ndægo kopømbá, te-te ndego, nde-unimanqatinat.”

24 Yaq nakhamas-té, ndego nakhasam-ge eve, āv gene-akhá nqægo, “No møe-unimanqatín. Gèntøké. Yaq no kopømbaqapé, tæ-unimanqatin.”

25 Yaq Yesu geqeiv, av nqægo, ezoqa bawan-qape gèpindumít, yaq ndego nqova soqa gèmboponqóm, gembø-ein, “Qo nqova soqa, manqa-khou neka gea kandøgeap, no nqataqá-manqate. Ngenek nakhasam mðqo-iváv, neka nango ndø-øq, teqa mokho-te.”

26 Yaq ngenek nqova soqa, gè-ogeá, neka nakhasam vø-uvutam. Kandambá ge-uvutam, sasa ndøfakhan. Yaq ndego nakhasam, andé løvøte

9:12 9:12 Mal 4:5-6; Psa 22:1-18; Isa 53:3   9:13 9:13 Met 11:14   * 9:13 9:13 Yesu Ilaiza-qa yaq-te manqat ge-ein, ndego Zion me-manqatám. Qotéqelv: Met 11:14 neka 17:13   9:23 9:23 Met 21:21; Mak 11:23   9:26 9:26 Mak 1:26

bugug me me:kewagám. Yaq ezoqa nõme āv gini-einim nqægo, “Ndego mõndõnanim.”

²⁷ Geté Yesu zenda mbogéa, sasa ndø-eqei, vø-itan.

²⁸ Yaq vaev-te, Yesu khoev-te ge-on, ekeza paev ezoqam namba gimiyakhapus-mba-ez, ndigu gẽmbo-bevøpẽm, “Nĩ gekha zapá ndøgo, nqova soqa amba qati-ngeatømem?”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nqova soqa av nge-go, guligulim mbá qoté-ngeatám.”

Yesu qambo-menas, ekeza lõvøte neka nango khandi-vat-qa yaq-te gezømas (Met 17:22-23; Luk 9:43b-45)

³⁰ Yesu ekeza paev ezoqam namba, nqanek manqei gi-ivøvem, yaq Gelili plovins mokho-té sugu-apát. Yaq ndego poeveáv, ezoqam ti:zøte av nqægo, ndego gekham-tẽ gego.

³¹ Zapa ndøgo, ndego ekeza paev ezoqam me:zømesimát. Gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, ezoqam-qá zenda-té ginøveém, neka pakhapakha vømbó-khanøẽm. Geté tenanim, yaq khøuwa misika-qa zita-te, nqawa ndøkhandi:v.”

³² Tegi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Geté mõe ndøgonẽm, vømbøe-bevøpẽm.

Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqãm?
(Met 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Yaq Yesu, ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Khoev-te gimø-oz ndøgo, yaq āv gezømbe-ein nqægo, “Zo nakhoa-te ndøgo, gekha zapayá qazøtẽ-ponqombem?”

³⁴ Geté ndigu yaq manqat qavøiwateáv. Zapa ndøgo, nakhoa-te ndøgo, taqa yaq-te ndøgo tini-ponqombẽm, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqãm ndøgo.

³⁵ Yaq Yesu segeqóm ndøgo, ekeza paev ezoqam tuelv, sasa ndømøvab, gezø-ein, “Gekha ezoqãm ndego, megeat iz ndape-qa tegoat, ndego yá betøndo-páev, neka ndego ezoqa ewaqape-gé sasae ezoqam begó.”

³⁶ Yaq Yesu nakhasam ndo-itú, tiqa mokho-te livin-mba ndøugu vøve, sasa ndøngenøtam, gezø-ein,

³⁷ “Gekha ezoqãm ndego, noqa iz-te, nakhasam av nge-go tekhatø, ndego no ndøkhatømb. Neka gekha ezoqãm ndego, no tekhatomb, ndego no mba gékhatombák, geté até ndegó-a, Mbumbukiam, no gendo-khofotan.”

Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigĩ
(Luk 9:49-50)

³⁸ Zion Yesu gẽmbo-ein, “Nømendim ezoqam. Ni ezoqam mõi-ometám. Ndego nqova soqøsoqa ndøngeasumatún. Qoqá iz-té genøgoatún. Yaq ni ndego nĩmbøe-khafenẽm. Zapa ndøgo, ndego ni namba okhomáv.”

³⁹ Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbøe-khafèáp, ndego. Zapa ndøgo, gekha ezoqãm ndego, noqa iz-te umingiap matev ndematanam, ndego noqa iz nakhamas-te gẽngiuák.

⁴⁰ Gekha ezoqãm ndego, ni-te sanqaupav ndego, ndego nigĩ.

⁴¹ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqãm ndego, zo noqa iz-te, ibøkha-qase tezø-etoam, zapa ndøgo, zo Keliso-gẽ ezoqãm, ngenek ezoqam yaq-fia eqeieqei ndømøndáp.”

*Matev soqøsoqa ndøgo, unimanqatin matev ndøngi:wat
(Met 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Gekha ezoqam ndego, nakhei nqonqon av ngi:gu, ndigu no ndi-unimanqatinat, manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa kandamba tantáv. Ndego amba nandi-qapè monqo-te timbomøpøtøzemin, kewan-te sasa mø-oginamin, yaq ta yaq-fia te-te ndego, ambá andé khapémhá. Geté yaq-fia kandambaqape ndøgo, Mbumbukiam-te temøndap.

⁴³ Qoqa zenda kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekepáz. Zenda kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qo zenda menas taqagoat, yaq gøinam-tè qonóqāv, ta gøinam ndøgo, khouvøemav ndøgo.†

⁴⁵ Neka qoqa zenda tokhotapak kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekepáz. Zenda tokhotapak kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qo zenda tokhotapak menas taqagoat, yaq gøinam-tè gimø-ogeqænām.‡

⁴⁷ Neka qoqa bøi kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekho fá. Qo bøi kopo mba taqagoat, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qo bøi menas taqagoat, yaq gøinam-tè gimø-ogeqænām.

⁴⁸ Ta gøinam-te ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv.

⁴⁹ Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, te-te søvakha gigiap giløvusamin, gøinam-te, ndigu ngalam mo:geemín. Yaq ndøgo, søvakha gigiap sège-eqeieqei-ín, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yaq matev até kopó, matev føgøføgakh yá betøndofakhaté, ezoqa ewaqape-te, ndigu bemø-eqeieqei-ez, Mbumbukiam-qa bøi-te.

⁵⁰ Ngalam gigiap qanimáv. Geté mokhov tømømbo-navøem, yaq áv khoqotégø, nqawa ti-mokhov-us-ez? Zo ngalam bezømbu:gu, zo mokho-te. Neka sambi matev-té qanøyagé, yaqyaq-a.”

10

*Nøkenøkem matev ngi:wat-qa yaq-te
(Met 19:1-12; Luk 16:18)*

¹ Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Zudia plovins-te neka Zoden kea yaq-keoqá genøwáv. Yaq até nqawá, ezoqa kopoáv gindupindam, yaq ndego vøe-zømesim, av oskia ge:goam.

² Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembo-matemateømemín, gimbo-bevøpem, “Gè, Mozes-qa guguna manqat, áv khané-ein? Ezoqa kopømbá, sævam sa te-ivav, ó, kopømba mbaín?”

³ Yaq Yesu gèzøbeváp, “Gè, zo Mozes gekha manqat zø-ein, taqa yaq-te?”

⁴ Yaq gimbo-qavøinam, “Mozes áv gene-eín nqægo: Anganeam sævam ivøve-qa tegoat, ndøgo kopømbá. Sakhei zøuvis pepa bepeawám, bembøetoam, ndugu sasa bekhofotav.”

9:43 9:43 Met 5:30 † **9:43 9:43** Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: ⁴⁴ *Ta gøinam-te ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv.* ‡ **9:45 9:45** Até nqáne-k, Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: ⁴⁶ *Ta gøinam-te ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv.* **9:47 9:47** Met 5:29 **9:48 9:48** Isa 66:24 **9:50 9:50** Met 5:13; Luk 14:34 **10:4 10:4** Deut 24:1-4; Met 5:31

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Mozes nandav manqat gepeawam, zapa ndógo: Zo khàpe zøtesapí:z.

⁶ Geté Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, ndego ezoqam, anganeam neká sævam, tèkhakheinóvém.

⁷ Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo géziváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném,

⁸ yaq ndigu ezoqa menas, vómø-kha-kopo-éz. Yaq ndakin ndigu ambá av nqægo, kha menás, av bugukhokhof gi:goam. Geté kha kopó.

⁹ Ndigu Mbumbukiam ndøtøkuzú. Yaq ezoqa beqatøzø.”

¹⁰ Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, khoev-te givesez, ndigu gëmbo-bevøpém, taqa yaq-te.

¹¹ Yaq gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, sævam te-ivav neka sævam vini vø-okí, ndego manqa-zapa ndógó, zas-te. Ndego nøkenøkem matev ndøngiú neka mambe mé:wáv.

¹² Yaq até kopó. Sævam ndugu, zivis tu-ivav, anganeam vini vøndáf, até ndugú-á, nøkenøkem matev ndøngiú neka mambe mé:wáv.”

*Yesu nakhei nqonqon zenda gezømbø-awam
(Met 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Ezoqa nøme, Yesu-te, nakheis ndo-upøgím. Ndigu mõndøzøpóé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín. Geté tegi paev ezoqam gezømbe-khafén, ndigu ezoqam.

¹⁴ Yesu nqanek matev geqeiv, ndego khanakhanakh mbáin, ekeza paev ezoqam-te, gezø-ein, “Nakheis bègeáv no-te. Zømbø-khakházám. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu, av nakheis ngi:gu.

¹⁵ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa Megeat Matev khatiwiav tøgoat, av nakhei nqonqon ngi:gu, ndego teqa Megeat Matev mokho-te gemø-onák.”

¹⁶ Yaq Yesu nginik nakheis, gè-upøgimám, zenda vøzømbø-awam, sasa zøguligulim.

*Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Met 19:16-26; Luk 18:18-27)*

¹⁷ Yesu manqei ndógo ge-ivavtat, yaq ezoqa kopo tendotéit ndógo, Yesu-qa megemege-te, katuk vømøkui, gëmbo-ein, “Nøméndim ezoqam mbomambaqape. No gekha matev nómatønumát, khandi miavmiav vøténdáp?”

¹⁸ Yaq Yesu gëmbo-qavøiu, “Gekha zapá no mbomambaqape ndoqote-næna? Ezoqa mbáin, mbomambaqape. Mbumbukiam mba me:gó.

¹⁹ Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat mõqote-qatéq, av qæ-ein nqægo, ‘Qo ezoqa pakhapakha zøkhanèám. Neka nøkenøkem matev ndøngi:wát. Neka ndø-aqonám. Neka meakha manqat ndømanqaté. Neka khavozam matev ndógó. Qavè neka qavo, gèzøvizáp.”

²⁰ Yaq ngenek ezoqam gendo-ein, “Nøméndim ezoqam. Nqanek guguna manqat ate ndægo nqæmbôpæv, no khapelavøqase qategoam, atema ndakin.”

²¹ Yaq Yesu ngenek ezoqam, gèwawám, kuku matev-ús, gëmbo-ein, “Qan-ímáv. Geté matev kopo nøme nqanéq qoqógó. Vøkhæqáv. Yaq gigiap ate nandaqambe:go, qomøwí. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniqanim, yan manqei-té qoqonø-møvømet. Yaq vøndoqáv. No qonøndó-pæv.”

²² Yaq ndego nqanek manqat ge-ewag, ndego avus-mba mbovoé. Yaq sègewáv. Mbøni vaev-ús. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

²³ Yaq Yesu geqambunim, ekeza paev ezoqam sasa ndowabam, gezø-ein, “Gigiap kopoav ezoqam, ti-te ndigu unimé:-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tu-oz.”

²⁴ Yaq tegi paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Geté Yesu manqat, nqawá genøzø-ein, “Nogi nakheis. Nakhoa føgakh-qapé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te toqotu-oq!”

²⁵ Kemol ndugu, søvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu føgakh andé mbain, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat.”

²⁶ Yaq Yesu-gi paev ezoqam, nqova nøme mba zømbondáf, neka yaqyaq-a gibond, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqám ndøkhandi:v?”

²⁷ Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, “Matev av nqægo, ezoqa kopømba mbain. Geté Mbumbukiam, ndego vini. Matev ate ndægo, ndego kopømbaqapé tego.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia

(Met 19:27-30; Luk 18:28-30)

²⁸ Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nqáe! Ni gigiap ate qægoam, zitá qati-wuøém, qo nqeitaqambe-paev.”

²⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, khoev te-ivav, o namba-qaniap o evo o eve o nakheis tezivaz, o khæe te-ivav, no zapaya neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape zapaya,

³⁰ ndego Mbumbukiam ndakin yage-te nøme mba mbøé-etoám, kopava-qapé, wan andléd ate tægoat, khoev, neka namba-qaniap, neka evøndipakhasæv neka khæe. Geté ndego até ngenøgim matév-a vøndáp, no zapaya. Yaq megemege-te ndo:go, ndego khandi miavmiav ndøndáp.

³¹ Geté ezoqa kopoáv, ndigu ndakin nduo-megetap, gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin ndindopaev, gó:megetát.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:v-at-qa yaq-te ge:zømas

(Met 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Yesu ekeza paev ezoqam namba nakhoa gigeveat, Zelusalem taon-te giqavigat, ndego gèzømo-megetát. Yaq tegi paev ezoqam, nqova zøndáf neka mbøni zøvá, taqa yaq-te. Até ezoqa nømé-a, namba gi-apat, møe ndøgoném.

Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, nqawá genøkhatób, vømø-yakhapus-mba-ez, neka matev-qa yaq-te, ndøgo Zelusalem taon-te tømømbo-fakhan, sasa me:zømas,

³³ gezø-ein, “Nqáe! Ni Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq Zelusalem taon-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qá zenda-té gimøveém. Yaq ndigu manqa ovøyam-te sasa ndøveém, manqat vøkopo:nēm, av nqægo, yá benanīm, neka manqei vini-ak-qa zenda-te vøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu.

³⁴ Yaq ndigu otøotam mé:vewém neka køse vømbøé-pisibømēm, teqa kha-te, neka vøzuīm, pakhapakha sasa mbókhanøēm. Geté khøuwa misika-qa zita-te, ndego nqawa ndøkhandi:v.”

Zems neka Zion, iz akhæe ndape-qa gigoam

(Met 20:20-28)

35 Zems neka Zion, ndigu Zebedi-gi nakheis, tinduzáv ndógo, Yesu manqat vømbø-einim, “Nømendim ezoqam. Nitaqá-viømém. Kopømbâ, niqa poev matev toqogo.”

36 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo gekhâ zópoev, no tæzøgo?”

37 Yaq gimbo-einim, “Niqa poev nqáne. Qo megeat iz kandambaqape toqomøndap, yaq ni ambá qo namba zimi-qonavín, ezoqa nøme, qoqa nakeamo zenda-te vøqøm, neka ezoqa nøme, qoqa yogea zenda-te vøqøm.”

38 Geté Yesu gendo-qavøiu, “Zo zøtezøtezák, gekha matev-qa zonø-einim. Gé, zo kopømbâ, ibøkha khaqain-qape tozo-izam, av no tøte-iz? Neka ibøkha iz ndøgo, no tændap, kopømbâ tozo-upøgim?”*

39 Yaq gimbo-einim, “Ni kopømbaqapé.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ibøkha khaqain-qape ndòzomø-izám, av no tøte-iz. Neka zo ibøkha iz ndòzomø-upøgím, av no tøtendap.

40 Geté gekha ezoqám, noqa nakeamo zenda neka yogea zenda-te timøqonav, ambá av nqægo, nø nøvevesám. Geté ta qonam nonqo, tiqa ndigu tógoát, Mbumbukiam gevevesam.”

41 Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyogem, yaq qaqá ndøgoném, Zems neka Zion-te.

42 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tenø-møváb ndógo, gezø-ein, “Zo mðzøte-zøtéz. Ezoqa ndigu, bawan vinivinimba, kawakawa-za ndizæza, ndigu ezoqa gètøkhonøzát. Neka tigi megetapak, gø:kawæzát, av ekeza poev ndøzømbe:go.

43 Geté zo mokho-te, matev av nqægo bègø. Gekha ezoqám ndego, zo mokho-te iz kandambaqape ndape-qa tegoat, ndego yà be-zoge-tøke-ezoqam-év.

44 Neka gekha ezoqám ndego, zo mokho-te megeat-qa tegoat, ndego andé ezoqa ewaqape-ge yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegó.

45 Até Ezoqam-gé Yø-a, ndego matev até kopó. Ndego ambá ndøgo te-negeavün, ezoqa sasae timbogoat neka vømbó-tøkeát. Geté ndego ezoqa tøkëqa neka teqa kha løvte-te vee-qa ndøgeavün. Yaq ezoqa kopoav, téabete-nqovotáz.”

*Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem
(Met 20:29-34; Luk 18:35-43)*

46 Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon-te gimøfakhaz, yaq nqawa gi-ivøvem, ezoqa kopoáv, namba gi:zav. Yaq ate av-té nakhoa gi:geveat, keoqa-te ndøvem, bøi waev mbain ezoqam møndøqotám. Teqa iz Batimeús. Timeus-gé yó. Ndego ezoqa gigiap-qa zøvi:mám.

47 Yaq ge-ewag av nqægo, Yesu, ndego Nazalet-ak ngéma, yaq ndego sège-akhá, “Yésu. Déivid-ge Zeo. No tanakh gønøgó.”

48 Yaq ezoqa kopoáv, gøguguím, “Qo manqat tia.” Geté ndego kandakanda nøme mba mō-akhayám, “Déivid-ge Zeo. Nø tanakh gønøgó.”

49 Yaq Yesu sège-itán, manqat vø-ein, “Ezoqam nandev, yà betøndowáv, no-te.”

Yaq ezoqa ndego bøi waev mbain ezoqam gømbo-akhaém, gimbo-einim, “Qo khanakanakh mbá qanegó. Qó-itán. Yesu ndeqandó-akhayam.”

50 Yaq ndego até gendego, ekeza ndabua sekeqape, manqei-té genø-ogí. Yaq sasanqá sege-itán, Yesu-te vøwav.

51 Yaq Yesu gømbo-ein, “Qo gekhâ qápoe, no tøtaqa-matanam?”

10:38 10:38 Mak 14:36; Luk 12:50 * 10:38 10:38 Ibøkha khaqain-qape neka ibøkha iz ndape, Yesu-qa nqosøgeap me:manqaté, ndego tendap. 10:39 10:39 Kel 12:2; Veve 1:9 10:42 10:42 Luk 22:25-26 10:43 10:43 Met 23:11; Mak 9:35

Yaq ndego b̄oi waev mbain ezoqam gendo-ein, “N̄om̄éndim ezoqam. No b̄oi keoge-qa n̄ogó.”

⁵² Yaq Yesu gembo-ein, “Qanimáv. M̄oqoqáv. Qoqa unimanqatin nandav, t̄okhakhein̄oqavém.” Yaq ndaf̄oyambá, ngenek ezoqam ḡekewág, neka Yesu v̄omb̄opaev, nakhoa-te gi-apat.

11

*Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on
(Met 21:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)*

¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon gi:khatoot, yaq Betfage neka Betani vemiaiv-te gim̄ofakhaz, Oliv manqei p̄oyat-te nd̄ogo, ndego paev ezoqa menas t̄ene-khofotáv,

² gez̄o-ein, “Tozon̄ózáv nd̄ogo, vemiaiv zoqa megemege-te ndo:go. Tozom̄oz, yaq ndaf̄oyambá, zo donki nakhasam zom̄o-ometám. Gémpotavát. Ta donki nakhasam-qa zita-te ndo:go, ezoqam bugukhokhof qomateáv. Yaq sozó-nq̄ovot̄ovém, sasa zot̄ondó-ituím.

³ Geté ezoqa tez̄obevap av nq̄ægo, ‘Gekha zapá, ngunuk donki nqazo-nq̄ovotavet?’ Yaq zo áv qaz̄omb̄óé-einím nq̄ægo, ‘Evez̄oza mbopóe, ngunuk. Yaq ndego nakhamás, nango nd̄oz̄o-nd̄o-khofotáv.’”

⁴ Yaq nginik paev ezoqam gizav, donki nakhasam m̄ond̄o-ometám. Khoev mboqog tambav-té gumopotavám.

⁵ Yaq ezoqa n̄ome, giwaniapam nd̄ogo, ḡez̄obeváp, “Zo gekhā z̄ogot? Gekha zapá, nanduv nandozo-nq̄ovotavet?”

⁶ Yaq paev ezoqam, manqat áv tizimbi-ein, av Yesu gez̄ombe-ein. Yaq ndigu s̄egez̄oták.

⁷ Yaq donki ndugu, Yesu-té gindu-ituím. Yaq até gindigonem, ekeza ndabua donki-qá zita-té gim̄b̄oe-khafuzím, Yesu v̄o:qom.

⁸ Yaq ezoqa kopoáv, Yesu-qa megemege-te, ekeza ndabua mo:m̄otagát, nakhoa-te, neka ezoqa n̄ome vuv v̄ond̄oqogaz, sasa mo:m̄otag.

⁹ Yaq ezoqa n̄ome Yesu-qa megetam-te v̄o:megetam-a, n̄ome v̄ond̄opavam, ndigu áv gini-akhaemát nq̄ægo, “Hosána! Iké: Mbumbukiam-te! Ndego ngenek ezoqam b̄ekhakhein̄ovém, Evez̄oza-qa iz-te ngegeav.

¹⁰ Mbumbukiam teqa Megeat Matev b̄ekhakheinám, ndego ni tenimbo-kawaevtat, av bugukhokhof nigi atanakha Deivid ginimbo-kawaevtam. Hosána! Iké: te-te, ndego uni ova-in ngo:yage!”

¹¹ Yaq Yesu Zelusalem taon-te gem̄-on, ndego Mbumbukiam-qá khoev-té gen̄owáv, gigiap ate q̄ægoam v̄om̄oq̄eiv. Yaq taqa zita-te, Betani vemiaiv-té gen̄oveséz, tegi paev ezoqam tuelv namba. Zapa nd̄ogo, kh̄o-ua ḡesinanát.

*Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, yaq sa qakusi
(Met 21:18-19)*

¹² Yaq kh̄o-ua n̄ome qandopave, Yesu Betani vemiaiv nqawa ge-ivav, yaq nakhoa livin nd̄o-ugu, ifi mbovin.

¹³ Yaq Yesu b̄oi ge-ogi, fig tae mba mo:q̄eiv, qandoyam. Esokho m̄ond̄ombo-goám. Geté av̄onin-te nd̄ogo gewav, nanga-qa gem̄okewag, esokho mba nd̄oq̄eiv. Tae nanga mbain. Zapa nd̄ogo, taqá viáv mbá.

¹⁴ Yaq Yesu até gendego, ta fig tae nd̄ogo manqat v̄omb̄o-ein. Gembo-ein, “Qo tae nanga nqawa q̄óviamák. Ezoqa nango ḡelogemák qo-te.” Yaq Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat m̄ond̄oyogém, ge-ein.

*Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam
(Met 21:12-17; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)*

¹⁵ Yesu Zelusalem taon-te gevesez, Mbumbukiam-qa khoev uta-te nqawa ge-on, yaq até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu-wiat, gengeasám, neka lou-qasis vøzø-nqagim, ndigu møni gi-enendtat neka ndigu kuvøkuvu, Mbumbukiam-te løvusam nonqo, vøwiat.

¹⁶ Yaq ndego ezoqa takeáv, gigiap Mbumbukiam-qa khoev uta yaq-keoqa gisinatam.

¹⁷ Yaq Yesu gè:zømesím, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, ‘Noqa khoev, bawabawan ate ndigu-qá guliguli khoev ndógoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev zø-enendém, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khoev.”

¹⁸ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu Yesu laelae-qá nakhoa mbovawém. Ndigu møe mbogoám. Zapa ndógo, ezoqa ewaqape, teqa nømendim manqat, mbøni zølév.

¹⁹ Yaq qakhagus ndógo, Yesu neka tegi paev ezoqam, Zelusalem taon nqawa tñni-ivøvév.

*Unimanqatin matev-qa yaq-te
(Met 21:20-22)*

²⁰ Khøuwa nøme qandopave, Yesu ekeza paev ezoqam namba nakhoa gigeveat, sège-keogém ndógo, ta fig tae ndógo, manqat gembo-ein, gèpakhá. Até lu-té.

²¹ Pita até gembo-matavupám, Yesu tae manqat gembo-ein. Yaq ndego Yesu áv gembø-ein nqægo, “Nømendim ezoqam. Qotékewäg. Ta tae ndógo, nømøkhaiya soqain-te qoqove, møndø-pakhá!”

²² Yaq Yesu gezø-ein, “Zo Mbumbukiam vø-unimanqatiním.

²³ No unimanqatin nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, nqanek manqei pøyat tembo-ein av nqægo, ‘Soqøqavíg, neka ndaola-tè qomøbøiäq,’ yaq ndego nakeap mbain tøgoat, teqa mbøni-te, geté gè-unimanqatin av nqægo, matev segéfakhän, av manqat ge-ein, yaq matev segembó-fakhän.

²⁴ No nqazø-manqate. Gekha matev ndógo, zo tozombøe-guligulimat neka Mbumbukiam vøzømbøé-viømemät, zo vø-unimanqatiním, av nqægo, matev møndø-fakhän. Yaq zo zøndapém.

²⁵ Geté zo tozo-guligulimat, yaq zo ezoqa nøme-te qaqa tøzøgoat, ndigu zo manqa-zapazapa gizøgo, yaq zo sà bezømbo-navøém. Yaq zoge Zøve ndego, yan-te ngo:yage, até zoqá manqa-zapazapá-ya, segembøé-navøém.”*

*Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qá iz-tè, ndego matev gematønumat
(Met 21:23-27; Luk 20:1-8)*

²⁷ Yesu tegi paev ezoqam namba, Zelusalem taon-te, nangó ginøveséz. Yaq Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gu-okhoam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme, tinduzáv ndógo,

²⁸ gimbo-einim, “Qo gekha ezoqam-qá iz-tè qonógot, nandav matev nandoqo-matønunit? Iz gekha ezoqám qá-etoam, matev av nqægo ndoqo-got?”

11:17 11:17 Isa 56:7; Jer 7:11 **11:18 11:18** Mak 14:1 **11:23 11:23** Met 17:20 **11:24 11:24** Met 7:7 **11:25 11:25** Met 6:14-15 * **11:25 11:25** Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndógo. Ta manqat nqáne: ²⁶ Geté zo ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa navøpøteav tøgoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó, zoqa manqa-zapazapa, sa gembøé-navøemák.

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanøgó, zo-te. Zo yaq tozonø-qavøinam, yaq no ndæzø-eín, av nqægo, no matev gekha ezoqam-qã iz-tê qatø-matønumit.

³⁰ Zønømbé-einím. Gê, Zion, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz Mbumbukiam-tê, ó, manqei-qape ezoqam-tê gendap?”

³¹ Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazí-einím? Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-tê gendāp,’ yaq ndego ni āv ginimbí-eín nqægo, ‘Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?”

³² Geté tizimbo-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tê gendāp,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, ndøndo-qambúz ni-te, qaqa vønígū.”

Ndigu megetapak, mœ ndøgoám, ezoqam-te. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, āv gini-unimanqatintám nqægo: Zion, ndego Mbumbukiam-gé manqa vevizam ezoqám.

³³ Yaq Yesu āv gimboe-qavøinám nqægo, “Ni nítinøtenák.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qã iz-tê qatøgot, nqanek matev.”

12

Yaya etæ manqat, khæ keoge ezoqam-qa yaq-te (Met 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Yaq Yesu yaya etæ ndøngáz, gezø-ein, “Ezoqa møndøgoám. Ndego waen khæ ndøkhá, uta vø-ogi, neka waen nanga pesegim nonqo, manqei vø-oz, neka khæ qeivi nonqo, khoev eqawat-qape vøwev. Yaq khæ ndøgo, ezoqá nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav.

² Yaq waen nanga qakhata ndøgo, ndego khæ eve, sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu, ma khæ gimboe-kewagam. Ekeza waen nanga upøgim-qa ndøgoám.

³ Geté ndigu khæ keoge ezoqam, até gindigonem, ngenek sasae ezoqam gëmøvøinám, vøzuim, yaq khakha-mba nango sasa ndøkhofotøvem.

⁴ Yaq ndego khæ eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv. Geté ndego kawa-té ginømbø-khanæmém, mivi matev vømbø-etømem.

⁵ Neka sasae ezoqam nøme gekhofotav, yaq ndigu pakhapakha mbokhanøém. Ngenek waen khæ eve, sasae ezoqa nøme kopoáv gekhofosumam. Nøme ndigu gèzitagám, neka nøme pakhapakha vøzø-khanæmam.

⁶ Yaq ngenek waen khæ eve, ekeza yo mba mbogoám, ndego gembøe-khafuatam. Yaq vaev ndégo tekhofotáv, ekeza manqa ge-ein, ‘Ngenek nogé yó. Ndego ndømbø-vizumém.’

⁷ Geté ndigu khæ keoge ezoqam gi-ometam, ekeza mokho-mba, āv gini-einím nqægo, ‘Ngenek khæ eve-gé yó. Waen khæ ngének genó-kawa-év. Zílaém. Yaq khæ nqanek, gemøniqá.’

⁸ Yaq até gindigonem, gëmøvøinám, pakhapakha vømbø-khanøem, khæ bavokho sasa ndø-ogi:nam.”

⁹ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq gezø-ein, “Ge zò, ndozo-matavap? Ngenek waen khæ eve, gekha matev ndøgó? Ndego āv genégó nqægo: Ndego ndøndowáv, ndigu khæ keoge ezoqam pakhapakha vømøzø-khaneām, neka waen khæ, ezoqa vini sasa zø-etoám.

¹⁰ Ge zò, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo?”

'Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu mōndōmō-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.

11 Nqanek matev, Evezōza ndōmatanám.
Ndōgo qanimav tantáv, niqa bōi-te.' "

12 Yesu nqanek manqat gezō-ein, yaq Zu megetapak, mōvōiwat-qá nakhoa mbowawém. Geté ndigu ezoqa bawan-qape-qá mōe ndōgoám. Yaq ndigu Yesu sēge-ivōvém, vōzav.

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbōe-matemateōmemin
(Met 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Khōuwa nōme, Zu megetapak, Felisi ezoqam neka Elod-gi zifuap ndōkhofotáz, Yesu-te. Ndigu ambá gembo-matemateōmemín. Yaq Yesu manqat soqain te-einin, yaq ndigu ambá gemōvōinamín.

14 Yaq ndigu tinduzáv ndōgo, vōmbō-einim, "Nōméndim ezoqam. Ni mōtinōtén. Qo unimanqatin ezoqám. Qo mōe mbaín, ezoqam-te. Geté qo manqat sōqo-manqaté, oskiá ndōgo, ezoqa kandakanda o ezoqa khasōkhasis. Neka qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zōmesim, qo unimanqatin manqat mba qomanqaté. Qonimbí-eín. Kōpōmbá, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khaféáp? Moni ndizí-abumat, ó, mbaín?"

15 Ndigu nqanek manqat gi-einim, yaq Yesu mōndō-matōvém, ndigu matemateam-qa mbogoám, yaq gezō-ein, "Zo gekha zapá, no matemateam-qa ndozonōgo? Moni mokho zōtōndé-ndōpōzēm, batézōmet."

16 Yaq ndigu moni mokho gindu-ndōpōzem, vōe-ometem. Yaq gezōbevap, "Gé, gekha ezoqam-qá bugug neka iz mó-go, nginik moni mokho-te?"

Yaq gimbo-einim, "Siza-qá bugúg, neka teqá iz mó-gó."

17 Yaq Yesu gezō-ein, "Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiáp ndōgo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát."

Yesu nqanek manqa qavōiwat gezō-ein, yaq ndigu nqova ndafe kandambá.

Sadusi ezoqam, Yesu lōvōte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimbōe-bevōpem
(Met 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, āv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemō-khandi:zák, lōvōte-te. Yaq ndigu Yesu bevap mbogoném,

19 gimbo-einim, "Nōméndim ezoqam. Mozes ni āv ginimbi-peawám nqægo: Ezoqa tenanimat, sæva te-ivavat, patu qataveav vōgoát, yaq ngunuk ngæmam, namba qawan be-okíát, tege namba qawan, ndego genanim, patu bembō-qatayat.

20 Qotōndé-ewāg, nqanek emanqat. Angana mōndōgoám. Evenáp. Até gi:goam sevén. Yaq khōuwa ndego, sævam ndō-okí, vōnanim. Patu qataveáv.

21 Yaq eveqase ndō-okí, ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Geté ndego matev até kopó, patu qataveáv genanim. Yaq até ndego-a, teqa zita-te geqan, matev até kopó.

22 Yaq matev até gemát, atema ndigu evenap seven ate gi:goam vōmū-pakhaez. Ndigu patu qataveáv. Yaq vaev até sævám-a, vōnanim.

23 Gé, ezoqa unimanqatin lōvōte-te tikhandi:z, yaq ta khōuwa-te ndōgo, timō-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gú zas ndōgoát? Zapa ndōgo, ndigu evenap ate gi:goam, ngunuk sævam kopó ndōkawawát."

24 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa matavap soqain, zo ndozo-matavap av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu lõvøte-te nango gemø-khandi:zāk. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neka teqa bazaføgakh zøtezateáv.

25 Ezoqa lõvøte-te nango timø-khandi:z, ndigu andé enzol ezoqam me me:goát, ndigu yan-te ngo:yage. Nøkenøkem matev mbain.

26 Geté lõvøte-te toqo-khandi:q, taqa yaq-te, gè, zo Mozes-qa mbuk-te, emanqat mozó-geveømem, tae-qase-qa yaq-te, qawageapam? Ta emanqat-te ndøgo, Mbumbukiam Mozes av gembøe-ein nqægo, ‘No Eibleem-gé Mbumbukiám, neka Aezek-gé Mbumbukiám, neka Zekop-gē Mbumbukiám.’

27 Nqanek manqat ni av qaninømánd nqægo: Ndigu ezoqam zua ndøkhandi:zát, Mbumbukiam namba. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, lõvøte ezoqam-gē Mbumbukiám, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám. Yaq nakémbá, zo Sadusi ezoqam, zoqa matavap soqain, zo ndozo-matavap, av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu nqawa gèkhandi:zatak.”

Matev kandakanda menas ndøgo, matev ate ndægo qaløvuam

(Met 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Yesu Sadusi ezoqa namba manqa gi-itumbumam, yaq Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqa kopo mõndøgoám, tiqa manqat vø-ewag. Yaq geqeiv av nqægo, Yesu qavøiwat mbomambaqapē gezø-ein, yaq ndego tendowáv ndøgo, bevap nõme vømbøgo, gembø-ein, “Gè, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, gekha matév mó:megeat?”

29 Yaq Yesu gembø-qavøiu, “Matev nqo:megeat nqáne, ‘Gendoyogé, Izlael ezoqam! Evezøza, nigí Mbumbukiam, Evezøza sa ndégo. Mbumbukiam nõme mbain.

30 Kuku yá betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa matavap-te neka uni qoqa bazaføgakh-te.’

31 Neka matev kandambaqape nõme nqáne, ‘Ezoqa nõme-te, kuku av tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.’ Matev kandakanda nõme mbain, nqanek matev menas qaløvuam.”

32 Yaq ngenek Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam, Yesu gembø-ein, “Nõmendim ezoqam. Qanimáv. Qoqa manqat unimanqatín. Evezøza yakhapús, Mbumbukiam. Mbumbukiam nõme mbain.

33 Neka unimanqatín. Kuku yá betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoqa matavap-te neka uni qoqa bazaføgakh-te. Neka ezoqa nõme-te, kuku av tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go. Matev kandakanda sa nqáne. Taoká ndøgo, Mbumbukiam-te søvakha gigiap nqazi-løvusam, o gekha etoam matev nõme nqazimbogo.”

34 Yesu geqeiv av nqægo, ngenek ezoqam-qa qavøiwat mokho kandambá, yaq av gembøe-ein nqægo, “Qo qambaqapé mbá, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te.”

Yaq taqa zita-te, ezoqa mõe ndøgoném, Yesu bevap nõme vømbøé-goném.

Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mba, geté ndego até tege Evezøzá

(Met 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, ezoqa gezømesimat, yaq av gezømbe-beváp nqægo, “Gè, zo ndozo-matavap? Gekha zapá, Mozes-qa

guguna manqat nɔmendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, Mesaya ndego, Deivid-gē zeō?

³⁶ Deivid ekezán, Nqova Mbomambaqape mokho-te, Mesaya-qa yaq-te ge-ein:

Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín nqægo,

‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

Até qóqotát, atema no qogí qaqa ezoqam

qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.’

³⁷ Deivid ekezan, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám. Yaq gé, ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

Ezoqa kopoáv, Yesu namba giwaniapam, teqa manqat giyogem. Yaq ndigu teqa manqat gèzømbe-khaneatám.

Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nɔmendim ezoqam-qa yaq-te gegugub (Met 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸ Yesu ezoqa ge:zømesimat, nøme āv gezømbe-eín nqægo, “Gò:feazoát, Mozes-qa guguna manqat nɔmendim ezoqam-qa yaq-te. Ndigu tözømbe-khaneát ndøgo, ti-okhoat, ndabua loloakh mbomømboma ndø-uzupát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate,

³⁹ neka guliguli khoev-te neka lou loge kandakanda-te ndøgo, iz akhayapak-qa qonam nonqo-te vøqonumát.

⁴⁰ Ndigu ngængæm zømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gigiap vøzø-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh ndøgoatún. Yaq nakémbá ndigu yaq-fia nqosøgeap, nøme mba mó:ndapém.”

Ngæmam-qa etoam matev, Mbumbukiam-te

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, moni nqeisam nonqo avønín-té geqotám. Ndego ezoqa ndøzømetát, moni ginqeisumat. Gigiap kopoav ezoqam kopoáv, moni kandakandá ginqeisumat.

⁴² Yaq até sævám-a vøndōwav. Ndugu ngæmám. Gigiap-av ezoqám. Zivis møndømbo-naním. Gunduwav, moni mokho khasøkhasis menas vønqeitaz. Nginik moni, tiqa fia khapímbá. Ande āv penpakha kopó ndi:gu.

⁴³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndømøváb, gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Ngunuk gigiap-av sævam, moni kandambá gu:nqeitaz, āv tiuká, av ezoqa ewaqape nøme, moni gi:nqeisumat.

⁴⁴ Zapa ndøgo, ndigu ezoqa nøme, moni kandakanda ambá gini-nqeisumám. Geté ndigu moni nøme kopoav-qapí ndizøgo. Geté ngunuk ngæmam, viní. Ndugu moni ate gimbøegoam, sùgumu-āb. Nøme mbain, tuqa yage nonqo.”

13

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa

(Met 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ivavtat, yaq tege paev ezoqa kopo nøme, āv gembøe-eín nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qotéqéiv! Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo, khoev qaniqanimáv tantáv. Nandi kandakanda mbá ginipuan.”

² Geté Yesu gembo-qavøiu, “Khoev kandakanda ate ndægo, ndoqo-qeivi, manqei-té qamø-khaxhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Met 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv, vømøqom. Ta manqei poyat ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev yaq-keoqá qagó. Pita neka Zems neka Zion neka Endlu, ti-mba ndígu tigoám, te namba. Yaq äv gimboe-bevøpém nqægo,

⁴ “Qonimbí-eín. Matev nandav, qoqote-manqatam, gekha khøuwā qanéfakhān? Neka andé gekha matev me nitíqeivím, ni tøtinøten, av nqægo, nqanek matev ate ndægo avønín gëfakhanām?”

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Zo ezoqa betúbám.

⁶ Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa äv gizømbé-manqatát nqægo, ‘Ezoqa, nó’, neka ezoqa kandambá titubumat.

⁷ Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka nakhag u vozó-ewagát, zo møe ndøgø. Matev av nqægo, ndøkhæ-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev zuá.

⁸ Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndøgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapát, neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemát. Manqei vinivinimbá. Kopoáv. Manqei nøme-te, lou mbaimbai zøwagát. Geté nqanek matev ate ndægo, ngazu mbá. Ndøgo kopømba ande av-té, sævam tui-ova, nqosøgeap ande tuikhantav.

⁹ Zo aiyá qazøgoát. Ezoqa zo manqa ovøyam-té ginø-abumát neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev mokho-te vøfebumát. Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá megemege-té ginø-abumát, yaq zo ndigu noqa yaq-te vøzøté-zømasát.

¹⁰ Geté ezoqa bawabawan ate ndi-gu, Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape bëtøkhæ-yogém, yaq vaev manqei-qape tømø-navøem.

¹¹ Zo tigavemat neka manqa ovøyam-te vø-abumát, zo naqanøká ndøföfogëmém, av nqægo, andé gekha manqat me zomø-einimát. Zapa ndøgo, matev tøfakhanumat, yaq matavap Mbumbukiam zø-etoumát, zo andé gekha manqat me zøté-manqatát. Yaq zo ambá av nqægo, zøkezan zømanqatát. Geté Nqova Mbomambaqape ndømanqatát.

¹² Ezoqa nøme, ekeza namba-qaniap løvøte-té ginø-abumát neka evøndipakha nøme, ekeza nakheis løvøte-te vø-abumát. Neka nakheis nøme, ekeza evøndipakha segezø-qambuzát, løvøte-te vø-abumát.

¹³ Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka qaqa vøzøgoát, no zapaya. Geté gekha ezoqām ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndømø-khandí:v.”

Gigiap soqaqape tøfakhan, Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te
(Met 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, gigiap soqaqape zøqeivím. Geté khæfeap kandambá, gigiap av nqægo tøu-wuøyat ndøgu. (Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tegeveam, mokho bëmboqeiv.) Zo nqanek gigiap tozoqeivim, yaq gekha ezoqām ndigu, Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-té giabenø-khokhóz.

¹⁵ Gekha ezoqām ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te bē-øn, gigiap vømøndó-upøgim.

¹⁶ Neka gekha ezoqām ndigu, khae-te tisasætet, ndigu ndabua upøgim-qa bevèséz.

¹⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé:-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge.

¹⁸ Mbumbukiam zombó-vi:mát. Nqanek matev, qozaq viav-te befákhán.

¹⁹ Viniv ndøgo, ta khøuwa-te tøfakhan, føgakh-mbá tantáv. Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, matev føgakh-qape fakhaneáv, av ta khøuwa-te ndøgo tæfakhan. Yaq até taqa zita-té-a, matev føgakh-qape av nqægo, nango gemó-fakhanák.

²⁰ Geté Mbumbukiam matavap é-mõndo:vé, av nqægo, khøuwa ndø-tokhopogeaqasí:z. Mbain tøgønín, yaq ezoqa kopo ambá gemó-khandi:vák. Mbumbukiam, khøuwa, ti zapaya ndigu tené-tokhopogeaqasí:z, ndigu ekezan gevevesam.

²¹ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa tezø-ein, av nqægo, 'Ngé! Mesaya ngének,' ó, 'Ndé. Mesaya ndégo,' yaq zo ndø-unimanqatíním.

²² Zapa ndøgo, khokho Mesaya neka khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndøfakhanám. Ndigu matev kandakanda neka umingiap matev ndømatønumát. Yaq kopømba tøgønín, até ndigú-a, Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá ndætubám.

²³ Geté zo aiyá qazógoát. No ndakin matev ate ndægo, tømø-fakhanam, møezømbe-eín."

Yesu nango tendoqavan

(Met 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ Yaq Yesu manqat nõme gezø-ein, "Ta khøuwa-te ndøgo, nqanek viniv kandambaqape tømē-navøem, yaq khøuwa waev segembó-navøém, neka lõvøyak beawap mbáin,

²⁵ neka nduku yan-te ngo:go vøndó-o:áz, neka gigiap føgøføgakh yan-te nqo:go, vøkukuvøém.

²⁶ Yaq ezoqa Ezoqam-gé Yo ndø-ometám. Khaiya ozoz-té genøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús.

²⁷ Yaq ndego enzol ezoqam ndókhofofósám, manqei-qape ate nqægo, khøuwa vøndē-fakhanín-a, vømē-sinanín, neka sanqa-sanqa vømbō-anam. Yaq gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam gevevesam, manqei-qape ande av khandēvavet, enzol ezoqam gémøváb."

Yesu ge:zømas, ande av kintzøtéz, av nqægo, teqa qavøne khøuwa avønín

(Met 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Yaq Yesu manqat nõme gezø-ein, "Zo fig tae-té qazøté-zøtéz. Tang-te mbusa tøfakhanam, esokho vøqabám, yaq zo mõzøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín.

²⁹ Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tøfakhanumat, yaq zo søzøté-zøtéz, Ezoqam-ge Yo, avønín gendóqaván.

³⁰ No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nõme, ndakin ngiyage, naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanám.*

13:17 13:17 Luk 23:29   **13:19 13:19** Dan 12:1; Veve 7:14   **13:22 13:22** Veve 13:13   **13:24 13:24-25** Isa 13:10; Joel 2:10, 31; 3:15; Veve 6:12-13   **13:26 13:26** Veve 1:7   **13:27 13:27** Met

13:41   * **13:30 13:30** Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nõme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam.

³¹ Yan neka manqei-qape ndòmø-navøém. Geté noqa manqat gemó-navøemák.”

Ezoqa mè:zøtezák, Yesu gekha khøuwa-tē gendé-qavān
(Met 24:36-44)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqa mè:zøtezák, nqanek matev gekha khøuwa-tē neka gekha khøuwa iz-tē qanéfakhān. Até enzol ezoqām-a, yan-te ngo:yage, neka até Yó-a, zøtezeátv. Geté Eve yakhapús sege:-otév.

³³ Yaq nakémbá. Aiyá qazógoát. Gø:feazoát. Zapa ndógo, zo khøuwa iz zøtezøtezák, ta matev ndógo tøfakhān.

³⁴ Ndógo kopømba ande av ndægo, ezoqam manqei nøme-te tewav. Khoev te-ivav, yaq ekeza gigiap, tegi sasae ezoqam-qá zenda-té genø-awám, timbø-qeivat. Ezoqa vinivinimba, sasae vinivinimbá tezø-etoam. Yaq ndego ezoqam mboqog tembo-kewagat, āv gembøé-ein nqægo, ‘Qo oskia mo:feaqoát.’

³⁵ Até zó-a, gø:feazoát. Zapa ndógo, zo zøtezeátv, gekha khøuwâ, ndego khoev eve tendoqavan, khagūs o lova u-mbā, o kokolok tui-ogea o qanaqanus tænqovet.

³⁶ E-mozoto-khakheinám. Soqáin ndógo, ndego nqova tezøndaf, yaq zo venanqei sømbiam-tē gēzømēt.

³⁷ Nqanek manqat zo nqazø-manqate, no ezoqa ewaqape nøte-zømastét. Manqat nqáne: Oskia mo:feazoát!”

14

Yesu gimbo-voqoem

(Met 26:1-5; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

¹ Khøuwa menas mba mu-ewabám, atema Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te neka ta khøuwa kandakanda nøme ndigu, flawa ponøvemav gilouzatun. Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam nakhoa-qa ndøvawát, Yesu ande āv kimbøé-matemateømēm, neka vø-møvøinām, sasa ndólaēm.

² Geté ndigu āv gini-einim nqægo, “Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønømēm. Soqáin ndógo, ezoqa qaqa tigonem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndøfakhān, ti mokho-te.”

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz

(Met 26:6-13; Zion 12:1-8)

³ Yesu Betani vemiaav-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon, bugukhokhof kha sisi-us ndógoám. Yaq Yesu ate av-té lou ge:logat, sævam kopo tunduwáv ndógo, botol-qase vøndøndap. Tae et sisip qanimav-qape mu-nqeitavám. Taqa fia kandambá tantáv. Yaq ndugu até gundigu, botol gumboqòā, tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kawa-te sasa mo:qouz.

⁴ Ezoqa nøme, nqanek matev giqeivim, ndigu khanakhanakh mbaín, neka yaqyaq-a gibond, “Gekha zapá, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa gungiu?”

⁵ Nqanek gigiap fia kandambá tantáv. Moni mokho tri andled mõndø-løvuám. Ngunuk ambá gewiín, fia kandambaqape vøqasin, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizø-etoamin.” Yaq ndigu ngunuk sævam gèmbø-ponqomēm.

⁶ Geté yaq Yesu gezø-ein, “Sègembo-ivøém. Gekha zapá, zo ngunuk sævam viniv nqazombøe-veet? Ngunuk matev mbomambaqapé gunø-matanam.

⁷ Zo gigiap-av ezoqam namba, oskia zøté-yageapát. Yaq gekha khøuwā ndøgo, zo tøzø-pøovat, kopømbaqapé tozozø-tøkeat. Geté no namba, oskia zì:yageák.

⁸ Matev eqeieqei ndøgo, ndugu kopømbaqape qagoam, tumatanam, møndø-matanám. Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guogouz, ndugu no otønat nonqo me:khakheinømbém.

⁹ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqei-tè ndøgo, ezoqa Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat, manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa ngunuk sævam-qa yaq-te mé:manqatát, matev mbomambaqape av guimatanam, neka ngunuk vømbøé-matavupát.”

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqat gi:kopo-nem, Yesu tiqa zenda-te teve
(Met 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Yaq Zudas Iskalit, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv gegoam, ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv, manqat vømø-kopo-nem, av nqægo, Yesu tiqā zenda-tè genøvé.

¹¹ Yaq ndigu khanakhanakh kandambá gindapem, teqa manqat giyogem, neka yaq-moni etoam manqat vømbø-einim. Yaq Zudas nakhoa-qa ndøváo, Yesu tiqa zenda-te, ande av kenévē.

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog
(Met 26:17-25; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

¹² Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo, ndigu Pasova lou loge nonqo, sip nakheis gizitagatun, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-bevøpem, “Gé, qoqa poev gekhám? Ni gekham-tè qatiniáv, Pasova lou vøimøqá-khakheinømēm?”

¹³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqa menas ndøkhofotáz, gezø-ein, “Zelusalem taon mokho-té qazonøzáv. Yaq ezoqam zomø-ometám. Ibøkha ndø-eqatét. Yaq zombø-paevém.

¹⁴ Khoev mokho-te te-on, yaq ta khoev ndøgo, khoev eve av qazømbøé-einim nqægo, ‘Nømendim ezoqam av geqande-beváp nqægo: Noqa khoev kouwat gekham-tè qágo, ma nogi paev ezoqam namba Pasova lou teimilog?’

¹⁵ Yaq ndego zo khoev kouwat kandambaqape mé:zømás, khoev ova ndo:go. Qonam nonqo neka lou-qase khakheitáp. Yaq niqa lou ndøgo tozomø-khakheinømēm.”

¹⁶ Yaq nginik Yesu-gi paev ezoqam, taon-qape-te gizav, ndigu matev av timiqeivim, av Yesu gezømbe-ein ndægo. Yaq ndigu Pasova lou vømø-khakheinømem.

¹⁷ Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba tinøpindám ndøgo, lou loge-te vøqonav.

¹⁸ Yaq ate av-té lou gi:logat, Yesu av gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa kopo, ndakin lou nqazologet, segenø-qambún, neka no qafa ezoqam-qa zenda-te vøvé.”

¹⁹ Yaq tegi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu mbøni zøvá. Yaq ezoqa kopokopo ate gi:goam, av gimboe-bevupát nqægo, “Eisa. Qo ekeqá no gote-manqaté.”

²⁰ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ezoqa tuelv nqazo-qonøve, no namba lou yaf-te nqazi-afønunit, ezoqa kopo ngú:gú.

²¹ Ezoqam-ge Yo ndønáním, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein. Geté te-te ndego, unimé:-soqá, ndego Ezoqam-ge Yo sa temboqambun, neka qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvê. Ngenek ezoqam qaneav tøgonin, ambá qanimáv te-te.”

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan

(Met 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

²² Ndigu ate av-té lou gi:logat, yaq Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Mòzo-upøgím. Nqanek noqá khá.”

²³ Yaq izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, ekeza paev ezoqam sasa zø-etoam. Yaq ndigu ate gi:goam sùgumu-izumát, ta izam nonqo kopo-te.

²⁴ Yaq Yesu áv gezømbe-ein nqægo, “Nqanek noqá kóuk. Mbumbukiam poev mé:-unimanqatín, tegi ezoqam namba. Noqá kouk, ezoqam kopoav zapayá qanévá.

²⁵ No unimanqatín nqazø-manqate. No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nø-izák. No sa ndøgo tømé-iz, ta khøuwa-te ndøgo, no Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te, waen ndakinak tæmø-iz.”

²⁶ Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqaem, yaq Oliv manqei pøyat-té ginøzáv.

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam

(Met 26:31-35; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)

²⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo ate nqazøte:go, møe zóbøin. No sozø-nøuvøném. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, ‘No sip keoge ezoqam nólaváo. Yaq sip segemø-panqaním.’

²⁸ Geté no løvøte-te tøtøndo-khandi:n, yaq Gelili plovinis-té qatønáv. No é-ndøto:má ndøgo, zoqa megemege-te.”

²⁹ Geté Pita gendo-ein, “Ezoqa ewaqape, qo ambá giní-qouvøqém. Geté no, nóqouvaqák.”

³⁰ Yaq Yesu gembo-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nqægo lova, kokolok menas naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

³¹ Geté yaq Pita manqa qavøiwat gego, manqat bazaføgakh-ús ge-ein, “Av taoká. Oskía ndøgo, no totonaním, qo zapaya, no notó-nawamák, qoqa yaq-te.”

Yaq até tegi paev ezoqa nømé-a, manqat kopó, áv tini-manqatám.

Yesu Getsemani manqei-te gemø-guligulim

(Met 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khæ manqei-té ginøzáv. Taqa iz, Getsemani. Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi paev ezoqam, áv gezømbe-ein nqægo, “Até vo:qonøvé nqanek. No nomø-guligulím.”

³³ Yaq ndego ti-mba ngínik gekhatób, namba gi:zav, Pita neka Zems neka Zion. Yaq Yesu mbøni vaev matev mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag.

³⁴ Yaq gezø-ein, “Noqa mbøni kandambá qanévá. No avønín, nønáním. Até vøgó nqanek, neka até vo:tiawét.”

35 Yaq Yesu elavøqase nøme vøwaw. Khapémhá. Yaq katuk ndømøkuí. Bugug manqei-té, vøguligulim, av nqægo, “Kopømba tøgoat, ta matev ndøgo, tønøfakhan, ambá sege-løvumbín.”

36 Neka nøme āv gene-eín nqægo, “*Aba!* Tát! Qo kopømbaqapé, matev ate ndøgo toqogo. Nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo andé ibøkha khaqain-qape me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín. Geté matev āv tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá ndøgo, av no nqanømbe-poev.”

37 Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezømét ndøgo. Gèsømbiám. Yaq Yesu Pita gembo-ein, “Sáemon! Qo qóbuvit? Ge qó, kopømba mbaín, no namba elavøqase toqote-tiawet?”

38 Zo até vo:tiawét, neka gèguligulimit. Soqain ndøgo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zō-o:áz. Unimanqatín. Nqova poev ndømbøgó. Geté kha, bazaføgakh mbaín.”

39 Yaq Yesu nangó genøwáv, vømø-guligulim. Guliguli manqat até kopó, av bugukhokhof ge:guligulim.

40 Yaq tegi paev ezoqa misika-te nango gendovesez, gezømet, ndigu nqawá ginø-sømbiám. Venanqei baza khåpe zømbepós. Yaq gisuz ndøgo, ndigu mè:zøtezák, gekha manqat mbó-einím.

41 Yaq Yesu nqawá genøwáv, vømø-guligulim. Yaq qambo-misika, tegi paev ezoqam-te nango gendovesez, gezø-ein, “Zo sekembā sozó-sømbiapet neka pusá zótavet? Sag! Khøuwa iz møndøndáp. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té ginøveém.

42 Mòzosúz. Biziniáv. Ngé! Ezoqam ngének, no ezoqam-qa zenda-te teve!”

Yesu gimøvøinam

(Met 26:47-56; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12)

43 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, Zudas tènèfakhán. Tegi paev ezoqa tuelv, ezoqa nøme ndøgo tegoám. Ezoqa kopoáv namba me:geavún, ndigu kaiya neka ndawa vøndø-upøgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak kandakanda ndokhofotáz.

44 Zudas, manqat é-møndøzø-eín, av nqægo, “Ezoqam ndøgo, no tængenøtam. Ndøgo tozó-møvøinám, neka gømbo-kewagét, tozoqavaz.”

45 Yaq Zudas até gendego, Yesu-té genøwáv, gembo-ein, “Nøméndim ezoqam.” Neka sasa ndøngenøtam.

46 Yaq ezoqam tinduzáv ndøgo, vø-møvøinam.

47 Yaq paev ezoqa kopo, avønin gembogoam, kaiya mba ndøliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, gea vømøkawa.

48 Yaq Yesu gezø-ein, “Ge zó, no pepen ezoqam zøténæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun, no vozó-møvønonām?”

49 No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khøev-té qæqoám, zo namba, ezoqa vøtè-zømesimam. Geté ndøgo, zo no møvønoateáv. Geté nqanek matev ate ndægo, tønèfakhán ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tabete-unimanqatín, av bugukhokhof ge-ein.”

50 Yaq Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, tegi paev ezoqam sege-ivøvéim. Møe ndøbóin.

51 Geté ezoqa ndakinak kopo, Yesu até gembopavát. Ndabua papaqa-mba ndølvøetám. Yaq ndigu ambá ndabua mbogeanemin.

52 Geté ndego ndabua geløvøetam, sège-iváv, vøteit. Naqei-áv.

Yesu manqa ovøyam-te gindafem

(Met 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24)

53 Ezoqam ndigu, Yesu gimøvøinam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qá khoev-té ginøndafém. Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, tinømváb ndøgo.

54 Pita Yesu até gembopavát. Andé qámbá gendopavam. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te gemøfakhan, até ndegó-a, uta mokho-te vø-on. Yaq ndego vos keoge ezoqám namba me:qonáv, gøinam avønin-te, kha vøqoqoutam.

55 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak ate gi:goam, Yesu, manqa-zapazapa-qa mbovawát. Yaq ezoqa amba gekha manqat ti-einimin, teqa yaq-te, ndigu ambá gelaemín. Geté ndigu teqa manqa-zapa qeiviáv.

56 Zapa ndøgo, ezoqa kopoáv, khokho manqat ambá gini-manqatát, Yesu-qa yaq-te. Geté tiqa manqat vinivinimbá.

57 Yaq ezoqa nøme até gindigonem, vøwan, Yesu-qa yaq-te meakha manqat vømanqatat, gi-einim,

58 “Ni ngenek møimbo-yogém. Av gene-eín nqægo, ‘No Mbumbukiam-qa khoev, ezoqa giwevem, nó-evøzám. Yaq khøuwa misika mokho-te, nøme nówév. Geté ta khoev ndøgo, ambá av nqægo, ezoqam ndøwevém.’ ”

59 Geté ndigu ezoqam, nqanek manqat gimanqatat, ate ndigu-a, meakha manqat vinivinimbá gimanqatat.

60 Yaq Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndø-itán, tiqa megemege-te ndo:go, Yesu vømbøbevap, “Ge qô, yaq manqa qavøiwat taqágo, nginik qo-te manqat ngi-møvøet?”

61 Geté Yesu manqat einiáv neka yaq qavøiwateáv. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, até gendego, Yesu vømbøbevap, “Gê, qo Mesayá? Mbumbukiam, ndego Iz Eqawat-Qape, tegé Yò?”

62 Yaq Yesu gembo-ein, “No nándev! Zo Ezoqam-ge Yo zomø-ometám. Mbumbukiam Bazaføgakh-qape-qá nakeamo zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genøgeáv.”

63 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, mbøni mbon-qosøgím, nqanek manqat ge-ewag. Yaq até gendego, ekeza ndabua vøkeqa, gendo-ein, “Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivávém.

64 Zo møzombo-yogém, Mbumbukiam-qa iz gengiu. Zo gekha zombó-matavap?”

Yaq ezoqa ewaqape áv gindi-einim nqægo, “Ngenek manqa-zapa ndøgó. Yà benaním!”

65 Yaq ezoqa nøme até gindigonem, køse vømbøe-pisibømem, teqa kha-te. Bøi ndabuá gimboe-gutøvém, zenda sasa me-zuim, gimbo-einim, “Qo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam toqogoat, qotínømánd, av nqægo, qo gekha ezoqám ndølavaq.” Yaq vos keoge ezoqam ndozáv, Yesu vø-ituim neka vøzuim.

Pita Yesu-qa yaq-te go:nawam

(Met 26:69-75; Luk 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pita khoev uta mokho-te gu:qotam, yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tegu sasae mbasønakam nõmu ndowáv.

⁶⁷ Yaq Pita gu-omet, gøinam-te kha geqoqoutumat, ndugu áv gumbøe-eín nqægo, “Até qó-a, Yesú namba qotegoám, ndego Nazalet-ak!”

⁶⁸ Geté Pita gò:nawám, ge-ein, “No nõtenøtenák, qo gekhå qotè-manqate. Av khoqoté-manqate?” Yaq Pita gewav, uta mboqog avønin-te gemø-itan, kokolok tũni-ogeá.

⁶⁹ Yaq ngunuk mbasønakam, Pita nqawá gunø-omet. Yaq ezoqa nõme, avønin giwaniapam, ndugu áv guzømbe-eín nqægo, “Ezoqa nõme, Yesu namba ge:goam, ngének.”

⁷⁰ Geté Pita gò:nawám.

Agé outøpøteáv, ezoqa nõme, Pita-qa avønin-te giwaniapam, gimbo-einim, “Unimanqatín! Ezoqa nõme qó, te namba qazøtegoam. Zapa ndógo, até qó-a, Gelili plovins-ák.”

⁷¹ Yaq Pita gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nandev ezoqam nõtenøtenák, zo ndøzøte-manqate. No tøte-khavozumit, yaq Mbumbukiam kopømbaqapé, belávám.”

⁷² Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok nango tũndi-ogeá. Yaq Pita manqat gembo-matøvém, av Yesu gembøe-ein nqægo, “Kokolok menas naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

Yaq Pita mbøni mbová. Mbøni vaev kandambá, vøvin.

15

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam

(Met 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zion 18:28-38)

¹ Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak até gi:goam, matavap é-møndø-kopo:ném, Yesu ande gekha matev me mbøgoném. Yaq ndigu até gindigoném, gèløvønøvemém, Pailøt-qa zenda-te vømøveem.

² Yaq Pailøt gembobevap, “Gé, qo Zu ezoqam-gé kawá?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándáv, av qo ndoqote-manqate.”

³ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, manqa ndømøvøém te-te. Manqat kandambá gimøvøem.

⁴ Yaq Pailøt Yesu nqawá genømbo-beváp, gembo-ein, “Nqáe! Nginik manqa-zapazapa kandambá ngi-møvøet qo-te. Yaq ge qó, yaq manqa qavøiwat taqágo?”

⁵ Geté até nqawá, Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq Pailøt nqova ndafe kandambá.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem

(Met 27:15-26; Luk 23:13-25; Zion 18:39-19:16)

⁶ U ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te, Pailøt, ndimbula ezoqa kopo sège-nqonqotavín, ezoqam-te, vøfakhanin, av ndigu qazømbe-poein.

⁷ Ta khøuwa-te ndógo, ezoqa kopo ndimbula-te mõndøgoám, ezoqa nõme namba. Teqa iz Balabás. Ndigu Lom gaman ngeasam-qa ndøgoám neka ezoqa vølaem.

⁸ Yaq ezoqa kopoáv, Pailøt-té ginduzáv, vømbø-einim, “Qo ambá ezoqa kopo qonqonqotavín, géfakhán, av oskia qoqote-goatun ndægo.”

⁹Yaq Pailøt gezø-ein, “Zo gekhā zōpoev? No ndégo tæñqonqotāv, tefakhan, ndego Zu ezoqam-ge kawa ndimbo-akhayam?”

¹⁰Pailøt mōndæ-otév, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndógo tiniveém. Ndigu ova ndø-einím.

¹¹Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, ezoqa ewaqape āv gizømbe-pouweát nqægo, “Pailøt Balabas betøndo-nqonqotāv, bavokho. Teokā ndego, Yesu.”

¹²Yaq Pailøt ezoqa gezøbevap, “Av tægoat ndægo, yaq ngenek ezoqam, zo Zu ezoqam-ge kawa nqazombo-akhayam, gekha nombógo?”

¹³Yaq āv gini-akhaém nqægo, “Tae mutui-té qanø-tøkeó!”

¹⁴Yaq Pailøt gezøbevap, “Gekha zapá? Gé, ngenek gekha manqa-zapā ndógo?”

Geté ndigu kandakanda nøme mba mo-akhaemém, “Tae mutui-té qanø-tøkeó!”

¹⁵Yaq Pailøt ezoqa khanakhanakh-qa ndógoám. Yaq Balabas zønqonqotāv. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, bemøfeomem, tae mutui-te sasa bemø-tøkewem.

Nakhag ezoqam, Yesu otøotam gi:vewem

(Met 27:27-31; Zion 19:2-3)

¹⁶Yaq ndigu nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-té ginøndafém, ta uta mokho-te vømø-on, neka nakhag ezoqa ewaqape vøzø-akha, te-te vøndø-pindam.

¹⁷Yaq até gindigonem, ndabua køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbø-uzim. Yaq gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimboe-uzim. Andé kawa ezoqam-qá wawáq.

¹⁸Yaq ndigu khokho khanakhanakh manqat mbomanqatát te-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge kawa, iké: qo-te.”

¹⁹Yaq ndigu kawa-te, tæe gimboe-khanæmát, teqa kha-te, køse vømbøe-pisibømem. Yaq teqa megemege-te, katuk ndømøkuí, iz khokho vømbø-eqanem.

²⁰Otøotam gumuvewem, yaq ndabua køkouk, nqawá ginømbø-khofoném, neka ekeza ndabua vømbø-uzim. Yaq taon bavokhó ginø-ituím, tae mutui-te vømø-tøkewēm.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Met 27:32-44; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)

²¹Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Aleksanda neka Lufus, tigé evé. Ndego ambá Zelusalem taon-té genømatín. Yaq nakhag ezoqam até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui eqawat-qa yaq-te vøtøpøtøvem.

²²Yaq Yesu ndógo tinøndafém, manqei iz nqambogo, Golgota. Taqa manqa mokho, “Kawa-pakha manqei.”

²³Yaq Yesu ambá waen mbo-etømemín. Mulømula-ús. Mel tae et namba me:tøkuaném. Nqosøgeap navap nonqó. Geté Yesu gèmbøeqasí.

²⁴Yaq Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem, yaq kas me:otám, av nqægo, teqa ndabua vinivinimba-te ndógo, gekha ezoqám, gekha ndabua ndø-upā.

²⁵Ndøgo khøuwa iz 9 oklok qanaqanús, Yesu tae mutui-te gitøkewem.

²⁶ Tae mutui-te ova ndo:go, manqat ndøtøkeém, ndego andé gekha manqa-zapa zapayá ginilaem. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Zu ezoqam-gé kawá.”

²⁷⁻²⁸ Yesu gitøkewem, pepen ezoqam menás namba me:tøkebám. Nøme ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego, yogea zenda-te vøtøkewem.*

²⁹ Ezoqa gi-okhoat ndøgo, Yesu sège-ngenøitát. Kawa mba ndøngetæát, manqat vømbø-manqatat, av nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa khoev ngi:wat-qa neka khøuwa misika mokho-te nango weve-qa qoqoqoam,

³⁰ qo qakeza mokho-mba vøkhandi:q. Soqotøndó-vís, nandav tae mutui-te.”

³¹ Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakandá-ya, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme namba, otøotam me:vewém. Yaqyaq-a, av gini-manqatám nqægo, “Ezoqa nøme gekhandi:ztám. Geté ekeza kha, kopømba mbaín tekhandi.

³² Ngenek unimanqatin Mesaya neka Izlael ezoqam-ge kawa tegoat, yaq ndakin yá betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq ni tábizi-unimanqatiním.”

Até ndígu-a, Yesu namba gi:tøkebupam, Yesu otøotam me:vewém.

Yesu ge:nanim

(Met 27:45-56; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

³³ Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøivun ndønqeivøém.

³⁴ Yaq 3 oklok qandap, Yesu kandambaqape tène-ogeá. Ekeza manqat-te av gene-akhá nqægo, “Eloi, Eloi, løamá sabaxtáni?” Taqa manqa mokho nqáneq, “Mbumbukiam, Mbumbukiam. Gekha zapá, no qoqo-nøuvan?”

³⁵ Geté ezoqa nøme, avnønin giwaniapam ndøgo, teqa akhayam giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Yaq av gini-einím nqægo, “Nqáel! Ngenek llaiza mbo-akhayám!”

³⁶ Yaq ezoqa nøme até gendego, ndabua-qa ndøteít, waen khaqain-qape-te vøuqoqom, tae-te sasa ndølvønam, Yesu vømbø-qantav. Izam-qa mbogoám. Yaq ge-ein, “Ziqeivím, llaiza petøndéwáv penømakhaya, vømbótøke, tae mutui-te vøkoqoiü.”

³⁷ Yaq Yesu kandambaqapé sege-ogeá, sasa ndønanim.

³⁸ Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndøgo, khafeap kouwat mboqog-te qafaleam, livin-mbá qanømu-qatavát. Sa ová qandoqatá, atema manqei-te.

³⁹ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, tae mutui-qa megemege-te go:yam, matev ge:qeiv, av Yesu ge:nanim, ndego av gene-ein nqægo, “Ngenek unimanqatin Mbumbukiam-gé Yó.”

⁴⁰ Ta manqei-te ndøgo, até sakheís-a, vøgoam. Andé qambaqapé ginduwaniapát, matev giqueivat. Ndigu sakheís, nømu Meli Magdala vemia-v-ák, neka nømu Salomé, neka nømu Melí. Ngunuk Zems neka Zoses, tigú evó. (Ngenek Zems ezoqa ndakinák. Geté ezoqa nøme møndøgoám, iz kopo qambøegoam.)

^{15:27-28 15:27-28} Isa 53:12   *   ^{15:27-28 15:27-28} Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáneq: *Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-unimanqatin, av qæ-ein nqægo, “Ndego pepen ezoqam me:vewém.”*   ^{15:29 15:29} Psa 22:7; 109:25; Mak 14:58   ^{15:34 15:34} Psa 22:1   ^{15:36 15:36} Psa 69:21   ^{15:40 15:40} Luk 8:2-3

⁴¹ Yesu Gelili plovins-te ge-okhoam, nginik sakheis mōndombo-pavám, neka vōmbō-tōkeam. Neka sakheis nōme kopoáv, Yesu namba gi:geavun, atema Zelusalem taon-te ndōgo.

Yesu manqei ozu-te gi-oeinam

(Met 27:57-61; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Ezoqa kopo mōndōgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemia-v-ák. Ndego manqa ovōyam ezoqam kandambaqape ndōgoám. Neka ndego Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qa mo-kewagám.

Yaq qakhagus ndōgo, Sabat khōuwa khakheinam khōuwa-te, ngenek Zoséf, mōe goneáv, geté Pailōt-té genōwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vōmōmbō-viam.

⁴⁴ Yaq Pailōt Yesu-qa lōvōte manqat ge-ewag, nakhamas mba genanim, ndego nqova mbondáf. Yaq nakhag kawa mbo-akhá, vōmbōbevap, “Yesu até unimanqatin ndōnanim?”

⁴⁵ Yaq ndego nakhag kawa gembo-unimanqatin, av nqægo, Yesu mōndōnanim, Pailōt Zoséf sègemboták, Yesu-qa kha tendap.

⁴⁶ Yaq Zoséf ndabua papaqa mōwí, Yesu-qa kha, tae mutui-te qatōkeam, vōmōndō-koqa. Yaq teqa kha ndabuá genelōvōnám, manqei ozu-te vōndap. Ta manqei ozu ndōgo, nandi nqá. Yaq Zoséf Yesu temō-utáv ndōgo, nandi-qape vō-qambesam, manqei-pakha mboqog vōtok.

⁴⁷ Meli Magdala vemia-v-ak, neka Meli ndugu, Zoses-gu evo, ndigu até gendo-kewagám, Zoséf Yesu nandi nqa-te ge-utavat.

16

Yesu lōvōte-te gendo-khandiv

(Met 28:1-8; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

¹ Sabat khōuwa qame-navōem, yaq Meli, ndugu Magdala vemia-v-ak, neka Meli, Zems-gu evo neka Salome, Yesu-qa kha-te giam nonqo, mulōmula sisip mbomambaqape mō-wiim.

² Yaq Sande qanaqanus, lovōlova-us, khōuwa ge-fakhatavun, ndigu sakheis manqei pakha-té ginōzáv.

³ Ndigu yaqyaq-a gibond, “Gekha ezoqām níqambesám, ndigu nandi-qapi, manqei-pakha mboqog ndætoke?”

⁴ Geté manqei-pakha-te gifakhaz, tiqevím ndōgo, mboqog gēmbōqoatám. Nandi-qapi é-mōndō-qambiním. Nginik nandi, kandamba tintiv.

⁵ Yaq nandi nqa-te gi-oz, ezoqa ndakinak ndō-ometám. Nakeamo zenda-té geqotám. Ndabua papaqa ndō-uzám. Yaq ndigu mōe kandambá gigonem.

⁶ Geté yaq ndego ezoqam gezō-ein, “Zo mōe ndōgōnēm. No mōtenōtén. Zo Yesu-qa zovawét, ndego Nazalet-ak, ndego tae mutui-te gitōkewem. Ndego nqanek mbain. Mbumbukiam mōndō-khandiv, lōvōte-te. Nqáe! Manqei nqáneq, gi:veem.

⁷ Ndakin mōzozáv, Pita neka Yesu-gi paev ezoqa nōme, manqat vōmōzō-ein. Av qazozōmbé-ein nqægo, ‘Gelili plovins-té genōmá. Ndego é-ndo:má ndōgo, zoqa megemege-te. Yaq ndōgo, tozomō-ometám, av bugukhokhof gezōmbe-ein ndægo.’ ”

⁸ Yaq ndigu sakheis mōe kandambá gigonem. Kha sègezōmbu-wageapát. Yaq nandi nqa-te gindu-fakhaz, ndigu mōe ndōbōín. Yaq ndigu ezoqa nōme-te einiáv, matev ndōgo giqevim. Zapa ndōgo, ndigu mōe ndōgoném.

Yesu Meli Magdala vemia-v-ak gembu-fakhan
(Met 28:9-10; Zion 20:11-18)

⁹ *Yesu Sande qanaqanus lovølova-us, løvøte-te gende-khandi:v, ndego bugukhokhof Meli Magdala vemia-v-ak mbofakhán. Ngujuk sævam ndúgu, ibugukhokhof nqova soqøsoqa seven gimboigoam, Yesu gumbo-ngeasam.

¹⁰ Meli Yesu gu-omet, yaq tegi paev ezoqam-té gunøwáv. Ndigu mutøkhop ndøwaniapát neka vø-eivumat. Yaq Meli manqat vømøzø-ein.

¹¹ Geté manqat gimboyogem, av nqægo, “Yesu møndø-khandi:v. No møe-omēt,” ndigu tuqa manqat gèqavotøvém.

Yesu ekeza paev ezoqa menas gezøfakhan
(Luk 24:13-35)

¹² Taqa zita-te, Yesu-gi paev ezoqa menas, Zelusalem taon gi-ivavtat, Yesu sègezø-fakhán, nakhoa-te ndøgo. Geté ndego bugug viní.

¹³ Yaq nginik ezoqa menas, nqawá ginøveséz, tegi paev ezoqa nøme vømøzø-ein. Geté ndigu unimanqatinteáv, tiqa manqat.

Yesu ekeza paev ezoqa ileven gezøfakhan
(Met 28:16-20; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

¹⁴ Yaq vaev Yesu ekeza paev ezoqa ileven-té genøfakhán, ate av-té lou gi:logat. Yaq ndego gèzøponqóm. Zapa ndøgo, ndigu tiqa manqat unimanqatinteáv, ndigu Yesu gi-ometam, løvøte-te gendo-khandi:v. Mbøni gèzø-tokeapám.

¹⁵ Yaq Yesu äv gezømbe-eín nqægo, “Manqei-qape ate nqægo, sozø-okhoát, ezoqa ewaqape, Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim.

¹⁶ Gekha ezoqám ndego, te-unimanqatin neka ibøkha iz vøndáp, ndego ndømø-khandi:v. Geté gekha ezoqám ndego, unimanqatinteav tegoát, ndego yaq-fia nqosøgeap ndøqeív.

¹⁷ Ezoqam ndigu ti-unimanqatintat, umingiap matev av nqægo giní-matønnumát. Ndigu noqa iz-te, nqova soqøsoqa segé-ngeasumát, ezoqam-qa mokho-te tu:goat, neka manqat ndakinak vinivinimba vøe-manqatát.

¹⁸ Waza ti-upøgimat, o ibøkha mulømula-us ti-izumat, ndøgo ezoqa løvøte ndøzø-etoam, ndøgo géngiæzoák. Neka ndigu enqoni-us ezoqam-te, zenda tizømbø-aumat, yaq ndigu segé-khakhæzát.”

Yesu yan-te geqavig
(Luk 24:50-53; Kel 1:9-11)

¹⁹ Evezøza Yesu, ti-te manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbumbukiam yan-té genøndáf, yaq ndego Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom.

²⁰ Yaq tegi paev ezoqam sège-panqaním, neka Mbumbukiam-qa Manqat, manqei-manqei ate qægoam vømē-zømesim. Yaq Evezøza møndøzø-tøkeát, neka tiqa manqat, umingiap matev vinivinimba vøzømbē-unimanqatintat.

---

* **16:9 16:9** Ibugukhokhof Baebol Glik manqat-te gipeaomem, Baebol kopokopo nøme-te, nqanek vaev manqat ves 9 atema 20 mbain. **16:14 16:14** 1 Ko 15:5 **16:15 16:15** Kel 1:8 **16:16 16:16** Kel 2:38 **16:17 16:17** Kel 2:4; 8:7 **16:18 16:18** Luk 10:19; Kel 28:3-6 **16:19 16:19** Kel 1:9-11; 2:33-34 **16:20 16:20** Kel 14:3; Iblu 2:3-4

Manqat Mbomambaqape Luk gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Luk ndøpeawám. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gí paev ezoqam tuelv mokho-tē gunu:goám.

Ndego Pol namba me:sasaetám, ngenek manqei vinivinimba-te geokhoam, vømbø-tøkeam. Neka Luk até Lom taon-té-a, Pol namba vøegoam.

Luk Zu bawan-ák mbá. Ngenek Glik bawan-ák. Ndego nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Glik ezoqam nonqo ndøpeawám. Até Tiofilús-a, te-te ndego, Luk nqanek manqat gekhofotav, Glik ezoqám.

Nginik Glik ezoqam, tiqa poev, matev ndaføyamba-qape zøgoám. Yaq nakémbá, Luk manqat andé kandambá, Yesu-qa matev ndaføyamba-qape-qa yaq-té gene-peawám, neka taqa yaq-te ndøgo, ndego ezoqam tanakh, āv kezømbē-goam.

Luk até Keliso-gi u-anim-qa emanqát-a, vøpeawam.

Luk teqa manqat ande ge:ngaz

¹ Ezoqa kopoáv, emanqat amba-amba me:peaumám, ta matev vinivinimba-qa yaq-te, ni mokho-te qafakhanumam, av Mbumbukiam ge:manqatam, tøfakhanam.

² Ndigu manqat ndøgo tipeaumám, av ezoqa nøme gi:zømesimam, ndigu matev ekeza bøi gi:qevam, ande qandengaz atema vaev-te, neka ndigu ezoqa ewaqape vøe-zømesimam.

³ Até nó-a, no matev ate qægoam, mokho møembo-vawát, vøemøqeiv, matev ande qandengaz, atema vaev-te.

Yaq nakémbá, Tiofilus, nigi kandambaqape, no nqæmatavap, emanqat eqeieqei bataqa-peawám, matev ate ndægo, av qæfakhanumat.

⁴ No tøtaqambé-peawám ndøgo, qo tønecatéq, manqat ndøgo, qo gi:qamekhæmam, ndøgo unimanqatín.

Enzol ezoqam, Zekalaya Zion-qa qane-qa yaq-te ge:omat

⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, Elod Zudia plovin-te kawa gegoam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam mbøndøgoám. Teqa iz Zekalayá. Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa bawan-te, Abaeza gimbo-akhaemam, ndøgo tunu-sasaetám. Até tegú zás-a, Elon-gú ziu.* Tuqa iz, Elizabét.

⁶ Nginik ezoqa menas, tiqa yage eqeieqei, Mbumbukiam-qa bøi-te. Manqazapazapa mbaín. Evezøza-qa guguna manqat neka khafeap ate ndægo ùni mbøepavám.

⁷ Geté ndigu nakheis mbaín. Zapa ndøgo, Elizabet ndugu, sóg. Yaq ndakin ndigu ezoqa menas, khap møndøzøgó.

⁸ Khøuwa nøme, Zekalaya ekeza bawan namba, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae go, Mbumbukiam-qa megemege-te,

⁹ ndigu nandi-qasis ndønqagevemém, iz-ús, av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa matev qazømbe-goam. Yaq Zekalaya-qá iz ndøfakhán,

1:1 1:1 Kel 1:1
gi-goam gigoam.

* **1:5 1:5** Até tugé evé-a, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgoám, av Elon-gi zi ate
1:9 1:9 Exo 30:7

Mbumbukiam-qa khoev mokho-te te-on, Mbumbukiam-te tae et sisip mbomambaqape temø-mboqotav.

¹⁰ Yaq Zekalaya Mbumbukiam-qa khoev-te, tae et gemø-mboqotav, ezoqa ewaqape, bavokhó gono-waniapám. Gò:guligulimát.

¹¹ Zekalaya Mbumbukiam-qa khoev-te gu-goam, yaq nqáe! Evezøza-gé enzol ezoqam mbófakhán, lou-qase-qa nakeamo-te vø-itan, ma Mbumbukiam-te, tae et sisip mbomambaqape qæmboqotavat.

¹² Yaq Zekalaya ngenek enzol ezoqam ge-omet, ndego nqova mbondáf. Møe kandambá gego.

¹³ Geté ndego enzol ezoqam, áv gembøe-eín nqáego, “Zékalaya. Qo møe ndøgó. Mbumbukiam qoqa akhayam, møndøqa-ewág. Qogu sævam, Elizabet, nakhasam anganeam mbóqán. Yaq teqa iz Zion qombó-akhá.

¹⁴ Ndego khanakhanakh qá-etoám, voqókhøum. Neka até ezoqá nømé-a, khanakhanakh ndøgoném, teqa qane-qa yaq-te. Ezoqa kopoáv.

¹⁵ Ndego ezoqam kandambaqape ndøgoát, Evezøza-qa bøi-te. Ndego waen neka ibøkha føgøføgakh nøme be-ízám. Até ndøgó-a, evo-qa emu mokho-te tu-goat, teqa kha Nqova Mbomambaqape, é-ndømmøbo-tønøyám.

¹⁶ Ndego Izlael ezoqa kandambá, Evezøza-té gendó-qambuzú, tigi Mbumbukiam.

¹⁷ Ndego Evezøza-qá megemege-té genómá. Ilaiza-qá bazaføgakh-té neka Nqova Mbomambaqape-ús. Yaq ndego evøndipakha-qa mbøni, nakheis-té genøqambuá neka ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa manqa o-mba ndapeav ndigu, ndigu vø-enënd neka ezoqa nømè-qa matev vømbó-paevëm, ma teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape. Ndego Evezøza-gi ezoqam é-ndo:khakheinøvém, te nonqo.”

¹⁸ Yaq Zekalaya gembobevap, “Gé, no áv khaténøtën, av nqáego, matev ndøfakhán, av qo qoqote-ein ndægo? No lawaqapé. Neka até nogú sævám-a, ndugu ngæpuká.”

¹⁹ Yaq enzol ezoqam gembo-qavøiu, “No Gebliél. No Mbumbukiam-qá megemege-té qatoyá. No ndégo tendo-khofotán, qo namba manqat vizí-einim neka nqanek manqat mbomambaqape batéqamakh.

²⁰ Nqáe! Qo manqa-khou qógoát. Manqat qómanqateák, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev vømfakhán. Zapa ndøgo, qo noqa manqat unimanqatinteáv. Geté nqanek matev ndømmø-fakhán, ekeza khøuwa equeieqi-te.”

²¹ Zekalaya nqanek matev qambøe-fakhan, yaq ezoqa ewaqape bavokho go-waniapam, gembøe-kewagát. Yaq ndigu gò:bevøpém, gekha zapá Mbumbukiam-qa khoev-te khøuwa mba ngu:ngeaomit?

²² Yaq vaev-te gendo-fakhan, ndego kopømba mbaín, manqat te-ein. Yaq ndigu sògo-matøvemém, ngenek umingiap ndøqeív, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te. Yaq ndego zendá gezømbe-khamasím. Manqat até gekhoutáv.

²³ Yaq Zekalaya tege sasae khøuwa gumukhoub, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo, ndego ekeza vemiav-té genøqaván.

²⁴ Yaq khapé outøpøteáv, tegu zas Elizabet, emu tüní-itán. Yaq ndugu ekeza khoev mokho-te mbá gunu:goám. Løvøyak faév.

²⁵ Yaq ndugu manqat áv guni-eín nqáego, “Evezøza matev kandambá gego, no-te. Ezoqa no gésanqambám. Geté teqa kuku matev kandambá. Yaq ndego ndakin noqa mivi matev, møndønø-nqagím.”

Enzol ezoqam, Meli Yesu-qa qane-qa yaq-te gui-omat

²⁶ Elizabet lɔvɔyak gimɔmbo-siks-ez, kha viniv-us guigoam, Mbumbukiam tege enzol ezoqam Gebliel, Nazalet vemiaiv-té genø-khofotáv, Gelili plovinste ndøgo.

²⁷ Mbasɔnakam-té genø-khofotáv. Tuqa iz, Meli. Ngunuk sɔvɔta mba mbogoám. Anganeam-qa iz Zoséf. Ngenek Zoséf, Deivid-gé zeó, ndego Izlael ezoqam-ge kawa kandambaqape gegoam.

²⁸ Yaq Gebliel Meli-te gemɔfakhan, ndego áv gumbø-eín nqáego, “Khaiya mbomá. Mbumbukiam poev kandambá qo-te. Evezøza nandégó, qo namba.”

²⁹ Meli nqanek manqat gu-ewag, ndugu nqova ndafe kandambá. Yaq gò:beváp, nqanek manqat-qa mokho gekhám?

³⁰ Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-ein, “Méli. Qo møe ndøgó. Mbumbukiam kuku qo-te. Ndego qo ndøveatáq.

³¹ Nqáe! Qo emu qoté-itán, voqoté-ová. Nakhasam anganeám teqaqan. Yaq teqa iz Yesu qombó-akhá.

³² Ndego kandambaqape ndøgoát. Yaq ndego Mbumbukiam Egeiwat-Qape-ge Yo mbó-akhaemát. Neka Evezøza Mbumbukiam, ndego kawa mó:vé, av tege atazøkha Deivid ge:goam.

³³ Ndego zo Izlael ezoqam, Zekop-gi zi, kawa zømbógoát, miavmiav. Teqa Megeat Matev gemø-navøemák.”

³⁴ Yaq Meli ndego enzol ezoqam gumbobevap, “Gé, nqanek matev áv khanømbé-fakhán? No anganeam mbain.”

³⁵ Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-qavøiu, “Nqova Mbomambaqape ndóvis qo-te, neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh vógutáq, ndego Egeiwat-Qape. Yaq nakémbá, ndego nakhasam-yo teqaqan, ndego ezoqam egeieqei-qape ndøgoát, yaq ndego iz Mbumbukiam-ge Yo mbó-akhaemát.

³⁶ Nqáe! Até Elizabét-a, qogu ezoqam, emu me:yáet. Lɔvɔyak síks. Ndugu ngæpuká. Ezoqa áv gimboe-manqatám nqáego, ngunuk sóg. Geté ndugu ndakin nakhasam anganeam ndøndáf.

³⁷ Zapa ndøgo, matev ate ndægo, Mbumbukiam kopømbaqapé, segé-matanám.”

³⁸ Yaq Meli gundu-qavøiu, “Qanimáv. No Mbumbukiam-gú sasae ezoqám. Matev sá befakhán, av qo ndoqote-manqate.”

Yaq ndego enzol ezoqam, tenø-iváv ndøgo, vøwav.

Meli Elizabet-te okha gumat

³⁹ Yaq khapé outøpøteáv, Meli gigiap tünø-khåkhëinám, manqei popotapte vøwav, Zudia plovinste ndøgo. Nakhamas-té gunømát. Yaq vemiaiv-te gumøfakhan,

⁴⁰ ma Zekalaya geyagam, ndugu khoev-té gumø-ón, Elizabet khaiya mboma manqat vømbø-ein.

⁴¹ Elizabet Meli-qa manqat gu-ewag, yaq nakhasam kha ndøkhokhók, tuqa emu mokho-te. Yaq Elizabet, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám.

⁴² Yaq ndugu kandambaqapé sege-akhá. Av guni-akhá nqáego, “Ni sakheis ate nqazi:gu-qa mokho-te, qo Mbumbukiam møndø-khakheinoqavém. Neka até nakhasám-a, qoqa emu mokho-te nandu:gu, ndego møndø-khakheinové.

⁴³ Geté no gekha ezoqám, noge Evezøza-gu evo, no-te gugeavun?

⁴⁴ Nqáe! No qoqa khaiya mboma manqat até vøe-ewág-ae, yaq nakhasam noqa mokho-te ngu:gu, khanakhanakh ndøgó. Kha ndøkhokhók.

45 Qo khanakhanakh mbá qanegó. Zapa ndógo, qo Evezøza-qa manqat mòqo-unimanqatín. Yaq matev ndógo ndófakhán, av geqambe-ein ndægo.”

Meli Mbumbukiam-qa iz gui-eqa

- 46 Yaq Meli manqat áv guni-eín nqægo,
“Noqa mbøni mokho-te, no Evezøza-qa iz ùni nøte-eqatét.
47 Neka no khóum, Mbumbukiam-te, ndego noqe khandi etoam ezoqam.
48 No tegú sasae mbasønákám. Ezoqa kandambaqapú mbá.
Geté ndego møndønóménd.
Yaq ndakin-a, atema tøma, ezoqa ate ti:mønøzumit, noqa yaq-te áv ginømbé-
manqatát nqægo, ‘Ndugu kopømbá, khanakhanákh.’
49 Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam Eqeivat-Qape, matev kandambaqapé
genø-matanam. Ndego ndaføyamba-qapé.
50 Teqa tanakh matev até gémá, ezoqa ate ti:mønøzumit, ti-te ndigu, ndego
timbo-vizupat.
51 Teqa zenda bazaføgakh-us, ndego matev kandakandá ge-matanam.
Ezoqa ndigu gikhambuvupam, ndigu ekeza kha gi-eqatam, ndego
gèpanqasám.
52 Kawa ezoqa kandakanda, ndego sège-nqagevém, tiqa qonam nonqo-te
gigoam, vø-khokho-ezoqam-ez.
Geté ezoqa ndigu, ekeza kha eqawatav ndigu, ndego gè-eqazó.
53 Ezoqa ndigu, ifi qazøvitam, loge gigiap mbomømboma me:zøkéf.
Geté gigiap kopoav ezoqam, khakha-mbá sege-khofosám.
54 Ndego ni Izlael bawan-ak, tegi sasae ezoqam, møndøni-tøké,
neka ndego manqa mate navøepøteáv, teqa tanakh matev-qa yaq-te,
55 av bugukhokhof nigi atanakha-zapazapa-za manqa mbusa
gezømbeve, Eibleem neka tegi zi, av nqægo, teqa tanakh matev segémá
ni-te, miavmiáv.”
56 Meli løvøyak ande áv misiká ndi-gú, Elizabet namba gi:søkhoam, yaq taqa
zita-te, ekeza vemíav-te nqawa sasa ndøqavan.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, geqan

- 57 Ta khøuwa-te ndógo, Elizabet qakhantav, gui-ova, nakhasam anganeám
gemboqan.
58 Yaq ezoqam ndigu, avønin gimbo-puatat neka ekeza ezoqam, giyogem
av nqægo, Evezøza tanakh-qapè gumbogo, nakhasam gumboqan, yaq ndigu
khanakhanakh kandambá gindapem, tu namba.
59 Yaq opønakam-yo khøuwa eit qamømbo-ndap, ezoqam ndigu tegi ngusum
qogøzat matev-qa yaq-te gimøvab, ndigu ambá eve-qá iz mbo-akhaemín,
Zekalaya.
60 Geté tegu evo, áv guni-eín nqægo, “Av taoká. Teqa iz Zion ndógoát.”
61 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Geté zogi zøkeza ezoqam, iz mbáin, av
nandægo.”
62 Yaq ndigu eve gèmbøe-khamasimím, av nqægo, teqa poev gekhám, ndego
ande gekha iz me mbó-akhá, nakhasam.
63 Yaq ndego peawam nonqo gigiap-qa ndógoám, vømbø-etømem. Yaq
ndego áv gene-peawám nqægo, “Teqa iz Zión.” Yaq ezoqa ewaqape, nqova
ndafe kandambá.

64 Yaq nqova mbain, Zekalaya, kumam nqawa gembosasae, manqa manqate vøngaz, Mbumbukiam-qa iz sasa ndø-eqa.

65 Yaq ezoqa ewaqape, avønin gizø-puatat, ndigu nqova ndafe kandambá, neka møe ndøgoném. Yaq nqanek manqat, Zudia plovinns manqei popotap-te ate qægoam, sùgumu-panqavøemát.

66 Yaq ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, ndigu matavap kandambá gigonem. Av gini-einim nqægo, "Gé. Ngenek nakhasam-yo, andé gekha ezoqam me mé:goát?" Ndigu av gini-matøvemém nqægo, Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndøgó, te namba.

Zekalaya Mbumbukiam-qa manqat gevevezam, Yesu neka Zion, tiqa yaq-te

67 Yaq Zekalaya, nakhasam-yo-ge eve, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. Yaq ndego Mbumbukiam-qa manqat ndøvevezám. Manqat av gene-ein nqægo,

68 "Evezøza-qa iz, yà beto-eqawát, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam. Ndego ni tøke-qa ndowáv, ni tegi ezoqam. Yaq gènqovotán.

69 Ndego khandi etoam ezoqam bazaføgakh-qape nindo-khofotáv. Ngenek tege sasae ezoqam Deivid, tegé zeó.

70 Nupøkhán mbá, ndego tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, ndigu gevevesam, av gene-ein nqægo:

71 Ndego ni ndøkhandí:n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te nqazu:gu neka ezoqa ewaqape-qa zenda-te, ndigu ni ndisanqana.

72 Ndego ni tanakh nigú, av nigi atanakha-zapazapa-za gezømbe-ein. Poev matev ndøgo, ti namba ge-unimanqatin, ndego manqa mate navøpøteáv.

73 Mbumbukiam nigi atanakha-zapa Eibleem, manqa mbusa av gembøevé nqægo,

74 ndego ni ndøkhandí:n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te nqazu:gu. Yaq ni kopømbaqapé. Møe zigoák, teqa iz tizi-eqatat,

75 neka niqa yage-te, khøuwa ate tægoat, ndaføyamba vizíyagát neka niqa matev eqeieqei vøgoát, teqa bøi-te.

76 Yaq qo, noge yo, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam qá-akhaemát, ndego Equeiwat-Qape.

Zapa ndøgo, qo Evezøza-qa megemege-té qoqotómá. Teqá nakhoa qotø-khakheinumít.

77 Qo tegi ezoqam, av qoqoté-zømesimít nqægo: Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa ndø-evøzám neka vøkhandi:z.

78 Zapa ndøgo, nigi Mbumbukiam-qa kuku matev neka tanakh matev kandambaqapé.

Khandi etoam matev andé khøuwa me mé:fakhatáv.

79 Yaq ezoqa waev zø-etoám, ndigu bøivun-te neka løvøte-te ndiyage. Yaq ndigu sambí yage-té genø-itúb."

80 Yaq Zion gèkhouwév, neka nqova-te bazaføgakh vømbøgo. Yaq ndego leg-av manqei-té geyagám, atema ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape-qa megemege-te vø-itan, ndigu Izlael manqei-ak.

2

Yesu ge:qan
(Met 1:18-25)

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Siza Ogastes, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, manqat äv gene-vøovám nqægo: Ezoqa ewaqape, manqei-manqei atë qægoam, Lom gaman gimbo-kewagam, tiqa iziz gaman-qá mbuk-të qabe-peawáp.

² Ezoqa gevebam matev av nqægo, khokhofá qafakhan, Lom gaman-qa mokho-te. Ta khøuwa-te ndøgo, Silia plovins-te, Kuilinius kawa ndøgoám.

³ Yaq ezoqa ewaqape, ekeza vemiaiv-té ginø-qavøním, tigi atanakha-zapazapa-za ma gindizav ndøgo, iziz vømø-awam.

⁴ Yaq atë Zoséf-a, Nazalet vemiaiv, Gelili plovins-te ndøgo, gè-iváv. Yaq Deivid-qá vemiaiv-té genøqavíg, Zudia plovins-te ndøgo. Zapa ndøgo, ndego Deivid-gé zeó. Ta vemiaiv-qa iz Betliém.

⁵ Yaq iz vee-qa gewav, Meli namba me-apát. Ndigu søvøta mba zøgoám. Geté Meli ndugu, emu-ús.

⁶ Yaq Betliem vemiaiv-te gi:sokhoam, Meli tùni-ová.

⁷ Nakhasam gemboqan, anganeám. Meli-gé nakhasa khøuwá. Yaq ndabuá guni-løvønøvé, kao lou loge nonqo-te sasa ndøve. Zapa ndøgo, khoev kouwat ndøgo, ma okha ezoqam gisømbi:matun, løvøzupøteáv. Gùmukhazém.

Enzol ezoqam, sip keoge ezoqam-te gimøfakhaz

⁸ Ta lova ndøgo, Betliem vemiaiv bavokho, sip keoge ezoqam møndøgoám. Sip zøkewagát.

⁹ Yaq nqova mbaín, Evezøza-gé enzol ezoqam zøfakhán. Yaq Evezøza-qa waev-qape, sùgumu-gutavát, ndigu sip keoge ezoqam. Yaq ndigu møe kandambá gigonem.

¹⁰ Geté ndego enzol ezoqam gezø-ein, “Zo møe ndøgøném. Nqáe! No manqat mbomambaqape nondapavún zo-te. Ndøgo ezoqa ewaqape khanakhanakh zø-etoám.

¹¹ Nqægo lova, Deivid-qa vemiaiv-te, Betliem, khandi etoam ezoqam ndøqán, zo-te. Ndego Kelisó. Evezøzá.

¹² Zo ngenek nakhasam, äv qazøté-ometám nqægo: Ndego ndabua løvønøváp, neka kao lou loge nonqo mokho-té gunu-utøvé.”

¹³ Yaq nqova mbaín, enzol ezoqa nøme kopoav-qape ndøfakház. Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát. Av gini-manqatám nqægo,

¹⁴ “Mbumbukiam-qa iz yá beto-eqawát, ndego uni ova-in ngo:yage.

Manqei-qape-te nqanek, sambi matev ndøfakhán, ndigu ezoqam-te, Mbumbukiam ndømbopøev.”

¹⁵ Yaq enzol ezoqam, yan-te nango giqavaz, ndigu sip keoge ezoqam äv gini-einím nqægo, “Bíziniáv, Betliem vemiaiv-te ndøgo, matev bizimø-qeivim, av Evezøza manqat ginindi-khofotav ndægo.”

¹⁶ Yaq nakhasam-té ginøzáv, Meli neka Zoséf neka nakhasam vømøzømet, ndego kao lou loge nonqo-te gu:qeiam.

¹⁷ Nakhasam gi-ometam ndøgo, yaq ndigu emanqat me:vototém, av enzol ezoqam, nakhasam-qa yaq-te gezømbe-ein.

¹⁸ Yaq ezoqa ewaqape, sip keoge ezoqam-qa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá.

19 Geté Meli ndugu, matavap mba ndø-aumát, matev ate ndægo qambo-fakhanumat. Ndugu oskia mbomatavupám.

20 Yaq sip keoge ezoqam giqavanat, ndigu Mbumbukiam-qa iz até go-eqatát neka ike manqat vømbø-manqatat, matev ate qægoam-qa yaq-te, giyogem neka vøqeivim. Matev äv tønefakhán, av enzol ezoqam gezømbe-ein.

Yesu iz gimbo-akhaem

21 Yaq nakhasam-yo khøuwa eit qamømbø-ndap, tegi ngusum gi-kepøtøzem, iz Yesu mbo-akhaém, ate av-té, av enzol ezoqam Meli gumbøe-ein, ndugu emu itønæv qagoam.

Simeon Yesu-qa yaq-te, Mbumbukiam ike manqat gembo-ein

22 Yesu ge:qan, yaq khøuwa foti-qa zita-te, Meli kha sunguzam matev qamømbøe-navøem, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, nakhasam ge:qanin, yaq Zosef neka Meli, Mbumbukiam-qá khoev-té ginøzäv, Zelusalem taon-te ndøgo, Yesu Evezøza-qa zenda-te vømøveëm.

23 Taqa yaq-te, Evezøza-qa guguna manqat, äv qane-ein nqægo, “Nakhei angana ate ti:goat, bugukhokhof tiqanet, ndigu Evezøza-gi ndøgoát.”

24 Yaq ndigu etoam matev møgoném, Mbumbukiam-te, av Evezøza-qa guguna manqat qæ-ein. Ndøgo äv qane-ein nqægo: Kuvøkuvu o mumuk nakhei menas qó-áb.

25 Zelusalem taon-te ndøgo, ezoqa møndøgoám. Teqa iz Simeón. Ndego ezoqam ndaføyamba-qapé neka Mbumbukiam mbovizupám. Ndego teqá tenø-kewagám ndégo, Izlael ezoqam tekhandi:z. Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape mo:goám, te-te.

26 Nqova Mbomambaqape, ndego äv gene-omát nqægo: Ndego naqanøká génanimák. Geté Mesaya ndøkhæ-omét, ndego Evezøza tendo-khofotav.

27 Ta khøuwa-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape, Simeon Mbumbukiam-qá khoev-té genø-itú. Yaq Meli neka Zosef, Yesu gindu-ndafem, gindu-oz, matev tigonem, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein,

28 yaq Simeon até gendego, nakhasam gëndäf, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein. Av gene-ein nqægo,

29 “Evezøza Egeiwat-Qape. Manqa mbusa ndøgo, no-te qoqove, møndø-unimanqatín. Yaq no, qoge sasae ezoqam, ndakin kopømbá, mbomambá sænanim.

30 No ndakin qoqa ezoqa khandi:zat matev, nøkeza bøí qateqeiv,

31 ndøgo qo bawabawan ate ndægo nonqo qoqo-khakheinam.

32 Ngenek bawan vini-ak-qá waev ndøgoát, neka Mbumbukiam-qa yaq-te vøzømbé-vevezumát, neka ni Izlael-ak, qogi bawan ezoqam, iz kandambaqape vønigoát.”

33 Simeon nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu evøndipakha, nqova ndafe kandambá.

34 Yaq Simeon zenda mo:vé ti-te, vøzø-guligulim. Yaq ndego Meli gumbo-ein, “Nqáe! Mbumbukiam ngenek nakhasam tene-veatáv ndøgo: Ezoqa kopoáv gé-o:atát, ndego tisanqawat, neka ezoqa kopoav vówaniapát, ndego ti-unimanqatintat, nqanek Izlael manqei-te. Ndego Mbumbukiam-qá khakhatap ndøgoát. Geté ezoqa kopoav gembó-sanqaupát.

35 Yaq, qo Meli, qoqa mbøni andé nakhag kaiya me qambé-keqáz. Timbo-sanqaupat, yaq ezoqam-qa matavap, khonoam-te ndøgo, sendó-veveám.”

Ena ezoqa Yesu-qa yaq-te guizomas

³⁶ Ezoqa nøme møndøgoám, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo. Sævám. Tuqa iz, Ená. Ndugu Mbumbukiam-gú manqa vevezam ezoqám. Fanuel-gú yí. Asa khagua bawan-ák. Ndugu ngæpuká. Anganeam namba gi-yagam, viav seven mbá, yaq tēnø-nānim.

³⁷ Yaq ndugu tuni-ngæmam-év ndøgo, atema ndakin, viav 84 vømbøndap. Ndugu Mbumbukiam-qa khoev løvøinøvemáv. Pāvave neká lovølova, Mbumbukiam-qá iz mba ndø-eqatám, lou logemáv matev vøgoam-a, vøguligulimam.

³⁸ Simeon ate av-té Meli neka Zosef namba manqat gi-manqatam, yaq ndugu tündiwáv, Mbumbukiam-qa iz vø-eqa neka ezoqa ewaqape nakhasam-yo-qa yaq-te vøezomas, ndigu khandi etoam ezoqam gimboe-kewagam, ndego Zelusalem ezoqam tenqovotaz.

Zosef neka Meli, Yesu namba Nazalet vemiaiv-te giqavaz

³⁹ Zosef neka Meli, matev ate ndægo gumugonem, av Evezøza-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu ekeza vemiaiv-té ginøqaváz, Nazalet, ndøgo Gelili plovin-te.

⁴⁰ Yaq ndego nakhasam gekhouvevtat, bazaføgakh-ús neka matavap loloakh-ús. Neka Mbumbukiam-qá kuku matev mo:goám te-te.

Yesu opønakam ge:goam, Mbumbukiam-qa khoev-te gemat

⁴¹ Viav-viav ate qægoam, Yesu-gi evøndipakha, Zelusalem taon-té ginø-okhoám, Pasova khøuwa kandakanda matev vømø-gonemin.

⁴² Yaq Yesu viav tuelv qamømbøe-ndap, até ndegø-a, ti namba møvømbam khøuwa kandakanda-te vøwav, av tiqa matev qazømbe-goam.

⁴³ Yaq pindap qamezømbe-navøem, tegi evøndipakha gi:qavanat, Yesu Zelusalem taon-té segeqóm. Geté tegi evøndipakha zøtezeatáv.

⁴⁴ Ndigu gimatavupam, ezoqá nømé namba me:qavanét. Geté khøuwa seke gingiaumat, gi:-apat, ndigu tigi ekeza ezoqam neka zifuap-te amba mbøevawém.

⁴⁵ Geté ndigu ometeáv. Yaq Zelusalem taon-té ginøveséz, vømømbø-vawem.

⁴⁶ Yaq khøuwa misika-qa zita-te, Mbumbukiam-qá khoev-té gi-ometám. Mbumbukiam-qá Manqat nømendim ezoqám namba me:qonavám. Tiqá manqat ndø-ewagát, neká vøzø-sinøzumat.

⁴⁷ Ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, ndigu teqa otevat neka manqa qavøiwat-qa yaq-te, nqova zøndáf.

⁴⁸ Yaq tegi evøndipakha gi-ometam, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq evo gumbo-ein, “Ati. Gekha zapá, qo matev av nqægo qoqoni-matanam? Nqá! No qave namba, fofogeap kandambá qeitaqa-goat, amba qeitaqambe-vawat.”

⁴⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapá, no qazonø-vawat? Gè, zo zøtezeatáv, av nqægo, no Tat-qā khoev-té qabatu:gū?”

⁵⁰ Geté ndigu manqa mokho ndapeáv, gekhā mé-manqatam.

⁵¹ Yaq Yesu evøndipakha namba, ekeza vemiaiv-té ginøqaváz, Nazalet. Yaq ndego tiqa manqat o-mba zømbo-ndapám. Geté Meli ndugu, matavap mba ndø-aumat, matev ate ndægo, qambo-fakhanumat.

⁵² Yaq Yesu gekhouvevtat, até matavap loloakh namba sege-khouvevtát, Mbumbukiam neka ezoqam, kuku vøzøgoam te-te.

3

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

(Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Zion 1:19-28)

1 Ta viav-te ndøgo, Siza Taibillies viav 15 Lom kawa ezoqam kandambaqape gegoam, neka Pontius Pailøt, Zudia plovins-te, Lom gaman ezoqam vøgoam, neka Elod Gelili plovins vømbø-kewagam, neka tege eveqase Filip, Itulia neka Tlakonitis manqei vømbø-kewagam, neka ndego Lisantias, Ebilin manqei vømbø-kewagam,

2 neka Anas neka Kayafas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda vøgoam, yaq Zion-te, ndego Zekalaya-ge yo, Mbumbukiam-qa manqat ndøfakhán. Tà khøuwa-te ndøgo, Zion leg-av manqei-té gegoám.

3 Yaq ndego até gendego, Zoden kea avønin-te, manqei-manqei ate qægoam sège-okhoám, ezoqa vøe-zømesimam, av nqægo, "E-mozozqambúz, neka ibøkha iz vø-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, ndømbø-navøém."

4 Matev äv tønefakhán, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, mbuk-te ge:peawam. Ndego äv gene-peawám nqægo, "Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.

Av qane-akhayám nqægo,

'Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømé.

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.

5 Manqei tømbuvap ate ndægo, manqei nøme bëtø-awáp,

neka manqei popotap ate ndægo, bømøkuiáp.

Nakhoa ndøkhafigeapet, bëndaføyá, neka nakhoa ndø-asøtavet bøgevoem.'

6 Yaq ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa khandi etoam matev ndøqeivím.'

7 Ezoqa kopoáv, ibøkha iz ndape-qa ginduzav, Zion-te. Geté ti-te ndigu, khokho sa ginduzav, ndego äv gezømbe-manqatám nqægo, "Zo waza soqøsoqa. Ge zó, ndozo-matavap? Zo é-ndozó-khokhoz, Mbumbukiam-qa qaqa tøfakhan?"

8 Matev eqeieqei vøkhæ-matønømé. Yaq mokho tøfakhan ndøgo, tø-unimanqatín ndøgo, zo unimanqatin zoqambúz, Mbumbukiam-te. Neka zøkeza mokho-mbā ndømanqáté, äv nqægo, ni Mbumbukiam gēngiænoåk, zapa ndøgo, ni Eibleem-gí zí. No nqazó-manqate: Mbumbukiam kopømbaqapé, nginik nandi manqat mba zø-eín. Yaq segé-Eibleem-gí-zí.

9 Ila khakheinøváp. Tae ndøbóu. Zapa-té qanømú-løvuvøemét. Gekha tæe ndøgo, nanga eqeieqei vi:mav ndøgo, gébouim, gøinam-te vønqagimēm.

10 Yaq ezoqa ewaqape, manqat gimboyogem, äv gimboe-bevøpém nqægo, "Av tægoat ndægo, yaq ni gekha nigonēm?"

11 Yaq Zion gezø-qavøiu, "Gekha ezoqām ndego, ndabua menas tømbo goat, nøme tæabembo-etoám ndego, ndabua mbain ndego. Neka gekha ezoqām ndego, lou tømbo goat, yā bembo-etoám ndego, lou mbain ndego."

12 Até teks moni upøgim ezoqām-a, ibøkha iz ndape-qa vøndøzav. Yaq Zion gimbo-bevøpem, "Nøméndim ezoqam. Gebá ni? Gekhá nigonēm?"

13 Yaq gezø-qavøiu, "Zo ezoqam-te, teks moni ndozo-upøgim, zo nøme khokho ndø-upøgím. Sà tø-upøgím ndigu, av gaman iziz ge:ve."

14 Até nakhag ezoqām-a, Zion gimbo-bevøpem, "Gebá ni? Gekhá nigonēm?"

Yaq gezø-qavøiu, “Ezoqa moni etoam-qa yaq-te ndøtøpøtøzát. Neka meakha manqat ndømanqáté, ezoqam-qa yaq-te, ti-te moni upøgim nonqo. Ság, moni ndigu, gaman-te ndozo-upøgim.”

¹⁵ Ezoqa ewaqaqe, khandi etoam ezoqam-qa mo:kewagám. Yaq ndigu Zion-qa matev giqeivim, gø:bevøpém, “Eisa. Ngenek Mesayá agegó, ndego ezoqam, Mbumbukiam tendo-khofotav, ni tekhandi:n.”

¹⁶ Geté Zion gèzø-ovøyám, gezø-ein, “No Mesayá mbá. No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít. Geté ndego, noqa zita-te ngegeav, ndego no ùnime:løvumbám. No ezoqa khàpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín. Ndego zo ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé neka gøina wageáp gezømbé-etoumát.

¹⁷ Ndego andé wit nanga evem ezoqam me mé:geáv. Wit evem nonqo ndó-ndapaváv. Yaq wit nanga ndø-evém, neka louzi nonqo ndigu, lou nqeitam nonqo khoev-té genø-nqéisám. Geté tag ndøgo, gøinam-té genølvutám. Ta gøinam ndøgo, miavmiav ndøwageáp. Khouvøemáv.”

¹⁸ Zion ezoqa guguna manqat vinivinimbá gezø-manqatam, kopoáv, neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vøe-zømesimam.

¹⁹ Elod-qa yaq-te, ndego kawa ezoqam, Zion áv gene-eín nqægo, “Ngenek manqa-zapa ndøgó, namba qawan-gu zas, Elodias, sa geviwam, vø-oki neka matev soqøsoqa nøme kopoav vømatanam.”

²⁰ Yaq vaev-te, Elod matev soqa nøme mba mo:mataná, ndøgo Zion ndimbula-te ge-utav.

Yesu ibøkha iz gendap

(Met 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Zion ezoqa ewaqaqe ibøkha iz gezø-etoumat, yaq até Yesú-a, ibøkha iz vøndap. Yaq Yesu ate av-té ge:guligulimat, yan tønne-mboqoé.

²² Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís, te-te vø:qom. Bugug andé kuvøkuvuám. Yaq yan-te ndo:go, manqa wag ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Qo nogé Yó. No poev kandambá qo-te. No nøtaqambo-khafuát.”

Yesu-gi atanakha-zapazapa-za

(Met 1:1-17)

²³ Yesu Mbumbukiam-qa sasae ge:ngaz, ndego viav ande áv 30 ndægó. Ezoqa áv gini-matavupám nqægo: Ndego Zosef-gé yø.

Zosef, ndego Eli-gé yó.*

²⁴ Eli, ndego Matat-gé yó.

Matat, ndego Livai-gé yó.

Livai, ndego Melki-gé yó.

Melki, ndego Zenai-gé yó.

Zenai, ndego Zosef-gé yó.

²⁵ Zosef, ndego Matataias-gé yó.

Matataias, ndego Amos-gé yó.

Amos, ndego Naum-gé yó.

Naum, ndego Esli-gé yó.

Esli, ndego Nagai-gé yó.

²⁶ Nagai, ndego Mat-gé yó.

Mat, ndego Matataias-gé yó.

3:16:3:16 Kel 13:25   **3:19:3:19** Met 14:3-4; Mak 6:17-18   **3:22:3:22** Zion 1:32   **3:23:3:23** Luk 4:22;

Zion 6:42   * **3:23:3:23** Glik manqat-te, nqanek manqat uni bavokho-in mbá, Eli-qa yaq-te. Zøtezat ezoqa nøme, áv gini-mataváp nqægo: Eli ndego, Meli-gé evé, ambá av nqægo, Zosef-gé evé.

Matataias, ndego Semein-gé yó.
 Semein, ndego Zosek-gé yó.
 Zosek, ndego Zoda-gé yó.

²⁷ Zoda, ndego Zoanan-gé yó.
 Zoanan, ndego Lesa-gé yó.
 Lesa, ndego Zelubabel-gé yó.
 Zelubabel, ndego Sealtiel-gé yó.
 Sealtiel, ndego Neli-gé yó.

²⁸ Neli, ndego Melki-gé yó.
 Melki, ndego Adi-gé yó.
 Adi, ndego Kosam-gé yó.
 Kosam, ndego Elmadam-gé yó.
 Elmadam, ndego E-gé yó.

²⁹ E, ndego Zosua-gé yó.
 Zosua, ndego Elieza-gé yó.
 Elieza, ndego Zolim-gé yó.
 Zolim, ndego Matat-gé yó.
 Matat, ndego Livai-gé yó.

³⁰ Livai, ndego Simeon-gé yó.
 Simeon, ndego Zuda-gé yó.
 Zuda, ndego Zosef-gé yó.
 Zosef, ndego Zonam-gé yó.
 Zonam, ndego Eliakim-gé yó.

³¹ Eliakim, ndego Melea-gé yó.
 Melea, ndego Mena-gé yó.
 Mena, ndego Matata-gé yó.
 Matata, ndego Neitan-gé yó.
 Neitan, ndego Deivid-gé yó.

³² Deivid, ndego Zesi-gé yó.
 Zesi, ndego Obed-gé yó.
 Obed, ndego Boaz-gé yó.
 Boaz, ndego Salmon-gé yó.
 Salmon, ndego Nason-gé yó.

³³ Nason, ndego Aminadab-gé yó.
 Aminadab, ndego Admin-gé yó.
 Admin, ndego Ani-gé yó.
 Ani, ndego Ezlou-gé yó.
 Ezlou, ndego Pelez-gé yó.
 Pelez, ndego Zuda-gé yó.

³⁴ Zuda, ndego Zekop-gé yó.
 Zekop, ndego Aezek-gé yó.
 Aezek, ndego Eibleem-gé yó.
 Eibleem, ndego Tela-gé yó.
 Tela, ndego Nao-gé yó.

³⁵ Nao, ndego Selug-gé yó.
 Selug, ndego Leu-gé yó.
 Leu, ndego Peleg-gé yó.
 Peleg, ndego Eba-gé yó.
 Eba, ndego Sela-gé yó.

³⁶ Sela, ndego Kenan-gé yó.
 Kenan, ndego Afaksad-gé yo.

Afaksad, ndego Sem-gé yó.
 Sem, ndego Noa-gé yó.
 Noa, ndego Lamek-gé yó.
³⁷ Lamek, ndego Metusela-gé yó.
 Metusela, ndego Inok-gé yó.
 Inok, ndego Zaled-gé yó.
 Zaled, ndego Malalel-gé yó.
 Malalel, ndego Kenan-gé yó.
³⁸ Kenan, ndego Enos-gé yó.
 Enos, ndego Set-gé yó.
 Set, ndego Adam-gé yó.
 Neka Adam, ndego Mbumbukiam ndøkhakheinøvém.

4

Saitan Yesu ge:khamasimat (Met 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Yesu Zoden kea-te gegoam, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. Yaq gendovesez, ndego Nqova Mbomambaqape, leg-av manqei-té genø-itú.

² Yaq nqova soqaqape, teme-khamasim ndøgo. Ge:khamasimam, khøuwa ate gi:goam, fotí. Ta khøuwa foti mokho-te ndøgo, Yesu lou logemáv. Sègegoám. Yaq vaev-te, ndego ifi mbovin.

³ Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu gembo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat mba qombó-ein. Yaq segé-lou-éz.”

⁴ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat äv qane-peawáp nqægo, ‘Ezoqa kopømba mbaín, lou mba te:yagat.’”

⁵ Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu lolol ová genø-itú. Yaq ndego até gendegó, manqei-manqei ate ndægo vøe-omat, nqanek manqei-qape-te nqago,

⁶ gembo-ein, “Nqanek bawabawan ate nqægo, qoqá zenda-té qatøvé. Yaq qø qotó-kawaeqtát, iz kandambaqape vøqágoát. Nqanek gigiap ate nqægo, noqá. Yaq gekha ezoqám ndego, no tønø-pøovat, tæmbo-etoam, no kopømbaqapé, sæmbó-etoám.

⁷ Yaq nakémbá, katuk qotøndó-møkuí no-te, neka voqonø-vizám, yaq nqanek gigiap ate nqægo, qoqa ndøgoát.”

⁸ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Mbumbukiam-qa Manqat äv qane-peawáp nqægo: Evezøza-qá iz qø-eqatát, ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba ndégo, toqombó-vizupát.”

⁹ Yaq nqova soqaqape, Yesu Zulusalem taon-té genø-itú, Mbumbukiam-qa khoev uni ova-in ndo:go vømøve, sasa mbo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, soqóvuáq nqánek, atema manqei-te.

¹⁰ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat äv qane-peawáp nqægo, ‘Mbumbukiam tegi enzol ezoqam ndøzø-ein. Ndigu ndøqa-tøkeém.

¹¹ Yaq ndigu sogó-ndøpøqém. Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha gegá-khanøyák.’”

¹² Geté Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat nøme, äv qane-ein nqægo, ‘Qo Evezøza, qoge Mbumbukiam, khamasim-te ndø-ävám.’”

¹³ Nqova soqaqape, teqa khamasim matev ate qægoam qamømbøe-navøem, yaq ndego Yesu sège-iváv, vøwav. Yaq khøuwa nøme egeieqei temøzømet, nqawa ndøgo temékhamás.

Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz

(Met 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Yaq Yesu Gelili plovins-te genoveséz. Nqova Mbomambaqape-qa bazafogakh, mнду:goám te-te. Yaq teqa manqat sùgumu-panqavøemát, ta manqei-te ndøgo, ate qægoam.

¹⁵ Ndego, ezoqam, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-té gene-zømesimám. Ezoqa ewaqape, teqa manqat gi-ewagam, ndigu gèmbø-vizupám.

Yesu ekeza vemiyav-ak gisanqawem

(Met 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Yesu Nazalet vemiyav-te gemat, ma ge:khouwev ndøgo, yaq Sabat khøuwa qandap, ndego guliguli khoev-té genø-ón, av ekeza matev qambøegoam. Yaq sège-itán. Mbumbukiam-qa Manqat geveam-qa ndøgoám.

¹⁷ Yaq Aezaya-qa mbuk mbo-etøomém, vø-mboqoa, manqat nøme vøqeviv. Yaq āv gene-geveám nqægo,

¹⁸ “Evezøza-gé Nqova mo:gó, no-te.

Ndego oil nømboqóuz, vøveatan. Tene-veatán ndøgo, ezoqa ndigu khakha-mba ndiyage, Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát.

Neka ndego no nqáneq gende-khofotán. No ndimbula ezoqam nøtézmás, av nqægo, ndigu kopømbaqapé, segéfakház, neka bøi waev mbain ezoqam vøtézmás, av nqægo, ndigu bøi nango segé:kewág.

Ezoqam ndigu, ezoqam-qa mokho-te ndu:gu, ndigu ndingenezoat neka matev soqøsoqa ndizø-matanam, ndigu ndøkhandi:z.

¹⁹ No ndigu āv qazømbé-akhá nqægo, ‘Khøuwa møndøndáp. Evezøza tegi ezoqam-te, matev mbomambaqape ndømatanám.’”

²⁰ Yesu nqanek manqat gumu-geveam, mbuk sasa ndøtok, mbuk keoge ezoqam nqawa vømbø-etoam, vøqom, yaq ezoqa ewaqape, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gu:qonavam, bøi te-te mbá.

²¹ Yaq Yesu nømendim manqat ndøngáz, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat nqanek, zo qazoyogem, qægeveam, gè-unimanqatín, nqægo khaiya.”

²² Yaq ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, sègembøe-gøomém neka nqova zøndáf, teqa manqat mbomambaqape-qa yaq-te. Yaq ndigu gò:bevøpém, teqa yaq-te, gi-einim, “Gé, ngenek Zosef-gé yò?”

²³ Yaq Yesu gezø-ein, “No møtenøtén. Manqat ndøgo, ezoqa ndimanqate, no zonø-einim. Av qazonømbé-einim nqægo, ‘Mulømula etoam ezoqam, qakeza kha vøkhæ-khakheinám. Matev kandakanda ndøgo, ni qeiyogem, Kapenaum taon-te qoqo-matønumam, até nqanéq-a, qakeza vemiyav-te, vømatanám.’”

²⁴ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ekeza vemiyav-te, ezoqa teqa manqat géyogemák.

²⁵ No nqazø-manqate: Ilaiza geyagam, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, yaq viav misika neka løyøyak siks vikia seke qamat, ta khøuwa-te ndøgo, ngængæm kopoáv gigoam, Izlael manqei-te.

²⁶ Geté Mbumbukiam Ilaiza ambá av nqægo, Izlael ngængæm-tē genø-khofotáv, vømøzø-tøkē. Geté ngæmam kopo-te mbá genø-khofotáv, Zalefat taon-te guyagam, Saedon manqei-te, vømømbø-tøke.

²⁷ Neka ta khøuwa-te ndøgo, Ilaiza Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam gegoam, kha sisi-us ezoqa kopoáv giyagam, Izlael manqei-te. Geté

ezoqa kopo khakhævateáv. Sa ndégo tekhakhæv, Naeman, ndego Silia manqei-ak.”

²⁸ Ezoqa ndigu, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te giqonavam, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, ndigu mbøni zønqosøgím.

²⁹ Yaq até gindigonem, vemiyav bavokhó ginø-ngeatømém. Yaq manqei khavoe-té ginø-ituím. Tiqa vemiyav, manqei poyat-té qagoám. Yaq ndigu ambá timø-oginamín ndøgo.

³⁰ Geté Yesu ezoqa ewaqape, sège-keqazotát. Livin-mbá sugumát, vømøfakhan.

*Yesu ezoqa nqova soqa gembo-ngeatam
(Mak 1:21-28)*

³¹ Yaq Yesu Kapenaum taon-té genøwáv, Gelili plovinš ndøgo, neka Sabat khøuwa-te, ezoqa vømē-zømesim.

³² Yaq ezoqam ndigu, teqa manqat giyogem, mbøni zølév. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té gene-zømesimát.

³³ Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqa kopo mønđu:goám. Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq ndego kandambaqapé sege-akhá,

³⁴ “A? Yésu, Názalet-ak! Gê, qo ni gekha qonígū? Ni ngiænoat-qā qotøndóqav? No møtøntøtén, qo gekha ezoqām. Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndaføyamba-qapé.”

³⁵ Yaq Yesu ndego nqova soqa, gèmbøe-khafén, gembo-ein, “Qo manqat tí! Møqotøndo-fakháq, qo nanda ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu.” Yaq ndego nqova soqa, até gendego, ndego ezoqam, manqei-té genø-ogiú, sasa ndøfakhan. Yaq ge:fakhan, ndego teqa kha ngi:wateáv.

³⁶ Yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Av gini-einím nqægo, “Ngenek ezoqam. Teqa manqat viní. Andé iz akhae ezoqam-qá manqa manqaté. Taqa bazaføgakh kandambá. Ndego nqova soqøsoqa, manqat mba zømanqaté. Yaq ndigu sègendo-fakhazín.”

³⁷ Yesu nqanek matev gego, yaq teqa emanqat sùgumu-panqavøemát, vemivemiyav ate qægoam, ta manqei-te ndøgo.

*Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz
(Met 8:14-17; Mak 1:29-34)*

³⁸ Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq Saemon-qá khoev-té genøwáv. Khoev-te ndøgo, Saemon-gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbøgoám. Tatas kandambá. Yaq Yesu tøke-qa mbøviiømém, tuqa yaq-te.

³⁹ Yaq ndego tuqá avønín-té genø-itán, sasa mo:foe, enqoni ndøgo, ivøve manqat vømbø-ein. Yaq enqoni sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, gè-itán, ndigu lou vøzøta.

⁴⁰ Yaq khøuwa gesinanat, ezoqa ewaqape, ekeza ezoqam, ndigu enqoni vinivinimba qazøgoam, Yesu-té gindu-itúb. Yaq zenda zømbø-awám, vøkhakheinøvem.

⁴¹ Ezoqa nøme kopoáv, nqova soqøsoqa zøfakhatát. Akhayam-ús. Av gini-akhaemám nqægo, “Qo Mbumbukiam-gé Yó!” Geté Yesu gèzømbe-khafén neka takeáv, manqat nøme ti-einim. Zapa ndøgo, ndigu nqova soqøsoqa møndæzøtéz, Yesu, ndego Mesayā.

*Yesu vemivemiyav nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat
(Mak 1:35-39)*

⁴² Khøuwa nøme, qænqøovat, Yesu taon tène-iváv. Yaq ezoqam-av manqei-té genøwáv, vømø-yakhapus-mokho-mba-ev. Geté ezoqa gëmbovawát. Yaq gi-ometam ndøgo, ndigu keseiwat-qa mbogoám. Manqei nøme-te, ambá géwávák.

⁴³ Geté Yesu gezø-ein, “No Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, até vemivemíav nøme-té-a, báme-zømesím. Mbumbukiam ta zapaya nqáneq gende-khofotán.”

⁴⁴ Yaq Yesu até Zu ezoqam-qa guliguli khoev nøme-té-a, vemíav vinivinimba-te qapuatat, Zudía plovins-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat vømē-zømesim.

5

*Yesu tegi paev ezoqam, ande gezømbe-akha
(Met 4:18-22; Mak 1:16-20)*

¹ Khøuwa nøme, Yesu Genesalet kewan* ndøgeg-té geyám. Ezoqa me:zømesimát. Ezoqa kopoáv gindupindam. Mbumbukiam-qá Manqat ndø-ewagát.

² Yaq pu-te ndøgo, Yesu khagua menas ndøqeív. Voe nqagim ezoqam ndø-asæmém. Ndigu voe ndøsunguzát.

³ Yaq khagua nøme qa-asæam, Yesu tunuketáo ndøgo. Ndøgo Saemon-qá khaguá. Yaq gembo-ein, “Elavøqase vøndosøkúz.” Yaq Yesu khagua-té gunu:qóm, ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa Manqat sasa me:zømesim.

⁴ Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq ndego Saemon āv gembøe-eín nqægo, “Ananá qazonø-tiním, voe vømø-nqagem.”

⁵ Yaq Saemon gembo-qavøiu, “Kándambaqape. Lova seke qapøistat, ni sasae kandá qeigoat. Voe amba niti-nqagimát. Zongøyam kopo ndafeáv. Geté ság, av qo qoqote-ein ndægo, voe ndænqág.”

⁶ Yaq av gi:gonem ndægo, zonga kopoav-qapé gizømbe-ndap. Voe ambá vøkeqavøemin.

⁷ Khagua nøme-te, voe nqagim ezoqa nøme møndøbøetám. Yaq ndigu tøke-qa zø-akhá. Yaq gindutinim, zonga khagua menas-té ginø-geabám, até vømøzø-tøtvøbam. Khagua ambá vøzø-geovøemin.

⁸ Yaq Saemon Pita, nqanek matev geqeív, ndego katuk ndømøkuí, Yesu-qa megemege-te, vømbo-ein, “Evézøza. Noqa avønin-te ndøyá. Zapa ndøgo, no manqa-zapa-us ezoqám.”

⁹ Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Ndego neka ezoqa nøme, te namba gi:goam, ndigu nqova ndafe kandambá, zonga kopoav-qape gizømbe-ndap.

¹⁰ Até Zems neka Zión-a, ndigu Zebedi-gi nakheis, Saemon namba gi:sasaetam, nqova vøzøndaf.

Yaq Yesu Saemon āv gembøe-eín nqægo, “Qo møe ndøgó. Qo ndakin ambá av nqægo, zonga qótakhasát, geté ezoqa qótakhasát.”

¹¹ Yaq ndigu até gindigonem, khagua neka gigiap ate qægoam, sège-iváv, Yesu sasa mbopaevem.

*Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 8:1-4; Mak 1:40-45)*

¹² Yesu vemíav nøme-te gegoam, yaq ezoqa møndøgoám. Teqa kha ate qægoam, kha sisi-ús. Yaq Yesu ge-omet, ndego teqa megemege-te,

ekeza kha, manqei me:laváo, bugug até manqei-té, vømbøviam, “Evézøza. Ambá qøkhakheinømbemín. Pøev taqagoat, qø kopømbaqapé, toqo-khakheinømbem.”

¹³ Yaq Yesu zenda mbøevé, vømbø-ein, “Nqanøpøev. Qø vø-eqeieqei-éq.” Yaq nqova mbáin, ndego ezoqam, kha sisi sègembø-navøém.

¹⁴ Yaq Yesu manqa äv gembøe-løvuá nqægo, “Ezoqa nøme zø-eín. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonøqáv, bemøqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev vømøgo, av Mozes gezømbe-ein ndægo. Yaq ezoqa tåbiti-zøté, av nqægo, qø mòqo-eqeieqei-éq.”

¹⁵ Yesu ndego ezoqam møndøgugú, geté teqa emanqat sège-panqavøemát. Yaq ezoqa kopoáv gindu-okhoam te-te. Ndigu teqa manqat yøge-qa ndøgoám, neka khakhæzat-qa vøgoam, ndigu enqoni qazøgoam.

¹⁶ Geté Yesu ezoqam-av manqei-té genøwávín, vømø-guligulimin.

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbø-evøzam (Met 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Khøuwa nøme, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, møndø-qonavám. Nøme Gelili plovin-s-té ginduzáv, vemivemíav ate qægoam, neka nøme até Zudia plovin-s-té-a neka Zelusalem taon-te vøndø-okhoam. Yaq Evezøza Mbumbukiam-qa bazaføgakh, enqoni-us ezoqam khakheinøvem nonqø, møndøgoám, Yesu-te.

¹⁸ Yesu ezoqa ge:zømesimat, yaq ezoqa nøme tinduzáv ndøgo. Kagi ezoqam ndø-eqeitávún. Ambá khoev mokho-té ginø-ndafemín, Yesu-qa megemege-te vø:veemin.

¹⁹ Geté ndigu nakhoa qeiviáv, vøe-øz. Zapa ndøgo, ezoqa khåpumukhouwéz. Yaq até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaq ova ndo-go, ma Yesu ge:qotam, nqa vømø-løozem. Yaq ndego ezoqam sège-følotøvém, kita-ús, ezoqa ewaqape-qa livin-te, Yesu-qa megemege-te.

²⁰ Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ndego ezoqam äv gembøe-eín nqægo, “Nøfu! Qoqa manqa-zapazapa, møndøqa-navøém.”

²¹ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, nqanek manqat gyyogem, ndigu äv ginibønd nqægo, “Gekha ezoqam ngenek, Mbumbukiam-qa iz ngengenøitit? Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”

²² Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, zoqa mbøni-te av ndøzøte-matavupit?”

²³ Gé, gekha manqát ndøgo, føgakh mbain? Ndøgø, no ngenek ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøém,’ o ndøgø, tæmbo-ein, ‘Mòqo-itán, neka økho vøngaz?’

²⁴ Geté no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambøgó, ezoqa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te.”

Yaq Yesu ngenek kagi ezoqam, äv gembøe-eín nqægo, “No nqataqá-manqate. Mòqo-itán, kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøqav.”

²⁵ Yaq nqova mbáin. Ndego ezoqa ewaqape-qa bøi-te, sège-itán, kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøwav. Mbumbukiam-qa iz até go-eqatát, gemat.

²⁶ Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá. Mbumbukiam-qa iz ndø-eqané. Yaq äv gini-manqatát nqægo, “Ni nqægo khaiya, matev viní qaziqeivim.”

*Yesu Livai gembø-akha, tembopavat
(Met 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Taqa zita-te, Yesu vemlav ge-ivavtat, ndego teks moni upøgim ezoqam ndø-omét. Teks upøgim khoev-qase mokho-té tuntu:qotám. Teqa iz Livái.†
Yaq Yesu av gembø-ein nqægo, “No qonøndó-pæv.”

²⁸ Yaq Livai até gendego, vømbøpæv. Gigiap ate qægoam, sège-iváv.

²⁹ Yaq Livai lou kandambaqape ndølog, ekeza khoev-te. Yesu mbokhanakhanákh. Teks moni upøgim ezoqam neka ezoqa nøme kopoáv, teqa lou loge-te gindupindam.

³⁰ Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ndigu Felisi ezoqam-te ginøzaz, qaqa ndøgoném, Yesu-gi pæv ezoqam-te, gizø-ein, “Gekha zapá, zo teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba, ibøkha nqazøte-izit neka lou namba nqazøte-loget?”

³¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgó, mulømula etoam ezoqam.

³² No ambá av nqægo, ezoqa egeieqei akhayam-qa nøgeavün, tiqam-buz. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavün, vøndó-qambüz.”

*Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbø-bevøpem
(Met 9:14-17; Mak 2:18-22)*

³³ Ezoqa nøme, Yesu av gimbø-einím nqægo, “Zion-gi pæv ezoqam, lou logemav matev ndøgoatún, vøguligulimatun. Até Felisi ezoqam-gi pæv ezoqám-a, vøgoatun. Geté qogi pæv ezoqam, matev av nqægo gonemáv. Ndigu lou sège-logatún, neka ibøkha vø-izumatun.”

³⁴ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zó ndozo-matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbá, lou logemav matev ndøgonem, ndego ti namba ti:goat? Av taoká. Ndigu lou logemav matev gégonemák.

³⁵ Geté khøuwa ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, sævam ge-oki, ndøndafém, ti namba nde:go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ta khøuwa-te ndøgo tinigoát.”

³⁶ Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopømba mbain, ndabua ndakinak tekeqa, yaq ta mbewat ndøgo, nqawønege ndabua-tē gemótøkē. Zapa ndøgo, av toqotego nqægo, yaq ndabua ndakinak segemø-soqá, neka ndabua mbewat ndakinak gemø-kopømbayák, nqawønege ndabua namba.

³⁷ Neka ezoqa kopømba mbain, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndøgo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vøqouvøem, neka søvakha ngusum vøsoqoéz.

³⁸ Geté waen ndakinak, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz.

³⁹ Geté unimanqatín, gekha ezoqám ndigu, waen awenege gi-izumatun, ndigu waen ndakinak gezømbø-qasiín. Ndigu av gini-einimín nqægo, ‘Qanimav ndøgo, awenege.’”

6

*Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Met 12:1-8; Mak 2:23-28)*

¹ Sabat khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqa namba, khæ mokho-té gunu-pát. Yaq tegi paev ezoqam, wit nanga ndøvingisømém, sasa ndøtitisam, tag vøkhofovøem, mokho sasa ndølouz.

² Yaq Felisi ezoqa nøme, tiqa matev giqeivim, ndigu āv gizømbe-eín nqægo, “Gekha zapá, zo wit nanga ndozo-vingisumit? Khæfæp nanda, Sabat khøuwa-te sasæ av nqægo toqogot.”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zø, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba, ifi qazøvin?”

⁴ Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndø-upøzo, ndigu louqase-te go:-abam, Mbumbukiam-gi, yaq sasa ndølouz, neka ndigu ezoqam, te namba gi:goam, vøzø-etoam. Matev av nqægo khæfæp. Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat.”*

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat khøuwa, ndégo teno-kawævát.”

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem

(Met 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Sabat khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gemat, ezoqa ge:zømesimat, ezoqam møndøgoám. Teqa nakeamo pingim, gèmbowau.

⁷ Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu bøi mba mbøeveém, ndego ezoqa peté-khakheinøvēm penømakhaya, Sabat khøuwa-te. Zapa ndøgo, ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbo-goám.

⁸ Yesu é-møndæ-otév, ndigu ande gekha me mbómataavupam. Yaq ndego ezoqam, pingim qambowau, āv gembøe-eín nqægo, “Qoté-itān. Yaq ezoqa ewaqape-qá megemege-té qoqonø-itān.” Yaq ndego ge-itān, sasa ndøwav, ezoqa ewaqape-qa megemege-te vømø-itan.

⁹ Yaq Yesu ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gezøbevap, “Ge zø, ndozo-matavap. Gekha matév ndøgo, Sabat khøuwa-te toqogo, kopømba? Ndøgò, matev eqeieqei toqogo, o ndøgò, manqa-zapa toqogo? Ndøgò, ezoqa toqo-khandi:v, o ndøgò, teqa yage toqongiu?”

¹⁰ Yaq Yesu sège-qambuním, ezoqa ewaqape vøzømet, yaq pingim wau ezoqam gembo-ein, “Pingim qoté-ovøyām.” Yaq ndego ezoqam, pingim gè-ovøyām. Sègembo-eqeieqei.

¹¹ Yesu matev av ge:matanam, yaq Zu megetapak, qaqa kandambá gigonem, neka yakhapus mokho-mba gibond, “Ni ngenek gekhā zimbógonēm?”

Yesu tegi u-anim tuelv gevevesam

(Met 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Ta khøuwa-te ndøgo, khøuwa nøme, Yesu manqei poyat-té genøqavíg, vømø-guligulim. Yaq lova seke qamat, Mbumbukiam-té genø-akhaemát.

¹³ Yaq qanaqanus qandopave, ndego ekeza paev ezoqam ndømøváb, ezoqa tuelv vøvevesam. Ndigu ezoqa tuelv, u-anim zø-akhá.

¹⁴ Ezoqam gevevesam nginik: Saemón. Iz nøme gembo-akha, Pitá. Neka tege eveqase Endlú. Neka nøme Zéms, neka Zíón, neka Filíp, neka Batolomeú,

¹⁵ neka Metiú, neka Tomás, neka Zems nømē. Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka Saemøn nømē. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám.

*

¹⁶ Nøme Zudás. Ngenek Zems-gé yó. Neka nøme Zudas Iskaliót. Ezoqam ndégo, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

Yesu Mbumbukiam-qa Manqat gezømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemmat
(Met 4:23-25)

¹⁷ Yesu tegi u-anim namba, manqei poyat-te ginduvís, yaq manqei gev-te gimøwan, tegi paev ezoqa nøme kandambá gindupindam. Neka ezoqa nøme kopoáv, Zudia plovins-té ginduzáv, vemivemiav ate qægoam, neka Zelusalem taon-te vøndözav. Até ndögó-a, Taya neka Saedon taon avønin, ndaola-te ndøgo, vøndözav.

¹⁸ Ndigu tindi-okhoám ndøgo, Yesu-qa manqat ndøyogém neka vøkhakhæz, ndigu enqoni qazøgoam. Yaq ezoqam ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu vøkhakheinøvem.

¹⁹ Ezoqa ewaqape, Yesu kha khanøzam-qa mbogoám. Zapa ndøgo, bazafogakh ndofakhatám te-te, ezoqa ewaqape vøkhakhæz.

Gekha ezoqám ndigu, khanakhanakh tøzøgoat, neka gekha ezoqám ndigu, tisoqoez
(Met 5:1-12)

²⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndøwabám, gezø-ein, “Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo gigiap-av ezoqam.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, zoqá.

²¹ Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ifi ndøzøvinam.

Zapa ndøgo, zo ndøzø-ewéz.

Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ndozo-eivam.

Zapa ndøgo, zo khanakhanakh møzø-asótáv.

²² Unimanqatín, zo khanakhanakh mbá qanegó, zo Ezoqam-ge Yo zapaya ndisanqaza neka ndøzømbø-qasi:v neka zoqa manqat ndiponqom neka zoqa iz ndingenøiwat.

²³ Matev av nqægo tøfakhan, yaq sègekhoum, neka gè-ogíám. Zapa ndøgo, Mbumbukiam yaq-fia møndøzømbø-nøzá, yan-te nqø:go. Matev ndøgo, zo-te ndimatnam, até kopó, av tigi atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-te gi-matønumam.

²⁴ Geté zo, mōzo-soqoéz, gigiap kopoav ezoqam.

Zapa ndøgo, zo yage eqeieqei mōzotumu-ndapém. Nøme mbáin.

²⁵ Neka zo, mōzo-soqoéz, zo ndakin lou ndøzø-ewezat.

Zapa ndøgo, zo ifi møzøvinám.

Neka zo, mōzo-soqoéz, zo ndakin khanakhanakh mba ndøzø-asøtøve.

Zapa ndøgo, zo mbøni vaev-té qazó-waniapát neka zó-eivumát.

²⁶ Neka zo, mōzo-soqoéz, ezoqa ewaqape zoqa iz ndi-egawat. Matev ndøgo, zo-te ndimatnam, ndøgo até kopó, av tigi atanakha-zapazapa-za, khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-te gi-matønumam.”

Zogi qaqa ezoqam-te, kuku bezøgó

(Met 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Geté zo ezoqam, zo noqa manqat nqazoyøge, no nqazø-manqate: Zo kuku bezøgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka matev eqeieqei zømatanám, ti-te ndigu, zo ndisanqaza.

²⁸ Ezoqa tiqa manqa manqat-te, zo soqain-te ti-abumat, yaq zo āv qane-guligulim: Mbumbukiam matev eqeieqei bezø-matanám. Neka gèzø-guligulim, ndigu zo yage føgøføgakh ndizø-etoam.

²⁹ Ezoqa tømøi teqatøkub, yaq sège-qambúq, yaq betaqā-tøkub. Neka ezoqa qoqa ndabua tendap. Ság! Até ndabua nømé-a, bëndáp.

³⁰ Gekha ezoqām ndego, gigiap-qa teqaviam, sègembo-etoám. Neka gekha ezoqām ndego, qoqa gigiap sa tendap, nqawa ndape-qa ndøgø.

³¹ Gekha matēv ndøgo, zo ndøzøpøev, ezoqa zo-te timatønumat, zo matev āv tozozømbé-matønumát.

³² Zo kuku ti-te mba tøzøgoat, ndigu zo-te kuku ndøzøgo, yaq ge zø ndozo-matavap, zoqa matev viní? Eqeieqei-qapé? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqām-a, kuku ndøzøgø, ti-te ndigu, kuku ndøzøgo.

³³ Neka ge zø ndozo-matavap, zo matev eqeieqei ti-mba ndigu tozozø-goat, ndigu matev eqeieqei ndimatānam zo-te, yaq zoqa matev viní? Eqeieqei-qapé? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqām-a, matev āv tinigoatún.

³⁴ Neka ge zø ndozo-matavap, zo gigiap ti-mba ndigu tozozø-etoumat, zo ndøzøte-zøtezat, ndigu nqawa ndøzø-qavøiu, yaq zoqa matev viní? Eqeieqei-qapé? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqām-a, gigiap møndø-etoumatún, yaqyaq-a. Yaq ndigu gigiap áte ndægo, nqawa tonqogim-qa ndøgonemín.

³⁵ Geté, zo kuku bezøgø, zogi qaqa ezoqam-te. Neka matev eqeieqei zømatānám. Gigiap yaq-mbá segezø-etoám. Neka nqawa qavøiwat-qa ndøgø. Zo av tøzøte-matønumat ndægo, zo yaq-fia kandambaqape ndøzomø-ndapém. Yaq Mbumbukiam, ndego Eqeivat-Qape, zo ekeza nakheis mé-zæb. Zapa ndøgo, até ndegø-a, matev eqeieqei zømatønumatún, ndigu ike manqat manqatemav ndigu neka ndigu ezoqa soqøsoqa.

³⁶ Ezoqa nømte-te, tanakh bezøgø, av zoge Zøve yan-te ngo:go, tanakh ndømbøego.”

Ezoqa nømte ndøvøzøðát
(Met 7:1-5)

³⁷ Yaq Yesu manqat nømte gezø-ein, “Zo ezoqa nømte ndøvøzøðát. Yaq Mbumbukiam até zø-a gévøzoák. Neka ndømanqaté, av nqægo, ezoqa nømte ndigu ùnime-soqøsoqoezām. Yaq Mbumbukiam até zoqá yaq-té-a, av nqægo gé-einák. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, sà bezømbo-naváp. Yaq Mbumbukiam até zoqá manqa-zapazapá-ya, segembøé-navøém.

³⁸ Gè-etoám, ezoqa nømte-te. Yaq Mbumbukiam zo ndøzø-etoám. Kandambá gezømbé-etoám. Kopømba ande av lou ndægo, ezoqa ava-te tenqeitavet, gétøvgimit, vømótøvā, neka vømø-qoqovøēm. Av ezoqa tozozømbe-etoumat, zo Mbumbukiam āv tezømbé-etoám.”

³⁹ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Bøi waev mbain ezoqam, kopømba mbain, bøi waev mbain ezoqa nømte te-itu. Av tægoat ndægo, yaq ndigu ezoqa menas, manqei ozu-te até sugumú-o:áz.

⁴⁰ Paev ezoqam kopømba mbain, tege nømendim ezoqam teløvuam. Geté gekha ezoqām ndego, nømendim matev ate ndægo tumundap, ndego āv tenqeoát, av tege nømendim ezoqam nde:go.

⁴¹ Gekha zapá, qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndoqoqeivi, geté tae-qape ndøgo, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, qo qeivupāv?

⁴² Gekha zapá, qafu av ndoqombøe-manqate, ‘Nøfu, kupuk-qase bøi-te nandaqa-genøe, nøtaqāliv,’ geté qakeza bøi-te nandav, qo tae-qape qeiviáv,

nandaqa-genøe? Qo khavozam ezoqám. Bugukhokhof nándav, toqólív, taegape, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, egeieqei voqókewäg. Yaq váev qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndøugu, toqolív.”

Tae nanga egeieqei o soqain toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, tae ndøgo egeieqei o soqain

(Met 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Tae egeieqei, nanga soqøsoqa géviamák. Neka tae soqain, nanga egeieqei géviamák.

⁴⁴ Tae nanga toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, tae ndøgo egeieqei o soqain. Bøning fakiafakia-us-te, kopømba mbaín, nanga mbomømboma, kopømba ande av fig ndigu, toqo-vingisam. Neka khouwe-khouwe-te ndøgo, kopømba mbaín, gleips toqo-løvus.

⁴⁵ Yaq matev até kopó. Ezoqa egeieqei, matev egeieqei ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap egeieqei mbøigú. Geté ezoqa soqaqape, matev soqøsoqa ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap soqøsoqa mbøigú. Unimanqatín. Gekha matavāp ndøgo, ezoqam-qa mokho-te qamømba-tøva, ndego ndøgo témanqatát.”

Khoev puanam matev menas-qa yaya etæ manqat

(Met 7:24-27)

⁴⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha zapá, no Evezøza ndozonø-akhayam, geté matev gonemāv, av no nqazømbe-manqate?

⁴⁷ Gekha ezoqám ndego, no-te tendowav, noqa manqat vø-ewäg, neka o-mba vó:ndāp, nò nótézømás, ndego andē gekha ezoqām.

⁴⁸ Ndego ezoqam, kopømba ande av ndé:go, khoev manqei føgakh-te gewev. Uk ge-asøzam, até pakoa-té. Yaq khouwat qandowav, khamøe qando-okhoam, ndøgo kopømba mbaín, tønqonaz. Zapa ndøgo, khoev føgakh-qapé qawevam.

⁴⁹ Geté gekha ezoqám ndego, noqa manqat sa te-ewagat, gete o-mba ndapeav vøgoāt, ndego kopømba ande av ndé:go, khoev qoq-te gewev, uk sa go:føløzam. Yaq khouwat qandowav neka khamøe qando-okhoam, sègemø-khawá. Khoev ünime:-ngiú.”

7

Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhæv

(Met 8:5-13)

¹ Yesu teqa nømendim manqat qamømbøe-navøem, ezoqam-te, yaq Kape-naum taon-té genówáv.

² Ta vemiav-te ndøgo, Lom nakhag kawa ezoqam møndøgoám, neka ndego sasae ezoqam vømbøgoam. Te-te ndego khafuat kandambá. Ndego sasae ezoqam, enqoni mbogoám, ambá vønanimin.

³ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, Yesu-qa yaq-te manqat ge-ewag, ndego Zu megetapak ndøkhofotáz, te-te. Yesu āv gimbøe-einím nqægo: Bètøndowāv, tege sasae ezoqam vøkhakheinøvēm.

⁴ Yaq ndigu Yesu-te gi-apat, gimøfakhaz, gèmømba-viømém. Viam kandambá gigonem, vømbø-einím, “Qombótøké, ngenek nakhag kawa. Ndego ezoqa mbomambaqapé,

⁵ neka ndego poev kandambá, ni Zu ezoqam-te. Niqa guliguli khoev giwævem, moni ndégo te-áb.”

⁶ Yaq Yesu namba me-záv. Khoev gi:khatoat, ndego nakhag kawa ezoqam, zifuap ndokhofotáz, teqa manqat vømømbō-einim, av nqægo, “Khanánqa. Ság. Noqa khoev-te ndòqáv. No ezoqa eqeieqei mbá, noqa khoev-te toqotòndo-oq.

⁷ Yaq nakémbá, no nøkezan okhoeáv qo-te. Geté manqat mba qó-ein. Yaq noge sasae ezoqam segé-khakhæv.

⁸ Até nó-a, no ezoqam-qá mokho-té qatu:gu. Neka no mokho-te, nakhag ezoqam mu:gu. Ndigu ezoqa kopo tæmbo-ein, ‘Vòqāv’, yaq ndego segéwáv. Neka ezoqa nøme tæmbo-ein, ‘Mòqotòndoqāv’, yaq ndego segendówáv. Neka noge sasae ezoqam tæmbo-ein, ‘Mòqo-matanám, nqanek’, yaq ndego segé-matanám.”*

⁹ Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq nqova mbondáf. Yaq gèndoqambún, ndigu ezoqa bawan-qape gimbopavam, vøzø-ein, “No nqazø-manqate. No nqanek Izlael bawan mokho-te, unimanqatin matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak nge-unimanqatin.”

¹⁰ Yaq ndigu u-anim, nakhag kawa-qa khoev-te giqavaz, ti-ometám ndøgo, ndego sasae ezoqam, møndø-khakhæv.

Yesu ngæmam-ge yo gekhandiv

¹¹ Khøwa nøme, Yesu taon nøme-té genømat. Ta taon-qa iz, Naín. Ekeza paev ezoqam neka ezoqa nøme bawan-qapé namba me-apát.

¹² Yaq nqáe! Taon uta mboqog ge:khatobat, ezoqa løvøte ezoqam ndø-eqeitavún. Taon-té gindu-fakház. Ndego ezoqa ndakinák. Tegu evo ngæmám. Zivis gëmbonaním, neka ndugu nakheis nøme mbaín. Taon-ak kopoáv, ngæmam namba gi:geavun.

¹³ Yaq Evezøza ngunuk sævam gu-omet, ndego tanakh mbogó, gumbo-ein, “Qo ndø-eív.”

¹⁴ Yaq Yesu tenówáv ndøgo, løvøte ezoqam-qa kumøkuma vømøkhanaz. Yaq ezoqam ndigu, gi-eqeitam, sègewán. Yaq Yesu até gendego, ndego løvøte ezoqam, av gembøe-ein nqægo, “Ndáe! No nqataqá-manqate. Mòqo-khandi:q.”

¹⁵ Yaq ndego sègeqóm, manqa manqate vøngaz, yaq Yesu ndego ezoqam, evo nqawa sasa mbo-etoam.

¹⁶ Yaq ezoqa ewaqape, nqanek matev giqeivim, ndigu møe ndøgoném, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem. Av gini-einím nqægo, “Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøfakhán, ni mokho-te. Mbumbukiam ni-te tøke-qa ndówáv, ni tegi ezoqam.”

¹⁷ Yaq nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Zudia plovins-te ndøgo neka manqei-manqei ate qægoam, avøavun qagoat, sùgumu-panqavøemat.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-te gekhofotaz (Met 11:2-19)

¹⁸ Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, matev ate ndægo gi-ometem ndøgo, Yesu gematønumat, yaq ndego ekeza paev ezoqa menas zø-akhá.

¹⁹ Yaq Yesu-té genø-khofotáz. Av gimømbøé-bevøpém nqægo, “Gé, ezoqam qó, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav? O, ezoqa vini-qa nitó-kewagát?”

* **7:8 7:8** Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Ndego møndø-unimanqatin, av nqægo, Yesu ta enqoni ndøgo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndøgo segé-iváv. **7:15 7:15** 1 King 17:23; 2 King 4:36 **7:16 7:16** Luk 1:68 **7:19 7:19-20** Psa 40:7; Mal 3:1; Veve 1:8

²⁰ Yaq Yesu-te gimøfakhaz, gimbo-einim, “Ni Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndokhofotán. Qo nitaqá-bevøpém: Gè, ezoqam qó, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav? O, ezoqa vini-qa nitó-kewagát?”

²¹ Ta khøwa-te ndøgo, ndigu ezoqa menas gigeavun, Yesu ezoqa kopoáv gekhakheinøvem. Ndigu enqoni bugug vinivinimba zøgoám neka nøme ndigu, nqova soqøsoqa vøzømbū-goam. Neka bøi waev mbain ezoqa kopoáv, bøi waev vøzø-etoam.

²² Yaq Yesu ndigu Zion-gi paev ezoqam gezø-qavøiu, “Zion-te nqawa to-zovesez, yaq äv qazømbøé-einim, av zo manqat nqazøte-yoge neka matev nqazøte-qeivi. Ezoqam ndigu, bøi waev mbain gagoam, ndakin gèkeogé. Neka ezoqam ndigu, kagi gigoam, ndakin gè-okhó. Neka ezoqa ndigu, kha sisi-us gigoam, kha sisi møndøzø-navøém. Neka ezoqa ndigu, gea kandøgeap gigoam, ndakin gèyogé. Neka ezoqa ndigu, gipakhaetat, nango møndø-khandi:z. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qá Manqat Mbomabaqape ndøyogé.

²³ Neka gekha ezoqám ndigu, no-te nakeapav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

²⁴ Zion-gi manqa upøgim ezoqam gi-qavaz, yaq Yesu Zion-qa yaq-te manqa manqate ndøngáz, ezoqa ewaqape-te, gezø-ein, “Gè, zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndøgo, zo gekha qeivi-qa zó-apat? Gè, zo ezoqa omete-qa zó-apat, ndego kopømba ande av gagayag ndægo, sa tøpovøemet, yaq vøepovët, yaq vøepovët, khamøe sa tøqambuvøemet?”

²⁵ O gè, qazo-apat, zo ezoqa ndabua eqeieqei uzap omete-qa zó-apat? Nqáe! Ezoqa ndabua eqeieqei ndi-uzap neka gigiap kopoav sí ndøzøwag, ndigu kawa ezoqam-qá khoev-té giyageáp.

²⁶ Geté zonømbé-einim. Zo gekha qeivi-qa zó-apat? Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam omete-qa zó-apat? Unimanqatin. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám. Geté no nqazø-manqate. Ndego Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi:gu, møndø-løvubám.

²⁷ Zapa ndøgo, ezoqam ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo,

‘Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te. Ndego nakhoa møqá-khakheinám.’

²⁸ No nqazø-manqate. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndego kandambaqapé. Ndego ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te gifakhatat, møndø-løvubám. Geté até ezoqa khasøkhasis-a, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ndigu Zion møndø-løvu:mém.”

²⁹ Ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, møndø-unimanqatinim, av nqægo, Mbumbukiam-qa matev eqeieqei. Até ndigú-a, teks moni upøgim ezoqam. Ibøkha iz sùgumu-upøgimát, Zion gezø-etoam.

³⁰ Geté Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat zøtezat ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa matavap gè-ogim, tiqa yaq-te ge:pøoa, te-te tiqambuz. Neka ndigu gèzømbø-qasí, Zion ibøkha iz tezø-etoam.

³¹ Yaq Yesu gezøbevap, “Gè, nginik ezoqam, ndakin ngiyage, andé gekha me nøtékhámás? Nginik ande gekhám?”

³² No nakheis nøtékhámás, maket manqei-te ndi-otam. Ndigu yaqyaq-a, äv gini-akhayám nqægo, ‘Ni zo pøinda nizø-khambøemám. Khanakhanakh-ús. Geté zo ogipøteáv. Neka ni osombo ouv nizø-qaqaemám. Geté zo eivpøteáv.’

³³ Zó-a, até kopó. Gekha matēv ndōgo, zo ndozoqeivi, zo khanakhanakh mbaín. Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam gefakhan, lou logemav matev gegoam, neka waen izumav vōgoam, yaq zo āv qazōte-manqatām nqægo, 'Ngenek nqova soqa mbøigú.'

³⁴ Geté ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek lou mōndø-logatún, neka waen vō-izumatun. Yaq zo āv qazōte-manqaté nqægo, 'Ngenek ezoqam zōtē-ometām! Lou loge mōqæ, nekā waen izam mōqæ. Neka ngenek teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam-gí zifú.'

³⁵ Zo av nqægo ambá qazōte-manqaté. Geté ezoqam-qa matev toqoqeiv, ndōgo Mbumbukiam-qa matavap loloakh-te ndōndo-fakhate, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, Mbumbukiam-qa matavap loloakh, unimanqatín."

Manqa-zapa-us sævam, Yesu-qa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbomambaqouz

³⁶ Khøuwa nøme, Felisi ezoqam, Yesu lou loge manqat mbo-eín, teqa khoev-te. Yaq Yesu tenøwáv ndōgo, lou vømølog.

³⁷ Ta vemiaiv-te ndōgo, sævam mōndøgoám. Ndugu manqa-zapa-ús. Yaq manqat gu-ewag av nqægo, Yesu Felisi ezoqam-qa khoev-te lou gelogat, ndugu tunduwáv ndōgo, botol-qase vōndōndap. Tae et sisip qanimav-qape mu:nqeitavám. Taqa fia kandambá tantáv.

³⁸ Yesu-qá zita-té gunduwáv, teqa zenda tokhotapak avønin-te vø-itan. Ndugu gèvín. Yaq bøi einu ndigu, Yesu-qá zenda tokhotapak-té ginø-lanqanimám.† Yaq ndugu até gundigu, susu ndōgo, Yesu-qa zenda tokhotapak-te qagoam, ekeza izúm guni-vuogím, neka zenda tokhotapak vømbø-ngeñotam, yaq tae et sisip mbomambaqape, teqa zenda tokhotapak-te sasa mbøeqouz.

³⁹ Yaq ndego Felisi ezoqam, ma Yesu gendekhato, nqanek matev geqeiv, ndego ekeza mokho-mba, āv gene-matavupát nqægo, "Ngenek amba unimanqatín manqa vevezam ezoqam tegonin, yaq ndego bète-otevín, ngunuk sævam, kha ndumbo-khanøzam. Ndego bète-otevín, av nqægo, ndugu manqa-zapa-ús."

⁴⁰ Yesu teqa matavap é-møndæ-otév, yaq gembo-ein, "Sáemon. No manqat nqanøggó, qo-te."

Yaq Saemon gembo-ein, "Nøméndim ezoqam, qonømbé-eín."

⁴¹ Yaq Yesu yaya mbo-etá, gembo-qavøiu, "Ezoqa menas mōndøgoám. Ndigu moni etoam ezoqam-te, moni zømbo-løfokám. Moni kandambá. Nøme moni mokho 500 qambøe-løfokam, neka nøme moni mokho 50.‡

⁴² Geté ndigu ezoqa menas, moni mbaín, ndego nango vømbøé-qavøinām. Yaq ndego ezoqam, te-te moni qazømbo-løfokam, āv gezømbe-eín nqægo, 'Ság, moni nango nøqavøinám.'

Yaq Yesu Saemon gembobevap, "Ge qó ndoqo-matavap? Nginik ezoqa menas, ndego ezoqam-te moni qazømbo-løfokam, kuku kandambaqape gekha ezoqām mbøgoät, te-te?"

⁴³ Yaq Saemon gendo-qavøiu, "No nqæmatavap: Ezoqam ndégo, ndego moni kandambaqape qambøe-løfokam, sa gembotak."

Yaq Yesu gembo-ein, "Nándav. Qo unimanqatín ndoqo-manqate."

7:34 7:34 Luk 15:2   7:37 7:37 Met 26:7; Mak 14:3; Zion 12:3   † 7:38 7:38 Ta khøuwa-te ndōgo, ezoqa lou loge-te giqonavam, andé gi:sømbiapám. Bov gèzø-zageapám. Yaq nakémbá, ngunuk sævam, Yesu-qa zita-te gunduwav, eiv-us, tugi bøi einu, Yesu-qa zenda tokhotap-te golanqanimam.   ‡ 7:41 7:41 Ndigu moni, fia kandambá. Moni mokho 500, ndigu viav menas-qá fiá. Neka moni mokho 50, ndigu løvøyak menas-qá fiá.

44 Yaq Yesu sævam-té genøqambún, Saemon sasa mbo-ein, “Ngunuk sævam qoté-omét. No qoqa khoev-te qatøndo-on, qo no ibøkha etopøtéáv, noqa zenda tokhotapak sunguzu nonqo. Geté ngunuk noqa zenda tokhotapak, ekeza bøi einú gunisungúz. Yaq ekeza izúm guni-vuogím.

45 Qo no ngenøndøpøtéáv, no qatøndo-on, av niqa matev ndægo. Geté ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak, oskia ndøngenøtumít, ande qatønde-on, atema ndakin.

46 Neka qo noqa kawa-te, oil qouziáv, qatøndo-on, av niqa matev ndægo. Geté ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbomambaqape mo:qóuz.

47 No nøtaqá-eín, gekha zapá ngunuk kuku khape qambe-khouwev no-te. Ngunuk kuku khape tømboe-khouwév ndógo, tuqa manqa-zapazapa kopoav-qape, møndømbo-navøém. Geté gekha ezoqám ndego, manqa-zapazapa khapelavøqase mba sa qambøe-navøem, teqa kuku khapémbá.”

48 Yaq Yesu ndugu sævam áv gumbøe-eín nqægo, “Qoqa manqa-zapazapa, møndøqa-navøém.”

49 Yaq ezoqa nøme, lou loge-te namba gi:qonavam, ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek kenøgoam, ezoqa manqa-zapazapa ndezø-evøzam?”

50 Yaq Yesu ndugu sævam gumbo-ein, “Qoqa unimanqatin nandav, tøkhandi:q. Møqoqáv. Qo mbøni betaqávæv.”

8

Sakheis ndigu, Yesu namba gi-okhoam

1 Taqa zita-te, yaq Yesu taon neka vemivemíav ate qægoam sège-okhoám. Ezoqa Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te me:zømesimám. Ekeza paev ezoqam tuelv namba me:-okhoám,

2 neka sakheis vøgoam. Nginik sakheis, Yesu gèkhakhæz. Nøme ndigu, enqoni vøzøgoam-a, nøme ndigu, nqova soqøsoqa vøzømbū-goam. Sævam kopo nømu, Meli Magdala vemíav-ák. Yesu nqova soqøsoqa sevén, gumbo-ngeasam.

3 Neka sævam nømu, iz Zoaná. Ndugu Kuza-gú zás. Ngenek ezoqam, ndigu Elod-qa khoev-te gisasaetam, kawa zømbogoám. Neka sævam nømu, ndugu iz Susaná. Neka sakheis nøme kopoáv gigoam. Ndigu sakheis, ekeza gigiáp gizømbe-tøkeám, ndigu gi-okhoam.

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat (Met 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Khøuwa nøme, ezoqa kopoáv gimøvab. Vemivemíav ate ndægo, Yesu-te gindu-okhoam. Yaq ndego yaya zø-etá, gezø-ein,

5 “Ezoqa møndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømø-zøgeakh. Yaq wit nanga gepanqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o:atát. Yaq ezoqa tetøknonøvemém ndógo, pipisi vølouz.

6 Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndógo, manqei khapekhapémbá qatøke:pat. Yaq mbusa qafakhan, gèkusíz. Zapa ndógo, ibøkha mbáin.

7 Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndógo, wit namba qæ-eqa, ndigu gèvøtøgeám.

8 Geté wit nanga nøme ndigu, manqei eqeieqei-té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eganat, nanga vøqataz. Wit nanga kopokopo-te, louzi nonqo andled-andléd gitøkebupat.”

Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq āv gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqām ndego, gea tømboogoat neka yoge kopømba vømbógoat, yà beyogé!”

Yesu gekha zapá, ezoqa yaya mba gezø-etæam

(Met 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹ Yesu nqanek yaya ge-eta, yaq tegi pæv ezoqam, manqa mokho-qa mbøbevoþém.

¹⁰ Yaq gezø-qavøiu, “Mbumbukiam zo mba zøtåke, zo nogi pæv ezoqam, mokho manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ndigu ezoqa nøme, no yaya mba nøzø-etæ. No yaya tæzømbe-etæ ndøgo: Ndigu ndøqeivát. Geté mokho gembó-ndapemák. Neka ndigu ndø-ewagát. Geté manqa mokho gembó-ndapemák.”

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

(Met 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹ Yaq Yesu tegi pæv ezoqam gezø-ein, “Yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Wit nanga ndigu, Mbumbukiam-qa Manqát.

¹² Nøme ndigu, nakhoa-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat giyogemín, yaq nqova soqaqape até gendewavín, Mbumbukiam-qa Manqat vøe-vibamín, tiqa mbøni mokho-te ndøugu. Ndego tenegoatún ndøgo, soqáin ndøgo, ndigu ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam khandi vøzø-etoám.

¹³ Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat khanakhanakh-us ndø-ndapemín. Geté ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq tiqa unimanqatin matev Mbumbukiam-te, khapekhapé outupáv. Khamasim matev qazø-fakhanin, ndigu nakhamas-té ginø-o:azín.

¹⁴ Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. Geté tiyagat, ndigu tiqa yage-qa yaq-te fofogeap khåpe zømbe-khouwevín, neka gigiap kopov neka manqei-qape-qa khanakhanakh matev-qa yaq-te, poev khape vøzømbø-khouwevín. Yaq tiqa unimanqatin gevøtagín. Kopømba mbáin, mokho tøfakhan.

¹⁵ Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, tiqa mbøni eqeieqei neka unimanqatin. Ndigu Mbumbukiam-qa Manqat unime-yogemín. Ndigu føgøføgakh até gembó-geageapat neka yovitáv. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøugu, mokho ndøfakhanín.”

Qoqa Klisten matev, ande waev me ndægo, ndøkhønæð

(Mak 4:21-25)

¹⁶ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Lampa toqomag, yaq kopømba mbáin, baket mokho-te o lou-qase mokho-te toqo-khona. Geté lampa asøzam nonqo-té qonøwuá. Yaq gekha ezoqām ndigu, khoev-te ti-ozat, waev gøqeivát.

¹⁷ Gekha matēv ndøgo, ndøkhonøwe, bavokhó qandó-fakhán. Neka gekha mokho manqat ndøgo, ndøkhonøwe, gendó-veveám. Yaq ezoqa ewaqape, gé:zøtéz.

¹⁸ Yaq nakémbá, aiyá qagó. Noqa manqat unime-yogé, manqat nqæmanqate. Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat

nøme mba mbøé-etoám. Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndøgo, yaq até otevat-qasé-a, ndego ezoqam ndematavap ndømbogo, Mbumbukiam segéviwám.”

Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqām?

(Met 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Khøuwa nøme, Yesu-gu evo neka emekheis ndøfakház. Geté ndigu kopømba mbaín, Yesu-te vøe-öz. Zapa ndógo, ezoqa khápumu-khouwéz.

²⁰ Yaq ezoqa nøme, äv gimboe-einim nqægo, “Qogu qavo neka qamekheis ngó:wani, bavokho. Qo ndóqamekhám.”

²¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Nogu evo neka nqamekheis ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat ndiyoge neka ndimbopaev.”

Yesu manqat mba ge-ein, khamø sa qavøitav

(Met 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, gezø-ein, “Yaq-keoqá qazinø-qantáv.” Yaq sasa ndøsøkuzim.

²³ Giqantavat, Yesu venanqei mbovín. Yaq gèbúv. Yaq anana-mba mõndu:bøen, mbe-qape tåndøfeä. Khamø qando-okhoam, lokh bøi-té qanø-tøvøyát, ambá vø-qambuanemin.

²⁴ Yaq até gindigonem, Yesu gèti:nám, gimbo-einim, “Evézøza, Evézøza. Ni avonín zigeón.”

Yaq Yesu gendosuzam, vø-itan. Yaq khamø ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-ein. Yaq ndøgo sègevøitáv. Qavøitav mbómä.

²⁵ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo unimanqatin mbaín, Mbumbukiam-te?”

Yesu matev av gematanam ndægo, yaq tegi paev ezoqam, nqova ndafe kandambá neka møe vøgonem. Yaq, yaqyaq-a gibond, “Ngenek gekha ezoqām? E, até khamø fegim neka khamø vumøe, manqat mba mbomanqaté. Yaq ndøgo manqa o-mba mbøendapé.”

Yesu ezoqam nqova soqøsoqa gembo-ngeasam

(Met 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelasa ezoqam-qá manqei-té ginøqantáv. Ta manqei ndøgo, Gelili manqei yaq-keoqá qagó.

²⁷ Yesu khagua-te gendovuaø, yaq vemiaav-ak kopo ndowáv. Ndego nqova soqøsoqa mbøigoám. Viav kopoáv, ndego ndabua uzumáv neka ve-te sømbimáv. Geté nandi nqa-té geyagám. Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám.

²⁸ Yaq ngenek ezoqam Yesu ge-omet, kandambaqapé sege-ogeá, ekeza kha, teqa megemege-te, manqei vøelavao. Yaq äv gene-akhá nqægo, “Yésu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego Egeiwat-Qape, qo no gekha qonøgø? Mbumbukiam-qa iz-te, nqataqá-viam, no nqosøgeap nø-etøám.”

²⁹ Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo. Yesu nqova soqa fakhane manqat mbo-ein. Ndego nqova manqei soqa oskia ndøqanøtumám. Khøuwa kopoáv. Bov neka pingim, auli sen ambá gimboe-løvønøvememín. Geté ndego sège-løvuzuín. Yaq nqova soqa, ndego ezoqam-av manqei-té genø-ituin.

³⁰ Yaq Yesu gembobevap, “Qo gekha iz?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Noqa iz Bawan-qapé.” Nqanek tene-ein ndøgo. Zapa ndógo, nqova soqøsoqa kopoáv, teqa mokho-te gimboigoam.

³¹ Yaq ndigu nqova soqøsoqa, Yesu äv gimboe-viømém nqægo, “Ni manqei ozu-te, nqa vaev mbain ndøgo, ndøkhofötán.”

32 Ta manqei avønin-te ndøgo, bōsi nen mōndōwanám. Kopoav-qapé. Manqei poyat-té givagimám. Yaq nqova soqøsoqa, Yesu gimbo-viømem, “Ni ambá bōsik mokho-té qonø-khofotanín?” Yaq Yesu sègezoták.

33 Yaq ndigu nqova soqøsoqa, gèfakház, ndego ezoqam-qa mokho-te gu-goam, bōsik-te vømø-oz. Yaq bōsik manqei khavoe-té ginøbøín, ibøkha-te vømø-geonim.

34 Yaq ezoqam ndigu, bōsik gizø-kewagam, nqanek matev giqeivim, ndigu møe ndøbøín, yaq taon-te neka vemivemiav-te, ezoqa emanqat vømøzømbē-vototap.

35 Yaq ezoqa tinduzáv ndøgo. Matev qeivi-qa ndøgoám, ma qæfakhan ndøgo. Yaq Yesu-te gimøfakhaz, ti-ometám ndøgo, ndego ezoqam, nqova soqøsoqa gimbo-fakhaz, ndabua ndø-uzupám neka matavap kopømba vømbo-goam. Yesu-qá zenda tokhotapak megemege-té gonoqotám. Yaq ndigu møe ndøgoném.

36 Yaq ezoqam ndigu, matev bōi gi-qeivim, emanqat zømbe-votót, ndego nqova soqøsoqa gimbo-goam, ande áv kenē-khakhæv.

37 Yaq ezoqa ewaqape, Gelasa manqei-te giyagam, Yesu áv gimboe-viømém nqægo. Tiqa manqei, yá be-iváv. Zapa ndøgo, ndigu møe kandambá gigonem. Yaq Yesu gèketáo, sasa ndøsøkuzim.

38 Yaq ndego ezoqam, nqova soqøsoqa gimbo-fakhaz, Yesu namba okho-qa mboviám. Geté Yesu ndego takeáv, gembo-ein,

39 “Qakeza vemiv-té qonøqaváv, ezoqa voqomé-zømās, Mbumbukiam ande áv keqambē-matanam.”

Yaq ndego ekeza vemiv-té genøwáv. Manqat sège-manqatát, vemiv-te ate qægoam, Yesu ande áv kembøe-matanam.

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandiv

(Met 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Yesu kewan yaq-keoqa nqawa geqantavat, gemøqa, yaq ezoqa kopoáv, kxanakhnakh mbogoném, ge-fakhan. Zapa ndøgo, ndigu gèmbøe-kewagám.

41 Yaq nqáe! Ezoqam tendováv ndøgo. Teqa iz Zailés. Ndego Zu ezoqam-qá guligulí khoev megeat ezoqám. Yaq ndego até gendego, Yesu-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, ekeza khoev-te okho-qa yaq-te vømboviam.

42 Zapa ndøgo, tegu yu, ndugu viav ande av tuelv ndægo qambøegoam, gènanimtát. Neka ndego nakheis nøme mbaín.

Yaq Yesu gemat, ezoqa bawan-qape gèqanabát, ambá vøtøgutømemin.

43 Ta bawan mokho-te ndøgo, sævam kopo mōndu:goám. Ndugu kouk mbowavám. Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam, tuélv, qambowavam. Ndugu tugi moni ate gi-goam ambá guni-ngiæzotám, mulømula etoam ezoqam-te. Geté ezoqa kopo, kopømba mbaín vøe-khakheinøvēm.

44 Yaq ndakin ngunuk sævam, Yesu-qá zita-té gunduváv, teqa ndabua ovqase vømbo-khanaz. Yaq nqova mbaín. Tuqa kouk waev, sègembo-navøém.

45 Yaq Yesu gebevap, “No gekha ezoqám ndøkhantan?”

Geté ezoqa ewaqape gø:naomém. Yaq Pita gembo-qavøiu, “Evézøza. Ezoqa bawan-qape khápumu-khouwév, qoqa kha ngikhanazumit.”

46 Geté Yesu gendo-ein, “Ezoqa mōndø-khantán. No tøtenøtén ndøgo. Zapa ndøgo, noqa bazaføgakh nøme, ezoqam-té qanøwáv.”

47 Yaq ngunuk sævam gui-otev av nqægo, Yesu mōndøqānd, yaq sègendováv. Kha wageap-ús. Yaq Yesu-qa megemege-te, ekeza kha,

manqei me:laváo, ezoqa ewaqape-qa bœi-te v̄v̄v̄ndøyam, gekha zapayā guni-khantav, yaq ndaføyambā sege-eqeieqei-év.

⁴⁸ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam. Qoqa unimanqatin nandav, tøkxakhein̄oqavém. Mòqoqáv. Qo mbœni betaqáváv.”

⁴⁹ Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq Zailés-qa khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa gulguli khoev gezømbo-megetam, ezoqam tendowáv ndógo, v̄mbō-ein, “Qogu yu m̄ndønánim. Nandev n̄mendim ezoqam, sekemba mbopòuwét, tendowav.”

⁵⁰ Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego Zailés av gembœ-eín nqægo, “Qo ndòfòfðgeáp. Soqó-unimanqatin. Ndugu segé-khandi:v.”

⁵¹ Yesu Zailés-qa khoev-te gemòfakhan, yaq ezoqa n̄ome gèzømbe-khafén, te namba ti-oz. Geté ti-mba ndigu tekhatób, Pita neka Zion neka Zems, neka nakhasam-gi ev̄ndipakha.

⁵² Ezoqa ewaqape, eiv neka osombo ndògoném, nakhasam-te. Geté Yesu gezø-ein, “Eiv ság! Ngunuk nakhasam nanimateáv. Geté venanqei ndòbuvít.”

⁵³ Yaq ndigu Yesu gèv̄ngi:nám. Zapa ndógo, ndigu m̄ndæzõtét, ndugu m̄ndønánim.

⁵⁴ Geté Yesu até gendego, mbasønakam zenda v̄mbøgea, sasa ndø-akha, “Khapúlav. Mòqo-itán!”

⁵⁵ Yaq tugu nqova, nqawá gumøndæ-veséz. Yaq ndaføyambá, ndugu sègendo-suzám, v̄ø-itan. Yaq Yesu mbasønakam-te, lou etoam manqat ndø-eín.

⁵⁶ Nakhasam-gi ev̄ndipakha, ndigu nqova ndafe kandambá. Geté Yesu gèzømbe-khafén. Ezoqa n̄ome bezø-eín, av matev qæfakhan ndægo.

9

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam

(Met 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Khøuwa n̄ome, Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, gèmøváb. Yaq ndego iz neka bazaføgakh zø-etoám. Ndigu ezoqa nqova soqòsoqa vinivinimba zòngeasumát neka enqoni-us ezoqam vòkhakhein̄ovemát.

² Yaq tene-khofosám ndógo, ezoqa Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-té gini-zømesimát neka enqoni-us ezoqam vòkhakhein̄ovemát.

³ Av gezømbe-eín nqægo, “Tozo-okhoat, gigiap ndø-upògim, av nqægo, tatuag neka moqos neka lou neka moni neka ndabua enend nonqo.

⁴ Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndógo, até v̄sokhoé. Yaq ta-mbá tözöté-iv̄ovemát ndógo, vemiyav n̄ome-te tozozavat.

⁵ Geté zo vemiyav n̄ome-te tozomø-fakhazat, yaq ndigu zo khatobeav tøgoat, ta vemiyav ndógo, sège-iv̄ovemát. Yaq pakhakh ndógo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat, sozó-pomoememát. Yaq ndigu tiabiti-zøtezát, ni manqa-zapa zigonëm.”

⁶ Yaq ndigu gèpanqanim, vemivemiyav vinivinimba-te, Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape v̄ømē-zømesim-a, enqoni-us ezoqam v̄ømø-khakhein̄ovem, manqei-manqei ate qægoam.

Elod Yesu-qa yaq-te go:nakat

(Met 14:1-12; Mak 6:14-29)

⁷ Yaq Elod, ndego Gelili plovins-ge kawa ezoqam, manqat ge-ewag, matev vinivinimba qafakhanumat, ndego gò:beváp. Zapa ndógo, ezoqa n̄ome av

gini-manqatám nqáego, “Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, nangó gendo-khandi:v, lóvøte-te.”

⁸ Geté ezoqa nøme gimanqatam, “Ilaiza ndøfakhán.” Neka ezoqa nøme, áv gini-manqatám nqáego, “Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, ibugukhokhof giyageapam, nøme nangó gendo-khandi:v.”

⁹ Yaq Elod áv gene-eín nqáego, “Zion, noqa manqa vøovam-te, monqo mbokepøzém. Geté ngenek gekha ezoqám, emanqat nqæmbo-yoge?” Yaq ndego Yesu omete-qa ndøgoám.

Yesu ezoqa bawan-qaqe ge-zøkef

(Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Zion 6:1-14)

¹⁰ Yesu-gi u-anim nango ginduvesez, vøe-ometem, av nqáego, matev ande áv kini-matønnumam, yaq ndego vemiyav nøme-té genø-itúb. Ta vemiyav-qa iz, Betsaidá. Ndego ambá gemø-yakhapus-mokho-mba-ezin, ti namba.

¹¹ Geté ezoqa ewaqape gi-zøtez, av nqáego, Yesu ande áv kenëma, yaq ndigu sègembo-paevém. Yaq Yesu sègekhatób, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøe-zømesim neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvem.

¹² Yaq qakhagus ndøgo, khøuwa ambá vømø-sinanin. Tegi paev ezoqam tuelv tinizáv, Yesu vømbø-einim, “Ezoqa bawan-qaqe é-mogo-khofosám. Yaq vemivemiyav neka khoev avøavun nqagot, lou neka venangéi nonqo, tiabimiváo. Zapa ndøgo, ni ezoqam-av manqei-té qazigú, nqanek.”

¹³ Geté yaq Yesu gezø-ein, “Lou zo zozø-etoám, tilog.”

Yaq gindu-qavøinam, “Ni flawa faev neka zonga menas mba nigú. Gè, nginik ezoqa bawan-qaqe, lou ni nimøzówí?”

¹⁴ Ndigu nqanek manqat gi-einim, zapa ndøgo. Ezoqa kandambá gigoam. Angana ate gi-goam, ande áv faev taosén ndi-gú.*

Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ezoqa yá beqonáv. 50 50-té giabenø-qoqongeaþét.”

¹⁵ Yaq Yesu-gi paev ezoqam, áv tini-matønømém, yaq ezoqa ewaqape vøqonam.

¹⁶ Yaq Yesu até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas ge-upøzø, yan-te sasa ndøqan, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein. Yaq gembegim, tegi paev ezoqam vøzø-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam.

¹⁷ Yaq ezoqa ewaqape, lou tilóg ndøgo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesaya

(Met 16:13-19; Mak 8:27-29)

¹⁸ Khøuwa nøme, Yesu geguligulimat, tegi paev ezoqam mba ndøgoám, te namba. Yaq ndego áv gezømbe-beváp nqáego, “Gè, ezoqa no gekha ezoqám ménænana?”

¹⁹ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Zión, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá. Neka nøme ndimanqate, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme, ndigu ibugukhokhof giyageapam, ezoqa kopo nqawá gendo-khandi:v.”

²⁰ Yaq Yesu gezøbevap, “Gemá zo? No gekha ezoqám zøténænana?”

Yaq Pita gendo-qavøiu, “Qo Mesayá, ndego Mbumbukiam ge-manqatam, tendo-khofotav.”

²¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gègugúb, vøzømbē-khafen, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme me-zømás, av nqáego, no gekha ezoqám.”

*Yesu ekeza lɔvɔte neka nango khandi:vat-qa yaq-te, ande ge:zomas
(Met 16:21-23; Mak 8:31-33)*

22 Yaq Yesu manqat nɔme, ɔv gezɔmbe-ein nqægo, “Ezoqam-ge Yo, nqosɔgeap kandambaqape bendáp. Neka Zu megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nɔmendim ezoqam bésanqawém, sasa belaem. Geté khøuwa timɔmbo-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam nango ndøkhandi:v.”

*Yesu-te paev-qa toqogoat
(Met 16:24-28; Mak 8:34-9:1)*

23 Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, “Gekha ezoqam ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-eqa, khøuwa ate tæpavpavemat, neka no sasa benøndopaev.

24 Gekha ezoqam ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqam ndego, ekeza yage te:khambua, no zapaya, ndego ndømɔqeiv.

25 Gèmbomataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tɔmbogawam, geté ekezan gèsoqoëv, vømø-navøëm, yaq ta gigiap ate ndægo, ɔv khambøé-tøkè?

26 Gekha ezoqam ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-qa yaq-te, mivi tegoat, yaq até Èzoqam-gé Yó-a, ndego mivi ndøgó te-te, ndego ekeza waev bazaføgakh-us neka Eve-qa waev bazaføgakh-us neka Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa waev bazaføgakh-us namba te:geav.

27 No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nɔme nqazo-waniap, naqanóká zópakhæzák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndòzotøkhaë-qeivím.”

*Yesu bugug qambo-enend
(Met 17:1-8; Mak 9:2-8)*

28 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ande av khøuwa eit-qa zita-te, ndego Pita neka Zion neka Zems tène-upózó. Yaq manqei pøyat-té gimɔqavíg. Guligulim-qa ndøqavigát.

29 Ndego ate av-té ge:guligulimat, yaq teqa bugug sège-enénd, neka nd-abua vømbø-enend. Unime:-papaqá. Andé ndand vøiyám.

30 Yaq nqæ! Ezoqa menas sègefakház. Ezoqa ngínik, Mozes neka Ilaiza. Manqat ndømanqatám, Yesu namba.

31 Ndigu ezoqa menas, Mbumbukiam-qá waev-ús. Yesu-qá lɔvɔte-qa yaq-té gini-manqatám, neka ndego Mbumbukiam-qa manqa mbusa ande ɔv kemé-unimanqatín, Zelusalem taon-te ndøgo.

32 Pita neka tegi zifuap menas, venanqei zøvín. Yaq sègesømbí. Yaq nango gindusuz, ndigu Yesu Mbumbukiam-qá waev-ús ndø-ometám, neka ndigu ezoqa menas vøzømet, te namba giwanam.

33 Yaq ndigu ezoqa menas, qavøne-qa gigoam, Pita Yesu ɔv gembøe-ein nqægo, “Evézøza. Qanimáv, ni nqeigu. Ni khoev-qasis misika nizøpuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.” Pita nqanek manqat khókho sege-ein. Ndego otevatéav, gekha manqat ge-ein.

34 Pita ate av-té manqat ge:manqatam, yaq ozoz ndokawá, vøgutaz. Yaq ndigu paev ezoqam, møe kandambá gigonem, ozoz qagutaz.

35 Yaq ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-ein nqægo, “Ngenek nogé Yó. No nøveatáv. Zo teqa manqat gèyogé.”

³⁶ Manqat ndøgo qame-navøem, yaq Yesu mba ndø-ometám. Yakhapús segeyám.

Ndigu paev ezoqam, nqanek matev giqeivim, gèkhonoumám. Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu ezoqa nøme-te manqatemáv, taqa yaq-te.

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam

(Met 17:14-18; Mak 9:14-27)

³⁷ Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu tegi paev ezoqa misika namba, manqei poyat-te ginduvis, yaq ezoqa bawan-qape mōqás.

³⁸ Yaq nqáe! Ta bawan mokho-te ndøgo, ezoqa kopo áv gene-akhá nqægo, “Nøméndim ezoqam, no nōtaqa-viám. Ambá noge yo qombo-tøkeín. No nakheis nøme mbáin. Sa kopo ngének.

³⁹ Nqova soqa ndøqanøtumátún. Yaq gè-ogeaín. Kha segembøi-wageapét neka køse vømbó-qounít. Faf-faf-ús. Ndego nqova soqa yovitáv neka ùnime-ngiuín.

⁴⁰ No qogi paev ezoqam mðezøviám, ngenek nqova soqa tingeatømem. Geté ndigu amba me-goném. Kopømba mbáin.”

⁴¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo matev køfigiup neka unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gè, no khøuwa andé gekhám, zo namba tizi-yagat neka zoqa viniv vøe-eqatát? Geté ság! Qoge yo vøndondáf.”

⁴² Yaq ndego opønakam, ate av-té ge:geavun, nqova soqa manqei-té genø-ogíu, vø-uvutam. Kha sègembøi-wageapát. Yaq Yesu ndego nqova soqa gembøe-khafén, vøfakhan, neka opønakam vøkhakheinøvem, yaq eve nqawa sasa mbo-etoam.

⁴³ Ezoqa ewaqape, nqanek Mbumbukiam-qa bazaføgakh-qape giqeivim, ndigu nqova ndafe kandambá.

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte-qa yaq-te ge:zømas

(Met 17:22-23; Mak 9:30-32)

Ezoqa ewaqape, Yesu-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, até gimboe-matavupát, yaq ndego ekeza paev ezoqam gezø-ein,

⁴⁴ “Noqa manqat ùnime-yogém, no ndakin tæzø-ein. Ezoqam-ge Yo, ezoqam-qá zenda-té ginøveém.”

⁴⁵ Geté Yesu nqanek manqat ge-ein, tegi paev ezoqam, manqa mokho ndapeáv. Gèkhonawám ti-te. Yaq ndigu kopømba mbáin, manqa mokho vøe-qeivím. Geté ndigu møe ndøgoném, Yesu manqa mokho-qa yaq-te vømbøé-bevøpëm.

Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqám?

(Met 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Khøuwa nøme, Yesu-gi paev ezoqam, ekeza mokho-mba, gèponqombupát. Tini-ponqombupát ndøgo, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqá ndøgo.

⁴⁷ Geté Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekhā mbómatavupam. Yaq ndego nakhasam ndo-itú, teqa avønín-te vøve,

⁴⁸ gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, noqa iz-te, ngenek nakhasam tekhatø, ndego no ndøkhatómb. Neka gekha ezoqám ndego, no tekhatomb, ndego até ndegó-a, vøkhatø, ndego no gendo-khofotan. Zo mokho-te, ezoqa kandambaqape ndégo tegó, ndego iz mbain ndøgo.”

Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigí

(Mak 9:38-40)

49 Zion Yesu gembo-ein, “Evezøza. Ni ezoqam mõi-ometám. Ndego nqova soqøsoqa ndøngeasumatún. Qoqá iz-té genøgoatún. Yaq ni nĩmbøe-khafeném. Zapa ndøgo, ndego ni namba, qo-te pøpøvumáv.”

50 Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbøe-khafēāp, ndego. Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, zo-te sanqaupav ndego, ndego zogé.”

Samalia vemiaŋ nøme-te, Yesu gisanqawem

51 Khøuwa ge:khatobat, Yesu yan-te te:qavig, ndego matavap āv genegø nqægo: Zelusalem taon-té genøwáv. Yaq kopømba mbain, teqa matavap togo-enend taqa yaq-te.

52 Yaq ndego u-anim ndøkhotáz, teqa megemege-te. Yaq ndigu vemiaŋ nøme-te gimøfakhaz, Samalia manqei-te ndøgo, ambá nakhoa mømbo-khakheinømemín, vømébūv.

53 Geté ndigu vemiaŋ-ak, giyogem av nqægo, Yesu Zelusalem taon-té genømā, yaq ndigu khatoweáv.†

54 Yaq tegi paev ezoqa menas, Zems neka Zion, tiqa matev gigeivim, ndigu Yesu āv gimboe-einim nqægo, “Evezøza. Qoqa poev gekhám? Ndizi-akhaem, gøinam betøndøvis yan-te, nginik ezoqam vøngiæzø?”

55 Geté Yesu gèndoqambún, nginik ezoqa menas vøgugub.‡

56 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, vemiaŋ nøme-té gimøzāv.

Yesu toqombo-paev, taqa yaq-te

(Met 8:19-22)

57 Yaq ndigu ate av-té nakhoa gi:geveat, ezoqa tendowáv ndøgo, Yesu vømbø-ein, “Qo ande āv khoqoté-okhoāt, no até nøtaqá-pavát.”

58 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté gømbo-mataváp. Gaqo lo-zokhak,§ sømbiam nonqo, manqei nqa ndøzøgø neka pipisi viviap ndøzøgø. Geté Ezoqam-ge Yo, khøev mbain, te:sømbimat, pusa vøe-tayát.”

59 Yaq ezoqa nøme-te, Yesu āv gene-ein nqægo, “Qonøndó-páev.”

Geté yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evezøza. Até vøkhæ-keogé. Tat båtøkhæ-otáv.”*

60 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu, gipakhaez.† Geté qo, ezoqa Mbumbukiam-qá Megeat Matev qomé-zømesim.”

61 Ezoqa nøme Yesu gembo-ein, “Evezøza. No ndøtaqando-páev. Geté båtøkhonáv, nogi ezoqam, ouo manqat bamøzø-ein.”

62 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego, manqei tekhaemet, yaq ndego zita-te sekembā segē-qambunimāt, ndego kopømba mbain, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te sasae tego.”

10

Yesu ekeza paev ezoqa seventi-tu gekhofosam

9:50 9:50 Met 12:30; Luk 11:23 † 9:53 9:53 Yaq Zu ezoqam-a, yaq Samalia ezoqam, qaqa matev zømbuqoám. Yaq ndigu Samalia ezoqam poeveáv, Zu ezoqam tiqa manqei-te sa tu-apat. 9:54 9:54 2 King 1:9-16 ‡ 9:55 9:55 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgø. Ta manqat nqáne: Yaq Yesu gezø-ein, “Zo zøtezateáv, zo gekha nqova-gt ezoqam. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ambá av nqægo, ezoqam-qa yage ngi:wat-qa ndøgeavín. Geté ndego ezoqa khandiz-at-qa ndøgeavín.”

§ 9:58 9:58 Nginik gaqo lozokhak-qa nqovønqova, Metiu 8:20 avønin-té qonøqéiv. * 9:59 9:59 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimateáv, as ndøgoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndøgo tenegoám, eve tembøe-nanim † 9:60 9:60 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndigu tønemanqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu. 9:61 9:61 1 King 19:20

¹ Taqa zita-te, Evezøza paev ezoqa seventi-tu nøme ndøvevesám. Yaq teqá megemege-té genø-khofosám. Ezoqa menømenas ndøkhofosumát, ndøgo taon neka vemivemiav ate qægoam, ma ekeza okho-qa gembøegoam.

² Yaq ndego manqa zølvuá, gezø-ein, “Khæ-te avøe gigiap kandambá qakhatøkhatoam. Geté sasae ezoqam khapimbá, vøndé-peanēm. Yaq nakémbá. Khæ eve, zombó-vi:mát, Mbumbukiam. Yaq sasae ezoqam, tæabetønde-khofotáz, teqa avøe gigiap qakhatøkhatoam ndøgo, betøndø-peanem.

³ Mòzozáv. Nqáe! Zo andé sip nakheís. Geté zo gaqo khobokhobos-té qatø-khofosumít.

⁴ Moni neka moqos neka tamak ndø-upøgím. Ezoqa tozomø-qasat nakhoa-te, yaq ti namba manqa manqate-te, khøuwa iziz khæpekhpé me:khòubám.

⁵ Khoev-te tozomø-ozat, zo bugukhokhof manqat nqáneq qazozø-einat, ‘Sambí zo-te, zo nqanek khoev-te nqazoyage.’

⁶ Ndigu ezoqam, sambí-aním tigoat, zo vøkhatobát, yaq zoqa sambí manqat, até gégoát ti-te. Geté ndigu zo khatobeav tøgoat, zoqa sambí nango ndøzø-vesezát.

⁷ Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndøgo, até vøsøkhoé. Lou neka íbøkha vølogé, ndigu tizø-etoumat. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, nde-sasaat, ndego teqa yage nonqo gigiap yá bembo-etoám. Sa ndøyágeáp, khoev nøme-te, khoev nøme-te.

⁸ Gekha vemíav-tē ndøgo, tozomø-fakhazat, ndigu zo tikhatobat, yaq lou sège-logemát, zoqa megemege-te timøvøemat.

⁹ Enqoni-us ezoqam zókhakheinøvemát, neka ezoqa āv qazozømbé-manqatát nqægo, ‘Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán zo-te.’

¹⁰ Geté zo vemíav nøme-te tozomø-fakhazat, yaq ezoqa zo khatobeav tøgoat, yaq nakhoa-té qazonø-wanát, ta vemíav-te ndøgo. Yaq āv qazozømbé-manqatát nqægo,

¹¹ ‘Até pakhákh-a, niqa zenda tokhotapak-te nqatøkeap, zoqa vemíav-te qei-okhoam, ni nípomoemét. Yaq zo tøzøté-zøtéz ndøgo, zo manqa-zapa zogoném. Geté zo vøezøtéz, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán.’”

¹² Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “No nqazø-manqate. Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape timø-khantaz, ndigu vemíav-ak-te unímé-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, ndigu tindapem, ndømø-løvuám, av Sodom taon-ak timindapem.”

Møndø-soqóez, ndigu Keliso gisanqawem

(Met 11:20-24)

¹³ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo mòzo-soqóez, zo Kolazin-ak neka Betsaida-yak. Zapa ndøgo, no umingiap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambá Taya neka Saedon taon mokho-te tæmatanamín, ndigu ambá nupøkhnán mbá, Mbumbukiam-te é-ndo:qambuzín, neka tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndabua soqøsoqa vø-uzamín neka pakhakh-te vøqonávín. Geté zo qambuzaneáv.

¹⁴ Manqa ovøyam khøuwa timø-khantaz, zo-te unímé-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndømø-løvuám, av Taya neka Saedon taon-ak timindapem.

15 Neka ge zô, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginô-eqazô, av zo ndözöte-matavap? Av taoká. Zo gøinam-té ginô-nqagevém.”

16 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gekha ezoqâm ndego, zoqa manqat tendap, ndego noqá manqat ndóndáp. Neka gekha ezoqâm ndego, zo tesanqab, ndego no ndósanqámb. Neka gekha ezoqâm ndego, no tesanqamb, ndego até ndegó-a, ma no gende-khofotan, vósanqao.”

Yesu-gi paev ezoqam seventi-tu, nango gindugavaz

17 Yesu-gi paev ezoqam seventi-tu, nango gindugavaz, ndigu khanakhanakh kandambá. Yaq gimbo-einim, “Evezøza. Até nqova soqøsoqá-ya, niqa manqat o-mba mo:ndapám, ni qoqa iz-te, manqat qeizø-manqatam.”

18 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No Saitan mðe-omét. Yan-té gendobøiáv. Andé vøiyam me me:bøi.

19 Nqáe! No zo bazaføgakh mðezø-etoám. Zo waza soqøsoqa neka lakalaka sozó-tokhonevemát, neka zoge qaqa ezoqam, Saitan, teqa bazaføgakh ate ndægo vozó-tokhonëm. Yaq zo-te matev-qase gemø-fakhanák.

20 Geté zo ambá ta zapaya ndøgo, khanakhanakh ndøgø, nqova soqøsoqa zoqa manqat o-mba nduondape, geté zo khanakhanakh ndøgo tabezøgø, zoqa iziz yan-te ndo:peawap.”

Yesu khanakhanakh-us, Eve ike manqat gembø-ein

(Met 11:25-27; 13:16-17)

21 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Nqova Mbomambaqape mokho-te, khanakhanakh kandambá gendap. Yaq áv gene-guligulím nqægo, “Tat, qo yan neka manqei-qape-ge Evezøza ndoqoqo. No ike kandambá qo-te. Zapa ndøgo, qoqa matavap qøkhonáo, ti-te ndigu, ekeza kha zøtezat neka matavap loloakh-us ezoqam ndivewe. Geté qo ti-te ndigu toqonø-vevezám, ezoqam ndigu ande av nakhei nqonqon me ndi:gu. Unimanqatín. Tát! Qoqa poev, áv tønegoám.”

22 Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, “Gigiap neka matev ate nqægo, Tat noqá zenda-té genøvé. Ezoqa mè:zøtezák, ndego Yo gekha ezoqâm. Eve mba me:otév. Neka ezoqa mè:zøtezák, ndego Eve gekha ezoqâm. Yo mba me:otév, neka ndigu vøezøtêz, Yo Eve-qa yaq-te vevezam-qa ndezøgo.”

23 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam-té genøqambún. Yaq ti-mba ndigu tezø-ein, “Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo matev bøi nqazøte-qeivi, ndakin nqafakhanam.

24 No nqazø-manqate: Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka kawakawa-za kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám, zo ndakin nqazo-qeivi. Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu manqat yoge-qa vøgoam, zo ndakin nqazoyoge. Geté ndigu yogeáv.”

Samalia ezoqam-qa yaya etæ manqat

25 Khøuwa nøme, Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqam ndowáv. Ndego Yesu ambá gembø-matemateamín, gembø-ein, “Nøméndim ezoqam. No gekha matév nómatønumat, khandi miavmiáv vøténdáp?”

26 Yaq Yesu gembø-qavøiu, “Gê, Mozes-qa guguna manqat áv khané-ein? Qo qoqo-geveam, gekha mokho qombóndap?”

27 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Mozes-qa guguna manqat, áv qane-ein nqægo, ‘Kuku betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa

mbõni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa bazaføgakh-te neka uni qoqa matavap-te. Neka ezoqa nõme-te, kuku äv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te, kuku ndaqambe:go.’ ”

28 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo unimanqatín ndoqo-manqate. Qo matev äv tõnegó. Yaq qo khandi ndòqondáp.”

29 Geté ndego ezoqam, ekeza iz khakheinam-qa ndøgoám, yaq gendo-ein, “Gé, ezoqa nõme, gekha ezoqám?”

30 Yaq Yesu gembo-qavøiu, emanqat me:votót, gembo-ein, “Ezoqa mõndøgoám. Zelusalem taon-té gendowáv. Ambá Zeliko taon-té genø-visatfín. Yaq nakhoa livin-qase ndøugu, pepen ezoqam ndøqás, vø-møvøinam, ndabua sasa mbokhofoem, vøzuim. Yaq sège-ivøvé. Ndego ambá vønanimin.

31 Yaq ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, nakhoa-te ge:veam, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgeavún. Yaq ndego ngenek ezoqam ge-omet, geveam, ndego nakhoa yaq-keoqá genøqantáv, vølvøvu.

32 Yaq matev até kopó, ta nakhoa-te ndøgo, Livai bawan-ak ndøgeavún. Yaq até ndegó-a, ngenek ezoqam ge-omet, geveam, ndego nakhoa yaq-keoqá genøqantáv, vølvøvu.

33 Yaq vaev, Samalia bawan-ak ndowáv, ta nakhoa-te ndøgo, ngenek ezoqam vø-omet. Yaq ndego tanakh mbogó,

34 te-te vøwav, nqamav-te oil neka waen ande mulømula me vømbøe-gouzam, sasa mboløvønam, ekeza donki-qa zita-te vø:ve.* Yaq okha ezoqam-qá venanqei nonqo khoev-té genøndáf, vømbø-kewagam.

35 Yaq khøuwa nõme qandopave, ndego silva moni mokho menas ndø-upøzó, ndego okha ezoqam-qa khoev keoge ezoqam vømbø-etoam.† Yaq äv gembøe-ein nqægo, ‘Gembø-keogé, ngenek ezoqam. Yaq nango tötøndo-qavan, qo fia nõme ande äv khoqoté-nqagivemét, teqa kha-te, no fia ndægo.’ ”

36 Yesu nqanek emanqat gumuvotot, yaq ndego Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam, äv gembøebeváp nqægo, “Ge qó ndoqo-matavap? Ezoqa misika mokho-te nginik, matev eqeieqei, gekha ezoqám ndømatanam, te-te ndego, pepen ezoqam gizuim?”

37 Yaq ndego Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam gendo-ein, “Ezoqam ndégo, tanakh gembogo, vømbøtøke.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nándav. Yaq até qó-a, matev äv toqotégoát.”

Yesu Mata neka Meli okha gezømat

38 Khøuwa nõme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, nakhoa gigeveat, yaq vemiyav nõme-té gimøfakház. Ta vemiyav-te ndøgo, sævam mõndøgoám. Tuqa iz Matá. Yaq ndugu Yesu khoev-té gunukható.

39 Ndugu yakhasuk mõndømbo-goám. Tuqa iz Melí. Yaq ndugu Evezøza-qá zenda tokhotapak avønin-té gunøqóm. Nømendim manqat mbøe-ewagát.

40 Geté Mata ndugu, khanakhanakh mbaín, lou yakhapus gu-ifutat. Sasae khåpe mbøe-khouwév. Yaq ndugu tunøwáv ndøgo, Yesu vømbø-ein, “Evézøza. Ge qó ndoqo-matavap, nqanek matev eqeieqei, no nakhapus nqæsasaetet, yaq nogu nam, no tøkeeav ndøgo? Gembø-ein, nanduv, no yá benøtøké.”

41 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Máta, Máta! Qo matev vinivinimba-qa yaq-te, khåpe qote-fofogeáp neka matavap khåpe qambe-khouwévát.

10:28 10:28 Lev 18:5 * 10:34 10:34 Yaq Samalia ezoqam-a, yaq Zu ezoqam, qaqá matev zømbugoám. Geté ndego Samalia ezoqam, tanakh mbogó, ndego Zu ezoqam, vømbøtøke. † 10:35 10:35 Nginik moni mokho menas-qa fia, andé kandambá. 10:39 10:39 Zion 11:1; 12:2-3

⁴² Geté matev kopo mba betaqambegó. Ngunuk Meli, matev mbomambaqape ndóndáp, noqa manqat ngu-ewaget. Yaq ezoqa kopomba mbaín, tuiwiwam.”

11

*Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, taqa yaq-te
(Met 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Khóuwa nóme, Yesu manqei nóme-te geguligulimat, yaq qamómbøe-navøem, ekeza paev ezoqa kopo nóme, áv gembøe-eín nqægo, “Évézøza. Ni guligulim-qa yaq-te qotínómánd, av Zion, ndego ezoqa ibøkha iz etoam ezoqam, ekeza paev ezoqam ge:zømas.”

² Yaq Yesu gezø-ein, “Zo tozo-guligulimat, áv qazøté-manqatát nqægo, “Tát!

Qoqa iz yá beto-eqawát.

Qoqa Megeat Matev, bétøndowáv ni-te.

³ Khóuwa ate tæpavpavemat, ni lou gíni-etoám, av ni lou mbain nqati:gu.

⁴ Niqa manqa-zapazapa, sà betaqambo-navøemát.

Até ní-a, ezoqa nóme-qa manqa-zapazapa, møndønimbo-navupatún, ni-te gimatønumatun.

Neka ni khamasim-te ndø-àmbám.’ ”

⁵ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ge zó, ezoqa kopo, lova u-mbaqape zifu-qa khoev-te tema, vømømbó-eín av nqægo, ‘Nøfu. Flawa misika mba qonø-etoám.

⁶ Zapa ndøgo, noge nøfu nóme, manqei nóme-tē genómā. Yaq ndakin noqā khoev-tē genøfakhān. Geté no lou mbaín vømbøe-etoám.’

⁷ Yaq qafu khoev mokho-te áv gendē-qavøiū nqægo, ‘Mòqo-nøuvān! Khoev mboqog mótøtokáz. Ni nīsømbiit, nakheis namba. Yaq kopomba mbaín tæsuzam, lou vøtaqá-etoám.’

⁸ No nqazø-manqate: Ndego tesuzam, lou vømbó-etoám, ndøgo ambá ta zapaya ndøgo tenégó, ndego zifu ndembogo. Geté ta zapaya ndøgo tenésuzám, ndego ge:pouweam, yaq gigiap ate ndægo, ndego mbain ndøgo, vømbó-etoám.

⁹ Yaq nakémbá. No nqazø-manqate: Gèviám. Yaq Mbumbukiam ndøzø-etoám. Gèváo. Yaq zo ndòzo-qeivím. Gèkhaneám. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndøzø-mboqozó.

¹⁰ Ünimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ndeviam, ndego ndóndáp. Neka gekha ezoqām ndego, ndevao, ndego ndøqeiv. Neka gekha ezoqām ndego, mboqog-te ndekhaneam, ndego mboqog ndømbo-mboqóz.*

¹¹ Gè, zo mokho-te, matev áv khanégo? Nakhasam eve zongøyam-qa tembøviam, ndego wazeam mbó-etoám?

¹² O gava-qa tembøviam, ndego lakalakoam mbó-etoám? Av taoká.

¹³ Zo manqa-zapazapa-us, ambá qazøtegó. Geté zo zøkeza nakheis, gigiap eqeieqei etoam mözøte-zøtéz. Yaq av tægoat ndægo, zoge Zøve, yan-te ngo:yage, ndego Nqova Mbomambaqape nóme mba zømbó-etoám, gekha ezoqām ndigu, timbøe-viømemat.”

*Yesu av gimbøe-einim nqægo, Saitan-qa bazaføgakh-tē genø-sasaeät
(Met 12:22-30; Mak 3:20-27)*

10:42 10:42 Met 6:33 * **11:10 11:10** Taqa manqa mokho av nqægo: Qo Mbumbukiam-te toqoqambuq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanæmat, yaq ndego segékhatóq. Kopømbaqape teqa bawan-te toqomø-oq.

14 Khøuwa nøme, Yesu manqa-khou ezoqam, nqova soqa mbongeatám. Yaq nqova soqa gembo-fakhan, ndego manqa manqate ndøngáz. Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá.

15 Geté ezoqa nøme, áv gini-einím nqægo, “Ngenek nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgakh gene-ngeasám, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa.”

16 Neka ezoqa nøme ndigu, matemateam-qa mbogoám, neka teqa umin-giap matev qeivi-qa vømbøgoam.

17 Geté Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi-matavupam, teqa bazaføgakh ande áv khanéfakhan. Yaq ndego yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Bawan kopó tigoat, yaq ndigu livin-mbá gunumú-qatønem, izuizu nakhag vøgonem, nginik gékhoubám, até vømú-nasiním. Neka até evenáp-a, tiqatønem, yaq izuizu ndønøfeapát, ndigu gemø-navøém.

18 Yaq Saitan-qa yaq-te, matev até kopó. Ndego ekeza kha livin-mba tumuqata, yaq ekeza kha namba vøenøfē, teqa bawan áv khanégoát? Yaq nakémbá, zoqa manqat mokho mbáin, nandozo-manqate av nqægo, no nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgakh-tē qatø-ngeasám.

19 No nqova soqøsoqa, amba Belzebul-qa bazaføgakh-te tøte-ngeasamin, av zo ndøzøte-manqate, yaq gē, zogí ezoqam, nqova soqøsoqa gekha ezoqam-qā bazaføgakh-tē ginó-ngeasumatun? Gē, Saitan-qā bazaføgakh-tē ginó-ngeasumatun. Av taoká. Yaq nakémbá. Tiqa matev møndø-unimanqatín, av nqægo, zoqa manqat mokho mbáin.

20 No nqova soqøsoqa, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-tē qatø-ngeasumatún. Ndøgo zo áv qanezomás nqægo: Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán zo-te.

21 Neka nøme nqánek: Ezoqa bazaføgakh-qape, ekeza khoev-te bøibøi to:yøet neka sanqava kopoav vømbøgoát, yaq teqa gigiap kopømbá. Ezoqa gembó-aqonamák.

22 Geté ezoqa uni bazaføgakh-us-qape-in tendowav, namba vøenøfē, yaq-mba vózū, yaq ndego sanqava géviwám, ndego go:tawam, neka teqa gigiap vømbó-upøgim, vømø-etøomēm, ezoqa nøme namba.†

23 Gekha ezoqám ndigu, no-te nøzøzaneav ndigu, ndigu nogí qaqa ezoqám. Neka gekha ezoqám ndigu, no ezoqa møvøbam-qa yaq-te tøkemav ndigu, ndigu ezoqa gèpanqasumít.”

*Matev soqaqape tøfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez
(Met 12:43-45)*

24 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqova soqa ezoqam-te tefakhan, yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-té gé-okhoát. Manqei eqeieqei-qa ndøvawét, te:yagat. Geté qeiviav tøgoat, ekeza manqat áv gené-in nqægo, ‘Ság. Nøkeza khoev-té qatøveséz, ma qatønde-fakhan ndøgo.’

25 Yaq ndego nango tevesez, ta khoev ndøgo viayáp neka gapuk mbáin.

26 Yaq nangó genøwáv, nqova soqøsoqa seven nøme vømøndó-khatøb, ndigu uni gi:soqøsoqoezam. Av teoká, av ndego ekezan nde:go. Yaq ndigu tindúzáv ndøgo, namba vøméqøm. Yaq vaev-te ndøgo, ndego ezoqam, teqa yage unimé-soqá. Av taoká, av bugukhokhof ge:yagam.”

Unimanqatin khanakhanakh-qa yaq-te

11:15 11:15 Met 9:34; 10:25   11:16 11:16 Met 12:38   11:22 11:22 Kol 2:15   † 11:22 11:22 Ezoqa bazaføgakh-qape ndego, ekeza khoev-te bøibøi ndo:yøet, ndego Saitán. Geté ndego ezoqam uni bazaføgakh-us-qape-in, ndego yaq-mba tezu neka gigiap vømbó-upøgim, ndego Yesú.   11:23 11:23 Luk 9:50

²⁷ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ezoqa ewaqape-qa mokho-te, sævam kopo av guni-akhá nqægo, “Sævam ndugu khanakhanakh mbá guabitigú, qo gui-ova neka tete vøqā-etoumam.”

²⁸ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Unimanqatin, nandav. Geté uni khanakhanakh-in ndigu tøjógoát, ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat ndiyögē neka manqa o-mba ndimbøē-ndápē.”

Yesu ekezan, Ziona ge:khamas

(Met 12:38-42)

²⁹ Ezoqam-qa bawan qakhouevtat, Yesu-qa manqat gi-ewagat, yaq ndego av gezømbe-ein nqægo, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá. Zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zøjøquivímák. Sa ndøgo tozøjøivím, av Ziona qambøe-fakhan.

³⁰ Matev ndøgo, Ziona qambo-fakhan, Niniva ezoqam av qanezømás nqægo: Mbumbukiam ndokhofotáv. Yaq até ta matev ndøgó-a, Ezoqam-ge Yo tømbo-fakhan, zo mé:zømás, zo ndakin nqazoyage, av nqægo, no Mbumbukiam ndokhofotán.

³¹ Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, ndugu Siba manqei kawa sævam kandambaqapu, segé-itán. Yaq ndugu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndøgo, ndugu qámbá gunduwav, Solomon-qa matavap loloakh manqat vømømbø-ewag, ndego Izlael kawa ezoqam kandambaqape. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge:go, ngenek Solomon únime-løvuám. Geté zo teqa nømendim manqat ndapeáv.

³² Ta Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, até Niniva ezoqám-a, vøwān. Yaq ndigu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapazapa-te gigoam, mândo-qambúz, Ziona-qa manqat giyogem. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam, zo namba nge:go, ngenek Ziona únime-løvuám. Geté zo qambuzaneáv, teqa manqat qazoyogem.”

Niqa matev waev-té qabegó

(Met 5:15; 6:22-23)

³³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Lampa toqomag, yaq kopømba mbáin toqo-khona o yakhav mokho-te voqotú-utáv. Geté lampa asøzam nonqo-té qonøwuá. Yaq gekha ezoqám ndigu, khoev-te ti-ozat, waev ndøjøquivát.

³⁴ Qoqa kha, waev bøi mbo-etoám. Bøi eqeieqei tøjógoat, yaq kha ate ndægo, waev-té qágoát. Geté bøi soqain tøjógoat, yaq qoqa kha ate ndægo, bøivun-té qágoát.

³⁵ Yaq nakémbá. Aiyá qagó. Soqáin ndøgo, ta waev ndøgo, qoqa mokho-te nandaqambu:gu, tøbøivun.

³⁶ Yaq nakémbá, qoqa kha ate ndægo, waev mokho-te mba tøjógoat neka bøivun-qase mbain vøjógoát, yaq kha ate ndægo waev-ús, kopømba av-té, lampa-qa waev qo-te ndækhaev.”

Yesu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gezøponqom

(Met 23:1-36; Mak 12:38-40)

³⁷ Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Felisi ezoqa kopo, Yesu lou loge manqat mbo-ein. Yaq khoev-te gemømbø-ón, lou loge-te vøqom.

38 Geté Yesu bugukhokhof zenda sunguziav, av tiqa matev qægoam, lou gilogin. Yaq ndego Felisi ezoqam, nqova mbondáf.

39 Yaq Evezøza, ndego āv gembøe-eín nqægo, “Zo Felisi ezoqam, zo kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún. Neka zo zøkezan, até kopó. Mumat-te ndo:go, eqeieqei. Geté zoqa mokho-te, gigiap qovetu matev neka manqa-zapazapa, mōndømø-tøtøvøyám.

40 Zo matavap mbain ezoqam, ge zô ndozo-matavap, Mbumbukiam ndego ezoqam gekhakheinøvem, mumat mba mbøe-khakheinam, getē mokho-te khakheinøpøteāv neka ndego otevatēāv, ndøgo mokho-te ndøugu? Av taoká.

41 Yaq nakémbá, gigiap nandav, zoqa melek neka kap nandu-nqeitøve, zo gigiap-av ezoqam zozø-etoám. Yaq nqáe! Gigiap ate ndægo, ndøgo tözømbé-eqeieqei.

42 Zo mðzo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo até avøe gigiap uni khasøkhasis-ín-a, qazøtøndo-pe:tatun, zøqaqaemín, qaqageap vømø-ten-in, yaq qatoat kopo Mbumbukiam vozombø-etøomemín. Matev khasøkhasis av nqægo, zo mözogoatún. Geté matev kandakanda, kopømba ande av ezoqa nøme-te, matev eqeieqei matanam matev, neka kuku matev Mbumbukiam-te, zo gèzømbo-qasi:v. Matev eqeieqei khasøkhasis tozogoat, ndøgo kopømbá. Geté gigiap-qape ndøgo, matev eqeieqei kandakanda tozogoat.

43 Zo mðzo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo tözømbe-khanéat ndøgo, guliguli khoev-te, iz akhayapak-qá qonam nonqo-té qazó-qonumat, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, zo khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate.

44 Zo mðzo-soqoéz. Zo andé manqei-pakha ozap nøme me zøte:gó. Mumat-te ndøgo, bugug eqeieqei. Geté mokho-te ndøugu, kha mōndølanqá. Yaq ezoqa sogó-okhoát, mumat. Zapa ndøgo, ndigu zøtezateāv, av nqægo, nqanek ezoqa-pikia nge-otøvē.”

45 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa kopo, āv gembøe-eín nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qo nqanek manqat nandoqo-manqate, qo até ní-a, iz søqonimbu-ngi-wát.”

46 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Unimanqatín. Até zó-a, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, zo mðzo-soqoéz. Zo ezoqa viniv-qape zözømbø-awám. Yaq ezoqa amba-amba me-eqagím. Geté zo zenda-qase aumáv, ezoqa vozømbé-tøkeát, ndigu nqanek viniv ndi-eqawat.

47 Zo mðzo-soqoéz. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqei ozap-te, khoev qaniqanimav zozø-puanumatún, zoqa matavap vesezu nonqo. Geté ndigu zøkeza zözøkha-zapazapa-za ndøzitagát.

48 Zo matev av nqægo ndozogo, yaq zo zò-unimanqatintét, av nqægo, matev ndøgo, zogi zözøkha-zapazapa-za gigonem, eqeieqei. Ndigu gèzitagám, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, yaq zo tiqa manqei ozap mumat, khoev qaniqanimav zozø-puanumatún.

49 Mbumbukiam ekeza matavap loloakh-te, taqa yaq-te āv gene-eín nqægo, ‘No manqa vevezam ezoqam neka u-anim notøndó-khofosumat, ti-te. Geté nøme ndigu, pakhapakha zøkhanæmát neka matev soqøsoqa vözøgoát.’

50 Yaq nakémbá, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam gizitagat, Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, taqa yaq-fia nqosøgeap, zo-té qanøbøí, zo ndakin nqazoyage,

51 ta zitøge matev ndøgo, qangaz, Eibol gilaem, qamat, atema Zekalaya vømølaem, yaq lou-qase-te ndøgo, ma Mbumbukiam-te søvakha gigiap giløvusumatun, yaq ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev ndøwev, livin-qase

ndøgu. No unimanqatín nqazø-manqate. Nqanek yaq-fia nqosøgeap, zo zøndapém, zo ndakin nqazoyage.

⁵² Zo mðzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam. Zo mboqog mboqogim nonqo, mðzo-khonøbém, Mbumbukiam-qa yaq-te zøtezat nonqo. Zo zøkezan onimáv, neka zo ezoqa nøme zòzømbø-kház, ndigu onim-qa ndigu.”

⁵³ Yesu nqanek khoev ge-ivav, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, qaqa matev ndøngazém, te-te. Yaq ndigu bevap vinivinimbá gimbogoam.

⁵⁴ Ambá gembø-matemateømemín. Yaq ndego manqat soqain te-einin, yaq ambá manqa ovøyam-té ginø-veemín.

12

Ezoqam-qa khavozam matev-qa yaq-te, gò:feazódt

(Met 10:26-27)

¹ Ndakin ezoqa kopoav-qapé gindupindam, Yesu-te. Taosen møndømløvú. Izuizum sége-tokhonømbemám. Geté Yesu bugukhokhof ekeza paev ezoqam, av gezømbe-ein nqægo, “Gò:feazódt. Felisi ezoqam ndigu, khavozam ezoqám. Tiqa matev, bugug egeiegei ndøkeogé. Geté soqáin. Neka tiqa khavozam matev, andé flawa poponøvem nonqo me mepanqavøemín, ezoqa nøme-te.

² Geté gekha matèv ndøgo, ndøgutøve, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha manqát ndøgo, ndøkhonøwe, ndøndo-veveám.

³ Manqat ndøgo, zo lovølova ndozo-manqate, yaq tønðo-paveat, ezoqa ewaqape sugumú-ewagét. Neka manqat ndøgo, zo khoev mokho-te, ezoqa nøme-qa gea-te sa ndozoto-potozu, bavokhó sugumú-vøndavét.”

Møe Mbumbukiam-te mbá qazinøgoát, ambá ndøgo, ezoqam-te

(Met 10:28-31)

⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Nøfuap! No nqazø-manqate: Zo ndigu møe zøgð, ndigu ezoqa pakhapakha sa ndikhanæ. Zapa ndøgo, ndigu kha mba zøngiú. Geté taqa zita-te, ndigu matev nøme kopømba mbain tizøgo.

⁵ Geté no ndakin nøtézømás av nqægo, zo møe gekha ezoqám zombógoát. Zo møe ndégo tozombó-goát, Mbumbukiam. Ndego bazaføgakh ambá tamba nqānek, qambøegø, ezoqa tezitag. Geté taqa zita-te, ndego kopømbaqapé, ezoqa gøinam-té gemø-nqagivém. Unimanqatín. Møe te-mbá tømbogó ndego.

⁶ Zo mðzøte-zøté. Pipisi nakheis-qa fia khapekhapémbá. Moni mokho-qasis menas, faev soqotéwi. Pipisi, fia khasøkhasis ambá ginigú. Geté Mbumbukiam ndezø-keðgé, ndigu. Ndego pipisiam kopo, manqa mate gembøé-navøemák.

⁷ Geté gembø-mataváp. Zo-te até zogí izúm-a, zoqa kawa-te ate nandigu, Mbumbukiam møndø-gevebám. Yaq nakémbá. Zo møe ndøgð. Zo Mbumbukiam-qa bøi-te, pipisi kopoav-qape ùni zøte-løvubám.”

Ni mivi bizigú, Yesu-qa yaq-te

(Met 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “No nqazø-manqate: Gekha ezoqám ndego, ezoqam-qa bøi-te te-unimanqatintat, av nqægo, ‘No Yesu-gé ezoqám,’ teqa yaq-te, até Ezoqam-gé Yó-a, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa bugug-te, av gené-unimanqatín nqægo, ‘Ngenek nogé ezoqám.’”

⁹ Geté gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bōi-te noqa yaq-te to:nawam, teqa yaq-te, até nó-a, ndætonawám, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa bugug-te.

¹⁰ Gekha ezoqām ndego, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, manqa soqoŋsoqa ndemanqate, ta manqa-zapa ndoŋo, Mbumbukiam kopōmbá, segembōé-navōém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam teqa manqa-zapa gembōé-navōemák.

¹¹ Zo ezoqa Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te o megetapak-qa megemege-te o gekha kawakawa-za-qa megemege-te ti-itub, yaq zo ndøfofōgeáp av nqægo, ande gekha manqat me zozōmbé-qavōiū o gekha manqat zó-einím.

¹² Zapa ndōgo, ta khōuwa-te ndoŋo, Nqova Mbomambaqape zō-ovōyám, zo ande gekha manqat me zōté-einím.”

Gigiap kopoav ezoqam, ndego gigiap sa gemøndatat, taqa yaya etæ manqat

¹³ Yesu ezoqa bawan-qape manqat gezø-manqatat, yaq livin-te ndøugu, ezoqa kopo av gembōe-ein nqægo, “Nøméndim ezoqam, noge ata gëmbo-ein, tat-qa gigiap, yá bani-etøomém, ndoŋo gini-ivav, genanim.”

¹⁴ Geté Yesu gëmbo-qavōiu, “Gê, no gekha ezoqām ndøve, qo neka qazøpikia tæzø-ein, av nqægo, ‘Zøve-qa gigiap av qazøté-etøomém nqægo?’”

¹⁵ Yaq Yesu ezoqa ewaqape, av gezømbē-ein nqægo, “Aiyá qagó neka zøkeza kha, gëmbo-keogé. Zo gigiap me:qovètū. Ezoqam-qa yage, ambá av nqægo, gigiap kopoav-qape-tē qanotawē.”

¹⁶ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopo møndoŋoám. Gigiap kopoav ezoqām. Ndego khæ vømbōgoam. Yaq viav nøme-te, ndego avøe gigiap kopoav-qapē qambo-fakhan.

¹⁷ Yaq ndego ezoqam gematøvem, ‘Av khatégō? Noqa khoev ate nqæpuate løvøzupøtéáv, avøe gigiap voté-nqeitám.’

¹⁸ Yaq ndego av gene-ein nqægo, ‘No nqáneq qægó. Lou nqeitam khoev awenege nó-evzám. Yaq kandakanda ndakinak nópuán. Yaq lou tötú-nqeitám ndoŋo, noqa gigiap nøme namba.

¹⁹ Yaq taqa zita-te, no nøkeza mokho-mba av qaté-ein nqægo, “No ndakin gigiap kopōmbá. Viav kopoáv, no gigiap-qa nófofogeapák. No ndakin pusa mba nótavát, lou vøelogát neka ibøkha vøe-izumat. Yaq no khanakhanakh mbá qatéyagát.”

²⁰ Geté Mbumbukiam gëmbo-ein, ‘Qo matavupav ezoqam, qo nqægo lova qónaqaním. Yaq gê, qoqa gigiap ate nandaqambe:go, gekha ezoqām ndøupgim, ndoqo-khatiwi? Qó mbá!’”

²¹ Yesu nqanek yaya guzumbu-eta, yaq nøme av gezømbē-ein nqægo, “Ndigu matev av tøzømbé-fakhán, ndigu gigiap sa timøndatet, ekezan nonqo, geté Mbumbukiam-qa bōi-te, gigiap ande mbain me ndi:gu.”

Zo gigiap-qa yaq-te ndøfofōgeáp

(Met 6:25-34)

²² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Zo yage-qa yaq-te ndøfofōgeáp, av nqægo, gekha lou zólogát. Neka kha-qa yaq-te ndøfofōgeáp, av nqægo, gekha ndabua zó-uzumat.

²³ Yage-qa mokho, taoká ndoŋo, lou mba toqologat. Neka kha-qa mokho, taoká ndoŋo, ndabua mba toqo-uzumat.

²⁴ Pipisi zøtézmēt! Ndigu avøe gigiap ogekhamáv, neka gendó-peanemák. Neka ndigu lou nqeitam nonqo khoev mbain. Geté Mbumbukiam ndøzøkefé. Gëmbo-mataváp. Zo teqa bōi-te, pipisi uní zøte-løvubám.

²⁵ Ge zô ndozo-matavap, ezoqa kopo zo mokho-te tefofogeapat, ndego yage elavøqase ndømbó-seketet? Mbaín!

²⁶ Até nqanek matev-qasé-a, zo kopømba mbaín, tozo-matønømem. Av tægoat ndægo, yaq zo gekha zapá, matev nøme-qa yaq-te ndozo-fofogeap?

²⁷ Neka flawas zótézømēt, ndi-umizan. Ndigu sasae gonemáv neka ndabua potofumáv. Geté no nqazø-manqate: Até Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandambaqape, gigiap mbomømboma kopoav-qape qambogoam, teqa ndabua bugug keoge mbaín, av flawas ndi-gu, tiqa bugug ndækeoge.

²⁸ Nginik flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet, nakhamas-te ambá giní-pakhaéz, yaq gøinam-té ginø-nqagivemém. Geté Mbumbukiam ndabua bugug keoge eqeieqei zø-etoám. Mbumbukiam flawas ndabua eqeieqei ndezø-etoam, ndego zo nøme mba zømbó-uzám. Zoqa unimanqatin khapémbá, Mbumbukiam-te.

²⁹ Zo lou-qa yaq-te neka izam-qa yaq-te, matavap khapé bezømbe-khouwèvát neka mbofofogèáp.

³⁰ Gigiap av nqægo upøgim-qa yaq-te, miavmiav bavokho-ak mba ndømataváp, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, nqanek manqei-qape-te. Geté zoge Zøve, ndego møndæ-otév, gigiap av nqægo, zo bèzøgó.

³¹ Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qá Megeat Matev mba zombóvawát. Yaq ndego zo nqanek gigiap nøme, ndøzø-etoám.”

Moni mendebam-qa yaq-te (Met 6:19-21)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo møe ndøgø, zo ande sip nakhei misika mba ndøzøte-go. Zapa ndøgo, zoge Zøve-qa poev nqánek: Ndego teqa Megeat Matev zo zø-etoám.

³³ Gigiap nandøzøgo, gèwí. Yaq moni ndigu, tozoqasem, gigiap-av ezoqam zozø-etoám. Av tøzøte-gonem ndægo, yaq zogi moni, yan manqei-té qazonø-møvøbumít. Ta manqei-te ndøgo, moni nqeisam nonqo ndigu, gékeqanimák. Neka moni ndigu, génasinimák. Neka aqona ezoqam, kopømba mbaín, tizømetam, neka khotet kopømba mbaín, tilouzim.

³⁴ Matev äv tøzøté-goném. Zapa ndøgo, ma zoqa gigiap qaniqanim ndægo, até zoqá mataváp-a, sa ndøgo tógoát.”

Evezøza-qa qavøne nonqo, é-mozoto-khakheinám

³⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo é-mozoto-khakheinám. Neka zoqa lampa até betøkháev.

³⁶ Zo andé nginik sasae ezoqam me me:gó. Khakheitáp. Ndigu ekeza kawa-qa tiokewaget, ndego sakhei etoam matev-te gewav, yaq khøuwa nøme nqawa tendoqavan, mboqog-te vøkhaneäm, yaq ndigu mboqog nakhamas-té ginømbó-mboqozónám.

³⁷ Yaq ndigu sasae ezoqam khanakhanakh mbá ginígoát, kawa ezoqam tendoqavan, ndigu vøzømēt, timbøe-tiawet. No unimanqatín nqazø-manqate. Ndego kawa ezoqam, tegi sasae ezoqam av te:zømet ndægo, yaq ndego sasae nonqo ndabua ndø-úz, lou loge-te qonam manqat vøzø-ein-a, lou vøzø-qoqøng.

³⁸ Sasae ezoqam av ngi-gu, khanakhanakh mbá ginígoát, até ndøgø-a, tigi kawa ezoqam lova u-mba o nqøev-te tendoqavan, yaq ndigu tezømet, av nqægo, ndigu møndo-khakheinám.

39 Gẽmbo-mataváp: Khoev eve amba te-otevin, av nqægo, ande gekha khøuwa iz-te, aqonam ezoqam tendowav, yaq ndego ambá gembótakák, khoev sa tembo-nqawain.

40 Yaq até zó-a, zo vò:khakheinám. Zapa ndógo, Ezoqam-ge Yo, ta khøuwa-te ndógo tendéqaván, zo matavapøteav tøgoat, ndego tendoqavan.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqqaqape-qa yaq-te

(Met 24:45-51)

41 Yaq Pita Yesu gẽmbobeváp, “Evézøza. Gê, yaya nqanek qoqo-eta, ni qoté-manqate, ó, ezoqa ewaqape qoté-manqate?”

42 Yaq Evezøza gẽmbo-qavøiu, “Ge qó ndogo-matavap? Gekha sasae ezoqám, ndego unimanqatin neka matavap loloakh-us? Sasae ezoqam unimanqatin neka matavap loloakh-us, av ngé:go. Tege kawa ezoqam, manqei nõme-te tewav, yaq ndego sasae ezoqam, keoge ezoqam teve, teqa khoev teqeviat neka tegi sasae ezoqa nõme, khøuwa eqeieqei-te lou vøzø-etoamát,

43 yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqev av nqægo, ndego sasae eqeieqei ndøgõt, yaq ndego sasae ezoqam kopømbá, khanakhanák.

44 No unimanqatin nqazø-manqate. Ndego kawa ezoqam, gigiap ate ndømbøgo, keoge ezoqam ndégo tévé, ngenek sasae ezoqam.

45 Geté ndego sasae ezoqam, av te:matavupat nqægo, noge kawa ezoqam nakhamas-te gendø-qavanák, yaq ndego sasae ezoqa nõme kha zókhanæmát, angana neka sakheis, neka lou loge møqæ vømbóyát neka ibøkha soqa izam møqæ vøgoát, yaq kawa mbó-okivát,

46 yaq tege kawa ezoqam, ta khøuwa-te ndógo tendéqaván, ndego sasae ezoqam khakheinøpøteav tøgoat neka otevatav vøgoát, ndego tefakhan. Yaq kawa ezoqam, ndego sasae ezoqam, yaq-fia nqosøgeap mbó-etoám. Yaq-fia kandambá teta, te-te ndego. Yaq ndógo tenø-khofotáv, ma unimanqatinteav ezoqa nõme ndi:gu.

47 Gekha sasae ezoqám ndego, tege kawa ezoqam-qa poev te-otev, gete khakheinøpøteav tøgoat neka teqa poev paeveav vøgoát, ndego yaq-fia nqosøgeap kandambá tendap.

48 Geté gekha sasae ezoqám ndego, tege kawa ezoqam-qa poev otevatav tøgoat, neka matev soqain vøgoát, ndego yaq-fia nqosøgeap andé khapémbá tendap.

Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam otevat kandambaqape gẽmbo-etoam, yaq ndego nqawa kandambaqapé sa bembo-qavøiú. Neka gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam gigiap o matev kopoav teqa zenda-te go:ve, yaq ndego nqawa kandambá sa bembo-etoám.”

Ezoqa géqqaqab, Yesu zapaya

(Met 10:34-36)

49 Yaq Yesu manqat nõme gezø-ein, “No nqanek manqei-qape-te, gøinam mboqotøve-qa nõgeavún. Neka noqa poev kandambaqape nqáneq: Ambá gewagimín.

50 Geté no ibøkha iz vini båtøkhæ-ndáp. Yaq no mbøni vaev kandambá, taqa yaq-te, atema matev ate ndægo, vømø-navøém.

51 Ge zó ndozo-matavap, no nqanek manqei-qape-te, ezoqa sambi etoam-qa nõgeavun? Av taoká. No ezoqa qaqaza-qa nõgeavún.

⁵² Ndakin matev āv qanéfakhán nqægo: Khoev kopo-te ezoqam faev tiyagat, ndigu ndòqatóném. Ezoqa misika, ezoqa menas gésanqáb, neka ezoqa menas, ezoqa misika vòsanqáb.

⁵³ Eve yo ndòsanqáo, neka yo eve vòsanqáo. Evo yu ndòsanqáo, neka yu evo vòsanqáo. Zakhapuka ziwap ndòsanqáo, neka ziwap zakhapuka vòsanqáo.”

Yesu-qa yaq-te, mokho vòmbo-ndapém neka vòqambúz
(Met 16:2-3)

⁵⁴ Yesu ezoqa bawan-qape manqat nòme gezø-ein, “Zo ozoz qazo-qeivimin, khòuwa sininim tòwuøyav, yaq zo nakhamas-te āv qazøte-einimín nqægo: Qæ ndòlanqá. Yaq unimanqatín. Qæ sège-lanqáin.

⁵⁵ Neka yaq sanqa khamøe qando-feain, yaq zo āv qazøte-einimín nqægo: Khòuwa tatas-qape ndòyøët. Yaq unimanqatín. Khòuwa tatas-qape sège-itanín.

⁵⁶ Zo khavozam ezoqám, zo ndozo-manqate av nqægo, ‘Ni Mbumbukiam mòtinòtèn.’ Zo manqei neka khaiya qazo-qeivimin, yaq zo mòzøte-zøtezín, av nqægo, khaiya ande āv khanégoāt. Geté zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhate, zo gekha zapá, taqa mokho ndapeav ndozogo?”

Mbumbukiam-te nakhamas-té qanøqambúz
(Met 5:25-26)

⁵⁷ Yaq Yesu manqat nòme gezø-ein, “Zo gekha zapá, zøkhapus mokho-mba matavapøteav ndògo, gekha matév ndògo, eqeieqei ndògo?

⁵⁸ Gèmbo-mataváp. Qo ezoqa nòme-te moni ndiqambo-løfoke, yaq ndego qo manqa ovøyam-te ndapaqat-qa tegoat, qo manqat vòkho-khakheinám, te namba, ate av-té nakhoa-te tøzøte-apet. Soqáin ndògo, ndego qo manqa ovøyam megeat ezoqam-qa zenda-te teve, yaq ndego qo polis ezoqam-qa zenda-te vòvê, yaq ndego qo ndimbula-te sasa ndò-utāq.

⁵⁹ No nqataqá-manqate. Qo ndògo naqanøká qotøndó-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgū.”

13

Gekha ezoqam ndego, Mbumbukiam-te qambuniav tegoat, ndego gemònavøém

¹ Ta khòuwa-te ndògo, ezoqa nòme Yesu namba gi-goam, emanqat āv gimbøe-vototém nqægo: Gelili ezoqa nòme, Mbumbukiam-te sòvakha gi-giap ndòlvusumát. Yaq ate av-té, etoam matev gi-goat, Pailøt-gi nakhag ezoqam, gèzitág. Yaq av nqægo, tiqa kouk, sòvakha gigiap-té qanø-o:á, ndigu Mbumbukiam-te etoam nonqo lou-qase-te go-aomem, neka tiqa kouk namba vòmø-tøkua.

² Yesu nqanek emanqat ge-ewag, yaq āv gezømbe-eín nqægo, “Ge zò ndozo-matavap, ndigu ezoqam, nqanek matev qazøfakhan, tiqa manqa-zapazapa kandambá, áv táoka, ndigu Gelili ezoqa nòme-qa manqa-zapazapa? Yaq nakémbá, nqanek matev qazøfakhan ti-té?

³ Mbáin! Geté no nqazø-manqate: Zo Mbumbukiam-te qambuzaneav tøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte:go, āv tøzømé-nasinim.

⁴ Neka ge zò ndozo-matavap, ndigu ezoqa 18 gipakhaez, Siloam kewanqasi avønin-te ndògo, khoev eqawat-qape qandonqoe, tiqa manqa-zapazapa kandambá, áv táoka, ndigu ezoqa nòme-qa manqa-zapazapa, Zelusalem taon-te ndiyage?

5 Mbaín! Geté no nqazó-manqate: Zo Mbumbukiam-te qambuzaneav tɔgoat, yaq até zó-a, zo afe ndɔzɔte:go, āv tɔzɔmé-nasiním.”

Yaya etæ manqat, fig tae vi:mav qagoam

6 Yaq Yesu yaya zɔ-età, gezɔ-ein, “Ezoqa mɔndɔgoám, ekeza waen khæ-te, fig tae vɔmbɔyam. Yaq tae nanga-qa gemɔkewag, vi:pɔteáv.

7 Yaq ndego tege sasae ezoqam, khæ gembɔe-kewagam, āv gembɔe-eín nqægo, ‘Nqæ! No nqanek tae-te, nanga viam-qa nɔmbɔe-kewagám. Viav misiká. Geté vi:máv. Ság! Qókhavoé. Manqei mo:khazú.’

8 Geté yaq ndego sasae ezoqam gendo-qavɔiu, ‘Khanánqa. Tae nqanek até betɔkhæyá. Viav kopo nɔme bêtɔkho-ngeatám. Tae zapa-te nqanek, manqei mumat bătɔkho-nqagím. Yaq pakhakh notɔqouzám.

9 Eisa, viáv nɔme qanéviám. Geté mbain tɔgoat, kopɔmbá. Soqó-khavoé.’ ”

Yesu Sabat khɔuwa-te, sævam zita kɔfi:v gukhakheinɔvem

10 Sabat khɔuwa nɔme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev nɔme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zɔmesimat,

11 yaq nqæ! Sævam kopo mɔndɔgoám. Ndugu nqova soqa mbɔigoám, ndego nqoni vɔmbɔ-etoam. Viav kandambá gumbɔigoam. Viav ate qægoam 18. Yaq ndugu zita kɔfi:v. Kopɔmba mbaín, ndafɔyamba vɔe-itán.

12 Yesu ndugu sævam gu-omet, yaq sègembɔ-akhá, vɔndɔwav, yaq gumbo-ein, “Ngólam, qo mɔqo-eqeieqei-éq. Qoqa nqoni nandav, mɔndɔqanavɔém.”

13 Yaq ndego zenda mbɔevé. Yaq nqova mbaín, ndugu sège-eqeieqei-év, ndafɔyamba vɔ-itan, Mbumbukiam-qa iz sasa ndɔ-eqa.

14 Geté ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam, khanakanakh mbaín, Yesu ngunuk sævam, Sabat khɔuwa-te guikhakheinɔvem. Yaq ndego ezoqa āv gezɔmbe-ein nqægo, “Sasae khɔuwa ate ndi:gu, siks. Ta khɔuwa-te ndógo tɔzɔtɔndé-okhoát, eqeieqezat-qa tozogoat. Ambá ndógo, Sabat khɔuwa-te.”

15 Yaq Evezɔza gembo-qavɔiu, “Zo khavozam ezoqám. Até zó-a, zo sasae sɔzogoatún, Sabat khɔuwa-te. O gè, zo Sabat khɔuwa-te, kao o donki nqovotumáv, neka ibɔkha-te ituimáv. Av taoká. Zo mɔzogoatún.

16 Até ngunuk sævám-a, Eibleem-gú ziú. Geté Saitan viav kopoav-qapé gumɔvɔitam. Ate qægoam 18. Yaq ge zó ndozo-matavap? Ngunuk kopɔmba mbaín, Sabat khɔuwa-te tu-eqeieqei-ev. Av taoká. Kopɔmbaqapé!”

17 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq tegi qaqa ezoqam ate gi:goam, mivi ndɔndapém. Geté ndigu ezoqa nɔme, khanakanakh, Yesu matev kandakanda ate qægoam, gematɔnumam.

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat

(Met 13:31-32; Mak 4:30-32)

18 Yaq Yesu gezɔ-ein, “Gè, Mbumbukiam-qa Megeat Matev ande gekhám? Gekhā nɔtékhamās?

19 Masted tae nanga nɔtékhamās. Ndigu khapikhapimbá. Geté ezoqa, nanga kopo khæ-te tezɔgeakh, yaq ndigu gèkhhouwezín, vɔmɔ-tae-in, neka pipisi tang-te sasa mo:viviamin.”

Flawa poponɔvem nonqo-qa yaya etæ manqat

(Met 13:33)

20 Yaq Yesu manqat nɔme gezɔ-ein, “Gè, Mbumbukiam-qa Megeat Matev gekhā nɔtékhamās?

21 Flawa poponøvem nonqo nõtékhamás. Sakheis khasøkhasis ndø-upøgimatún, khapémbá, flawa-te vøu-pomogimimin. Flawa poponøvem nonqo, khapelavøqase ambá qanegó, neka flawa kandambā. Geté flawa ate ndi:gu, sègemø-popoezín.”

Yaya etæ manqat, mboqog khapelavøqasi-qa yaq-te

(Met 7:13-14, 21-23)

22 Yesu nakhoa gegeveat, Zelusalem taon-te gemat, ta taon neka vemivemiav-te ndøgo, nakhoa-te qo:goat, Mbumbukiam-qá manqat me:zømesimát.

23 Yaq ezoqa nøme, Yesu āv gembøbevép nqægo, “Evézøza. Gê, ezoqa khapímbá, tikhandi:z?”

Yaq Yesu ndigu gezø-qavøiu,

24 “Bazaføgakh ndø-asáz. Mboqog khapelavøqasi-té qazomó-óz. No nqazó-manqate. Ezoqa kopoáv, onim-qa tigoat. Geté kopømba mbaín.

25 Khoev eve mboqog to:tokaz, yaq zo bavokhó sozotówán, vozó-khanæmēm. Yaq zombó-viømém, ‘Evézøza. Mboqog qoní-mboqozól’ Geté yaq ndego tendo-qavøiu, ‘No zo nøtenøtenák. Zo gekha manqei-ák?’

26 Yaq zo tozombo-qavøinam, ‘Ni lou zilogám neka ibøkha zi-izumám, qo namba, neka qo niqa vemiav-te, mōqoti-nømendimám.’

27 Geté ndego nangó genøzø-qavøiú, tezø-ein, ‘No zo nøtenøtenák. Zo khazonó-goam? Mōzozáv, zo manqa-zapazapa-us ezoqam ate ndøzøte:go.’

28 Zo zó-eivumát, neka khaya vozó-vivisumát, Eibleem neka Aezek neka Zekop neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi:gu tozo-zømet, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tigoat, geté zo bavokhó ginø-nqagevēm.

29 Ezoqa khøuwa fakhanam neka khøuwa sininim neka sanqa-sanqa-té gindúzáv. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-fe, lou loge kandambaqape-té genøqonáv.

30 Nqáe! Ezoqa nøme, ndakin ndindopaev, ndigu gó:megetát. Neka nøme ndigu, nduo-megetap, ndigu genðpavát.”

Yesu Zelusalem-ak-qa mbøni qambova

(Met 23:37-39)

31 Ta khøuwa-te ndøgo, Felisi ezoqam ndozáv, Yesu vømømbō-einim, “Nqanek manqei mōqo-iváv. Viní qonóqáv. Zapa ndøgo, Elod qo løvøqa-qa qagó.”

32 Geté Yesu gezø-ein, “Ngenek khavozam ezoqam, Elod, āv qazømømbøé-einim nqægo, ‘Nqáe! No nqægo neka qasun, nqova soqøsoqa sængiasumít, ezoqam-qa mokho-te ndu:gut, neka ezoqa vøe-khakheinøvemēt. Yaq khøuwa tímønø-misika-ez, no sasae nutumúkhóu.

33 No nakhoa até banø-geveét. Sæmá, nqægo neka qasun neka qapunum, atema Zelusalem taon-te vømø-fakhān. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, kopømba mbaín, manqei vini-te tilaem. Zelusalem taon-te mbá giabemø-laém.*

34 Zelusalem, Zelusalem, qo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam pakhapakha ndoqozø-khaneam, neka nandí ndøqotē-zitøgē, ndigu Mbumbukiam qo-te ndendo-khofosam, no khøuwa kopoáv, qogi ezoqam baqa amba nøzømbe-eqatám, kopømba ande av kokolok evo nduigu, nakheis gukhatøbin, ekeza taf mokho-te vø-ozin. Geté qo gèqambo-qasi:vám.

³⁵ Nqáe! Zoqa khoev nqanek, ezoqam mbain, segégoát. No nqazó-manqate: Zo no nango naqanóká zónømendamá. Geté ta khøuwa-te ndógo, sa tözøté-nømendám, zo tozo-einim, av nqægo, 'Mbumbukiam ngenek ezoqam bèkhakheinøvem, Evezøza-qa iz-te ngegeav! "

14

Yesu Sabat khøuwa-te, ezoqa gekhakheinøvem

¹ Sabat khøuwa nøme, Yesu lou Felisi iz akhae ezoqam-qá khoev-té gemølog. Yaq ndigu bøi mba mbotakém, ande gekha matev me ndómatanám.

² Yaq nqáe! Ezoqa tendowáv ndógo, Yesu-qa megemege-te vø:-itan. Ndego bov naq pingim gëmbo-boqotám.

³ Yaq Yesu ndigu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, áv gezømbe-beváp nqægo, "Gé, kopømbá, Sabat khøuwa-te ezoqa toqo-khakheinøvem, ó, khafeáp?"

⁴ Geté ndigu yaq qavøiwateáv. Yaq Yesu ngenek ezoqam, zenda mbøevé, vøkhakheinøvem, sasa ndøkhofotav.

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, "Zønømbé-einim. Zo nqazo-qonøve, ezoqa kopo, Sabat khøuwa-te, yo o kao ibøkha ozu-te tumbøe-van, yaq gé, ndego sa ndó-ivav? Av taoká. Geté nakhamas-té genøliváv. Até ndógó-a, Sabat khøuwa-te tøgøat."

⁶ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu kopømba mbain, manqat vømbøé-qavøinám.

Qo qakeza iz toqovoa, yaq Mbumbukiam ndø-eqoqó

⁷ Yesu nqanek lou loge-te gegoam, yaq ezoqa tezmét ndógo, ndigu ezoqa kandakanda-qá qonam nonqo-té gimøqonám. Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,

⁸ "Qo ezoqa sakhei etoam lou loge-te tekhatøq, yaq ezoqa kandakanda-qa qonam nonqo-te ndòqóm. Soqain ndógo, ezoqa iz-akhae-qape tendowav,

⁹ yaq ndego ezoqam, ma qo ge-khatøq, teqa-ein, 'Qoqa qonam nonqo, ngènek qombø-etoám,' yaq qo mivi voqøndáp, khokho ezoqam-qa qonam nonqo-te sasa qomøqóm.

¹⁰ Geté ezoqa lou loge-te tekhatøq, yaq khokho ezoqam-qá qonam nonqo-té qamøqóm. Yaq ndego ezoqam, qo ma ge-khatøq, tendowáv ndógo, qo vøqá-ein, 'Nøfu. Nqánek qoqonø-qóm, ezoqa kandakanda-qa qonam nonqo-te.' Yaq av nqægo, qoqa iz gó:-eqatát, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, ndigu qo namba lou-qase-te tiqonavat."

¹¹ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, ekeza iz te-eqatát, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqám ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó:-eqatát."

Kopømba mbain, ti-mba toqozø-tøkeat ndigu, yaq tiqa-qavøitat

¹² Yaq Yesu ndego ezoqam, ma lou loge-te ge-khato, áv gembøe-ein nqægo, "Qo lou loge kandambaqape toqo-khakheinam, khøuwa muin o khagus, qo ambá av nqægo, qogi qafuap o namba-qaniap o qakeza ezoqa nøme o gigiap eve ezoqam, ndigu khoev avønin ndiqapuate, ti-mba ndigu toqókhatøb. Av toqotegøat ndægo, yaq ndigu qo até tiqá lou loge-té-a, segé-khatøqabém. Yaq qoqa yaq-fia sa ndógo tøgágoát. Yaq-fia nøme mbain.

¹³ Geté lou loge toqo-khakheinam, yaq gigiap-av ezoqam neka bov o pingim soqøsoqa ezoqam neka kagi ezoqam neka bøi waev mbain ezoqam qókhatøb.

14 Av toqotegoat ndægo, qo kopømbá, khanakhanákh. Zapa ndógo, ndigu kopømba mbain vøqambé-qavøinām. Geté yaq-fia ndógo toqomóndáp, ezoqa eqeieqei løvøte-te tindusuz.”

Yaya etæ manqat, lou loge kandambaqape-qa yaq-te, ezoqa qazømbo-qasi (Met 22:1-10)

15 Ezoqa nøme, ndego lou namba gi-logat, nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego Yesu av gembøe-ein nqægo, “Ezoqa khanakhanakh mbá giabitigú, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev møkho-te, lou loge kandambaqape-te ndógo, lou timølog.”

16 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Unimanqatín. Geté qoté-ewāg, nqanek emanqat:

Ezoqa møndøgoám. Ndego lou loge kandambaqape ndøkhlakheinám. Yaq ndego ezoqa kopoáv gezø-akhayam, teqa lou loge-te tinduzav.

17 Yaq lou loge khøuwa qamø-khantaz, ndego tege sasae ezoqam ndøkhhofatáv, ti-te ndigu, vømøzø-ein, ‘Mòzotøndozáv. Lou møndømu-khakheinám.’

18 Geté ndigu ezoqa ewaqape, tanakh manqat mbo-einím. Kopømba mbain vøndézáv. Nøme ndego gendo-ein, ‘No manqei nowí. Yaq bàmonáv, bamøqeiv. Tanakhambá. Kopømba mbain, vøtøndénáv.’

19 Ezoqa nøme ndego gendo-ein, ‘No kao nowí. Ate gi-goam tén. Avøe manqei khayam nonqó. Yaq ndakin nømé-khamasím. Tanakhambá. Kopømba mbain, vøtøndénáv.’

20 Ezoqa nøme gendo-ein, ‘No sævam no-okí. Yaq kopømba mbain, vøtøndénáv.’

21 Yaq ndego sasae ezoqam gèndoveséz, ekeza kawa ezoqam, manqat vømømbø-ein. Ngenek nqanek manqat ge-ewag, yaq qaqa ndøgo, ekeza sasae ezoqam vømbo-ein, ‘Ság. Nakhoa kandakanda neka khasøkhasis-té soqóqáv, taon-te ndógo. Nakhamas-té. Yaq gigiap-av ezoqam neka bov o pingim soqøsoqa ezoqam neka bøi waev mbain ezoqam neka kagi ezoqam qotøndó-khatób, voqotøndó-itüb.’

22 Yaq ndego sasae ezoqam matev gumugu, av kawa ezoqam gembøe-ein, nangø vøndøqavan, yaq av gembøe-ein nqægo, ‘Káva ezoqam. No ezoqa møtøndo-khatób, av manqat qoqonømbe-ein ndægo. Geté qonam nonqo nøme, ndølvúzáp.’

23 Yaq kawa ezoqam gembo-qavøiu, ‘Taon bavokhó qonóqáv, ta nakhoa vinivinimba-te ndo:go. Yaq ezoqa qomøzø-pouwá. Bètøndozáv. Noqa khoev-te, ùni betetøváb.

24 No nqazø-manqate: Ndigu ezoqam, no bugukhokhof qazø-akha, qazømbo-qasi, ndigu ezoqa kopo, noqa lou loge kandambaqape-te, gemø-onák.’ ”

Vøkhæ-matøvév, Yesu pæv-qa toqombo-goat (Met 10:37-38)

25 Khøuwa nøme, ezoqa bawan-qape kandambá, Yesu namba nakhoa-te gi-apat. Yaq ndego tønøqambún ndógo, ndigu gimbojavam, vøzø-ein,

26 “Gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, gete ndego ekeza eve neka evo neka zas neka nakheis neka namba-qaniap sanqabeav tøgoat neka até ekeza yagé-a, sanqaweav vøgoat, ndego kopømba mbain, noge pæv ezoqam tegoat.

27 Neka gekha ezoqām ndego, ekeza tae mutui eqawateav tøgoat, no vønøndó-pæv, ndego kopømba mbain, noge pæv ezoqam tegoat.

²⁸ Gẽmbo-mataváp. Zo ezoqa kopo, khoev eqawat-qape weve-qa tegoat, ndego bugukhokhof bêtøkho-matøvém, av nqægo, taqa fia gekhâm, até vømúkhõu.

²⁹ Soqain ndøgo, ndego sement mba tezav o uk mba te-asaz, yaq ndego kopømba mbain tøgoat, khoev sasae ate ndægo temøkhou, zapa ndøgo, moni mbain. Av tægoat ndægo, yaq ezoqa ewaqape, khoev timbo-qeivimat, gévøngi:namát,

³⁰ sasa ndó-einimát, av nqægo, 'Ngenek ezoqam khoev sasae amba me:ngáz. Geté kopømba mbain, vøekhõu.'

³¹ Neka nøme nqáne: Kawa ezoqam tegoat, yaq ndego tegi nakhag ezoqam ten taosen namba, nakhag gone-qa tegoat, kawa ezoqa nøme namba, ndego nakhag ezoqam tuenti taosen ndimbugu, yaq ndego bêtøkhexqóm, vømatøvém, av nqægo, teqa khagua pemé-eqā, penømakhaya.

³² Geté teqeiv av nqægo, kopømba mbain, yaq ndego u-anim bekhofotáz, kawa ezoqa nøme-te, ndego ate av-té qambaqape te-goat. Yaq ndigu sambi manqat manqate-qa bemømbø-viømém."

³³ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq äv gezømbe-ein nqægo, "Zó-a, kopó. Gekha ezoqám ndego, ekeza gigiap ate ndægo, zita wuøeav tegoat, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat."

Ngalam-qa yaya etæ manqat
(Met 5:13; Mak 9:50)

³⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Ngalam gigiap qanimáv. Geté mokhov tømømbø-navøem, yaq nqawa äv kini-ngalam-mokho-mba-ez?

³⁵ Ngalam av ngi:gu, mokho mbain. Até ndøgó-a, manqei namba toqote-qambua, avøe ewa etoam nonqo, kopømba mbain. Soqó-ogizó.

Gekha ezoqám ndego, gea tømboqat neka yoge kopømba vømbógoät, yà beyogé!"

15

Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya etæ manqat
(Met 18:12-14)

¹ Khøuwa nøme, teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapa-us ezoqam kopoáv, Yesu-te gindupindam. Manqat yoge-qa mbozáv.

² Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu manqa mbogevém, gi-einim, 'Ngenek gekha zapá, manqa-zapa-us ezoqam namba ndi:tøkuat neka lou namba ndi:loge?'

³ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,

⁴ "Zo ezoqa kopo, sip wan andled timbogoat, yaq kopo gembø-ewān, yaq gẽ, ndego gekhā ndógõ? Ndego ndigu nainti-nain nøme, segéziváz, ta manqei-te ndøgo, gagayag gilogatun, nøme-qa vømøvað, ndugu gumbo-ewan. Yaq até gembøvawét, atema vømø-omét.

⁵ Yaq tu-omet, ndego khanakanákh. Yaq nqanqa-té gunóvé,

⁶ sasa ndóqanāo, vøqavān. Yaq ndego zifuap neka ezoqa nøme, avønin timbo-puatat, tenøzø-akhá ndógo, vøzø-ein, 'Vøndoazáv. Khanakanakh zígóném, no namba. Zapa ndógo, sip kopo qanømbø-navupam, møe-omét.'

⁷ No nqazø-manqate: Yan-te nqo:go, matev até kopó. Khanakanakh ndøgo, tindapem, manqa-zapa-us ezoqa kopo, Mbumbukiam-te teqambun,

ndøgo gemø-løvuám, av khanakhanakh ndøgo, ezoqa eqeieqei nainti-nain-qa yaq-te tözømbe-goat, ndigu ndimatavap, ni kopømbaqapē Mbumbukiam-te qambuniav tøgoat.”

Sæva kopo, moni mokho gimbo-nasiniapam, yaq nqawa guzømet, taqa yaya etæ manqat

⁸ Yaq Yesu yaya nøme gezø-eta, gezø-ein, “Sæva moni mokho ten timbogoat, yaq kopo gembø-nasinim, yaq gekhā ndøgō? Ndugu lampa ndómág, khoev vøviayām. Yaq unimé-vawét, atema vømøzømet.

⁹ Yaq moni mokho tuzømet, zifuap neka ezoqa nøme, avønin timbo-puatat, tunøzø-akhá ndøgo, vøzø-ein, ‘Vøndoazáv. Khanakhanakh zigoném, no namba. Zapa ndøgo, moni mokho ndigu, ginø-nasiniapam, nango mðezømét.’

¹⁰ No nqazø-manqate: Manqa-zapa-us ezoqa kopo, Mbumbukiam-te geqambunin, yaq Mbumbukiam-gi enzol ezoqam, até kopó, khanakhanakh av tini-gonemín.”

Yaya etæ manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

¹¹ Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopo møndøgoám. Nakhei angana menás gimbogoam.

¹² Yaq khøuwa nøme, yo okho-qase até gendego, eve vømbø-ein, ‘Tát! Gigiap ndøgo, no ata namba toqoni-etoam, qo toqo-lawaqape-eg, no é-moqonømbe-etoám ndakin.’ Yaq eve até gendego, ekeza gigiap ate ndægo, livin-mbá gunumu-qatatát, nakhei menas vøzø-etoam.

¹³ Khapé outøpøteáv, yaq okho-qase ekeza gigiap gèwí. Yaq manqei nøme-té genøwáv. Qámhá. Yaq tegi moni, khokho matev-té genø-nqagivemat.

¹⁴ Yaq moni até gi-goam gumukhoub, vikia seke ndøfakhán, ta manqei-te ndøgo, yaq ndego lou mbaimbai vømbøpa.

¹⁵ Yaq ndego mo-manqei-anim ezoqam tøke-qa gemboviam, ndego bøsi nen-té genø-khofotumám, lou vømøzø-etoamin.

¹⁶ Yaq ndego ifi kandambá qambo-vinumam. Geté ezoqa lou etoumáv. Yaq ndego bøsik-qá lou soqaqape løge-qa mbogoám.

¹⁷ Yaq matavap eqeieqei qamøndæ-vesez, ndego ekeza manqat av gene-ein nqægo, ‘Tat-gi sasae ezoqam ate ndi:gu, ndigu lou kopoáv ndiloge. Geté no, nòpotonám. No avønin nōnanim.

¹⁸ Ság! Manqei nqanek, nø-iváv. Yaq tat-té qatøqaván. No av qamømbó-ein nqægo, “Tát! No manqa-zapa nogó, Mbumbukiam-te neka qo-te.

¹⁹ No ezoqa eqeieqei mbá, qoge yo sekemba tægoat. Ság. No qoge sasae ezoqam mba nógoát.”

²⁰ Yaq ndego até gendego, ta manqei ndøgo gè-iváv, eve-te sasa ndøwav. Ndego qambaqape, ambá genegeavún. Yaq eve sège-omét. Yaq tanakh mbogó. Yaq até gendego, tenøvuáo ndøgo, yo vømø-møvøiu, sasa ndøngenøtam.

²¹ Yaq yo gembø-ein, ‘Tát! No manqa-zapa nogó, Mbumbukiam-te neka qo-te. No ezoqa eqeieqei mbá, qoge yo sekemba tægoat.’

²² Geté eve ekeza sasae ezoqam zø-akhá, gezø-ein, ‘Nakhama ndøgó! Nd- abua eqeieqei zotøndó-upøném, vozombó-uzømēm, neka kokosov-te mbi- mak khapelavøqasi vozombó-utøzēm neka tamak vozombó-uzømēm.

²³ Kao-yu enaq-us vøndolaém. Yaq lou zíløg. Khanakhanakh-qape zigoném.

²⁴ Zapa ndógo, noge yo, andé genaním. Geté ndakin, m̀ndø-khandi:v. Ndego gò:navupám. Geté ndakin, m̀ndø-fakhán.' Yaq lou loge ndøngazém. Khanakhanakh kandambá gigonem.

²⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, yo-khøuwa, khæ-te gegoám. Yaq nango gendoqavan, khoev ge:khatooat, ndego ouv qaqayam ndø-ewág, ezoqa gi-ogimat.

²⁶ Yaq ndego sasae ezoqam mbo-akhá, gembobevap, 'Gekhã ndøgo, manqa khape qæfeaz?'

²⁷ Yaq ndego sasae ezoqam gembo-qavøiu, 'Qaveqase ndoqaván. Yaq qave, kao-yu enaq-us ndølaváo. Zapa ndøgo, ndego khanakhanakh kandambá, gemot av nqægo, te-te matev-qase nøme fakhaneav qagoam, gefakhan.'

²⁸ Geté ndego zapikia, nqanek manqat ge-ewag, ndego qaqa ndøgó. Yaq poeveáv, lou loge-te te-on. Yaq eve ndøfakhán, onim-qa yaq-te vømbøpouwa.

²⁹ Geté ndego yo-khøuwa, eve gembo-qavøiu, 'Nqáe! No viav kopoáv, sasae nqataqago. Neka no qoqa manqat nqagimáv. Geté qo até naningus-yu kopó-a, etopøteáv no-te, yaq nogi nøfuand namba khanakhanakh vøtigonëm.

³⁰ Geté nandev qoge yo gendoqavan, ndego qogi moni ate ndi:gu mambe sakheis-te go:ngiæzo, yaq qo até qoqotøndego, kao-yu enaq-us voqombølavao.'

³¹ Yaq eve gendo-ein, 'Ati. Qo no namba oskia qogó. Neka gigiap ate nqanømbe:go, ndøgo qoqá.

³² Geté ni lou ùni bizilóg neka khanakhanakh biní-asøtav. Zapa ndøgo, qoge qaveqase, andé genaním. Geté nango m̀ndø-khandi:v. Ndego gò:navupám. Geté ndakin, m̀ndø-fakhán.' "

16

Yaya etæ manqat, gigiap keoge ezoqam-qa yaq-te, ndego ge:khavozam

¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam, emanqát nøme zøvotót, gezø-ein, "Qàgoám. Ezoqa m̀ndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Neka ndego sasae ezoqam vømbøgoam. Gigiap ate qægoam, ndégo tembøe-kawaevtám. Geté khøuwa nøme, ndego gigiap eve ezoqam, áv gene-ewág nqægo: Tege sasae ezoqam, moni mbongiæzøtét.

² Yaq gigiap eve ezoqam, até gendego, ndego gigiap keoge ezoqam vømbøakha, gembo-ein, 'Gè, gekhá ndøgo, qoqa moni ngiæzoat matev-qa yaq-te, manqat nqæyoge? Ság! Emanqat qópeawám, nogi moni ande áv khoqombøe-kewagam. Zapa ndøgo, qo kopømba mbaín, noge gigiap keoge ezoqam, sekema toqogoat.'

³ Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ekeza manqat ge-ein. 'Áv khatégø? Noge kawa gékhofonó, sasae-te. No bazaføgakh mbaín, manqei ozam sasae tægo. Neka no miví, ezoqa gigiap-qa vøzømbé-vi:mát.

⁴ Ság. No ndakin m̀ntenøtén, ande gekha matev me nøtégø. Yaq sasae-te tækhofon, no ezoqa ekeza khoev-té ginø-khatombém.'

⁵ Yaq ndego até gendego, ezoqa ewaqape, ndigu tege kawa-te gigiap qazømbø-løfokam, vøzø-akhayam. Yaq ndego ezoqam, bugukhokhof gendowav, áv gembø-eín nqægo, 'Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhám nandaqambo-løfoke?'

⁶ Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, 'No te-te oil yakhav wan andléd, nqanømbø-løfoke.'

Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gendo-ein, ‘Ság. Pepa taqa yaq-te gipeaomem, nqáneq. Gèqóm. Yaq yakhav fifti mba qotó-peawám. Nakhamas-té.’

⁷ Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ezoqa nòme gembobevap, ‘Gebá qo. Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhâm nandaqambo-løfoke?’

Yaq ndego ezoqam gembo-qavøiu, ‘No te-te flawa pus wan taosén, nqanømbø-løfoke.’

Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gembo-ein, ‘Pepa taqa yaq-te gipeaomem, nqáneq. Ság! Eit andled mba qotó-peawám.’

⁸ Yaq vaev-te, ndego gigiap kopoav ezoqam, tege keoge ezoqam-qa manqat ge-ewag, av khavozam matev ge-matanam, yaq ndego teqa iz gè-eqá. Zapa ndøgo, teqa matavap loloákh.”

Yaq Yesu taqa yaq-te, áv gezømbe-eín nqægo, “Unimanqatin. Manqei-qape ezoqa soqøsoqa, yaqyaq-a matev gimatønumatun, tiqa matavap loloákh mõndølvú, ndigu ezoqa nòme-qa matavap, ndigu waev-te ndiyage.

⁹ Geté no nqazø-manqate. Manqei-qape ezoqam, moni manqa-zapazapa nonqo ndø-abumatún. Geté zo ezoqá nòme zozømbé-tøké. Yaq ndigu zogi zøfuap ndøgoát. Yaq vaev ndøgo, moni khatibam matev tømø-navøem, Mbumbukiam zo ekeza khoev miavmiav-té genø-upøzó.”

Gigiap neka moni keoge eqeieqei-qa yaq-te

¹⁰ Yaq Yesu manqat nòme ge-zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, ezoqam-qa gigiap khapelavøqase, eqeieqei tembo-kewagat, ndego até gigiap kandambaqapé-a, eqeieqei mbøkewagát. Geté gekha ezoqám ndego, ezoqam-qa gigiap khapelavøqase, keoge eqeieqei mbain tøgoat, ndego até gigiap kandambaqapé-a, keoge eqeieqei gembógoák.

¹¹ Yaq nakémbá, zo manqei-qape moni keoge eqeieqei gonemav tøgoat, ge zø ndozo-matavap, zo Mbumbukiam unimanqatin gigiap ndøzø-etoam, tozombo-kewagat? Áv taoká.

¹² Neka gè, zo ezoqa nòme-qa gigiap keoge eqeieqei gonemav tøgoat, zo Mbumbukiam zøkeza gigiap ndøzø-etoam? Mbaín.”

Ezoqa kopømba mbain, kawakawa-za menas timbogoat, Mbumbukiam neka moni

(Met 6:24)

¹³ “Sasae ezoqa kopømba mbaín, kawa ezoqa menas timbogoat, tezø-sasaetat. Kawa ezoqa menas timbogoat, yaq nòme ndego, gembø-pøovát. Geté nòme ndego, gembøé-qasi:vát. Nòme ndego, teqa manqat o-mba mbøendapát. Geté nòme ndego, teqa manqat gembø-sanqawát. Yaq até zó-a. Zo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa mokho-te neka moni-qa mokho-te sa tozotumu-goat.”

Felisi ezoqam-qa khavozam matev, moni-qa yaq-te

¹⁴ Yaq Felisi ezoqam, nqaneq manqat giyogem, moni-qa yaq-te, ndigu Yesu gèvøngi-nám. Zapa ndøgo, ndigu moni-te poev zøgoám.

¹⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ezoqam-qa bøi-te, zoqa matev bugug eqeieqei keoge-qa zøgó. Geté Mbumbukiam, zoqa mbøni mõndæ-otév. Matev nòme ndøgo, ezoqa eqeieqei ndivewe, ndøgo Mbumbukiam-qa bøi-te soqaqapé.”

Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te
(Met 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

¹⁶ Yaq Yesu manqat nòme gezø-ein, “Zion gefakhan, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, yaq ndakin Mozes-qa guguna manqat-gi khøuwa neka

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-gi khøuwa, møndømø-nasiním. Nðakin Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te ndøfakhán. Neka ezoqa ewaqape, onim-qa ndøgót. Bazaføgakh-ús.

¹⁷ Geté unimanqatín. Yan neka manqei-qape, kopømbá, tømø-navøem. Geté Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, peawap-qase gemø-navøemák.

¹⁸ Khamasim, nqánek: Gekha ezoqám ndego, sævam te-ivav, yaq sævam vini vó-okí, ndego nøkenøkem matev ndøngiú neka mambe mé:wáv. Neka gekha ezoqám ndego, sævam tu-oki, ezoqa nøme ge-ivav, até ndegó-a, mambe mé:wáv tu namba neka nøkenøkem matév vøngiú.”

Gigiap kopoav ezoqam neka Lazales, tiqa emanqat

¹⁹ Yaq Yesu emanqát nøme zøvotót, gezø-ein, “Qàgoám. Ezoqa møndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Ndabua eqeieqei fia kandakanda ndø-uzumám neka yage eqeieqei-te vøygam.

²⁰ Tegi mboqog bavokho ndøgo, gigiap-av ezoqam ndøveém. Teqa kha ate qægoam, saté nqama-nqamav. Iz nqambógo, Lazalés.

²¹ Ndego lou khakhayakh loge-qa mbogoám, ndøgo gigiap eve-qa lou-qase-te qando-pomovam. Yaq gaqo ndozavín, nqamav vømbø-venegomemin.

²² Yaq Lazales gènaním. Yaq enzol ezoqam, Eibleem-té ginø-eqeinám, teqa avønín-te vømøqom. Yaq vaev até ndegó-a, gigiap eve ezoqam, vønanim, neka ezoqa vømø-otøvem.

²³ Yaq ndego løvøte ezoqam-qa manqei-te gemøfakhan ndøgo, bøi ge-eqa, nqosøgeap kandambaqape gembo-ewagam, Eibleem mba mo-omét. Lazales namba me-qonavám. Qámhá.

²⁴ Yaq sège-akhá, ‘Atákha. Eibleem. No tanakh gènøgó. Lazales qotøndø-khofotáv. Kokosov kopo ibøkha-té genø-qoqomáz, noge sas vøkhtáv, vøvamēv. Zapa ndøgo, no nqanek gøina wageap-te nqægo, nqosøgeap khàpe nømbe-khouév.’

²⁵ Geté Eibleem av gembøe-ein nqægo, ‘Nøzeø. Gembo-mataváp. Qo qo-qoyagam, qo gigiap qaniqanimáv qaqagoam. Geté Lazales gigiap soqøsoqá genevyagám. Geté ndakin ngenek yage qanimav-qape ndøndapét. Geté qo nqosøgeap-qape qondapét.

²⁶ Neka nøme nqánek: Yaq qo-a, yaq ni, manqei ozu khavoe-qape nqøugu. Neka gekha ezoqám ndigu, nqanek ngiyage, qo-te okho-qa ndigu, kopømba mbaín. Neka gekha ezoqám ndigu, nandav nandiyage, kopømba mbaín, ni-te tinduzav.’

²⁷ Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, ‘Atákha. Av tægoat ndægo. Nøtaqá-viám. Lazales nogé tat-qá khoev-té qonø-khofotáv.

²⁸ No namba qatifikhan, fáev ate gi-goam. Yaq Lazales bèwáv, bemøzø-ein, tiqa matev bè-enénd. Soqáin ndøgo, até ndigú-a, nqanek nqosøgeap manqei-te tinduzav.’

²⁹ Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, ‘Qogi namba-qaniap, nømendim manqat ndøzøgó, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi-peaomem. Yaq tiabembo-pavét ndøgo, av ndigu gi-peaomem.’

³⁰ Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, ‘Atákha. Eibleem. Av taoká. Geté ezoqa kopo løvøte-te tendosuzam, manqat vøzø-ein, ndigu ndøqambúz.’

³¹ Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, ‘Ndigu Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat yogeav tøgoat, yaq até ndøgó-a, ezoqa løvøte-te tendosuzam, ndigu teqa manqat yogeav av tinígoát.’ ”

17

Ezoqa nõme, manqa-zapa-te toqo-itub
(Met 18:6-7; Mak 9:42)

¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Matev vinivinimba ndõfakhanám, ndøgo ezoqa manqa-zapazapa-te tø-itubat. Geté ndego ezoqam, mõndø-soqóév, ndego matev av nqægo tematønumat, ndøgo ezoqa nõme manqa-zapazapa-te tø-itub.

² Ezoqa av nge-go, amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemin, kewan-te sasa mø-oginamin, vømø-geonin, ndøgo ambá qanimáv. Geté soqain ndøgo, ndego nginik ezoqa khasøkhasis manqa-zapa-te te-itub.

³ Yaq nakémbá. Aiyá qagó.”

Ezoqa nõme-qa manqa-zapazapa, sà betaqambo-navøemát
(Met 18:21-22)

Yaq Yesu manqat nõme gezø-ein, “Klisten ezoqa nõme, manqa-zapa tematanam, yaq qógugú. Yaq ndego tematøvem, av nqægo, ‘Unimanqatín. No manqa-zapa nogó.’ Yaq qo teqa manqa-zapa, sà betaqambo-navøém.

⁴ Até ndøgó-a, ezoqa khøuwa kopo-te, matev soqøsoqa seven tematønunit qo-te, neka tanakh manqat seven vøqá-manqatët, yaq qo teqa manqa-zapazapa, até sa betaqambo-navøemát.”

Unimanqatin-qa yaq-te

⁵ Yaq Evezøza-gi u-anim gimbo-einim, “Niqa unimanqatin vønifítám.”

⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín. Até ndøgó-a, zoqa unimanqatin khapelavøqase mba tøgoat, kopømba ande av masted tae nanga-qasi ndi-gu, zo kopømbá, nqanek tae-qape sozombó-einim, ‘Vøkhofóq. Yaq ndaola-té qoqomó-itán.’ Yaq tae nqanek, zoqa manqat o-mba zømbóndáp.”

Yesu ekeza paev ezoqam, sasae ezoqam ge-khamas

⁷ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Zo ezoqa nõme, sasae ezoqa teqagoat, ndego khæe-te teqa-sasaetat o sip tezø-kewagat, yaq ndego sasae manqei-te gendo-qavanin, gè, qo moqombó-einin, av nqægo, ‘Mòqotøndo-óq. Gèqóm. No namba lou zilóg’?

⁸ Av taoká. Geté qo ndego av qoqombøe-einín nqægo, ‘Noqa lou vøkhætá, vøkhakheinam, voqó-yogím. Yaq no lou loge neka ibøkha izam tønømbu-navøem, qo qakeza lou ndøgo toqonólóg.’

⁹ Yaq ndego sasae ezoqam, nqanek sasae qamømbøe-navøemin, yaq gè, qo ike manqat qombó-einin, ndego qoqa manqat o-mba geqambo-ndap? Av taoká.”

¹⁰ Yaq Yesu taqa yaq-te gezø-ein, “Zo até kopó. Zo matev ate ndægo tozotumu-gonem, av Mbumbukiam gezømbe-ein, yaq zo sa nqanek qazó-einim, ‘Ni khokho sasae ezoqam mbá. Ni satø ndøgo teigoném, av Mbumbukiam manqat ginimbi-ein.’”

Yesu kha sisi-us ezoqam ten gekhakheinøvem

¹¹ Yesu Zulusalem taon-te gemat, yaq æ tunumát, e Samalia manqei-a, e Gelili plovin.

¹² Yesu vemiaav nõme-te ge-onat, yaq kha sisi-us ezoqam ndozáv. Tén ate gi-goam. Yaq ndigu qambaqapé segendowán.*

¹³ Yaq ndigu kandambaqape segendo-akhaém, “Yésu. Káwa ezoqam. Ni

---

17:3 17:3 Met 18:15   17:6 17:6 Met 17:20; 21:21   * 17:12 17:12 Ndigu qambaqape tindiwán ndøgo. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, kha sisi-us ezoqam kopømba mbaín, ezoqa nõme-qa avønin-te tizav. Khæeáp.   17:13 17:13 Lev 13:45-46

tanakh ġinigú.”

¹⁴ Yesu ndigu ezoqam gezømet, yaq āv gezømbe-ein nqægo, “Mbumbukiam-ġi iziz ezoqam-té qazonózáv, bemøzømet.” Yaq ndigu ezoqam ten ate av-té ġi-apat, kha sisi sêgezømbo-navøemtát.

¹⁵ Yaq ndigu ezoqa kopo ge-otев av nqægo, kha sisi møndønø-navøēm, ndego nangó genøveséz, Yesu-te. Mbumbukiam-qa iz, até go-eqatát. Kandakandá møndæ-akhayám.

¹⁶ Yaq ndego Yesu-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, katuk ndømøkuí, ike manqat vømbø-ein. Ndego ezoqam, bawan vini-ák. Samalia ezoqám.

¹⁷ Yesu ngenek ezoqam ge-omet, yaq āv gene-ein nqægo, “Ezoqa ate ġi:goam tén, kha sisi-us ġigoam, ġi-eqeieqei-ez. Gemá ndigu ezoqa nain nøme, kinøqapi?”

¹⁸ Gê, ezoqa nøme, ambá gēmatøvemem, av nqægo, ni bāniveséz, Mbumbukiam-qa iz bamū-eqanem? Gê, ezoqa sa ngénèk, manqei vini-ak?”

¹⁹ Yaq Yesu ndego ezoqam gembo-ein, “Qoté-itān. Møqoqáv. Qoqa uni-manqatūn nandav, tøkhaheinøqavém.”

*Mbumbukiam-qa Megeat Matev tøfakhan
(Met 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Khøuwa nøme, Felisi ezoqam Yesu gimbo-bevøpem, Mbumbukiam-qa Megeat Matev ġekha khøuwā qanéfakhān, yaq ndego āv gezømbe-qavøiú nqægo, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev tøfakhan, yaq kopømba mbaín, toqoqev, av ġiġiap o matev nøme ndoqote-qeivi.

²¹ Ezoqa kopømba mbaín, ti-einin av nqægo, ‘Nqáe! Mbumbukiam-qa Megeat Matev nqáneġ,’ ó, ‘Ndæ! Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndøgo.’ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, zo mokho-té qanu:ġú.”

²² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Khøuwa ndømø-fakház. Yaq zo Ezoqam-ġé Yo-ġi khøuwa kopo zømete-qa zøgoát. Geté zo zözømetamáġ.

²³ Ezoqa zo āv ġizømbé-manqatát nqægo, ‘Ndæ! Keliso ndégo, yaq manqei,’ ó, ‘Nqáe! Keliso ngégo.’ Geté zo ndøzāv, neka ndigu zøpæv, tizav.

²⁴ Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo tegeav, ndego nakhamas-té ġendó-fakhān. Andé ndand mé:vøiyám, ndøgo yan-qape sa tumukhazet.

²⁵ Geté bugukhokhof, ndego nqosøgeap kandambaqape bêtøkho-ndáp neka ezoqa ndakin ngiyage, bēsanqawem.

²⁶ Ezoqam-ge Yo nango tegeav, matev āv tønégóát, av Noa-qa khøuwa qægoam.

²⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa lou loge zøgoupám, ibøkha izam vøzø-goupam, neka sakhei vøzøkimam-a, vø-etoumam. Yaq matev até ġemát, atema Noa khagua-qape-te vøu-on, khouwat-qape vøndøwav, ezoqa ewaqape vøngiæzo.

²⁸ Yaq até Lot-qá khøuwa-té-a, matev até kopó, āv tønégóám. Ezoqa lou loge zøgoupám, ibøkha izam vøzø-goupam, ġiġiap vøwiam, neka avøe ġiġiap vø-ogeakham, neka khoev vøpuanemam.

²⁹ Geté ta khøuwa-te ndøgo, Lot Sodom taon ge-ivav, gewav, ġøinam neka nandi wagøvap-us ndø-o:áz. Andé qæ me me:lanqá, ezoqa ewaqape vøngiæzo.

³⁰ Yaq matev kopo, āv tønéfakhān, Ezoqam-ge Yo tendoveao, tendoqavan.

³¹ Ta khøuwa-te ndøgo, gekha ezoqām ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te bè-ón, gigiap vømøndó-upā. Neka gekha ezoqām ndego, khæ-te tesasaetet, ndego khoev-te nango bevéséz.

³² Lot-gu zas gëmbo-mataváp, ndugu andē gekha matev me mbøefakhan.

³³ Gekha ezoqām ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqām ndego, ekeza yage te:khambua, ndego ndømøqeív.

³⁴ No nqazó-manqate: Ta lova ndøgo, ezoqa menas venanqei nonqo kopo-te tisømbiit, yaq Mbumbukiam kopo ndøndáf. Geté nøme, segé-iváv.

³⁵ Neka sakhei menas, flawa timivisumit, nømu ndugu, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nømu ndugu, segé-iváv.”†

³⁷ Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq āv gimboe-bevøpém nqægo, “Evezøza. Nqanek matev, gekha manqei-té qamøfakhān?”

Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Søvakha pikia ande āv kenéveāt, koe ndøgo tinø-piaín.”

18

Ngæmam neka manqa ovøyam megeat ezoqam, tiqa yaya etæ manqat

¹ Yesu ekeza paev ezoqam, yaya nøme zø-etá. Tezømbe-etá ndøgo, ndigu bètezøté, Mbumbukiam-te miavmiav be-akhayám neka be-ivøvém.

² Yaya gezø-eta nqáne, “Vemiav nøme-te, manqa ovøyam megeat ezoqam møndøgoám. Ngenek Mbumbukiam-te møe mbaín neka ezoqam-qa yaq-te matavupáv.

³ Neka ta vemiav kopo-te ndøgo, ngæmam vøgoam. Zivis møndømbo-naním. Ndugu ngenek manqa ovøyam ezoqam-té gunø-okhoám, manqat vømømbø-einin, av nqægo, ‘No ùni nømbetøké. Noge qaqa ezoqam, no ngiænoat-qa ndøgó.’

⁴ Geté ndego manqa ovøyam megeat ezoqam, khøuwa kopoav, gëmbøe-qasi:vám. Geté vaev-te, ndego ekeza manqat āv gene-ein nqægo, ‘Ság! No Mbumbukiam-te møe mbaín neka ezoqam-qa yaq-te matavupáv.

⁵ Geté no gënømbo-qasi:v, ngunuk ngæmam sekemba ngundu-okho, khøuwa ngunø-ngiæzoat. Ság! Sæmbótøké. Soqáin ndøgo, nqanek matev sa tømá, no kha vømønó-føløvøem.’”

⁶ Yaq Evezøza nqanek emanqat gumuvotot, gezø-ein, “Ngenek manqa ovøyam megeat ezoqam, soqaqapé. Geté teqa manqat mozóyogem?”

⁷ Yaq ge zó, ndozo-matavap, ndego ngunuk ngæmam gumbotøke, yaq Mbumbukiam, tegi ezoqam gevevesam, gezø-tøkeak, neka ndigu manqa ovøyam-te, matev eqeieqei gëndapemāk, ndigu te-te oskia ndi-akhayam, pappave neka lovølova? Neka Mbumbukiam yakha ndømbóva, tezøtøke? Mbaín.

⁸ No nqazó-manqate: Ndego ekeza ezoqam, nakhamas-té genzø-tøké.

Geté Ezoqam-ge Yo nango tendoqavan, gē, ndego unimanqatin ndøqeiv?”

Yaya etæ manqat, Felisi ezoqam neka teks moni upøgim ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mbumbukiam-te gimø-akhaemem

17:31 17:31 Met 24:17-18 **17:32 17:32** Gen 19:17, 26 **17:33 17:33** Luk 9:24 † **17:35 17:35** Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: ³⁶ *Neka ezoqa menas, khæ-te tisasaetet, nøme ndego, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nøme ndego, segé-iváv.* **18:1 18:1** Kol 4:2; 1 Tes 5:17

⁹ Ezoqam-qa mokho-te, ndigu Yesu-qa manqat gi-ewagat, nøme ekeza kha, egeieqei me:vewám. Yaq ndigu ezoqa nøme, gësanqabám. Yaq Yesu ndigu yaya zø-etá, gezø-ein,

¹⁰ “Ezoqa menas møndøgoám. Nøme ndego, Felisi ezoqám. Neka nøme ndego, teks moni upøgim ezoqám. Yaq khøuwa nøme, ndigu ezoqa menas, Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-apát. Guligulim-qa ndø-apát.

¹¹ Yaq ndego Felisi ezoqam, sège-itán. Anøzí. Yaq äv gene-guligulim nqægo, ‘Ike kandambá, Mbumbukiam. Zapa ndøgo, no äv tiuká, av ezoqa nøme soqøsoqa ndi:gu, ndi-aqonam neka ndi:khavozam neka mambe ndi-okho. Neka no äv teoká, av ngenek teks moni upøgim ezoqam nge:go.

¹² No pula kopo-te, khøuwa menas, lou logemav matev nogoatún. Neka gigiap ate ndægo, qæ-upøgimatun, no nõqaqain, qaqageap vømo-ten-in, neka qatoat kopo qo vøtaqä-etoamin.’

¹³ Geté ndego teks moni upøgim ezoqam, qambaqapé segendo-itán. Yaq geguligulim, ndego kawa eqawateäv, yan-te. Zapa ndøgo, ndego miví. Geté ndego ekeza savim ndøtøkubám, mutøkhop vø-itan, sasa ndø-ein, ‘Mbumbúkiam! No tanakh gënøgó. No manqa-zapa-us ezoqám.’ ”

¹⁴ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq äv gezømbe-eín nqægo, “No nqazø-manqate: Nginik ezoqa menas khoev-te giqavaz, ezoqam ngének ge-egeieqei-äv, Mbumbukiam-qa bøi-te, vaev-te geguligulim. Ambá ndego, Felisi ezoqam. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatat. Neka gekha ezoqám ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó-qatat.”

*Yesu nakhei nqonqon, zenda gezømbove
(Met 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Ezoqa nøme, Yesu-te, nakhei nqonqon ndo-itub. Ndigu møndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamin. Geté tegi paev ezoqam nqanek matev giqevim, gèzømbe-khafén, ndigu ezoqam.

¹⁶ Geté Yesu ndigu nakheis, sègezø-akhá. Yaq äv gene-eín nqægo, “Nakheis bëgeäv, no-te. Zømbo-khakházám. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu, av nakheis ngi:gu.

¹⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa Megeat Matev khatiwiav tøgoat, av nakhei nqonqon ngi:gu, ndego teqa Megeat Matev mokho-te gemø-onák.”

*Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Met 19:16-26; Mak 10:17-27)*

¹⁸ Khøuwa nøme, megeat ezoqa nøme, Yesu äv gembøebév nqægo, “Nøméndim ezoqam mbomambaqape. No gekha matev nómatønumät, khandi miavmiav vøtëndäp?”

¹⁹ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha zapá, no mbomambaqape ndoqote-næna? Ezoqa mbaín, mbomambaqape. Mbumbukiam mba me:gó.

²⁰ Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat mõqote-qatéq, av qæ-ein nqægo: Qo nõkenøkem matev ndøngi:wát. Neka ezoqa pakhapakha zøkhanèám. Neka ndø-aqònám. Neka meakha manqat ndømanqaté. Qavé neka qavo, gèzøvizáp.”

²¹ Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, “Nqanek guguna manqat ate ndægo, nqæmbøpæv, no khapelavøqase qategoam, atema ndakin.”

²² Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté matev kopo nøme nqánek qoqógó. Gigiap ate nandaqambe:go, qówí. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozó-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniganim, yan manqei-té qoqonó-møvøemét. Yaq vøndoqáv. No qonóndó-pæev.”

²³ Geté ngenek ezoqam, nqanek manqat ge-ewag, ndego khanakhanakh mbain. Avus-mba mbøvoé. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

²⁴ Yesu ngenek ezoqam ge-omet, avus-mba qambovoe, yaq av gene-eín nqægo, “Gigiap kopoav ezoqam, ti-te ndigu unimé-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tu-oz.

²⁵ Kemol ndugu, søvakh gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu føgakh andé mbain, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat.”

²⁶ Yaq ezoqam ndigu, nqanek manqat giyogem, av gini-bevøpém nqægo, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqam ndøkhandi:v?”

²⁷ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha matèv ndógo, ezoqam-te kopømba mbain ndógo, Mbumbukiam kopømbaqapé, segé-matanám.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia

(Met 19:27-30; Mak 10:28-31)

²⁸ Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nqáé! Ni nikeza gigiap ate qægoam, zitá qati-wuøém, qo nqeitaqambe-pæev.”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqam ndego, khøev te-ivav o zas o namba-qaniap o evøndipakha o nakheis tezivaz, Mbumbukiam-qa Megeat Matev zapaya,

³⁰ ndego Mbumbukiam, ndakin yage-te nqanek, nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, yaq megemege-te ndo:go, ndego khandi miavmiav vømøndáp.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:v-at-qa yaq-te ge:zømas

(Met 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Yesu ekeza pæev ezoqam tuelv, tène-itúb, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez, yaq gezø-ein, “Nqáé! Ni ndakin Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq matev ate ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te gi:peaomem, gemø-fakhanám.

³² Ndego manqei vini-ak-qá zenda-té ginøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Yaq ndigu otøotam mé:vewém neka vøngenøinám neka køse vømboé-pisibømém teqa kha-te, sasa ndøfeomém, vølaém.

³³ Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndógo, ndego nqawa ndøkhandi:v.”

³⁴ Yesu-gi pæev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu manqa mokho-gase ndapeáv. Ti-te ndigu, teqa manqat mokho mbain. Ndigu zøtezateáv, av nqægo, Yesu gekhā mé:manqatam.

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem

(Met 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Yesu Zeliko taon ge:khatoat, yaq bøi waev mbain ezoqam møndøgoám. Nakhoa keoqa-té geqotám. Ezoqa gigiap-qa zøvi:mát.

³⁶ Yaq ndego ezoqa bawan-qape gezø-ewag, manqa qazøfeazat, giløvuat, yaq gèbeváp, ge-ein, “Gekhā ndógo?”

³⁷ Yaq ezoqa gimbo-einim, “Yesu ndømá, ndego Nazalet vemlav-ak.”

³⁸ Ngenek bōi waev mbain ezoqam, nqanek manqat ge-ewag, yaq até gendego, sège-akhá, “Yésu. Déivid-ge Zeo. No tanakh gèñogó.”

³⁹ Yaq ndigu ezoqam, Yesu-qa megemege-te go:-apat, gèguguím, gimbo-inim, “Qo manqat ùa.”

Geté ndego kandakanda nōme mba mo:-akhayám, “Déivid-ge zeo. No tanakh gèñogó!”

⁴⁰ Yaq Yesu sège-itán, ezoqa vøzø-ein, “Nandev ezoqam, vøndo-ituím, no-te.”

Yaq ndego ezoqam gendowav, Yesu ndego āv gembøbevép nqægo,

⁴¹ “Qo gekhā qápoev, no tøtaqa-matanam?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Evezøza. No bōi keoge-qa nōgó.”

⁴² Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Mòqokewág. Qoqa unimanqatin nandav, tøkhakheinøqavém.”

⁴³ Yaq nqova mbáin. Ngenek ezoqam gèkewág, Yesu vømbøpaev. Mbumbukiam-qa iz até go:-eqatát, gemat. Yaq até ndigú-a, ezoqa bawanqape, nqanek matev gigeivim, Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem.

19

Zakies-qa emanqat

¹ Yesu Zeliko taon-te ge-on, yaq livin-mbá gunu:mát.

² Ta taon-te ndøgo, ezoqam møndøgoám. Teks moni upøgim kawa ezoqám. Teqa iz Zakiés. Ndego gigiap eve ezoqám.

³ Yaq ndego Yesu omete-qa ndøgoám, ndego andē gekha ezoqám. Geté kopømba mbáin. Zapa ndøgo, ezoqa khápeme:-khouwéz, neka ndego khápeme:-tokhopogeaqase-év, vøe-omēt.

⁴ Yaq ndego megemege-té genøvuáo, Yesu omete-qa gego, tae-te vømøqavig. Zapa ndøgo, Yesu ndøgo tenómá.

⁵ Yesu tae gumukhata, yaq bōi ndø-eqá. Yaq ndego Zakies āv gembøe-eín nqægo, “Zákies. Nakhama ndovís. No nqægo, qoqá khoev-té qægoát.”

⁶ Yaq Zakies até gendego, gèndovís, Yesu khoev-te vøkhato. Khanakhanakh-ús.

⁷ Ezoqa ewaqape, nqanek matev gigeivim, yaq ndigu Yesu, manqa mbo-geveém, gi-einim, “Ngenek gekha zapá, manqa-zapazapa-us ezoqa namba, lou timølog!”

⁸ Yaq khoev-te gimøqonav, Zakies até gendego, sège-itán, Evezøza vømbø-ein, “Evezøza. Nqáe! Noqa gigiap livin-mbá qatumú-qatá. Yaq nōme, gigiap-av ezoqam nøzø-etoám. Neka gekha moní ndigu, no ezoqa qazø-aqonøvemam, no nqawá qanøzø-etoám. No moni nōme foa-foá, indap, tæzømbø-abam.”

⁹ Yaq Yesu gendo-ein, “Nqægo khaiya, nqanek khoev-te, khandi møndø-fakhán. Zapa ndøgo, até ngenek ezoqám-a, Eibleem-gé zeó.*

¹⁰ Ezoqam-ge Yo, ndøgo tenegeavún. Ezoqa gezøváo, ndigu gi-ewaz, neka vøkhandi:z.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezø-etoam, ti:sasaetat

(Met 25:14-30)

¹¹ Ezoqa ewaqape ate av-té manqat gimbøe-ewagat, yaq Yesu manqat nōme mba mo:manáz. Zapa ndøgo, ndego Zelusalem taon gekhatoat, ezoqa até

19:7 19:7 Luk 15:2   **19:8 19:8** Exo 22:1; Num 5:6-7   **19:9 19:9** Kel 16:31; Luk 13:16   * **19:9 19:9** Yesu ngenek ezoqam, Eibleem-ge zeo ge:veo, zapa ndøgo: Ndego āv tene-unimanqatin, av Eibleem ge-unimanqatin.   **19:10 19:10** Luk 15:4-5; Zion 3:17; 1 Tim 1:15

võe-einim, Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndakin ndøfakhān, yaq Yesu kawa ndøgoāt. Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,

12 “Qāgoám. Ezoqam møndøgoám. Iz akhae ezoqám. Yaq ndego manqei qambaqape okho-qa ndøgoám. Ndøgo kawa iz møndáp, yaq vaev ekeza manqei-te nango vøvesēz.

13 Yaq gewav, tegi sasae ezoqam ten møndøzømbøkhæ-akhá, ezoqa kopokopo moni mokho kopokopo vøzø-etoam.† Yaq gezø-ein, ‘Zøté-sasaeném, no tøte-ewambat,’ yaq ndego sasa ndøwav.

14 Geté ekeza manqei-te ndøgo, ezoqa gëmbo-sanqaupám. Yaq ndigu u-anim ndøkhofotáz, teqa zita-te. Ndigu ta manqei qambaqape ezoqam, āv tiabezømbe-ein, ‘Ni poeveáv, ngenek ezoqam, nigí kawa tegoat.’

15 Geté ndego ezoqam, kawa iz møndømbo-akhaém, ekeza manqei-te vøqavan. Yaq gemøfakhān ndøgo, ndego manqat mba ndøkhofotám. Tegi sasae ezoqam bêtøndopiá, betē-otev, ndigu moni ande gekha-gekham gíqaqasam, ndego ge-ewawam.

16 Yaq ndego sasae ezoqam, bugukhokhof gendowav, ndego kawa ezoqam āv gembøe-ein nqægo, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ndakin møndømø-ten-éz.’

17 Yaq kawa ezoqam gembo-ein, ‘Qanimáv. Qo sasae ezoqam mbomambaqapé. Ndakin qo kawa ezoqam nõveét. Taon ate tægoat tén, toqoto-kawaeqat. Zapa ndøgo, gígiap khapelavøqase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo qanimáv qoqombo-kewagam.’

18 Yaq sasae ezoqa nõme gendowav, kawa vømbø-ein, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ndakin møndømø-fæv-éz.’

19 Yaq kawa ezoqam gembo-ein, ‘Qanimáv. Qo taon fáev, toqoto-kawaeqat.’

20 Yaq sasae ezoqa nõme gendowav, kawa ezoqam vømbø-ein, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ngínik. Ndabua mbewát qate-løvønøvé, sasa nokhonab.

21 No møe nõtaqa-goám. Zapa ndøgo, qo ezoqa kefak-qapé. Qo moni soqo-upøgimín ndøgo, qakezan sasae gonemav ndoqogo, neka qo avøe gígiap voqø-peain, ndøgo qakezan ogekhaemav ndoqogo.’

22 Yaq kawa ezoqam gembo-qavøiu, ‘Qo sasae ezoqa soqaqapé. Qo yaq-fia āv tøtaqambé-matanám, av manqat qoqote-ein. Qo āv qoqote-ein nqægo: Qo mðqote-qatéq. No ezoqa kefak-qapé, neka no moni sæ-upøgimatún, ndøgo no sasae gonemav qægoatun neka avøe gígiap sa vøe-peain, ndøgo no ogekhaemav ndøgo.

23 Av tægoat ndægo, yaq qo gekha zapá, nogi moni, moni nqeisam nonqo khoev-te zaveav qagoam? Yaq ndakin no qatøndo-qavan, ndigu ambá elavøqase ndøkhouwezín, no nqawa qændapaz.’

24 Yaq ndego kawa ezoqam, até gendego, ndigu sasae ezoqa nõme, teqa avønín-te giwaniapam, vøzø-ein, ‘Moni mokho kopo vøe-viomém. Yaq ndego tozombø-etøomém, ndego moni mokho ten ndimbogo.’

25 Geté ndigu sasae ezoqam gindu-einim, ‘Káwa ezoqam. Ndego sasae ezoqa nõme, moni mokho ten ndimbógó.’

26 Yaq ndego kawa ezoqam gendo-qavøiu, ‘No nqazø-manqate: Gekha ezoqām ndego, kopoav ndømbogo, ndego nõme mba mbøé-etøomém. Geté gekha ezoqām ndego, khakha-mba ndego, khapelavøqase nõme ndømbogo, gé:viomém.

† 19:13 19:13 Nginik moni viní. Fia kandakandá. 19:17 19:17 Luk 16:10 19:26 19:26 Met 13:12; Luk 8:18

27 Geté nogi qaqa ezoqam-qa yaq-te, ndigu poeveav qagoam, no kawa tæzømbo-goat, ndigu vøndo-upøzó, noqa bugug-te sasa zózitåg, vópakhæz.’”

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on

(Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Zion 12:12-19)

28 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq nakhoa até gegeveát, atema Zelusalem taon-te.

29 Yaq Betfage neka Betani vemia vøem, Oliv manqei poyat avønin-te ndøgo, yaq ekeza paev ezoqa menas tène-khofotáz,

30 gezø-ein, “Tozonøzáv ndøgo, vemia vøem zoqa megemege-te ndøgo. Tozomø-oz, yaq zo donki nakhasam zomø-ometám. Gémpotavát. Ta donki nakhasam-qa mumat-te ndøgo, ezoqam bugukhof qomateáv. Yaq sozó-nqovotøvém, sasa zotøndø-ituím.

31 Geté ezoqa tezøbevap av nqægo, ‘Gekha zapá, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?’ Yaq zo áv qazømbøé-einím nqægo, ‘Evezøza mbopóe, ngunuk.’”

32 Yaq ndigu ezoqa menas gizav, Yesu gekhofotáz, ndigu matev áv timieivím, av gezømbe-ein ndægo.

33 Yaq donki gi:nqovotavet, tugi evøndipakha, áv gizømbe-ein nqægo, “Gekha zapá, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?”

34 Yaq gizø-ein, “Evezøza mbopóe, ngunuk.”

35 Yaq ndigu Yesu-té gindu-ituím, ekeza ndabua vømbøe-khafuzim, Yesu sasa mbotøkeem, tuqa zita-te vø:qom.

36 Yaq Yesu donki-te go:qotat, nakhoa gegeveát, ezoqa teqa megemege-te, ekeza ndabua mo:møtagát, nakhoa-te.

37 Yaq Zelusalem taon gi:khatoat, Oliv manqei poyat gindi-isøtaz, yaq Yesu-gi paev ezoqa bawan-qape, khanakhanakh zømbø-asøtáv, neka teqa iz vø-eqanem. Manqa gèzømbo-eqavát. Teqa iz ndøgo tini-eqaném, umingiap matev vinivinimba giqevam, Yesu gematønnumam.

38 Av gini-akhaemavún nqægo,

“Mbumbukiam ngenek kawa ezoqam, bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav.

Mbumbukiam ndego yan-te ngo:go, sambi ndøgót ni-te. Teqa iz bèto-eqavát, ndego uni ova-in ngo:yage.”

39 Yaq Felisi ezoqa nøme, ndigu ezoqa bawan-qape mokho-te gu:goam, Yesu áv gimboe-einím nqægo, “Nøméndim ezoqam, qogi paev ezoqam gèzømbe-khafén. Manqat av nqægo bemanqaté!”

40 Geté Yesu gezø-qavøiu, “No nqazø-manqate: Ndigu manqat tikhoutav, yaq nandi ndó-akhaemém.”

Yesu Zelusalem ezoqam-qa gevin

41 Yesu Zelusalem gumukhato, taon geqeiv, yaq gèvin.

42 Ge-ein, “Zelusalem taon, qo nqægo khøuwa, amba toqo-matøvemín, av nqægo, ‘Sambi áv khaténdáp,’ yaq qo ambá qoqeivín. Geté ndøgo gèkhonøwé, qoqa bøi-te.

43 Khøuwa ndøfakház. Yaq qogi qaqa ezoqam, qoqa taon uta-te ndøgo, manqei ndømvøemém. Taon unimé:-khawagét, qo vøtokäg.

44 Yaq ndigu qo unimé:-ngiæqonám, qogi ezoqam pakhapakha vøzó-khaneám. Ndigu qo mokho-te, nandi kopo nøme, nandi nøme-qa mumat-te, gèzivazemák. Nqanek matev tenéfakhán ndøgo. Zapa ndøgo, qo matavapøteáv, av nqægo, Mbumbukiam qo tøke-qa ndøgeavún.”

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam

(Met 21:12-17; Mak 11:15-19; Zion 2:13-22)

⁴⁵ Yaq Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemø-on, ndego até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu:wiat, vøngeasam.

⁴⁶ Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo, ‘Noqa khoev, guliguli khoev ndøgoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev, zø-enendém, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khoev.”

⁴⁷ Ta pula-te ndøgo, khøuwa ate qæpavpavemam, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-té gene-zømesimám. Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme, ndigu Yesu laelae-qa nakhoa mbovawám.

⁴⁸ Geté ndigu nakhoa qeiviáv, Yesu ande äv kimbøé-gonēm. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape Yesu løvøinøvemáv. Soqaín ndøgo, teqa manqat kopo ti:løvuum.

20

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qā iz-tē, matev gematønumat

(Met 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Khøuwa nøme, Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa ge:zømesimat neka Manqat Mbomambaqape vøzø-manqatat, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme ndozáv,

² vømbø-bevøpem, “Qonimbí-ein. Qo gekha ezoqam-qā iz-tē qonøgot, nandav matev nandoqo-matønumit? Iz gekha ezoqām qā-etoam?”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanøgó, zo-te. Zonømbé-einim.

⁴ Gé, Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz Mbumbukiam-té gendap, ó, manqei-qape ezoqam-té?”

⁵ Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazí-einim? Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-té gendáp,’ yaq ndego ni äv ginimbí-ein nqægo, ‘Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?’

⁶ Geté tizi-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-té gendáp,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, nandí ginizitáng. Zapa ndøgo, nginik äv gini-unimanqatinát nqægo: Zion ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám.”

⁷ Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Ni nítinøtenák, teqa matev gekham-té qandø-fakhan.”

⁸ Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qā iz-tē qatøgot, nqanek matev.”

Yaya etæ manqat, khæ keoge ezoqam-qa yaq-te

(Met 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Yaq taqa zita-te, Yesu ezoqa ewaqape yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa mõndøgoám. Ndego waen khæ ndøkhá. Yaq khæ ndøgo, ezoqa nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav. Møp-mbá gene-ewawám.

¹⁰ Yaq waen nanga qakhata ndøgo, ndego khæ eve, sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu, ma khæ gimbøe-kewagam. Ekeza waen nanga

upøgim-qa ndøgoám. Geté ndigu khæ keoge ezoqam, ngenek sasae ezoqam gèzuim. Yaq nango khakha-mbá sege-khofotøvém.

¹¹ Yaq ndego khæ eve, sasae ezoqa nøme ndøkhhofotáv. Geté até ndegó-a, vøzuim-a, vøngenøinam, khakha-mbá nango sasa ndøkhhofotøvem.

¹² Yaq ndego khæ eve, sasae ezoqa nøme ndøkhhofotáv. Ndakin gembomisika-éz, sasae ezoqam gekhofosumam. Geté até ndegó-a, vøzuim-a, kouk vømbø-etømem, khæ bavokho sasa ndøngeatømem.

¹³ Yaq ndego khæ eve, ekeza manqa ge-ein, 'Ndakin gekhā nógø? Ságl! Nøkeza yo nókhofotáv, ndego nqæmbøe-khafuat. Ngenek tiabembøe-vizumém.'

¹⁴ Geté ndigu khæ keoge ezoqam, khæ eve-ge yo gi-ometam, yaq ndigu ekeza mokho-mba āv ginibónd nqægo, 'Ngenek khæ eve-gé yó. Waen khæ ngenek genó-kawa-év. Zílaém. Yaq khæ nqanek, gemøniqá.'

¹⁵ Yaq ndigu até gindigonem, khæ bavokhó ginø-ituim, pakhapakha vømømbó-khanøem."

Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq ezoqa āv gezømbe-ein nqægo, "Ge zó, ndozo-matavap? Ndego khæ eve, gekha matev zømatanām, ndigu khæ gimbo-kewagam?"

¹⁶ Ndego āv genégø nqægo: Ndego ndøndowáv, ndigu khæ keoge ezoqam pakhapakha vømøzø-khaneām, neka waen khæ, ezoqa vini sasa zø-etoām."

Yaq ezoqam ndigu, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, āv gini-einim nqægo, "Matev av nqægo befakhán!"

¹⁷ Yaq Yesu ndigu gèwabám, gezø-ein, "Zo ndozo-matavap, matev av nqægo kopømba mbaín, tøfakhan, yaq gé, gekha zapá, Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo:

'Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem, ndigu møndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.'

¹⁸ Gekha ezoqām ndego, nginik nandi-te to:bøiav, ndego keqaniáp. Neka nandi ndigu, teqa kha-te to:bøiaz, ndego peseinøváp."

¹⁹ Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, ambá ndaføyamba ndømøvøinamín. Zapa ndøgo, ndigu āv gini-matøvemém nqægo: Yesu nqanek yaya ge-eta, ndigu tene-manqatām. Geté ndigu matev-qase goneáv. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam-qá møe ndøgoném.

*Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemin
(Met 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, bøi mba mo:veém, Yesu-te. Yaq ndigu bøibøi ezoqam ndøkhhofotáv, Yesu bemømbøe-khavozømem, av nqægo, ndigu yoge eqeieqei mbøgoném. Geté ndigu ambá gembø-matemateømemin. Yaq Yesu ambá Lom gaman ezoqam-qá zenda-té ginø-veemín, gaman-qa yaq-te amba manqat soqain te-einin.

²¹ Yaq nginik ezoqam, Yesu āv gimboe-einim nqægo, "Nøméndim ezoqam, ni møtinøtén, manqat ndøgo, qo ndoqo-manqate neka ezoqa ndoqote-zømesim, eqeieqei. Neka qo ezoqam-te møe mbaín, oskiá ndøgo, ndigu ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis. Geté qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zømesim, qo unimanqatín manqat mba qomanqaté.

²² Qonimbí-ein. Kopømbá, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafæp?"

²³ Geté Yesu tiqa matemateam matev, é-møndæ-otév, yaq gezø-ein,

24 “Moni mokho zõté-nømøndem. Gê, gekha ezoqam-qâ bugug neka iz mó:go?”

Yaq gindu-einim, “Siza-qâ bugúg, neka teqá iz mo:gó.”

25 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiap ndøgo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát.”

26 Yesu-qa manqa qavøiwat qanimav-qape giyogem, yaq ndigu nqova ndafe kandambá. Kopømba mbáin, timbo-matemateømem, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. Yaq ndigu manqat nøme einiáv. Sège-ivøvém.

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimboe-bevøpem (Met 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, áv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu áv gimboe-einím nqægo,

28 “Nøméndim ezoqam, Mozes ni áv ginimbi-peawám nqægo: Ezoqa tenanimát, sæva te-ivavat, patu qataeveav vøgoát, yaq ngunuk ngæmam, namba qawan be-okíát, tege namba qawan, ndego genanim, patu bembó-qatayat.

29 Qotøndé-ewāg, nqanek emanqat. Angana møndøgoám. Evenáp. Até gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí, vønanim. Patu qataeveáv.

30 Yaq eveqase ndø-okí, ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Yaq até ndegó-á, vønanim. Nakheis qazaneáv.

31 Yaq ndakin ngæmam ndego te-okí, teqa zita-te go:qavigavun. Yaq até ndegó-á, vønanim. Nakheis mbain. Yaq matev até gemát, atema ndigu evenap seven ate gi:goam vømū-pakhaez. Ndigu patu qataeveáv.

32 Yaq vaev até sævám-a, vønanim.

33 Gê, ngunuk sævam-qa yaq-te, matev áv khanégo? Ezoqa unimanqatin løvøte-te tikhandi:z, yaq ta khøuwa-te ndøgo, timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gú zas ndøgoát? Zapa ndøgo, ndigu evenap ate gi:goam, ngunuk sævam kopo ndøkawawát.”

34 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nøkenøkem matev sa nqáneq qagó, ndakin nqaziyage, manqei-qape-te.

35 Geté ezoqa ndigu, Mbumbukiam eqeieqei tezæb, løvøte-te nango tisuz, neka megemege-te vømøyāg, ndigu nøkenøkem matev gezøgoák.

36 Ndigu andé enzol ezoqam me mé:goát, neka løvøte nøme gemø-qeivimák. Ndigu Mbumbukiam-gí nakheis ndøgoát. Zapa ndøgo, ndigu løvøte-te møndø-khandi:z.

37 Geté løvøte-te khandi:nat-qa yaq-te, Mozes ekezan møndænømánd, av nqægo, ndøgo unimanqatin. Zapa ndøgo, Evezøza Mozes gembo-fakhan, tae-qase-te ndøgo, qawageapam, yaq Mozes ndego áv gembøe-akhá nqægo: Eibleem-gé Mbumbukiám neka Aezek-gé Mbumbukiám neka Zekop-gé Mbumbukiám.

38 Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gé Mbumbukiám, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám. Te-te ndego, ezoqa ewaqape, gipakhaetat, zua ndøkhandi:zát.”

39 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa nøme, Yesu-qa manqat giyogem, áv gini-einím nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qoqa qavøiwat manqat, qanimáv tantáv.”

40 Yaq taqa zita-te, ezoqa nøme bevap goneáv, te-te. Møe ndøgoném.

*Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mba, geté ndego até tege Evezøza
(Met 22:41-46; Mak 12:35-37)*

⁴¹ Yaq Yesu ezoqa gezøbevap, “Ge zô, ndozo-matavap? Gekha zapá, ezoqa av ndi:manqate, av nqægo, Mesaya ndego, Deivid-gê Zeô?”

⁴² Sams mbuk mokho-te, Deivid ekezan av gene-peawám nqægo: Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, av gembø-eín nqægo, ‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

⁴³ Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam, kopømba ånde av zenda tokhotapak awam nonqo, qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-åb.’

⁴⁴ Deivid, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám. Yaq gê, ngenek Mesaya, av kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

*Yesu ekeza paev ezoqam, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te gegugub
(Met 23:1-36; Mak 12:38-40)*

⁴⁵ Ezoqa ate av-té teqa manqat gi-ewagat, yaq Yesu ekeza paev ezoqam av gezømbe-eín nqægo,

⁴⁶ “Gò:feazoát, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te. Ndigu tözømbe-khaneát ndøgo, ti-okhoat, ndabua loloakh mbomømboma ndø-uzupát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate, neka guliguli khoev-te neka lou loge kandakanda-te ndøgo, iz akhayapak-qa qonam nonqo-te vøqonumát.

⁴⁷ Ndigu ngængæm zømbe-khavozumátún, tiqa khoev neka gigiap vøzø-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh ndøgoatún. Yaq nakémbá ndigu yaq-fia nqosøgeap, nøme mba mó:ndapém.”

21

*Ngæmam-qa etoam matev Mbumbukiam-te
(Mak 12:41-44)*

¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, yaq gigiap kopoav ezoqam ndøzømét. Ndigu moni ndø-abumát, moni nqeisam nonqo-te ndøgo.

² Yaq até sævám-a, vø-omet. Ngunuk ngæmám. Gigiap-av ezoqám. Zivis møndømbo-naním. Ngunuk moni mokho khasøkhasis menas mba mu:nqeitáz.

³ Yesu ngunuk sævam gu-omet, yaq av gene-eín nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Ngunuk gigiap-av sævam, moni kandambá gu:nqeitaz, av tiúká, av ezoqa ewaqape nøme, moni gi:nqeisumat.

⁴ Unimanqatín. Ndigu ezoqa nøme, moni kandakandá ginqeisumat. Geté ndigu moni nøme kopoav-qapi ndizøgó. Geté ngunuk ngæmam, vini. Ndugu moni ate gimbbøgoam, sùgumu-åb. Nøme mbaín, tuqa yage nonqo.”

*Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa, Zelusalem taon-te ndøgo
(Met 24:1-2; Mak 13:1-2)*

⁵ Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, av gini-manqatám nqægo, “Mbumbukiam-qa khoev mbomambá tantáv. Nandi kandakanda qaniqaním giniwévém. Neka gigiap qaniqaním gimbbø-fegém, gigiap ndøgo, ezoqa Mbumbukiam-te etoam matev gi:goam.”

Geté yaq Yesu gezø-qavøiu,

6 “Khøuwa ndømø-fakház. Yaq nqanek khoev ate ndægo, ndozoqeivi, manqei-té qamó-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák.”

*Viniv vinivimba tɔfakhanam
(Met 24:3-14; Mak 13:3-13)*

7 Yaq ndigu Yesu gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam. Matev nandav, qoqote-manqatam, gekha khøuwā qanéfakhān? Neka andé gekha matev me nitíqevím, ni tötinøten, av nqægo, nqanek matev avønín gēfakhān?”

8 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gò:feazoát. Soqain ndøgo, zo ezoqa titubam. Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa av gizømbé-manqatám nqægo, ‘Ezoqa, nó’, ó, ‘Khøuwa møndø-fakház.’ Geté zo ndigu zøpaév.

9 Nakhag neka nøfeap kandakanda-qa yaq-te tozo-ewagat, yaq zo møe ndøgonemát. Matev av nqægo, bugukhokhof ndøkho-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev, zuá.”

10 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndøgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapát,

11 neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemát. Manqei kukuvøem kandakandá. Neka manqei vinivimba-te, ifin matev neka enqoni soqøsoqa ndøfakhanám, neka matev kandakanda møe-us neka yan-te khakhatap kandakanda vøfakhanám.

12 Geté nqanek matev ate ndægo, okhokho-té qanó-fakhanám. Zo ezoqa ndøkhaé-gavemat neka matev soqøsoqa vøzø-matønnumát. Ndigu zo manqa onøyam-té ginó-abumát, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ndøgo, neka zo ndimbula-te vønqeisumát. Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá megemege-té ginó-abumát.

13 Matev av nqægo tɔfakhanam, yaq zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam Manqat Mbomambaqape zøté-zømesimát.

14 Geté zo naqanøká ndøfofogēmém, av nqægo, zo andé gekha manqat me zozø-qavøitát.

15 Zapa ndøgo, manqat eqeieqei neka matavap loloakh, nō nøzø-etoumát. Yaq zogí qaqa ezoqam, kopømba mbaín, zoqa manqat tiqavøitat neka vøzø-nqagimát.

16 Até zogí zøvøndipakhá-ya neka namba-qaniap neka zøkeza ezoqam neka zøfuap, segezø-qambúz, neka zo ezoqa nøme vøzitág.

17 Ezoqa ewaqape zo gésanqabát, no zapaya.

18 Geté zoqa kawa-te, izum ate nandizømbi:gu, kopo gezø-nasinimák.

19 Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Yaq zo khandi zomøndapém.”

*Zelusalem taon ngi:wat-qa yaq-te
(Met 24:15-21; Mak 13:14-19)*

20 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo nakhag ezoqa tozo-zømet, ndigu Zelusalem taon uni ti:khawaget, yaq zo søzøté-zøtéZ, av nqægo, ndøgo avønín gésoqá.

21 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ndigu Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-té giabenø-khokhóz. Neka ndigu Zelusalem taon-te tiyagat, taon yá be-ivøvém. Neka ezoqa ndigu bavokho to:yagat, taon-te betøndø-öz.

²² Nginik khøuwa, Mbumbukiam-qá yaq qavøiwat khøuwá, ezoqa manqa-zapazapa gi:goam. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo, gemø-unimanqatín, taqa yaq-te ndøpeawap.

²³ Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé:-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. Yage føgakh-qape ndøfakhán, nqanek manqei-te. Nginik bawan ezoqam, Mbumbukiam-qá qaqa ndøqeivím.

²⁴ Zu ezoqa nøme, nakhag kaiya-té ginø-pakhaetát, neka nøme vøzø-geagimát, manqei vinivinimba-te sasa ndø-itubát, manqei-qape-te ate nqægo. Yaq Zelusalem taon, bawan vini-ak ndøtokhonumát, atema bawan vini-ak-gi khøuwa vømø-nasiním.”

Yesu nango tendoqavan

(Met 24:29-31; Mak 13:24-27)

²⁵ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Khøuwa neka løvøyak neka nduku, matev vinivinimba zøfakhanám. Neka manqei-qape-te nqanek, bawabawan vinivinimba gø:bevøpém neka møe vøgoném. Zapa ndøgo, ndaola-te ndøgo, khamøe kandakanda ndøvumøemat. U-ús.

²⁶ Ezoqa møe khape tøzømbe-khouwevat, matev kandakanda nøme-qa timbøe-kewagat, manqei-qape-te tøfakhanam, yaq bøi zøgugimát. Até ndøgø-a, giqiap yan-te nqo:go, vøkukuvøém.

²⁷ Yaq ezoqa, Ezoqam-gé Yo ndø-ometám. Khaiya ozoz-té genøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús.

²⁸ Matev av nqægo tøngazøngazam, zo sège-føgøføgakhæzám. Kawa mba zotø-eqá. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam avønín génqovotáz.”

Fig tae-qa yaya etæ manqat

(Met 24:32-35; Mak 13:28-31)

²⁹ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Zo fig tae o gekha tae nøme zøqeivát.

³⁰ Zo qazo-qeivimin, esokho qaqabamín, yaq zo møzøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín.

³¹ Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tøfakhanumat, av no qazømbe-manqatam, yaq zo søzøté-zøté, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín géfakhán.

³² No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin ngiyage, naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanám.*

³³ Yan neka manqei-qape ndømø-navøém. Geté noqa manqat, gemø-navøemák.”

Aiyá qabizigu, soqain ndøgo, ni khakheinøpøteav tøgoat

³⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Aiyá qagó. Zo manqei-qape matev-te, kawa ndøvøá, kopømba ande av ibøkha soqa izam matev neka qakeza yage-qa yaq-te khape toqote-fogøgeapat. Soqain ndøgo, ta khøuwa ndøgo, zo ande ka me tøzøte-ndap.

³⁵ Nqanek khøuwa, ezoqa ewaqape-té qanøfakhán, nqanek manqei-qape-te ngiyage. Nakhamas-té.

21:22 21:22 Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7   **21:24 21:24** Psa 79:1; Veve 11:2   **21:25 21:25** Isa 13:10;

Ezek 32:7; Joel 2:31; Veve 6:12-13   **21:27 21:27** Dan 7:13; Met 26:64; Veve 1:7   * **21:32 21:32** Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam.

³⁶ Zo oskia mo:feazoát. Gèguligulím, av nqægo, nqanek matev ate ndægo tɔfakhanam, zo bazafɔgakh-us tɔzɔté-waním, yaq vaev Ezoqam-ge Yo-qa megemege-te vozotó-wân.”

³⁷ Ta pula-te ndøgo, khøuwa ate qæpavpavemam, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khøev-té gene-zømesimám. Yaq qakhagusin ndøgo, ndego Zelusalem taon, gè-ivavín. Yaq lovølova, Oliv manqei poyat-té gemøbuvín.

³⁸ Yaq qanaqanus qando-pavein, ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa khøev-té ginøzavín, lovølova-ús, Yesu-qa manqat vømø-yogemín.

22

Yesu gimbo-voqoem

(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Zion 11:45-53)

¹ Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape, Pasova ndimbo-akhayam, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatum, avønín qagoám.

² Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu laelae-qa nakhoa mbovawém. Geté ndigu poeveáv, ezoqa ewaqape-qa bøi-te timøvøinam. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam-qa møe ndøgoám.

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqa gi:kopo-nem, Yesu tiqa zenda-te teve

(Met 26:14-16; Mak 14:10-11)

³ Yaq Zudas, iz nøme Iskaliot gimbo-akhaemam, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv gegoam, Saitan mbøi-ón.

⁴ Yaq Zudas até gendego, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khøev vos keoge ezoqam-gi megetapak-té genøwáv, ti namba manqa vømø-khakheinømem, Yesu tiqa zenda-te ande áv kenévé.

⁵ Ndigu teqa manqat giyogem, yaq ndigu khanakhanákh, neka te-te moni etoam manqat vøkhakheinømem.

⁶ Yaq Zudas tiqa manqat gè-unimanqatín. Yaq khøuwa eqeieqei-qa mo:kewagám. Yesu ezoqa ewaqape-te ande áv khambøé-løvüz, yaq tiqa zenda-te ndøgo tenévé.

Yesu-gi paev ezoqa menas, Pasova lou gimø-khakheinømem

(Met 26:17-25; Mak 14:12-21; Zion 13:21-30)

⁷ Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape gimø-khantøzem, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatum, neka Pasova lou loge nonqo sip nakheis vøzitagatum,

⁸ yaq Yesu Pita neká Zion, tèkhofotáz, gezø-ein, “Pasova lou zomø-khakheinømém, ni tizimølog.”

⁹ Yaq gimbo-einim, “Gé, qoqa poev gekhám? Ni gekham-té qeimø-khakheinømém?”

¹⁰ Yaq gezø-qavøiu, “Zelusalem taon-te tozomø-oz, zo ezoqa zó-ometám. Ibøkha ndø-egatét. Yaq zombó-paevém, atema khøev-te vømø-øn.

¹¹ Yaq ta khøev ndøgo, khøev eve áv qazømbøé-einim nqægo, ‘Nømendim ezoqam, áv gegande-beváp nqægo: Khøev kouwat gekham-té qágo, ma nogi paev ezoqam namba, Pasova lou teimølog?’

¹² Yaq ndego zo khøev kouwat kandambaqape mé:zømás, khøev ova ndo:go. Qonam nonqo neka lou-qase khakheitáp. Yaq zo lou ndøgo tozomø-khakheinømém.”

¹³ Yaq ndigu gizav, matev áv timiqeivím, av Yesu gezømbe-ein ndægo. Yaq ndigu Pasova lou vømø-khakheinømem.

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan
(Met 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Ko 11:23-25)

¹⁴ Yaq qakhagus ndøgo, lou loge khøuwa iz gimø-khantaz, Yesu tegi u-anim namba, tinøpindám ndøgo, lou loge-te vøqonav.

¹⁵ Ndego äv gezømbe-ein nqægo, “No nqosøgeap banøndáp. Geté noqa poev kandambaqape, nqáneq qagoám. Nqaneq Pasova lou bizikhælog, zo namba.

¹⁶ No nqazø-manqate: No Pasova lou nøme, naqanøká nomølogák, atema Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, matev ate ndægo vømø-unimanqatín, ndøgo Pasova lou loge matev kha-mba ndømbo-ove.”

¹⁷ Yaq Yesu izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, yaq gezø-ein, “Møzondapém. Yaq søzøtumú-izumít, zo ate ndøzøte-go.

¹⁸ No nqazø-manqate: No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nó-izák, atema Mbumbukiam-qa Megeat Matev vømøfakhán.”

¹⁹ Yaq taqa zita-te, Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Nqaneq noqá khá, zo nqazø-etoumit. Matev av nqægo até vøgó. Yaq no zonømbé-matavupát.”

²⁰ Yaq matev até kopó, lou loge gamezømbe-navøem, Yesu izam nonqo ndøndáp, waen-ús, gezø-ein, “Nqaneq waen, Mbumbukiam poev ndakinák mé-unimanqatín. Noqá kóuk gené-unimanqatín, ndøgo zo zapaya tøwa.

²¹ Geté. Nqáe! Ezoqam ndego, ma nogi qaqa ezoqam-qa zenda-te teve, ngégo, nqaneq lou loge-te nqazi-qonøve.

²² Ezoqam-ge Yo ndønaním, av Mbumbukiam-qa poev ndægo. Geté ndego møndø-soqoév, ndego ezoqam, ma nogi qaqa ezoqam-qa zenda-te teve.”

²³ Yesu nqaneq manqat ge-ein, yaq ekeza paev ezoqam ekeza mokho-mba, äv ginibónd nqægo, “Eisa, ni mokho-te matev av nqægo, gekha ezoqám ndømátanám?”

Megeat Matev eqeieqei-qa yaq-te

²⁴ Yaq Yesu-gi paev ezoqam-qa mokho-te, ponqombap matev ndøfakhán. Tini-ponqombupát ndøgo, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqá ndøgo?

²⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Bawabawan-gi kawakawa-za, ezoqa gètøkhonøzát. Yaq nginik megetapak, ekeza kha, keoge ezoqa eqeieqei me:vewé.

²⁶ Geté zo mokho-te, matev av nqægo begø. Gekha ezoqám ndego, zo mokho-te iz kandambaqape tegoat, ndego yá be-khapelavøqase-év. Neka gekha ezoqám ndego, megeat ezoqam tegoat, ndego yá be-zøge-tøke-ezoqam-év.

²⁷ Gè, ezoqa kandambaqape ákenego? Ndégø, lou-qase-te ndemia, ó, ndégø, lou ndeyogimit? Zo møzøte-zøtéz, ezoqa kandambaqape ndégo, lou-qase-te teqotat. Geté no zo mokho-te, zøgé sasae ezoqám.

²⁸ Zo nó namba zi:goám. Neka zo no nøuvønateáv, matev føgøføgakh qanø-fakhanumam.

²⁹ Yaq nakémbá. No zo Megeat Matev nøzø-etoám, kopømba av-té, Tat no Megeat Matev genømbe-etoam.

³⁰ No kawa iz tæmøndap, zo noqa lou-qase-te, lou zólogát neka ibøkha vozó-izumát, no namba, neka zøkeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te vozotó-qonavát, neka Izlael khagua bawan tuelv vozozømbó-kawaeztát.”

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam

(Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Zion 13:36-38)

³¹ Yesu Pita äv gembøe-ein nqægo, "Sáemon, Sáemon. Nqáe! Saitan Mbumbukiam zo khamasim-qá yaq-té gembøevíám. Ndego zo andé wit me mé-evém, tag vókhofovém."

³² Geté no, nõguligulím, qo zapaya, Saemon. Qoqa unimanqatin, betaqa-návøém. Yaq nqawa toqotøndo-qambuq, qafuap vøzøtøké. Yaq tiqa unimanqatin bezømbè-føgakh."

³³ Geté Pita gembo-qavøiu, "Evézøza. No kopømbá. Ndimbula-te sænáv, qo namba, neka sizimú-pakhaén."

³⁴ Yaq Yesu gembo-ein, "Píta! No nqataqá-manqate. Nqægo lova, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndøqotøkhaè-nawám. Misiká toqoto-nawam. Av qoqoté-manqatát nqægo, 'No ngenek ezoqam nõtenøtenák.'"

Yesu-gi paev ezoqam bèto-khakheinám

³⁵ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezøbevap, "Ta khøuwa-te ndøgo, zo qækhofosam, yaq no av qazømbe-ein nqægo, moni neka moqos neka tamak ndø-upøgím, yaq ge zó, gígiap mbaín mozógoam?"

Yaq gindu-qavøinam, "Mbaín. Ni kopømbá qeigoam."

³⁶ Yaq Yesu gezø-ein, "Qanimáv. Geté ndakin viní. Gekha ezoqám ndego, moni nqeisam nonqo timbogoat neka moqos vømbógoát, bètonqoatét. Neka gekha ezoqám ndego, nakhag kaiya mbain tøgoat, ndego ekeza ndabua nõme, yá bewi. Yaq moni ndigu teqas, nakhag kaiya mé:wí.

³⁷ Mbumbukiam-qa Manqat äv qane-peawáp nqægo: 'Ndego pepen ezoqam me:vewém.' No nqazø-manqate. Nqanek manqat bè-unimanqatin, nõ mokho-te. Unimanqatín. Gekha manqát ndøgo, noqa yaq-te ndøpeawap, avønín géfakhán."

³⁸ Yaq Yesu-gi paev ezoqam gindu-einim, "Evézøza. Nqáe! Nakhag kaiya menas ngínik."

Geté ndego gendo-ein, "Ság. Tiá."

Yesu Oliv manqei poyat-te gemø-guligulim

(Met 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Taqa zita-te, Yesu Zelusalem taon, gè-iváv. Yaq Oliv manqei poyat-té genøwáv, av oskia ge:goam, neka tegi paev ezoqam vømbø-paevem.

⁴⁰ Yaq gimøfakhaz ndøgo, ekeza paev ezoqam äv gezømbe-ein nqægo, "Zo bazaføgakh-qa, gèguligulím. Soqain ndøgo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zó-o:áz."

⁴¹ Yaq ndego sègeziváv, elavøqase nõme vøwav. Atap ande av ndægo, nandi toqo-ogizo, tímø-bøiaz. Yaq ndego katuk ndømøkuí, vøguligulim.

⁴² Av gene-guligulím nqægo, "Tát! Qo taqa-pøovat. Nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande ibøkha khaqain-qape me tønømbe-fakhán, ambá qøndapín. Geté matev äv tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá ndøgo, av no nqanømbe-poev."

⁴³ Yaq yan-te ndo:go, enzol ezoqam ndovís, bazaføgakh vømbø-etoam.

⁴⁴ Yesu mbøni vaev kandambaqape ndøndáp. Yaq ndego bazaføgakh-us nõme mba mo:guligulím. Tata andé kóuk. Sège-lanqavám, manqei-te.

⁴⁵ Yesu guligulim qamømbøeva, ge-itan, tegi paev ezoqam-te gevesez, yaq äv genezømét nqægo: Gèsømbíám. Bazaføgakh gèzø-navøém. Zapa ndøgo, ndigu mbøni vaev matev khåpe zømbe-khouwév.

46 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo gekha zapá, venanqei mba ndozo-sømbiit? Mòzosúz. Neka gèguligulím. Soqain ndøgo, khamasim matev tøndowav zote, yaq zo zō-o:áz.”

Yesu møvøiwat-qa ginduzav

(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Zion 18:3-11)

47 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq nqáe! Ezoqa bawan-qape tinøfakház. Ndigu Zudas ndø-itubavún, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Yaq ndego até gendego, Yesu-té genøwáv, vøngenøtam.

48 Yaq Yesu gembo-ein, “Zúdas. Gê, qo Ezoqam-ge Yo ngenøtam-ús, qaqa ezoqam-qa zenda-te nqoqoveet?”

49 Yaq ndigu ezoqam, Yesu namba gi:goam, go:matøvemem, ande gekha matev me ndøfakhán, yaq áv gimboe-einim nqægo, “Evézøza, nakhag kaiyá ndøtízitag?”

50 Yaq paev ezoqa nøme, até gendego, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, nakeamo gea vømbøkawa.

51 Geté yaq Yesu gezø-ein, “Ság. Matev av nqægo tønév.” Yaq Yesu teqa gea gèmbokhanáz, nango vømbø-eqeieqei.

52 Yaq Yesu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam neka Zu megetapak nøme, ndigu møvøiwat-qa gigeavun, áv gezømbe-ein nqægo, “Ge zó, no pepen ezoqam zøténæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun?”

53 No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, zo namba. Geté ndøgo, zo no kha khanøzeáv. Geté ndakin, zoqa khøuwa qanimav-qape møndø-fakház. Kawa matev, bøivun-qá bazaføgakh ndøndáp.”

Pita Yesu-qa yaq-te go:nawam

(Met 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Zion 18:12-18, 25-27)

54 Yaq ezoqam ndigu gigeavun, até gindigonem, Yesu vø-møvøinam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te sasa ndø-ituim. Pita até gezøpavát. Andé qámbá gendopavam.

55 Khoev-te gimøfakhaz, yaq uta mokho-te ndøugu, gøinam møndø-løvutám. Yaq Pita tenøqóm ndøgo, ti namba, ndigu gøinam-te giqonavam.

56 Sasae mbasønakam Pita gu-omet, gøinam waev-te geqotam, yaq ndugu gèwawám, gundu-ein, “Até ngenék-a, Yesú namba me:goám!”

57 Geté Pita gø:nawám, gendo-ein, “Ngolam, no nandev ezoqam, nøtenøtenák.”

58 Yaq khapé outøpøteáv, ezoqa nøme Pita tønø-ømet, gembo-ein, “Unimanqatín. Até qó-a, qo tigí ezoqám.”

Geté yaq Pita gendo-qavøiu, “Khanánqa. Av taoká. Nó mbá.”

59 Andé møi-mbá sege-auwám. Ande av wan awá ndægó, ezoqa nøme tēándōwáv, gendo-ein, “Unimanqatín. Møtenøtén. Ezoqa nøme ngének, Yesu namba ge:goam. Zapa ndøgo, até ngenék-a, Gelili plovins-ák.”

60 Yaq Pita gendo-qavøiu, “Khanánqa. No nøtenøtenák, qo gekhā qotē-manqate.”

Yaq Pita ate av-té manqat ge:manqatam, kokolok tündi-ogea.

61 Yaq Evezøza gèndoqambún, Pita vøwawam. Yaq Pita tembo-matøvém ndøgo, Evezøza av gembøe-ein nqægo, “Nqægo lova, kokolok naqanøká géogeyák. Qo noqa yaq-te ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

62 Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømøvin. Eiv baza ùni mbøepós, ge-eivat.

Yesu otōotam vøe-vewem-a, vøzuim
(Met 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Yesu gimbo-kewagat, otōotam me:vewát neka vøzuat.

⁶⁴ Bøi ndabuá gimboe-gutøvém, vømbō-einim, “Qo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam toqogoat, qotínómánd, av nqægo, qo gekha ezoqām ndólavaq?”

⁶⁵ Yaq ndigu ngenøgim manqat nøme kopoáv gimbo-manqatat.

Yesu Zu megetapak-te, manqa ge-ovøyam
(Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Zion 18:19-24)

⁶⁶ Yaq qanaqanus qængovat, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme tñimøváb. Yaq Yesu tiqá megemege-té ginø-ituím.

⁶⁷ Yaq gimbo-bevøpem, “Qonimbí-eín. Gê, qo Mesayá?”

Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No tæzø-ein, zo no ma zó-unimanqatinimák.

⁶⁸ Neka no zo bevap tæzøgo, zo ma zonø-qavøinamák.

⁶⁹ Geté avønín, Ezoqam-ge Yo Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Bazaføgakh-Qape.”

⁷⁰ Yaq ndigu ate gi:goam gimbo-bevøpem, “Av tægoat ndægo, yaq gê, qo Mbumbukiam-gê Yø?”

Yaq gezø-qavøiu, “Manqat nándav, av zo ndøzøte-manqate. No tëntév.”

⁷¹ Yaq ndigu gi-einim, “Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivávém. Ni manqat ekeza tou-té qazinømbo-yogém.”

23

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam
(Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zion 18:28-38)

¹ Yaq ndigu megetapak ate gi:goam, até gindigonem, Yesu Pailøt-té ginø-ituím.

² Yaq ndigu manqa ndøsøkuzøwém, Yesu-qa yaq-te, gimbo-einim, “Ni ngenek ezoqam av qati-ometám nqægo. Nigi bawan ezoqam-qá matavap ndø-enegimatún. Neka ngenek, ezoqa av gezømbe-manqatatún nqægo: Siza-te, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, teks moni be-ábám. Neka ngenek ekeza kha, Mesaya neka kawa ezoqam me:vewé.”

³ Yaq Pailøt Yesu gembobevap, “Gê, qo Zu ezoqam-gê kawá?”

Yaq Yesu gembø-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

⁴ Yaq Pailøt Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka ezoqa ewaqape gezø-ein, “No ngenek ezoqam, teqa manqa-zapa qeiviáv.”

⁵ Geté ndigu sekembá segembo-pouweám, av nqægo, “Ngenek ezoqa ge:zømesimatun, matavap ùni zømbe-ngi:tatún, ni Zu ezoqam-qa manqei-te ate nqægo. Gelili plovins-té gendongáz. Yaq ndakin nqanek Zelusalem taon-té gegó.”

Yesu Elod-te manqa ge-ovøyam

⁶ Yaq Pailøt nqanek manqat ge-ewag, ezoqa gezøbevap, “Gê, ngenek ezoqam, Gelili plovins-ák?”

⁷ Yaq Pailøt ge-otev av nqægo, Yesu ta plovins-te ndøgo tendowāv, ma Elod gembo-kewagam, yaq ndego Elod-té genø-khofotáv. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, ngenek Zelusalem taon-té gegoám.

⁸ Yaq Elod Yesu ge-omet, ndego khanakhanakh kandambá. Zapa ndógo, ndego omete-qa ndógoám. Nupòkhán mbá. Ndego m̀nd̀nd̀ewág, Yesu-qa yaq-te. Yaq ndakin, ndego umingiap matev qeivi-qa mbogoám, av Yesu ge:mat̀numam.

⁹ Yaq Elod Yesu bevap kandambá gembogoat. Geté ndego yaq manqat qav̀oiwateáv.

¹⁰ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat ǹm̀mendim ezoqam, até gegoám, Yesu-qa manqa v̀s̀okuz̀mem. Manqat kandambá gimboe-m̀v̀oemem.

¹¹ Yaq Elod ekeza nakhag ezoqam namba, Yesu ot̀otam me:vewém neka v̀ngeng̀inam. Ndigu kawa ezoqam-qá ndabua mbo-uz̀im, Pail̀t-te nango sasa nd̀khofot̀vem.

¹² Ta kh̀uwa-te nd̀go, Elod neka Pail̀t, zifu matev nd̀ngazém. Geté bugukhokhof, ndigu qaqa z̀mbugoám.

Pail̀t manqa gev̀ovam, Yesu tae mutui-te tit̀kewem

(Met 27:15-26; Mak 15:6-15; Zion 18:39-19:16)

¹³ Yesu Pail̀t-te nango gindu-ituim, yaq ngenek Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak ǹme neka ezoqa ewaqape nd̀m̀ováb,

¹⁴ gez̀e-ein, “Zo ngenek ezoqam no-te qaz̀ot̀ndo-ndafem, neka zo av nd̀z̀ote-manqate av nq̀ægo, ngenek ezoqam-qá matavap nd̀e-negim, nq̀æ! No amba ǹmb̀e-beváp, zoqa b̀i-te. Geté no teqa manqa-zapa-qase qeiviáv, av zo manqa nd̀z̀omb̀e-m̀v̀oemet.

¹⁵ Até Elód-a, teqa manqa-zapa-qase qeiviáv. Yaq nakémbá, ndego ni-te nango gendo-khofotav. Ngenek ezoqam matev-qase goneáv, ta zapaya tizi:laem.

¹⁶ Geté nakhag ezoqam b̀t̀okho-feomém. Yaq s̀enqonqotáv.”*

¹⁸ Geté ndigu ezoqa ewaqape s̀ugumu-t̀okúz, gindu-akhaemem, “G̀elaém nandev. Geté Balabas qonind̀o-nqonqotáv.”

¹⁹ Balabas ndimbula-té gunu-utavám. Zapa ndógo, ndego Lom gaman ngeasam-qa mbogoám, nd̀go Zelusalem taon-te, neka ezoqa v̀lavao.

²⁰ Pail̀t Yesu nqonqot̀ve-qa mbogoám. Yaq ndego ezoqa ewaqape, manqat amba z̀mbe-ein, nango.

²¹ Geté ndigu sekembá sege-akhaemám, “G̀elaváo. Tae mutui-té qaǹt̀oké!”

²² Yaq ndakin Pail̀t g̀embo-misiká, gez̀e-ein, “Gekha zapá? Ngenek gekha manqa-zapá ndógo? No teqa manqa-zapa qeiviáv, ta zapaya tizi:laem. Geté nakhag ezoqam b̀t̀okho-feomém. Yaq s̀enqonqotáv.”

²³ Geté ndigu iv̀veáv. Sekembá sege-akhaemát, av nq̀ægo, Yesu tae mutui-té geabe-t̀kewé. Tiqa akhayam, Pail̀t-qa manqat unime-t̀ombuá.

²⁴ Yaq vaev-te, ndego manqa áv tene-v̀ovám, av ndigu qaz̀ombe-p̀ovam.

²⁵ Ndego ezoqam, ndigu qaz̀e-p̀ovam, tefakhan, ndego s̀egez̀e-nqonqotáv, ndego Lom gaman ngeasam-qa gembogoam neka ezoqa v̀lavao, yaq ta zapaya ndimbula-te gi-utavam. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genóve, yaq ndigu matev bem̀omb̀o-mat̀ǹmem, av ezoqa ewaqape poev qaz̀ombe-goam.

Yesu ezoqa zit̀ge manqei-te gi-ituim

(Met 27:32; Mak 15:21; Zion 19:17)

* **23:16 23:16** Baebol kopokopo ǹme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat ǹme nd̀góg. Ta manqat nq̀ané: ¹⁷ Pasova kh̀uwa kandambaqape-te, Pail̀t ndimbula ezoqa kopo nd̀nqonqotavín.

²⁶ Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Ndego ambá Želusalem taon-té genømatín. Yaq ndigu até gindigonem, vø-møvøinam, Yesu-qa tae mutui vømbøe-veem, sasa ndøtøpøtøvem, teqa zita-te te-eqatet.

²⁷ Ezoqa bawan-qape kandambá, gimboavat. Neka sakheis kopoáv, Yesu gèmbø-eivumát, neka ekeza savi vø-qambubumat.

²⁸ Yaq Yesu gèndoqambún, gezø-ein, “Želusalem taon-ak, sakheis, zo noqá ndø-eivumít. Geté zo zøkezan-qa ndø-eivám neka zogi nakheis-qa vozø-eivám.

²⁹ Nqáe! Khøuwa ndømø-fakház. Yaq ezoqa áv giní-einím nqáego, ‘Sakheis ndigu, khanakhanakh mbá giabitigú, ndigu sog ndigu neka nakheis mbain ndigu neka nakheis tiqa tete logemav ndigu.’

³⁰ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa olol vinivinimba, áv gimboé-manqatát nqáego, ‘Niqa mumát qando-muvuvøém’ neka manqei popotap vømbø-einím, ‘Ni vøkhonám.’

³¹ Nginik matev av nqáego ngimatønumit no-te, no kopømba ande av tae khandin me nqate:go, yaq ge zø ndozo-matavap, zo gekha matēv zøfakhān, zo kopømba ande av tae pakhapakha me ndøzøte:go? Matev unimé:soqá tøzøfakhan.”

³² Yesu gi-ituat, yaq até ezoqa menas nømé-a, vø-itubat, timøzitag. Ndigu pepen ezoqám.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Met 27:33-44; Mak 15:22-32; Zion 19:18-27)

³³ Yaq ta manqei-te ndøgo gimøfakhaz, kawa-pakha manqei ndimbo-akhayam, ndigu Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém, neka pepen ezoqa menas, vøtøkebam. Nøme ndego, Yesu-qa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego yogea zenda-te vøtøkewem.

³⁴ Yesu gi:pototumat, yaq áv gene-ein nqáego, “Tát. Tiqa manqa-zapa, qo sà betaqambo-navøém. Zapa ndøgo, nginik zøtezeatáv, andé gekha matev me ndømatunumit.”

Gumu-tøkewem ndøgo, yaq nakhag ezoqam, teqa ndabua, kas me:-otám.

³⁵ Ezoqa tiwaniapát ndøgo. Matev ndøqeivát. Geté Zu megetapak, Yesu otøotam me:vewém, gi-einím, “Ezoqa nøme gekhandi:ztam, yaq ndakin ekeza kha bekhandí, ngenek uni Mesaya-in tegoat, ndego Mbumbukiam geveatav.”

³⁶ Até nakhag ezoqám-a, otøotam me:vewém, waen khaqain-qape etoam-qa vømbøgonem.

³⁷ Yaq áv gimboe-einím nqáego, “Qo Zu ezoqam-ge kawa toqogoat, qakeza kha qókhandí.”

³⁸ Teqa kawa-te, ova ndo:go, manqat ndøtøkeém. Av qane-peaupám nqáego, “Ngenek Zu ezoqam-gé kawá.”

³⁹ Pepen ezoqa nøme, ndego namba gi:tøkebupam, Yesu otøotam me:veó, gembø-ein, “Gé, qo Mesayá? Av tægoat ndægo, qo qakeza kha qókhandí neka ni voqó-khandi:n.”

⁴⁰ Geté ndego pepen ezoqa nøme, namba gi:tøkebupam, gøgugú, gembø-ein, “Gé, qo ndakin yaq-fia nqosøgeap kopo ndoqote-ndapet, av ngenek nge:ndapet, qo Mbumbukiam-te møe mbaín?”

⁴¹ Ni nqanek yaq-fia nqosøgeap, nikeza manqa-zapa zapayá qazindapét. Geté ngenek ezoqam, manqa-zapa-qase goneáv.”

⁴² Yaq ngenek pepen ezoqam, Yesu gembo-ein, “Yésu. No gèndomatòvém, qo kawa iz toqomòndap.”

⁴³ Yaq Yesu gembo-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nqægo khøuwa, qo no namba, Paladais manqei-té qazígoát.”

Yesu ge:nanim

(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Zion 19:28-30)

⁴⁴ Yaq khøuwa ande av muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vòndap, manqei ate qægoam, bøvun ndønqeivøém.

⁴⁵ Khøuwa waev sègembo-navøém. Neka ndabua ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te qafaleam, sège-keqavát. Livin-mbá qanumu-qatavát.

⁴⁶ Yaq Yesu kandambaqapé sege-akhá, “Tát! Noge nqova, qoqá zenda-té gatøveét.” Ndego nqanek manqat gumu-ein, yaq gènaním.

⁴⁷ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, nqanek matev geqeiv, ndego Mbumbukiam-qá iz ndø-eqá, ge-ein, “Unimanqatín. Ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé.”

⁴⁸ Yaq ezoqa ewaqape, matev qeivi-qa gindupindam, matev ndøgo gíqeivim, qafakhanumat, ndigu savi mba ndøqambubám, sasa ndøzav.

⁴⁹ Ezoqa ewaqape, ndigu Yesu gi:zøtez, ande qámbá gindu-waniapam. Até ndigu-a, sakheis, ndigu Yesu gimbo-pavavun, Gelili plovins-te ginduzav, matev vøqeivim.

Yesu manqei ozu-te gi-oeinam

(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Zion 19:38-42)

⁵⁰ Yaq nqáe! Ezoqa kopo mòndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemíav-ák. Ndego Zu ezoqam-qá manqa ovøyam megeat ezoqá nømé. Ndego ezoqa mbomambaqapé neka ndaføyamba-qapé.

⁵¹ Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qa mo:kewagám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu megetapak nømé, manqat gikopo:nem, Yesu tilaem, ndego tiqa manqat unimanqatínteáv.

⁵² Yaq ndego Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbø-viam.

⁵³ Yaq gembotak, Zoséf até gendego, Yesu vøkoqoiu, tae mutui-te getøkewam, ndabua sasa me:løvønøvem, nandi nqa manqei-pakha-te vømø-utav. Ta manqei-pakha ndøgo, nandi giløotøzem, bugukhokhof løvøte ezoqa utøveáv.

⁵⁴ Ta khøuwa ndøgo, Sabat gigiap khakheinam khøuwá. Yaq Sabat khøuwa avønín qagoám, tøngaz.

⁵⁵ Sakheis ndigu, Yesu gimbo-pavavun, Gelili plovins-te ginduzav, ndigu Zoséf gembo-paevém, nandi nqa manqei-pakha vøqeivim, neka Yesu-qa kha áv kimi-utøvem.

⁵⁶ Yaq khoev-te givesez, tae nanga etet sisip mbomømboma mòkhakheinømém. Yesu-qá kha-te giam nonqó. Geté Sabat khøuwa é-mòndøngáz. Yaq ndigu gèqovezát, av Møzes-qa guguna manqat qæ-ein.

24

Yesu løvøte-te gekhandi:v

(Met 28:1-10; Mak 16:1-8; Zion 20:1-10)

¹ Yaq Sande qanaqanus, lovølova-ús. Ndigu sakheis manqei pakha-té ginøzáv, tae etet sisip mbomømboma vø-upøgim, Yesu-qa kha-te giam nonqo gikhakheinumat.

² Yaq manqei-pakha-te gimofakhaz, āv giniqeiṽim nqǎego: Nandi ndigu nqa qǎtokam, gǎqambinim.

³ Geté ndigu gi-oz, Yesu-qa kha qeiviáv, ndego Evezøza.

⁴ Ndigu ate av-té matavap gimboe-aumat, yaq nqǎe! Tiqa avonin-te, ezoqa menas sǎgefakház. Tiqa ndabua bōi sanqatøve-ús.

⁵ Yaq ndigu sakheis, mōe kandambá gigonem. Bōi manqei-té ginovogim. Geté ndigu ezoqa menas gindu-einim, “Gekha zapá, nqanek løvøte ezoqam-qa manqei-te, khandi ezoqam-qa ndozovawet?”

⁶ Ngenek mbaín, nqanek. Mōndø-khandi:v. Tozombó-matavap, manqat ndøgo gezø-ein, zo namba Gelili plovinš-te gegoam?

⁷ Ndego āv gene-ein nqǎego, ‘Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té giabenø-veém, neka tae mutui-te bǎtokewem. Geté khøuwa timombo-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndøkhandi:v.’”

⁸ Yaq ndigu sakheis, nqawa tinø-matøvemém ndøgo, av Yesu manqat gezømbe-manqatam.

⁹ Yaq taon-té ginøqaváz, Yesu-gi paev ezoqa ileven neka paev ezoqa nōme, manqat vømøzø-ein.

¹⁰ Sakheis ndigu, Yesu-gi u-anim manqat gizø-ein, nginik: Meli, ndugu Magdala vemiav-ák, neka Zoaná, neka Meli nōmu, ndugu Zems-gu evo, neka sakheis nōme vøgoam, ti namba.

¹¹ Geté ndigu paev ezoqam, sakheis-qa manqat gǎqavotøvé. Ti-te ndigu, tiqa manqat, mokho mbaín.

¹² Geté Pita até gendego, manqei ozu-té genøteit. Yaq nandi nqa mokho-te gemø-fakhanam, ndego ndabua mba ndøqéiv. Ezoqam mbaín. Yaq nangø genøqaván. Matavap mba ndø-aumát, ande gekha matev me ndøfakhan.

Yesu tegi paev ezoqa menas gezøfakhan, ndigu Emaus vemiav-te gi-apat (Mak 16:12-13)

¹³ Yaq nqǎe! Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqa menas nōme, Emaus vemiav-té ginø-apat. Yaq Zelusalem taon-a, yaq Emaus vemiav, taqa atap ande āv ileven kilomitá ndǎego.

¹⁴ Nakhoa-te gi-apat, manqat ndøgo tini-manqatát, matev ate ndǎego, ande āv khandefakhan.

¹⁵ Ndigu ate av-té, nakhoa gi-geveat, manqat vømanqatat-a, matavap vø-aumat, yaq Yesu ndowáv, namba sasa me:zav.

¹⁶ Geté ndigu matavapøteáv, ndego.

¹⁷ Yaq Yesu gǎzøbeváp, “Zo gekha manqat zøté-manqatet, nqanek nakhoa nqazo-geveet?”

Yaq ndigu sǎgewán. Avus-mba zøvøovøém.

¹⁸ Yaq ezoqa kopo, iz nqambogo Kleopas, āv gembøe-ein nqǎego, “Ezoqa ewaqape mokho-te, Zelusalem taon-te gipindam, qo mbá atoqogø, emanqat yogeav ndoqogo, matev ndøgo qafakhan, ndakin khøuwa-te.”

¹⁹ Yaq Yesu gezøbeváp, “Gekha matēv ndøfakhan?”

Yaq gindu-qavøinam, “Yesu-qá manqat niti-manqatét, ndego Nazalet vemiav-ak. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Teqa manqat neka matev bazaføgakh kandambá. Ezoqam nekā-e, Mbumbukiam, ndego eqeieqei me:vewám.

²⁰ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka nigi kawakawa-za nōme, Lom gaman ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq tiabiti-laém. Yaq ndigu tae mutui-té ginø-tøkewém.

21 Geté ni āv qati-matavupám nqægo: Ezoqam ategó ndego, ni Izlael ezoqam tenqovotan. Geté matev viní qafakhan. Ndakiñ khøuwa møndømø-misika-éz, nqanek matev qafakhan.

22 Neka nøme nqáneñ: Nigi sakheis nøme, nqova nindáf. Nqægo qanaqanus, manqei-pakha-te gi-apat,

23 nqova teqa kha qeiviáv. Yaq ndigu gindugavaz, āv ginimbi-ein nqægo, ‘Ni umingiap niqeiáv. Enzol ezoqam nizømét. Neka ndigu enzol ezoqam, āv ginimbi-ein nqægo, ndego møndø-khandí:v.’

24 Yaq nigi ezoqa nøme ndøzāv, manqei-pakha-te ndøgo. Yaq matev āv timiqeivím, av sakheis gi-manqatam. Geté ndigu ometeáv, ndego.”

25 Yaq Yesu ndigu ezoqa menas gezø-ein, “Ge zó, mokho ndapeáv? Zo zuā zøté-bevupit, manqat até ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi-manqatam?”

26 Neka gē, zo mokho ndapeáv, av nqægo, Mesaya ndego, nqosøgeap betøkhæ-ndáp, yaq váev iz kandambaqape temøndap.”

27 Yaq Yesu Mbumbukiam-qá Manqat zø-ovøyám, manqat ate ndægo, ekezan-qa yaq-te ndøpeawap. Mozes-té genøngáz, qamat, atema manqat ate ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gimboe-manqatam.

28 Yaq ndigu Emaus vemíav gi:khatøat, yaq Yesu bugug āv gene-kewagám nqægo: Segē-gegevēt.

29 Geté ndigu āv gimboe-viømém nqægo, “Qo ní namba bizi-gú. Gèkhagustét. Avønín gépøis.” Yaq Yesu namba me:zāv, tiqa khoev-te vømøqonav.

30 Yaq ti namba lou loge-te giqonavam, Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein, sasa ndømbegim, vøzø-etoam.

31 Yaq ndigu bøi fea mba ndøkewág. Yesu khæ gèmatøvemém. Geté nqova mbaín, ndego tiqa bøi-te, sègezømbo-navøém.

32 Yaq ndigu ekeza mokho-mba gi-einim, “Unimanqatín. Niqa mokho-te, andé gøinam me me:wageapám, Yesu nakhoa-te manqat gini-manqatam, neka Mbumbukiam-qa Manqat-qa mokho vøenømand.”

33 Yaq ndigu paev ezoqa menas, até gindigonem, Zelusalem taon-té ginøveséz, Yesu-gi u-anim ileven neka paev ezoqa nøme vøzømet, giwambupam.

34 Yaq ndigu, ndigu ezoqa menas āv gizømbe-ein nqægo, “Unimanqatín. Yesu møndø-khandí:v, løvøte-te. Saemon-té gemøfakhán.”

35 Yaq ate ndigu paev ezoqa menas-a, emanqat vøzømbē-votot, matev ande āv khazømbē-fakhan, ndøgo nakhoa-te, neka yaq ndigu Yesu ande āv kiní-matøvemem, flawa gembegim, gezø-etoam.

Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan

(Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

36 Ndigu ezoqa menas, ate av-té manqat gi-manqatam, yaq nqova mbaín, Yesu sègefakhán, ti mokho-te, gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

37 Geté ndigu nqova zøndáf neka møe kandambá. Av gini-matavupám nqægo: Ngenek nqovā.

38 Geté Yesu gezø-ein, “Gekha zapá, zo nqova qazøndaf? Neka gekha zapá, zo ndozoto-nakeapet?”

³⁹ Zenda tokhotapak neka geagim nonqo zonømbé-qeivím. Ezoqa nó. Kha zonó-khanøzømem. Yaq zo ndøzøte-zøtéz, av nqægo, nó uni ezoqam-anim-ín. Nqova ndigu, bazag neka kha mbain, av zo no ndakin nqazøte-nømende.”

⁴⁰ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa zenda tokhotapak neka geagim nonqo me:zømás.

⁴¹ Ndigu khanakhanakh kandambá neka óu gimbo-matavupat. Geté ndigu zua me:nakát. Yaq Yesu gezø-ein, “Zo lou loge nonqo tøzógo, tælog?”

⁴² Yaq ndigu até gindigonem, zonga-kha vesu vømbó-etøomem.

⁴³ Yaq Yesu gèndáp, tiqa bøi-te ndøgo, vølog.

⁴⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “No zo namba qazi:goam, møezø-manqatám, av nqægo: Matev ate ndægo, noqa yaq-te, Mozes-qa guguna manqat-te neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa peawap-te neka Sams mokho-te ndøpeawap, sá befakhanám.”

⁴⁵ Yaq Yesu gè:zømesím, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat mokho bembøē-ndapem,

⁴⁶ gezø-ein, “Manqat āv qane-peawáp nqægo: Mesaya nqosøgeap kandambaqape bendáp, vønanim. Geté khøuwa tímømbo-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndøkhandí:v, løvøte-te.

⁴⁷ Yaq teqa iz-te, bawabawan ate ndægo, manqat āv tiabiti-zømesím. Ndigu Mbumbukiam-té giabenø-qambúz neka yaq ndego tiqa manqa-zapazapa vøzø-evøzām. Zelusalem taon-té giabenø-ngazém, nqanek.

⁴⁸ Zo matev ate ndægo, zøkeza bói qazøte-qeivám. Yaq zo ezoqa zømé-zømesím.

⁴⁹ Nqáe! No zo Mbumbukiam-qá bazaføgakh nozøndó-khofotáv, av noge Tat, manqa mbusa ge:ve. Zo nqanek Zelusalem taon-te, até vøgó, atema nqanek bazaføgakh vozøndapēm, ndøgo yan-te tøndovis.”

Yesu yan-te geqavig

(Mak 16:19-20; Kel 1:9-11)

⁵⁰ Yaq khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam, Zelusalem taon bavokhó genø-itúb, Betani vemiaav avønin-te vømøfakhaz. Yaq ndego zenda ndø-eqá, vøzø-guligulim.

⁵¹ Yaq ate av-té gezømbe-guligulimat, ndego sògo-zivatát. Mbumbukiam yan-té genø-eqeitát.

⁵² Yaq ndigu katuk ndømøkúí, vømbō-vizumem, Zelusalem taon-te sasa ndøqavaz. Ndigu khanakhanakh kandambá.

⁵³ Yaq ndigu khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té gigoám, Mbumbukiam-qa iz vø-eqatam.

Manqat Mbomambaqape Zion gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Zion ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám.

Zion nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo ndisokhoeapet. Ndego teqa emanqat ande gengaz, ndógo tene-manqaté, av Yesu Eve namba oskia vøegoam-a, atema manqei-qape-te vøfakhan. Mbumbukiam ni ekezan-qa yaq-te, Keliso mokho-té genø-niveáz, ni teqa yaq-te, mokho biz:ndapem. Zion nqanek manqat ezoqa ewaqape nonqo, ta zapaya nqáneq gene-peawám: Ezoqa ewaqape, tñabiti-unimanqatinim: Yesu ndego Kelisó. Mbumbukiam-gé Yó. Yaq ndigu tiqa yage, teqá zenda-té giabenø-veém, neka te mokho-te, unimanqatin khandi betëndapem.

Yaq nakémbá, Zion manqat kandambaqape, ambá taqa yaq-te ndøgo tene-peawám, matev vinivinimba, Yesu gematønumam. Geté ndego manqat kandambaqape, Yesu-qa manqat-qá yaq-té gene-peawám, av ndego ezoqa emanqat vøzømbē-vototupam-a, vøe-zømesimam.

Manqat ndøgo, khandi nqani-etoam, qamø-ezoqam-ev

Nqanek Manqat, Yesu Kelisó

¹ Ibugukhokhof, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Manqat ndøgo, oskia ndøgoám. Nqanek Manqat Mbumbukiám namba me:goám, neka ndøgo Mbumbukiám.

² Ngenek ezoqam, ngenek Manqat nqago, ndego Mbumbukiam namba oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin.

³ Mbumbukiam gigiap ate nqægo, te mokho-té genø-khakheinumát. Gigiap kopo mbaín, ndego te mokho-te khakheinøpøteav qagoam.

⁴ Te mokho-te, khandi ndøgoám. Neka nqanek khandi, ezoqam-qá wáev.

⁵ Nqanek waev bøvun-té qanuwaév. Yaq bøvun, kopømba mbaín, nqanek waev vøe-khoutáv.

⁶ Yaq ezoqa ndowáv. Mbumbukiam ndokhofotáv. Teqa iz Zión.

⁷ Ndego ezoqa zømesim-qa ndøgeavún. Waev-qá yaq-té gené-zømesím. Yaq te mokho-te ndego, ezoqa ewaqape, tñabiti-unimanqatinim.

⁸ Zion ndego ekezan, wáev mbá. Ndego ezoqa waev-qa yaq-te zømesim-qa mba ndøgeavún.

⁹ Ta waev ndøgo, unimanqatin wáev. Ezoqa ewaqape-té qanøwá. Nqanek waev, manqei-qape-té qanøfakhán.*

¹⁰ Ngenek ezoqam, ndego Manqat ndøgo, ndego manqei-qape-té gegoám. Ta manqei-qape, te mokho-té qando-fakhán. Geté manqei-qape ezoqam, gèbi:nám.

¹¹ Ndego ekeza ezoqam-té genøgeavún. Geté ndigu khatoweáv.

¹² Geté gekha ezoqám ndigu, gikhatowem neka ndego vø-unimanqatinim, ndego iz zø-etoám. Ndigu kopømbá, gemø-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz.

1:1 1:1 Zion 17:5; 1 Zion 1:1-2; Veve 19:13   **1:3 1:3** 1 Ko 8:6; Kol 1:16-17; Iblu 1:2   **1:4 1:4** Zion 5:26

1:5 1:5 Zion 3:19   **1:6 1:6** Met 3:1; Luk 1:13-17, 76   **1:9 1:9** Zion 8:12   * **1:9 1:9** Nqanek waev, Yesu Kelisó.

¹³ Nginik ambá av nqægo, evøndipakha-qā kouk-tē o kha-qā poev-tē o zivis-qā poev-tē ginøqáz. Geté Mbumbukiam mokho-té ginøqáz.

¹⁴ Nqanek Manqat gëmø-ezoqam-év, ni namba vizimiyag. Ni teqa bazaføgakh neka waev mõiqrivím. Ndøgo Yo kopo-qá bazaføgákh neka wáev. Eve-té qandowáv. Te mokho-te, kuku matev neka unimanqatin manqat, møndømø-tová.

¹⁵ Zion ndégo tene-manqatám. Teqa yaq-te, ndego áv gene-akhá nqægo, “Ezoqam ngének, no qate-manqatam av nqægo: Ndego ezoqam, noqa zita-te tegeav, ndego no ùnime-løvumbám. Zapa ndøgo, no qaneav qagoam, ndego até goeám.”

¹⁶ Teqa kuku matev-te, te mokho-te qamu-tøva, ni ezoqa ate nqazi:gu, kuku matev øskia zi-upøgimatún, miavmiav.

¹⁷ Mozes mokho-te, Mbumbukiam guguna manqat ni-etoám. Geté Yesu Keliso mokho-te, kuku matev neka unimanqatin manqat ndofakhán, ni-te.

¹⁸ Ezoqa kopo Mbumbukiam ometeáv. Geté tege Yo kopo, ndego ekezán, Mbumbukiám. Neka ndego Evé namba me:yagé. Ngének, gini-ovøyám, teqa yaq-te.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Keliso-qa yaq-te ge:zømesimam (Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

¹⁹ Zu megetapak, Zelusalem taon-te ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka Livai ezoqam ndøkhofotáz, Zion-te, vømømbø-bevøpem, av nqægo, “Gé, qo gekha ezoqám?”

²⁰ Yaq Zion, ndego naopøteáv. Sègezø-eín, “No Mesayá mbá.”

²¹ Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Av tægoat ndægo, qo gekha ezoqám? Ilaizá?”

Yaq Zion gezø-qavøiu, “Mbaín. No Ilaizá mbá.”

Yaq gimbo-bevøpem, “Gé, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ni nqazimbøe-keoge?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Mbaín. No teoká ndego.”

²² Yaq ndigu gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, yaq qo gekha ezoqám? Ni qavøiwat manqat batikhæ-ndapém, ni tømizømas, ndigu, ni ma gindi-khofotan. Gé, qo qakezan-qa yaq-te gekhá qoté-manqate?”

²³ Yaq Zion gezø-ein, “No ndégo, ezoqam-qá manqa wág, leg-av manqei-te ndø-akhayam, av nqægo, ‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinám.’ Av Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ge:peawam.”

²⁴ Ti mokho-te ndigu, Zu megetapak gindu-khofotaz, nøme Felisi ezoqám.

²⁵ Yaq ndigu Zion gimbo-bevøpem, “Qo Mesaya neka Ilaiza neka Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam goneav ndoqogo, yaq qo gekha zapá, ezoqa ibøkha iz ndoqøzø-etoam?”

²⁶ Yaq Zion gendo-qavøiu, “No ezoqa ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoám. Geté zo mokho-te, ezoqam ngégó. Zo ndego zøtezøtezák.

²⁷ Ezoqam ndégo, noqa zita-te ngegeav. Ndego no ùnime-løvumbám. No ezoqa khåpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín.”

²⁸ Nqanek matev, Betani vemiyav-té qafakhán. Zoden kea yaq-keoqá, ta manqei ndøgo, Zion ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam.

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám

²⁹ Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion Yesu ndø-omét. Te-té genømat. Yaq Zion ezoqa āv gezømbe-eín nqægo, “Ndé! Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám. Ngenek manqei-qape ezoqam-qā manqa-zapazapa ndøndáp.

³⁰ Ezoqam ngének, no qate-manqatam av nqægo, ‘Noqa zita-te, ezoqa ndøgeáv. Ndego no unime-løvumbám. Zapa ndøgo, no qaneav qagoam, ndego até gegoám.’

³¹ No bugukhokhof ngenek nøtenateáv. Geté no qægeavun, ezoqam ibøkha iz nqazø-etoam, no nqáneq qatøndenáv, Izlael ezoqam gi:zøté, ezoqam ngének.”

³² Yaq nqanek matev-qa yaq-te, taqa zita-te qafakhan, Zion ezoqa āv gezømbe-manqatám nqægo, “No āv qateqeív nqægo: Yan-te nqo:go, Nqova Mbomambaqape ndovís. Andé kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-te vø:qom.

³³ No bugukhokhof nøtenateáv, ndego gekha ezoqám. Geté Mbumbukiam, ndego no gendo-khofotan, ezoqa ibøkha iz tæzø-etoumat, āv genenømand nqægo, ‘Qo ezoqam toqo-omet, Nqova Mbomambaqape te-te ndego tendovís, yaq te-te vø:qōm, ezoqam nándev. Ndego ezoqa ibøkha iz, Nqova Mbomambaqape-té genøzø-etoumat.’

³⁴ No møeqeív, nqanek matev. Yaq no nò-unimanqatintét, av nqægo, ndego Mbumbukiam-gé Yó.”

Yesu-gi bugukhokhof paev ezoqam

³⁵ Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion manqei kopo-te ndøgo, nqawá genø-ítan. Ekeza paev ezoqa menás namba me:goám.

³⁶ Yaq Zion Yesu ge-omet, gegeavun, ndego āv gene-eín nqægo, “Ndé! Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám.”

³⁷ Yaq ndigu Zion-gi paev ezoqa menas, nqanek manqat giyogem, até gindigonem, Yesu vømbø-paevem.

³⁸ Yaq Yesu gendoqambun, gezømet, gimbopavam, ndego āv gezømbe-beváp nqægo, “Zo gekham-qā zøvawet?”

Yaq gindu-qavøinam, “Lábai, qo gekham-tē qoqó-qomat?” (Lábai, taqa manqa mokho, “Nømendim ezoqám.”)

³⁹ Yaq gendo-qavøiu, “Zøtøndézāv. Zomøqeivím.”

Yaq ndigu namba me:zāv, vøqeivim, ma ge:qotam ndøgo. Ndøgo khagús. Khøuwa iz ande āv 4 oklók ndægó. Yaq ndigu Yesú namba me:goát, ate khøuwa vømøsinan.

⁴⁰ Ndigu ezoqa menas, Zion-qa manqat giyogem, yaq Yesu gimbo-paevem, ezoqa nøme Endlú. Saemon Pita-gé namba qawán.

⁴¹ Endlu Yesu ge-ivav, yaq até gendego, ekeza namba qawan-qa møváo, Saemon, vø-omet, gembo-ein, “Ni Mesaya ni-ometám, ndego Mbumbukiam manqa mbusa geve, tendo-khofotav.” (Nqanek manqat, Mesaya, Glik manqat-te, Keliso mbo-akhayám.)

⁴² Yaq ndego Yesu-té genø-itú.

Yesu Saemon ge-omet, yaq āv gembøe-eín nqægo, “Qo Saemon, Zion-ge yo, iz Sifas qá-akhaemat.” (Sifas neka Pita, ndøgo mokho kopó, nandí.)

Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat

⁴³ Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu matavav āv genegó nqægo: Gelili plovins-té qatónáv. Até av-té ge:mat, yaq ezoqam ndø-omét. Teqa iz Filip. Yaq āv gembøe-eín nqægo, “No qonøndó-páev.”

⁴⁴ Filip, ndego Betsaida vemiaiv-ák. Até Endlu neka Pitá-ya, vemiaiv kopó.

⁴⁵ Yaq Filip Natanael ndø-omét. Gembo-ein, “Ni ndégo tei-ometám, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:peaomem, teqa yaq-te. Ndego iz nqambógo, Yesú. Zosef-gé yó. Nazalet vemíav-ák.”

⁴⁶ Geté Natanael gendo-ein, “Gê, Nazalet vemíav-te, matev qanimav kopo ndófakhan? Géfakhanák.”

Yaq Filip gendo-qavøiu, “Qotøndéqāv. Qakeza qó-omét.”

⁴⁷ Yesu Natanael ge-omet, gegeavun, yaq teqa yaq-te āv gene-eín nqægo, “Ngé! Ngenek unimanqatin Izlael ezoqám. Te mokho-te, khavozam mbaín.”

⁴⁸ Yaq Natanael Yesu gembobevap, “Ge qó, no āv khoqotéqateq?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Filip qo okhokho-té genøqa-eín. No é-møeqamékh, fig tae guzuguzu-te qoqoqotam.”

⁴⁹ Yaq Natanael gembo-qavøiu, “Nøméndim ezoqam. Qo unimanqatin Mbumbukiam-gé yó. Qo ni Izlael ezoqam-gé kawá.”

⁵⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Qo ndógo toqote-unimanqatin, no av qataqambe-ein nqægo, ‘No ē-møeqamékh, fig tae guzuguzu-te qoqoqotam.’ Geté qo matev uni kandakanda-in nøme ndògoqeivít.”

⁵¹ Yaq Yesu manqat nøme gembo-ein, “No unimanqatin nqazø-manqate. Zo yan mboqoat zóqeivím. Yaq Mbumbukiam-gi enzol ezoqam segé-vesendát, Ezoqam-ge Yo-te vøevisít neka vøe-qavigít.”

2

Yesu ibøkha ge-enend, sa qamø-waen

¹ Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat, yaq khøuwa menas-qa zita-te, ezoqa kopo sævam ndø-okí. Keina vemíav-té, ndógo Gelili plovins-te. Yesu-gu evo møndngoám, ndógo lou loge-te.

² Neka ate Yesú-a, tegi paev ezoqa namba, vøzø-akha, lou loge-te ndógo.

³ Yaq waen gümü-navøém, ta lou loge-te ndógo. Yesu-gu evo ndógo matev guqeiv, yaq tunøwáv ndógo, Yesu vømømbø-ein, “Ezoqa waen nøme mbaín. Møndømu-navøém.”

⁴ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Evo. Qo gekha zapá, nqanek manqat ndoqonø-manqate? Nogi khøuwa khantøzateáv. Zúá.”

⁵ Geté Yesu-gu evo, ndigu lou loge tøke ezoqam, āv guzømbe-eín nqægo, “Gekha manqát ndógo, tezø-ein, sègembo-paevém.”

⁶ Ta khoev-te ndógo, ibøkha ziøvem nonqo kandakanda møndø-asazám. Ate qægoam síks. Mbaqambaqá gini-khakheinøém. Ndógo Zu ezoqam-qá kha sunguzam matev nonqó. Kha ti:sunguzat, yaq Mbumbukiam-qa bøi-te gé-ndaføyamba-éz. Ibøkha ziøvem nonqo kopokopo-te, kopømba ande āv 100 litás ndægó.

⁷ Yaq Yesu ndigu lou loge tøke ezoqam gezø-ein, “Nqanek ibøkha ziøvem nonqo ate nqægo, ibøkha qazøté-tøtvøemém.” Yaq ndigu ibøkha mu:qouzømém, até vømø-tøtvøyam.

⁸ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Ibøkha-qase vøtakhaém. Yaq tozombó-etøomém ndégo, ma lou loge-te nde:megeat.” Yaq ndigu até gindigonem, ibøkha-qase vømømbø-etøomem,

⁹ yaq ndego lou loge megeat ezoqam vøekhamas. Geté ta ibøkha ndógo, ibøkha ziøvem nonqo-te qøugoam, møndø-qambúi, vømø-waen. Ndego ote-vateáv, nqanek waen gekham-té qanøgeavun. Geté ndigu tøke ezoqam,

ibøkha ma gindi-takhaemem, mǝndæzǝtéz. Yaq ndego lou loge megeat ezoqam, ndégo tembo-akhá, sævam ndakin ge-oki,

¹⁰ vǝmbǝ-ein, “Ezoqa waen giyogimatun, bugukhokhof waen eqeieqei-qape, fia kandakanda ndǝyogememín. Yaq ezoqa kawa qazǝ-okiin, waen fia khapelavǝqase zǝyogemín. Geté qo waen eqeieqei-qape, sǝqo-mendewát, atema ndakin.”

¹¹ Yesu teqa umingiap matanam matev, nqáneq genǝngáz, Keina vemiaiv-te, Gelili plovins-te. Ta mokho-te ndǝgo, ndego ezoqa áv genezǝmás nqǝgo: Teqa bazafǝgakh kandambá neka teqa iz, tǝ-eqavét. Yaq tegi paev ezoqam matev giqevim, ndigu gǝ-unimanqatinim ndego.

¹² Taqa zita-te, Yesu, evo neka namba-qaniap neka tegi paev ezoqa namba, Kapenaum taon-té ginǝzáv. Yaq khǝuwa elavǝqasi timǝ-khoubim ndǝgo.

Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam (Met 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Zu ezoqam-qa khǝuwa kandambaqape, Pasova, avǝnín qagoám. Yaq Yesu Zelusalem taon-té genǝqavíg.

¹⁴ Yaq Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemǝ-on, ndego ezoqa tezǝmét ndǝgo. Ndigu kao neka sip neka kuvǝkuvu ndǝwiát, neka ezoqa nǝme, louqasis-té giqonavát. Moni ndǝ-enendtát.

¹⁵ Yaq Yesu até gendego, ezoqa febam nonqo ndǝlǝvǝnáz, yaq ndigu ezoqam vǝngeasam, bavokho, tigi kao neka sip namba, neka moni enend ezoqam, moni mokho vǝzǝ-nqagivem, lou-qasis sasa zǝqambugim.

¹⁶ Yaq ezoqam ndigu, kuvǝkuvu giwiat, ndego áv gezǝmbe-ein nqǝgo, “Gigiap mǝzo-upǝgím! Mǝzǝfakház! Noge Tat-qa khoev, kopǝmba mbáin tozo-enendem, vǝmǝ-gigiap-wi-nonqo-khǝev.”

¹⁷ Yesu nqaneq matev gematanam, yaq tegi paev ezoqam timbotatǝvǝmém ndǝgo. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqǝgo, “No poev khǝpe nǝmbe-khouwév, qoqa khoev-te. Ndǝgo no mbǝni nǝlǝg.”

¹⁸ Yaq Zu megetapak, Yesu áv gimbǝe-bevǝpém nqǝgo, “Ge qǝ, gekha umingiap matev qǝmatanám, ni vǝtínǝtǝn av nqǝgo, qo iz akhaé, nqaneq matev ndoqo-matǝnumit?”

¹⁹ Yaq Yesu gendo-qavǝiu, “Mbumbukiam-qa khoev nqaneq, vǝ-evzǝmém. Yaq khǝuwa misika mokho-te, no nqawa ndǝwév.”

²⁰ Geté ndigu gindu-qavǝinam, “Nqaneq khoev giwevat, viav foti-síks giniwevat. Yaq gé, qo khǝuwa misika mokho-te, áv khoqotǝwév? Nakhoa mbáin!”

²¹ Geté Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ein, ndego ekeza kha me-ein.

²² Vaev-te, Mbumbukiam Yesu lǝvǝte-te nango ge:khandi:v, tegi paev ezoqam, teqa manqat gembo-matǝvemém. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Manqat vǝ-unimanqatinim-a, Yesu-qa manqat vǝ-unimanqatinim.

Yesu ezoqam-qa matavap mǝndæ-otév

²³ Yesu Zelusalem taon-te gegoam, ndǝgo Pasova khǝuwa kandambaqape gamat, yaq ezoqa kopoáv gǝ-unimanqatinim, umingiap matev giqevim, gematǝnumam.

²⁴ Geté Yesu ekezan, unimanqatinteáv, ndigu ezoqam. Zapa ndǝgo, ndego ezoqa ewaqape mǝndæ-otév.

²⁵ Ezoqa te-te manqat einiav tǝgoat, ezoqa nǝme-qa yaq-te, ndǝgo kopǝmbá. Zapa ndǝgo, ndego ezoqam-qa matavap, é-mǝndæ-otevín.

3

Nikodemus Yesu-te gegevun

¹ Zu megeat ezoqam mōndōgoám. Iz nqambógo. Nikodemús. Ndego Felisi ezoqám.

² Yaq khōuwa nōme, lová, Yesu-té genōwáv, vōmōmbō-ein, “Nōmēndim ezoqam. Ni mōtinōtén. Qo Mbumbukiam ndokhofotáq, ni toqote-nōmendimat. Ezoqa kopōmba mbain, umingiap matev tematanam, av qo ndoqote-matānam, getē Mbumbukiam te namba te:goat.”

³ Yaq Yesu gēmo-qavōiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate: Ezoqa kopōmba mbain, Mbumbukiam-qa Megeat Matev temōqeiv, getē ndego nqawa teqan.”

⁴ Yaq Nikodemus gendo-ein, “Gē, ezoqa temu-khouwev, nqawa av kenēqān? Kopōmba mbain, evo-qa emu-te nqawa te-on, yaq nqawa sasa ndōqān.”

⁵ Yaq Yesu gēmo-qavōiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate: Ezoqa kopōmba mbain, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te te-on, getē ndego ibōkha-te neka nqova-te teqan.

⁶ Ezoqa geqanin, ndego ezoqam-té gendo-fakhanín. Geté yage ndakinak nqova-te, Nqova Mbomambaqape-té qandowavin.

⁷ Qo nqova betaqāndáf, qataqa-ein av nqægo, qo nango vōqāq.

⁸ Khamōe ndōgo tōnō-feaín, av ekezan tōmbōe-pōovet. Qo, a, ndōqombo-ewagát. Geté qo qotēqateqák, av khandē-feain o av khanēfetet. Yaq ezoqam-qa yaq-te, ndigu Nqova Mbomambaqape-te, yage ndakinak gindapem, matev atē kopó.”

⁹ Yaq Nikodemus gendobevap, “Gē, matev av nqægo, av khanégo?”

¹⁰ Yaq Yesu gendo-qavōiu, “Gē, qo Izlael ezoqam-ge nōmendim ezoqam ndoqogo, qo qateqateáv, taqa yaq-té?”

¹¹ No unimanqatín nqataqa-manqate. Matev ndōgo, ni ezoqa nqezōmbe-manqate, ni mōtinōtén. Neka ni nqati-zōmesim ndōgo, ni mōiqeivím. Geté zo niqa manqat upōgimáv.

¹² Zo noqa manqat unimanqatinteav qagoam, no manqei-qape matev-qa yaq-te qazōmbe-manqatam, gē, zo noqa manqat av khazōté-unimanqatiním, no yan-qa matev-qa yaq-te, manqat tæzōmbe-manqatat?

¹³ Ezoqa kopo yan-te qavigiáv. Yan-te nqo:go, sa ndégo tegoám, ndego yan-te gendovis. Ezoqam-gé Yó.

¹⁴ Mozes leg-av manqei-te, auli wazeam ge-eqei, tae-te vōtōkeo, yaq Ezoqam-ge Yó av tiabiti-eqeinám.

¹⁵ Yaq ta matev mokho-te, gekha ezoqám ndego, Ezoqam-ge Yo te-unimanqatin, khandi miavmiav ndōndáp.

¹⁶ Mbumbukiam ni manqei-qape ezoqam, teqa kuku matev kandambaqape, av gininōmánd nqægo: Ndego ekeza Yó kopo ni-etoám. Yaq gekha ezoqám ndego, te-unimanqatin, ndego soqaqape géqeivák, geté khandi miavmiav ndōndáp.

¹⁷ Mbumbukiam ekeza Yó, nqanek manqei-qape-te, ambá ta zapaya ndōgo tendē-khofotav, manqei-qape ezoqam, manqa ovōyam-tē genō-áb. Geté ndōgo tendē-khofotáv, manqei-qape ezoqam, te mokho-te gékhandi:z.

3:13 1 Zion 7:50; 19:39   **3:3 3:3** Met 18:3; 1 Pita 1:23   **3:5 3:5** Ezek 36:25-27   **3:6 3:6** Zion 1:13

3:14 3:14 Num 21:9; Zion 8:28; 12:32   **3:15 3:15** Zion 20:31   **3:16 3:16** Zion 3:36; 10:28; Lom 5:8;

8:32; 1 Zion 4:9-10   **3:17 3:17** Luk 19:10

18 Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat, ndego yaq-fia nqosøgeap gégeivák. Geté ezoqam ndego, unimanqatinteav ndego, teqa yaq-te Mbumbukiam møndø-eín, ndego soqaqape ndøqeív. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-ge Yo kopo unimanqatinteáv.

19 Mbumbukiam ezoqa yaq-fia nqosøgeap ta zapaya nqáneq gezømbé-etoám: Waev møndø-geavún, nqanek manqei-qape-te. Geté ezoqa poev bøvun-té qazøgoám, ambá ndøgo, waev-te. Zapa ndøgo, tiqa matev matanam soqáin.

20 Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, matev soqøsoqa ndematanam, ndego waev gèmbøeqasí:v. Ndegø waev-te fakhanumáv. Zapa ndøgo, ndego poeveáv, teqa matev soqøsoqa tevøndaz.

21 Geté ezoqam ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego waev-té gendo-fakhanín. Yaq ezoqa áv giníqeivát nqægo: Ndegø matev, Mbumbukiam-qá mokho-té genø-matanám.”

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa ekezan-qa yaq-te neka Yesu-qa yaq-te gezømas

22 Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba Zudia plovinsté ginøzáv. Yaq ti namba khøuwa elavøqasi timø-khoubím ndøgo, neka ezoqa ibøkha iz vømøzø-etoam.

23 Até Zión-a, ezoqa ibøkha iz vøzø-etoumam. Aenon manqei-té gezø-etoumám, Salím vemíav avønín-te. Zapa ndøgo, ibøkha kandambá qaqon-avam, ta manqei-te ndøgo. Yaq ezoqa kopoáv tinø-okhoám ndøgo, ibøkha iz vøndapemin.

24 (Ta khøuwa-te ndøgo, Zion ndimbula-te utøveav ndøgoám. Zuá.)

25 Yaq manqa itumbam ndøfakhán, Zion-gi paev ezoqa nøme neka Zu ezoqa kopo. Kha sunguzam matev-qá yaq-té gini-itumbám, toqote-ndaføyamba-eq Mbumbukiam-qa bøi-te.

26 Yaq ndigu Zion-té ginøzáv, vømømbø-einim, “Nøméndim ezoqam. Ndegø ezoqam, qo namba Zoden kea yaq-keoqa qazøtegoam, teqa yaq-te manqat qoqote-manqatam, nqáe! Ndegø ndakin ezoqa ibøkha iz zø-etoumít neka ezoqa ewaqape te-té tinø-apét.”

27 Yaq Zion gezø-qavøiu, “Qanimáv. Ezoqa kopømba mbáin, matev tendap, vøgø, Mbumbukiam ndego etopøteav tøgoat.

28 Zo zøkezan mözoyogém, ndøgo manqat, no av qate-ein nqægo, ‘No Mesayá mbā. Geté Mbumbukiam no bugukhokhof ndokhofotán. No nakhoa nombo-khakheinumít’.

29 Ezoqa sævam te-oki, ndugu tegú sævám. Tege zifu segembóyát. Yaq ndego teqa manqat te-ewag, ndego khanakhanakh mbá genégoát. No ndakin até kopó, noqa khanakhanakh møndømo-tøvá.

30 Yesu ndego yá bekhouwév. Geté no yá banø-khapelavøqase-én.

31 Ezoqam ndego ova gendovis, ndego ùnime-løvubám, ezoqa nøme ate ndi-gu. Geté ezoqam ndego, manqei-qape-te gendowáv, av no nqate-go, ndego manqei-qape ezoqám neka ndego manqei-qape-qá manqat mba me-manqatatún. Geté ndego yan-te gendovis, ndego ezoqa ewaqape møndø-løvubám.

32 Ndegø manqat ndøgo tene-manqaté, ndego bøi vøe-qeivam-a, gea vøe-ewagam. Geté ezoqa teqa manqat upøgimáv.

33 Geté gekha ezoqám ndego, teqa manqat gendap, ndego áv gene-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam-qa manqat unimanqatín.

³⁴ Ndego ezoqam, Mbumbukiam gendo-khofotav, ndego Mbumbukiam-qa manqat ndømanqaté. Mbumbukiam ekeza Nqova mbo-etoám. Kandambá gembo-etoam. Khapelavøqasé mbá.

³⁵ Eve kukú Yo-te. Ndego gigiap neka matev ate ndægo, teqá zenda-té genø-áo.

³⁶ Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat, ndego khandi miavmiav ndømbôgó. Geté ezoqam ndego, Yo-qa manqat o-mba ndapeav ndøgo, ndego khandi géqeivák. Mbumbukiam-qa qaqa, oskia ndøgoát te-te.”

4

Yesu Samalia sævam namba, manqa gimanqatam

¹ Felisi ezoqam äv giniyogém nqægo: Ezoqa kandambá, Yesu-té ginønzáz, ibøkha iz vøzø-etoam. Ndigu ezoqa møndø-løvubám, ndigu ezoqam, Zion ibøkha iz gezø-etoumam.

² (Geté unimanqatín, Yesu ekezan, ezoqa ibøkha iz etopøteáv. Ekeza paev ezoqam mba zø-etoumám, ibøkha iz.)

³ Yesu nqanek manqat ge-ewag, gimanqatam, ndego Zudia plovins gè-iváv. Yaq ekeza paev ezoqa namba, Gelili plovins-té ginøveséz.

⁴ Yaq nakhoa ndøgo gegeveat, Samalia manqei mokho-té sugu-apát,

⁵ yaq Samalia manqei-te ndøgo, vemiyav nøme-te vømøfakhaz. Taqa vemiyav iz Siká. Manqei ndøgo, ibugukhokhof Zekop tege yo Zosef gembo-etoam, avønin qagoám.

⁶ Ndøgo Zekop-qa ibøkha ozu ndø-ozám. Yaq ande av khøuwa muin ndægo, Yesu gëmbo-ewéz, ge:geavun. Yaq ibøkha ozu-té genøwáv, vømøqom.

⁷ Yaq geqotam ndøgo, Samalia sævam ibøkha takhae-qa ndowáv. Yaq Yesu ndugu sævam gumbo-ein, “Ambá ibøkha qonø-etoamín. Nø-iz.”

⁸ (Tegi paev ezoqam, vemiyav-té ginø-apát. Lou loge nonqo wi-qa ndøzáv.)

⁹ Yaq ndugu Samalia sævam gundu-qavøiu, “Qo Zu ezoqám. Geté no Samalia sævám. Gekha zapá, no ibøkha manqat nqoqonø-manqate?” Ndugu nqanek manqat gu-ein, zapa ndøgo: Zu ezoqam neka Samalia ezoqam, tøkuaátav.

¹⁰ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Qo amba Mbumbukiam-qa etoam matev toqote-qateqin, neka voqote-qateqin, ngenek gekha ezoqám, qo ibøkha manqat ngeqa-manqate, yaq qo ambá qombo-viamín, yaq ngenek ambá khandi ibøkha qa-etoamín.”

¹¹ Yaq ndugu sævam gumbo-qavøiu, “Khanánqa. Qo ibøkha takhayam nonqo mbain neka ibøkha nqanek møndøsiná. Qámhá ndøndovae. Gé, qo gekham-té qoqótakhá, nandav khandi ibøkha?”

¹² Nqanek ibøkha ozu, nigi atanakha-zapa Zekop ni-etoám. Ndego nqanek ibøkha ekezan ndølogám, tegi nakheis neka tegi søvakha gigiap nanak namba. Yaq gé, qo ndego Zekop qóløvu?”

¹³ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Gekha ezoqám ndego, nqanek ibøkha te-izumat, ndego ibøkha naq nango ndømbopáp.

¹⁴ Geté gekha ezoqám ndego, nqanek ibøkha te-iz, no tæmbo-etoam, ndego ibøkha naq nango gembópapák. Geté nqanek ibøkha, no tæmbo-etoam, te mokho-te andé kea kumbutøve me mé:goát. Yaq ndøgo oskia ndømbatát, neka khandi miavmiav vømbó-etoám.”

15 Yaq ndugu sævam gundu-qavøiu, “Khanánqa. Nandav ibøkha nandoqote-manqate, gènø-etoám. Yaq no ibøkha naq nango genópapák, neka no ibøkha takhaemav tabategó, nqanek ibøkha ozu-te.”

16 Yaq Yesu gumbo-ein, “Qanimáv. Vøkhæqáv, qeivis vømøndø-khato.”

17 Yaq ndugu gundu-qavøiu, “No anganeam mbain.”

Yaq Yesu gumbo-ein, “Qo unimanqatin ndoqo-manqate, av nqægo, ‘No anganeam mbain.’

18 Qo angana fáev, qoqozø-qonumat. Yaq ndego anganeam, qo ndakin namba nandoqote-yage, ndego uni qeivis-in mbá. Manqat ndøgo, qoqo-ein, unimanqatin.”

19 Yaq sævam gundu-ein, “Khanánqa. No ndakin møtenøtén, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.

20 Nigi Samalia atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-qa iz, ta lol-te nqáneq gimbo-eqatám. Geté zo Zu ezoqam, áv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ezoqa Mbumbukiam-qa iz, Zelusalem taon-te mbá giábe-eqawát.’”

21 Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólám! Noqa manqat vø-unimanqatin. Khøuwa nqágeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, zo nqanek lol-te o Zelusalem taon-te zóqavigák, Tat-qa iz vozomø-eqanēm.

22 Zo Samalia ezoqam zøtezateáv, zo gekha ezoqam-qá iz zø-eqawat. Geté ni Zu ezoqam møtinøtén, gekha ezoqam-qá iz ni-eqawat. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa ezoqa khandi:zat matev, Zu ezoqam-té qando-okhó.

23 Geté khøuwa nqágeav. Unimanqatin. Khøuwa møndø-fakház. Yaq gekha ezoqám ndigu, Tat-qa iz uni ti-eqatat, ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-té neka unimanqatin-té ginø-eqatát. Mbumbukiam-qa iz eqawat ezoqam eqeieqei av ngi:gu. Tat ezoqam av ngi:gu gezøvawét.

24 Mbumbukiam ndego Nqová. Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa iz ti-eqatat, ndigu Nqova Mbomambaqape mókho-té neka unimanqatin-té giabenø-eqawát.”

25 Yaq ndugu sævam gundu-ein, “No møtenøtén, Mesaya ndøfakhán, ndego Keliso ndimbo-akhayam. Yaq tefakhan, ndego ni matev ate nqægo génømendimát.”

26 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No nándev, ndakin manqat ngeqa-manqate.”

Yesu-gi paev ezoqam ginduvesez

27 Yesu ndugu Samalia sævam namba, ate av-té manqat gi:manqatam, yaq ekeza paev ezoqam tñøfakház. Yaq ndigu nqova zøndáf, gi-ometam, ngunuk sævam namba manqat gimanqatam. Geté ndigu ezoqa kopo, manqat einiáv te-te, av nqægo, “Gekhã qápoev, tu-te?” ó “Gekha zapá, nandu manqat namba ndoqotē-manqatet?” Mbain.

28 Yaq ndugu sævam, tuqa ibøkha takhayam nonqo sège-iváv. Yaq taon-té gunøwáv, ezoqa vømøzø-ein,

29 “Zøtøndézáv. Ezoqa zó-ometám. Ndego no matev ate qægoam, qæmatønnumam, sègenø-vøndazát. Eisa, ndego Mesayá, penømakhaya?”

30 Yaq ndigu até gindigonem, taon vø-ivøvem, Yesu-te asa ndøzav.

31 Ndugu sævam gui-ewawam, Yesu-gi paev ezoqam áv gimboe-pouwém nqægo, “Nøméndim ezoqam. Lou mðqológ.”

32 Geté Yesu gezø-qavøiu, “No lou nqanøgó, tælog. Geté ta lou ndøgo, zo zøtezateáv.”

³³ Yaq tegi paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, “Eisa? Ezoqa lou pømbøé-ndapavun-a?”

³⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “Noqa lou nqáneq: No teqá poev matev nógó, ndego ma gende-khofotan, neka teqa sasae vøekhðu, ma genømbe-etoam.

³⁵ Zo äv qazøte-manqatatún nqægo, ‘Løvøyak foa mba mu-yozá. Yaq avøe zindúpeá.’ Geté no nqazø-manqate: Gèqeiví. Avøe gigiap møndømu-umiá. Kopømbá. Zotøndó-peá.

³⁶ Unimanqatín. Até ndakín-a, sasae ezoqam avøe gigiap ndøpe:tét, neka yaq-fia ndíndápét. Ta avøe gigiap ndøgo, ndipewat, ndøgo ezoqám. Yaq ndigu khandi miavmiav møndapém. Yaq ezoqa ndigu vø-ogeakhát-a, vøndø-peanēm, ndigu khanakhanakh sugumú-ndapém.

³⁷ Taqa yaq-te, nqanek manqat unimanqatín, ezoqa av gi-manqatatun nqægo: Ezoqa nøme gè-ogeakhín, neka ezoqa nøme vøndø-peain.

³⁸ No zo avøe gigiap pewat nonqo nokhofotáz. Ta avøe ndøgo, zo zøkezan ogekhexáv. Ezoqa vini ndø-ogeákh. Zo nango nangó sozotø-peain.”

Samalia ezoqa kopoav, Yesu gi-unimanqatinim

³⁹ Ta taon-te ndøgo, Samalia ezoqa kopoáv, Yesu gè-unimanqatinim. Ndigu tini-unimanqatinim ndøgo, sævam av guzømbe-ein nqægo, “Ndego no matev ate qægoam, qæmatønumam, sègenø-vøndazát.”

⁴⁰ Yaq ndigu Samalia ezoqam, te-te gifakhaz, äv gimboe-viømém nqægo, “Elavøqase vøkhæqóm nqanek, ni-te.” Yaq Yesu namba me-sokhoám. Khøuwa menás.

⁴¹ Yaq Yesu ge:zømesimam, ezoqa kopoav nøme mba mo-unimanqatinim.

⁴² Yaq ndigu, ndugu sævam äv gimboe-einim nqægo, “Ni ndakin ambá ta-mba ndøgo tøti-unimanqatinim, manqat ndøgo, qo qoqonimbi-ein. Geté ni manqat nikezan nimboyogém neka ni møtinøtén, ngenek unimanqatín manqei-qape ezoqam-gé khandi etoam ezoqám.”

Yesu gaman ezoqam-ge yo gekhandi:v

⁴³ Yesu khøuwa menas gumukhoub, Samalia manqei-te geqotam, gewav, yaq nakhoa até gegeveát, atema Gelili plovinste.

⁴⁴ (Yesu bugukhokhof ekezan, manqat äv gene-ein nqægo, “Ekeza manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam vizupáv.”)

⁴⁵ Geté Yesu ndakin Gelili plovinste gemøfakhan, ndigu khanakhanakh mbogoném. Zapa ndøgo, Yesu Pasova khøuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te gegoam, até ndigú-a, møndøgoám ndøgo, neka teqa matev ate qægoam vøqeivim, ndøgo gematønumam.

⁴⁶ Yaq Gelili plovinste ndøgo, ndego nqawa Keina vemiaiv-té gemøwáv. Ta vemiaiv ndøgo, ibugukhokhof ibøkha ge-enend, vømø-waen. Ta khøuwa-te ndøgo, Kapenaum taon-te, gaman ezoqam møndøqotám. Tege yo, enqoni kandambaqape ndøqeiv.

⁴⁷ Yaq ndego eve, ge-ewag av nqægo, Yesu Zudia plovinste møndø-iväv, yaq Gelili plovinste gegø, ndego tenøwáv ndøgo, vømømbø-ein, “Ambá Kapenaum taon-te qotøndo-qaviñ. Nøge yo qomø-khakheinøvém. Ndego avønín é-ndønanim.”

⁴⁸ Yaq Yesu gembo-ein, “Zo umingiap matev qeivi-qa mba zogó. Geté zo qeiviav tøgoat, zo no zó-unimanqatinimák.”

49 Geté ndego gaman ezoqam gendo-qavøiu, “Khanánqa. Vøndoqáv! Soqáin ndøgo, noge yo é-ndo:naním.”

50 Yaq Yesu gembo-ein, “Qanimáv. Qo vøqáv. Qoge yo géyagét.”

Yaq ndego ezoqam, Yesu-qa manqat gè-unimanqatín, sasa ndøwav.

51 Ndego ate av-té ge:mat, yaq nakhoa livin-te ndøugu, tegi sasae ezoqam ndozáv, vømbø-einim, “Qoge yo, enqoni møndømbø-navøém. Géyagét.”

52 Yaq ndego gezøbevap, “Gé, enqoni gekha khøuwa iz-té qanømbó-navøem?”

Yaq áv gindi-qavøinám nqægo, “Ngusu tatas enqoni, nømkøhaiya, khaiya wan oklók qanømbø-navøém.”

53 Yaq ndego eve tenø-matøvé møndøgo. Tege yo gekhandi:v, até ta khøuwa iz-té ndøgo, Yesu manqat gembo-ein, av nqægo, “Qoge yo géyagét.” Yaq ndego, ekeza ezoqa namba ate gi:goam, khøev-te gimboyagam, tini-unimanqatiním ndøgo.

54 Yesu Zudia plovins gende-ivav, Gelili plovins-te ge-okhoam, yaq umin-giap matev gematanam, ta manqei-te ndøgo, ndakin gømbo-menás.

5

Yesu kewan-qasi-te, ezoqa gekhakheinøvem

1 Taqa zita-te, Zu ezoqam-qá pindap khøuwa kandambaqape ndøgoám. Yaq até Yesú-a, Zelusalem taon-te vøqavig.

2 Zelusalem taon-te ndøgo, kewan-qasi ndígú. Taon mboqog ndigu, Sip mboqog ndimbo-akhayam, avønin-té gígú. Iblu manqat-te, nginik kewan-qasi-qa iz, Betesda* mbo-akhayám. Yaq nginik kewan-qasi-te, lou-qasis ndølvøtupám. Fáev qaløvtupam. Kewan-qasi mba ndøkhøogavát.

3 Ta lou-qasis-te ndøgo, enqoni-us ezoqa mo:sømbiapát. Kopoav-qapí. Nøme ndigu, bøi waev mbain ezoqám, neka nøme ndigu, kagi ezoqám, neka nøme ndigu, kha zøwauwauám.†

5 Yaq enqoni-us ezoqa nøme møndøgoám. Ndego enqoni nupøkhán mbá qambogo. Viav 38.

6 Yesu ngenek ezoqam ge-omet, geqeiam, ndego møndæ-otév, ngenek enqoni nupøkhán mbá qambogo. Yaq Yesu áv gembøbeváp nqægo, “Gé, qo eqeieqeiqat-qa qógo?”

7 Yaq ndego enqoni-us ezoqam gendo-qavøiu, “Khanánqa. No eqeieqeinat-qa nqægó. Geté no ezoqam mbain, ibøkha-te vøndapán, ibøkha wa tøqavat. No bafe-qa tøtegoat, ezoqa nøme é-møndøbafín.”

8 Yaq Yesu gembo-ein, “Ság. Møqo-itán, kita vøkhazo, okho sasa ndøngaz!”

9 Yaq nqova mbáin. Ndego ezoqam, sège-eqeieqei-év, kita vøkhazo, okho sasa ndøngaz. Ta khøuwa-te ndøgo, matev qafakhan, Sabat khøuwá.

10 Yaq Zu megetapak, ndego ezoqam gekhakhæv, áv gimboe-einím nqægo, “Nqægo khaiya, Sabat khøuwá. Khafeáp nandav, Sabat khøuwa-te, kita nandoqo-ndapavet.”

11 Geté ndego gezø-qavøiu, “Ndego ezoqam, no gekhakheinømbem, áv genømbe-eín nqægo, ‘Kita vøkhazó, okho sasa ndøngaz!’ ”

4:50 4:50 Met 8:13 4:54 4:54 Zion 2:11 * 5:2 5:2 Iz nøme “Betsata” mbo-akhaemám † 5:3 5:3 Baebel kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: Nginik ezoqam, ibøkha wa qæv-qa mo:kewagám. 4 Zapa ndøgo, khøuwa kopokopo-te, Evezøza-gé enzol ezoqam ndowavin, ibøkha kha vømbø-khanazin. Yaq ate av-té, ibøkha wa tæqavat, yaq gekha enqoni-us ezoqám ndego, bugukhokhof gebafín, ndego enqoni sègembo-navøemín. 5:8 5:8 Met 9:6 5:10 5:10 Jer 17:21-22; Neh 13:19

12 Yaq gimbo-bevøpem, “Ndego gekha ezoqâm, geqa-ein av nqægo, ‘Kita vòkhazō, okho sasa ndøngaz!’?”

13 Geté ndego ezoqam, ge-eqeieqeie-ev, otevateáv. Zapa ndøgo, Yesu é-møndøwáv. Yaq gèmbøe-navøém. Ezoqa khàpumu-khouwéz, ta manqeite ndøgo.

14 Yave-te, Yesu ndego ezoqam, enqoni qambogoam, Mbumbukiam-qá khoev-té ge-omét, gembo-ein, “Nqáe! Qo ndakin mògo-eqeieqeie-éq. Geté manqa-zapa matanam qó-iváv. Soqain ndøgo, matev soqaqape nøme mba tømøqa-fakhan.”

15 Taqa zita-te, ndego ezoqam, Zu megetapak-té genøwáv. Yaq āv gemezømás nqægo, “Ezoqam ndego, no gekhakheinømbem, Yesú.”

Yesu, ndego khandi zapá

16 Yesu Sabat khøuwa-te, matev av nqægo gego, yaq Zu megetapak, ngi-wat matev ndøngazém, te-te.

17 Geté Yesu āv gezømbe-ein nqægo, “Noge Tat oskia ndøsasaeát. Até ndakin-a. Yaq até nó-a, no oskia nosasaeát.”

18 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megetapak, qaqa nøme mba zømboløwáz. Yaq ambá gelaemín. Zapa ndøgo, ndego ambá av nqægo, Sabat khøuwa khafeap mba ndønqawá. Geté ndego Mbumbukiam ekeza eve me:veó. Yaq av nqægo, ndego ekezan, Mbumbukiám namba sugumu-víam.

19 Taqa yaq-te, Yesu āv gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Yo kopømba mbain, ekeza mokho-mba, matev tematanam. Ndego sa ndøgo tématønnumát, av Eve nde-omete, ndematanam. Eve ande āv kené-matanām, Yo āv tené-matanām.

20 Eve kuku Yo-te. Ndego matev ate ndægo mõndæ-ometimatún, av ekezan nde:matanam. Yaq ndego matev kandakanda nøme mba mó-ometimít. Ndøgo ndømø-løvuám, av ndakin qazøte-qeivim. Yaq zo nqova zøndafát, matev tozo-qeivimat.

21 Kopømba ande av eve, løvøte ezoqam ndetiaezøat neka khandi ndēzø-ētøām, até Yó-a, ezoqa khandi zø-etoumát, av ekezan ndømbøe-poev.

22 Neka nøme nqáneek: Eve ndego, ezoqam-qa manqa ovøyam yogeapáv. Geté manqa ovøyam matev ate ndægo, Yo-qá zenda-té genøvé.

23 Mbumbukiam tenegó ndøgo: Ezoqa Yo āv tiabembøe-vizáp, av Eve ndimbøe-vizap. Gekha ezoqām ndego, Yo vizøpøteav tøgoat, ndego até Evé-a, gembø-vizapák, ndego Yo gendo-khofotav.

24 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, noqa manqat te-ewagat neka ndego vø-unimanqatintát, ndego no gendo-khofotan, ndego khandi miavmiav mõndøndáp. Ndego yaq-fia nqosøgeap gemøndapák. Geté ndego løvøte mõndø-iváv, khandi vøndap.

25 No unimanqatín nqazø-manqate. Khøuwa nqágeav. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, løvøte ezoqam, Mbumbukiam-gé Yo-qá manqat ndøyogém. Yaq gekha ezoqām ndigu, tiyogimat, khandi ndøndapemát. Nginik khøuwa mõndø-fakház.

26 Av Eve ekeza mokho-te khandi ndømbøego, ndego até Yó-a, khandi mõndømbo-etoám. Yaq até Yó mokho-té-a, khandi ndøugú.

27 Eve até manqa ovøyam matév-a, Yo-qá zenda-té genøvé. Zapa ndøgo, ndego Ezoqam-gé Yó.

²⁸ Zo nqova bezøndáf, taqa yaq-te. Khøuwa nqágeáv. Yaq løvøte ezoqam ate ndi:gu, tiqa manqei ozap-te, teqá manqat ndøyogém,

²⁹ neka vøndó-fakház. Gekha ezoqám ndigu, matev eqeieqei gimatønumam, ndigu tisuz, yaq khandi ndøndapém. Geté gekha ezoqám ndigu, matev soqøsoqa gimatønumam, ndigu tisuz, ndigu manqa ovøyam-té genøwán, yaq-fia nqosøgeap vøndapém.

³⁰ No nakhapus-mba, kopømba mbaín, matev kopo tæmatanam. No manqa ovøyam sa ndógo tæyogé, av Tat ndenømbe-manqate. Noqa manqa ovøyam matev, eqeieqei. Zapa ndógo, no ambá av nqægo, nøkeza poev mba nom-bopaæv. Geté no teqá poev mba nombopavét, ndego ma gende-khofotan.”

Yesu ndego uni Mbumbukiam-gé-Yo-in

³¹ Yaq Yesu manqat nøme áv gezømbe-eín nqægo, “No nøkezan-qa yaq-te manqat tømbe-manqatat, yaq ezoqa kopømba mbaín, ti:zøtez av nqægo, noqa manqat unimanqatín tøpøtégø-a.

³² Geté ezoqa nøme ndégó, ndego noqa yaq-te manqat nde:manqate. Yaq no møtenøtén, manqat ndógo, ndego noqa yaq-te nde:manqate, unimanqatín.

³³ Zo Zion-te, u-anim zokhofotáz. Yaq ndego zo noqa yaq-te, unimanqatin manqat me:zømás.

³⁴ Geté no ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam benøgō, ndego noqa yaq-te, ezoqa te:zømesimat. No nqanek manqat sa ndógo tæzømbe-eín, zo tøn-khandi:z.

³⁵ Zion andé lampa me me:goám, ezoqa waev vøzø-etoam. Zo elavøqase møndøzø-gawám, nqanek waev. Khøuwa khapémbá.

³⁶ Geté matev nøme ndógó, noqa yaq-te ndæmanqate. Ta matev ndøgo møndøløví, Zion-qa manqat. Matev nqánek, sasae, no Tat genø-etoam, tægo. Matev vinivinimba, no nqæmatanam, ndógo tøn-zømesím, av nqægo, no Tat ndokhofotán.

³⁷ Até Tát-a, ndego no ma gende-khofotan, noqa yaq-te, manqat nde-manqaté. Zo teqa manqa wag yogeáv neka bugug qeivíáv.

³⁸ Zoqa mokho-te, teqa manqat mbaín. Zapa ndógo, zo ndego unimanqat-inteáv, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav.

³⁹ Zo Mbumbukiam-qa Manqat mðzo-geve:matún. Zapa ndógo, zo áv qazøte-matavupatún nqægo: Ndøgo zo khandi miavmiav zøtéqeivím. Ta manqat ndøgo, noqá yaq-té qane-manqaté.

⁴⁰ Geté zo gèzømbo-qasí:v, no-te tozotøndoza, khandi miavmiav vozøndapém.

⁴¹ No ambá av nqægo, ezoqam-qa nogō, ndigu noqa iz ti-eqatát.

⁴² Geté zo viní. No møtenøtén, zo andé gekha ezoqám. Neka no møtenøtén, zoqa mbøni mokho-te, zo Mbumbukiam-te poev mbaín.

⁴³ No Tat-qá iz-té qatøgeavún. Yaq zo no zosanqambém. Geté ezoqa nøme, ekeza iz-te tendowav, zo ndøzo-khatowém.

⁴⁴ Zo no unimanqatinteav ndógo tøzøtegó, zoqa poev nqánek. Zoqa iz, ezoqa ndø-eqatát. Geté Mbumbukiam zoqa iz te-eqatat, ndógo zo gèzømbo-qasí:v.

⁴⁵ Geté zo ndømatáváp, av nqægo, ezoqam nō, Tat-qa megemege-te, zoqa manqa tæsøkus. Av taoká. Geté zoqa manqa, Mozes ndøsøkús, ndego zo ndozoto-vintøzat.

⁴⁶ Zo Mozes amba uni t̄oz̄ote-unimanqatinimin, yaq zo no nd̄ozo-unimanqatinimín. Zapa nd̄ogo, ndego m̄ond̄o-peawám, noqa yaq-te.

⁴⁷ Geté zo teqa manqat unimanqatinteáv. Yaq nakémbá, zo até noqa manqát-a, unimanqatinimáv.”

6

*Yesu ezoqa bawan-qape ge:z̄okef
(Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)*

¹ Kh̄ouwa n̄ome, taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba, Gelili kewan yaq-keoqá gin̄oqantáv. Nginik kewan, iz n̄ome ndimbo-akhayam, Taibelias Kewán.

² Ezoqa bawan-qape até gembopavát. Zapa nd̄ogo, ndigu teqa umingiap matev nd̄oqeivím, enqoni-us ezoqam-te gemat̄onumam.

³ Yaq Yesu manqei poyat-té gen̄oqavíg, ekeza paev ezoqam namba, v̄om̄oqonav.

⁴ Ta kh̄ouwa-te nd̄ogo, Zu ezoqam-qa Pasova kh̄ouwa kandambaqape, av̄onín qagoám.

⁵ Yaq Yesu b̄oi ge-eqa, ezoqa bawan-qape mba mo:z̄omét, gipitavun. Yaq ndego Filip av̄ gemb̄oe-eín nq̄ægo, “Gè, lou gekham-tè qazíwim, ezoqa bawan-qape tizi:z̄okef?”

⁶ Ndego nqanek manqat ge-ein, Filip gè:khamás. Geté Yesu é-m̄ond̄æ-otév, ndego ande av̄ kenégō.

⁷ Yaq Filip gendo-qav̄oiu, “Nakhoa mbaín, lou tiziz̄owi. Taqa fia kh̄apumu-khouwév. Ni amba 200 moni mokho tinigunin, kop̄omba ande av̄ l̄ov̄oyak eit-qa sasae yaq-fia, yaq até nd̄ogó-a, kop̄omba ambá mbaín, lou tiziwi:min, nginik ezoqa bawan-qape vizi:z̄okefin.”

⁸ Yaq tege paev ezoqa n̄ome, iz nqambogo Endlu, Saemon Pita-ge namba qawan, gendo-ein,

⁹ “Op̄onakam nḡégó, nqanek. Ndego bali flawa faev neka zonga menas ndimbógó. Geté nd̄ogo gigiap khapémbá, ezoqa ewaqape z̄okefe nonqo.”

¹⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gez̄o-ein, “Ezoqa gèz̄o-eín, yà beqonáv.” Ta manqei nd̄ogo, gagayag kopoáv. Yaq ezoqa tin̄oqonáv nd̄ogo. Angana ate gi:goam, ande av̄ faev taosén ndi:gu.*

¹¹ Yaq Yesu até gendego, flawā ge-up̄oz̄o, Mbumbukiam-te ike manqat v̄o-ein, ezoqa sasa z̄o-etoam, nd̄ogo giqonavam. Yaq até zonga-té-a, matev av̄ tene-matanám. Yaq ezoqa ewaqape lou kandambaqape, av̄ tinilóg, av̄ ekeza qaz̄ombe-p̄ovat.

¹² Yaq lou gumulog, qaz̄o-ewez, Yesu ekeza paev ezoqam, av̄ gez̄ombe-eín nq̄ægo, “Lou mbegeap, ezoqa gi-iv̄ovem, v̄opiz̄omém. Gigiap-qase bizingilnám.”

¹³ Yaq lou mbegeap nd̄ogo, ezoqa gi-iv̄ovem, ndigu ta bali flawa l̄ov̄usap faev-te gilouzim, gèpizumém. Yakhav tuélv ginq̄eit̄omem, qam̄ovea.

¹⁴ Ezoqa nqanek matev b̄oi gi:qeivim, Yesu gematanam, ndigu av̄ gini-einim nq̄ægo, “Ngenek unimanqatin Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ndego ni nqazimb̄oe-keoge.”

¹⁵ Yesu gemat̄ovem, av̄ nq̄ægo, ndigu av̄onín gend̄oz̄āv, ndego v̄ondafēm, yaq kawa iz mb̄o-akhaēm, yaq ndego nango manqei poyat-té gen̄owáv, v̄om̄o-yakhapus-mba-ev.

*Yesu ibøkha mumat go:geavun**(Met 14:22-33; Mak 6:45-52)*

¹⁶Yaq qakhagus ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, pu-té ginø-ová.

¹⁷Yaq khagua-té ginøketáb, vøøkuzim. Kewan yaq-keoqá ginø-qantavát. Kapenaum taon-qa mbo-izumat. Ndakin møndøpøis. Geté gisøkuzim, Yesu mbaín.

¹⁸Yaq khamøe ndovumá. Khamøe kandakandá qa-okhoam.

¹⁹Yesu-gi paev ezoqam, ande av faev o siks kilomita ndægo gitiamat, yaq Yesu ndø-ometám. Ibøkha mumát genøgeavún. Khagua kha-mba mbo-ovát. Yaq ndigu møe ndøgoném.

²⁰Geté Yesu gezø-ein, “Nó! Zo møe ndøgðném.”

²¹Yaq ndigu gëmbo-tøkeém, khagua-te vøzømbū-ketao. Yaq nqova mbaín, tiqa khagua, ta manqei-te ndøgo tømøfakhán, ma gimbøe-pøotat ndøgo.

Ezoqa Yesu gimbovawem

²²Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu ezoqa ewaqape, kewan yaq-keoqa sa gizuvaz, Yesu-qa ndøvawém. Zapa ndøgo, ndigu møndæzøtéz, Yesu tegi paev ezoqam namba gi:tiamavun, khagua kopó gini-tiamavún. Yaq tegi paev ezoqam, nqawa giqavaz, Yesu ketøweáv ti-te.

²³Ndakin khagua nøme, Taibelias manqei-té qandobøín, ta manqei avøninte vø-aseam, ma Yesu Mbumbukiam ike manqat gembo-ein, yaq ezoqa ewaqape lou vølog.

²⁴Yaq ndigu ezoqa bawan-qape gi:zøtez av nqægo, Yesu mbaín ndøgo, neka atē tegi paev ezoqām-a, mbaín, yaq ndigu ta khagua-te ndøgo tinøguvím, Kapenaum taon-te sasa ndøqantam, Yesu vømømbō-vawem.

Yesu ndego khandi lóu

²⁵Ndigu ezoqam, Yesu gimbovawat, yaq-keoqa gimø-ometam, āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qo nqanek gekha khøuwa iz-té qotégeavun?”

²⁶Ye Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo no ta zapaya mba ndøgo tønømbø-vawét, zo lou kandambaqape qazøtelog, atē vøzø-ewez. Geté ta matev ndøgo, Mbumbukiam zo noqa umingiap matev mokho-te zømesim-qa ndego, zo poev mbaín, taqa mokho tozondapem.

²⁷Zo lou-qa mbosasæát ndøgo, sa tølancayat. Geté ta lou-qa ndøgo tømbo-sasæát, lanqalanqaumav ndøgo, neka khandi miavmiav vøzø-etoám. Nqanek lou, zo Ezoqam-ge Yo zø-etoám. Mbumbukiam, nigí Tat, mbusa ndømøpá te-te, av nqægo, ndego kopømbaqapé, matev tematanam.”

²⁸Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gé, Mbumbukiam-qa poev gekhám? Ni gekha matev nígoném?”

²⁹Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam-qa poev nqáne: Zo ndégo tozó-unimanqatínim, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav.”

³⁰Yaq ndigu gindu-einim, “Ge qó, gekha umingiap matev qómatanām, ni vøiqeivím neka qo vøtí-unimanqatínim? Gekha qógó?”

³¹Nigí atanakha-zapazapa-za leg-av manqei-te gigoam, mana ndølogám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat āv qane-peawáp nqægo, ‘Ndego lou zø-etoumám, tiqa loge nonqo. Ta lou ndøgo, yan-té qando-visigimám.’”

³²Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Matev ambá av nqægo, lou Mozes zø-etoumām, yan-te qando-visigimam. Geté unimanqatín lou, yan-te ndøndo-okho, zo noqe Tat zø-etoám.

³³ Lou ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ndezø-etoam ngének, ndego yan-te gendovis neka manqei-qape ezoqam khandi ndězø-ëtóám.”

³⁴ Yaq ndigu gimbo-einim, “Evézøza. Lou av nandægo, ni oskia ni-etoám.”

³⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Lou ndøgo, ezoqa khandi ndözø-etoam, nó. Gekha ezoqám ndego, no-te tendowav, ndego ifi nqawa gembóvinák. Neka gekha ezoqám ndego, no te-unimanqatin, ndego ibøkha naq nqawa gembópapák.

³⁶ Geté no mðezø-eín, av nqægo. Zo no mózo-nømendám, matev vinivin-imba qæmatønumam. Geté zo no unimanqatinteáv.

³⁷ Ezoqa ewaqape, noge Tat tenø-etoam, ndigu no-té gindúzáv. Yaq gekha ezoqám ndego, no-te tendowav, no nósanqawák.

³⁸ Zapa ndøgo, no yan-te ambá ndøgo tøtøndēvis, nøkeza poev tæmbopavat. Geté no nqánek qatøndēvis, no teqá poev nombópavát, ndego ma gende-khofotan.

³⁹ Ndego no ma gende-khofotan, teqa poev nqánek: No ezoqa kopo bate-khambúú, ndigu no genø-etoam. Geté no løvøte-té qabatø-khandí:z, vaev khøuwa-te.

⁴⁰ Noge Tat-qa poev nqánek: Gekha ezoqám ndego, tege Yo-te tekewagat neka ndego vø-unimanqatintát, ndego khandi miavmiav tèabetendáp. Yaq no ndego vaev khøuwa-te nøkhandí:v.”

⁴¹ Zu megetapak nqanek manqat giyogem, yaq ndigu manqa ndøgeveømém, teqa yaq-te. Zapa ndøgo, Yesu áv gene-eín nqægo, “Lou ndøgo, yan-te qandovis, nó.”

⁴² Yaq ndigu gi-einim, “Ngenek Yesu, ndego Zosef-gé yó. Ni mizi:nøtén, tege eve neka evo. Yaq gekha zapá, av nde:manqate, av nqægo, no yan-tè qatøndovis?”

⁴³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo manqa ndøgevēt.

⁴⁴ Ezoqa kopo kopømba mbáin, no-te tendowav, Tat no-te ituiav tøgoat, ndego no gendo-khofotan. Yaq no ndego ezoqam, vaev khøuwa-te nøkhandí:v.

⁴⁵ Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, áv gini-peaomém nqægo, ‘Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam ekezan mé:zømesim.’ Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, Tat-qa manqat te-ewag neka manqa mokho vøndáp, ndego no-té gendówáv.

⁴⁶ Geté unimanqatín. Ezoqa kopo, Tat ometeáv. Ezoqa sa ndégo te-omét, ndego Mbumbukiam-te gendowáv.

⁴⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, nde-unimanqatinat, ndego khandi miavmiav møndøndáp.

⁴⁸ Lou ndøgo, ezoqa khandi ndözø-etoam, nó.

⁴⁹ Zogi atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-te ndøgo, mana ndølogám. Geté vaev-te, ndigu gèpakhaetát.

⁵⁰ Geté lou nqanek, yan-te qandovis, viní. Gekha ezoqám ndego, nqanek lou telog, ndego génanimák.

⁵¹ Nqanek khandi lou nó, yan-te qandovis. Gekha ezoqám ndego, nqanek lou telog, ndego miavmiav ndøyagát. Nqanek lou, ezoqa tæzø-etoam, ndøgo noqá khá. Yaq manqei-qape ezoqam, khandi mé:ndapém.”

⁵² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu ezoqam, gèponqombém, gi-einim, “Ngenek ezoqam ekeza kha áv kinimbí-etoám, tizilogem?”

⁵³ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatin nqazø-manqate. Zo Ezoqam-ge Yoqa kha logeav tgoat neka teqa kouk izøpøteav vøgoát, zo khandi gezøgoák, zoqa mokho-te.

⁵⁴ Gekha ezoqām ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-iz, ndego khandi miavmiav ndøndáp. Yaq no vaev khøuwa-te ndækhandi:v.

⁵⁵ Zapa ndøgo, noqa kha unimanqatin lóu, neka noqa kouk unimanqatin ibøkhá.

⁵⁶ Gekha ezoqām ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-iz, ndego noqá mokho-té gunu:gú neka no teqá mokho-té qatu:gú.

⁵⁷ Av no khandi Tat gende-khofotan, neka no te mokho-te nqæyage, yaq matev até kopó. Gekha ezoqām ndego, no teloutan, ndego géyagét, no mokho-te.

⁵⁸ Lou yan-te qandovis, nqáne. Nqanek lou vini. Av taoká, av lou ndægo, ndigu atanakha-zapazapa-za gilogam. Vaev-te, ndigu gèpakhaetám. Geté gekha ezoqām ndego, nqanek lou telog, ndego miavmiav ndøyagát.”

⁵⁹ Yesu nqanek manqat ndøgo te-ein, ezoqa Kapenaum taon-te, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ge:zømesimam.

Yesu-qa manqat, khandi miavmiav manqát

⁶⁰ Ezoqa nøme, Yesu gimbopavam, nqanek manqat giyogem, teqa kha loge-qa yaq-té, yaq ndigu kopoáv, áv gini-einim nqægo, “Nqanek manqat mokho mbaín. Av khazi:-ndapém, teqa manqat?”

⁶¹ Yesu é-møndæ-otév, ndigu tegi paev ezoqam, manqa ndøgeveát, teqa manqat-qa yaq-te. Yaq gezø-ein, “Ge zó, nqanek manqat wema zømiviz?”

⁶² Av tægoat ndægo. Yaq gé, zo áv khazoté-zæyáz, Ezoqam-ge Yo tozometam, nango teqavig, ma bugukhokhof ge:goam?

⁶³ Ezoqa khandi, Mbumbukiam-gé Nqova zø-etoám. Kha yakhapus-mba, kopømba mbaín tøkhandi:v. Manqat ndøgo, zo qazø-manqatam, ndøgo Mbumbukiam-gé Nqova-ús neka khandi-ús.

⁶⁴ Geté zo mokho-te, ezoqa nøme no unimanqatinteáv.”

Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Ndego sasae ande ge:ngaz, ndego é-møndæ-otév, gekha ezoqām ndigu, te-te unimanqatinteav tigoat neka gekha ezoqām ndego, qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé.

⁶⁵ Yaq Yesu manqat nøme áv gene-ein nqægo, “No nakémbá qazø-ein, av nqægo, ezoqa kopømba mbaín no-te tinduzav, ndigu noge Tat ituzaeav tgoat.”

⁶⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqa kandambá, zitá gini-wuowém. Yaq ndigu ndego sekemba pæveáv.

⁶⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqa tuelv gezøbevap, “Gebá zo? Até zó-a, ndozó-nøuvønem?”

⁶⁸ Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, “Evézøza. Gé, ni qo teiqouvøqem, yaq gekha ezoqam-té qeitønïáv? Qoqa manqat, ezoqa khandi miavmiav zø-etoám.

⁶⁹ Ni mõi-unimanqatinim neka møtinøtén, av nqægo, Ezoqa Ndaføyambapape qó, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav.”

⁷⁰ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo ezoqa tuelv, no nøkezan nøvevesám. Geté zo mokho-te, ezoqa kopo, ndego ezoqa soqaqapé.”

⁷¹ Yesu nqanek manqat, Zudas me-ein. Saemon Iskaliot-gé yó. Yesu-gi paev ezoqa tuelv, nøme ndégo tegoám. Geté vaev-te, ndego sègemboqambún, qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé.

7

Yesu-gi namba-qaniap, ndigu ndego unimanqatinteav gigoam

1 Taqa zita-te, Yesu Gelili plovins-té ge-okhoám. Ndego poeveáv, Zudia plovins-te tewav. Zapa ndógo, ta manqei-te ndógo, Zu megetapak, laelae-qa mbogoám.

2 Ta khøuwa-te ndógo, Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndógo khoev-qasis gipuanumatun, avønín qagoám.

3 Yaq Yesu-gi namba-qaniap, av gimbøe-einím nqægo, “Nqanek manqei vø-iváv. Zudia plovins-té qonóqáv. Yaq qogi paev ezoqam, umingiap matev ndóqeivím, qoqo-matønumatun.

4 Ezoqa tømbo-pøovat, ezoqa ewaqape teqa yaq-te ti:zøtez, yaq kopømba mbaín, tekhonao. Qo unimanqatin, matev kandakanda ndoqo-matanam, yaq ezoqa ewaqape bèqamekhám.”

5 Yesu-gi namba-qaniap, nqanek manqat gi-einim, zapa ndógo. Até ndigú-a, ndego unimanqatinteáv.

6 Yaq Yesu gezø-ein, “Nogi khøuwa eqeieqei fakhazaneáv. Zuá. Geté zo-te, khøuwa ate ndi:gu, eqeieqei.

7 Manqei-qape ezoqam, kopømba mbaín, zo tisanqabat. Geté ndigu no, gèsanqaná. Zapa ndógo, no ndigu av qazømbe-manqaté nqægo: Tiqa matev soqain.

8 Zo vòzáv ndógo, møvøna kandambaqape-te. No naqanøká nónavák. Zapa ndógo, nogi khøuwa eqeieqei fakhazaneáv. Zuá.”

9 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Gelili plovins-té segeqóm.

Yesu ezoqa Zelusalem taon-te, møvøna kandambaqape-te gezømesimam

10 Yesu-gi namba-qaniap, møvøna kandambaqape-te gi:zav, yaq vaev até Yesú-a, vøwav. Geté ndego ambá ezoqa ewaqape-qá bøi-té genø-okhoám, geté khonoam-té genø-okhoám.

11 Yaq møvøna manqei-te ndógo, Zu megetapak gèmbovawém. Gibevo pem, “Ngenek gekham-té gégo?”

12 Ezoqa kopoáv, teqa manqat mokho-mbá gunu-manqatám. Ezoqa nøme av gini-manqatám nqægo, “Ngenek ezoqa qanimáv.” Geté ezoqa nøme gi-einim, “Mbaín. Ngenek ezoqa ewaqape gètubumít.”

13 Geté ezoqa kopo, teqa yaq-te manqat bavokho einiáv. Zapa ndógo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndógoám.

14 Møvøna khøuwa livin-mba møndømuwán. Yaq Yesu Mbumbukiam-qá khoev-té genøwáv, ezoqa vømē-zømesim.

15 Yaq Zu megetapak teqa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Gi-einim, “Ngenek øtevat gekham-té géndap? Ndego skul kandambaqape-te okhoeáv.”

16 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Manqat ndógo, no nqate-zømesim, ambá av nqægo, nøkeza nømendim manqát. Geté teqa ndégo, no ma gende-khofotan.

17 Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa poev matev paev-qa tego, ndego segé-øté, av nqægo, manqat ndógo, no nqate-zømesim, Mbumbukiam-té qando-okhø, ø, no nøkeza matavap-té qate-zømesim.

18 Gekha ezoqám ndego, ekeza manqat mba ndemanqate, ndego ekeza iz eqawat-qa mba ndógo. Geté ndego ezoqam, ndego teqa iz eqawat-qa ndego, ma gende-khofotav, ndego unimanqatin manqat ndømanqaté. Neka te mokho-te, manqa-zapa mbaín.

19 Zo Mozes, guguna manqat zø-etoám. Geté zo ezoqa kopo, teqa guguna manqat pøpøvumáv. Zo gekha zapá, no lambe-qa ndozogo?”

20 Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Nandav manqat, mokho mbáin. Gekha ezoqám, qo løvøqa-qa ndego? Qo nqova soqa qambu:quí, manqat av nandoqote-manqate.”

21 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No Sabat khøuwa-te, ezoqa kopo qækhakheinøvem, yaq zo ate ndøzøte:go, nqova nøzøndáf.

22 Geté até zó-a, zo sasae sozogoatún, Sabat khøuwa-te. Zapa ndógo, até Sabat khøuwa-té-a, zogi nakhei angana ngusu zozø-qogavatún, av Mozes zo guguna manqat gezømbe-etoam. (Geté unimanqatin. Mozés mbá, nqanek matev gengaz. Atanakha-zapazapa-za ndøngazém. Mozes okhokho-té genøfakhán.)

23 Zo até Sabat khøuwa-té-a, nakhei angana ngusu zozø-qogøzát. Zapa ndógo, Mozes zo guguna manqat, av tezømbe-etoám. Neka zo poeveáv, tozo-nqanem. Av tægoat ndægo, yaq zo gekha zapá, qaqa ndozogo no-te, no Sabat khøuwa-te, ezoqam-qa kha ate ndægo qækhakheinam.

24 Zo matev mumat-te mba mo:gevèwát. Geté ùnime:gevewát, gekha matèv ndøgo, eqeieqei o soqain.”

Ezoqa Yesu-qa yaq-te go:bevøpem

25 Zelusalem taon-ak nøme, áv gini-einim nqægo, “Gê, ezoqam ngénèk, laelae-qa ndimbogo?”

26 Nqáe! Ndego manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té genø-manqaté. Geté ezoqa kopo, manqat-qase einiáv, taqa yaq-te. Gê, ndigu megetapak, peté-matøvemem-a, av nqægo, ndego unimanqatin Mesayá?

27 Geté ngenek ezoqam-qa yaq-te, ni mizi:nøtén, gekham-tè gendówav. Geté Mesaya tendowav, ezoqa gézøtezák, ndego ákendéwav.

28 Yaq Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te ge:zømesimat, áv gene-akhá nqægo, “Ge zó, no unimanqatin møzøté-zøtez? Neka zo møzøté-zøtez, no gekham-tè qatøndónav? No ambá av nqægo, nøkeza matavap-tè qatøgeavün. Ndego, no ma gende-khofotan, ndego unimanqatin-qapé. Geté zo zøtezateáv ndego.

29 No møtenøtén ndego. Zapa ndógo, no te-té tøtøndonáv neka ndégo tendo-khofotán.”

30 Zu megetapak, nqanek manqat giyogem, yaq ambá gemøvøinamín. Geté ezoqa kopo zenda veeáv te-te. Zapa ndógo, teqa khøuwa khantøzateáv.

31 Geté ezoqa kopoáv, ezoqa bawan-qape mokho-te ndøugu, møndø-unimanqatiním. Gi-einim, “Ngenek amba Mesaya goneav tøgonin. Yaq gê, unimanqatin Mesaya tendowavin, ndego amba umingiav matev nøme mba mó:matanamín, av ngenek nge:matanam? Av taoká. Yaq nakémbá, ngenek Mesayá agegó.”

Zu megetapak, Yesu møvøiwat-qa gimbogoam

32 Yaq Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ezoqa ewaqape khonoam-te Yesu-qa yaq-te gi:manqatat, yaq ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam ndøkhofotáz. Yesu ambá gemøvøinamín.

33 Yaq Yesu ezoqa gezø-ein, “No khapé nøtégoák, zo namba. Yaq no te-te ndégo tøtøqván, no ma gende-khofotan.

³⁴ Zo no zonǽvawát. Geté zónǽmendamá. Ma tǽtegoat ndǽgo, zo kopǽmba mbaín, tozotǽndozav.”

³⁵ Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, “Gé, ngenek gekha manqel genǽwáv, yaq ni amba tizimbǽe-vawém, geté zǽ-ometamá? Gé, ngenek Glik manqei-te okho-qa mbǽgo, ndǽgo nigi ezoqa nǽme ndindu-yageapet, neka Glik ezoqa vǽmé-zǽmesím?”

³⁶ Neka gé, ngenek gekhá mé:manqate, av ge-ein nqǽgo, ‘Zo no zonǽvawát, geté zónǽmendamá,’ neka, ‘Ma tǽtegoat ndǽgo, zo kopǽmba mbaín, tozotǽndozav.’?”

Khandi ibǽkha-qa yaq-te

³⁷ Mǽvǽna-qa vaev khǽuwa gimǽ-khantǽzem, ndǽgo khǽuwa uni kandambaqape, yaq Yesu ezoqa ewaqape-qa megemege-té genǽ-itán. Yaq av gene-akhá nqǽgo, “Gekha ezoqám ndego, ibǽkha naq ndǽmbopapat, ndego no-té geabetǽndo-wáv, bǽ-iz.”

³⁸ Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-manqaté nqǽgo, ‘Gekha ezoqám ndego, no te-unimanqatin, té-te ndego, khandi ibǽkha ndǽqouvát.’ ”

³⁹ Yesu nqanek manqat, Nqova Mbomambaqape me-eín, ezoqa tindafemat, ndigu ndego ti-unimanqatinim. Ta khǽuwa-te ndǽgo, Mbumbukiam ezoqam, tege Nqova naqanaqá etopǽtéav. Zuá. Zapa ndǽgo, Yesu iz kandambaqape ndapeav zua ndǽgoám.

Ezoqa Yesu zapaya gǽqatǽnem

⁴⁰ Ezoqa nǽme, ezoqa bawan-qape mokho-te gu:goam, nqanek Yesu-qa manqat gimboyogem, yaq ndigu av gini-einím nqǽgo, “Ngenek unimanqatin Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ndego tendo-khofotav!”

⁴¹ Neka ezoqa nǽme, av gini-einím nqǽgo, “Ngenek ezoqam, Mesayá!”

Geté ezoqa nǽme gi-einim, “Av taoká. Mesaya Gelili plovins-te gendǽwavák.

⁴² Zapa ndǽgo, Mbumbukiam-qa manqat av qane-ein nqǽgo, ‘Mesaya ndego Deivid-gé Zeo ndǽgoát, ndego nigi kawa ezoqam kandambaqape. Neka ndego Betliem vemiav-té géqán, ta vemiav ndǽgo, ma Deivid ge-yagam.’ ”

⁴³ Yaq ezoqa gǽqatǽném, Yesu zapaya.

⁴⁴ Ezoqa nǽme, ndego mǽvǽiwat-qa mbogoám. Geté ezoqa kopo, zenda veeáv te-te.

Zu megetapak, Yesu unimanqatinteav qagoam

⁴⁵ Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam-te gǽqavaz, yaq ndigu av gizǽmbe-beváp nqǽgo, “Gekha zapá, zo ndego ni-te ndafeav ndozogo?”

⁴⁶ Geté ndigu gindu-qavǽinam, “Ezoqa kopo nǽme, manqat manqatemáv, av ndego manqat nde:manqate.”

⁴⁷ Yaq Felisi ezoqam gezǽ-qavǽiu, “Gé, ndego até zǽ-a, gǽtubam?”

⁴⁸ Ni megetapak o Felisi ezoqam-qa mokho-te, ezoqa kopo mbaín, ndego Yesu nde-unimanqatinat.

⁴⁹ Nginik ezoqa ewaqape, ndego ndi-unimanqatinat, ndigu Mozes-qa guguna manqat zǽtezateáv. Mbumbukiam ndigu ndǽngǽzǽ.

⁵⁰ Yaq ndego Felisi ezoqa nøme, Nikodemus, ndego bugukhokhof Yesu-te gemat, ndigu āv gezømbe-ein nqægo,

⁵¹ “Gê, niqa guguna manqat gekhā ndø-ein? Kopømbā, ezoqa løvøte-te tiziveem, ni teqa manqa yogeav tøgoat neka teqa manqa-zapa qeiviav vøgoat? Kopømba mbain.”

⁵² Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Gê, até qó-a, Gelili plovins-åk? Mbumbukiam-qa Manqat ùnime-geveám. Yaq soqóqéiv ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa kopo gendówavák, Gelili plovins-te.”

*

⁵³ Taqa zita-te, ezoqa ewaqape sège-qavøním.

8

Sævam mambe guiwāv, Yesu-te gindu-ituim

¹ Ezoqa ewaqape giqavønim, yaq Yesu Oliv manqei pøyat-té genøwāv.

² Yaq khøuwa nøme qandopave. Qanaqanus lovølova-ús. Ndego Mbumbukiam-qa khoev-té genøveséz. Yaq ezoqa kopoáv, gindupia, te-te. Yaq ndego tenøqóm ndøgo, ndigu vøe-zømesim.

³ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, sævam ndo-ituim. Ngunuk āv giniqatém nqægo, nøkenøkem matev ndøngiú. Mambe me:wāv. Yaq ndugu ezoqa ewaqape-qa megemege-té ginøveém.

⁴ Yaq ndigu Yesu gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam. Ngunuk sævam āv qatigatém nqægo, nøkenøkem matev ndøngiú.

⁵ Niqa guguna manqat-te, Mozes manqa āv ginimbi-løvuuá nqægo, ‘Sævam av nguigu, mbaqambaqá qotépóu, bēnanim.’ Yaq ndakin qo gekha manqat qó-ein, tuqa yaq-te?”

⁶ Nqanek manqat timbøe-einím ndøgo, Yesu matemateam-qa mbogoám. Ndego amba manqat soqain te-einin, ndigu ambá manqa ovøyam-té ginøveemín.

Geté ndego sègefoé. Yaq manqei-te kokosóv gene-peawám.

⁷ Yaq ndigu sekembá segembo-sinøzumát. Yaq Yesu kawa nango gendo-qa, gezø-ein, “Zo nqazowani, gekha ezoqām ndego, manqa-zapa mbain ndego, bugukhokhof mbaqambaqa tèabe-ogezó ndego, tu-te.”

⁸ Yaq ndego nangó genøfoé, manqei-te vøpeawam.

⁹ Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, ezoqa ewaqape sège-panqaním. Ezoqa kopokopo ndøkhofatám. Ibugukhokhof, laombøkik ndø-ivøvé. Yaq vaev-te, Yesu yakhapus mbá sege-ivøvé, ndugu sævam vømbøyam.

¹⁰ Yaq Yesu kawa nangó gendo-eqá, ndugu sævam vømbø-ein, “Nginik ezoqam kinøqapi? Gê, ezoqa nøme mbain, qoqa yaq-te ndimanqate, av nqægo, qo vønāqaním, qakeza manqa-zapa zapaya?”

¹¹ Yaq ngunuk sævam gundu-qavøiu, “Khanánqa. Ezoqam nøme mbain.”

Yaq Yesu gumbo-ein, “Até nó-a, no nø-einák, av nqægo, qo vønāqaním. Mòqóqáv. Geté manqa-zapa nango møgó.”

Yesu ndego manqei-qape-qa wáev

¹² Khøuwa nøme, Yesu ezoqa manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, “No manqei-qape-qá wáev. Gekha ezoqām ndego, no tenøndo-pæv, ndego bøvun-te sekemba gé-okhoák. Geté ndego waev mbógoát, ta waev ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam.”

¹³ Yaq Felisz ezoqam, āv gimbo-einim nqægo, “Nandav manqat, qo qakeza qote-manqaté, qoqa yaq-te. Yaq kopømba mbaín, tei-unimanqatinim.”

¹⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín. No nøkeza nøte-manqaté, nqanek manqat. Geté, noqa manqat unimanqatín. Zapa ndøgo, no mōtenøtén, no gekham-tē qatøndōnav neka no gekham-tē qatøma. Geté zo zøtezateáv, no ma qatøndenav neka no ma nqatēma.

¹⁵ Zo ezoqa nøme, manqei-qape ezoqam-qá matavap-té qazonø-gevezoát. No ezoqa gevezoatáv.

¹⁶ Geté no tægevezo, yaq noqa gevezoat matev unimanqatín. Zapa ndøgo, no ezoqa ambá nakhapus mbā sægevezoat. Geté no Tát namba niti-gevezoát, ndego ma gende-khofotan.

¹⁷ Zoqa guguna manqat-te, āv qane-peawáp nqægo: Ezoqa menas matev bøi ti:qeivim, yaq ndigu manqa ovøyam-te manqat kopo ti-einim taqa yaq-te, yaq ta manqat ndøgo, unimanqatín.

¹⁸ Até noqa yaq-té-a, matev kopó. Ezoqa nøme, noqa yaq-te tezø-ovøyam, nó, neka ezoqa nøme, noqa yaq-te tezø-ovøyam, nogé Tát.”

¹⁹ Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Ge qó, qave kenøqáqape?”

Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo no zøtezateáv, neka zo até nogé Tát-a, zøtezateáv. Zo no amba tøzøte-zøtezin, yaq zo até nogé Tát-a, ndøzøte-zøtezin.”

²⁰ Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te ge:zømezimat, nqanek manqat ate nqægo ta kouwat-te ndøgo temanqatám, ma ezoqa Mbumbukiam-te moni gi-abumam. Geté ezoqa ndego møvøiwateáv. Zapa ndøgo, tege khøuwa fakhazaneáv, ndigu ti:møvøinam. Zuá.

Yesu ovd gendovis, ambá av nqægo, manqei-qape-te gendowāv

²¹ Yaq Yesu ezoqa manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, “No ndænáv. Yaq zo no ambá ndøzønømbe-vawát. Yaq zo zøkeza manqa-zapazapá nambá søzøté-pakhaetát. Zo kopømba mbaín, tozotøndozav, no ma nqatema.”

²² Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, “Gê, ndego ekeza kha ndøngiū, yaq nakēmbá, ge:-ein av nqægo, ‘Zo kopømba mbaín, tozotøndozav, no ma nqatema.’”

²³ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo manqei-qape-ák. Geté no ova-yák. Zo manqei-qape ezoqám. Geté no manqei-qape ezoqám mbá.

²⁴ Yaq nakēmbá, no zo qazø-ein av nqægo, zo zøkeza manqa-zapazapā nambá søzøté-pakhaetát. Zo unimanqatinteav tøgoat, av nqægo, no ndøgo, yaq zo zøkeza manqa-zapazapá nambá søzøté-pakhaetát.”

²⁵ Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, qo gekha ezoqám?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No zo oskia nøzø-manqatám, no gekha ezoqám.

²⁶ No manqat kandambá nqanøgo, no amba zoqa yaq-te tøte-manqatatin neka vøe-gevezoatin. Geté no manqei-qape ezoqam sa ndøgo tæzømbe-manqaté, no te-te qæ-ewagam, ndego no gendo-khofotan. Ngenek ezoqam, teqa manqat unimanqatín.”

²⁷ Yesu nqanek manqat gezø-ein, ndigu mokho ndapeáv, av nqægo, Eve-qá yaq-tē gezømbe-manqatám.

28 Yaq Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “Zo Ezoqam-ge Yo tozotumu-eqeinam, yaq zo zõtézõtéz, no ndégo, neka no ambá av nqægo, matev nõkeza matavap-te mbá qatø-matanām. Geté no sa nqáneq qæemanqaté, av Tat ge:nømand.

29 Ndego ezoqam, no gendo-khofotan, ngégó no namba. Ndego no nõuvønateáv. Zapa ndógo, no oskia ndógo tægoatún, av ndego poev ndømbøego.”

30 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ezoqa kopoáv gè-unimanqatiním.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ezoqa génqovotáz

31 Ndigu Zu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim, ndego āv gezømbe-eín nqægo, “Zo noqa manqat mokho-te tozofu-yagat, yaq zo uni nogí paev ezoqam-in zógoát.

32 Yaq zo unimanqatin manqat zõtézõtéz. Yaq nqanek unimanqatin manqat, zo génqovotáz. Yaq zo bavokhó qazonø-fakház.”

33 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Ni Eibleem-gí zí. Ni ambá av nqægo, ezoqam-gí yaq-fia mbain sasae ezoqām, neka ndigu ni gètøkønāt. Gekha zapá, nqoqo-manqate av nqægo, ni bavokho seifakhān?”

34 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatin nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndigu, manqa-zapazapa ndimatanam, ndigu manqa-zapazapa-gí yaq-fia mbain sasae ezoqām. Ndøgo gètøkøzát.

35 Geté unimanqatin, yaq-fia mbain sasae ezoqam, ezoqam-qa khoev-te ate nonqo gú:goák. Geté khoev eve-ge nakhasam, oskia mú:goát.

36 Zo Mbumbukiam-ge Yo mboqog tezø-mboqozo, zo vozófakház, yaq zo ùni ndøzøte-fakház. Zo manqa-zapazapa-gí yaq-fia mbain sasae ezoqam, sekemba zógoák.

37 No mõtenøtén, zo Eibleem-gí zí. Geté zo no pakhapakha khaneam-qa zonógó. Zapa ndógo, noqa manqat, zo mokho-te mbaín.

38 No ndógo tæmanqaté, no Tat ge:nømand. Geté zo ndógo tozo-matanám, av zoge zøve ge:zømas.”

39 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Nigi tat Eibleém.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Zo amba Eibleem-gi zi tozogonin, zo matev amba āv tøzøte-matanamín, av ndego ge:matønumam.*

40 No zo unimanqatin manqat mba nõzø-manqatám, ndøgo no Mbumbukiam-te qæ-ewagam. Geté zo no pakhapakha khaneam-qa zonógó. Eibleem matev av nqægo matanapøteáv.

41 Zo āv tøzøte-matanám, av zoge zøve nde:matanam.”

Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Av taoká. Ni mambe nakheís mbá. Nigi Tat, Mbumbukiam yakhapús.”

42 Yaq Yesu gezø-ein, “Mbumbukiam amba zoge zøve tegonin, zo ambá kuku zogonin no-te. Zapa ndógo, no Mbumbukiam-té qatøndonáv, atema zo-te. No ambá av nqægo, nõkeza matavap-té qatøgeavün. Geté no ndégo tendø-khofótán.

43 Zo gekha zapá, mokho ndapeav ndozogo, no manqat nqazø-manqate? Zo ndapeav tøzøtegó ndógo, zo kopømba mbaín, noqa manqat tozondapem.

44 Zapa ndógo, zo nqova soqaqape-gí nakheís. Zoge zøve ndégo. Gekha matév ndøgo, ndego ndømbøe-khaneat, zo matanam-qa zogó. Ibugukhokhof, atema ndakin, ndego pakhapakha khaneam ezoqam oskia ndógó, neka

8:28 8:28 Zion 3:14 8:33 8:33 Met 3:9 8:34 8:34 Lom 6:16, 20 8:39 8:39 Met 3:9 * 8:39 8:39

Yesu nqanek manqat tene-eín ndógo. Zapa ndógo, Eibleem Mbumbukiam mõndø-unimanqatin. Geté ndigu Yesu uni unimanqatinéav. 8:41 8:41 Isa 63:16 8:44 8:44 1 Zion 3:8

ndego elavøqase nøzøneáv unimanqatin-te. Zapa ndøgo, te mokho-te unimanqatin mbaín. Ndego gekhavozamin, ndego ekeza matev mba mbopaeví. Zapa ndøgo, ndego khavozam ezoqám neka khavozam manqat ate ndægo, ndego evé.

⁴⁵ Geté no unimanqatin manqat nomanqaté. Yaq nakémbá, zo no unimanqatinteáv.

⁴⁶ Gê, zo mokho-te, ezoqa kopo kopømbá, noqa yaq-te te-ein, av nqægo, ngenek manqa-zapa ndøgø. Kopømba mbaín. Av tægoat ndægo, no unimanqatin manqat nqæmanqate, yaq gekha zapá, zo no unimanqatinteav ndozogo?

⁴⁷ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-gê, ndego Mbumbukiam-qa manqat geyogé. Geté zo Mbumbukiam-gé mbá. Yaq nakémbá, zo manqat yogeapáv.”

Yesu gø:megeát, Eibleem gèpæv

⁴⁸ Yaq Zu megetapak, Yesu gimbo-einim, “Ni mõi-einim. Qo Samalia ezoqám. Neka qo nqova soqa qambugú.”

⁴⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No ambá av nqægo, nqova soqa nømbugú. Av taoká. No Tat nombovizáp. Geté zo noqa iz, zøvoát.

⁵⁰ No ambá av nqægo, nøkeza iz eqawat-qa nogó. Geté ezoqa ndégó, noqa iz eqawat-qa ndego. Ndego no eqeieqei me:næná.

⁵¹ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, noqa nømendim manqat tembopavat, ndego miavmiav løvøte géqeivák.”

⁵² Yaq ndigu Zu ezoqam gimbo-einim, “Ndakin ni møtinøtén, av nqægo, qo nqova soqa nandeqambú:gú! Qoqa manqat, mokho mbaín. Eibleem møndønaním neka até Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqám-a, vøpakhaez. Geté qo áv qoqote-manqaté nqægo: Gekha ezoqám ndego, qoqa nømendim manqat tembopavat, ndego miavmiav løvøte géqeivák.

⁵³ Gê, qo nigi atanakha-zapa Eibleem neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, moqóløvub, ndigu gipakhaez? Qo qakeza kha gekha qotévewe?”

⁵⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No amba nøkeza iz tæ-eqawatin, ta iz eqawat mokho ambá mbaín. Geté noqa iz, noge Tat ndø-eqawát. Ezoqa ndégo, zo ndøzøte-manqate, av nqægo, ndego nigi Mbumbukiám.

⁵⁵ Zo ndego zøtezeátáv. Geté no ndego møtenøtén. No amba av tøte-manqatein nqægo, no ndego nøtenøtenāk, yaq no ambá khavozam ezoqam nogonín, av zo ndøzøte:go. Geté no ndego møtenøtén, neka no teqa manqat o-mba notondapé.

⁵⁶ Zoge atanakha-zapa Eibleem, ndego noqa fakhane khøuwa-qa khanakanakh-us mo:kewagám. Yaq ndego møndøqeív. Yaq khanakanakh kandambá gendap.”

⁵⁷ Yaq ndigu gimbo-einim, “Qoqa manqat nandav, mokho mbaín. Qo viav fifti ndapeáv. Zuá. Yaq gê, qo Eibleem áv khoqoté-omet?”

⁵⁸ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Eibleem qaneav gegoam, no nógóam.”

⁵⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu mbaqambaqa mba ndøpitáz. Ambá gepouimín. Geté Yesu é-møndøpeó, Mbumbukiam-qa khoev vø-ivav.

9

Yesu ezoqam gekhakheinøvem, ndego bøi waev mbain geqan

1 Yesu gewav, yaq bøi waev mbain ezoqam ndø-omét. Ndego āv teneqán. Bøi waev mbain.

2 Yaq ekeza paev ezoqam gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam. Gè, ndego bøi waev mbain geqan, ndøgo gekha ezoqam-qá manqa-zapá? Ndøgo ekezá manqa-zapá, ó, evøndipakha-qá manqa-zapá?”

3 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Ndego bøi waev mbain geqan, ndøgo ambá av nqægo, ekeza manqa-zapa zapayā, o evøndipakha-qā manqa-zapa zapayā. Geté te mokho-te, Mbumbukiam-qá bazaføgakh tabete-qeiví.

4 Ate av-te paveat ndægo, ni teqa sasae, ndego no gendo-khofotan, é-bizigoném. Geté bøivun nqágeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kopo kopømba mbain, sasae tego.

5 No manqei-qape-te nqægo, no manqei-qape-qá wáev.”

6 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq manqei-te, køse ndøpisíb. Yaq gèqøozó, vø-menegim. Yaq até gendego, ta qoq ndøgo, bøi waev mbain ezoqam-qá bøi-té genøgi,

7 vømbø-ein, “Mòqoqá. Bugug Siloam kewan-qasi-té qomøsungúz.” (Siloam, taqa manqa mokho nqánek, “Ezoqam gikhofotøvem.”) Yaq ndego bøi waev mbain ezoqam, sègewáv, bugug vømøsunguz. Yaq gendoqavan, teqa bøi sège-eqeieqei.

8 Taqa zita-te, ndigu ezoqam, khoev avønin qazø-puatam neka ezoqa nøme ndigu bugukhokhof gi-ometupam, ezoqa gigiap-qa gezøvi:mam, gèbevøpém, “Gè, ezoqam ngénék, nakhoa-te geqonumam, ezoqa gigiap-qa gezøvi:mam?”

9 Ezoqa nøme gindu-einim, “Ezoqam ngénék.”

Geté ezoqa nøme gindu-einim, “Mbaín. Teoká ndego. Ngenek andé teqa bugug me:keogé.”

Geté ndego ezoqam, bøi waev mbain goeam, ekezan āv gene-ein nqægo, “Ezoqam nó.”

10 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gè, áv khanégo, qo ndakin ndoqo-keoge?”

11 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Ndego ezoqam, iz nqambogo Yesu, ndego qoq ndøqoá, noqa bøi-te vø:ge. Yaq āv genømbe-ein nqægo, ‘Siloam kewan-qasi-té qonøqáv, bugug voqomø-sungúz.’ Yaq no sænáv, bugug vøemø-sunguz. Qatumu-sunguz ndøgo, yaq no kopømbá qækewag.”

12 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gè, ndego ndakin kenáqape?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “No nøtenøtenák.”

Bøi waev mbain ezoqam, ndego Yesu gekhakheinøvem, Felisi ezoqam gimbo-sinøzømem

13 Taqa zita-te, ndego ezoqam, bøi waev mbain goeam, Felisi ezoqam-té ginøndafém.

14 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu qoq geqoa, yaq ndego bøi waev mbain ezoqam vøkhakheinøvem, ta khøuwa ndøgo, Sabat khøuwá.

15 Yaq ndakin até ndigu Felisi ezoqám-a, vømbø-bevøpem, av nqægo, ndego bøi waev ande āv kenēndap?

Yaq ndego gezø-ein, “Ndego noqa bøi-te, qoq mo:gé, yaq no bugug vøemø-sunguz. Yaq ndakin no kopømbá nqækeoge.”

16 Yaq Felisi ezoqa nøme gi-einim, “Ndego ezoqam, ambá av nqægo, Mbumbukiam ndokhofotáv. Zapa ndógo, ndego Mozes-qa guguna manqat pøpøvumáv, Sabat khøuwa-qa yaq-te.”

Geté ezoqa nøme gi-einim, “Gé, ezoqa manqa-zapa-us tegoat, áv khané:go, umingiap matev av nqægo tematønumat?”

Yaq ti mokho-te, qaqae matev ndøgoám.

17 Yaq ndigu Felisi ezoqam, nqawá ginømbø-sinøzømé, ndego ezoqam, bugukhokhof bøi waev mbain gegoam. Gimbo-einim, “Ge qð, áv khoqoté-matavap, teqa yaq-te, ndego bøi geqa-khakheinam?”

Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, “Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”

18 Geté ndigu Zu megetapak unimanqatinteáv, av nqægo, ndego ezoqam bøi waev mbain ndøgoám, yaq ndakin ndego kopømbā ndekeoge. Yaq ndigu evøndipakha ndømváv.

19 Yaq áv gezømbe-beváp nqægo, “Gé, ngenek zogé yð, zo teqa yaq-te ndøzøte-manqate, av nqægo, ngenek bøi waev mbain geqan? Av tægoat ndægo, gé, áv khané:go, ndakin ndekeoge?”

20 Yaq tegi evøndipakha gindu-qavøinam, “Ni møtinøtén, ngenek nigí yó, neka ngenek bøi waev mbain geqan.

21 Geté ni nøtenateáv, ndego ndakin ande áv kenē-keoge o bøi gekha ezoqám mbøkhakheinam. Ekezan mbobevøpém! Ndego møndømu-khouwév. Kopømbá, ekeza tezo-qavøiu.”

22 Ndigu evøndipakha, nqanek manqat tini-einim ndógo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoném. Zapa ndógo, ndigu Zu megetapak, manqat é-møndø-kopo:ném, av nqægo, gekha ezoqám ndego, te-unimanqatin, av nqægo, Yesu ndegu Mesayā, yaq ndego ezoqam gembøé-khafeném. Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, sekemba gé-okhoák.

23 Yaq nakémbá, tegi evøndipakha gi-einim av nqægo, “Ngenek møndømu-khouwév. Ekeza mbobevøpēm.”

24 Yaq ndigu Zu megetapak, ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, nqawá ginømbø-akhaém, vømbø-einim, “Mbumbukiam-qa iz-te, qo unimanqatin manqat qó-eín. Ni møtinøtén, nandev ezoqam qð ndoqoté-manqate, ndego manqa-zapa-us ezoqám.”

25 Yaq ngenek ezoqam gendo-qavøiu, “No nøtenateáv, ndego manqa-zapa-us ezoqám penømakhaya. No sa nqáneq qatenøtén. No bøi waev mbain noqoám. Yaq ndakin no kopømbá nqækeoge.”

26 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gé, ndego gekha matev qámatanam? Ndego qoqa bøi áv kené-khakheinam?”

27 Yaq ndego gendo-qavøiu, “No møezø-eín. Geté zo yogeáv. Gekha zapá, zo nqawa yoge-qa ndozogo? Gé, ate zó-a, zo tegi paev ezoqam gone-qa zógo?”

28 Yaq ndigu mbøni nqosøgeap mboyogém, vømbø-einim, “Tege paev ezoqam, qó. Ni Mozes-gí paev ezoqám.

29 Ni møtinøtén, Mbumbukiam manqat Mozes mbomanqatám. Geté nandev, ni ünimi-nøtenateáv. Até ndøgð-a, ma gendewav, ni nøtenateáv.”

30 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Nandav nqova ndafe-ús, zo zøtezteav ndozogo, ndego ma gendewav, yaq ndego no bøi vønø-khakheinam.

31 Ni mizi:nøtén, Mbumbukiam manqa-zapa-us ezoqam-qa manqat yo-geapáv. Geté gekha ezoqám ndigu, ndimbovizap neka matev ndimatatanam, av ndego poev ndømbøgo, ndigu tezo-yogé.

³² Manqei-qape ande qæfakhan, atema ndakin, ezoqa yogeáv av nqægo, ezoqa bœi waev mbain ezoqam ndøkhakheinøvēm, ndego bœi waev mbain gegān, vøkewāg.

³³ Ndego ezoqam, amba Mbumbukiam khofotøveav tegonin, ndego matev-gase ambá gé-matanamák.”

³⁴ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Qo manqa-zapa mokho-té qonøqáq. Yaq ge qó, ni nømendim-qa qógo?”

Yaq ndigu gembøe-khafeném, tiqa guliguli khoev-te nqawa gé-onák.

Ezoqam ndigu unimanqatinteav ndigu, ndigu andé bœi waev mbain ezoqam

³⁵ Yesu ge-ewag, av nqægo, Felisi ezoqam ndego ezoqam gembøe-khafenēm, ndego bœi waev mbain gegoam, tiqa guliguli khoev-te nqawa gē-onāk, yaq ge-omet, ndego āv gembøebéváp nqægo, “Gē, qo Ezoqam-ge Yø moqó-unimanqatin?”

³⁶ Yaq ndego gendo-qavøiu, “Khanánqa. Qonømbé-ein, ndego gekha ezoqám? Yaq no ndego nó-unimanqatin!”

³⁷ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo móqo-omet ndego. Ezoqam ngének, ndego ndakin manqat ngeqa-manqate.”

³⁸ Yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evézøza. No mðe-unimanqatín!” Yaq até gendego, Yesu-qa megemege-te, katuk ndømøkuí, vømbøvizam.

³⁹ Yaq Yesu gembo-ein, “No nqanek manqei-qape-te, ezoqam-qa matev gevewat-qa nøgeavún. Yaq bœi waev mbain ezoqam, bœi ttabiti-kewág, neka bœi eqeieqei ezoqam, bemø-bœi-waev-mbain-ezoqam-ez.”

⁴⁰ Yaq Felisi ezoqa nøme, ndigu avønin giwaniapam, nqanek manqat gimboyogem, ndigu āv gimbøe-einím nqægo, “Ge qó, até ní-a, bœi waev mbain ezoqam qotínæna?”

⁴¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo amba ande bœi waev mbain ezoqam me tozogonin, zo ambá manqa-zapazapa-yav sozogonín. Geté zo āv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ni nikeogé.’ Yaq nakémbá, zo manqa-zapazapa zua zøgó.”

10

Yaya etæ manqat, sip keoge ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

¹ Yesu manqat nøme, āv gene-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, sip-qa khoev-te, mboqog-anim-te oneav tøgoat, geté khoev-te nakhoa vini-té genøqavíg, ndego aqona ezoqám neka pepen ezoqám.

² Geté sip keoge ezoqam eqeieqei, mboqog-anim-té genø-onín.

³ Mboqog keoge ezoqam, mboqog mbo-mboqozoín. Tegi sip, teqa manqa wag mðndæzøtéz, neka vøyogemin. Ndego sip iziz zø-akhayamín, bavokho sasa ndø-itubin.

⁴ Yaq tegi sip bavokho ge-itubin, gèzømbo-megeín, ndigu vømbø-paevemin. Zapa ndøgo, ndigu teqa manqa wag, mðndæzøtéz.

⁵ Ndigu ezoqa vini gembo-paevemák. Geté møe mbøbøin. Zapa ndøgo, ndigu teqa manqa wag zøtezateáv.”

⁶ Yesu nqanek yaya manqat gezø-eta, ndigu manqa mokho ndapeáv, gekha mé-manqate.

Yesu, ndego mboqóg

⁷ Ndigu nqanek yaya etæ-qa mokho ndapeav qagoam, yaq Yesu manqat nøme āv gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. No sip-gí mboqóg.

⁸ Ezoqa ewaqape ibugukhokhof go:geavun, ndigu aqona ezoqám neka pepen ezoqám. Geté sip tiqa manqat yogeapáv.

⁹ No mboqóg. Gekha ezoqám ndego, no-te tendo-on, ndego khandi ndóndáp. Yaq ndego, kopømba ande av sip me nduigu, gé-onimát neka nango vófakhanát, gagayag eqeieqei lege nonqo vømøqevát.

¹⁰ Aqona ezoqam, sip aqonøvem neka zitøge neka ngiæzoat-qa mba ndo-kohtoátún.

Geté no ezoqa khandi etoam-qa nogeavún. Yaq ta khandi ndøgo, tåbete-tøvá, ti mokho-te.”

Yesu, ndego sip keoge ezoqam mbomambaqape

¹¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, “No sip keoge ezoqam mbomambaqape. Sip keoge ezoqam mbomambaqape, ekeza khandi gésanqáo, sip zapaya.

¹² Geté ezoqa nøme, ndego sip keoge sasae, moni qaçasam nonqo mba ndego, ndego segéteít, gaqo khobos te-omet. Ndego sip segézuváz. Zapa ndøgo, ndego sip keoge ezoqam eqeieqei mbá neka ndigu sip ekezan mbá. Yaq gaqo khobokhobos, sip segé-ngeasám, vøpanqaním.

¹³ Ezoqam av ngenek nge:go, ndego sasae, moni qaçasam nonqo mba ndøgoatún, neka ndego sip gezømbé-køfiayák.

¹⁴ Sip keoge ezoqam mbomambaqape, nó. No nøkeza sip møtenøtén, neka ndigu no vøezøtez,

¹⁵ ate av-té, Tat no ge:-otev neka no ndego vøtønøten. Yaq no nøkeza khandi nòsanqáo, sip zapaya.

¹⁶ No sip nøme ndinøgó. Ndigu nqanek sip uta mokho-té mbá. Até ndigú-a, batøndo-khatób. Ndigu noqa manqa wag ndøyogém. Yaq sip bawan kopo mé-goát, neka sip keoge ezoqa kopo vøzøgoát.

¹⁷ Tat kukú no-te. Zapa ndøgo, no nøkeza khandi nòsanqáo, ezoqa zapaya. Yaq no nango tåbate-khandí:n.

¹⁸ Ezoqa ambá av nqægo, no khandi ndævimbām. Geté no nøkeza poev-té qatøsanqáo. No bazaføgakh nqanøgó, nøkeza khandi tæsanqao neka nqawa vøendáp. No Tat nø-eín, matev av nqægo tægo.”

¹⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Zu megetapak nangó ginø-qatøném.

²⁰ Ndigu ezoqa kopoáv, åv gini-einím nqægo, “Nandev ezoqam, nqova soqa mbøigú! Matavap kumbøgeáp, nandev. Gekha zapá, zo teqa manqat ndozoyoge?”

²¹ Geté ezoqa nøme, åv gini-einím nqægo, “Manqat av nqægo, kopømba mbain, nqova soqa-us ezoqam-te tønødo-fakhatat. Neka gé, nqova soqa, bøi waev mbain ezoqam åv kené-khakheinøvem?”

Yesu gisanqawem

²² Zelusalem taon-te ndøgo, pindap khøwa kandambaqape ndøfakhán. Zu ezoqam, Mbumbukiam-qá khoev mboqoat khøwa mbomatavupatún, ma ibugukhokhof ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev nqawa teqa zenda-te giveem. Ta khøwa-te ndøgo, qozaq viav ndø-ogitát.

²³ Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te, Solomon-qá lou-qase-té ge-kohoám.

²⁴ Yaq Zu megetapak ndøpindám, te-te, vømbo-bevøpem, “Gé, ni manqat ndaføyamba gekha khøwå qonimbí-eín? E-moqoni-eín? Gé, qo Mesayá?”

²⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No mðezø-eín. Geté zo no unimanqatinteáv. Matev ndøgo, no Tat-qa iz-te nqæmatanam, zo ndøgo tðne-zømesimít, av nqægo, no gekha ezoqám.

²⁶ Geté zo no unimanqatinteáv. Zapa ndøgo, zo nogí síp mbá.

²⁷ Nogi sip, manqa wag nø-ewagatún. No møtenøtén ndigu, neka no ndigu genøpáev.

²⁸ No ndigu khandi miavmiav nøzø-etoám. Ndigu sa gemø-nasinimák. Ezoqa kopo, ndigu noqa zenda-te gévimbamák.

²⁹ Noge Tat, ndego no ndigu genø-etoam, ndego ezoqa ewaqape ùnime:løvubám. Ezoqa kopømba mbaín, ndigu Tat-qa zenda-te te-viivam.

³⁰ No neka Tat, ni kopó.”

³¹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megetapak, nqawa mbaqam-baqa mba ndøpitáz. Ambá gepouimín, vølaemin.

³² Yaq Yesu gezø-ein, “No matev eqeieqei kopoav nomatønumám, zoqa bøite, ndøgo Tat-te qando-fakhanam. Yaq gé, nqanek matev eqeieqei ate ndægo, kopo ákhanégo, ta zapaya ndøgo, no lambe-qa nqazonøgo?”

³³ Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Ni ambá av nqægo, qoqa matev eqeieqei zapayá qatí-pouqobēm, vøi-laqabēm. Geté ní ndøgo tøtí-laqabēm. Qo Mbumbukiam-qá iz qongi:wát. Qo ezoqam mbá, qo. Geté qo Mbumbukiam-qá qote-khamasiáp.”

³⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa guguna manqat-te, Mbumbukiam áv genein nqægo, ‘No mðezø-ein: Zo mbumbúk.’

³⁵ Ni mízi-nøtén, manqat ndøgo, ta mbuk-te ndøpeawap, unimanqatín. Mbumbukiam-qa Manqat gé-enendák. Mbumbukiam ndigu mbumbuk me:zæb, ti-te ndigu teqa manqat qafakhan.

³⁶ Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo no ndozonø-manqate, ‘qo Mbumbukiam-qá iz qongi:wát’, no qæ-ein, av nqægo, no Mbumbukiam-gē Yø. No Tat ndøveatán neka nqanek manqei-qape-te vøndø-khofotan.

³⁷ No amba matev matønumav tægonin, av noge Tat ndømbøe-poev, yaq ság, zo no ndø-unimanqatiním.

³⁸ Geté no mðematønumatún. Yaq nakémbá. Zo noqa manqat unimanqatin poeveav tozogoat, zo noqa matev matanam zó-unimanqatiním. Yaq zo tøzøté-zøtéz ndøgo, neka mokho vozøndapēm, av nqægo, Tat no mokho-té gunu:gú neka no Tat mokho-té qatu:gú.”

³⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ambá nqawá ginø-møvøinamín. Geté ndego sègezømbo-navøém.

⁴⁰ Taqa zita-te, Yesu nqawa Zoden kea yaq-keoqá genøveséz, ta manqei ndøgo, ma bugukhokhof Zion ezoqa ibøkha iz gezømbe-etoumam. Yaq ndøgo temøqóm.

⁴¹ Yaq ezoqa kopoáv gimøndæ-pindam. Ndigu áv gini-manqatám nqægo, “Zion umingiap matev goneáv. Geté manqat ate ndægo, ngenek ezoqam-qa yaq-te ge:manqatam, unimanqatín.”

⁴² Yaq ndøgo, ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním ndego.

11

Lazales genanim

¹ Ezoqa møndøgoám. Iz Lazalés. Ndego enqoni mbogoám. Ndego tegi sænakheis namba, Meli neka Mata, Betani vemiaiv-té giyagám.

² Ngunuk Meli, tuge anganøm-yo Lazales enqoni qambogoam, ndúgu, tae etet sisip mbomambaqape, Evezóza-qa zenda tokhotapak-te guoqouz neka yaq susu ekeza izum vømbøe-vuogim.

³ Yaq ndigu Lazales-gi sænakheis manqat ndøkhofotvém, Yesu-te, “Evezóza, qoge qafu mbomambaqape, enqoni mbogó.”

⁴ Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego äv gene-eín nqægo, “Nqanek enqoni, løvøte-te gé-ituák. Geté tønefakhán ndøgo, Mbumbukiam-qá iz mé-egá, neka Mbumbukiam-ge Yo, iz kandambaqape vøendáp.”

⁵ Yesu poev kandambá, Mata-te neka tugu namba qawan-te neka Lazales-te.

⁶ Geté Lazales-qa enqoni-qa yaq-te manqat ge-ewag, ndego nakhamas-te okhoeáv ti-te. Geté ta manqei-te ndøgo, ma ge-goam, khøuwa menas nøme, møndø-qovezám.

⁷ Taqa zita-te, ndego ekeza paev ezoqam, äv gezømbe-eín nqægo, “Nqawa Zudia plovins-té qazinø-qaván, Lazales bizimø-ometam.”

⁸ Geté tegi paev ezoqam gimbo-qavøinam, “Nøméndim ezoqam. Nømønqei qagoam, ezoqa qo ambá nandí gini-pouqabemín ndøgo, vølaqabemín. Gè, qo unimanqatín, veseze-qa qógo?”

⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “Paveat kopo-te, khøuwa iziz tuélv nqambøigu. Gekha ezoqám ndego, paveat-te te-okhoat, ndego kopømba mbaín tekhaotav, vøbøiäv. Zapa ndøgo, paveat-qá waev-té genø-okhoát.

¹⁰ Geté gekha ezoqám ndego, bøvun-te te-okhoat, ndego ndøkhaotáv, vøbøiäv. Zapa ndøgo, ndego waev mbaín.”

¹¹ Taqa zita-te, Yesu manqat nøme, äv gezømbe-eín nqægo, “Nigi nøfu Lazales, venanqei ndøbuvít. Geté no nangó qamótiú.”

¹² Yaq tegi paev ezoqam gindu-qavøinam, “Evezóza. Qanimáv. Ndego ndebuvít, yaq ndø-eqeieqei-év.”

¹³ Ndigu até vøe-einim, Yesu Lazales-qa venanqei sømbiam-qa yaq-te mba me:manqaté. Geté ndego teqa løvøte-qa yaq-té gene-ein.

¹⁴ Yaq Yesu manqat ndaføyamba zø-eín, “Lazales møndønánim.

¹⁵ Geté zo zapaya, no khanakanákh, no te namba goneav qagoam. Yaq zo kopømbá, no tønè-unimanqatinim. Geté, ság. Ndakin ziniáv te-te.”

¹⁶ Yaq Tomas, iz nøme gimbo-akhaemam, qaqangeáp, paev ezoqa nøme äv gezømbe-eín nqægo, “Sá bizimuniáv. Yaq sizimú-pakhaén te namba.”

Yesu ndégo, ezoqa løvøte-te ndekhandi:zat neka khandi ndézø-étóam

¹⁷ Yesu Betani vemíav-te gemøfakhan, yaq äv gene-ewág nqægo: Lazales manqei-pakha-te møndø-utøvém. Ndakin khøuwa foa møndømø-navøém.

¹⁸ Yaq Betani vemíav-a, yaq Zelusalem taon, taqa atap khapémbá. Tri kilomita mbá.

¹⁹ Zudia ezoqam kopoáv ginduzav, Mata neka Meli eiv vømøzø-tøkē, tigi anganøm-yo gezømbe-nanim.

²⁰ Mata gu-ewag, av nqægo, Yesu ngégeäv, yaq nakhoa-té gunøwáv. Yesu mbøeqatáz. Geté Meli khoev-té gunoqotám.

²¹ Yaq Mata Yesu gumbo-ein, “Evezóza. Qo amba nqanek toqogonin, yaq noge anganøm-yo, ambá gé:nanimák.

²² Geté no møtenøtén, até ndakin-a, qo Mbumbukiam andē gekha mē toqombo-viam, ndego ndøqa-etoám.”

²³ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Qoge anganøm-yo nango ndøkhandi:v.”

²⁴ Yaq Mata gundu-ein, “No møtenøtén. Vaev khøuwa-te, løvøte ezoqam

tikhandi:z, até ndegó-a, tékhandí:v.”

²⁵ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ezoqam nó, ezoqa lóvøte-te nqækhandiz:at neka khandi nqázø-étóám. Gekha ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego géyagét, oskia ndego tenanim.

²⁶ Neka gekha ezoqám ndego, ndeyage neka no ndē-ūnimānqātināt, ndego génanimák. Gê, qo nqānek moqó-unimanqatin?”

²⁷ Yaq ndugu gundu-qavøiu, “Evézøza. No mõe-unimanqatín, av nqægo, qo Mesayá. Mbumbukiam-gé Yó. Qo ndégo, Mbumbukiam manqat ge-ein, av nqægo, nqānek manqei-qape-te tendo-khofotav.”

Yesu Lazales-qa gevin

²⁸ Mata nqānek manqat gumu-ein, yaq tugu namba qawan-té gunøqaván, Meli, manqat vømømbø-ein. Sègemo-voá, gumbo-ein, “Nømendim ezoqam mõndø-geavín. Ngégó nqānek. Qoqa ndøbeváp.”

²⁹ Meli nqānek manqat gu-ewag, yaq ndugu até gundigu, gè-itán, te-te vøwav.

³⁰ Yesu vemia v moko-te fakhaneav ndøgoám. Ndego zua ndo-goám, ma Mata gumiqat.

³¹ Ndigu Zu ezoqa nøme, Meli namba khoev-te gigoam, eiv gimbo-tøkeam, gi-ometam, av nqægo, ndugu nakhamas-te gu-itan, vøfakhan, yaq ndigu gèmo-paevém. Ndigu até vøe-einim, manqei pakha-tè gunømā. Gemøvín.

³² Meli Yesu-te gumufakhan, gu-omet, yaq teqa zenda tokhotapak-te, ekeza kha, manqei me-láváo, vømbo-ein, “Evézøza. Qo amba nqānek toqogonin, yaq noge anganøm-yo ambá génanimák.”

³³ Yesu Meli gu-omet, gu-eivam, neka ndigu Zu ezoqa nøme, namba gi-geavun, vø-eivumam, ndego mbøni mbonqosøgím, tanakh vøzøgo.

³⁴ Yaq gezøbevap, “Zo ndego gekham-tè qazomø-otøvem?”
Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Evézøza. Bíziniáv, vømøqei v.”

³⁵ Yaq Yesu gèvín.

³⁶ Yaq ndigu Zu ezoqam, āv gini-einim nqægo, “Ndæ! Ndego kuku kandambá qambogoam te-te.”

³⁷ Geté ezoqa nøme āv gini-einim nqægo, “Ngenek, ndego bøi waev mbain ezoqam ndøkhakheinøvem. Yaq gè, kopømba mbaín, Lazales amba tekakheinøvemín? Yaq ndego ambá génanimák.”

Yesu Lazales lóvøte-te gekhandiv

³⁸ Yesu manqei-pakha-te gemefakhan, mbøni kandambaqape, nangó qanømo-nqosøgim. Ta manqei-pakha ndøgo, køi nqá. Mboqog mbaqambaqa-qapè gini-tokavám.

³⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “Mbaqambaqa-qape vø-qambesømém.”

Geté Mata, ndugu lóvøte ezoqam-gu sævømiu, gundu-ein, “Evézøza. Vøvanq unimè-soqá. Ndego khøuwa mõndømo-foa-éz, manqei-pakha-te ngu:gu.”

⁴⁰ Yaq Yesu gumbo-ein, “No mõtaqa-ein. Toqo-unimanqatin, yaq Mbumbukiam-qa bazaføgakh-qape qóqei v.”

⁴¹ Yaq ndigu ezoqam até gindigonem, mbaqambaqa-qape vø-qambesømem.

Yaq Yesu ová genøqán. Yaq āv gene-ein nqægo, “Tát! No ike kandambá qo-te. Qo noqa manqat, mõqo-ewág.

⁴² No mõtenøtén, qo noqa manqat oskia qøyogé. Geté no nqānek manqat ti zapaya nginik qate-manqatè, ezoqa ewaqape ngiwaniap. Nginik tiabiti-unimanqatinim, av nqægo, no qo qotøndo-khofotán.”

43 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq kandambaqapé møndæ-akhá, "Lázales. Mòqotøndo-fakháq!"

44 Yaq ngenek ezoqam, genanim, sègendo-fakhán. Teqa zenda lou geagim nonqo neka zenda tokhotapak-te, ndabua até gembøe-løvøtupám, neka kawa-te vømbø-løvøtupam.

Yaq Yesu ezoqa áv gezømbe-eín nqægo, "Ndabua nandav, vømbo-nqovozømém, bēwaw."

Yesu ande gimbøe-voqoem

(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Ndigu Zu ezoqam, Meli-te gindupia, yaq matev giqeivim, Yesu gematanam, ndigu ezoqa kopoáv, gé-unimanqatiním.

46 Geté ezoqa nøme, Felisi ezoqam-té ginøzáv, Yesu-qa matev-qa yaq-te, emanqat vømøzø-votot.

47 Yaq Felisi ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, Zu megetapak nøme ndøpisám. Manqa ndø-ovøemém. Yaq áv ginibondát nqægo, "Gekhā zígønēm? Ngenek ezoqam, umingiap matev khápumu-khouwév, ngematanam.

48 Sa tizimbo-taket, matev av nqægo sa tegot, yaq ezoqa ewaqape gé-unimanqatiním ndego. Yaq Lom megetapak, Mbumbukiam-qa khoev géngi:nám neka manqei vønimbí-viním."

49 Yaq ti mokho-te ndigu, ezoqa kopo, iz nqamboqo Kayafas, ndego ta viav-te ndøgo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gegoam, ndego áv gene-eín nqægo, "Ge zó, matavap mbáfn?

50 Mozombó-matøvemem? Qanimav ndøgo, ezoqa kopo tenanim, ezoqa ewaqape zapaya, ambá ndøgo, ni ezoqam ate nqazi:gu, sa tizimu-nasinim."

51 Kayafas nqanek manqat ge-ein, ndego ambá av nqægo, yakhapus mbá sege-matøvēm. Geté ndego Mbumbukiam-qá manqat ndøveáz. Zapa ndøgo, ta viav-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Yaq nakémbá, ndego av ge-ein nqægo, Yesu Zu bawan-ak zapaya mē:naním.

52 Geté unimanqatín, Zu ezoqam zapaya mbá mbá. Geté até ti zapaya ndigú-a, Mbumbukiam-gi nakheis ate ndi:gu, manqei-manqei vinivinímba ndindu-yageapet. Yaq até ndigú-a, tiabiti-tøkuaném, vømø-kopoēz.

53 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu megetapak voqoe ndøngazém, av nqægo, Yesu gēlaēm.

54 Yaq nakémbá, Yesu Zudia plovins-te, kha sekemba vøndæveáv. Geté Eflaim vemlav-té genøwáv, ndøgo leg-av manqei avønin-te ndøgo. Yaq ekeza paev ezoqam namba, ndøgo tiyagám.

55 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape, avønín qagoám. Yaq ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-té ginøqavát, Mbumbukiam-qa bøi-te, é-betø-ndaføyamba-ez, tiqa khøuwa kandambaqape nonqo, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein.

56 Yaq ndigu Yesu-qa ndøvawát. Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gimøvabat, ndigu áv ginibondát nqægo, "Av khazøté-matavap? Ndego petøndéwāv penømakhaya, nqanek møvøna kandambaqape-te?"

57 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, ezoqa manqa é-møndøzømbo-løvuá, av nqægo, gekha ezoqám ndego, te-otev, Yesu ákenégo, bēzø-eín. Zapa ndøgo, ndigu Yesu møvøiwat-qa mbogoám.

12

*Meli tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz
(Met 26:6-13; Mak 14:3-9)*

¹ Khøuwa siks mba mu-ewabám, Pasova khøuwa kandambaqape. Yaq Yesu Betani vemiaiv-té genøwáv. Betani vemiaiv ndøgo, ma Lazales geqotam, ndego løvøte-te gekhandi.v.

² Yaq qakhagus ndøgo, Yesu zapaya, lou ndøkhakheinømém. Mata ndøyogím, lou. Ezoqa nøme, Yesu namba lou loge-te giqonavam, Lazalés.

³ Yaq Meli até gundigu, Yesu-té gunøwáv, botol-qase tae et sisip mbomambaqape, fia kandambaqape, vøndøndap, yaq Yesu-qa zenda tokhotapak-te sasa mo:qouz. Yaq ekeza izúm gumbøe-vuogím. Taqa sisip gò:yát. Khoev-qape ùnime:-gutáv.

⁴ Yaq Yesu-ge paev ezoqa kopo nøme, Zudas Iskaliot, ndego vaev sa gembo-gambun, áv gene-eín nqægo,

⁵ “Nqanek tae et fia kandambaqape, ambá ziwi:mín, moni mokho tri andled vizi-qasemín. Yaq moni ndigu, ambá gigiap-av ezoqam zizø-etoamín.”

⁶ Ngenek nqanek manqat ge-ein, ambá av nqægo, gigiap-av ezoqam me:goám. Geté zapa ndøgo: Ndego aqona ezoqam. Yesu neka tegi paev ezoqam-gi moni, ndégo tembo-kewagám neka nøme sége-nøzøzoín, ekezan nonqo.

⁷ Geté Yesu gembo-ein, “Sègembo-iváv, ngunuk. Ei mbá guni-matanám. Nqanek tae et sisip mbomambaqape gugeatam neka noqa kha-te vø:qouz, ngunuk no otønat nonqo me:khakheinømbém.

⁸ Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zøtè-yageapát. Geté no namba, oskia zì:yageák.”

Lazales gimbo-voqem

⁹ Zu ezoqa bawan-qape giyogem av nqægo, Yesu Betani vemiaiv-té gegø, yaq ndigu tinøzáv ndøgo. Ndigu ambá av nqægo, Yesu zapaya mbá gini-apát, geté ndigu até Lazales omete-qa ndøgoám, ndego Yesu løvøte-te gekhandi:v.

¹⁰ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek matev giqevim, ndigu áv gini-voqoém nqægo, “Até Lazalés-a, bízilaém.”

¹¹ Zapa ndøgo, Lazales zapaya, Zu ezoqa kopoáv, Yesu-té ginønøzáz, ndego vø-unimanqatínim.

*Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on
(Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)*

¹² Yaq khøuwa nøme qandopave, ezoqa bawan-qape Pasova khøuwa kandambaqape-te gindupindam, áv giniyogém nqægo: Yesu Zelusalem taon-té gendowáv. Avønín géfakhán.

¹³ Yaq ndigu epek ndø-upøgím, vømbøe-qatøzem. Yaq áv gini-akhaemát nqægo, “Hosána! Iké: Mbumbukiam-te. Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav, ngenek Izlael ezoqam-ge kawa.”

¹⁴ Yaq Yesu donki ndakinak ndø-omét. Yaq zita-té gembøeqóm, sasa ndøwav. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, é-møndo:-eín, av nqægo,

¹⁵ “Zayon ezoqam. Zo møe ndøgø, zo ezoqam, Zelusalem taon-te ndozoy-age. Ngé! Zoge kawa ngegeav. Donki ndakinak-qá zita-té gonoqotáv.”

¹⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu donki-qa zita-te, Zelusalem taon-te gewav, tegi paev ezoqam nqanek manqat-qa mokho zøtezateáv. Geté vaev-te, Yesu iz

kandambaqape gendap, yaq tinizotéz ndógo, nqanek manqat, Yesu-qa yaq-té qane-peaupám. Yaq ezoqa Yesu áv timbøe-matønómém, av Mbumbukiam-qa Manqat bugukhokhof qæ-ein.

17 Ndigu ezoqa kopoav, Yesu gi-ometam, Lazales gembo-akha, ndego manqei-pakha-te gegoam, neka løvøte-te vøkhandi:v, ndigu nqanek emanqat sège-vøndazát.

18 Yaq nakémbá, ezoqa kopoav-qape nakhoa-te gizav, Yesu vømbøe-qatøzem. Zapa ndógo, ndigu nqanek umingiap matev-qa yaq-te, møndøyogém, Yesu gematanam.

19 Yaq Felisi ezoqam ekeza mokho-mba, áv ginibónd nqægo, “Ndæ, zotéqeivím? Ni ezoqa Yesu-qa yaq-te qazizømbi-khafen, kopømba mbáin. Ezoqa ewaqape sègembo-pavét.”

Bawan vini-ak, Yesu omete-qa gigoam

20 Ndigu ezoqam-qa mokho-te, Zelusalem taon-te gi-apat, Pasova khøuwa-te Mbumbukiam-qa iz timø-eqanem, Glik ezoqam møndøgoám.

21 Yaq ndigu Filip-té ginøzáv, ndego Betsaida vemiy-ak, ndøgo Gelili plovin-te, vømbø-einim, “Khanánqa. Ni ambá manqat nimbo-einimín, Yesu.”

22 Yaq Filip Endlu-té genøwáv, vømømbø-ein. Yaq ndigu ezoqa menas, sasa ndøzav, Yesu vømømbø-einim.

23 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Qanimáv. Khøuwa iz møndøndáp. Mbumbukiam avønín, iz kandambaqape mbó-etoám, Ezoqam-ge Yo.

24 No unimanqatín nqazø-manqate. Wit nanga, manqei-te bøiazaneav tøgoat neka pakhaezateav vøgoát, yaq yakhapus mbá segégoát. Geté tipakhaez, yaq nanga ndóviám. Kopoáv.

25 Gekha ezoqám ndego, yage-te møqæ tømboyat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqám ndego, nqanek manqei-qape-te, ekeza yage zita te:wua, ndego miavmiav ndøgeatát.

26 Gekha ezoqám ndego, noqa sasae gone-qa ndego, ndego no bønøpáev. Yaq ma no tøtegoat, até ndegó-a, gégoát. Gekha ezoqám ndego, noge sasae ezoqam teogoat, ndego noge Tat, iz kandambaqape mbó-etoám.”

Yesu ekeza løvøte-qa yaq-te gezømas

27 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “No nófofogeapét. Matavap genømbukiambøpét. Gè, no gekha manqat nó-ein? Ndógó? ‘Tát! No vøkhandi:n. Nqanek viniv-qape benøfakhán.’ Geté áv taoká! No nqáneq qategeavún. Khøuwa eqeieqei møndøndáp.

28 Tát! Qakeza iz vø-eqá!”

Yaq yan-te nqo:go, manqat ndofakhán. Av qane-ein nqægo, “No nøkeza iz, møe-eqá. Yaq no nangó qatø-eqá.”

29 Ezoqa ewaqape, ta manqei-te ndøgo giwaniapam neka nqanek manqat vøyogem, nøme áv gini-einim nqægo, “Ndand ndønqøz.” Geté nøme gi-einim, “Enzol ezoqam, manqat mbo-ein.”

30 Yaq Yesu gendo-ein, “Manqat nqanek, yan-te qandovis, ambá av nqægo, no zapayá qane-manqatám. Geté zo zapayá qane-manqatám.

31 Ndakin Mbumbukiam manqei-qape ezoqam gégevezó, neka ndego manqei-qape kawa ezoqam, Saitan, vø-ogiú.

32 No manqei-qape-te nqægo, ti-eqanonam, yaq no ezoqa ewaqape nókhatób, no-te.”

33 Yesu nqanek manqat ge-ein, tenezomás ndógo, ndego ande āv kenénanim.*

34 Yaq ezoqa ewaqape gindu-einim, “Mozes-qa guguna manqat, ni qeiyo-em, āv qaninómánd nqægo, Mesaya ndego miavmiav ndóyagát. Yaq ge qó, gekha zapá, qo av ndoqote-manqate nqægo, Ezoqam-ge Yo gēnanim? Neka gé, ndego Ezoqam-ge Yo, gekha ezoqám?”

35 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Waev, zo mokho-te khøuwa nøme khapémbá tøgoat. Zo ndakin waev zua nandazømbego, yaq waev-té qanø-okhó. Soqain ndógo, zo bøvun tøgutaz. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, bøvun-te tema, ndego gé:-otevák, ande āv kenéma.

36 Ndakin waev zua ndógó, zo namba. Yaq nakémbá, vø-unimanqatinim, nqanek waev, yaq até zó-a, vozó-waev-ezoqam-éz.”

Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq gēwáv. Gēpeó, ezoqam-te.

Ezoqa kopoáv, Yesu unimanqatinteáv

37 Yesu ezoqa ewaqape-qa bøi-te, umingiap matev vinivinimba kopoáv gematønumam. Geté até ndógó-a, ndigu unimanqatinteáv ndego.

38 Nqanek matev tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tabete-unimanqatin, tege manqa vevezam ezoqam Aezaya gepeawam. Ndógo āv qane-manqaté nqægo,

“Evézøza. Manqat ndógo, ni qati-zømesimam, gekha ezoqā ndó-unimanqatin? Neka gekha ezoqā ndómátøvem, av nqægo, nqanek matev kandakanda,

Mbumbukiam ndømatanám?”

39 Ezoqa kopømba mbain, Yesu gé-unimanqatinim. Taqa yaq-te, Aezaya manqat nøme āv gene-ein nqægo,

40 “Mbumbukiam bøi møndøzø-gutám, neka mbøni vøzøtok.

Yaq nakémbá, ndigu kopømba mbain, bøi ti:qeivat

neka tiqa mbøni-te, kopømba mbain, mokho timbo-ndapemat,

neka ndigu kopømba mbain, no-te tinduzav, neka no ndigu vøe-khakheinøvēm.”

41 Aezaya nqanek manqat, Yesu me-ein. Ndego é-møndo:qeiv, av nqægo, Yesu iz kandambaqape ndóndáp.

42 Ezoqa kopoáv, ndigu Yesu unimanqatinteáv. Geté até Zu mege-tapak mokho-té-a, nøme møndø-unimanqatinim. Kopoáv. Geté ndigu gèkhonoumám. Ndigu manqat bavokho einiáv, av nqægo, Yesu-té ginønøzáz. Zapa ndógo, ndigu Felisi ezoqam-te møe ndógoám. Soqain ndógo, ndigu tiqa guligulim-te tizømbe-khafen.

43 Ndigu iz kandakanda, ezoqam-te ndape-qa ndógoám, ambá ndógo, Mbumbukiam-te.

Ezoqa manqa ovøyam-te tø-ab, nqáneq, Yesu-qa manqat

44 Yaq Yesu sa manqa ndøyám. Av gene-ein nqægo, “Gekha ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego ambá av nqægo, no mba ndø-unimanqatināt. Geté ndego até ndegó-a, no gendo-khofotan, nde-unimanqatinát.

45 Neka gekha ezoqám ndego, no ndenømende, ndego até ndegó-a, no gendo-khofotan, nde-omété.

12:33 12:33 Zion 19:6 * 12:33 12:33 Ndógo tene-ein, tae mutui-te ti-eqeinam, vøtøkewēm. 12:34 12:34 Psa 110:4; Isa 9:7; Dan 7:14 12:35 12:35 Zion 8:12 12:36 12:36 Ef 5:8 12:38 12:38 Isa 53:1 12:40 12:40 Isa 6:10 12:41 12:41 Isa 6:1 12:42 12:42 Zion 9:22 12:43 12:43 Zion 5:44 12:45 12:45 Zion 14:9

⁴⁶ No waev nogeavún, nqanek manqei-qape-te. Yaq gekha ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego bøvun-te sekemba géyageák.

⁴⁷ Gekha ezoqám ndego, noqa manqat ndeyoge, gete o-mba ndapeav ndógo, no ndego manqa ovøyam-te nóveák. Zapa ndógo, no ambá ta zapaya ndógo, tótegeavún, manqei-qape ezoqam manqa ovøyam-te tæ-ab. Geté no ndigu khandi:zat-qa nogeavún.

⁴⁸ Gekha ezoqám ndego, no ndesanqana neka noqa manqat o-mba ndapeav ndego, matev ndógó, ndego manqa ovøyam-te tóve. Ndego vaev khøuwa-te, manqa ovøyam-te, nqánek qávé, manqat no nqæmanqate.

⁴⁹ Zapa ndógo, manqat ndógo, no qate-zømesimam, ndógo ambá av nqægo, noqa matavap-tê qando-fakhatê. Geté manqat, Tat nøløvuát, ndego no gendo-khofotan, no gekha manqat banø-ein neka ezoqa batê-zømesim.

⁵⁰ Neka no mōtenōtén, manqat ndógo, no manqa genø-løvua, tōte-zømesim, zo khandi miavmiav zó-etoám. Yaq nakémbá, gekha manqát ndógo, no nqate-manqate, no áv qate-manqaté, av Tat genømbe-ein.”

13

Yesu ekeza paev ezoqam, zenda tokhotapak gezøsunguz

¹ Pasova khøuwa kandambaqape, avønín qagoám. Yesu é-møndæ-otév, teqa khøuwa mōndø-fakhān. Ndego nqanek manqei-qape, avønín gé-iváv, Eve-te vōwāv. Ndego kuku mbogoám, ekeza ezoqam-te, nqanek manqei-qape-te. Yaq ndakin ndego áv genezømás nqægo: Teqa kuku kandamba tantáv.

² Khagus, Yesu ekeza paev ezoqam namba, lou gilog, Zudas, Saemon Iskaliot-ge yo, nqova soqaqape matavap é-møndømbo-etoám, av nqægo, Yesu segembø-qambūn.

³ Yesu mōndæ-otév, Eve matev ate ndægo, teqá zenda-té genóvé. Neka ndego mōndæ-otév, Mbumbukiam-té gendowáv, neka yaq nango Mbumbukiam-te vøvesēz.

⁴ Yaq Yesu até gendego, lou loge-te geqotam, gè-itán, ndabua mumat go-uzam, gèkhofá, neka ndabua susu vuogim nonqo, bøndim-te vøløvøen.

⁵ Qamømbøeva ndógo, ndego ndis-te ibøkha ndóqóuz, tegi paev ezoqam-qa zenda tokhotapak sunguzam vøngaz, neka ndabua bøndim-te qambo-løvøetam, susu sasá zømbe-vuogim.

⁶ Yaq Saemon Pita-te gendowav, ngenek Yesu áv gembø-eín nqægo, “Évézøza. Qo ezoqa kandambaqapé. Kopømba mbaín, noqa zenda tokhotapak toqosunguz.”

⁷ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo ndakin mokho ndapeáv, matev no nqæmatønumit. Geté vaev-te ndóqome-qatég.”

⁸ Yaq Pita gendo-ein, “Kopømba ùnime-mbaín, zenda tokhotapak toqonø-sunguz.”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No qoqa zenda tokhotapak sunguziav tøgoat, yaq qo kopømba mbaín, noqe ezoqam toqogoat.”

⁹ Yaq Saemon Pita gendo-qavøiu, “Évézøza! Av tægoat ndægo, yaq qo zenda tokhotapak mba qonø-sunguzák, geté até lou geagim nonqó-a neka kawa voqonø-sunguz.”

¹⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gekha ezoqám ndego, tekhuakua, teqa kha ate ndægo bæbæés. Ndego kha nango gésunguzák. Geté zenda tokhotapak mba ndósungúz. Até zó-a, bæbæés. Geté ezoqa ewaqapé mbá.”

11 Yesu é-mòndæ-otév, gekha ezoqām ndego, sa temboqambun. Yaq nakémbá, av ge:-ein nqægo, “Ezoqa ewaqapē mbā, bæbæs.”

12 Yesu tiqa zenda tokhotapak gumusunguz, yaq ndabua mumat go:-uzam, gekhofa, nqawa tène-úz, vōqom, ma geqotam ndōgo. Yaq gezøbevap, “Zo mokho mozombó-ndapem, no ndakin matev qazø-matønumat?”

13 Zo no ‘Nømendim ezoqam’ neka ‘Evezøza’ zonø-akhayám. Yaq ndōgo qanimáv. Zapa ndōgo, no unimanqatín, zoge nømendim ezoqám neka zoge Evezøzá.

14 No zoge Evezøza neka zoge nømendim ezoqam nqægo, zenda tokhotapak qazø-sunguzat, yaq até zó-a, zo yaqyaq-a zenda tokhotapak zósunguzumát.

15 No matev mōtezømás. Yaq até zó-a, matev kopo zómatønumát, av no qazømbe-matanam.

16 No unimanqatín nqazø-manqate. Sasae ezoqam, ekeza kawa ezoqam gélvuák. Neka u-anim, ma gélvuák, ndego ezoqam, ma gende-khofotav.

17 Ndakin zo mōzøte-zøtéz, taqa yaq-te. Zo áv tøne-matanám. Yaq zo khanakhanakh-us zógoát.

18 No ambá av nqægo, zo ezoqa ewaqape nøte-manqatē. No mōtenøtén, ndigu ezoqam, no qævevesam. Geté manqat ndōgo, Mbumbukiam-qa manqat-te nqapeawap, tåbete-unimanqatín, av qæ:-ein nqægo, ‘Ndego ezoqam, lou namba qatilogat, sègenø-qambún.’

19 Ndakin, nqanek matev fakhaneav ndōgo, no é-ndøtezømastét, taqa yaq-te. Yaq matev tøfakhan, zo tøne-unimanqatiním, av nqægo, no ndégo.

20 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme tekható, ndego no qatøndo-khofotav, ndego no ndókhatómb. Neka gekha ezoqám ndego, no tekhatomb, ndego ndégo tékható, ma no gende-khofotan.”

*Yesu tegi paev ezoqam ge-zømas, av nqægo, ezoqa kopo segembø-qambún
(Met 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)*

21 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego mbøni mbová. Yaq ndego manqat ndaføyamba zø-ein, av nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate, zo ezoqa kopo segenø-qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vōvē.”

22 Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq sègewambám. Gø:bevøpém, ndego gekha ezoqám mé-manqate.

23 Ndego paev ezoqa nøme, Yesu kuku qambogoam te-te, ndego Yesu avønin-té geqotám.

24 Yaq Saemon Pita, bøi mba mbokhouwá, av nqægo, “Qombøébevāp, nandev. Gekha ezoqá mé-manqate?”

25 Yaq ndego paev ezoqam, Yesu-té genøsiná, vømbøbevap, “Evezøza. Gekha ezoqám qoté-manqate?”

26 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No lou mbewat, yaf-té qatúgoqóm. Yaq gekha ezoqám ndego, tæmbo-etoam, ezoqam ndégo.” Yaq Yesu até gendego, yaf-te lou mbewat vøuqoqom, Zudas, ndego Saemon Iskaliot-ge yo, sasa mboetoam.

27 Zudas nqanek lou mbewat gendap, yaq Saitan mu:-ón, teqa mokho-te. Yaq Yesu áv gembøe-ein nqægo, “Matev ndōgo, qo matanam-qa ndoqogo, nakhamas-té qanøgó.”

²⁸ Ndigu ezoqa nõme, lou loge-te gigonavam, ndigu mokho ndapeáv, gekha zapá Yesu nqanek manqat gembo-ein.

²⁹ Ezoqa nõme áv gini-matavupám nqægo: Yesu Zudas loge gigiap wi-qa yaq-te abembøe-ein, tiqa khøuwa kandambaqape nonqo, o gigiap-av ezoqam moni etoam-qa yaq-te abembøe-ein. Zapa ndøgo, moni ndégo tembo-kewagám.

³⁰ Zudas nqanek lou mbewat ge:ndap, yaq até gendego, bavokho vøfakhan. Ta khøuwa-te ndøgo, lová.

Yesu guguna manqat ndakinak gezø-løvua

³¹ Zudas ge-ivav, gewav, yaq Yesu áv gene-ein nqægo, “Ndakin Ezoqam-ge Yo, iz kandambaqape ndøndáp. Neka te mokho-te, Mbumbukiam iz kandambaqape vøndáp.

³² Mbumbukiam Ezoqam-ge Yo-qa mokho-te, iz kandambaqape tendap, yaq ndego até Ezoqam-gé Yó-a, iz kandambaqape mbó-etoám. Unimanqatín, ndego iz kandambaqape, avonín é-ndømbo-etoám.

³³ Nogi nakheis. No ndakin khøuwa khapímbá, zo namba tøtegoat. Zo no ambá ndøznømbe-vawém. Geté, av Zu megetapak qazømbe-ein, no zo manqat kopó, áv tæzømbé-ein, ‘Zo kopømba mbain tozotøndo-zav, ma no nqatema.’

³⁴ No zo ndakin guguna manqat ndakinak nõzø-løvúa. Manqat nqánek: Zo kuku yá bezøgó, yaqyaq-a. Av no kuku qanømbe-goam zo-te, yaq até zó-a, zo kuku áv tabezømbe:gó, yaqyaq-a.

³⁵ Zo kuku tøzøgoat, yaqyaq-a, yaq ezoqa ewaqape segézøté, av nqægo, zo nogi paev ezoqám.”

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam (Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Saemon Pita Yesu gembobevap, “Evézøza. Gê, qo ákhoqotéma?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No ma nqatema, qo ndakin kopømba mbain, toqonøndo-paev. Geté vaev-te, qo qonøndó-páev.”

³⁷ Yaq Pita gembobevap, “Evézøza, gekha zapá, no kopømba mbain ndøgo, qo ndakin tøtaqando-paev? No notónaním, qo zapaya.”

³⁸ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gê, qo unimanqatín qotó-naqaním no za-paya? Av taoká. No unimanqatín nqataqa-manqate, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawám.”

14

Mbumbukiam-te, nakhoa Yesu

¹ Yaq Yesu manqat nõme gezø-ein, “Zo mbøni bezøvá. Geté zo Mbumbukiam zó-unimanqatiním. Neka até no-á, vø-unimanqatiním.

² Noge Tat-qa khoev-te, kougiap kopoáv. Amba mbain tømgonín, no av nqægo ambá nõzømbé-einák. Yaq no tømamá ndøgo, zo khoev nomøzø-khakheinám.

³ No tænav ndøgo, khoev vømøzø-khakheinám, yaq nango ndøtøndo-veséz, zo vøekhatøb, nõkezan-te. Yaq até zó-a, tønégó, ma no tøtegoat.

⁴ Zo nakhoa mõzøte-zøté, ndøgo ndølowe, ma no tømema.”

⁵ Yaq Tomas gembobevap, “Evézøza, ni nõtenateáv, ma qo toqotema. Gê, ni nakhoa áv khatinøten?”

⁶ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nakhoa, nó. Neka unimanqatin, nó. Neka khandí, nó. Ezoqa no mokho-te mbá, gindúzáv, atema Tat-te. Nakhoa nøme mbaín.

⁷ Zo no qazøte-zøtez, yaq zo até nogé Tát-a, ndøzøte-zøté. Até ndakín-a, zo mðzøte-zøté. Neka zo ndego mðzo-ometám.”

⁸ Yaq Filip gembo-ein, “Evézøza. Ni ambá Qave qoti-nømandín. Ság, nqanek.”

⁹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Filip. No nupøkán mbá, zo namba nqaziyage. Yaq gé, qo no qateqateáv? Gekha ezoqám ndego, no genømend, ndego Tat ndø-omét. Gekha zapá, qo no ndoqonø-manqate, av nqægo, ‘Ni ambá Qave qoti-nømandín?’

¹⁰ Gé, qo unimanqatinteáv, av nqægo, no Tat-qā mokho-tē qatu:gū neka ndego Tat, no mokho-tē gunu:gū? Manqat ndøgo, no nqazø-manqate, no ambá av nqægo, nøkeza matavap-tē qatø-manqatē. Geté Tat musasaeát, ndego noqa mokho-te ngu:gu.

¹¹ Zo no vø-unimanqatiním, no zo av nqazømbe-manqate nqægo, no Tat mokho-tē qatu:gū, neka ndego Tat, no mokho-tē gunu:gū. Geté zo nqanek manqat unimanqatinteav tøgoat, zo tøzøté-unimanqatiním ndøgo, no matev nqæmatanam.

¹² No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego matev āv gené-matønnumát, av no nqate-matanam. Unimanqatín. Matev ndøgo, tematønnumat, ndømø-løvuuám, av matev no nqate-matanam. Zapa ndøgo, no Tat-té qatømá.

¹³ Yaq gekha matēv ndøgo, zo noqa iz-te tozo-viømemat, no ndæmatønnumát. Yaq ndøgo, Yo mokho-te, Tat-qa iz tåbete-egawát.

¹⁴ Unimanqatín. Gekha matēv ndøgo, zo noqa iz-te tozotøndo-viømemat, no ndæmatønnumát.”

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

¹⁵ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo kuku tøzøgoat no-te, yaq zo noqa manqa løvuat manqat ndøzombo-pavát.

¹⁶ No Tat ndæmboviám. Yaq ndego zo tøke ezoqam nøme zø-etoám. Yaq ngenek zo namba mé:yagát, miavmiav.

¹⁷ Ngenek tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé. Ndego unimanqatin manqat mba ndømanqaté. Manqei-qape ezoqam, kopømba mbaín, tindafem. Zapa ndøgo, ndigu ndego ometupáv neka ndego zøtezteáv. Geté zo ndego mðzøte-zøté. Zapa ndøgo, ndego zo namba me:gó neka zo mokho-te até gú:goát.

¹⁸ No tænav, no ambá av nqægo, zo andē loundik me nøtézuavā. Geté no nango ndøtøndoqaván, zo-te.

¹⁹ Khapé gé-auwamák. Yaq manqei-qape ezoqam no nango genømendamák. Geté zo no ndøzo-nømendát. Zapa ndøgo, nø tæyagat, yaq até zó-a, zo ndøzoyagát.

²⁰ Ta khøwa-te ndøgo, zo tøzøté-zøté ndøgo, no Tat-qā mokho-tē qatu:gū neka zo no mokho-tē qazotu:gū neka zo no mokho-tē qatu:gū.

²¹ Gekha ezoqám ndego, noqa guguna manqat te-ewagat neka vømbópavát, ezoqam ndégo, kuku ndømbogo no-te. Neka gekha ezoqám

ndego, no-te kuku ndømbogo, noge Tat kuku te-te. Neka até nó-a, kuku te-te. Neka no ndego, nøkezan-qa yaq-te, nombó-vøndøyám.”

²² Yaq Zudas gembo-ein, (ngenek Zudas teoká ndego, Zudas Iskaliot), “Evézøza, gekha zapá, qo ni qakezan-qa yaq-te toqoni-vøndøyam, geté manqei-qape ezoqam qozø-vøndøyamāk?”

²³ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha ezoqám ndego, no-te kuku tømbo goat, ndego noqa manqat o-mba mbøéndapát. Yaq noge Tat kuku mbógoát te-te. Yaq ni nitøndú-niáv, te namba vøtíqóm.”

²⁴ Geté gekha ezoqám ndego, kuku mbain tøgoat no-te, ndego noqa nømendim manqat, o-mba gó:ndapeák. Nqanek manqat zo nqazoyoge, ndøgo ambá av nqægo, nøkeza manqát, geté ndøgo Tat-qá manqát, ndego no gendo-khofotan.

²⁵ No nqanek manqat, tæzømbe-eín ndøgo, ate av-té, no zo namba nqate:go.

²⁶ Ndego tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqape, ndego Tat noqa iz-te tendo-khofotav zo-te, ndego zo matev ate ndægo gé:zømesimát neka matavap vøzø-mboqoyát, manqat ate ndægo, no qazø-manqatam.

²⁷ No mbøni bøiv matev nøzø-iváv zo-te. Noqá mbøni bøiv matév. Mbøni bøiv matev ndøgo, tæzø-etoam, viní. Av taoká, av manqei-qape ezoqam ndizømbe-etoam.

²⁸ Zo manqat mðzonø-yogém, no qazø-ein, av nqægo, ‘No nø má. Geté no nango ndøtøndo-veséz zo-te.’ Zo amba kuku tøzøgonin, no-te, yaq zo ambá khanakhanákh, no Tat-te nqæma. Zapa ndøgo, ndego no møndø-løvumbám.

²⁹ Matev okhokho-té qanófakhán. Geté no ndakin é-bazømbe-eín. Yaq matev tøfakhan ndøgo, zo tønè-unimanqatiním.

³⁰ No zo namba, manqat kandakanda nøme nómanqateák. Zapa ndøgo, nqanek manqei-qape-ge megeat ezoqam, Saitan, ngégeav. Ndego kopømba mbain, no tetømbuno.

³¹ Geté manqei-qape ezoqam, tñabiti-zøtéz, av nqægo, no kuku Tat-te. Yaq nakémbá, no matev ate nqægo, äv tøtégót, av ndego no manqa genømbe-løvua.

Mā. Biziniáv. Nqane manqei bizi-ivøvé m.”

15

Yesu ndego waen táe, ni tangtáng

¹ Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme, äv gezømbe-eín nqægo, “No unimanqatin waen táe, neka noge Tat, waen khæ keoge ezoqám.

² Gekha tång ndøgo, no-te nqago, nanga vi:mav ndøgo, ndego géqóg. Geté tang ndøgo, nanga qavi:matun, tang-qasis qapakhapakhawamin, gemøkuiamín. Ndego tenegoatún ndøgo, yaq tang ndøgo, tåbete-eqeieqei neka nanga kopoav betøviam.

³ Zo mðzo-eqeieqei-éz. Noqa nømendim manqat mokho-té, zo qate-zømesimam, tøzøte-eqeieqei-éz.

⁴ Zo no mokho-te até vøugú, yaq no zo mokho-te oskia nøtúgoát. Tang kopømba mbain, ekezan mba nanga tøviam, geté tæ-te tøbunøzupit. Zo até kopó. No mokho-te goneav tozogoat, zo kopømba mbain, mokho tøzøfakhan.

⁵ No waen taé, neka zo tangtáng. Gekha ezoqām ndego, no mokho-te tu:goat neka no te mokho-te vøtugoāt, ndego mokho kandambá tømbo-fakhan. Zo no namba bunøzeav tøgoat, zo matev-qase kopømba mbain, tozomatønumat.

⁶ Gekha ezoqām ndego, no mokho-te goneav tøgoat, ndego ande tang soqaqape me mé-ogím, vókakavøëm. Tangtang av nqægo gémøvøyám, gøinam-te sasa mønqagím, vólønqotám.

⁷ Zo no mokho-te ate tozotugoat neka noqa manqat zo mokho-te ate vøugoāt, yaq gekha matèv ndøgo, zo poev tøzøgoat, vøviømemát, yaq zo ndøzo-upøgimát.

⁸ Zo mokho kandamba tøzø-fakhanam neka ta mokho-te tøzøte-zømas, av nqægo, zo nogí paev ezoqām, noge Tat iz kandambaqape ndøgo tenéndáp.

⁹ No kuku zo-te, äv qanømbegó, av Tat kuku ndømbøego no-te. Zo até vøugú, noqa kuku matev mokho-te.

¹⁰ Zo noqa manqa løvuat manqat, o-mba tozoto-ndapat, yaq zo noqa kuku matev mokho-te oskia ndøzotu:goāt, ate av-té, no Tat-qa manqa løvuat, o-mba nqato-ndape, neka no teqa kuku matev-te oskia nqatu:gu.

¹¹ No zo nqanek manqat, tæzømbe-manqaté ndøgo: Noqa khanakhanakh zo mokho-te tåbetegó neka zoqa khanakhanakh tåbezømbe-tøtvøyám.

¹² Noqa manqa løvuat nqánek: Zo yaqyaq-a kuku äv tabezømbe:gó, av no kuku nqanømbe:go zo-te.

¹³ Ezoqa zifuap-te kuku kandambaqape tømboagoat, yaq ekeza yage sa tenqonqotav, ti zapaya, teqa kuku matev, ùnime-løvuuám, kuku matev ate ndægo.

¹⁴ Zo nogí nøfuáp, zo manqat tozombo-pavat, no nqazø-løvuat.

¹⁵ No zo ndakin sasae ezoqam, sekemba nøzø-akhayamák. Zapa ndøgo, sasae ezoqam mè:zøtezák, ekeza kawa ezoqam, ande gekha matev me mé:gø. Geté no zo nøfuap nøzø-akhayám. Zapa ndøgo, manqat ate qægoam, Tat-te qæ-ewagam, no zo møte-zømesimám.

¹⁶ Zo ambá av nqægo, no zo zoveatønëm. Geté zo no nøvevesám. Neka no zo tøte-abám ndøgo, zo mokho kandambaqape tåbezømbe-fakhán. Yaq ta mokho ndøgo, ate nonqo tåbetegót. Yaq gekha matèv ndøgo, zo Tat noqa iz-te tozombo-viømemat, ndego segezø-etoumát.

¹⁷ Noqa manqa løvuat manqat zo-te nqánek: Zo kuku yå bezøgó, yaqyaq-a.”

Manqei-qape ezoqam, Yesu-gi paev ezoqam gésanqabát, ate av-té, Yesu gi:sanqawam

¹⁸ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo manqei-qape ezoqam tisanqabat, yaq zo manqa matev nqawá qanø-eimimát, av nqægo, ndigu bugukhokhof no mo:sanqambám.

¹⁹ Zo amba manqei-qape-gi tozogonin, yaq manqei-qape ezoqam, ambá kuku zøgonin zo-te, ate av-té, ekeza ezoqa nøme-te, kuku ndøzømbe:go. Geté zo manqei-qape-gí mbá. No nøvevesám zo, nqanek manqei-qape-te. Yaq nakémbá, ndigu manqei-qape ezoqam, zo gésanqazá.

²⁰ Gémbo-mataváp. No äv qazømbe-ein nqægo, ‘Sasae ezoqam, ekeza kawa ezoqam gélvuák.’ Ezoqa no ngenøgim ginøgoam, yaq ndigu até zó-a, ngenøgim zógoāt. Neka ezoqa, noqa nømendim manqat gi-upøgimam, yaq até zóqá nømendim manqát-a, ndø-upøgimát.

²¹ Ndigu zo nqanek matev ate ndægo, no zapayá gizømbé-matønumát. Zapa ndøgo, ndego ezoqam, no gendo-khofotan, ndigu zøteateáv.

²² No okhoeav tøgonin neka no ndigu manqat einiav vøgonin, ndigu manqa-zapazapa ambá mbaín sègegonín. Geté no mðegeavún neka no ndigu manqat vøzø-ein. Yaq nakémbá, ndigu kopømba mbaín ti-einim, av nqægo, 'Ni manqa-zapa-ús mbá, zapa ndøgo, ni nøtenateáv.'

²³ Gekha ezoqām ndigu, no ndisanqana, ndigu até nogé Tát-a, ndisanqáwé.

²⁴ No ti mokho-te amba matev goneav tøgonin, av bugukhokhof ezoqa goneav qagoam, ndigu manqa-zapazapa ambá mbaín sègegonín. Geté ndigu noqa matev møndø-qeivám. Geté até ndøgó-a, ndigu no sège-sanqambám, Tat namba.

²⁵ Geté nqanek matev tønefakhán ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tabete-unimanqatín, tiqa guguna manqat-te ndøpeawap, av nqægo, 'Ndigu no khokhó sege-sanqambám. Mokho mbaín.'

²⁶ Ndego tøke ezoqam tendowav, no zo-te tøtøndo-khofotav, no Tat-te tægoat, ndego zo mé:zømesimát, noqa yaq-te. Ndego tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé. Ndego Tat-té gendowavín neka unimanqatin manqat mba ndømanqaté.

²⁷ Neka ate zó-a, zo ezoqa noqa yaq-te vøzøté-zømesimát. Zapa ndøgo, zo oskia zogoám no namba, no sasae ande qatengaz, atema ndakin."

16

¹ "No zo nqanek manqat ndøgo tæzømbe-manqaté, zoqa unimanqatin navøpøteav tábezømbegó.

² Zo Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, gizømbé-khafeapát. Unimanqatín. Khøuwa ndømø-fakház. Yaq ezoqa zo løvøte-te ti-abumat, ndigu áv giní-matavupát nqægo: Ndigu Mbumbukiam-qa sasae ndøgøt.

³ Ezoqa matev av nqægo, zapa ndøgo tinígoném, ndigu no mè:zøtezák, neka até noge Tát-a, mè:zøtezák.

⁴ Geté no zo nqanek manqat tæzømbe-manqatám ndøgo, ta khøuwa ndøgo timøfakhaz, yaq zo matavap nango tábezømbe-vesezú, no ande gekha manqat me nøzømbē-manqatam. No zo bugukhokhof manqat einiáv, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, no mðegoám, zo namba."

Nqova Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te

⁵ Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme gezø-ein, "No ndakin nømá. Te-te ndégo tøtømá, no ma gende-khofotan. Geté zo ezoqa kopo no-te bevøpøteáv av nqægo, 'Gé, qo ákhoqotéma?'

⁶ Zapa ndøgo, zo mbøni zøvá, ta zapaya ndøgo, no qazø-ein.

⁷ Geté no unimanqatín nqazø-manqate. Ndøgo qanimáv zo-te, no tænav. Zapa ndøgo, no okhoeav tøgoat, yaq ndego tøke ezoqam gendowavák zo-te. Geté no tænav, yaq no ndego notøndó-khofotáv zo-te.

⁸ Ndego tendowav, ndego manqei-qape ezoqam áv genézømás nqægo: Tiqa matavap soqáin, manqa-zapa neka matev egeieqei neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-qa yaq-te.

⁹ Manqa-zapa-qa yaq-te, ndego te:zømas: Manqa-zapa nqáneq, ndigu no unimanqatinteav ndøgo.

¹⁰ Neka matev eqeieqei-qa yaq-te, ndego te:zomas: Ezoqa Mbumbukiam-qa b̄oi-te, ta mokho-te ndógo t̄ini-eqeieqei-éz, no Tat-te t̄enav. Yaq zo nango zón̄omendamák.

¹¹ Neka manqa ov̄oyam-qa yaq-te, ndego te:zomas: Mbumbukiam ndego manqei-qape-ge megeat ezoqam, Saitan, manqa ov̄oyam-te m̄ond̄ové. Ndego yaq-fia nqos̄oḡeap, nd̄om̄oq̄eiv̄.

¹² No zo-te manqat kandambá, manqa manqate-qa nq̄ægo. Geté zo ndakin kop̄omba mbaín, mokho tozombo-ndapem.

¹³ Geté Nqova Mbomambaqape tendowav, ndego unimanqatin manqat mba ndemanqate, yaq ndego zo unimanqatin manqat-té gen̄ó-itub̄, ate ndægo. Ndego ambá av nq̄ægo, ekeza matavap-té gen̄ó-manqatát. Geté ndógo témanqatát, manqat ndógo te-ewagat. Neka ndego gé:zomesimat, megemege-te ndo:go, ande gekha matev me mó:fakhanām.

¹⁴ Ndego noqa iz ndó-eqatát. Zapa ndógo, manqat ndógo, zo te:zomesimat, no-té gé-up̄oḡimat.

¹⁵ Matev neka bazaf̄oḡakh ate ndægo, noge Tat nd̄ombogo, ndógo noqá. Yaq nakémbá no q̄æ-ein av nq̄ægo, manqat ndógo, ndego Nqova Mbomambaqape zo te:zomesimat, ndógo no-té gé-up̄oḡimat.”

Yesu-gi paev ezoqam-qa mb̄oni vaev matev, khanakhanakh-té qam̄oz̄-qambuí

¹⁶ Yaq Yesu tegi paev ezoqam manqat n̄ome, āv gez̄ombe-ein nq̄ægo, “Kh̄ouwa khap̄embá ngu:yoza, yaq zo no sekemba zón̄omendeāk. Yaq taqa zita-te, kh̄ouwa khap̄embá tu-ewabat, yaq zo no nqawa nd̄ozo-n̄omendam.”

¹⁷ Yaq ndigu ekeza paev ezoqa n̄ome gibond, “Nqanek gekha mokh̄o, ngenek av ginimbi-ein nq̄ægo, ‘Kh̄ouwa khap̄embá ngu:yoza, yaq zo no sekemba zón̄omendeāk. Yaq taqa zita-te, kh̄ouwa khap̄embá tu-ewabat, yaq zo no nqawa nd̄ozo-n̄omendam.’? Neka ndógo gekha mokh̄o, ge-ein av nq̄ægo, ‘Zapa ndógo, no Tat-té qat̄omā.’?”

¹⁸ Yaq ndigu n̄ome āv ginibondát nq̄ægo, “Nqanek manqat, ‘Kh̄ouwa khap̄embá,’ ndógo gekha mokh̄o? Ni z̄i:n̄otenák, ngenek gekha m̄e:manqate.”

¹⁹ Yesu m̄ond̄æ-otév, ndigu ambá gemb̄o-bev̄op̄emín. Yaq ndego āv gez̄ombe-ein nq̄ægo, “Gé, zo ndógo t̄oz̄óté-bondet, no av qaz̄ombe-ein nq̄ægo, ‘Kh̄ouwa khap̄embá ngu:yoza, yaq zo no sekemba zón̄omendeāk. Yaq taqa zita-te, kh̄ouwa khap̄embá tu-ewabat, yaq zo no nqawa nd̄ozo-n̄omendam.’?”

²⁰ No unimanqatín nqaz̄o-manqate: Zo nd̄ozo-eivám neka mb̄oni v̄oz̄ovā. Geté manqei-qape ezoqam, khanakhanakh z̄ó-as̄otáv. Zo mb̄oni nd̄oz̄ovā. Geté zoqa mb̄oni vaev, segem̄-qambuí. Yaq zo khanakhanakh m̄oz̄ó-as̄otáv.

²¹ Sævam gui-ovain, qakhantavin, ndugu mb̄oni mbovaín. Zapa ndógo, tuqa nqos̄oḡeap kh̄ouwa m̄ond̄ondáp. Geté nakhasam geqomin, yaq ndugu nqos̄oḡeap sekemba gemb̄o-matavapák. Zapa ndógo, ndugu khanakhanakh. Nakhasam ndakinak nd̄ofakhán, manqei-qape-te.

²² Até z̄ó-a, zo ndakin mb̄oni z̄ovavét. Geté zo nqawa ndæz̄omét. Yaq zo khanakhanakh m̄oz̄ó-as̄otáv. Yaq ta khanakhanakh ndógo, ezoqa kop̄omba mbaín, zo ti:vibam.

²³ Ta kh̄ouwa-te ndógo, zo no sekemba zon̄ó-bevapák. No unimanqatín nqaz̄o-manqate. Gekha mat̄ev ndógo, zo Tat noqa iz-te tozombo-vīomemat, ndego segez̄ó-etoumát.

²⁴ Atema ndakin, zo Mbumbukiam-te noqa iz-te viimáv. Geté zo gèviám, yaq zo ndòzo-upògimát. Yaq zoqa khanakhanakh, nòme mba tàbete-tòtòvøyám.”

Yesu manqei-qape-qa bazafògakh mòndòtokhóm

²⁵ Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nòme àv gezømbe-eín nqægo, “No zo manqat qazø-manqatam, yaya nòzø-etæám. Geté khøuwa ndòmø-fakház, yaq no zo yaya sekemba nòzø-etæák. Geté zo Tat-qa yaq-te, manqat bavokhó sæzømbó-manqatát.

²⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, zo Tat noqá iz-té qazonømbó-vi:mát. No einiáv av nqægo, Tat nò nombóvi:mát zoqa yaq-te.

²⁷ Zapa ndøgo, ndego Tat ekezan, kúkú zo-te. Ndego kuku zo-te tømbegegó ndøgo, zo no-te kuku ndøzømbego neka vozø-unimanqatinim, av nqægo, no Tat-té qatøndonáv.

²⁸ Unimanqatín. No Tat-té qatøndonáv, manqei-qape-te vøefakhan. Yaq ndakin no manqei-qape nqawá qatø-iváv. Yaq Tat-té qatøqván.”

²⁹ Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq ekeza paev ezoqam àv gimboe-einím nqægo, “Nqáe! Qo ndakin manqat bavokhó qotø-manqaté. Qo ambá av nqægo, yaya sekembá soqoni-etæ.

³⁰ Ni ndakin mòtinòtén, qo matev ate ndægo mòqote-qatéq. Até ezoqam-qá beváp-a, qo é-moqote-qateqín. Yaq ni nqánek qati-unimanqatinát, av nqægo, qo Mbumbukiam-té qoqotøndoqáv.”

³¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zò, ndakin tozó-unimanqatinat?”

³² Nqáe! Khøuwa nqágeav. Unimanqatín. Ndøgo mòndø-fakhán. Yaq zo khokhó sozó-panqanimít. Zøkeza kha mba zòtèqevit, yaq no sozó-nøuvøném. Geté no ambá av nqægo, nakhapūs sægø. Zapa ndøgo, Tàt ngégó, no namba.

³³ No zo nqanek tæzømbe-eín ndøgo: Zo mbøni bøiv tønégó, no mokho-te. Zo nqanek manqei-qape-te, viniv zo-eqawát. Geté zo anøzi ndøgó! Zapa ndøgo, no manqei-qape-qa bazafògakh, mòetømbuá.”

17

Yesu tegi paev ezoqam-qa yaq-te ge:guligulim

¹ Yesu nqanek manqá manqate qamømbøe-navøem, yaq yan-té genøqán, manqat sasa ndø-ein, “Tát! Khøuwa iz mòndøndáp. Qoge yo-qa iz vø-eqá, yaq yo qoqa iz betè-eqa.

² Qo ezoqa ewaqape, teqá zenda-té qonø-áb. Yaq ndego khandi miavmiav bezømbè-etoam, ezoqam ate ngi:gu, ndego qoqombo-etoam.

³ Khandi miavmiav nqánek: Ezoqa qo gé:zøtéz. Unimanqatin Mbumbukiam qo qakhapūs. Neka ndigu Yesu Kéliso vøezøtéz, ndego qo qoqotøndokhofotav.

⁴ No qoqa iz mòe-eqá, nqanek manqei-qape-te. Sasae ndøgo, qoqonø-etoam tægo, mùtumukhóu.

⁵ Yaq ndakin, Tat, no nqawa qo namba tøtegoat, no iz kandambaqape nqawa vønø-etoám, av no oskia qategoam, qo namba, até ndøgó-a, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam.

⁶ No nginik ezoqam mòtezómás, qoqa yaq-te, ndigu qo manqei-qape ezoqam-qa mokho-te qoqo-vevesam neka no voqonø-etoam. Ndigu qogí ezoqám. Yaq qo mòqonø-etoám ndigu. Yaq ndigu manqat o-mba qambo-ndapém.

7 Ndigu ndakin m̀ndæzõtéz, matev ate ndægo, no qoqonø-etoam, qo-té qandowáv.

8 Manqat ndøgo, qoqonø-etoam, m̀tæzømás, neka ndigu v̀ndapem. Ndigu m̀ndæzõtéz, no unimanqatín qo-té qatøndonáv. Neka ndigu m̀ndø-unimanqatíním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotán.

9 No tiqa ndigu t̀taqambe-vi:mít. No ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá qataqambe-vi:mít, geté tiqa ndigu, no qoqonø-etoam. Zapa ndøgo, ndigu qogí ezoqám.

10 Ezoqa ate ngingombi:gu, qogí. Neka ezoqa ate ngiqambi:gu, nogí. Yaq ti mokho-te, noqá iz me-eqawát.

11 No ndakin qo-té qatøgeáv. No manqei-qape-te sekemba nógoák. Geté ndigu, nqanek manqei-qape-te até gégoát. Tát! Qo mbomambaqapé, neka ezoqa nøme mbaín, av qo ndoqote:go. No áv qataqambe-viám nqægo: Qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, gèzø-keogé, ndigu ezoqam. Yaq ndigu kopo mé:goát, ate av-té, qo neka no kopo nqazi:gu.

12 No ti namba qatigoam, no qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, m̀ðezø-kewagám. No eqeieqei qazø-kewagam. Ezoqa kopo khambuiwateáv. Sate ndøgo t̀te-khambuiú, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, ndego te-ewan. Nqanek manqat t̀bete-unimanqatín.

13 No ndakin qo-té qatøgeáv. Geté nqanek manqat, no ndakin nqæmanqate, no manqei-qape-te zua nqægo, no ndøgo t̀te-manqaté, noqa khanakhanakh t̀bete-tøvá, ti mokho-te.

14 No qoqa manqat m̀tæ-zømesimám. Geté manqei-qape ezoqam, gèsanqazá ndigu. Zapa ndøgo, ndigu manqei-qape-gí mbá, ate av-té, no nqate:go, manqei-qape-gè mbá.

15 No nøtaqá-viamák, av nqægo, v̀ndø-upøzø, ndigu manqei-qape-te ngiyage. Geté no áv qataqambe-viám nqægo: Gèzø-keogé. Andé nqova soqaqape v̀øe-ngiæzø.

16 Ndigu manqei-qape-gí mbá, ate av-té, no nqate:go, no manqei-qape-gè mbá.

17 Qo v̀ndø-nøzøzó, qakezan-te, ndigu ezoqam. Yaq ndigu bemø-uni-Mbumbukiam-gi-nakheis-ez. Unimanqatín manqát qande-nøzøzó. Unimanqatín manqat ndøgo, qoqa manqat.

18 No ndigu manqei-qape-te, áv t̀te-khofotáz, av qo no nqanek manqei-qape-te qoqotønde-khofotan.

19 No ti zapaya, nøkeza kha, qoqá zenda-té qatøvé. No t̀tègoát ndøgo, yaq até ndigú-a, ekeza kha qoqa zenda-te tiabiti-veém, neka unimanqatín qogí ezoqam bēgo.

20 No ambá av nqægo, tiqa yaq-te mbá qataqambe-vi:mít, ndigu ndakin no namba ngi:gu, geté até tiqá yaq-té-a, ndigu tiqa manqat zapaya, no ti-unimanqatíním.

21 Tát! No áv qataqambe-viám nqægo: Ndigu kopo betegó. Av qo no mokho-te nqoqote:go neka no qo mokho-te nqatu:gu, yaq até ndigú-a, ni mokho-té giabetu:gu. Yaq manqei-qape ezoqam, tiabiti-unimanqatíním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotán.

22 No iz kandambaqape nøzø-etoám, ate av-té, qo iz kandambaqape qo-qonømbe-etoam. Yaq ndigu kopo tiabitigú, ate av-té, qo neka no kopo nqazi:gu.

²³ No ti mokho-té qatu:gu neka qo no mokho-té qoqotu:gu. Yaq até ndigú-a, kopo betegó. Yaq manqei-qape ezoqam, tiabiti-unimanqatiním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotån neka qoqa kuku ti-te, åv tøqambegó, av qo no-te kuku ndaqambe:go.

²⁴ Tåt! No åv qanømbe-poév nqægo: Ndigu ezoqam, no qonø-etoam, no namba nitígoát, no ande åv khatégoát. Yaq ndigu tiabiti-qeivím, av nqægo, qo no iz kandambaqape qonø-etoám. Zapa ndøgo, qo kuku é-møndøqambe-goám no-te, nqanek manqei-qape khakheinøpøteav qagoam.

²⁵ Tat ndaføyamba-qape! Manqei-qape ezoqam, qo mè:zøtezák. Geté no qo møtenøtén. Neka nginik paev ezoqam, møndæzøtéz, av nqægo, no qo qotøndo-khofotån.

²⁶ No ndigu møezø-ovøyám, qoqa yaq-te. Yaq no até nøzø-ovøemát. Yaq kuku matev ndøgo, qo no-te nqaqago, ti mokho-té qabezøgó. Neka até nó-a, ti mokho-té qabatu:gu.”

18

Yesu gimøvøinam

(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Yesu nqanek manqat ate ndægo qamømbøe-navøem, yaq ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon sège-iváv, Kidlon kea vømøtanqa. Yaq-keoqa ndøgo, khae ndøgoám. Oliv tae khæe. Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, timø-óz ndøgo.

² Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, møndæ-otév, nqanek khae. Zapa ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam namba, tinø-wambamín ndøgo.

³ Yaq ndakin Zudas tendowáv ndøgo, nakhag ezoqam neka Mbumbukiam-qa khøev vos keoge ezoqam vø-itub. Nginik, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam ndokhofotáz. Yaq ndigu nakhag gigiap neka mogenda neka lampa vøndø-upøgim, gigeavun.

⁴ Yesu é-møndæ-otév, matev ate ndægo, te-te tøfakhanam. Yaq ndego sègendo-veáo, vøzø-ein, “Zo gekha ezoqā zombóvawet?”

⁵ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Ni Yesu nimbovawét, ndego Nazalet vemia-ak.”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Ezoqa nó.”

Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, møndøgoám, ti namba.

⁶ Yesu nqanek manqat ge-ein, “Ezoqa nó,” yaq ndigu sègesináz, manqei-te vø-o:az.

⁷ Yaq Yesu nangó genøzø-beváp, “Zo gekha ezoqā zombóvawet?”

Yaq ndigu nqawa gindu-qavøinam, “Ni Yesu nimbovawét, ndego Nazalet-ak.”

⁸ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No møezø-eín. Ezoqa nó. Av tægoat ndægo, no ndozonø-vawet, yaq nginik ezoqa nøme, vøzøták. Bèzáv.”

⁹ Yesu nqanek manqat tene-eín ndøgo, manqat tåbete-unimanqatín, ndego bugukhokhof ge-ein, av nqægo, “Tåt! No ezoqa kopo khambuiwateáv, ndigu no qoqonø-etoam.”

¹⁰ Saemon Pita, nakhag kaiya møndømbo-goám. Yaq ndego até gendego, segeliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-ge sasae ezoqam, nakeamo gea vømbøkawa. Ndego sasae ezoqam, teqa iz Malkús.

¹¹ Geté Yesu Pita āv gembøe-ein nqægo, “Kaiya nandiv, nango vø-utáz, ma qoqotønde-livaz. Ge qð, ndoqo-matavap, no nqanek ibøkha khaqain-qape, no Tat genø-etoam, tæ-iz, nó-izāk? Av taoká. Bânø-iz.”*

Yesu Anas-te gi-ituim

¹² Yaq nakhag ezoqam neka tigi kawa ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam, até gindigonem, Yesu vø-møvøinam, sasa mboløvønem.

¹³ Yaq bugukhokhof Anas-té ginø-ituim. Ta viav-te ndøgo, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Kayafas ndøgoám. Yaq ndego Anas, Kayafas-gé zimuí.

¹⁴ Kayafas ndégo, bugukhokhof Zu megetapak gezø-ein, av nqægo, “Qanimav ndøgo, ezoqa kopo tenanim, ezoqa ewaqape zapaya. Ambá ndøgo, ezoqa ewaqape tipakhaez.”

Pita Yesu-qa yaq-te bugukhokhof go:nawam

(Met 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Saemon Pita neka paev ezoqa kopo nøme, Yesu até gembopavát. Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego paev ezoqa nøme, møndæ-otév. Yaq Yesu Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev uta mokho-te gi-ituim, ndego namba me:-óz.

¹⁶ Geté Pita uta mboqog-té sogo-itán. Yaq ndego paev ezoqa nøme, nangó gendoveséz, mbasønakam manqat vømbø-ein, ndugu uta mboqog gumbokewagam, yaq ndugu Pita vømbötak, vø-on.

¹⁷ Yaq mbasønakam ndugu, mboqog-te guoyam, Pita āv gumbøe-ein nqægo, “Qo ngenek ezoqam-gé paev ezoqa nómé atoqogó?”

Geté Pita gembø-qavøiu, “Av taoká. No tegé paev ezoqám mbá.”

¹⁸ Ta lova ndøgo, sasae ezoqam neka vos keoge ezoqam, gøinam ndøløvutím. Zapa ndøgo, qozaq ndønqeivøém. Yaq gøinam gè-ogitøvém, kha vøqoqoutam. Yaq até Pitá-ya, ti namba vøewan, kha sasa ndøqoqoutam.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape Yesu gembø-sinøzam

(Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Yesu gembø-sinøzám. Tegi paev ezoqam neka teqa nømendim matev-qá yaq-té gembøbeväp.

²⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té qatø-manqatám. No oskia guliguli khoev vinivinimba-té neka Mbumbukiam-qa khoev-té gate-zømesimám, ma Zu ezoqam ate ndigu gi:pindumatun. No ezoqa khonoam-te zømesimáv.

²¹ Qo gekha zapá, no nqoqonø-sinøzam? Toqozø-beväp ndigu, noqa nømendim manqat gi-ewagam. Nqáe! Ndigu møndæzøté, av no qate-zømesimam.”

²² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq vos keoge ezoqa nøme, ndego avønin geyam, até gendego, Yesu loko vømbötøkub, gembø-ein, “Qo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, manqat av nandægo mboqavøiwát!”

²³ Yaq Yesu gendo-ein, “Manqat ndøgo, qæ-ein, soqain tøgoat, yaq vøkha-nømánd, taqa soqain-qa yaq-te. Geté manqat ndøgo, qæ-ein, unimanqatin tøgoat, yaq gekha zapá, no loko qoqonø-tøkub?”

²⁴ Yaq Anas Yesu Kayafas-té genø-khofotáv, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. Yesu até gembø-løvøetám.

* **18:11 18:11** Met 26:39 **18:11 18:11** Ibøkha khaqain-qape, Yesu-qa nqosøgeap me:manqaté, ndego tendap. **18:14 18:14** Zion 11:49-51

Pita Yesu-qa yaq-te, qamømbø-menas neka qamømbø-misika go:nawam
(Met 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Pita ate av-té gøinam-te geyam, kha geqoqoutumat, yaq ezoqa nõme āv gimbø-einim nqægo, “Gebā qo? Qo ngenek ezoqam-gé paev ezoqa nõmé atoqogó.”

Geté Pita gò:nawám, gendo-ein, “Mbaín. No tegé paev ezoqám mbá.”

²⁶ Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-ge sasae ezoqam kopo, ndego Pita gea gembokawa, tege ekeza ezoqam, gembo-ein, “Qo no andé møteqamékh, ndøgo khae-te.”

²⁷ Geté Pita nqawá genønwám.

Yaq ate av-té, manqat ge:manqatam, kokolok tündi-ogeá.

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam
(Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Yesu Kayafas-qa khoev-te gegoam, yaq qanaqanus lovølova-us, ndego Lom gaman ezoqam-qá khoev-té ginø-ituim. Geté ndigu Zu megetapak ozaneáv, khoev-te ndøgo. Zapa ndøgo. Soqain ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te ande khavim-us me ti:goat, ndigu bawan vini-ak-qa khoev-te timø-oz, yaq kopømba mbaín vøgoát, Pasova khøuwa kandambaqape-qa lou tilog.

²⁹ Yaq ta zapaya ndøgo, Pailøt bavokhó gendo-fakhán, vøzøbevap, “Ngenek gekha manqa-zapā zombó-qeivim?”

³⁰ Yaq gindu-qavøinam, “Nandev amba manqa-zapa goneav tøgonin, yaq ni ambá nitøndí-ndafemák qo-te.”

³¹ Yaq Pailøt gezø-ein, “Av tægoat ndægo, zo zøkeza ndøndafém, neka matev vømømbø-gonem, av zøkeza guguna manqat qæ-ein ndægo.”

Geté ndigu gimbo-qavøinam, “Nakhoa mbaín. Lom-qa khafeap ni takeáv, ni ezoqam løvøte-te tei-abumat.”

³² Nqanek matev tønefakhán ndøgo, Yesu-qa manqat tàbete-unimanqatín, ndøgo bugukhokhof ge-ein, ndego ande āv kenénaním.

³³ Yaq Pailøt nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu vømbø-akha, vø-on. Yaq āv gembøbeváp nqægo, “Gé, qo Zu ezoqam-gé kawá?”

³⁴ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gé, nandav bevap qoqā matavap-tē qandó-fakhaté, ó, ezoqā nõme qá-ein, noqa yaq-te?”

³⁵ Yaq Pailøt gendo-qavøiu, “No Zu ezoqám mbá. Qo noqa zenda-te, qogi qakeza ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ndøveém. Ge qó, gekha manqa-zapa qómatanam?”

³⁶ Yaq Yesu gendo-ein, “Noqa Megeat Matev, ambá nqanek manqei-qape-té qando-fakhaté. Amba nqanek manqei-qape-te tønndo-fakhanin, yaq nogi sasae ezoqam, ambá nõfe-qape ndøngazemín, no zapaya, yaq ezoqa ambá kopømba mbaín, no Zu ezoqam-qa zenda-te tiveemín. Unimanqatín. Noqa Megeat Matev, ambá nqānek qando-fakhaté.”

³⁷ Yaq Pailøt gembobevap, “Av tægoat ndægo, yaq ge qó, kawa ezoqám?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate. No kawá. No nqānek qateqán neka no nqanek manqei-qape-te nqānek qatefakhán, ezoqam unimanqatín manqat nøtézomás. Gekha ezoqám ndego, unimanqatín manqat-te tenøzan, ndego noqa manqat gé-ewagát.”

³⁸ Yaq Pailøt gembo-ein, “Gé, unimanqatín manqat ākhanégo?”

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Met 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailøt nqanek manqat ge-ein, yaq nqawa bavokhó genøfakhán, Zu ezoqam-te, vøzø-ein, “No teqa manqa-zapa qeiviáv.

³⁹ Zo mðzøte-zøtéz. No zoqa Pasova khøuwa kandambaqape-te, ndimbula ezoqa kopo nøzø-nqonqotavín, av zoqa poev ndægo. Yaq ndakin zo gekhá zøpøev? No ngének qazø-nqonqotáv, ngenek Zu ezoqam-ge kawa?”

⁴⁰ Geté ezoqa ewaqape sùgumu-tøkúz, gindu-akhaemem, “Mbaín. Teoká nandev. Geté Balabas qónqonqotáv.” (Balabas, ndego pepen ezoqam ndøgoám.)

19

¹ Yaq Pailøt nakhag ezoqam, Yesu zui manqat zø-eín, yaq ndigu sasa ndøndafem, vømøzuum.

² Yaq ndigu nakhag ezoqam, gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimbøe-uzim. Andé kawa ezoqam-qá wawáq. Neka ndabua køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbø-uzim.

³ Yaq ndigu otøotam me:vewém. Gèzavín, manqat vømbø-einimin av nqægo, “Zu ezoqam-ge kawa, iké: qo-te,” neka loko vømbø-tøkubømemin.

⁴ Yaq Pailøt nangó genøfakhán, bavokho, ezoqa ewaqape vøzø-ein, “Nqáe! Yesu notøndó-itú, zo-te, zo vøzøté-zøtéz, av nqægo, no teqa manqa-zapa qeiviáv.”

⁵ Yaq Yesu gendo-fakhan, gumbag fakiafakia-us neka ndabua køkouk até gembøe-uzupám. Yaq Pailøt gezø-ein, “Ngé! Ezoqam ngének.”

⁶ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam gi-ometam, ndigu áv gini-akhaemém nqægo, “Gélavá. Tae mutui-té qanø-tøkéó!”

Yaq Pailøt gezø-ein, “Zo ndøndafém, neka tae mutui-te vømø-tøkewem. Geté no, teqa manqa-zapa qeiviáv.”

⁷ Yaq Zu ezoqam nango gindu-qavøinam, “Ni guguna manqat nqanígú. Yaq ndøgo áv qane-eín nqægo: Nandev yá benaním. Zapa ndøgo, ndego ekeza kha, Mbumbukiam-gé yo me:vewám.”

⁸ Yaq Pailøt nqanek manqat ge-ewag, ndego møe nøme mba mbøe-khouwév.

⁹ Yaq nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu vømømbø-bevap, “Qo gekha manqei-ák?”

Geté Yesu manqa qavøiwateáv.

¹⁰ Yaq Pailøt Yesu gembo-ein, “Gè, qo no-te manqa manqate geqambó-gasi? Qo àboqote-qatéq? No iz nqanøgó. Tønø-pøovat, yaq sænqonqotáq. O, tønø-pøovat, no qo tae mutui-té qatø-tøkéq.”

¹¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Qo no-te matev-qase ambá qómatanamák, Mbumbukiam qo-te amba iz etopøteav tøgønin. Yaq nakémbá, ndego ezoqam, no qoqa zenda-te geve, teqa manqa-zapa møndø-løvuám, qoqa manqa-zapa.”

¹² Pailøt nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nakhoa-qa ndøváo, Yesu ande áv kené-nqonqotáv. Geté Zu ezoqam, áv gindi-akhaemém nqægo, “Qo nandev sa toqo-nqonqotav, yaq qo Siza-gé zifú mbá, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape. Zapa ndøgo, ezoqa av nde:manqate nqægo, no kawá, ndego Siza-gé qaqa ezoqám.”

¹³ Yaq Pailøt tiqa manqat ge-ewag, ndego Yesu bavokhó genø-itú, yaq Pailøt manqa ovøyam qonam nonqo-te vøqom. Ta manqei ndøgo, Nandi Manqei mbo-akhayám. Iblu manqat-te, taqa iz Gabatá.

14 Ta khøuwa-te ndøgo, Pasova gigiap khakheinam khøuwá. Yaq ndakin, ande āv khøuwa muín ndægó. Yaq Pailøt Zu ezoqam gezø-ein, “Ngé! Zoge kawa ezoqam ngének.”

15 Geté ndigu gindu-akhaemem, “Yà belae. Yà belae. Tae mutui-té qanø-tøkeó.”

Yaq Pailøt gezøbevap, “Gé, no zoge kawa ezoqam, unimanqatín tae mutui-té qatø-tøkeó?”

Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda gindu-qavøinam, “Ni kawa ezoqam kopo mba nigú. Sízá. Ezoqa nøme mbain.”

16 Taqa zita-te, Pailøt Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, tae mutui-te bemø-tøkewem.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Met 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Yaq nakhag ezoqam, Yesu gèndafém.

17 Yesu tae mutui, ekezan mo-eqatát, gemat. Taon ge-ivav, yaq ta manqei ndøgo temøfakhán, kawa-pakha manqei ndimbo-akhayam. (Iblu manqat-te, ta manqei-qa iz, Golgotá.) 18 Yaq ndøgo, Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Até ezoqa menas nømé-a, vøtøkebam. Nøme yáq ginø-tøkewém, neka nøme yaq vøtøkewem. Yesu livin-mbá gunu-tøkewám.

19 Pailøt manqat ndøpeawám. Yaq tae mutui-té ginø-tøkeém, Yesu-qa kawa gameva. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Yesú. Nazalet vemia-v-ák. Zu ezoqam-gé kawá.”

20 Manqat ndøgo, Iblu manqat-té neka Latin manqat-té neka Glik manqat-té qanø-peaupám. Zu ezoqa kopoáv, nqanek manqat gigeve:mam. Zapa ndøgo, Yesu ma ge:tøkewam, qambaqapé mbá, taon-te. 21 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek manqat gigeveømem, yaq Pailøt āv gimbo-e-einím nqægo, “Qo manqat soqain soqo-peawám, qoqo-peawam, av nqægo, ‘Zu ezoqam-gē kawá.’ Qo āv qoté-peawám nqægo, ‘Ngenek ekezan ndø-ein, av nqægo, no Zu ezoqam-gē kawá.’”

22 Geté Pailøt gezø-qavøiu, “Manqat ndøgo, qæpeawam, até bepeawáp.”

23 Ndigu nakhag ezoqam, Yesu tae mutui-te gumu-tøkewem, yaq teqa ndabua gèmvømem. Møvøypa foá. Yaq ndigu nakhag ezoqa foa, ezoqa kopokopo, møvøypa kopokopo ndø-upøgimát. Geté ndabua nøme ndøgo, gindapem, viní. Ta ndabua ndøgo, gevewat kopó. Sekeqapé. Potoføpøtéav.

24 Yaq nakhag ezoqam yaqyaq-a gibond, “Nqanek ndabua sekeqape, bizi-keqagimém. Geté zí-otám. Nandi-qasis zinqagevemát. Yaq ziqeivím, ande gekha ezoqam me ndøndāp, nqanek ndabua.” Nqanek matev tønefakhán ndøgo, manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap, tåbete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Noqa ndabua nøme gè-etøomém neka ndabua sekeqape vøe-otømem.” Yaq nginik nakhag ezoqam, āv tinigoném.

25 Yesu-qa tae mutui avønin-te ndøgo, tegu evo møndøyám. Até tugú namba qawán-a, neka Meli nømu, ndugu Klopas-gu zas, neka Meli nømu, Magdala vemia-v-ak, vøwanam.

26 Yesu evo gu-omet, tege paev ezoqam namba guiyam, te-te kuku qambo-goam, yaq ndego evo āv gumbø-e-ein nqægo, “Evo, nandev ndakin qogé yó.”

27 Yaq ndego paev ezoqam, āv gembø-e-ein nqægo, “Nanduv ndakin qogú qavó.” Ta khøuwa-te ndøgo, ndego paev ezoqam, ndugu ekeza khøev-té genøkható.

*Yesu ge-nanim**(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)*

²⁸ Yesu mōndæ-otév, matev ate ndægo mōndømukhóu, Mbumbukiam ma gende-khofotav, manqei-qape-te. Yaq ndego āv gene-eín nqægo, “No ibøkha naq nòpáp.” Nqanek manqat tene-eín ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, taqa yaq-te manqat qa-ein.

²⁹ Avønin-te ndógo, waen khaqain-qape mōndø-wuøyám. Yaq nakhag ezoqam, ndabua ndōndapém. Yaq waen-té gunu-qoqoném, Isop tae-te sasa ndòlvønemem, Yesu-qa tou-te vōmbō-qantøvem.

³⁰ Yesu elavøqase ge-iz, yaq āv gene-eín nqægo, “Ndakin mùtumukhóu.” Yaq kawa sègevoá, vønanim.

Yesu totokha-te gikeqatøvem

³¹ Ta khøuwa-te ndógo, Sabat gigiap khakheinam khøuwá. Yaq Zu megetapak poeveáv, ndigu ezoqam, tae mutui-te gitøkebupam, sekemba titøkebupat. Geté nakhamas-té giabenø-pakhaéz. Zapa ndógo, nøme tøndopave, Sabat khøuwa kandambaqapé. Yaq ndigu Pailøt āv gimboe-einim nqægo, “Nginik ezoqam, tae mutui-fe ngitøkebp, nakhag ezoqam bov bezømøkui. Yaq ndigu nakhamas-té giabenø-pakhaéz, tae mutui-te é-be-upøgim.”

³² Yaq nakhag ezoqam tizáv ndógo, ndigu ezoqa menas, Yesu namba gi:tøkebupam, bov vømøzø-møkui. Bugukhokhof ndégo, yaq getøkewam, tømbo-møkuiem, yaq ndego nøme, getøkewam, vømbo-møkuiem.

³³ Geté Yesu-te ginduzav, tikeogém ndógo, ndego é-mōndønanim. Yaq ndigu teqa bov møkuipteáv.

³⁴ Geté nakhag ezoqa nøme, até gendego, Yesu-qa totokha-te, sumbianq vøe-keqatav. Yaq kouk neka ibøkha tōndo-qouvém ndógo.

³⁵ Ndego ezoqam, nqanek matev bøi ge:geiv, emanqat ndøvotót. Emanqat ndógo, gevotot, unimanqatín. Ndego mōndæ-otév, ndego unimanqatin manqat mba ndømanqaté. Yaq ndego tene-eín ndógo, zo tōne-unimanqatinim.

³⁶ Nqanek matev tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Bazag kopo gembónqoeák.”

³⁷ Neka manqat nøme āv qane-eín nqægo, “Ezoqa te-te ndégo tinøkewagát, gikeqatøvem.”

*Yesu manqei-pakha-te gi-oeinam**(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)*

³⁸ Taqa zita-te, ezoqa kopo Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømōmbō-viam. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiyáv-ák. Ndego Yesu-gé paev ezoqá nómé. Geté khonoam-té genømbo-pavám. Zapa ndógo, ndego Zu megetapak-qá møe ndøgoám. Yaq Pailøt sègemboták. Yaq Zosef tenøwáv ndógo, Yesu-qa kha tae mutui-te vømōndō-ndap.

³⁹ Até Nikodemús-a, ndego lova kopo, Yesu-te gemat, vøndōwav. Ndego tae etet sisip mbomømboma ndø-upatavún. Tae etet menas tøkúát, mel neka aloe. Tae etet kandambá. Ande āv 30 kilogrém ndægo.

⁴⁰ Ndigu ezoqa menas, Yesu-qa kha gèndapém, tae etet sisip mbomømboma namba, ndabua papaqa vøe-gutøvem, av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, ezoqa manqei-pakha-te gi-oeinamin.

⁴¹ Ta manqei-te ndøgo, ma Yesu gi:laem, khae møndøgoám. Yaq ta khae-te ndøgo, manqei-pakha møndø-ozám. Ndakinák. Ta manqei-pakha ndøgo, nandi giløtotøzem, bugukhokhof løvøte ezoqa utøveáv.

⁴² Yaq ndigu Yesu-qa kha timø-utøvéem ndøgo. Zapa ndøgo, ta khøuwa ndøgo, Zu ezoqam-qá Sabat gigiap khakheinam khøuwá. Yaq khøuwa nøme tøndopave, Sabat khøuwá, neka ta manqei-pakha ndøgo, avønín qagoám.

20

Manqei-pakha-te, ezoqam mbain

(Met 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Yaq Sabat khøuwa qame-navøem, Sande qanaqanus qæñqøovat, até gupøistám, Meli Magdala vemiyav-ak, manqei pakha-té gunøwáv. Yaq tuqeív ndøgo, nandi-qape mboqog-te go:tokavam, mbain. Viní gizavám.

² Yaq matev guqeiv ndøgo, gètéit, Saemon Pita neka ndego paev ezoqa nøme, te-te Yesu kuku qambogoam, vømøzø-ein. Av guzømbe-eín nqægo, “Evezøza, manqei-pakha-te gu:goam, ezoqa møndøndafém. Neka ni nøtenateáv, ndego gekham-té gimøveem.”

³ Yaq Pita neka ndego paev ezoqa nøme, até gindigonem, manqei-pakha-te vøzav.

⁴ Ndigu ezoqa menas, sùgumu-bøitát. Geté ndego paev ezoqa nøme, nakhamas-té genøteit, Pita vølvu, manqei-pakha-te ndøgo, é-vømøfakhan.

⁵ Yaq nandi nqa mokho-te gemø-fakhanam, ndabua mba ndøqeív, Yesu ge:gutavam. Geté ndego oneáv, mokho-te ndøgu.

⁶ Yaq Saemon Pita gefakhan, ndego ndaføyamba ndø-ón, manqei ozu mokho-te ndøgu, ndabua ndøgo, Yesu ge:gutavam, vøqeiv, qa-awam.

⁷ Até ndabua nømé-a, Yesu-qa kawa-te qaløvøtupam, vøqeiv. Ndøgo viní qaveám. Putøgiap ndøveám.

⁸ Yaq até ndegó-a, ndego paev ezoqa nøme, bugukhokhof go:fakhan, manqei ozu-te vø-on. Yaq matev geqeiv, ndego gè-unimqatín, av nqægo, Yesu møndø-khandí:v.

⁹ Mbumbukiam-qa Manqat møndø-eín, av nqægo, ndego løvøte-te ndøkhandí:v. Geté ndigu bugukhokhof mokho ndapeáv, taqa yaq-te.

¹⁰ Yaq ndigu paev ezoqam, khoev-té ginøqaváz.

Yesu Meli Magdala vemiyav-ak gembo-fakhan

(Met 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹ Meli, ndugu Magdala vemiyav-ak, manqei ozu bavokho até go:goám. Gè-eivát. Gui-eivam, yaq manqei ozu mokho-té gunø-fakhanám.

¹² Yaq ndugu, ma bugukhokhof Yesu-qa kha qæveam, enzol ezoqa menas ndøzømét. Ndabua papaqa-mba ndø-uzupám. Nøme ndego, kawa-té geqotám, neka nøme ndego, mbage-te vøqotam.

¹³ Yaq ndigu Meli av gimboe-bevøpém nqægo, “Ngólam. Qo gekham-qá qó-eivit?”

Yaq ndugu guzø-qavøiu, “Noge Evezøza-qa khatae, gèndapém. Yaq no nøtenøtenák, gekham-té gimøveem.”

¹⁴ Yaq ndugu nqanek manqat gumu-ein, guqambun, Yesu mba mo-omét, geyam. Geté ndugu matavapøteáv, av nqægo, ndego Yesu.

¹⁵ Yaq Yesu gumbobevap, “Ngólam. Qo gekham-qá qó-eivit? Qo gekha ezoqam-qá qóvawet?”

Ndugu até vøe-ein, ndego khae keoge ezoqám. Yaq gumbo-ein, “Khanánqa, av qo khatae toqotendap-a, kopømbâ toqonø-ein, av nqægo, qo gekham-tê qonøve? Yaq no nømøndó-ndáp.”

¹⁶ Yaq Yesu gendo-ein, “Meli!”

Yaq guqambun, uni vøe-omet, ndugu ekeza Iblu manqat-te āv guni-eín nqægo, “Labúni!” Taqa manqa mokho, “Nømendim ezoqám.”

¹⁷ Yaq Yesu gembo-ein, “No kha naqanøká nøkhánáz. Zapa ndógo, no Tat-te qavigiáv. Zuá. Geté nogi nøfuap-tê qanøqáv, manqat av nqægo vøzø-ein: No te-te ndégo tøtø-vesezét, ndego noge Tat neka zoge Tat, ndego noge Mbumbukiam neka zoge Mbumbukiam.”

¹⁸ Yaq Meli, ndugu Magdala vemlav-ak, paev ezoqam-tê gunøwáv, vøzø-ein, “No Evezøza no-omét.” Yaq ndugu manqat nøme vøzø-ein, av ndego manqat gumbøe-ein.

*Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan
(Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)*

¹⁹ Ta khøwa-te ndøgo, Sande khagús, paev ezoqa ate gi:goam, khoev mokho-tê gunu:goám. Mboqog ate gi:goam gètøkøvemém. Zapa ndógo, ndigu Zu megetapak-qá mæe ndøgoám. Yaq Yesu segezø-fakhán ndógo, ti mokho-te vø-itan, gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

²⁰ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa zenda neka totokha me:zømás. Yaq ndigu paev ezoqam, khanakhanakh kandambá gindapem, Evezøza gi-ometam.

²¹ Yaq Yesu nango āv gezømbe-eín nqægo, “Sambí, zo-te. Av no Tat gendekhofotan, yaq no zo āv tøtê-khofosám.”

²² Yesu nqanek manqat guzumbu-ein, yaq até gendego, qozøqozaq zøkhabá, gezø-ein, “Nqova Mbomambaqape vøndafém.

²³ Zo ezoqa tiqa manqa-zapazapa sa tøzømbo-navøemat, ndigu segezø-navøemát. Geté zo tiqa manqa-zapazapa navøepøteav tøgoat, tiqa manqa-zapazapa, até gezøgoát.”

Tomas manqa geqavotam, Yesu-qa yaq-te

²⁴ Ta khøwa-te ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam-te gefakhan, yaq Tomas, iz nøme qaqangeap gimbo-akhaemam, ndigu paev ezoqa tuelv, kopo nøme ndego goeam, gè-ewawám.

²⁵ Yaq ndigu paev ezoqa nøme, Tomas gimbo-einim, “Ni Evezøza ni-ometám.”

Geté Tomas gezø-qavøiu, “No teqa zenda-te, ikuk nqa-nqa qeiviav tøgoat, neka nogi kokosov ta nqa-nqa-te watøzateav vøgoát, neka noqa zenda teqa totokha-te wazeav vøgoát, ma sumbianq gigenab, yaq no nøzø-unimanqatinák.”

²⁶ Pula kopo-qa zita-te, paev ezoqa ate gi:goam, nqawá ginømváv, ta khoev mokho-te ndøgu. Até Tomás-a, vøugoam. Mboqog ate gi:goam gètøkøvupám. Geté Yesu sègefakhán, ti mokho-te vø-itan. Gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

²⁷ Yaq Yesu Tomas āv gembøe-eín nqægo, “Qogi kokosov nqánek qonózáv, neka noqa zenda voqóqéiv. Yaq qotøndé-visi, qoqa zenda noqa totokha-te qotéwáz. Yaq qo qavotam matev sège-iváv. Geté vø-unimanqatin.”

²⁸ Yaq Tomas manqat sa nqánek ge-ein, “Noge Evezøza neka noge Mbumbukiam.”

²⁹ Yaq Yesu gembo-ein, “Qo toqote-unimanqatin ndógo, no qotenømend. Geté gekha ezoqám ndigu, no ndi-unimanqatinat, oskiá ndógo, no nømendev tigoat, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

Zion nqanek emanqat gekha zapa gené-peawam

³⁰ Yesu ekeza paev ezoqam-qa bugug-te, umingiap matev nøme kopoáv gematønnumam. Geté ta matev-qa yaq-te, manqat peawapøteáv, nqanek mbuk-te.

³¹ Geté manqat ndógo, nqanek mbuk-te nqapeawap, tønne-peawáp ndógo, zo tønne-unimanqatiním, av nqægo, Yesu ndego Mesayá neka ndego Mbumbukiam-gé Yó. Yaq zo nqanek manqat tozo-unimanqatinim, zo te mokho-te khandi zóténdapém.

21

Yesu ekeza paev ezoqa seven gezøfakhan, yaq ndigu zonga kopoav-qape gizømbe-ndap

¹ Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqam nangó genøzø-fakhán. Taibelias kewan-té. Matev áv qanefakhán nqægo:

² Saemon Pita neka Tomas, iz nøme gimbo-akhaemam Qaqangeap, neka Natanael, ndego Keina vemlav-ak, Gelili plovins-te ndógo, neka ndigu Zebedi-gi nakhei menas neka Yesu-gi paev ezoqa menas nøme, namba me-goám.

³ Yaq Saemon Pita, ezoqa nøme gezø-ein, “No zonga nømó-khakhasám.”

Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Qanimáv. Ni namba zítiním.” Yaq ti-ováv ndógo, khagua-te vømøketab. Geté ta lova ndógo, voe amba me-qeivupát. Zonga mbáin.

⁴ Yaq khøuwa gefakhatavun, Yesu ndøgeg-té geyám. Geté ndigu paev ezoqam matavapøteáv, av nqægo, ngenek Yesü.

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Nøfuap. Zonga møndøzømbé-ndap?”

Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Mbáin. Ndapeáv.”

⁶ Yaq ndego áv gezømbe-ein nqægo, “Voe nandav, nakeamo zenda-té qanø-ogím, ma khagua nandøzømbe-bøyat. Yaq zo zonga ndøzømbendáp.”

Yaq ndigu áv tini-matønømém, av gezømbe-ein ndægo. Geté ndigu voe nango amba me-itíim. Zapa ndógo, zonga khápumu-khouwéz.

⁷ Yaq ndego paev ezoqa nøme, Yesu kuku qambogoam te-te, Pita gembo-ein, “Evezøzá, ngenek.”

Yaq Pita ge-ewag, av nqægo, Evezøza ndøgō, ndego ndabua sekeqape ndøløvøén. Zapa ndógo, ndego ta ndabua sekeqape ndógo, gø:khofá, ta lova ndógo, zonga-qa givawat. Yaq ndego ibøkha-té genøbáf, vøtanqa, manqei-te vømøqa.

⁸ Geté paev ezoqa nøme, khagua-us gibøetam, ùnime:-tokhotøvém, manqei-te. Voe zonga-us, sège-livavát. Ndigu qambaqapé mbá, gibøetam. Manqei avønín. Ande áv 100 kifgiáp ndægó.

⁹ Yaq giqa ndógo, gøinam mba mo-qeivím, taq-te zonga vø:qoqoutøvupat neka flawa vø-abam.

¹⁰ Yaq Yesu gezø-ein, “Zonga nøme vøndo-upøzonám, nandiv ndakin gizømbe-ndap.”

11 Yaq Saemon Pita, khagua-te, nangó genóketáo, voe manqei-te vø-iti. Zonga kandakanda kopoáv gizømbe-ndap. Ate gi:goam 153. Geté voe kevøpøteáv.

12 Yaq Yesu gezø-ein, "Vøndozáv. Lou zológ." Ezoqa kopo bevøpøteáv, av nqægo, "Qo gekha ezoqám?" Zapa ndógo, ndigu møe ndøgoném, neka ndigu é-møndæzøté, ngenek Evezøza.

13 Yaq Yesu gøinam-té gendowáv, flawa neka zonga vøndø-upøzo, sasa zø-toam.

14 Ndakin gømbo-misiká, Yesu ekeza paev ezoqam-te gefakhanam, Mbumbukiam ndego løvøte-te gendo-khandi:v, taqa zita-te.

Yesu Pita manqa gembo-løvua

15 Yaq ndigu lou loge gamezømbe-navøem, Yesu Saemon Pita áv gembøe-eín nqægo, "Sáemon, Zion-ge yo, qo kuku taqágo, no-te? Neka qoqa kuku matev no-te møndømø-løvua, nginik ezoqa nøme-qa kuku matev no-te?"

Yaq Pita gendo-qavøiu, "Evézøza. Qo mòqote-qatéq, no poev nqanøgó qo-te."

Yaq Yesu gembo-ein, "Nogi sip nakheis, gè:zøkefé."

16 Yaq Yesu nangó genømbo-eín, "Sáemon, Zion-ge yo, qo kuku taqágo, no-te?"

Yaq Pita gendo-qavøiu, "Evézøza. Qo mòqote-qatéq, no poev nqanøgó qo-te."

Yaq Yesu gembo-ein, "Nogi sip, gèzø-keogé."

17 Yaq Yesu nangó genømbo-beváp. Ndakin gømbo-misiká, gembo-ein, "Sáemon, Zion-ge yo, qo poev taqágo, no-te?"

Yaq Pita mbøni mbová. Zapa ndógo, Yesu gømbo-misiká, gembo-bevupam, av nqægo, "Qo no-te poev taqágo?"

Yaq Pita gendo-ein, "Evézøza, qo matev ate ndægo mòqote-qatéq. Neka qo mòqote-qatéq, no poev nqanøgó qo-te."

Yaq Yesu gembo-ein, "Nogi sip gè:zøkefé."

18 No unimanqatín nqataqa-manqate. Qo ezoqam ndakinak qoqotegoam, qo ndabua segim nonqo qakeza qoløvønøvemám, sasa qoqavín, ma taqambe-pøvet. Geté toqo-lawaqape-eq, qo pingim qø-eqagím. Yaq ezoqa vini qálováz. Yaq ndógo tenø-itúq, qo ma okho poeveav ndoqotego."

19 Yesu nqanek manqat ge-ein, tene-omát ndógo, Pita ande áv kenénaním neka ta mokho-te ndógo, ndego Mbumbukiam-qa iz ande áv kembøé-eqá.

Taqa zita-te, Yesu Pita áv gembøe-eín nqægo, "No qonøndø-páev."

Paev ezoqam-qa yaq-te, te-te ndego Yesu kuku qambogoam

20 Pita gendoqambun, yaq ndego paev ezoqa nøme ndø-omét. Ngenek gèzøpavám. Ezoqa ndégo, te-te ndego, Yesu kuku qambogoam, neka ndego Pasova lou loge-te, Yesu-qa savim-te go:vintavam, neka vømbøbevap, av nqægo, "Evézøza, gekha ezoqám ndego, qo sa teqaqambun?"

21 Pita ndego ezoqam ge-omet, yaq ndego Yesu áv gembøebeváp nqægo, "Evézøza, gemá ngenek? Áv kenénaním?"

22 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "No tønø-pøovat, ndego até teyaget, atema no vøtøndoqaván, yaq gè, ndøgo gekhá ndógo, qo-te? Nqanek qoqá matév mbá. Qo soqonøndø-páev."

23 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ta zapaya ndógo, Kliten ezoqa bawan mokho-te, manqat áv qane-panqavøém nqægo: Ndego paev ezoqam génanimák. Geté Yesu manqat einiáv av nqægo, ndego génanimák. Ndego sa

nqáneƚ ge-ein, “No tønø-pøovat, ndego ate teyaget, atema no vøtøndóqavān, gē, ndøgo gekhā ndøgo, qo-te?”

Vaev manqat, nqaneƚ emanqat-qa yaq-te

²⁴ Ndego paev ezoqam, teqa yaq-te Yesu nqaneƚ manqat ge-ein, ezoqam ndégo, nqaneƚ emanqat ate nqægo gevotot neka vøpeawam. Ni møtinøtén, manqat ndøgo, ndego ge-ein, unimanqatín.

²⁵ Yesu matev nøme kopoáv gematønumam. Ta matev vinivinimba ate ndægo, amba tøpeawapín, éisa, no nqæmatavap, manqei-qape-te, mbuk ate ndægo, ambá gélvuzuák.

Keliso-gi U-anim-qa Emanqat

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Luk ndøpeawám. Ezoqa kopo ndégo, ibugukhokhof Luk mbuk Yesu-qa yaq-te, gepeawam. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego nqanek Keliso-gi u-anim-qa emanqat, Tiofilus-té genø-peawám. Geté ndego ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo.

Nqanek emanqat-te, Luk Keliso-gi u-anim-qa yaq-te genevototát, neka tiqa matev ate qægoam, gimatønumam. Nqova Mbomambaqape, Yesu-gi paev ezoqam, bazaføgakh zø-etoám, neka até ndigú-a, vøzø-etoam, ezoqa ewaqape, gi-unimanqatintam neka vømbøpavam. Yesu-gi paev ezoqam, ezoqa teqa manqat, bugukhokhof Zelusalem taon-té gini-zømesimám. Yaq ndigu ezoqam, tiqa manqat gi-unimanqatintam, ndigu taon neka vemivemivav nøme-té ginø-okhoám, neka Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqa nøme vøzø-vototupam. Yaq ezoqa nøme, manqei-manqei nøme-té ginø-okhoám, neka nqanek Manqat Mbomambaqape, Zu ezoqam neká bawan vini-ak, vøe-zømesimam. Yaq nqanek manqei vinivinimba-te, ezoqa nøme, Yesu ekeza khandi etoam nonqo ndøndafém, yaq Klisten bawan matev vøngazem.

Nqanek emanqat mokho-te, sapta 1 atema 12, Pita-za-qa yaq-té qane-manqaté. Neka sapta 13 atema 28, ndøgo tøne-manqaté, matev vinivinimba, Pol-za gimatønumam. Manqei nøme-te, Pol ge-okhoam, Luk møndøgoám, te namba. Yaq ta emanqat mokho-te nqanek, Luk av gene-peawám nqægo: “Ni nimatønumám.” Ta emanqat nqanek: Kel 16:10-17, 20:5-21:18 neka 27:1-28:16. Emanqat nøme-te, ndøgo ekezan goneav qagoam, ndego av gene-peawám nqægo: “Ndigu timatønumám.”

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

¹ Tiofilus. Khaiya mbomá, qo-te!

Ta mbuk ndøgo, no bugukhokhof qæpeawam, no tøtø-peawám ndøgo, matev ate ndægo, Yesu gematønumam neka ezoqa vøe-zømesimam, ndego teqa sasae ande genqaz,

² atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam yan-te vøkhato. Bugukhokhof, ndego Nqova Mbomambaqape mokho-te, tegi u-anim, manqa é-møndøzø-løvuá, ndigu bugukhokhof gevevesam.

³ Yesu tae mutui-te gitøkewem, genanim, nango gendo-khandi:v, yaq ndego khøuwa foti mokho-te, géfakhanumám ti-te, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøe-zømesimam. Ndego khøuwa kopoáv, av gene-zømesimám nqægo: Ndego unimanqatin ndøkhandí:v.

⁴ Khøuwa nøme, Yesu ti namba ge:goam, ndego av gezømbe-eín nqægo, “Zelusalem taon naqanøká ndø-ivøvém. Geté manqa mbusa ndøgo, av noge Tat ge:ve, tozombøé-kewagát ndøgo, no qazømbe-manqatam.

⁵ Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám. Geté zo avønín, ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé qazøté-ndapém.”

⁶ Khøuwa nøme, Yesu-gi u-anim, te namba gi:møvab, ndigu av gimbøe-bevøpém nqægo, “Evézøza. Eisa, qo ni Izlael ezoqam, ndakin megeat matev nqawa poqonimbí-etoám, penømakhaya, yaq ni nikeza ezoqam nimbø-kawaevtát?”

⁷ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Matev āv taoká, av ndægo, zo zøtēzøtēz, ta khøuwa neka viav, Tat ekeza poev-te gezav.

⁸ Geté Nqova Mbomambaqape zo-te tendovis, zo bazaføgakh zøndapém. Yaq zo nogi bøi vizu ezoqam zógoát, neka noqá u zóløozumát, nqanek Zelusalem taon-te, neka Zudia plovins-te ate ndægo, neka Samalia manqei-te, atema manqei-qape-qa vaev-te.”

*Yesu yan-te geqavig
(Mak 16:19-20; Luk 24:50-53)*

⁹ Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbumbukiam yan-té genø-eqeíu. Ndigu até ge-ometát, ge-eqanat, atema khaiya ozoz vømē-otan.

¹⁰ Tiqa bøi é-møndømø-føgøføgakhám, yan-te. Yaq nqáe! Tiqa avønin-te, ezoqa menas sègefakház. Ndabua papaqa ndø-uzupám.

¹¹ Yaq ndigu āv gizømbe-eín nqægo, “Gélili plovins-ak. Zo gekhá zówanet, yan ndozo-waomit? Ngenek Yesu, Mbumbukiam zo mokho-te gendaf, yaq yan-te vøqavig, ndego nqawa āv tendéqaván, av zo ndakin qazøte-ometam, yan-te geqavigat.”

*Matias Zudas-qa iziz gendap
(Met 27:3-10)*

¹² Yaq Yesu-gi u-anim, ta manqei poyat ndøgo, Oliv manqei poyat gimbo-akhaemam, gè-ivøvé, Zelusalem taon-te vøvesez. Yaq ta manqei pøyat-a, yaq Zelusalem, taqa atap khapémbá. Ande āv 1 kilomítá ndægó.

¹³ Zelusalem taon-te gimøfakhaz, yaq khoev ova kouwat-té ginøzáv, ma gipindumam. Ezoqam ngínik: Pita neka Zion neka Zems neka Endlu neka Filip neka Tomas neka Batolomeu neka Metiu, neka Zems nøme, ndego Alfius-ge yo, neka Saemon, ndego Zelot ezoqam, neka Zudas, ndego Zems-ge yo.

¹⁴ Nginik møndø-møvøbumám, vøguligulimam. Até sakhéis-a, vøgoam. Neka até Melí-a, Yesu-gu evo, neka tegi emekheis, vøgoam.

¹⁵ Khøuwa nøme, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, nqawa gimøvab, ezoqam ande av 120 ate gi-goam, yaq Pita tenø-itán ndøgo, vøzø-ein,

¹⁶ “Nøfuap. Mbumbukiam-qa Manqat-te, Nqova Mbomambaqape Deivid mokho-te, Zudas-qa yaq-te, manqat é-møndo:-eín, ndego ndigu ezoqam gezø-ovøemavun, ndigu Yesu gimøvøinam. Yaq nqanek manqat bè-unimanqatín, matev vøfakhan.

¹⁷ Ni Yesu-gi u-anim, nøme ndégo tegoám, neka sasae kopømba vøtigoam, ni namba.”

¹⁸ (Moni ndigu, Zudas gendapaz, matev soqaqape ge-matanam, khæ me-wíim. Yaq ta manqei-te ndøgo, ndego sègebøiáv. Pakhapakhá. Teqa kha sège-keqavøemát, neka teqa emu vøndø-qouvøem.

¹⁹ Ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-te giyagam, manqat sùgumu-ewagát, taqa yaq-te. Yaq ta khæ manqei ndøgo, ekeza manqat-te, Akeldama mbo-akhaemám. Taqa manqa mokho nqáne, “Khæ Manqei Kouk-ús.”)

²⁰ Yaq Pita nøme gezø-ein, “Sams mbuk mokho-te, āv qane-peawáp nqægo, “Teqa khoev unimé-khakhambá. Ndøgo ezoqa gø:yageák.’ Neka nøme ndøpeawap, nqáne, ‘Teqa sasae, ezoqá nøme bendáp.’

²¹ Yaq nakémbá, ni ezoqa kopo bizimbo-vawém, ndego ni namba qazi-goam, ta khøuwa ate qæpavpavemam, nigi Evezøza Yesu, ni namba ge-økhoam,

²² sasae ande qandengaz, Zion ezoqa ibøkha iziz gezø-etoumam, atema ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ni genøuvan, Mbumbukiam yan-te gendaf. Yaq ngenek ezoqam, nqanek sasae até begót, ni namba, neka u bëløozumit, av bøi ge:qeiv, av nqægo, Yesu løvøte-tē gendo-khandi:v.”

²³ Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ezoqa menas ndø-upøzó. Nøme ndego, Zoséf. Iz menas nøme møndømbo-goám, Basabas neka Ziastes. Neka nøme ndego, Matías.

²⁴ Yaq ndigu āv gini-guligulimém nqægo, “Evézøza. Qo ezoqa ewaqape-qa matavap mōqote-qatēq. Qotínómánd, nginik ezoqa menas, ākenégo, qo qoqo-veatav,

²⁵ ndego qoge u-anim tegoat, Zudas-qa iziz vøendāp. Zudas nqanek sasae, zitá genewuá. Yaq ndøgo tenøwáv, ma Mbumbukiam manqei gembøe-mendeo.”

²⁶ Yaq ndigu nandi-qasis ndønqagevemém, iz-ús. Yaq Matias-qá iz ndøfakhán. Yaq Keliso-gi u-anim ileven-te, ndégo tindafém.

2

Nqova Mbomambaqape gendovis

¹ Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape-te ndøgo, Pentikos ndimbo-akhayam, ndigu ezoqam ate gi:goam, khoev kopo-té ginømóváb.

² Yaq nqova mbaín, yan-te ndo-go, u ndowáv. Andé khamøe-qape me:fetavún. Yaq khoev ate qægoam, ma gi:qonavam, u únime:kház.

³ Yaq ndigu andé gøina wageap me me:qeivím. Sègendo-panqavøém, ezoqa ewaqape-qa kha-te, vøqonam. Andé ezoqa sas bugug me me:kewagám.

⁴ Yaq nginik ezoqam ate gi:goam, kha Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám. Yaq bawan vinivinimba-qá manqát gini-manqatát, av Nqova Mbomambaqape, matev gezømbe-etoumat.

⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, Zelusalem taon-te ndøgo, Zu bawan-ak kandambá giwambupam. Manqei-manqei ate ndægo, sugumu-pitát, ndigu ezoqam, Mbumbukiam gimbo-vizupam.

⁶ Yaq nginik ezoqam, nqanek u giyogem, tinduzáv ndøgo, matev vøqeivim. Ezoqa kandambá. Yaq ndigu nqova zøndáf. Zapa ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, manqat gimanqatát, ndigu tiqá bawan vinivinimba-qá manqát gini-manqatám.

⁷ Ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gibevøpem, “Nqáe! Nginik manqa ngimanqate, nginik Gelili plovinis-ak mbá.

⁸ Gé, av khané-go, ni ate nqazi-gu nqazizø-yoge, nikeza manqat vinivinimba ngi-manqate?

⁹ Ni ezoqa vinivinimba, nøme Patia manqei-ák, nøme Midia manqei-ák, nøme Elam manqei-ák, neka nøme ndigu Mesopotemia-yák, neka nøme Zudia-yák, neka nøme Kapadosia-yák, nøme ndigu Pontus-ák neka nøme ndigu Esia-yák,

¹⁰ nøme Fligia-yák neka nøme Pamfilia-yák, nøme Izip manqei-ák neka nøme Libia-yák, ndøgo Sailini taon avønin-te. Até Lom ezoqám-a, vøndözav.

¹¹ Ti mokho-te, nøme Zu bawan-ák neka nøme bawan vini ezoqám, ndigu ti-te ginøzaz, Mbumbukiam timbo-vizupat. Neka ni ezoqa nøme, Klit manqei bawa-yák, neka ezoqa nøme, Alebia manqei-ák. Gété ni ate nqazi-gu,

nginik niqa manqat vinivinimba-té qazizø-ewagét. Mbumbukiam-qa matev kandakanda-qa yaq-té gini-manqatét.”

¹² Ndigu nqova ndafe kandambá neka gò:nakém, taqa yaq-te. Yaq āv ginibónd nqágo, “Gekha matév nqanek?”

¹³ Geté ezoqa nøme gèvongezó, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim, gi-einin, “Nginik ezoqam, gèndo-iz.”

Pita-qa manqat

¹⁴ Yaq Pita, ndigu u-anim ileven nøme namba, tenø-itán ndógo. Yaq sa manqa ndøyám. Yaq ezoqa ewaqape, gi-oteipam, āv gezømbe-eín nqágo, “Zo Zu ezoqam, nogi ezoqam, neka zo ezoqa nøme, nqanek Zelusalem taon-te nqazo-wambap, vøndoyogém, no mokho bazø-ovøyam.

¹⁵ Nginik ezoqam, ambá av nqágo, ge-iz, av zo ndøzøte-matavap. Ezoqa lovølova ndø-izumatún. Geté ndakin qanaqanus 9 oklok mbá.

¹⁶ Geté matev, ndakin qafakhan, ndógo, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Zoel ge:manqatam. Ndego ge-ein,

¹⁷ ‘Mbumbukiam āv gene-eín nqágo,

“Vaev khøuwa-te,

no ezoqa ewaqape,

noge Nqova nøzø-etoám.

Zogi nakhei angana neka zogi nakhei sakheis,

noqa manqat ndøvevezumát

Zogi ezoqa ndakinak,

umingiap ndøqeivát,

neka zogi laombøkik,

venanqei vótamát.

¹⁸ Ta khøuwa-te ndógo,

no até sasae ezoqám-a, angana neka sakheis, ndigu no ti-unimanqatintat,

Nqova Mbomambaqape vøezø-etoám.

Yaq ndigu noqa manqat ndøvevezumát.

¹⁹ No umingiap matev nómatønumát,

khaiya ova nekā manqei-qape-te.

Kouk neka wageap neka ekuqape ndøfakhán.

²⁰ Khøuwa ndøbøivunév, neka løyoyak andé kouk mé:goát.

Nqanek matev ndøkhæ-fakhán.

Yaq Evezøza-qa Khøuwa Kandambaqape ndøfakhán, ndego teqa bazaføgakh neka waev te:zømas.

²¹ Ta khøuwa-te ndógo,

gekha ezoqám ndego,

Evezøza-te tøkeam-qa te-akha,

ndego gékhandí.v.” ’ ’ ”

²² Pita nqanek Zoel-qa manqat gamømbøe-navøem, yaq ndego manqat nøme āv gezømbe-eín nqágo, “Izrael ezoqam! Manqat qåndoyogé nqanék, nogi ezoqam! No Yesu Nazalet-ak-qa yaq-té qazømbé-ein. Zo zøkeza mõzøte-zøtéz, te mokho-te, Mbumbukiam zoqa avønin-te, umingiap matev neka matev kandakanda vinivinimba ndømatønumám. Mbumbukiam tenematanám ndógo, zo tønnezøtéz, ndego Yesu ekezan ndokhofotáv.

²³ Ezoqa ndego zoqa zenda-te giveem, yaq zo ndego ezoqa soqøsoqa mokho-te, tae mutui-te sasa zotøkewem, vozølaem, ndøgo Mbumbukiam ekezan ndøpøóá. Ndego é-møndæ-otév, matev av nqágo ndøfakhán.

24 Geté Yesu lõvøte-qa bazaføgakh mokho-te gu:goam, Mbumbukiam mõndø-nqovotáv, vøkhandi:v. Løvøte, ngenek ezoqam amba me:geiú. Geté kopømba mbain.

25 Yesu lõvøte-te tekhandi:v, taqa yaq-te, Deivid nupøkhan mba, äv gene-eín nqægo,

‘No Evezøza, noqa megemege-te, oskia no-ometám.

Ndego noqa avønin-té gegó.

Yaq no kha genø-wagimák.

26 Yaq nakémbá, noqa mbøni mokho-te, no khanakhanákh neka no manqat khanakhanakh-us nomanqaté.

Até noqá khá-ya, Mbumbukiam-te mbá qanøtawát.

27 Zapa ndógo, qo no ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te qónøuvanák.

Qo qoge Ezoqam Mbomambaqape, teqa kha, sa qó-ivavák, vølanqā.

28 Qo no nakhoa qotenómánd, no khandi ande äv khaténdáp.

Qo no namba qotégoát. Yaq no khanakhanakh nõgoát.”

29 Pita nqanek Deivid-qa manqat qamømbøe-navøem, yaq nõme äv gezømbe-eín nqægo, “Nøfuap. Nigi atanakha-zapa Deivid-qa yaq-te, no ndaføyambá qazømbé-eín. Ndego mõndønaním, neka vø-otøvem. Até ndakin khøuwa-té-a, teqa manqei ozu nqáneq qagó.

30 Geté Deivid mõndæ-otév, tegi zi, ezoqa kopo, teqa iziz ndøndáp neka kawa ezoqam vøgoát. Mbumbukiam te-te manqa mbusa ndøvé, taqa yaq-te. Deivid Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám.

31 Yaq nakémbá, ndego é-møndøqeív, Keliso tenanim, yaq Mbumbukiam gékhandi:v. Unimanqatin. Mbumbukiam ndego ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te ivøveáv, neka teqa kha, manqei ozu-te lanqøeveáv.

32 Ngenek ezoqam, Mbumbukiam lõvøte-te gekhandi:v, Yesú. Ni ate nqati:gu, nikeza bõi qatiqeivím.

33 Mbumbukiam ndego ekezan-té genø-eqeíú, neka teqa nakeamo zenda-te vøve. Yaq Eve Nqova Mbomambaqape mbo-etoám, av ibugukhokhof manqa mbusa ge:ve, yaq Yesu ndakin ni vøni-etoam. Matev nqáneq, zo nqazo-qeivi neka nqázøyøgē.

34 Ni mizi:nøtén, Deivid mbá, yan-te geqavig. Geté ndego Mesaya me:manqatám, av ge-ein nqægo,

‘Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, äv gembøe-eín nqægo,

“Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

35 Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam, kopømba ande av zenda tøkhotapak awam nonqo, qoqa zenda tøkhotapak mokho-te vøtaqambú-áb.”’

36 Yaq nakémbá, zo Izlael bawan-ak ate ndøzøte:go, zo vøezøtéz. Ngenek Yesu, zo tae mutui-te qazo-tøkewem, Mbumbukiam äv gene-veatáv nqægo: Ndego Evezøza neka Mesaya ndøgoát.”

Ezoqam Mbumbukiam-te giqambuz neka ibøkha iz vøndapem

37 Yaq ndigu ezoqam, Pita-qa manqat giyogem, tiqa mbøni, mõndø-khanáz. Yaq ndigu Pita neka Keliso-gi u-anim nõme, äv gizømbe-beváp nqægo, “Nøfuap. Ni ndakin gekhā nigonēm?”

38 Yaq Pita gezø-qavøiu, “Zo é-mozøqambúz, neka Yesu Keliso-qa iz-te, ibøkha iziz vø-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém, yaq zo Nqova Mbomambaqape vozøndafēm.

³⁹ Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam taqa yaq-te geve, ndøgo zoqá neka zogi nakheis-qá neka até tiqá ndigú-a, ndigu qamba-qamba ndindu-yageapet. Gekha ezoqám ndigu, ndego Èvezøza, nigí Mbumbukiam, ndezø-akhayam, te-te tinduzav, nqanek manqa mbusa tiqa ndigu.”

⁴⁰ Pita manqat nøme kandambá gezø-manqatam. Manqat nøme, äv gezømbe-eín nqægo, “Mòzoqambúz. Soqaín ndøgo, nginik manqa-zapazapa-us ezoqa namba tözøte-soqoez, ndakin ngiyage.”

⁴¹ Ezoqa ndigu, Pita-qa manqat gindapem, ndigu ibøkha iz ndøndapém. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kandambá, Klisten bawan-te gi-oz. Ate gi:goam, ande äv tri taosen ezoqám ndi:gú.

Klisten ezoqam, nqova kopo-te giyagam

⁴² Ndigu Klisten ezoqam, äv gini-matønnumám nqægo: Keliso-gi u-anim-qá nømendim manqat ndø-ewagám, neka yaqyaq-a vøtøke:mam. Ndigu gèpindupám, lou vølogin neka Èvezøza-qa lou loge matev vøgonemín neka vøguligulimemín.

⁴³ Mbumbukiam, Keliso-gi u-anim mokho-te, umingiap matev kopoáv gematønnumat. Ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá neka møe vøgonemín.

⁴⁴ Ndigu ezoqa ate gi:goam, Yesu gi-unimanqatinim, ndigu nqova kopo-te sùgumu-yagám. Neka tiqa gigiap ate qazømbe-goam, sège-etoumám, yaqyaq-a.

⁴⁵ Ekeza manqei neka gigiap vinivinimba gèviám. Yaq moni ndigu, gi:qaaqasumam, ndigu tizø-etoumám, lou-qa o gigiap-qa gi:potonumam.

⁴⁶ Khøuwa ate qæpavpavemam, ndigu Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-pindupám. Yaq Klisten zifuap vinivinimba-qa khoev-te, ndigu lou ndølogám neka Èvezøza-qa lou loge matev vømø-gonemín. Khanakhanakh-ús. Lou sège-etoumám, yaqyaq-a.

⁴⁷ Yaq tiqa matev ate qægoam, ndigu Mbumbukiam-qá iz me-eqatám. Ezoqa ewaqape, poev ndøveém, ti-te. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, Èvezøza Klisten bawan-te, ezoqá nøme ndøyogimám, ndigu khandi gezø-etoamin.

3

Kagi ezoqam gikhakheinvemem

¹ Khøuwa nøme, ande av khagus tri oklok ndægo, ta khøuwa iz-te ndøgo, Zu ezoqam giguligulimam, Pita neka Zion, Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-apát.

² Ta khøuwa iz-te ndøgo, ezoqa kagi ezoqam ndø-eqeitavún. Ndego äv teneqán, kagi. Khøuwa ate qæpavpavemam, ndego mboqog tambav-té ginø-ivøvemín, ta mboqog ndigu, Qanimav-Qape gimbo-akhaemam. Yaq ndego ezoqa moni-qa zøviamín, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gi-onimam.

³ Yaq ndego Pita neka Zion gezømet, gi-onat, ndego moni-qa zøviam.

⁴ Ndigu ezoqa menas, gèwaomém. Yaq Pita ndego äv gembø-eín nqægo, “Ni-té qotøndé-kewäg.”

⁵ Yaq ndego vøkewag. Ndego äv gene-matavupám nqægo: Moni nø-etøomém.

⁶ Geté Pita gembo-ein, “No moni mbaín. Geté no tøtaqá-etoám ndøgo, no nqanøgo. Yesu Keliso-qa iz-te, ndego Nazalet vemiaav-ak, mòqo-itán neka okho vøngaz.”

⁷Yaq Pita nakeamo zenda mbogea, vø-eqei. Yaq nqova mbain, teqa zenda tokhotapak segembo-føgøføgakhám neka gømig vømbø-føgøføgakhæzam.

⁸Yaq ndego sasangá sege-itán, okho vøngaz. Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, namba me-óz. Sege-okhoát neka vøvøumat, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqatat.

⁹Ezoqa ti-ometám ndógo, ge-okhoam neka Mbumbukiam-qa iz ge-eqatat.

¹⁰Gimatøvemem, av nqægo, ezoqa ngënek, mboqog tambav-te geqonumam, ta mboqog ndigu Qanimav-Qape gimbo-akhaemam, neka gigiap-qa vøvi:mam, yaq ndigu nqova ndafe kandambá, ta matev-qa yaq-te, ndøgo qambo-fakhan.

Pita-qa manqat, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te

¹¹Ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion, ti-te gëmø-tøkenøvém. Yaq lou-qase-te gizav, ndøgo Solomon-qa Lou-Qase gimbo-akhaemam, ezoqa ewaqape tinøbøin ndøgo, ngenek ezoqam vø-ometam. Yaq ndigu nqova ndafe kandambá.

¹²Pita nginik ezoqa gezømet, yaq äv gezømbe-ein nqægo, “Zo Izlael-ak, nogi ezoqam. Gekha zapá, zo nqova qazøndaf, matev av nqægo qafakhan? Neka gekha zapá, ni-te ndozotøndo-keoge? Ge zø, ndozo-matavap, ni ngenek nikeza bazaføgakh-të qeitø-khakheinøvemem, okho gengaz? O, ni ezoqam qaniganím, Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq nakëmbá, ndego ni ginitøke, ngenek ezoqam qeikhakheinøvemem? Av taoká!

¹³Ta matev mokho-te, ndego Eibleem neka Aezeq neka Zekop-ge Mbumbukiam, ndego nigí atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, ndego tege sasae ezoqam Yesu, iz kandambaqape mbo-etoám. Ezoqam ngënek, zo Lom ezoqam-qa zenda-te qazoveem, yaq ndigu vølaem. Pailøt ambá sege-nqonqotavín. Geté zo Yesu zøsanqawém.

¹⁴Zo ngenek Ezoqam Mbomambaqape neka Ndaføyamba-qape, zøsanqawém. Yaq zo Pailøt pepen ezoqam-qa zombo-viømém, sa teze-nqonqotav.

¹⁵Zo ngenek khandi zapa ezoqam, zølaém. Geté Mbumbukiam møndø-khandí:v, løvøte-te. Ni nikeza bøi qatiqevím.

¹⁶Ngenek ezoqam, zo nqazo-omete neka ndøzøtë-zøtëzát, ngenek Yesu-qa bazaføgakh neka iz mokho-té, bazaføgakh gendap. Nqanek matev, unimanqatin matev-té qando-fakhán. Ni Yesu qei-unimanqatinim, yaq ndego ngenek ezoqam gëkhakhæv, av zo ndakin nqazøte-omete.

¹⁷Nøfuap. No møtenøtén, matev ndøgo, zo neka zogi megetapak, Yesu qazombo-matønømem, zapa ndógo: Zo zøtezeatäv.

¹⁸Mbumbukiam, tegi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam mokho-te, é-møndi:nømand, av nqægo, ndego Mesaya, tendo-khofotav, ezoqa tekhandi:z, ndego nqosøgeap ndøqeiv, vønanim. Yaq ta matev mokho-te ndøgo, qafakhanam, nqanek manqat møndø-unimanqatin.

¹⁹Yaq ndakin, zo é-mozo-enénd neka Mbumbukiam-te vozóqambüz. Yaq ndøgo, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém.

²⁰Yaq ndego zo pusa taev matev zø-etoám, neka Mesaya vøndø-khofotäv, ndego ibugukhokhof geveatav, ezoqa tekhandi:z. Ngenek ezoqam, Yesú.

²¹Geté ndego bugukhokhof yan-té geabeto:gó, atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam gigiap neka matev ate ndægo nango vøndakinák, av ndego

nupokhan mba, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, ndigu gevevesam.

²² Mozes āv gene-eín nqægo, 'Evezøza, zoge Mbumbukiam, zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndøveatāv, av no nqate:go. Yaq gekha manqāt ndøgo, tezø-manqatat, zo vøndapemat.

²³ Geté gekha ezoqām ndego, teqa manqat ndapeav tøgoat, yaq Mbumbukiam ndego gégíú. Yaq ndego Mbumbukiam-ge ezoqam sekemba gégoák.'

²⁴ Até Samuél-a, neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam, teqa zita-te gipavavun, ndigu matev ndøgo tini-manqatām, av ndakin khøuwa-te qæfakhanam.

²⁵ Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te gendo-ein, ndøgo zogi atanakha-zapazapa-za-te geve, ta manqa mbusa ndøgo, zo nonqó. Mbumbukiam Eibleem namba, poev ge-unimanqatin, yaq āv gembøe-eín nqægo, 'Qogi qazi, ezoqa kopo mokho-te, no ezoqa ewaqape matev mbomømboma nøzø-matanām, nqanek manqei-qape-te.'

²⁶ Mbumbukiam ngenek sasae ezoqam Yesu, ndego geveatav, bugukhokhof zo-té gendo-khofotāv. Ndego tende-khofotāv ndøgo, ndego zo matev mbomømboma zømatanām, zoqa manqa-zapazapa-te tøzøtønde-qambuz."

4

Pita neka Zion, ndimbula-te ginqeitaz

¹ Pita neka Zion, ezoqa manqat até gezø-manqatām, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-ge kawa neka Sadusi ezoqam tīnøfakhāz.

² Ndigu khanakhanakh mbain, ndigu ezoqa menas, ezoqa gi:zømesimat, neka gi:zømas, av nqægo, Mbumbukiam kopømbaqapē ezoqa løvøte-te tekhandi:z, zapa ndøgo, ndego Yesu ndøkhandi:v, løvøte-te.

³ Yaq ndigu Pita neka Zion sègegavém. Yaq ndimbula-té genø-nqeitáz, atema nøme vøndøpave. Manqa ovøepøteāv. Zapa ndøgo, gèpøistát.

⁴ Geté ezoqa kopoáv, ndigu tiqa manqat giyogem, gè-unimanqatinim. Yaq ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, møndømø-fæv-taosen-éz, angana.*

⁵ Yaq khøuwa nøme qandopave, Zelusalem taon-te ndøgo, Zu ezoqa kandakanda neka megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndømøváb.

⁶ Até Anás-a, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, neka Kayafas, neka ezoqa nøme, Zion gimbo-akhaemam, neka Aleksanda, neka Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-gi ezoqa nøme, vøgoam.

⁷ Yaq Pita neka Zion, tiqa megemege-té ginø-áb, sasa zøbevap, "Nqanek matev, gekha bazaføgakh-tē neka gekha ezoqam-qā iz-tē qazonø-gonem?"

⁸ Pita, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-tønøyám. Yaq ndigu āv gezømbe-qavoiú nqægo, "Zo kawakawa-za neka megetapak!

⁹ Zo ni ndakin matev mbomambaqape-qa yaq-te nqazonimbi-sinøzumit, ni kagi ezoqam qeimbo-matønømem, yaq ngenek vøkhakhæv,

10 zo vðezøtéz neka até Izlael ezoqam ewaqapé-a, betëzøtez: Ngenek ezoqam, zoqa bøi-te ngeya, Yesu Keliso-qá iz-té gene-eqeieqei-év, ndego Nazalet vemiyav-ak. Zo ndego tae mutui-té qazonø-tøkewém. Geté Mbumbukiam løvøte-te møndø-khandi:v.

11 Ezoqam ngenek, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, av nqægo,

‘Nandi-qapi ndigu,

zo khoev puanam ezoqam qazo-sanqabem,
ndigu møndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.’

12 Ezoqa nøme mbaín, niqa khandi:nat nonqo. Yesu yakhapús. Nqanek manqat-qape ate nqægo, Mbumbukiam ezoqa nøme khofotøveáv, ni tekhandi:n.”

13 Ndigu megetapak, ndigu ezoqa menas gizømet, manqat ndaføyamba gi-einim neka mivi mbaín, ndigu nqova ndafe kandambá. Zapa ndøgo, ndigu møndæzøtéz, ndigu khokho ezoqám, skul kandakanda mbaín. Neka ndigu møndæzøtéz, ndigu ezoqa menas, Yesú namba me:goám.

14 Geté ndigu zøtezteáv, gekha manqat zóqavøiü. Amba zømbe-eín. Zapa ndøgo, ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion namba me:waná. Ndego møndø-khakhæv. Yaq ndøgo bavokho-qapé.

15 Yaq ndigu bavokhó ginø-khofotáz. Yaq gizav, ndigu Zu megetapak, manqa øvøyam khoev-te gu:qonavam, manqa ndøvøvomém.

16 Gi-einim, “Gekha zizøgø, nginik ezoqa menas? Ezoqa ewaqape, nqanek Zelusalem taon-te ngiyage, møndømu-yogém, av matev gi:matønømem ndægo. Unimanqatín. Ndøgo matev vini. Ni kopømba mbaín tizio-naomem.

17 Geté nqanek manqat Yesu-qa yaq-te, ezoqa nøme-te, bepanqávøém. Yaq nakémbá. Ni manqa áv qazizømbé-løvuá nqægo, ndigu teqa iz-te, ezoqa nøme manqat nqawa bezø-eín.”

18 Yaq ndigu nqawa gizø-akha, khoev mokho-te vøu-oz, yaq gèzømbe-khafén. Ndigu Yesu-qa iz-te, manqat nqawa be-eíním, neka ezoqa nqawa bete-zømèsím! Matev av nqægo, ùni bete-navøém!

19 Geté Pita neka Zion gizø-qavøiü, “Zo zøkeza mokho-mba, zøté-matøvømém, av nqægo. Eqeieqei ákhanégo? Zoqá manqat níndapém, ó, Mbumbukiam-qá manqat níndapém?

20 Ni kopømba mbaín, manqa sa teikhoutavat, av ni bøi qatitqevam, neka vøi-ewagam.”

21 Yaq ndigu megetapak, kha-khoiv manqat nøme zø-eín. Geté yaq sège-nqonqotáz, vøzav. Ndigu nakhoa qeiviáv, yaq-fia nqosøgeap ande áv kizømbé-etoám. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ta matev ndøgo, qafakhan.

22 Ngenek ezoqam, ndego kagi-qape geqan, yaq Yesu-qa iz-te vøkhakhæv, ndego viav 40 møndømø-løví.

Mbumbukiam bazaføgakh-qa gimbo-viømem

23 Pita neka Zion até vønqonqotáz-ae, ekeza Klisten bawan ezoqam-te e-vøzav, yaq emanqat vøzøvotot, av Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak nøme gizømbe-manqatam.

24 Ndigu Klisten bawan ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq sùgumu-guligulimém. Nqova kopo-té. Mbumbukiam áv gimboe-akhaém nqægo,

“Bazafogakh-us-qape. Yan neka manqei-qape neka ndaola, neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut, qo qokhakheinumát.

²⁵ Qo nigi atanakha-zapa Deivid, ndego qoge sasae ezoqam gegoam, qoge Nqova Mbomambaqape mokho-te, manqat qombo-etoám. Yaq ndego áv gene-eín nqægo,

‘Gekha zapá, bawan vini-ak qaqa ndigu?’

Neka gekha zapá, ndigu ámba mba ndi:voqoyam?’

²⁶ Nqanek manqei-qape-gi kawakawa-za neka megetapak møndø-tøkuaném. Ndu nøfe-qa mba mo:keogé, Evezøza namba, neka Mesaya namba, ndego geveátav.’

²⁷ Unimanqatin. Matev av nqægo, møndø-fakhán, nqanek taon-te. Ndigu kawakawa-za menas, Elod neka Pontius Pailøt, manqei vini-ak neka Izrael manqei-ak namba me:tøkuaném. Neka nøfe-qa mba mo:kewagám, te-te ndego, Yesu, qoge sasae ezoqam, ndego qo Mesaya qoqo-veátav.

²⁸ Geté ta matev mokho-te ndøgo, gimatønumat, ndigu qoqá matavap neka poev mba mbopavát. Qoqa bazafogakh-te, qo nupøkhán mbá, é-moqopøóá, matev av nqægo tàbete-fakhán.

²⁹ Yaq ndakin, Evezøza, vømbo-matøvé, kha-khoiv matev ndøgo, gimatønumat. Ginitóké, ni qogi sasae ezoqam, yaq ni qoqa manqat, ndaføyamba neka mivi mbain tàbati-manqaté.

³⁰ Qo zenda qotó:vé, ti-te ndigu, enqoni ndøzøgo, yaq vøkhakhæz. Neka qoge sasae ezoqam mbomambaqape, Yesu, teqa iz mokho-te, umingiap matev vinivinimba voqø-matønumát.”

³¹ Ndigu gumu-guligulimem, yaq manqei ndøgo, ma gi-qonavam, sùgumu-kukuvøemát. Yaq kha Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát. Bazafogakh-ús neka mivi mbáin.

Klisten ezoqam, yaqyaq-a gitøke:mam

³² Ndigu ezoqa ate gi:goam, Yesu gi-unimanqatintam, ndigu nqova kopo zømbeqoám. Ezoqa kopo einiáv, av nqægo, “Nqanek gigiap, nøkeza nonqo mbá.” Geté gigiap ate qægoam, sège-etoumám, yaqyaq-a.

³³ Keliso-gi u-anim, ezoqa áv gini-zømesimám nqægo: Yesu løvøte-te møndø-khandí:v. Yaq ndego Evezøzá. Ndigu bazafogakh-us me:zømesimám. Neka Mbumbukiam, matev mbomømboma zømatønumám, kopoáv, ti-te ndigu, ezoqa ewaqape.

³⁴ Ezoqa kopo gigiap-qa potonøpøteáv, ti mokho-te. Ezoqa nøme ndigu, manqei ø khoev qazøgoam, gèwiám. Yaq moni ndigu, gi:qaqasumam,

³⁵ Keliso-gi u-anim-té ginø-upøgimám. Yaq ndigu gèqaqabemín, yaq gekha ezoqám ndigu, gigiap-qa gipotonumam, vøzø-etoamin.

³⁶ Ezoqa nøme, matev av nqægo gego, teqa iz Zoséf. Ndego Livai bawan-ák. Saiples manqei bawá geqán. Ndigu Keliso-gi u-anim, iz Banabas mbo-akhaemám. (Taqa manqa mokho, “Ezoqa zita tøpøzu ezoqám.”)

³⁷ Ngenek manqei ndøwi. Yaq moni ndigu, geqas, Yesu Keliso-gi u-anim-té genøndapáz, ezoqa tøke nonqo.

5

Ananayas neka Safila, meakha manqat gi-einim

¹ Geté ezoqa nõme møndõgoám. Iz Ananayás, neka ndego zas vømbõgoam. Tuqa iz Safilá. Até ndegó-a, ekeza manqei nõme, gèwí.

² Geté moni ndigu, gendapaz, nõme gèkhonáb. Tegu zas møndæ-otév. Yaq moni nõme ndigu, Yesu Keliso-gi u-anim-té genøndapáz. Yaq áv gezømbe-eín nqægo, “Moni ndigu, qeiqasem, ngínik.”

³ Yaq Pita Ananayas gembø-ein, “Ananayas. Gekha zapá, qo Saitan qoqombotak, qoqa mbøni mokho-te gendo-on, yaq Nqova Mbomambaqape voqombøe-khavož, qo moni nõme qoqokhonab, manqei qoqowí.

⁴ Ndõgo qakeza manqei ndõgoám. Yaq qo qakeza poev-té qonøwí. Yaq moni qoqoqas, até ndigú-a, gemøqa-qakezanéz. Geté gekha zapá, qo matavap soqøsoqa qoqo-tonqogim? Qo ambá av nqægo, ezoqa mba qombøekhavož. Geté Mbumbukiam qombøekhavož.”

⁵ Yaq Ananayas nqanek manqat ge-ewag, sègebøiáv, vønanim. Yaq ezoqa ewaqape, manqat giyogem, kha zøkhoí.

⁶ Yaq ezoqa ndakinak, teqa kha ndabuá gini-løvønømém, bavokho sasa ndø-eqanem, vømø-ozem.

⁷ Khapé outøpøteáv. Ande áv tri awáz ndægó, zas tündü-øn. Ndugu otevateáv, matev ndõgo, qafakhan.

⁸ Yaq Pita gumbobevap, “Soqoní-eín. Moni ndigu qazoni-etoam, venanqei, ndigu manqei qazøte-wiim?”

Yaq gundü-qavøiu, “Venanqei.”

⁹ Yaq Pita gumbø-ein, “Gekha zapá, qeivis namba, manqat qazokopo-nem av nqægo, Evežøza-ge Nqova Mbomambaqape khamasim-té qazoveem? Nqáe! Ezoqa ndigu, qoge anganeam gi-otøvem, mboqog tambav-té gonowaní. Yaq ndigu até qó-a, gè-eqæqonám.”

¹⁰ Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndugu teqa megemege-te sègebøiáv, vønanim. Yaq ndigu ezoqa ndakinak ginuqavaz, gi-ometam av nqægo, møndønanim, yaq bavokhó ginø-eqeinám, zivis-qa avønin-te vømø-otøvem.

¹¹ Yaq Klisten bawan ezoqam ate gi:goam neka ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, ndigu kha-khoiv kandambá.

Keliso-gi u-anim, ezoqa kandamba gikhakhæz

¹² Keliso-gi u-anim, ezoqam-qa mokho-te, umingiap matev kopoáv gimatønnumam. Ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, Solomon-qa lou-qaseté ginøwambám, ndõgo Mbumbukiam-qa khoev-te.

¹³ Bavokho ezoqam, møe ndøsinønimám. Yaq ndigu Klisten ezoqam namba, tøkuateáv. Geté ndigu gèžø-vizupám.

¹⁴ Yaq Evežøza, ezoqa nõme mba mo-unimanqatinim. Ezoqa kandambá. Angana neká sakheis.

¹⁵ Matev ndõgo, ndigu Keliso-gi u-anim gimatønnumat, ta zapaya ndõgo, ezoqa nõme enqoni-us ezoqam ndo-upøgimám. Yaq ndigu ekeza venanqei nonqo neka kita-te, nakhøa-té ginø-abumám. Yaq Pita-gé nqovønqova mba bekhantáz, ma ndego te:ma.

¹⁶ Até vemivemíav nõme-té-a, Zelusalem taon avønin-te ndõgo, enqoni-us ezoqam ndo-upøgimám, neka ezoqa nõme, nqova soqøsoqa giqantavam. Yaq ndigu ezoqa ate gi:goam, gèkhakhæz.

Enzol ezoqam, Keliso-gi u-anim gezøtøke, ndimbula-te gigoam

¹⁷ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka tegi paev ezoqa ate gi:goam, ndigu Sadusi ezoqam gigoam, ndigu ova ndø-einim, Keliso-gi u-anim-te. Ova kandambá qazøgoam.

18 Yaq ndigu até gindigonem, Keliso-gi u-anim sêgegavém, ndimbula-te vønqeitaz.

19 Geté ta lova ndøgo, Evezøza-ge enzol ezoqam ndowáv, ndimbula mboqog vøzø-mboqogim, ndigu Keliso-gi u-anim bavokho sasa ndøkhatob,

20 vøzø-ein, “Zo Mbumbukiam-qá khoev-té qanøzáv. Yaq ezoqam-qá megemege-té qazomówán, manqat ate ndægo, khandi-qa yaq-te, vozomé-zomās.”

21 Yaq ndigu u-anim, manqa o-mba mbøendapém, av enzol ezoqam gezømbe-ein. Yaq qanaqanus, khøuwa gendo-eqan, ndigu Mbumbukiam-qá khoev-té ginøzáv, ezoqa vømē-zømesim.

Ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka tegi paev ezoqam, Zu megetapak ate gi:goam ndøpisám. Manqa ndø-ovøemém. Yaq ndigu ndimbula khoev-te, manqat ndøkhofotøvém. Ndigu Keliso-gi u-anim, begeáv.

22 Geté ndigu sasae ezoqam, ndimbula-te gifakhaz, ndigu Keliso-gi u-anim qaseáv, mokho-te ndøgu. Yaq ndigu sêgeveséz, manqat vømø-einim,

23 “Ni ndimbula khoev-te qeimø-fakhan, mboqog qeizømetat, tokøváp. Neka ndimbula keoge ezoqam mōndo-feazotát, mboqog-te ndøgo. Geté mboqog qeimboqogimem, ezoqam mbaín, mokho-te.”

24 Ndego Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-ge kawa neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek manqat giyogem, ndigu gò:bevupém, av nqægo, “Gê, ndigu gekha matêv zófakhan?”

25 Yaq ezoqam tendowáv ndøgo, vøzø-ein, “Nqáe! Nginik ezoqam, zo ndimbula khoev-te qazo-nqeitaz, Mbumbukiam-qá khoev-té gigú. Ezoqa me:zømesimít.”

26 Yaq ndego vos keoge ezoqam-ge kawa neka tegi sasae ezoqam, tinøzáv ndøgo, nginik Keliso-gi u-anim, nqawa vømøndø-upøzo. Geté ndigu tøpøtøzateáv. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném. Soqain ndøgo, ezoqa qaqa tizøgo, nandi vøepøub, neka vøpakhaēz.

Keliso-gi u-anim, manqa ovøyam-te, Mbumbukiam-qa Manqat manqate-te møe goneav qagoam

27 Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Keliso-gi u-anim, Zu megetapak-qá manqa ovøyam-té ginø-tonqozó. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gezø-ein,

28 “Ni zo khafeap nizømbové, av nqægo, ‘Zo ezoqa Yesu-qa iz-te me:zømesím.’ Geté nqáe! Zo nandav nømendim manqat, Zelusalem taon-te ate nqægo, sòzo-vøndøzém. Neka zo ní zoni-løvøyáp, ngenek ezoqam gilaem.”

29 Yaq Pita neka ndigu Keliso-gi u-anim nøme gizø-qavøiu, “Ni Mbumbukiam-qá manqat bambupáev, ambá ndøgo, ezoqam-qa manqat.

30 Nigi atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, Yesu løvøte-té gendo-khandí:v, ndego zo qazolaem, tae mutui-te qazo-tøkewem.

31 Yaq Mbumbukiam ndego ekezan-té genø-eqeiú, neka teqa nakeamo zenda-te vøve. Yaq ndego kawa neka khandi etoam ezoqam ndøgoát. Yaq ni Izlael ezoqam tábizi-qambún, yaq Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa bebøē-navøem.

32 Matev ndøgo, Yesu gematønumam neka te-te vøfakhanumam, ni bóí qa-tigeivám. Yaq ni ezoqa niti-zømesimít. Neka até Nqova Mbomambaqapé-a, ndego Mbumbukiam ndigu tezø-etoumat, ndigu teqa manqa o-mba ndimbø-ndape, ndego nqanek matev ate ndægo mōndøqeív.”

Gamaliel-qa manqat, Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

³³ Ndigu iz-akhayapak, nqanek manqat giyogem, ndigu qaqa kandambá gigonem. Yaq ambá pakhapakha zòkhaneamín.

³⁴ Geté Zu ezoqam-qa manqa ovòyam-te ndògo, ezoqa kopo mòndu:goám. Teqa iz, Gamaliél. Ndego Felisi ezoqám neka Mozes-qá guguna manqat nòmendim ezoqám. Ezoqa vizap kandambá gimboqoam. Yaq ndego gè-itán, ndigu Keliso-gi u-anim bavokho vòkhæ-khofotaz.

³⁵ Yaq ndego gezø-ein, “Zo nogi ezoqam, Izlael bawan-ak. Aiyá qagó, nginik ezoqam gekha matev tozozø-matanam.

³⁶ Zo gèmbø-mataváp. Nupòkhan mbá mbá. Tiudas ndògoám. Ndego ekeza kha, kandambaqape me:veó. Ezoqa fo andléd gimboqavam. Geté ndego gilaem, yaq ndigu te namba gi:goam, khokhó sege-panqanimát. Yaq matavap ndògo, qambogoam, sègembøepá.

³⁷ Taqa zita-te, ta khøuwa-te ndògo, gaman, ezoqam-qa iziz gindapat, ezoqá nøme ndøfakhán. Teqa iz Zudás. Gelili plovinš-ák. Ndego gaman-te nakhag vøngaz. Neka ezoqa kopoáv gimboqavam. Geté até ndègo-a, vølaem. Neka tegi paev ezoqam ate gi:goam, sège-panqanimát.

³⁸ Yaq nakémbá. No nginik ezoqam-qa yaq-te, áv qazømbé-ovøyám nqægo: Zo matev ndømatønðmém, ti-te. Sègezø-iváv. Av tiqa sasae neka matev ezoqam-qa matavap-te mba qando-fakhanin, yaq segemø-navøém.

³⁹ Geté, av nqanek matev Mbumbukiam-te qande-fakhan, yaq zo kopømba mbaín, nginik ezoqam tozozømbø-khaz. Soqáin ndògo, zo Mbumbukiam namba tozo-nøfeapat.” Yaq ndigu iz-akhayapak, Gamaliel-qa manqat, gè-umanqatiním.

⁴⁰ Yaq ndigu Keliso-gi u-anim, nango gizø-akha, vøndø-oz. Yaq gèfebám, khafeap vøzømbøve, av nqægo, “Zo ezoqa Yesu-qa iz-te, nqawa me:zømesím.” Yaq sège-nqonqotáz, vøzav.

⁴¹ Yaq Keliso-gi u-anim, nqanek Zu ezoqam-qa manqa ovòyam gi-ivøvem, ndigu khanakanakh-ús giqavanat. Ndigu khanakanakh-us tinigú ndògo, Mbumbukiam ndigu eqeieqei ge:zæb, Yesu zapaya mivi matev gindapem.

⁴² Ndigu ezoqa zømesim ivøveáv. Geté khøuwa ate qæpavpavemam, Manqat Mbomambaqape me:zømesimám. Mbumbukiam-qa khoev-te neka ezoqam-qa khoev vinivinimba-te, ndigu áv gizømbe-ovøemám nqægo: Yesu, ndego Mesayá. Ezoqam ndégo, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z.

6

Tøke ezoqam seven givevesam

¹ Ta khøuwa-te ndògo, Yesu-gi paev ezoqam, bawan qazø-khouwevtat, yaq ti mokho-te ponqombap ndøfakhán, yaq Zu bawan-ak, ndigu Glik manqat vømanqatám-a, yaq ndigu, Iblu manqat vømanqatam. Ndigu Zu bawan-ak, Glik manqat gimanqatam, áv gini-einím nqægo, “Zo khøuwa kopoav, ngængæm lou-qa yaq-te qazozø-tøkematun, ndigu angana gizø-pakhaez, yaq nigí ngængæm tøke agé upøgimáv.”

² Keliso-gi u-anim tuelv, nqanek manqat giyogem, yaq ndigu ezoqa ewaqape ndømøváb, Yesu gi-unimanqatintam, vøzø-ein, “Matev av nqægo, eqeieqei mbá, ni Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qa Manqat zømesim tei-ivøvem, yaq lou etoam matev-te qanimbø-ngetøgeapát.

³ Yaq nakémbá, nigi nõfuap, ezoqa seven zóvevesám, zo mokho-te, ndigu zo qazøte-zøtez, kha Nqova Mbomambaqapē qazømbe-tønøyām, neka ndigu matavap loloakh ndøzøgō. Yaq ndigu tizi-áb, ezoqa lou tizø-etoumat.

⁴ Geté ni Keliso-gi u-anim, bazaføgakh ndøgo teitø-asazát, teiguligulimat neka ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøti-zømesimát.”

⁵ Ezoqa ewaqaqe khanakhanákh, nqanek manqat-qa yaq-te. Yaq ndigu Stiven ndøveatøvé, teqa unimanqatin bazaføgakh-us qambogoam neka kha Nqova Mbomambaqape vømbøe-tønøyam. Ezoqa nõme givevesam, Filíp neka Plokolús neka Nikanó neka Timón neka Pamenás neka Nikolás. Nikolas, ndego Antiok taon-ak ndøgoám. Geté ndego møndømø-Zu-bawan-ak-év, yaq ndego Mbumbukiam-anim vømbø-vizupam.

⁶ Yaq ndigu ezoqa seven, givevesam, Keliso-gi u-anim-té ginø-upøzó. Yaq ndigu gèzø-guligulím, neka zenda vøzømbø-awam.

⁷ Mbumbukiam-qa Manqat sège-vøndavát. Yaq Yesu-gi paev ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, tiqa bawan sà tønø-khouwevtát. Até Mbumbukiam-gí iziz ezoqám-a, ezoqa kopoáv, Yesu-qa manqat vøndapem-a, vø-unimanqatinim.

Stiven gimøvøinam

⁸ Mbumbukiam Stiven gèmbø-tøkeám neka bazaføgakh vømbø-etoumam. Yaq Stiven, ezoqa mokho-te, umingiap matev kandakanda ndømatønumám.

⁹ Geté ezoqa nõme, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gimøvøbumam, ndøgo Nqovotøzat Ezoqam-qa Guliguli Khoev gimbo-akhaemam, ndigu Stiven namba, ponqombap ndøngazém. Nøme ndigu Sailini taon-ák neka nõme Aleksandlia taon-ák neka nõme Silisia manqei-ák neka nõme Esia manqei-ák.

¹⁰ Geté Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, Stiven matavap loloakh mbo-etoám. Yaq ndigu kopømba mbaín, teqa manqat tiløvumem.

¹¹ Yaq ndigu khonoam-te, ezoqa nõme tìnø-nøzøzó ndøgo, gizø-ein, “Zo ezoqa nõme, meakha manqat zómanqatát, av nqægo, ‘Ngenek ezoqam, Mozes-qa neka Mbumbukiam-qa iz ndøngi:tatún. Ni møimbo-yogém, manqat av gè-manqatam.’”

¹² Yaq ta matev mokho-te ndøgo, ndigu ezoqa nõme neka megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam, qaqa zøløwáz, Stiven-qa yaq-te. Yaq ndigu até gindigonem, Stiven vø-møvøinam, Zu megetapak-qa manqa ovøyam-te sasa ndøndafem.

¹³ Yaq ndigu, ezoqa nõme, khavozam nonqo ndøtonqozó. Yaq ndigu āv gini-einim nqægo, “Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qa khoev neka Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te, manqat soqøsoqa oskia ndømanqatátún.

¹⁴ Ni ngenek āv qeimbøe-yogém nqægo, ‘Ngenek Yesu, Nazalet vemia-ak, Mbumbukiam-qa khoev géngiú neka niqa matev ate ndægo vø-enënd, Mozes nigi atanakha-zapazapa-za gezø-etoam, yaq ni vizimø-ndapem.’”

¹⁵ Yaq Zu megetapak ate gi-goam, manqa ovøyam-te giqonavam, Stiven-te bøi é-møndøzømbø-føgákh. Yaq bugug gimbo-qewivám, ndøgo waev unimepapaqá. Andé enzol ezoqam-qa bugug me mekewigam.

7

Stiven manqa ovøyam khoev-te, manqat gezø-manqatam

1 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Stiven gem-bobevap, “Gê, manqat ndøgo, ngiqa-møvøet, unimanqatín?”

2 Yaq Stiven gezø-qavøiu, “Tát-za neka ata-za! Zøtøndé-yogēm. Nigi atanakha-zapa Eibleem, Elan taon-te yageav qagoam, gete Mesopotemia manqei-te zua gegoam, yaq ndego Mbumbukiam Iz-akhae-qape mbo-fakhán,

3 vømbø-ein, ‘Qoqa manqei neka qakeza ezoqa vøzuváz. Yaq manqei ndøgo toqonøqáv, ma no tøteqamakh.’

4 Yaq Eibleem ekeza manqei, ndøgo iz nøme Kalde manqei gimbo-akhaemam, sège-iváv. Yaq Elan taon-té genøwáv, vømøqom. Yaq tege eve genanim, Mbumbukiam ndego nqáneq gendo-khofotáv, zo ndakin nqazoy-age.

5 Geté Mbumbukiam Eibleem-te, manqei-qase etopøteáv. Mbaín! Geté ndego manqa mbusa mbové, av nqægo, manqei ndømbo-etoám, ndego neka tegi zi. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, Eibleem nakhasam fakhaneav mbogoám. Zuá.

6 Mbumbukiam Eibleem áv gembø-eín nqægo, ‘Qogi qazi manqei nøme-té géyagát. Ta manqei-te ndøgo, ndigu mo-manqei-aním mbá. Yaq ndigu yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoát. Ezoqa ndigu géngenøzotát. Viav kandambá. Até tægoat, viav fo andléd.

7 Geté no ndigu bawan ezoqam, ndigu yaq-fia mbain sasae-te titøpøtavat, yaq-fia nqosøgeap nøzø-etoám. Yaq taqa zita-te, qogi qazi gendó-fakház, ta manqei-te ndøgo ti:sokhoat. Yaq noqa iz nqáneq gi-eqatát.’

8 Yaq Mbumbukiam, Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín, neka ngusu qogøzat matev vømbø-etoam. Yaq tege yo Aezek geqan, ta khøuwa-te ndøgo, ndego khøuwa eit qamømbo-ndap, Eibleem ngusum mbokepøtáz. Yaq ndego Aezek, matev até kopó, tege yo Zekop, ngusum vømbøkepøtaz. Yaq até Zekóp-a, tegi nakhei angana tuelv, ngusu vøzøqogaz, ndigu nigi atanakha-zapazapa-za kandakanda.

9 Ndigu atanakha-zapazapa-za, tigi eveqase-te Zosef, ova ndø-einím. Yaq ndego gèwiim. Yaq ndigu ezoqam, ma gi-wiim, Izip manqei-té ginø-ituím, ndego yaq-fia mbain sasae ezoqam vøveem. Geté Mbumbukiam até gegoám, te namba,

10 neka teqa yage føgakh-te vøkhandi-v. Yaq Zosef Felo-qa megemege-te go-itan, ndego Izip manqei-ak-ge kawa, Mbumbukiam matavap loloakh mbo-etoám. Yaq Felo, até gendego, Zosef vesøteve iz vømbø-akha. Yaq Izip manqei ate qægoam neka kawa-qa khoev ate qægoam, ndégo tembo-kewagám.

11 Yaq Izip neka Keinan manqei ate qægoam, vikia sekeqape ndømát. Yage føgakh kandambá. Nigi atanakha-zapazapa-za, lou mbaín. Gèzø-navøém.

12 Yaq Zekop ge-ewag, av nqægo, Izip manqei-te, lou zua ndøgō, yaq ndego ekeza nakheis, nigi atanakha-zapazapa-za, andé tene-khofotáz, ndøgo Izip manqei-te.

13 Yaq khøuwa nøme nqawa ginduzav, Zosef ekeza zapikia-za tènezømás, av nqægo, ‘No zogé zøveqasé.’ Ndakin Felo møndæ-otév, Zosef-gi namba-qaniap ngínik.

14 Yaq Zosef eve-te Zekop, manqat ndøkhofotáv, av nqægo: Ndego ekeza ezoqam namba, Izip manqei-té giabetøndozáv. Ndigu ezoqa ate gi:goam seventi-fæv.

15 Yaq Zekop Izip manqei-té genøwáv, ekeza ezoqa namba. Yaq ndógo teyagám, atema vønanim. Neka até ndigú-a, tegi nakhei angana, nigí atanakha-zapazapa-za, ndógo tiyagám, atema vumú-pakhaez.

16 Ndigu gipakhaetat, yaq tiqa kha Sekem manqei-té ginø-tonqogimám. Yaq ndógo, tinø-osumám, ta manqei ozu-te ndógo, ibugukhokhof Hamo-gi nakheis-qa manqei ozu qagoam, yaq Eibleem vøwi.

17 Khøuwa qækhatoat, Mbumbukiam ekeza manqat te-unimanqatin, av ibugukhokhof Eibleem-te manqa mbusa ge:ve, ndigu bawan kandambá qazø-khouwev, Izip manqei-te ndógo.

18 Geté ndego kawa ezoqam ndakinak, Izip manqei gembo-kewagam, ndego Zosef-qa yaq-te otevatéav.

19 Yaq ngenek kawa ezoqam, nigí atanakha-zapazapa-za gèzømbe-khavozumám neka ngenøgim mætev vøzø-matønumam. Ndego äv gene-vøovám nqægo: Tigi nakhei ndakinak qaniap, bavokhó giabeto-abupít. Yaq ndigu tiäbiti-pakhaetét.

20 Ta khøuwa-te ndógo, Mozes tèneqán. Mbumbukiam poev kandambá te-te. Ndego geqan, yaq bugukhokhof evøndipakha-qá khøev-té gunugoám, neka vømbø-kewagam. Løvøyak misiká.

21 Geté bavokho gimø-ivøvem, av Felo manqa ge:vøovam, ndego Izip ezoqam-ge kawa, yaq kawa-gú yu ndø-omét. Yaq ndugu gè-anqó, neka kopømba ande av ekeza nakhasam nde:go vø-okef.

22 Yaq ndigu Mozes, Izip ezoqam-qá matavap loloakh me:-ometimám, ate qægoam. Yaq ndego otevat kandambá. Manqa manqate nekā sasae gone-qa yaq-te.

23 Yaq Mozes viav foti qamømbø-ndap, yaq ndego okha ndøwáv, ti-te ndigu, Izlael ezoqam, tegi ekeza ezoqam.

24 Yaq ndego tekewág ndógo, Izip ezoqam, Izlael ezoqam ndøfeumát. Yaq Mozes até gendego, vømbötøke, Izip ezoqam pakhapakhá vømbø-khana.

25 Mozes äv gene-matavupám nqægo: Ekeza ezoqam äbe-matøvemém, av nqægo, ndego Mbumbukiam ndokhofotáv, ndigu vøe-khandi:z. Geté ndigu matavapøteäv.

26 Yaq khøuwa nøme qandopave, Mozes Izlael ezoqa menas ndøzømét, ginøfeat. Yaq ndego ndigu nqawa tøkuzuat-qa ndøgoám, gezø-ein, 'Nqáe! Zo bawan kopó. Zo gekha zapá, nqazo-nøfeat?'

27 Geté ndego, ma nøfe gendengaz, Mozes gènqontáv, vømbø-ein, 'Ge qó, gekha ezoqám ndøveataq, nigí kawa neka manqa ovøyam megeat ezoqam toqogoat?'

28 Gè, qo até nó-a, løvømbe-qa qógo, av nømøkhaiya Izip ezoqam qotelavao?'

29 Mozes nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego gèkhokhón, Midian manqei-te vømøqom. Ta manqei-te ndógo, ndego mò-manqei-aním mbá. Yaq geyagam ndógo, nakhei angana menás gimbo-fakhaz.

30 Yaq viav foti nøme qame-navøem, leg-av manqei-te, Sainai lolol avønin-te, enzol ezoqam mbofakhán. Tae-qase wageap-us mokho-té genømbø-fakhán.

31 Mozes nqanek matev geqeiv, ndego nqova ndafe kandambá. Yaq avonin-te gewáv, matev uni qeivi-qa gegoam, ndego Evezøza-qá manqa wag ndø-ewág. Ndøgo áv qane-eín nqægo,

32 'No qogi atanakha-zapazapa-za-gé Mbumbukiám, ndigu Eibleem neka Aezek neka Zekop.' Mozes kha wageap kandambá, nqanek manqat ge-ewag. Yaq ndego møe ndøgó, vøkewág.

33 Yaq Mbumbukiam gemo-ein, 'Oqqa tamak vøkhofoé. Zapa ndógo, nqanek manqei, ma nqoqote-ya, khakheitáp. Noqá.

34 No matev soqøsoqa, Izip ezoqam nogi ezoqam ndizø-matanam, mðeqeiv. Neka tiqa fumugap, mðe-ewág. No ndógo tøtøndevís, no ndigu nønqovotáz. Yaq nakémbá, mòqoqáv. No nqawa Izip manqei-té qatø-khofotáq.'

35 Ngenek Mozes, ndégo, ibugukhokhof Zu ezoqam gisanqawem, gimbo-einim, 'Ge qó, gekha ezoqám ndóveataq, nigi kawa neka manqa ovøyam megeat ezoqam toqogoat?' Geté ndego Mbumbukiam ndokhofotáv, ezoqa tezømbo-megetet neka vønqovotáz. Nqanek sasae, enzol ezoqam mokho-té gemo-mbo-etoám, ndego tae-qase wageap-us mokho-te gemo-fakhan.

36 Yaq ndigu Izlael ezoqam, ndégo tezømbo-megé, Izip manqei vø-ivøvem. Ndego umingiap matev kandambá gegoat, até Izip manqei-té-a neka kewan-te ndøgo, Ndaola Køkouk ndimbo-akhayam, neka ta viav foti ndøgo, ndigu leg-av manqei-te gigoam.

37 Ngenek Mozes, Izlael bawan-ak áv gezømbe-eín nqægo, 'Mbumbukiam zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndóveatáv, av nø nqate:go.'

38 Nigi atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-te ndøgo, Sainai olol avonin-te giwambupam, olol-te Mozes ndøqavíg, Mbumbukiam-ge enzol ezoqam-qa manqat vømø-ewag. Mbumbukiam-qa khandi manqat, ndégo tendáp, ni vøni-etoam.

39 Geté nigi atanakha-zapazapa-za, teqa manqat upøgimáv. Ndigu sège-sanqawám, neka Izip manqei-te nqawa vesezam-qa ndøgoám.

40 Mozes olol-te go:goam, yaq ndigu Elon, tege zapikia, áv gimboe-einim nqægo, 'Tae khøuiiap mbumbuk qoní-khakheinøvem. Yaq ndøgo tønimbó-megetát. Zapa ndógo, ndego Mozes, ni Izip manqei-te gendo-itumb, ni zì-nøtenák, gekha matev mbøfakhan.'

41 Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ndigu tae ndøkhuuwimém. Andé kao nakhasam-qá bug me:kewagám. Yaq ndigu até gindigonem, søvakha gigiap vømbø-løvusømem. Ta tae khøuiiap ndøgo, ekeza zenda gi:khakheinømem, andé Mbumbukiam me me:vewém, neka khanakhanakh vømbøgonem.

42 Yaq Mbumbukiam ndigu zitá genewuáb, neka ekeza matev soqøsoqa-te vøzø-ivav. Yaq ndigu khøuwa neka løvøyak neka nduku zøtabupám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa mbuk-te, áv qane-peawáp nqægo,

'Mbumbukiam ge-ein,

"Zo Izlael ezoqam. Zo viav foti leg-av manqei-te qazotu-yageapam, etoam matev neka søvakha løvusam matev qazogoam, zo ndøgo nø zonø-matønumam?

Av taoká. Nó mbá.

43 Geté zo ndego khape mbumbukiam Molek-qá palai khoev zo-eqatát neka ndego khape mbumbukiam nøme, Lefan, teqa nqovønqova, ndukuam ge:khamas, vøzø-eqatat.

Zo tae khøuwiap zokhakheinømém, vozombō-tabupam.
 Yaq nakémbá, no zo ndængeasám. Qámá.
 Zo Bebilon manqei ndòzo-løvuím.”

44 Nigi atanakha-zapazapa-za leg-av manqei-te giyageapam, ndigu Mbumbukiam-qá palai khoev zøgoám. Ta palai khoev mokho-te, Mbumbukiam áv genezømás nqægo: Ndego møndøgoám, ti namba. Mbumbukiam ekezan mbo-eín, Mozes, neka nqovønqova vøe-omat, nqanek palai khoev ande áv kiníwevém. Yaq giwevem, ndigu uni mbøepavát.

45 Yaq ta khøuwa-te ndøgo, Zosua nigi atanakha-zapazapa-za-ge megeat ezoqam gegoam, yaq ndigu nqanek manqei gindapem, ndøgo bawan vini-ak-qa manqei qagoam, ndigu Mbumbukiam tiqa megege-te gengea-sumat, yaq nigi atanakha-zapazapa-za nqanek palai khoev mändø-ndapém, ndøgo evøndipakha-za gi:kawawavun. Yaq nqánek qawevám, atema Deivid-gi khøuwa vømø-khantøzem.

46 Deivid, ndego ezoqam matev mbomambaqapé. Mbumbukiam khanakanákh te-te. Yaq ndego Mbumbukiam áv gembøevíám nqægo, ‘Ambá khoev eqeieqei nøtaqa-wevín. Yaq ni Zekop-gi zi, ndøgo teitaqá-zíupát?’

47 Geté Mbumbukiam ndego takeáv. Yaq Deivid-ge yo, Solomon, manqa ndøgo tevøovám, Mbumbukiam-qa khoev giwevem.

48 Geté unimanqatín, Mbumbukiam, ndego Egeiwat-Qape, khoev-te qon-umáv, ndøgo ezoqa zenda gi:wevemín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme, ge-ein,

49 ‘Evezøza áv gene-eín nqægo, “Noqa qonam nonqo, yán. Neka manqei-qape, noqa zenda tokhotapak awam nonqó. Yaq ge zó, gekha khoev bugug zonøwevém? Neka manqei áv khazøté-qeivím, no tøteyagat?’

50 Gigiap ate nqægo, no nøkezan nokhakheinám.” ’ ’

51 Stiven nqanek emanqat ate ndægo gumuvotot, yaq ndego manqa ovøyam megetapak, áv gezømbe-eín nqægo, “Zo sapi ezoqám! Zoqa mbøni neka zoqa matavap gèzø-tokeáp. Zo Mbumbukiam zøteateáv neka teqa manqat yogeapáv. Até zó-a, zo Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape oskia zosanqawé, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:mátønumam.

52 Gè, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa kopo møndøgoam, zogi atanakha-zapazapa-za yage ngi:wateav qambøgoam? Mbaín. Neka ndigu ezoqam, ge:zømesimam, av nqægo, ndego Ezoqam Ndaføyamba-qape ndøndowáv, ndigu gèzitagám. Ngenek ezoqam, gi-manqatam, møndø-geavún. Geté zoqa matev até kopó, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:goam. Zo sòzombo-qambúz, vozølaem.

53 Zo Mbumbukiam-qa guguna manqat mðzondapém. Mbumbukiam-gí enzol ezoqam mo:veém, zoqa zenda-te. Geté zo o-mba ndapeáv.”

Stiven nandi gi:pouwim, genanim

54 Ndigu manqa ovøyam megetapak, Stiven-qa manqat giyogem, ndigu qaqa kandambá neka khaya vømbo-vivisumem.

55 Geté Stiven, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-tønøyám. Yaq ndego yan-té genøqán, Mbumbukiam-qa waev bazaføgakh-us vøqeiv neka Yesu vø-omet. Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyám.

56 Yaq Stiven áv gezømbe-eín nqægo, “Nqáe! No yan mboqoat nqæqeivi. Neka Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyá.”

⁵⁷ Yaq ndigu nqanek manqat gimboyogem, zenda gea me:tokeám, v̄õtøkuz. Yaq sa tin̄-viviám ndógo,

⁵⁸ Stiven v̄ø-møv̄oinam. Yaq taon bavokhó gin̄-ituím. Yaq nandí gini-pouwím. Ndigu ezoqam, Stiven-qa manqat gis̄økuz̄ømem, yaq nandi pouwi gingazem, tiqa ndabua loloakh m̄øndøkhofé. Yaq ezoqam ndakinak-qá zenda tokhotapak-té gin̄-awém. Teqa iz, Sól. Yaq ndégo tembo-kewagám.

⁵⁹ Yaq Stiven nandi gi:pouwat, ndego āv gene-akhá nqǎgo, “Yésu. Evézøza! Noge nqova v̄økhato!”

⁶⁰ Yaq ndego sa manazap ndømøkuí, v̄ø-akha, “Evézøza! Qo nginik ezoqam-te, nqanek matev soqaqape ngimat̄numit, yaq-fia ndótá.” Yaq nqanek manqa manqate qam̄ømbøe-navøem, tēnenanim.

8

1 Ndigu Stiven gilaem, Sol m̄øndø-unimanqatín.

Sol Kliten ezoqam gengiæzotat

Ta kh̄ouwa-te ndógo, ndigu Stiven gilaem, Kliten bawan ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz, Zelusalem taon-te ndógo. Yaq ndigu Kliten ezoqam ate gi:goam, Zudia neka Samalia manqei-té gin̄-panqaním. Keliso-gí u-anim mba ndøsokhoám, Zelusalem taon-te ndógo.

² Yaq ezoqa n̄øme, ndigu Mbumbukiam gimbo-vizupam, Stiven gè-otøvé. Ndigu enu kandambá te-te.

³ Geté ndego Sol, Kliten bawan ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz, ta kh̄ouwa-te ndógo. Yaq ndego ten̄-okhoám ndógo, khoev ate qæpuatat, ndigu v̄øgavemin, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, angana nekā sakheis, yaq ndimbula-te sasa ndønqeisamin.

Filip Samalia manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-qa manqat gemezømas

⁴ Geté ndigu Kliten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim, Mbumbukiam-qa Manqat sège-v̄øndazát, ma gi-okhoam ndógo.

⁵ Até Filíp-a, matev até kopó gego. Ndego Samalia manqei mokho-te, taon n̄øme-te gem̄øfakhan, yaq ndigu ezoqam, Keliso-qá yaq-té gene-zømesimát.

⁶ Yaq ezoqa ewaqape, iz-akhayapak nekā khokho ezoqam, te-mbá ti-waumám ndégo. Yaq āv gini-einimín nqǎgo, “Ngenek Mbumbukiam-qá bazaføgakh ndøndáp, ta bazaføgakh ndógo, bazaføgakh kandambaqape ndimbo-akhayam.”

⁷ Ezoqa kopoáv, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, ndigu sègezø-fakház. Zøgeæz-ús. Neka kagi ezoqam neka okho soqøsoqa ezoqam kopoáv, sègek-khakhæz.

⁸ Yaq ta taon mokho-te ndógo, ezoqa khanakhanakh kandambá gindapem.

Saemon, ndego manqa-sisi ezoqam, teqa emanqat

⁹ Ta taon-te ndógo, ezoqa n̄øme m̄øndøgoám. Teqa iz Saemón. Ndego manqa-sisi matev ndømat̄numám. Yaq ndigu Samalia ezoqam, nqova zøndaføgimám. Neka ndego ekeza kha, ezoqa kandambaqape me:vewám.

¹⁰ Yaq ezoqa ewaqape, iz-akhayapak nekā khokho ezoqam, te-mbá ti-waumám ndégo. Yaq āv gini-einimín nqǎgo, “Ngenek Mbumbukiam-qá bazaføgakh ndøndáp, ta bazaføgakh ndógo, bazaføgakh kandambaqape ndimbo-akhayam.”

¹¹ Yaq ndigu yoge eqeieqei mbogoám. Zapa ndógo, teqa manqa-sisi matev mokho-te, ndego nqova zøndaføgimám. Viāv kopoáv.

¹² Geté Filip, ndigu ezoqam, Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka Yesu Keliso-qa bazafogakh-qa yaq-te ge:zomas, yaq ndigu gè-unimanqatiním, angana nekā sakheis, neka ibøkha iz vøndapem.

¹³ Até Saemón-a, vø-unimanqatin neka ibøkha iz vøndap. Yaq ndego Filip-te, gè-mø-tøkenøvmé. Ndego nqova ndafe kandambá, umingiap matev vinivinimba geqeivam, Filip gematønumam.

¹⁴ Yaq Keliso-gi u-anim, Zelusalem taon-te giyagam, giyogem av nqægo, Samalia ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat mõndø-ndapem, yaq ndigu Pita neka Zion tikhofotáz, ti-te.

¹⁵ Yaq ndigu ezoqa menas gimøfakhaz ndøgo, ndigu Samalia ezoqam-qa yaq-te, äv gini-guligulimém nqægo, Nqova Mbomambaqape ndøndafém.

¹⁶ Zapa ndøgo, ndigu Nqova Mbomambaqape ndafeäv. Geté Evezøza Yesu-qa iz-te, ibøkha iz mba ndøndapém.

¹⁷ Yaq ndigu Keliso-gi u-anim menas, zenda zømbø-awám, yaq ndigu Nqova Mbomambaqape vøndafem.

¹⁸ Yaq Saemon geqeiv, ndigu ezoqa nøme, Nqova Mbomambaqape gindafem, ndigu Keliso-gi u-anim zenda gizømbø-awam, yaq ndego moni ndondapáz.

¹⁹ Yaq ndego Pita neka Zion, äv gezømbø-ein nqægo, “Até nó-a. Bazafogakh nandav, zonø-etøomém. No ezoqa nøme zenda, tabazømbø-awám, yaq ndigu Nqova Mbomambaqape betëndafem.”

²⁰ Geté Pita gembo-qavøiu, “Qo nandiv moni namba, gøinam-té qonóqáv! Manqa-zapá nandav, qo qoqo-matavupam av nqægo, Mbumbukiam-qa etoam matev, moni qoqotëwí.

²¹ Qo kopømba mbaín, nqanek sasae mokho-te toqotugoat. Zapa ndøgo, qoqa mbøni, eqeieqeí mbá, Mbumbukiam-qa bøi-te.

²² Vøqambúq. Qoqa manqa-zapazapa nandav, zitá qanewuá. Yaq Evezøza qombóviám. Eisa, yaq ndego ta manqa-zapa nandav pømbøé-navøem, penømakhaya, qo teqa bazafogakh amba moni toqote-wiin.

²³ No äv gate-qamekhé nqægo: Qoqa matavap khápumu-soqá. Neka manqa-zapazapa matev, qo mõndø-løvónáq.”

²⁴ Yaq Saemon gendo-ein, “Zo ezoqa menas, Evezøza äv qazømbøé-viømém nqægo: Matev nandav, av zo nqazonømbø-manqate, befákhán no-te.”

²⁵ Pita neka Zion, ta taon-te ndøgo, ezoqa Evezøza-qa manqat gi:zømesimat, qazømbø-navøem, yaq Zelusalem taon-té ginøqaváz. Yaq nakhoa livin-te ndøgu gu-apat, ndigu Samalia manqei-te, vemia v kopoáv, ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimát.

Filip Itiopia ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat ge-omat

²⁶ Khøuwa nøme, Evezøza-ge enzol ezoqam, Filip äv gembøe-ein nqægo, “Møgo-itán, yaq ta nakhoa-te ndøgo toqonóqáv, ma Zelusalem taon-te qandewäv, atema Gaza taon-te ndø-ovøev.” (Tá nakhoa-te ndøgo, ezoqa ágé okhomáv.)

²⁷ Yaq Filip até gendego, gè-itán, vøwäv. Yaq nqáe! Nakhoa livin-te ndøgu, ndego ezoqa mbøeqatáz. Ngenek Itiopia manqei-ák. Gaman iz akhae ezoqám. Kawa sævam, tuqa iz Kandasi, tugé sasae ezoqám. Tuqa gigiap ate qægoam neka moni ate gi:goam, ndégo tembo-kewagám. Ndego Zelusalem taon-té gegoám. Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatám.

28 Yaq ndakin ekeza manqei-té genø-qavanát. Manqei khagua wil-us-té gono-qotavún, hos gulivavun. Yaq ndego, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve:mavún.

29 Yaq Nqova Mbomambaqape, Filip áv gembøe-eín nqægo, “Toqonóqáv ndøgo, hos manqei khagua wil-us ndulivav. Yaq avønín soqombómá.”

30 Yaq Filip tenøvuáo ndøgo. Yaq ndego ngenek ezoqam áv gembøe-ewág nqægo: Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve:mét. Yaq Filip gembobevap, “Mokho moqombó-ndap, nandav nandoqo-geve:met?”

31 Yaq ndego gembø-qavøiu, “Gê, mokho áv khambøéndāp, ezoqam ovøyam nonqo mbain tøgoat?” Yaq ndego até gendego, Filip vøkhato, ova vø:qavig, te namba vømøqonav.

32 Mbumbukiam-qa Manqat ndøgo, gegeve:mavun, nqáneq, “Ndego andé sip me me:ituím, ndugu laelae-qa ndimbogo. Neka ate av-té, sip nakhasam nduigu, su gimbo-qogemin, manqat mbain tugoat, até ndegó-a, manqat mbaín.

33 Ndego ngenøgim kandambá gendap. Yaq manqa ovøyam ndøgo, gimbo-etømem, eqeieqei mbá. Ezoqa tegi zi-qa yaq-te gémanqateák.

Zapa ndøgo, teqa yage, nqanek manqei-qape-te, livin-mbá gembøe-kepøzém.”

34 Yaq ndego gaman ezoqam, Filip gembo-ein, “Qoténømand. Ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gekha ezoqá mé:manqate? Ekezán, ó, ezoqá vini?”

35 Yaq Filip manqat ndøgo sogomanáz, Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, vøe-omat.

36 Yaq ndigu ate av-té nakhoa-te gi:teitat, ibøkha ndøqeivím. Yaq ndego gaman ezoqam gendo-ein, “Nqáe! Ibøkha nqáneq. No ambá ibøkha iz nondapín.”*

38 Yaq ndego gaman ezoqam, nøzøgim ezoqam bøyat manqat mbo-ein, vøbøen. Yaq Filip, ndego gaman ezoqam namba, tinø-ová ndøgo, ibøkha iz vømbø-etoam.

39 Yaq ibøkha-te nango gindu-fakhaz, yaq nqova mbaín, Evezøza-ge Nqova Mbomambaqape, Filip sègekható. Yaq ndego gaman ezoqam, Filip nango ometeáv. Yaq sège-qavanát. Khanakhanakh-ús.

40 Yaq Filip Azotus taon-té gemøfakhán. Yaq gemat, atema Sæzalia taon-te vømøfakhan, ta vemiaav ate qægoam, nakhoa-te qo:goat, ndego ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimát.

9

Sol Yesu Keliso-te geqambun (Kel 22:6-16; 26:12-18)

1 Zelusalem taon-te ndøgo, Sol Evezøza-gi paev ezoqam, sekembá sègezø-utavám. Zitøge-qa zøgoám. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-té genøwáv,

8:32 8:32-33 Isa 53:7-8   8:36 8:36 Kel 10:47   * 8:36 8:36 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáneq: 37 Yaq Filip gembo-ein, “Qaniéndv. Uni toqote-unimanqatin, yaq kopømbaqapé.” Yaq ndego gendo-qavøiu, “No mðe-unimanqatin, av nqægo, Yesu Keliso, ndego Mbumbukiam-gé Yó.”   8:40 8:40 Kel 21:8   9:1 9:1 Kel 8:3

² pepa peawam manqat vømømbō-ein. Yaq ndego, av teqa poev qægoam, pepa āv tembøe-peawám. Gekha ezoqām ndigu, Sol tiqasat, ndigu Yesu-qa Nakhoa ndimbopaev, angana nekā sakheis, ndego kopømbaqapé, segé-gavemát, neka Zelusalem taon-te vótongozoát, yaq ndimbula-te sasa ndónqeitazát. Nqanek pepa, ndego Damaskus taon Zu ezoqam-qa gulguli khoev megetapak-té genø-peawám. Yaq Sol bèndapét, atema ti-te ndigu.

³ Geté Sol gewav, Damaskus taon gumu-khatoam, yaq nqova mbain, yan-te, waev bæbæs-qape ndovís, vøgutav.

⁴ Yaq ndego manqei-té genøbøiáv. Manqa wag mba mo-ewág. Ndøgo āv qane-ein nqægo, “Sol, Sol! Gekha zapá, no ndoqo-ngiænotet?”

⁵ Yaq Sol gendo-ein, “Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?”

Yaq manqat ndøgo, qando-qavøiu, “No Yesú. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet.

⁶ Ndakin mòqo-itán. Yaq taon-té qonóqáv. Ezoqam ndégó. Yaq ndego ndøqa-ein, qo ande āv khoqotégó.”

⁷ Ezoqam ndigu, Sol namba gi-apat, sègewán. Manqa wag mba gi-ewagam, gete ezoqam mbain, yaq ndigu møe ndøgoném. Ndigu nqova zøndáf. Yaq manqa manqateáv.

⁸ Yaq Sol manqei-te geveam, nqawa ge-itan, bøi geqaqanam, ndego bøi waev mbain. Yaq ndigu pingi mbogeaném, Damaskus taon-te vø-ituim.

⁹ Sol khøuwa misiká, bøi waev mbain gegoam. Lou logemāv-a, ibøkha izumav.

¹⁰ Damaskus taon-te ndøgo, Yesu-ge paev ezoqam kopo møndøgoám. Teqa iz Ananayás. Ndego umingiap ndøqeív. Evezøza iz mbové, “Ananayas.” Yaq Ananayas āv gene-qavøiú nqægo, “Evézøza. No nqæya.”

¹¹ Yaq Evezøza Ananayas gembo-ein, “Mòqo-itán. Ta nakhoa-té ndógo toqonóqáv, Nakhoa Ndaføyamba-qape ndimbo-akhayam. Zudas-qa khoev-te toqomø-fakhaq, yaq ezoqa Tasus taon-ak-qá yaq-té qozømbé-beváp. Ndego iz nqambógo, Sól. Nqáe! Ndego gèguligulimít.

¹² Sol umingiap ndøqeív. Ndøgo āv geneqeív nqægo: Ezoqa kopo, iz nqambogo Ananayas, khoev-té genømbø-ón, zenda vømbøe-ao. Yaq ndego bøi waev nqawa tèabetendáp.”

¹³ Geté Ananayas gendo-qavøiu, “Evézøza. No nandev ezoqam-qa yaq-te, manqat kandambá qæ-ewagam, av ndego qogi ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, matev soqøsoqa gezømbe-matønnumam.

¹⁴ Yaq ndakin ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz-te, nqanek Damaskus taon-té gegó. Yaq ndego até nqanék-a, gekha ezoqām ndigu, qoqa iz ndi-eqawat, tèabete-gavém.”

¹⁵ Geté Evezøza Ananayas gembo-ein, “Sègeqáv! Zapa ndógo, no nõveatáv, ndego. Ndego noqá sasae ndógoát. Ndego ezoqa tèabete-zømesím, noqa yaq-te, até ndigu-a, bawan vini-ak neka tigi kawakawa-za neka Izlael ezoqam.

¹⁶ No ndego āv qaté-omát nqægo: Ndego nqosøgeap neka viniv kandambá teqeivat, no zapaya.”

¹⁷ Yaq Ananayas tenøwáv ndøgo, ta khoev-te ndøgo, vømø-on. Yaq ndego Sol zenda mbøe-áo, vømbø-ein, “Nøfu! No Evezøza ndokhofotán, qo-te, ndego Yesu, nakhoa-te geqafakhan, qo nqanek qoqogeavun. No ndego ta zapaya ndógo tende-khofotán. Qo bøi nqawá qonókewág, neka kha Nqova Mbomambaqapé qaqambé-tønøyám.”

¹⁸Yaq nqova mbaín, Sol-qa bœi-te, andé zongoyam-qa paq me ndenqeivœm. Yaq ndego bœi nqawá genøkewág. Yaq Sol tenø-itán ndôgo, ibøkha iz vøndap.

¹⁹Yaq ndego lou vølog. Yaq kopømbá, bazaføgakh nqawa qamøndæ-vesez.

Sol Damaskus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

Yaq Sol elavøqase møndø-qovezám, ndigu ezoqam namba, Yesu gi-unimanqatintam, Damaskus taon-te ndôgo.

²⁰Yaq ndego ndaføyambá, Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Yesu-qa yaq-te sasa me:zømesim, neka vøzø-ovøyam, av nqægo, Yesu ndego Mbumbukiam-gē Yø.

²¹Ndigu ezoqam ate gi-goam, teqa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq gi-einim, “Gê, ezoqam ngénék, ndego Zelusalem taon-te, ndigu ezoqam gengiæzotam, ndigu Yesu ndi-unimanqatinat? Ndego até nqanék-a, ndôgo tenegeavún, ezoqa av ngi:gu gégavém, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genø-tonqozó.”

²²Sol-qa nømendim matev, taqa bazaføgakh sà tønø-khouwevtát. Ndego ezoqa áv gene-zømesimám nqægo: Yesu ndego Mesayá. Ezoqam ndégo, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z. Yaq ndigu Zu bawan-ak, Damaskus taon-te ndôgo giyagam, kopømba mbaín, vømbøe-qavøinám.

²³Khøuwa andé mœe-mpá segembo-auwám. Yaq Zu bawan-ak gëmbovoqoém. Ambá gelaemín.

²⁴Geté Sol nqanek voqoe-qa yaq-te, é-møndæ-ewág. Ndigu ezoqam, laelae-qa gimboqam, lovølova neká pappave, vos oskia mbøe-keavám, taon mboqog-te.

²⁵Geté khøuwa nøme, qapøis, Sol-gi paev ezoqam, ava-té ginø-utøvé, taon uta bœi mboqog-te sasa ndøføløtvem, vøkhokhon.

Sol Zelusalem taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

²⁶Yaq Sol Zelusalem taon-té genøveséz. Yaq ndego ambá Yesu-gi paev ezoqam namba me:tøkuanemín. Geté ndigu mœe mbogoném. Ndigu unimanqatinteáv, av nqægo, ndego ndakin møndø-Yesu-gē-paev-ezoqam-év.

²⁷Geté Banabas gèkható, Keliso-gi u-anim-te sasa ndø-itu. Yaq ndego tønøzø-ovøyám ndôgo, av nqægo, Sol nakhóa-te Evezøza ndø-omét, yaq ndego manqat vømbø-ein. Yaq Damaskus taon-te ndôgo, ndego ezoqa Yesu-qa iz-té gene-zømesimám. Kha føgakh-mbá neka mœe mbaín.

²⁸Yaq Sol namba me:goám, ndigu. Yaq Zelusalem taon-te ate qægoam, ndego ezoqa, Evezøza-qa iz-té gene-zømesimám. Kha føgakh-mbá neka mœe goneáv.

²⁹Ndego até namba ndigú-a, Zu ezoqam, Glik manqat gimanqatam, manqa vømanqatam, neka ti namba manqa vø-itumbam. Yaq ndigu ambá gelaemín.

³⁰Geté Klisten zifuap, taqa yaq-te manqat giyogem, yaq ndigu Sol Sæzalia taon-té ginø-ituím, ekeza taon-te sasa ndøkhotøtvem, Tasus.

³¹Ndigu Klisten bawan ezoqam, Zudia neka Gelili neka Samalia manqei-te ate qægoam giyagam, ndigu ndakin sambi zøgoám. Tiqa unimanqatin matev, møndøzø-føgøføgakhám, yaq ndigu Evezøza vømbø-vizupam. Yaq Nqova Mbomambaqape-qa zita tøpøzu matev mokho-te, tiqa bawan sà tønø-khouwevtát.

Pita Ainias gekhakhœv

³² Khøuwa nøme, Pita manqei vinivinimba-te gevatam, yaq Lida vemiav-té genøfakhán, Klisten ezoqam-te okha vøwav.

³³ Yaq ta vemiav-te ndøgo, kagi ezoqam ndø-omét. Teqa iz Ainiás. Ndego viav kopoáv, venanqei nonqo-te mbá gesømbimám. Até qægoam, viav éit.

³⁴ Yaq Pita ndego áv gembøe-eín nqægo, “Ainiás. Yesu Keliso gékhakhæq. Mòqo-itán, neka venanqei nonqo vølvøven, nandoqote-sømbiam.” Yaq nqova mbaín, Ainiás sège-itán.

³⁵ Ezoqa ewaqape, Lida vemiav-te neka Salon vemiav-te giyageapam, Ainiás gi-ometam, ge-eqeieqei-ev, yaq ndigu Evezøza-té ginøqambúz.

Pita Tabita løvøte-te gukhandi:v

³⁶ Ziopa taon-te, sævam møndøgoám, Yesu gu-unimanqatintam. Tuqa iz Tabitá. Glik manqat-te, Dokas mbo-akhaemám. Ndugu matev eqeieqei ndømatønómám, neka gigiap-av ezoqam vøzø-tøkemam.

³⁷ Yaq Pita Lida vemiav-te gegoam, Tabita enqoni ndøndáp, vønanim. Yaq tuqa kha gèsunguzím. Yaq khoev ova kouwat-té ginøveém.

³⁸ Ziopa taon qambaqapé mbá, Lida vemiav-te. Yaq Ziopa taon-te ndøgo, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, giyogem av nqægo, Pita Lida vemiav-té gegø, yaq angana menas ndøkhofotáz. Ndigu Pita-te, manqat áv ginindapát nqægo: Ndego nakhamas-té geabetøndo-wáv.

³⁹ Yaq Pita até gendego, ndigu ezoqa menas namba vøezav. Yaq gimøfakhaz ndøgo, ndigu khoev ova kouwat-té ginø-ituím. Ta khoev kouwat-te ndøgo, ngængæm kopoáv gipindam, vø-eivumam. Yaq ndigu Pita gè-ogitøvém, neka ndabua vinivinimba vøe-ometømem, Tabita guzø-potofumam, ndugu khandi guigoam.

⁴⁰ Yaq Pita ezoqa ate gi-goam, bavokhó genø-khofotáz. Yaq ndego katuk ndømøkúí, vøguligulim. Yaq kha-té genøqambún, vømbø-ein, “Tábita, mðqosuzám.”

Yaq ndugu até gundigu, bøi vø-qaqanam. Yaq Pita gu-omet, sègeqóm.

⁴¹ Yaq Pita zenda mbogéá, vø-eqei, ndugu sasa ndø-itan. Yaq ndego, ndigu ngængæm neka ezoqa nøme, Yesu gi-unimanqatintam, nqawá genøzø-akhá, vøndø-oz. Yaq ndego áv genezømás nqægo: Ndugu nqawa møndø-khandi:v.

⁴² Ezoqa ewaqape, Ziopa taon-te ndøgo, møndø-ewagát, taqa yaq-te. Yaq ezoqa kopoáv, Evezøza gi-unimanqatinim.

⁴³ Yaq Pita Ziopa taon-te ndøgo, andé møe-mbá sege-qovezám. Saemón namba me:qotám, ndego søvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqam.

10

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Konilius gembo-fakhan

¹ Sæzalia taon-te ndøgo, ezoqa møndøyagám. Iz nqambógo, Koniliús. Nakhag bawan mokho-te, ndøgo Itali nakhag bawan gimbo-akhaemam, kawa ezoqam nøme ndégo tegoám.

² Konilius ekeza ezoqa namba, khoev-te gi-yagam, Mbumbukiam ndø-unimanqatintám neka vømbø-vizupam. Neka ndego gigiap-av ezoqam, sègezø-tøkeám. Neka ndego khøuwa kopoav, Mbumbukiam-té genøguligulimám.

³ Khøuwa nøme, khagus yaq-té. Ande áv 3 oklók ndægó. Konilius umingiap ndøqeív. Av geneqeív nqægo: Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndøgeavún, iz vømbøveo, “Konilius”. Bavokho-qapé sogo-omét, ndego enzol ezoqam.

⁴ Yaq Konilius, ndego sège-waumám. Møe-ús. Yaq gembobevap, “Kándambaqape. Qo no-te manqat taqágo?”

Yaq ndego enzol ezoqam gendo-qavøiu, “Mbumbukiam qoqa guliguli manqat, mōndøqa-ewág. Neka ndego mōndø-qamékh, qo gigiap-av ezoqam qoqozø-tøkematun. Nqanek matev, andé etoam matev me me:qavíg, Mbumbukiam-te. Yaq ndakin Mbumbukiam yaq qavøitít.

⁵ Ezoqam Ziopa taon-té qonø-khofotáz. Ndigu manqat äv tiabiti-ndapét. Ezoqam, iz nqambogo Saemon, iz nøme Pita ndimbo-akhayam, ndego bêtøndowáv.

⁶ Ndegø Saemon nøme-qá khoev-té geqomat. Ngenek søvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqám. Teqa khoev ndaola avønin-té qambowév.”

⁷ Enzol ezoqam ge-ivav, ndego manqat gembo-manqatam, yaq Konilius tegi sasae ezoqa menas zø-akhá, neka nakhag ezoqam kopo, gembo-sasaetam, vømbø-akha. Ngenek Mbumbukiam mbovizupám.

⁸ Konilius nginik ezoqa misika, manqat ate qægoam, mōndøzømbøkhæ-ovýám, Ziopa taon-te sasa ndøkhofotaz.

Pita umingiap geqev

⁹ Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu Ziopa taon gikhatoumat, Pita khoev ová genøqavíg, vømø-guligulim.* Khøuwa iz, ande äv khøuwa muín ndægø.

¹⁰ Yaq Pita ifin mbovín. Yaq lou loge-qa mbogoám. Yaq ezoqa nøme lou gi-ifutat, ndego umingiap ndøqeív.

¹¹ Yan gèmbøqoé. Neka yan-te ndøgo, andé ndabua kandambaqape me ndæfølønøém, atema manqei-te. Taqa vavap foa-té qando-geageapám.

¹² Ta mokho-te ndøgu, søvakha gigiap bugug vinivinimbá gu:goam, nøme ndi-okho-a, nøme ndivisiagiap-a, nøme ndiløvüvám.

¹³ Yaq manqa wag tøndowáv ndøgo, qando-ein, “Pita! Mòqo-itán. Søvakha gigiap nandiv qózitág, voqóløuz.”

¹⁴ Geté Pita yaq gendo-qavøiu, “Evézøza. Av taoká. No søvakha gigiap louzimáv, taqa yaq-te Mozes-qa guguna manqat av ndæmanqate, soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te.”

¹⁵ Geté nqanek manqa wag, nqawá qandowáv, te-te, qambo-ein, “Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gesunguz, qo kopømba mbaín, soqain toqote-vewat.”

¹⁶ Manqat av nqægo, misiká qando-fakhan. Yaq nqova mbaín, ndabua nqawá qanøveséz, yan-te.

¹⁷ Pita nqanek umingiap-qa mokho até gembøe-bevupát, yaq nqáe! Ndigu angana, Konilius gendo-khofotaz, Saemon-qa khoev tñiqeivím. Yaq mboqog tambav-té gonowán.

¹⁸ Yaq ndigu äv gini-akhaém nqægo, “Gê, Saemon, ndego iz nøme Pita ndimbo-akhayam, téqomat?”

¹⁹ Pita ate av-té, umingiap-qa yaq-te gembøe-matavupat, yaq Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, äv gembøe-eín nqægo, “Qoté-ewág. Angana misika qoqa ndøvawét.

²⁰ Mòqo-itán. Manqei-té qonøvís. Yaq soqóqáv, ti namba. Ndøfoføgeáp. Zapa ndøgo, nō notøndo-khofotáz, ndigu.”

²¹ Yaq Pita tenøvís ndøgo, ndigu ezoqam vøzø-ein, “Nqáe! Ezoqam nó, zo qazombo-vawavun. Zo gekham-qá zøgeavun?”

²² Yaq ndigu gindu-einim, “Nakhag kawa ezoqam ndokhofotán. Iz nqambógo, Koniliús. Ndegø ezoqam ndaføyamba-qapé neka Mbumbukiam mbovizáp. Zu bawan-ak ate ndi:gu, gèmbøvizáp. Mbumbukiam-gé enzol

* **10:9 10:9** Ta khøuwa-te ndøgo, tiqa khoev puanam matev viní. Ve-zita mbaín. Andé lou me méløvetát. Yaq kopømbaqapé, soqóqavíg. **10:14 10:14** Lev 11:1-47; Ezek 4:14 **10:15 10:15** Mak 7:15, 19

ezoqam mbofakhán. Yaq ndego qo akhae manqat mbo-eín. Qo teqá khoev-té qonóqáv, yaq ni qoqa manqat banlyogem.”

²³ Yaq Pita ndigu gèkhatób, neka khoev vòzø-ein. Yaq qanaqanus qandopave, Pita namba me:qaváz. Até Ziopa taon-ak nòmé-a, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, vòzøfikat.

Pita Konilius-qa khoev-te gemøfakhan

²⁴ Yaq khøuwa nøme qandopave, Sæzalia taon-te gimøfakhaz, Konilius gèzømbø-kewagát. Ndego ekeza ezoqam neka zifuap mbomømboma, é-møndømøváb.

²⁵ Yaq Pita khoev-te gemømbø-on, Konilius teqa zenda tokhopatak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, khanakhanakh vømbøgo.

²⁶ Geté Pita gè-eqeíu, gembo-ein, “Mòqo-itán. Até nó-a, no ezoqám. Ate av-té, qo nqoqote:go.”

²⁷ Yaq Pita Konilius namba, manqat até go:manqatát, khoev mokho-te gi-onat. Yaq khoev mokho-te ndøugu, áv geneqeív nqægo: Ezoqa kopoáv, gipindam.

²⁸ Yaq gezø-ein, “Zo møzøte-zøté. Ni Zu bawan-ak-te, khafeáp, bawan vini-ak namba tøti-tøkuanem o tiqa khoev-te tei-on. Geté Mbumbukiam, no áv genenómánd nqægo: No ezoqa nøme, khavim-us o soqain, Mbumbukiam-qa bøi-te, batezæzá.

²⁹ Yaq nakémbá, qo manqat qoqonøndo-khofotav, no qoqa manqat ogieáv. Yaq ndákin no nøtaqá-beváp. Qo gekham-qá, qonøndé-akhá?”

³⁰ Yaq Konilius gendo-qavøiu, “Khøuwa foa møndømø-nasiním. No nøkeza khoev mokho-te, nøguligulimát. Khøuwa iz ande kopó, av ndákin nqægo. Khagus tri oklók. Yaq nqáe! Noqa megemege-te, ezoqam sògo-itán. Ndabua ge-uzam, papaqá. Bøi sanqatøve-ús.

³¹ Yaq ndego áv genømbe-ein nqægo, ‘Konilius! Mbumbukiam qoqa guliguli manqat møndøqa-ewág. Neka ndego møndø-qamékh, qo gigiap-av ezoqam qoqozø-tøkematun.

³² Yaq nakémbá. Ezoqa Ziopa taon-té qonø-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego iz nøme Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètøndowáv. Ndego Saemon nøme-qa bøi-te, ezoqam tegeqomát. Ngenek søvakra gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqám. Teqa khoev ndaola avønin-té qambowév.”

³³ Yaq no até qatøndego, ezoqam vøtaqandø-khofotaz. Yaq no khanakanákh, qoqotøndoqav. Yaq ni ndákin nqéigu. Mbumbukiam-qá bøi-té. Manqat ate ndægo níyogém, av Evezøza qo manqa geqambe-løvua, toqoti-nømand.”

Pita Konilius-qa khoev-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømas

³⁴ Yaq Pita manqat gengaz, gezø-ein, “No ndákin ùni nøtenøtén. Mbumbukiam-qa bøi-te, ezoqam ate ndi-gu kopó. Vinivinimba mbain.

³⁵ Bawabawan vinivinimba ate ndægo, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap neka matev eqeieqei ndimátánám, ndigu sège-khatobín.

³⁶ Manqat no qatøndo-ndap, nqáneq, Mbumbukiam Izrael ezoqam-te gendo-khofotav, ta Manqat Mbomambaqape, sambi-qa yaq-te, ndøgo Yesu Keliso mokho-te ndøndo-okho. Ngenek Yesu, ezoqa ewaqape-gé Evezøzá.

³⁷ Zo møzøte-zøté, matev ndøgo, Zudia plovins-te ate ndægo qafakhanu-mam. Gelili plovins-té genøngáz, Zion ezoqa ge:zømesimat neka ibøkha iziz vòzø-etoumat.

³⁸ Neka zo m̄z̄ote-z̄otéz, Mbumbukiam ndego Yesu Nazalet vemia-
ak, Nqova Mbomambaqape ande oil me gembøe-qouz neka bazaføgakh
v̄ombō-etoam. Neka zo m̄z̄ote-z̄otéz, Yesu ande āv kenē-okhoam, matev
eqeieqei gemat̄onumam neka ezoqa ewaqape gekhakhein̄ovemam, ndigu
nqova soqaqape-qa bazaføgakh mokho-te gu:goam. Zapa ndōgo, Mbum-
bukiam m̄ondōgoām, te namba.

³⁹ Ni matev ate q̄ægoam, Yesu Zudia plovins-te neka Zelusalem taon-te
gemat̄onumam, m̄oiq̄eiv̄im. Yaq ndigu ḡelaém. Tae mutui-té gin̄ø-t̄økewém.

⁴⁰ Geté genanim, yaq kh̄ouwa misika-qa zita-te, Mbumbukiam ndego
nangó gen̄ø-khandi:v, yaq ndego ezoqa v̄øez̄omas.

⁴¹ Ezoqa ewaqape mbá. Geté sati ndigu, Mbumbukiam ibugukhokhof
gevevesam, b̄oi vizu ezoqam tigoat. Nginik ezoqam ni. Ndego l̄ov̄ote-te
gesuzam, yaq ndego lou namba v̄otilogam-a, ib̄okha namba v̄oti-izumam.

⁴² Yesu ni manqat āv ginimbi-l̄ov̄uá nq̄ægo: Ni ezoqa Mbumbukiam-q̄á
Manqat nit̄i-z̄omesimát neka āv teiz̄ombē-ov̄øemát, ezoqa kopo sa ngének,
Mbumbukiam geveatav, ndego khandi neka l̄ov̄ote ezoqam-qa manqat te-
ewag, ndigu manqa ov̄oyam-te tiwan.

⁴³ Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam, teqa yaq-te āv
gini-manqatám nq̄ægo, ‘Gekha ezoqām ndigu, ndego ti-unimanqatinim,
Mbumbukiam te mokho-te, tiqa manqa-zapazapa segez̄ø-ev̄zám.’”

Bawan vini-ak Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape gindafem

⁴⁴ Pita ate av-té nqanek manqat ge-manqatam, yaq Nqova Mbomam-
baqape ndovis, atema ti-te ndigu ate gi:goam, ndigu nqanek manqat gi-
ewagat.

⁴⁵ Yaq ndigu Zu bawan-ak, Yesu gi-unimanqatintam, ndigu Pita namba
gi:geavun, ndigu nqova z̄ondáf, giq̄eiv̄im av nq̄ægo, Mbumbukiam até bawan
vini-ák-a, Nqova Mbomambaqape z̄ø-etoām.

⁴⁶ Zapa ndōgo, ndigu āv gin̄iyogém nq̄ægo: Nqova Mbomambaqape
mokho-te, ndigu manqat vinivinimba-té gin̄ø-manqatát neka Mbumbukiam-
qa iz v̄ø-eqatat.

Yaq Pita gendo-ein,

⁴⁷ “Nginik ezoqam, Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape nd̄ondafém,
ate av-té, ni qazi-ndafem. Gē, gekha ezoqā z̄omb̄ókhāz, ib̄okha iz tindapem?”

⁴⁸ Yaq Pita ge-ein, “Nginik ib̄okha iz, sà bendapém, Yesu Keliso-qa iz-
te.” Yaq taqa zita-te, ndigu Pita āv gimboe-vīømém nq̄ægo, “Elav̄oqase
v̄onimb̄ókhæ-qomát.”

11

*Pita Zelusalem taon-te geqavan, manqat ge:z̄omas ndōgo, matev
qafakhanam*

¹ Keliso-gi u-anim neka Klisten ezoqa n̄ome, Zudia plovins-te giyagam,
m̄ond̄oyogém, av nq̄ægo, até bawan vini-ák-a, Mbumbukiam-qa Manqat
m̄ond̄ø-ndapēm.

² Yaq Pita Zelusalem taon-te nqawa gendoqavan, ndigu Zu ezoqa n̄ome,
Yesu gi-unimanqatinim, gēponqombém, te namba.

³ Ndigu āv gimboe-ein̄im nq̄ægo, “Manqa-zapá nandav, qo tiqa khoev-te
qoqo-oq, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu, neka ti namba lou v̄oz̄otē-logam?”

⁴Yaq Pita emanqat ate qægoam, gèzømbe-votót, gezø-ein,

⁵“No Ziopa taon-té qægoám. Yaq khøuwa nømme, no qæguligulimat, no umin-giap nõqeív. Yan-te nõqo:go, andé ndabua kandambaqape me ndæfòlvøém, no-te. Taqa vavap foa-té qando-geageapám.

⁶Yaq gatu:vøot, søvakha gigiap nõzømét. Nømme nanák neka nømme lozokhá, nõme ndi-okho, neka nømme ndivisiqap, neka nømme ndiløvvøm.

⁷Yaq no manqa wag nõ-ewág. Ndøgo äv qande-ein nõægo, ‘Píta! Mòqo-itán. Søvakha gigiap qózitág, voqóløuz.’

⁸Geté yaq no qambo-qavøiu, ‘Evezøza. Av taoká! Noqa manqa-nqa-te, søvakha gigiap-qase kopo oevæv, taqa yaq-te Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te.’

⁹Geté nõqanek manqa wag, nõqawá qandowáv yan-te, qanø-ein, ‘Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gesunguz, qo kopømba mbaín, soqain toqote-vewat.’

¹⁰Manqat av nõægo, misiká qando-fakhatam. Yaq gigiap ate qægoam, nõqawá qanøqaván, yan-te.

¹¹Nõqanek matev qame-navøem, yaq nõqá! Ezoqa misika nõdfakház, ta khøev-te ndøgo, ma qategoam. Sæzalia taon-té gindu-khofotáz.

¹²Yaq Mbumbukiam-ge Nqova, äv genømbe-ein nõægo, ‘Qo nõdoføgeáp. Sègeqáv, ti namba.’ Yaq nõginik Klisten nõfuap, ezoqá siks, namba nitiniáv, Konilius-qa khøev-te vøimø-on.

¹³Yaq Konilius ni emanqat nimbivotót. Teqa khøev-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-gé enzol ezoqam nõø-omét. Yaq ndego äv gembøe-ein nõægo, ‘Ezoqa Ziopa taon-té qonø-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego iz nømme Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètøndowáv.

¹⁴Ndego qo manqat qá-ein. Yaq ta manqat mokho-te ndøgo, qo neka qogi ezoqam, qoqa khøev-te ndiyage, zøté-khandi:z.’

¹⁵Yaq no manqa manqate qængaz, Nqova Mbomambaqape ndovís, atema ti-te. Até kopó, av ibugukhokhof ni-te gendevis.

¹⁶Yaq no Evezøza-qá manqat nombo-matøvém, manqat ndøgo ge-ein, ‘Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám. Geté zo, ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé qazøté-ndapém.’

¹⁷Ndigu Mbumbukiam-qa etoam matev kopo me:ndapém, av ni bugukhokhof qazi:ndapem, ni Evezøza Yesu Keliso qazi-unimanqatinim. Yaq gé, no gekha ezoqám, Mbumbukiam tæmbøe-khaz?”

¹⁸Ndigu Pita-qa manqat giyogem, yaq ndigu manqat nømme einiáv. Yaq Mbumbukiam-qá iz nõø-eqaném, vø-einim, “Äv tægoat ndægo, yaq Mbumbukiam até bawan vini-ák-a, nakhoa zømboqoá, te-te tiqambuz neka khandi vøndapém.”

Mbumbukiam-qa Manqat, Antiok taon-te qafakhan

¹⁹Ta khøuwa-te ndøgo, Stiven gilaem, yaq Klisten ezoqam ngiæzoat matev qafakhan, yaq ndigu manqei vinivinimba-te gipanqanim, ezoqa nømme Finisia manqei-té neka nømme Saiples bawa-té neka nømme Antiok taon-té ginøfakház. Geté ta manqei vinivinimba ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, Zu bawan-ak mba me:zømesimám.

²⁰Geté Klisten ezoqam nømme, ndigu Saiples bawa-te neka Sailini taon-te giyagam, Antiok taon-té ginøzáv. Yaq ndigu Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, ndego Evezøza, até bawan vini-ák-a, vøe-zømesimat.

²¹ Mbumbukiam-qa bazafogakh møndogoám, ti namba. Yaq ezoqa kandambá, gi-unimanqatinim neka Evezoza-te vøqambuz.

²² Yaq ndigu Klisten bawan ezoqam, Zelusalem taon-te giyagam, nqanek manqat giyogem, ndigu Banabas ndøkhofotóvém, Antiok taon-te ndøgo.

²³ Yaq ndego Antiok taon-te gemøfakhan, ndego khanakhanakh kandambá, matev geqeiv, Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te qafakhan. Yaq ndego zita tøpøzu manqat zø-eín, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim. Ndigu Evezoza, føgøføgakh até bembo-geageáp.

²⁴ Banabas, ndego ezoqam matev mbomambaqapé, neka kha Nqova Mbo-mambaqape é-møndømømbø-tønøyám, neka teqa unimanqatin bazafogakh-ús, Yesu-te. Yaq te mokho-te ezoqa kopoáv, Evezoza-te giqambuz.

²⁵ Yaq Banabas, Antiok taon ge-iváv, Tasus taon-te vøwaw. Sol-qa ndøvawát.

²⁶ Yaq kha gemboqeiv, ndego Antiok taon-té genø-itú. Yaq viav kopó, Sol neka Banabas, Klisten bawan ezoqám namba me-goám, Antiok taon-te ndøgo, neka Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimat. Ezoqa kandambá gi:zømesimam.

Ezoqa ndigu Yesu ndimbopaev, Klisten iz ndizø-akhayam, Antiok taon-té qanøngáz.*

²⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqam ndozáv. Zelusalem taon-té ginduvís, atema Antiok taon-te.

²⁸ Ti mokho-te, ezoqa møndogoám. Teqa iz, Agabús. Yaq ndego tenø-itán ndøgo. Mbumbukiam-ge Nqova mokho-te, áv gene-eín nqægo, “Vikia sekeqape ndøfakhán, ezoqa lou mbaimbai vøzópá, manqei-qape ate nqægo.” (Nqanek matev tønøfakhán ndøgo, Klodies Lom kawa kandambaqape gegoam.)

²⁹ Yaq Klisten ezoqam, Antiok taon-te ndøgo, manqa áv gini-kopo-ném nqægo: Ndøzøtøkē, ndigu Klisten zifuap, Zudia plovins-te ndiyage. Ezoqa ewaqape, moni áv tiabiti-abumít, av ndizømbi:gut.

³⁰ Yaq moni ndigu, gimøvøbumim, Klisten megetapak-te, Zelusalem taon-te ndøgo, Banabas neka Sol, tindapavát.

12

Elod Aglipa, Klisten ezoqam gengiæzotat

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, ndego kawa ezoqam Elod, Klisten ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz.

² Yaq Zems, Zion-ge zapikia, kaiyá ginilaém.

³ Yaq Elod ge-otev av nqægo, Zu bawan-ak khanakhanakh gindapem, taqa yaq-te, yaq ndego até Pitá-ya, vø-møvøiu. Nqanek matev, Zu bawan-ak-qa khøuwa kandakanda-té qanøfakhán, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun.

⁴ Pita gimøvøinam, yaq ndimbula-té ginø-utøvém. Yaq nakhag ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Nakhag bawan foá gimbo-kewagat. Ndigu sègenendtát. Bawan kopokopo-te ezoqa foá. Pasova kandambaqape tømønøvem, yaq Elod Pita manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám, ezoqa ewaqape-qa bøi-te.

⁵ Geté Pita ndimbula mokho-te ge-utavam, ndigu Klisten bawan ezoqam, gømbo-guligulimám. Ndigu Mbumbukiam-te viam kandambá gimbogoat, teqa yaq-te.

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Pita gembotøke, ndimbula khoev-te gefakhan

⁶ Ta lova ndøgo, Elod Pita amba manqa ovøyam-te tevein, nøme pave, Pita gèbuvát. Nakhag ezoqa menas-qá livin-té gunubuvát. Pingim auli sén gimboe-løvønømém. Yaq sen ndigu, nakhag ezoqa menas-qá pingim-te giløvøtupám. Neka nakhag ezoqa nøme, mboqog tambav-té ginøwanát.

⁷ Yaq nqáe! Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán. Yaq waev mu:sanqatáv, ndimbula khoev mokho-te ndøgu. Yaq ndego enzol ezoqam, Pita gevo-gedo mbokesáz, vøtiu, gembo-ein, “Nakhama ndøgó! Mòqo-itán!” Yaq ndaføyambá, auli sen Pita-qa pingim-te giløvøtupam, sège-vinginím.

⁸ Yaq enzol ezoqam gendo-ein, “Ndabua segim nonqo mòqolováz, neka tamak vø-uzam.” Yaq Pita sège-matanám. Yaq ndego enzol ezoqam manqat nøme gembo-ein, “Qoqa ndabua qozaq nonqo vø-uz. Yaq no qonøndó-páev.”

⁹ Pita ndego enzol ezoqam sègembo-pavát, ndimbula mokho-te gifakhatat. Geté ndego oteveateáv, av nqægo, matev ndøgo qambo-fakhan, enzol ezoqam mokho-te, unimanqatín penømakhaya. Ndego até vøe-ein, umingiap ndøqevit.

¹⁰ Gi-apat ndøgo, ndigu vos keoge ezoqam, gù:løvubumát, nøme vømølvub-a, nøme vømølvub, yaq auli mboqog-te sasa ndøfakhaz, taon-te go:goam. Nginik auli mboqog, ekezan mbá segezømbo-mboqóz, vøfakhaz. Yaq gimøzav ndøgo, nakhoa gimø-geveem, yaq nqova mbain, enzol ezoqam, sègemboev-nøem. Pita sège-iváv.

¹¹ Yaq Pita matavap tønømbo-mboqovøém ndøgo, matev ndøgo, te-te qafakhan. Yaq ge-ein, “Ndakin, no møtenøtén. Evezøza unimanqatín, ekeza enzol ezoqam ndokhofotáv, no vøkhandi:n, no Elod-qa zenda-te qægoam, neka matev ate ndægo, ndigu Zu bawan-ak gimatavupam, no amba tønø-fakhanin.”

¹² Yaq matavap qamømbo-ndaføya, taqa yaq-te, ndego Meli-qá khoev-té genøwáv, ndugu Zion-gu evo, ndego iz nøme Mak ndimbo-akhayam. Ezoqa kandambá gipindam ndøgo, giguligulimat.

¹³ Pita uta mboqog bavokho go:khaneam, yaq sasae mbasønakam ndowáv. Tuqa iz Lodá. Ndugu ambá mboqog mømbo-mboqozoín.

¹⁴ Geté Pita-qa manqa wag gu-ewag, yaq ndugu khanakhanakh ndøndáp. Geté ndugu mboqog mboqozoateáv. Ndugu nqawá gunøteit, ndigu ezoqa vøzø-ein, “Pita ngóya, mboqog-te.”

¹⁵ Yaq ndigu gimbo-einim, “Qo kawa qá-oki?”

Geté ndugu sekembá sege-pouweám, av nqægo, “No unimanqatín nqæmanqate!”

Geté ndigu gindu-einim, “Pita-gé nqova ategó!”

¹⁶ Pita sekembá sogo-khanæmám, mboqog-te. Yaq ndigu mboqog gimbo-qozønam, te-mbá tinø-ometám. Yaq ndigu nqova zøndáf.

¹⁷ Yaq ge-on, Pita zenda ndø-eqá. Manqa manqate me:khoutøvé. Yaq ndego gèzø-ovøyam, Evezøza ande äv kembøe-tøke, ndimbula-te gu:goam, ge:fakhan. Yaq gezø-ein, “Zems gømbo-einím, neka ndigu Kliten nøfuap nøme, matev ande äv khanømbè-fakhan.” Yaq ndego sègezuváz, manqei nøme-te vøwaw.

¹⁸ Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu nakhag ezoqam Pita gimbo-kewagat, ndigu nqova ndafe kandambá. Gømboenakát, ande gekha matev me mbøéfakhan.

19 Yaq Elod Pita vawe-qá manqat ndøvøovám. Geté ndigu ometeáv. Yaq ndego, ndimbula vos keoge ezoqam zøsinøzám, manqa sasa ndøvøovam, ndigu bèzitág, bēpakhaez.

Taqa zita-te, Elod Zudia plovins gè-iváv, Sæzalia taon-te vōyag.

Elod Aglipa genanim

20 Ndego kawa ezoqam Elod, Taya neka Saedon taon ezoqam-te qaqa mbogoám. Yaq ta zapaya ndøgo, ndigu gètøkuaném. Yaq Elod-te okho-qa ndøgoám, sambi manqat namba vømé-einím. Yaq ndigu Blastus-te tøke-qa ndøzáv, ndego Elod-ge sasae ezoqam kandambaqape. Zapa ndøgo, ndigu lou tinotabám ndøgo, Elod-qa manqei-te qando-okhoam.

21 Yaq ta khøuwa ndigu, Elod gezav, ndigu gindizav, ndego ndabua qaniganim ndø-uzám, ekeza qonam nonqo-te vōqom, ezoqa ewaqape-te, manqa manqate sasa ndøngaz.

22 Yaq ndigu ezoqam ate gi:goam, giwaniapam, teqa manqat gi-ewagat, áv gindi-akhaemám nqægo, “Ngenek ezoqam, teqa manqat nqazimbo-ewaget, ndego mbumbukiám. Ezoqam-aním mbá.”

23 Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego ndigu ezoqam sègezø-iváv. Manqat khoutøpøteáv. Geté ndego vizap ambá Mbumbukiam mbo-etoamín. Yaq Evezøza-ge enzol ezoqam, até gendego, vølavao. Nonqou ndøloutøvém, vønanim.

24 Geté Mbumbukiam-qa Manqat sà tønø-vøndavát neka ezoqa kopoáv, teqa manqat qakhanøsumat.

25 Banabas neka Sol, Zelusalem taon-te gizav, ndigu moni vøzø-etoam, ta sasae ndøgo gumø-khouim, yaq Antiok taon-té ginøveséz, Zion vøkhatowem, ndego iz nøme, Mak gimbo-akhaemam.

Pol ande ge:ngaz, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

13

13:1-14:28

Banabas neka Sol, Mbumbukiam-qa sasae-te givevesam

1 Kliten bawan ezoqam mokho-te, Antiok taon-te ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka nømendim ezoqam, møndøgoám. Nøme Banabás. Neka nøme Simeón. Iz nøme gimbo-akhaemam, Nigá. Neka ezoqa nøme Lusiús. Ngenek Sailini taon-ák. Neka ezoqa nøme Manaén. Ngenek Elód namba me:fis, ndego kawa ezoqam. Neka ezoqa nøme Sól.

2 Yaq ndigu Evezøza iz gimbo-eqatat neka lou logemav matev vøgoat, ndigu Nqova Mbomambaqape, áv gezømbe-eín nqægo, “Banabas neká Sol, tozó-vevesám. Ndigu sasae ndøgo tígoát, no qazømbe-akha.”

3 Yaq ndigu lou logemav matev nøme gigoam neka vøguligulimam, Banabas neka Sol, zenda zømbø-awám, sasae-te sasa ndøkhofotaz.

Banabas neka Sol, Saiples manqei bawa-te gigoam

4 Nqova Mbomambaqape, Banabas neka Sol gekhofotaz, yaq ndigu Selusia taon-té ginø-ová. Yaq palai khagua-té ginøketáb, Saiples manqei bawa-te vøndafaz.

⁵ Yaq Salamis taon-te gimɔfakhaz, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Mbumbukiam-qa Manqat me:zɔmesimát. Até Zion-Mák-a, mɔndɔgoám, ti namba, vɔzɔ-tɔkeam.

⁶ Yaq ndigu manqei bawa sekeqape ndɔvototát, atema Pafos taon-te vɔmɔfakhaz.

Ta taon-te ndɔgo, Zu ezoqam ndɔqatém. Teqa iz, Ba-Yesú. Ndego manqasi ezoqám. Ndego ekeza kha, Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám. Geté ndɔgo unimanqatín mbá.

⁷ Ndego gaman ezoqam-gé sasae ezoqam ndɔgoám, iz qambogoam Segies Paulus. Ngenek matavap loloakh ezoqám. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat yoge-qa ndɔgoám, yaq Banabas neka Sol vɔzɔ-akha.

⁸ Geté ndego manqa-sisi ezoqam, Glik manqat-te, iz nɔme Elimas gimboakhaemam, ndigu amba zɔmbekház. Zapa ndɔgo, ndego poeveáv, ndego kawa ezoqam, Yesu te-unimanqatin.

⁹ Sol, ndego iz nɔme Pol gimbo-akhaemam, Nqova Mbomambaqape kha é-mɔndɔmbɔi-tɔnɔyám. Yaq ndego Elimas, bɔi mbɔe-mɔvuiú,

¹⁰ gembo-ein, “Qo nqova soqaqape-gé yó. Qoqa mokho-te, khavozam matev neka khokho manqa manqate matev ate ndægo mɔndɔmɔ-tɔvá. Qo matev eqeieqei ate ndægo ngi:wat-qa qogó. Neka qo Evezɔza-qa nakhoa ndafɔya-ndafɔya, kɔfigim-qa qogó.

¹¹ Yaq nqáe! Evezɔza yaq-fia ndakin ndótá. Qo bɔi waev geqá-navɔém, neka khɔuwa-qa waev qóqeiviák. Mɔe-mbá segeqá-auwám.”

Yaq ndafɔyambá, ndego bɔivun ndɔgutáv, bɔi waev vɔmbɔ-navɔem. Yaq ndego sɔgo-visimát. Ezoqa itui-qa ndɔvawát.

¹² Yaq ndego gaman ezoqam, nqanek matev geqei, ndego Yesu gè-unimanqatín. Ndego Evezɔza-qa nɔmendim matev-qa yaq-te, nqova ndafe kandambá.

Pol neka Banabas Antiok taon nɔme-te gigoam, ndɔgo Pisidia manqei-te

¹³ Yaq Pol neka ndigu ezoqa nɔme, namba gi-okhoam, Pafos taon gè-ivɔvém. Yaq Pega taon-té ginɔtiním. Ndɔgo Pamfilia plovins-té qagó. Yaq Zion-Mak ndigu gèzuváz, Zelusalem taon-te vɔvesez.

¹⁴ Geté ndigu ezoqa menas, Pega taon-te gigoam, zapá ginɔzáv, atema Antiok taon-te, Pisidia manqei-te, vɔmɔfakhaz. Yaq Sabat khɔuwa-te ndɔgo, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-té gimɔ-ɔz, sasa ndɔqonav.

¹⁵ Guliguli khoev-te ndɔgo, ezoqa Mozes-qa manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat gumu-geveɔmem, yaq guliguli khoev megetapak, Pol neka Banabas manqat zɔkhofotáv, av nqægo, “Nɔfuap. André manqat vɔzɔt-geatát, ezoqam-qa zita tɔpɔzu nonqo, vɔni-ein.”

¹⁶ Yaq Pol tenɔ-itán ndɔgo, zenda sasa zɔ-eqa, ezoqa vɔzɔ-ein, “Izrael-ak, ngi ezoqam, neka zo ezoqa nɔme, Mbumbukiam ndozombo-vizap, zɔtɔndé-yogém.

¹⁷ Ni Izrael ezoqam, nigí Mbumbukiam, nigí atanakha-zapazapa-za ndɔvevesám. Yaq ndigu Izip manqei-te giyagam, ndego bawan kandambá gezɔ-khouwev. Yaq teqa bazafɔgakh kandambaqape mokho-te, ndego nqawá gendo-khatób, Izip manqei-vɔivɔvem.

¹⁸ Yaq ndigu viav foti leg-av manqei-te giyageapam, teqa manqat gisanqawam, ndego sège-khatibám.

¹⁹ Yaq Keinan manqei-te ndɔgo, Mbumbukiam bawan seven tɔnengiú,

neka manqei ekeza ezoqam vøzø-etoam.

²⁰ Nqanek matev ate ndægo qafakhanam, taqa atap, viav ande āv 450 ndægó.

Taqa zita-te, Mbumbukiam manqa ovøyam iz-akhayapak zø-etoumám, ti keoge nonqo, atema Samuel, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, vømøfakhan.

²¹ Yaq ndigu kawa ezoqam-qa giviømem, tezømbo-megetat, Mbumbukiam Sol zø-etoám. Ndego Kis-gé yó. Benzamin khagua bawan-ák. Yaq ndégo tezømbo-megetám. Viav fotí.

²² Yaq Mbumbukiam Sol gevingitav, ndego Deivid ndøvé, tigi kawa. Teqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-eín nqægo, 'No ezoqam mðe-omét, av no nqanømbe-pøev. Deivid. Zesi-gé yó. Ndego matev ate ndægo témætønnumát ndøgo, av no nqanømbe-pøev.'

²³ Yaq Mbumbukiam ndakin Deivid-ge zeo kopo, Izrael ezoqam-gé khandi etoam ezoqam ndøvé, av bugukhokhof manqa mbusa ge:ve. Ngenek ezoqam, Yesú.

²⁴ Geté Yesu sasae ngazeav qagoam, bugukhokhof Zion Izrael ezoqam ate gi:goam, āv gene-zømesimám nqægo, 'Yage é-mozo-enénd neka ibøkha iz vøndapem.'

²⁵ Yaq Zion sasae qambøe-navøemat, ndego ezoqa āv gezømbe-eín nqægo, 'Ge zø, ndozo-matavap, no gekha ezoqám? No teoká ndego, zo nqazombøe-keoge. Geté nqáe! Ndego ngégeáv, noqa zita-te. Ndego no ùnime:løvúmb. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbain.'

²⁶ Yaq Pol manqat nøme ge-ein, "Nógi ezoqam, zo Eibleem-gi zi, neka zo ezoqa nøme, Mbumbukiam ndozombo-vizap! Nqanek manqat, khandi:nat matev-qa yaq-te, Mbumbukiam ni-té gendo-khofotáv.

²⁷ Ndigu ezoqam, Zelusalem taon-te ngiyage neka tigi megetapak, ndigu gèbiinám, ngenek Yesu. Ndigu qeiviáv, av nqægo, ndego khandi etoam ezoqám, Mbumbukiam gendo-khofotav. Neka ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat mokho ndapeáv, ndøgo Sabat khøuwa ate ndægot, guliguli khoev-te gigeve:matun. Geté Yesu løvøte-te giveem, ta matev mokho-te, manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, tøfakhan, møndø-unimanqatín.

²⁸ Ndigu Yesu-qa manqa-zapa qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ndego løvøte-te tiveem. Geté ndigu Pailøt, Yesu laelae manqat sègembo-einim.

²⁹ Yaq ndigu matev ate ndægo gimboi-matønømem, av Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæpeaupam, yaq tindu-koqoinám ndøgo, tae mutui-te getøkewam, neka manqei ozu-te vømø-utøvem.

³⁰ Geté Mbumbukiam løvøte-te møndø-khandí:v.

³¹ Yaq taqa zita-te, ndigu ezoqam, ibugukhokhof te namba Gelili plovin-te gi-okhoam, atema Zelusalem taon-te, ndigu gè-ometupám. Khøuwa kopoáv. Yaq ndigu ezoqam, matev bøi gi:qeivim, nig ezoqam gè:zømesimít.

³² Yaq ni ndakin nqéiwani. Ni zo Manqat Mbomambaqape nitizømás. Matev ndøgo, Mbumbukiam nig atanakha-zapazapa-za manqa mbusa gezøve, tematanam,

³³ ndakin mōndōni-matanám, ndego Yesu lōvōte-te ge:khandi:v. Taqa yaq-te, Sams 2-te āv qane-peawáp nqáego: Mbumbukiam ge-ein, 'Qo nogé yó. No nqáego khaiya, nōtaqa-qave-én.'

³⁴ Mbumbukiam mōndō-khandi:v, ndego Yesu. Ndego manqei-pakha-te nqawa gévesezák neka gemō-lanqaevá. Taqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-ein nqáego, 'No zo ndæzōtōké, neka matev eqeieqei vōzō-matanām, av no bugukhokhof Deivid qambōe-ein.'

³⁵ Neka Sams nōme-te, āv qane-peawáp nqáego, 'Mbumbúkiam! Qo qoge Ezoqam Mbomambaqape, teqa kha, sa qó-ívavák, manqei ozu-te vōlanqá.'

³⁶ Nqanek manqat, Deivid ambá av nqáego, ekezan me-ein. Ni mizi:nōtén, Deivid geyagam, ndego Mbumbukiam-qá poev mbopavám. Geté ndego génaním. Yaq ndigu tinō-otóvém ndógo, ma tegi atanakha-zapazapa-za gi-osupam, teqa kha vōlanqá.

³⁷ Geté ndego ezoqam, Mbumbukiam lōvōte-te gekhandi:v, teqa kha ambá av nqáego, manqei ozu-tē qamōmbo-lanqá.

³⁸ Yaq nakémbá, nogi nōfuap. Zo vōezōtéz. Ngenek ezoqam-qa mokho-te, Mbumbukiam zoqa manqá-zapazapa segezō-evzám. Manqat nqánek, ni ezoqa nqati-zōmesim. Geté Mozes-qa guguna manqat mokho-te, zo kopōmba mbaín, Mbumbukiam-qa bōi-te tozo-ndafōyamba-ez.

³⁹ Geté Yesu mokho-te, gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, Mbumbukiam-qa bōi-te segé-ndafōyamba-év.

⁴⁰ Yaq nakémbá, zo gō:feazoát! Soqáin ndógo, zo unimanqatinteav tōgoat, yaq ta matev ndógo tōzōfakhan, Mbumbukiam-ge manqá vevezam ezoqam nōme ge-ein, av nqáego,

⁴¹ 'Zo ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat otōotam ndōzōte-vewe!

Nqáe! Zo nqova zōndáf, vozó-pakhaēz.

Zapa ndógo, no zo mokho-te, matev vini nōmatanám.

Zo ezoqa taqa yaq-te tizōmbe-manqatat,
zo zó-unimanqatinimák.' "

⁴² Yaq Pol neka Banabas, Zu ezoqam-qa guliguli khoev gi-ivōvem, ezoqa ndigu nqawa vesezu manqat zō-ein, Sabat khōuwa nōme-te. Ndigu taqa yaq-te, manqat nōme yoge-qa ndógoám.

⁴³ Wambap qame-navōem, yaq ezoqa kopoáv gizō-pavat, Zu ezoqam neka ezoqa nōme ndigu, Zu ezoqam namba gi:tōkuanem neka Mbumbukiam vōmbō-vizupam. Yaq Pol neka Banabas, ndigu ezoqam, gēgugúb. Ndigu Mbumbukiam-qá kuku matev-té giabenō-sokhoé.

⁴⁴ Yaq Sabat khōuwa nōme, ezoqa kandambá, andé ewaqapé, ta taon-te ndógo, gindupindam, Evezōza-qa Manqat vōyogem.

⁴⁵ Yaq Zu megetapak ndigu ezoqa kopoav gizōmet, ndigu ova ndō-einím, neka Pol ngenōgim manqat vōmbō-einim-a, manqat vō-itumbam.

⁴⁶ Geté Pol neka Banabas mōe goneáv. Yaq āv gezōmbe-qavōiú nqáego, "Ni Mbumbukiam-qa Manqat, bugukhokhof zo Zu ezoqam bati-zōmesim. Geté zo zōsanqawém. Yaq ta mokho-te ndógo, zo zōkeza kha soqaqape zōtevevé, yage miavmiav vōzōté-ndapēm. Yaq nqáe! Ni ndakin Mbumbukiam-qa Manqat, bawan vini-ak nití-zōmesimát.

⁴⁷ Zapa ndógo, Evezōza ni āv ginimbi-ein nqáego,
'No qo bawan vini-ak-qá waev nōvé.

Qo mokho-te, ezoqa khandi mé:ndapém, atema nqanek manqei-qape-qa vaev-te.”

⁴⁸ Yaq ndigu bawan vini-ak, nqanek manqat giyogem, ndigu khanakhanakh kandambá. Yaq ndigu Evezøza-qa iz ndø-eqaném, teqa manqat zapaya. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam gevevesam, khandi miavmiav tindapem, ndigu gè-unimanqatiním.

⁴⁹ Yaq Evezøza-qa Manqat, sège-vøndavát, ta manqei-te ndøgo, ate qægoam.

⁵⁰ Geté Zu bawan-ak, ti-te ndigu, sakhei iz-akhayapak, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem, neka taon megetapak, qaqa zøløwáz, Pol neka Banabas-qa yaq-te. Yaq ndigu, nginik ezoqa menas-te, ngiæzoat matev ndøngazém, neka tiqa manqei-te ndøgo vønataz.

⁵¹ Yaq Pol neka Banabas, tiqa zenda tokhotapak-te, pakhakh mba ndøpomoemém. Yaq ndigu ezoqám gé:zøtéz, av nqægo, niqá manqa-zapá, Mbumbukiam-qa Manqat qanimbo-qasi. Yaq ndigu Aikonium taon-té ginøzáv.

⁵² Geté ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, Antiok taon-te ndøgo, ndigu khanakhanakh kandambá neka kha Nqova Mbomambaqapé gazømbe-tønøyám.

14

Pol neka Banabas, Aikonium taon-te gigoam

¹ Até Aikonium taon-té-a, Pol neka Banabas, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-té ginø-okhoam, ezoqa vømē-zømesimin. Yaq ezoqa kopoáv, Zu bawan-ak neká bawan vini-ak, Yesu ndø-unimanqatiním.

² Geté ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu unimanqatinteav gigoam, ndigu bawan vini-ak qaqa zøløwáz, Klisten ezoqam-qa yaq-te. Yaq ndigu sègezø-qambúz.

³ Geté Pol neka Banabas møp-mbá gini-sokhoám, Aikonium taon-te ndøgo, ezoqa Evezøza-qa yaq-te vøe-zømesimam. Kha føgakh-mbá neka møe gonemáv. Yaq ti mokho-te, Evezøza umingiap matev neka matev vivivinimba ndømatønumám. Ta matev mokho-te ndøgo, ndego ezoqa äv genezømás nqægo: Tiqa manqat, teqa kuku matev-qa yaq-te, unimanqatin.

⁴ Ndigu ezoqam, taon-te ndøgo giyagam, gèqaqagimém. Nøme ndigu Zu ezoqam-té ginønøzáz, neka nøme Keliso-gi u-anim-te vønøzaz.

⁵ Yaq Zu bawan-ak neka bawan vini-ak, tigi megetapak namba, Pol neka Banabas ambá gengiæzoín. Ndigu ambá nandí gini-zitagín, vøpakhaezin.

⁶ Geté ndigu ezoqa menas manqat gi:yogem, ndigu Likonia manqei-té ginø-khokhóz. Yaq Listla neka Debe taon-té ginø-okhoám, neka vemivemiav nøme-te, ta taon avønin-te ndøgo.

⁷ Até ndøgo-a, ezoqa Manqat Mbomambaqape vøe-zømesimam.

Pol neka Banabas, Listla neka Debe taon-te gigoam

⁸ Listla taon-te ndøgo, ezoqam møndøqotám. Ndego bov gëmbo-wauwauám. Ndego äv teneqán. Ande ge-qan, atema ndakin, ndego okhomáv.

⁹ Yaq Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesim, ndego yoge egeieqei ndøgó. Pol ge-omet, av nqægo, ndego møndø-unimanqatin, Mbumbukiam kopømbá tekhakheinøvem, yaq ndego bøi mbøe-møvuiú.

¹⁰ Yaq manqat bazaføgakh-ús, äv gembøe-eín nqægo, “Qoté-itán!” Yaq ndego ezoqam sasanqá sege-itán, okho vøngaz.

11 Yaq ezoqa ewaqape matev giqeivim, Pol gematanam, yaq ndigu ekeza Likonia manqat-te, av gini-akhaemém nqægo, “Mbumbuk ndovís ni-te! Andé ezoqa bugug me:keogé.”

12 Yaq Banabas tigi mbumbukiam Zus-qá iz mbo-akhaém, neka Pol tigi mbumbukiam nøme-qa iz Hemes vømbō-akhaem. Pol av gimbøe-akhaemam nqægo, zapa ndógo: Ndego manqa manqate ezoqám. „Ate av-té, av tigi mbumbukiam Hemes nde-go.”

13 Yaq ndego khape mbumbukiam Zus-ge iziz ezoqam, ma mbumbukiam-qa khoev taon bavokho qæwevam, ndego taon mboqog-té genøgeavún, kao neka flawas khokhosap vøndō-upøgim. Ndego ezoqa ewaqape namba, Pol neka Banabas, ambá etoam matev zøgonín neka kao vøzøluuwavín, „av ekeza mbumbuk-te gi:matønumatun.”

14 Ndigu ezoqa menas giyogem, „av nqægo, ezoqa ndigu mbumbuk me:zæb,” yaq ndigu ekeza ndabua ndøkeqagím, „av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, mbøni nqosøgeap gindapemín.” Yaq ndigu ezoqa ewaqape-qá livín-té ginøbøín, vø-akhaemem,

15 “Nøfuap. Zo gekha zapá, matev av nqazøte-matønunit? Ni até kopó, av zo ndøzøte-go. Ezoqam-anim mbá. Ni sa ndógo tøtígeavún. Zo Manqat Mbomambaqape nití-zømesím. Zo khape mbumbuk tønèziváz. Yaq khandi miav-ak Mbumbukiam-té qazonó-qambúz, ndego yan neka manqei-qape neka ndaola neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut, gekhakheinam.”

16 Bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam zo bawan vinivinimba, zøkeza nakhoa-té genøzuváz, qazo-okhoam.

17 Geté ndego zo matev eqeieqei oskia zømatanám. Yaq zo tønè-zøtezá, av nqægo, ndego ndekhandí:vát. Ndego zo qæ zø-etoumatún, yan-te qando-lanqain, neka avøe viav eqeieqei vøzø-etoumatun, qa-ogiin, neka lou kan-dakanda neka khanakanakh vøzø-etoumatun.”

18 Oskíá ndógo, Pol neka Banabas nqanek manqat gizø-ein, ndigu ambá kopømbá mbaín, ezoqa tizømbø-khazin, etoam matev tizøgonín.

19 Yaq Antiok neka Aikonium taon-te, Zu ezoqam ndozáv, ezoqa bawan-qape ekezan-te vø-eozo. Yaq ndigu Pol nandí gini-pouwím. Yaq gimatavu-pam, av nqægo, møndønanim, ndigu taon bavokhó ginø-livøvéim.

20 Geté ndigu ezoqam, Yesu gimbopavam, Pol gi-ogitøvem, ndego sège-itán. Yaq taon-té genøveséz.

Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego Banabas namba, ta taon ndógo gè-ivøvéim, Debe taon-te vøzav.

Pol neka Banabas, Antiok taon-te givesez, Silia manqei-te ndógo

21 Até Debe taon-té-a, Pol neka Banabas, ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimát. Yaq ti mokho-te, ezoqa kandambá, gi-Yesu-gi-paev-ezoqam-èz. Taqa zita-te, ndigu Listla neka Aikonium neka Antiok taon-té ginøveséz,

22 ndigu ezoqam, Yesu gimbopavam, zita tøpøzu manqat vøzø-ein. Av gizømbe-eín nqægo: Ndigu unimanqatin-te, bazaføgakh-us até bewaniáp. Neka nøme vøzø-ein, “Ni Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te onim-qa tizigoat, yaq ni matev føgføgakh kopoáv tiziqeivit.”

23 Yaq ta Klisten ezoqam-qa bawan vinivinimba-te ndógo, Pol neka Banabas, megetapak ndøvevesám, ti keoge nonqo. Yaq gèguligulimemín, neka lou logemav matev vøgonemín. Yaq ndigu Klisten megetapak, Evezøza-qá zenda-té ginø-abín, te-te ndego, ma ndigu gi-unimanqatintam.

²⁴ Yaq Pisidia manqei-te gu-mutiati, ndigu Pamfilia plovins-té gimøfakház.

²⁵ Yaq Pega taon-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat gumu-zømesim, ndigu Atalia taon-té ginøvis.

²⁶ Yaq ndøgo, palai khagua-té gimøketáb, Antiok taon-te vømøteit, ma ibugukhokhof Klisten ezoqam, Pol neka Banabas, Mbumbukiam-qa kuku matev-te gi-ab, nqanek sasae-te tezøtøke, ndigu ndakin qamøzø-navøem.

²⁷ Pol neka Banabas, Antiok taon-te gimøfakház, ndigu Klisten bawan ezoqam ate gi-goam, gëmøváb, emanqat vøzømbē-votot, Mbumbukiam ti mokho-te ande gekha matev me ndømatønumam, neka ndego bawan vini-ak, unimanqatin-te, nakhoa āv kezømbē-mboqoa.

²⁸ Yaq ndigu møp-mbá gini-sokhoám, ndøgo, ndigu ezoqa nøme namba, Yesu gimbojavam.

Pol Zelusalem taon-te gegoam

15

15:1-15:35

Zelusalem taon-te, Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te gi-kakambam

¹ Antiok taon-te ndøgo, ezoqa nøme Zudia plovins-té ginduzáv. Yaq ndigu Klisten ezoqam, āv gini-zømesimám nqægo, “Zo ngusum qogøzateav tøgoat, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, yaq zo zókhandi:zák.”

² Geté Pol neka Banabas unimanqatinteáv, tiqa manqat. Yaq manqa itumbam kandambá qafakan, taqa yaq-te. Yaq vaev-te, ndigu Klisten ezoqam, manqa āv gini-kopo:ném nqægo: Pol neka Banabas, Klisten ezoqa nøme namba, Zelusalem taon-té giabenøzáv, Keliso-gi u-anim neka megetapak taqa yaq-te bemēzomas.

³ Yaq Klisten bawan ezoqam, gèkhofotáz, ndigu. Yaq nakhoa gigeveat, ndigu ezoqa ewaqape, Finisia neka Samalia manqei-te ndøgo, emanqat zømbe-vototáp, av bawan vini-ak Mbumbukiam-te giqambuz. Yaq ndigu Klisten ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu khanakanakh kandambá gindapem.

⁴ Yaq Zelusalem taon-te gimøfakház, ndigu Keliso-gi u-anim neka megetapak neka Klisten bawan ezoqam, gèkhatób. Yaq ndigu ezoqa menas, emanqat zømbe-vototáp, matev-qa yaq-te ndøgo, Mbumbukiam ti mokho-te gematønumam.

⁵ Geté Felisi ezoqa nøme, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, sège-umiáz, gi-einin, “Bawan vini-ak, ndigu gi-Klisten-ezoqam-ez, ndigu ngusum bezø-qogøzát. Neka ni āv tabizizømbe-manqaté. Ndigu Mozes-qa guguna manqat bembopæv.”

⁶ Yaq ndigu Keliso-gi u-anim neka megetapak tinøpindám ndøgo, manqat vøe-kakambam.

⁷ Yaq khøuwa mba gezømbemat, manqat gi:kakambumat, Pita sège-umián, gezø-ein, “Nøfuap. Zo mõzøte-zøtéz. Ibugukhokhof, ni mokho-te, Mbumbukiam no ndøveatán, teqa Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak tøte-zømesimat. Ndigu no-té ginøyogém neka vø-unimanqatinim.

⁸ Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqa ewaqape-qa matavap nde-otevat, mõndø-khatób. Ni ndøgo tizi:nøtén, ndego Nqova Mbomambaqape gezø-etoam, av bugukhokhof ni ginimbi-etoam.

⁹ Mbumbukiam-qa bɔi-te, ni neka ndigu kopó. Ndigu gi-unimanqatinim, yaq ta mokho-te ndógo, Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa sègezø-evòzám.

¹⁰ Yaq ndakin, zo gekha zapá, Mbumbukiam khamasim matev-te ndo-zoveet, ndigu ezoqam, Yesu ndi-unimanqatinat, nqanek viniv awam-qa ndozozógo, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo timbopavat, ndógo nigi atanakha-zapazapa-za neka ni kopømba mbain qagoam, amba tizi-eqanemin?

¹¹ Kopømba mbain, nandav! Ni áv qazi:-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam ni Evezøza Yesu-qa kuku matev zapayá gini-khandi:n. Yaq ti-te ndigu, bawan vini-ak, até kopó.”

¹² Yaq Pol neka Banabas, umingiap matev-qa yaq-te gi:zøvototap, Mbumbukiam ti mokho-te bawan vini-ak gezø-matønumat, yaq ndigu ezoqa ate gi-goam, tiqa manqat giyogem, manqa sùgumu-khoutavát.

¹³ Yaq ndigu manqa manqate qamøzømbu-navøem, Zems ezoqa ewaqape, áv gezømbe-eín nqægo, “Nófuap! Zøtøndé-yogëm.

¹⁴ Saemon Pita ni ndógo teni:nómánd, Mbumbukiam ibugukhokhof bawan vini-ak mokho-te, ezoqa nøme gekhatob, yaq ndigu vø-ekeza-ezoqam-ez.

¹⁵ Manqat ndógo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, møndø-unimanqatin, nqanek matev, ndakin qafakhan. Ndigu áv gini-peaomém nqægo,

¹⁶ ‘Evezøza ge-ein,

“Khøuwa ndøfakház.

Yaq no notøndó-veséz,

Deivid-qa kawa matev, ndógo ande palai khoev ndægo, qanqoe, nqawa vøewév.

Khoev-qa gigiap ate ndægo qasoqøsoqoam,

no nqawá qató-khakheinám.*

¹⁷ Yaq até bawan vini-ák-a, tlabenømbe-vawém.

Zapa ndógo, até ndigú-a, nígi.

No, Evezøza, áv qate-manqaté nqægo:

Matev av nqægo ndæmatanam.

¹⁸ Nupøkhán mbá no qæ-ein, matev av nqægo tøfakhan.” ’ ’

¹⁹ Yaq Zems manqat nøme gezø-ein, “Yaq nakémbá, no nqæmatavap, ni bawan vini-ak, Mbumbukiam-te tiqambuz, viniv nøme bizizømbø-ávám.

²⁰ Ni sa nqánek qazizø-peawam, ‘Loge gigiap ndógo, ezoqa batae-te ti-aumat, ndigu belógé. Zapa ndógo, gigiap av nqægo, Mbumbukiam-qa bøi-te soqáin. Neka ndigu mambe okho matev, kha bembo-khanòzám. Neka søvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-khotøgimat, ndigu belòuzí. Neka ndigu kouk belógé.’

²¹ Ezoqa ewaqape møndæzøtéz, taqa yaq-te. Zapa ndógo, taon ate ndægot, Mozes-qa guguna manqat oskia me:zømesimatún, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Sabat khøuwa ate ndægot, teqa manqat gigeve:matun. Nupøkhán mbá gingazem, nqanek matev.”

Pepa gikhofotøvem, Klisten bawan vini-ak-te

²² Keliso-gi u-anim neka megetapak neka Klisten bawan ezoqam ate gi-goam, manqa áv gini-kopo:ném nqægo: Tigi ezoqa nøme tinó-khofotáz

15:10 15:10 Met 11:30; Gal 3:10   **15:11 15:11** Gal 2:16; Ef 2:5-8   **15:13 15:13** Gal 2:9   **15:16**
15:16-18 Amos 9:11-12   * **15:16 15:16** Nqanek yaya manqat-qa mokho, Mbumbukiam ge-eta, nqánek: Ndego Deivid-gi zi mokho-te, ezoqa kopo nqawa ndøveatáv, kawa tegoat. Ngenek ezoqam Yesú.   **15:20 15:20** Exo 34:15-17; Lev 17:10-16

ndógo, Antiok taon-te, Pol neka Banabas, ti namba. Yaq ngínik givevesám. Zudás, iz nòme gimbo-akhaemam, Basabás, nekā Sailes. Nginik ezoqa menas, Klisten bawan megetapák.

²³ Pepa ndógo, ndigu ezoqam namba gi:khofotòvem, áv gini-peaomém nqágo: “Khaiya mbomá, zo-te, nigí nòfuap.

Ni Keliso-gi u-anim neka megetapak, ni zogi zòfuap, nqanek pepa zo-té qeitò-peaomí, zo Klisten ezoqam, zo bawan vini-ak nandozogo, Antiok taon-te neka Silia manqei-te neka Silisia manqei-te nandozo-yageap.

²⁴ Ni áv qatiyogém nqágo: Nigi ezoqa nòme, zo-té ginduzáv, zo manqat vini vòe-zòmesim. Yaq zo mutòkhop zowaniáp, av ndigu manqat gizòmbemanqatam. Geté ndigu ambá av nqágo, niqa manqa vòovam-té ginduzáv zo-te. Yakhapus mokho-mbá sege-matòvemém.

²⁵ Ni ndakin matavap kopo qeindapem, taqa yaq-te, yaq ni manqat áv qati-kopo-ném nqágo: Ezoqa zivevesám. Yaq ndigu zo-té qeitòndú-khofotáz. Ndigu nigí nòfuand mbomòmbomá namba ndézáv, Banabas neka Pol,

²⁶ ndigu nigí Evezòza Yesu Keliso-qa sasae-te, ekeza kha ginqonqotòvem.

²⁷ Ezoqa ni ngeikhofotavav, ngínik, Zudas neka Sailes. Yaq ndigu niqa manqat ndò-unimanqatiním, av pepa-te nqati-peaomit.

²⁸ Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, teqa matavap, neka niqa matavap, kopó, taqa yaq-te. Ni zo viniv nòme nizòmbó-veák. Geté sa nqánek qazombó-pavát:

²⁹ Loge gigiap ndógo, ezoqa batae-te ti-aumat, zo ndòlògé. Neka kouk ndòlògé. Neka sòvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizò-khotògimat, zo ndòlòuzí. Neka zo mambe okho matev, kha mbokhanòzám. Zo nqanek matev vinivinimba gonemav tògoat, qanimáv. Manqat nòme mbaín. “Uo!”

³⁰ Yaq ndigu ezoqa foa gikhofotaz, Antiok taon-té ginòvís. Yaq gifakhaz ndógo, ndigu Klisten bawan ezoqam ate gi:goam gèmòváb, pepa vòzò-etoam.

³¹ Yaq ndigu nqanek pepa gigeveòmem, ndigu khanakhanakh kandambá. Zapa ndógo, zita tòpòzu manqat mbomòmbomá qòupeaupam.

³² Zudas neka Sailes, ndigu Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám. Yaq ndigu Klisten ezoqa nòme manqat kandambá gizò-manqatam. Tiqa manqat zita zòtòpáz, neka unimanqatin vòzòfògakh.

³³ Zudas neka Sailes, khòuwa andé kandambá gisokhoam. Yaq ndigu Klisten ezoqam, sambí matev-té ginò-khofotáz, ti-te ndigu, ma gindi-khofotaz.†

³⁵ Geté Pol neka Banabas, até gesokhoám, Antiok taon-te ndógo. Yaq ndigu, ezoqa kopoav nòme namba, Evezòza-qá yaq-té gini-zòmesimám neka Manqat Mbomambaqape vòe-zòmesimam.

Pol qambo-menas, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zòmesimam

15:36-18:22

Pol neka Banabas giatònem

³⁶ Khòuwa nòme, Pol Banabas áv gembòe-eín nqágo, “Tizinò-veséz ndógo, taon ate ndэгот, Mbumbukiam-qa Manqat qazi-zòmesimavun, nigí Klisten nòfuap vizimò-zòmèt. Yaq zimò-zòmét, ndigu ande áv kinígut.”

³⁷ Banabas mòndò-unimanqatin. Geté ndego Zion, iz nòme Mak gimbo-akhaemam, ndafe-qa mbogoam, tezò-fikatin.

15:28 15:28 Met 23:4 † **15:33 15:33** Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nòme áv gini-mòngém nqágo: ³⁴ *Geté Sailes matavap av genegó nqágo: Tenòqóm ndógo. 15:37 15:37* Kel 12:12, 25

³⁸ Geté Pol poeveáv, ndego tezøfikit. Zapa ndógo, ndego ti namba Pamfilia plovins-te gegoam, yaq sègeziváz, neka ti namba sasae khouiáv.

³⁹ Ndigu ezoqa menas, manqat kandambá gi-itumbam, teqa yaq-te. Yaq gèqatønem. Nakhoa vinivinimba ndøgeveám. Banabas, Mak namba, Saiples manqei bawa-té ginøtiním.

⁴⁰ Geté Pol, Sailes ndøveatáv, namba te:ma. Yaq Klisten ezoqam, Antiok taon-te ndógo, ndigu Evezøza-qá kuku matev-té ginø-áb, ndigu vøzivaz.

⁴¹ Yaq ndigu Silia neka Silisia plovins-té gi-okhoám, Pol Klisten bawabawan vinivinimba-te, ezoqa zita tøpøzu manqat vøzø-manqatat, tiqa unimanqatin vøzø-føgøføgakham.

16

Pol Timoti geveatav, te namba te-okhoat

¹ Yaq Pol Debe neka Listla taon-té genøwáv. Yaq nqáe! Listla taon-te ndógo, ezoqa møndøgoám. Yesu-gé paev ezoqám. Iz nqambógo, Timotí. Até tegu evó-a, Yesu ndø-unimanqatintám. Ngunuk Zu bawan-ák. Geté tege eve, ndego Glik bawan-ák.

² Klisten ezoqam ate gi:goam, Listla neka Aikonium taon-te giyagam, ndigu Timoti matev egeieqei me:vewám.

³ Pol Timoti khatowe-qa mbogoám, namba ti-apatin. Geté bugukhokhof, Pol Timoti ngusum mbokepøtáz, [vø-Zu-ezoqam-ev.] Zu bawan-ak zapayá gene-matanám, ta manqei-te ndógo giyagam. Zapa ndógo, ndigu møndæzøtéz av nqægo, Timoti-ge eve, ndego Glik bawan-ák, [neka ndigu tigi nakhei angana ngusum qogøvemāv.]

⁴ Ndigu taon vinivinimba-te gi-okhoam, yaq ndigu Klisten ezoqam, manqat zø-etoumát, ta manqat ndógo, Keliso-gi u-anim neka megetapak Zelusalem taon-te ande áv kiní-kopo:nem, neka vøzø-ein, “Manqat qåmbopáev nqanek.”

⁵ Yaq Klisten bawabawan vinivinimba, tiqa unimanqatin matev møndøzø-føgøføgakhám, neka tiqa bawan sà tønø-khouwevtát, khøuwa ate qæpavpavemam.

Pol Mbumbukiam-qa umingiap geqeiv, Masedonia plovins-ak gemøndæ-akha

⁶ Yaq Pol neka ndigu ezoqa nøme, te namba gi-okhoam, Fligia neka Galesia manqei-te sège-apat. Ta manqei-te ndógo, ndigu ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesateáv. Zapa ndógo, Nqova Mbomambaqape ndigu takeáv, ezoqa Èsia plovins-te ndógo, ti:zømesimat.

⁷ Yaq ndigu Misia manqei iziz gimø-khanøzem, ndigu ambá Bitinia plovins-té ginøzavín. Geté Yesu-ge Nqova, até ndøgó-a, takeáv, tizav.

⁸ Yaq ndigu Misia manqei sègemø-løvuím, atema Tloas taon-te vømø-ova.

⁹ Yaq ta lova ndógo, Pol umingiap ndøqeív. Masedonia manqei-ak ndø-omét, geyam, vømbøviam, “Qandoqáv, nqanek Masedonia plovins-te, ni vønítøke.”

¹⁰ Pol nqanek umingiap geqeiv, yaq ni nakhoa-qa nakhamas-té qeitøvawém, Masedonia plovins-te vøtiniáv. Zapa ndógo, ni áv qatimatøvemém nqægo: Ni Mbumbukiam ni-akhá, ni ndigu ezoqam, Manqat Mbomambaqape bamízømas.

Lidia Yesu gu-unimanqatin

11 Yaq ni Tloas taon tōti-ivōvém. Palai khagua-té qeitō-ketám, Samotles manqei bawa-te vōimō-fakhan. Yaq khōuwa nōme qandopave, ni Neapolis taon-té qeimō-fakhán.

12 Yaq zapá qeimōniáv, atema Filipai taon-te. Ta taon ndōgo, Masedonia plovins mokho-te, kandambaqapé. Lom ezoqam mo:kawaeztám. Yaq ni elavōqase, teitō-qovezám ndōgo.

13 Yaq Sabat khōuwa qandap, ni taon bavokhó qeitō-fakhán. Yaq kea keoqa-té qeitōniáv. Zapa ndōgo, ni āv qati-matōvemém nqāgo: Ndōgo Zu ezoqam-qá pindap manqei atōgó, giguligulimemin. Sakheis nōme, é-mōndōpindám ndōgo. Yaq ni sēiqonáv, ti namba manqa manqate vōingazem.

14 Sævam nōmu, ndugu niqa manqat gu-ewagam, tuqa iz Lidiá. Tiatila taon-ák. Ndabua kōkōuk ndōwiám, moni guiqaqasumam. Ndugu Zu ezoqam-qá guliguli matev ndōndáp, neka Mbumbukiam vōmbō-vizupam. Yaq ndugu Pol-qa manqat gu-ewag, Evezōza matavap mbomboqoá, yaq ndugu teqa manqat vō-unimanqatin.

15 Yaq ngunuk sævam neka ndigu ezoqa nōme, khoev-te namba gu-yagam, ibōkha iz ndōndapém. Yaq ndugu ni āv gunimbi-ein nqāgo, “Zo no unimanqatin Evezōza-gu paev ezoqam tōzōte-næmbem, yaq noqá khoev-té qazōtōndózáv, vozomóqōm.” Yaq ni tuqa manqat, nīmbo-paevém, tuqa khoev-te vōimōqom.

Pol neka Sailes ndimbula khoev-te ginqeitaz

16 Khōuwa nōme, ni Zu ezoqam-qa guliguli manqei-te qei-apat, yaq sasae mbasōnakam ndōqánd. Ngunuk nqova soqa mbōigoám. Ndugu ezoqa é-mōndæ-zōmasín, megemege-te ndo-go, matev ande āv khanē-fakhanin. Ta matev mokho-te ndōgo, ndugu tugi sasae kawakawa-za, fia kandakanda zōmbe-qaqasumám.

17 Yaq ngunuk mbasōnakam, Pol neka ni, sègeni-pavám, vōndō-akhaemam, “Nginik ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, ndego Egeiwat-Qape. Nginik nakhoa me:zōmesím, zo khandi ande āv khazōtē-ndapém.”

18 Ngunuk matev av nqāgo, khōuwa kopoáv gumatōnumam. Yaq Pol gēmbō-ewéz. Yaq ndego até gendego, gēqambún, nqova soqa vōmbō-ein, “Yesu Keliso-qa iz-te, no nqataqá-manqate: Mōqofakháq, qo mbasōnakam-qa mokho-te ndoqotu:gu.” Yaq ndafōyambá, nqova soqa sēgefakhán.

19 Yaq tugi kawakawa-za giqevim, av nqāgo, tu mokho-te, moni nqawa gēqasemák, yaq Pol neka Sailes sēgegavém. Yaq maket manqei-té ginō-itub. Ndabua mba zōgeageapát, taon megetapak-qa megemege-te vō-ab.

20 Yaq nginik, ndigu Lom megetapak-té ginō-tonqozó, vōzō-ein, “Nginik Zu bawan-ak, taon ningiitít!

21 Matev ndōgo, ezoqa ndi:zōmesim, ni Lom ezoqam-te khafeáp, tizimbo-pavat.”

22 Yaq até ezoqa nōmē-a, giwaniapam, Pol neka Sailes-te, qaqa zōqambuí. Yaq ndigu Lom megetapak, até gindigonem, Pol neka Sailes, ndabua zōkeqagím, neka nakhag ezoqam febam manqat vōzō-ein.

23 Kha kandambá gizō-khaneam, gifebam. Gumufebam, yaq ndimbula khoev-té ginō-nqeitáz. Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, manqa āv gimbōe-lōvuaném nqāgo, “Qo ùni zōmbe-keogé, nginik ezoqa menas. Soqáin ndōgo, tifakhaz.”

24 Ndego nqanek manqat ge-ewag, yaq ta kouwat-te ndógo tenø-nqeitáz, uni mokho-te-in qóugoam. Yaq tiqa bov, tae menas livin-té gezømbu-sokhofám, sasa ndøtøkua, vøtok.

25 Yaq ande av lova u-mba ndægo, Pol neka Sailes, gèguligulimát neka Mbumbukiam-te ouv vø-qaqaemat. Yaq ndigu ndimbula ezoqa nøme, sègezø-ewagát.

26 Yaq nqova mbáin, manqei kandambá qakukuvøem. Ndimbula khoev sugumu-kukuvøemát. Yaq mboqog ate gi:goam, ekeza mbá segembo-qonimát, neka ndimbula ezoqam auli sen gizø-møpusupat, vøzø-nqovonim.

27 Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam gesuzam, nqanek matev geqeiv, mboqog gimboqogeam, yaq ndego kaiya mba ndøndapáz. Ambá ekeza kha ndøngjuín. Zapa ndógo, ndego av gene-matavupám nqægo: Ndimbula ezoqam møndø-khokhonim.

28 Geté Pol gembo-akha, “Qo qakeza kha ndøngiũ. Ni ndimbula ezoqam ate nqati:gu, nqeitú:gu.”

29 Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, waev-qa ndø-akhá, ndimbula khoev mokho-te vøteit. Kha sègemboi-wageapát. Yaq até gendego, ekeza kha manqei me:laváo, Pol neka Sailes, tiqa megemege-te.

30 Yaq ndego bavokhó ginø-itúb, vøzø-ein, “Khanánqa-za. No gekha matev nógō, tøte-khandi:n?”

31 Yaq gimbo-qavøinam, “Evezøza Yesu qó-unimanqatín. Yaq até khandĩ voqotëndáp, qogi ezoqam namba, khoev-te ndiqayage.”

32 Yaq Pol neka Sailes, Evezøza-qá Manqat me:ometimém, neka ndigu ezoqa ate gi:goam, khoev-te namba gi:yagam.

33 Yaq ta lova u-mba ndógo, ndego ndimbula keoge ezoqam, Pol neka Sailes nqamav zøsungúz. Taqa zita-te, ndego ndaføyambá, ibøkha iz ndøndáp, ekeza ezoqa namba.

34 Yaq ndego khoev-té genøkhatób, lou vøzø-etoam. Yaq ndego ekeza ezoqam namba, khanakhanakh kandambá gindapem, ndakin Mbumbukiam gi-unimanqatinim.

35 Yaq khøuwa nøme gandopave, qanaqanus, Lom megetapak, polis ezoqam ndøkhofotáz, ndimbula keoge ezoqam vømbø-einim, “Nandiv ndimbula ezoqa menas, vønqonqotáz!”

36 Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, Pol gembo-ein, “Lom megetapak, zo nqonqotøzat manqat ndokhofotøvém. Yaq ndakin zo kopømbá, sambi-té qazonø-fakház.”

37 Geté Pol ndigu polis ezoqam gezø-ein, “Ndigu ni ezoqa ewaqape-qá bøi-té ginøfembám. Oskíá ndógo, ni Lom manqei-ak nqeigu neka ni bugukhokhof manqa ovøepøteav vøgoam. Yaq ni ndimbula khoev-té ginø-nqeitán. Yaq ndakin, ndigu ni khonoam-te khofotønat-qa ndógo. Geté kopømba mbáin. Ndigu ekezan betøndoazáv, ni taon bavokho bøkhofotan.”

38 Yaq ndigu polis ezoqam, nqanek manqat, Lom megetapak me:zømás. Yaq nginik giyogem, av nqægo, Pol neka Sailes Lom manqei-ak, ndigu møe kandambá gigonem. [Zapa ndógo, khafeap kandambá, Lom manqei-ak sa toqofewam, manqa ovøepøteav tøgoat.]

39 Yaq ndigu tinduzáv ndógo, Pol neka Sailes tanakh manqat vøzø-ein, neka taon ivøve-qa vøzøviam.

40 Yaq ndimbula khoev-te gindu-fakhaz, ndigu Lidia-qá khoev-té ginözáv. Yaq Klisten ezoqa nõme tizømét ndógo, neka zita tøpøzu manqat vøzø-ein, taon sasa ndø-ivøvem.

17

Pol neka Sailes Tesalonika taon-te gigoam

1 Yaq Pol neka Sailes, Amfipolis taon neka Apolonia taon sègemø-løvuím. Yaq até ge-apát, atema Tesalonika taon-te vømøfakhaz. Ta taon-te ndógo, Zu ezoqam-qa guliguli khoev møndøwevám.

2 Yaq Pol tenøwáv ndógo, av oskia ge-goatun, ezoqa vømē-zømesim. Sabat khøuwa misiká, manqat gezø-manqatam.

3 Ndego áv gezømbe-ovøemám nqægo: Mbumbukiam-qa Manqat é-møndø-ein, ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqam tekhandi:z, ndego nqosøgeap bendáp, neka løvøte-te betøndø-suzam. Yaq Pol nõme gezø-ein, “Ndego Yesu, no nqazømbe-manqate, Mesaya ngének.”

4 Yaq Zu bawan-ak nõme, nqanek manqat gè-unimanqatiním, Pol neka Sailes-te vønøzaz. Até Glik bawan-ák-a, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem neka Mbumbukiam vømbø-vizupam, kopoáv, neka sakhei iz-akhayapak kopoáv, tiqa manqat gi-unimanqatinim.

5 Geté Zu bawan-ak nõme, ova ndø-einim. Yaq ndigu ezoqa soqøsoqa ndø-upözó, maket manqei-te sa gi-okhoam, neka ezoqa ewaqape qaqa vøzølwaz. Yaq ndigu Zeisen-qá khoev-té ginøbøín, Pol neka Sailes vømøzøvao. Yaq ambá ezoqa ewaqape-té ginø-tonqozøfn.

6 Geté ndigu ezoqa menas, zømeteav qagoam, yaq até gindigonem, Zeisen neka Klisten ezoqa nõme vøgavem. Yaq taon megetapak-té ginø-itúb. Ndabua mba zøgeageapát. Yaq áv gini-akhaemát nqægo, “Ezoqam ndigu, manqei-qape-te ate nqægo, manqa-zapazapa gigoatun, ndakin nqánek gigú.

7 Yaq ngenek Zeisen, nginik ezoqam, ekeza khoev-té genøkhatób. Nginik ezoqam ate ngi:gu, Siza-qá khafeap ndømøkuiám, nigí kawa ezoqam kandambaqape. Zapa ndógo, ndigu áv gini-manqaté nqægo: Kawa nõme ndégó. Iz nqambógo, Yesú.”

8 Yaq taon megetapak neka ezoqa ewaqape, khanakhanakh mbaín, nqanek manqat giyogem.

9 Yaq ndigu Zeisen neka ezoqa nõme, namba gi:goam, moni abam manqat zø-ein. Yaq ndigu moni gi-abem, vønqonqotaz.

Pol neka Sailes, Belia taon-te gigoam

10 Yaq ta khøuwa kopo-te ndógo, qapøis, ndigu Klisten ezoqam, até gindigonem, Pol neka Sailes, Belia taon-té ginø-khofotáz. Yaq gimøfakhaz ndógo, ndigu Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té ginözáv.

11 Nginik Zu bawan-ak, Belia taon-te ndógo, tiqa matev eqeieqei, áv tiuká, av ndigu Tesalonika taon-te gi:yagam. Ndigu Manqat Mbomambaqape ùnime-ndapém. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, Pol ge-zømesimam, ndigu teqa manqat, Mbumbukiam-qá manqat namba me:geveatát.

12 Yaq Zu ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním. Neka até Glik iz-akhayapak sakhéis-a, neka Glik angana, vø-unimanqatinim. Ezoqa andé kandambá.

13 Geté Tesalonika Zu bawan-ak nõme, giyogem, av nqægo, Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Belia taon-té genø-zømesimít, yaq ndigu tinduzáv ndógo, ezoqa teqa yaq-te qaqa vøzølwaz.

14 Yaq ndigu Klisten ezoqam, até gindigonem, Pol ndaola keoqa-té ginø-khofotøvém. Geté Sailes neka Timoti, Belia taon-te, até gesokhoám.

15 Yaq ndigu ezoqam, Pol namba gi-apat, até ge-ituát, atema Atens taon-te vømøfakhaz. Yaq ndigu nqawa ginduqavaz, Pol Sailes neka Timoti-te manqat ndøkhofotáv. Ndigu bètøndozáv. Andé nakhamas-té.

Pol Atens taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

16 Pol Atens taon-te ndøgo, ndigu ezoqa menas gezømbø-kewagam, yaq āv geneqeiv nqægo: Ta taon-te ndøgo, tae khøuiwap kopoav-qapé qagoam. Yaq ndego mbøni mbonqosøgim.

17 Yaq ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genø-okhoám, ti namba manqat vømø-einimin, Zu ezoqam neka ndigu ezoqa nøme, Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem neka Mbumbukiam vømbo-vizupam. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, ndego até maket manqei-té-a, gekha ezoqām ndigu, sa gi-okhoam, manqat vøzø-manqatam.

18 Yaq ezoqa nøme, ndigu Epikuli neka Stoik-qa nømendim matev gim-bopavam, ndigu Pol namba manqa ndø-itumbám. Yaq āv gini-einim nqægo, “Ngenek gekha khokho manqat ndømanqatet? Gê, ngenek ni nømendim-qa ndøgo?” Geté ezoqa nøme gi-einim, “Ngenek manqei vini-ak-gi mbumbuk-qá yaq-té ate-manqaté.” Av gi-einim ndægo, zapa ndøgo: Pol Yesu neka ezoqa løvøte-te khandi:zat-qá yaq-té gene-manqatám.

19 Yaq ndigu Pol Aleopagus manqei-té ginø-ituím, ma taon megetapak gi-pindumam. Yaq ndigu taon megetapak, Pol āv gimboe-einim nqægo, “Kopømbá, ni qoqa nømendim ndakinak-qa yaq-te, qo ezoqa ndoqote-zømesim, toqoni-ovøyam?”

20 Manqat nøme ndøgo, ni nqeitaqa-yoge, vini. Yaq ni taqa manqa mokho ndape-qa nigú.”

21 (Ndigu Atens taon-ak, neka até bawan vini-ák-a, taon-te okha gindu-okhoam, tiqa poev kandambaqape ndøgo tøgoám, khøuwa kopoav, ezoqa emanqat ndakinak vinivinimba vøvototupam-a, vø-ewagam.)

22 Yaq Pol, Aleopagus manqei-te ndøgo, megetapak-qá megemege-té genø-itán, gezø-ein, “Zo Atens ezoqam. No āv qateqeiv nqægo: Zo guliguli matev-te, bazaføgakh zo-asazét.

23 Zapa ndøgo, no zoqa taon mokho-te qatu-okhoam, neka gigiap vinivinimba qæqeiv, no ndozombo-tabap, yaq no lou-qase nøme nøqeiv, zo mbumbukiam nøme søvakha gigiap qazombo-løvutumatum. Yaq ta lou-qase-te ndøgo, manqat āv qane-peawáp nqægo, ‘Mbumbukiam nøme-qá, ni nøtenateav ndego.’ Ndego Mbumbukiam nøme, zo ndozombo-vizap, gete zo zøtezateav ndøgo, ndégo, no nqazømbe-manqate.

24 No Mbumbukiam ndego tøte-manqaté, ndego manqei-qape neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut, gekhakheinam. Ndego Evezøzá. Yan neka manqei-qape ndégo teno-kawaevát. Ndego ambá av nqægo, guliguli khoev-té geyagê, ezoqa gipuanumatum.

25 Neka ndego gigiap-av ezoqām mbá. Ndego ambá av nqægo, ni-té gonotawē. Av taoká. Geté ndego ezoqam ndégo, ni ezoqa até nqazi-gu, khandi neka mbøni fokeam neka gigiap ate nqægo ngini-etoam.

26 Ibugukhokhof, Mbumbukiam ezoqa kopo ndøkhakheinøvé. Yaq ni bawabawan vinivinimba ate nqazi-gu, ngenek ezoqa kopo mokho-té genø-khakheinømbém, manqei-qape bizikhazem. Neka Mbumbukiam ni bawabawan vinivinimba khøuwa nizáv, ni tiziyagat neka gekha manqei-te qaziyagát.

²⁷ Mbumbukiam matev av nqægo, tenegó ndógo. Ni teqa tábizimbøevawém, neka eísa, te-te pizí-visím penømakhaya, neka pizí-ometám penømakhaya. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam qambaqapé mbá ni-te, ni ezoqam ate nqazi:gu.

²⁸ Ni teqá mokho-té qazu:yagé, neka teqá mokho-té qazu-okhó, neka teqá mokho-té qazu:gú. Ndógo até kopó, av zogi emanqat vototap ezoqa nøme ndimanqate, av nqægo, 'Ni tegí nakheís.'

²⁹ Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi nakheís nqazigu, yaq ni bizi-matáváp, av nqægo, 'Mbumbukiam ndego gigiáp, kopømba ande av gol neka silva neka mbaqambaqa mbumbuk ndi:gu. Mbumbuk av ngi:gu, ndigu ezoqa zøtezat ndözøgo, ekeza zendá gini-khakheínøvemátún.'

³⁰ Ibugukhokhof, Mbumbukiam qaqa goneáv, ta zapaya ndógo, ndego vizøpøteav qagoam. Zapa ndógo, ndigu ndego zøtezateáv. Geté ndakin, ndego ezoqa ewaqape, manqei-manqei ate ndægot, áv gezømbe-manqaté nqægo, tíqa yage bè-enénd neka te-te bēqambuz.

³¹ Ndego khøuwa møndøzáv. Ta khøuwa-te ndógo, ndego ni manqei-qape ezoqam ate nqazi:gu, manqa ovøyam-té genø-ám. Ta manqa ovøyam ndógo, egeieqei. Te mokho-te ndégo tenógó, ndego geveatav. Ezoqam ndégo, løvøte-te gekhandi:v. Teqa khandi:vatev matev mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, áv gininømánd nqægo: Ezoqam geveatav ngének."

³² Ezoqa nøme ndigu, Pol gimboyogem, ezoqa løvøte-te khandi:zat-qa yaq-te ge-manqatam, ndigu gèvøngi:nám. Geté nøme ndigu, gimbo-einin, "Ni khøuwa nøme, qoqa manqat nqawa yoge-qa nigú, taqa yaq-te."

³³ Yaq Pol ndigu gèzuváv, vøwav.

³⁴ Geté ezoqa nøme, møndø-tøkuaném, Pol namba, Yesu vø-unimanqatinim. Ezoqa kopo nøme ge-unimanqatin, teqa iz Dionisiús. Ndigu taon megetapak, Aleopagus møvøna manqei gipindumam, ezoqa nøme ndégo tegoám. Sævam nømu ndugu, gu-unimanqatin, tuqa iz Damalís, neka ezoqa nøme vøgoam, gi-unimanqatinim.

18

Pol Kolin taon-te gegoam

¹ Khøuwa nøme, Pol Atens taon tène-iváv, Kolin taon-te vøwav.

² Yaq Zu ezoqam tenøqát ndógo. Teqa iz Akuilá. Ndego Pontus manqei-té geqán. Ndego, tegu zas namba, Plisila, Itali manqei-té giyagám. Geté ndakin Kolin taon-té ginøyág. Zapa ndógo, Klodies, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, manqat áv gene-vøovám nqægo: Zu ezoqam ate ndi:gu, Lom taon bè-ivøvé. Yaq Pol okha ndøwáv, Akuila neka Plisila, ti-te ndigu vøqom.

³ Yaq namba me:yagám, sasae namba vøegoam. Zapa ndógo, até ndigú-a, palai khoev potofam ezoqám, av Pol ge:goam.

⁴ Yaq Sabat khøuwa ate qæpavpavemam, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Zu bawan-ak neká Glik bawan-ak, manqat zømanqatám. Ndigu Yesu bè-unimanqatinim.

⁵ Yaq Sailes neka Timoti Masedonia plovins-te ginduzav, Pol sasae nøme goneáv. Geté khøuwa kopoáv, ezoqa Mbumbukiam-qá Manqat mba me:zømesimám. Ndego Zu bawan-ak áv gezømbe-ovøemám nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z, ndego Yesú.

⁶ Geté ndigu Pol-qa manqat, gèsanqawém, neka vøngenøinam. Yaq ndego pakhakh mba ndøpomoyám, ekeza ndabua-te qambogoam, vøzø-ein, “Zo khandi qazo-sanqawem, tozo-soqoqez, ndøgo noqá manqa-zapá mbá. Zøkeza manqa-zapá. No ndakin bawan vini-ak-té qatónáv, Mbumbukiam-qa manqat vømé-zømesimít.”

⁷ Yaq Pol Zu ezoqam-qa guliguli khoev gè-iváv. Yaq Titius Ziastes-qá khoev-té genøwáv, vømðqom. Teqa khoev, guliguli khoev avønin-té qawevám. Ngenek ezoqam, Zu ezoqam-qá guliguli matev ndøndáp, neka Mbumbukiam vømbo-vizupam.

⁸ Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ndøgo, Klispus megeat ezoqam ndøgoám. Yaq vaev, até ndegó-a, neka ndigu ezoqa ate gi-goam, teqa khoev-te gi-yagam, Evezøza vø-unimanqatinim. Neka ezoqa nøme kopoáv, Kolin taon-te ndøgo, Pol-qa manqat gi-ewagam, vø-unimanqatinim, neka ibøkha iz vøndapem.

⁹ Khøuwa nøme, lová, Pol umingiap ndøqeív. Ta mokho-te ndøgo, Evezøza áv gembøe-ein nqægó, “Qo møe ndøgó. Ezoqa manqat até vøe-zømesimít. Qo manqat ndøkhouítáv.

¹⁰ No nqægó, qo namba. Ezoqa kopømba mbaín, tengiæqo. Zapa ndøgo, ezoqa kopoáv, nqanek taon-te ngiyagé, ndigu nogí ezoqám.”

¹¹ Yaq Pol Kolin taon-te viav andé møe-mbá geyagam. Viav kopó neka nøme livin-mbá gunumu-nqawá, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimam.

¹² Ta khøuwa-te ndøgo, Galio Akaya plovin-te ndøgo, Lom kawa ezoqam gegoam, yaq Zu bawan-ak até gindigonem, bawan vøpizumem, Pol sasa ndømøvøinam, manqa ovøyam-te vøndafem

¹³ Yaq gi-einim, “Ngenek ezoqam, ezoqa áv gene-zømesimatún nqægo: Ndigu Mbumbukiam matev vini-té giabembo-vizáp. Geté matev av nqægo khafeáp, Mozes-qa guguna manqat-te.”

¹⁴ Pol ambá manqat ndø-einín. Geté Galio mba, é-møndo-løfokév, Zu bawan-ak gezø-ein, “Ngenek ezoqam amba manqa-zapa tegonin o ezoqa telavawin, no zoqa manqat ndæ-ewagín.

¹⁵ Geté zo zøkeza nømendim manqat neka iziz neka guguna manqat mba zøte-itumbumít. Yaq nakémbá, zo zøkhapus mbá sozø-ovøemém, taqa yaq-te. No zoqa manqa ovøyam, nø-ewagák.”

¹⁶ Yaq ndego tiqa manqa ovøyam, gèzø-evzám, bavokho vøngeasam.

¹⁷ Yaq ndigu até gindigonem, Sostenes, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam vø-møvøinam, manqa ovøyam khoev megemege-te, sasa ndøzum. Geté Galio ndigu geagipøteáv. Sègezøták.

Pol Antiok taon-te gevesez

¹⁸ Taqa zita-te, Pol Klisten ezoqam namba, Kolin taon-te ndøgo, elavøqase nøme, møndø-qovezám. Yaq vaev, ndego sègezuváv, Plisila neka Akuila namba. Silia manqei-té ginøtiním. Geté Senklia taon-te ndøgo, khagua-te giketab, Pol bugukhokhof izu ndøqogáz, vømø-kawa-mokho-mba-ev, av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, manqa mbusa gumu-khouimin. Zapa ndøgo, Pol manqa mbusa ndøvé, Mbumbukiam-te.

¹⁹ Yaq ndigu Efesus taon-te gimøfakhaz, Pol Plisila neka Akuila gèzuváv. Yaq ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genøwáv, Zu ezoqam namba manqat vømø-einim.

²⁰ Yaq ndigu Pol, khøuwa elavøqase qomat manqat mbo-einím, ti namba. Geté ndego pøeveáv.

²¹ Geté ndego ouo manqat gezø-ein, ndego āv gezømbe-eín nqægo, “No nqawa ndõtøndo-veséz, Mbumbukiam poev tømboqat.” Yaq ndego Efesus taon, gè-iváv, vøšøkuzim.

²² Yaq Pol Sæzalia taon-te gemøfakhan, ndego Zelusalem taon-té genøqavíg, Kliten bawan ezoqam-te ndøgo, okha vømøwāv. Taqa zita-te, ndego Antiok taon-té gemø-ová.

Pol qambo-misika, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimam

18:23-21:16

²³ Yaq Pol elavøqase møndø-qovezám, Antiok taon-te ndøgo. Geté vaev-te, ndego nqawa ge-ivav, Galesia neka Fligia manqei-té genøwáv, ta manqei-te ate qægoam, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, zita tøpøzu manqat vøzø-manqat, tiqa unimanqatin vøzø-føgføgakham.

Apolos Efesus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimam

²⁴ Ta khøuwa-te ndøgo, Zu bawan-ak ezoqa kopo, Efesus taon-té genøwáv. Teqa iz Apolós. Ndego Aleksandlia taon-té geqán. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat ùnime-otév neka teqa manqa manqate qanimav tantáv.

²⁵ Ndego Evezøza-qa Nakhoa é-møndæ-ometimém. Yaq ndego ezoqa, Yesu-qa yaq-té gene-zømesimám. Khanakhanakh-ús neka ndaføyamba-qapé. Geté ibøkha iz upøgim-qa yaq-te, ndego sa ndøgo tene-otév, av Zion ezoqa gezømbe-etoumam.

²⁶ Yaq ngenek Apolos, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Efesus taon-te ndøgo, manqa manqate ndøngáz. Kha føgakh-mbá. Yaq Plisila neka Akuila, teqa manqat giyogem, ndigu ekeza khoev-té ginø-khatowém, Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, nøme vømboe-ovøemem.

²⁷ Yaq vaev Apolos matavap geve, Akaya plovins-te tewav, Kliten zifuap, zita mbotøpøzém, neka pepa vømbo-peaomem. Ta pepa-te ndøgo, ndigu Kliten ezoqa nøme-te, go:yagam ndøgo, āv gini-peaomém nqægo, “Nandev ezoqam, vømø-khatowém.” Yaq gemøfakhan ndøgo, ndego tøke kandambá gezøgo, ndigu ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te, Yesu gi-unimanqatinim.

²⁸ Zu bawan-ak, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, Apolos namba manqa gitumbam, ndego gèpitáz. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, āv genezømás nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqam tekhandiz, ndego Yesu.

19

Pol Efesus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimam

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Apolos Kolin taon-te gegoam, Pol manqei popotap-té ge-okhoám, atema Efesus taon-te vømøfakhan. Yaq ndego ezoqa nøme tezømét ndøgo, Yesu gi-unimanqatintam,

² vøzøbevap, “Zo Nqova Mbomambaqape mozøndafem, zo Yesu ande gazøte-unimanqatinim?”

Yaq gindu-einim, “Mbaín. Ni Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te yogeáv.”

³ Yaq Pol gezøbevap, “Av tægoat ndægo, zo gekha ibøkha iz zøndapem?”

Yaq gindu-qavøinam, “Ni ibøkha iz ndøgo teindapém, av Zion ezoqa gezømbe-etoumam.”

⁴ Yaq Pol gezø-ein, “Gekha ezoqām ndigu, Zion-qa ibøkha iz gindapem, ndigu ta mokho-te ndøgo, āv gini-vøndæmém nqægo, ndigu Mbumbukiam-té ginøqambúz. Zion ezoqa gezø-ein, ‘Ndégo tozó-unimanqatiním, noqa zita-te tegeav.’ Ngenek ezoqam, Yesú.”

⁵ Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa manqat giyogem, ndigu ibøkha iz, Yesu-qá iz-té ginøndapém, ndego Evezøza.

⁶ Ibøkha iz gumundapem, yaq Pol zenda mo:vé, ti-te. Yaq Nqova Mbo-mabaqape ndovís, ti-te. Yaq ndigu bawan vinivinimba-qá manqat-té ginø-manqatám, neka Mbumbukiam-qa manqat vøveuzumam.

⁷ Angana ate gi:goam, ibøkha iz gindapem, ande āv tuélv ndi:giú.

⁸ Yaq Pol Efesus taon-te ndøgo, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genø-okhoám, ezoqa namba manqat vøe-manqatam, kha føgakh-mbá, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøzø-ovøyam. Matev av nqægo, løvøyak misiká gematønumam.

⁹ Geté ndigu Zu bawan-ak nøme, Pol-qa manqat ndapeáv. Ndigu føgakhín. Yaq ndigu ezoqa ewaqape-qa bøi-te, Yesu-qa Nakhoa gèngi:nám. Yaq Pol ndigu ezoqa nøme namba, Yesu gimbopavam, sègeziváz. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, ndego ezoqa Tilanus-qá skul khoev-té gene-zømesimám.

¹⁰ Ndego matev av nqægo, viav menás gematønumam. Yaq Zu bawan-ak nekā bawan vini-ak ate gi:goam, Esia manqei-te gisokhoam, Evezøza-qa Manqat sùgumu-ewagát.

Skeva-gi nakhei angana, nqova soqøsoqa amba gi:ngeasam

¹¹ Mbumbukiam Pol mokho-te, umingiap matev viní gematønumam.

¹² Ezoqa nøme ndabua mba ndø-upøgimám, tata vuogim nonqo neka mim-te faleam nonqo, ndego ge-uzumam, yaq enqoni-us ezoqam-té ginø-aumám. Yaq ndigu enqoni sègezø-navøemín, neka ezoqa nøme ndigu, nqova soqøsoqa gizømbu-goam, vøzø-fakhazin.

¹³ Zu ezoqa nøme, ndigu manqei vinivinimba-te gi-okhoam, nqova soqøsoqa gingeasumam, ndigu ndakin nqova soqøsoqa, amba Yesu-qá iz-té ginø-ngeasamín, ndego Evezøza. Ndigu āv gini-einimín nqægo, “No zo nqova soqøsoqa nqazø-manqate: Yesu-qa iz-te, ndego Pol ezoqa nde:zømesim, vøfakház.”

¹⁴ Ezoqa nøme, ndigu matev av nqægo gimatønumam, ndigu Skeva-gi nakhei angana sevén. Ngenek Skeva, Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqapé nømé, Zu ezoqam mokho-te.

¹⁵ Yaq khøuwa nøme, ndigu matev amba av nqægo tigonemín, yaq nqova soqa, āv gezøembe-ein nqægo, “No Yesu møtenøtén, neka Pol vøtènøten. Geté zo, gekha ezoqām?”

¹⁶ Yaq ndego ezoqam, nqova soqa gembøegoam, até gendego, gèndovuáo, vøzitag. Kha kandakandá gezø-khaneam, neka ndabua vøzølvøi. Yaq ndigu gèbøin, khoev vø-ivøvem. Kouk até gezømbo-wavupát.

¹⁷ Yaq ezoqa ewaqape, Efesus taon-te giyagam, nqanek manqat giyogem, Zu bawan-ak nekā bawan vini-ak, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq Evezøza Yesu, gèmbu-vizumém.

¹⁸ Yaq ezoqa nøme, ndigu gi-unimanqatintam, tiqa matev soqøsoqa gèvøndøzém, ezoqa nøme-te. Ezoqa kopoáv, matev av nqægo gigonem.

¹⁹ Yaq ndigu ezoqa nøme, manqa-sisi matev vinivinimba gimatønumam, tiqa manqa-sisi mbuk, gèndo-tonqogím, ezoqa ewaqape-qa bøi-te,

v̄l̄øvut̄ømem. Mbuk nd̄øgo, gil̄øvut̄ømem, taqa fia kandambá tantáv. Silva moni mokho, ande āv fifti taosén nd̄ægó.

²⁰ Yaq ta matev nqanek gi:mat̄øn̄ømem, Evez̄øza-qa Manqat s̄ege-v̄ondavát. Bazaf̄øgakh-ús.

²¹ Taqa zita-te, Pol matavap āv genegó nq̄ægo: Ndego Masedonia neka Akaya plovins-té geaben̄wáv, yaq vaev Zelusalem taon-te b̄ewav. Yaq Pol n̄øme ge-ein, “Taqa zita-te, no até Lom taon-té-a, ban̄nav.”

²² Yaq Pol bugukhokhof tegi t̄øke ezoqa menas, Timoti neka Elastus mo:khofotáz, nd̄øgo Masedonia plovins-te. Geté ndego ekezan, elav̄øqase n̄øme m̄ønd̄ø-qovezám, Esia manqei-te nd̄øgo.

Efesus taon-te, qaqa matev qafakhan

²³ Ta kh̄øwa-te nd̄øgo, Yesu-qa Nakhoa zapaya, qaqa matev kandambá qafakhan.

²⁴ Ezoqa n̄øme m̄ønd̄øgoám. Iz nqambógo, Demitliús. Ndego silva gigiap nd̄økhakheinumám. Taqa bugug, ande Atemis-qá khoév, tigu mbumbukiam s̄ævam. Nd̄øgo silva, auli gigiap fia kandakandá. Yaq ndego neka ndigu ezoqa n̄øme, nqanek sasae namba gi:goam, moni kandakandá gi:qaqasumam.

²⁵ Yaq Demitlius, ndigu ezoqa s̄egez̄ømbu-akhá, ndigu sasae kopo gi:goam, gez̄ø-ein, “N̄øfuap. Zo m̄øz̄øte-z̄øtéz. Ni nqanek sasae-te, moni kandakandá qazi-qaqasumafun.

²⁶ Geté zo àmozo-qeivím neka àmozo-yogém. Ngenek ezoqam Pol, ezoqa ewaqape matavap z̄øqambuatét. Nqanek Efesus taon mokho-te mbá mbá, geté av̄ønín, até Esia manqei ate nd̄ægó-a. Ndego ezoqa āv gene-z̄ømesimatún nq̄ægo: Mbumbuk ndigu, ezoqa zenda gi:khakhein̄øvematum, ndigu uni mbumbuk-aním mbá. Neka ezoqa kopoáv, s̄ege-unimanqatiním.

²⁷ Yaq nakémbá, ni aiyá qabizigú. Soqáin nd̄øgo, teqa manqat niqa sasae-qa iz mbomambaqape t̄øngiu. Geté ta-mbá mbá. Uni q̄æsoqa nq̄ánek, ezoqa ngunuk Atemis, nigu mbumbukiam s̄ævam kandambaqapu, tuqa khoev khokho ti:vewat, yaq ta mokho-te nd̄øgo, ezoqa ngunuk mbumbukiam s̄ævam-qa iz tingi-nam, ndugu Esia manqei-te neka manqei-qape-te ate nd̄ægø ndimbovizap.”

²⁸ Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, qaqa kandambá gigonem. Yaq āv gini-akhaemát nq̄ægo, “Atemis, Efesus taon-gu mbumbukiam s̄ævam, tuqa iz kandambaqapé!”

²⁹ Yaq nakhamas-té, ezoqa ewaqape, taon mokho-te nd̄øgo, s̄øgumu-akhayát. Manqa v̄øe kandambá qapa. Yaq ndigu wambap manqei-té gin̄øb̄øin, Gaius neka Alistakus, ndigu Masedonia plovins-ak menas, Pol namba gigeavun, v̄øgavem.

³⁰ Pol ambá ezoqa ewaqape-qá megemege-té gen̄ø-itanín, manqat v̄øz̄ø-einin. Geté ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, ḡetok̄øvém, tewav.

³¹ Até plovins megetapak n̄ømé-a, ndigu Pol-gi zifuap gigoam, ndigu manqa nd̄økhofot̄øvém te-te, av nq̄ægo, ndego wambap manqei-te b̄ewáv. [Soqáin nd̄øgo, ezoqa tim̄ølaem.]

³² Ezoqa ewaqape, giwaniapam nd̄øgo, manqa wag ḡèz̄ømbø-eqavát. Ezoqa n̄øme, manqat vini nd̄ø-akhaemám, neka n̄øme manqat vini v̄ø-akhaemam. Neka ezoqa kopoáv, mè-z̄øtezák, av nq̄ægo, gekha mokh̄ø gind̄ipindam.

³³ Yaq Zu bawan-ak n̄øme, Aleksanda nd̄øt̄øp̄øt̄øvém, ndego ezoqa ewaqape manqat bem̄øz̄ø-ein. Yaq Aleksanda ezoqa ewaqape, zenda z̄ø-eqá.

Manqa khoutam-qa zøgoám. Yaq ambá gezø-ovøyamín, av nqægo, nqanek matev qafakhan, ndøgo Zu bawan-ak-qa manqa-zapá mbá.

³⁴ Geté ezoqa ewaqape gimatøvemem, av nqægo, ndego Zu bawan-ák, yaq ndigu nøme mba mo-akhaemém, av nqægo, “Atemis, Efesus taon-gu mbumbukiam sævam, tuqa iz kandambaqapé!” Ndigu khøuwa iz kandambá gi:khoubim. Ande äv tu awáz ndægó, gi-akhaemat.

³⁵ Yaq vaev-te, ezoqa ewaqape-qa manqat, taon megeat ezoqam zøkhoutäv, gezø-ein, “Efesus taon-ak. Nogi ezoqam. Ezoqa ewaqape møndæzøté, av nqægo: Ngunuk mbumbukiam sævam Atemis, tuqa khoev neka tuqa nqovønqova, yan-te qandobøi, ni zimbo-kewagatún, ni Efesus taon-ak.

³⁶ Ezoqa kopømba mbaín, manqa tiqavotømem. Yaq nakémbá, zo manqa feazu vø-ivøvé. Neka matev-qase, ngetøgeap-te ndøgøném.

³⁷ Nginik ezoqam, zo khokho qazøtøndo-itub nqanek, ndigu nigu mbumbukiam sævam-qa iz ngi:wateáv, neka tuqa khoev-te, gigiap aqonøpøteáv.

³⁸ Demitlius neka nginik ezoqa nøme, sasae kopo gi:goatun, manqat tözøgoat, ezoqam-qa manqa-zapa zapaya, yaq ndigu manqa ovøyam khoev-té giabenøzáv. Manqa ovøyam khøuwa ndøgó neka manqa ovøyam iz-akhayapak ndígú, ndigu manqat gikhakheinumatun.

³⁹ Neka zo manqat nøme tözøgoat, yaq ni taon manqa manqate møvøna khøuwa-té qabizinø-ovøemém.

⁴⁰ Ni aiyá qabizígú. Soqáin ndøgo, nigi gaman megetapak, niqa manqa tisøkuzømem, av nqægo, ‘Zo ezoqa ewaqape mbøni sozozømbu-sokhofát.’ Nqanek matev, nqægo khaiya qafakhan, mokho mbaín. Yaq tinibevap, yaq ni kopømba mbaín, mokho tizi:zømas.”

⁴¹ Ngenek taon megeat ezoqam, nqanek manqat qamømbøe-navøem, yaq ndigu ezoqa tëne-khofosám.

20

Pol Masedonia neka Glik manqei-te ge-okhoam

¹ Nqanek qaqa matev qame-navøem, yaq Pol ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, gèzø-akhá, zita tøpøzu manqat sasa zø-etoam, ouo manqat vøzø-ein. Yaq Pol tenøzuváz ndøgo, Masedonia plovins-te vøwäv.

² Yaq ta manqei-te ndøgo gu-mat, ndego Klisten ezoqam, zita tøpøzu manqat zømanqatát. Manqat kandambá gezø-manqatat. Yaq até gemát, atema Glik manqei-te vømøfakhan.

³ Yaq ndøgo løvøyak misiká, geqotam.

Taqa zita-te, Pol ambá palai khagua-té genøketawín, Silia manqei-te vømø-fakhanin. Geté ndego äv gene-ewág nqægo: Zu bawan-ak nøme gømbo-voqøém. Gélaém. Yaq ndego matavap gè-enénd. Yaq Masedonia plovins mokho-té genøveséz.

⁴ Ezoqa nøme, namba gi-apat, nginik: Sopatá. Ndego Pilus-gé yó. Belia taon-ák. Neka nøme Alistakús neka Sekundús. Ndigu Tesalonika taon-ák. Neka nøme Gaiús. Ndego Debe taon-ák. Neka até Timotí-a, neka nginik Esia manqei-ak menas, Tikikus neka Tlofimus, ndigu vø-apat.

⁵ Nginik ezoqam, gø:megetát. Yaq Tloas taon-té ginimbo-kewagam.

⁶ Geté ní até nitøndu-sokhoám, atema Zu bawan-ak-qa khøuwa kandakanda, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, vømø-nasinim. Yaq ni Filipai taon-te ndøgo, palai khagua nindapém. Yaq khøuwa faev-qa zita-te, nginik ezoqam, Tloas taon-te nqawa vøiqas. Pula kopó, qeisokhoam ndøgo.

Pol Tloas taon-te, ezoqa ndakinak nqawa gekhandi:v

⁷ Sande khøuwa-te ndøgo, ni Klisten ezoqa nømé namba nitimøvám, Evezøza-qa lou loge matev vøimøgonëm. Yaq Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tene-zømesimát ndøgo, até vømø-umba. Zapa ndøgo, ndego khøuwa nømé, ivøve-qa ndøgoám.

⁸ Ta khoev-te ndøgo, ni qeipindam, kouwat ová qeito-qonavám. Neka ndøgo ndavand waev kopoáv qakhavat.

⁹ Møvøna-te ndøgo, iwateam møndøgoám. Teqa iz Yutikus. Bøi mboqog-té geqotám. Yaq Pol ate av-té manqat ge:geveat, ngenek Yutikus venanqei-qape mboqaná, vøbuv. Ngova mokho-té gembøi-teitát. Yaq ndego manqei-té genøbøiáv. Yaq ezoqa ginduvis, gindafem, ndego é-møndønanim. Lou løvøtap misika-té gendobøiav.

¹⁰ Yaq Pol gendovis, Yutikus-qa mumat-té genøqqóóz, vøpøtiu, neka ezoqa gezø-ein, “Zo mbøni khapé bezømbèvá. Ngenek ngekhandi:vát.”

¹¹ Yaq Pol nqawá genøqavíg, ezoqa namba Evezøza-qa lou loge matev vøgonem. Yaq ndego manqat até gemanqatát, ezoqam namba, atema: vøndøpave, sasa ndøzivaz.

¹² Ndego iwateam, nqawa gekhandi:v, ezoqa khoev-té ginø-itúim. Ezoqa ewaqape, khanakhanakh kandambá gindapem, te zapaya.

Pol Tloas taon ge-ivav, Miletus taon-te gewav

¹³ Tloas taon-te ndøgo, ni palai khagua-té qeitø-ketám, atema Asos taon-te. Ndøgo Pol-qa poév, av nqægo qeimatonømem. Geté ndego ekezan, zapa okho-qa mbogoám. Yaq sa ndøgo, temøketáo.

¹⁴ Yaq Asos taon-te ndøgo, qeimø-qaqandam, ndego gèndo-ketáo, atema Mitilini taon-te, vøimøteit.

¹⁵ Yaq khøuwa nømé qandopave, ni Kios manqei bawa avønin-té qeimø-fakhán. Yaq nømé qamøpave, ni ate niqantavát, Samos manqei bawa-te vøimø-fakhan. Yaq khøuwa nømé qamøni-pave, ni Miletus taon-té qeimø-fakhán.

¹⁶ Pol matavap é-møndøgó, av nqægo, ni até nitúguvít. Efesus taon seimø-løvuim. Ndego gè:ngetøgeapát neka poeveáv, ni Esia manqei-te, khøuwa mba tøti-khoubit. Zapa ndøgo, kopømba tøgoat, ndego Pentikos khøuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te gone-qa ndøgoám.

Pol Efesus Klisten megetapak, manqa gezø-løvua neka ouo manqat gezø-ein

¹⁷ Ni Miletus taon-te qeimø-fakhan, yaq Pol Efesus taon-te, manqat ndøkhofotáv. Klisten megetapak, yá betøndoázav, bønømendam.

¹⁸ Yaq gifakhaz, ndego áv gezømbe-ein nqægo, “Zo møzøte-zøtéz, av no qateyagam, Esia manqei-te ande qategeavun, neka khøuwa ate qægoam, zo namba qazi-yagam.

¹⁹ No Evezøza-qa sasae mba nogoám neka no nøkeza iz eqawateáv. No nqanek sasae qægoam, nømé nø-eivumám. Neka no yage føgakh-qapé qændapat, Zu ezoqam, noqa yage ngi:wat-qa givawam.

²⁰ Neka no møzøte-zøtéz, no Mbumbukiam-qa Manqat qate-zømesimam, no manqat-qase khonøweáv, zo tømbe-tøkeat. Geté zo ùni nøte-zømesimám, ezoqá ewaqape-qa bøi-te neká zøkeza khoev vinivinimba-te.

²¹ No ezoqa áv qazømbe-ovøemám nqægo: Zu bawan-ak neká bawan vini-ak, tiqa yage bè-enénd, neka Mbumbukiam-te bēqambuz neka nigi Evezøza Yesu bē-unimanqatinim.

²² Yaq ndakin, nqáe! No Zelusalem taon-té qatónáv. Nqova Mbomambaqape ndø-itumbít, tænav. Geté, unimanqatín, no nøtenøtenák, ande gekha matev me mønófakhán.

²³ Ta-mba nqáneq qatenøtén, gekha tāon ndøgo, qæ-okhoatun, Nqova Mbomambaqape āv gene-nømendimatún nqægo: No ndimbula-té gimø-utøném neka no yage føgakh-qape vøemøqeiv.

²⁴ Geté no nøkeza yage-te, matavapøteāv. Gigiap-qape sa nqáneq: No bøiat uni nøtékhóu, neka ta sasae ndøgo, Evezøza Yesu genø-etoam, vøtumúkhóu, ezoqa Manqat Mbomambaqape tøte-zømesimit, Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te.

²⁵ Yaq nqáe! No āv qatenøtén nqægo: No ²⁵ mokho-te qæ-okhoam neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev vøtē-zømesimam, zo noqa bugug nqawa zonø-qeivimák.

²⁶ Yaq nakémbá, no zo āv qazømbé-eín nqægo: Zo ezoqa nøme, Mbumbukiam te-ivav, vøsoqoēv, ndøgo noqá manqa-zapá mbá.

²⁷ Zapa ndøgo, no manqat kopo khonøweāv zo-te. Geté no Mbumbukiam-qa poēv ate ndægo, ezoqa khandi:zat-qa yaq-te, søtumu-zømesimát.

²⁸ Zo zøkeza kha, gèqeiví. Neka ate ezoqa ewaqapé-a, vøzømete, ndigu Nqova Mbomambaqape, zoqa zenda-te ge-ab, zo tozozø-kewagat. Zo andé sip keoge ezoqam me zøte:gó. Zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, mbomambá segezø-keogé, ndego ekeza kouk ge:wí.

²⁹ No møtenøtén, no tænav, yaq zo mokho-te, ezoqa nøme andé gaqo lozokhak khobokhobos me ndézáv. Yaq ndigu ezoqa ngiæzoat-qa ndøgoát, ndigu kopømba ande av sip ndi:gu.

³⁰ Até zo mokho-té-a, ezoqa nøme vøfakház. Ndigu Klisten ezoqam-qa matavap enegim-qa ndøgoát. Yaq nginik Klisten ezoqam, ndigu tiabezømbe-páev.

³¹ Yaq nakémbá. Gø:feazoát. Até vømbo-mataváp. No zo ate ndøzøte:go, viav misika mokho-te, pappave neká lovølova, oskia nogugubám. Nøme ndøgo eiv-ús, qægugubam.

³² No zo ndakin Mbumbukiam-qá zenda-té neka teqá Manqat-té qatø-abét, ndøgo teqa kuku matev-qa yaq-te ndæmanqate. Nqanek manqat mokho-te, zoqa unimanqatín kopømbaqapé, gezømbé-føgákh, yaq zo matev mbomømboma vozøndapēm, ndøgo Mbumbukiam tegi ezoqam ate ndi:gu-qa gekhakheinam.

³³ No zo namba qategoam, no ambá av nqægo, ezoqa nøme tigi moni neka tiqa ndabua nøte-qovetām.

³⁴ Zo møzøte-zøtéz, no nøkeza zendá qate-sasaetām, moni qæqaaqasumam, nøkeza kha keoge nonqo neka tiqa ndigu, namba qati-okhoam.

³⁵ Matev ate qægoam, no qæmatønnumam, no āv qatezømás nqægo: Ni sasae bazaføgakh-us bizigú. Yaq av nqægo, ni kopømbaqapé, ndigu ezoqam zizøtøké, ndigu bazaføgakh mbain ndigu, ekeza kha timbo-kewagat. Ni até bizimbo-mataváp, av nigi Evezøza Yesu ekezan ge-ein, ‘Khanakhanakh ndøgo, toqondap, ezoqa nøme gigiap toqombo-etoam, ndøgo gø:megeát. Møndølvú, av khanakhanakh ndægo, ezoqam-te gigiap toqondap.’ ”

³⁶ Pol nqanek manqat qamømbøeva, yaq katuk ndømøkuí, nginik ezoqam ewaqape namba, vøguligulimem.

³⁷ Yaq ndigu gè-eivám, Pol sama ndømøvøinam neka vøngenøtømem.

³⁸ Ndigu mbøni vaev kandambaqape, ta zapaya ndógo tinindapém, ndego gezø-ein av nqægo, “No bugug nqawa zonø-qeivimák.”

Yaq Pol khagua pu-te ge-ova, ndigu gëmbofikím, vømø-khofotøvem.

21

Pol Zelusalem taon-te gewav

¹ Ni ouo manqat qeizømbu-akha, vøiketamb, yaq ni ndaføyamba niteitát, atema Kos manqei bawa-te. Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Lodes manqei bawa-té qeimø-fakhán. Yaq até niteitát, atema Patala taon-te.

² Yaq ni palai khagua nøme qeiqeivim, qabøetam, ndógo Finisia manqei-te qantøve-qa qagoam, yaq ni teitø-ketám ndógo, vøi-teit.

³ Yaq ni Saiples manqei bawa qeiqeivim, sèimø-gigizím. Sa nakeamó qeitøteít, atema Silia manqei-te vøimø-fakhan. Yaq ni Taya taon-té qeimø-tokhotøvém, gigiap ndógo, khagua-te qøgeyam, vø-ivøvem.

⁴ Yaq Taya taon-te ndógo, Klisten ezoqam qeizøvao, vøizømet, yaq ni namba niti-sokhoám ndigu. Pula kopó. Ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-te, Pol äv gimboe-viømém nqægo: Ndego Zelusalem taon-te bèwáv.

⁵ Geté ta pula kopo ndógo, game-navøem, ni tøti-ivøvém, vøi-niav. Yaq Klisten ezoqa ewaqape, até sakheis neka nakheis, gínifikát, atema taon bavokho vøimø-fakhan. Yaq ndøgeg-te ndógo, ni katuk nimøkúí, vøi-guligulimem.

⁶ Yaq ni yaqyaq-a, ouo manqat qeitumu-einim, ni palai khagua-té qeitø-ketám, yaq ndigu khøev-te vøqavaz.

⁷ Ni Taya taon qe-ivøvem, yaq Tolemais taon-té qeitøteít. Yaq ni Klisten nøfuap-te, okha nimøniáv, neka namba vømi-qovez. Khøuwa kopó.

⁸ Yaq khøuwa nøme qandopave, ni nízuváz. Yaq até nigoát, atema Sæzalia taon-te vøimø-fakhan. Yaq ndógo, ni Filip-qá khøev-té qeimøqóm. Ngenek Filip, ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimám, ndigu Yesu-te betøndëqambuz. Ibugukhokhof, Zelusalem taon-te ndógo, tøke ezoqam seven givevesam, ezoqa nøme ngének.

⁹ Ngenek nakhei sakheis foá gimboqam. Ngængæm. Angana upøgipøteáv. Ndigu Mbumbukiam-qá Manqat ndøvevezumám, av ndego gezøembe-ovøemam.

¹⁰ Ni Sæzalia taon-te, khøuwa andé møi-mbá qeisokhoam. Yaq Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndowáv. Teqa iz Agabús. Zudia plovins-té gendo-ová.

¹¹ Ndego ni-te gendowav, yaq Pol-gi ndabua segim nonqo ndøndapáz, ekeza zenda tokhotapak neka geagim nonqo vøløvønam. Yaq sasa ndø-ein, “Nqova Mbomambaqape, äv gene-manqaté nqægo: Ngenek ezoqam, ndabua segim nonqo ngimbogo, Zu megetapak Zelusalem taon-te, äv tini-løvønøvemém. Yaq ndigu bawan vini-ak-qá zenda-té ginøveém.”

¹² Ni nqanek manqat qeiyogem, yaq ni ndigu Klisten ezoqa nøme namba, ta taon-te ndógo giyagam, Pol äv qeimboe-viømém nqægo: Ndego Zelusalem taon-te bèqá.

¹³ Geté ndego gendo-ein, “Zo gekha zó-eivumit neka noqa mbøni ndözø-ngítít? No møekhakheinám. Ta-mbá taoká ndógo, no timø-løvønømbemem, Zelusalem taon-te ndógo. Geté até ndögó-a, noge Evezøza Yesu zapaya tæmønanim!”

14 Yaq ni kopømba mbain qagoam, teqa matavap teimbo-enendem, yaq ni ndego sekemba pouweáv. Yaq áv qati-einím nqægo, “Evezøza-qá poev mba begó.”

15 Nginik khøuwa-qa zita-te, Sæzalia taon-te ndøgo, ni gigiap nikhakheinám, Zelusalem taon-te sasa niqavig.

16 Yesu-gi paev ezoqa nøme, Sæzalia taon-ak, ndigu ni namba qati-apat, Neison-qá khoev-té ginø-itúmb, vøimðqonav. Ngenek ezoqam, Saiples manqei-ák. Yesu ande gimbøe-paevem, ezoqa nøme ngének.

Pol Zelusalem taon-te, Klisten megetapak namba gi:qonav

17 Ni Zelusalem taon-te qeimø-fakhan, Klisten nøfuap, ni gèkhatómb. Khanakhanakh-ús.

18 Yaq khøuwa nøme qandopave, Pol neka ni ezoqa nøme, Zems-té qeitøníáv. Até Klisten megetapák-a, ate ndi:gu, vøpindam.

19 Yaq Pol ndigu zenda kaka guzumbu-itiám, ndego emanqat zømbe-votót, matev ate ndægo, Mbumbukiam bawan vini-ak-te, teqa sasae mokho-te gematønumam.

20 Ndigu teqa manqat giyogem, yaq Mbumbukiam-qá iz ndø-eqané. Yaq Pol gimbo-einim, “Nøfu. Nqáe! Qo mòqote-qatéq, ande gekha taosen Zu bawan-ak, Yesu Keliso gi-unimanqatinim. Nginik ezoqa ate ngi-gu, Mozes-qa guguna manqat, bazaføgakh-us zua mbopavét.

21 Geté ndigu manqat áv giniyogém nqægo: Qo Zu ezoqa ate ndi:gu, ndigu bawan vini-ak namba ndi:sokhoe, áv qoqote-zømesimatún nqægo: Ndigu Mozes-qa guguna manqat bè-ivøvé. Neka tigi nakhei angana ngusum sekembá bezø-qogázát, neka ndigu niqa matev vinivinimba sekembá be-mbøpæv.

22 Yaq ndakin áv khazígonēm, ndigu ti:zøtez av nqægo, nqanek manqat unimanqatín mbá? Ndigu ábeyogém, qo qoqofakhaq.

23 Yaq nakémbá, taqa yaq-te, niqa matavap nqáne. Av qoqoté-matanám. Angana foa ndígú, ni namba. Ndigu manqa mbusa ndøveém, Mbumbukiam-te.

24 Nginik ezoqa, vø-upøzó. Yaq Mbumbukiam-qá khoev-té qonøqáv, ti namba, matev vozomø-gonēm, av Mozes ge:peawam, Mbumbukiam-qa bøite egeieqei toqome-fakhaq. Yaq ta matev-qa fia, qakeza moní qozømbéwí. Yaq taqa zita-te, ndigu kopømbaqapé, tigi izum nqawá genøzó-qogáz, vømø-kawa-mokho-mbá, av Mozes-qa manqat qæ-ein. Qo nqanek matev toqo-matanam, yaq ezoqa ewaqape tiabiti-zøté, av nqægo, manqat ndøgo, qoqa yaq-te gi:yogem, ndøgo unimanqatín mbá. Yaq ndigu tiabiti-qeivím, av nqægo, qo qakezan, Mozes-qa guguna manqat zua ndoqombø-pæv.

25 Geté bawan vini-ak-qa yaq-te, ndigu Yesu gi-unimanqatinim, ni pepa mizi-khofotøvé. Ni manqat áv qazi-kopo-ném nqægo: Loge gigiap ndøgo, ezoqa batae-te ti-aumat, ndigu beløgé. Neka kouk beløgé. Neka søvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-khotøgimat, ndigu beløuzí. Neka ndigu mambe okho matev, kha bembo-khanøzém.”

26 Yaq khøuwa nøme qandopave, Pol ndigu angana foa gè-itúb, neka ti namba matev vøngazem, av Mozes ge:peawam, Mbumbukiam-qa bøite toqome-ndaføyamba-eq. Taqa zita-te, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam vømèzømas, gekha khøuwá ndøgo, matev ate ndægo tømøzø-navøem. Yaq taqa zita-te, Mbumbukiam-gi iziz

ezoqam kopømbaqapé, ndigu ezoqa kopokopo, søvakha gigiap zóløvutám Mbumbukiam-te.

Pol Mbumbukiam-qa khoev-te gimøvøinam

²⁷ Khøuwa seven ambá vømø-nasinimin, ndigu nqanek matev tigonemin. Geté Zu ezoqa nøme, ndigu Esia manqei-te ginduzav, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té gi-ømetám. Yaq ndigu até gindigonem, ezoqa teqa yaq-te mbøni vøzø-sokhof, sasa ndømøvøinam.

²⁸ Yaq äv gini-akhaemém nqægo, “Izlael-ak! Ginitøké! Ezoqam ngenek, manqei-manqei ate ndægo, teqa nømendim manqat mokho-te, ni Zu ezoqam-qa iz neka Mozes-qa guguna manqat neka nqanek Mbumbukiam-qa khoev ndengi:wat. Neka nøme nqánek: Ngenek bawan vini-ak ndo-itúb, nqanek Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa khakheitap matev vøngiu.”

²⁹ Ndigu nqanek manqat gi-einim, zapa ndøgo. Pol Zelusalem taon-te ge-okhoam, ndigu Tlofimus ndø-ømetám, te namba. Ngenek Tlofimus, Efesus taon-ák. Yaq ndakin ndigu äv gini-matavupám nqægo: Pol ndego Mbumbukiam-qá khoev-té abe-ituát.

³⁰ Yaq ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-te ndøgo, mbøni nqosøgeap ndøndapém, taqa yaq-te. Yaq ezoqa tindubøin ndøgo, Pol vø-møvøinam, Mbumbukiam-qa khoev bavokho sasa ndø-ituim, mboqog é-vøtokøvemem.

³¹ Ndigu ezoqam, Pol laelae-qa mbogoám. Geté ndego Lom nakhag kawa ezoqa kandambaqape, manqat ge-ewag, av nqægo, Zelusalem taon ate qægoam, qaqa kandambaqape ndøfakhån,

³² yaq ndego até gendego, tegi nakhag ezoqam, tigi kawakawa-za namba vø-upøzo, ezoqa ewaqape-te sasa ndøbøin. Yaq ezoqa nakhag ezoqam neka tigi kawa kandambaqape gizømet, gibøitavun, yaq ndigu Pol-qa kha khaneam, søge-ivøvém.

³³ Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, tendowáv ndøgo, Pol vø-møvøiu, neka nakhag ezoqam, ndego auli sen menas løvønøvem manqat vøzø-ein. Yaq ndego ezoqa gezøbevap, “Ngenek gekha ezoqám? Neka gekha manqa-zapa ndøgo?”

³⁴ Geté ezoqa søge-akhaemát. Ezoqa nøme manqat vini ndø-akhaemám, neka nøme manqat vini vø-akhaemam. Manqa feazu kandambá. Yaq nakhag kawa ezoqam, kopømba mbain qagoam, qaqa-qa manqa mokho vøe-qeiv, yaq ndego tegi nakhag ezoqam, Pol nakhag ezoqam-qa khoev-te ndafe manqat zø-ein.

³⁵ Yaq khokhop gumu-khatoem, nakhag ezoqam, Pol gè-eqeinám. Zapa ndøgo. Ezoqa khápumu-khouwéz, neka ndigu qaqa kandambá gigonem, Pol-te. Yaq soqáin ndøgo, ndigu kha timbo-ngi:nam.

³⁶ Ezoqa ewaqape até gezøpavát, vøndø-akhaemat, “Gèlaém nandev!”

Pol ezoqa ewaqape manqat gezø-ein

³⁷ Ndigu nakhag ezoqam, Pol ambá nakhag ezoqam-qá khoev-té ginø-ndafemín. Geté Pol ndego nakhag kawa ezoqa kandambaqape gembo-ein, Glik manqat-té, “Kopømbá, manqat-qase tøtaqa-ein?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Ou! Qo Glik manqat toqó-manqate?”

³⁸ Av tægoat ndægo, yaq qo ndego Izip ezoqám mbá, ndego nakhag matev gengaz, gaman namba, neka leg-av manqei-te pepen ezoqam fo taosen vømøvab.”

³⁹ Yaq Pol gendo-ein, “Av taoká. No Zu bawan-ák. No Tasmus taon-té qæqán, Silisia manqei-te. No mo-manqei-aném, ta taon kandambaqape-te ndøgo. Ndoqonótak? No nginik ezoqam, ambá manqat nøzø-einín.”

⁴⁰ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam sègemboták. Yaq Pol khokhop-té genøitán, yaq ezoqam-qa manqa khoutam nonqo, zenda vøzø-eqa. Yaq ndigu manqa sùgum-khoutavát. Yaq Pol ndigu ekeza Iblu manqat-te, äv gezømbe-ein nqægo:

22

¹ “Tát-za neka ata-za. Noqa manqat gëndoyogé. No manqat nøzø-ovøyám, nøkezan-qa yaq-te.”

² Yaq ndigu manqat gimboyogem, ekeza Iblu manqat-te gezømbe-ein, ndigu tñizøyáz. Susú sege-waniapám. Yaq Pol ge-ein,

³ “No Zu bawan-ák. No Tasmus taon-té qæqán, ndøgo Silisia manqei-te. Geté no nqáneq qækhouwén, Zelusalem taon-te. Nømendim ezoqam genøgoam, Gamaliél. Ndego no nigi atanakha-zapazapa-za-qa guguna manqat ate ndægo, ùnime-nømendimát. Yaq no nqanek guguna manqat, bazaføgakh-us nombopavát. Ate av-té, zo ndakin ndøzømbøe-paev.

⁴ No ndigu ezoqam, Yesu-qa Nakhua ndimbopaev, nøngiæzotám, neka pakhapakha khaneam-qa vøezøgoam. Angana neká sakheis, nøgavemín neka ndimbula-te vøe-nqétazin.

⁵ Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka Zu megetapak nøme, ndigu mõndæzøtéz, noqa manqat unimanqatín. Ezoqa nginik, pepa ginøetømem, no amba Zu megetapak, Damaskus taon-te tæzø-etoamin. Yaq ndigu ambá gezøtezín, av nqægo, no Klisten ezoqam, Zelusalem Zu megetapak-qa manqa vøovam-té qatøgavém, neka nqanek Zelusalem taon-te vøtøndókhatøb, yaq ndigu kha nqosøgeap bëndapém.”

*Pol ezoqa emanqat gezømbe-votot, ndego ande av kenë-Klisten-ev
(Kel 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ Yaq Pol manqat nøme gezø-ein, “Ni qei-apat, yaq ande av khøuwa muin ndægo, Damaskus taon qeitungu-khaoem, yaq nqova mbaín, yan-te waev bæbæs-qape ndovis, no vøgután.

⁷ Yaq no manqei-té qatøbøián. Manqa wag mba noto-ewág. Ndøgo äv qane-ein nqægo, ‘Sol! Sol! Gekha zapá, no ndoqo-ngiænotet?’

⁸ Yaq no qambo-qavøiu, ‘Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?’

Yaq manqat ndøgo, qando-ein, ‘No Yesú. Nazalet vemia-vak. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet.’

⁹ Ndigu ezoqa nøme, no namba qati-apat, ndigu waev mõndø-qeivím. Geté ndigu manqat-qa wag uni yogeáv, no-te qando-manqatam.

¹⁰ Yaq no qatøndo-ein, ‘Evézøza. Gé, äv khatégø?’

Yaq Evézøza gendo-qavøiu, ‘Møqo-itán. Damaskus taon mokho-té qonøqáv. Yaq manqat ndøgo toqomø-ewág, gekha matév ndøgo, Mbumbukiam ndømbopoev, qo toqo-matønumat.’

¹¹ Geté no bøi waev mbaín, vøténäv. Zapa ndøgo, ta waev bæbæs-qape ndøgo, no-te qandovis, bøi gènøngiú. Yaq ndigu ezoqa nøme, no namba qati-apat, pingim nøgeatát, Damaskus taon-te vøimø-fakhan.

¹² Damaskus taon-te ndøgo, ezoqa kopo mõndøgoám. Teqa iz Ananayás. Ndego Mbumbukiam mbovizupám neka Mozes-qa guguna manqat vømböpavam. Zu ezoqam ate gi-goam, ndego gèmbø-vizupám.

¹³ Ngenek ezoqam, tendowáv ndógo, noqa avønin-te vø-itan, yaq genø-ein, 'Nófu! Sól! Nqawa qotékewág!' Yaq nqova mbaín, noqa bøi waev nqawa gandovesez, no ndego vøe-omet.

¹⁴ Yaq ndego áv genømbe-eín nqægo, 'Nigi atanakha-zapazapa-za-gi Mbumbukiam, qo tene-veatáq ndógo: Qo teqa poev qotéqatéq neka ndego Ezoqam Ndaføyamba-qape voqó-omét neka manqat ndógo voqó-ewág, teqa manqa-nqa-te ndòndo-okho.

¹⁵ Qo tegé bøi vizu ezoqam qógoát neka ezoqa ewaqape emanqat vo-qozømbé-vototupát, matev ndógo qoqoqeiv neka voqó-ewág.

¹⁶ Yaq qo ndakin gekham-qā qotó-keoge? Mòqo-itán, ibøkha iz vøndap, neka Evezøza vømbō-akha. Yaq qoqa manqa-zapazapa, betaqambē-sunguz.' "

Pol emanqat ge:votot, Mbumbukiam gembo-akha, bawan vini-ak teqa Manqat te:zømesimat

¹⁷ Yaq Pol manqat nøme gezø-ein, "No Zelusalem taon-te qatøndo-vesez, yaq Mbumbukiam-qa khoev-te qæguligulim, no umingiap nøqeiv.

¹⁸ No Evezøza no-omét. Ndego áv genømbe-eín nqægo, 'Nakhama ndógó! Zelusalem taon qó-iváv. Zapa ndógo, ndigu qoqa manqat géndapemák, noqa yaq-te.'

¹⁹ Geté no qambo-qavøiu, 'Evezøza. Nginik ezoqam noqa manqat ndòndapém. Zapa ndógo, ndigu møndæzøté, av no Zu ezoqam-qa guliguli khoev viniyinimba-te qate-okhoam, neka ndigu ezoqam vøe-gavemam neka kha vøezø-khanæmam, ndigu qo ndi-unimanqatinat.

²⁰ Neka nginik møndæzøté. Qoge bøi vizu ezoqam Stiven gilaem, vønanim, no mðegoám. Neka no mðe-unimanqatin, gilaem, neka ndigu ezoqam-qa ndabua vøezø-qeivam, ndigu gilaem.'

²¹ Geté Evezøza genø-ein, 'Qóqáv! No bawan vini-ak-té qatø-khofotáq. Qámbá.' "

Pol nakhag ezoqam ge:zømas, av nqægo, ndego Lom ezoqám

²² Atema nqanek, ezoqa ewaqape manqat mbomambá segembo-ewagát. Geté yaq Pol bawan vini-ak-qa yaq-te geme-ein, yaq ndigu sùgumu-tøkúz, gindu-akhayat, "Gélaém! Nandev beyàgé, nqanek manqei-qape-te. Ezoqam av nge-go, yage-te bizi-khatiwlí."

²³ Ezoqa ewaqape, sùgumu-akhayát, neka ekeza ndabua vøkhofoe, qaqa-ús, neka pakhakh namba sasa ndø-eqazam.

²⁴ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, tegi nakhag ezoqam, Pol nakhag ezoqam-qa khoev-te ndafe manqat zø-eín. Yaq ndógo bèzuím, Pol ndigu manqa qæf betézømas, ezoqa ewaqape gekha zapā gini-akhawem.

²⁵ Yaq gumu-løvønøvemem, amba tizuimim, Pol até gendego, ndego nakhag kawa ezoqam, avønin gemboyam, vømbō-ein, "Gé, Lom manqei-qa khafeap áv khané-ein? Kopømbá, no Lom mo-manqei-anem nqægo, sa toqo-petembam, noqa manqa-zapa qeiviav tøgoat?"

²⁶ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ewag, ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té genøwáv, vømømbō-ein, "Qo mo-qoté-qateq, matev nandoqogot? Ngenek ezoqam, Lom mo-manqei-aném."

²⁷ Yaq ngenek Pol-té genøwáv, vømømbō-bevap, "Qonømbé-eín. Qo unimanqatin, Lom mo-manqei-aném?"

Yaq Pol gembo-qavøiu, "Nandav unimanqatin."

²⁸ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape gendo-ein, “No moni kandambá qænqagevem, Lom mo-manqei-anem iz qændap.”

Yaq Pol gendo-ein, “Geté no. Møeløvúq. No Lom ezoqam noqán.”

²⁹ Yaq ndaføyambá, ndigu ezoqam, Pol amba tizuimin neka vømbō-sinøzømemin, sège-ivøvém. Ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, ge-otev, av nqægo, Pol Lom mo-manqei-anēm, yaq sège-løvønøvēm, ndego møe kandambá gego. «Zapa ndógo, khafeap kandambá, Lom mo-manqei-anem sa toqo-løvønøvem, voqózü.»

Pol Zu manqa ovøyam-te ge-itan

³⁰ Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego nakhag kawa ezoqam, manqa qæf otevat-qa ndøgoám, Zu ezoqam Pol-te gekha manqát ndimøvømet. Yaq Pol auli sen tømboe-nqovosám. Yaq manqat ndøkhofofáv. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ate gi:goam, bømøváb, manqa bē-ovømem. Yaq gimøvab, ndego Pol tenø-itú ndógo, tiqa megemege-te vømø-itan.

23

¹ Yaq Pol ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te gimøvab, bøi mbøe-møvøiú ti-te, gezø-ein, “Tát-za neka ata-za. Noqa mbøni-te, no bevap mbain, noqa yage-qa yaq-te. Matev ate ndægo, nqæmatanam, atema ndakin, eqeieqei Mbumbukiam-qa bøi-te.”

² Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Ananayas, nqanek manqat ge-ewag, ndego até gendego, ndigu ezoqa Pol-qa avønin-te giwanam, teqa tou tøkui manqat vøzø-ein.

³ Yaq Pol Ananayas gembo-ein, “Até qó-a, Mbumbukiam tou qátøkui. Qo andé khoev møndæp bugug eqeieqei me qote:gó. Bavokho ndo:go, khakheitáp. Geté mokho-te ndøgu, møndølanqá. Qo noqa manqa ovøyam yoge-qa qogó, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. Geté qo qakezan, khafeap qonqawatét, ezoqa noqa tou tøkui manqat qoqozø-ein.”

⁴ Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa avønin-te giwanam, gimbo-einim, “Qo gekhá qógot? Ngenek ezoqam, qo manqat qaqa-us qoqombo-ein, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé.”

⁵ Yaq Pol gezø-ein, “Nøfuap. Tanakhambá. No nøtenateáv, av nqægo, ngenek Mbumbukiam-gē iziz ezoqam kandambaqapē. Unimanqatin. Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, ‘Qo ndego manqat qaqa-us mbø-ein, ndego qogi ezoqam ndezømbo-megeat.’”

⁶ Pol møndæ-otév, ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te giquonavam, nøme Sadusi ezoqám, neka nøme Felisi ezoqám. Yaq ndego av gezømbe-akhá nqægo, “Nøfuap. No Felisi ezoqám. Neka até nogé tát-a, Felisi ezoqam ndøgoám. No manqa ovøyam-te, ta zapaya nqanek qate-itán, no Mbumbukiam-te nqatotana, ndego løvøte ezoqam nango tekhandi:z.”

⁷ Pol nqanek manqat até vø-ein-ae, ndigu Felisi ezoqam neka Sadusi ezoqam, bawan é-vøqaqagimem, neka manqa vø-itumbam.

⁸ Zapa ndógo, Sadusi ezoqam, ndigu enzol ezoqam neka nqova neka ezoqa løvøte-te khandi:zat-qa yaq-te unimanqatinteáv. Geté Felisi ezoqam, møndø-unimanqatintám.

⁹ Yaq ndigu manqat kandambá gi-itiim. Manqa gèzømbo-eqavát. Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa nøme, ndigu Felisi ezoqam gigoam, sègewaním, neka av gini-akhaém nqægo, “Ni ngenek ezoqam, teqa

manqa-zapa, qeiviáv. Eisa, enzol ezoqam o nqova, manqat unimanqatín as mbó-eín.”

¹⁰Yaq manqa itumbam, sà tønøzø-khouwevtát. Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, mœe ndøgó. Soqain ndøgo, ndigu Pol tikeqeinøvemem. Yaq ndego nakhag ezoqa ndøkhofotáz. Ndigu Pol bëndafém, neka nakhag ezoqam-qa khoev-te bemø-ituim.

¹¹Ta lova ndøgo, Pol Evezøza mbofakhán, teqa avønin-te vømbō-itan, manqat vombō-eín, “Qo kha føgakh-mbá qagó! Av qo nqanek Zelusalem taon-te, ezoqa noqa yaq-te qote-zømesimam, yaq qo até Lom taon-té-a, qoté-zømesimát.”

Pol gimbo-voqoem

¹²Khøuwa nøme qandopave, Zu ezoqa nøme tñipindám, manqat vøkopo:nem neka Mbumbukiam-te vø-unimanqatinim, av nqægo, “Ni lou naqanøká zilogák neka ibøkha naqanøká zi-izamá. Geté Pol, ndego ezoqam soqaqape, pakhapakha bizimbøkhæ-khanøém. Ni goneav tøgoat, yaq Mbumbukiam kopømbá, ni-te yaq-fia ndótá.”

¹³Ezoqa kopoáv, 40 møndømø-løvú, Pol gimbo-voqoem.

¹⁴Yaq nginik ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak-té ginøzáv, vøzø-eín, “Ni Mbumbukiam-te, äv qati-unimanqatinim nqægo, ‘Ni gigiap-qase naqanøká nílógák. Geté Pol, pakhapakha bàmboøkha-khanøém.’

¹⁵Yaq ndakin, zo neka Zu megetapak nøme, manqa ovøyam-te giqoqon-gatun, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-te manqat zøkhofotøvém. Pol zo-té giabetønðo-ituím. Av qazømbøé-matemateømém nqægo, ‘Ni Pol ambá nqawá qeinømbo-sinøzømemín, neka manqa qæf vøimbō-yogemin.’ Yaq ni khakheitap nitøgoát. Yaq tendowav, ni seílaém. Ma géfakhanák nqanek.”

¹⁶Geté Pol-gu zan-ge yo, møndø-ewág, ta voqoe ndøgo. Yaq ndego nakhag ezoqam-qa khoev-té genøwáv, Pol vømømbō-eín.

¹⁷Pol nqanek manqat ge-ewag, yaq nakhag kawa ezoqam kopo mbo-akhá, vømbō-eín, “Iwateam ngenek, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té qanø-ítú, ndego manqat bembō-ewag, ngenek ngembo-geawat.”

¹⁸Yaq ndego, ngenek iwateam ndaføyambá, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té genø-ítú, vømømbō-eín, “Pol nønðo-akhá, ndego ndimbula-te nde-utøve. Yaq äv genømbe-eín nqægo. No ngenek iwateam, qo-té qabatønðo-ndáf. Zapa ndøgo, ndego manqat qageawát. Qo geqá-eín.”

¹⁹Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam sège-ítú, vø-yakhapusiz, gembobevap, “Qo gekha manqat qonøgeawat?”

²⁰Yaq ndego iwateam gendo-eín, “Zu ezoqam manqat äv gini-kopo:ném nqægo: Geqá-matemateømém. Ndigu äv giqambé-einím nqægo: Ndigu Pol-qa manqat nøme yoge-qa ndøgó. Yaq ndego qasun tiqa manqa ovøyam-té giabenø-ituím.

²¹Geté qo tiqa manqat zøpæv. Zapa ndøgo, ndigu Pol laelae-qa ndøgó. Ezoqa kopoáv, 40 møndømø-løvú, vos nduoke-ve, Pol tilaém. Ndigu Mbumbukiam-te, manqat äv gini-unimanqatinim nqægo: Ndigu lou naqanøká gélogák neka ibøkha naqanøká gé-izamá. Pol pakhapakha, ndømbøkhæ-khanøém. Ndigu møndø-khakheinám. Qoqá poev manqat-qa mo:yozü.”

²² Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam nqawa gekhofotav, é-mòndògugú, gembo-ein, “Qo ezoqa nòme mbò-ein, nqanek manqat qoqote-nòmand.”

Pol gaman ezoqam Filiks-te gindafem

²³ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, até gendego, nakhag kawa ezoqa menas vòzò-akha, gezò-ein, “Nakhag ezoqam 200 zòkhakheinòvém, neka 70 nòme ndigu hos ndi:bòiat vozò-khakheinòvém, neka 200 nakhag ezoqa nòme, sanqava-us, vozò-khakheinòvém. Ndigu ate ndi:gu, Sæzalia taon-té giabenòzáv. Lova 9 oklok zó-umiáz.

²⁴ Hos nòmi bèzòfikít, Pol to:qotet. Zo ngenek mbomambá segendafét, Filiks-te, ndego gaman ezoqam. Soqain ndògo, livin-qase matev-qase tòmbo-fakhan.”

²⁵ Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, pepa ndòpeawám. Av gene-peawám nqægo,

²⁶ “Filiks, nigí gaman ezoqam kandambaqape. Khaiya mbomá, qo-te. No Klodies Lisiás, nqanek pepa nqæpeaomit.

²⁷ Ngenek ezoqam, no nqækhofotavav, Zu ezoqam ndòmòvòinám. Yaq ndigu ambá gilaemín. Nò qæ-ewag av nqægo, ndego Lom mo-manqei-aném, yaq no nònáv, nogi nakhag ezoqam namba, vøi-khandi:vem.

²⁸ No nòtenat ndape-qa qægoam, Pol-te gekha manqát ndòmòvòemet, yaq no tiqa manqa ovøyam-té qatòndáf.

²⁹ Geté no àv qateqeiv nqægo: Ngenek ezoqam, matev soqa-qase goneáv, ta zapaya ndògo, ezoqa ndimbula-te nqazi-nqeisam o lòvøte-te nqazi-abam. Geté ndigu manqat, ekeza khafeap manqat-qa mba mbøe-sòkuzumít.

³⁰ No qæ-ewag, av nqægo, ndigu gembo-voqoëm, yaq no ndaføyambá, qo-té qatòndo-khofotáv. Yaq ndigu Zu ezoqam, manqat ndimbo-sòkuzumit, àv qazømbe-ein nqægo. Ndigu qo-té giabetòndozáv. Yaq manqat nándav timò-ovøemém, te zapaya.”

³¹ Yaq ndigu nakhag ezoqam, àv tini-matònòmém, av ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape gezømbe-vøovam. Yaq ta lova ndògo, ndigu Pol Antipatlis taon-té ginø-ituim.

³² Yaq khøuwa nòme qandopave, ndigu nakhag ezoqam, zapa gigeavun, nakhag ezoqam-qá khoev-té ginøveséz. Geté ndigu nakhag ezoqa nòme, hos-us gigoam, ndigu Pol namba, Sæzalia taon-té ginø-apát.

³³ Yaq Sæzalia taon-te gimòfakhaz, ndigu gaman ezoqam, pepa mbo-etøomém, neka Pol teqa zenda-te vøveem.

³⁴ Yaq pepa gegeveam, ndego Pol àv gembøebeváp nqægo, “Qo gekha plovins-ák?” Yaq ge-ewag, av nqægo, ndego Silisia plovins-åk,

³⁵ gembo-ein, “No qoqa manqat ndògo tètò-ewág, ndigu ezoqam tifakhaz, manqat giqa-sòkuzim.” Yaq tegi nakhag ezoqam, àv gezømbe-ein nqægo. Pol Elod-qá gaman khoev-té giabenø-utòvém, ta ndimbula khoev-te ndògo bembø-keoge.

24

Pol manqa ovøyam-te giveem

¹ Khøuwa faev-ya zita-te, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Ananayas, megetapak neka manqa ovøyam otevat ezoqam namba, Titulus, Sæzalia taon-té ginøzáv, gaman ezoqam-te, Pol-qa manqa vømó-sòkuzømém.

² Yaq Pol gimbo-akhaem, vøndō-on, Titulus teqa manqa səkuzam manqat, āv genengáz nqægo, “Nigi kandambaqape, Filiks. Qo mokho-te, ni nupøkhn mbá, sambi-té qeityogé. Enend matev vinivinimba ndøgo, qoqa matavap loloakh-te qafakhan, ezoqa ewaqape zõtøkeé, niqa manqei-te.

³ Ni ezoqa ate nqati:gu, nqanek manqei-te nqeiyyage, oskia nimanqatatún, taqa yaq-te. Neka ni ike kandambá qo-te.

⁴ Geté soqain ndøgo, noqa manqat khape tæseke, qogi khøuwa vøe-sisindøvēm. Ta-mba nqánek qataqambé-viám. Niqa manqat-qase nqanek, qó-ewág.

⁵ Ni āv qatigatém nqægo, ngenek ezoqam manqa-zapa-ús. Ndego manqei-qape-te ate nqægo, Zu ezoqam mokho-te, qaqá ndøngazungazumatún. Nazalin bawan, ni-te giqataz, megeat ezoqam ngéek.

⁶ Neka ndego ambá bawan vini-ak ndo-itubín, Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa khakheitap vøngiui. Yaq ni ndøgo teitø-møvøinám.*

⁸ Qo ngenek toqombo-sinøzam, yaq qo qakezan ndòqote-qatég, manqat ate ndægo unimanqatín, ni ngenek manqa ovøyam-te nqeiweet.”

⁹ Yaq Zu ezoqam ate gi:goam, namba gi:geavun, teqa manqa səkuzam manqat møndø-unimanqatinim.

Pol Filiks-te manqa ge-ovøyam, ndego gaman ezoqam

¹⁰ Yaq ndego gaman ezoqam, Pol bøi mba mbokhouwá, av nqægo: Manqat yá bemanqaté. Yaq Pol gendo-ein, “No qatenøten, av nqægo, qo nqanek manqei-te, viav kandamba ezoqam-qa ovøyam manqat nqoqoyoge, yaq no khanakhanákh, qo-te manqat tæ-ovøyam.

¹¹ Ndakin khøuwa tuelv mbá gimø-nasinim, no Zelusalem taon-te qæmat, Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo. Ezoqa toqozø-bevap, yaq geqá-unimanqatinim.

¹² Ezoqa no nømendeáv, av nqægo, Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa namba niti-ponqombēm, o Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te o taon mokho-te, ezoqa qaqá nøzølwáz.

¹³ Manqat nqanek, no-te ngi-møvøet, kopømba mbaín ti:qamekhem, av nqægo, ndøgo unimanqatín.

¹⁴ Geté, unimanqatin nqánek: No nigi atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, nqánek qambøe-vizáp: No Yesu-qá Nakhoa nombopáev, ndøgo ezoqa nøme soqain ndivewe. No Mozes-qa guguna manqat ate ndægo neka manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, møe-unimanqatín.

¹⁵ Matev ndøgo, taqa yaq-te no Mbumbukiam-te nqatotana, até kopó, av ndigu te-te nduotaza. Ni te-te taqa yaq-te nqánek qeitolaná: Løvøte ezoqa ewaqape gékhandí:z, ndigu matev eqeieqei vøgoam-a, matev soqøsoqa vøgoam.

¹⁶ Yaq nakémbá, no bazaføgakh oskia nø-asøzú. Noqa mbøni mokho-te, manqa-zapa mbáin, sá begó, Mbumbukiam-qa bøi-te neká ezoqam-qa bøi-te.

¹⁷ No viav kandambá, qæ-ewambam. Yaq no Zelusalem taon-te ndøgo tøteveséz. No ndigu nogi bawan ezoqam, moni utoam-qa nogoám, tigi

24:5 24:5 Kel 17:6   **24:6 24:6** Kel 21:28-30   * **24:6 24:6** Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme āv gini-mønøzém nqægo: Ni nikezan, manqa ovøyam-qa nimbogodám, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. ⁷ Geté ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, Listias, gævimbám, niqa zenda-te gegoam. ⁸ Yaq av ginimbi-ein nqægo. Ni qo-te qabatøndu-niáv, teqa yaq-te, manqat bant-søkuzømem.   **24:15 24:15** Zion 5:28-29

Klisten zifuap gindu-khofotøzem, gigiap-av ezoqam tøke nonqo, neka no Mbumbukiam-te etoam matev gone-qa vøøgoam.

¹⁸ Ta khøuwa-te ndøgo, no ezoqa nøme Mbumbukiam-qa khoev-te ginømendam, no Zu ezoqam-qa matev mütumugú, Mbumbukiam-qa bøite egeieqei fakhane nonqo. Neka ezoqa kandambá mbá, no namba, neka no qaqa matev goneáv.

¹⁹ Zu ezoqam, no ginømendam, Esia manqei-ák. Amba ndígu tinduzavín, qo-te noqa manqa vøšøkuzømemín, ndígu unimanqatin noqa manqazapazapa tiqeivimin.

²⁰ O ngínik giabetaqa-einím, ngiwaniap, no-te gekha manqa-zapa ndøqeivim, no tiqa manqa ovøyam-te qæ-itan.

²¹ Ndígu khanakhanakh mbain, ekeqá taqa yaq-te nqáneq qazømbegó, no tiqa megemege-te, manqat-qase qæ-akha. No sa nqáneq qæ-akhá, 'No manqa ovøyam-te ta zapaya nqáneq qate-itán, no Mbumbukiam nqæ-unimanqatinat, ndego løvøte ezoqam nango tekhandi:z.' "

²² Filiks, ndego otevat andé kandambá, Yesu-qa Nakhoa-qa yaq-te. Yaq Pol teqa manqat qame-navøem, Filiks nqanek manqa ovøyam sègetók, ge-ein, "Lisias tefakhan, ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, yaq no matavap ndøgo tötóvé, zoqa manqa ovøyam-qa yaq-te."

²³ Yaq nakhag kawa ezoqam-te, ndego Pol gemo-kewagam, ndego āv gembøe-eín nqægo, "Ngenek até vømbo-keogé. Geté elavøqase vømbo-mboqoaném. Yaq tegi ezoqam kopømbá, tindu-okhoat, vømbó-tøkemāt."

Pol Filiks neka Dlusila, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømas

²⁴ Khøuwa nøme, Filiks, zas namba ndezáv. Tegu zas, Dlusila, ndugu Zu bawan-ák. Yaq ndego manqat ndøkhofotáv, Pol bétøndo-ituím. Yaq Pol taqa yaq-te ndøgo ge:manqatat, Keliso Yesu ande āv khoqoté-unimanqatín, ndego yoge egeieqei mbogó.

²⁵ Geté yaq Pol matev egeieqei neka qakeza kha nøzøgim matev neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam khøuwa-qa yaq-te gendo-ein, ndøgo tøgeav, yaq Filiks møe ndøgo, gemo-ein, "Ság! Vøkhæqaváq. No nango tøtaqambé-akhá ndøgo, khøuwa egeieqei tæzømet."

²⁶ Filiks Pol-te, khøuwa andé kopoáv, manqat gekhofotumam, tendo-okhoat, yaq manqat vø-einimat. Zapa ndøgo, ndego moni ndøpazat-qa mbo-goám. Yaq Pol ndego amba moni tembo-etoamin, yaq amba gènqonqotavín.

²⁷ Viav menas qame-navøem, yaq Filiks-qa iziz, Posius Festus ndøndáp, gaman ezoqam tegoat. Geté Filiks gewav, yaq Pol ndimbula-te sège-iváv. Zapa ndøgo, ndego Zu ezoqam khanakhanakh etoam-qa ndøgoám.

25

Pol Festus-te manqat ge-ovøyam

¹ Festus Zudia plovins-te gefakhan, gaman ezoqam iz vøndap, yaq khøuwa misika-qa zita-te, ndego Sæzalia taon, gè-iváv. Yaq Zelusalem taon-té genøqavíg.

² Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, Pol-qa yaq-te, manqa ndosøkuzømém te-te.

³ Yaq ndígu Festus āv gimboe-viømém nqægo: Pol Zelusalem taon-té geabetøndo-khofotáv. Ndígu nqanek manqat gimbo-einim, zapa ndøgo: Nakhoa livin-te ndøugu, ndígu Pol laelae-qa mbogoám.

⁴ Geté Festus yaq manqat gezø-qavøiu, “Pol ndimbula-te até gekhægoát, Sæzalia taon-te ndøgo. No avønín, é-ndæqaván.

⁵ Zogi megetapak bè-apét, no namba. Yaq ndigu manqat ndøgo, timø-søkuzømém, Pol-qa yaq-te, av ndego unimanqatin manqa-zapazapa te-goat.”

⁶ Festus khøuwa ande av ten o eit ndægo, Zelusalem taon-te geqovezam, yaq Sæzalia taon-té genøveséz. Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego manqa ovøyam khoev-te, teqa qonam nonqo-té genøqóm. Yaq manqat ndøkhofotáv. Pol bètøndo-ituím.

⁷ Yaq Pol gendo-on, ndigu Zu ezoqam, Zelusalem taon-te ginduzav, gè-ogitøvém, neka teqa manqa vøøkuzømém. Manqa-zapazapa kandakandá gimbo-søkuzømém. Geté ndigu kopømba mbaín gi-zømas, av nqægo, tiqa manqat unimanqatín.

⁸ Yaq Pol gezø-qavøiu, “No Zu ezoqam-qa khafeap o Mbumbukiam-qa khoev-qa khafeap o Siza, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, teqa khafeap kopo nqawateáv.”

⁹ Festus ndigu Zu ezoqam khanakhanakh etoam-qa ndøgoám, yaq Pol gembo-ein, “Poev taqoqat, yaq ni Zelusalem taon-té qazinó-niáv. Yaq qoqa manqa ovøyam ndøgo, tømóqá-ewág.”

¹⁰ Geté Pol yaq gembo-qavøiu, “No poeveáv, tænav. No ndakin Siza-qá manqa ovøyam-té qatø-itán. Yaq noqa manqat yoge qábegø nqanek. Qo mðqote-qatèq, no Zu ezoqam-te, manqa-zapa-qase goneáv.

¹¹ No amba unimanqatin manqa-zapa kandambaqape tægonin, ta zapaya no løvøte tæqeivin, yaq ság, ambá kopømbá, no tænanimin. Geté nginik Zu ezoqam, noqa manqa-zapa-qase qeiviáv, manqa nginø-møvøet. Yaq ezoqa kopømba mbaín, no tiqa zenda-te sa tiveem. Yaq nakémbá, no áv qanømbe-póe nqægo: Noqa manqa ovøyam, Siza ekezan be-ewág, ndego Lom manqei-ge kawa ezoqam kandambaqape.”

¹² Yaq Festus tegi zøtezat ezoqam namba, manqa gumu-vøovomem, ndego Pol áv gembø-ein nqægo, “Qo Siza-te okho-qa qogoám, ndego qoqa manqa ovøyam te-ewag. Yaq ság. Qo Siza-té qonóqáv.”

Pol Aglipa neka Benis, tiqa megemege-te gindu-ituim

¹³ Khapé outøpøteáv, kawa ezoqam Aglipa, tegu yakhasuk namba, Benis, Sæzalia taon-té ginøfakház, Festus-te okha vøzav.

¹⁴ Ndigu andé møe-mbá sege-qovezám ndøgo. Yaq Festus, ndego kawa ezoqam, Pol-qa yaq-té gene-omát. Gembo-ein, “Filiks gewav, yaq ndego ezoqa kopo ndø-iváv, ndimbula-te ndøgo.

¹⁵ No Zelusalem taon-te qæmat, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, manqa ndøøkuzømém, teqa yaq-te. Ndigu no áv ginømbe-einim nqægo: Løvøte-té qabatøvé, teqa manqa-zapa zapaya.

¹⁶ Geté no áv qazømbe-ein nqægo, ‘Ni Lom bawan-ak, matev mbaín, av nqægo, ezoqa tiqa zenda-te sa feiveem, ndigu manqa gimbo-søkuzømemin. Geté ndego khøuwa eqeieqei bèmbo-etoám, ekeza manqat tezø-ovøyam.’

¹⁷ Yaq ndigu nqanek ginduzav, no khøuwa nøme sisindøvepøteáv. Geté khøuwa nøme qandopave, no manqa ovøyam qonam nonqo-té qatoqóm, neka Pol itui manqat vøe-ein.

¹⁸ Yaq ndigu Zu ezoqam teqa manqa gisøkuzømém, ndigu ambá av nqægo, manqa-zapazapa kandakanda me:manqatám, av no qate-matavupam.

¹⁹ Geté ndigu sa ekeza Mbumbukiam vizap matev-qa yaq-té gini-manqatám, neka ezoqa nøme-qa yaq-te vøe-manqatam, ndego genanim,

ndego iz nqambogo, Yesu. Teqa yaq-te, Pol āv gene-manqaté nqǎego, ‘Ndego ndekhandí.vát.’

²⁰ No nōtenateav qagoam, no manqa qǎef ande āv khatéqeliv, taqa yaq-te, yaq no Pol āv qambōe-ein nqǎego. Poev tōmbogoat, yaq ndego kopōmbá, Zelusalem taon-té genōwáv. Yaq ní teqa manqat ndógo teimōmbó-ovōemém.

²¹ Geté Pol poeveáv, yaq ge-ein, ‘Lom kawa ezoqam kandambaqape, ekezan be-ewág, noqa manqa ovōyam.’ Yaq nakémbá, no āv qate-vōovám nqǎego: Pol ndimbula-té geabetōkhæ-utōvé. Yaq khōuwa eqeieqei tōmō-khantaz, no Siza-té qató-khofotáv, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape.”

²² Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “No ndego ezoqam, manqat nōkezan yoge-qa nombogó.”

Yaq Festus gembo-qavōiu, “Qanimáv. Qasun qombó-ewág.”

²³ Yaq khōuwa nōme qandopave, Aglipa neka Benis, tinifakház. Ndigu khakheinam kandambá go:gonem, ndabua qaniganim vō-uzam neka agiwa-qasis khagi-us vō-qanabam. Ndigu pindap khōev-te, nakhag ezoqa kandakanda neka taon megetapák namba sugumu-óz. Yaq Festus, Pol itui manqat ge-ein, tindu-ituim ndógo, mokho-te vōu-on.

²⁴ Yaq Festus āv gene-ein nqǎego, “Nigi kawa ezoqam Aglipa, neka zo ezoqa ate nqazōte-go, nqazo-waniap. Ezoqam ngének, teqa yaq-te, no Zu ezoqam ate ndi:gu, Zelusalem taon-te neká nqanek taon-te, ginōmbe-pouwe. Ndigu āv gini-akhayám nqǎego: Ndego yage khapé bembōe-sekētét.

²⁵ Geté no teqa manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya ndógo, ezoqa lōvōte-te nqazi-abam. Geté kdezam qambo-pōovam, teqa manqa ovōyam manqat, Lom kawa ezoqam kandambaqape te-ewag, yaq no matavap āv qatevé nqǎego: Ndækhofotáv, te-te ndego.

²⁶ Geté sa ndógo. No nōtenōtenák, gekha manqat nōpeawām, nigi kawa ezoqam kandambaqape-te tækhofotav, teqa yaq-te. Yaq nakémbá, no ngenek qoqá megemege-té qatōndo-itú, qo nigi kawa ezoqam Aglipa, neka zo ezoqa ewaqape-qa megemege-te, zo nqazo-waniap. Yaq teqa manqat tiziyogem, no kopōmbaqapé, pepa tæpeawam.

²⁷ Soqáin ndógo, no ndimbula ezoqam, Lom taon-te tækhofotav, gete ovōyam manqat eqeieqei khofotōveav tōgoat, teqa yaq-te.”

26

Pol Aglipa-te manqa ge-ovōyam

¹ Yaq Aglipa Pol gembo-ein, “Qo kopōmbaqapé, manqat toqo-ein, qakezan-qa yaq-te.”

Yaq Pol zenda ndø-eqá, manqat vōngaz, ge-ein,

² “Nigi kawa ezoqam, Aglipa! No khanakhanakh kandambá, qoqa megemege-te, no manqat tæ-ovōyam, Zu ezoqam-qa manqat ate ndægo-qa yaq-te, ginō-sōkuzōmem.

³ Qo Zu bawan-ak-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, qateqat kandambá. Até ndógó-a, manqa gi-itumbumatun. Yaq nakémbá, no āv qataqambe-viám nqǎego: Noqa manqat qonō-ewág. Aiyav-té.

⁴ Zu ezoqa ewaqape, noqa yage ate ndægo mōndæzōtéz, no nōkeza manqei-te qæyagam, no khapelavōqase qategoam, yaq taqa zita-te, no Zelusalem taon-te vōe-yagam.

⁵ Ndigu mōndæzōtéz. No Felisi ezoqam nogoám, neka khafeap matev ate ndægo vōembō-pavam, av Felisi ezoqam gi-goatun. Ndigu tōzō-pōovat, yaq gé-unimanqatinim qo-te.

⁶ Yaq no ndakin nqanek manqa ovøyam-te, ta zapaya nqáneq gate-itán, Mbumbukiam-te nqatotana, matev tófakhan, av ndego nigi atanakha-zapazapa-za-te manqa mbusa ge:ve.

⁷ Zu ezoqam-qa khagua bawan tuely, ndigu Mbumbukiam pavpave neka lovólova ndimbovizap, te-te ndego, até taqa yaq-te nqáneq gonotazá.

Nigi kawa ezoqam! Ta matev ndøgo, no nqæ-unimanqatinat, tófakhan, ta zapaya nqáneq, Zu ezoqam, no manqa ginø-søkuzømem.

⁸ Yaq gekha zapá, zo ndozo-matavap, av nqægo, kopømba mbaïn, toqo-unimanqatin, Mbumbukiam løvøte ezoqam, nqawa tekhandi:z?

⁹ Até nó-a, qæmatavupam, no ndigu ezoqam, Yesu Nazalet-ak ndimbopaev, bånøtokáz. Yaq no matev kandakandá qæmatønumat, teqa iz voat nonqo.

¹⁰ No äv gate-matønumám, Zelusalem mokho-te. No Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz-te, Mbumbukiam-gi ezoqam kopoáv, ndimbula-té qatø-nqeisumám. Yaq ndigu pakhapakha khaneam-qa gizøgonin, no nõ-unimanqatinín.

¹¹ No ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te, yaq-fia nqosøgeap nõzø-etoumám, tiqa Klisten matev zapaya. Yaq no ndigu amba nõzømbe-khakhazumám, tiqa unimanqatin Yesu-te, betè-ivøvem. No mbøni nqosøgeap kandambá, qanøgoam ti-te. Yaq no ndigu, até taon vinivinimba gambaqape-té-a, mõezøpavám, vøe-ngiæzotam.”

Pol emanqat gezø-votot, ndego ande av kenë-Klisten-ev

¹² “Yaq khøuwa nõme, no Damaskus taon-té qatømát. No ndøgo ambá Klisten ezoqam nõmøndo-gavemín. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz-té qatømát. Ndigu tikhofotøném.

¹³ Nigi kawa ezoqam, Aglipa! Ta khøuwa-te ndøgo, no nakhoa-te qæmat, ande äv khøuwa muín ndægó, no waev bæbæs-qape nõqeív. Ta waev-qa bazaføgakh, mõndølvú, khøuwa tatas-qa waev. Yan-té qandovís, no vøgután, até ndigú-a, ezoqa nõme namba qati-apat.

¹⁴ Yaq ni ezoqam ate qatigoam, manqei-té qeitø-o:án. Yaq no manqa wag mba noto-ewág. Ndøgo noqa Iblu manqat-te, äv qane-eín nqægo, ‘Sol! Sol! Gekha zapá, no ndoqo-ngiænotet? Kopømba mbaïn, tae viæge toqopam.’

¹⁵ Yaq no qambobevap, ‘Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?’

Yaq Evezøza gendo-qavøiu, ‘No Yesú. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet.

¹⁶ Møqo-itán! No nqáneq qataqambe-fakhán. Qo nõveatáq. Qo nogé sasae ezoqam neka bøi vizu ezoqam qógoát, neka ezoqa emanqat voqozømbé-vototupát, matev ndøgo, no-te qoqoqeiv neka nõme ndøgo, no vaev-te tøte-gamekhæmit.

¹⁷ No qogi ezoqam neka bawan vini-ak-té qatø-khofotáq. Yaq ndigu qo ngiæqoat-qa tigoat, no ndækhandi:q.

¹⁸ Qo ndigu bøi qozø-mboqoá. Yaq ndigu bøivun zitá giabiti-wuøém, neka waev-te betèqambuz. Neka Saitan-qa bazaføgakh, tiabiti-ivøvem, Mbumbukiam-te betønøzaz. Yaq ndigu no mokho-te, manqa-zapazapa segezø-navøém, neka vø-nogi-ezoqam-èz, ndigu ezoqa nõme namba, no ndi-unimanqatinat.”

Pol ekeza nõmendim sasae-qa yaq-te gezømas

(Kel 9:1-19; 22:6-16)

¹⁹ “Nigi kawa ezoqam, Aglipa! No nqanek umingiap sanqaweáv, Mbumbukiam-te qandowav. Manqa o-mba nõmbøendáp.

²⁰ Yaq no até qatøndego, Damaskus taon-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat nømendim vøengaz. Taqa zita-te, no Zelusalem taon-té qatønáv neka Zudia manqei ate ndægo vøe-okhoam, neka até bawan vini-ak-té-a, vøe-okhoam. No ezoqa áv qate-zømesimám nqægo: Manqa-zapazapa matanam, zitá giabiti-wuøém, neka Mbumbukiam-te beqambuz. Yaq tiqa matev mokho-te, ndigu ndimatanam, áv giabiti-zømás, ndigu ùnime-qambúz, Mbumbukiam-te.

²¹ No Zu ezoqam, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, ta zapaya nqáneki gini-møvnonám, neka lambe-qa vønøgoam.

²² Geté Mbumbukiam, no oskia nøtøkeám. Yaq nakémbá, no até ndakín-a, ezoqa iz-akhayapak neka khokho ezoqam-qá megemege-té qatoyá, neka nqáte-zømésim. No ezoqa sa nqáneki qate-zømésim, av Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:manqatam, matev tøfakhanam.

²³ Ndigu áv gini-einím nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ni tekhandi:n, nqosøgeap ndøndáp, vónaním. Yaq løvøte-te, bugukhokhof ndégo tenøsuzám. Yaq ndego Zu ezoqam neká bawan vini-ak-te, waev ndøndáp.”

²⁴ Pol nqaneke manqat ge-ein, yaq Festus gèmøndøtáv, vø-akhao. Gembo-ein, “Pól. Qo kandaniáp. Qoqa qateqat ndape kandambaqape nandav, qøte-kandaqanim.”

²⁵ Geté Pol gembo-qavøiu, “Nigi kandambaqape, Festus! No ambá av nqægo, kandaniáp. Manqat nqæmanqate, unimanqatin neka mokho-ús.

²⁶ Ngenek, nigi kawa ezoqam, Aglipa, møndæ-otév, manqat no nqæmanqate. No kopømbaqapé, bavokhó sæmbøe-manqatát. Matev ate ndægo, no nqate-manqate, ngenek ábe-ewagám. Zapa ndøgo, ta matev ndøgo, ambá av nqægo, khonoam-tè qanø-fakhanám.

²⁷ Nigi kawa ezoqam, Aglipa! Qo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat moqó-unimanqatin? No møtenøtén. Qo mðqo-unimanqatin.”

²⁸ Yaq Aglipa Pol gembo-ein, “Ge qó, ndoqo-matavap, qoqa manqat-te nandav, no nakhamas-te ndæ-Klisten-en?”

²⁹ Yaq Pol gendo-qavøiu, “Nakhamas-te ó aiyav-te. No Mbumbukiam, áv qambøe-viám nqægo: Qo mbá mbá. Geté até ezoqa ewaqapé-a, ndakin noqa manqat ngi-ewaget, zo áv tønægó, av no nqate-go. Geté auli sen ndigu, no ginømbe-mopøvømem.”

³⁰ Yaq ndego kawa ezoqam, Aglipa, neka gaman ezoqam Festus neka ndigu Benis, ezoqa ewaqape namba, sùgumu-umiáz.

³¹ Yaq bavokho gizav, ndigu yaqyaq-a gibond, “Ngenek ezoqam manqa-zapa-qase goneáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa løvøte-te nqazi-abam neka ndimbula-te nqazi-nqeisam.”

³² Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “Qo ngenek ezoqam ambá soqo-nqonqotavín, ndego ekezan poeveav tøgonin, Siza teqa manqa ovøyam manqat te-ewag, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape.”

Pol Lom taon-te gewaw

27

27:1-28:15

Pol gesøkuz, Lom taon-te gemat

¹ Khøuwa qandap, ndigu gizavem, ni Itali manqei-te teimøtinim, yaq Pol neka ndimbula ezoqa nøme, nakhag kawa nøme-qá zenda-té ginø-áb. Teqa iz

Zuliés. Ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape-qa nakhag bawan mokho-té gunu-sasaetám.

² Palai khagua mōndōbōetám, ta pu-te ndōgo. Khakheitáp. Adlamitium taon-té qandowáv. Yaq Esia plovins-te, pu vinivinimba-te tōkeam-qa ndōgoám. Yaq ni teitō-ketámb ndōgo, vōi-sōkuzim. Ezoqa nōme mōndōgoám, ni namba. Ndego Tesalonika taon-ák, ndōgo Masedonia plovins mokho-te. Teqa iz Alistakús.

³ Khōuwa nōme qandopave, ni Saedon taon-té qeimō-fakhán. Yaq Zulies, Pol tanakh mbogó. Ndego sēgemboták. Ekeza zifuap-té genōwáv, ndigu loge gigiap neka gekha gigiap nōme bembō-etōmem.

⁴ Ni nqawa qeisōkuzim, yaq khamōe sa ni-té qandofeá. Yaq ni Saiples manqei bawa niti-otán. Sēitō-guguyát.

⁵ Yaq ni qeitu-qantavat, anana-mba ndōugu, Silisia neka Pamfilia manqei sa nakeamo-te vōtikhatōvem, yaq Maela taon-té qeimō-fakhán, Lisia manqei-te ndōgo.

⁶ Ta taon-te ndōgo, ndego nakhag kawa ezoqam, palai khagua nōme ndōqeív. Aleksandlia taon-té qandowáv. Itali manqei-te teiti-qa ndōgoám. Yaq ndego ni tenō-itumb ndōgo, vōimōguv.

⁷ Qeisōkuzim, yaq khōuwa kopoáv, ni aiyav-té qeitō-teitát. Yaq Naides taon qati-khatoumat, ni ambá seiteitatin. Geté kopōmba mbaín. Zapa ndōgo, khamōe gēqavōnotám. Yaq ni Salmone manqei luát qeitō-qantáv, Klit manqei bawa-te ndōgo.

⁸ Yaq sēitō-guguyát. Geté fōgakh-mbá qeitiámát, atema vaev-te khagua pu nōme-te vōimō-fakhan. Ta pu ndōgo, iz Pu Mbomambaqapé. Lasea taon avōnin-té qagó.

⁹ Ta-mba av nqāego qati-teitavun, ni khōuwa kandambá qeingiæzotavun. Zu ezoqam-qa khōuwa, ndōgo lou logemav matev gigoatun, é-mōndōmu-nasiním, yaq mbe viav vōngaz. Yaq ndakin Pol ezoqa āv genegugúb nqāego,

¹⁰ “Láo. No āv qateqeví nqāego: Ni sa tizi-teitit, yaq ni matev fōgakh-qape zimōqeívím. Ni nqānek palai khagua neka gigiap giníngiú. Geté ta-mbá mbá. Até niqá khandí-a, kopōmbá, sa tōmō-navōem.”

¹¹ Geté ndego nakhag kawa ezoqam, Pol-qa manqat gè-ogí. Yaq palai khagua eve neka nōzōgim ezoqam-qá manqat ndōndáp.

¹² Zapa ndōgo, ta khagua pu ndōgo, qanimáv mbá, qozōqozaq viav khōuwa-te, khagua tōbōetat, mbe qafakhanumatun. Yaq nakémbá, ezoqa kandambá, nqawa sōkuzam-qa ndōgoám. Kopōmba tōgoat, ambá Finiks taon-té ginōteitín. Taqa khagua pu, Klit manqei bawa-te ndōgo, khōuwa sininim-té qavé. Nōme ndōgo, nakeamo zenda-té neka nōme ndōgo, yogea zenda-té. Yaq ndōgo kopōmbaqapé, qozōqozaq khōuwa-te, khagua tōbōetupat.

Mbe qandofea

¹³ Yaq sa niqa yogea-te ndōgo, khamōe-qase qandofea, palai khagua sasae ezoqam, āv gini-matavupám nqāego: Kopōmbaqapé. Sēitiním, av manqat gi-einim. Yaq angōlap sēge-khatobumím, vōi-sōkuzim. Yaq ni Klit manqei bawa uni avōnin-té seitō-guguyát.

¹⁴ Geté nqova mbaín, sa manqei bawa ndōgo, mbe-qape ndofeá. Taqa bazafōgakh kandamba tantáv. Mbe av nqāego, Khōuwa Fakhanam Yogea Zenda Mbe mbo-akhaemám.

¹⁵ Mbe ndōgo, khagua qanqagim, ni kopōmba mbaín, eqeieqei níteit, teimbōe-qatazet. Yaq ság. Khamōe ni qavevendumat, sēimbōkhæ-takát.

16 Yaq Kauda manqei bawa-qase avønin-te qeito-guguyat, ni khagua-qase eqawat-qa nigoám, ndøgo qei-itiat. Geté føgakh kandambá. Vaev-té qeitø-qaném, ova vøitø-veem, sasa niløvnømem.

17 Yaq ta sasae ndøgo game-navøem, ndigu sasae ezoqam, palai khagua tñi-møpøvmém, tabeté-føgakh-a, neka palai vøføløzømem. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném. Soqain ndøgo, ndøgo Libia manqei avønin-te, ndivind bawa-te teitø-qavig, ibøkha mokho-te ngu-gu. Palai giføløzømem, yaq khamø mba mbotakém, qavevendumat.

18 Geté khøuwa nøme qandopave, khamøe ndøgo qafegimam, sà tønø-khouvevtát. Yaq khagua keoge ezoqam, até gindigonem, gigiap khagua-te qøugeyam, gènqagimém, khagua vøvøyan.

19 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu até khagua-qa sasae gigiáp-a, vønqagimem. Ekezan ndønqagimém.

20 Yaq khøuwa kopoáv, ni nduku neká khøuwa zømetupøteáv, niqa nakhoa qeivi nonqo. Neka mbe sègemát. Khàpumu-føgákh, qafegimam. Ni sèimbøkhae-ovøemém. Neka matavapøteáv, av nqægo, ndèiyagèt.

21 Ndigu ezoqam, khagua mokho-te gu:goam, khøuwa kopoáv, lou logemáv. Yaq Pol tiqa megemege-te ndo:go, tenø-itán ndøgo, vøzø-ein, “Zo noqa manqat ambá zøyogem. Ni Klit manqei, até bizindu-ivøvèmin. Yaq nqanek matev føgakh-qape neka gigiap qasoqøsoqam, ambá gé:fakhanák ni-te.

22 Geté no ndakin nqazø-manqate. Zo ndøfoføgeáp. Zo ezoqa kopo gó:navøemák. Palai khagua mba ndøsoqá.

23 No Mbumbukiam-gé ezoqám, neka te-mba ndégo tæmbovizáp. Yaq lova qapøistat, tege enzol ezoqam nøfakhán.

24 Ndego äv genømbe-ein nqægo, ‘Pól. Qo møe ndøgó. Qo ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, Siza, teqa megemege-te, ndøqomø-itán. Yaq nqáe! Qo zapaya, Mbumbukiam até ezoqa ewaqapé-a, qo namba ndøzøte-guvi, ndøkhandi:z.’

25 Yaq nakémbá, lao, zo anøzi ndøgó. No Mbumbukiam, äv qate-unimanqatinát nqægo: Matev ndøfakhán, av genømbe-ein ndægo.

26 Geté nqanek palai khagua, manqei bawa-qase-té qanótøun, vøtøkuvøem.”

27 Ni pula menas, Meditelenien ndaola-te qeitu-bøetam, yaq ta lova nøme ndøgo, ndigu khagua sasae ezoqam, äv gini-matavupám nqægo: Manqei äbizimu-khatoém.

28 Yaq mbag ndøføløzém, gigiap viniv vømøpøem. Igian qeivi nonqó. Yaq äv giniqeivim nqægo: Ibøkha-qa igian, 40 mitá. Geté nøme qeimø-kawamb, nqawa gimø-føløzem, taqa igian 30 mita mbá.

29 Yaq ndigu ezoqam, møe ndøgoném, av nqægo, khagua andé nandi-té vømé-ngøovøem. Yaq ndigu khagua-qa okho-te, angølap ndønqagivemém. Angølap foá. Yaq paveat-qa ndøguligulimém.

30 Yaq ndigu khagua sasae ezoqam, khokhozøqa ndøgoám, khagua-qase ibøkha-te vøføløzem. Yaq ndigu ezoqa nøme, ambá gezø-matemateamin, av nqægo, ndigu ambá angølap nøme ndønqagevememín, khagua mege-te ndo:go.

31 Geté Pol nakhag kawa neka nakhag ezoqa nøme gezø-ein, “Nginik khagua sasae zøtezat ezoqam, nqanek khagua-te guveav tøgoat, yaq zo zøyageák.”

32 Yaq ndigu nakhag ezoqam, até gindigonem, khagua-qase-qa mbag vøqogømem, ibøkha-te vøbøi.

³³ Yaq qanaqanus lovølova-ús, Pol ezoqa ewaqape, āv gezømbe-eín nqægo, “Zo lou mðzológ. Zapa ndógo, zo pula menas sa qazo-qovezumam, zo lou eqeieqei logemáv.

³⁴ Yaq nakémbá. No nqazó-pouwe. Zo lou zológ. Zo bazaføgakh, bèzøndo-qaván. Yaq zo soqain-qase, zomó-qeivimák.”

³⁵ Pol nqanek manqat ge-ein, yaq ndego flawa ndøndapáz, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein. Yaq gèmbézó, louzi vøngaz.

³⁶ Yaq ezoqa ewaqape, tiqa mokho-te, é-qazø-eqeieqeitát. Yaq até ndigú-a, lou vølog.

³⁷ Ni ezoqam, palai khagua-te qeitu:guvam, kandambá. Ate qatigoam, 276.

³⁸ Ezoqa ewaqape lou gumulog, qazø-ewez, yaq wit ndigu, khagua-te gu:geabam, gènqagivemém. Khagua betēvøyan.

Palai khagua qamø-ngøovøem

³⁹ Yaq qanaqanus qandopave, khagua keoge ezoqam, manqei ndøqeivím. Geté ndigu amba me:matøvemém. Geté ogewe gigeivim, manqei ge:v qagoam, ndigu matavap, āv giniveém nqægo: Palai khagua, sa ge:v-té gabenø-qavíg.

⁴⁰ Yaq angølap gi:zøitam, mbag gèqogém. Yaq ndaola-té sege-zuvøzém. Yaq mbag ndógo, khagua nøzøgim nonqo-te qaløvøtupam, sège-føløzømem, neka palai ndógo, mege-te qo:løvøtupam, vøvøndøzem. Khamøe ambá manqei ge:v-té qanø-ziandamín.

⁴¹ Geté livin-qase ndøugu, ibøkha mokho-te, nandi bawa mu:zavám. Yaq khagua mege, nandi-té qano:qavíg, vømøføgakh. Kha khokhokeáv. Geté okho, khamøe ndømøkuimát, khagua ate ndægo vømü-møkuvøem.

⁴² Yaq nakhag ezoqam, ndimbula ezoqam, zitøge-qa ndøgoám. Soqain ndógo, ndigu manqei-te titanqayam, vømø-khokhoním.

⁴³ Geté ndego nakhag kawa ezoqam, Zulies, Pol khandi:vát-qa ndøgoám. Yaq ndego gèzømbø-kház. Ezoqa ewaqape, ndigu tanqayam gi:zøtez, ndego ibøkha-te vøvuam manqat zø-eín, bemø-tanqayam, manqei-te bemøqaqavam.

⁴⁴ Geté ndigu ezoqa nøme, tanqayam zøtezteav gigoam, khagua qaqaqageap-te fabam manqat zø-eín, manqei-te betē-tanqayam. Yaq av nqægo, ni ezoqa ate qatigoam, manqei-té qeimø-qaqavám, vøi-khandi:n.

28

Malta manqei bawa-te gigoam

¹ Ni manqei-te qeimøqa, yaq ni āv qatiyogém nqægo: Nqanek manqei bawa, iz Maltá.

² Ndigu ezoqam, ta manqei-te ndógo giyagam, matev eqeieqei nimatanám, vøkhatomb. Yaq gøina niløvutím. Zapa ndógo, qæ ndølanqavát neka qozaq ndønqeivøém.

³ Pol gøina ndøpizumát. Yaq gøina geløvut, qawagim, te-tata ndógo, wazeam ndongikáv, pingim-te vømbøtag. Wazeam av nge:go teqatag, yaq løvøte qøqeiv.

⁴ Yaq ndigu mo-manqei-aním, Pol gi-ometam, wazeam pingim-te gembø-følawam, āv ginibønd nqægo, “Ngenek pepen ezoqám as ndøgoát. Unimanqatín. Ndego geoneáv, ibøkha-te. Geté ndakin, ndugu mbumbukiam nømu, ezoqam-te yaq-fia ndutaev, unimé-laváo.”

⁵ Geté Pol wazeam sège-vingitáv, gøinam-te sasa ndø-ogiu. Yaq ndego soqain-qase qeiviáv.

⁶ Ezoqa áv gini-matavupám nqægo: Ndego ndømbø-tøpuí, o segébøiáv, vónanim. Yaq amba me:nqanqeitupám. Geté Pol-te matev-qase fakhaneav qagoam, yaq matavap gè-enendém, gi-einim, “Ngenek mbumbukiam nøme ategó.”

⁷ Ta manqei avønin-te ndøgo, manqei nøme møndøgoám. Ndøgo Publius-qá manqei. Ngenek megeat ezoqam ndøgoám, ta manqei bawa-qase-te ndøgo. Yaq ngenek ni gèkhatómb, lou neka venanqei nonqo vøni-etoam. Khøuwa misiká.

⁸ Publius-ge eve, enqoni mbovinumám. Ngusum tatas neka emu mbo-goám. Venanqei nonqo-té gebuvám. Yaq Pol tenøwáv ndøgo, zenda vømbøeve, sasa ndøguligulim. Yaq ndego enqoni, sègembo-navøém.

⁹ Nqanek matev qafakhan, yaq até enqoni-us ezoqa nømé-a, manqei bawa-te giyagam, Pol-te vøndōzav. Yaq enqoni sègezø-navøém.

¹⁰ Ndigu ni vizap kandambá ginigu. Yaq ni manqei nqawa qei-ivøvem, gekha gigiáp ndøgo, ni mbain qeigoam, ndigu sègeni-etoám.

Pol Lom taon-te gemøfakhan

¹¹ Ta manqei bawa-te ndøgo, palai khagua møndøbøetám. Khamøe viav qa-ogitat, ndøgo tømboegéz. Aleksandlia taón qandovuáo. Palai khagua-qa mege-te ndo:go, Mbumbuk Qaqangeap-qá nqovønqova mo:goám.

Yaq khamøe viav qame-navøem, ni tötiketám, vøi-søkuzim. Løvøyak misiká qeiskoham, ta manqei bawa-te ndøgo.

¹² Yaq ni Silakus taon-té qeimø-tokhotáv, khøuwa misika vøimø-qovezam.

¹³ Yaq nqawa qei-ivøvem, ni Legium taon-té qeitøteit, vøimø-tokhotav. Yaq nøme qandopave, khamøe sa zita-té qandofeá, vøsøkutan. Yaq khøuwa menas mbá qati-teitát, Puteoli taon-te vøimø-fakhan.

¹⁴ Ta taon-te ndøgo, Klisten ezoqam møndøgoám. Ndigu gèkhatómb. Yaq ni pula kopó, ti namba qati:goam. Yaq nqawa qei-ivøvem, zapá qeitøniáv, atema Lom taon-te.

¹⁵ Ndigu Klisten ezoqam, Lom taon-te giyagam, manqat é-møndømø-yogém, av nqægo, ni Puteoli taon-te qeifakhan. Yaq ndigu ezoqa nøme, ni nømende-qa ndozáv. Andé qámhá, ginduzav. Nøme ndigu, ni Apius maket-té qeitø-qaqandám neka nøme, ta manqei-te ndøgo, vøi-qaqandam, Venanqei Nonqo Khoev Misika ginbo-akhaemam. Pol ngingik ezoqa gezømet, yaq Mbumbukiam ike manqat mbo-eín, neka mbøni vømbøbøi.

Pol Lom taon-te, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

¹⁶ Ni Lom taon-te qeimø-fakhan, yaq gaman ezoqam, Pol sègembo-takém, av nqægo, khoev eqeieqei-té géyagát. Geté nakhaq ezoqa kopo møndømbø-goám, gembo-kewagam.

¹⁷ Yaq khøuwa misika-qa zita-te, Pol Zu megetapak zø-akhayám. Yaq gindupindam, ndego áv gezømbe-eín nqægo, “Tát-za neka ata-za. Noqa yaq-te, manqat nqáneq: No manqa-zapa-qase goneáv, nigí ezoqam-te neka nigí atanakha-zapazapa-za-qa matev-te. Geté Zu ezoqam, no sège-møvønnonám, Zelusalem taon-te. Yaq no Lom ezoqam-qá zenda-té ginøveém.

¹⁸ Geté Lom ezoqam ginø-sinøzumem, ndigu no nqonqotønat-qa ndøgoám. Zapa ndøgo, ndigu no-te manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa løvøte-te ndi-abam, av Zu ezoqam noqa yaq-te qazømbe-pøovam.

19 Geté Zu ezoqam, tiqa manqat gèsanqawém. Yaq no nakhoa nòme geiviáv. Yaq no áv qazømbe-eín nqægo: Ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, Siza, ekezan be-ewág, noqa manqa ovøyam manqat. Geté no ambá av nqægo, nõkeza ezoqam manqa nõmøzø-søkuzám.

20 No zo ta zapaya nqáneq qazømbe-akhá, nqanek manqat tæzø-ein. No nginik auli sen, te zapaya ndégo tinømbe-løvønøzat, ni Izlael ezoqam, Mbumbukiam-te nqazio-tana, tendo-khofotav, ni tekhandi:n.”

21 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Zudia ezoqam, ni qoqa yaq-te pepa khofoveáv. Neka nigi ezoqa kopo okhoeáv, ni-te, manqa vøqá-søkuzim, o qo zapaya, manqat soqain vøni-ein.

22 Geté ni qakeza manqat yoge-qa nigú, ande áv khoqotē-matavap. Zapa ndógo, ni áv qatiyogé nqægo: Manqei-manqei ate ndægot, ezoqa nqanek bawan ndakinak, manqa mbogeve:matún.”

23 Yaq ndigu Pol namba, khøuwa nòme ndøzavém. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kandambá gindupindam, Pol ma ge:qotam. Yaq khøuwa gemat, qanaqanus atéma khagus, Pol Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qá yaq-té gene-zømesimát. Ndego áv gezømbe-ovøemát nqægo: Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat mokho-te, Yesu-qa yaq-te, mõndø-peaomém. Yaq ndego ndigu Yesu-te khatoza-qa ndøgoám.

24 Ezoqa nòme, mõndø-unimanqatiním, Pol-qa manqat. Geté nòme ndigu, unimanqatinteáv.

25 Yaq ndigu ekeza mokho-mba, ponqombap ndønqazém. Yaq sègezáv. Geté Pol ndigu bugukhokhof, áv gezømbe-eín nqægo, “Manqat ndøgo, Nqova Mbomambaqape zogi atanakha-zapazapa-za gezø-ein, Aezaya mokho-te, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, nqanek manqat unimanqatin. Ndøgo áv qane-eín nqægo,

26 Vøqáv, ndigu ezoqam vømøzø-ein:

Zo ndøzo-ewagát.

Geté manqa mokho zombó-ndapemák.

Zo ndøzo-kewagát.

Geté zóqeivimák.

27 Zapa ndøgo, nginik ezoqam, mbøni gèzø-føgføgakhám, neka gea gèzø-tokeáp, neka bøi ndikøpøitáp.

Zapa ndøgo, ndigu poeveáv, bøi ti:qevat neka gea ti:-ewagat, neka mokho tindapem, yaq no-te vøndé-qambüz, no vøté-khakheinøvém.’ ”

28 Yaq Pol nòme gezø-ein, “Zo vøezøté. Mbumbukiam nqanek khandi manqat, ndakin até bawan vini-ak-té genø-khofotáv. Yaq ndigu ndøndapém.”*

30 Ta khoev-te ndøgo, Pol viav menás geqotam, fia vø-aumam. Yaq gekha ezoqám ndigu, gindu-okhoam, sège-khatobín.

28:19 28:19 Kel 25:11   28:20 28:20 Kel 26:6-7   28:22 28:22 Kel 24:14   28:26 28:26-27 Isa 6:9-10; Kel 25:13; 26:2, 6; 27:24; Lom 1:5   * 28:28 28:28 Baebol kopokopo nòme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nòme ndøgó. Ta manqat nqáneq: ²⁹ Pol nqanek manqat ge-ein, yaq Zu ezoqam sègezáv. Izuizu manqa ndø-itumbát. Manqa itumbam kandambá gigoat.

³¹ Ndego ezoqa Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-té gene-zømesimám. Ndego manqat sège-manqatám. Ezoqam-qa møe goneáv. Neka ezoqa kopo ndego khazeáv.

Lom Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Lom taon-te giyagam

Megeat Manqat-qaše

Nqanek pepa, Pol Lom taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Pépa gumu-peawam, yaq Fibi mbo-etoám. Yaq Lom taon-te ngúnuk gundapát. Lom taon ndøgo, kandambaqapé. Itali manqei-té qagó. Gaman kawakawa-za ndøgo tigoám. Klisten ezoqam ndigu, Lom taon-te gisøkhoam, nøme ndigu, Zu ezoqám, neka nøme ndigu, bawan vini-ák.

Nqanek pepa mokho-te, Pol taqa yaq-te ndøgo tene-peawám, Mbumbukiam-qa bøi-te, ande äv khoqoté-ndaføyamba-ëq. Ndego äv gene-ein nqægo: Ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ús. Neka ezoqa kopømba mbain, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te o matev egeiegei gone mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez. Geté Yesu ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa ate ndægo, segembøé-navøém, yaq ndigu teqa bøi-te vø-ndaføyamba-ëz. Yaq ndigu kopømbaqapé, yage ndakinak ndøndapém, Yesu namba vøe-yagát.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé sasae ezoqám. No Mbumbukiam ndøveatán. Tegé u-anem nógoát. Ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát.

² Mbumbukiam é-møndo-ein, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, nqanek Manqat Mbomambaqape, ndøfakhán. Mbumbukiam-qa Manqat mokho-té qapeawáp.

³ Nqanek Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qa yaq-té qanegó. Manqei-qape-qa matev-te, ndego Deivid-gé zeó.

⁴ Geté løvøte-te gendo-khandi:v, ta mokho-te, Nqova Mbomambaqape, ni äv qaninømand nqægo: Ngenek Mbumbukiam-gé Yó, neka ndego bazaføgakh-qapé. Ndego Yesu Kelisó. Nigi Evezøzá.

⁵ Te mokho-te, Mbumbukiam kuku mbogoám no-te, neka no tege u-anem vøve. Yaq no bawabawan-te ate ndægo, ezoqa nó-itubít. Yaq ndigu tiabiti-unimanqatinim neka teqa manqat tiabiti-ndapém. Yaq Keliso-qa iz tàbete-qawát.

⁶ Até zó-a, zo Mbumbukiam vøzø-akha. Zo ndakin Yesu Keliso-gí ezoqám.

⁷ Nqanek pepa zo-té qatø-peaomit, zo Lom taon-te nandozo-yage. Mbumbukiam kuku kandambá zo-te. Ndego zo ekeza ezoqam me:zæzá.

Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev ndøgoát, zo-te.

Pol gepøgeapam, Lom taon-te tewav

⁸ Noqa manqat äv qaténgáz nqægo: No ike kandambá, noge Mbumbukiam-te, Yesu Keliso mokho-te, zo ezoqa ewaqape zapaya. Zapa ndøgo, manqei-qape ate nqægo, ezoqa zoqa unimanqatin-qa yaq-te, sùgumu-manqatét.

⁹ Mbumbukiam, te zapaya no kha sa nqæ-nqonqotøve, no ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qa yaq-te nqate-zømesim, ndego møndæ-otév, no oskia nøzø-guligulimatún. Khøuwa kopoáv.

¹⁰ Neka no ndego āv qambøe-vi:matún nqáego: Ndego poev tømbo goat, nakhoa bènø-mboqoá. Yaq notøndónáv, vaev-te, zo banøzømet.

¹¹ No vao kandambá zo-te. No zo zømete-qa neka Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh etoam-qa nøzøgó. Zo unimanqatin-te, tønø-føgakhæz.

¹² Yaq no zo namba tizi-goat, ni yaqyaq-a, niqa unimanqatin matev mokho-te, zita zitøpøzát, zo noqa zita vozó-tøpøzēm, neka no zoqa zita vøe-tøpáz.

¹³ Nøfuap! Zo vðezøtéz, av nqægo: No khøuwa kopóáv, qæpøogepam, zo tæzømet. Até zo mokho-té-a, noqa sasae-te, mokho bēfakhán, av manqei nøme-te qæfakhanumat. Geté gēnømbe-paín.

¹⁴ No Mbumbukiam-qa Manqat, ezoqa ewaqape sà bazømbu-etoám, oskiá ndøgo, Glik bawan-ak o bawan vini-ak ndigu, neka oskiá ndøgo, zøtezat ezoqam o zøtezatav ezoqam ndigu.

¹⁵ Yaq nakémbá, no poev kandambá. Até zó-a, zo Lom taon-te nandozo-yage, Manqat Mbomambaqape nøtézømás.

Mbumbukiam eqeieqei ndigu tenezæzá, ndigu ndi-unimanqatinat

¹⁶ No mivi mbaín, nqanek Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa bazaføgakh mu:sasaeát. Yaq gekha ezoqām ndigu, ndi-unimanqatinat, gékhandi:z. Nqanek khandi matev, bugukhokhof Zu ezoqam-té qanøfakhán. Yaq vaev, até manqei vini-ak-té-a, vømøfakhan.

¹⁷ Nqanek Manqat Mbomambaqape mokho-te, ni Mbumbukiam teqa matev eqeieqei-qape nivevezám. Ta matev eqeieqei-qape nqánek: Ezoqa teqa bøi-te, unimanqatin matév gini-ndaføyamba-ezát. Unimanqatin matév qane-ngazøngazám neka unimanqatin matév qame-kopømba-ín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqáego, “Ezoqam ndøgo tenē-ndaføyamba-év, te-unimanqatinat. Yaq géyagét.”

Mbumbukiam qaqa tenøgó ndøgo, ndigu ndisanqawe

¹⁸ „Nqanek manqat, Mbumbukiam ni eqeieqei ndenæna, ni nqazi-unimanqatinat, ndøgo gigiap-qapé.” Zapa ndøgo, Mbumbukiam, ndego yan-te ngo:yage, āv gene-vevezám nqáego: Ndego qaqa kandambá. Ezoqa ndigu, ndisanqawe neka manqa-zapazapa ndimatanam, neka ta mokho-te, unimanqatin manqat sa nditokhonam, ti-te ndigu, Mbumbukiam yaq-fia ndótá.

¹⁹ Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa yaq-te, møndæzøtéz. Ndego ekezan møndøzø-vøndøyám.

²⁰ Unimanqatín. Ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam te-omet. Geté Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, gigiap ate ndægo, gekhakheinam, ni āv qani-nømendím nqáego: Ndego bazaføgakh-qapé, miavmiáv, neka ndego unimanqatin Mbumbukiám. Yaq nakémbá, ezoqa kopømba mbaín, timanqatat av nqægo, “Ni manqa-zapazapa goneāv, zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qa yaq-te nītinøtenāk.”

²¹ Ndigu Mbumbukiam møndæzøtéz. Geté ndigu matavapøteáv, av nqægo, ndego Mbumbukiám. Neka ndigu ndego vizupáv. Neka ndigu te-te ike manqat manqatemáv. Yaq tiqa matavap møndømø-mokho-mbaín. Tiqa mokho-te, matavap eqeieqei mbaín. Bøivun mu:nqetitám.

²² Ndigu ekeza kha, matavap loloakh-us me:vewé. Geté tiqa matavap, mōndōzō-livilivisám.

²³ Tiqa matev, mokho mbaín. Zapa ndógo, khandi miav-ak Mbumbukiam, ndigu vizupáv. Geté tae khōwuiap bugug vinivinimba mbovizáp, ekezan ndikhakheinam, bugug kopōmba ande av ezoqam ndi:gu, vaev-te tipakhaez, o pipisi ndi:gu o sōvakha gigiap ndi:gu o gigiap ndivisiagiap ndi:gu.

²⁴ Yaq nakémbá, Mbumbukiam sègezō-iváv. Ndigu manqa-zapazapa, sà bematōnumít, av ndi:qovetu. Yaq tiqa mambe matev-te, izuizu kha soqaqape-té giabenø-veém, neka yaqyaq-a mivi beté-etoam.

²⁵ Ndigu unimanqatin manqat, Mbumbukiam-qa yaq-te, gè-ivōvém, khavozam manqat vōmbō-paevem. Ndigu gigiap mba mbovizáp, Mbumbukiam gekhakheinam, neka taqa iz ndimbō-ēqāwāt. Geté Mbumbukiam, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam, ndigu vizupáv. Geté teqa iz, miavmiav, bēto-eqawāt. Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

²⁶ Mbumbukiam zita gi:wuowem, yaq ndego sègezō-iváv. Ndigu mivi matev, sà tiabiti-matōnumít, av ekezan ndi:qovetu. Sakheis nōme, nōkenøkem matev eqeieqei, gè-ivōvém. Yaq izu sakheis mambe matev ndōgoatún.

²⁷ Yaq até anganá-ya, ezoqa nōme, nōkenøkem matev eqeieqei, gè-ivōvém, sakheis namba. Yaq tiqa poev, ndōgo ekeza mbōni mokho-te ande gōinam me ndōwageap, angana nōme-té qanō-okhoatún, yaq ndigu izu angana mambe matev vōgoatun. Ta mokho-te ndōgo, ndigu mivi-qape ndō-ndapemín. Ndōgo tiqa matev-qá yaq-fiá.

²⁸ Ndigu ezoqam, gèzōmbo-qasí:v. Mbumbukiam-qa yaq-te matavapōteáv. Yaq Mbumbukiam ndigu tiqa matavap soqōsoqa-té genōziváz. Matev sà tiabegó ndōgo, eqeieqei mbaín ndōgo.

²⁹ Ndigu tiqa mokho-te, manqa-zapazapa vinivinimba gēmōzō-tōtōvōyám. Ezoqa soqaqape-te abam matev, neka gigiap qovetu matev, neka ezoqa ngenōgim matev, neka ova matev, neka ezoqa pakhapakha khaneam matev, neka nōfee matev, neka khavozam matev, neka ka awam matev, ndigu khāpe zōmbe-khouwév. Ndigu manqa ndōgeve:matún,

³⁰ neka manqat soqōsoqa vōmanqatatum. Ndigu Mbumbukiam gēsānqawé. Ezoqa nōme gèvōozotatún neka ekeza mokho-mba vō-khambuvupatum neka ekeza kha vō-eqatatum. Ndigu manqa-zapazapa nōme matanam-qa ndōvawatún. Neka ndigu evōndipakha-qa manqat pōpōvumáv.

³¹ Ndigu matavap eqeieqei mbaín. Manqa mbusa giveemin, yaq ndigu matev gonemáv, av gi-einimin. Ndigu kuku matev mbaín neka tanakh matev mbaín, ezoqa nōme-te.

³² Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté nqægo, “Gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo gigoatun, ndigu bēpakhaéz.” Ndigu nqanek manqat mōndæzōtéz. Geté manqa-zapazapa sègegoatún. Geté ta-mbá mbá ndōgo, ekezan manqa-zapazapa ndimatanam. Ndigu até ezoqa nōmé-a, zita zōtōpazét. Matev āv tiní-matōnumát.

2

Mbumbukiam-qa manqa ovōyam matev eqeieqei

¹ Qo gekha ezoqam, ezoqa nōme-te manqat ndoqo-mōvōyam, qo kopōmba mbaín toqo-matavupat, av nqægo, qo qakezan, manqa-zapa mbaín. Zapa ndōgo, matev nōme, taqa yaq-te, qo ezoqa nōme-te manqat ndoqo-mōvōyam,

qo qakezan mōqogoatún, av ndigu ndi:matanam. Yaq até qó-a, manqa-zapa-ús.

² Ni mīzi:nōtén, Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia ndetawat, ndigu matev soqōsoqa ndimatanam, ndōgo egeieqei.

³ Yaq ge qó, ndoqo-matavap, qo qakezan matev av ndoqote-matanam, av ezoqa nōme-te manqat ndoqote-mōvōyam, yaq qo Mbumbukiam-qa yaq-fia taev-te, ndoqónuaq? Av taoká. Qóvuaqák.

⁴ Neka ge qó, Mbumbukiam-qa kuku matev kandambaqape neka tanōtanakh matev neka aiyaiyav matev qo-te, geqambó-qasi:v? Neka qo qeiviáv, av nqægo, Mbumbukiam qo teqa kuku matev mokho-te, qambuqan-qa ndeqago.

⁵ Geté qo ùni qote-fōgakhæq neka gèqambo-qasi:v, toqoqambuq. Yaq ta matev mokho-te, qo Mbumbukiam-qa qaqa, qo-te ndōmbogo, qòkhouwettét. Yaq ndego, ta khōuwa-te ndōgo, teqa qaqa tōndovea, qo-te yaq-fia āv tenétá. Ta khōuwa-te ndōgo, ezoqa ewaqape tinōqeivím ndōgo, teqa manqa ovōyam matev egeieqei.

⁶ Mbumbukiam ezoqa ewaqape, yaq-fia āv tezōmbé-etoám, av ndigu ndi:matanam.

⁷ Ti-te ndigu, matev egeieqei matanam-te bazafōgakh ndi-asōzu, neka yage qanimav-qape-qa ndivawe, Mbumbukiam namba, neka megemege-te ndo:go, iz akhae kandambaqape neka khandi vaev mbain ndape-qa ndigu, ti-te ndigu, Mbumbukiam khandi miavmiav zō-etoám.

⁸ Geté ti-te ndigu, ekeza kha mba ndi:qeivi neka unimanqatin manqat ndisanqawe neka matev soqōsoqa ndimbopaev, Mbumbukiam qaqa zógó neka yaq-fia vótá.

⁹ Ezoqa ewaqape, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam, viniv-qape neka mbōni vaev matev zōfakhanám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté até bawan vini-ák-a.

¹⁰ Geté ti-te ndigu, matev egeieqei ndimatanam, Mbumbukiam yage qanimav-qape neka iz akhae matev neka sambi matev zō-etoám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté até bawan vini-ák-a.

¹¹ Zapa ndōgo, Mbumbukiam, ndego manqa ovōyam ezoqam egeieqei. Ndego ambá av nqægo, yaq-mbā genōwavin.

¹² Matev av nqægo: Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa guguna manqat mbain ndigu neka manqa-zapa ndimatanam, ndigu gésōqoéz, oskiá ndōgo, guguna manqat mbain ndigu. Neka gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndōzōgo neka manqa-zapa ndimatanam, yaq Mbumbukiam ekeza guguna manqat mbópáev. Yaq yaq-fia āv tezōmbé-etoám.

¹³ Zapa ndōgo, Mbumbukiam-qa bōi-te, ndafōyamba ambā ndigu tīgu, teqa guguna manqat sa ndiyoge. Geté ndafōyamba ndigu tīgú, teqa guguna manqat ndimbopaev.

¹⁴ Bawan vini-ak, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat mbain. Geté ndigu ezoqa nōme, matev sēge-matōnumatún, av guguna manqat ndæmanqate. Zapa ndōgo, oskiá ndōgo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat zōtezateav ndōgo, ndigu guguna manqat ndōzōgó, tiqa mokho-te.

¹⁵ Tiqa matev ni āv qaninōmánd nqægo: Mbumbukiam-qa guguna manqat, tiqa mbōni-té qanu-peawáp. Manqa-zapa gigoatun, yaq ekeza matavap

ndøgo, soqøsoqa me:zæbín. Geté matev eqeieqei gigoatun, ekeza matavap ndøgo, ezoqa eqeieqei vøezæbín.

¹⁶ Mbumbukiam-qa manqa ovøyam kandambaqape-te, bavokhó qandó-fakhán, ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam Yesu Keliso-qa mokho-te, ezoqam-qa matev tegevea, khonoam-te ndimatánam. Manqat Mbomambaqape, no ezoqa nqate-zømesim, äv tøne-manqat.

Zu ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mozes-qa guguna manqat ndimbopaev

¹⁷ Gebá qo, Zu ezoqam, qo Mozes-qa guguna manqat-te ndoqoto-taqa neka Mbumbukiam-qa yaq-te ndoqote-khambuvap?

¹⁸ Qo Mbumbukiam-qa poev mòqote-qatéq, neka qo mòqote-qatéq, gekha matèv ndøgo, eqeieqei. Zapa ndøgo, qo Mozes-qa guguna manqat, møndæ-qamákh.

¹⁹ Qo äv qoqote-mataváp nqægo: Qo bøi waev mbain ezoqam-gí ituza ezoqám neka tiqá waév, ndigu bøvun-te ndiyage.

²⁰ Neka qo ndoqo-matavap, qo matavap mbain ezoqam-gí ovøyam ezoqám neka qo zøtezat mbain ezoqam-gí nømendim ezoqám. Qo Mozes-qa guguna manqat nandaqago, yaq qo äv qoqote-mataváp nqægo: Qo matev ate ndægo mòqote-qatéq neka unimanqatin manqat ate ndægo ndaqágó.

²¹ Ge qó, ezoqa nøme ndoqote-zømesim, qo qakeza nømendim matev toqombó-paev? Qo ezoqa ndoqozø-manqate äv nqægo, “Ndø-aqòná,” gebá qakezan, moqó-aqonumatun?

²² Neka qo ezoqa nøme ndoqo-guguza av nqægo, “Nøkenøkem matev ndøngi:wát,” gebá qakezan, nøkenøkem matev moqó-ngi:tatun? Neka qo tae khøuiwap ndoqo-sanqawe, gè, qo tae khøuiwap khoev-te, taqa gigiap fia kandakanda moqó-aqonumatun?

²³ Qo äv qoqote-khambuváp nqægo, “Ni Mbumbukiam-qa guguna manqat nqanígú.” Geté qo sòqo-møkuiimatún, neka ta mokho-te, Mbumbukiam-qa iz voqó-voain.

²⁴ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat äv qane-peawáp nqægo, “Zo Zu ezoqam zapayá, bawan vini-ak, Mbumbukiam-qa iz ndingi:wát.”

²⁵ Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqombo-pavat, yaq qoqa ngusum kepøtøzat matev, mokho-ús. Geté toqonqawá, qo andé ngusum kepøtøzateav ezoqam me qote:gó.

²⁶ Bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev mbain. Geté ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat timbopavat, yaq Mbumbukiam ndigu andé ngusu qogøzat ezoqam me me:zæzá.

²⁷ Ndigu bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev mbain ndigu, gete Mbumbukiam-qa guguna manqat sa ndimbopaev, ndigu qo Zu ezoqam, manqa-zapa-us me:qæq, qo ngusu qogøzat matev nandaqago neka guguna manqat uni ndoqote-qateqat, gete qoqo-møkuiiatun.

²⁸ Zu ezoqam-anim, ambá ndègo, ndego ngusum-te ndego, neka tegi ngusum vøkepøtøzem.

²⁹ Geté Zu ezoqam-anim ndègo, ndego ekeza mbøni-te Zu ezoqam ndego. Neka unimanqatin ngusu qogøzat matev, ambá ndøgo, ezoqam-qa kha-te gigoatun, av Mozes-qa guguna manqat nqæpeawap. Geté unimanqatin ngusu qogøzat matev ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa mbøni-te gegoatun. Ezoqam av ngi-gu, ambá av nqægo, iz akhae matev ezoqam-tè gi-upøgimatún, geté ndigu iz akhae matev, Mbumbukiam-té gi-upøgimatún.

3

Matev ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, tego, ndego ndømatanám

¹ „Av tægoat ndægo, av qate-peaumavun.„ Yaq gê, ndøgo qanimáv, Zu ezoqam ndoqogo? Neka ngusu qogøzat matev mokho tógo?

² Ndøgo qanimav-qapé neka mokho kandambá. Bugukhokhof nqáne: Mbumbukiam ekeza manqat, Zu ezoqam-qá zenda-té genøvé.

³ Unimanqatín, Zu ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa manqat paeveáv. Geté, zó ndozo-matavap? Mbumbukiam ndigu gezø-ein, av nqægo, “Zo nogi ezoqām,” yaq gê, ndego ekeza manqat ndósanqawe?

⁴ Av taoká. Mbumbukiam unimanqatin manqat mba ndømanqaté. Ezoqam ambá ndækhavozám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo,

“Mbumbúkiam! Ezoqa ndøqeivím, av nqægo:

Manqat ndøgo, qo ndoqo-manqate, ndaføyamba-qapé.

Ezoqa qo manqa ovøyam-te vee-qa teqago, yaq qo ndøqopitáv.

Zapa ndøgo, qo unimanqatin ezoqám.”

⁵ Niqa manqa-zapazapa mokho-te, ezoqa tiqevát av nqægo, Mbumbukiam ekezan, matev eqeieqei-qapê, yaq gê, ni áv khazi-einím? Gê, ezoqa nøme-qa manqat unimanqatín, ndigu ndimanqate, av nqægo, ndøgo eqeieqei mbā, Mbumbukiam ni-te yaq-fia teta, niqa manqa-zapazapa zapaya?

⁶ Av taoká. Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qapé. Teqa manqa ovøyam amba soqain tøgonin, yaq gê, ndego manqei-qape ezoqa ate ndi:gu-qa manqa ovøyam áv kené-ewäg?

⁷ Ezoqa nøme, áv gini-manqatátún nqægo, “Noqa meakha manqat mokho-te, ezoqa tiqevát, av nqægo, Mbumbukiam ndego vini, ndego unimanqatin manqat mba ndømanqatê, yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa iz tøeqatat, yaq gekha zapá, no Mbumbukiam manqa-zapa-us tenæmbat?”

⁸ Neka ezoqa nøme ndimanqate, “Manqa-zapazapa, sà bizigú. Yaq matev eqeieqei tåbetønde-wáv.” Ezoqa nøme, ni-te manqat áv gini-møvøét nqægo: Ni ezoqam áv tøti-zømesím. Geté ndøgo meakha manqát. Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia eqeieqei ndótá, ndigu ni-te manqat av nqægo ndimøvøet.

Ezoqa kopo eqeieqei mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te

⁹ Yaq ndakin áv khané:go? Ni Zu ezoqam, bawan vini-ak tizí-løvuza? Av taoká. No zo môte-zømesimavún, av nqægo, Zu ezoqam neka bawan vini-ak, manqa-zapazapa-qa mokho-te, kopømbá sugumu:gú.

¹⁰ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo: “Ezoqa eqeieqei kopo mbaín.

Unime-mbaín.

¹¹ Ezoqa matavap loloakh-us kopo mbaín.

Neka ezoqa kopo mbaín,

ndego Mbumbukiam-qa poev gone-qa ndembogo.

¹² Ezoqa ewaqape,

Mbumbukiam zitá gini-wuowém.

Ndigu sùgumu-soqoéz.

Ezoqa kopo, matev eqeieqei gonemáv. Mbaín.

¹³ Tiqa manqa-nqa,

ándé manqei-pakha ozap mboqogeap me me:gó.

Tiqa tou,

meakha manqat me:manqaté.

Tiqa manqat,
andé wazeam soqaqape-gi khayam me me:gó.

14 Tiqa manqa-nqa-te,
manqat soqósoqa neka ezoqa ngenogim matev, mǝndǝmǝ-tǝtǝvǝyám.

15 Ndigu ezoqa nǝme,
pakhapakha nakhamas-té ginǝ-khanǝmatún.

16 Ndigu ande āv kini-okhoatun,
ezoqa gēngiǝzotátún
neka potonam matev vǝzǝ-etoumatun.

17 Ezoqa nǝme namba, sambi-te ande āv khoqoté-yagāt,
ndigu zǝtezateāv.

18 Neka ndigu Mbumbukiam-te,
mǝe mbain.”

19 Ni mizi-nǝtén, Mozes-qa guguna manqat ate ndǝgo, ti-té tǝnǝ-manqaté,
ndigu guguna manqat mokho-te ndu:gu. Yaq ezoqa ewaqape, manqat tiabitik-
khoutǝvém, neka manqei-qape ezoqam ate ndi:gu tiabiti-matǝvemém, av
nqǝgo, ni ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ús, Mbumbukiam-qa bǝi-te.

20 Guguna manqat toqombo-pavat, ta mokho-te ndǝgo, ezoqa kopǝmba
mbain, Mbumbukiam-qa bǝi-te ti-ndafǝyamba-ez. Geté guguna manqat, niqa
manqa-zapazapa mba me:vǝndǝzú.

*Ni Mbumbukiam-qa bǝi-te, ndǝgo tizi-ndafǝyamba-én, Yesu tizi-
unimanqatinim*

21 Geté ndakin, Mbumbukiam-qa matev egeieqei-qape, taqa yaq-te
Mbumbukiam-qa Manqat ndǝmanqate neka tegi manqa vevezam ezoqam
gi:manqatam, mǝndoveá. Ndǝgo ambá av nqǝgo, Mozes-qǝ guguna manqat
mokho-té qandoveá.

22 Yaq gekha ezoqám ndigu, Yesu Keliso ndi-unimanqatinat, Mbumbukiam
egeieqei mé:zǝb.

Ezoqa ewaqape kopó. Vinivinimba mbain.

23 Ni ezoqa ate nqazi:gu, manqa-zapazapa-ús. Ni zibusǝtǝvém, matev, av
Mbumbukiam qambǝe-pǝovam. Yaq ni ambá av nqǝgo, Mbumbukiam-qǝ
waev-té qazu:yagē.

24 Mbumbukiam kuku kandambá ni-te. Yaq Yesu ni genqovotan, ta zapaya
ndǝgo, ndego ni egeieqei me:nǝmb. Yaq-mbá segegó.

25 Mbumbukiam, Yesu niqa manqa-zapazapa evǝzam nonqo ndokhofotáv.
Kopǝmba ande av sǝvakha gigap ndi:gu, tenénaním, Mbumbukiam-gi iziz
ezoqam gilǝvusumatun, yaq Mbumbukiam-qa qaza vǝe-navǝém, ni-te. Yaq
ni teqa bǝi-te ndǝgo tizi-ndafǝyamba-én, ni tizi-unimanqatinim, av nqǝgo,
Yesu-qa kouk ni zapayā qanewā. Mbumbukiam nqanek matev tenegó
ndǝgo: Ni gi:nǝmǝnd, av nqǝgo, teqa matev egeieqei-qapé. Ndego ezoqa yaq-
fia nqǝsǝgeap nakhamas-te etopǝteáv, tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndigu
bugikhokhof gimatǝnumam, Yesu fakhaneav qagoam.

26 Zapa ndǝgo, ndego aiyaiyav matev ezoqám. Mbumbukiam ni ndakin
khǝuwa-te, teqa matev egeieqei-qape, ta mokho-te nqǝnek gini-nǝmendím:
Ndego Mbumbukiam egeieqei-qape, ni egeieqei ndǝgo tenénǝmb, ni Yesu
tizi-unimanqatinim.

²⁷ Av tægoat ndægo, yaq gê, ni kopømbá nqazi-khambuvap? Av taoká. Kopømba mbain! Zapa ndógo. Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá ta zapaya ndógo, tizi-ndaføyamba-ën, Mozes-qa guguna manqat nqazimbo-paev. Geté ni Mbumbukiam eqeieqei sa ndógo tininæná, ni nqazi-unimanqatinat.

²⁸ Ni ndakin äv qazi:qeiví nqægo: Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te nqánek giní-ndaføyamba-éz, Yesu ti-unimanqatinim. Taoká ndógo, Mozes-qa guguna manqat timbopavat.

²⁹ Gëmbo-mataváp. Gê, Mbumbukiam ndego Zu ezoqam-gê Mbumbukiam yakhapùs? Neka ndego bawan vini-ak-gê Mbumbukiám mbá? Av taoká. Ndego até bawan vini-ak-gê Mbumbukiám.

³⁰ Zapa ndógo, Mbumbukiam kopo sate ndégo. Ndego ezoqa eqeieqei nqánek genézæb, ndigu Yesu ti-unimanqatinim, Zu ezoqam neká bawan vini-ak.

³¹ Yaq gê, ni Yesu nqazi-unimanqatinat, Mozes-qa guguna manqat khokho manqat zívewe? Av taoká. Geté ni äv qazi-unimanqatinát nqægo: Manqat ndógo ndøpeawap, unimanqatín.

4

Mbumbukiam Eibleem, eqeieqei ta zapaya nqánek geneveó, ndego gè-unimanqatín

¹ Ni qaziqeivim av nqægo, ni Mbumbukiam-qa bøi-te, niqa unimanqatin matev mokho-te tizi-ndaføyamba-en, yaq gê, nigi bawan-ge atanakha-zapa Eibleem-qa yaq-te, gekha manqat zí-einim? Ndego äv kené-ndaføyamba-ev?

² Eibleem Mbumbukiam-qa bøi-te, amba ekeza matev matanam-te te-ndaføyamba-evín, yaq ndego kopømbá, ambá ge:khambuvimín. Geté ndego kopømba mbain, Mbumbukiam-qa megemege-te te:khambuvupat. Zapa ndógo, ndego ambá av nqægo, matev-qape ndømatanām.

³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-eín nqægo, “Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego tá zapaya ndógo, ndaføyamba-qape me:veó.”

⁴ Gekha ezoqām ndego, ndesasaeat, yaq-fia ndø-upøgimāt, ndógo kuku matév mbá. Zapa ndógo, ndego fia-qa ndøsasaeát.

⁵ Geté gekha ezoqām ndego, matev-qase goneav tøgoat, gete te-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam manqa-zapa-us ezoqam, eqeieqei tiqa unimanqatin matev zapayá genëveó, ndego Mbumbukiam-qa bøi-te gé:-ndaføyamba-év.

⁶ Deivid ndógo tene-manqatám, av ge:-ein nqægo: Gekha ezoqām ndego, sasae goneav qagoam, gete Mbumbukiam ndego ndaføyamba teveo, ndego kopømbá, khanakhanákh. Sams mbuk mokho-te, ndego äv gene-peawám nqægo:

⁷ “Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat gimøkuimam,
yaq ndego tiqa manqa-zapazapa sá qambøe-navøem neka vøtok,
ndigu ezoqa kopømbá, khanakhanákh.

⁸ Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, Evezøza teqa manqa-zapazapa sekemba matavapøteav ndógo,
ndego kopømbá, khanakhanákh.”

⁹ Gê, nqanek khanakhanakh, Deivid ge:manqatam, tiqa mba ndigù, Zu ezoqam? Av taoká. Ndógo até tiqa ndigù-a, bawan vini-ak, ndigu

ngusum qogøzavat ndigu. Ni āv qazi:qeivím nqægo: Mbumbukiam Eibleem ndaføyamba-qape, teqa unimanqatin zapayá geneveó.

¹⁰ Yaq gē, ndego Eibleem eqeieqei gekha khaiya-tē geneveo? Ta khøuwa-te ndøgo, ndego ngusum é-møndømbó-kepøtøzem, ó, taqá zita-tē ginømbø-kepøtøzem? Nqæ! Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam Eibleem eqeieqei geveo, ndego ngusum naqá kepøtøzateāv.

¹¹ Yaq Eibleem vaev-te ngusum gimbo-kepøtøzem, ndøgo andé khakhatáp av nqægo, Mbumbukiam ndego teqa unimanqatin matev zapaya, eqeieqei é-møndæveó, ndego ngusum kepøtøzateav goeam. Yaq av nqægo, Eibleem møndø-tigí-atanakha-zapa-év, ndigu ndi-unimanqatinat, yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te vø-ndaføyamba-ez. Ndego até tigí atanakha-zapá, ndigu ngusum qogøzavat ndigu.

¹² Eibleem até Zu ezoqám-a, ndigu ngusu qogøzat ndizøgo, møndø-tigí-atanakha-zapa-év. Geté ndego ambá ta zapaya ndøgo, tene-tigí-atanakha-zapa-év, ndigu ngusu qogøzat ndizøgo. Av taoká. Geté ndøgo tene-tigí-atanakha-zapa-év, ndigu teqa matev ndimbopaev neka ndi-unimanqatinat, av ndego ge-unimanqatintam, ndego ngusum kepøtøzateav qagoam.

Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam geve, tiqa ndigu, ndi-unimanqatinat

¹³ Mbumbukiam Eibleem neka tegi zi, manqa mbusa āv gezømbevē nqægo, “Manqei-qape zoqá.” Geté ndego ambá ta zapaya ndøgo tezømbevē, Eibleem guguna manqat gembopavam. Geté ndego Mbumbukiam, gē-unimanqatin, yaq teqa bøi-te vøe-ndaføyamba-ev. Yaq Mbumbukiam, ndego nqanek manqa mbusa, ta zapaya ndøgo tembøvé.

¹⁴ Ezoqa nqanek Mbumbukiam-qa manqa mbusa amba guguna manqat paev matev mokho-te tindapemin, yaq unimanqatin matev, mokho ambá mbain. Yaq até ta manqa mbusá-ya, Mbumbukiam Eibleem-te geve, mokho ambá mbain.

¹⁵ Mozes-qa guguna manqat, kopømba mbain tønitøke. Zapa ndøgo, toqonqawa, yaq Mbumbukiam-qá qaqa qóqeiv. Geté nqanek guguna manqat amba mbain tøgonin, yaq ambá kopømba mbain, toqonqawa.

¹⁶ Yaq nakémbá, matev ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, ni unimanqatin matev mokho-té qazinø-ndapét. Mbumbukiam-qá kuku matev mokho-té. Ndego matev ni Eibleem-gi zi ate nqazi-gu, giní-etoám. Ndego ambá ti-mba ndigu tezó-etoám, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te ndu-gu. Geté ndego ni ate nqazi-gu giní-etoám, ni nqazi-unimanqatinat, av Eibleem ge-unimanqatinat. Zapa ndøgo, Eibleem ni ezoqa ate nqazi-gu, nqazi-unimanqatinat, nigí atanakha-zapá.

¹⁷ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat-te, ndego Eibleem āv gembøe-ein nqægo, “No qo bawan kopoav-gé atanakha-zapa nøvé.” Mbumbukiam-qa bøi-te, Eibleem bawan kopoav-gé atanakha-zapá. Yaq Eibleem Mbumbukiam-qa manqat, gē-unimanqatin. Zapa ndøgo, ndego møndæ-otév, Mbumbukiam, ndego bazaføgakh-qapé. Ndego kopømbaqapé, løvøte ezoqam segé-khandi:z neka gekha matév ndøgo, mbain ndøgo, manqat vø-ein, yaq segéfakhān.

¹⁸ Eibleem khápumu-lawaqape-év, neka zas khape vøe-ngæpuka-ev, nakhei tizøfakhaz. Geté ndego sège-unimanqatin, neka Mbumbukiam-te, āv genetawám nqægo: Ndego nakhasam ndømbo-etoám, yaq ndego

bawabawan kopoav-gé atanakha-zapa ndógoát, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve te-fe, gembo-ein, “Qogi qazi av tinígoát. Kopoav-qapí.”

¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem-qa viav, ambá andled vømøndapin. Ndego kha é-møndømbøe-bøí. Neka Sæla-qa kha até kopó. Kopømba mbaín nakhei tizøfakhaz. Eibleem mõndæ-otév. Geté ndego sège-unimanqatintám. Teqa unimanqatin matev, khapelavøqase navøpøteáv, Mbumbukiam-te.

²⁰ Ndego manqa qavotøpøteáv, Mbumbukiam-qa manqa mbusa-qa yaq-te. Geté teqa unimanqatin nøme mba mbøe-khouwevtát, neka ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa iz vø-eqatam.

²¹ Ndego matavap é-møndo:vé av nqægo: Mbumbukiam ndego kopømbaqapé, matev ndømatanám, av manqa mbusa gembøeve.

²² Yaq Mbumbukiam, Eibleem teqa unimanqatin matev zapaya, ndaføyamba-qape me:veó.

²³ Nqanek manqat, Mbumbukiam-qa Manqat-te nqapeawap, ambá av nqægo, Eibleem-qa mba ndøpeawáp.

²⁴ Geté ndøgo, até ni nonqó-a, sùgumu-peawáp. Até ní-a, Mbumbukiam eqeieqei mí:næmb, ni ndego nqazi-unimanqatinat, ndego Yesu løvøte-te gekhandi:v, nigí Evezøza.

²⁵ Mbumbukiam Yesu niqa manqa-zapazapa zapayá, ezoqam-qa zenda-te geve, gilaem. Neka ndego løvøte-te nqánek gene-khandi:v: Ni zí-ndaføyamba-én, Mbumbukiam-qa bøi-te.

5

Mbumbukiam ni eqeieqei gi:næmb

¹ Mbumbukiam ni eqeieqei gi:næmb, ni qazi-unimanqatinim, yaq ni ndakin sambí, Mbumbukiam namba. Nigi Evezøza Yesu Keliso mokho-té qando-fakhán.

² Ndego ni, unimanqatin matev mokho-te, nakhoa nimboqóá, Mbumbukiam-qa kuku matev-te vizimø-fakhan. Yaq ni ndakin ta kuku matev-té qaziyagé. Yaq ni khanakhanákh. Zapa ndøgo, ni tizio-taná ndøgo: Ni yage qanimav-qape zindapém, Mbumbukiam namba.

³ Geté ni khanakhanakh ta-mbá taoká ndøgo, ma nqazimbøe-keoge. Geté ni até viniv matev mokho-té-a, khanakhanákh. Zapa ndøgo, ni mizi:nøtén, viniv matev mokho-te, ni baza nimbí-føgákh.

⁴ Yaq bazaføgakh-us toqoyat, qo qøbøiaqák, khamasim matev tønðo-okhoat. Yaq ta bazaføgakh-us waniap matev mokho-te, Mbumbukiam-te vintønát matev ndøfakhán.

⁵ Nqanek vintønát matev, Mbumbukiam-te, ni ambá av nqægo, mivi ní-etoám. Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape ni-etoám, neka te mokho-te kuku matev vøni-etoam. Ndego teqa kuku matev, andé ibøkha me mu:qóuz, niqa mbøni-te.

⁶ Ni bugukhokhof manqa-zapa-té qazu:goám, neka kopømba mbaín, vizifakhán. Geté oskiá ndøgo, ni bugukhokhof Mbumbukiam qazi-sanqawam, Keliso khøuwa eqeieqei-te, niqa é-møndønánim.

⁷ Ezoqa ambá génanimák, ezoqa eqeieqei-qa. Eisa, ezoqa nøme eqeieqei-qape tegoat, ezoqa pembøé-naním, penømakhaya?

⁸ Geté Mbumbukiam ni āv gininǝmánd nqǝgo: Teqa kuku matev kandambá ni-te. Zapa ndǝgo, Keliso niqa ndǝgo tenǝ-naním, ni manqa-zapa-te zua qazu:goam.

⁹ Ni Yesu-qa kouk qazi-ndafǝyamba-en, yaq ni nǝme mba zionǝtén: Ni te mokho-te ndízi-khandi:n neka Mbumbukiam-qa qaqa zíqevimák.

¹⁰ Ni bugukhokhof Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam zigoám. Geté tege yoqa lǝvǝte mokho-te, ni nqawa mizi-tǝkuaném, Mbumbukiam namba. Ni ndakin Mbumbukiam namba nqawa qazi-tǝkuanem, neka tege yo, lǝvǝte-te gekhandi:v, ni nǝme mba zionǝtén, Mbumbukiam ni gékhandi:n.

¹¹ Geté ni ta-mbá taoká ndǝgo, khanakhanák, matev tizimbǝe-kewagat. Geté até ndakín-a, ni khanakhanák, Mbumbukiam-te. Zapa ndǝgo, nigi Evezǝza Yesu Keliso mokho-te, ni mizi-tǝkuaném, Mbumbukiam namba.

Lǝvǝte, Adam mokho-té qando-fakhán, neka khandi, Keliso mokho-te vǝndǝ-fakhan

¹² Manqa-zapa, ezoqa kopo mokho-té qando-oé, manqei-qape-te, neka teqa manqa-zapa mokho-te, lǝvǝte vǝndǝ-oe.* Yaq lǝvǝte, ezoqa ewaqape-té qando-panqavǝém. Zapa ndǝgo, ezoqa ewaqape manqa-zapazapa sǝgumu-goát.

¹³ Mozes-qa guguna manqat mbain qagoam, manqa-zapazapa até gegoám, nqanek manqei-qape-te. Geté unimanqatín, khafeap mbain tǝgoat, yaq ezoqa kopǝmba mbaín, timǝkuimat, vǝ-manqa-zapa-us-ǝv.

¹⁴ Geté até ta khǝuwa-té-a, Adam-qa khǝuwa-te atema Mozes-qa khǝuwa-te, ezoqa lǝvǝte matev zǝmbo-kawaevtám. Unimanqatín. Ndigu Mbumbukiam-qa khafeap nqawateáv, av Adam ge:nqawa. Geté até ndigú-a, manqa-zapazapa ndǝgoám, yaq vǝpakhaetam.

Adam andé Keliso-gé nqovǝnqova me:goám, ndego vaev-te gefakhan.

¹⁵ Geté Adam-qa manqa-zapa neka Mbumbukiam-qa matev, ndǝgo ni yaq-mba gini-etoam, únime:-vinivinimbá. Zapa ndǝgo, ezoqa kopo-qa manqa-zapa mokho-te, Adam, ezoqa kopoav gǝpakhaetát. Geté ezoqa kopo nǝme-qa mokho-te, Yesu Keliso, Mbumbukiam ezoqa kopoav, kuku matev zǝ-etoám. Yaq ta etoam matev ndǝgo, únime:-lǝvuám, ndego ezoqa kopo nǝme-qa manqa-zapa.

¹⁶ Neka vinivinimba nǝme ndǝmbǝgǝ, yaq matev ndǝgo, Mbumbukiam ni yaq-mba ndini-etoam neka yaq ndego ezoqa kopo-qa manqa-zapa. Ndego ezoqam-qa manqa-zapa kopo mokho-te, yaq-fia nqosǝgeap matev ndǝfakhán. Geté Mbumbukiam, teqa kuku matev mokho-te, ni eqeieqei mi:náemb, ni manqa-zapazapa kopoav-qape qazi-matǝnumam.

¹⁷ Ni lǝvǝte qanimbo-kawaev, ndego ezoqa kopo-qa manqa-zapa mokho-te, yaq ni nǝme mba zionǝtén: Ni Mbumbukiam-qa kuku matev uni kandambaqape-in qazindapem neka Mbumbukiam-qa bǝi-te vizí-ndafǝyamba-en, ni zíyagát, Yesu Keliso mokho-te, neka te namba vizimú-kawaen.

¹⁸ Matev av nqǝgo: Ndego ezoqa kopo, Adam, manqa-zapa gego, yaq ezoqa ewaqape, yaq-fia sǝgumu-ndapém. Lǝvǝté. Yaq ndakin matev até kopó. Ndego ezoqa kopo, Keliso, matev eqeieqei kopo gego, niqa genanim, yaq ni sǝzimu-ndafǝyamba-én, Mbumbukiam-qa bǝi-te, neka mi-amviav vizíyagát.

¹⁹ Ezoqa kopo Mbumbukiam-qa manqat gesanqao, yaq ta mokho-te ndǝgo,

ezoqa kopoáv, sùgumu-manqa-zapa-us-éz. Yaq matev ate kopó. Ezoqa kopo nòme, Mbumbukiam-qa manqat o-mba go:ndap, yaq ezoqa kopoáv, sugumú-ndaføyamba-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te.

²⁰ Mbumbukiam ni Mozes-qa guguna manqat ndógo tinimbi-etoám: Ni nòme mba tàbizi-nòtén, av nqægo, ni manqa-zapazapa kandambá qazigoam. Geté ezoqam-qa manqa-zapazapa qazø-khouwev, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev nòme mba mo:khouwév.

²¹ Matev nqáneq qanefakhán: Av ni manqa-zapa qanimbo-kawaevtat, yaq ni vizi-pakhaentat, yaq ndakin Mbumbukiam-qa kuku matev binimbo-kawaevtét, ni Mbumbukiam-qa bøi-te bizimí-ndaføyamba-en, yaq Yesu Keliso mokho-te, nigí Evezøza, khandi miavmiav vizimø-ndapém.

6

Ni pakhaenát, manqa-zapa-te

Geté Keliso mokho-te, ni yage ndakinak zindapém

¹ Niqa manqa-zapazapa tøkhouwev, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev vøkhouwév, yaq gé, ni áv khazí:-einim? Gé, ni manqa-zapazapa sekemba sizígóat, yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa kuku matev vøkhouwevtét?

² Av taoká. Ni pakhaenát, manqa-zapa-te. Yaq kopømba mbain, manqa-zapa mokho-te sekemba tiziyagat.

³ Gé, zo mözóté-zøtez? Ni ibøkha iz qazindapem, neka Keliso Yesu namba vizi-tøkuanem, ni até teqá løvøte-té-a, sizimu-ón.

⁴ Ni ibøkha iz qazindapem, ni Keliso namba sizimu-pakhaén, neka te namba, manqei-pakha-te vø-ondam. Yesu genanim, yaq Tat-qa bazaføgakh-qape-te nqawa vøkhandi:v, yaq matev até kopó: Ni te namba qazi-pakhaen, yaq ni ndakin khandi ndakinak-té qabizi-yagé.

⁵ Unimanqatin! Ni Keliso namba qazi-tøkuanem, ndego genanim, yaq ni áv tizimí-khandi:n, av ndego ge:khandi:v.

⁶ Ni mizi:nòtén, niqa awenege yage matev, tae mutui-té ginø-tøkém, Keliso namba, vønanim. Nqanek matev tønégó ndógo: Manqa-zapa, bazaføgakh sekemba gembógoák, niqa kha mokho-te. Yaq ni sekemba ginimbó-kawaevaták.

⁷ Zapa ndógo, gekha ezoqám ndigu, gipakhaezin, ndigu manqa-zapa sekemba gezømbó-kawaevaták.

⁸ Ni Keliso namba sa qazimu-pakhaen, ni áv qazi-unimanqatinát nqægo: Ni até sizimú-yagát, te namba.

⁹ Ni mizi:nòtén, Keliso løvøte-te gendo-khandi:v, ndego nqawa génanimák. Løvøte ndógo, bazaføgakh nòme mbain, tømbøe-kawaev.

¹⁰ Keliso genanim, kopo mba me:nanim, manqa-zapa-qa bazaføgakh vø-khoutav. Yaq ndakin ndeyage, ndego Mbumbukiam-qa ndøyagé.

¹¹ Yaq matev até kopó. Zo zøkeza yage-qa yaq-te, áv qambøe-mataváp: Manqa-zapa gone-te, ni løvøte ezoqám. Geté ni Mbumbukiam-qa ziyagé, Keliso Yesu mokho-te.

¹² Yaq nakémbá, manqa-zapa zoqa manqei-qape kha bezømbo-kawæév, yaq kha-qa poev soqøsoqa zombó-paevém.

¹³ Zoqa kha vivinimba nandøzø-bunuzupit, matev eqeiegei mbain-te ndønqonqotøvé, manqa-zapa matanam-te. Geté zøkeza kha, Mbumbukiam-té qazonø-nqonqotavát. Gømbo-mataváp! Zo mőzo-pakhaéz. Geté ndakin

mòzo-khandí:z. Neka zoqa kha ate ndægo, matev eqeieqei matanam nonqo begó, Mbumbukiam-te.

¹⁴ Yaq manqa-zapa zo gezombó-kawaevák. Zapa ndógo, zo ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-té qazotu:gü. Geté zo Mbumbukiam-qa kuku matev-té qazotu:gü.

Ni matev eqeieqei-gi sasae ezoqam bizigu

¹⁵ Ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te sekemba goneav nqazigu, gete Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te nqazu:gu, yaq gè, ni manqa-zapazapa sizigoát? Av taoká!

¹⁶ Ge zó, mözóté-zótez? Zo zókeza kha ezoqa nøme tozombo-etøomem, sasae gone nongó, neka teqa manqat o-mba tozombøe-ndapat, yaq zo ndózo-tegi-sasae-ezoqam-éz. Yaq matev até kopó. Zo zókeza kha manqa-zapa-te tozo-etøomem, zo manqa-zapa-gé sasae ezoqám. Geté taqa yaq-fia, lõvóté. Geté zo zókeza kha Mbumbukiam tozombo-etøomem, teqa manqat o-mba tozombøe-ndapat, yaq zo ndózo-ezoqa-ndaføyamba-éz.

¹⁷ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, bugukhokhof qagoam, zo manqa-zapa mokho-té qazotugoám. Geté zo Mbumbukiam-qa manqat qazoyogem, gi:zømesimam, yaq zo tiqa manqat o-mba zozømbo-ndáp. Neka zo áv tözøte-yagé.

¹⁸ Zo manqa-zapa mokho-te qazotugoam neka ande sasae ezoqam me qazømbøe-goam, Mbumbukiam zo mõndø-nqovotáz, zo vozøfakhaz. Yaq zo ndakin mõzo-matev-eqeieqei-gi-sasae-ezoqam-éz.

¹⁹ No nqanek yaya nqæ-etæet, zapa ndógo: Zo sasae ezoqam-qa yaq-te, mõzøte-zótéz. Geté Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, føgákh tözøte-zótez. Av zo bugukhokhof, zoqa kha manqa-zapazapa sa qazombo-nqonqotavam, matev soqøsoqa vinivinimba vozø-matønumam-a, guguna manqat vozø-møkuimam, yaq guguna manqat mõkuimam matev nøme mba qo:khouwev, zo ndakin zoqa kha matev eqeieqei mbonqonqotøvé. Yaq zoqa matev av tønégóát, av Mbumbukiam ndømbøe-pøev.

²⁰ Zo bugukhokhof manqa-zapa mokho-te qazotugoam, zo matev eqeieqei kawaevateáv.

²¹ Zo manqa-zapazapa vinivinimba qazo-matønumam, taqa yaq-te zo ndakin mivi ndozogo, yaq gè, ta manqa-zapazapa ndøgo, av khazømbé-tøekat? Ndøgo zo tøkeeáv. Geté taqa qavøiwat, lõvóté.

²² Geté zo mõzofakház, manqa-zapa mokho-te qazotugoam. Yaq zo ndakin, Mbumbukiam-qa mokho-té qazotu-yagé, vozø-tegi-sasae-ezoqam-éz. Taqa qavøiwat nqáne: Zo ndakin av qazøte-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-pøev, neka khandi miavmiav vozomø-ndapëm.

²³ Zapa ndógo, manqa-zapa-qa yaq-fia, lõvóté. Geté Mbumbukiam-qa etoam matev, ndøgo ni yaq-mba ndini-etoam, ndøgo khandi miavmiáv. Keliso Yesu mokho-té qazindapé, ndego nigi Evezøza.

7

Ni ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, sekemba suzu:gu

¹ Nøfuap! Zo Mozes-qa guguna manqat qazøte-zótez, yaq gè, zo mõzóté-zótez? Khafeap, ezoqa sa ndógo tømbøé-kawaevtát, ndego teyagat. Geté ndego tenanim, yaq khafeap sekemba gembøé-kawaevaták.

² Khamasim, sævam anganeam tumboyagat, yaq ndugu anganeám namba mé:tøkuatát. Geté zivis tembonanim, ndugu segéfakhán, ta khafeap mokho-te ndøgo, gu:goam.

³ Zivis sekemba temboyagat, yaq sævam anganeam nøme tundaf, khafeap ndøgo, ndugu nøkenøkem ngi:wat ezoqam mé:vewát. Geté zivis tembonanim, yaq ndugu nøkenøkem khafeap mokho-te gu:goam, ndakin mbain. Kopømbaqapé, anganeam nøme tundaf. Ndugu nøkenøkem khafeap géngawayák.

⁴ Nøfuap! Zo-te matev até kopó. Keliso genanim, yaq zo søzøtumu-pakhaéz, te namba. Yaq Mozes-qa guguna manqat, zo sekemba kawaevateáv. Zo ndakin tege ndégo tozogó, ndego løvøte-te gesuzam. Yaq niqa yage-te, mokho binimbi-fakhan, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

⁵ Ni manqei-qape matev-te qaziyagam, yaq Mozes-qa guguna manqat mokho-te, poev soqøsoqa ninøzøgimám, neka niqa kha manqa-zapazapa-te vø-itiati. Geté taqa qavøiwat, løvøté.

⁶ Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat mokho-te qazu:goam, ni ndakin mizifakhán. Ni pakhaenát, ta matev-te ndøgo, ni qageanotam. Yaq matev neka sasae ndøgo, ndakin nqazi-matanam, ndøgo ambá av nqægo, av bugukhokhof qazi:goam, khafeap viniviniimba qazimbo-pavat. Geté matev ndakinak, Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té qazinø-matønómít.

Mbumbukiam-qa guguna manqat, manqa-zapazapa ndovevezám

⁷ Yaq gè, ni áv khazi-einim? Gè, Mozes-qa guguna manqat, manqa-zapa-ús? Av taoká. Mozes-qa guguna manqat mbain tøgonin, yaq no ambá nøténøtenák, gekha matèv ndøgo, manqa-zapa-us. Khamasim. No ezoqam-qa gigiap qovetu matev-qa yaq-te, ambá nøténøtenák, Mozes-qa guguna manqat einiav tøgonin, “Qo ezoqa nøme-qa gigiap me:qovètú.”

⁸ Mozes-qa guguna manqat, ambá av nqægo, manqa-zapazapa-ús. Geté ta guguna manqat mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no ezoqam-qa gigiap qovetu matev viniviniimba-te vø-itumb. Guguna manqat mbain tøgonin, yaq manqa-zapazapa, bazaføgakh ambá mbain.

⁹ Bugukhokhof qagoam, no Mozes-qa guguna manqat nøtenateav qagoam, no sæyagám. Geté no guguna manqat qatenøten, yaq no áv qate-matøvém nqægo: No manqa-zapa-ús.

¹⁰ Yaq no andé nønanim. Yaq no áv qate-matøvém nqægo: Guguna manqat ndøgo, no amba khandi tønø-etoamin, no løvøte nø-etoám.

¹¹ Guguna manqat mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no vøtumbam-a, vølavamb.

¹² Geté unimanqatín. Guguna manqat, Mbumbukiam-té qandowáv, neka manqat ate ndægo nqøu-peawap, ndaføyamba-qapé neka eqeieqei neka mbomambaqapé.

¹³ Av tægoat ndægo, yaq gè, nqanek manqat qanimav-qape, løvøte-té qanø-itumb? Av taoká. Geté ndøgo noqá manqa-zapá, løvøte-te qa-itumb. Manqa-zapa, guguna manqat mbomambaqape ndæ-otán, neka løvøte vøfakhan. Nqanek tønøfakhán ndøgo: No Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, áv tabate-qeívi, av nqægo, manqa-zapa ndøgo, ùnime:-soqá.

Mbumbukiam-qa guguna manqat yakhapus, kopømba mbain tønitøke, ni matev eqeieqei tizigoat

¹⁴ Ni mizi:nótén, av nqægo: Mozes-qa guguna manqat, Mbumbukiam-gé Nqova-té qando-fakhán. Geté no manqei-qape ezoqám. No manqa-zapa mokho-té qatu:gu. Neka no manqa-zapazapa-gé sasae ezoqám.

¹⁵ No mokho qeivupáv, matev qægoatun. Matev eqeieqei ndøgo, no gone-qa nqægo, no gonemáv. Geté matev soqøsoqa ndøgo, no ndønømbo-qasi:v, no sægoatún.

¹⁶ No matev qægoatun, no poeveav ndøgo, tægo, yaq no mðe-unimanqatinín, Mbumbukiam-qa guguna manqat qanimáv.

¹⁷ Yaq nakémbá, matev soqøsoqa qægoatun, no ambá av nqægo, nøkezan noqatún. Geté manqa-zapa ndøgoatún, no mokho-te nqøugu.

¹⁸ No mðtenótén, noqa manqei-qape kha mokho-te, matev eqeieqei-qase mbáin. Zapa ndøgo, matev eqeieqei, no gone-qa nogó. Geté kopømba mbáin tæmatanam.

¹⁹ Matev eqeieqei, no gone-qa nqægo, no gonemáv. Geté, no matev soqøsoqa nogoatún, ndøgo no poeveav ndøgo, tægo.

²⁰ No matev qægoatun, no poeveav ndøgo, tæmatanam, yaq ndøgo nó mbá, matev qæmatønmatun. Geté ndøgo, manqa-zapa ndøgoatún, no mokho-te nqøugu.

²¹ Yaq no nøkezan-qa yaq-te, áv qateqeiví nqægo: No matev eqeieqei gone-qa nogó. Geté matev ndøgo, no qæmatønmatun, soqáin.

²² Noqa mbøni mokho-te, no kxanakhánk, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa yaq-te.

²³ Geté matev ndøgo, noqa kha mokho-te nqæqei, viní. Noqa matavap mokho-te, no mðtenótén, Mbumbukiam-qa guguna manqat qanimáv, neka no paev-qa nogó. Geté ta matev ndøgo, noqa matavap mokho-te nqøugu, neka ta matev ndøgo, noqa kha mokho-te nqøugu, ndøgo izuizu ndønøféap. Neka manqa-zapa ndøgo, noqa kha mokho-te nqøugu, no andé ndimbula ezoqa me me:geanoát.

²⁴ No soqaqape-té qægó. No gekha ezoqám nótøkē, noqa kha løvøte-te nqa-itumbit?

²⁵ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Noge tøke ezoqam, Yesu Kelisó. Nigi Evezøzá.

No mokho-te, matev av nqægo: Noqa matavap mokho-te, no matev eqeieqei gone-qa nogó, av Mbumbukiam-qa guguna manqat ndæmanqate. Geté noqa manqei-qape kha mokho-te, no manqa-zapazapa gone-qa nogó.

8

Yage ndakinak, Nqova Mbomambaqape mokho-te

¹ Yaq ndakin, gekha ezoqám ndigu, Keliso Yesu mokho-te ndu:gu, Mbumbukiam ti-te ndigu yaq-fia gétyayák.

² Zapa ndøgo, Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh, ndøgo Keliso Yesu mokho-te, khandi ndøni-etoam, mðndø-nqovotág, qo manqa-zapa-qa bazaføgakh mokho-te qoqotugoam, ndøgo løvøte-te qa-ituqabat.

³ Mozes-qa guguna manqat, ambá gini-tøkeín. Geté kopømba mbáin. Zapa ndøgo, niqa matev, manqa-zapazapa-ús. Geté matev ndøgo, guguna manqat kopømba mbáin qagoam, tømatanam, Mbumbukiam ndømatanam. Ndego ekeza Yo ndokhofotáv. Ngenek, teqa kha até kopó, av ni manqa-zapazapa-ús ezoqam nqazi:gu. Yaq Mbumbukiam, ezoqam-qa manqa-zapazapa, te-te ndégo tenóvé, neka niqa manqa-zapazapa-qa yaq-fia, te-te vøta.

4 Mbumbukiam tenegó ndógo: Ni manqei-qape ezoqam-qa matev qazi-ivovem, neka Nqova Mbomambaqape-qa matev nqazimbo-paev, ni matev eqeieqei zigoát, av guguna manqat ndæmanqate.

5 Nqáe! Gekha ezoqám ndigu, manqei-qape ezoqam-qa matev ndimbopaev, ndigu manqei-qape ezoqam-qa matev mba mbomataváp. Geté gekha ezoqám ndigu, Nqova Mbomambaqape-qa matev ndimbopaev, ndigu ndógo timbo-mataváp, av Nqova Mbomambaqape ndømbøe-poev.

6 Manqei-qape, ezoqam-qa matavap tønøzeinaqavem, taqa qavøiwat, løvøté. Geté Nqova Mbomambaqape tenøzeinaqavem, taqa qavøiwat, khandí neka sambí.

7 Zapa ndógo, gekha ezoqám ndigu, manqei-qape ezoqam-qa matavap ndøzø-nøzøgim, ndigu Mbumbukiam-gí qaqa ezoqám. Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat o-mba upøgimáv. Neka unimanqatín. Ndigu kopømba mbain, teqa manqat o-mba timbøe-ndapat.

8 Gekha ezoqám ndego, manqei-qape ezoqam-qa matavap ndømbø-nøzøgimit, te-te ndego, Mbumbukiam kopømba mbain, khanakhanakh tømbogoat.

9 Geté, zo viní. Zo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qa matev zønøzøgimit. Geté zo Nqova Mbomambaqape zønøzøgimit, av ndego unimanqatín zo mokho-te ndu:yage. Geté gekha ezoqám ndego, Keliso-ge Nqova mbain ndego, ndego Keliso-gé mbá.

10 Zoqa kha gènaním, manqa-zapa zapaya. Geté Keliso zo mokho-te tegoat, yaq zo mòzo-ndaføyamba-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka Nqova Mbomambaqape vozøndafem, yaq ndego khandi vøzø-etoam.

11 Mbumbukiam, ndego Yesu løvøte-te gekhandi:v, tege Nqova zo mokho-te tu:yagat, yaq ndego Mbumbukiam, Keliso løvøte-te gekhandi:v, até zoqá khá-ya tønanim, khandi mbó-etoám, tege Nqova mokho-te, ndego zo mokho-te ndu:yage.

12 Nøfuap! Av tægoat ndægo, Nqova Mbomambaqape ni mokho-te ngu:yage, yaq ni matev eqeieqei-té qabizi-yagé, ambá ndógo, av niqa manqei-qape matev ni nøzøgim-qa ndógo.

13 Zapa ndógo, zo kha-qa poev-te tozoyagat, zo ndòzo-pakhaéz. Geté zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, zoqa kha-qa poev tozolaem, yaq zo zoyagét.

14 Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-ge Nqova ndezø-nøzøgim, ndigu Mbumbukiam-gí nakheís.

15 Zapa ndógo, Nqova ndego, Mbumbukiam zo gezø-etoam, ndego ambá av nqægo, zo gevøozø, kopømba ande av kawakawa-za, tigi yaq-fia mbain sasae ezoqam ndivøzoat, yaq zo nqawa møe matev-tè qazøyagát. Av taoká. Geté zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, mòzo-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz. Yaq ni ndakin kopømbaqapé, Mbumbukiam, Tat Tat-qa sizimbó-akhaemát.

16 Mbumbukiam-ge Nqova neka nigi nqova møndø-tøkuaném. Sùgumu-unimanqatinát, av nqægo: Ni Mbumbukiam-gí nakheís.

17 Ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, yaq matev ndógo, Mbumbukiam ni nonqo genøza, zindapém. Ni Kelisó namba sizimú-ndapém. Ni viniv tiziqatat, av Keliso ge-eqatat, yaq ni yage qanimav-qape sizimú-ndapém, te namba.

Yage qanimav-qape-qa yaq-te, ni tizindapem

18 No āv qate-mataváp nqægo: Viniv ndøgo, ni ndakin nqazi-egatet, khapémbá, yage qanimav-qape namba toqote-khamas, Mbumbukiam ni vaev-te tinindu-veaz.

19 Unimanqatín. Gigiap ate nqægo, Mbumbukiam gekhakheinam, oskia mo:qozáp. Gò:-etáp. Taqá tønno-keogé ndøgo, Mbumbukiam ekeza nakheis tendo-veataz, ndigu yage qanimav-qape-te vømó-ðz.

20 Ibugukhokhof, Mbumbukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam, ndøgo egeieqei-qapé. Geté vaev-te, matev gè-enénd, yaq gigiap vøsoqøsoqoam.* Ndøgo ambá av nqægo, ekeza poëv, qasoqa. Geté Mbumbukiam ndømatanám. Yaq ndakin gigiap ate nqægo, tonotawé ndøgo:

21 Mbumbukiam gigiap ate nqægo, gekhakheinam, ndøgo ndakin ande ndimbula mokho-te nqøgu neka vøsoqøsoqoam, vaev-te génqovóz neka matev qanimav-qape suguzumbú-etoám, Mbumbukiam-gi nakheis namba.

22 Ni mizi:nótén: Até ndakín-a, gigiap ate nqægo, Mbumbukiam gekhakheinam, nqosøgeap-té qagó. Yaq ande av sævam nduigu, tui-ova, nqosøgeap tumbo-ewag, gè:-esevemét.

23 Geté gigiap mbá mbá, ndø-esevemét. Geté até ní-a, oskiá ndøgo, ni Nqova Mbomambaqape qazindafem, kopømba ande av mbusa me ndæløvøyat, ndøgo Mbumbukiam vaev-te teni-etoam, ni zì-esevemét. Ni ta khøuwa-qa ndøgo tizio-endupít, Mbumbukiam ni tegi nakheis te-upono neka kha ndakinak vizindapēm.

24 Ni mizi-khandín. Geté matev ndøgo, Mbumbukiam ni ginimbi-ein, tini-etoam, ni ndakin kopømba mbain, tiziqeivim. Geté ni tizio-taná ndøgo: Matev ndøfakhán. Unimanqatín. Nqova toqoqev, yaq qo oskia qotó-taqabaták, av nqægo, ndøfakhán. Gè, matev tøfakhan, yaq ezoqa tégo, ndego zua ndo:tawe av nqægo, matev ndøfakhán?

25 Ni nqazio-tana av nqægo, matev ndøfakhán, ndøgo fakhaneav ndøgo, yaq ni até sizimbøé-kewagát. Kopømba mbain tønì-ewez.

26 Ni sa nqazi-esevemét neka bazaføgakh mbain nqazigu, Nqova Mbomambaqape, gini-tøkeín. Ni zì:nøtenák, egeieqei āv khazi:-guligulimát. Gekha manqát zì-einím? Yaq Nqova Mbomambaqape ndøvi:mát, Mbumbukiam-te, niqa yaq-te. Esevem-ús.

27 Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqam-qa mbøni mokho-te ndeqeivi, ndego Nqova-qa matavap møndæ-otév. Zapa ndøgo, Nqova Mbumbukiam-gi nakheis-qa yaq-te ndemboviam, ndego teqá poev mbopáev.

28 Ni mizi:nótén. Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-te poev ndøzøgo, gekha matév ndøgo, tøzøfakhan, ndigu mokho egeieqei segezø-fakhán. Ezoqam ndígu, Mbumbukiam gezø-akha, av ndego ge:pøoa.

29 Mbumbukiam ndigu é-møndæ-otév, neka vøvevesam. Yaq ndigu āv tiabiti:gú, av ekeza Yo nde:go. Yaq ngenek yo-khøuwa ndøgoát, neka emekheis kopoav vømbøgoát.

30 Ndigu ezoqam, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, ndigu møndøzø-akhá. Yaq ndigu gezø-akha, ndego egeieqei me:zæb. Yaq ndigu egeieqei ge:zæb, ndego yage qanimav-qape zø-etoám.

Gekha matev ndøgo, tønì-fakhanumat, ndøgo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono

8:20 8:20 Gen 3:17-19 * 8:20 8:20 Matev ndøgo tøn-enénd, Adam neka Iv Mbumbukiam-qa manqát unimanqatintev qagoam neka teqa khafeap vønqaoenem. 8:21 8:21 Isa 11:6-9 8:23 8:23 2 Ko 5:2-4 8:27 8:27 Psa 139:1 8:28 8:28 Ef 1:11 8:29 8:29 Kol 1:18; Iblu 1:6

³¹ Yaq ndakin, ni áv khazí-einim, taqa yaq-te, ni qazi-qeivavun? Manqat nqáne: Mbumbukiam ni namba te:goat, yaq gé, ezoqa kopømbâ, ni titokho-nan? Kopømba mbaín.

³² Gé, ndego ekeza Yo keavateav qagoam, gete sa gendo-nqonqotav, ni zapaya, yaq ndego ni gini-tøkeak, gekha matev nøme-te? Av taoká. Ndego yaq-mbá segení-tøkeát.

³³ Neka gé, ezoqa kopømbâ, ndigu soqøsoqa tizæb, ndigu Mbumbukiam gevevesam? Kopømba mbaín. Ndigu, Mbumbukiam ekezan eqeieqei me:zæb.

³⁴ Neka gé, ezoqa kopømbâ, tiqa yaq-te ti-einim av nqægo, ndigu yaq-fia nqosøgeap ndøqeivím. Av taoká. Zapa ndøgo, Keliso Yesu ekezan ndønanim, ti zapaya. Geté ta-mbá taoká ndøgo. Ndego møndø-khandí:v. Yaq ndego ndakin Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geqomát neka ni zapaya vømbø-vi:matun.

³⁵ Av tægoat ndægo, yaq gé, ezoqá o matev kopømbâ, ni Keliso-qa kuku matev-te tøqatono? Gé, ni matev føgakh-qape, o potonam matev, o ngiænoat matev, o ifin, o ndabua mbain, o fofogeap, o pakhapakha khaneam matev ndøqatono? Av taoká. Kopømba mbaín.

³⁶ Unimanqatín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo,

“Qo zapaya, khøuwa kopoáv,
ni ezoqa løvøte-te ambam-qa nigú.
Ndigu ni sip søvakha gigiap me:næná,
ndigu zitøge-qa ndizøgo.”

³⁷ Geté ta matev ate ndægo, qani-fakhanumatun, ni Keliso mokho-te, ndego ni-te kuku ndømbogo, ùni zi:pitavét.

³⁸ No møtenøtén. Gekha matøv ndøgo, ni-te tøfakhanumit, ndøgo kopømba mbaín, ni Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono. Até løvøté-a, neka até khandí-a, neka até enzol ezoqám-a, neka até nqova soqøsoqá-ya, neka até ndøgó-a, ndakin yage-te o megemege-te tøni-fakhanumit, neka gekha gigiap bazaføgakh-ūs ndøgo, kopømba mbaín, ni tøqatono.

³⁹ Neka gekha gigiap ndøgo, ova nqo:go o mokho-te nqøugu, neka gekha gigiap nømē manqei-qape-te nqago, ndøgo kopømba mbaín, ni Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono, ndego ni Keliso Yesu mokho-te gini-etoam, nigí Èvezøza.

9

Pol-qa tanakh, ekeza ezoqam-qa yaq-te, Izlael ezoqam, ndigu Yesu unimanqatinteav ndigu

¹ Manqat nøme, no ndakin nqæmanqate, unimanqatín. Keliso-qá megemege-té qato-manqaté. No nøté-khavozamák. Neka até Nqova Mbomambaqapé-a, ndego no mokho-te ngu:gu, sùgumu-unimanqatínát, noqa manqat.

² No mbøni vaev neka tanakh kandambá nqanøgo. Yaq ndøgo kopømba mbaín, tønævøem.

³ No nøkeza ezoqam nøte-manqaté, Izlael ezoqam. No ndigu Keliso namba tøkuaq-qa nøzøgó. No amba Keliso-te nøzøneav tøgonin, te-te vøe-qatanin, yaq no Mbumbukiam amba soqain-te vøvein, matev av nqægo, nogi ezoqam amba tøzø-tøkein, ndigu Keliso namba titøkuanemin, yaq no-te ambá kopømbá.

⁴ Ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám. Ndego ekeza nakheis ndigu tenezæb, neka teqa bazafogakh neka waev vøzø-vevezam, neka ti namba, teqa poev vø-unimanqatintam, neka teqa guguna manqat vøzø-etoam, neka guliguli matev eqeieqei vøezomas, neka manqa mbusa vøzøve.

⁵ Ezoqam ndigu, tigi atanakha-zapazapa-za Mbumbukiam gevevesam. Keliso ge-ezoqam-ev, ndego Izlael ezoqam ndoqán. Ndego Keliso, Mbumbukiam. Gigiap ate nqægo teqá mokho-té qanu:gú. Teqa iz miavmiav, bêtowát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Mbumbukiam ezoqa av kenē-vevesam

⁶ Unimanqatín, Izlael ezoqa kopoáv, ndigu unimanqatinteáv, Yesu-qa yaq-te. Geté kopømba mbáin, ta zapaya ndøgo, toqo-matavupat av nqægo, Mbumbukiam-qa manqa mbusa ti-te, sège-navøëm. Av taoká. Geté Izlael ezoqam ate ndigú mbá, ndigu uni Izlael-ezoqam-in.

⁷ Eibleem-qa yaq-te, matev até kopó: Ambá ndigu, ezoqa ewaqape, ndigu Eibleem gemanazam, ndigu uni tegi zi-in. Geté uni tegi zi-in sati ndigu, tege yo Aezeq gemanazam. Zapa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem av gembøe-ein nqægo, “Qogi qazi iz, ti-mba ndigu úndapém, qoge yo Aezeq-gi nakheis.”

⁸ Nqanek ni av qani-nømendím nqægo: Mbumbukiam-gi nakheis, ambá ndigu tigū, ndigu ezoqam-qa kouk-te gindu-fakhaz. Geté Mbumbukiam Eibleem-gi zi ndigu tenezæza, tiqa yaq-te ndigu, manqa mbusa geve.

⁹ Mbumbukiam Eibleem-te, taqa yaq-te manqa mbusa geve, ndego av gembøe-ein nqægo, “Viav nøme, no nqawa ndøtøndonáv, khøuwa kopo-te. Yaq qogu sævam, Sæla, nakhasam anganeam é-ndømbøe-fakhán.”

¹⁰ Yaq nigi atanakha-zapa Aezeq-gi nakhei menas-qa yaq-te, Isao neka Zekop, matev até kopó, ndigu tegu zas Lebeka-te gimøfakhaz.

¹¹⁻¹² Ndigu qaqangeap qazaneav qagoam neka matev eqeieqei o matev soqain goneav vøgoam, Mbumbukiam kopo nøme é-møndø-veatáv. Mbumbukiam Lebeka av gembøe-ein nqægo, “Zapikia eveqase mokho-té gunú:goát.” Nqanek matev, ni av qani-nømendím nqægo: Mbumbukiam ezoqa ndevevesam, ndego ambá ta zapaya ndøgo tene-vevesám, gekha matèv ndøgo, ezoqa gegoatun, geté ndego ekeza poev-te mbá genø-vevesumatún.

¹³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “No Zekop, nømbøe-khafuatám. Geté Isao, gènømbø-qasi:vám.”

Gekha ezoqam ndego, Mbumbukiam tanakh gone-qa ndembogo, ndego segembógó

¹⁴ Av tægoat ndægo, Mbumbukiam ezoqa nøme tevevesam neka ezoqa nøme vevesupøteav vøgoát, yaq gè, ni av khazi:-einím? Gè, Mbumbukiam-qa matev eqeieqei mbá? Av taoká.

¹⁵ Taqa yaq-te, Mbumbukiam Mozes av gembøe-ein nqægo, “Gekha ezoqám ndego, noqa tanakh matev vøndøze-qa nqæmbogo, no sæmbó-vøndáz. Neka gekha ezoqám ndego, no kuku matev etoam-qa nqæmbogo, no sæmbó-toám.”

¹⁶ Matev ambá av nqægo, ezoqam-qá poev-té o ezoqam-qá matev-té qanotawè. Geté Mbumbukiam-qá tanakh matev-té qanotawé.

¹⁷ Yaq nakémbá, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam Felo gembo-ein, ndego Izip ezoqam-gé kawa, “No qo kawa,

ta zapaya ndógo tôte-veatáq: No qo mokho-te, ezoqa noqa bazafógakh sôté-zomesimát, neka noqa iz manqei-qape-te ate nqægo vóvøndavēt.”

18 Ni āv qazi:qeivim nqægo: Mbumbukiam ezoqa nōme, tanakh goneqa ndembogo, yaq segembógó. Yaq tōmbo-pōovat, ezoqa nōme-qa matavap tófógakh, yaq até ndógó-a, segembógó.

19 Eisa, taqa yaq-te ezoqa kopo, āv gepóté-ein penōmakhaya, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, Mbumbukiam ezoqam-te yaq-fia teta, teqa matev-qa yaq-te? Nakhōa mbain, teqa poev namba toqote-nōfeipat.”

20 Geté, gēmbō-mataváp. Qo gekha ezoqām, Mbumbukiam teqa matev-qa yaq-te toqombo-sinaz. Gē, ganda pot kopōmbā, te-te ndego gekhakheinam, tōmbo-ein, av nqægo, “Gekha zapá, no av qoqote-khakheinōmbem nqægo?” Kopōmba mbain!

21 Ndego ezoqam, ganda pot gekhakheinumatum, ndego yakhapús, gekha pot ndókhakheinām. Poev tōmbogoat, ganda kopo-qapi-te, pot nōme eqeieqei-qape neka pot nōme khokho-qape tekhakheinam, ndego yakhapús.

22 Mbumbukiam-qa matev até kopó. Ndego ezoqa teqa qaqa zōmesim-qa zōgoám, ndigu tisoqoez. Ndigu tiabiti-zótéz: Mbumbukiam ndego bazafógakh-qapé. Geté ndego até aiyav matev zōgoám, oskiá ndógo, ndego ti-te qaqa qambogoam.

23 Neka ndigu, Mbumbukiam tanakh ndōmbogo ti-te, gé:zōmās, av nqægo, teqa waev neka bazafógakh kandambá tantáv. Ndigu tenézōmās, ndigu ibugukhokhof go:khakheinōvem, teqa waev neka bazafógakh tiqeivim.

24 Ndigu ezoqam, ní. Ndego ni Zu bawan-ak mokho-te mbá mbá, geté até bawan vini-ak mokho-té-a, sēgenimbu-akhá.

25 Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te ndógo, tege manqa vevezam ezoqam Ozea gepeawam, Mbumbukiam bawan vini-ak-qa yaq-te, āv gene-ein nqægo,

“No ndigu bawan ezoqam,
nogi ezoqam goneav qagoam,
nogi bawan ezoqam nótézæb.

Neka ta bawan ndógo, no kuku goneav qanōgoam,
no ndigu nogi kuku ezoqam vótézæb.

26 Neka ta manqei-te ndógo,
Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa gezō-ein,
‘Zo nogi ezoqām mbā,’

ndego ndigu āv genézæb nqægo:
Mbumbukiam khandi miavak-gí nakheís.”

27 Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nōme, Izrael ezoqam-qa yaq-te, āv gene-akhá nqægo,
“Izrael ezoqam kopoav-qapí.

Andé ndivind me me:gó, ndōgeg-te ndisingitavet.

Geté ndigu ezoqa khapimbá tikhandi:z.

28 Zapa ndógo, matev ndógo, Evezōza ibugukhokhof ge-ein, tego,
ndego nakhamas-té genógó, ezoqa vóngiæzo,
ta manqei-te ndógo, ma ndi:yage.”

29 Taqa yaq-te, Aezaya bugukhokhof manqat nōme āv gene-ein nqægo,

“Evezōza Bazafógakh-qape,

nigi atanakha-zapazapa-za nōme amba khandi:zateav tōgonin,

yaq ndakin ni é-ndizi-soqoenín, kopømba ande av Sodom neka Gomola taon qatua.”

Izrael ezoqam-qa yaq-te, ndigu unimanqatinteav qagoam

³⁰ Av tægoat ndægo, Mbumbukiam Zu ezoqam gevevesam, yaq gê, ni áv khazi-einím? Manqat nqánek: Unimanqatín. Bawan vini-ak ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei-qa ndøgoám. Geté Mbumbukiam ndigu eqeieqei me-zæb. Zapa ndøgo, ndigu møndø-unimanqatiním.

³¹ Geté Izrael ezoqam, ndigu bazaføgakh gi-asazat, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te, amba Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ezin, ndigu ndaføyamba matev qeiviáv.

³² Yaq gekha zapá, ndigu qeiviav ndøgo? Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ekeza matev matanam mokho-te gone-qa ndøgoám, ambá ndøgo, gi-unimanqatinim, av nqægo, Yesu ezoqa khandi:zat-qa gigeavun. Yaq ndigu andé nandi me:khaosám, nandi ndigu, ezoqa gi:khaosumatun.

³³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Nqáé! No Zayon manqei-te, nandi nózáv.

Nandi nginik,
ezoqa ndókhaosumat, vø-o.atát.
Geté gekha ezoqám ndego,
nginik nandi te-unimanqatintat,
ndego mivi gégoák.”

10

¹ Nøfuap! Noqa poev kandambaqape nqánek: Zu ezoqam møe-mbá sa bekhandí:z. No Mbumbukiam-te oskia no-akhaematún, tiqa yaq-te.

² No zo áv qate-unimanqatinát nqægo: Ndigu bazaføgakh ndø-asazét. Mbumbukiam-qa matev gone-qa ndøgó. Geté ndigu nakhoa eqeieqei zøtezateáv.

³ Ndigu Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qa yaq-te, mokho ndapeáv. Yaq ndigu teqa bøi-te, eqeieqei ekeza mokho-mba gone-qa ndøgó. Yaq nakémbá, ndigu ekeza kha, Mbumbukiam-qa mokho-te veeáv. Neka ndigu Mbumbukiam takeáv, ndigu eqeieqei tezæb, av ekeza poev ndægo.

⁴ Keliso Mozes-qa guguna manqat, møndøtók. Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, nde-unimanqatinat, ndego Mbumbukiam eqeieqei mé:veó.

Gekha ezoqam ndego, Yesu nde-unimanqatinat, Mbumbukiam ndøkhandí:v

⁵ Guguna manqat mokho-te eqeieqei gone-qa yaq-te, Mozes áv gene-peawám nqægo, “Gekha ezoqám ndego, guguna manqat ndembopaev, ndego ndøyagét.”

⁶ Geté ndigu ezoqam, Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndøgo gi-ndaføyamba-ez, gi-unimanqatinim, ndigu áv gini-manqaté nqægo: Kopømba mbaín, qakeza mokho-mba toqobevap, av nqægo, “Gekha ezoqám ndøqavíg, yan-te, Keliso tendondaf?” Zapa ndøgo, Keliso møndø-visavún.

⁷ Neka kopømba mbaín, qakeza mokho-mba toqobevap, av nqægo, “Gekha ezoqám ndøvís, løvøte ezoqam-qa manqei mokho-te, Keliso vøndóndáf?” Zapa ndøgo, Keliso løvøte-te møndø-khandí:v.

⁸ Neka kopømba mbain, vini toqoqav. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-eín nqægo, “Teqa Manqat qoqá avønin-té qagó. Qoqa manqa-nqa-té qagó neka qoqa mbøni mokho-té qanu:gu.” Nqanek manqat, unimanqatin matev-qa yaq-te nqæmanqate, nqáneq, ni ezoqa nqati-zømesim.

⁹ Qo qakeza tou toqote-ein, av nqægo, “Yesu ndego Evezøza,” neka mbøni mokho-te voqó-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam Yesu møndø-khandi:v løvøte-te, yaq qo ndògo-khandi:q.

¹⁰ Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, teqa mbøni mokho-te nde-unimanqatinat, ndego gé-ndaføyamba-év, Mbumbukiam-qa bøi-te. Neka gekha ezoqám ndego, teqa tou-te ndemanqate, av nqægo, “No nð-unimanqatinát,” ndego ndøkhandi:v.

¹¹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqám ndego, ngenek nde-unimanqatinat, ndego mivi gégoák.”

¹² Yaq ndøgo, vinivinimba mbain, yaq Zu ezoqam-a, yaq bawan vini-ak. Ni ezoqam ate nqazi:gu, Evezøza kopo nimbigú. Yaq gekha ezoqám ndigu, ndimbo-akhayam, ndego matev eqeieqei-qape zømatønumát.

¹³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-eín nqægo, “Gekha ezoqám ndego, Evezøza tøke-qa tembo-akha, ndego ndøkhandi:v.”

¹⁴ Geté unimanqatín, ndigu te-te áv kini-akhaemát, ndigu unimanqat-inteav tøgoat? Neka áv kini-unimanqatiním, teqa yaq-te yogeav tøgoat? Neka áv kini-ewagát, ezoqam mbain tigoat, ndigu Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat?

¹⁵ Neka ndigu ezoqa nøme, Manqat Mbomambaqape áv kini-zømesimát, ezoqa ndigu khofotøzateav tigoat? Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Ndøgo qanimav-qapé, ezoqam ndigeav, Manqat Mbomambaqape ndindapav.”

¹⁶ Geté unimanqatín. Izlael ezoqa ewaqapé mbá, Manqat Mbomambaqape gi-unimanqatinim. Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, møndø-eín, “Evezøza! Niqa manqat, gekha ezoqám ndø-unimanqatinim?”

¹⁷ Ni áv qazi:qeivím nqægo: Unimanqatin matev, manqat yoge mokho-té qando-okhó. Neka manqat ndøgo, ezoqa ndiyoge, Keliso-qá manqat-té qando-fakhaté.

¹⁸ Yaq gé, ndigu Izlael ezoqam, Manqat Mbomambaqape møndøyogem? Møndøyogém. Tiqa yaq-te ndigu, ezoqa Manqat Mbomambaqape ndi:zømesim, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Tiqa manqa wag, manqei-qape ate nqægo
sùgumu-panqavøemát.

Neka tiqa manqat, manqei-qape vaev até vømøkhanaz.”

¹⁹ Neka bevap nøme nqáneq: Gè, Izlael ezoqam, manqa mokho møndømbó-ndapem? Ndigu møndømbø-ndapém. Geté ndigu unimanqatinteáv. Taqa yaq-te, Mozes bugukhokhof áv gene-peawám nqægo,
“Mbumbukiam ge-ein:

Zo Zu bawan-ak,

zo nogí ezoqám.

Geté no bawan vini-ak, ndigu iz mbain ndigu, nøkhatób.

Yaq zo ova zómanqatát.

No qaqa nøzølwáz, ti namba.

Ndigu zøtezat mbain, Mbumbukiam-qa yaq-te.

„Geté ndigu teqa manqat ndòndapém.”

²⁰ Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, taqa yaq-te, manqat nòme àv gene-ein nqægo, “Mbumbukiam ge-ein:

No ndigu tinømendám,
ndigu no vaweav qagoam.

Neka:

No ti-te ndigu tæmøfakhán,
ndigu noqa yaq-te bevøpøteav qagoam.”

²¹ Geté Izlael ezoqam-qa yaq-te, Aezaya àv gene-peawám nqægo, “Mbumbukiam ge-ein: Khøuwa ge-okhoam, no zenda nøzø-visiám. Geté ndigu gèsapi:zát neka noqa manqat ndinqågím.”

11

Izlael ezoqam mokho-te, ezoqa andé khapimbá, ndi-unimanqatinat

¹ Gè, Mbumbukiam, ekeza ezoqam, Izlael-ak, møndø-sanqab? Av taoká. Mbumbukiam ekeza ezoqam sanqabeáv. Até nó-a. No Izlael ezoqám, Eibleem-gé zeó, neka no Benzamin khagua bawan-ák.

² Mbumbukiam ekeza ezoqam sanqabeáv, ndigu nupøkhan mba gevevesam. Gè, zo Mbumbukiam-qa Manqat møzøté-zøtez, ndøgo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Ilaiza, ekeza ezoqam qaqa gezøgoam, Izlael-ak? Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-te àv geneviám nqægo,

³ “Evézøza! Qogi manqa vevezam ezoqam, gèzítág, neka lou-qasis ndøgo, ma søvakha gigiap giløvusumam qo-te, vømøkuim. No nakhapús segenøuvøném. Yaq ndigu ndakin até nó-a, løvømbe-qa ndøgó.”

⁴ Yaq Mbumbukiam gekha manqát mbóqavøiu? Av gembøe-qavøiú nqægo, “Av taoká. Qo ambá av nqægo, qakhapus sege-qouvøgëm. Nogi angana seven taosen nøme ndígú. Até ndígú-a, ndigu Bal-te, ndego khape mbumbukiam, manazap møkuiáv.”

⁵ Até ndakin khøuwa-té-a, ezoqa nøme ndígú, Izlael bawan mokho-te, ndigu Mbumbukiam ekeza kuku matev-te gevevesam.

⁶ Mbumbukiam ndigu ekeza kuku matev-té genø-vevesám, ambá ta zapaya ndøgo, av ndigu matev gi:matønumam. Mbumbukiam, ndigu amba ta zapaya ndøgo tevevesamin, av ndigu matev gi:matønumam, yaq teqa kuku matev, ambá unimanqatin kuku matév mbá.

⁷ Matev av nqægo: Matev ndøgo, Izlael ezoqam bazaføgakh gi-asøzam, amba tiqeivimin, ndigu qeiviáv. Geté ndigu tiqeivím, Mbumbukiam ekeza gevevesam. Geté ndigu ezoqa nøme, gèføgakhæz.

⁸ Taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat, àv qane-peawáp nqægo, “Mbumbukiam ndigu andé venangei bazapos-qape me zømbe-etoám.

Yaq tiqa bøi kopømbe mbaín ti:kewagat
neka tiqa gea kopømbe mbaín ti-ewagat.

Matev av nqægo sègemá, atema ndakin.”

⁹ Ti-te ndigu, matev ndøgo tøfakhán, av Deivid Mbumbukiam-te, tegi qaqa ezoqam-qa yaq-te ge:viam. Nøgo àv gene-ein nqægo,

“Ndigu lou-qasis-te, lou tilogat,

yaq timatavupat av nqægo, matev-qase giní-fakhanák,

ndøgo bèzø-ká
neka bemøzø-voe, betëndapem,
neka bezø-køi-ez, bemø-khaosam.
Nqanek tiqá manqa-zapazapa-qá yaq-fiá.

¹⁰ Tíqa bõi waev, bèzø-navøém.

Yaq géqeivimák.

Neka ndigu viniv-qape oskia be-eqawát, bezø-ewez.”

Bawan vini-ak, ande tae tang me me-gó, Mbumbukiam gebunøzam

¹¹ Bevap nøme nqáne: Gè, Zu ezoqam gi-o:az, ndigu ate nonqō gi-o:az? Av taoká! Geté tíqa manqa-zapa zapaya, khandi matev, bawan vini-ak-té qanøwáv. Yaq Zu ezoqam, ova tlabiti-einím.

¹² Zu ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, manqei-qape ezoqa nøme khandi gindapem, yaq Mbumbukiam matev kandakanda nøme mbá mó:gó, Zu ezoqam ate ndi:gu, te-te tivesez.

¹³ No ndakin zo-té qatø-manqatét, zo bawan vini-ak. No Mbumbukiam zo bawan vini-ak-té gendo-khofotán. Yaq no khanakhanakh kandambá, nqanek sasae nqægot.

¹⁴ Eisa, no nqanek sasae nqægot, nøkeza ezoqa nøme ova peté-einím penømakhaya, yaq Mbumbukiam-te petéqambüz penømakhaya, khandi vøndapēm.

¹⁵ Mbumbukiam Zu ezoqam qambøe-qasi, yaq ta mokho-te ndøgo, manqei-qape ezoqa nøme, nqawa te namba getøkuzu, yaq gè, gekha matev ndøfakhán, Mbumbukiam Zu ezoqam nqawa tekhatob? Matev kandambaqape nøme mba mó:fákhán. Løvøte ezoqam segé-khandi:z.

¹⁶ Ezoqa wit gipezotatun, yaq flawa ndigu, bugukhokhof gi:løvusumatun, Mbumbukiam mbo-etømemín. Yaq av nqægo, flawa ate ndi:gu, Mbumbukiam-gí. Neka ezoqa tae te-ogeakh, tae lu Mbumbukiam-qa zenda-te vøvè, yaq até táng-a, Mbumbukiam-qá. „Yaq matev até kopó. Izlael ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi ndøgoám. Yaq vaev até tigi zí-a, Mbumbukiam-gi vøgoát.”

¹⁷ Izlael ezoqam, andé oliv tae zenda-yak eqeieqei me:yá, neka zo bawan vini-ak, andé leg-ak oliv táe. Ta oliv tae eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam tang nøme møndø-møkuiám, yaq zo ande leg-ak oliv tae tang me ndøzøte:go, vøbunøzam. Yaq zo ndakin oliv tae eqeieqei namba, et eqeieqei zo-upøgimatún, ta lu-te ndøndo-fakhate.

¹⁸ Geté qo me:khambùváp, ta zapaya ndøgo, Mbumbukiam tae tang gimøkui, yaq qo vøbunøtaq. Gèmbo-mataváp. Matev, ambá av nqægo, qo lu qo-eqawát. Geté lu qo ndø-eqaqæwát.

¹⁹ Eisa, ezoqa kopo zo mokho-te peté-ein penømakhaya, av nqægo, “Mbumbukiam tae tang tene-møkuiám ndøgo, no batē-tøkua.”

²⁰ Ndøgo unimanqatín. Tae tang nøme ndøgo, ta zapaya ndøgo tene-møkuiám, ndigu unimanqatinteav qagoam. Geté qo sekemba ta zapaya ndøgo toqotegó ndøgo, qo ndoqo-unimanqatinat. Qo me:khambùváp, taqa yaq-te. Geté møe qógoát.

²¹ Zapa ndøgo, Mbumbukiam Zu ezoqam kopømba ande av tae tang ndægo gimøkuiám, ndigu unimanqatinteav qagoam, yaq ndego até qó-a, gékhofóqó, qo unimanqatinteav toqogoat.

²² Gèmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego tanákh. Geté ndego até føgákh. Ti-te ndigu, zita giwuowem, ndego føgákh. Geté qo-te, tanákh. Geté qo

aiyá qagó. Soqain ndøgo, teqa tanakh matev toqo-ivav, yaq ndego até qō-a, vónqaoqō, ta tae-te ndøgo.

²³ Zu ezoqam ndigu, tiqa unimanqatinteav matev Keliso-te ti-ivøvem, yaq Mbumbukiam ndigu nangó genøbunøsam tae-te, av bugukhokhof gi:goam. Ndego kopømbaqapé, nqawa tebunøsam.

²⁴ Zo bawan vini-ak, zo andé leg-ak oliv tae tang me zøtegoám. Geté ta leg-ak oliv tae-te ndøgo, zo qazogoam, Mbumbukiam zo gèndomøkús, tae egeiegei-te vøbunøsam. Geté Zu ezoqam, andé tae zenda-yak egeiegei me:yá. Yaq tae tang ndøgo, Mbumbukiam gemøkuiam, ndego ùnime-kopømbá, tiqa tae-te nango tebunøzam.

Mbumbukiam até Zu ezoqám-a, vøkhandi:z

²⁵ Nøfuap. Manqat ndøgo, no ndakin Izrael ezoqam-qa yaq-te tøte-ein, bugukhokhof khøuwa, khonoam-té qagoám. Geté no zo zøtezat-qa nøzøgó. Zapa ndøgo, soqain ndøgo, zo zøkeza kha matavap loloakh-us tøzøte-vewat, gete mokho ndapeav tøgoat. Unimanqatín. Izrael ezoqa nøme, Mbumbukiam zitá gini-wuowém. Geté matev av nqægo, sa tømboé-outøpít ndøgo, atema bawan vini-ak ate ndi:gu vøkhandi:z, ndigu Mbumbukiam gevevesam.

²⁶ Taqa zita-te, Izrael ezoqam ate ndi:gu gekhandi:z. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “Khandi etoam ezoqam,

Zayon taon-té gendó-fakhán,
yaq ndego Izrael ezoqam-qa qasi:vap matev Mbumbukiam-te
vøzø-khofoé, ndigu Zekop-gi zi.

²⁷ Yaq no ti namba, poev av qaté-unimanqatín nqægo:

No tiqa manqa-zapazapa nókhofoé.”

²⁸ Unimanqatín. Izrael ezoqam, Manqat Mbomambaqape gèsanqawém, yaq av nqægo, ndigu vø-Mbumbukiam-gi-qaqa-ezoqam-ez. Matev av nqægo gigonem, zo møndøzø-tøké, zo bawan vini-ak, yaq zo vozø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ez. Geté Mbumbukiam kuku zua mbogó, ndigu Izrael ezoqam-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam tigi atanakha-zapazapa-za, é-møndø-vevesám.

²⁹ Mbumbukiam ezoqa gevevesamín neka matev egeiegei vøzø-matanamín, ndego matavap enendatáv, taqa yaq-te.

³⁰ Zo bawan vini-ak, zo bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat, zònqagimám. Geté ndakin, Zu ezoqam teqa manqat ndapeav ndøgo, zo Mbumbukiam-qa tanakh matev zondapém.

³¹ Av zo Mbumbukiam-qa tanakh matev qazøte-ndapem, Zu ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndapeav qagoam, yaq vaev até ndigú-a, Mbumbukiam-qa tanakh matev, av tiníndapém.

³² Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqat gènqagimám. Yaq Mbumbukiam sègezø-iváv, ndigu vømø-manqa-zapazapa-gi-ndimbula-ezoqam-ez. Mbumbukiam tenegó ndøgo: Zapa ndøgo, ndego ezoqa ewaqape-te, tanakh gone-qa ndøgó.

Mbumbukiam-qa iz, bèto-eqawát

³³ Mbumbukiam kandambá tentév. Teqa matavap neka otevat igian-qapé. Ni ezoqa kopømba mbaín, teqa matavap-qa mokho tizindapem neka nakhoa vizíqeivím, ndego ndegeve.

³⁴ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “Gé, Evèzøza-qa matavap,

gekha ezoqām mé:-otev?
Neka gekha ezoqām
mbó-ovøyām?

³⁵ Neka gé, ezoqa Mbumbukiam gigiap møndombó-etoam,
yaq Mbumbukiam ndego yaq-fia bembōgo?"

³⁶ Av taoká. Zapa ndōgo, gigiap ate nqægo ndégo tekhakheinám, neka ndégo tegeawát neka te nonqo ndégo tōgō. Mbumbukiam-qa iz, miavmiav, bēto-egawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

12

Niqa kha, Mbumbukiam bizimbo-etōomém

¹ Nōfuap! Mbumbukiam tanakh kandambá ginigu. Yaq nakémbá. No nqazó-pouwe. Av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, sōvakha gigiap giløvusunmatun te-te, yaq zo zōkeza kha Mbumbukiam av tōmbøe-etōomém. Ndōgo zoqá etoam matév, te-te. Geté ndōgo khandín. Ambá av nqægo, nanimát. Zo Mbumbukiam-gí ezoqam zōgoát, ndego khanakhanakh bembōgo. Av tōzøte-gonem ndægo, yaq zo Mbumbukiam-qa iz eqeieqei zó-egatát.

² Zo manqei-qape ezoqam-qa matev mbōpáev, ndigu Mbumbukiam zøtezeav ndigu. Geté zo Mbumbukiam bè-enénd, neka zoqa matavap bezō-ndakinak. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev zōtézōtéz, gekha matév ndōgo, mbomambaqape, neka gekha matév ndōgo, Mbumbukiam ndōmbøe-khaneat, neka gekha matév ndōgo, eqeieqei-qape ndōgo, teqa bōi-te.

Gekha matév ndōgo, Mbumbukiam ni gini-etoam, tizi-matōnumat, ni eqeieqei bizi-matanám

³ Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, no nōmendim ezoqam ndóvė. Yaq nakémbá, no zo ezoqa ewaqape, nqazó-manqate: Zo zōkezan-qa yaq-te ndōmatáváp av nqægo, "No nōto-eganowát," zo eqazoateav tōgoat. Geté zo matavap eqeieqei bezōgō. Gekha matév ndōgo, tozo-matōnumat, zo av tōne-matanám, av Mbumbukiam unimanqatin matev gezōmbe-etoam.

⁴ Niqa kha-te, gigiap vinivinimbá nqani-bunøzap. Neka kha-qa gigiap, sasae vinivinimbá ndōmbogot.

⁵ Keliso-qa kha-te, matev até kopó. Ni Klisten ezoqam kopoáv. Geté Keliso-qa mokho-te, ni kha kopó. Neka ni andé kha gigiap vinivinimba zi:bunøzōmém.

⁶ Nqova Mbomambaqape-qa matev, Mbumbukiam ni teqa kuku matev mokho-te gini-etoam, vinivinimbá. Mbumbukiam ezoqa nōme, teqa manqat vevezam matev gembo-etoam, yaq ndego av teabete-matanám, av unimanqatin matev ndōmbøgo.

⁷ Neka ezoqa nōme tōkeam matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa yá bezō-tōkeám. Neka ezoqa nōme, nōmendim matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa yá bete-zōmesím.

⁸ Neka Mbumbukiam ezoqa nōme, zita tōpøzu matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa zita yá bezōtōpøzú. Neka Mbumbukiam ezoqa nōme, etoam matev gembo-etoam, yaq ndego khanakhanakh-us be-etoám. Neka Mbumbukiam ezoqa nōme, megeat matev gembo-etoam, ndego bazaføgakh be-asáz, ezoqa eqeieqei bezōmbō-mege. Neka Mbumbukiam ezoqa nōme

tanøtanakh matev gembo-etoam, ndego ezoqa nøme-te tanøtanakh matev khanakhanakh-us begó.

Kuku yà binigú, ezoqa nøme-te

⁹ Zoqa kuku matev ezoqa nøme-te, unimanqatin bezøgó. Ngusum-te sa bezømbo-khazú. Manqa-zapa matev zombó-sanqaupát. Geté matev eqeieqei, føgøføgakh zombó-geageapát.

¹⁰ Zoqa kuku matev yaqyaq-a, andé evenap-qá kuku matev me bezømbe:gó. Kuku kandambá. Neka izuizu gèvizáp.

¹¹ Sasae bazaføgakh ndø-asøzú. Ndøwauwi:zát. Nqova Mbomambaqape betu:-sasaeát, zo mokho-te, neka Evezøza-qá sasae zógoát.

¹² Zo Mbumbukiam-te ndozoto-taza, zo te-te khanakhanakh-us mo:tazá. Viniv matev tøzø-fakhanumat, zo føgøføgakh ndøwaniáp. Tatak bezøvín. Neka guligulim oskia ndøgó.

¹³ Mbumbukiam-gi ezoqa nøme, gigiap mbain ndigu, gèzøtøkeé, neka ezoqa nøme khoev gèzø-manqaté.

¹⁴ Zo ezoqa ndingæzoat, gèzø-guligulím. Av qane-guligulím: Mbumbukiam, ndigu matev eqeieqei bezø-matanám. Zo ndigu soqain-te ndø-áb.

¹⁵ Ezoqa khanakhanakh tigoat, yaq zo khanakhanakh ndøgó, ti namba. Neka ezoqa nøme ti-eivumit, yaq zo gè-eivám, ti namba.

¹⁶ Zo matavap kopo-té qayagé. Neka zøkeza kha ndø-eqáwát. Geté até ndigú-a, iz mbain ndigu, namba gè:tøkuát. Zo zøkeza kha matavap loloakh-us me:vèwé.

¹⁷ Ezoqa manqa-zapa tego zo-te, yaq soqain mbøe-qavøinám. Matev ndógo tozø-matønumát, ezoqa ewaqape eqeieqei ndivewe.

¹⁸ Nakhoa-qa gèvawé, av nqægo: Kopømba tøgoat, sambu matev-té qanø-yageáp, ezoqa ewaqape namba.

¹⁹ Nøfuap mbomømboma! Yaq-fia ndøtáwát, ezoqam-te. Geté Mbumbukiam-qá qaqa-qa zotó-kewagát. Yaq-fia ndégo tétá. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo: Evezøza ge-ein, "Ezoqam nó, ezoqam-qa manqa-zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqættáwát."

²⁰ Geté zo áv tøzøtøgoát, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein,

"Qoge qaqa ezoqam, ifi tømbovitit,

yaq lou soqombó-etoám,

neka ibøkha naq tømbo-paptet,

ibøkha voqombó-etoám.

Av toqotegoat ndægo,

yaq ndego mivi ndøndáp, teqa manqa-zapa zapaya."

²¹ Manqa-zapa qo betømbùqø. Geté matev eqeieqei qómatanám. Yaq ndógo, manqa-zapá voqoté-tømbuá.

13

Ni gaman mokho-té qabizugu

¹ Zo ate ndøzøte-go, gaman mokho-té qanugú. Zapa ndógo, gaman ambá av nqægo, ekeza mbá sege-fakhazín. Geté Mbumbukiam ndø-abamín. Yaq até ndigú-a, gaman ezoqam ndakin ngigu, Mbumbukiam ndø-abám.

² Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, gaman-qa manqat ndesanqawe, ndego Mbumbukiam-qá manqat ndosanqawé. Yaq gekha ezoqám ndego, matev av nde:matanam, ndego yaq-fia av tenéqeiv, av matev nde:matanam.

³ Gekha ezoqám ndigu, matev eqeieqei ndimatanam, ndigu kopómbá. Ndigu gaman kawakawa-za, mœ bezógó. Geté mœ sa ndígu tígoát, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam. Gê, qo mœ mbain gone-qa qógo, gaman kawakawa-za-te? Qanimáv. Qo matev eqeieqei ndømatanam. Yaq ndigu qo ezoqa eqeieqei mé:qæqabát.

⁴ Gaman ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Qoqá yage eqeieqei nonqó. Geté qo manqa-zapazapa toqogoat, yaq qo mœ qógoát, ti-te. Zapa ndógo, ndigu bazafógakh ndözógó. Viniv segeqá-etóomém. Ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, ezoqa viniv gizø-etoumatun, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam.

⁵ Yaq nakémbá, zo gaman-qa manqat o-mba mo:ndapé. Manqat o-mba tam-bá mo:ndapé ndógo, zo tiqa yaq-fia-qa yaq-te mœ tozombo-goat. Geté zo tiqa manqat o-mba tønendapé ndógo: Zapa ndógo, zo mözøte-zótéz, matev av nqægo eqeieqei.

⁶ Yaq nakémbá, zo gaman-te teks moni tozo-abumat, eqeieqei. Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, neka ta sasae-te ndógo, khøuwa iz vø-khoubumatun.

⁷ Zo gaman-te fia tözømbø-løfokat, yaq sègezø-etoám. Teks moni upøgim ezoqam, teks moni sègezø-etoám. Neka gaman, gekha moni nøme upøgim-qa ndigu, vözø-etoam. Ezoqa kandakanda, gèzøvizáp, neka tiqa iz, gè-eqawat.

Mbumbukiam-qa guguna manqat kandambaqape nqáne: Ni kuku binígu, ezoqa nøme-te

⁸ Zo ezoqam-te, gigiap o moni bezømbø-løfóké. Geté matev ndógo, zo izuizum oskia ndözømbø-løfokeap, kuku matév. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego Mbumbukiam-qa guguna manqat o-mba mo:ndapé.

⁹ Teqa guguna manqat, av qane-eín nqægo, “Qo nøkenøkem matev ndøngi:wát,” neka “Ezoqa pakhapakha ndøkhanéám,” neka “Gigiap ndø-aqònm,” neka “Ezoqam-qa gigiap me:qovétú.” Nqanek khafeap manqat vinivinimba neka gekha khafeap nøme ndógo, ta mokho-te nqáneq qanu:gu, “Ezoqa nøme-te, kuku av tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.”

¹⁰ Gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego manqa-zapa gématanamák te-te. Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego guguna manqat ate ndægo, ndembópæv.

Ni matev eqeieqei-té qabizi-yage Zapa ndógo, Keliso avønín gendóqaván

¹¹ Zo matev av tønè-matanám, av no qazømbø-manqatavun. Zapa ndógo, zo mözøte-zótéz, ndakin gekha khøuwa iz. Yaq nakémbá. Zo mözosúz, zo venanqei ndozo-sømbiapet. Khøuwa iz møndøndáp. Ni Yesu Keliso ande qazi-unimanqatinim, yaq khøuwa ndógo, ni Mbumbukiam uni te:khandi:n, andé qámbá qagoam. Geté ndakin, ta khøuwa ndógo, andé avønín.

¹² Lova gènavøemtét. Paveat avønín géfakhán. Yaq nakémbá, matev soqosoqa ndøgo, ezoqa bøvun-te gigoatun, yá bizi-ivøvém. Geté ni waev-qa nakhag gigiap zì-upøgim.

¹³ Ni paveat-té qabizi-yagé. Matev egeiegei-té. Ni lou loge neka ibøkha soqa izam si biniwág. Ni matev bizi-matánám, ande av gaqo ndi:gu, neka mambe bizi-òkhó. Ni bizinðfeé neka ova bizi-manqáté.

¹⁴ Matev av nqægo, vønqagim. Geté nigì Evezøza Yesu Keliso-qa matev, andé ndabua ndakinak me zóté-uzám. Zoqa kha-qa poev matev sa mbotáké. Manqa-zapa-te be-itúzá.

14

Klisten ezoqa nøme-qa unimanqatin matev bizi-gevèwát

¹ Ezoqa nøme ndigu Yesu ndi-unimanqatinat, tiqa unimanqatin matev, bazaføgakh andé mbaín. Geté zo ndigu vøkhatób, zoqa mokho-te. Neka ti namba ndøponqòmbáp, tiqa unimanqatin matev-qa yaq-te.

² Ezoqa nøme áv gini-unimanqatinát nqægo: Loge gigiap ate ndægo egeiegeí. Yaq kopømbá, tizilogat. Geté ezoqa nøme-qa unimanqatin matev, bazaføgakh mbaín. Yaq ndigu unimanqatinteáv av nqægo, kopømbá loge gigiap ate ndægo sa toqolog. Yaq ndigu avøe gigiap mba ndølogé.

³ Gekha ezoqám ndigu, loge gigiap ate ndægo sa ndiloge, ndigu ezoqa nøme, søvakha logemav ndigu, bevøðzó. Neka ndigu ezoqam, avøe mba ndiloge, ndigu ezoqa nøme, gigiap ate ndægo ndiloge, manqa-zapa-us betezæzá. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndigu møndø-khatób.

⁴ Ndigu ezoqam, lou ate ndægo ndiloge, neka ndigu ezoqam, avøe gigiap mba ndiloge, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Ambá ndøgo, qogí sasae ezoqám. Yaq qo gekha ezoqám, ezoqa nøme-gí sasae ezoqam toqo-gevezo? Ndigu bazaføgakh-us tiwanat o ti-o:az, tigi kawa yakhapus segé-gevezó. Geté, unimanqatún. Ndigu bazaføgakh-us ndøwaniapát. Zapa ndøgo, Evezøza gèzøgeageáp.

⁵ Ezoqa nøme áv gini-mataváp nqægo: Khøuwa nøme ndigu, kandakandá, geté khøuwa nøme ndigu, khokhó. Geté ezoqa nøme ndimatavap. Khøuwa ate ndi:gu kopó. Vinivinimba mbaín. Taqa yaq-te, gigiap-qape nqáne: Qo matev unime:gó, av ndoqote-unimanqatinat.

⁶ Ndego ezoqam, ndematavap av nqægo, khøuwa nøme ndigu, kandakandá, ndego nqanek matev Evezøza-qa ndøgoatún. Neka ndego ezoqam, loge gigiap ate ndægo sa ndeloge, ate ndegó-a, Evezøza-qa vøgoatun. Ndego lou-qa yaq-te, Mbumbukiam-te ike manqat ndømanqaté. Neka ndego ezoqam, loge gigiap nøme logemav ndøgo, até ndegó-a, matev Evezøza-qa ndøgoatún, neka Mbumbukiam-te ike manqat vømanqatatun.

⁷ Ni mokho-te, ezoqam mbaín, ndigu ekezan nonqo mba tiyagat o ekezan nonqo mba tipakhaéz.

⁸ Tiziyagat, ni Evezøza nonqo zíyagát. Neka tizi-pakhaen, ni Evezøza nonqo zípakhaén. Oskíá ndøgo, tiziyagat o tizi-pakhaen, ni Evezøza-gí.

⁹ Keliso ta zapaya ndøgo tenenaním, neka nqawa ta zapaya ndøgo tene-khandí:v, ndego løvøte neká khandi ezoqam, segezømbú-Evezøza-evtát.

¹⁰ Yaq nakémbá, gekha zapá, qogi Klisten qafuap ndoqo-gevezoat? O gekha zapá, qogi Klisten qafuap ndoqo-vøozoat? Ni até sizimú-wán, Mbumbukiam-qa megemege-te, manqat vizí-ovøemém.

¹¹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No khandi miav-ak Evezøza, áv qate-manqaté nqægo:

Ezoqa ewaqape, katuk ndòmøkuí no-te.

Nekā ezoqa ewaqape, áv giní-einím nqægo:

No Mbumbukiām.”

¹² Unimanqatín. Ni ezoqa ate nqazi:gu, manqat bízimø-ovøemém, Mbumbukiam-te, av qazi:yagam.

Ni aiyáv qabizigú. Soqain ndøgo, Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa-te tizi-itub

¹³ Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a, sekemba bizi-gevembám. Geté ni matavap nqáneq qazí-goném: Matev nøme zímatanamák, ndøgo nigi Klisten nøfuap ande nandi me tøkhaosumat, yaq ndigu manqa-zapa-te vø-itub.

¹⁴ No Evezøza Yesu mokho-te nqatu:gu, no møtenøtén, loge gigiap ate ndægo eqeieqei, Mbumbukiam-qa bøi-te, toqolog. Geté ezoqa nøme, te-unimanqatín, av nqægo, lou nøme soqain Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq te-te ndego, nqanek lou ndømøsoqá, ndego telog.

¹⁵ Qo gigiap nøme toqolog, yaq qoge Klisten qafu soqain tembo-ewag; matev av nqægo toqogo, yaq qo kuku matev-te yageáv. Gømbo-mataváp. Keliso até teqa ndegó-a, genanim. Soqain ndøgo, qoqa lou loge matev mokho-te, teqa unimanqatín matev Yesu-te toqombo-ngiu.

¹⁶ Yaq nakémbá, gø:feazoát. Soqain ndøgo, gigiap nøme ndøgo, zo ndøzøte-zøtezat eqeieqei, ezoqa nøme-te tø-gigiap-soqa.

¹⁷ Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge matev neka izam matev, gigiap-qapé mbá. Geté matev kandambaqape nqáneq: Matev eqeieqei-té nekā sambi matev-te neka khanakhanakh-us tiziyagat. Matev av nqægo, Nqova Mbomambaqape-té qando-fakhaté.

¹⁸ Gekha ezoqám ndego, av nqægo teyagat neka Keliso av nqægo vømbó-vizupát, teqa yaq-te, Mbumbukiam khanakhanákh neka ezoqa nøme teqa matev eqeieqei mé:vewát.

¹⁹ Yaq nakémbá, ni bazaføgakh nqáneq qazí-asazét: Ni sambi matev-té qaziyagát, ezoqa nøme namba, neka tiqa unimanqatín matev-te vizizø-tøkeát.

²⁰ Kopømba mbaín, lou loge matev zapaya, Mbumbukiam-qa sasae to-qongiu, ndego Klisten ezoqa nøme mokho-te ndego. Unimanqatín. Loge gigiap ate ndægo eqeieqei, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté lou toqolog, yaq ta matev ndøgo, ezoqa nøme tiqa Klisten matev-te tøkhaosam, ndøgo soqain.

²¹ Yaq nakémbá, qanimav nqáneq. Qo søvakha qólogeák o waen qó-izamáq o gekha matev nøme qómatanamák, ndøgo qoge qafu Klisten matev-te, ande nandi me tøkhaotav.

²² Qo ndoqo-unimanqatínat av nqægo, matev nøme eqeieqei neka matev nøme soqain, toqo-matønumat, yaq soqó-unimanqatín. Ndøgo qo qakhapús, yaq Mbumbukiam-a, yaq qo. Kopømba mbaín, ezoqa nøme namba toqote-ponqombupat. Gekha ezoqám ndego, matev av te:matønumat, av nde-unimanqatínat, ndego khanakhanakh mbá gæbetegó.

²³ Geté ezoqa gigiap telog, taqa yaq-te ndøgo, ndego ndo:nake, yaq ndøgo manqa-zapa-ús te-te. Zapa ndøgo, ndego unimanqatinteáv, av nqægo, ekeza matev egeieqel. Gekha matêv ndøgo, ni tizigoat, gete ni unimanqatinteav tçoat, ndøgo egeieqel, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

15

Ni Keliso-qa matev bizimbopæv

¹ Ni ezoqam, unimanqatin bazaføgakh-us nqanigu, ni ndigu ezoqam, unimanqatin khapelavøqase ndøzøgo, yà bizizø-tøkeé. Kopømba mbaín, nikeza kha mba tizimbo-matavupat.

² Geté ni ate nqazi:gu, ezoqa nøme yà bizizø-mataváp, neka matev ndøgo tizi-matønómát, tiqa unimanqatin matev-te tözø-tøkeat.

³ Até Kelisó-a, ndego ekeza kha-qa yaq-te matavopæteáv. Geté ezoqa Mbumbukiam-qa iz gingenøitat, ndego nqanek iz ngenøiwat matev, ekeza kha-té genøvé. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Mbumbukiam! Ezoqa qoqa iz gingenøitat, tiqa ngenøgim manqat, noqá kha-té qanøbói.”

⁴ Gekha manqát ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap, ni nonqo ndøpeawáp. Ni tábete-nømendím. Yaq ni bazaføgakh-us ziwaniapát, neka Mbumbukiam-qa Manqat, ni zita vóni-tøpazát, neka ni Mbumbukiam-te biziø-tana, av nqægo, matev ndøfakhán, av manqat ginimbi-ein ndægo.

⁵ Bazaføgakh neka zita tøpøzu matev ndøgo, ni tøni-tøkeat, bazaføgakh-us tizi-waniapat, Mbumbukiam-té qando-okhó. No áv qate-guligulím nqægo: Ndego zo ate ndøzøte:go, matavap kopo zó-etoám, zo Keliso Yesu ndozombo-pæv.

⁶ Yaq zo nqova kopo-te, Mbumbukiam-qa iz søzøtumú-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Eve.

Keliso Zu ezoqam neka bawan vini-ak, tøke-qa sùgumu-geavún

⁷ Zo yaqyaq-a, áv tønè-khatimbáp, av Keliso zo ge:khatib, Mbumbukiam-qa iz betè-eqawat.

⁸ No nqazø-manqate: Keliso Zu ezoqam tøke-qa ndøgeavún. Gí:nømánd, av nqægo, Mbumbukiam ndego unimanqatin ezoqám. Manqa mbusa ndøgo, ndego Zu ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za gezøve, gématanám.

⁹ Geté Keliso ate bawan vini-ák-a, tøke-qa sùgumu-geavún. Yaq até ndigú-a, Mbumbukiam-qa iz, tiabiti-eqawát, teqa tanakh matev zapaya. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo,

“No bawan vini-ak mokho-te,
qoqa iz nø-eqatát
neka ouv vøtaqá-qaqaemát.”

¹⁰ Neka manqat nøme, áv qane-eín nqægo,
“Zo khanakhanakh, sùgumugú,
zo bawan vini-ak,
Mbumbukiam-gi ezoqam namba,
ndigu Zu bawan-ak.”

¹¹ Até nangó, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo,
“Zo bawan vini-ak ate ndøzøte:go, Evezøza-qa iz ndø-eqawát.
Bawabawan ezoqam ate ndigu, manqei-qape-te ngiyageap, yà bem-
bokhóm.”

¹²Neka até nangó, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, av gene-eín nqægo,

“Zesi-ge zeo ndófakhán. Yaq ndego até bawan vini-ák-a, gezømbó-kawaevtát. Yaq ndigu te-te ndégo tinótabát.”

¹³Yaq nakémbá, no av gate-guligulím nqægo: Mbumbukiam, te-te ndego, ni nqazio-tana, matev mbomømboma tini-matanam, av manqa mbusa ge-ve, ndego zo khanakhanakh neka sambí gezó-tøtvøyám, zo ndozo-unimanqatinat. Yaq zoqa vintøzat matev Mbumbukiam-te, Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh mokho-te, tåbezømbe-khouwév.

Pol khanakhanakh, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nde:zømesim

¹⁴Nøfuap! No nøkezan av gate-unimanqatinát nqægo: Zo matev egeieqei mõzogoatún, ezoqa nøme-te. Neka zo zøtezat kandambá qazondapem. Neka zo kopømbá. Yaqyaq-a søzøté-nømendimát.

¹⁵Geté manqat nøme, qæpeaumavun, andé nøzø-ponqomavún. Zapa ndøgo, no zo manqa matev eim-qa nøzøgoám. No Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, genø-etoam, ndøgo tene-veatán:

¹⁶No Keliso Yesu-ge sasae ezoqam, bawan vini-ák mokho-té qatú:goát. No ndigu Manqat Mbomambaqape nqate-zømesim, no andé Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-qa sasae me nøtegó. Yaq no ndigu bawan vini-ák, ande etoam matev me, Mbumbukiam nombó-etoám. Yaq Nqova Mbomambaqape ti mokho-te tesasaetat, ndigu tiabiti-Mbumbukiam-gi-nakheis-éz, yaq ndego khanakhanakh-us betékhatib.

¹⁷No Mbumbukiam-qa sasae ate nqægo nqæqeivi, Keliso Yesu mokho-te qæmatønumam, yaq no khanakhanákh neka andé khambuváp, taqa yaq-te.

¹⁸No noqa sasae-qa yaq-te, sa ndøgo tøte-manqaté, Keliso no mokho-te gesasaetam, yaq bawan vini-ák Mbumbukiam-qa manqat o-mba vømbøé-ndapat. No manqat qazømbe-manqatam neka sasae vøegoam,

¹⁹Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape mokho-te, umingiap matev vinivinimba ndømatønumám. No Zelusalem taon-te qængaz, atema Ililikum manqei-te vøenav, no Keliso-qa Manqat Mbomambaqape søtumu-zømesimát, ezoqam-te.

²⁰No ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesim-qa, oskia ndøgo tægoám, gekha manqei-té ndøgo, ndigu Keliso-qa yaq-te yogeav qagoam. Zapa ndøgo, no poeveáv, sasae sa tæmanaz, ezoqa nøme gengaz, kopømba ande av lou toqoløvua, ma ezoqa nøme uk gi-asøzem.

²¹Geté no matev av gategoatún nqægo, av Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa yaq-te nqæpeawap,

“Ezoqam ndigu tí-ometám,
tí-te ezoqa teqa manqat zømesipøteav qagoam.

Ndigu ezoqam, bugukhokhof yogeav qagoam,
mokho ndøndapém.”

Pol Lom ezoqam zømete-qa gegoam

²²Sasae ndøgo, no nqanek manqei vinivinimba-te qægoam, no gègeanotám. Yaq no khøwa kopoáv, qæpøgeapam, ambá notøndo-navín, zo-te.

²³Unimanqatín. No viav kopoáv, zo-te okho-qa qægoam. Geté ndakin nqanek, manqei nøme mbaín, ezoqa Keliso-qa manqat yogeav ndøgo.

²⁴ Yaq no Spein manqei-te, okho-qa nogó. Geté no tototaná ndógo: Nakhoa livin-qase nqóugu, no zo bātókhæ-zómét, ni khanakhanakh-us bizíqonav. Yaq zo tozonò-tòkem, vozó-khofotònem, yaq no até khæ nónáv, Spein manqei-te.

²⁵ Geté no bugukhokhof Zelusalem taon-té qabatókhænáv, Mbumbukiam-gi ezoqam vøemózo-tòkè.

²⁶ Zapa ndógo, ndigu Klisten bawan ezoqam, Masedonia neka Akaya plovins-te ndiyage, matavap áv giniveém nqágo: Gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-gi ezoqam mokho-te, ndógo Zelusalem taon-te, gezótóké.

²⁷ Ndigu yakhapus mokho-mbá sege-matøvemém. Geté unimanqatín. Matev av nqágo eqeieqei. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, bawan vini-ak-te, Zu ezoqam ndø-ndapavún. Yaq nakémbá, ndigu bawan vini-ak, andé gezømbø-løfoké, Zu ezoqam-te. Yaq bawan vini-ak, Zu ezoqam, gigiap-qa yaq-te bèzøtóké.

²⁸ No nqanek sasae tømønø-navøem, Zelusalem taon-te ndógo, moni tæzømbu-etoam, yaq no Spein manqei-té qatónáv, yaq livin-qase nqóugu, zo vøemózo-mét.

²⁹ No møtenøtén, no zo-te tøtøndonav, yaq Keliso-qa matev mbomømboma nóndapáv. Yaq ta matev mbomømboma, zoqa mbøni-te tåbete-tøtvøyám.

³⁰ Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, neka kuku matev-te ndógo, Nqova Mbomambaqape ni ndini-etoam, no nqazø-pouwe: Zo bazaføgakh ndø-asózú. Gèndo-guligulím, Mbumbukiam-te, noqa yaq-te.

³¹ Av qane-guligulím: Mbumbukiam no tèabenømbe-khakhazám, ti-te ndigu, unimanqatínteav ndigu, Zudia manqei-te ndógo. Neka tøke matev ndógo, no Zelusalem taon-te tændapav, ndigu Mbumbukiam-gi ezoqam, khanakhanakh-us tåbiti-ndapém.

³² Yaq Mbumbukiam poev tømbogoat, no sætøndónáv, khanakhanakh-ús, zo namba pusa vøemótá.

³³ Mbumbukiam, ndego ezoqa sambí ndezø-etoam, ndøgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

16

Pol-qa khaiya mboma manqat, ezoqa vinivinimba-te

¹ No ngunuk, nigu Klisten nøfu Fibi, tuqa matev eqeieqei-qape nøtevevé. Ngunuk, Klisten bawan ezoqam mokho-te, Senklia taon-te ndógo, dikon ezoqám.

² Evezøza-qa iz-te, vøkhatowém. Ezoqam av nguigu, ni matev eqeieqei bizizø-matanám, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Neka gekha gigiáp ndógo, ndugu mbain tøgoat, zombó-tøkeém. Zapa ndógo, ngunuk ekezan, ezoqa kandambá guzø-tøkeam, neka até nó-a, vønø-tøkeam.

³ Plisila, zivis namba, Akuila, ndigu no namba qati-sasaetam, Keliso Yesu-qa sasae qeigoam, khaiya mboma manqat zozø-eín.

⁴ Nandiv ezoqa menas, ekeza kha ndønqonqotøvém, no zapaya. No ike kandambá ti-te. Geté no mbá mbá. Até bawan vini-ak-qa Klisten bawabawan ate ndi-gú-a, ike kandambá ti-te.

⁵ Até ndigú-a, tiqa khoev-te giguligulimatun, khaiya mboma manqat vøzø-eín.

Neka até nogé nõfu mbomambaqapé-a, Epenetus, khaiya mboma manqat vombõ-einim. Esia manqei-te ndõgo, bugukhokhof ezoqam nándev, Keliso gembopaev.

⁶ Neka até Meli-a, ndugu zoqa sasae kandambaqape gugu, khaiya mboma manqat vombõ-einim.

⁷ Neka Andlonikus neka ndugu Zunia, ndigu nõgi ezoqam, no namba ndimbula mokho-te qatigoam, khaiya mboma manqat vözõ-ein. Kelisogi u-anim mokho-te, nginik iz-akhayapak ezoqám. No Keliso unimanqatinteav qagoam, nginik é-mõndõ-unimanqatinim.

⁸ Neka até Ampliatús-a, khaiya mboma manqat vombõ-einim. No kuku kandambá te-te, Evezõza mokho-te.

⁹ Neka até Ubanés-a, ndego Keliso mokho-te, sasae kopo qeigoatun, khaiya mboma manqat vombõ-einim.

Neka até nogé nõfu mbomambaqapé-a, Stakis, khaiya mboma manqat vombõ-einim.

¹⁰ Neka até Apelés-a, khaiya mboma manqat vombõ-einim. Keliso zapaya, ngenõgim matev gendap, ngenek bazafõgakh-mbá geyám, teqa unimanqatin-te.

Neka até Alistobulus-zá-ya, khaiya mboma manqat vözõ-ein.

¹¹ Neka até Elodiõn-a, khaiya mboma manqat vombõ-einim, ndego noge ezoqam.

Neka até Nasisis-zá-ya, ndigu Keliso ndi-unimanqatinat, khaiya mboma manqat vözõ-ein.

¹² Neka até ndigú-a, Tlifena neka Tlifosa, khaiya mboma manqat vözõ-ein, ndigu sakheis, Evezõza-qa sasae kandambaqape gigoam.

Neka até Pesis-a, khaiya mboma manqat vombõ-einim. Até ndugú-a, Evezõza-qa sasae kandambá gugoat. Nõ kuku kandambá tu-te.

¹³ Neka até Lufús-a, khaiya mboma manqat vombõ-einim. Ndego Evezõza ùni mbõepavét.

Neka até tegú evó-a, khaiya mboma manqat vombõ-einim. Ndugu até nõ-a, evo nõgoám.

¹⁴ Neka até ndigú-a, Asinklitus neka Flegon neka Hemes neka Patlobas neka Hemas neka ndigu Klisten zifuap nõme, ti namba ndi-yage, khaiya mboma manqat vözõ-ein.

¹⁵ Neka até ndigú-a, Filologus neka Zulia neka Neleus neka tegu sævõmiu neka Olimpas neka Mbumbukiam-gi ezoqa ate ndi:gu, ti namba ndi-yage, khaiya mboma manqat vözõ-ein.

¹⁶ Zo tozo-mõvabat, zenda kaka võ-itiamát, neka võngenõndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bõi-te eqeieqei ndægo.

Keliso-gi bawan vinivinimba, khaiya mboma manqat ndõkhofotaváv, zo-te.

Pol-qa vaev guguna manqat

¹⁷ Nõfuap! No nõqazõ-pouwe. Zo gò:feazoát. Ezoqa nõme, zo manqat vini me:zõmesimit, ambá ndõgo, av bugukhokhof qazõte-ewagam. Yaq ta mokho-te ndõgo, ndigu ezoqam-qa unimanqatin matev géngi:nám neka Klisten bawan ezoqam võ-qaqagím. Ezoqam av ngi:gu, zo mõe zozõnayát.

¹⁸ Ezoqam av ngi:gu, ambá ndõgo, nigi Evezõza Keliso-qa sasae ndõgõt. Geté ndigu ekeza kha-qa poev mba mbopáev. Tiqa manqat mbomõmboma neka manqa enaq giam mokho-te, ndigu ezoqa gètubám, ndigu zõtezateav ndigu, nõmendim av nõqægo soqalín.

¹⁹ No khanakanakh kandambá, zoqa yaq-te. Zapa ndógo, ezoqa ewaqape, áv giniyogém nqágo: Zo Mbumbukiam-qa Manqat o-mba zoton-dapém. Geté no zo matavap loloakh-qa nözógó. Yaq zo kopømbaqapé, matev egeiegei zómatønumát. Geté manqa-zapazapa, zo kha mbokhanözám.

²⁰ Mbumbukiam, ndego sambí ndini-etoam, avønín, Saitan géngiú, neka zoqa zenda tokhotapak mokho-te vóuvē.

Nígi Evezøza Yesu-qa kuku matev ndógoát, zo namba.

²¹ Timoti, no sasae kopo namba qategoatun neka Lusius neka Zeisen neka Sosipata, nígi ezoqam, ndigu khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te.

²² No Tetiés. Nqanek pepa no nopeawám, av Pol manqat genøbbe-manqatat. Khaiya mbomá, zo-te, Evezøza-qa iz-te.

²³ Até Gaiús-a, no teqa khoev-te nqæyage neka Klisten bawan ezoqam, teqa khoev-te gipindumatun, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te.

Até Elastús-a, ndego taon moni keoge ezoqam, neka Kuotas, ndego nígi nøfu, khaiya mboma manqat ngíkhōfōtāvāv, zo-te.*

Ike manqat, Mbumbukiam-te

²⁵ Mbumbukiam-qa iz, bízi-eqawát. Manqat Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te, no ezoqa nqate-zømesim, ndøgo áv qane-eín nqágo: Mbumbukiam kopømbaqapé. Ndego gezótøké. Yaq zo unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us zówaniapát. Bugukhokhof qagoam, nqanek Manqat Mbomambaqape, gèkhonawám. Nupøkhan-mba-qapé.

²⁶ Geté ndakin, av Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:peaomem, neka ndego Mbumbukiam miav-ak ekezan ge-ein, tøfakhan, ta manqat ndøgo, khonoam-te qagoam, mändoveá. Yaq bawabawan ate ndi:gu, nqanek manqat gè-ewagét. Yaq ndigu tiabiti-unimanqatiním, neka o-mba betøndapem.

²⁷ Mbumbukiam, ndego yakhapus-mba matavap loloakh-us ndego, teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát, Yesu Keliso mokho-te.

Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

16:19 16:19 Lom 1:8; 1 Ko 14:20   **16:20 16:20** Gen 3:15   **16:21 16:21** Kel 16:1-2; 19:22; 20:4   **16:23**

16:23 Kel 19:22; 1 Ko 1:14   * **16:23 16:23** Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme áv gini-mønbøzém nqágo: ²⁴ *Nígi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndógoát zo namba, ate ndözøtego. Amén. Nqanek manqat unimanqatin.*   **16:25 16:25** Ef 1:9; 3:5, 9; Kol 1:26; Lom 1:5

1 Kolin

Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol Efesus taon-té gegoám, nqanek pepa, Klisten bawan ezoqam-te ge-peawam, ndigu Kolin taon-te giyagam. Kolin taon ndøgo, kandambaqapé. Glik manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Glik manqei-qa iz, Akaya mbo-akhaemám. Klisten ezoqam ndigu, Kolin taon-te gisøkhoam, nøme ndigu, Glik ezoqám, neka nøme ndigu, Zu ezoqám. Ezoqa gisøkhoam ndøgo, kandambá, gigiap kopoav ezoqám neka tiqa zøtezat andé kandambá.

Bugukhokhof khøuwa, Pol møndøgoám, Kolin taon-te ndøgo, neka ndigu ezoqam, ndakin mba gi-Klisten-ez, vøe-zømesimam. Ngini Yesu, oskia ndø-unimanqatintám, neka guligulim-te vø-møvøbumam. Geté tiqa Klisten bawan, sège-qaqæm. Neka ndigu matev soqain-té giyagám, kha-qa poev matev vømbøpavam-a, manqa-zapazapa viniviniimba vømatønnumam. Pol møndø-ewág, taqa yaq-te, yaq ndigu nqanek pepa mokho-te, unimanqatin matev neka Klisten matev eqeieqei-qa yaq-te vøzø-peawam-a, tiqa matev-qa yaq-te, vøzø-ponqom.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No Mbumbukiam ndøveatán, nqanek sasae nqægo. Ndøgo teqá poév. Nqanek pepa, nigi Klisten nøfu Sostenés namba niti-peaomít.

² Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te ge-khaz, vozø-tegi-ezoqam-ez. Nqanek pepa até ti-té ndigú-a, vøe-peawám, ezoqa ewaqape-te, manqei-manqei até nqægo, nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz ndi-vevam, ndiguligulim. Ndego tigí Evezøzá neka nigí Evezøzá.

³ Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev ndøgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolin ezoqam-qa yaq-te

⁴ No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombo-manqaté, zoqa yaq-te, neka teqa kuku matev-qa yaq-te, ndego zo Keliso Yesu mokho-te gezø-etoam.

⁵ Te mokho-te, zo andé gigiap kopoav ezoqám. Mbumbukiam zo nømendim manqat neka zøtezat kandambá gezø-etoam.

⁶ Zapa ndøgo, manqat ndøgo, no Keliso-qa yaq-te qate-zømesimam, møndømø-qóm, zo mokho-te.

⁷ Yaq ndøgo, zo nigi Evezøza Yesu Keliso ndøzømbøe-esap, tendoveao, tendoqavan, zo matev nøme løvumáv, ndøgo Nqova Mbomambaqape, ni Klisten ezoqam ngini-etoam.

⁸ Yesu Keliso zo føgøføgakh zøgeatát. Yaq zo unimanqatin matev-te, føgøføgakh zówaniapát, atema vaev khøuwa-te. Yaq zo nigi Evezøza Yesu Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndego tendoqavan, manqa-zapazapa mbáin, sozógoat.

⁹ Mbumbukiam, ndego zo gezø-akha, tege Yo Yesu Keliso namba tøzøte-yagat, nigi Evezøza, ndego unimanqatin ezoqám. Ndego zo gezø-geatát, atema vaev-te.

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

¹⁰ Nofuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, no nqazø-pouwe: Zoqa Klisten bawan mokho-te nandav, zo manqa ndø-itumbám neka qatoat matev bezømbù:gú. Geté zo nqova kopo-té qawani, neka kha-mba, matev kopo zombó-ovét.

¹¹ Nofuap! No nqanek manqat nqazømbe-manqate, zapa ndógo: Nigu Klisten nofu Kloe, tugi ezoqa nøme, no áv gini-nømøndém nqægo: Zo mokho-te nandav, qatoat neka ponqombap matev zømbu:gú.

¹² No nqánek qate-manqaté: Zo mokho-te, ezoqa nøme, áv gini-manqaté nqægo, “No Pol nombopáev,” neka nøme ndimanqate, “No Apolos nombopáev,” neka nøme ndimanqate, “No Pita nombopáev,” neka nøme ndimanqate, “No Keliso nombopáev.”

¹³ Av khané:go? Gê, Keliso géqaqanim? Neka gê, no Pol, zoqa yaq-te no notónanim, tae mutui-te? Neka gê, zo ibøkha iz qazondapem, noqá iz-té qazonø-ndapem? Av taoká.

¹⁴ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, zo mokho-te, no ibøkha iz, ti-mba nginik qazø-etoám, Klispus neka Gaius. Geté ezoqa nøme, ibøkha iz etopøtéav.

¹⁵ Soqain ndógo, ezoqa timanqatat, av nqægo, “No ibøkha iz, Pol-qá iz-té qatøndáp.”

¹⁶ O! Unimanqatin. No até Stefanas neka tegi ezoqám-a, ibøkha iz vøezø-etoam. Geté ezoqa nøme, no matavapøtéav, av nqægo, ibøkha iz møezø-etoám.

¹⁷ Keliso no ambá av nqægo, ezoqa ibøkha iz etoam-qa ndokhofotán. Geté ndego no Manqat Mbomambaqape zømesim-qa ndokhofotán. No ezoqa ambá av nqægo, manqei-qape-qá matavap loloákh qate-zømesim. Soqain ndógo, Keliso-qa tae mutui manqat, tømø-khokho-manqat.

Mbumbukiam ekeza bazaføgakh neka matavap loloakh, Keliso mokho-té gendo-vevezám

¹⁸ Unimanqatin. Ti-te ndigu, tisoqøez, ta manqat ndógo, Yesu tae mutui-te gananim, mokho mbaín. Geté ni-te, ni Mbumbukiam ngekhandi:ntet, nqanek manqat, bazaføgakh-ús. Ndógo Mbumbukiam-qá bazaføgákh.

¹⁹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh nøzøngiú.

No tiqa zøtezat nósanqáo.”

²⁰ Mbumbukiam-qa manqat av qæ-ein ndægo, yaq gê, manqei-qape ezoqam matavap loloakh-us neka zøtezat ezoqam neka manqa manqate ezoqam-qa yaq-te, áv khané:go? Ndógo khokhó. Mbumbukiam manqei-qape-qa matavap loloakh, khokho matavap me:vewé.

²¹ Mbumbukiam ekeza matavap loloakh-te, matavap áv genevé nqægo: Manqei-qape ezoqam, kopømba mbaín, ekeza matavap loloakh-te, Mbumbukiam ti-zøtez. Yaq teqa poev nqánek qagó: Ezoqa ndígu tékhandi:z, ndigu nqanek manqat ndi-unimanqatinat, ndógo ezoqa nøme khokho manqat ndi:vewe.

²² Zu ezoqam, ndigu umingiap matev qeivi-qa mba ndógó, neka Glik ezoqam, matavap loloakh tonqogim-qa mbá ndígu.

²³ Geté ni ezoqa Keliso-qá yaq-te mbá qati-zømesim, ndego tae mutui-te gitøkewem. Nqanek manqat, Zu ezoqam, qaqa zøløozú. Neka bawan vini-ak, nqanek manqat, mokho mbain me:vewé.

²⁴ Geté ni Mbumbukiam ginindu-akha, nøme Zu ezoqam neka nøme bawan vini-ak, ni Keliso-te, Mbumbukiam-qá bazaføgakh neka matavap loloakh ziqeivi.

²⁵ Mbumbukiam-qa matavap, ndøgo ezoqa nøme matavap livilivis ndi:vewe, ta matavap loloakh ndøgo, manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh, ùnime:løvuám. Neka teqa matev matanam, ndøgo ezoqa nøme bazapos ndi:vewe, taqa bazaføgakh, manqei-qape ezoqam-qa matev matanam, ùnime:løvuám.

²⁶ Nøfuap! Zo gëmbo-mataváp. Zo mokho-te nandav, Mbumbukiam gezø-akha, zo ezoqa khapímhá, manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, matavap loloakh ndøzøgo o iz kandakanda ndøzøgo o zogi zøvøndipakha iz kandakanda qazøgoam.

²⁷ Geté Mbumbukiam ndígu tevevesám, ndigu manqei-qape-te, matavap livilivis neka iz mbain ndi:zæza. Ndego tene-matanám ndøgo: Matavap loloakh-us ezoqam neka iz-akhayapak, mivi mé:ndapém.

²⁸ Mbumbukiam ndígu tevevesám, ndigu iz mbain ndigu, neka ndigu, ezoqa nøme ndisanqaza. Ndego nqanek matev, manqei-qape-qa matev kandakanda ngi:wat-qa ndøgó.

²⁹ Ndego tenegó ndøgo: Ezoqa kopo, gé:khambuvimák, Mbumbukiam-qa bugug-te.

³⁰ Mbumbukiam ndømatanam, zo ndakin Keliso Yesu namba, ndøzøte-yage. Ndego ekeza matavap loloakh, Keliso mokho-té genøni-vevezám. Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, te mokho-te ndégo tizi-ndaføyamba-én, neka vizimø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-en neka Mbumbukiam ni te mokho-te vønqovotan, ni manqa-zapa mokho-te qazu:goam.

³¹ Matev av tønefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat ndæpeawap, "Gekha ezoqám ndego, khambuvap-qa tegoat, ndego taqa yaq-te teabete-khambuváp ndøgo, Èvezøza gematanam."

2

Pol Yesu-qa manqat, ande av kenë-manqatam, Kolin taon-te gegoam

¹ Nøfuap! No zo-te qæmat, Mbumbukiam-qa Manqat qate-zømesimam, ndøgo khonoam-te qagoam, no ambá av nqægo, manqat kandakanda neka nøtenat kandambaqapè qazømbe-manqatám.

² Geté no matavap av qategø nqægo: No zo mokho-te, manqat nøme nømanqateák. Geté Yesu Keliso-qá yaq-te mbá qaté-manqatát, ndego tae mutui-te gitøkewem.

³ No zo mokho-te qatu:goam, no kha bazaføgakh mbain. No møe nøgoám neka kha wageap-ús.

⁴ Neka manqat ndøgo, zo qate-zømesimam, no ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá matavap loloakh qate-zømesimám. Geté zo Mbumbukiam-ge Nqova-qá bazaføgákh qate-zømesimám.

⁵ Soqain ndøgo, zoqa unimanqatin matev, ezoqam-qa matavap loloakh-te to:tawet. Geté Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té qabeto:-tawé.

Matavap loloakh, Nqova Mbomambaqape-te ndøndo-okho

⁶ Geté, unimanqatín. Manqat ndøgo, ni nqeimanqate, matavap loloakh-ús. Ndigu ezoqam, Klisten matev-te gifisam, kopømbaqapé, mokho tindapem. Geté nqanek matavap loloakh, ambá ndøgo, manqei-qape ezoqam-qá matavap loloákh, o kawakawa-za-qá matavap loloákh, ndigu manqei-qape ndo:kawaezat, tiqa bazaføgakh sa tømø-navøem.

⁷ Geté matavap loloakh, ni ezoqa nqati-zømesim, ndøgo Mbumbukiam-qá matavap loloákh. Teqa matavap loloakh nqáneq: Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam é-møndo:pøóá, av nqægo: Matev ndømatanám, av ndakin ge:matanam, neka yage qanimav-qape vøní-etoám. Ibugkhokhof, nqanek matavap, Mbumbukiam geve, khonoam-té qagoám.

⁸ Nginik manqei-qape kawakawa-za, ezoqa kopo, Mbumbukiam-qa matavap loloakh otevatéav. Ndigu amba ti:zøtezin, ndigu nigi Evezøza iz eqawat-qape, tae mutui-te ambá gétøkewemák.

⁹ Geté matev av qanefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, “Matev ndøgo, ezoqa bugkhokhof
tiqa bøi-te qeiviav qagoam
neka tiqa gea-te yogeav vøgoam
neka tiqa wema-te matavapøteav vøgoam,
Mbumbukiam, tiqa ndígu tene-mendewám,
ndigu kuku ndøzøgo te-te.”

¹⁰ Geté ta matavap ndøgo, bugkhokhof qakhonawam, ni Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, møndøni-veáz. Ndego Nqova kopømbaqapé, nqanek matev tinømand. Zapa ndøgo, ndego matev ate ndægo gèqeiví, até Mbumbukiam-qa matavap igian-qapé-a, ndèqeiví.

¹¹ Gè, gekha ezoqám mé:-otevat, ezoqam-qa matavap? Sa ndégo tene-otevat, tege nqova, te mokho-te ndu-gu. Yaq matev até kopó: Ezoqa mè:-otevák, Mbumbukiam-qa matavap. Mbumbukiam-ge Nqova yakhapús sege:-otevát.

¹² Ni ambá av nqægo, manqei-qape-gè nqova zindafém. Geté ni Nqova ndégo tizindafém, Mbumbukiam-te gendowav. Ndego ni ekeza Nqova, tinimbi-etoám ndøgo: Ni Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, yaq-mba gini-etoam, zí:nøtén.

¹³ Manqat ndøgo, ni ezoqa nqati-zømesim, ambá av nqægo, av manqei-qape ezoqam, ekeza matavap loloakh-te ndi:nømendim. Geté ni ndøgo tøti-manqaté, av Nqova Mbomambaqape ndi:nømendim. Ni ezoqa Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat nqeizø-ovøyam, ndøgo Nqova Mbomambaqape ndi:nømendim, ni Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té qeitø-manqaté.

¹⁴ Gekha ezoqám ndego, Nqova Mbomambaqape mbain ndego, ndego manqa mokho géndapák, ndøgo Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho. Te-te ndego, ta manqat, mokho mbain. Zapa ndøgo, qo Mbumbukiam-ge Nqova mbain tøgoat, qo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa Manqat-qa mokho toqondap.

¹⁵ Geté gekha ezoqám ndego, Nqova Mbomambaqape ndembøigu, ndego Mbumbukiam-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, mokho ndøndáp. Geté ezoqa nøme, ndigu Nqova Mbomambaqape mbain ndigu, ndigu kopømba mbain, teqa yaq-te mokho tindapem.

¹⁶ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Gè, gekha ezoqám mé:-otev,
Mbumbukiam-qa matavap?
Neka gè, ezoqa tígu,

Mbumbukiam timbo-ovøemem?"

Av taoká. Ezoqa mbaín. Geté ni Keliso-qá matavap nimbu:gu. Yaq ni kopømbaqapé, mokho tizindapem.

3

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

¹ Nófuap! No zo-te qægoam, no kopømba mbaín, manqat vøté-zømesim, av ndigu nqate-zømesim, ndigu Nqova Mbomambaqape ndezømbu:gu. Geté no manqat áv qazømbe-manqatám, av ndigu nqazømbe-manqate, ndigu manqei-qape-qa matev zua ndimbopaev. Zapa ndøgo, zo Keliso-qa matev-te, andé nakhei nqonqon me zøtegoám.

² No zo andé tete nøzømbe-etoumám, ambá ndøgo, lou føgøføgákh. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba mbaín, manqa mokho vøzømbøé-ndapem, av ndigu ndi:ndape, ndigu Mbumbukiam-qa matev-te e-ma go: fisam. Até ndakín-a, zo zuá, kopømba mbaín, mokho tozombo-ndapem.

³ Zapa ndøgo, zo zøkeza khatae-qa poev, zua zombopavét. Ge zò, ndozo-matavap? Zo-te nandav, ova matev neka ponqombap matev nandøzøgo, ndøgo khatae-qá poév? Unimanqatín. Zo manqei-qape-qa matev-te, zua zoyagé.

⁴ Zapa ndøgo, ezoqa nøme nandi-manqate, "No Pol nombopaæv," neka nøme nandi-manqate, "No Apolos nombopaæv." Matev av nqægo tozogoat, yaq zo manqei-qape ezoqam-qá matavap zua zombopáev.

⁵ Gè, Apolos, ndego gekha ezoqám? Neka no, Pol, gekha ezoqám? Ni Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, ni mokho-te zo Mbumbukiam vozø-unimanqatinim. Mbumbukiam no sasae vini nø-etoám, neka Apolos sasae vini vømbø-etoam.

⁶ No zo mokho-te, andé ogekham sasae me nøtegoám, neka Apolos, ta avøe gigiap ndøgo, ande ibøkha me vømbøe-etoumam. Geté zoqa unimanqatin, Mbumbukiam ndø-uminøvemát.

⁷ Ezoqa ndego avøe vø-ogeakh-a, ndego ibøkha vømbø-etoumam, ndøgo gigiap-qapé mbá. Geté gigiap-qape sate ndégo, Mbumbukiam, ndego avøe nde-uminøvem.

⁸ Ogekham ezoqam neka ibøkha etoam ezoqam, nginik kopó. Nginik Mbumbukiam-qá sasae mba ndøgó. Yaq nginik ezoqam, yaq-fia av timi-upøgím, av ekeza sasae gi:goam.

⁹ Ni ezoqa menas, ni kopømbá seitumu-sasaeát, Mbumbukiam-qa sasae-te. Zo andé Mbumbukiam-qá kháe neka andé Mbumbukiam-qá khoév.

¹⁰ Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te, ndego genø-etoam, no andé nøte-khoev-puanam-ezoqam-matavap-loloakh-us-én. No uk nø-asáz. Yaq ezoqa nøme, khoev mo:wevét, ta uk-te ndøgo, qæ-asaz. Geté, gekha ezoqám ndego, khoev ndewevet, ndego yà beqeiví. Sasae eqeieqei begó.

¹¹ Ta uk ndøgo, ndø-asøzú. Ndøgo Yesu Kelisó. Ezoqa kopømba mbaín, nøme te-asaz.

¹² Ta uk-te ndøgo, ezoqa nøme, khoev gigiap qaniqaním giniwevét, kopømba ande av gol o silva o mbaqambaqa fia kandakanda ndi:gu. Geté ezoqa nøme, tae o peføpefa o gagayag mbá giniwevét.

¹³ Yaq vaev-te, Mbumbukiam-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ezoqa ewaqape-qa sasae, tønøqeivát ndøgo, sasae eqeieqei pízi:goat-a. Gøina

ndóqeív. Gøinam ni ezoqa ewaqape-qa sasae matev, gini-geveá, av nqægo, ta sasae ndógo, ni qazigoat, gøina wageap-te petéwewát, penømakhaya.

¹⁴ Gekha ezoqam-qá sasae, gøinam-te wageapøteav tógoat, ndego yaq-fia eqeieqei ndóndáp.

¹⁵ Geté sasae ndógo, gego, tømbowagim, ndego ezoqam, sasae khokhó sege-goám. Ndego ekezan, ndókhandi.v. Geté andé gøinam-té gindú-qombi-nám.

¹⁶ Ge zó, mözóté-zótéz? Zo Mbumbukiam-qá khoév. Mbumbukiam-ge Nqova, zo mokho-té gunu:yagé.

¹⁷ Gekha ezoqám ndego, nqanek Mbumbukiam-qa khoev tengiu, Mbumbukiam ndego géngiú. Zapa ndógo, ta khoev ndógo, Mbumbukiam-qá khoév. Neka ta khoev ndógo, zó.

¹⁸ Zo zøkeza kha, mbøe-khavòzám. Zo mokho-te, ezoqa nøme ndematavap, av nqægo, no manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, matavap loloakh-ús, ndego bèmø-matavap-livilivis-us-ezoqam-év. Yaq av nqægo, ndego segemø-matavap-loloakh-us-ezoqam-év.

¹⁹ Zapa ndógo, manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh, ndógo matavap livilivís, Mbumbukiam-qa bøi-te. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo,
“Mbumbukiam ndigu ezoqam,

ndimatavap av nqægo,

‘Ni matavap loloakh-ús,’

ndigu ekeza khavozam matév genégavém.”

²⁰ Neka manqat nøme ndøpēwáp,

“Mbumbukiam, møndæ-otév:

Matavap loloakh-us ezoqam-qa matavap,
ndógo mokho mbaín.”

²¹⁻²² Yaq nakémbá, zo me:khambùváp, av nqægo, zo ande gekha ezoqam me zombøpæev. Zapa ndógo, ni ate nqati:gu, Pol neka Apolos neka Pita, ni zogi. Neka até ndógó-a, manqei-qape neka khandi neka løvøte neka ndaki yage neka vaev yage, ndógo zoqá.

²³ Geté zo Keliso-gí, neka Keliso, ndego Mbumbukiam-gé.

4

Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

¹ Zo ni áv qaninæná, av nqægo: Ni Keliso-gí sasae ezoqám. Ni Mbumbukiam tene-vevendám ndógo, teqa matavap ndógo, khonoam-te qagoam, ezoqa batí-zømesim.

² Neka sasae ezoqam-qa yaq-te, zo mözøte-zótéz, av nqægo: Gekha sasae ezoqám ndigu, ta sasae ndógo, megeat ezoqam tiqa zenda-te geve, eqeieqei bematanám.

³ No-te, ndógo gigiap-qapé mbá, av zo no ndøzøte-gevenoat o gekha ezoqa nøme, no ndi:gevenoat. Até ndógó-a, av no nøkeza kha nqate-gevewat, ndógo gigiap-qapé mbá.

⁴ Unimanqatín. No nøtenøtenák, av nqægo, no manqa-zapa-qase mðegð. Geté até ndógó-a, no kopømba mbaín tæ-ein, av nqægo, “No ndaføyamba-qapē.” Geté ndego, no nde:gevenoat, Evezøzá.

⁵ Yaq nakémbá. Zo ezoqa nøme-qa matev, ndøgevèwát. Sizió-kewagát, atema Evezøza vømófakhån. Ta khøuwa-te ndógo, ndego matev ate ndægo,

khonoam-te ndøgo, bavokhó genó-awám, neka matavap ate ndægo, ezoqam-qa mokho-te ndøkhoanoap, vóvøndáz. Neka ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam yakhapús, niqa iz te-èqā, ó, tevoa.

⁶ Nófuap! No Apolos neka noqa yaq-te, yaya qazømbe-etæavun, no zo nøtegó. Zoqá nømendim nonqó, av nqægo, zo Mbumbukiam-qa Manqat ndøløvũm. Soqáin ndøgo, zo tømøte-khambuvupat, neka ezoqa nømè-qa iz tozo-eqatat, gete ezoqa nømè-qa iz, vozó-voatāt.

⁷ Gé, qakeza kha, ezoqa kandambaqape qotévewe? Gømbo-mataváp. Gigiap neka matev tógo, qo Mbumbukiam-te ndapeav qoqogoam? Av taoká. Ndøgo ate ndægo, qo Mbumbukiam qa-etoám. Yaq gekha zapá, ndoqote-khambuvap?

⁸ Zo ndozo-matavap, zo matev ate ndægo mòmzotumu-ndapém neka andé gigiap kopoav ezoqa me zømte:gó neka ni vozó-løvumbam neka kawa iz vozó-tonqogim. Unimanqatín. Zo unimanqatin-te, amba uni tømøte-fisamin neka kawakawa-za-qa iz vozó-upøgimín, no ambá khanakhanákh. Yaq ni ambá zo namba kawakawa-za zigonín.

⁹ No nqæmatavap, Mbumbukiam ni Keliso-gi u-anim, vaev-té genó-ámb. Ni andé ndimbula ezoqam me nitigú, ndigu gigavemin, yaq otøotam-té ginø-abín, ezoqa ewaqape-qa bøi-te sasa ndøzitagin, vøpakhæzin. Manqei-qape ezoqam-qa bøi-te mbá mbá, geté até enzol ezoqám-qá bøi-te-á.

¹⁰ Keliso zapaya, ezoqa nømè ni matavap livilivis ezoqam mi:næná. Geté zo, matavap loloakh ezoqam me:zæzá. Keliso zapaya, ni bazaføgakh, møndønimbu-navøém. Geté zo mòmzomø-bazaføgakh-us-ezoqam-éz. Zoqa iz, gø-eqawát. Geté niqa iz, gèvoát.

¹¹ Até ndakin-a, ni ifin nivinumátún neka ibøkha naq vønì-papumatun. Neka ni ndabua eqeieqei mbáin. Ni gèzitanqatún. Neka ni manqei mbáin, teiyagat.

¹² Ni nikeza zenda-te, sasae kandakanda nigoatún, niqa yage nonqo. Ezoqa ni soqa manqat ndini-manqate, yaq ni Mbumbukiam ndigu tømke-qa nimbo-vi:matún. Neka ni ndingiaenoat, ni viniv, seindapé.

¹³ Ni ezoqa manqa soqøsoqa gini-manqatatun, ni yaq manqat eqeieqei qeizømbe-qavøiuín. Ni manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, møimø-pageap-én. Unimanqatín. Ti-te ndigu, ni andé khavím. Matev av nqægo, zua ndøgó, ndakin.

¹⁴ No nqanek manqat, ambá av nqægo, zo mivi etoam-qa nopeaumavún. Av taoká. Geté zo nakhoa eqeieqei zømesim-qa nogó. Zapa ndøgo, zo nogí nakhéis. Neka no kuku kandambá zo-te.

¹⁵ Zo nømendim ezoqam kopoav-qape, ambá gezømbigú, zømkeza Kliten yage-te. Geté zo zøvøndipakha, kopoáv mbá. Zo zømve kopo mba zømbeqó. Nó. Keliso Yesu mokho-te, no nøzø-zømve-én, zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qatezømas.

¹⁶ Yaq nakémbá, no nqazó-pouwe: Zo av tøneyagé, av no nqateyage.

¹⁷ No ta zapaya ndøgo, Timoti notøndo-khofotáv, zo-te. Ndego andé nogé yó, Keliso mokho-te. No poev kandambá te-te. Ndego unimanqatin ezoqám. Ndego zo nqawá geabenøzø-eín, av no Keliso Yesu mokho-te nqateyage. Noqa yage matev, av tømè:gó, av no manqei-manqei ate ndægo, Kliten bawan vinivinimba nqate-zømesim.

¹⁸ Zo ezoqa nømè, av qazømte-khambuváp nqægo: Pol nqawa gendø-vesezāk.

¹⁹ Geté no avønín, é-ndøtøndonáv, zo-te, Mbumbukiam tømboepoe. Yaq no nøkeza bói qatéqeív, av nqægo: Ezoqam ndigu ekeza iz ndi-eqawat, ndigu unimanqatin bazaføgakh tøpøzømbégo-a, ó, manqat mbá ndómanqate.

²⁰ Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndógo manqat mbá mbá. Geté matev matanam-ús. Neka ndógo bazaføgakh-ús.

²¹ Ge zó, gekhá zøpoev? No tae-us notøndónáv, zo vøtéfebám, ó, kuku matev-us neka aiyav-tē qatøgeāv, zo-te?

5

Klisten bawan ezoqam mokho-te, manqa-zapa tøfakhan

¹ No āv gate-ewág nqægo: Zo mokho-te nandav, mambe okho matev viní qafakhan. Soqaqapé. Ndógo møndømø-løvú, av bavokho-ak, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, gi:goatun. No āv ginømbe-einím nqægo: Ezoqam nandégó, zo mokho-te. Ndego eve-gú zas mbopáev.

² Zo zøte-khambuváp, taqa yaq-te. Geté zo ambá mutøkhop zowaniapín neka ngenek ezoqam, nqanek matev ndematanam, vozø-khofoinamín, zoqa Klisten bawan mokho-te nandu:gu.

³ Unimanqatín. No kha-te, nøyoná. Geté nqova-te, no ndøtú:gú, zo namba. No ngenek ezoqam-qa yaq-te, matev av nqægo gego, matavap é-møto:vé, av nqægo:

⁴ Zo Yesu Keliso-qa iz-te, vømøváb. Yaq no nqova-te, ndægoát, zo namba, neka Yesu, nigi Evezøza, teqa bazaføgakh vøgoát.

⁵ Yaq ngenek ezoqam, Saitan-qá zenda-té qazinó-veém, teqa yage vøsoqá. Yaq ndego tèabetønðe-qambún, neka Evezøza-qa Khøuwa Kandambaqape-te, Mbumbukiam beté-khandi:v.

⁶ Zo zøkeza iz ndozo-eqawat, nandav soqáin. Nandev ezoqam, manqa-zapa av nde:matanam, ndego andé flawa poponøvem nonqo me me:gó. Ge zó, møzøté-zøtez? Poponøvem nonqo flawa-te toqotu-nqagím, oskiá ndógo, khapelavøqase mba tøgoat, yaq flawa-te ate ndi:gu segemø-panqavøém, flawa vøpopøez.

⁷ Yaq nakémbá, zo āv qanegoném, av Pasova khøuwa-te gi:goatun. Flawa awenege poponøvem nonqo-us, vø-ogím. Yaq zo andé flawa ndakinak poponøvem nonqo mbain me zøtégoát. Ndaføyamba-qapé. Unimanqatín, zo mōzo-ndaføyamba-qape-éz. Zapa ndógo, nigi Pasova sip nakhasam, møndønáním, ni zapaya, ni vøkhandi:n. Ndego Kelisó.

⁸ Yaq nakémbá. Ni andé Pasova khøuwa kandambaqape zí:goném. Av Zu ezoqam, Pasova khøuwa-te, flawa awenege poponøvem nonqo-us gi:nqagevematum, ni matev soqøsoqa neka manqa-zapazapa vinivinímba, āv tabizi-nqagím. Neka av Pasova khøuwa-te, flawa ndakinak poponøvem nonqo mbain gilouzatum, ni matev eqeieqei, āv tabizi:gú neka unimanqatin manqat mba bizi-manqate.

⁹ No pepa nøme-te, bugukhokhof qazøndo-peawam, āv qazømbe-eín nqægo: Zo mambe okho ezoqam namba me:tøkúát.

¹⁰ Geté no nqanek manqat qæpeawam, no einiáv av nqægo, zo manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, uni zøtézivāz, ndigu mambe ndi-okho o gigiap ndiqovetu o gigiap aqonam-te ndi-upøgím o batae ndimbovizap. Zo ezoqa ewaqape av ngi:gu, amba zøuvøzat-qa tozogoin, yaq zo ambá manqei-qape zo-ivøvemín.

¹¹ Geté no ngáneq qæpeawám: Zo mokho-te nandav, ezoqa tigoat, ndigu ekeza kha Klisten ndi:vewe, gete ndigu mambe ndi-okho, o gigiap ndiqovetu o batae ndimbovizap o ezoqam-qa manqa ndigeveam o ibøkha soqa izam møqæ ndigu o gigiap aqonam-te ndi-upøgim, yaq zo ti namba me:tøkúát. Neka ezoqam av ngi:gu, zo lou namba me:lógé.

¹² No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndógo: Ndógo niqá sasáe mbá, bavokho ezoqam tizi-gevezotat. Geté zøkeza Klisten bawan ezoqam zógevezotát.

¹³ Mbumbukiam yakhapús, bavokho ezoqam tegevezo. Geté ni Klisten bawan mokho-te, áv tabizi-matanám, av Mbumbukiam-qa Manqat-te nqæpeawap: Manqa-zapa-us ezoqam, vønátáv, zoqa mokho-te nandu:gu.

6

Klisten ezoqa nøme, manqa ovøyam-te toqove, taqa yaq-te

¹ Gê, zoqa Klisten bawan ezoqam mokho-te, ezoqa menas manqat tözøgoat, gigiap o matev-qa yaq-te, yaq ndógo eqeieqéí, bavokho ezoqam-te manqa ovøyam-te tizav, ambá ndógo, zo Klisten bawan mokho-te tozo-khakheinømem? Av taoká. Matev av nqægo, eqeieqéí mbá.

² Ge zó, mözóté-zøtez? Vaev khøuwa-te, ni Mbumbukiam-gi ezoqam, manqei-qape ezoqam zigevezó. Zo vaev khøuwa-te manqei-qape ezoqam tozo-gevezotat, yaq gê, zo ndakin kopømba mbaín, zo mokho-te, manqa-zapa khasøkhasis tozo-khakheinømem?

³ Neka gê, zo mözóté-zøtez? Ni até enzol ezoqám-a, zigevezó. Av tægoat ndægo, yaq ni kopømbaqapé, manqei-qape matev tizi-geveatat.

⁴ Geté zoqa matev viní. Zoqa Klisten bawan mokho-te, manqa-zapa qafakhanín, yaq zo bavokhó qazonø-ndapemín. Yaq tiqa zenda-te ndigu tozonø-veemín, ndigu Klisten bawan-te iz mbain ndigu?

⁵ Zo ambá mivi zøvitiín. Gê, zo mokho-te, ezoqa kopo matavap loloakh-us mbaín, ndego ezoqa tegevezotat, izu Klisten ezoqam-te manqat tøfakhanat?

⁶ Klisten ezoqam, Klisten ezoqa nøme, manqa ovøyam-te teve, ndógo soqáin. Geté uni tønè-soqa-ín ndógo, Klisten ezoqam, Klisten ezoqa nøme, bavokho ezoqam-te tendaf, manqa ovøyam-te vømøvé, ndigu Mbumbukiam unimanqatinteav ndigu.

⁷ Zo yaqyaq-a, manqa ovøyam-te ndozo-ambam, zo mðzo-o:áz, Klisten matev-te. Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa teqago o gigiap teqa-aqonam, qo soqombó-ták.

⁸ Geté zo ezoqa nøme-te manqa-zapazapa qazogoatun neka gigiap aqonam-te vozozø-upøgimatun, soqáin nandav. Uni tønè-soqa-ín ndógo, matev av nqægo, Klisten zøfuap-te ndozogo.

⁹ Ge zó, mözóté-zøtez? Ezoqa soqøsoqa, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemó-ozák. Zo zøkeza kha, mbøe-khavózám. Ezoqa ndigu mambe ndi-okho, o batae ndimbovizap, o nøkenøkem matev ndingi:wat, o angana izuizum mambe ndigu,

¹⁰ ezoqam av ngi:gu, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemó-ozák. Até ndigú-a, aqonam ezoqam, o gigiap qøvetam ezoqam, o ibøkha soqa izam møqæ ezoqam, o ndigu manqa ndigeveam, o gigiap aqonam-te ndi-upøgim, ndigu gemó-ozák.

¹¹ Zo ezoqa nõme, matev av nqægo mðzo-matønumám. Geté Mbumbukiam zo mðndø-sungutáz, vozó-tegi-ezoqam-ez neka vozó-ndaføyamba-ez, teqa bøite. Mbumbukiam, nigi Evezøza Yesu Keliso neka ekeza Nqova Mbomambaqape mokho-té genø-matanám.

Niqa kha, Mbumbukiam-qá iz bizi-eqawát

¹² Zo ezoqa nõme, áv qazøte-manqaté nqægo, „Ni kopømbá. Matev ate ndægo sizi-matønumát. Khafeap mbaín.” Unimanqatín. Ni-te khafeap mbaín. Geté matev nõme ndøgo, ni gini-tøkeák. No-te khafeap mbaín. Geté soqain ndøgo, matev o gigiap nõme, noqa yage to:kawaevtat.

¹³ Neka ezoqa nõme, áv gini-manqaté nqægo, „Lou ndøgo, emu nonqó. Neka emu ndøgo, lou nonqó.” Ndøgo unimanqatín. Geté gëmbo-mataváp. Nqanek gigiap menas, gigiap-qapé mbá. Vaev-te, Mbumbukiam nqanek gigiap menas géngiú. Neka nõme nqánek: Niqa kha, mambe okho nonqó mbá. Ndøgo Evezøza nonqó. Niqa kha ndégo teno-kawaevát.

¹⁴ Mbumbukiam, ndego Keliso løvøte-te gekhandi:v, ndego ekeza bazaføgakh-te, até ní-a, løvøte-te vókhandi:n.

¹⁵ Gé, zo møzøté-zøtez? Zoqa kha nandav, Keliso-qá kha bunøzáp. Yaq gé, kopømbá, Keliso-qa kha, mambe ezoqa namba toqote-tøkua? Ünime:kopømba-mbaín.

¹⁶ Neka gé, zo møzøté-zøtez? Mambe okho sævam namba, venanqei nonqo toqote-tøkua, yaq qo kha kopó, tu namba. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qá Manqat, áv qane-eín nqægo: Anganeam sævam namba ti:tøkuanem, yaq ndigu kha kopó.

¹⁷ Geté gekha ezoqám ndego, unimanqatin matev mokho-te, Evezøza namba te:tøkua, yaq ndego té namba tené-kopoevtát. Ndigu nqova-te, kopó.

¹⁸ Zo mambe okho matev møe zombónayát. Zapa ndøgo, gekha manqazapá ndøgo, ezoqa ndimatanam, ndøgo kha bavokhó gino:gó. Geté mambe tizi-okhoat, ni soqain-te, nikeza kha zí-aumát.

¹⁹ Gé, zo møzøté-zøtez? Zoqa kha nandav, Nqova Mbomambaqape-qá khoév, ndego Mbumbukiam-te qazondafem. Yaq ndego zo mokho-té geyagé. Zoqa kha, zøkezán mbá. Ndøgo Mbumbukiam-qá.

²⁰ Ndego zo fiá genewí. Fia kandambá gego. Yaq nakémbá, zoqa kha, Mbumbukiam-qá iz zøté-eqatát.

7

Nøkenøkem-qa yaq-te

¹ Taqa yaq-te ndøgo, zoqa pepa-te qazøtøndo-bevøpem, noqa qavøiwat nqánek: Ezoqa sæva okieav tøgoat, ndøgo qanimáv.

² Geté soqain ndøgo, ezoqa andé mambe matev-te vøe-o:áz. Yaq nakémbá, anganeam, ekeza zas bèmbogó, neka sævam ekeza zivis bembøgo.

³ Anganeam ekeza kha-te khafeap betøvé, zas-te. Yaq matev até kopó. Até sævám-a, ekeza kha-te khafeap betøvé, zivis-te.

⁴ Zas ekeza kha kawaevateáv. Geté zivis mo:kawaevát. Yaq até kopó, zivis ekeza kha kawaevateáv. Geté zas mo:kawaevát.

⁵ Zo bezømbo-qasi:váp, yaqyaq-a. Geté zo manqat tozo-kopo:nem, av nqægo, khøuwa ande gekham tizi-qovezamat, ni matev zigoák, geté ni ziguligulimát, yaq ndøgo kopømbá. Geté ta khøuwa ndigu timø-nasinimat,

yaq nango vòtøkuanemát. Soqáin ndøgo, zo zøkeza kha nøzøgim-qa amba tøzøtegoat, yaq zo Saitan manqa-zapa-te te-itub.

⁶ No nqanek manqat, zo tøke nonqo nøzø-manqaté. No ambá av nqægo, zo nøkenøkem matev-qa yaq-te khafeap nozømbovē.

⁷ Unimanqatín. No nqæmatavap, zo Klisten ezoqam ate ndøzøte-go, nøkepøteav tøgonin, av no nqate-go, ndøgo ambá qanimáv. Geté Mbumbukiam, teqa kuku matev-te, ni matev vinivinimbá ndini-etoam. Ezoqa nøme vini-a, ezoqa nøme vini.

⁸ Neka ti-te ndigu, nøkepøteav ndigu, neka ngængæm, tigi angana gizø-pakhaez, noqa manqat nqánek: Ndigu yakhapus-mba tiyagat, av no nqateyage, ndøgo qanimáv.

⁹ Geté ndigu ekeza poev matev amba ti:nøzøgimat, ság, sà benøkím. Soqáin ndøgo, tiqa poev matev ande lou me tøzømbe-lonqotumit.

¹⁰ Neka zo ndozo-nøkiap, noqa manqat zo-te nqánek. Geté unimanqatín. Nqanek noqá manqat mbá mbá. Evezøza-qa manqát. Manqat av nqægo: Zo até vønokiáp. Sævam zivis be-iváv.

¹¹ Geté sævam ndugu, anganeam ē-møndø-iváv, ndugu até begó, ngæmam, o nango zivis-té guabenø-qaván, te namba bemø-khakheinømem. Yaq anganeam, até kopó, ndego zas be-iváv.

¹² Ndigu ezoqa nøme-qa yaq-te, tigi angana o sakheis, Yesu unimanqatinteav ndigu, Evezøza manqat einiáv. Geté ti-te ndigu, noqa manqat nqánek: Qogu sævam, Yesu unimanqatinteav ndugu, yaq ndugu qo namba yage-te poev zua mbogó, qo nanduv sævam ndø-iváv.

¹³ Neka qo sævam, qoge anganeam Yesu unimanqatinteav ndego, yaq ndego qo namba yage-te poev zua mbogó, qo nandev anganeam ndø-iváv.

¹⁴ Zapa ndógo, anganeam ndego Yesu unimanqatinteav ndego, Klisten sævam namba ndi:nøkeap, yaq até ndegó-a, Mbumbukiam-gé, zas zapaya. Neka até sævám-a, ndugu Yesu unimanqatinteav ndugu, Klisten anganeam namba ndi:nøkeap, até ndugu-a, Mbumbukiam-gú, zivis zapaya. Amba vini tøgonin, yaq zogi nakheis ambá ndaføyambá mbá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ndigu ndaføyamba-qapi.

¹⁵ Geté anganeam, ndego Yesu unimanqatinteav ndego, zas ivøve-qa tegoat, o sævam, ndugu Yesu unimanqatinteav ndugu, zivis ivøve-qa tugoat, ság, bëmätønømem. Qo anganeam o sævam, Yesu ndoqo-unimanqatinat, kopømbaqapé, soqombó-ták. Geté yaq sævam-a, yaq anganeam, poev sekemba tøzøgoat, até benøkíap. Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam, sambi yage-té genøni-akhá.

¹⁶ Eisa, qo Klisten sævam, qeivis Keliso-té qopøté-itü penømakhaya, yaq Mbumbukiam vøkhandi:v? Neka qo Klisten anganeam. Eisa, qo qayas Keliso-té qopøté-itü penømakhaya, yaq Mbumbukiam vøkhandi:v?

Ni av tabizi-yagé, av Mbumbukiam ni ginimbi-akha

¹⁷ Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte-go, ta yage mokho-te ndøgo, av Evezøza gezømbe-etoam, até vøyageáp, ta yage ndøgo, zo qazogoam, Mbumbukiam zo gezø-akha, vozø-Klisten-ez. No Klisten bawabawan ate ndægøt, ezoqa manqat av tæzømbe-løvuát.

¹⁸ Mbumbukiam Zu ezoqam gemøndæ-akha, vø-Klisten-ev, ndego anganeam ngusum ē-møndømbo-kepøtøzēm, ndego matev nango evøzam-qa bègó. Neka até kopó, ezoqa nøme, ndego ngusum kepøtøzateav gegoam, ge-Klisten-ev, ndego ngusum bekepøtáz.

¹⁹ Zapa ndógo, ngusum m̀nd̀nd̀ombo-kep̀t̀òz̀em, ̀, kep̀t̀òz̀ateav t̀goat, nqanek gigiap-qapé mbá. Geté gigiap-qape nqánek, Mbumbukiam-qa manqat o-mba toqomb̀e-ndapat.

²⁰ Ezoqa ewaqape, ta yage-te ndógo, gigoam, gi-Klisten-ez, até begó.

²¹ Qo ezoqam-ge yaq-fia mbain sasae ezoqam qoqogoam, qoqo-Klisten-eq, ság. Mbomatáváp. Até vøugú. Geté qogí kawakawa-za nqonqotøqat-qa tiqagonem, qanimáv. Sègeqáv.

²² Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin nqonqotøvé, Evezøza mokho-te. Neka gekha ezoqám ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam goneav gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin andé yaq-fia mbain sasae ezoqám. Zapa ndógo, ndego Keliso-gé.

²³ Ndego zo fiá genewí. Fia kandambá gego. Yaq nakémbá, zo manqei-qape ezoqa bezømbø-kawàéž.

²⁴ Nøfuap! Ta yage-te ndógo, Mbumbukiam zo gezømbø-akha, zo até vøgó, Mbumbukiam namba.

Ngængæm-qa yaq-te

²⁵ Tiqa yaq-te ndigu, qazonø-bevøpem, ndigu nõkepøteav ndigu, no Evezøza-qa manqa løvuat mbain. Geté ndego, teqa tanakh matev mokho-te, no nõtenat nõ-etoám. Yaq nakémbá, no nqæmatavap, noqa manqat unimanqatín, taqa yaq-te.

²⁶ Ni ndakin føgakh-te nqaziwani, yaq no nqæmatavap, qanimav av nqægo: Zo ezoqam, nõkepøteav até vøgó.

²⁷ Geté qo qoqo-oq, qo até vøyagé, av ndægo. Qogu sævam, ndø-iváv. Geté qo lousi khoev qeiviav t̀goat, qo sævam-qa ndøvaó.

²⁸ Geté unimanqatín. Sævam toqo-oki, ndógo kopømbá. Manqa-zapa mbaín. Até ndógó-a, mbasønakam anganeam tundaf, ndógo manqa-zapa mbaín. Geté gembo-matáváp. Ezoqam ndigu tinøkim, ndigu føgakh-té giwanát. Geté no poeveáv, zo matev føgøføgakh av nqægo tøzø-fakhanam.

²⁹ Nøfuap! No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndógo: Manqei-qape-gi khøuwa khapímbá ngu-yoza. Yaq nakémbá, ndakin khøuwa-te nqanek, gekha ezoqám ndigu, ndinøkíap, tiqa matavap nõkenøkem-qa yaq-te mba bezøgó.

³⁰ Neka gekha ezoqám ndigu, mutøkhøp ndiwaniap, tiqa matavap mutøkhøp-qa yaq-te mba, bezøgó. Neka gekha ezoqám ndigu, khanakhanakh ndøzø-asøtøve, tiqa matavap khanakhanakh-qa yaq-te mba bezøgó. Neka gekha ezoqám ndigu, gigiap giwiin, tiqa matavap gigiap-qa yaq-te mba, bezøgó.

³¹ Neka gekha ezoqám ndigu, manqei-qape gigiap ndøzømbø-ngetageapet, tiqa matavap manqei-qape gigiap-te mba bezøgó. Zapa ndógo, manqei-qape-qa bugug, av ndakin nqazi-qeivi, ndømø-navøém.

³² No åv qanømbø-poév nqægo: Zo fofogeap-áv, sozóyagát. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, sæva okieav ndego, ndego Evezøza-qá sasae mba mbomatáváp. Ndego Evezøza khanakhanakh-qa mbogó.

³³ Geté gekha ezoqám ndego, sævam-us ndego, ndego manqei-qape gigiap mbomatáváp. Zapa ndógo, ndego zas khanakhanakh-qa mbogó.

³⁴ Matev menás tø-itu:mat. Yaq matev até kopó, ngæmam o mbasønakam, tuqa matavap, Evezøza-qá sasae-te mbá qambogót. Ndugu åv qambøpoév nqægo: Ndugu ndaføyamba-qapu ndógoát, neka tuqa kha neka tugu nqova, Mbumbukiam-qa vøgoát. Geté sævam ndugu, zivis-us ndugu, ndugu

manqei-qape gigiap mbomataváp. Zapa ndógo, ndugu zivis khanakhanakh-qa mbogó.

³⁵ No nqanek manqat, zo tóke-qa nózø-manqaté. No ambá av nqægo, zo toke-qa nózøgō. Geté noqa poev kandambaqape nqánek: Zo matev egeieqei-té qazógoát neka Evezøza-qa vozóyagát. Soqáin ndógo, zo matev menas tø-itubumat.

³⁶ Ezoqam mbasønakam-te søvøta gimbogonem, geté yaq ndego matavap geve, av nqægo, tiá, no sæva nō-okiák, geté ndakin ndego gematøvem, av nqægo, ndógo egeieqei mbā, no ndugu okieav tøgoat, zapa ndógo, ndugu nakhei tonqogim khøuwa avønīn gemømbō-nasinīm, av tægoat, ság, ndego yá begó, av ndømbøe-poev. Ndigu yá benøkīm. Ndógo manqa-zapa mbain.

³⁷ Geté ndego ekeza matavap uni ge:ve, av nqægo, no sæva nō-okiák, neka ezoqa ndego taqa yaq-te tøpøtøveav vógoát, neka ndego ekeza kha-qa poev to:kawaevtat, neka ndego uni te:-unimanqatin av nqægo, ndógo kopømbā, no ndugu okieav tøgoat, yaq ság. Kopømbā. Ndego sæva be-ðkí.

³⁸ Nakhoa menás egeieqei, qo sæva toqo-ðkí, o, okieav tøgoat. Geté qanimav ndógo, qo sæva okieav tøgoat.

³⁹ Sævam zivis zua ndemboyage, ndugu zivis namba me:tøkuát. Geté zivis tembonanim, ndugu kopømbaqapé, anganeam nøme tundaf. Khafeap mbain. Geté ndego Klīsten ezoqam begó.

⁴⁰ Geté no nqæmatavap, tuqa khanakhanakh ndømølvú, ndugu ngæmam sekemba tugoat. Nqanek noqá mataváp. Geté até nó-a, Mbumbukiam-ge Nqova ngenømbú:gu, no mokho-te.

8

Lou-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun

¹ Zo søvakha-qa yaq-te qazøtøndo-bevøpem, tae khøuiwap mbumbuk-te gi-aumatun, yaq ezoqa sasá ndølogin, taqa yaq-te, noqa qavøiwat nqánek: Unimanqatín. Ni mīzi:nøtén. Ni ate nqazi:gu nøtenat nqanígú. Geté qateqat mba taqágoat, yaq ndógo soqoté-khambuvupát. Geté matev-qape, niqa Klīsten matev-te nqani-tøkee, kuku matév.

² Ezoqa nøme ndematavap av nqægo, teqa otevat kandambā, ndógo ni āv qaninømánd nqægo, ndego otevat ndapeáv, av te-ndapin.

³ Geté gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo Mbumbukiam-te, Mbumbukiam møndæ-otév ndego.

⁴ Søvakha-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun, ni mīzi:nøtén, nginik uni mbumbuk-ín mbá. Mbumbukiam kopo me:gó. Nøme mbain.

⁵ Gigiap nqágó, ezoqa “mbumbuk” ndi:zæza, manqei-qape-te nqanek o yan ova nqo:go. Unimanqatín. Mbumbuk neka evezøza-za av ngi:gu kopoáv.

⁶ Geté ni mīzi:nøtén, Mbumbukiam sate ndégo, nigi Tat, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni teqa nqaziyage. Neka Evezøza sate ndégo, Yesu Keliso, te mokho-te, Mbumbukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni te mokho-te nqaziyage.

⁷ Geté ezoqa nøme zøtezteáv. Ndigu mbumbuk gèzømbe-meá. Yaq ndigu søvakha tilogat, ndógo khape mbumbuk-te go:-aomem, ndigu āv giní-matavupát nqægo: Khape mbumbuk zua zømbé-tabupít. Yaq nakémbá, ti-te ndigu soqáin, lou av nqægo toqolog.

⁸ Geté unimanqatín. Ni kopømba mbain, lou zapaya, Mbumbukiam-qa bøi-te tizi-ndaføyamba-en. Oskíá ndøgo, lou nøme tizilog o logeav tøgoat, ndøgo kopømbá, Mbumbukiam-qa bøi-te.

⁹ Geté aiyá qagó. Soqain ndøgo, zo lou nøme tozolog, taqa yaq-te ndozo-matavap, khafeap mbain, yaq zo ndigu ezoqa nøme vozó-itüb, ndigu unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndigu, yaq zoqa matev, tiqa Klisten matev-te tøkhaosam, vø-o:áz.

¹⁰ Qo qakezan mðqote-qatëq, khape mbumbuk, ndigu khokhó. Geté Klisten ezoqa nøme teqamekh, qo khape mbumbuk-qa khoev-te toqo-qotat, lou voqólög, ndego otévavep ndøgo, ndigu uni mbumbuk-ín mbá, yaq até ndegó-a, lou segélög, ndøgo khape mbumbuk-te gi-aomem.

¹¹ Yaq av nqægo, qo ndego ezoqam qoqa qateqat sqoté-ngi:ú, ndego teqa unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndego. Geté gëmbo-mataváp. Keliso até te zapaya ndëgo, tenenaním.

¹² Qo Klisten qafuap, matev nøme-te toqo-itub, ndøgo ndi:matavap, soqain, yaq qo manqa-zapa qógó, ti-te. Yaq av nqægo, qo ate Keliso-té-a, manqa-zapa qógó.

¹³ Yaq nakémbá, nogi Klisten nøfuap, noqa lou loge zapaya, tiqa unimanqatin-te amba ti-o:azin, yaq no søvakha nango nólogák, noqa yage-te ate nqægo. Zapa ndøgo, soqain ndøgo, nogi Klisten nøfuap, manqa-zapa-te tæ-itub.

9

Pol sasae-te fia upøgimav ambá genegoám, geté ndego khanakhandkh

¹ Ge zó, ndozo-matavap? No kopømba mbain, gekha matëv ndøgo, Mbumbukiam ndenøtake, amba sa tæmatanamin? No kopømbaqapé. Neka gë, no Keliso-gë u-anëm mbá? No nqægó. Neka gë, no Yesu ometeáv, ndego nigi Evezøza? No møe-omét. Neka gë, ndøgo noqá sasae zapayá mbá, zo Evezøza ndozo-unimanqatinat. Av taoká. Ndøgo noqá sasae zapayá.

² Ezoqa nøme ndimatavap, no Keliso-gë u-anëm mbá. Geté zo mðzøte-zøtëz, no unimanqatin Keliso-gë u-anëm. Zapa ndøgo, zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, zo noqá khakhatáp, av nqægo, no unimanqatin Keliso-gë u-anëm.

³ No ndigu ezoqam, ndigevenoat, av qazømbé-qavøiú nqægo:

⁴ Ge zó, ndozo-matavap, no neka Banabas, ni Mbumbukiam-qa sasae nqëigu, amba niqa yaq-fia lou vøtilogin-a, ibøkha vøti-izamin, ndøgo ambá eqeieqëí mbá? Av taoká. Ndøgo ambá eqeieqëí.

⁵ Neka gë, ni amba tøn-poein, ni kopømba mbain, amba Klisten sakheis teizøkimin neka namba vøti-okhoín, av ndigu Keliso-gi u-aním nøme neka Evezøza-gi emekheis neka Pita gi:goatun? Av taoká. Ni ambá kopømbaqapé, ni tøn-poein.

⁶ Neka ge zó, ndozo-matavap, no neka Banabas, ni amba sasae nøme goneav teigonin, av ezoqa nøme gi:goatun, ndøgo eqeieqëí mbá? Av taoká. Até ní-té-a, ndøgo ambá eqeieqëí, ni sasae nøme goneav teigonin.

⁷ Gë, nakhag ezoqa tigu, ndigu yage nonqo, sasae nøme gigoatun? Neka gë, khæ ogekham ezoqa tigu, ndigu ekeza avøe gigiap logemav ndigu? Neka gë, kao keoge ezoqa tigu, ndigu ekezan, kao-qa tete logemav ndigu? Av taoká. Matev av nqægo, mbain.

⁸ Manqat ndøgo, no nqæmanqate, ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá matavap-te mbá qando-fakhaté. Av taoká. Até Mbumbukiam-qá guguna manqát-a, Mozes gini-etoam, gè-unimanqatinát, noqa manqat.

⁹ Ndøgo áv qane-peawáp nqægo, “Qo kao-qa manqa-nqa, mboløvønám, wit tag koqogim sasae tugoat.” Ge zó, ndozo-matavap, Mbumbukiam ndego kao mba zómatavupam, yaq ndego manqat ndøgo tene-éin?

¹⁰ Av taoká. Geté ndego ni nimatavupám. Unimanqatin. Manqat ndøgo, nqapeawap, ni zapayá qane-peawáp. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, ndoqa nøme-qa khæ tekha neka gekha ezoqám ndego, avøe gigiap tepea, ndigu tonotazá ndøgo: Khæ eve, avøe gigiap nøme ndøzø-etoam, tiqa yaq-fia.

¹¹ Ni zo Mbumbukiam-qa Manqat qati-zømesimat, ni andé tege Nqova-qá avøe gigiap me niti-ogeakhát, zo mokho-te. Yaq ge zó, ndozo-matavap, ni sasae qatigoam, zo yaq gigiap-qase tozoni-etoam, ndøgo kopømbá mbain?

¹² Gé, zo ezoqa nøme ndozø-tøkee, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ndi:zømesim, yaq zo ni kopømba mbain tozoni-tøke? Ni sasae kandambá qeigoam, zo mokho-te. Geté ni einiáv av nqægo, yaq-fia bânindapëm. Ni yage føgakh-qape sèindapét. Zapa ndøgo, soqain ndøgo, ezoqa niqa yaq-fia manqat zapaya, amba Keliso-qa Manqat Mbomambaqape tisanqawemin.

¹³ Ge zó, møzøté-zøtez? Ezoqam ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te ndisasaeat, ndigu loge gigiap ndøgo ti-upøgimatún. Neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam-te søvakha gigiap ndiløvusam, nøme ndøgo, tiqá.

¹⁴ Yaq matev até kopó. Evezøza manqa áv ginimbi-løvuá nqægo: Gekha ezoqám ndigu, ezoqa Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat, ndigu yaq-fia bè-upøgim, tiqa yagé nonqo.

¹⁵ Geté no manqatemáv av nqægo, no yaq-fia bânøndáp, zapa ndøgo, no zo mokho-te sasae kandambá nqægot. Neka no nqanek manqat ambá ta zapaya ndøgo tøte-peomit, no yaq-fia ndape-qa nøtegø. Av taoká. No ezoqam-te tambeáv. No andé khambuváp, taqa yaq-te. Neka no poeveáv, ezoqa nqanek khambuvap matev tinø-ngi-nam. No båtøkhæ-naním.

¹⁶ Geté no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqate-zømesim, taqa yaq-te, no kopømba mbain, tøte-khambuvapat. Zapa ndøgo, nqanek sasae, Mbumbukiam ndøvé, no-te. No bânøgót. No ndæmø-soqoenín, no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat amba zømesipøteav tægonin.

¹⁷ No nqanek sasae amba nøkeza poev-te mba tægoatin, yaq no ambá kopømbá. Yaq-fia ndændapín. Geté nqanek sasae, no Mbumbukiam nø-etoám. Nakhóa mbain, sa tæ-ivav. Oskía ndøgo, yaq-fia tændap o ndapeav tøgoat.

¹⁸ Av tægoat ndægo, yaq gé, noqa yaq-fia gekhám? Noqa yaq-fia sa nqanek: No ezoqa Manqat Mbomambaqape, yaq-mbá söté-zømesim neka no yaq-fia upøgimáv, ta sasae-te.

Pol ezoqa ewaqape-te, é-møndømø-tigi-ezoqam-ev-ín

¹⁹ No ezoqam-gé sasae ezoqám mbá. Geté no mømemø-ezoqa-ewaqape-gé-sasae-ezoqam-en-ín. Zapa ndøgo, no ezoqa ewaqape, Keliso-te yozoat-qa nogó.

²⁰ Zu ezoqam-te, no mðemø-Zu-ezoqam-én. Unimanqatín. No ambá av nqægo, Mozes-qá guguna manqat mokho-tê qatu:gu. Geté no ti-te mðemøzø-Mozes-qa-guguna-manqat-pæv-ezoqam-én. Zapa ndógo, no ndigu ezoqam, Mozes-qa guguna manqat mokho-te ndu:gu, Keliso-te yozoat-qa nogó.

²¹ Neka bawan vini-ak, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te goneav ndigu, no mðemøzø-Mozes-qa-guguna-manqat-goneav-ezoqam-én. No nøkezan, ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te goneáv. Av taoká. No Keliso-qá guguna manqat mokho-tê qatu:gu. Geté no ndigu Keliso-te yozoat-qa nogó, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te goneav ndu:gu.

²² Ti-te ndigu, unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndógo, no mðemø-bazaføgakh-mbain-ezoqam-én. Zapa ndógo, no ndigu Keliso-te yozoat-qa nogó, ndigu unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndógo. Unimanqatín. No ezoqa ewaqape-te, mðemø-tigí-ezoqam-én. Zapa ndógo, noqa poev kandambaqape nqáne: No ande gekha nakhoa me tæqeiv, ndigu Keliso-tê qatýozó.

²³ No nqanek matev ate ndægo, Manqat Mbomambaqape zapayá qate-goatún. Yaq até nó-a, matev mbomømboma batê-upøgim, ndógo Manqat Mbomambaqape ndæmanqate.

Ni bazaføgakh-us bizibøitít, atema yaq-fia bizimø-ndapem

²⁴ Ge zó, møzøtê-zøtez? Bøiat-te, ezoqa kopoáv gibøinin, giffingimin. Geté ezoqa kopo mba mo:megeín, yaq-fia vøndapín. Yaq nakémbá. Zoqa Klisten matev-te, bazaføgakh-us ndøbøitít, atema yaq-fia vømø-upøgim.

²⁵ Gekha ezoqám ndigu, bøiat-te giffingimin neka yaq-fia upøgim-qa ndigu, ndigu kha-qa poev matev gèvoanemín, bazaføgakh vø-asazín. Geté unimanqatín. Ta yaq-fia ndógo, gindapemín, ate nonqo gigiáp mbá. Geté ni nqazi-bøitít, yaq-fia ndógo tizimø-ndapem, gemø-lanqayák. Ndógo miavmiáv.

²⁶ Yaq nakémbá, no ambá av nqægo, khokho sæteitit. Geté no megemegete, kha-mba nombo-ovét. Neka no andé kupundam ezoqám. No pingim khokho sa nqagimáv.

²⁷ No andé nøkeza kha me nøte-khanæmét, neka noqa poev pæv-qa nombogó. Soqáin ndógo, no ezoqa nøme mba tæzø-manqatat, ndaføyamba ndøbøitít, gete no nøkezan ndaføyamba teitiav tøgoat, yaq yaq-fia ndapeav vøgoat.

10

Matev vinivinimba, Izlael bawan-ak-te qafakhanumam, ndógo ni guguna nonqó

¹ Nøfuap! Zo nigi atanakha-zapazapa-za zozó-matavupát, ande gekha matev me zømbé-fakhanumam. Mozes gimbopavat, ndigu ate gi:goam, ozoz mokho-tê gunu:goám, neka ndigu ate gi:goam, kewan-te vømøtanqa.

² Neka ndigu ezoqa ate gi:goam, ozoz mokho-te gu:apat neka kewan-te gitanqa, andé ibøkha iz me me:ndapém, vømø-Mozes-gi-pæv-ezoqam-ez.

³ Ezoqa ewaqape, lou kopo me:logám, Mbumbukiam gezø-etoumam.

⁴ Neka ndigu ibøkha kopo vøe-izumam, ndógo Mbumbukiam gezø-etoumam. Ta ibøkha ndógo, kõi-tê qando-fakhatám. Ndigu kõi, namba me:okhoám. Ta kõi ndigu, Kelisó.

⁵ Geté ezoqa kopoáv, Mbumbukiam khanakhanakh mbain, ti-te. Yaq ndigu gèpakhaetám. Ezoqa peakha mba mu-osupát, Sainai leg-av manqei-te ndøgo.

⁶ Nqanek matev ate qægoam, ni guguna nonqo ndøfakhanám. Soqain ndøgo, ni manqa-zapazapa-te poev tønigoat, av ndigu qazømbe-goam.

⁷ Zo khape mbumbuk zøkhanakhanàkhát, av ndigu ezoqa nøme gi-matønømem. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “Ndigu ezoqam gèqonáv, lou loge matev neka izam matev vøgonem. Yaq giwan, tae khøwiap mbokhanakhanakhém, vø-ogiam.”

⁸ Até mambe matév-a, ni bizigú, av ndigu ezoqa nøme gi-goam. Gèmbo-mataváp. Mbumbukiam yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, matev gigonem. Ta khøwua kopo-te ndøgo, ezoqa kopoáv gipakhaez. Ate gi-goam, tuenti-tri taosen ezoqám.

⁹ Ni Keliso khamasim-te bizi-ávám, av ndigu ezoqa nøme, Mbumbukiam khamasim-te gi-veem. Ndigu waza ndøfoqobám, vøpakhaez.

¹⁰ Neka Mbumbukiam-qa, manqa ndøpønqóm, av ndigu ezoqa nøme gi-gonem, yaq ndego enzol ezoqam, ezoqa løvøte ndezø-etoam, vøndōwav, ezoqa pakhapakha vøzøkhana.

¹¹ Nqanek matev ate qægoam, ti-te qafakhanumam, ni guguna nonqo ndøfakhanumám. Tøne-peawáp ndøgo: Ni gè-guguná, ni ndakin vaev khøwua-te nqaziyaqe.

¹² Gekha ezoqám ndego, ndematavap, av nqægo, no bazaføgakh-us noyá, ndego aiyáv geabegó. Soqain ndøgo, tebøiav.

¹³ Khamasim matev nøme fakhaneáv, zo-te. Satø ndøgo, ezoqam-te oskia qafakhanumatun. Mbumbukiam, ndego unimanqatin ezoqám. Ndego khamasim matev nøme sa gembótakák, zo-te tøn-do-okhoat, ndøgo zo kopømba mbain tøgoat, ndaføyamba tozo-waniapat. Geté khamasim matev tøzø-fakhanumat, yaq ndego zo bazaføgakh zø-etoumát. Yaq zo kopømbaqapé, ta khamasim matev-te ndøgo, føgføgakh zówaniapat.

Ni kopømba mbain, Mbumbukiam-anim neka khape mbumbuk namba tizi-tøkuatat

¹⁴ Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma, zo khape mbumbuk neka tae khøwiap vizap matev, møe zombónayát.

¹⁵ Zo ezoqam, no nqanek manqat nqazø-manqate, zo matavap loloakh-ús. Yaq nakémbá, zo zøkezan vøgeveaném, noqa manqat eqeieqel tøpøtegó-a.

¹⁶ Gèmbo-mataváp. Ibøkha ndøgo, Evezøza-qa lou loge matev-te qazizumatun neka Mbumbukiam-te ike manqat vizil-manqatun, ndøgo ni Keliso-qá kóuk namba me:tøkunuín. Neka flawa ndigu, qazi-mbegimatun neka vizilouzín, ndigu ni Keliso-qá khá namba me:tøkunuín.

¹⁷ Ndøgo lou kopó, ni qazi-logatun. Yaq nakémbá, oskiá ndøgo, ni ezoqa kopoáv, ni kha kopó. Zapa ndøgo, ni ate nqazi-gu, lou kopo zilogé.

¹⁸ Zo Izlael ezoqam zozø-matavupát. Ndigu søvakha gilogin, ndøgo Mbumbukiam-te giløvutumatur, ndigu Mbumbukiám namba me:tøkuzuín.

¹⁹ Av tægoat ndægo. Yaq gè, ezoqa nøme søvakha gigiap, khape mbumbuk gizø-løvusumatun, ndigu unimanqatin mbumbuk zølvøvusumatun? Neka ndigu mbumbuk, unimanqatin mbumbuk?

²⁰ Av taoká! Geté søvakha gigiap, ndigu khape mbumbuk gizø-løvusumatun,

ndigu nqova soq̄soqa z̄ōlvusumatún, ambá ndego, Mbumbukiam-anim. Yaq no poeveáv, zo nqova soq̄soqa namba t̄oz̄te-t̄okuatat.

²¹ Zo kop̄mba mbaín, menas-te tozo-waniapat, Evez̄za-qa lou loge matev-te, ib̄kha tozo-izumat, neka ib̄kha n̄ome voz̄ó-izamāt, nd̄ogo nqova soq̄soqa giz̄ō-aumatun. Neka zo kop̄mba mbaín, Evez̄za-qa lou-qase-te, lou tozologat neka nqova soq̄soqa-qa lou-qase-te, lou voz̄ológát.

²² Soq̄aín nd̄ogo, ni Mbumbukiam qaqa tizimbo-l̄ozem. Ge z̄ō, ndozo-matavap, niqa bazaf̄ogakh, teqa bazaf̄ogakh nd̄om̄ól̄ovu? Av taoká. Gem̄ól̄ovuák.

Gekha mat̄ev nd̄ogo, ni tizi-mat̄onumat, Mbumbukiam-qa iz bete-eqawát

²³ Ezoqa n̄ome, áv gini-manqaté nq̄ægo, “Ni-te khafeap mbaín. Matev ate nd̄ægo sizigoát.” Unimanqatin. Ni-te khafeap mbaín. Geté matev n̄ome, giní-t̄oekák, niqa yage-te. Neka matev n̄ome, ni Klisten bawan giní-t̄oekák, niqa unimanqatin-te bazaf̄ogakh-us tizi-waniapat.

²⁴ Zo z̄ōkeza kha mba mbomatáváp. Geté ezoqa n̄ome zoz̄ō-matavupát.

²⁵ Gekha s̄ovakhā nd̄ogo, maket-te giwiatun, zo kop̄mbaqapé, soz̄ológát. Neka zo khapé mb̄e-matáváp, av nq̄ægo, ndigu khape mbumbuk-te peté-aomem-a?

²⁶ Zapa nd̄ogo, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nq̄ægo, “Manqei-qape neka gigiap ate nq̄ægo, manqei-qape-te nq̄ago, nd̄ogo Evez̄za-qa.”

²⁷ Ezoqa n̄ome, ndego unimanqatinteav ndego, zo lou loge manqat tez̄ō-ein, teqa khoev-te, yaq zo okho-qa tozogoat, lou ate nd̄ægo, s̄egelóg nd̄ogo, ma ndego tez̄ombe-etoam. Zo khapé mb̄e-matáváp, av nq̄ægo, zo manqa-zapa p̄oz̄oté-gonēm pen̄omakhaya, ta s̄ovakha nd̄ogo tozologem.

²⁸ Geté ezoqa n̄ome tez̄ō-ein, av nq̄ægo, “Nq̄anek lou mbumbuk-t̄e gin̄o-awēm,” yaq zo nd̄ológ. Zo nd̄ego t̄oz̄otégoát, ma manqat gez̄ombe-ein.

²⁹ No einiáv av nq̄ægo, zo manqa-zapa z̄ogonēm, tozolog. Geté no nd̄ego t̄æmb̄e-manqaté, ndego ezoqam, ma manqat gez̄ombe-ein. Soq̄aín nd̄ogo, ndego tematavupat, av nq̄ægo, zo manqa-zapazapa zoḡot, te namba.

Eisa, ezoqa n̄ome taqa yaq-te tepeté-manqate-a, “Gekha zapá, ezoqa n̄ome-qa matavap-te, sa t̄æmbotambam? Kop̄mba mbaín.

³⁰ Neka ḡe, no Mbumbukiam lou-qa yaq-te ike manqat nq̄æmbo-manqate, yaq gekha zapá, noqa manqa ndigeveam?”

³¹ Noqa qav̄oiwat taqa yaq-te, nq̄ánek: Gekha mat̄ev nd̄ogo, tozogoat, zo lou tozologat o ib̄kha tozo-izumat, zo matev nd̄ogo toz̄ógoát, Mbumbukiam-qa iz t̄æ-eqatat.

³² Oskíá nd̄ogo, Zu ezoqam o Glik ezoqam o Mbumbukiam-gi bawan ezoqam tigoat, zoqa matev, ndigu tiqa unimanqatin-te bekhaòsám, v̄o-o:áz.

³³ Zo áv qane-matanám, av no nq̄ate-matanam. No ezoqa ewaqape, matev eqeieqei gone-qa n̄oz̄ogó. No ambá av nq̄ægo, n̄ōkeza kha mba n̄oteqeiví. Geté no ezoqá n̄ome n̄otegó, ndigu khandi bet̄endapem.

11

¹ Zo noqa matev, áv tozomb̄é-pavát, av no Keliso-qa matev nq̄æmb̄e-paev.

Kawa gutam-qa yaq-te, guligulim-te

² No khanakhanákh, zoqa yaq-te. Zapa ndógo, zo noqa manqat miavmiav zombo-mataváp, neka matev ate ndægo ndözombõ-pãev, ndøgo no qate-zømesimam.

³ Geté no zo zøtezat-qa nõzøgó. Keliso, ndego anganeam-gé kawá, neka anganeam, ndego sævam-gé kawá, neka Mbumbukiam, ndego Keliso-gé kawá.*

⁴ Gekha anganeãm ndego, teguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tevevezam, ndego teqa kawa tegutav, ndego tege kawa mivi mbó-etoám, Keliso.

⁵ Geté gekha sævãm ndugu, tuguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tuvevezam, yaq ndugu kawa gutøveav tugoat, ndugu ekeza kawa mivi mbó-etoám. Zapa ndógo, ndøgo andé izum me me-agáz.

⁶ Gekha sævãm ndugu, kawa gutøveav tugoat, ndugu sà bemá, até izu bēqogaz. Geté sævam ndugu izum tuqogaz o tu-agaz, tu-te ndugu, mivi-ús. Yaq nakémbá, ndugu kawa yá begutáv.

⁷ Geté anganeam kopømba mbaín, kawa tegutav. Zapa ndógo, ndego andé Mbumbukiam-qá bugug me me:keogé. Te møkho-te, andé Mbumbukiam-qá iz kandambaqape neka bazaføgakh qoteqeiví. Geté sævam møkho-te, andé anganeam-qá iz kandambaqape neka bazaføgakh qoteqeiví.

⁸ Mbumbukiam ezoqam gekhakheinøvem, ndego ambá av nqægo, anganeam sævãm gene-khakheinøvém. Geté ndego sævam, anganeam-qá khá gene-khakheinøvém.

⁹ Neka Mbumbukiam ambá av nqægo, anganeam sævam zapayá gene-khakheinøvém? Geté sævam anganeam zapayá gene-khakheinøvém.

¹⁰ Yaq ta zapaya ndøgo, neka enzol ezoqam zapaya, sævam kawa gutam nonqo be-uzú, tuqa kawa-te, Klisen wambap-te tuguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tuvevezam. Ndøgo tuqá khakhatáp, av nqægo, ndugu iz ndømbðgó, av tuimatanam.†

¹¹ Gẽmbo-mataváp. Evezøza møkho-te, sævam anganeam-té gunø-vintøvé, neká anganeam sævam-te ndø:vintøvé.

¹² Unimanqatín. Sævam anganeam-qá khá guni-khakheinøvém. Neka anganeam, sævam-té gendo-fakhanín. Geté nginik ezoqa menas, Mbumbukiam ndøkhakheinøvém.

¹³ Zo zøkhapús sozombó-matøvemém. Gè, ndøgo eqeieqéí, sævam ndugu kawa gutøveav tøgoat, Mbumbukiam-te tuguligulim?

¹⁴ Até niqá matév-a, áv qaninømánd nqægo: Anganeam-te mivi-ús, izu loloakh timbogoat.

¹⁵ Geté sævam ndugu izu loloakh timbogoat, tu-te ndugu qanimáv. Zapa ndógo, tugi izum andé kawa gutam nonqo me mbøegó.

¹⁶ Geté zo ezoqa nõme, taqa yaq-te manqa itumbam-qa tozogoat, no sa nqáneq qazø-eín: Ni neka Mbumbukiam-gi bawan vinivinimba, matev nõme mbaín, taqa yaq-te.

11:3 11:3 Gen 3:16; Ef 5:23 * **11:3 11:3** Manqat møkho nõme nqáneq: Keliso, ndego anganeam-gé zapá, neka anganeam, ndego sævam-gé zapá, neka Mbumbukiam, ndego Keliso-gé zapá. **11:7 11:7** Gen 1:26-27 **11:8 11:8-9** Gen 2:18-23 † **11:10 11:10** Nqaneq manqat-qa møkho, elavøqase føgákh, Glik manqat-te. Ezoqa nõme, áv gini-mataváp nqægo: Kawa gutam nonqo, nqáneq qane-manqaté. Até sakhéis-a, iz ndøndapém, guligulim-te Mbumbukiam-te tiguligulimat neka teqa manqat vøvevezumát. Geté ezoqa nõme ndimatavap, taqa møkho nqáneq: Sævam anganeam møkho-té gunu:gu. Neka nõme ndimatavap, møkho nqáneq: Sævam yakhapús, tømbo-pøovat, tuqa kawa tugutav o gutøveav tøgoat.

Evezøza-qa lou loge matev-qa yaq-te
(Met 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

¹⁷ Matev nøme-qa yaq-te, no ndakin manqa tæzø-løvua, no khanakhanakh mbaïn zo-te. Zapa ndøgo, zo qazo-møvabin, zoqa matev soqain. Ndøgo zo gængiæzoát, ambá av nqægo, gèzøtøkeē.

¹⁸ Bugukhokhof nqáne: No áv qate-ewág nqægo, zo qazo-møvabin, zo mokho-te iziz matev zømbu:guí. No nqæmatavap, manqat nøme qæ-ewag, taqa yaq-te, unimanqatín atøgó.

¹⁹ Unimanqatín, iziz matev nøme, zo mokho-te ndøfakhate, ndøgo eqeieqei. Ndøgo ni tønínømánd ndøgo, gekha ezoqām ndigu, nakhoa eqeieqei-te ndiwaniap.

²⁰ Zo qazo-møvabin, lou vozōlogín, zo ambá av nqægo, Evezøza-qā lou loge matev zōgonemín.

²¹ Zapa ndøgo, zo qazo-møvabin, ezoqa nøme lou loge sège-ngazemín. Yaq av nqægo, ezoqa nøme ifiifin-us oskia ndøgoát. Geté nøme ndigu, lou khápeme:logín neka waen khape vøe-izamin, kawa vøzø-okí-in.

²² Gè, zo khoev mbaïn, ma lou tøzøte-logat neka íbøkha vøzøté-izumát? Zo ndigu ezoqam, zo mokho-te gigiap mbain ndigu, mivi qazozø-etoumatun, zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, khasøkhasis zøtezæzá. Ge zō, ndozomatavap? No khanakhanakh manqat nøzø-eín, taqa yaq-te? Av taoká. No khanakhanakh mbaïn, taqa yaq-te.

²³ Manqat ndøgo, nigí Evezøza-te qændap neka zo qazø-etoam, nqáne:

Ta lova ndøgo, Evezøza Yesu, tege paev ezoqam kopo sa gembøqambun, flawā gendápāz,

²⁴ Mbumbukiam-te ike manqat vø-eín, sasa ndømbegim, gezø-eín, “Nqanek noqá khá. Ndøgo zo nonqó. Zo matev áv tønégó. Yaq no zonømbé-matøvememát.”

²⁵ Yaq lou gumulog, até izam nonqó-a, vøndap, waen-ús, sasa ndø-eín, “Nqanek waen, ndøgo Mbumbukiam-qá poev ndakinák, ndego tegi ezoqam namba, noqa kouk mokho-te ge-unimanqatín. Zo matev áv tønégó. Gekha khøuwā ndigu, zo nqanek íbøkha tozo-izumat, zo no zonømbé-matøvememát.”

²⁶ Gekha khøuwā ndigu, zo nginik flawa tozolouzat neka nqanek waen vozó-izumát, zo Evezøza-qá løvøte-qa yaq-té zøté-zømasát, atema ekezan vøgeāv.

²⁷ Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, ta matev-qa mokho-qa yaq-te matavapøteav tōgoat neka nginik flawa sa vóløuz-a, Evezøza-qa waen sa vø-íz, ndego Evezøza-qá kha neka kouk-qa yaq-te manqa-zapa ndøgót.

²⁸ Yaq nakémbá, ezoqa ekeza matev bètøkhæ-geveá, váev nginik flawa telouz neka nqanek waen vø-íz.

²⁹ Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, nginik flawa sa telouz o waen sa teiz, neka Evezøza-qa kha-qa mokho matavapøteav vøgoát, ndego ekeza kha, manqa ovøyam-té genóvé.

³⁰ Yaq nakémbá, zo mokho-te nandav, ezoqa kopoáv, bazaføgakh mbaïn neka enqoní-ús neka nøme ndigu møndø-pakhaéz.

³¹ Geté ni nikeza matev ama tizi-geveanemín, yaq ni Mbumbukiam viniv matev av nqægo ambá giní-etoamák.

³² Geté ta viniv matev mokho-te, ni nqazi-ndape, Evezøza ni gè:guguná. Ndego ni nakhoa eqeieqei-te ambam-qa nigú. Soqáin ndøgo, ni manqei-qape ezoqa nøme namba, manqa ovøyam kandambaqape-te, viniv kandambaqape tizimø-ndapem.

³³ Yaq nakémbá, nogi nøfuap, zo tozo-møvabat, Evezøza-qa lou loge matev tozo-gonemat, ezoqa nøme-qa, vøzømbøkhæ-kewagát.

³⁴ Geté gekha ezoqām ndego, ifi tømbovinat, ndego lou khoev-té geabetøndokhæ-lóg. Soqáin ndøgo, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam tøzøfakhan, zoqa møvøna matev zapaya.

No ndakin taqa yaq-te, manqat nøme mbaín. Nøme ndøgo tæzømbé-ovøyám, no zo-te tøtøndonav.

12

Nqova Mbomambaqape-qa matev vinivinimba, ndego ezoqa ndezø-etoam

¹ Nøfuap! No ndakin Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev-qá yaq-té qazømbé-qavøiú, zo qazonømbe-bevøpem. No poeveáv, zo taqa yaq-te zøtezeav tøgoat.

² Zo møzøte-zøté, zo Keliso unimanqatinteav qazogoam, zo khape mbumbuk ndø-itubát. Geté ndigu khandi mbumbúk mbá, neka manqat manqatemáv. Yaq ndigu zo vøtubumam.

³ Yaq nakémbá, no zo zøtezat-qa nøzøgó: Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape tembøigoat, ndego kopømba mbaín, te-ein, av nqægo, “Yesu bèsoqøév.” Neka ezoqa kopømba mbaín te-ein, av nqægo, “Yesu ndego Evezøzā,” ndego Mbumbukiam-ge Nqova mbain tøgoat.

⁴ Matev ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa ndezø-etoam, ndøgo vinivinimbá. Geté Nqova ndego, kopó.

⁵ Neka sasae ndøgo, Evezøza-qa nqazi-matanam, ndøgo vinivinimbá. Geté Evezøza, ndego kopó.

⁶ Neka matev ndøgo, Mbumbukiam ezoqa mokho-te ndu:matanam, ndøgo vinivinimbá. Geté ndego Mbumbukiam kopó, ndego matev ate ndægo, ezoqa ewaqape mokho-te ndu:matanam.

⁷ Gekha matev ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa vinivinimba ndezø-etoam, ndøgo Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qá tøke nonqó.

⁸ Ezoqa nøme, Nqova Mbomambaqape matavap loloakh zø-etoumatún. Yaq ndigu manqat matavap loloakh-us ndømanqatátún.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme zøtezat vøzø-etoumatun. Yaq ndigu ta zøtezat-te ndøgo, ezoqa zømbe-tøkeé.

⁹ Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme unimanqatin matev vøzø-etoumatun.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme, ezoqa khakhæzat nonqo, bazaføgakh vøzø-etoumatun.

¹⁰ Neka ezoqa nøme, ndego umingiap matev gone nonqo, bazaføgakh vøzø-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev vøzø-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego zøtezat vøzø-etoumatun. Yaq ndigu segé:zøté, av nqægo, matev nøme, Nqova Mbomambaqape-té qando-okhø, ó, nqova soqaqape-té qando-okhø.

Neka ezoqa nøme, ndego manqat vinivinimba-te manqate matev vøzø-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego nqanek manqat vinivinimba-qa mokho, ezoqa nøme oyoyam matev vøzø-etoumatun.

¹¹ Nqanek matev ate nqægo, Nqova kopo ndøsasaeát. Av ndego ekezan, eqeieqei nde:qeivi, ezoqa segezø-etoumát, matev.

Ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, ni Keliso-qa khá

¹² Ezoqam-qa kha kopó. Geté ta kha-te ndøgo, kha bunøzap vinivinimbá. Kha bunøzap vinivinimba ambá qanegó, geté kha kopó. Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Ni Klisten ezoqam vinivinimbá. Geté ni ate nqazi:gu, kha kopó.

¹³ Ni ezoqa vinivinimbá. Nøme ndigu Zu ezoqám, neka nøme ndigu Glik ezoqám. Nøme yaq-fia mbain sasae ezoqám, neka nøme ndigu, nqon-qotøzat ezoqám. Geté ni ate nqazi:gu, Nqova kopo mokho-te, ibøkha iz kopo zi:ndapém, neka vizimø-kha-kopo-en. Mbumbukiam ni ate nqazi:gu, Nqova Mbomambaqape kopo nimbí-etoám, ni ande ibøkha me vizí-izim.

¹⁴ Ezoqam-qa kha, ambá av nqægo, kha bunøzu kopo mba me:gø. Geté gigiap vinivinimbá, nqani-bunøzap.

¹⁵ Gé, zenda tokhotapakh amba manqat tø-einin, av nqægo, “No zenda geagim nonqø mbá. Yaq nakëmbá, no kha bunøzú mbá.” Manqat av nqægo tø-einin, yaq gé, ndøgo sekemba kha-qa gigiáp mbá? Av taoká.

¹⁶ Neka gé, gea amba manqat tø-einin, av nqægo, “No bøi mbá. Yaq nakëmbá, no kha bunøzú mbá.” Manqat av nqægo tø-einin, yaq gé, ndøgo sekemba kha-qa gigiáp mbá? Av taoká.

¹⁷ Gëmbo-mataváp. Kha ate nqægo, amba bøi mba tøgonin, yaq manqat amba áv khané-yogein? Neka kha ate nqægo, amba gea mba tøgonin, yaq sisip amba áv khané-vutugiamin?

¹⁸ Geté matev áv taoká, av nqægo. Mbumbukiam ezoqam-qa kha-te, kha bunøzap vinivinimba áv tenevé, av ekeza qambøe-pøovam, neka sasae vinivinimba vømbø-etoam.

¹⁹ Kha ate ndægo, amba kha bunøzu kopo mba tøgonin, yaq kha eqeieqei ambá mbain.

²⁰ Geté matev av nqægo: Ezoqam-qa kha-te, kha vinivinimbá ndøbunøzap. Geté kha ndøgo, kopó.

²¹ Bøi kopømba mbain, pingim tømbo-ein, av nqægo, “Ság, qo mbain toqo-goat. No nøkhapus kopømbá.” Neka kawa kopømba mbain, zenda tokhotapak vømbø-ein, av nqægo, “Ság, zo mbain tozogoat. No nøkhapus kopømbá.”

²² Av taoká. Até ta kha bunøzap nømé-a, ndøgo ande bazaføgakh mbain me ndækeoge, ndøgo gigiap-qpapé. Ta kha bunøzap ndøgo mbain tøgoat, yaq kha kopømba mbain, eqeieqei tøsasaetat.

²³ Gekha kha bunøzāp ndøgo, bugug keogeav tøgoat, ni ùni zimbøekewatún. Neka kha bunøzap ndøgo, ni mivi ndøni-etoam, ni eqeieqei zigutu-matún.

²⁴ Geté kha bunøzap ndøgo, bugug eqeieqei ndømbogo, ndøgo kopømbá, ni gutøveav tøgoat. Mbumbukiam niqa kha, áv gene-bunøzám nqægo: Ta kha bunøzap ndøgo, ande iz mbain me ndækeoge, iz kandakanda mbo-etoám.

²⁵ Mbumbukiam av ge:matanam ndægo, zapa ndøgo: Soqain ndøgo, kha mokho-te iziz tøugoat. Geté kha bunøzap vinivinimba, yaqyaq-a yá betøkéám.

²⁶ Kha bunøzu kopo, nqosøgeap tømbo-ewagat, yaq kha ate ndægo, sugumbú-ewagét. Neka kha bunøzu kopo, iz kandambaqape tøndap, yaq kha ate ndægo, khanakhanakh sugumú-ndapét.

²⁷ Zo Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te, matev até kopó: Zo ate ndøzøte:go, Keliso-qa khá. Neka ezoqa vinivinimba, zo mokho-te ndu:gu, ndigu Keliso-qa kha bunøzáp.

²⁸ Klisten bawan mokho-te, Mbumbukiam ezoqam vinivinimbá ge-abam. Bugukhokhof Keliso-gí u-aním. Tiqa zita-te, manqa vevezam ezoqám. Neka tiqa zita-te, nømendim ezoqám. Neka nøme ndígu, umingiap matev ndimatanam. Neka nøme ndígu, ndego bazaføgakh gezø-etoam, enqoni ezoqa tikhakhætát. Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa ndizø-tøkee. Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa nøme ndizømbo-megeat. Neka nøme ndígu, ndigu manqat vinivinimba-te ndi:manqate, av Nqova Mbomambaqape ndezømbe-etoam.

²⁹ Ge zó, ate ndøzøte:go, Keliso-gí u-aním? O ge zó, ate ndøzøte:go, Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám? O ge zó, ate ndøzøte:go, nømendim ezoqám? O ge zó, ate ndøzøte:go, umingiap matev mozó-matønnumatun?

³⁰ O ge zó, ate ndøzøte:go, Mbumbukiam bazaføgakh møndøzø-etoam, enqoni ezoqa tozo-khakhætát? O ge zó, ate ndøzøte:go, manqat vinivinimba-te mozøté-manqatun? O ge zó, ate ndøzøte:go, ezoqa nqanek manqat vini-qa mokho mozozø-ovøematun? Mbain. Av taoká, av nqægo.

³¹ Geté zo bazaføgakh tønø-asøzú ndøgo: Nqova Mbomambaqape-qa matev, tozø-upøgím ndøgo, zoqa Klisten bawan ezoqam ndøzø-tøkee.

Geté matev nøme, no ndakin tæzø-ovøyam, ndøgo møndøløví, matev ate ndægo, no qate-manqatavun.

13

Matev uni qækandambaqape, kuku matév

¹ No amba bawa vini-ak-qa manqat-te o enzol ezoqam-qa manqat-te tøte-manqatein, gete no kuku mbain tægonin, yaq no manqa ambá khokhó segenø-feazuín. Mokho mbain. Ndøgo andé kanda wag o bel wag mba me:wagein.

² Neka no amba Mbumbukiam-qa manqat vevezam-te kopømbe tægonin, neka matev ate ndægo, ndøkhone, tøte-nøtenin, neka nøtenat nøme ate ndægo tønøgonin, neka unimanqatin matev kandambaqape tønøgonin, manqei popotap nøzøgím nonqo, geté no kuku mbain tægonin, yaq no khokhó.

³ Neka no gigiap ate nqanømbe:go, amba gigiap-av ezoqam tæzø-etoamin, o noqa unimanqatin matev zapaya, nøkeza kha sa tænqonqotavin, gøinam-te tætain, vøe-nanimin, geté no kuku mbain tægonin, yaq noqa matev, mokho ambá mbain. Matev av nqægo, genø-tøkeák.

⁴ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego qaqa nakhamas-te gonemáv. Geté ndego ezoqa nøme gèzø-tøkeatún. Neka ndego ova matev mbain. Neka ndego khambúváp matev mbain neka ekeza iz eqawatáv.

⁵ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego gésapi:vák, neka ndego ekeza kha-qa yaq-te mba matavupáv, neka ndego mbøni nakhamas-te nqosøgeapáv, neka ndego manqa mate oskia gembó-eimák, ezoqa nøme manqa-zapa tembogo.

⁶ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego khanakhanakh mbain, matev soqøsoqa-qa yaq-te. Geté ndego unimanqatin matev mbøe-khaneát.

⁷ Gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego tatak vinumáv. Geté ndego viniv sége-eqawát. Ndego Mbumbukiam oskia ndø-unimanqatintát neka te-te vó:tawát. Neka gekha viniv ndøgo, tømbo-fakhanumat, ndego føgøføgakh até géyát.

⁸ Kuku matev génavøemák. Geté Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev, segé-navøém. Até manqat vinivinimba-te manqate matév-a, segé-navøém. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme zøtezat vini tezø-etoam, ta matev ndøgo segé-navøém.

⁹ Nøtenat ndøgo, ni ndakin nqanigu, andé kopokopó. Neka ezoqa Mbumbukiam-qa manqat givevezumatun, ndøgo kopokopo mba ndøvevezumatún.

¹⁰ Geté uni matev-in tøfakhan, yaq nqanek matev vinivinimba, ibu-ibus nonqo nqanigu, ndømø-navøém.

¹¹ No nakhasam qategoam, no manqa áv tøte-manqatám, av nakheis ndi:manqate. Neka noqa matavap, áv tønømbe-goám, av nakheis ndi:matavap. Neka no matev áv tøte-geveatám, av nakheis ndi:gevevat. Geté ndakin, no mðekhouwén, vøe-anganeam-en, neka nakheis-qa matev vøe-ivav.

¹² Niqa nøtenat ndakin bavokho-qapé mbá. Ndøgo ate av-té, qakeza bugug ibøkha-te togoqeiv. Gò-ototáp. Geté vaev-te, ni abugug ziwambám, Mbumbukiam namba. No ndakin nøtenat khapémá. Geté vaev-te, unin-qape, ndømenøtén, kopømba av-té, no ndakin Mbumbukiam ge-otev.

¹³ Nqanek matev misika, unimanqatin matev, neka Mbumbukiam-te vintønát matev neka kuku matev, sa gemø-navøemák. Geté ta matev misika mokho-te, matev uni qækandambaqape, kuku matév.

14

Mbumbukiam-qa manqat vevezam neka manqat vinivinimba-te manqate-yaq-te

¹ Zo kha-mba kuku matev mbo-ové. Neka zo matev upøgim-qa tøgó ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho. Zoqa poev kandambaqape, tabegó ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev tozondapem.

² Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, Nqova Mbomambaqape matev gembo-etoam, manqat vinivinimba-te nde:manqate, ndego ambá av nqægo, ezoqam-tē genø-manqatē. Geté ndego Mbumbukiam-te mbá genø-manqaté. Ezoqa kopømba mbaïn, teqa manqa mokho tindapem. Manqat ndøgo, ndemanqate, khonoam-té qagó.

³ Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa manqat ndevevezam, ndego ezoqam-té genø-manqaté. Yaq manqat ndøgo, ndemanqate, ndego ezoqá nøme-qá unimanqatin me:føgøføgakhamín, neka zita vøzømbē-tøpazin neka mbøni vøzømbē-bøiin.

⁴ Gekha ezoqām ndego, manqat vinivinimba-te nde:manqate, av Nqova Mbomambaqape ndembøe-etoam, ndego ekeza unimanqatin mba me:føgøføgakhamín. Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa manqat ndevevezam, ndego Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qá unimanqatin ndøføgøføgakhamín, wambap-te.

⁵ No nqanøpøév, zo ezoqa ate ndøzøte:go, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev tozondapem, manqat vinivinimba-te tøzøte-manqatat. Geté noqa poev kandambaqape nqáne: Zo Mbumbukiam-qa manqat

zóvevezumát. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa manqat ndevevezam, ndego ezoqā nōme zōmbe-tōkéé. Geté ndego ezoqam, manqat vinivinimba-te nde:manqate, ndego teqa manqat mokho-te, ezoqa nōme tōkemáv. Geté ezoqa nōme, teqa manqat mokho te-ovøemat, yaq ezoqa ewaqape-qa unimanqatin kopømbá tōzømbe-føgøføgakham.

⁶ Nøfuap! Ge zó, ndozo-matavap? No zo-te tøtøndonav, yaq no manqat vinivinimba-te sa tøte-manqatat, yaq ndøgo zo áv khazømbé-tøké? Matev av nqægo gezó-tøkéák. Geté no manqat tøte-zømesimat, Mbumbukiam te:nømand, o nøtenat egeiegei tæzø-etoam, o Mbumbukiam-qa manqat tæzø-vevezumat, o nømendim egeiegei tøtøndo-ndap, yaq ndøgo zo kandambá tøzøtøke.

⁷ Pøinda neka gita zombó-matavupát. Ouv tozo-qaqaemat, yaq ezoqa pøinda tikhambøemem o gita tikhanøemem, gete taqa wag egeiegei mbain tøgoat, yaq gè, ezoqa ouv-qa naq áv kiníndapēm? Géndapemák.

⁸ O nakhag kawa ezoqam, kipi tekhambøyam, gete taqa wag ndaføyambā mbā, yaq gè, ezoqa áv kinízøtéz, av nqægo, nakhåg? Gézøtezák.

⁹ Yaq Kliten wambap mokho-te, matev até kopó. Ezoqa nōme, manqat vini-te mba te:manqatat, neka manqat mokho-us manqateav vøgoát, yaq gè, ezoqa nōme mokho áv kimbøe-ndapēm? Mokho gimbo-ndapemák. Manqat ndøgo ndemanqate, ndøgo khokhó sege-manqaté.

¹⁰ Mangei-qape-te nqanek, bawabawan-qa manqat vinivinimbá. Kopoav-qapé. Yaq nqanek manqat vinivinimba ate ndægo mokho-us.

¹¹ Geté no bawa vini ezoqam-qa manqat nøtenateav tøgoat, yaq no teqa manqa mokho nóndapák, neka até ndegó-a, noqa manqa mokho géndapák.

¹² Yaq nakémbá, zo mokho-te, matev até kopó. Zo Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev upøgim-qa ndozogo, zo matev upøgim-qa tøgó ndøgo, Kliten bawan ate ndi:gu, tiqa unimanqatin-te tōzømbe-tøke.

¹³ Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev tendap, manqat vinivinimba-te te:manqatat, yaq ndego yá beguligulím, Mbumbukiam tæabembøe-tøké, yaq ndego ezoqa nōme ta manqa mokho bezømbē-ovøyam.

¹⁴ Unimanqatín. No manqat vinivinimba-te tøte-guligulimat, noge nqova géguligulimít. Geté noqa matavap, khokhó segégoát.

¹⁵ Yaq no gekha nógø? No matev menás sægoát. No nqova-té qatø-guligulimát, neka até matavap-té-a, vøe-guligulimát. Neka no ouv nqova-té qatø-qaqaemát, neka até matavap-té-a, ouv vøe-qaqaemát.

¹⁶ Geté qo Mbumbukiam-qa iz nqova-te mba toqombo-eqatat, yaq gè, ezoqa nōme, ndigu nqanek manqat zøtezteav ndigu, Kliten wambap-te ndavd, qoqa ike manqat áv kini-unimanqatiním neka “Amen” áv kinieiním? Nakhóa mbain. Zapa ndøgo, ndigu kopømba mbain, qoqa manqat-qa mokho timbo-ndapem.

¹⁷ Qoqa ike manqat, mbomambaqape ambá qanegó. Geté ezoqa nōme taqa manqa mokho ndapeav tigoat, yaq qoqa manqat ndigu gezó-tøkéák, tiqa unimanqatin-te.

¹⁸ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, no manqat vinivinimba-te oskia nøte-manqaté, av Nqova Mbomambaqape matev ndenømbe-etoam. No møeløvúb, zo ezoqa ate ndøzøte:go, taqa yaq-te.

¹⁹ Geté Kliten wambap mokho-te, no amba manqat mokho-us faev mba tæ-einin, ezoqa zømesim nonqo, ndøgo ambá qanimáv. Ambá ndøgo, manqat vinivinimba-te, ande gekha taosen manqat tøte-manqatat, ta manqa mokho ezoqa ndapeav ndøgo.

²⁰ Nófua! Zo ande nakheis me, sekemba ndògò, zoqa zòtezat-te. Unimanqatín, manqa-zapa gone-qa yaq-te, zo andé nakhei nqonqon me me:gó. Geté zoqa zòtezat-te, zo ezoqa kandakanda ndògò.

²¹ Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqáego: Evezóza ge-ein,

“No nginik bawan ezoqam,
bawa vini-ak-qá mokho-té
neka manqat vinivinimba-té qazómbé-manqatát.
Geté até ndògò-a, ndigu noqa manqat géyogemák.”

²² Nqanek manqat ní áv qani-nòmendím nqáego: Ezoqa manqat vinivinimba-te tí-manqatát, av Nqova Mbomambaqape ndezómbe-etoam, ndògo Mbumbukiam-qá khakhatáp. Geté ta khakhatap ndògo, ambá tiqa ndigu, ndigu ndi-unimanqatínat, geté tiqa ndigu, unimanqatínteav ndigu.* Geté Mbumbukiam-qa manqa vevezumat, ambá tiqa ndigu, unimanqatínteav ndigu, geté tiqa ndigu, ndi-unimanqatínat.

²³ Gèmbó-mataváp. Zo tozo-mòvabat, yaq zo até ndòzòte:go, manqat vinivinimba-te tòzòte-manqatát, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te oteveateav ndògo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndigu zo bianav mé:záb.

²⁴ Geté zo Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te oteveateav ndògo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndego ta manqat ndògo te-ewag, ndògo teqa mbòni unimé:lév. Yaq ndego segé-matòvém, ndego manqa-zapazapa-ús.

²⁵ Teqa matavap, khonoam-te qagoam, bavokhó qanófakhán. Yaq ndego ekeza kha, manqei mé:laváo, bugug até manqei-té, Mbumbukiam-qa iz vòeqá. Yaq áv gené-ein nqáego, “Unimanqatín. Mbumbukiam ngu:gu, zo mokho-te.”

Matev ndògo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape ní ndini-etoam, eqeieqei áv khazi-sasaetát

²⁶ Nófua! Av tægoat ndægo, av no gate-manqatavun, yaq zoqa wambap-qa yaq-te, áv khané:go? Av qazótégoát nqáego: Zo ezoqa ewaqape matev vinivinimba zógoát. Ezoqa nòme ouv qaqayám, neka ezoqa nòme nòmendim matév, neka ezoqa nòme Mbumbukiam-qá manqat vevezám, neka ezoqa nòme manqat vini-te manqaté, neka ezoqa nòme nqanek Mbumbukiam-qa manqat ovóyám, av ndigu tí-manqatát. Gekha matév ndògo, zoqa guligulim-te tozo-matònumat, Klisten ezoqam-qá unimanqatín bete-fògòfògakhám.

²⁷ Ezoqa manqat vini-te te:manqatát, av Mbumbukiam matev tembòe-etoam, yaq kopòmba mbaín, ezoqa kopoav matev kopo tigoat. Geté ezoqa menas o misika mba ndòmanqatát. Yaq ndigu ezoqam kopòmba mbaín, manqat sa tumu-manqatát. Geté ezoqa kopokopo ndòmanqatát. Yaq ezoqa nòme ta manqa mokhò ndògo, bè-ovóyám, ezoqa mokhò bembòè-ndapem.

²⁸ Geté manqa ovóyám nonqo ezoqam mbaín tògoat, yaq gekha ezoqam ndigu, manqat vini-te manqate-qa ndigu, ndigu manqat mbaín, sà beqonóvé. Ndigu Mbumbukiam-te, mokhò mbá giabetu-manqatát.

²⁹ Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tivevezumat, ezoqa menas o misika mba bevevezám. Yaq ndigu ezoqa nòme tiqonavat, tiqa manqat yá beqevané, eqeieqei tòpòtègo-a.

³⁰ Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tevevezumit, yaq Mbumbukiam ezoqa nòme manqat te:omat, ndego wambap-te teqotat, yaq ndego bugukhokhof

14:20 14:20 Ef 4:14   **14:21 14:21** Isa 28:11-12   * **14:22 14:22** Nqanek khakhatap, ndigu áv qane-zòmesím nqáego: Ndigu ndòsoqóéz. Zapa ndògo, ndigu unimanqatínteav.   **14:23 14:23** Kel 2:13   **14:24 14:24** Zion 16:8   **14:26 14:26** 1 Ko 12:8-10   **14:29 14:29** 1 Tes 5:21

ezoqam, Mbumbukiam-qa manqat tevevezumit, teqa manqat yà be-iváv. Yaq manqat ndégo témanqatát, Mbumbukiam manqat nòme ge-omat.

³¹ Zo ezoqa ate ndözöte:go, Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, zó-enendtát. Yaq ndógo, ezoqa ewaqape zótezat üníndapém, neka zoqa manqat tiqa unimanqatin-te zita bezömbê-töpaz.

³² Nqova Mbomambaqape, ezoqa manqa vevezam-qa yaq-te töpösumáv. Geté gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa manqat ndivevezam, ekezan ndómatövememín, ande áv kiní-einím neka ande gekha khöuwa-tê giní-einím, manqat ndógo, Mbumbukiam ge:zömas.

³³ Zapa ndógo, Mbumbukiam, khokho matev poeveáv. Geté ndego matev, sambí-té genö-matönumatún, Mbumbukiam-gi ezoqam-qa wambap mokho-te ate ndægo.

³⁴ Sakheis manqa bezö-feázú, wambap mokho-te. Kopömba mbain, manqat sa timanqatát. Geté ndigu megetapak-qá mokho-té giabetu:gú. Até Mozes-qá guguna manqát-a, áv töne-manqaté.

³⁵ Geté ndigu manqa mokho ndape-qa tigoat, ekeza angana bezöbevpát, khoev-te tiqavazat. Zapa ndógo, sakheis Klisten wambap-te manqat sa timanqatát, ndógo eqeieqei mbá.

³⁶ Gê, áv khané:go? Zo áv khazöté-matavap? Gê, Mbumbukiam-qa manqat, zo-té qandó-fakhan? O zo-te mbá qanógeavun? Av taoká.

³⁷ Ezoqa nòme ndematavap, av nqægo, ndego Mbumbukiam-gê manqa vevezam ezoqám, o ndego Nqova Mbomambaqape-qá etoam matev ndömbôgö, ndego bête-otév, manqat ndógo, no qazö-peaumavun, ndógo Evezöza-qá manqa lövuat manqát.

³⁸ Geté ndego nqanek manqat o-mba ndapeav tógoat, yaq zo teqa manqat ndö-upöglm.

³⁹ Nöfuap! Manqat ate ndægo, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev-qa yaq-te qate-manqatavun, manqat kandambaqape nqánek: Zoqa poev kandambaqape, qabegó nqanek, Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat. Neka zo ezoqa zömbe-khaféáp, manqat vinívinimba-te ti:manqatát, av Nqova Mbomambaqape, manqat ndezömbé-etoam.

⁴⁰ Geté zo matev ate ndægo, ndaföyamba neka eqeieqei ndógo.

15

Manqat Mbomambaqape mokho-te, gigiap-qape nqánek, Keliso lövöte-te gekhandi:v

¹ Nöfuap! No zo ndakin Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te, manqa mateim-qa nözögó, no zo bugukhokhof qatezömas. Zo mözondapém, nqanek manqat. Yaq zo bazafögakh-us zötu:waniáp.

² Zo manqat nqánek qazöte-khandi:zát, zo fögöfögakh tozombo-geatat, av no qate-zömesimam. Mbain tógoat, yaq zo khokhó sozo-unimanqatiním.

³ Manqat ndógo tótezömás, av Mbumbukiam ge:nömand. Bugukhokhof nqánek: Keliso niqa manqa-zapazapa evözam nonqo ndönaním. Mbumbukiam-qa Manqat é-möndo-eín, matev ndöfakhán.

⁴ Yaq ndego gè-otövém. Geté yaq khöuwa misika-qa zita-te, nqawá genökhandi:v. Até taqa yaq-té-a, Mbumbukiam-qa Manqat é-möndo-eín.

⁵ Yaq ndego Pita-té gemöfakhán, yaq taqa zita-te, ekeza paev ezoqam tuelv vömözö-fakhan.

⁶ Yaq taqa zita-te, Klisten ezoqa faev andled mōndōmō-lōvú, gi-ometam. Nōme kopokopo mōndō-pakhaéz. Geté ezoqa nōme, zua ndoyagé. Kopoáv.

⁷ Yaq taqa zita-te, Zems-té gemōfakhán, neka tegi u-anim ate gi:goam vōmōzō-fakhan.

⁸ Yaq vaev-te, até nó-a, vōmōnō-fakhan. Taqa yaq-te, no andé khōuwa soqain-té qatōqán.

⁹ Zapa ndōgo, Keliso-gi u-anim mokho-te, ezoqa uni khapelavōqase-in nó. Unimanqatín, no ezoqa egeiegei mbá, ezoqa no Keliso-ge u-anem ndinæna. Zapa ndōgo, no Mbumbukiam-gí bawan ezoqam nōngiæzotám.

¹⁰ No Mbumbukiam-qá kuku matev zapayá, qæ-Keliso-ge-u-anem-en, av no ndakin nqate:go. Geté no Mbumbukiam teqa kuku matev, ambá av nqægo, khokhó segenō-etoám. Av taoká. Zapa ndōgo, sasae ndōgo, no qægoam, ndōgo mōndōmō-lōvuám, av Keliso-gi u-anim nōme gi:sasaetam. Geté unimanqatín. No ambá av nqægo, nōkhapus mokho mbá sæsasaetám. Geté Mbumbukiam-qá kuku matev ndōgoám, no namba.

¹¹ Geté ndōgo gigiap-qapé mbá, zo Manqat Mbomambaqape nō tōte-zōmesimat o ndigu u-anim nōme ti:zōmesimat. Zapa ndōgo, niqa manqat kopó. Yaq zo nqanek manqat mōzo-unimanqatíním.

Lōvōte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te

¹² Ni zo qati-zōmesimam, av nqægo, Keliso lōvōte-tē gendo-khandi:v, yaq gē, áv khané:go, zo ezoqa nōme av ndōzōte-manqate, av nqægo, ezoqa lōvōte-te gendō-khandi:vák?

¹³ Ezoqa amba lōvōte-te khandi:zateav tōgonin, yaq até Kelisó-a, lōvōte-te ambá gékhandi:vák. Geté ndego mōndō-khandi:v.

¹⁴ Neka nōme nqánek: Keliso amba lōvōte-te khandi:vateav tōgonin, yaq manqat ndōgo, ni qati-zōmesimam, ambá khokhó. Mokho mbaín. Yaq até zoqá unimanqatín-a, ambá mokho mbaín. Khokhó.

¹⁵ Av tēgonin ndægo, yaq ni Mbumbukiam-qa yaq-te, ambá khavozam ezoqam nigonín, ni zo nqati-zōmesim, Mbumbukiam Keliso lōvōte-te gekhandi:v. Zapa ndōgo, Mbumbukiam ezoqa lōvōte-te amba khandi:zateav tegonin, yaq ndego até Kelisó-a, ambá gékhandi:vák.

¹⁶ Zapa ndōgo, lōvōte ezoqam nango khandi:zateav tōgōnin, yaq até Kelisó-a, ndego lōvōte-te nango ambá gékhandi:vák.

¹⁷ Yaq Keliso lōvōte-te amba khandi:vateav tōgonin, zoqa unimanqatin matev, ambá mokho mbaín. Ambá khokhó. Neka zo manqa-zapa-te, ambá zua zogonín.

¹⁸ Neka ndigu Klisten ezoqa nōme, gipakhaez, ambá gemō-soqoezín.

¹⁹ Ni ndakin yage-qa yaq-te mba, Keliso-te tizio-tambat, geté megemege-qa yaq-te, ni Keliso-te ziō-tambatak, yaq ni uni zi:-tanakhamba-én. Yaq ni ezoqa ewaqape nōme zilōvubát, ndigu ti-tanakhamba-ez.

²⁰ Geté Keliso mōndō-khandi:v, lōvōte-te. Bugukhokhof ndégo tekhandi:v. Yaq ni mizi:nótén, vaev-te até lōvōte ezoqa nōmé-a, vókhandi:z.

²¹ Lōvōte, ezoqa kopo-té qandowáv. Adám. Neka até lōvōte-te khandi:nat matév-a, ezoqa kopo-té qandowáv. Yesú.

²² Ni ezoqa ewaqape, Adam mokho-te, sizimú-pakhaentát. Yaq matev até kopó. Ni ezoqa ewaqape, Keliso mokho-te, sizimú-khandi:n.

²³ Mbumbukiam matev áv genevé nqægo: Bugukhokhof, Keliso ndókhandí:v, lóvøte-te. Yaq vaev, nqawa tendoqavan, lóvøte-te ni ndókhandí:n, tegi ezoqam.

²⁴ Yaq taqa zita-te, manqei-qape-qa vaev khøuwa vømófakház. Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu megetapak ezoqam neka kawakawa-za neka gekha ezoqa o nqova nøme, Mbumbukiam namba ndi:nøfeap, géngiæzó. Yaq megeat matev, Yesu Eve mbó-etoám.

²⁵ Yesu manqei-qape até gekhæ-kawaevtát, atema Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate ndi:gu vømú-ngiæzó, neka ekeza zenda tokhotapak mokho-te vøu-áb.

²⁶ Yaq qaqa matev ate ndægo tumungiu, vaev lóvøte ndóngiu.

²⁷ Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo-eín, av nqægo, “Matev ate ndægo, teqá zenda tokhotapak mokho-té genø-áo.” Geté unimanqatin. Mbumbukiam gigiap ate nqægo, teqa zenda tokhotapak mokho-te ge-ao, ndego ambá av nqægo, até ekeza khá-ya, te mokho-té genøvè. Av taoká.

²⁸ Yaq gigiap neka matev ate ndægo, Keliso mokho-te tøugoat, yaq ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá mokho-té genøvé, te mokho-te ndego, ibugukhokhof gigiap ate ndægo teqa mokho-te gu-ao. Yaq Mbumbukiam yakhapús, gigiap ate ndægo, kawa mó:goát.

²⁹ Ezoqa amba lóvøte-te khandi:zateav tiginin, av ezoqa nøme ndi:manqate, yaq gekha zapá, ezoqa nøme lóvøte ezoqam-qa iz-te, ibøkha iz gindapemin? Lóvøte ezoqam amba khandi:zateav tiginin, yaq tiqa matev, mokho ambá mbaín.

³⁰ Yaq até ndøgó-a, niqa kha khøuwa kopoav, Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, lóvøte-te nqei-awam, ndøgo mokho ambá mbaín.

³¹ Nøfuap! Unimanqatin. No nøkeza kha, khøuwa kopoáv, lóvøte-té qatø-awám. Até nømé-a, unimanqatin. Yesu Keliso mokho-te, nigí Evezøza, no zo nøte-khambuváp.

³² No Manqat Mbomambaqape zapaya, Efesus taon-te ezoqa soqøsoqa namba ande gaqo khobokhobos me qate-nøfe:pam, yaq ndøgo áv khanømbé-tøkē, ezoqa amba lóvøte-te khandi:zateav tiginin? Matev av nqægo, ambá genø-tøkeák. Ezoqa amba lóvøte-te khandi:zateav tiginin, yaq ezoqa nøme-qa manqat ambá unimanqatin, ndigu av ndi:manqate nqægo, “Lou sizilogát neka ibøkha sizí-izumát. Zapa ndøgo, ni avønín zipakhaén.”

³³ Geté gò:feazoát. Zo ezoqam-qa manqat av nqægo andé vøe-tubām. Zapa ndøgo, ezoqa soqøsoqa namba toqote-khokhombupat, yaq ndigu qoqa matev eqeieqei segé-ngi-nám.

³⁴ Matavap eqeieqei-té qanøqambúz neka manqa-zapazapa matanam é-vø-ivøvem. No nqanek manqat tæzømbe-manqaté ndøgo: Zo ezoqa nøme, Mbumbukiam zøtezateáv. Zo mivi bezøvití, ta zapaya.

Ezoqa lóvøte-te tikhandi:z, yaq tiqa kha vini

³⁵ Eisa, ezoqa nøme áv gipøtí-bevupēm penømakhaya, “Gé, lóvøte ezoqam áv kiní-khandi:z? Yaq tiqa kha ande áv khazømbé-goát, ndigu tinduqavaz?”

³⁶ Ezoqa ndigu av ndi:manqate, ndigu mokho ndapeáv, taqa yaq-te. Gëmbo-mataváp. Tae nanga toqo-zøgeakh, yaq mbusa naqanøká géfakhanák. Geté tae nanga ndøkha-pakhá. Yaq váev mbusa tøfakhan.

³⁷ Qo gigiap toqo-zøgeakh, kopømba ande av wit ndi:gu o gekha gigiap nøme ndægo, qo ambá av nqægo, tae-us qó-ogeákh. Geté qo nanga mba qózøgeákh. Yaq tae segéfakhán.

³⁸ Mbumbukiam, ta nanga ndigu, kha ndakinak mbó-etoám, av ndego qambøe-pøovam. Nanga vinivinimba, mbusa bugug vinivinimba zøfakhanamín.

³⁹ Até gigiap nømé-a, Mbumbukiam gekhakheinam, bugug vinivinimbá. Ezoqam-qa kha vini neka søvakha gigiap-qa kha vini, neka pipisi-qa kha vini neka zonga-qa kha vini.

⁴⁰ Gigiap nøme, yan-té qano:gó neka gigiap nøme manqei-qape-té qagó. Gigiap ndøgo, yan-te nqo:go, taqa bugug keoge vini, neka gigiap ndøgo, manqei-qape-te nqago, bugug keoge vini.

⁴¹ Khøuwa-qa bugug keoge vini, neka løvøyak-qa bugug keoge vini, neka nduku-qa bugug keoge vini. Neka até ndukú-a, tiqa bugug keoge vinivinimbá.

⁴² Løvøte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te, matev até kopó. Ezoqam-qa kha, kopømba ande av tae nanga ndægo, ti-ogeakhem, yaq segé-navøém. Geté løvøte-te tøndo-khandi, yaq nqawa gēnanimák.

⁴³ Kha ndøgo, ndø-ozu, bugug soqáin neka bazaføgakh mbain. Geté løvøte-te tøkhandi, yaq mbomambá segégoát neka bazaføgakh-ús.

⁴⁴ Kha ndøgo, tø-ozat, ndøgo manqei-qape khá. Geté tøndo-khandi, yaq ndøgo khandi miavmiav khá. Manqei-qape kha nqago, yaq até khandi miavmiav khá-ya, ndøgó.

⁴⁵ Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp nqægo, “Ndego bugukhokhof ezoqam, Adam, Mbumbukiam khandi mbo-etoám, vø-ezoqam-ev.” Geté Keliso, ndego kopømba ande av Adam nøme, vaev-te gegeavun, ndego ekeza Nqova mokho-te, ezoqa khandi ndakinak zø-etoumatún.

⁴⁶ Geté unimanqatín. Matev ambá av nqægo, khandi miavmiav kha bugukhokhof mo:geavún. Geté bugukhokhof, manqei-qape kha mo:geavún. Yaq vaév, khandi miavmiav kha tøgeav.

⁴⁷ Bugukhokhof ezoqam, ndego manqei-qape-té gendowáv. Mbumbukiam manqei gene-khakheinøvem. Geté ndego ezoqa nøme, vaev gegeavun, ndego yan-té gendovís.

⁴⁸ Ni manqei-qape ezoqam, ni até kopó, av Adam nde:go, ndego Mbumbukiam manqei ge-khakheinøvem. Geté vaev-te, ni løvøte-te tizimø-khandi:n, ni andé Keliso me zi:goát, ndego yan-te gendovís.

⁴⁹ Ni ndakin Adam-qa bugug zi:keogé, Mbumbukiam manqei ge-khakheinøvem. Geté vaev-te, ni Keliso-qa bugug zi:kewagát, ndego yan-te gendovís.

⁵⁰ Nøfuap! No nqanek manqat tæzømbe-eín ndøgo: Zo vøezøté. Manqei-qape kha neka kouk, kopømba mbain, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te tømø-oe. Unimanqatín. Gigiap ndøgo, sa qamø-navøemín, kopømba mbain, navupav manqei-te tømø-oe.

⁵¹ Nqáe! No mokho manqat nøtézømás: Ni ezoqa nøme, naqanøká zipakhaenák. Geté ni ate nqazi:gu, sizimú-enendté.

⁵² Matev nakhamas-té qanøfakhán. Ndánd segeni-nqóóz. Kipi-qa wag ziyogém, ta wag ndøgo, ezoqa tæzømas, av nqægo, vaev møndø-fakhán. Yaq ezoqa ndigu gipakhaez, ndøndo-khandi:z. Yaq ndigu miavmiav ndøyagát. Yaq até ní-a, ni ta khøuwa-te zua tiziyagat, ni sizimú-enendté, ti namba.

⁵³ Kha ndøgo, sa qamø-navøemin, bè-enénd, bemø-navupav-kha. Løvøte kha ndøgo, bè-enénd, bemø-khandi-miavmiav-kha.

⁵⁴ Nqanek matev tøfakhan, manqei-qape kha tø-enend, vømø-navupav-khā neka løvøte kha vømø-khandi-miavmiav-khā, yaq Mbumbukiam-qa Manqat gemø-unimanqatín, ndøgo av qæ-ein nqægo, "Mbumbukiam-qa khagua, møndømø-eqá.

Løvøte matev, møndø-evøzám.

⁵⁵ Løvøte!

Gê, qoqa khagua møndø-eqa?

Av taoká. Møndø-løvúám.

Løvøte!

Qoqa sanqava khanáqape, qo ezoqa qoqote-keqasam?

Mbain. Møndøqa-navøém!"

⁵⁶ Løvøte-qa bazaføgakh, manqa-zapa-té qando-fakhaté. Neka manqa-zapa-qa bazaføgakh, Mozes-qa guguna manqat mokho-té qando-fakhaté.

⁵⁷ Geté ike kandambá, Mbumbukiam-te. Yesu Keliso mokho-te, ndego nigi Evezøza, Mbumbukiam ni gini-tøkeét. Yaq niqa khagua gemø-eqá.

⁵⁸ Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma! Føgføføgakh ndøwaniáp neka matev nøme benøzøzó. Evezøza-qa sasae-te, bazaføgakh oskia ndø-asózú. Zapa ndøgo, zo møzøte-zøté, sasae ndøgo, zo Evezøza mokho-te nandozogo, khokho nonqó mbá.

16

Moni-qa yaq-te, ndigu Zelusalem Klisten ezoqam-te khofosam-qa gigoam, ndigu gipotonumam

¹ Zoqa moni møvøbam-qa yaq-te, zo Zelusalem Klisten ezoqam-te khofosam-qa ndozogo, noqa manqat nqánek: Matev äv tønegeném, av no Galesia Klisten bawabawan vinivinimba qazømbe-ein.

² Sande-Sande, zo ezoqa ate ndøzøte-go, moni nøme gè-mendebám, ndigu pula-te qazo-qaqasumatun. Ndigu moni, Zelusalem Klisten ezoqam-gí. Soqain ndøgo, moni sa ndøgo tøvøte-møvøbëm, no tæfakhan.

³ Yaq no tøvøndonav, no ndigu ezoqam, zo tozo-vevesam, nginik moni tindapavet, pepa nøzø-etoám. Yaq Zelusalem Klisten ezoqam tiabiti-zøté, av nqægo: No nqanek moni pisam matev, møe-unimanqatín. Yaq no ndigu ezoqam nõkhofotáz, zoqa etoam matev namba.

⁴ No tæmatøvem, av nqægo, atè nõ-a, banømā, yaq no ndæmá, ti namba.

Pol okho-qa yaq-te, gepøøgeapam

⁵ No Masedonia plovins-te tæmøfakhan, yaq no zo-té qatøndónáv. Masedonia ndøgo, nõqovezamák.

⁶ Geté zo namba, elavøqase ndæqóm. Yaq kopømba tøgoat, até qozaq viav-te ate ndægó-a, kopømba ande av løvøyak misika ndægo, sæqotát, zo namba. Yaq taqa zita-te, no gekha manqei nøme-te tænav, zo kopømbaqapé, sozonø-tøkeém.

⁷ No poeveáv, ndakin mba notøndónáv. Yaq waü sæzømet, vøeløvüb. Geté no tønøpoév ndøgo: No zo namba khøuwa andé møe-mbá sizi-qovezám, Evezøza tømbo-pøovat, tenøtak.

⁸ No ndakin nqanek Efesus taon-te, até nõqotát, atema Pentikos khøuwa vømøndáp.

⁹ Zapa ndógo, Mbumbukiam mboqog møndønø-mboqozó, nqanek. Yaq no kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa manqat tøte-zømesim. Geté qaqa ezoqam kopoaáv ngigu. Yaq nakémbá, no elavøqase båtøkhæ-qomát, nqanek.

¹⁰ Timoti zo-te tefakhan, yaq zo vøkhatowém. Yaq ndego fofogeap mbain, sà begó, zo namba. Zapa ndógo, até ndegó-a, Mbumbukiam-qa sasae ndógó, av no nqate-go.

¹¹ Ezoqa ndego besanqawém. Yaq ndego no-te nqawa veseze-qa tegoat, gëmbo-tøkeém. Sambite-té qando-khofotøvém. Zapa ndógo, no ndego neka ndigu Klisten zifuap nøme, te namba gi:zav, nõzømbø-endáp.

¹² Nqanek manqat nøme, nigi Klisten nõfu Apolos-qa yaq-té qanegó. No nõmbo-pouweám. Ndego bëmá, zo-te, ndigu Klisten ezoqa nøme namba, zo-te tizav. Geté ndego ùnime-poeveáv, ndakin tewav. Geté vaev-te, khøuwa eqeieqei tezømet, ndego ndøndowáv zo-te.

Vaev manqat neka khaiya mboma manqat vinivinimba

¹³ Zo gò:feazoát. Neka føgøføgakh nõdwaniáp, unimanqatin-te. Zo kha føgakh-mbá qagó neka møe ndógó.

¹⁴ Zo matev ate ndægo, kuku matev-us ndógó.

¹⁵ Neka nøme nqánek: Zo mðzøte-zøtéz, Stefanas neka ndigu ezoqa nøme, te namba khoev-te ndiyage, ibugukhokhof nginik gi-Klisten-éz, Akaya plovins mokho-te. Nginik Klisten ezoqa nøme kandambá gizøtøke.

¹⁶ Yaq no nqazø-pouwe: Zo ezoqa av ngi:gu neka gekha ezoqa nøme, ndigu ti namba Evezøza-qa sasae ndigu, tiqá mokho-té qanu:gu.

¹⁷ No khanakhanakh kandambá qændap, zogi ezoqa misika, Stefanas neka Fotunatus neka Akaikus gigeavun. Unimanqatin. No ndakin kopømba mbain, zo namba tøte-qotat. Geté nginik ezoqam, zoqá iziz nõndapém.

¹⁸ No nginik ezoqa mokho-te, kha vøndæv kandambá qændap. Até zó-a, zo tiqa mokho-te, kha vøndæv vozøndapem. Ezoqa av ngi:gu, gèzøvizáp.

¹⁹ Klisten bawabawan vinivinimba, nqanek Esia plovins-te ngiyage, khaiya mboma manqat nõkhhofotaváv zo-te. Até Akuilá-ya, zas namba Plisila, neka ndigu Klisten ezoqa nøme, tiqa khoev-te gipindumatun, tiqa khaiya mboma manqat ngikhøfötäváv, Evezøza-qa iz-te.

²⁰ Até Klisten ezoqam ate ngi:gu-a, no namba nqatiyage, tiqa khaiya mboma manqat ngikhøfötäváv.

Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiamát neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.

²¹ No Pol, nqanek khaiya mboma manqat-qase, nõkeza zendá qate-peaumít.

²² Gekha ezoqam ndego, Evezøza-te poev mbain ndego, ndego bèsoqoév.

Malanata!*

²³ Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

²⁴ No kuku kandambá zo-te, Keliso Yesu mokho-te.

2 Kolin

Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol nqawa, Kolin taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám.

Ta pepa-te ndøgo, Pol bugukhokhof gezø-khofotav, ndego gèzøponqóm. Yaq taqa zita-te, ndego Taitus ndøkhofotáv, ti-te. Ndego tiqa yage matev, tēabete-qeiví, yaq teqavan, Pol tiqa yaq-te emanqat bembøē-votot. Yaq Taitus geqavan, ndego emanqat, av gembøe-votót nqægo: Kolin Klisten ezoqam, Pol-qa manqat møndø-ndapém, neka tiqa manqa-zapazapa-te vøndø-qambuz. Geté ezoqa nøme, Pol-qa manqat, gésanqawém, neka ndigu poeveáv, Pol tigi Klisten megeat ezoqam tezøgoat. Ndigu av gini-manqatám nqægo: Pol ndego unimanqatin Keliso-ge u-aném mbá. Yaq ndakin nqanek pepa mokho-te, Pol møndæzómás, av nqægo, ndego unimanqatin Keliso-gé u-aném. Neka manqat nøme gepeawam, nqánek: Moni ndigu, Klisten gigiap-av ezoqam nonqo gipisam, ta pisam matev ndøgo, ùni bete-khouím. Yaq kopømbaqapé, ti-te ndigu tikhofosam.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qa poév. Nqanek pepa nigí Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomít.

Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa até ndøzøte-go, Akaya plovinste nandozo-yageap.

² Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, teqa tøke-qa yaq-te

³ Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigí Evezøza Yesu Keliso-ge Eve, ndego tanakh møqæ Tat, te mokho-te ni kha oskia ndinimbi-føgakhat.

⁴ Gekha vinív ndøgo, tønifakhanumat, ndego ndøni-tøkeát, ni kha vønimbí-føgakhāt. Yaq ta kha føgakh matev mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ni ndini-etoam, ni kopømbaqapé, ezoqa nøme zizø-tøkeát, viniv matev tøzø-fakhanumat, yaq até ndigú-a, kha vøzø-føgakhāt.

⁵ Keliso matev føgøføgakh kandambá ge-upøgim. Yaq ndakin até ní-a, matev føgøføgakh kandambá nqazi-upøgim, av ndego ge-upøgim. Geté te mokho-te, ni tøke kandambá nqazi-ndape, ni kha ndinimbi-føgakhāt.

⁶ Ni matev føgøføgakh nqei-upøgim, ndøgo zoqá tøke nonqó neka khandi ndape nonqó. Geté Mbumbukiam ndinitøke, neka niqa kha ndæføgakhat, yaq ndøgo até zó-a, ndøzøtøké, neka zo kha vøzømbé-føgákh. Yaq zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us zówaniapát, matev føgøføgakh tøzø-fakhanumat, av ni nqanimbi-fakhanam.

⁷ Yaq nakémbá, ni zoqa yaq-te, Mbumbukiam-te mbá qeitøtaná. Zapa ndøgo, ni mōtinōtén, zo matev føgøføgakh ndozo-upøgim, av ni nqati-upøgim, zo até Mbumbukiam-qa tøké-a, ndōzō-ndāpē, av ni nqati-ndape, neka zoqa kha vøzøføgakh.

⁸ Nofuap. Ni zo zøtezat-qa nizøgò, av nqægo: Ni Esia plovins-te ndøgo, matev føgøføgakh kandambá qani-fakhanumam. Khápumu-khouwév. Ni amba niti-eqaném. Yaq ni qeimatavupam, ndèipakhaén.

⁹ Unimanqatín. Matev bugug áv qambøe-kewagám nqægo: Ni avønín nípakhaén. Geté ndøgo tønimbí-fakhán ndøgo: Ni ambá av nqægo, nikeza kha-tè qeitótaná, geté Mbumbukiam-te mbá qabatio-taná, ndego ezoqa løvøte-te ndekhandi-zat.

¹⁰ Ndego ni møndøni-tøké neka vøkhandi:n, løvøte avønín-te qeigoam. Até megemege-té-a, Mbumbukiam gini-tøkeát, ni vøkhandi:ntát. Ni te-te mbá qeitótaná. Ndego ni nqawa ndøkhandi:ntát.

¹¹ Até zó-a, zo niqa yaq-te ndøzøte-guligulim, zo zòni-tøkeé. Yaq zo ezoqa nøme kopoav, niqa yaq-te tözøte-guligulimat, yaq ezoqa kopoáv, Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát, ni zapaya, ta matev ate ndægo-qa yaq-te, Mbumbukiam ni gini-tøkeam.

Pol gekha zapá, Kolin taon-te okhoeav qagoam

¹² Ni nqánek qati-khambuváp: Ni mőtínøtén, matev nqanek manqei-qape-te nqeimatanam, neka zo mokho-te vøi-matønnumam, ndøgo ndaføyambá neka mbomambá, ate av-té, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ni matev ambá av nqægo, manqei-qape-qá matavap loloakh-tè qeitø-matanám. Geté ni Mbumbukiam-qá kuku matev-té qeitø-matanám.

¹³⁻¹⁴ Manqat ndøgo, ni nqei-peawam, ndaføyamba-qapé. Zo kopømbaqapé, mokho tozombo-ndapem. Ta mokho-te ndøgu, mokho manqat nøme mbaín. Zo niqa manqat nøme-qa mokho, mōzondapém. Yaq no tototaná ndøgo: Vaev-te, zo mokho ate ndægo uni zombøé-ndapém. Yaq nigi Evezøza Yesu-qa Khøuwa Kandambaqape-te, até zó-a, kopømbaqapé, niqa yaq-te zøtè-khambuvømém, ate av-té, ni zoqa yaq-te nqati-khambuvap.

¹⁵⁻¹⁶ No qæmatavupam, zo khanakhanákh atozogó, noqa yaq-te. Yaq no áv gatepøotám nqægo: No Masedonia plovins-te tænav, no bugukhokhof, ambá zo-té qatøndo-navín. Yaq nango tøtøndo-qavanín, zo nqawa vøezømetin. Yaq av nqægo, no zo namba tizi-gonín, ambá genø-menasín, neka zo khanakhanákh nøme vozø-ndapemin. Yaq no amba Zudia manqei-te tæmatin, zo ambá zonø-tøkemín.

¹⁷ Ge zó, ndozo-matavap? No matavap sæ-enendtatun? Neka no qæpøoaín, no manqei-qape-qá matev-té qatø-pøogeapatun? Neka no khokhó sæmanqatatun, av nqægo, no matev nōgō, gete matev nōgoāk? Av taoká.

¹⁸ Mbumbukiam, ndego unimanqatín. Ndego møndæ-otév, ni ambá av nqægo, manqat khokhó seizø-manqatatūn, geté matev vini nimatønnumatūn.

¹⁹ Até Yesu Kelisó-a, ndego Mbumbukiam-ge Yo, teqa yaq-te Sailes neka Timoti neka no qati-zømesimam, ndego ambá av nqægo, manqat khokhó sege-manqatám, yaq matavap gè-enendtám. Av taoká. Geté matev ndøgo, ndego ge-einin, tego, ndego ünime-gonín.

²⁰ Gekha manqa mbusa kopoav-qapé ndøgo, Mbumbukiam ge-aumat, Yesu møndø-unimanqatintát. Matev møndø-matønnumám. Yaq nakémbá, ni te mokho-te, áv qazi-manqaté nqægo, “Amén. Nqanek manqat unimanqatín,” neka Mbumbukiam-qa iz bembøe-egawat.

²¹ Zo neka ni, bazaføgakh Mbumbukiam ni-etøomít, niqa unimanqatin-te Keliso-te bazaføgakh-us tizi-waniapat, neka ndego Nqova Mbomambaqape ande oil me vønimbō-qouz.

²² Neka ndego ni-te mbusa ndømøpá, av nqægo, ni tegí. Nqova Mbomambaqape, ndego gini-etoam, ni mokho-te teyagat, ndego andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam ni vaev-te, nøme mba nimbó-etoám.

²³ No Kolin taon-te okhoeav qagoam, av bugukhokhof qatepøoa, zapa ndøgo. No poeveáv, zo viniiv nøme tæzø-etoam, neka zoqa matev-qa yaq-te vøzø-pongòm. No nqanek manqat Mbumbukiam-qa bøi-té qato-manqaté. Ndego møndæ-otév, noqa manqat unimanqatín.

²⁴ Ni ambá av nqægo, zo kawaenat-qa nizøgø, zoqa unimanqatin-qa yaq-te. Geté ni zó namba zi:sasaeát. Zo khanakhanakh etoam nonqó. Ni møtinøtén, zo bazaføgakh-us zowaniáp, zoqa unimanqatin-te.

2

¹ Yaq nakémbá, no matavap áv qategó nqægo: No notøndó-navák, zo-te. Soqain ndøgo, ni mbøni nqawa tøniva.

² No mbøni vaev tæzø-etoam, yaq no ezoqa nøme mbain, khanakhanakh tinø-etømem. Zapa ndøgo, no khanakhanakh zo mba zønø-etoám.

³ Yaq nakémbá. Manqat ndøgo, no bugukhokhof qazønde-peawam, ta zapaya nqánek qazønde-peawám: Zoqa matev ambá bugukhokhof zokhakheinømemín. Soqain ndøgo, no tøtøndonav, yaq mbøni nøvå. Geté no khanakhanakh ndape-qa nogó, zo namba. No nqæmatavap, no khanakhanakh tønøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte-go, khanakhanakh søzøtumú-goát, no namba.

⁴ No zo pepa bugukhokhof fofogeap-us neka mbøni nqosøgeap-us neka eiv-us nopeaumát. Ta manqat mokho-te ndøgo, no zo ambá av nqægo, mbøni vaev etoam-qa nøzøgoám. Geté no zo zøzetat-qa nøzøgoám, no kuku kandambá zo-te.

Ndego ezoqam, manqa-zapa gego, teqa manqa-zapa, sà bezømbo-navøém

⁵ Ndego ezoqam, ndego mbøni vaev matev gengaz, ndego ambá av nqægo, mbøni vaev matev no nø-etoám. Geté ndego zo ezoqa ewaqape zø-etoám. Unimanqatín, ezoqa ewaqape-té mbá. Soqain ndøgo, no manqat tækhøuevvet.

⁶ Yaq-fia ndøgo, zo ezoqa bawan-qape qazømbotaem, ndøgo ság. Matev nøme, bègø.

⁷ Geté zo teqa manqa-zapa, ndakin sà bezømbo-navøém. Neka gømbo-tøkéém. Soqain ndøgo, mbøni uni tømboeva, yaq ndego gemø-sanqawám.

⁸ Yaq nakémbá, no nqazø-pouwe: Av qane-ometém: Zo kúkú te-te.

⁹ No ta pepa ndøgo, nqánek qate-peawám: No nøtenat-qa nøgoám, av nqægo, zo bazaføgakh-us tøpøzøté-waniap-a, neka noqa manqat ate ndægo, o-mba tøpøzøté-ndape-a.

¹⁰ Gekha ezoqám ndego, zo teqa manqa-zapazapa, sa tømbo-navøemat, yaq até nó-a, segenømbó-navøemat. Manqa-zapa tøgoat, ndego ezoqam gego, no amba sa tønømbo-navøemin, ság, no zo zapaya, Keliso-qa bøi-te, møndønømbo-navøém.

¹¹ No ndøgo, tøté-matanám. Soqain ndøgo, Saitan ni tinimbi-khavozam. Zapa ndøgo, ni teqa pøgeap, mizi:nøtén.

Pol Taitus-qa amba gevao

¹² No Tloas taon-te qæmø-fakhan, ezoqa Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te zømesim-qa, no Evezøza mboqog nømbe-mboqozó.

¹³ Geté no nõfofogeapám. Zapa ndógo, noḡe nõfu Taitus, no amba nõmbøewawám. Geté kha qeiviáv. Yaq no ndigu ezoqam, ouo manqat mba nõzø-eín, Masedonia plovins-te sasa nõnav.

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té ginø-sasaeát

¹⁴ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, teqa khagua gò-eqawát. Keliso mokho-té qane-eqá. Ndego khanakhanakh-us nde-okho, ezoqa ewaqape teqa khagua eqawat-qa yaq-te nde:zømesim, ndego ni oskia nifiki. Yaq ni mokho-te, nõtenat Keliso-qa yaq-te, manqei-manqei ate ndægot, andé gigiap sisip mbomambaqape me me:panqavøemét.

¹⁵ Zapa ndógo, ni Mbumbukiam-te, andé Keliso-qá gigiap sisip mbomambaqape me nitigú. Nqanek sisip sège-panqavøemét, ti-te ndigu, ndikhandi:zat-a, ndigu ndisøqøétet.

¹⁶ Ti-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, ta sisip ndógo, andé peakha vøvánq. Løvøte-té qanø-ituzá. Geté ti-te ndigu, khandi ndindapet, ta sisip ndógo, mbomambaqapé. Khandi zø-etoám.

Yaq gè, gekha ezoqám, kopømba ndego, nqanek sasae tego? Khàpumu-føgákh.

¹⁷ Ni āv tiuká, av ezoqa nõme ndi:gu, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat nõmendim mokho-te, moni qaqasam-qa mba ndigu. Av taoká. Ni nqanek sasae, Mbumbukiam ni-etoám. Neka ni ezoqa khavozumáv. Ni Kelisogí sasae ezoqám. Ni ezoqa nqati-zømesim, Mbumbukiam-qá bøi-té qeito-manqaté.

3

Kolin ezoqam, ndigu andé Pol-qá pepá

¹ Ge zø, ndozo-matavap? Ni nqanek manqat mokho-te, nikeza kha nqawa eqawat-qa nígu? O gè, ni ezoqa nõme-qa pepá binígu, ndigu amba niqa sasae-qa yaq-te ti:peaomemin, zo vøti-zømasin? O ni zoqa pepa binígu, zo amba niqa sasae-qa yaq-te tøvøte-peaomemin, ezoqa nõme vøti-zømasin?

² Av taoká. Pepa ndógo, niqa sasae-qa yaq-te, zo zøkezán. Ta pepa ndógo, niqá mbøni mokho-té qanu-peawáp. Ezoqa ewaqape kopømbá, segéqeivát neka segé-geve:mát.

³ Nqanek pepa Keliso ndøpeawám. Ndógo bavokho-qapé. Niqa sasae mokho-té qando-fakhán. Ndógo ambá av nqægo, pën qane-peawáp. Geté Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqapé qane-peawáp. Neka ndógo ambá av nqægo, nandi-té qano-peawáp, av Mozes-qa guguna manqat ndæpeawap. Geté ezoqam-qá mbøni-té qanu-peawáp.

⁴ Ni nqanek manqat nqeimanqate, zapa ndógo. Ni Mbumbukiam-te mbá qeitøtaná, ndego ni Keliso mokho-te nqanek sasae gini-etoam.

⁵ Ni matavapøteáv, av nqægo, ni kopømbaqapē, nqanek sasae teigoat. Geté ni mõtinøtén, bazaføgakh Mbumbukiam ni-etoám, nqanek sasae-te.

⁶ Bazaføgakh ndégo tini-etoám, ezoqa teqa poev matev ndakinak-qa yaq-te nqati-zømesim. Nqanek poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, viní. Av taoká, av Mozes-qa guguna manqat ndægo, mbuk-te ndøpeawap. Geté ndógo, Nqova Mbomambaqape-té qando-okhó. Mozes-qa guguna manqat, ni løvøte ni-etoám. Geté Nqova, ndego khandi ni-etoám.

Nqova Mbomambaqape-qa tatas neka waev, ùnime-lòvú, Mozes-qa guguna manqat-qa tatas neka waev

⁷ Mozes-qa guguna manqat, ndøgo nandi-te qo:peaupam, neka lòvøte ndøni-etoam, waev-us neka tatas-us ndofakhán. Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes nqanek manqat gendap, yaq Izlael ezoqam teqa bugug-te, amba me:kewagám. Zapa ndøgo, taqa waev-qaqe, khápumu-khouwév. Geté vaev-te, ta waev ndøgo, sège-khapelavøqase-tát.

⁸ Nqanek Mozes-qa guguna manqat, waev-us neka tatas-us qafakhan, yaq gè, Nqova Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te, áv khané:go? Teqa sasae-qa waev neka tatas ùnime:-lòvú, Mozes-qa guguna manqat-qa waev neka tatas.

⁹ Unimanqatín. Mozes-qa guguna manqat, ndøgo ezoqa manqa-zapazapa-us ndivewe neka lòvøte-te ndø-abam, taqa tatas kandambá. Geté matev ndøgo, ta mokho-te ni Mbumbukiam-qa bøi-te tizi-ndaføyamba-en, ndøgo tatas neka waev nøme mba mo:gó. Kandambá tantáv.

¹⁰ Mozes-qa guguna manqat-qa tatas neka waev, matev ndakinak-qa tatas neka waev namba toqote-khamas, yaq ndøgo Mozes-qa guguna manqat, tatas andé mbaín. Møndømbo-navøém.

¹¹ Ta matev ndøgo, ndakin sa nqanavøemtet, taqa tatas neka waev kandambá qagoam. Geté matev ndakinak ndøgo, miavmiav ndøgo, ùnime:-lòvú, ta matev ndøgo, av bugukhokhof qægoam.

¹² Unimanqatín. Ni teitotaná ndøgo: Nqanek matev ndakinak, miavmiav ndøgoát. Yaq nakémbá, ni nqanek sasae, kha føgakh-mbá qatigú. Mivi mbaín.

¹³ Ni áv tiuká, av Mozes nde:go, ndego ekeza bugug-te ndabua go:khafuzín, yaq Izlael ezoqam kopømba mbain qagoam, teqa bugug-qa waev gigeivim, ndøgo vaev-te qamø-navøem.

¹⁴ Izlael ezoqam, tiqa wema gètókám. Até ndakín-a, zua zøtokeáp. Mbumbukiam-qa poev gigeveømemin, ndego ibugukhokhof ti namba ge-unimanqatin, ndigu mokho ndapemáv. Ta manqat ndøgo, andé ndabua me zømbe-khafuzú. Até ndakín-a. Nqanek ande ndabua me ndøzømbe-khafuzu, Keliso mba zømbé-oqoá.

¹⁵ Até ndakin khøuwa-te-a, ndigu Mozes-qa manqat gigeve:matun, tiqa wema-te, andé ndabua me zømbe-khafuzú.

¹⁶ Geté gekha ezoqám ndego, Evezøza-te teqambun, ta ndabua ndøgo, ndømbo-oqoé.

¹⁷ Nqanek manqat Evezøza-qa yaq-te, Evezøza-gé Nqova me:manqaté. Yaq Evezøza-ge Nqova, ezoqa namba te:goat, ndego ezoqam, gigiap o matev kopømba mbaín tøløvønøvupat. Geté ndego møndømbo-nqovovøém.

¹⁸ Ni Kliten ezoqam, niqa bugug-te ndabua khafuzuáv. Geté ni-te, Evezøza-qa waev ndogamewáp. Yaq ndego Evezøza, Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, ni gè-enendté, atema ni ande teqa bugug me vizimø-kewäg. Yaq Evezøza-qa waev, nøme mba mó:sanqatáv, niqa kha-te. Yaq sa tønø-khouwevtét.

4

Pol sègemát, Mbumbukiam-qa sasae-te

¹ Mbumbukiam ni nqanek sasae, ekeza tanakh matev-té genøni-etoám. Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté sèi-apét.

² Ni matev khonoam-te gonemáv neka matev mivi-us gonemáv, neka ni ezoqa khavozumáv, neka ni Mbumbukiam-qa Manqat køfigimáv. Av taoká. Ni ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat, teqá bøi-té qeitø-zømesím. Yaq manqat ndøgo, ni nqati-zømesim, unimanqatín. Gekha ezoqám ndigu, matavap eqeieqi ndøzøgo, ndigu møndæzøtè, noqa manqat unimanqatín.

³ Manqat ndøgo, ni ezoqa nqati-zømesim, ambá av nqægo, mokho manqát. Geté niqa manqat, mokho manqat ti-te mba ndígu tøgó, ndigu tisoqoez.

⁴ Saitan, ndego manqei-qape-ge mbumbukiam, ndego tiqa wema møndøzø-tokéam, ndigu unimanqatinteav ndigu. Yaq ndigu kopømba mbaín, Manqat Mbomambaqape-qa waev vøe-qeivát, ndøgo Keliso mokho-te ndøndokhaev, ndego ande Mbumbukiam-qa bugug me nde:keoge.

⁵ Ni ezoqa ambá av nqægo, nikezan-qá yaq-té qati-zømesím. Geté ni Evezøza Yesu Keliso-qá yaq-té qati-zømesím. Ni zogí sasae ezoqám. Nqanek sasae, Yesu ni-etoám.

⁶ Ndego Mbumbukiam, ndego av ge-ein nqægo, “Waev bekhā, bøivun mokho-te,” ndego até niqá mbøni-té-a, waev vøu-sangatav. Yaq ni mokho-te, até ezoqa nømé-a, Mbumbukiam-qa waev betèzøtez, ta waev ndøgo, Yesu Keliso-qa bugug-te ndøkhaev.

Mbumbukiam matev mbomømboma, andé manqei pot-té genø-nqeitám

⁷ Ta matev mbomømboma, Mbumbukiam gini-etoam, ni manqei-qape ezoqam-qá kha-té qanu:gú. Geté niqa kha ndøgo, andé manqei pót. Gémøkuvøém. Yaq ezoqa áv giabiti-qeiví nqægo, bazaføgakh kandambaqape, ni mokho-te nqøu-sasaeat, Mbumbukiam-té qando-okhó, ambá ndøgo, nikezan-té qando-okhó.

⁸ Ni-te, matev soqøsoqa vinivinimba kandambá nqafakhanam. Geté ni tokhonønateáv. Khøuwa nøme, ni áv qati-bevøpemín nqægo, “Av khazí-gonēm ndakin,” geté ni yovitáv.

⁹ Ezoqa ni ngiænoat-qa ndøgo. Geté Mbumbukiam ni nøuvindáv. Neka ezoqa ni kha nikhænematún. Geté ni løvøte qeivupáv.

¹⁰ Niqa kha-te, ni andé Yesu-qá løvøte matev nitindapé. Nqanek matev ndøgo tønde-fakhaté: Niqa kha mokho-te, até Yesu-qá khandí-a, betè-veveam.

¹¹ Unimanqatín. Ni nqei khandí:nát. Geté niqa kha, oskia løvøte-té qeitø-awám, Yesu zapaya. Niqa kha, løvøte khá. Geté ta kha mokho-te ndøgo, até Yesu-qá khandí-a, tàbete-veveám.

¹² Yaq av nqægo, ni ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqati-zømesim, ndøgo ni løvøte ni-etoám. Geté zo khandi zø-etoám.

¹³ Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No Mbumbukiam, møe-unimanqatín. Yaq nakémbá, no manqat qæ-ein.” Ni nqova kopó, ndego ezoqa namba, nqanek manqat ge-ein. Até ní-a, ni ní-unimanqatínát. Yaq nakémbá, ni manqat nqeimanqate.

¹⁴ Ni mōtinōtén, Mbumbukiam, ndego nigi Evezøza Yesu, løvøte-te gekhandi:v, ndego até ní-a, løvøte-te vøkhandí:n. Yaq ndego ni ekeza megemege-té genø-ám. Zó namba mé:-ám.

¹⁵ Nqanek matev ate ndægo, ni-te nqafakhanam, zo tøke nonqó qanimbi-fakhanám. Yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa kuku matev, ezoqa nøme mba mó:khatób, Yesu-te, yaq ndigu Mbumbukiam ike manqat bembøe-manqate neka Mbumbukiam-qa iz betè-eqawat.

¹⁶ Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté seî-apét. Unimanqatín. Niqa kha-qa bazaføgakh, sège-navøemtét. Geté niqa mokho-te, ni khøuwa ate ndægot, sèi-ndakinak-entét.

¹⁷ Matev føgøføgakh ndøgo, ni-te nqafakhanam, ndøgo ibu-ibus nonqó. Uni viniv-ín mbá. Geté vaev-te, ta matev mokho-te, matev mbomambaqape ndøfakhán. Ndøgo segémá. Miavmiáv. Neka ndøgo unimé-løvuám, matev ate ndægo, av ndakin nqanimbi-fakhanam.

¹⁸ Yaq nakémbá. Ni kha-mba, ambá ndøgo teimbo-ovē, bøi nqati-qeivi. Geté kha-mba ndøgo teimbo-ové, bøi qeivupav ndøgo. Zapa ndøgo, gígiap ndøgo, bøi nqazi-qeivi, ndøgo ibu-ibus nonqó. Geté qeivupav ndøgo, miavmiav gígiáp.

5

Manqei-qape kha neka kha ndakinak-qa yaq-te

¹ Ni mizi-nøtén, niqa manqei-qape kha tøsoqa, ndøgo ande palai khoev me nqawev, yaq Mbumbukiam ni andé khoev ndakinak me nimbí-etoám, yan-te nqo:go. Ta khoev ndøgo, ambá av nqægo, ezoqa ndøpuanumatín. Geté Mbumbukiam ekezan ndøpuán. Ta khoev ndøgo, miavmiav ndøpuatét. Ndøgo niqá kha ndakinák.

² Ni nqanek kha-te nqaziyage, nqosøgeap zimboyogé. Esevem-ús. Neka ni tizimbo-endáp ndøgo: Kha ndakinak ande ndabua ndakinak me zimí-uzám, ndøgo yan-te tøndowav.

³ Soqain ndøgo, ni ande naqei-av me tizi:goat, niqa manqei-qape kha tizi-ivøvem.

⁴ Unimanqatín. Ni nqanek manqei-qape kha-te nqazigu, ni zî-esevém. Zapa ndøgo, viniv khápumu-khouwév. Ni pøveáv, niqa manqei-qape kha, ande ndabua me tizi-khofoe. Soqain ndøgo, ni ande naqei-av me tizi:goat. Geté ni kha ndakinak, ande ndabua me uzam-qa zi:gú. Yaq niqa manqei-qape kha, andé khandi ndøkhøug.

⁵ Mbumbukiam ndøkhakheinømbém, kha ndakinak tizindapem. Ndego Nqova Mbomambaqape gini-etoam, ndøgo andé khakhatáp, av nqægo, ndego ni até kha ndakinák-a, vøní-etoám.

⁶ Yaq nakémbá, ni kha føgakh-mba oskia nigú. Ni mizi-nøtén, ni nqanek manqei-qape kha-te nqaziyage, ni Evezøza-qa khoev-te fakhaneáv. Zuá.

⁷ Ni ndakin nqaziyage, sízi-unimanqatinát. Matev qeivi zuá.

⁸ Geté ni kha føgakh-mbá. Ni manqei-qape kha, ndøgo ande palai khoev me nqawev, ivøve-qa nimbogó, neka Evezøzá namba yage-qa nigú, teqa khoev-te ndøgo.

⁹ Geté oskiá ndøgo, ni Evezøza-qa khoev-te é-ndeimø-fakhán, o, manqei-qape-te zua niyagē, ni bazaføgakh ni-asøzú, ndego khanakhanakh etoam-qa nimbogó.

¹⁰ Zapa ndøgo, ni ate nqazi-gu, Keliso-qá megemege-té qabizimø-waním, manqa bizimø-ovømem. Yaq ni yaq-fia āv qazimí-upøgím, av nqanek manqei-qape kha-te, matev mbomømboma o soqøsoqa nqazi-matanam.

Mbumbukiam ezoqa nqawa tøkuzuat-qa ndøgó, ekezan namba

¹¹ Ni mōtinotén, Evezøza ni matev, ndøni-geveá. Yaq nakémbá, ni nĩmbovizáp, neka ezoqa Mbumbukiam-te yozoat-qa nizøgó. Ndego ni mōndæ-otév. Yaq no tototaná ndøgo: Até zó-a, zo mōzøte-zøtéz, niqa matev egeieqei.

¹² Ni ambá av nqægo, nikeza kha eqawat-qa nigū, zoqa bøi-te. Av taoká. Geté ni zo zømesim-qa nizøgó, av nqægo, zo ni tøzøte-khambuvupat, ndøgo kopømbá. Yaq av nqægo, zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam sozozø-qavøitát, ndigu ndimatavap av nqægo, gigiap-qaqe ndøgo, bøi toqote-qeivat, ambá ndøgo, ezoqam-qa mbøni-te nqøugu.

¹³ Ni matavap mbain teigoat, av ezoqa nøme ndi:manqate, ni Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqo nigū. Geté ni matavap egeieqei tønigoat, ni zo nitigú.

¹⁴ Ni Keliso-qá kuku matev ndønøzøngím. Ni āv qati-unimanqatinát nqægo: Ezoqa kopo, ezoqa ewaqape-qa ndønaním. Yaq te mokho-te, até ní-a, ni ate nqazi:gu, vizi-pakhaen. Ni awenege matev-te, sekemba yageapáv.

¹⁵ Ndego ezoqa ewaqape-qa, ndøgo tenenaním: Gekha ezoqām ndigu, ndiyage, ndigu ambá av nqægo, ekeza kha-qa beyagē, geté teqa ndégo tiabiti-yagé, ndego tiqa genanim neka løvøte-te vøndø-khandi:v.

¹⁶ Yaq nakémbá. Ni ezoqa nøme sekemba gevezoatáv, av manqei-qaqe ezoqam ndi:matanam. Até Kelisó-a, ndego ni bugukhokhof qeigeveitam, av manqei-qaqe ezoqam ndi:matanam, ni ndakin av nqægo sekemba geveuatáv.

¹⁷ Gekha ezoqām ndego, Keliso mokho-te ndeyage, ndego mōndø-ndakinak-év. Awenege matev, mōndømø-navøém. Yaq nqá! Matev ndakinak ndøngáz.

¹⁸ Nqanek matev ate ndægo, Mbumbukiam-té qando-okhó. Ndego ni Keliso mokho-te, nqawa ekezan namba me:tøkunú, neka ni nqanek sasae vøni-etoam, ta mokho-te ndøgo, até ezoqa nømē-a, Mbumbukiam namba betē-tøkuanem.

¹⁹ Manqat ni ezoqa nqati-zømesim, nqánek: Keliso mokho-te, Mbumbukiam mu:goám. Yaq Mbumbukiam té mokho-te ndego, manqei-qaqe ezoqam vøtøkuzu, ekezan namba. Yaq ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa, sekemba matavupáv. Manqat nqánek, Mbumbukiam ni gini-etoam, ezoqa tøti-zømesimat. Ndego ezoqa nqawa tøkuzuat-qa ndøgó, ekezan namba.

²⁰ Ni Keliso-qá iz-té qeinøzø-manqaté. Ni mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ekezan zø-akhayám. Ni ezoqa Keliso-qa iz-te nqeižø-pouwe: Zo Mbumbukiam-té qando-okhó neka teqa tøkuaat matev vøndapem.

²¹ Keliso, ndego manqa-zapa-qaase goneáv. Geté Mbumbukiam, niqa manqa-zapa ate ndægo, Keliso-té geno:vé, yaq ni te mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te bizimí-ndaføyamba-en.

6

¹ Ni Mbumbukiam namba nqeisasaeat, ni nqeižø-pouwe: Zo Mbumbukiam-qa kuku matev qazondapem, até vøwaní, ta mokho-te ndøugu. Soqain ndøgo, zo khokho sa qazondapem.

² Mbumbukiam āv gene-manqaté nqægo,
“Khøuwa egeieqei qandap,

no qoqa guliguli manqat møe-ewág.

No mátaqa-tøké,

ta khøuwa-te ndøgo, no qæzav, ezoqa tækhandi:z.”

Nqáe! Khøuwa eqeieqei ndakín. Khøuwa ndøgo, Mbumbukiam gezav, ezoqa tekhandi:z, ndakín.

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qa sasae-te, viniv kandakanda ndi-eqawat

³ Ni matev eqeieqei mba nimbopáev. Soqain ndøgo, niqa matev ezoqa tiqa unimanqatin-te tøkhaosam neka ezoqa Mbumbukiam-qa sasae vøngenøitát.

⁴ Geté gekha matév ndøgo, nqani-fakhanam, ni áv qati-vøndøzú nqægo: Ni Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Potonam matev neka ngenøgim matev neka gekha matev føgøføgakh nqani-fakhanam, ni bazaføgakh-us niwaniáp.

⁵ Ni gëzítangatún, ndimbula-te vønqëindumatun. Neka ni vøngeandumatun. Ni sasae føgøføgakh nigoatún, neka khøuwa nøme, ni venanqei sømbiam kopømba mbaín, neka ifi nivinumatún.

⁶ Ni matev eqeieqei-té qeiyagé, neka nøtenat nigú. Ni ezoqa matev aiyaiyav-te neka kuku matev-us nizøgó. Mbumbukiam-gé Nqova mu:sasaeát, ni mokho-te. Neka niqa kuku matev, ezoqa nøme-te, ngusum-te mba khazeáv.

⁷ Ni ezoqa unimanqatin manqat mba nizø-manqaté. Ni Mbumbukiam-qa bazaføgakh-té qeitø-sasaeát neka matev eqeieqei nigoatún. Ndøgo niqa nakhag gigiáp, nøfe nonqo neká khakhazam nonqo.

⁸ Ezoqa nøme, gínivizáp. Geté nøme ndigu, mivi ni-etoumatún. Ezoqa nøme, iz gíni-eqawát. Geté nøme ndigu, iz gínivoát. Ezoqa nøme, ni khavozam ezoqam mi:næná. Geté ni unimanqatin manqat mba nimanqaté.

⁹ Ezoqa nøme, ni khokho ezoqam mi:næná. Geté nøme ndigu, ni møndæzøtéz. Ni ambá nipakhaenín. Geté, nqáe! Ni khandi zua nigú. Ni gëzítangatún. Geté ni løvøte, etopøteáv.

¹⁰ Ni mbøni nivavatún. Geté ni khanakhanakh oskia ni-asøtøvé. Ni gigiap-av ezoqám. Geté ni mokho-te, ezoqa kopoáv, andé ge:-gigiap-kopov-ezoqam-éz. Ni zenda-zenda mbá qatiyagé. Geté Keliso mokho-te, ate ndægo, niqá.

¹¹ Zo Kolin-ak. Ni manqat ndaføyambá seizø-manqatám. Ni kuku kandambá zo-te.

¹² Ni ambá av nqægo, kuku matev gëmøni-navøëm zo-te. Geté zo zøkezan zoto-tokém, niqa kuku matev.

¹³ No zo ndakin, andé nogi nakheis me nøzømbe-manqaté. Zo áv tønematánám, av ni nqëizømbe-matanam. Até zó-a, zo kuku yà bezøgó ni-te.

Ni ezoqa namba bizi-tøkuåném, ndigu unimanqatinteav ndigu

¹⁴ Zo ti namba me:tøkúát, ndigu unimanqatinteav ndigu. Gë, matev eqeieqei neka matev soqain, áv khané-tøkuá? Neka gë, waev bøvivun namba, áv khané-tøkuá? Kopømba mbaín!

¹⁵ Yaq gë, Keliso nqova soqaqape namba, nqova kopo-te áv kinyagát? Neka gë, ezoqam nde-unimanqatinat, áv kené-tøkuá, ezoqa nøme namba, ndego unimanqatinteav ndego?

¹⁶ Yaq gë, Mbumbukiam-qa khoev, tae khøuiap namba áv khané-tøkuá? Nakhøa mbaín. Zo mðzøte-zøtéz. Mbumbukiam-qa khoev, ní, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam. Ndego ekezan, áv gene-eín nqægo,

“No ezoqám namba nøtëyagát
neka no ti mokho-té tötú-okhoát.
No tigi Mbumbukiam tægoát
neka ndigu nogi ezoqam vøgoát.

17 Neka Evezøza manqat nøme, āv gene-manqaté nqægo:
Vøziváz ndigu, neka ti-te vøqataz.

Neka gigiap ndøgo, noqa bøi-te soqain ndøgo,
kha mbokhanøzém.

Yaq no zo ndækhatób.

18 Neka Evezøza, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, manqat nøme āv
gene-manqaté nqægo:

No Zøve nøzøgoát

neka zo nogi nakhei angana

neka nakhei mbasi vozonø-goat.”

7

1 Nøfuap mbomømboma! Mbumbukiam nqanek manqa mbusa
mbomømboma ate ndægo gini-awam, yaq gekha manqa-zapazapā ndøgo,
kha-te o matavap-te qazi-matønnumatun, zí-ivøvé. Ni Mbumbukiam-qá
mokho-té qabizu:gu. Vizap-ús. Neka bazaføgakh bizi-asøzú, Mbumbukiam-
qa bøi-te eqeieqei bizíyage.

Taitus Kolin ezoqam-qa yaq-te emanqat gevotot, Pol khanakhanakh kandambá gendap

2 Ni zoqa mbøni, vøni-mboqoá. Ni ezoqam-te manqa-zapazapa goneáv,
neka ezoqa kopo ngi:wateáv. Neka ni ezoqam-te, gigiap aqonøpøteáv.

3 No nqanek manqat, ambá av nqægo, zo vøzoat-qa nømanqatē. Av taoká.
No møezø-eín. Ni kuku kandambá zo-te, neka ni kuku até ginígoát, oskiá
ndøgo, zo namba tizi-pakhaen o zo namba tizi:yagat.

4 No zo nø-unimanqatinát. Neka nøte-khambuváp, zo. No zoqa yaq-
te nqate-matavap, niqa yage føgakh-qape mokho-te, no kha nømbe-føgakhát.
Neka no khanakhanakh kandambá.

5 Ni Masedonia plovins-te qeimø-fakhan, ni viniv kandambá, qani-
fakhanumam. Pusup mbaín. Bavokho ndøgo, gini-ponqomám, neka ni
mokho-te, møe neka fofogeap vønigoam.

6 Geté Mbumbukiam, ndego ezoqa kha føgakh matev ndezø-etoam, ndigu
mbøni ndøzøvaev, ndego kha føgakh ni-etoám, Taitus gendowav.

7 Geté Mbumbukiam ni kha føgakh ta-mbá mbá ndøgo, gini-etoam, Taitus
gegeavun, geté até ndøgó-a, ndego zoqa yaq-te manqat gini-ein, av matev
mbomømboma qazømbøe-matønnumam. Neka ndego nøme āv gene-eín nqægo:
Zo vao kandambá no-te, neka zo tanakh zøgó, av qazøte-matønømem, neka
no ndøzønømbø-vígm. No nqanek manqat qæ-ewag, no khanakhanakh
kandambá qændap.

8-9 Ta pepa ndøgo, no bugukhokhof qatøndo-peawam, zo mbøni zømbevá.
Unimanqatín, no qæmatavupam, zapá sætøndo-khofotáv. Geté no ndakin
khanakhanákh, taqa yaq-te ndøgo, no qatøndo-khofotav. Zapa ndøgo, zo
mbøni vaev-qase ambá qazøte-ndapém. Geté ta mbøni vaev matev mokho-
te, zo Mbumbukiam-té qazonø-qambúz. Zoqa mbøni vaev matev mokho-te,
Mbumbukiam ndøsasaetám. Yaq av nqægo, noqa pepa mokho-te ndøgo, zo
soqain-qase qeiviáv.

10 Mbøni vaev matev av nqægo, Mbumbukiam-te ndøndo-fakhate, ndøgo
ezoqa gèzøtøkeé, yaq ndigu Mbumbukiam-te vø-qambuzin, neka khandi

võndapemîn. Mbøni vaev matev av nqægo-qa yaq-te, tanakh mbain taqagoat, kopømbá. Geté manqei-qape mbøni vaev matev, ezoqa lõvøte-té qanø-ituzá.

11 Nqáe! Zoqa mbøni vaev matev mokho-te, Mbumbukiam matev qaniqanîm gezø-matønumam. Zo ndakin Mbumbukiam-qá poev matev paev-qa mba zombogó. Neka zo áv qazøte-matøvemém nqægo: Matev ndøgo, zo mokho-te qando-fakhan, soqaqapé. Neka zo møe. Soqain ndøgo, manqa-zapa nõme av nqægo tøzøfakhan. Neka zo vao kandambá no-te. Neka zo ndego ezoqam, manqa-zapa gego, mòzo-guguím. Ta matev ate ndægo, zo ni áv qazøte-nømánd nqægo: Zo nakhoa eqeieqei geve-qa zogó.

12 Ta pepa ndøgo, no qatøndo-peawam, no ambá te zapaya ndëgo, tötønde-peawám, ndego ezoqam, manqa-zapa gego o te zapaya ndego, manqa-zapa gembogo. Geté no nqanek pepa ndøgo tötønde-peawám: Zo Mbumbukiam-qa megemege-te, áv qane-vøndøzém nqægo: Zo kuku ni-te neka zo niqa manqat o-mba zotondapé.

13 Ni kha mõndøni-føgákh, taqa yaq-te.

Geté taqa yaq-te mbá mbá. Ni kha nõme mba ndøgo tønimbî-føgákh neka khanakhanakh võndapem, Taitus manqat gini-ein, av nqægo, zo ate ndøzøte-go, qazombo-tøkeam neka mokho-te vozombø-eqeieqei-tam.

14 No Taitus-te, nõte-khambuvupám, zo zapaya. Yaq zo mòzo-vøndøzém, av nqægo, noqa manqat unimanqatîn, neka zo ni mivî etopøteáv, taqa yaq-te. Manqat ate ndægo, ni zo qeizø-manqatam, unimanqatîn. Yaq ndakin, até niqá khambuvap manqát-a, zoqa yaq-te Taitus qeimbo-einim, ndøgo mõndø-unimanqatîn.

15 Taitus zo-te gegeavun, yaq zo mòzo-khatowém, møe-ús neka vizap-ús, neka teqa manqat o-mba vøzømbøe-ndapem. Yaq matavap qambo-vesezin, ndego kuku kandambá zo-te.

16 No khanakhanakh kandambá. Zapa ndøgo, no áv qate-unimanqatînát nqægo: Zo matev eqeieqei sozøgót.

8

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te

1 Nøfuap! Ni zo zøtezat-qa nizøgó, av nqægo: Mbumbukiam Klisten bawabawan mokho-te, Masedonia plovins-te ndøgo, teqa kuku matev mokho-te, matev kandakandá gematønumam.

2 Ndigu viniv-qape, ambá qane-khamasimám. Geté ndigu khanakhanakh kandambá. Ndigu gigiap andé mbaîn. Geté tiqa khanakhanakh mokho-te, ndigu Klisten ezoqa nõme, tøke kandambá gizøgo.

3 No zo áv qate-unimanqatînát nqægo: Ndigu gigiap mbain ambá ginigú. Neka ambá kopømba mbaîn, ezoqa nõme tizøtøke. Geté ndigu nõme mba zømbo-etoám. Ekeza poev-té ginøgoném.

4 Ndigu ekezan mbá segeni-viám, av nqægo, “Até ní-a, ni ndigu Klisten ezoqam, gigiap-av ndigu, ndøgo Zudia manqei-te ndiyage, ambá nizø-tøkeîn, moni vøizø-khofotazin.”

5 Ni qeimatavupam, ndigu moni-qasi mba ndø-etøomém. Geté ndigu bugukhokhof, ekeza kha, Evezøza mbo-etøomém, yaq vaev até ní-a, ande ekeza kha me vønimbî-etoam. Ndigu Mbumbukiam-qá poev mbopaevém, taqa yaq-te.

⁶ Yaq ta zapaya ndøgo, ni Taitus āv qeimbøe-viømém nqægo: Ndego até zo mokho-té-a, ta tanakh matev sasae ndøgo, gengaz, zo ndigu Kliten ezoqa zapaya moni nqazo-pisam, ùni betekhóu.

⁷ Zo andé gigiap kopoav ezoqám. Zo Mbumbukiam bazaføgakh-us zo-unimanqatinát, neka teqa manqat egeiegei zomanqaté. Neka zo zøtezt kandambá. Neka zo Mbumbukiam-qá sasae gone-qa zogó. Neka zo mokho-te, kuku kandambá. Ta kuku matev ndøgo, ni-té qazoqeivám. Yaq nakémbá, zo andé gigiap kopoav ezoqa me ndøzøte:go, zoqa tøke matev até kandambaqape bezøgó, ti-te ndigu, Zudia Kliten ezoqam.

⁸ No nøzø-pouweák, av nqægo, zo vøzøtøkē. Geté no tiqa yaq-te zømesim-qa nøzøgoám, ndigu Kliten ezoqa nøme ndizøtøke. Yaq no qeivi-qa nogó, av nqægo, até zoqá kuku matév-a, unimanqatín tøpøtégo-a.

⁹ Zo møzøte-zøtéz, nigi Evezøza Yesu Keliso, ndego kuku kandambá gego ni-te. Ndego gigiap kopoav ezoqam ndøgoám. Geté ndego møndømø-gigiapav-ezoqam-év. Zo me:gó. Ndego tenegó ndøgo, teqa gigiap-av matev mokho-te, zo andé tønē-gigiap-kopoav-ezoqam-éz.

¹⁰ Moni pisam-qa yaq-te, noqa matavap nqáneq: Zo-te qanimáv, zo moni tozo-etømem, ndigu Kliten ezoqam nonqo. Viav nøme qagoam, zo matavap é-mozoto-veém, taqa yaq-te, neka moni pisam é-vozotø-ngazem.

¹¹ Yaq ndakin matev vøkhóuím, zo qazongazem. Av zo matavap qazøte-veem, taqa yaq-te, zo ndakin nqanek matev āv tøzøté-khouím. Khanakhanakh-ús. Gékha moní ndigu, zo kopømba ndøgo, tozozø-etoam, sègezø-etoám.

¹² Qo tøke-qa toqogoat, yaq Mbumbukiam ndøqa-khatiú, qoqa tøke matev. Ndego qoqa etoam matev, ndøgo tenékhamás, av gigiap nandaqambe:go. Geté gigiap mbain toqogoat, etoam nonqo, ság, etopøteav tøgoat.

¹³ Noqa poev ambá av nqægo, zo ndigu zogi moni ate ndi:gu tozozø-etoam, yaq zo zenda-zenda mbá sozøwán. Geté no āv qanømbe-poév nqægo: Matev sá betumuvíi.

¹⁴ Ndakin zo gigiap kopoáv nandøzøgo. Yaq zoqa gigiap nandav, zo kopømbá, zozømbé-tøké, ndigu ndikhakhambæzat. Yaq vaev ndigu tizøtøké, ndigu gigiap kopoav tøzøgoat, gete zo tozo-khakhambæztat. Yaq av nqægo, matev sugumú-víat.

¹⁵ Yaq matev āv qanégoát, av Mbumbukiam-qa Manqat, Izlael ezoqam-qa yaq-te nqæpeawap, ndigu leg-av manqei-te mana gipizumam, “Gékha ezoqám ndigu, kopoav gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khàpe zømbe-khouwēv. Neka gekha ezoqám ndigu, khapelavøqase gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khapémbá. Geté ezoqa ewaqape kopømbá gigoam.”

Ezoqa misika-qa yaq-te, Kolin taon-te tizav

¹⁶ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, ndego Taitus kuku matev zo-te, āv gembøe-etoám, av no nqanømbe:go.

¹⁷ No qamboviam, zo-te tewav, yaq ndego nakhamas-té qanømbo-póe. Ndego matavap av nqægo, é-møndømbøe-goám.

¹⁸ Ni te namba, até ezoqa nømé-a, nikhofotaváv. Ngenek nigi Kliten nõfu, Kliten bawabawan ate ndægot, gèmbovizáp. Zapa ndøgo, teqa Manqat Mbomambaqape nømendim matev qanimáv.

¹⁹ Kliten bawabawan ezoqam, ngenek até nqanek sasae-té-a, vøveatøvem: Ngenek ní namba bati-apét, Kliten ezoqam tøke nonqo moni, Zelusalem

taon-te batl-ndapavet. Ni t̄otigút ndógo: Evez̄oza-qá iz be-eqawát neka ndigu Klisten ezoqam bet̄equevim, av nq̄ægo, ni ndigu t̄oke-qa niz̄oḡo.

²⁰ Ni sa teitumu-apet, zapa ndógo: Soqáin ndógo, ezoqa niqa manqa tigeve-mat, ni tiqa etoam matev kandambaqape nq̄eigeazoat.

²¹ Ni matev eq̄eieq̄ei gone-qa nigú. Ambá ndógo, Evez̄oza-qá b̄oi-te mbá, geté até ezoqam-qá b̄oi-té-a.

²² Ndigu ezoqa menas namba, nigi Klisten n̄ofu n̄ome nikhofotaváv. Ni teqa yage m̄oiq̄eivám. Kh̄ouwa kopoáv neka matev vinivinimbá. Neka ni m̄otin̄ot̄en: Ndego ezoqa t̄oke-qa z̄oḡo. Yaq ndakin, ndego zoqa yaq-te ge-wag, av zo ndigu Klisten ezoqa n̄ome t̄oke-qa ndozogo, ndego ti namba okho-qa n̄ome mba mo:ḡo, nq̄anek sasae-te bez̄omb̄et̄oke.

²³ Yaq Taitus-qa yaq-te, ndego nogé yaq táng. Ndego no sasae namba, n̄itigú, zo nonq̄o. Neka ndigu n̄ofuap menas n̄ome, zo-te tinduzav, ndigu Klisten bawabawan-qá iz-té ginduzáv. Tiqa sasae, ndigu Keliso-qá iz me-eqawát.

²⁴ Yaq nakémbá, zo nginik ezoqam v̄okhatób. Kuku matev-ús. Yaq Klisten bawabawan n̄ome, áv giabiti-q̄eivím nq̄ægo, ni zo nq̄ati-khambuvap, ndógo unimanq̄atín.

9

Manqat n̄ome, tiqa t̄oke-qa yaq-te, ndigu Klisten ezoqam-te tikhofot̄vem, ndigu Zudia manq̄ei-te ndiyage

¹ No manqat kandambaqape n̄ome peawap̄teav t̄ogoat, zoqa t̄oke-qa yaq-te, Mbumbukiam-gi ezoqam-te, ndigu Zudia manq̄ei-te ndiyage, kop̄ombá.

² No m̄ot̄en̄ot̄én, zo t̄oke-qa zogó. No taqa yaq-te, n̄ote-khambuvupám, ti-te ndigu, Masedonia plovins-te ndiyage. No ndigu áv qaz̄ombe-ein nq̄ægo: Zo Akaya plovins-te ndozoyage, mózo-khakheinám. Viav n̄ome q̄agoam, zo moni as̄osam é-mozongazém. Yaq ndigu zoqa poev-qa yaq-te ḡiyogem, ndigu Klisten ezoqam tozoz̄o-t̄oke, yaq ate ndigú-a, poev áv tiniveém. Ezoqa kopoáv.

³ No nginik n̄ofuap ndógo t̄ote-khofotaváv: Soqáin ndógo, no zoqa yaq-te khokho sa gate-khambuvupam. Geté no t̄on̄op̄oévd ndógo: Zo é-mozoto-khakheinám, av no zoqa yaq-te gate-ein.

⁴ Soqáin ndógo, Masedonia plovins-ak no namba tit̄endu-niav, yaq ndigu tiq̄eivím av nq̄ægo, zo khakhein̄op̄teáv, yaq ni mivi teindapem, taqa yaq-te. Geté ni mbá mbá. Até z̄o-a, zo mivi voz̄o-ndapemín.

⁵ Yaq nakémbá, no áv gate-mat̄ovém nq̄ægo: No nginik n̄ofuap, b̄at̄ondokh̄æ-khofotáz, zoqa etoam matev b̄ekhakhein̄omem, av bugukhokhok manqa mbusa qaz̄onimbi-ve. Yaq zoqa etoam matev, khakheit̄ap segégoát, neka matev khanakhanakh-us voz̄ogoát, ambá ndógo, q̄ovetam matev-us z̄ogoát.

Mbumbukiam ni gigiap ndini-etoam, yaq ni kop̄ombaqaq̄é, ezoqá n̄ome z̄iz̄omb̄é-t̄okeát

⁶ Ḡembo-mataváp: Gekha ezoqám ndego, khapelav̄qase te-ogeakh, ndego khap̄émbá tepea. Geté gekha ezoqám ndego, kandambaqape te-ogeakh, ndego kandambá tepea.

⁷ Zo ezoqa kopokopo ate nd̄oz̄ote:go, ndigu áv qazoz̄omb̄é-etoumát, av zo z̄okezan matavap qaz̄ote-aumat. Zo viniv nd̄ond̄ap̄ém, etoam-qa yaq-te. Neka zo ndigu ta zapaya mba z̄ombe-t̄oké ndógo, ndozo-matavap av nq̄ægo, zo

ezoqa nditøpøtøzat. Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, khanakhanakh-us nde-etoam. Mbumbukiam kuku te-te.

⁸ Mbumbukiam kopømbaqapé, zo gigiap nøme mba zømbó-etoám. Yaq zo egeiegei oskia zóyagát, neka kopømbaqapé, até ezoqa nømé-a, ndigu khakha-mba ndigu, vozozø-tøkeát.

⁹ Ezoqam-qa yaq-te, ndego ezoqa nøme ndezø-tøkee, Mbumbukiam-qa manqat, āv qane-peawáp nqægo,

“Ndego gigiap-av ezoqam,
yaq-mbá segezø-etoám.

Matev egeiegei ndøgo, ndego ndematanam,

Mbumbukiam gembøé-navøemák.

Geté miavmiav mbómatavupát.”

¹⁰ Mbumbukiam, ndego avøe khayam ezoqam gigiap ogekha nonqo neka lou ndezø-etoam, ndego até zó-a, gigiap ogekha nonqo segezø-etoám. Yaq ndøgo segezø-khouwév. Yaq zo loge nonqo kandambá tozo-peanem. Yaq até zoqa matev qanimav mokho-té-a, mokho kandambá tözøfakhan.

¹¹ Mbumbukiam zo gigiap kopoáv segezø-etoám. Yaq zo kopømbaqapé, ta gigiap mokho-te ndøgo, ezoqa nøme zozømbé-tøkeát. Yaq ni zoqa etoam matev, ti-te teindapet, ndigu Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát, zoqa tøke-qa yaq-te.

¹² Unimanqatín. Zo ndigu tozozø-tøke, yaq matev ta-mbá taoká ndøgo, tøndo-fakhan, Klisten ezoqam zoqa gigiap tindapem, ndigu ndikhakhambaezat. Geté ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ike manqat kandambá tendap.

¹³ Zo ndigu tozozø-tøke, yaq ndøgo zo søzøté-vøndøzém, av nqægo: Zo Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te, o-mba mözoto-ndapém, ndøgo zo ezoqa nøme ndozozømbe-manqate. Yaq ndigu Klisten ezoqam, zoqa etoam matev tindapem, āv giní-qeivím nqægo: Zo ezoqa nøme tøke-qa zøgó. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ta zapaya.

¹⁴ Yaq ndigu zo gezø-guligulím. Kuku matev-ús. Ndigu āv giní-matøvemém nqægo: Mbumbukiam zo kuku kandambá gezøgo.

¹⁵ Unimanqatín. Mbumbukiam-qa kuku matev kandamba tantáv, ni-te. Kopømba mbáin, matev nøme namba toqote-khamas. Neka ni ike kandambá, Mbumbukiam-te, ta zapaya.

10

Pol iz Mbumbukiam-té gendáp, sasae tegoat

¹ No Pol, no manqat-qase nøme nqanøgó. Nøkezan-qa yaq-té qanømbegó. Ezoqa nøme, zo mokho-te, noqa yaq-te āv gini-manqaté nqægo, “Ndego ni namba te-goat, ndego manqat aiyav-té genø-manqaté. Geté qambaqape tegoat, ndego manqat sasanqa-ús sege-manqaté.” Yaq no ndakin, Keliso-qa iz-te, ndego ekeza kha gevoa neka kuku ginigu, nqazø-pouwe:

² Zo no ndøtøpøtøném, av nqægo, no tøtøndonav, manqat sasanqa-us banø-manqatē. No kopømbaqapé, ndigu manqat sasanqa-us tæzø-ein, ndigu niqa yaq-te ndimatavap av nqægo, ni manqei-qape matev mba nimbopæv.

³ Unimanqatín. Até ní-a, ni manqei-qape ezoqám. Geté ni ambá av nqægo, ninakhagát, av manqei-qape ezoqam ndi:nakhagat.

⁴ Ni ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá nakhag gigiap qati-nøfeap. Geté ni Mbumbukiam-qá nakhag gigiap føgøføgákh qati-nøfeap. Yaq ta

mokho-te ndøgo, ni kopømbaqapé, ezoqam-qa khokho matavap sei-tømbuatát, kopømba av-té, nakhag-te yaq-ak-qa uta-qape toqote-ngiu,

⁵ neka khambuvap matev ate ndægo vói-tokhonumát, ndøgo ezoqam-qa zøtezat, Mbumbukiam-qa yaq-te, ndo:khazu. Neka ezoqam-qa matavap ate ndægo, andé ndimbula khoev-té qati-nqeítam, yaq ndigu Keliso-qa manqat o-mba bembøē-ndapem.

⁶ Ni mõikhakheínám. Zo Klisten bawan ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat o-mba tozotumu-ndapem, yaq gekha ezoqā nøme, zo mokho-te zua ndisanqawe, ni yaq-fia nizótá.

⁷ Zo egeiegei ndømataváp. Gekha ezoqām ndego, ekeza kha Keliso-ge ezoqam nde:vewe, ndego yá bembo-matøvém, até ni-a, ni Keliso-gí ezoqám. Ndøgo bavokho-qapé.

⁸ Unimanqatín. No tønø-poein, no ambá nøme mba noto-khambuvimín, ta bazaføgakh-qa yaq-te, Evezøza gini-etoam. Geté ta bazaføgakh ndøgo, ndego ni gini-etoam, ndøgo zoqá unimanqatin bazaføgakh etoam nonqó, ambá av nqægo, zo ngiæzoat nonqó. Yaq nakémbá, no mivi mbáin, noqa khambuvap-qa yaq-te.

⁹ No poeveáv, zo ndozo-matavap av nqægo, no zo nøzø-utøvē, noqa pepa vinivinimba-te.

¹⁰ Zapa ndøgo, ezoqa nøme, áv gini-manqaté nqægo, “Pol-qa manqat, teqa pepa vinivinimba-te ndøpeawap, ndøgo bazaføgakh-ús neka sasanqa-ús. Geté ndego ekezan ni namba tizi:goat, yaq teqa manqa manqate, bazaføgakh mbáin. Khokhó.”

¹¹ Gekha ezoqām ndigu, av ndi:manqate, ndigu bêtezøtéz, niqa pepa-te manqat andé sasanqa-us qeipeaumam, ni matev áv tøti-matønumát, zo namba tizi:goat.

¹² Ezoqa nøme, zo mokho-te nandav, ekeza kha ezoqa kandakanda me:vewé. Sá! Ndigu yakhapús. Ni nikeza kha, ti namba nifi-khamasemák, vøimøvl. Geté tiqa matev, mokho mbáin. Zapa ndøgo, ndigu ekeza matev, ekeza matev namba me:geveatatún neka ekeza kha, ekeza kha namba vøe-khamasimatun.

¹³ Geté ni khapé bati-khambùváp. Ni taqá yaq-te mbá tøti-khambuvupát, Mbumbukiam ni sasae gini-etoam, teigoat. Até fa sasae ndøgò-a, zo mokho-te nqeigut, ni Mbumbukiam ni-etoám.

¹⁴ Ni amba zo-te okhoeav teigonin, zo qambaqape ndozoyage, yaq ni taqa yaq-te ambá kopømba mbáin tøti-khambuvapín. Ni amba av tøtigonin, yaq niqa khambuvap, ambá mokho mbáin. Geté ni mõitøndu-niáv zo-te, neka Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te, vøtizømas.

¹⁵ Ni ambá av nqægo, nikeza iz ezoqa nøme-qā sasae-qa yaq-tē qati-eqawát, ndøgo ni nikezan goneav qagoam. Geté ni teitotaná ndøgo: Zo unimanqatin matev-te tozotumu-fisam, yaq niqa sasae békhouwév, zo mokho-te nandav. Yaq ezoqa nøme mba beto-unimanqatinim.

¹⁶ Unimanqatín. Ni até zoqá manqei yaq ndøndogò-a, ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesim-qa nigú. Zapa ndøgo, ni poeveáv, nikeza iz sasae nøme-qa yaq-te tøti-eqatat, ndøgo ezoqa nøme, manqei nøme-te gimatønumam.

¹⁷ Khambuvap-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqām ndego, ndekhambuvap, ndego tèabete-khambuváp ndøgo, av Evezøza matev ge:matønumam.”

¹⁸ Ezoqam teoká ndego, ekeza kha kandambaqape ndevewe, iz ndømbogo. Geté iz ndégo tømbogó, ndego Mbumbukiam kandambaqape ndevewe.

11

Pol-qa matev neka khavozam nømendim ezoqam-qa matev, vinivinimbá

¹ Tanakhambá. Manqat nøme, no ndakin tæzø-ein, mokho andé mbaín. Geté ság, no nqæmatavap, zo aiyaiyav matev ndøzogoát, no namba, taqa yaq-te.

² Zo Kolin-ak, zo andé nogú yú. No ezoqa kopo-te ivøve-qa nombogó. Mbumbukiam ova ndømanqaté, zoqa yaq-te. Até nó-a, no poeveáv, ezoqa vini zo tezøkim. No søvøta møegó. Anganeam kopo mba bezøkim. Ndego anganeam, Kelisó. No zo te-te andé mbasønakam matev mbomambaqape me etoam-qa nøzøgó.

³ Geté no nõfofogeáp, zoqa yaq-te. Soqáin ndøgo, ezoqa zoqa matavap ti-enegim, yaq zoqa poev Keliso-te tømbo-navøem neka zo ndego uni pæveav vøzøgoát. Soqáin ndøgo, zo matev tømbofakhan, av Iv qambøe-fakhan, wazeam getuwam, teqa khavozam matev mokho-te.

⁴ Zo ezoqa nøme Yesu-qa yaq-te manqat vini ndimanqate, av ni qati-zømesimam, o zo ti-te nqova vini ndozo-upøgim, av bugukhokhof Nqova Mbomambaqape qazøte-ndafem, o zo manqat vini ndozozø-upøgim, av bugukhokhof Mbumbukiam-qa Manqat qazøte-ndapem, zo ezoqa av ngi:gu, søzo-khatobumatún.

⁵ No møtenøtén. Nandiv ezoqam, zo Keliso-gi u-anim uni kandakanda-in ndøzøte-zæza, no ambá av nqægo, nõzøpæv.

⁶ Eisa? Noqa manqa manqate uni tatas-ín mbá, av ezoqa nøme-qa manqat ndægo. Geté no nõfenat nqanøgó. Niqa sasae-te ate ndægo, zo mokho-te qeigoam, ni oskia nizø-vøndazám, taqa yaq-te.

⁷ No Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape, yaq-mbá søte-zømesimám. Neka nõkeza kha nõvoá. No tømbovatát ndøgo: Zo tønne-eqáz. Yaq ge zó, ndozo-matavap, no av qate-matønnumam ndægo, no manqa-zapa nõgo? Av taoká.

⁸ No zo mokho-te qæsaetam, no moni Kliten bawan ezoqa nøme-té qæ-upøgimám, ndigu noqa yage nonqo ginø-etoumam. No ndigu andé nõzø-aqonøvemám.

⁹ No gigiap qatumu-wafenin, zo namba qategoam, no zo-te tambeáv. Geté noqa yage nonqo, ndigu tinø-etoumám, nigí Kliten nõfuap, ndigu Masedonia plovinste ginduzav. No zo-te tambeáv. Yaq até megemege-té-a, no zo-te notøv-tambák.

¹⁰ No andé khambuváp, taqa yaq-te ndøgo, no zo-te tambemav ndøgo. Yaq ezoqa kopo, nandav Akaya plovinste ate ndægo, noqa khambuvap taqa yaq-te, genømbø-khazák. No unimanqatin manqat nømbøe-manqaté. Neka Keliso-qa unimanqatin manqat, nqøugú, noqa mokho-te.

¹¹ Yaq ge zó, ndozo-matavap? No gekha zapá, av qate-ein nqægo? Gé, no kuku mbaín, zo-te? Av taoká. Mbumbukiam møndæ-otév. No kuku nqanøgó, zo-te.

¹² Ndigu ezoqa nøme, av gini-khambuváp nqægo: Ndigu até kopó, av ni nqati:gu. Geté ndøgo unimanqatin mbá. Ndigu zo moni-qa zøvi:matún. Geté

ni zo moni-qa viimáv. Yaq nakémbá, no matev av ndakin nqate-matanam, até nómatønumát. Até megemege-té-a, no zo moni-qa yaq-te, nõzø-viamák.

¹³ Ndigu ekeza kha, Keliso-gi u-anim me:vewé. Geté ndøgo khavozam manqát. Ndigu Keliso-gi u-anim mbá. Ndigu zo-te, gè:khavozumatún, tiqa sasae-qa yaq-te.

¹⁴ Geté ni nqova binĩndáf, matev av nqægo tøfakhan. Zapa ndøgo, até Saitán-a, ndego ekeza bugug sège-enendín, ezoqa vøzømbē-khavozamin, av nqægo, “No Mbumbukiam-gē enzol ezoqām.”

¹⁵ Yaq nakémbá. Ni nqova binĩndáf, ndigu Saitan-gi sasae ezoqam-qa yaq-te, ndigu ekeza bugug sa ndi-enendat, neka ande sasae ezoqa egeiegei me ndi:keoge. Geté vaev-te, ndigu yaq-fia āv tinĩqeivím, av matev ndi:matanam.

Pol-qa potonom matev vinivinimba

¹⁶ No nqawá qatø-eín. Ezoqa bematáváp, av nqægo, no bianav ezoqām. Geté zo av ndøzøte-matavap, yaq noqa manqat, āv qazøté-ndapém, av bianav ezoqa nõme-qa manqat ndøzøte-ndape. Yaq até nó-a, elavøqase nõté-khambuvupát, av bianav ezoqa ndi:matanam.

¹⁷ Manqat ndøgo, no ndakin nqæmanqate, ambá av ndægo, av Evezøza manqat nde:manqate. Geté no andé bianav ezoqam me nõte-khambuvím.

¹⁸ Av nandiv ezoqa kopoav, ekeza iz ndi-eqawat, kopømba ande av manqei-qape ezoqam ndi:matanam, yaq ndakin até nó-a, nõkeza iz nõté-eqá.

¹⁹ Zo zøkeza kha matavap loloakh-us ndøzøte-vewe, zo bianav ezoqam-qa manqat, gèzømbe-khaneát.

²⁰ Zo ndigu sõozøø-také, ndigu zo ndizøtømev neka gigiap sa ndizø-upøgim neka ande ka me ndizø-awam neka zo khokho ezoqa ndi:zæza neka zo ande lokom me ndizømbe-tøkubam.

²¹ Geté ni zo namba qatigoam, ni matev av nqægo goneáv, zo-te. Yaq ge zø, ndozo-matavap? Ni bazaføgakh mbaín, yaq nakémbá, ni matev av nqægo gonemav qagoam?

No ndakin andé bianav ezoqam me nõte-manqaté. Ndigu ezoqam, matev nõme-qa yaq-te kopømba tøgoat, ti:khambuvupat, yaq até nó-a, no kopømbaqapé, tøte-khambuvím.

²² Ndigu āv gini-manqate nqægo, “Ni Iblu ezoqām.” Ndøgo unimanqatín. Geté até nó-a, no Iblu ezoqām. Neka ndigu ndimanqate, “Ni Izlael ezoqām.” Geté até nó-a, Izlael ezoqām. Neka ndigu ndimanqate, “Ni Eibleem-gi zì.” Geté até nó-a, Eibleem-gé zeø.

²³ Neka ndigu ndimanqate, “Ni Keliso-gi sasae ezoqām.” Tanakhambá. Manqat no ndakin nqæmanqate, andé bianav ezoqam-qá manqát. No ndigu ùni nõteløvúb, sasae-qa yaq-te. No Keliso-qa sasae kopoav-qapé qæmatønumam, āv taoká, av ndigu gi:matønumam. No Keliso-qa sasae zapaya, khøuwa kopoáv, ndimbula-té ginø-nqeindumám. No ndigu møeløvúb, taqa yaq-te. Neka khøuwa kopoav-qape nõme mba mo:zumbám. Unimanqatín. Khøuwa kopoáv, ambá nõnanimín.

²⁴ Khøuwa faev, no Zu ezoqa ndøfembumám. Khøuwa kopokopo-te, 39 kha ginø-khanæmam.

²⁵ Neka khøuwa misika, no Lom ezoqam vøzumbam. Neka khøuwa nõme, nandí gini-poumbím. Neka khøuwa nõme, palai khagua nitøkuvøemám. Misiká, qani-tøkuvøemam. Ta khøuwa nõme-te, no lova kopo nekā paveat kopo, ndaola-té qatu-kawambát.

²⁶ No oskia gæ-okhoam, no lǽvǽte-té qato-wanimám. Khǽuwa kopoáv. Kea gætanqæmam, no ambá íbǽkha mbageap ndǽkawambín. Khǽuwa nǽme, ambá pepen ezoqam ndǽngiænonamín. Neka khǽuwa nǽme, ambá nǽkeza Zu ezoqam ndǽngiænonamín, neka khǽuwa nǽme, ambá bawan vini-ak vǽngiænonamín. Neka no lǽvǽte-te nǽme, taon mokho-té neka ezoqam-av manqei-té neka ndaola-té qatǽ-wanimám. Neka no khape Klisten ezoqam mokho-te, lǽvǽte-te vǽtǽ-wanimam.

²⁷ No sasae fǽgakh-qape nǽmbo-ngetǽgeapám. Khǽuwa nǽme, no sasae khǽpe nǽmbe-khouvevtám neka venanqei sǽmbimáv. Neka khǽuwa nǽme, no ifín neka íbǽkha naq páp. Khǽuwa kandambá, íffína qǽgoam. Neka khǽuwa nǽme, no qozáq neka ndabua eqeieqei mbáin.

²⁸ Geté ta-mbá taoká, ndǽgo. No oskia Klisten bawabawan ezoqam nǽzǽ-fofogeáp, ndigu tiqa unimanqatin-te, áv kiní-ápet.

²⁹ Ezoqa unimanqatin-te bazafǽgakh mbain tǽgoat, no soqáin sǽmbǽewagín. Neka ezoqa nǽme, manqa-zapa-te gebǽiavin, no mbǽni nqosǽgeap nombo-ndapín.

³⁰ Zo tǽzǽ-pǽovat, no tǽte-khambuvim, yaq no nǽkeza bazafǽgakh mbain-qa yaq-té qaté-khambuvím.

³¹ Mbumbukiam, ndego nigi Evezǽza Yesu-ge Eve, teqa iz miavmiav ndǽeqǽv, ndego mǽndǽ-otév. No khavozǽpǽteáv.

³² No Damaskus taon mokho-te qǽgoam, ndego gaman ezoqam, kawa Aletas-qa mokho-te gu-goam, ambá gemǽvǽnoín, neka taon mboqog-te, bǽibǽi ezoqam vǽ-abam.

³³ Geté nogi nǽfuap, ava-té ginǽ-utoném, taon uta bǽi mboqog-te sasa ndǽfǽlǽtǽnem. Yaq no tǽtǽ-khokhón ndǽgo, ndego gaman ezoqam, no mǽvǽnoat-qa gegoam.

12

Umingiap matev-qa yaq-te, Pol qambo-fakhanam

¹ No nǽme, sá bate-khambuváp. Geté, unimanqatín, matev av nqǽgo, ezoqa agé tǽkemáv. No ndakin umingiap neka vevezam manqat-qá yaq-té qazǽmbé-eín, Evezǽza genǽ-etoumam.

² No Keliso-ge ezoqa kopo, mǽtenǽtén. Ndegó Mbumbukiam, yan uni ova-in-té genǽndáf.* Viav 14 mǽndǽmǽ-navǽém, ndakin. No nǽtenǽtenák, av nqǽgo, ndego khá namba mé:qavig, ó, nqova mba ndǽqavig. Mbumbukiam yakhapús sege:-otév.

³ Neka no mǽtenǽtén, ngenek ezoqam, Paladais manqei-té genǽqavig. Yaq até nangó, no nǽtenǽtenák, ngenek khá namba mé:qavig, ó, nqova mba ndǽqavig. Geté Mbumbukiam yakhapús sege:-otév.

⁴ Ta manqei-te ndǽgo, ndego manqat ndǽ-ewág. Vini-qapé. Ezoqa kopǽmba mbáin, manqat av nqǽgo timanqatat. Neka ti-te ndigu, khafeáp.

⁵ Yaq nakémbá, no teqá yaq-te ngének qate-khambuváp. Geté nǽkezan-qa yaq-te, nǽté-khambuvapák. Nǽkeza bazafǽgakh mbain-qá yaq-te mbá qaté-khambuvupát.

⁶ Geté unimanqatín. Até ndǽgo-a, no amba nǽkezan-qa yaq-te tǽte-khambuvapin, yaq no bianav ambá nǽtégoák. Zapa ndǽgo, manqat ndǽgo, no

11:26 11:26 Kel 9:23; 14:5   **11:32 11:32-33** Kel 9:23-25   * **12:2 12:2** Nqanek emanqat mokho-te, Pol ekezan me-manqaté. Geté ndego poeveáv, ekezan-qa yaq-te tekambuvim. Yaq nakémbá, ndego ekeza iz veweáv.

amba tæzø-einin, ndøgo ambá unimanqatin manqát. Geté ság. No nøkezan-qa yaq-te, nóté-khambuvapák. Soqain ndøgo, zo no khape tæzøte-eqanonam. Geté zo sa ndøgo tæzøtè-gevenonám, matev av nqate-matanam neka manqat av nqate-manqate.

Pol ande sanqava me qambo-genøyam

⁷ Unimanqatín. Mbumbukiam no matev kandakandá tantáv genø-vevezam. Geté no khapé bate-khambuváp, taqa yaq-te. Yaq nakémbá, Mbumbukiam no viniv-qaqe nø-etoám. Nqanek viniv, no andé sanqava me nømbegenóé. Ndøgo andé Saitan-gé u-anim me ndæwávin, no vølavambin. Soqain ndøgo, no khape tæte-khambuvapat.

⁸ No Evezøza, møembo-vi:mám. Nqanek viniv, yá bekhofá. Misiká qambo-vi:mam.

⁹ Geté ndego av genømbe-qavøiú nqægo, “Noqa kuku matev mba taqagoat, ság. Matev nøme betaqágó. Zapa ndøgo, noqa bazaføgakh, kandambaqaqe ti mokho-te ndigu tønø-sasaeát, ezoqa ndigu bazaføgakh mbain ndigu.” Yaq nakémbá, no khanakhanákh neka taqa yaq-te ndøgo tæte-khambuváp, no bazaføgakh mbain nqægo. Yaq ndøgo, Keliso-qá bazaføgakh betu-gú, no mokho-te.

¹⁰ Yaq nakémbá, no bazaføgakh mbain nqægo neka ngenøgim matev o potonom matev o gekha viniv vinivinimba tønø-fakhanam, o ezoqa no tingiænonam, Keliso zapaya, yaq no khanakhanákh. Zapa ndøgo, no møtenótén. No bazaføgakh ndøgo tønøgoát, no nøkezan bazaføgakh mbain tægoat.

Pol-qa fofogeap, Kolin ezoqam-qa yaq-te

¹¹ No andé bianav ezoqam me nøte-manqatát. Geté zo noqa mbøni, zønøqagém, no qate-khambuvim. Noqa iz, ambá zø zø-eqawatín, taoká ndøgo, no nøkeza iz nqæ-eqawat. No khokho ezoqam ambá qategó. Geté ndigu ezoqam, zo Keliso-gi u-anim uni kandakanda-in ndæzøte-zæza, ndigu ambá av nqægo, no gèlvumbim, yaq no nopaæv. Av taoká.

¹² No zo namba qategoam, neka umingiap matev vinivinimba qæmatønumam, ta mokho-te zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh qazoqevat, yaq ndøgo zo møndzø-vøndáz, no unimanqatin Keliso-gé u-aném. Neka viniv vinivinimba qambo-ewagam, no sæmát, sasae-te. Neka ivøveáv.

¹³ No ambá av nqægo, zo mokho-te nandav, matev andé khapembá qæmatønumam, geté Klisten bawan ezoqa nøme-qa mokho-te, andé kandambá sæmatønumám. Av taoká. Matev kopo, no zo mokho-te vini qæmatanam, sa nqánek: No zo-te tambeáv, noqa yage nonqo. Zo tozomatavupat, no manqa-zapa nogó, no zo gigiap-qa yaq-te viøpøteav qagoam, yaq zo nqanek noqa manqa-zapa, sá bezømbo-navóém.

¹⁴ Nqáé! No avønín, nqawá qatøndónáv zo-te. Yaq genø-misiká, zo namba tætegoat. Até ndakin-a, no zo-te notó-tambák. No zo nøpoév, tiuká ndigu, zogi moni. Unimanqatín. Matev ambá av nqægo, nakheis evøndipakha zøkeogé neka gigiap ndízø-etóám. Geté evøndipakha zøkeogé, nakheis, neka gigiap ndízø-etóám.

¹⁵ Ság, no khanakhanákh. Gigiap ate nqanømbe-go, sæzø-nqonqotáv. Até nøkeza khá-ya, vøezø-nqonqotáv. Noqa kuku tønø-khouwev zo-te, yaq gè, zoqa kuku mé-khapelavøqasè no-te, ta zapaya?

¹⁶ Zo m̀oz̀ote-z̀otéz, no zo-te gigiap-qa tambeáv. Geté ezoqa nõme, zo mokho-te, áv qaz̀ote-mataváp nqægo: No áb̀oz̀ombe-khavóz, ka vøez̀øve.

¹⁷ Ge z̀ò, ndozo-matavap, no zo ndigu ezoqa mokho-té qaz̀ømbé-khavozam, zo-te qat̀øndo-khofotaz? Av taoká.

¹⁸ No Taitus qamboviam, zo-te tendowav, Klisten nõfu nõme namba, yaq gè, ndego zo gez̀ømbé-khavozam? Av taoká. Ndego matev av nqægo gonemáv. Ni nqova kopó, niqa sasae-te. Ni nakhoa vinivinimba okhomáv.

¹⁹ Ge z̀ò, ndozo-matavap, ni nikezan zapayá qatí-peaomem? Av taoká. Ni Keliso-qá mokho-té qatu:gu neka nqanek manqat, Mbumbukiam-qá megemege-té qeinøz̀ø-manqaté. Nigi nõfuap mbomømboma! Ni nqanek manqat ate nqægo, z̀ò niz̀ømbe-manqaté, zoqa unimanqatin matev bez̀ømbé-føgakh.

²⁰ Zapa ndøgo, no nõfofogeáp. Soqain ndøgo, no t̀øtøndonav, yaq zo vini tæz̀ømet, ambá av nqægo, av no ndønømbe-poev. Neka soqain ndøgo, zo no vini tozo-nømendam, ambá av nqægo, av zo ndøz̀ømbe-poev. Neka soqain ndøgo, no zo mokho-te ponqombap matev neka ova matev neka qaqa matev neka ezoqa qaqa matev neka manqat soqøsoqa manqate matev neka manqa geveam matev neka khambuvap matev neka sapi matev tæqeiv.

²¹ Soqain ndøgo, no zo-te t̀øtøndonav, matev av nqægo tæqeiv, yaq noge Mbumbukiam zoqa megemege-te ndo:go, mivi nqawa tenø-etoam. Neka soqain ndøgo, no ti zapaya mbøni vaev tændap, ndigu manqa-zapazapa gigoam, neka tiqa mambe okho matev-te neka sakhei o angana qovesam matev-te, qambuzaneav gigoam.

13

Vaev guguna manqat neka khaiya mboma manqat

¹ Ndakin genø-misiká, no zo-te t̀øtøndonav. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Manqa ovøyam ate ndægot, tøné-unimanqatintát ndøgo, bøi vizu ezoqa misika o menas tigoat.”*

² No zo-te qægeavun, qanø-menas, no é-møez̀ø-eín, neka até ndakín-a, no nqateyona, no nqawá qanøz̀ø-eín, zo ezoqa nõme, manqa-zapazapa qazo-goam neka zo até ndøz̀øte:go: No zo-te nqawa t̀øtøndonav, no aiyav matev genøgoák, ti namba ndigu, manqa-zapazapa gigoam.

³ Zo qeivi-qa ndozogo, av nqægo, Keliso no mokho-te ndemanqate, ság, zo ndøzo-qeivím. Ndego ambá av nqægo, bazaføgakh mbain. Av taoká. Ndego bazaføgakh-qapé, zo mokho-te.

⁴ Unimanqatín. Ta khøuwa-te ndøgo, tae mutui-te getøkewam, ndego bazaføgakh mbain. Geté ndakin, ndego Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té geyagé. Até ní-a, ni Keliso mokho-te nqeyiage, ni bazaføgakh mbain. Geté ni áv qatí-zømesimát nqægo: Ni Keliso namba, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té qeiyagát, zo mokho-te.

⁵ Zøkeza kha gèqeiví, zo Yesu uni t̀øpøz̀øté-unimanqatinat-a. Zøkeza kha gègevewát, taqa yaq-te. Zo áb̀oz̀øte-z̀otéz. Yesu Keliso, zo mokho-té gunu:gu. Mbain tøgoat, yaq zo m̀oz̀øte-busøtøvé.

⁶ No tototaná ndøgo: Zo zóqeivát. Ni nikezan, busøtøveáv.

12:18 12:18 2 Ko 8:6, 16-18   **12:21 12:21** 2 Ko 13:2   **13:1 13:1** Deut 19:15; Met 18:16; 1 Tim 5:19

* **13:1 13:1** Pol nqanek manqat, bøi vizu ezoqa misika o menas-qa yaq-te, tene-eín ndøgo: Ndego gembó-misiká, Kolin taon-te tewav. Yaq ndøgo andé bøi vizu ezoqa misiká. Yaq ndøgo ndøz̀øvøndáz, teqa manqat gigiap-qapé neka unimanqatín.   **13:4 13:4** Filip 2:7-8   **13:5 13:5** 1 Ko 11:28

⁷ Ni Mbumbukiam-te, āv qati-guligulím nqægo: Zo manqa-zapazapa zógoák. Ni ambá ta zapaya ndógo tóti-guligulím, ezoqa tiqeviat av nqægo, ni sasae eqeieqei nigoām, zo mokho-te. Av taoká. Geté ni ndógo tóti-guligulím: Zo matev eqeieqei-té qayagé. Oskíá ndógo, ezoqa nōme niqa sasae eqeieqei me veweav tōgoat.

⁸ Zapa ndógo, ni kopømba mbain, unimanqatin manqat tei-tokhonem. Geté unimanqatin manqat nqei-eqawat, ndógo kopømbaqapé.

⁹ Ni bazaføgakh mbain tōgoat, gete zo bazaføgakh-us tozogoat, yaq ni khanakhanákh. Ni āv qati-guligulím nqægo: Zo vøfisám, Klisten matev-te.

¹⁰ No ndakin nqateyona, no nqanek manqat ta zapaya ndógo tōte-peawám: Soqain ndógo, no zo namba tōtegoat, yaq nōzø-ponqomát, ta iz mokho-te ndógo, Evezøza genø-etoam. Ndego no nqanek iz, ndógo tenømbe-etoám: Zo zótéfisám, Klisten matev-te, ambá ndógo, zo zóté-soqoēz.

¹¹ Nøfuap! Noqa manqat nqá-vaev. Zo khanakhanakh bezøgó. Neka bazaføgakh ndø-asøzú, zoqa Klisten matev-te. Manqat ndógo, no qazø-peaumam, gømbopáev. Zo nqova kopo-té neka sambí-té qayagé, yaqyaq-a. Yaq Mbumbukiam, ndego kuku neka sambí ndini-etoam, ndógoát, zo namba.

¹² Zo tozo-møvat, zenda kaka vø-itamát neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.

Nginik Mbumbukiam-gi ezoqam, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te.

¹³ Evezøza Yesu Keliso-qa tanakh matev neka Mbumbukiam-qa kuku matev neka Nqova Mbomambaqape, ndógoát, zo namba, zo ate ndøzøte-go. Neka te mokho-te, zo nqova kopo tønégó.

Galesia

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Galesia manqei-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Galesia manqei Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Galesia manqei-te møndøgoám, neka bawan vini-ak, ndigu Zu ezoqam mbain ndigu, Antiok neka Aikonium neka Listla neka Debe taon-te ndøgo, Yesu-qa Manqat Mbomambaqape vøe-zømesimam, yaq ndigu vø-Klisten-bawan-ezoqam-ez (Kel 13-14).

Taqa zita-te, ti-te ndigu, Zu ezoqam ndözáv. Yaq áv gizømbe-manqatát nqægo: Ndigu Mozes-qá guguna manqat bembopáev. Mbain tøgoat, ndigu kopømba mbain, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-eqeieqeie-ez. Yaq nginik Galesia ezøqam, tiqa khavozam manqat, gè-unimanqatinim. Geté Pol taqa yaq-te ge-ewag, yaq ndego nqanek pepa mokho-te, áv gezømbe-peawám nqægo: Av taoká. Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, sa ndøgo tiní-ndaføyamba-eztát, Yesu ti-unimanqatintat.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaumit. No Keliso-gé u-aném. No ambá av nqægo, ezoqa ndøveatønēm o ezoqa nø-etoám, sasae. Geté Yesu Keliso ndøveatán, Mbumbukiam namba, nigi Tat, ndego løvøte-te gekhandi:v.

² No nginik Klisten nøfuap ate ngi:gu namba, khaiya mboma manqat nikhofotaváv zo-te, zo Klisten bawan vinivinimba, Galesia manqei-te nandozo-yageap.

³ Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev ndøgoát, zo-te.

⁴ Yesu Keliso, ekeza kha, niqa manqa-zapazapa zapayá gene-nqonqotáv, ni nqanek manqei-qape-qa matev soqøsoqa matanam-te beté-khandi:n. Mbumbukiam, ndego nige Tat, áv tømbe-pøovám.

⁵ Teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát. Amén. Nqanek manqat unimanqatin!

Mbumbukiam-qa Manqat nøme mbain, ni tizi-khandi:n

⁶ No nqova ndafe kandambá, zoqa yaq-te. Mbumbukiam Keliso-qa kuku matev mokho-te, zo yage ndakinák zø-etoám. Geté zo nakhamas-té qazonø-qambunít. Zo ndego zítá qazøte-wuawét, neka nømendim matev vini ndözøndápēt, khandi ndape nonqo.

⁷ Geté nakhoa nøme mbain, vøzøté-khandi:z. Ezoqa nøme, zo matavap enegim-qa mba zøgót, neka Keliso-qa Manqat Mbomambaqape køfigim-qa ndigū.

⁸ Geté ezoqa nøme zo Mbumbukiam-qa Manqat vini te:zømesimat, ambá ndøgo, av ni zo qati-zømesimam, ndego bèsøqoév. Até ni nikezán-a, amba manqat vini tøti-zømesimin, ni baní-soqoenin, o amba enzol ezoqam yan-te tendovisin, manqat vini te:zømesimin, ndego bèsøqoevin.

⁹ No nangó qanøzø-ein, av bugukhokhof qeizømbe-ein. Ezoqa khandi miavmiav ndape-qa yaq-te, manqat vini te:zømesimat, ambá ndøgo, av zo qazøte-ewagam, ndego ezoqa bèsøqoév.

¹⁰ Ge zó, ndozo-matavap? No av nqate-manqate, no ezoqa khanakhanakh-qa nøzøgo? Av taoká. No Mbumbukiam khanakhanakh-qa nombogó. No

amba ezoqa khanakhanakh-qa tæzø-gonin, no Keliso-ge sasae ezoqam, ambá nøtégoák.

Manqat ndøgo, Pol ezoqa ge:zømesimam, Keliso-té qandowáv

¹¹ Nøfuap! No zo zøtezat-qa nøzøgó, av nqægo: Manqat Mbomambaqape, no zo qate-zømesimam, ndøgo ambá av nqægo, ezoqam-tē qando-fakhatē. Av taoká.

¹² No ambá av nqægo, ezoqam-tē qatøndo-ndāp, o ezoqa me:nømendimām. Geté Yesu Keliso ekezan nøveáz.

¹³ Zo mõzoyogém, no bugukhokhof ande āv khatēgoam, no Zu ezoqam-qa matev manqa o-mba qatondapam. No bazaføgakh nø-asazát, Mbumbukiam-gi ezoqam vøe-ngiæzotat, neka tiqa bawan evøzam-qa vøegoam.

¹⁴ No nøkeza kha ùni nøtevé, nigi atanakha-zapazapa-za-qa manqat vøténøtēn neka vøembó-pavát. Neka no nòto-eqanát, ta matev-te nqanék, neka nogi bawan ezoqam, ndigu namba qatiganim, vøe-tømbuzu.

¹⁵ Geté Mbumbukiam, ekeza kuku matev-te, no é-møndø-veatán. Okhokho-té qatøqán, neka no vønø-akha.

¹⁶ Yaq ndego gematøvem, av nqægo, khøuwa eqeieqei mõndøndāp, ndego ekeza Yo nøndo-veatáv, sasae vønø-etoam, no Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak batē-zømesim, teqa yaq-te. Ndego no nqanék sasae genø-etoam, yaq no ambá av nqægo, ezoqa nøme-tē qatønāv, vønø-ovøyām. Av taoká.

¹⁷ Neka no ambá av nqægo, Zelusalem taon-tē qatønāv, ti-te ndigu, ibugukhokhof Keliso-gi u-anim iz gindapem. Mbaín. Geté no ndaføyambá, Alebia manqei-té qatønāv, yaq taqa zita-te, no nango Damaskus taon-te vøe-qavan.

¹⁸ No Zelusalem taon-te, viav misika-qá zita-te mbá qatemát. Zapa ndøgo, no Pita omete-qa nogoám. Yaq pula menás, namba qatiyagam.

¹⁹ No Keliso-gi u-anim nøme, qaçasøpøteáv. Ezoqa nøme sa ndégo tæ-omét, Zems, ndego Evezøza Yesu namba gi:qaz.

²⁰ Nqáe! No nqanék manqat, Mbumbukiam-qá bøi-té qanøzø-peaomít. Ndego mõndæ-otév. No ambá av nqægo, meakha manqat nøzø-manqatē.

²¹ No taqa zita-te, Silia neka Silisia manqei-té qatønāv.

²² Ta khøuwa-te ndøgo, Klisten bawabawan ezoqam, Zudia manqei-te giyageapat, ndigu no kha qeiviáv.

²³ Ndigu sa nqánek gi-ewagám: Ndego ezoqam, ni gengiænotam, ndakin ezoqa unimanqatin matev-qa yaq-te me:zømesimít, ndøgo bugukhokhof navap-qa gembogoam.

²⁴ Yaq ndigu no zapaya, Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát.

2

Keliso-gi u-anim nøme, Pol-qa sasae gi-unimanqatinim

¹ Yaq viav 14-qá zita-te mbá, no Zelusalem taon-te nango qævesez. Banabás namba nitiniáv, Taitus vøi-ituat.

² No Zelusalem tøte-vesezát ndøgo: No Mbumbukiam é-møndønø-veáz, av nqægo, no bånønāv. Yaq no Klisten ezoqám namba nimiqonāv. Ambá ndigu, ezoqa ewaqape. Geté megetapak mbá. Yaq no Manqat Mbomambaqape nøzømbe-ovøyām, no bawan vini-ak qate-zømesimam. Soqain ndøgo, ndigu

noqa manqat poeveav tōgoat, no bawan vini-ak nqate-zōmesim, yaq no nqanek sasae khokhō sāgoāt.

³ Yaq ndigu noqa manqat, gē-unimanqatinīm. Até Taitús-a, ndego no sasae namba nqatigu, ndego Glik manqei-ak, ndigu pouweáv, ngusum tekepōtaz.

⁴ Manqat taqa yaq-te tōnefakhán ndógo: Zapa ndógo, ezoqa nōme mōndōgoám. Ndigu Klisten ezoqam-qa me:qeivám, neka Klisten ezoqam namba vōe-tōkuatam. Ndigu niqa matev qeivi-qa ndógoám, khonoam-té, ni Keliso Yesu genqovotan. Yaq ndigu ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te nqawa ambam-qa nigoám.

⁵ Geté ni tiqa manqat-te, poev elavōqase veeáv. Zapa ndógo, ni āv qanimbi-pōovám nqāgo: Unimanqatin Manqat Mbomambaqape, ni zo qatizōmesimam, oskia begō zo namba.

⁶ Ndigu ezoqam, iz-akhayapak ndigu, Zelusalem taon-te ndógo, noqa manqat mōndō-unimanqatinīm, neka manqat nōme einiáv, taqa yaq-te. Geté, unimanqatin. No-te, tiqa iz akhae gigiap-qapé mbá. Zapa ndógo, Mbumbukiam ezoqa ambá av nqāgo, bavokhō genō-gevezoāt.

⁷ Yaq ndigu megetapak, āv gini-matōvemém nqāgo: No Mbumbukiam, bawan vini-ak Manqat Mbomambaqape zōmesim nonqo ndōveátán, ate av-té, Pita ge:veatav, Manqat Mbomambaqape Zu ezoqa nde:zōmesimit.

⁸ Mbumbukiam, ndego Pita u-anim iz gembo-etoam, Zu ezoqam teqa Manqat te:zōmesimat, ndego até nō-a, u-anem iz vōmō-etoam, bawan vini-ak vōté-zōmesimāt.

⁹ Yaq Zems neka Pita neka Zion, ndigu ezoqa uni kandakanda-in ndizēza, ndigu mōndō-matōvemém, av nqāgo: Iz Mbumbukiam nō-etoám, nqanek sasae nqāgot, yaq ndigu no neka Banabas zenda kaka vōni-itiam. Yaq ni manqat āv qati-kopo-ném nqāgo: Ni Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak nifi-zōmesimit neka ndigu Zu bawan-ak vōe-zōmesimit.

¹⁰ Nqanek manqat mbá ginimbi-ein: Zo gigiap-av ezoqam, Zelusalem Klisten bawan mokho-te ngigu, sekembá sozozō-tōkeét. Yaq no mōe-unimanqatin taqa yaq-te, neka bazafōgakh vōe-asaz.

Pol Pita manqa-zapa-qa yaq-te gembo-ovōyam

¹¹ Khōuwa nōme, Pita Antiok taon-te gegeavun, no ndafōyamba nombopongóm. Zapa ndógo, matev nōme gematanam, soqáin.

¹² Bugukhokhof, Pita bawan vini-ak namba, lou mōndælogám. Geté ezoqa nōme gifakhaz, ndigu Zems gendo-khofotaz, ndego nangó genōsinán, neka bawan vini-ak namba, lou logemáv. Zapa ndógo, Zu ezoqa nōme, ndigu sekembá sege-matavupám, av nqāgo: Ndógo soqáin, bawan vini-ak namba toqo-tōkua, ndigu ngusum qogōzatav ndigu. Yaq Pita ndigu Zu ezoqam, mōe zōgoám.

¹³ Yaq ndigu Zu ezoqa nōme, Antiok taon-te ndógo, Pita-qa matev, gēmbopaevém. Yaq ndigu lou sekemba logemáv, Klisten ezoqa nōme namba, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu. Até Banabás-a, Pita-qa matev vōmbōpaev.

¹⁴ No qāqēiv, ndigu nakhoa ndafōyamba paeveav qagoam, av unimanqatin Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, yaq no Pita ezoqa ewaqape-qa bōite, āv qambōe-ein nqāgo, “Qo Zu ezoqám. Geté qo andé bawan vini-ak me qoteyagé. Qo Zu ezoqam-qa matev pōpōvumáv, av bugukhokhof qoqotegoam, qo Klisten ezoqam mbain qoqogoam. Ndógo kopōmbá. Geté gekha zapá, ndakin qoqosinaq, neka ndigu bawan vini-ak ndoqozō-pouwe, ande Zu ezoqam me ti:yaqat?”

Mozes-qa guguna manqat qoté-khandi-qak, geté Yesu toqo-unimanqatin

15 Yaq no Pita manqat nōme, āv qambōe-ein nqāgo, “Unimanqatin. Ni Zu ezoqa ziqanīm. Ni ambá av ndi:gu, bawan vini-ak, ndigu Mbumbukiam zōtezatev ndigu.

16 Geté ni ndakin mīzi:nōtén, Mbumbukiam ezoqa, ndafōyamba ambá ta zapaya ndōgo, tenezæzā, ndigu guguna manqat ndimbopaev. Geté ndego ndafōyamba, nqānek genezæzā, Yesu Keliso ndi-unimanqatinat. Até ní-a, ni Keliso Yesu nqānek qazi-unimanqatinīm. Ni āv qazi-matōvemém nqāgo: Mbumbukiam ni ndafōyamba nqānek genenænā, Keliso tizi-unimanqatinim, ambá ndōgo, ni Mozes-qa guguna manqat tizimbo-pavat. Zapa ndōgo, ezoqa kopo kopōmba mbain, Mbumbukiam-qa bōi-te, ta mokho-te ndōgo te-ndafōyamba-ev, ndego Mozes-qa guguna manqat ndembopaev.”

17 Ni Zu ezoqam ndakin Keliso mokho-te Mbumbukiam-qa bōi-te ndafōyamba-qa nqeiḡu, yaq ni mōiqeivīm, ate ní-a, ni manqa-zapa-ús. Av tægoat ndægo, yaq gē, Keliso ni manqa-zapa gone-qa nígu? Av taoká.

18 Geté no manqa-zapa nqānek qatégó, nqawa tæsinan, neka Mozes-qa guguna manqat nqawa vōembópæv. Zapa ndōgo, no é-mōeqéiv, av nqāgo, ndōgo kopōmba mbain tōnōtōke, Mbumbukiam-qa bōi-te tæ-ndafōyamba-en.

19 No bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat paev-qa nogoám. Geté kopōmba mbain. Yaq teqa guguna manqat, no andé manqa ovōyam-té qanōvé, lōvōte vōnō-etoam. Keliso tae mutui-te genanim, no té namba sōtumu-pakhaén. No ndōgo tōtenanīm: No Mbumbukiam-qa banōyagé.

20 Yaq nakémbá. No nōkezan, ndakin yageáv. Geté Keliso ndōyagé, no mokho-te. No ndakin nqānek manqei-qape-te nqæyage, no unimanqatin matev-té qatōyagé, Mbumbukiam-ge Yo-te, ndego kuku ndōmbogo no-te neka ekeza kha sa genqonqotav, no zapaya.

21 Mbumbukiam-qa kuku matev, no-te gego, no genōmbó-qasiák. Unimanqatin. Ezoqa Mbumbukiam-qa bōi-te amba ndōgo tini-ndafōyamba-ezīn, Mozes-qa guguna manqat timbo-paevin, yaq Keliso ambá khokhó segenanimín.

3

Keliso toqo-unimanqatin o khafep matev toqombo-pavat, ndōgo matev ùnime-vinivinimbá

1 Zo Galesia ezoqam, zo zó-kawakawa-ez? Gē, zo ezoqa sapi manqat zōvewam? Ni zo Yesu Keliso-qa yaq-te, ùni nizōmbe-ovōemám, tae mutui-te gitōkewem, yaq zo manqa mokho vozōndapem.

2 No manqat kopo zōnōmbé-einīm? Gē, zo Nqova Mbomambaqape, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-té qazonō-ndafem? Av taoká. Zo ndego nqānek qazōte-ndafém, zo Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam neka vozō-unimanqatinim.

3 Zoqa matev, mokho mbain. Zo Nqova Mbomambaqape-qa bazafōgákh qazōte-ngazém. Yaq gekha zapá, zo ndakin zoqa yageap, zōkeza bazafōgakh-te khoui-qa ndozogo?

4 Zo Mbumbukiam namba, mbomambá sozoyagám. Yaq gē, zo khokhó sozoyagam? No nqæmatavap, mbain!

5 Gē, zo Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape ta zapaya ndōgo tezōmbé-etoumit, neka zo mokho-te umingiap matev vinivinimba, ta zapaya ndōgo tezōmbégot, zo guguna manqat nqazombo-paev? Av taoká. Ndego matev

av nqægo, ta zapaya nqáneq gezømbegót, zo Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam neka vozō-unimanqatinim.

⁶ Ndæ! Eibleem zombøe-matøvemēm? Ndego Mbumbukiam, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me:veó.

⁷ Yaq zo vøezøté:z. Uni Eibleem-gi zi ndígu, ndi-unimanqatinat.

⁸ Mbumbukiam-qa Manqat, é-møndø-eín, av nqægo: Bawan vini-ak ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam ndigu ndaføyamba mé:zæb. Yaq nakémbá, ndego Eibleem äv gembøe-eín nqægo, “Qo mokho-te, no bawabawan ate ndi:gu, matev eqeieqei nøzø-matønnumát.”

⁹ Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatín, yaq ndego matev eqeieqei vømbō-matanam. Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ndi-unimanqatinat, av Eibleem ge:-unimanqatintam, Mbumbukiam ndigu matev eqeieqei zōmatanám.

¹⁰ Geté gekha ezoqām ndigu, Mozes-qa guguna manqat-te ndo:taza, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez, ndigu mõndø-soqoéz. Ti-te ndigu Mbumbukiam yaq-fia ndötá. Zapa ndøgo, ezoqa kopø mbaín, ndego teqa manqat ate ndægo ndembopæv. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo: Gekha ezoqām ndigu, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo pæveav ndigu, ti-te ndigu Mbumbukiam yaq-fia ndötá.

¹¹ Ndakin bavokho-qapé. Ezoqa kopømba mbaín, guguna manqat mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te te-ndaføyamba-ev. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-eín nqægo: Ezoqam ndøgo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét.

¹² Keliso toqo-unimanqatin o Mozes-qa guguna manqat toqombo-pavat, ndøgo matev ünime:-viniivinimbá. Zapa ndøgo, Mozes-qa guguna manqat pæv mokho-te, ezoqa sa ndígu týagát, ndigu uni timbøepavat.

¹³ Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat, pæv-qa zigoám. Geté kopømba mbaín. Yaq Mbumbukiam ni yaq-fia taev-qa nigoám, ta zapaya. Geté Keliso ni gèngvotán. Mbumbukiam niqa manqa-zapa-qa yaq-fia, te-te ndégo tenötá. Unimanqatín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqām ndego, tae-te tetøkewat, te-te ndego, Mbumbukiam yaq-fia ndötá.”

¹⁴ Keliso nqanek matev tene-matanám ndøgo: Matev eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam ge-ein, bawan vini-ak tezøgo, Keliso Yesu mokho-té qabenøzø-fakhán. Mbumbukiam Eibleem, manqa mbusa äv tembøevé. Yaq ni nqazi-unimanqatinat, Nqova Mbomambaqape bizi:ndafem, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve.

Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa é-møndøvé, yaq vðev, Mozes-qa guguna manqat qafakhan

¹⁵ Nøfuap! Zo mõzøte-zøté:z. Ezoqa manqa tikopo:nem neka poev vø-unimanqatinim, yaq ezoqa nøme kopømba mbaín, tiqa manqat-te, manqat nøme to-awam o tiqa manqat vønqagimēm. Yaq matev até kopó. Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem-te geve, ezoqa kopømba mbaín, ti-enendem.

¹⁶ Ta manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem neka tege zeo-té genøvé. Mbumbukiam-qa Manqat einiáv av nqægo, manqa mbusa tegi zi-tē genøvé, geté tege zeo kopo-té genøvé, Eibleem namba. Ngenek zeo, Kelisó.

¹⁷ Noqa manqa mokho nqáne: Mbumbukiam Eibleem namba, poev ge-unimanqatin, yaq viav 430-qa zita-te, Mozes-qa guguna manqat qafakhan, ta guguna manqat ndøgo, kopømba mbáin, Mbumbukiam-qa manqa mbusa tønqawa, ibugukhokhof Eibleem-te geve. Ta manqa mbusa ndøgo, oskia ndøgoát.

¹⁸ Ni Mbumbukiam matev mbomømboma, amba Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te teni-etoamin, yaq manqa mbusa ndøgo, Eibleem-te geve, ambá khokhó. Geté Mbumbukiam Eibleem matev áv gembøe-etoám, av manqa mbusa gembøeve. Yaq-mbá.

Mozes-qa guguna manqat-qa sasae, ndøgo ibusa-ibusa nonqó

¹⁹ Av tægoat ndægo, ni tizi-unimanqatinim, ndøgo gigiap-qapē, yaq gē, Mozes-qa guguna manqat, mokho gekhâm? Mozes-qa guguna manqat, ndøgo tønefakhán: Ni tabizi-qeivím, av nqægo, manqa-zapazapa ndøgo, ni qazigoatun, ùnime-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Guguna manqat ndøgo, enzol ezoqam Mozes gembo-etoam, sa ndøgo tønégóát, atema Eibleemge zeo vømøfakhán, teqa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve. Guguna manqat, ni nginginam mokho-té qanøni-fakhán. Ngenek nginginam, Mozés.

²⁰ Geté Mbumbukiam Eibleem namba manqat gi:kopo:nem, ndøgo nginginam mbáin. Mbumbukiam manqat ekezan mbo-eín.

²¹ Yaq gē, yaq Mozes-qa guguna manqat-a, yaq manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem-te geve, qaqaev matev tógo? Av taoká. Zapa ndøgo, Mozes-qa guguna manqat, ni amba khandi tøn-etoamin, yaq ni Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá ndøgo tizi-ndaføyamba-enín, teqa guguna manqat tizimbo-pavatin.

²² Geté Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo: Ni ezoqa ewaqape, manqa-zapa-qá mokho-té qazu:gu, neka ni bazaføgakh mbáin, Mozes-qa guguna manqat tizimbo-pavat. Yaq nakémbá, Mbumbukiam, ta khandi ndøgo, taqa yaq-te ibugukhokhof manqa mbusa geve, ndigu tezø-etoám, ndigu Yesu Keliso ndi-unimanqatinat.

²³ Nqanek unimanqatin matev fakhaneav qagoam, ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te, løvønát zigoám, neka andé ndimbula ezoqam me vizí:goam. Geté unimanqatin matev qandovea, ni zifakhán.

²⁴ Ni guguna manqat-qá mokho-té qazu:goám. Yaq ni tøtøpøtambám ndøgo, atema Keliso vømøfakhán. Geté ndego gefakhán, yaq ni Mbumbukiam-qa bøi-te, nqáneq qazi-ndaføyamba-én, ni Keliso tizi-unimanqatinat.

²⁵ Unimanqatin matev qafakhan, yaq ni ndakin Mozes-qa guguna manqat, sekemba tøpøtøనేátav.

Ni mīzi-Mbumbukiam-gi-nakheis-én, ni Keliso nqazi-unimanqatinat

²⁶ Zo ate ndøzøte:go, Keliso Yesu nqazo-unimanqatinat, zo mōzo-Mbumbukiam-gi-nakheis-éz.

²⁷ Zo ibøkha iz qazondapem, zo Keliso mokho-té qazotu:gu. Neka zo ndego andé ndabua me zøte-uzáp.

²⁸ Yaq nakémbá zo vinivinimba mbain, zo Zu ezoqam neka zo bawan viniak, neka zo ezoqa iz ndøzøgo neka zo iz mbain ndozogo, neka zo angana neka zo sakheis. Keliso Yesu mokho-te, zo kopó.

²⁹ Zo Keliso-qa mokho-te tozotugoat, zo Eibleem-gí zí. Yaq zo Eibleem-gi zi tozogoat, zo matev ndòzo-ndapém, taqa yaq-te, Mbumbukiam Eibleem manqa mbusa gembøeve.

4

¹ Zo møzøte-zøté, gekha nakhasám ndego, vaev-te eve-qa gigiap ate ndægo to:kawaev, ndego khapelavøqase zua ndego, ndego andé khokho sasae ezoqam me me:gó, oskiá ndøgo, gigiap ate ndægo, teqa ndøgo.

² Yaq ndego ezoqam-qa mokho-té gunu:gú. Ndigu timbo-kewagét, atema ta khøuwa-te ndøgo, tege eve gezav, gigiap ate ndægo to:kawaev.

³ Até ní-a, ni Keliso unimanqatinteav qazigoam, ni andé nakheis me zi:goám, neka mangei-qape khafeap matev neka matavap mokho-té qazu:goám. Ni andé tigi khokho sasae ezoqam me zi:goám.

⁴ Geté, khøuwa egeieqei qandap, av Mbumbukiam ge:zav, ndego ekeza Yo ndokhofotáv, sævam-te vømøqan. Até ndegó-a, Mozes-qa guguna manqat mokho-té gunu:goám.

⁵ Ndego tenegeavún ndógo: Ezoqa génqvotáz, ndigu guguna manqat mokho-te gu:goam, yaq ni bizi-Mbumbukiam-gi-nakheis-en.

⁶ Ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, Mbumbukiam niqa mbøni-te, ekeza Yo-ge Nqova Mbomambaqape ndokhofotáv. Yaq ngenek ni mokho-te, Mbumbukiam "Tat" mbo-akhaematún.

⁷ Yaq nakémbá, zo ambá av nqægo, ande khokho sasae ezoqa me sekembá sozøgó. Av taoká. Zo Mbumbukiam-gí nakheis. Yaq zo Mbumbukiam yage egeieqei-qape zó-etoám, ndøgo ekeza nakheis nonqo ndemendewe.

Pol Galesia ezoqam gezø-fogim, ndigu guguna manqat-te nango givesez

⁸ Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam zøtezateáv. Zo khape mbumbuk-qa mokho-té qazotugoám, neka zo ande tigi khokho sasae ezoqam me vøzøtøgoam. Ezoqa ndigu mbumbuk zø-akhaematún. Geté ndigu uni mbumbuk-aním mbá.

⁹ Zo ndakin Mbumbukiam møzøte-zøté. O, unimanqatin nqáne. Zo Mbumbukiam me:-otév. Geté,áv khané:go, zo khafeap matev-te neka khape mbumbuk-te nqawa ndozo-vesezet, ndigu bazaføgakh mbain ndigu neka kopømba mbain ndigu, zo tizøtøke? Gekha zapá, zo tiqa mokho-te nqawa gone-qa ndozog, nqawa vozó-tigi-khokho-sasae-ezoqam-éz?

¹⁰ Zo khøuwa nøme, gigiap-qape zøtezæzá, løyøyak nøme-te neka viav-te. Yaq zo ndozo-matavap, tozo-khatiwat, zo Mbumbukiam ndaføyamba me:zæzá.

¹¹ No nøzø-fofogeáp zo. Andé noqa sasae ate ndægo khokho vøtégo, zo mokho-te bazaføgakh qæ-asazat.

¹² Nøfuap! No Zu ezoqám. Geté no ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, ndaføyamba-qa nøgø, Mbumbukiam-qa bøi-te. No nqazø-pouwe. Zo noqa zøtéqeivát, taqa yaq-te. Até nó-a, no andé zo me nøtegoám, no zo namba qategoam. Zo no-te mbøni vaev etopøteáv, atema ndakin.

¹³ Ta khøuwa-te ndøgo, no zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qate-zømesimat, no enqoni nøvítát.

14 Geté oskiá ndøgo, noqa enqoni zo viniv qazø-etoam, zo no sanqambeáv neka qasi:veáv. Geté zo sózo-khatombém. Unimanqatín. Zo no andé enzol ezoqam me o Yesu Keliso me zøte-khatombém.

15 Zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qazøte-yogem, zo khanakhanakh kandambá qazondapem. No møtenøtén. Ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba tozogonin, zo ambá zøkeza bøi zokhawaín, no vozonø-etøomemin. Zapa ndøgo, zo kuku kandambá qazogoam no-te.

16 No zo unimanqatín manqat nqazø-manqate, yaq gè, no ta mokho-te ndøgo, møezø-qaqa-ezoqam-en?

17 Nandiv khokho nømendim ezoqam, ndigu gawáp zo-te. Geté ndigu ambá av nqægo, zo tøkeam-qa zøgø. Ndigu zo qatozoat-qa mba zøgø, no-te. Ndigu sa nqáneq qazøpoév, zo ti-te gawap tøzøgoat.

18 Gawap taqagoat, ndøgo qanimáv, matev eqeieqei-te taqagoat. Zo ambá oskia zøgonín, ambá ta-mba ndøgo, no zo namba tøtegoat.

19 Nogi nakhei mbomømboma! No viniv nangó qatøndapét zo zapaya, ate av-té, sævam viniv tundap, tui-ova, atema Keliso-qa matev zo mokho-te uni vømé-khouwëv.

20 Noqa poev kandambaqape nqáneq: No ndakin zo-té qabanøgó. No amba zo namba tøtegonin, yaq no manqat ambá ndaføyamba nøzø-manqateín, kuku matev-us. Zapa ndøgo, no nqova ndafe kandambá, zoqa matev-qa yaq-te, neka nøzø-fofogeáp.

Sæla neka Hega, tiqa emanqat

21 Zo ezoqam, zo poev ndøzøgo, guguna manqat mokho-te tozotugoat, gè, zo mozóyogem, guguna manqat, gekha manqát ndø-ein?

22 Av qane-peawáp nqægo: Eibleem nakhei angana menás gimboqaz. Nøme ndego, tegu sasae sævam Hega-té gemøqán. Geté nøme ndego, ekeza zas-té gemøqán, Sæla.

23 Tege yo, ndugu sasae sævam-te gemboqan, ndego ezoqam-qá manqa vøovam-té gemøqán. Geté, tege yo, tegu zas-te gemøqan, ndego ndøgó tenøqán, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve.

24 Nqaneq emanqat, yaya ni-etæ. Nginik sakhei menas, andé poev menas me me:gó, Mbumbukiam ezoqa namba gi-unimanqatinim. Poev nøme, Sainai olol-té ge-unimanqatín, Mozes-qa guguna manqat vøzø-etoam. Ta matev ndøgo, andé Hega me me:gó, ndugu khokho sasae sævam, Eibleem-ge nakhasa anganeam nøme gumboqan. Yaq ta guguna matev mokho-te, até ní-a, vizí-khokho-sasae-ezoqam-en.

25 Ezoqa ndakin Zelusalem taon-te, Mozes-qa guguna manqat ndim-bopaev, ndigu andé khokho sasae ezoqam me me:gó, até av-té, Hega nduigu, ndugu Sainai olol guikhamas, Alebia manqei-te ndøgo.

26 Geté ni Klisen ezoqam, ni ambá av nqægo, ande khokho sasae ezoqam. Zapa ndøgo, ni Zelusalem ndakinak taon-ák, ova nqo:go. Ndøgo andé nigú evó.

27 Tuqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
 “Qo khanakhanakh mbá qanegó,

qo sævam, nakheis mbain ndoqogo.

Qo khanakhanakh-us ndø-akhá,
 qo nakheis qazøneav qagoam.

Zapa ndøgo, qo qakhapus mba nqoqoyage,
 qo nakheis segeqá-goát. Kopoav-qapé.

Av taoká, av sævam nømu nduigu, zivis-us ndugu.”

²⁸ Nøfuap! Nqáe! Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa ndøvé, yaq Aezek vøqan. Yaq zo até kopó. Mbumbukiam manqa mbusa ndøvé, zo vozō-Mbumbukiam-gi-nakheis-ez.

²⁹ Ta khøwa-te ndøgo, ndego Hega-ge yo, Ismael, ndego ezoqam-qa manqa vøovam-te geqan, Aezek, ndego Mbumbukiam-ge Nqova-qa poev-te geqan, soqaqape-té genø-aumám. Até ndakín-a, matev até kopó. Ndigu ezoqa nøme, zo guguna manqat paev-qa ndizøgo, ndigu zo soqaqape-té ginø-abét, zo Mbumbukiam-ge Nqova-te qazofakhaz.

³⁰ Geté Mbumbukiam-qa Manqat, áv khané-ein? Ndøgo áv qane-peawáp nqægo, “Nanduv khokho sasae sævam, vøkhofotáv, ekeza yo namba.” Zapa ndøgo, khokho sasae ezoqam-ge yo, kopømba mbaín, zas-aním-ge yo namba, eve-qa gigiap to:kawaev.

³¹ Nøfuap! Yaq nakémbá, ni ambá av nqægo, andē khokho sasae sævam-gí nakheis, neka Mozes-qa guguna manqat mokho-tē qazu:gú. Geté ni Eibleem-gu zas-aním-gí nakheís.

5

Keliso ni genqovotan

¹ Ni Keliso genqovotán, guguna manqat-qa mokho-te qazu:goam. Yaq ndakín ni nqanek nqovotønatev-matev-te, oskia tábizi:gú. Yaq nakémbá, zo føgøføgakh ndøwaniáp, neka nango ndøvèséz, ta viniv-te ndøgo, ni ande khokho sasae ezoqam me qazi-eqatam.

² Nqáe! No Pol, nqazø-manqate. Zo ngusu qogøzat matev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba-qa tozogoat, yaq matev ndøgo, Keliso zoqa gematanam, gezø-tøkeák.

³ No nqawá qanøzø-eín: Gekha ezoqám ndego, ngusu qogøzat matev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba gone-qa ndego, ndego Mozes-qa guguna manqat ate ndægo bembopáev.

⁴ Zo gekha ezoqam, zo Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba gone-qa ndozogo, zo mðzoqatáz, Keliso-te. Zo Mbumbukiam-qa kuku matev, zitá qazøte-wuøém.

⁵ Geté ni ezoqam, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape mokho-te nqaziyage, ni ta-mba nqáneq qazio-taná: Ni Mbumbukiam ndaføyamba nqáneq genénæmb, ni Keliso tizi-unimanqatintat.

⁶ Zapa ndøgo, Keliso Yesu mokho-te, ndøgo gigiap-qapé mbá, ngusum e-má tiqambø-kepøtøzēm, ó, kepøtøzateav vøgoat. Geté gigiap-qape nqáneq, Keliso tizi-unimanqatintat neka kuku matev vønigoát.

⁷ Zo mbomambá sozongazém, Klisen matev-te. Yaq gē, zo matavap, gekha ezoqám zø-enegim, unimanqatin manqat sekemba paeveav ndozogo.

⁸ Manqat ndøgo, ezoqa nøme zo ndezømesim, ambá av nqægo, Mbumbukiam-tē qando-fakhatē, ndego zo gezø-akha. Av taoká.

⁹ Zo mðzøte-zøtéz: Flawa poponøvem nonqo khapelavøqase, flawa-te toqotu-pomogim, yaq ate ndi:gu segé-popoéz. Yaq matev até kopó. Khokho nømendim manqat khapelavøqase tøgoat, yaq ndøgo segé-khouwév, ezoqa vøtubám. Ezoqa kopoáv.

¹⁰ Geté no āv qate-unimanqatinát nqægo: Zo Mbumbukiam zótóké. Yaq zo tiqa matavap vini ndapeav tōne:gó. Yaq gekha ezoqām ndego, zoqa matavap ndezø-enegimit, ndego yaq-fia nqosøgeap betēndap.

¹¹ Nófuap! Gēmbo-mataváp. No amba ezoqa tōte-zømesimīn, av nqægo, ngusum yá bezøqogáz, yaq no Zu ezoqam soqaqape-te ambá géveemák. No ezoqa amba zømesipøteav tøgonin, Keliso-qa løvøte mokho-te tikhandi:z, ndego tae mutui-te genanim, yaq no Zu ezoqam, qaqa ambá genøgonemák.

¹² No nqæmatavap, ndigu ezoqam zo ngusu qogøzat-qa yaq-te matavap ndizø-enegim, ndigu sá be-apét, até nqazí-a, bē-ovob.

¹³ Nófuap! Zo Yesu nqovotøzat matev-té genøzø-akhá. Geté ndego ambá av nqægo, zo nqáneq gene-nqovotáz, zo matev vinivinimba sa tozo-matønumit, av zøkeza ndøzømbø-pøev. Av taoká. Geté zo kuku matev bezøgó, yaqyaq-a, vøe-tøkeam.

¹⁴ Zapa ndøgo, manqat kopo ndøgo, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo ndøgutøve, nqáneq: “Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.”

¹⁵ Geté zo izuizu tozo-keføngimat, neka kopømba ande av søvakha gigiap ndi-gu, izu kha vøzølogát, zo aiyá qagó, andé vøzøté-khoumbām.

Nqova Mbomambaqape-qa matev neka kha-qa pøev matev

¹⁶ No zo āv qazømbé-eīn nqægo: Zo Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té qanuyagé, ndego zo bēnøzøgim. Yaq zo manqa-zapazapa zógoák, av zøkeza kha ndømbøe-pøev.

¹⁷ Kha-qa pøev, Mbumbukiam-ge Nqova namba, genøfeáp. Neka Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa kha-qa pøev namba ndē-nøfeáp. Qaqa ndøgó, yaqyaq-a. Yaq nakémbá, matev eqeieqei ndøgo, gone-qa ndoqogo, kopømba mbaīn toqogo.

¹⁸ Geté zo Nqova Mbomambaqape tezømbø-megetat, yaq ndøgo viní. Zo ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat-qa mokho-te sekembá søtøtu:gū.

¹⁹ Ni kha-qa pøev mizi:nøtén. Taqa pøev nqáneq: Mambø okho matēv, neka sakhei o angana qovesam matēv, neka gekha manqa-zapazapa nøme ndøgo, av nqægo.

²⁰ Neka kha-qa pøev nøme nqáneq: Tae khøuwiap vizap matēv o mbumbuk akhayam matēv, neka manqa-sisi matēv, neka sanqambap matēv, neka manqa itumbam matēv, neka gigiap qovet matēv, neka qaqa matēv, neka qakeza kha eqawat matēv, neka qaqaqæ matev.

²¹ Neka kha-qa pøev nøme nqáneq: Ova matēv neka ibøkha soqa izam matēv neka lou loge møqæ matēv neka gekha matev soqøsoqa av nqægo nøme ndøgo. No nqawá qanøzø-eīn, av bugukhokhof qazømbø-manqatam: Gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo ndimatanam, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemø-fakhazák.

²² Geté mokho ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-fakhate, nqáneq: Kuku matēv, neka khanakhanakh matēv, neka sambi matēv, neka aiyaiyav matēv, neka tanøtanakh matēv, neka matev mbomømbøma gone matēv, neka matev eqeieqei-te tøkømbem matev,

²³ neka qakeza kha voat neka eqeieqei nøzøgim matev. Nqanek matev ate nqægo, guguna manqat kopo nqawateáv.

²⁴ Gekha ezoqām ndigu, Keliso Yesu-gi, ndigu ekeza kha-qa pøev sekemba

gembó-pavatak. Ndigu kha-qa poev, tae mutui-té ginø-tøkeém, poev soqøsoqa ate ndægo namba.

²⁵ Ni Nqova Mbomambaqape, khandi ndakinak gini-etoam, ni ndégo teabeni-nøzøgím.

²⁶ Ni bizi-khambuváp, neka yaqyaq-a qaqa biziløðzú, neka yaqyaq-a ova bizi-manqáté.

6

Qo gigiap ndógo toqópeá, av qoqote-ogeakh

¹ Nøfuap! Zo mokho-te ezoqa nøme manqa-zapa tego, yaq zo ezoqa, Nqova Mbomambaqape nanduzumbu-gu, ndego gèmbø-tøkeém. Kuku matev-ús. Geté zøkeza kha, gèqeiví. Soqain ndøgo, teqa matev, até zø-a, manqa-zapa-te tø-itub.

² Zo yaqyaq-a, viniv eqawat-qa yaq-te, gètøkeám. Av tøzøtegoat ndægo, zo Keliso-qa guguna manqat o-mba zombøé-ndapát.

³ Gekha ezoqám ndego, ndematavap, av nqægo, ndego ezoqa nøme gèlvubám, geté ndego ezoqa kandambaqapē mbā, ndego ekeza kha gèmbøe-khavozumít.

⁴ Ezoqa ewaqape ekeza matev, yà begevewát. Eqeieqei tøgoat, yaq qo kopømbá, khanakhanákh. Geté kopømba mbaín, toqote-khambuvupat av nqægo, qoqa matev eqeieqei, geté ezoqa nøme-qa matev soqain.

⁵ Zapa ndógo, ezoqa ewaqape, ekeza viniv ndøzøgó, ndi-eqægeapet.

⁶ Gekha ezoqám ndigu, Manqat Mbomambaqape ndi-upøgim, ndigu yà bemo-tøkéé, ndego nde:zømesim, gigiap qaniqanimav-te.

⁷ Zo zøkeza kha mbøe-khavøzám, av nqægo, Mbumbukiam zimbøe-khavozømmēm. Ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam tembøe-khavozam. Gèmbø-mataváp. Gekha gigiáp ndøgo, toqo-ogeakh, qo ndógo toqópeá.

⁸ Qo manqa-zapazapa, ande gigiap soqøsoqa me toqo-ogeakh, yaq ngi:wat matev qotøndé-pe:tát. Geté Nqova Mbomambaqape toqombo-pavat neka matev eqeieqei toqo-matønumat, kopømba ande av avøe gigiap eqeieqei me toqote-ogeakh, yaq qo khandi miavmiav qotøndé-pe:tát.

⁹ Yaq nakémbá, ni matev eqeieqei matanam-qa yaq-te, bini-ewèzát. Zapa ndógo, khøuwa eqeieqei-te, ni avøe gigiap eqeieqei-qape zindúpeá, ni yovitav tøgoat.

¹⁰ Yaq nakémbá, gekha khøuwā ndøgo, ni kopømba tøgoat, ezoqa nøme matev mbomømboma tizizø-matønumat, ni sà bizizø-matanám. Bugukhokhof matev mbomømboma, ndigu tizizø-matanám, ndigu ni namba Keliso nqazi-unimanqatinat.

Gigiap-qape nqáneq, Mbumbukiam khandi ndakinak gini-etoam

¹¹ No nqáneq manqat-qase, nøkeza zendá qate-peaomít. Zøtèqeivím! Taqa peawap kandakandá.

¹² Ndigu ezoqam, zo ngusu qogøzat-qa yaq-te nditøpøtøzat, ndigu Zu ezoqam-te, iz kandakanda ndape-qa mba ndøgó. Ndigu sa tinigoatún ndógo: Soqain ndøgo, ezoqa soqaqape-te ti-ab, ndigu ezoqa Keliso-qa yaq-te ti:zømesimat, ndego tae mutui-te gitøkewem.

¹³ Ndigu ekezan, Mozes-qa guguna manqat pøpøvumáv, oskiá ndøgo, ngusum ndizø-qogøzat. Geté ndigu zo ngusu qogøzat-qa tizømbigú ndógo:

Tiabiti-khambuváp, av nqægo: Zo tiqa manqat o-mba zotondapé, taqa yaq-te.

¹⁴ Geté no nikeza Evezøza Yesu Keliso mba nøté-khambuvupát, ndego ni zapaya tae mutui-te genanim. Te mokho-te, manqei-qape gigiap neka matev, møndønaním, no-te. Neka no nøkezan, manqei-qape matev-te, vøtø-nanim.

¹⁵ Ndøgo gigiap-qapé mbá, ngusum e-má tiqambø-kepøtøzēm, ó, kepøtøzateav vøgoat. Geté gigiap-qape nqáneq, Mbumbukiam khandi ndakinak geqa-etoam.

¹⁶ Gekha ezoqām ndigu, nqanek manqat ndimbopaev, Mbumbukiam-qa sambi matev neka tanakh matev ndøgoát, ti namba. Ndigu ezoqam, unimanqatin Mbumbukiam-gí Izlael ezoqām.

¹⁷ Noqa vaev manqat nqáneq: No ezoqa viniv nøme mba benømbòvé. Zapa ndøgo, no nqama ee nqanøgó, no ezoqa gizumbam, no Yesu-qa sasae nqægo.

¹⁸ Nogi Klisten nøfuap. Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev ndøgoát, zo namba.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Efesus

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Efesus taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa gepeawam, ndego Lom taon-té geyagam. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Pol nqanek pepa, Tikikus mbo-etoám, yaq ngenek Efesus taon-te vøndap.

Nqanek pepa, ndigu Klisten ezoqam, Efesus taon-te giyagam, bètøk hæveømem, yaq taqa zita-te, ndigu Klisten ezoqa nøme, taon vinivinimba nøme-te giyageapam, bezø-etoam, yaq até ndigú-a, bēgeveømem. Efesus taon ndøgo, kandambaqapé. Ta manqei-te ndøgo tøgó, ndakin khøuwa Teki (*Turkey*) ndimbo-akhayam. Ta khøuwa-te ndøgo, Efesus taon-te ndøgo, bisnis kandakanda ndøgoám, neka ndugu khape mbumbukiam Atemis, tuqa khoev kandambaqape vøgoam.

Klisten ezoqam ndigu, Efesus taon-te giyagam, nøme kopokopo ndigu, Zu ezoqám. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Pol nqanek pepa mokho-te, nginik Klisten ezoqam, av gezømbe-peawám nqægo: Ezoqa ewaqape ndigu, ndi-unimanqatinat, ndigu Keliso mokho-te, kopó. Neka nøme nqánek: Ni Klisten bawan ezoqam, ni Keliso-qá khá, neka ndego nigi kawá. Neka ezoqa ndigu, ndi-unimanqatinat, ndigu andé khoév. Ta khoev-qa mui-uk, Kelisó. Neka nøme nqánek: Ni Klisten bawan ezoqam, andé Keliso-gú sævám.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No nqanek sasae nqægot, ndøgo Mbumbukiam-qá poév.

Nqanek pepa zo-té gatø-peaomit, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Efesus taon-te nandozo-yage, zo Keliso Yesu uni ndøzømbøe-pæv.

² Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambu matev, ndøgoát zo-te.

Matev mbomømboma, Mbumbukiam ni Yesu mokho-te gini-etoam

³ Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Keliso mokho-te, ndego ni matev mbomømboma ate ndægo ni-etoám, ndøgo yan-te ndøndo-okho, niqa Klisten matev tøke nonqo.

⁴ Mbumbukiam manqei-qape, okhokho-té genø-khakheinám. Yesu Keliso mokho-te, ndego ni é-møndø-vevendám. Ni tegi ezoqam zigoát, neka teqa bøite ndaføyamba neka manqa-zapa-yav vizigoát. Mbumbukiam kuku matev, é-møndømbøe-goám ni-te.

⁵ Yaq ndego é-møndæpøóá, ni gé-uponó, neka Yesu Keliso mokho-te, tegi nakheis vizigoát. Nqanek Mbumbukiam-qá poev qanimav-qapé.

⁶ Ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát. Teqa kuku matev qanimav-qapé, ni-te. Yaq-mbá segeni-etoám, te mokho-te ndego, ndembøe-khafuat.

⁷ Keliso-qa kouk mokho-te ndøgo, qawa, ni gènqovotán, neka niqa manqa-zapazapa vømbøe-navøem. Mbumbukiam-qa kuku matev, khåpe mbøe-khouwév,

⁸ ni gini-etoam.

Teqa matavap loloakh neka teqa otevat kandambaqape-te,

⁹ Mbumbukiam matev åv tenegó, av bugukhokhof matavap ge:ve. Yaq matev ndøgo, ibugukhokhof khonoam-te qagoam, matev ate ndægo, Keliso mokho-te tematanam, ni vøenømand.

¹⁰ Mbumbukiam-qa matavap, khonoam-te qagoam, nqáne: Uni khøuwa-in timø-khantaz, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam, yan-te nqo:go neka manjei-qape-te nqago, segépizám. Yaq kawa kopo mé:goát. Kawa sa ndégo, tégoát, Keliso.

¹¹ Te mokho-te, ni Mbumbukiam tene-vevendám ndøgo: Ni tegé ezoqam zigoát, ate av-té, av ndego bugukhokhof ge:pøoa. Zapa ndøgo, gekha matavap neka poëv ndøgo, Mbumbukiam ndømbogo, ndego segé-matanám neka matev segéfakhán.

¹² Mbumbukiam tene-matanám ndøgo: Ni bugukhokhof ezoqam mokho-te, ni Keliso-te mba qeitø-tambat, Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát.

¹³ Yaq até zó-a, vozø-Keliso-gi-ezoqam-ez, zo unimanqatin manqat qazoyogem, ndøgo Manqat Mbomambaqape, zoqa khandi-qa yaq-te. Yaq zo Keliso qazo-unimanqatinim, Mbumbukiam mbusa ndømpáp, zo-te, av nqægo, zo tegí. Ta mbusa ndøgo, Nqova Mbomambaqapé. Ndégo, Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve, tendo-khofotav.

¹⁴ Ngenek Nqova Mbomambaqape, andé khakhatáp, av nqægo, vaev khøuwa-te, ni matev ate ndægo ndízimø-ndapém, av bugukhokhof manqat ge-ein, ta khøuwa-te ndøgo, ndego ni uni te:khatomb, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Yaq Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát.

Pol-qa ike manqat neka guliguli manqat, Efesus ezoqam-qa yaq-te

¹⁵ No ande qate-ewag av nqægo, zo Evezøza Yesu qazo-unimanqatinim neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam-te ate ndi:gu kuku ndøzøgo,

¹⁶ yaq no Mbumbukiam-te ike manqat oskia nombo-manqaté, zoqa yaq-te. No zo oskia nøzø-mataváp, noqa guliguli manqat-te.

¹⁷ No åv qate-guligulimatún nqægo: Nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam, ndego nigi Tat bazaføgakh-qape, yan-te ngo:yage, zo Nqova Mbo-mambaqape bezø-etoám. Yaq ngenek zo matavap loloakh bezømbē-etoam neka Mbumbukiam-qa yaq-te bezømbē-vevezam, yaq zo Mbumbukiam uni vøezøtez.

¹⁸ Neka no åv qate-guligulimatún nqægo: Zoqa matavap tàbezømbe-mboqé. Yaq zo vøzøté-zøté, gekha matev mbomømbomā ndøgo, ni te-te nqazio-tana, ndego tini-etoam. Mbumbukiam zo tegi ezoqam, matev kandakanda mbomømboma kopoav-qapé tezø-etoam. Ndego zo ta zapaya ndøgo tezømbe-akhá.

¹⁹ Neka zo teqa bazaføgakh-qape tønèzøté, ni-te nqøu-sasaeat, ni ndego nqazi-unimanqatinat. Nqanek bazaføgakh, bazaføgakh nøme ate ndægo, ùnime-løvuám. Nqanek bazaføgakh, ni-te nqøu-sasaeat, até kopó, av bazaføgakh ndægo,

²⁰ Mbumbukiam Keliso lɔvɔte-te ge:khandi:v neka ekeza nakeamo zenda-te, yan manqei-te nqo:go, qonam nonqo vɔmbō-etoam.

²¹ Yaq Keliso uni ova-ín gono:gó. Ndego ezoqa neká nqova, tigi megetapak neka vesɔtapak, neka ndigu bazafɔgakh-us ndigu neka kawakawa-za neka iz-akhayapak ate ndi:gu, únime:lɔvubám. Ta-mbá mbá, ndakin nqaziyage. Geté até ndógó-a, megemege-te yage ndo:go.

²² Mbumbukiam matev ate ndægo, teqá zenda tokhotapak mokho-té genóvé, neka ni Klisten bawan ezoqam, kawa ndégo tinivé, matev ate ndægo, teqa mokho-te betū:goat.

²³ Ni Klisten bawan ezoqam, ni Keliso-qá khá. Keliso, ndego manqei-qape-te ate nqægo, gigiap até ndægo mokho-te ndøgu, ndego Klisten bawan ezoqam mokho-té gunu:yagé, kha ndēzø-tønøyám.

2

Mbumbukiam tanakh ginigu

Yesu Keliso mokho-te khandi gini-etoam

¹ Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qa manqat qazo-sanqawam neka manqa-zapazapa qazo-matɔnumam, zo pakhaezat zogoám.

² Ta khøuwa-te ndøgo, zo manqei-qape-qá matev soqøsoqa zombopavám, neka nqova soqøsoqa, ndigu nqanek manqei-qape-te ngiyage, tigi kawa-qa manqat o-mba vozombø-ndapam. Ngenek ndégo, ezoqam-qa mokho-te ndu:sasaeat, ndigu Mbumbukiam-qa manqat ndisanqawe.

³ Até ní-a, ni ezoqa ewaqape, bugukhokhof áv tizi:yagám. Ni nikeza kha-qa poev, sizimbo-takát, ndøgo ni qa-itumbat. Gekha matev neka matavap soqøsoqá ndøgo, ni qazimbo-matɔvememin, ni sizigonemin. Ni até kopó, av ndigu ezoqam ndi:gu. Até ní-a, ni Mbumbukiam-qa qaqa ndízi-qeivimín.

⁴ Geté Mbumbukiam, tanakh khápe mbøe-khouwév ni-te. Zapa ndøgo, teqa kuku matev kandambá.

⁵ Ni manqa-zapazapa-te qazu:goam, ni pakhaenat zigoám. Geté Mbumbukiam, Yesu Keliso mokho-te, ni møndø-khandi:n. Unimanqatín. Zo teqa kuku matev-té qazøte-khandi:z.

⁶ Mbumbukiam ni Keliso namba ge:khandi:n, ndego ni te namba qonam nonqo ni-etoám, yan manqei-te nqo:go. Keliso Yesu mokho-té genøni-etoám.

⁷ Ndego tenegó ndøgo: Khøuwa ate ti:goat, megemege-te ndo:go, ezoqa áv tiabiti-qeivi: Teqa kuku matev, kandamba tantáv. Ndøgo gèlɔvuám, ezoqa ewaqape-qa kuku matev. Unimanqatín. Teqa kuku matev, kandamba tantáv ni-te, ndego ni Keliso Yesu mokho-te gi:nømand.

⁸ Zo Mbumbukiam-qá kuku matev-té qazøte-khandi:z, zo Yesu qazo-unimanqatinim. Zo ambá av nqægo, zøkeza matev matanam mokho-té qazøte-khandi:z. Av taoká. Ndego zo khandi, yaq-mbá segezø-etoám.

⁹ Zo ambá av nqægo, sasae-qape zøte-khanøzēm. Yaq nakémbá, ezoqa kopømba mbaín, ti:khambuvupat.

¹⁰ Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam ndøkhakheinømbém, av ndakin nqazi:gu. Ndego ni Keliso Yesu mokho-te, tene-khakheinømbém ndøgo: Ni matev eqeieqei zigoát, ta matev eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam ni gone nonqo gekhakheinam.

Yesu mokho-te, ni kopó

¹¹ Zo gèmbò-mataváp, zo bawan vini-ak: Zo bugukhokhof, bavokho-ak zogoám. Neka Zu ezoqam, ndigu ngusom giqogavatun, zo ngusu qogòzatav ezoqam zò-akhaemám, neka khokho ezoqam vòezæbam. (Geté nqanek ngusu qogòzat matev, ezoqa ndòmátònumatún.)

¹² Ta khòuwa-te ndògo, zo Keliso mbaín. Izrael ezoqam-te, zo bavokho-ak zogoám. Zo ambá av nqægo, Zu ezoqam zogoám, Mbumbukiam geveataz. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev mòkho-te yageáv, ndego Izrael namba gi-unimanqatintam. Zo Mbumbukiam zòtezateáv neka te-te tabeáv, nqanek manqei-qape-te.

¹³ Geté ndakin, zo Keliso Yesu mokho-té qazotu-yagé. Zo ezoqam, bugukhokhof qambaqape qazogoam, zo ndakin Keliso-qa kouk mokho-te, avònin qazòtòndo-fakház.

¹⁴ Ngenek Keliso, sambi matev nindapavún. Zu bawan-ak neka bawan vini-ak, ndégo tetòkunú, ni bawan vònìkopo. Sinòndakha ndigu, gu-wabam, ni qaqatònotam, ndego gènqaozó. Ekeza khá gene-nqaozó, neka qaqa matev, yaqyaq-a qanimbu-goam, vò-evòzam.

¹⁵ Mozes-qa guguna manqat, ndego mòndò-sisizám, matev ate ndægo, ezoqa gi-zòmesimatun. Ndego tenegó ndògo: Ekeza kha mokho-te, niqa bawan menas tàbete-tòkuá, ni bizí-bawan-kopo-en, neka sambi binígu.

¹⁶ Yesu tae mutui-te genanim, ndego qaqa matev gèkhoutáv, ni yaqyaq-a qanimbu-goam. Ni bawan menas qanigoam, ndego sège-tòkunú, ni vizí-bawan-kopo-en, neka ni Mbumbukiam namba vòe-tòkunu.

¹⁷ Yesu nqanek manqei-qape-te gegeavun, ndego sambi manqat namba me-geavún, ti-te ndigu, avònin ndimbogo, Zu bawan-ak, neka até zò-té-a, zo bawan vini-ak, qambaqape ndozotòndogo.

¹⁸ Unimanqatin. Yesu mokho-te, ni Zu bawan-ak neká zo bawan vini-ak, kopòmbaqapé, Mbumbukiam-ge Nqova kopo mokho-te, Tat-qa avònin-té qazinò-niáv.

¹⁹ Yaq nakémbá, zo ndakin ambá av nqægo, manqei vini-ak neka bavokho-ák. Geté até zò-a, mòzo-mo-manqei-aním-éz, Mbumbukiam-gi bawan namba, ndigu Zu ezoqam, neka até zò-a, vozò-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ez.

²⁰ Zo andé khoév. Ta khoev ndògo, Mbumbukiam ndòwevét. Uk ndògo ge-asaz, Keliso-gí u-aním neka Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám. Yaq Keliso Yesu ekezan, ndego mui-úk.

²¹ Khoev ate ndægo, ngéneke gegeawát, ndæføgakhat. Neka Evevòza mokho-te, nqanek khoev sège-khouwevtét. Yaq gemò-Mbumbukiam-qa-khoév.

²² Keliso mokho-te, até zò-a, sòzòtumú-Mbumbukiam-qa-khoev-éz, ezoqa nòme namba, ndego ndewevet. Yaq tege Nqova Mbomambaqape, nqanek khoev mokho-té gunú:goát.

3

Pol-qa sasae, bawan vini-ak-te gego

¹ Yaq nakémbá, no Pol, no zo bawan vini-ak, Mbumbukiam-qa Manqat Keliso Yesu-qa yaq-te nqate-zòmesim, yaq ta zapaya ndimbula mokho-te nqatu-gu, nòguligulimatún, zoqa yaq-te.

² Zo ábozo-yogém ndøgo, Mbumbukiam nqanek sasae genø-etoam, zo Manqat Mbomambaqape tøte-zømesimat, teqa kuku matev-qa yaq-te.

³ Matavap ndøgo, khonoam-te qagoam, Mbumbukiam møndøveáz, no vøenømand. No bugukhokhof elavøqase mðezø-peawám, taqa yaq-te.

⁴ Yaq zo nqanek manqat tozo-geveømem, zo ndøzøte-zøtéZ, no nøtenat nqanøgó, Keliso-qa yaq-te, ndøgo bugukhokhof khonoam-te qagoam.

⁵ Ibugukhokhof, ezoqa yage gimønøzumavun, zøtezateáv, taqa yaq-te. Geté ndakin, Mbumbukiam tege Nqova mokho-te, tegi u-anim neka manqa vevezam ezoqam, møndøzø-veáz.

⁶ Matev, khonoam-te qagoam, nqánek: Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape mokho-te, bawan vini-ak, ndakin møndø-bawan-kopo-éz, Izrael ezoqam namba, neka vø-kha-kopo-ez. Yaq Keliso Yesu mokho-te, até bawan vini-ák-a, Mbumbukiam-qa matev mbomømboma ndø-upøgimit, av Mbumbukiam Zu ezoqam-te manqa mbusa ge:ve.

⁷ Mbumbukiam kuku mbogoám no-te. Yaq teqa bazaføgakh mokho-te, no mütumu-Manqat-Mbomambaqape-gé-sasae-ezoqam-én.

⁸ Mbumbukiam-gi ezoqa nøme ate ndi:gu, no møndø-løvumbumím. Geté no Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, tene-veatán ndøgo: Bawan vini-ak, Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát, teqa matev mbomømboma-qa yaq-te, ndøgo ni Keliso mokho-te gini-etoam. Ta matev mbomømboma ndøgo, kopømba mbaín tizi-geveømem. Khápumu-khouwév.

⁹ Mbumbukiam, ndego manqei-qape neka gigiap ate nqægo gekhakheinam, no sasae nqánek genø-etoám: No teqa matavap ndøgo, ibugukhokhof ekeza mokho-te qakhonawam, ezoqa yage gimønøzumavun, ezoqa ewaqape nøzømbé-ovøemát.

¹⁰ Mbumbukiam tene-matanán ndøgo: Klisten bawan ezoqam mokho-te, ndego ndakin ekeza matavap loloakh vinivinimba, nqova-gi kawakawa-za neka iz-akhayapak mé:zømás, ndigu ova ngo:yage.

¹¹ Matev ndøgo, Mbumbukiam nupøkhan mba gepøoa, ndego møndø-matanám. Keliso Yesu-qa mokho-té genøgó, ndego nigí Evezøza.

¹² Te mokho-te, ni ezoqa nqazi-unimanqatinat, kopømbaqapé, Mbumbukiam-té qazinø-okhoát. Kha føgakh-mbá neka møe mbaín.

¹³ Yaq nakémbá, zo mbøni bezøvæv, noqa yage føgakh-qape-qa yaq-te, ndøgo zo zapaya qanøfakhan. Zapa ndøgo, ndøgo zoqá tøke nonqó. Ta mokho-te ndøgo, zo yage eqeieqei-qape zøtéqeivím.

Yesu Keliso-qa kuku matev ni-te

¹⁴ Yaq nakémbá, no Tat-qa megemege-te, katuk nomøkuiám, neka teqa iz nqæ-éqāwāt.

¹⁵ Bawabawan ate ndægo, yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, zapa ndégo.

¹⁶ Mbumbukiam, ndego matev kandakanda mbomømboma kopoav-qapé, niqa tøke nonqo. Yaq nakémbá, no áv qambø-vi:matún nqægo: Ndego zo tege Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, bazaføgakh bezø-etoám. Yaq zo bazaføgakh-us zógoát, zoqa mokho-te.

¹⁷ Yaq Keliso, zoqa unimanqatin matev mokho-te, zoqa mbøni-te betü:yage. Yaq zo matev ate ndægo, kuku matev-us vøego. Yaq zo ande tae me ndægo, lu manqei pakoa-te qamø-mbuvøem, føgøføgakh zówaniapát.

18 *Yaq zo Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi:gu nøme namba, tønnezotéz, av nqægo: Keliso-qa kuku matev-qa-pe, ni-te ndømbogo, sà tønómá. Taqa vøndæv neka taqa sekeat neka taqa eqæv neka taqa igian, kandambá tantáv.*

19 *Unimanqatín. Ni manqei-qa-pe ezoqam, ni kopømba mbaín, teqa kuku matev ate ndægo uni tizi:nøten. Geté no Mbumbukiam-te, äv qate-vi-matún nqægo: Zo Keliso-qa kuku matev tønnezotéz. Yaq Mbumbukiam-qa matev mbomambaqa-pe, ekezan-te ndøugu, até zó-a, ùni tabezømbe-tøtøvøyám, zo mokho-te.*

20 *Mbumbukiam-qa bazaføgakh, kandamba tantáv, ni mokho-te nqø-sasaeat. Gekha viam manqát ndøgo, ni te-te nqanigu, neka gekha mataváp ndøgo, nqazi-matavap, teqa tøke kopømbaqa-pé, unimé:løvuaám.*

21 *Teqa iz, bèto-eqawát, Klisten bawan ezoqam mokho-te. Ta zapaya ndøgo, ndego Keliso Yesu mokho-te gematanam, teqa iz miavmiav be-qawát, atema ezoqa ewaqape yage vømønøzumit.*

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

4

Ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, ni Keliso-qa khd

1 *No Evezøza-qa sasae zapaya, ndimbula mokho-te nqatu:gu, no nqazø-pouwe: Zo Mbumbukiam gezøndo-akha, tegi ezoqam tozogoat, zo matev eqeieqei-té qayageáp.*

2 *Zo zøkeza iz ndø-eqawát. Geté zo aiyaiyav matev-té qayageáp, ezoqa nøme namba, neka zo mbøni nqosøgeap nakha-nakhamas-te ndø-upøgím. Neka kuku matev até bezøgo yaqyaq-a. Ezoqa matev soqøsoqa timatønumat zo-te, zo matev nakhamas-te ndø-qavøinámát.*

3 *Zo Nqova Mbomambaqa-pe mokho-te qazo-kopo-ez, yaq zo bazaføgakh ndø-asøzú. Ta sambi matev-te ndøgo, ezoqa ndøtøkuzuat, até vøyageáp.*

4 *Ni Mbumbukiam-gi ezoqam, ni kha kopó. Neka Nqova Mbomambaqa-pe kopo me:gó. Neka até matev kopo me:gó, zo ndozoto-taza, tozondapem, ma Mbumbukiam gezømbe-akha.*

5 *Neka Evezøza kopo me:gó. Neka unimanqatin matev kopo me:gó. Até ibøkha iz upøgim matév-a, kopo me:gó.*

6 *Até Mbumbukiám-a, kopo me:gó, ndego ezoqa ewaqape-ge Tat. Ezoqa ewaqape, ndégo tezømbo-kawaevát. Neka ezoqa ewaqape mokho-te, ndégo tunu-sasaeát. Neka ndego ezoqa ewaqape mokho-té gunu:gú.*

7 *Ni ezoqa kopokopo ate nqazi:gu, Keliso teqa kuku matev mokho-te, matev vinivinimba ni-etoám, av ekezan qambøe-pøovam.*

8 *Keliso ni matev ndini-etoam, taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-eín nqægo:*

*“Uni ova-in nqo:go geqavig,
ndego pingim-ak ndøkhatób, namba gi:qavig.*

*Yaq ndego ekeza ezoqam,
khanakhanakh matev zø-etoám.”*

9 *Nqanek manqat qa-eín, av nqægo, “ndego geqavig,” ndøgo ni äv qani-nømendím nqægo: Keliso bugukhokhof, nqanek manqei-qa-pe-té gendovís.*

10 *Ndego ezoqam, ibugukhokhof gendovís, ezoqam ndégo, uni ova-in nqo:go geqavig, neka yan uni vøe-løvuaam. Ndego teneqavíg ndøgo: Gigiap ate ndægo, yan-te nqo:go neka manqei-qa-pe-te nqago, tèabete-tønøyám.*

11 Yaq ndego ni Kliten bawan, sasae ezoqam ni-etoám. Nøme tegi u-anim ndøgoát, neka nøme tegi manqa vevezam ezoqam vøgoát. Neka ezoqa nøme ndigu, ezoqa nøme Keliso-te yozoat-qa ndigu. Neka nøme ndigu, Mbumbukiam-gi ezoqam ndizø-keoge. Neka nøme ndigu, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ndi:zømesim.

12 Keliso nginik ezoqam, ni Kliten bawan tøke nonqo ni-etoám. Yaq ni Mbumbukiam-gi ezoqam, teqa sasae eqeieqei bizi:gu, neka Keliso-qa kha betè-bazaføgakh-us.

13 Tiqa sasae, sà bemá, atema ni ate nqazi:gu, niqa unimanqatin-te neka niqa nøtenat-te, Mbumbukiam-ge Yo-qa yaq-te, bizimí-kopo-en, neka Kliten matev-te bizimí-findam neka ande av Keliso ekezan nde-go, bizimí-kopømba-en.

14 Yaq ni ande av nakhei nqonqon ndi:gu, neka ande av khagua ndægo, khamøe ndøngetøyam, neka ande av gagayag ndægo, khamøe ndøpøogim, sekembá zigoák, nømendim matev vinivinimba tønifakhanumat. Yaq ni ezoqa manqa enaq neka khavozam manqat tini-manqatat, ni tiqa khokho nømendim manqat zimømbó-paevemák, ndøgo niqa unimanqatin matev ngi:wat-qa ndøgo.

15 Ni unimanqatin manqat mba bizi-manqaté. Kuku matev-ús. Neka niqa matev-te ate ndægo bizifindam, neka ande av Keliso nde-go, bizimí-kopømba-en, ndego nigi kawa.

16 Ni Kliten ezoqam, ni teqa kha nqazigu, ndégo tegeageáp, ta kha vinivinimba ndøgo, nqabunuzupit neka kha kinik-te ndøgeageapet. Yaq ni eqeieqei tiziyagat, ande av kha ndæbunuzupit, sasae vinivinimba eqeieqei ndømatanam, neka ni kuku tønigoat, yaq Keliso-qa kha segé-khouwév, bazaføgakh-ús.

Yage ndakinak-qa yaq-te Yesu mokho-te

17 Yaq nakémbá, no Evezøza-qa iz-te nqazø-pouwe: Zo yage sekemba ndøndápét, av bavokho ezoqam ndi:gu, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Tiqa matavap, gènokhombáp.

18 Bøivun-té qagó. Ndigu gèqatáz, khandi-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ndezø-etoam. Neka ndigu mokho ndapeáv. Zapa ndøgo, tiqa mbøni gètokeám.

19 Ndigu miwi matev mbaín. Ndigu ekeza kha, manqa-zapazapa-té ginø-nqonqotøvém. Neka ndigu matev soqøsoqa vinivinimba møqæ mba zømbeyæt.

20 Geté zøtezat ndøgo, zo Keliso-te qazondapem, vini!

21 Zo mòzoyogém, teqa yaq-te, neka zo te mokho-te nqazoyage, zo unimanqatin manqat, møndæ-zømesimám, ndøgo Yesu mokho-te ndøgu.

22 Ta unimanqatin manqat, nqáne: Zoqa awenege yage matev, ndøgo taqa poev matev soqøsoqa mokho-te zo qatubam neka soqaqape-te vøitubam, vøkhofóe.

23 Yaq Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, zoqa matavap bezø-ndakinak.

24 Neka kopømba ande av ndabua ndakinak tøzøte-uzam, zo yage ndakinak zøndapém, ta yage ndakinak ndøgo, Mbumbukiam gekhakheinam. Yaq zo matev eqeieqei-té neka unimanqatin-té qazóyagát, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

²⁵ Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a meakha manqat manqate bizi-ivóvém. Geté unimanqatin manqat mba bizi-manqaté. Zapa ndógo, ni Klisen ezoqam ate nqazi-gu, kha kopo-té qani-bunózáp.

²⁶ Zo qaqa tozo-gonemat, yaq ndógo zo manqa-zapa-te be-ítúb. Zo qaqa khapé bezómbe-lolokhótáp. Geté é-vó-ivóvemát. Yaq khóuwa okhokho-té geabemó-sinanát.

²⁷ Zo nqova soqqaqape, elavóqase mbóe-lóvúzím.

²⁸ Gekha ezoqám ndego, nde-aqonam, ndego aqonam matev, sà be-iváv. Teqa zenda sa be-áwáp. Geté sasae betegó. Yaq av nqægo, ndego kopómbaqapé, ndigu gezó-tókeát, ndigu gigiap mbain ndigu.

²⁹ Manqat soqósoqa ndógo, ezoqa nóme ndóngiæzoat, manqa-nqa-te bezóndo-fakháté. Geté manqat eqeieqei mba ndómanqaté, ndógo ezoqa nóme ndózómbe-tókee. Yaq ndigu zoqa manqat ti-ewagat, tiqa mbóni-te bezómbé-eqeieqeat.

³⁰ Zo Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, viniv mbo-etódmém, ndego Mbumbukiam zo andé khakhatap me gezómbeve, av nqægo, zo tegé, neka ndego zo vaev khóuwa-te vókhátób, ekezan-te.

³¹ Ezoqam-qa manqa-zapazapa navupav matev neka mbóni nqosógeap matev neka qaqa matev neka manqa sasanqa manqate matev neka ezoqam-qa iz ngi:wat matev, matev av nqægo ate ndægo, vó-ivóvém, matev soqósoqa ate ndægo nóme namba.

³² Geté zo yaqyaq-a, matev eqeieqei ndógó neka tanakh matev mba bezómbu:gu. Neka ezoqa matev soqósoqa tizógoat, zo sà bezómbo-navóemát, kopómba av-té, Mbumbukiam Keliso mokho-te, zoqa manqa-zapazapa sa qambóe-navóem.

5

Ni Klisen ezoqam waev-té qabizi-yagé

¹ Zo Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo, ndego kuku ndómbogo zo-te, zo matev eqeieqei mba ndómataná, av ekezan nde-go, matev eqeieqei nde-matanam.

² Neka kuku matev-té qayagé, ate av-té, Keliso kuku qambóegoam ni-te, neka ekeza kha ni zapaya vónqonqotav, kopómba ande av ezoqa sóvakha gigiap Mbumbukiam-te gi:lóvsumatun. Keliso ekeza kha ge-etoam, ndógo sisip qanimáv, Mbumbukiam-te. Yaq ndego khanakhanákh, taqa yaq-te.

³ Zo Mbumbukiam-gi ezoqam mokho-te, matev soqósoqa elavóqase bezómbu:gu, av mambe okho matev ndægo neka gekha matev soqósoqa av nqægo nóme ndógo neka gigiap qovet matev. Zapa ndógo, matev av nqægo, gemó-tókuayák, Mbumbukiam-gi ezoqam namba.

⁴ Neka zo mambe okho manqat ndómanqaté, neka ezoqam ngenógim matev-te ndó-ábám, neka gekha emanqat soqósoqa nóme ndógo, me:votótáp. Geté zo Mbumbukiam-te, ike manqat mba ndómanqaté.

⁵ Zo vóezótéz: Gekha ezoqám ndigu, mambe ndi-okho o matev soqósoqa nóme av nqægo ndimatam o gigiap qovet matev móqæ ndózóya, ndigu Mbumbukiam-qa neka Keliso-qa Megeat Matev-te, gemó-ozák. Gigiap qovet matev, ndógo andé batae-te ogiam matév.

⁶ Zo gò:feazoat! Soqain ndògo, ezoqam-qa khavozam manqat, zo manqa-zapa-te t0-itub. Zapa ndògo, nqanek matev soq0soqa zapaya, Mbumbukiam-qa qaqa nd0geáv, ti-te ndigu, teqa manqat o-mba ndapeav ndigu.

⁷ Yaq nakémbá, ezoqam ndigu matev soq0soqa ndimatanam, zo ti namba, me:t0kúát.

⁸ Zo ibugukhokhof, b0ivun-té qazogoám. Geté zo ndakin Evez0za-gí ezoqám neka zo waev-té qazoyagé. Zo waev-te ndozoyage, yaq zo matev eqeieqei-te mbá qayagé.

⁹ Waev-te toqoyagat, yaq mokho ndògo, nd0ndo-fakhate, nqáneq: Matev mbom0mbomá neka matev ndaf0ya-ndaf0ya neka unimanqatin manqat.

¹⁰ Zo gèwawé neka gè:z0tezát, gekha matèv ndògo, Evez0za nd0mb0e-khaneat.

¹¹ Ezoqa ndigu b0ivun-te ndiyage neka ti-te mokho soq0soqa mba nd0ndo-fakhate, zo ti namba, me:khokh0mbáp, tiqa matev matanam-te. Geté zo ezoqa gè:z0mesim, matev av nqægo soqain. Bematanám.

¹² Unimanqatin, matev n0me ndògo, ezoqa khonoam-te ndimatanam, mivi-ús, toqote-manqatat.

¹³ Geté gekha matèv ndògo, waev-te t0fakhan, yaq soq0q0eiv, av nqægo, eqeieqei o soqain.

¹⁴ Gígiap o matev, waev-te t0fakhatat, yaq segem0-waév. Yaq nakémbá, ouv n0me áv gini-qaqaematún nqægo, “E-moqosuzám,

qo venangei nandoqo-buvit.

E-moqo-khandi:q,

qo l0v0te-te nandoqogo.

Yaq qo waev-té qoq0goát,

ndògo Keliso-te qandowav.”

¹⁵ Yaq nakémbá, zo gèq0eiví, zo ande áv khaz0té-yagát. Zo matavap livilivis ezoqam-qa, me:q0eiví. Geté zo matavap loloakh ezoqam z0goát.

¹⁶ Kh0uwa khokho nd0ngiæz0át. Matev eqeieqei mba nd0g0. Zapa ndògo, matev soq0soqa khápumu-khouwév, ndakin nqaziyage.

¹⁷ Zo ande kandaniap ezoqam me nd0g0. Geté zo únime:-vawé, gekha matèv ndògo, Evez0za nd0mb0poev.

¹⁸ Neka zo ib0kha soqa khapekhapé me:-izám, andé kawa v0z0mbé-okí. Matev av nqægo, segé-ngiæz0. Geté zoqa kha, Nqova Mbomambaqapé qabez0mbe-t0nyám.

¹⁹ Zo ouv gèq0aqayám, yaqyaq-a, kop0mba ande av Sams ouv ndægo, o ouv n0me ndògo, Mbumbukiam-qa iz nd0-eqawat, o ouv ndògo, Nqova Mbo-mambaqape nde:z0mesim. Zo ouv khanakhanakh-us z0qaqaemat, Evez0za-te, zoqa mb0ni mokho-te.

²⁰ Neka Mbumbukiam, nigí Tat, ike manqat oskia zomb0-etoumát, Yesu Keliso-qa iz-te, ndego nigí Evez0za, matev ate ndægo, ndego zo-te nde-matanam.

Angana neka sakheis, eqeieqei ande áv kinyagat

²¹ Zo Keliso ndozombo-vizap, zo izuizum mokho-té qanu:gú.

²² Zo sakheis, z0keza angana-qá mokho-té qanu:gú, ate av-té, zo Evez0za-qa mokho-te ndozotu:gu.

²³ Zapa ndógo, anganeam sævam-gé kawá, ate av-té, Keliso ni Kliten bawan ezoqam-ge kawa nde-go, ndego ni gekhandi:n, ni teqa kha nqazigu.

²⁴ Ate av-té, ni Kliten bawan ezoqam, Keliso-qa mokho-te nqazu:gu, yaq sakheis ekeza angana-qa mokho-te, āv tiabitu:gú, matev ate ndægo.

²⁵ Zo angana, zo zøkeza sakheis-te, kuku āv tabezømbe:gó, av Keliso Kliten bawan ezoqam-te, kuku qambøegoam, neka ekeza kha sa vønqonqotav, ti zapaya.

²⁶ Ndego tene-matanám ndógo: Ni Kliten bawan ezoqam, ndego ni teqa manqat mokho-te, ande ibøkha me ge:sungutan, Mbumbukiam-gi mba zigoát.

²⁷ Keliso āv qambøe-pøovám nqægo: Ni Kliten bawan ezoqam ate nqazi:gu, ndaføyamba zigoát, teqa bøi-te, ate av-té, sævam bugug keoge eqeieqei neka mbomambaqapu neka soqain-qase mbain ndu:gu, anganeam tundaf.

²⁸ Yaq matev até kopó. Angana ekeza sakheis-te, kuku āv tabezømbe:gó, av ekeza kha-te kuku ndøzømbe:go. Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, ekeza zas-te kuku tømbo goat, ndego até ekeza kha-té-a, kuku ndømbógó.

²⁹ Gømbo-mataváp: Ezoqa ekeza kha, sanqaupáv. Geté ndigu eqeieqei ndø-okefatún, neka keoge eqeieqei vømbø goatun. Ate av-té, Keliso ni Kliten bawan ezoqam nginimbi-keoge.

³⁰ Zapa ndógo, ni Kliten ezoqam, ni teqá khá.

³¹ Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo, “Yaq nakémbá, anganeam eve neka evó géziváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném, yaq ndigu ezoqa menas, vømø-kha-kopo-éz.”

³² Taqa manqa mokho, igian kandambá. No Keliso neka ni Kliten bawan ezoqam nøte-manqaté.

³³ Geté nqanek manqat, até ni ezoqam-té-a, ni-té qando-manqaté. Angana ate ndi:gu, ekeza sakheis-te, kuku āv tabezømbe:gó, av ekeza kha-te kuku ndøzømbe:go. Neka sakheis, ekeza angana, yà bezøvizáp.

6

Nakheis neka evøndipakha eqeieqei ande av kintiyagát

¹ Nakheis, zo Evezøza-qa mokho-te ndozotu:gu, zo zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo:ndapé. Matev av nqægo, eqeieqei.

² Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-eín nqægo, “Qave nekā qavo, gèzøvizáp.” Bugukhokhof guguna manqat nqáneq, taqa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa geve. Manqa mbusa geve, nqáneq,

³ “Av toqotegoat nqægo, yaq qo eqeieqei qóyagát neka møp-mbá qotéyagét, nqanek manqei-qape-te.”

⁴ Zo evøndipakha angana, zøge nakheis qaqa zøløðzú. Geté eqeieqei zógugubát neka Evezøza-qa yaq-te vozøø-ovøemāt.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, eqeieqei ande av kintiyagát

⁵ Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-za, gèzøvizáp, neka tiqa manqat o-mba mo:ndapé. Zoqa mbøni mokho-te, matev ndaføyamba até bezømbu:gú, ate av-té, zo Keliso-qa manqat o-mba ndøzømbe-ndape.

⁶ Zo sasae bazaføgakh-us, ta-mbá ndøgó ndøgo, ndigu kawakawa-za, zo tizømetat, tiqa enaq giam nonqo. Geté zo Keliso-gi sasae ezoqam ndozogo, zo tiqa sasae bazaføgakh-us ndøgó, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

⁷ Zo sasae khanakanakh-us ndøgó. Zapa ndøgo, zo nqanek sasae, ambá av nqægo, ezoqam-qa mba zogō, geté zo Evezøza-qa zogō.

⁸ Gëmbo-mataváp. Gekha ezoqām ndego, matev egeieqei tegoat, oskiá ndøgo, ndego khokho sasae ezoqam ndego o iz akhae vøgoát, Mbumbukiam yaq-fia egeieqei, ndømbo-etoám.

⁹ Neka até zó-a, zo kawakawa-za, zo matev egeieqei ndøgó, zogi sasae ezoqam-te. Zo zø-utøvé. Zapa ndøgo, zo mðzøte-zøté, tigi kawa neka zoge kawa, kopo me:gó. Yan-té gonoyagé. Neka ndego gématøvemák, qo andé gekha ezoqam, iz akhae ezoqām, ø, khokho ezoqam.

Mbumbukiam-qa nakhag gigiap, yà bizi-uzám

¹⁰ Noqa vaev manqat nqáne: Zo bazaføgakh-us ndøwaniáp, ta bazaføgakh ndøgo, Evezøza-te ndøndo-okho. Zapa ndøgo, teqa bazaføgakh, kandambá tantáv. ¹¹ Zo Mbumbukiam-qa nakhag gigiap ate ndægo, vø-uzám. Yaq nqova soqaqape tezømbe-khavozam, zo kopømbaqapé, kha føgakh-mbá qazó-waniapát.

¹² Zapa ndøgo, ni ambá av nqægo, manqei-qape ezoqām namba zi:nøfeēt. Geté ni nqova soqøsoqá namba zi:nøfeēt, ndigu ova ngo:yage, ndigu kawakawa-za neka iz-akhayapak ndigu neka gekha nqova soqøsoqa bazaføgakh-us nøme ndigu, ezoqa ndigu bøivun-te ndiyage, ndizømbo-kawaezat.

¹³ Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qa nakhag gigiap ate ndægo, é-mozo-uzám. Yaq zo føgøføgakh zówaniapát, nqova soqaqape-qa khamasim matev tønðo-okhoat. Yaq tømø-navøem, zo até zówaniapát.

¹⁴ Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Unimanqatin manqat-té qanøygé. Av tøzøte-yagat ndægo, yaq zo mðzoto-khakheinám. Ate av-té, av ndabua segim nonqo, bønðim-te toqote-løvaz.

Neka matev ndaføyamba-qape ndøgó. Ndøgo andé sanqava khakhazam nonqo me mé:goát, savim-te taqambo-tøkeat.

¹⁵ Zo é-mozoto-khakheinám. Ezoqa Mbumbukiam-qá Sambí Manqat zøté-zømesimát. Ndøgo ate av-té, av zenda tokhotapak-te, tamak toqote-uzupat.

¹⁶ Neka nøme nqáne: Zo unimanqatin matev oskia zøgoát. Ate av-té, av sanqava khakhazam nonqo nøme, zenda toqote-geat. Yaq zo kopømbaqapé, nqova soqaqape-qa sanqava wageap-us ate ndægo, søzøte-khoutumát.

¹⁷ Zo mðzøte-zøté, Mbumbukiam zo mønðø-khandi:z. Nqanek zøtezat, andé nakhag wawaq me me:gó, nakhag ezoqam kawa-te gi-uzumatun. Zo vø-uzám.

Neka Mbumbukiam-qa Manqat, ndøgo andé nakhag kaiya me ndi-gu, Nqova Mbomambaqape gezø-etoam, vøgeageváp.

¹⁸ Zo Mbumbukiam oskia mbo-akhayám, ate av-té, av Nqova Mbo-mambaqape ndezømbe-nøzøgim. Gekha guligulim o viam manqát ndøgo, Mbumbukiam-te tozogoat, zo bazaføgakh ndø-asøzú. Livin-qase, mø-ivøvé. Zo Mbumbukiam-te, tegi ezoqam ate ndi-gu-qá yaq-té qaneviám.

¹⁹ Neka zo Mbumbukiam, até noqá yaq-té-a, vømbøe-viam. Yaq gekha manqát ndøgo, no tæmanqatat, Mbumbukiam manqat eqeieqei, tæbenømbe-etoám. Yaq no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tøte-zømesimat, no kopømbaqapé, manqat ndøgo, bugukhokhof qakhonawam, kha føgakh-mbá qæmanqatát.

²⁰ No Mbumbukiam-gé u upøgim ezoqám. No ndimbula-te, teqa Manqat Mbomambaqape zapayá qategó. Zo Mbumbukiam-te gèndoviám, noqa yaq-te, no teqa manqat kha føgakh-mba tàbate-manqaté, av ndego ndømbøe-poev.

Pol-qa vaev manqat

²¹ Noqa yaq-te, zo nigi Klisten nøfu Tikikus mé:zømás, ndego ni nqeimbøe-khafuat, ndego unimanqatin Evezøza-ge sasae ezoqam. Yaq zo matev ate ndægo zøtézøté, no ande āv khatýage neka no andē gekha matev me notégoatun.

²² No ngenek ta zapaya nqáneq qate-khofotaváv: Zo zøtézøté, ni ande āv khatýage. Yaq zoqa kha gé:føgákh.

²³ Nøfuap! Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka Yesu Keliso, ndego nigi Evezøza, tíqa sambi matev neka kuku matev neka unimanqatin matev, ndøgoát zo-te.

²⁴ Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte:go, zo nigi Evezøza-te, Yesu Keliso kuku ndøzøgo, ndøgo navupav ndøgo.

Filipai

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filipai taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Filipai taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Filipai ndøgo, taon kandambaqapé. Masedonia manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu-goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvínám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Filipai taon-te, møndøgoám.

Pol ndakin nqanek pepa, Filipai ezoqam-te, ta zapaya nqánek gene-peawám: Nginik ezoqam, moni ndøpisómém. Yaq Epaflodaitus-qá zenda-té ginøzavém, ndego Pol vømømbø-etoam. Yaq Pol khanakhanakh kandambá gendap, tiqa tøke-qa yaq-te, neka ndakin ike manqat vøzø-peawam. Pol ndimbula møkho-te, ambá genegoám, geté ndego khanakhanákh. Yaq ndego Klisten ezoqam, áv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu Evezøza-qa mokho-te, khanakhanakh oskia bezøgó.

¹ Nqanek pepa, no Pol neka Timoti nipeaomít. Ni Keliso Yesu-gí sasae ezoqám. Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Filipai taon-te ndozoyage, zogi megetapak neka dikon ezoqam namba, zo Keliso Yesu mokho-te ndozotu:gu.

² Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambu matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa guliguli manqat, Filipai Klisten ezoqam-qa yaq-te

³ No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombø-etoumatún, zo qazø-matøvemin.

⁴ No Mbumbukiam-te zoqa yaq-te qævi:matun, no khanakhanakh-us no-goatún.

⁵ Zapa ndøgo, no Mbumbukiam-qa Manqat u nqæloozu, zo no oskia zonøtøkeé, zo Yesu ande qazøte-unimanqatinim, atema ndakin.

⁶ Yaq nakémbá, no áv qate-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam, ndego zo mokho-te sasae mbomambaqape gengaz, unimé:khóu, atema Keliso Yesu-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndego tendoqavan.

⁷ Noqa mbøni zo-té qaføláé. Yaq nakémbá, ndøgo eqeieqei, no zo ate ndøzøte:go, av nqazønde-matavap. Zapa ndøgo, zo ndozonø-tøkeé noqa sasae-te, ndøgo Mbumbukiam teqa kuku matev-te genø-etoam, oskiá ndøgo, no ndimbula mokho-te nqatu:gu, o ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat nqazø-unimanqatinat neka tiqa manqat nqæqavøiwat, ndigu ndiqavotam.

⁸ Mbumbukiam møndæ-otév, noqa manqat unimanqatín. No vao kandambá zo-te, zo ate ndøzøte:go. Noqa kuku zo-te, Keliso Yesu-té qandowáv.

⁹ No Mbumbukiam-te, áv qate-vi:matún nqægo: Zoqa kuku nøme mba, tåbete-fitám, zoqa zøtezat neka matavap loloakh namba.

¹⁰ Yaq zo zøtézøté, matev eqeieqei ákhanégo. Yaq zo Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndaføya-ndaføyamba neka manqa-zapazapa-yav sozógoát.

11 Yaq zo Yesu Keliso mokho-te, matev eqeieqei zombé-tová, tozo-matønumat, yaq Mbumbukiam-qa iz beté-eqawat.

Pol khanakhanákh, Mbumbukiam-qa Manqat sa ndøvøndavet, oskiá ndøgo, matev føgøføgakh ndøfakhanam te-te

12 Nøfuap! No zo zøtezat-qa nøzøgó. Matev ndøgo, no-te qafakhanam, ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat ndøtøk. Av taoká. Geté ndøgo, gè:khouév.

13 Zapa ndøgo, nakhag ezoqam ate ngi-gu, Lom ezoqam-ge kawa-qa khoev ngimbo-keoge, neka até ezoqa ewaqape nømé-a, nqanek ngiyage, nginik møndø-matøvemém, av nqægo, no ndimbula mokho-te, Keliso zapayá qategó.

14 Yaq nginik nogi Klisten nøfuap kopoáv, kha møndøzø-føgákh, ta zapaya ndøgo, no ndimbula mokho-te nqatu-gu. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, nøme vøndøzu-qa mba mo:gó. Kha føgakh-mbá neka møe mbain.

15 Unimanqatin. Ezoqa nøme ndigu Keliso-qa manqat, ta zapaya ndøgo tini-manqaté: Ndigu ova ndømanqaté neka qaqa ndøgó, no-te. Geté ezoqa nøme, ndigu unimanqatin matev-té ginø-matønumít.

16 Nginik kukú no-te. Zapa ndøgo, ndigu møndæzøté, no Mbumbukiam nqanek, teqa Manqat Mbomambaqape manqate nonqo ndøvé.

17 Geté ndigu ezoqa nøme, ekeza iz eqawat-qa mba ndøgó. Ndigu matavap eqeieqei mbain, Keliso-qa manqat ndimanqate. Geté ndigu no-te viniv nøme mba awam-qa mo:gó, no ndimbula-te nqægo.

18 Ság. No khanakhanákh. Oskia ndøgo, tiqa matavap eqeieqei o soqain ndøgo, gigiap-qape sa nqánek: Keliso-qa manqat, sà bevøndavét.

Neka no khanakhanakh-us até nógoát.

19 Zapa ndøgo, no møtenøtén: Zoqa guliguli manqat neka Nqova Mbomambaqape-qa tøke mokho-te, ndogva Yesu Keliso gendo-khofotav, no ndækhandí:n, nqanek matev føgakh-qape-te, no-te qafakhan.

20 Noqa poev neka vintønát matev kandambaqape, Mbumbukiam-te, nqánek: No nøbøianák, noqa sasae-te. Geté no kha føgakh-mbá qæyát, miavmiáv neka até ndakín-a, neka noqa kha mokho-te, Keliso-qa iz beté-eqawat, oskiá ndøgo, no tæyágát, ø, tænanim.

21 Zapa ndøgo, no-te av nqægo: No nqæyage, no Keliso-qa nøyagé. Yaq tænanim, yage eqeieqei nøme mba mó:fakhán no-te.

22 Geté no oskia tæyagát, noqa sasae-te mokho eqeieqei nøme mba mó:fakhán. Yaq no nøtenøténák, gekha poev nøvé.

23 No matev menás, nqa-itumbam. Noqa poev kandambaqape nqánek: Nqanek yage bånø-iváv. Yaq Kelisó namba nøtøyagát. Nqanek qanimav-qapé.

24 Geté zo zapaya, no até banøyagé.

25 No møematøvem. Nqanek gigiap-qapé. Yaq no møtenøtén, no até nøyagát, zo namba, ate ndøzøte:go, zoqa unimanqatin-te vøefissam neka khanakhanakh-us vøego.

26 Yaq zo Keliso Yesu mokho-te ndozoyage, no namba nango tizi-qaqandam, zo khanakhanakh nøme mba zotóndapém, noqa yaq-te.

27 Gekha matév ndøgo, tøfakhan, gigiap-qape sa nqánek: Zoqa yage, āv tabete:gó, av Keliso-qa Manqat ndæmanqate. Zapa ndøgo, no pøtøndénāv, penømakhaya, zo vøezømet, o pøté-ewambāt, penømakhaya, yaq zoqa manqat

mba nõ-ewāg, no tãbate-nõtén: Zo fõgõfõgakh zowaniáp, nõgova kopo-te, neka unimanqatin matev zapaya, nõdõgo Manqat Mbomambaqape-te nõndõ-okho, bazafõgakh-us zonõfeét.

²⁸ Neka zo mõe mbain sozógoát, zõgi qaqa ezoqam-te. Yaq nõdõgo, tinizõtéz, av nõægo, ndigu nõdõsoqóéz, geté zo nõdõzo-khandi:z. Mbumbukiam nõdõmatanám.

²⁹ Zapa nõdõgo, Mbumbukiam zo Keliso mokho-te, ambá ta-mba nõqãnek gezõ-etoãm, zo te-te nõdõzo-unimanqatinat, geté até nõdõgõ-a, zo Keliso zapaya, matev fõgakh-qape nõdõzõte-ndape.

³⁰ Nqanek matev fõgakh-qape, até kopó, av zo no-te qazõte-qeivim, neka qazo-ewagatun, no oskia nqanõgo.

2

Ni nõgova kopo-té qabizigú neka yà bizi-tõkeám, yaqyaq-a

¹ Zo Keliso namba nõdõzõte-yage, zo yaqyaq-a, zita mõzo-tõpõzatún. Neka teqa kuku matev, zo kha zõfõgakhát. Neka zo Nõgova Mbomambaqapé namba zõtëyagé. Neka zo kuku matev neka tanakh matev zõgõ, yaqyaq-a.

² Av tægoat nõægo, no khanakhanákh. Geté no khanakhanakh nõme mba nõdõgo tõtëgõ, zo matavap kopo-te neka kuku matev kopo-te neka nõgova kopo-te tozoyagat.

³ Zo zõkeza kha mba, mbomatáváp neka matev khokho nõdõmatanám, zõkeza iz eqawat nonqo. Geté zõkeza kha, gèvoát. Zõgi Kliten zõfuap, kandakanda me:zæzá, neka zõkeza kha, khasõkhasis me:vewé.

⁴ Ezoqa ewaqape, ekeza yage mba, be:qeiví. Geté até ezoqa nõme-qá yagé-a, bẽqeivi.

Keliso ekeza kha, gèvoá, yaq Mbumbukiam, gè-eqeiú

⁵ Zoqa matavap, áv tabezõmbe:gõ, av Keliso Yesu qambõegoam.

⁶ Ngenek uni Mbumbukiam-ín. Geté nqanek manqei-qape-te gefakhan, nõdõgo matavapõteáv, av nõægo, nõdõgo Mbumbukiam-qa iz akhae segẽgeatát.

⁷ Geté nõdõgo matev av nõægo, sège-iváv, võ-khokho-sasae-ezoqam-ev. Nõdõgo áv tenefakhán, av ni manqei-qape ezoqam nõqazi:gu.

⁸ Yaq nõdõgo ekeza kha nõme mba mo:voatát. Nõdõgo Mbumbukiam-qa manqat o-mba mo:ndapát, neka até lõvõtë-a, võndap. Até nõdõgõ-a, kopõmba ande av pepen ezoqam nõde:go, tae mutui-te gimõ-tõkewem.

⁹ Yaq nakémbá, Mbumbukiam nõdõgo uni ova-in-té genõ-eqeiú. Yaq iz nõdõgo tembo-akhá, nõdõgo iz-akhayapak ate ndi:gu-qa iziz qalõvu.

¹⁰ Yaq nõdõgo, ezoqa ewaqape, Yesu-qa megemege-te, katuk mé:mõkuí, teqa iz võ-eqaném, gekha ezoqãm ndigu, yan-te nõgo:yage, neka manqei-qape-te ngiyage, neka manqei mokho-te nõgu:yage.

¹¹ Yaq ezoqa ewaqape sugumú-manqatét, av nõægo, “Yesu Keliso, nõdõgo Evezõzá,” neka Mbumbukiam-qa iz, nõdõgo Tat, betë-eqawat.

Ni Kliten ezoqam, waev bizigú, nqanek manqei-qape-te

¹² Nõgi nõfuap mbomõmboma! Zo nõqa manqat o-mba oskia zotondapám, no zo namba qazi:yagam. Geté até ndakin-a, no nõqæyona, zo o-mba nõme

mba zotóndapém. Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte-go, zo Mbumbukiam-gi ezoqam ndozogo, ndego gekhandi:z, zo matev egeiegei mba ndøgó. Bazaføgakh-ús neka møe-ús.

¹³ Zapa ndógo, Mbumbukiam ekeza mu:sasaeát, zo mokho-te. Ndego zo matev egeiegei gone-te, poev zø-etoumatún, neka matanam-te vøzø-tøkeatun. Yaq zo kópømbaqapé, matev zómatønumát, av ndego ndømbøe-poev.

¹⁴ Gekha matév ndógo, zo ndozogo, bezømbo-qasi:váp neka manqa ndøpønqóm.

¹⁵ Yaq zo ndaføyamba zógoát, neka manqa-zapazapa mbain, zo Mbumbukiam-gi nakheis, ezoqa matev soqøsoqa neka køfigiap mokho-te nqazotu-yage. Yaq zo nqanek manqei-qape-te, andé nduku me zótégoát, ndigu khaiya-te, waev ndøzø-qamøetap,

¹⁶ zo ezoqa Mbumbukiam-qa khandi manqat tozozø-etoumat. Zo av tözøtegoat ndægo, yaq no Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, zo nóté-khambuvím. Yaq no tøténøtén ndógo, noqa bazaføgakh asøzu neka sasae, ambá av nqægo, khokhø.

¹⁷ Zoqa unimanqatin matev, andé søvakha gigiap me me:gó, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, gi:løvusumatun. Yaq Mbumbukiam khanakhanákh, taqa yaq-te. Yaq no tænanim, noqa kouk vøwá, kópømba ande av waen ndægo, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap-te go:qouzumemin, ság, no khanakhanákh. Yaq no khanakhanakh, até genømbú-goát, zo namba.

¹⁸ Zo matev até kopó. Até zó-a, zo khanakhanakh bezøgó, no namba.

Pol Timoti Filipai taon-te khofotøve-qa gegoam

¹⁹ No Evezøza Yesu-te, tototaná ndógo: No Timoti nakhamas-té qatøndó-khofotáv zo-te. Yaq ndego tendoqavan, no zoqa yaq-te emanqat tenømbe-votot, no khanakhanakh vøendáp.

²⁰ No ezoqa nøme mbain, av Timoti nge-go, ndego zo-te miavmiav tøke-qa ndego.

²¹ Ezoqa ewaqape nøme, ekeza yage-qa yaq-te mba mbomataváp, ambá ndógo, av Yesu Keliso ndømbøe-poev.

²² Zo mözøte-zótéz, teqa matev mbomambaqapé. Ndego no namba, Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te, sasae qeigoam, ni andé yo neka eve niti-sasaetám.

²³ Gekha khøuwá ndógo, no tøtenøten, ande gekha matev me nømbé-fakhān, no ngenek nakhamas-té qatøndó-khofotáv.

²⁴ Neka no Evezøza, āv qate-unimanqatinát nqægo: Até nó-a, no nakhamas-té qatøndónáv.

Pol Epaflodaitus, Filipai taon-te gekhofotav

²⁵ Neka no āv qate-matøvé m nqægo: No ndakin bugukhokhof nigi Kliten nøfu, Epaflodaitus batøndo-khofotáv. Zo-te nangó gendóveséz. Ngenek ezoqam, zo noqa tøke nonqo qazøtøndo-khofotøvem, ndego noqa sasae neka nøfe-te, Manqat Mbomambaqape zapaya, kandambá genøtøke.

²⁶ Ngenek vao kandambá zo-te. Ndego mbøni mbová, ge-otev, av nqægo, zo qazoyogem, ndego enqoni qambogoam.

²⁷ Unimanqatín. Ngenek enqoni kandambá qambogoam, neka ambá vønanimin. Geté Mbumbukiam tanakh mbogó. Geté te-mbá mbá. Até nó-a, tanakh vønøgo, ndego gekhandi:v. Soqain ndógo, noqa viniv neka fofogep khape tønømbe-khouwev.

²⁸ Yaq no ndakin ndego khofotøve-qa nøme mba notogó. Yaq zo nango tozomø-ometam, zo khanakhanakh zøténdapém, neka noqa fofogeap benømbē-khapelavøqase.

²⁹ Zo gèkhatowém. Khanakhanakh-ús neka Klisten kuku matev-ús. Ezoqa, av ngenek nge-go, gèzøvizáp.

³⁰ Zapa ndógo, Yesu Keliso-qa sasae zapaya, ndego ambá vønanimin. Ndego ekeza yage ndønqonqotáv, ta sasae-te ndøgo, zoqa iz-te genømbe-tøkeat.

3

Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ande av khoqoté-yagat

¹ Nøfuap! Manqat nøme nqáneek: Zo khanakhanakh-us ndøgó, Evezøza-qa mokho-te.

Manqat nøme, no ndakin tæpeawam, no bugukhokhof mðezø-peawám. Geté no genø-ewezák, nango tæzø-peawam. Zo tozombo-pævem, yaq zo gé:khakhasumát, khavozam nømendim ezoqam-qa nømendim matev-te.

² Manqat nqáneek: Zo gø:feazoát, nandiv ezoqam-te, ndigu kopømba ande av gaqo ndi:gu ndi-okho, neka matev soqøsoqa ndimatanam, neka ezoqa ngusu qogøzat-qa ndizøgo.

³ Zapa ndógo, uni ngusu-qogøzat-ezoqam-in neka uni Mbumbukiam-gi-ezoqam-in, ní, ni Mbumbukiam-qa iz, tege Nqova mokho-te nqazi-eqawat. Ni Keliso Yesu mba zi:kambuváp. Neka ambá ndøgo tizio-faná, matev ezoqa ndimatanam.

⁴ Ezoqam-qa matev av nqægo, gigiap-qape tøgonin, yaq no ambá notovintanín. Ezoqa ndimatavap av nqægo, ndigu kopømba ndøgo, ezoqam-qa matev matanam-te nduotaza, yaq no kopømba ambá nøme mba notogonín.

⁵ No ande gateqan, khøuwa eit qamendap, no ngusum tìnømbi-kepøtøzém, ate av-té, Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate. Neka no uni Izlael-ezoqam-ín. Benzamin khagua bawan-ák. Neka no uni Iblu-kouk-ín. No Felisi ezoqam nogoám, neka Mozes-qa guguna manqat uni vøembøē-pavam, av ndigu gi:goatun.

⁶ No bazaføgakh kandambá qæ-asazat. Neka no Klisten ezoqam nøngiæzotám. No até vøtē-ein, ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Mozes-qa guguna manqat-qa bøi-te, no ezoqa ndaføyamba-qape nogoám.

⁷ Geté nqáneek matev ate ndægo, no qæmatavupam, ndøgo gigiap-qapē, no ndakin Keliso mokho-te, khokho matev nøtevewé.

⁸ Unimanqatin. No ndakin Keliso Yesu qatenøten, noge Evezøza, ndøgo matev nøme ate ndægo, ùnime:løvuám. Matev nøme ate ndægo, møndønø-khokho-matév. No pageap nøtevewé. No Keliso mba benøgø,

⁹ neka no te-te bamø-tøkenømbem. No Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá Mozes-qa guguna manqat pæv mokho-tē qate-ndaføyamba-ēn. Geté no ndaføyamba, unimanqatin matev mokho-té qægó, Keliso-te. Mbumbukiam ndømataná, av nqægo, teqa bøi-te tizi-ndaføyamba-en, Keliso tizi-unimanqatintat.

¹⁰ Noqa poev-qape sa nqáneek: No Keliso nøme mba batenøtentét, neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh vøténøtentét, ta bazaføgakh ndøgo, Keliso løvøte-te gende-khandi:v. Neka no andé Keliso me bate:gó, oskiá ndøgo, no nqosøgeap tændap, av ndego ge:ndapat. Até ndøgó-a, no tænanim, av ndego ge:nanim.

11 Yaq até nó-a, lǝvǝte-te batēsuzam, vǝemǝ-khandi:n.

Ni bazafǝgakh bizi-asǝzú, atema iziz bizimǝ-khanǝzem

12 No mǝtenǝtén, no ambá av nǝǝgo, Keliso-qa matev mùtumundāp, vutumū-ezoqa-mbomambaqape-en. Geté no bazafǝgakh zua nǝ-asazét, vǝemǝ-kopǝmba-èn, av Yesu Keliso ekeza nde:go. Zapa ndǝgo, ndego no ta zapaya nǝánek genevé.

13 Nǝfuap! No mǝtenǝtén, no matev av nǝǝgo ndapeáv. Zuá. Geté no matev kopo nǝánek qǝgǝ: Matev ndǝgo, no bugukhǝkhǝf qǝgoam, nǝ-ivavtét. Neka bazafǝgakh nǝ-asazét, matev megemege-te ndo:go, bamǝkhanaz.

14 Yaq nakémbá, no ndafǝyamba nǝteitít, atema yaq-fia vǝemǝndāp. Ta yaq-fia ndǝgo, yage ova nǝo:go, ma Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te genǝmbe-akha.

15 Ni ezoqa ate nǝqazi:gu, Klisten matev-te qazifindam, niqa matavap kopo betegǝ, taqa yaq-te. Geté zo ezoqa nǝme, matavap vini tǝzǝgoat, Mbumbukiam zo ndǝzǝ-ovǝyám.

16 Ság! Gigiap-qape nǝánek. Matev ndǝgo, ni qazi-matǝvemem, eqeieqeí, ta mokho-te até biziyagé.

17 Nǝfuap. Noqa matev até vǝmbopáev. Gǝzǝmeté, ndigu ezoqam, matev eqeieqeí ndimbopáev, av ni zo qati-zǝmesimam, neka vozozǝ-pavát.

18 Zapa ndǝgo, ezoqa nǝme, ndigu mǝndǝmǝ-Keliso-gi-qaqa-ezoqam-éz, ndego tae mutui-te genanim. Ezoqa kopoáv. No zo mǝezǝ-manqatám, taqa yaq-te. No ndakin nǝqawa nǝqazǝmbe-manqate, no nǝ-eiv.

19 Ndigu vaev khǝuwa-te, géngiǝzó. Zapa ndǝgo, tigi mbumbukiam, ekeza khá. Tiqa matev, gǝ-khambuváp. Geté ndigu ambá mivi ndǝgonemín. Neka ndigu manqei-qape-qa gigiap mba mbomataváp.

20 Geté ni yan mo-manqei-aním, ma nigi khandi etoam ezoqam, Evezǝza Yesu Keliso, nǝqazimbǝe-endap, tendoqavan.

21 Ndego niqa nakenake nonqo kha, ndǝ-enénd, vǝmǝ-mbomambaqapé, av ekeza kha waev-us ndǝgo. Ekeza bazafǝgakh-té genǝ-matanám, ta bazafǝgakh ndǝgo, ndego gigiap neka matev ate ndǝgo nde:tǝmbuat, teqa mokho-te vǝugoát.

4

1 Yaq nakémbá, nogi nǝfuap mbomǝmboma, no zo-te kuku neka vao nǝanǝgo, no noqa khanakhanakh neka noqa sasae-qa yaq-fia ndozogo; zo Evezǝza mokho-te, fǝgǝfǝgakh āv tǝne-waniáp, av no qazǝmbe-manqatavun.

Guguna manqat vivinimba

2 Zo sakhei menas, Yuodia neka Sintike, no āv qazǝmbe-viám nǝǝgo: Zo Evezǝza-gi ezoqam ndozogo, zo matavap kopo bezǝmbegǝ.

3 Neka qo, Szigus, noqa sasae-te kandambaqape qǝqonǝ-tǝkeam, no āv qataqambe-viám nǝǝgo: Nandiv sakhei menas gǝzǝtǝké. Nginik no neka Klemen neka nogi sasae ezoqa nǝme namba, Manqat Mbomambaqape-qa sasae-te, bazafǝgakh ndǝ-asazám. Nginik ezoqa ate ngi:gu, tiqa iziz, Mbumbukiam-qá khandi mbuk-té qanǝ-peawáp.

4 Zo Evezǝza-qa mokho-te, khanakhanakh-us oskia ndǝgǝ. No nǝawá qanǝzǝ-eín: Zo khanakhanakh-us ndǝgǝ!

⁵ Zo ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té qanøgó. Gèmbø-mataváp: Nigi Evezøza, avønín gendóqaván.

⁶ Zo ndøfòfðgeáp. Geté gekha matèv ndøgo, tønø-fakhanumat, zo Mbumbukiam zombó-akhaemát, neka zoqa poev matev-qa yaq-te vømbøviam. Ike manqat-ús.

⁷ Yaq Mbumbukiam-qa mbøni bøv matev, ndøgo niqa matavap ate nqægo qaløvuum, zo ndøkhasumát, Keliso Yesu mokho-te. Yaq zoqa mbøni-te neka kawa-te, zo fofogeap mbain. Sozógoát.

⁸ Nøfuap! Noqa vaev manqat nqáneq: Gekha matèv ndøgo, unimanqatin neka mbomambaqape neka ndaføyamba-qape neka Mbumbukiam-qa bøi-te egeieqei ndøgo, neka gekha matèv ndøgo, kuku matev-us ndøgo, neka gekha matèv ndøgo, ezoqa khanakhanakh tigonem, toqo-matanam; matavap av nqægo zoqa kawa-te, bètø-tøvøyám, matev qaniqanimav ate ndægo neka matev ndøgo, ezoqa iz tiqambe-eqatat.

⁹ Gekha matev ndøgo, no zo qate-zømesimam, neka no-te vozøndapem, neka vozøqeivim-a, vozøyogem, zo até vømbopáev. Yaq Mbumbukiam, ndego ni sambi matev ngini-etoam, ndego ndøgoát, zo namba.

Pol-qa ike manqat, Filipai ezoqam-te

¹⁰ No khanakhanakh kandambá neka no Evezøza-te, ike manqat nombomanqaté, zo tøke nango qazongazem, no-te. No møtenøtén, zo øskia zonø-mataváp. Geté zo bugukhokhof, nakhoa mbain, vozønømbé-tøkeem.

¹¹ No ambá av nqægo, gigiap mbain, yaq nakèmbá, nqanek manqat nqæmanqaté. Av taoká. Zapa ndøgo, no nøtenat áv qatendáp nqægo: Gekha matèv ndøgo, tønø-fakhanumat, no khanakhanakh-us nøyagát.

¹² No matev menás qatenøten: Gigiap tønøgoát, ø, mbain tøgoat. Gekha matèv ndøgo, tønø-fakhanumat, no nøtenat nøndáp, khanakhanakh-us áv khatéyagát, øskia ndøgo, lou kandambaqape tønøgoat, o ifi tønø-vinummat, neka gigiap kopoav tønøgoat, o gigiap mbain tøgoat.

¹³ Te mokho-te ndego, no bazaføgakh ngenø-etoam, no matev ate ndægo, kopømbaqapé, sændapét.

¹⁴ Geté zo matev qanimáv qazogonem, zo noqa yage føgakh-te, qazonø-tøkeem.

¹⁵ Zo Filipai ezoqam, zo møzøte-zøtéz. No Masedonia plovins qate-ivav, no Mbumbukiam-qa Manqat ezoqa nøme-te ande qatendapat, zo mba zonø-tøkeám. Klisten bawan ezoqa nøme, no tøkeev.

¹⁶ Até ndøgó-a, Tesalonika taon-te qægoam, zo gigiap møzonøndokhofotumám, no gigiap mbain qægoam.

¹⁷ No ambá av nqægo, zo gigiap etoam-qa nøzøviám. Geté noqa poev nqáneq: Zo mokho-te matev egeieqei gezø-khouwév, neka Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, ndego ta zapaya tezømbø-matanam, bezømbē-khouwev.

¹⁸ Gigiap ate ndægo, zo qazonøndokhofotøvem, no møndáp. Ike kandambá. Kopoáv qazonøndokhofotøvem, Epaflodaitus gendapavun. Ndøgo møndøløví, av no qambøe-potonumam. No ndakin kopømbá. Nqanek gigiap ande søvakha gigiap sisip mbomambaqape me me:gó, Mbumbukiam-te toqota. Mbumbukiam møndøndáp, zoqa etoam matev, neka ndego khanakhanákh, taqa yaq-te.

¹⁹ Mbumbukiam, no nqæmbo-sasaeat, gigiap neka matev ate ndægo, teqá. Vaev mbaín. Yaq gekha gigiap-qā ndøgo, zo tøzøte-potonumat, ndego zo Keliso Yesu mokho-te, ndøzøtøké.

²⁰ Mbumbukiam, ndego nigi Tat, teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát. Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Vaev manqat

²¹ Ezoqa ewaqape nandiv, ndigu Keliso Yesu mokho-te, Mbumbukiam-gi ezoqam ndigu, noqa khaiya mboma manqat zozø-eín. Até nginik Klisten nõfuáp-a, no namba nqatigu, khaiya mboma manqat ngíkhøfõtävāv, zo-te.

²² Neka até Mbumbukiam-gi ezoqam ate ngi:gú-a, nqanek taon-te ngiyage, khaiya mboma manqat ngíkhøfõtävāv. Neka ndigu ezoqam, Siza-qa khoev-te ndisasaeat, ndego Lom kawa kandambaqape, kandambaqape vønøpouwem, tiqa khaiya mboma manqat zo-te batøndø-khofotav.

²³ Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

Kolosi

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolosi taon-te giyagam

Megeat Manqat-qaše

Nqanek pepa, Pol Kolosi taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam.

Kolosi taon, ta manqei-te ndøgo tøgó, ndakin khøuwa Teki (*Turkey*) ndimbo-akhayam. Pol nqanek pepa gumu-peawam, yaq Tikikus neká Onesimus, tezø-etoám, yaq ndigu Kolosi manqei-te vøndapem.

Pol nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Epaflas bugukhokhof khøuwa, Lom taon-te gewav, ndego Pol áv gembøe-votót nqægo: Kolosi Klisten ezoqam mokho-te, ezoqa nøme ndígú. Ndigu ezoqa nøme-te, khavozam manqat me:zømesím. Av gini-zømesímít nqægo: Yaq Mbumbukiam-a, yaq ni, gigiap kandakanda ndígú, enzol ezoqám neka nqova kandakandá. Yaq ni bizizø-vizáp, iziz bizizø-eqawat. Neka tiqa khavozam manqat nøme nqánek: Yesu ndego Mbumbukiám mbá. Ndego andé enzol ezoqám. Neka lou nøme ndøgo, ni biziløgé. Neka ni Klisten ezoqam, ngusu bizigoqáz, ate av-té, Zu ezoqam gi:goatun. Yaq Pol nginik Kolosi Klisten ezoqam, nqanek pepa mokho-te, áv gezømbe-ovøyám nqægo: Manqat av nqægo, khavozam manqát. Neka Keliso ndego, gigiap ate ndægo-gé kawa ezoqám.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Nqanek pepa, nigi Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomít.

² Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, zo Kolosi taon-te ndo-zoyage, zo nigi Klisten nøfuap, Keliso uni ndøzømbøe-paev.

Mbumbukiam, nigi Tat, teqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolosi ezoqam zapaya

³ Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam-te, ike manqat oskia ni-etoumatún, ndego Yesu Keliso-ge Eve.

⁴ Zapa ndøgo, ni áv qatiyogém nqægo: Zo Keliso Yesu zo-unimanqatinát, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape-te, kuku zøgó.

⁵ Zo av nqægo, tøzøte-goatún ndøgo, zapa ndøgo: Zo tozoto-tazá ndøgo: Zo matev, ndøzomø-ndapém, ma Mbumbukiam zo yan manqei-te ndezømbemendewe. Zo taqa yaq-te, mözoyogém, Manqat Mbomambaqape, ndøgo unimanqatin manqat, ande qazømbe-fakhan.

⁶ Ta manqat ndøgo, manqei-qaape-te ate nqægo gèpanqavøemét, neka mokho ndøfákhatét. Até zo mokho-té-a, gu:sasæ, zo ande qazøte-yogem, neka Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te, mokho vozøndapem.

⁷ Nqanek Manqat Mbomambaqape, Epaflas-té qazoyogém, ndego ni namba sasæ qatigoatun, ndego Keliso-ge sasæ ezoqam mbomambaqape, ni nqeimboe-khafuat, ndego zoge nømendim ezoqam mbomambaqape.

⁸ Ndego ni até zoqa kuku matev-qa yaq-té-a, emanqat vønimbì-votot, ndøgo Nqova Mbomambaqape, zo ndezø-etoam.

⁹ Yaq nakémbá, ni zoqa yaq-te, manqat ande qatiyogem, ni oskia nizoguligulím, neka ivóveáv. Ni Mbumbukiam-te, áv qati-vi:matún nqáego: Zo matavap eqeieqei, tábezombe-tòvòyám. Yaq zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, matavap loloakh neka zòtezat zòmbégoát, neka teqa poev matev vòzòté-zòtéz.

¹⁰ Yaq zo kopømbaqapé, eqeieqei zóyagát, av Evezøza ndømbøe-poev, zoqa yage-te ate ndægo. Yaq zo sasae eqeieqei tozogoat, zo mokho zòmbé-fakhán, neka zoqa zòtezat, Mbumbukiam-qa yaq-te, vòzòmbé-khouwév.

¹¹ Yaq Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, zo bazaføgakh zòmbé-etoám. Yaq zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us zówaniapát neka gekha vinív ndøgo, tøzø-fakhanumat, vozó-eqatát,

¹² neka Tat ike manqat khanakhanakh-us vozombó-manqatát. Ndego zo iz zø-etoám. Zo Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape namba, matev zóndapém, ndego ekeza waev-te, ndezømbø-mendewe.

¹³ Ni bøivun-qa bazaføgakh mokho-te qazu:goam, ndego ni gèkhandi:n, neka ekeza Yo-qa megeat matev mokho-te vø-amb, ndego ndembøe-khafuat.

¹⁴ Keliso mokho-te, ndego ni gènqovotán, neka niqa manqa-zapazapa vømbøe-navøem.

Keliso-qa matev, taqa eqæv-qape kandambá tantáv

¹⁵ Ni kopømba mbain, Mbumbukiam tizi-ometam. Geté Keliso, Mbumbukiam-qa bugug ndondáp. Ndego tegé yo-khøuwá. Gigiap ate ndægo, Mbumbukiam gekhakheinam, ndego ùnime-løvúám.

¹⁶ Zapa ndøgo, Mbumbukiam gigiap ate nqægo, Keliso mokho-té genø-khakheinám, gigiap khaiya-te nqo:go, neka manqei-qape-te nqago, ndøgo nqazi-qeivap neka ndøgo qeivupav ndøgo, até nqova-gi megetapák-a neka kawakawa-za neka iz-akhayapak, neka gekha nqova bazaføgakh-us nøme ndigu. Gigiap neka matev ate ndægo, Mbumbukiam Keliso mokho-té genø-khakheinám, neka te nonqo ndøkhlakheinám.

¹⁷ Gigiap ate ndægo fakhanæv qagoam, Keliso até gegoám. Neka gigiap ate nqægo, ndégo tegeawát.

¹⁸ Keliso ni Klisten bawan ezoqam-gé kawá, ni teqa kha nqazigu. Neka ndego ni Klisten bawan ezoqam-qa zapá. Ezoqa bugukhokhof løvøte-te gekhandi:v, ndégo. Yaq matev ate ndægo, ndégo tenó-kawaevtát.

¹⁹ Mbumbukiam áv qambøe-pøovám nqáego: Ekeza matev ate ndægo, ekeza Yo mokho-té qanú:goát,

²⁰ neka te mokho-te, gigiap ate ndægo, ekezan namba nqawa vótøkuá, gigiap yan-te nqo:go neka nqanek manqei-qape-te nqago, neka teqa kouk mokho-te, ndøgo tae mutui-te qawa, sambí vøe-khakheinám.

²¹ Bugukhokhof, zo qámbá qazøtøndo-goam. Neka zo Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam zogoám, zoqa matavap-te, neka manqa-zapazapa vozø-matønnumam.

²² Geté ndakin, zo Mbumbukiam, ekezan namba, nqawa møndø-tøkuzú. Keliso-qa khá gene-tøkuzú, ndego genanim. Yaq zo teqa bøi-te, ndaføya-ndaføyamba neka manqa-zapazapa-yav sozógoát.

²³ Geté zo føgøføgakh ndøgeageáp, ndøgo zo ndozo-unimanqatinat, neka føgøføgakh ndøwaniáp. Soqain ndøgo, zo matev nøme tø-itub, yaq zoqa vintøzat

matev Yesu-te zō-ivõvēm, taqa yaq-te Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, zo qazoyogem. Nqanek Manqat Mbomambaqape, ezoqa ewaqape sũgumu-zõmesimít, nqanek manqei-qape-te. Mbumbukiam no Pol, nqanek sasae nonqo ndõveatán.

Pol bazafõgakh-us gesasaetam, Yesu-qa Manqat Mbomambaqape zapaya

²⁴ No ndakin viniv nqæ-eqatet, zo nqazõmbe-tõkeet, no khanakhanákh. No nõkeza kha-te, viniv áv tõtendapét, av Keliso ge:ndapat. Viniv av nqægo khouiáv. Zua ndõmá. Ta viniv ndõgo, nqæ-eqatet, Keliso-qá kha tõke nonqó, Klisten bawan ezoqam.

²⁵ No Mbumbukiam, Klisten bawan ezoqam-gé sasae ezoqam ndõvé. No até zo-té-a, teqa manqat ate ndægo batē-zõmesim.

²⁶ Nqanek manqat, ibugukhokhof khonoam-té qagoám, nupõkhán mbá, ezoqa áte gi:goam, yage gimõnõzumavun. Geté ndakin, Mbumbukiam ekeza ezoqam me:zõmás.

²⁷ Mbumbukiam áv qambõe-põovám nqægo: Teqa matavap mbomambaqape, khonoam-te qagoam, ni Klisten ezoqam, zì:nõtén. Ta matavap ndõgo nqánek: Keliso Zu ezoqam mokho-te mbá mbá, geté até zó bawan vini-ak mokho-té-a, gunú:yagát. Yaq até zo-a, matev eqeieqei-qape zõndapém, ma ndõzõte-vintavet, tõfakhan.

²⁸ Ni ezoqa ewaqape, teqa yaq-te ndégo tõi-zõmesim, neka või-gugubatun-a, võizõ-ovõematun. Matavap loloakh-ús. Yaq ni ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa megemege-te teito-ab, ndigu Keliso mokho-te, tiqa Klisten matev-te é-betõmũ-fisam.

²⁹ No bazafõgakh ndõgo tõe-asazét, nqæ-sasaeat. No Keliso-qá bazafõgakh-té qatõ-sasaeát, ndõgo no mokho-te bazafõgakh-us nqõu-sasaeat.

2

¹ No zo zõtezat-qa nõzõgó. No bazafõgakh nõ-asazét, zo zapaya, neka até Laodisia taon-ak zapayá-ya, neka ezoqa nõme ndigu, noqa kha qeiviav ndigu.

² No bazafõgakh nqæ-asazet, ezoqa kha zõmbé-fõgákh, neka kuku matev mokho-te võtõkuatát neka Mbumbukiam-qa manqat uni betēzõtez, ndõgo khonoam-te qagoam. Nqanek manqat, khonoam-te qagoam, Kelisó.

³ Nõtenat neka matavap loloakh ate ndægo, Keliso mokho-té qanu:gú.

⁴ No nqanek manqat tõe-eín ndõgo: Soqáin ndõgo, zo ezoqa tiqa manqa enõenaq-us mokho-te titubam.

⁵ Unimanqatín. No kha-te, nõyoná. Geté nqova-te, no ndõtú:gú, zo namba. Neka no khanakhanákh, u nqæyoge, zoqa yage eqeieqei neka bazafõgakh-us waniap-qa yaq-te, unimanqatín matev-te, Keliso-te.

Keliso mokho-te, khandi ndõfakhán

⁶ Zo Keliso Yesu qazondafem, zoge Evezõza tegoat, yaq zo te mokho-te até võuyagé.

⁷ Neka zo te mokho-te, ande tae me ndægo, lu manqei pakoa-te qamõmbuvõem, fõgõfõgakh ndõwaniáp, neka te mokho-te võfisám. Zoqa unimanqatín matev, bazafõgakh-us ndõgeageáp, av zo gi:zõmesimam. Neka Mbumbukiam-te, ike manqat oskia mbomanqaté.

⁸ Zo gò:feazoát. Soqáin ndøgo, zo ezoqa tiqa khokho khavozam manqat neka manqei-qape ezoqam-qa matavap mokho-te tinøzøzo. Nømendim manqat av nqægo, ezoqam-qá matavap-té neka nqanek manqei-qape-gí nqova soqøsoqa-té qando-okhø. Ambá av nqægo, Keliso-té qando-okhø.

⁹ Zapa ndøgo, Keliso-qa kha, ndøgo kopømba ande av ezoqam-qa kha ndægo, Mbumbukiam-qá matév qanetøvá.

¹⁰ Neka zo Keliso mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka bazaføgakh-us ate ndi:gu ndeløvuza, khandi vøzø-tøtøvøyam.

¹¹ Zo Keliso mokho-te, andé ngusum qogøzat matev zøtendapém. Geté nqanek matev, ambá av nqægo, ezoqa zendá gene-matanám, neka ngusum vøqogaz. Geté ndøgo zoqa manqa-zapazapa matanam matev zøqóg. Nqanek matev, Keliso ndømatanám.

¹² Zo ibøkha iz qazondapem, gigiosam, zo andé Keliso namba, manqei ozu-té ginø-osám. Yaq Mbumbukiam zo Keliso namba, nango vøkhandi:z, zo teqa bazaføgakh qazo-unimanqatinim, ta bazaføgakh ndøgo, Keliso løvøte-te gendo-khandi:v.

¹³ Zo bugukhokhof zøkeza manqa-zapazapa-te qazogoam, zo pakhaezat ezoqa zogoám, neka zo ambá av nqægo, Mbumbukiam-gí ezoqam zogoám, kopømba ande av Zu ezoqam ndi:gu, ndigu ngusu gizø-qogavatun. Geté Mbumbukiam zo ndakin møndø-khandi:z, Keliso namba. Niqa manqa-zapazapa ate ndægo, ndego møndømbøe-navøém.

¹⁴ Pepa ndøgo, niqa manqa-zapazapa ndo:peawap neka matev ate ndægo, ni paeveav qagoam, ndøgo ni amba manqa ovøyam-te tø-ambin, Mbumbukiam møndøngiú. Tae mutui-té genøndáp, vømøtøke.

¹⁵ Yaq ta matev mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka gekha nqova bazaføgakh-us nøme ndigu, ni amba manqa ovøyam-te ti-ambin, tiqa bazaføgakh møndø-tømbuá neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi matev vøzø-etoam.

Khafeap matev tizimbo-paevem, ndøgo kopømba mbain, ni tøkhandi:n

¹⁶ Yaq nakémbá, zo ezoqa lou loge o ibøkha izam-qa yaq-te o pusup khøuwa-qa yaq-te, kopømba ande av løvøyak ndakinak gendo-itanin neka Sabat khøuwa-qa yaq-te, khafeap bezømbø-àwám.

¹⁷ Khafeap matev av nqægo, ndøgo andé gigiap-qá nqovønqová, ndøgo tømboe-megetav. Geté unimanqatin gigiap, Kelisó.

¹⁸ Zo ezoqa bevøðzø, ndigu khokho kha voat matev neka enzol ezoqam-te tabap matev ndøzøgawap neka emanqat ndivototap, av umingiap ndi:qeivi. Ezoqa av ngi:gu, ekeza iz mba ndø-eqawát. Geté tiqa manqat, mokho mbain. Manqat ndøgo, ezoqa nøme gi:zømesimatun, ndøgo ekeza khokho matavap-té qando-fakhaté.

¹⁹ Ezoqa av ngi:gu, ndigu Keliso-te geawateáv, ndego ni Kliten ezoqam-ge kawa. Teqa kha ate ndægo, ndøbunuzupit neka søvakha kinik ndægeageapet, te-té qageageapét, neka ndego ndēmbø-kēögē. Yaq nqanek kha sēge-khouvevtét. Ate av-té, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

²⁰ Zo mōzo-pakhaéz, Keliso namba. Neka zo ndakin ambá av nqægo, manqei-qape-qa khafeap matev vinivinimba mokho-te sekembá søzøtu:gū. Geté yaq zo gekha zapá, khafeap matev mokho-te sekemba ndozotu-yage, zo amba manqei-qape-gi ezoqam oskia tozogonin,

²¹ khafeap matev kopømba ande av, “Nqanek gigiap ndøkhanáz!” o “Nqanek loge gigiap ndólóg!” o “Nqanek gigiap ndøgeágim!”?

²² Nqanek gigiap ate nqægo, toqolog o toqogea, ndøgo manqei-qape gigiap yakhapús. Sège-navøemín. Khafeap matev neka nømendim matev, taqa yaq-te, ezoqa ndø-aumatún.

²³ Unimanqatín. Khafeap matev av nqægo, guliguli matev toqogoat, av qakeza poev ndægo, neka khokho kha voat matev, neka qakeza kha yage føgakh-qape etoam matev, ndøgo bugug andé matavap loloakh me:keogé. Geté ndøgo mokho mbain. Kopømba mbain, taqatøke, qoqa kha-qa poev soqøsoqa toqote-nøzøgim.

3

Mbumbukiam ni sùgumu-khandi:n, Keliso namba

¹ Mbumbukiam Keliso løvøte-te gekhandi:v, yaq ndego até zó-a, sùgumu-khandi:z, yage ndakinak vøzø-etoam. Yaq nakémbá, zoqa mbøni-qa poev, yan-qa matev-té qabegó, ma Keliso nde:qomat, Eve-qa nakeamo zenda-te.

² Zoqa matavap, yan-qa matev-qa yaq-té qabegó, ambá nqanek manqei-qape matev-qa yaq-te.

³ Zapa ndøgo, Keliso genanim, yaq até zó-a, sòzøtumu-pakhaéz. Zoqa khandi ndakinak, ndakin Mbumbukiam-qa mokho-té qanu-khonøwé, Keliso namba.

⁴ Geté Keliso tefakhan, ndego zoqa khandi zapa, yaq até zó-a, ndòzomø-fakház, te namba, teqa waev mokho-te.

Yage awenege neka yage ndakinak-qa yaq-te

⁵ Yaq nakémbá, zoqa manqei-qape matev vivivinimba, vølaém, kopømba ande av mambe okho matev, neka ezoqa nøme qovet matev, neka gekha matev soqøsoqa av nqægo nøme ndøgot, neka matev soqøsoqa-te poev matev, neka ezoqa nøme-qa gigiap qovet matev. Gigiap qovet matev, ndøgo andé batae-te ogiam matév.

⁶ Nqanek matev soqøsoqa zapaya, Mbumbukiam-qa qaqa ndøgeáv, ti-te ndigu, teqa manqat o-mba ndapeav ndigu.

⁷ Até zó-a, zo matev av nqægo mòzo-matønumám, zoqa yage-te, zo bugukhokhof qazoyagam.

⁸ Geté ndakin, zo matev av nqægo vø-ivøvé, kopømba ande av mbøni nqosøgeap matev, neka qaqa matev neka sanqambap matev. Ezoqam-qa iz ngenøgim manqat, neka mambe okho emanqat vototap, zoqa manqa-nqa-te betøndo-fakháté.

⁹ Neka zo yaqyaq-a, meakha manqat sekemba ndømanqáté. Zapa ndøgo, zo awenege yage ande ndabua me, mòzo-khøfoé, taqa matev soqøsoqa namba,

¹⁰ neka yage ndakinak vozø-uzam. Mbumbukiam nqanek yage ndakinak, ndego gekhakheinam, oskia ndø-ndakinak-tét, atema kopømba ande av ekeza bugug ndægo vømógø, neka ni Mbumbukiam uni vizimí-nøtèn.

¹¹ Zo nqanek yage ndakinak qazondapem, yaq zo mokho-te, vivivinimba nøme mbain, yaq Zu ezoqam-a, yaq bawan vini-ak; yaq ndigu ngusu gizø-qogavatun-a, yaq ndigu qogøvemav ndigu. Neka ndøgo gekham mbain, qo gekha manqei-ak o bawan-ak toqogoat, o khokho sasae ezoqam o iz akhae

voqógoāt. Gigiap-qape Keliso yakhapús, ndego ni ate nqazi:gu mokho-te ngu:yage.

¹² Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam gevevesam neka vozō-tegi-ezoqam-ez, ndego zo ndezōmbo-khafuat, zo matev ndakinak zó-uzám, tanakh matev, neka kuku matev, neka qakeza iz eqawatav matev, neka aiyaiyav matev, neka qaqa nakha-nakhamas-te gonemav matev.

¹³ Ezoqa matev soqōsoqa tizō-matōnumat, zo nakha-nakhamas-te ndō-qavōinámát. Zo yaqyaq-a, sà bezōmbo-naváp, ate av-té, Evezōza zoqa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem.

¹⁴ Neka zo kuku bezōgó. Zapa ndōgo, matev ndōgo, nqanek matev ate nqægo qaløvu, kuku matév. Matev nqáneq, ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, nqova kopo-te uni nqæløvnønønat.

¹⁵ Keliso-qá sambi matev bezō-nōzōgimít, zoqa mbøni-te. Zo Mbumbukiam sambi matev-té genōzō-akhá. Zo kha kopó. Neka zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté.

¹⁶ Keliso-qa Manqat bētu:qonám, zo mokho-te, bezō-tøtøvyam. Gè:nømendím neka gègugumbám, yaqyaq-a. Matavap loloakh-ús. Neka zo ouv gèqaqayám, kopømba ande av Sams ouv ndægo, o ouv nøme ndøgot, Mbumbukiam-qa iz ndø-eqawat, o ouv ndōgo, Nqova Mbomambaqape nde:zømesim. Ouv tozo-qaqemat, yaq zoqa mbøni mokho-te, ike manqat mba bezømbu:gu, Mbumbukiam-te.

¹⁷ Gekha manqát ndōgo, tozo-manqatat neka gekha matév ndōgo, tozogoat, gèmbø-mataváp, zo Evezōza Yesu-gí paev ezoqám. Neka te mokho-te, zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté.

Angana neka sakheis, eqeieqei ande av kinyagat

¹⁸ Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gu. Matev av nqægo eqeieqei, Evezōza-qa bøi-te.

¹⁹ Zo angana, zo kuku bezōgó, zøkeza sakheis-te, neka qaqa zøgó.

Nakheis neka evøndipakha, eqeieqei ande av kinyagat

²⁰ Zo nakheis, zo zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo:ndapé, matev ate ndægo. Zapa ndōgo, matev av nqægo, Evezōza gèmbopoév.

²¹ Zo evøndipakha angana, zogi nakheis qaqa zølðozú. Soqáin ndōgo, ndigu sa timø-tabam.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, eqeieqei ande av kinyagat

²² Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-za-qa manqat, o-mba mo:ndapé, matev ate ndægo. Zo sasae bazafogakh-us ta-mbá ndøgó ndōgo, ndigu zo tizømetat, ti-te enaq giam nonqo. Geté zo Evezōza ùni mbøevizáp neka zogi sasae kawakawa-za-qa sasae tozogoat, tiqa manqat ùni mbøepáev.

²³ Gekha sasaē ndōgo, ndozogo, zo bazafogakh-us ndøgó. Zapa ndōgo, zo nqanek sasae, ambá av nqægo, ezoqam-qa mba zogō, geté zo Evezōza-qa zogó.

²⁴ Zo mōzøte-zøtéq, zo Evezōza-te, yaq-fia ndōzomø-ndapé, ndōgo zo nonqo ndemendewe. Zoge unimanqatin kawa ezoqam, Kelisó. Zo teqá sasae zogót.

²⁵ Geté gekha ezoqám ndego, matev soqōsoqa tego, Mbumbukiam

ndõmbõ-qavõiu, av matev ge:matanam. Ndego gématøvemák, qo ande gekha ezoqam, iz akhae ezoqãm, õ, khokho ezoqam.

4

¹ Neka até zó-a, kawakawa-za, zogi sasae ezoqam eqeieqei zøkeogé neka matev eqeieqei zøgó. Zapa ndõgo, zo mõzøte-zøtéz, até zó-a, zo kawa ndezømbõgó. Ndego yan-té gonoyagé.

Ovøyam manqat nõme, Klisten yage matev-qa yaq-te

² Zo oskia ndøguligulím. Matavap bèzøvisít. Neka Mbumbukiam ike manqat oskia mbomanqaté.

³ Neka até niqa yaq-té-a, gèndo-guligulím. Mbumbukiam ni nakhoa bini-mboqoá, ni ezoqa nõme teqa manqat Keliso-qa yaq-te bati-zømesim, ndõgo khonoam-te qagoam neka ta zapaya nqanek, no ndimbula-te nqatu:gu.

⁴ Yaq no ezoqa teqa manqat bavokho-qape bazømbè-ovøyam, av Mbumbukiam-qa poev ndægo.

⁵ Zo bavokho ezoqam namba, matavap loloakh-us ndøyagé. Neka gekha khøuwá ndõgo, nakhoa tozo-qeivimat, Keliso-qa matev tøzøte-zømas, zo vøgonemát.

⁶ Zoqa manqat, kuku matev-us oskia begó. Neka ndõgo andé lou mokhov qanimav-qape me betegó. Yaq gekha ezoqãm ndigu, zo unimanqatin-qa yaq-te tizømbe-bevupat, zo kopømbaqapé, qavøiwat eqeieqei zozøgoát.

Pol-qa vaev manqat

⁷ Noqa yage ate ndægo-qa yaq-te, zo nigi Klisten nõfu Tikikus mé:zømás, ndego ni nqeimbøe-khafuat, ndego unimanqatin ezoqam, ndego ni namba Evezøza-qa sasae gegoatun.

⁸ No ngenek ta zapaya nqánek qate-khofotaváv: Zo tønèzøtéz, ni ande áv khatiyage. Yaq zoqa kha gé:føgákh.

⁹ Ndego Onesimús namba mé:geáv, ngenek unimanqatin Klisten nõfu nõme, ni nqeimbøe-khafuat, zøkeza ezoqam. Nginik ezoqa menas, matev ate nqægo-qa yaq-te mé:zømás, nqanek nqafakhanam.

¹⁰ Alistakus, no ndimbula namba nqatigu, ndego khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te, neka até Mák-a, Banabas-ge ekeabøi, khaiya mboma manqat ngikhøfõtáváv. Ngenek zo-te tendowav, yaq gèkhatowém, ate av-té, no bugukhofof manqat qazønde-khofotav.

¹¹ Até Yesú-a*, iz nõme nqambogo, Ziastes, teqa khaiya mboma manqat ngekhøfõtáváv. Nginik ezoqa misika yakhapús, Zu ezoqam, ndigu no namba Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te ndisasaeat. Tiqa tøke kandambá no-te.

¹² Até Epaflás-a, zøkeza ezoqam, ndego Keliso Yesu-ge sasae ezoqam, khaiya mboma manqat ngèkhøfõtáváv. Ndego zoqa yaq-te, bazaføgakh-us oskia ndøguligulimatún. Zo Klisten matev-te, føgøføgakh tønè-waniáp, neka zoqa unimanqatin-te, Keliso-te, ùni tønèfisám, neka zo Mbumbukiam-qa poev ate ndægo uni vøzøté-zøtéz.

4:1 4:1 Ef 6:9   4:2 4:2 Ef 6:18; Filip 4:6   4:3 4:3 Lom 15:30; Ef 6:19   4:5 4:5 Ef 5:15-16   4:6 4:6 Ef 4:29; 1 Pita 3:15   4:7 4:7 Ef 6:21   4:8 4:8 Ef 6:22   4:9 4:9 Filem 10-12   4:10 4:10 Kel 12:12; 15:37-39; 13:13; 2 Tim 4:11   * 4:11 4:11 Ngenek ezoqam, iz Yesu ge-akha, ezoqa vini. Teoká ndego, Yesu Keliso.   4:12 4:12-14 Kol 1:7; Filem 23-24

¹³ No zo-te nõ-unimanqatintét, av nqægo: Ndego bazaføgakh-us ndøsasaeát, zo zapaya, neka até ndigu Klisten ezoqa nõme zapayá-a, ndigu Laodisia taon-te neka Hielapolis taon-te ndisokhoe.

¹⁴ Até Lúk-a, ndego mulømula etoam ezoqam, ni nqeimboe-khafuat, neka Dimas, khaiya mboma manqat ngikhøfõtäv.

¹⁵ Noqa khaiya mboma manqat, até nigi Klisten nõfuap-té-a, zókhofotøvém, ndigu Laodisia taon-te ndisokhoe, neka Nimfa-te vozó-khofotøvém, neka ndigu Klisten bawan ezoqam-te, ndigu tuqa khoev-te gipindumatun.

¹⁶ Zo nqanek pepa tozotumu-geveømem, yaq Laodisia Klisten bawan ezoqam-té qanø-khofotøvém, ndigu bemø-geveømem. Neka ta pepa ndøgo, no Laodisia taon-te qækhofotav, até zó-a, vøgeveømém.

¹⁷ Zo Akipus gømbo-einím. Nandev sasae ùni betekhóu, Evezøza gømbo-etoam.

¹⁸ Nqanek khaiya mboma manqat-qase, no Pol nõkeza zendá qate-peaomít. No ndimbula-té qatu:gú. Zo bezømbo-nävøém, noqa yaq-te. Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

1 Tesalonika

Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ndigu Tesalonika taon-te giyagam, ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Tesalonika ndøgo, taon kandambaqape ndøgoám. Masedonia manqei-té, neka ndaola-té.

Pol qambo-misika, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ndego até Tesalonika taon-té-a, vøgoam (Kel 17:1-14). Yaq teqa nømendim mokho-te, ezoqa nøme møndø-unimanqatiním. Ezoqa kopokopo nøme ndigu, Zu bawan-ák. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu unimanqatinteav qagoam, ndigu Klisten ezoqam, ngenøgim-té ginø-abumám. Pol taqa yaq-te ge-ewag, ndego Timoti ndøkhofotáv ti-te, ngenek tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu manqat vømøzø-ein. Yaq taqa zita-te, Timoti nqawa gendovesez, ndego Pol tiqa matev eqeieqei-qa yaq-te vømbøe-votot. Yaq Pol nqanek pepa ndakin, nqáneq gene-peawám: Tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu nøme nonqó. Neka ndego tiqa bevap, løvøte neka Yesu-qa gavane-qa yaq-te, vøzømbē-qavøiu.

1 Nqanek pepa, no Pol neka Sailes neka Timoti, ni nipeaomít. Zo-té qeitø-peaomít, zo Klisten bawan ezoqam, Tesalonika taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, ndego Tat, neka Evezøza, Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.

Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Tesalonika Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te

2 Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam ike manqat oskia nimbo-manqaté, zo ezoqa ewaqape-qa yaq-te.

3 Niqa guligulim-te, Mbumbukiam-te, nigí Tat, ni oskia teimbo-matavupatún ndøgo, av zo Yesu Keliso ndøzøte-unimanqatinat, neka zoqa sasae-qa yaq-te, ndøgo kuku matev-us ndozogo, neka zoqa føgøføgakh waniap-qa yaq-te, zo nigí Evezøza Yesu Keliso-te ndozoto-taza.

4 Nøfuap, zo Mbumbukiam ndezømbø-khafuat, ni møtinøtén, ndego zo møndø-vevesám, vozø-tegi-ezoqam-ez.

5 Zapa ndøgo, ni Manqat Mbomambaqape qeindapavun, ndøgo ambá av nqægo, manqat mba ndøgeavün. Geté bazaføgakh neka Nqova Mbomambaqapé namba me:geavün. Yaq zo áv qazøte-qeivím nqægo: Niqa manqat unimanqatún. Zo møzøte-zøtéz, ni zo mokho-te ande áv khatiyagam. Ni zo nitigoám.

6 Ezoqa nøme, zo føgakh-te ambá gini-abumám. Geté zo niqa matev neka Evezøza-qa matev, zømbo-paevém neka manqat khanakhanakh-us vozøndapem. Ta khanakhanakh ndøgo, Nqova Mbomambaqape-té qando-okhó.

7 Yaq ta mokho-te nqanek, ezoqa ewaqape, Masedonia neka Akaya plovins-te, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu zoqa matev eqeieqei me:vewé neka paev-qa ndøgó.

⁸ Evezøza-qa manqat, zo ezoqa qazozø-manqatam, ambá av nqægo, Masedonia neka Akaya plovin-s-te mbā qanø-panqavøēm. Geté manqei-manqei ate ndægo, ezoqa ewaqape, zoqa unimanqatin-qa yaq-te sùgumu-ewagát, ndøgo Mbumbukiam-te ndøzøgo. Ni ti-te ndigu, manqat einiav tøgoat, kopømbá. Zapa ndøgo, ndigu møndøyoogém.

⁹ Ndigu ekezan, emanqat møndæ-vototupatún, av zo ni qazøte-khatomb, ni zo-te qeigeavun, neka zø tae khøwiap-te qazogoam, unimanqatin khandi Mbumbukiam-te ande av khazøte-qambuz, ndego zo ndakin ndozombovizap,

¹⁰ neka zo tege Yo Yesu ande av khazømbøe-keoge, yan-te tendovis, ndego Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, yaq ndego ni Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te, teqa qaqa-te vøkhandi:n.

2

Pol Tesalonika taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimam

¹ Nøfuap! Zo zøkeza mözøte-zøtéz, ni zo-te qeigeavun, ni ambá av nqægo, khokhø seigeavün. Geté mokho kandambá qafakhan.

² Zo mözøte-zøtéz, ni bugukhokhof Filipai taon-te qeigoam, ezoqa ni gængiænótám, neka vøi-potonumam. Yaq ni zo-te qeitøndu-niav, ni ezoqa nøme, niqa manqa manqate-te tokømbem-qa nigoám. Geté Mbumbukiam ni møndøni-tøké, neka ni zo teqa Manqat Mbomambaqape, kha føgakh-mba vøizø-manqatam.

³ Ni ezoqa manqa qeizø-løvutatun, ni ambá av nqægo, khokho manqat nizø-manqatē o matavap søqøsoqa nigü o ezoqa khavozam-qa nigü.

⁴ Geté ni Mbumbukiam møndø-gevenó neka ezoqa eqeieqei vøenæmb, neka teqa manqat, niqa zenda-te vø:ve. Ni teqa manqat qeimanqatatum, ni ambá av nqægo, ezoqa khanakhanakh asøtøve-qa nizøgō. Geté ni Mbumbukiam khanakhanakh asøtøve-qa nimbogó, ndego niqa mbøni neka matavap ndini-gevevat.

⁵ Zo mözøte-zøtéz. Ni ambá av nqægo, ezoqa enaq nizøge:mām o khanakhanakh manqat vøizø-etoumam, yaq moni-qā nizømbi-goām. Mbumbukiam møndæ-otév, nqanek manqat unimanqatín.

⁶ Ni ambá av nqægo, nikeza iz eqawat-qa nizøgoām, zo niqa iz tozoni-eqatat, o ezoqa nøme vøni-eqatāt.

⁷ Ni Keliso-gi u-anim nqeiigu, ni tønī-poein, ni ambá nizø-pouweín, av nqægo, zo ni ezoqa kandakanda zøtænæmbát. Geté ni zo mokho-te qeigoam, ni matev aiyaiyav-té qeitøgoām. Ni zo qeizø-kewagam, ni andé evo me nitigoām, ndugu nakheis tete nduzø-etoam.

⁸ Ni kuku kandambá zo-te. Yaq ni ambá av nqægo, zo Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape mba niti-zømesimām. Geté ni até nikeza yagé-a, vøizø-etoam. Zapa ndøgo, ni kuku khåpe nimbi-khouwév zo-te.

⁹ Nøfuap! Zo ndozombo-matáváp, ni sasae føgakh-qape qeikhanazat, zo mokho-te qeigoam. Ni pavpave nekā lovølova, sèisasætám, neka niqa yage nonqo, moni vøi-qaqasumam. Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qa Manqat qati-zømesimam, ni poeveáv, ni zogí ezoqa kopo-te sa teito-tambet, viniv vøizø-etoām.

¹⁰ Zo mözøte-zøtéz neka Mbumbukiam vøe-otev, ni zo namba qazi-yagam, ni av tøtiyagám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ni matev eqeieqei-té qeitøyagám neka manqa-zapa-qase goneáv.

¹¹ Neka zo m̄z̄ote-z̄otéz, ni zo ezoqa kopokopo-te, ate nd̄oz̄ote:go, āv teiz̄ombe-mat̄onumám, av eve nde:go, ekeza nakheis-te te:mat̄onumat.

¹² Ni zo n̄igugubám neka zita v̄oiz̄ō-t̄opazam neka v̄oiz̄ō-pouweam, av n̄q̄ægo: Zo āv t̄oneyagé, av Mbumbukiam nd̄omb̄oe-poev, ndego zo teqa megeat matev-te neka waev kandambaqape-te ndez̄ō-akhayam.

Klisten ezoqam, matev f̄oḡof̄oḡakh ambá qaz̄ombe-fakhanumám, geté ndigu f̄oḡakh-mbá giwaniapám

¹³ Ni Mbumbukiam, ike manqate oskia nimbo-manqaté. Zapa nd̄ógo, zo teqa manqat qazoyogem ni-te, zo ambá av n̄q̄ægo, khokho sozondapēm, av ezoqam-qa manqat sa ndozo-up̄ogim. Geté zo Mbumbukiam-qá Manqat zondapēm. Yaq nd̄ógo unimanqatín. Nqanek manqat, zoqá mokho-té qanusasaeát, zo ndozo-unimanqatinat.

¹⁴ N̄ofuap! Matev nd̄ógo, zo-te qafakhanam, até kopó, av Mbumbukiam-gi Klisten bawan vinivinimba qaz̄ombe-fakhanumam, ndigu Zudia plovins-te, Keliso Yesu-qa mokho-te nd̄u:gu. Zogi ezoqam, zo matev soq̄osoqa, āv giz̄ombe-mat̄onumám, av Zu ezoqam, Zudia plovins-te nd̄ógo, Klisten ezoqam-te giz̄ombe-mat̄onumam.

¹⁵ Ezoqam nḡinik, nigi Evez̄oza Yesu neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, l̄ov̄ote-te gi-abumam neka ni v̄onḡiænotam. Mbumbukiam khanakhanakh mbain ti-te. Neka tiqa matev qaqa-ús, ezoqa ewaqape-te.

¹⁶ Ndigu ni tok̄ombem-qa nigoám. Ni bawan vini-ak, ambá nit̄i-z̄omesimák, yaq ndigu v̄oe-khand̄iz. Ta mokho-te nd̄ógo, ndigu manqa-zapazapa n̄ome mba mo:kapuimít, atema v̄om̄ót̄ovā. Geté Mbumbukiam-qa qaqa khakheitáp. Segez̄ō-fakhán.

Pol Tesalonika ezoqam-te, nqawa vesezam-qa gegoam

¹⁷ N̄ofuap! Ni zo qeizuvaz, yaq khapémbá qa-auwam, ni vao kandambá qeigoam, zo-te. Neka ni zoqa bugug nqawa qeivi-qa nigoám. Unimanqatín. Ni qámbá zo-te. Geté niqa matavap-te neka mb̄oni-te, ni namba zi:gú.

¹⁸ Ni zo-te nqawa okho-qa nimbogoám. No Pol, no kh̄uwa kopoáv, ambá not̄ondo-navín, zo-te. Geté Saitan ni ḡetok̄ombemám.

¹⁹ Nigi Evez̄oza Yesu tendoqavan, yaq ni gekham-qā yaq-tē qeit̄ō-tāmb neka gekha mokh̄ō qat̄i-khambuvemēm neka teqa megemege-te ndo:go, khanakhanakh-us v̄ot̄iwanāt? Nd̄ógo zo z̄okhapús.

²⁰ Unimanqatín. Ezoqam zó, ni nqati-khambuvap neka khanakhanakh nqān̄i-ās̄ot̄ōv̄ē.

3

¹ Ni kop̄omba mbain qagoam, sekemba amba qati-kewagam, yaq ni matavap āv qatigoném n̄q̄ægo: Ni nikezan, Atens taon-te até nit̄okh̄æ-sokhoát.

² Geté ni Timoti nit̄ondú-khofot̄ovēm, zo-te, ndego nigi Klisten n̄ofu, ni Mbumbukiam-qa sasae namba nqati-sasaeat, ndego ni Manqat Mbo-mambaqape manqa manqate-te nḡini-t̄oke, Keliso-qa yaq-te. Yaq ndego zo t̄abez̄ombe-t̄oké neka zita z̄ót̄opáz, zoqa unimanqatin matev bez̄omb̄ē-fogakh.

³ Soqain ndøgo, matev soqøsoqa ndøgo, zo-te qafakhanam, zoqa unimanqatin matev tøkukugim. Zo zøkeza mðzøte-zøté, matev soqøsoqa av nqægo tøndo-okhoat, ndøgo Mbumbukiam-qá poév, ni-te.

⁴ Ni zo namba qatigoam, ni mðizø-manqatám, av nqægo, “Ni matev føgakh-qape, ndizimø-qeivím.” Yaq zo mðzøte-zøté, matev møndø-fakhanám.

⁵ Yaq nakémbá, no kopømba mbain qagoam, sekemba amba qatekewagam, no Timoti notøndo-khofotáv. No nøtenat-qa nøgoám, zoqa unimanqatin matev, av khapezømbëgo-a. Soqain ndøgo, ndego ezoqam, ndego ezoqa nde:khamasim, zo te:khamasim, yaq niqa sasae føgakh-qape, zo mokho-te qeikhanazat, vømø-khokhø.

⁶ Geté ndakin Timoti nango gendovesesz, zo-te gegoam, ndego zoqa unimanqatin matev neka kuku matev-qa yaq-te, manqat mbomambaqape ndø-ndapavún. Neka ndego ni av ginimbi-ein nqægo: Zo ni oskia zoni-mataváp, khanakhanakh-ús, neka zo vao kandambá ni-te. Neka zo ni nqawa nømendeqa zogó, ate av-té, ni zo nqawa zømete-qa nqati-gu.

⁷ Nøfuap! Ni yage føgakh-qape-te nqeiyaage, ezoqa matev soqøsoqa ngini-matanam, yaq Timoti zoqa unimanqatin-qa yaq-te emanqat ginimbi-votot, ndøgo ni møqæ ni-etoám.

⁸ Yaq ndakin niqa yage kopømbaqapé. Zapa ndøgo, ni møtinøtén, zo Evezøza mokho-te, bazaføgakh-ús ndozo-waniap.

⁹ Ni khanakhanakh kandambá, zoqa yaq-te. Ni nøtenateáv, Mbumbukiam zoqa yaq-te, ike manqat eqeieqi ande av kheimbøé-einím.

¹⁰ Pappave neká lovølova, ni Mbumbukiam-te oskia nivi:matún. Bazaføgakh-ús. Ni zoqa bugug nango bäniqueivím neka zo manqat nøme batí-zømesim, ndøgo zo zøtezateav ndøgo, neka zoqa unimanqatin matev bezømbë-khouwev.

¹¹ Ni av qati-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka nigi Evezøza Yesu, ndigu niqa nakhoa ekeza ndøkhlakheinømém, ni zo-te teitønduniav.

¹² Neka Evezøza, zoqa kuku matev gezø-khouwév, yaq ndøgo kandambaqape ndøgoát, yaqyaq-a neká ezoqa nøme-te, ate av-té, ni zo-te kuku nqanimbi-gu.

¹³ Yaq ndego zo gezøtøké, zo bazaføgakh-us zówaniapát. Yaq zo Mbumbukiam-qa megemege-te, ndego nigi Tat, manqa-zapazapa-yav neka eqeieqi-qape sozøgoát, ta khøuwa-te ndøgo, nigi Evezøza Yesu, ekeza ezoqam ate ndi-gu namba, tendoqavan.

4

Yage eqeieqi-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev

¹ Nøfuap! Manqat nøme nqáne: Ni zo møti-zømesimám, ande av khazøté-yagát, yaq Mbumbukiam khanakhanakh vømbøé-asøtáv. Ni møtinøtén, zo av tøzøte-yagé. Yaq ndakin ni zo nízøviám, neka nigi Evezøza Yesu-qa iz-te, manqat av qazimbi-løvuá nqægo: Ta matev-te ndøgo, zo vøfisám.

² Zo mðzøte-zøté, nigi Evezøza Yesu-qa iz-te, zo gekha manqat niti-zømesimam.

³ Mbumbukiam-qa poev nqáne: Zo ndaføyamba-qape ndøyagé neka mambe okho matev, kha mbokhanøzám.

4 Neka zøkeza kha gèqeiví. Matev eqeieqei-té qayagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.*

5 Ezoqa me:qovésám, av bavokho ezoqam ndi:matanam, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu.

6 Khafeap ndøgo, Mbumbukiam geve, ndøløvuám. Qoge Klisten qafu-te, manqa-zapa ndøgó, tegu zas voqó-aqonøvēm. Evezøza yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, matev av nqægo ndimatanam. Ni zo mðizø-manqatám, neka vði-gugubam.

7 Mbumbukiam, ni ambá av nqægo, manqa-zapa gone-qā nimbi-akhā. Geté ni ndøgo tinimbi-akhá: Ni ndaføyamba-qape zíyagát.

8 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, nqanek nømendim manqat ndesanqawe, ndego ambá av nqægo, ezoqam-qā manqat ndøsanqawē, geté ndego Mbumbukiam-qā manqat ndøsanqawé, ndego zo ekeza Nqova Mbomam-baqape ndezø-etoam.

9 No zo-te, kuku matev-qa yaq-te, Klisten bawan ezoqam mokho-te, manqat nøme peaweav tøgoat, ndøgo kopømbá. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam ekeza me:zómás, zo kuku āv khazømbé-goāt, yaqyaq-a.

10 Neka unimanqatín, zo kuku ndøzøgó, Klisten ezoqam-te ate ndi:gu, nandav Masedonia plovins ate ndægo. Nøfuap. Ni manqat āv qazimbi-løvuá nqægo: Zoqa kuku matev, bèkhouwévtét.

11 Zo bazaføgakh ndø-asøzú. Matev eqeieqei-té qayagé, neka zøkeza yage mba ndøndapét. Neka zøkeza zendá qane-sasaeát, ate av-té, ni zo qati-gugubam.

12 Zo matev av ndægo tozogoat, yaq bavokho-ak zo ndøzøvizám neka zo ezoqa nøme-te zotótábák, lou neka gigiap-qa yaq-te.

Evezøza tendoqavan, taqa yaq-te

13 Nøfuap! Ni poeveáv, zo ndigu Klisten ezoqam-qa yaq-te zøtezateav tøgoat, ndigu gipakhaez. Soqain ndøgo, zo mbøni tøzøvat, av ezoqa nøme ndi:gu, ndigu Yesu-te vintøzateav ndigu.

14 Ni āv qazi-unimanqatínát nqægo: Yesu møndønáním, neka nango vøkhandi:v. Yaq ni ate nqáneq qazi-unimanqatínát: Ndigu Klisten ezoqam, gipakhaez, Mbumbukiam Yesu namba ndé-upozó, ndego tendoqavan.

15 Manqat ndøgo, ni ndakin teizø-ein, Evezøza ekeza ndø-eín, av nqægo: Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Evezøza tendoqavan, ni ezoqam, zua nqaziyage, ni ndigu ziløvubák, ndigu bugukhokhof go:pakhaetat.

16 Zapa ndøgo, manqat bazaføgakh-us-qape ndóváv, neka enzol ezoqam-gi kawa ezoqa nøme vø-akhá neka Mbumbukiam-qa kipi wag vópā. Yaq Evezøza yan-té gendóvis. Yaq løvøte ezoqam, ndigu Keliso gi-unimanqatíním, ndigu bugukhokhof løvøte-té gindúsúz.

17 Yaq taqa zita-te, Mbumbukiam, ni zua nqaziyage, gékhatómb, vø-eqanø, ti namba ndigu, løvøte-te gindusuz. Khaiya ozoz-té genøkhatómb, yaq ni ova nqo:go, Evezøza namba vizimø-qaqandám. Yaq ni Evezøzá namba zí:yagát, miavmiav.

18 Zo yaqyaq-a, nqanek manqat, zita me:tøpøzú.

* 4:4 4:4-5 1 Ko 6:13 4:4 4:4 Mokho nøme nqáneq: Zo angana, zøkeza sakheis eqeieqei zøkeogé. Vizap-ús. Ate av-té, Mbumbukiam ndømbøe-poev. 4:7 4:7 1 Pita 1:15-16; Iblu 12:14 4:8 4:8 Luk 10:16; 2 Ko 1:22 4:9 4:9 Zion 13:34 4:11 4:11 Ef 4:28 4:14 4:14 Lom 14:9; 1 Ko 15:3-4, 12 4:15 4:15-16 1 Ko 15:51-52

5

Yesu gendóqaván. Ni é-bizi-khakheindám

1 Nófuap! Ni zo taqa yaq-te manqat peaweav tógoat, gekha khóuwa neka gekha viav Yesu tendoqavan, ndógo kopómbá.

2 Zapa ndógo, zo mðzòte-zòté, Evezóza-qa Khóuwa, ndego tendoqavan, andé aqonam ezoqam me mé:geáv, lova khoev teqa-nqawa. Nakhamas-té.

3 Ezoqa géqaqavét. Neka áv gini-manqatát nqágo, “Ni sambi matev-té qaziyagé. Fofogeap mbain.” Geté ndigu nqova zóndáf. Ezoqa ngiæzoat matev, ande sævam-qa nqosógeap, gui-ovain, nakhamas-té qanózó-fakhán. Yaq ezoqa kopómba mbain tikhokhoz.

4 Geté zo, nófuap, zo ambá av nqágo, bóivun-té qazoyagé. Yaq nakémbá, ta khóuwa kopómba mbain, zo ande aqonam ezoqam me, nqova tózóndaf.

5 Zo ate ndózóte:go, zo waev neka paveat-gí ezoqám. Ni ambá av nqágo, lova neka bóivun-gí ezoqám.

6 Yaq nakémbá, ni bizi-sómbiápét, kopómba ande av ezoqa nóme ndi-gu. Geté ni oskia bízio-feanoát neka níqa kha equeieqi bizinózógím.

7 Ezoqa ndigu, ndisómbiam, ndigu lovólova ndósómbi:matún. Neka ezoqa ndigu, íbókha soqa ndi-izam, ndigu lovólova ndó-izumatún.

8 Geté ni paveat-gí ezoqám. Yaq nakémbá, ni níkeza kha, equeieqi bizinózógím. Ni unimanqatin matev neka kuku matev binigú. Matev av nqágo, andé sanqava khakhazam nonqó, savim-te taqambo-tókeat. Neka níqa vintónat matev Yesu-te, av nqágo, ndego ni gékhandí:n, ni andé nakhag ezoqam-qá wawaq me bizi-uzáp.

9 Ni Mbumbukiam, ambá av nqágo, ndógo tene-vevendám, ni qaqa nígú, neka vóngiænó. Geté ndego ni ndógo tene-vevendám: Ni Yesu Keliso mokho-te gékhandí:n, ndego nígi Evezóza.

10 Yesu ta zapaya nqáneq genenánim: Ni té namba bizi-yagé, oskiá ndógo, ni e-ma tizio-pakhaen o tiziyagat, ndego tendoqavan.

11 Yaq nakémbá, zo yaqyaq-a, zita ndótópózú neka unimanqatin-te vótókeam. Ate av-té, ndakin ndózóte:go.

Pol-qa vaev guguna manqat

12 Nófuap! Ni áv qazimbi-viám nqágo: Zo megetapak ezoqam, gèzovizáp, ndigu zoqa Klisten bawan mokho-te, sasae bazafógakh-us nandigu, ndigu zo nandizómba-megetap neka nandi-guguza, Evezóza mokho-te.

13 Zo ndigu móe-mbá sozozó-vizupát neka kuku kandambá sozozó-goát, tíqa sasae zapaya. Neka zo yaqyaq-a, sambi bèzógó.

14 Nófuap! Ni manqat nóme áv qazimbi-lóvuá nqágo: Ezoqam ndigu, ndiwaui-zat, géguguzá. Neka ndigu, kha fógakhateav ndigu, neka ndigu, tíqa unimanqatin-te fógakh mbain ndigu, gèzótókeé. Neka aiyaiyav matev ndógó, ezoqa ewaqape-te.

15 Gèqeiví, av nqágo: Ezoqa manqa-zapa tego zo-te, zo ndego ta manqa-zapa ndógo, mbøe-qavóinám. Geté zo yaqyaq-a, matev mbomómboma oskia ndómatanám, neka até ezoqa ewaqape-té-a, matev mbomómboma vozó-matónumát.

16 Zo khanakhanakh-us oskia ndógó.

17 Neka oskia ndóguligím.

¹⁸ Neka gekha matēv ndøgo, tøzø-fakhanumat, zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté. Matev av nqægo, Mbumbukiam-qa poév, zo-te, zo Keliso Yesu mokho-te ndozotu-yage.

¹⁹ Zo Nqova Mbomambaqape, nakhoa mbøe-khakházám, ndego zo mokho-te nandu-sasaeat.

²⁰ Nqova Mbomambaqape, ezoqa nøme-te manqat tevevezam, yaq ndego ezoqam zo te:zømas, ta manqat ndøgo, ndøsanqawém.

²¹ Geté zo manqat ate ndægo vøgeveaném neka vøqeivim, nqanek manqat Mbumbukiam-tē qapøtendē-wav-a. Yaq manqat ndøgo, unimanqatin tøgoat, zo vøndapém.

²² Geté matev soqain ate ndægo, zo zósanqawém.

²³ No av qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego ni sambi matev ndini-etoam, zo tèabete-khakheinøvé, teqa bøi-te vøzøté-ndaføyamba-ēz. Neka ndego zoge nqova neka zoqa matavap neka zoqa kha, eqeieqei tèabete-khatiwi. Yaq zo manqa-zapazapa mbaín, sozógoát, nigi Evezøza Yesu Keliso tendoqavan.

²⁴ Mbumbukiam, ndego zo gezøndo-akha, ndego unimanqatin. Ndego ndømatanám.

²⁵ Nøfuap! Zo até ní-a, gñindu-guligulím.

²⁶ Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiámát, Klisten zøfuap ate ndigu namba, neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.

²⁷ No Evezøza-qa iz-te, nqazø-pouwe: Zo nqanek pepa, Klisten ezoqa ewaqape-té qazonø-geveømém.

²⁸ Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát, zo-te.

2 Tesalonika

Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nøme, Tesalonika taon Klisten bawan ezoqam-te ge-peawam, ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té goeám.

Bugukhokhof khøuwa, Pol Tesalonika taon-te, møndøgoám, Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Yaq ezoqa kopoáv, teqa manqat gè-unimanqatiním. Geté Zu ezoqa nøme, ta zapaya ndøgo, ova ndø-einim, Pol vøngeatømem (Kel 17:1-10).

Yaq ndakin Pol manqat áv gene-ewág nqægo: Tesalonika Klisten ezoqa nøme, ndigu gèqavotumít, av nqægo, Yesu nqawa tendøqavan. Ndigu áv gini-mataváp nqægo: Yesu nqawa mändøqaván. Yaq ndigu sège-qovezám neka sasae gønemáv. Nqanek pepa mokho-te, Pol ndigu nqawá gene-zømesim, Yesu-qa qavane-qa yaq-te. Yaq ndego nøme áv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu tiqa yage, bè-enénd, neka matev eqeieqeí-te geabeyagé. Sasae yá begó.

¹ Nqanek pepa no Pol neka Sailes neka Timoti, ni nipeaomít. Zo-té qeitø-peaomít, zo Klisten bawan ezoqam, Tesalonika taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, nigi Tat, neka Evezøza, Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.

² Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev ndøgoát, zo-te.

Yesu-qa qavøne khøuwa neka unimanqatin-te bazaføgakh-us waniap-qa yaq-te

³ Nøfuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambu-manqaté, zo zapaya. Matev av nqægo eqeieqeí. Zapa ndøgo, zoqa unimanqatin kandambá qazømbe-khouwevtét, neka zoqa kuku matev, zo ate ndøzøte:go yaqyaq-a nandøzøgo, nändøzø-khøuwévtét.

⁴ Yaq nakémbá, ni zo niti-khambuvupatún, Mbumbukiam-gi Klisten bawabawan nøme mokho-te. Zapa ndøgo, zo ambá gini-ngenøzoát neka zo matev føgøføgakh ambá qazøte-upøgím, geté zo sekembá sozo-apét, zoqa unimanqatin-te neka bazaføgakh-us ndøzøwání.

⁵ Ta matev ate ndægo, zo-te ndøfakhanumit, Mbumbukiam, ni áv gin-inømand nqægo: Teqa manqa ovøyam matev, ndaføyamba-qapé. Zo ndakin Mbumbukiam-qa Megeat Matev zapaya, ngenøgim matev ndozo-ndape, ndego zo eqeieqeí mé:zæb. Yaq zo kopømbaqapé, teqa Megeat Matev-te ndøgo, ndøzomø-óz.

⁶ Mbumbukiam-qa matev eqeieqeí. Ndego yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, zo ndingenøzoat.

⁷ Geté zo ndakin ndingæzoat, Mbumbukiam pusup zø-etoám, ni namba. Ta khøuwa-te ndøgo tendøgó, Evezøza Yesu tendoveao, ndego tegi enzol ezoqam bazaføgakh-us namba, yan-te tendovis, gøina wageap-us.

⁸ Yaq ndego yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, Mbumbukiam ndisanqawe neka ndigu Manqat Mbomambaqape, nigi Evezøza Yesu-qa yaq-te, manqa o-mba ndapeav ndigu.

⁹ Yaq-fia teta, nqáneq: Ndigu soqaqape-té gígoát. Miavmiáv. Neka ndigu Evezøza-te neka teqa waev bazaføgakh-us-te, géqatáz.

¹⁰ Nqáneq matev ta khøuwa-te ndøgo tønéfakhán, ndego tendoqavan, neka iz kandambaqape vøndáp, ta zapaya ndøgo, ndego ekeza ezoqam gezømbe-matanam. Neka gekha ezoqám ndigu, ndi-unimanqatinat, khanakhanakh mbá gínigoát te-te. Até zo-á, zo sòzøtumú-goát, ti namba. Zapa ndøgo, manqat ndøgo, ni zo qeizø-manqatam, zo mózo-unimanqatiním.

¹¹ Yaq nakémbá, ni oskia niguligulimatún, zoqa yaq-te. Ni Mbumbukiam-te, áv qati-vi:matún nqægo: Ndego nigí Mbumbukiam, zo gezøtøkeé. Yaq zo áv tøzøté-yagát, av ndego gezømbe-akha, zo tozoyagat. Yaq zo ambá av nqægo, matev eqeieqei gone-qa mba zógøt. Geté zoqa unimanqatin matev mokho-te neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh-te, zo matev eqeieqei uni zøtégoát.

¹² Yaq nigí Evezøza Yesu Keliso-qa iz, gé-eqatát, zo zapaya, yaq te mokho-te, até zoqá íz-a, vø-eqatát. Nqáneq matev ate ndægo, nigí Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tiqa kuku matev mokho-té qando-fakhaté.

2

Matev vinivinimba ndøkhæ-fakhanám, yaq vdev, Keliso tendoqavan

¹ Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa qavøne-qa yaq-te neka ni te namba tizipindam, taqa yaq-te, ni áv qazimbi-pouwé nqægo:

² Zo matavap nakhamas-te, bezø-enøvøém neka ndøfोगimém, ezoqa nøme tezø-ein, av nqægo, Yesu-qa qavøne khøuwa møndø-fakhán. Oskia ndøgo, ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz-te, manqat av nqægo tezø-ein, o te-ein av nqægo, nqáneq manqat ni-té qandowáv o ní nitøndu-peaomém, zo ndø-unimanqatiním.

³ Zo ezoqa betübám. Yesu naqanøká géfakhanák. Bugukhokhof ezoqa kopoáv, Mbumbukiam zitá gini-wuowém. Neka ndego ezoqam bêtøndokhæ-veáo, ndego Mbumbukiam-qa manqat ndemøkuiam, yaq ndego Mbumbukiam vaev-te vøngiú.

⁴ Ndego ezoqa soqaqape, Mbumbukiam-gé qaqa ezoqam ndøgoát. Neka ndego ekeza kha, áv genévewát nqægo: Mbumbuk ate ndi:gu, unimé:løvubám, neka gekha gigiap nømé ndøgo, ezoqa ndimbovizap, vølvuám. Yaq ndego Mbumbukiam-qa khoev-té gemøqóm. Neka ezoqa áv gezømbé-manqatát nqægo, "No Mbumbukiam."

⁵ Zo tozombó-matavap? No taqa yaq-te møezømbe-manqatám, no zo-te qægoam.

⁶ Zo møzøte-zøté, ndego ezoqa soqaqape, gekha ndøgeiwat, atema ta khøuwa-te ndøgo, ma Mbumbukiam gembøezav, tendoveao.

⁷ Khonoam-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat møkuiam matev, møndøngáz. Geté ndakin ezoqa kopo nqáneq matev gø:toké, atema ta khøuwa-te ndøgo, tewav.

⁸ Taqa zita-te, ndego ezoqa soqaqape gendøveáo. Geté vaev-te, Evezøza Yesu tendowav, ndego gélaváo. Segé-khambáo, vøsoqøév. Teqa bugug waev-us, géngiú.

⁹ Ndego ezoqa soqaqape, Saitan-qa bazaføgakh-té genøgeáv, neka umin-giap matev vinivinimba vømatønumát. Ndego andé Mbumbukiam-qa matev me mé:goát. Geté ndøgo khavozam matév.

¹⁰ Gekha matev soqøsoqā ndøgo, ndego sugumúgút, neka ezoqa vótubām, ndigu Mbumbukiam vaev-te tengiæzo. Mbumbukiam ndigu ta zapaya ndøgo tené-ngiæzó: Ndigu poeveáv, unimanqatin manqat tindapem, yaq vøe-khandi:z.

¹¹ Ndigu unimanqatin manqat ndapeav tigoat, yaq Mbumbukiam tiqa matavap nøme mbā zømbó-enegím. Yaq ndigu khavozam manqat vø-unimanqatiním.

¹² Yaq ndigu yaq-fia géndapém, ndigu unimanqatin manqat unimanqat-inteav qagoam neka matev soqøsoqa vøzø-goupam.

Ni føgøføgakh bizi-waniáp, ni Mbumbukiam gevevendam

¹³ Nøfuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambu-manqaté, zo zapaya, ma Evezøza kuku ndømbøego. Mbumbukiam zo é-mønðo:-vevesám, zo gékhandi:z, zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, ndaføyamba ndozoy-age neka unimanqatin manqat ndözø-ünimänqätinät.

¹⁴ Mbumbukiam zo Manqat Mbomambaqape mokho-te, ni qati-zømesimam, ndøgo tezømbé-akhá: Zo nigi Evezøza Yesu Keliso-qá waev-té neka bazaføgakh-qape-té qazógoát.

¹⁵ Nøfuap! Yaq nakémbá, zo føgøføgakh ndøwaniáp neka nømendim manqat oskia ndøkhatiwi, ndøgo niqa manqat neka pepa mokho-te qati-zømesimam.

¹⁶ Yesu Keliso, nigi Evezøza, neka Mbumbukiam, nigi Tat, ndego kuku ndømbogo ni-te, neka teqa tanakh matev mokho-te, ni miavmiav zita ndini-tøpøzu neka vintønát matev mbomambaqape gini-etoam,

¹⁷ ndigu zo zita bezøtøpøzú, neka zo bezøtøkee. Yaq zo kopømbaqapé, gekha matev eqeieqeí ndøgo, sozógoát neka manqat eqeieqeí vozó-manqatát.

3

Pol Kliten ezoqam gezøviam, tiqa yaq-te tiguligulimat

¹ Nøfuap! Manqat nøme nqáne: Zo niqa yaq-te, äv qane-guligulím: Evezøza-qa nømendim matev, nakhamas-té qabenø-vøndá. Neka ezoqa bëndapém. Vizap-ús. Ate av-té, zo qazøte-ndapem.

² Neka nøme äv qane-guligulím: Mbumbukiam ni ezoqa soqøsoqa-te, tèabinimbi-khakhazám, ndigu ni ngiænoat-qa ndigu. Zapa ndøgo, ezoqa nøme, ndigu unimanqatinteáv, Mbumbukiam-qa Manqat.

³ Geté ndego Evezøza, unimanqatin. Ndego zo bazaføgakh zø-etoám neka nqova soqaqape-te gezømbó-khakhazumát.

⁴ Ni Evezøza-te äv qati-vintønát nqægo: Manqat ndøgo, ni zo nqazimbi-løvuat, zo matev mðzogoatún. Yaq zo sozó-apét, ta matev-te nqanek.

⁵ Ni Evezøza-te äv qati-guligulím nqægo: Ndego zo tèabezømbé-tøkéé, yaq zo Mbumbukiam-qa kuku matev nøme mba zøtéztøté, neka føgøføgakh vozó-waniapát, ate av-té, Keliso føgøføgakh ge:yam.

Kliten ezoqam, sasae yá begó

⁶ Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, ni ngeizø-pouwe: Kliten ezoqa nøme, ndigu sasae ndøzømbo-qasi:vap neka ndigu yageav ndøgo, av ni zo qati-zømesimam, zo ti namba me:khokhømbáp.

⁷ Zo zøkeza mðzøte-zøté, zo niqa yage matev gèmbopáev. Zapa ndøgo, ni zo-te qeiyagam, ni ambá av nqægo, niwau:ntám.

⁸ Ni lou logemáv, ndøgo ni fia gonemav qagoam. Geté pavpave nekā lovølova, ni sasae bazaføgakh-us nigoám. Zapa ndøgo, ni poeveáv, ni zo ezoqa nøme-te teito-tambat.

⁹ Ni amba tøni-poein, ni ambá kopømbá, zo-te lou-qa yaq-te teito-tambin. Geté ni nikeza zendá qati-sasaetám. Ni tøti-matønumám ndøgo: Zo niqa matev, tømboe-paevém.

¹⁰ Ni zo-te qeigoam, ni møizø-manqatám, av nqægo: Gekha ezoqám ndego, sasae tømboe-qasi:vat, ndego lou beløgé.

¹¹ Ni āv qatiyogé nqægo: Zo ezoqa nøme khokhó sozoyagé. Sasae gonemáv. Ndigu kesov ezoqam-qá matev-té ginø-sokhosumatún.

¹² Ezoqam av nandi:gu, ni Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, nqeižø-pouwe, neka ni ndigu āv qati-guguzá nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabenø-yagé neka bèsasaeát, ekeza lou-qa.

¹³ Nøfuap! Zo matev eqeieqei matanam-te bezø-èwéz.

¹⁴ Klisten ezoqa nøme, manqat ndapeav tegoat, ni nqanek pepa-te qei-peaomem, gè-ometé, neka zo te namba me:khokhømbáp. Yaq ndego mivi bendáp.

¹⁵ Geté zo ezoqam av nge:go, qaqa ezoqam mèvewé. Geté zøguguím. Zo gømbo-mataváp. Ndego zogé Klisten zøfú.

Pol-qa vaev manqat

¹⁶ Ni āv qati-guligulím nqægo: Gekha matēv ndøgo, zo tøzø-fakhanumat, Evezøza, ndego sambi zapa, zo sambi oskia zø-etoumát.

Evezøza ndøgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.

¹⁷ Nqanek khaiya mboma manqat-qase nqanek, no Pol, nøkeza zendá qate-peaomít. Noqa pepa-te ate ndægo, no āv tøte-peaumatún. Yaq ezoqa segézøtéž, ta pepa ndøgo, no-té qandowáv.

¹⁸ Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát, zo-te, zo ate ndøzøte:go.

1 Timoti Pol-qa bugukhokhof pepa, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek bugukhokhof pepa Timoti-te gepeawam, ndego manqei vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Timoti ndego, ezoqa ndakinák. Esia manqei-té gekhouwév. Eve, Glik bawan-ák. Geté evo, Zu bawan ezoqám. Bugukhokhof khøuwa nøme, Pol manqei vinivinimba ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimam, Timoti teqa manqat te-ewág ndøgo, vø-unimanqatin. Yaq taqa zita-te, Pol nqawa ezoqa zømesim-qa ge-okhoam, Timoti namba me-okhoám, vømbø-tøkeam. Yaq ndigu sùgumu-sasaetám (Kel 16:1-3).

Pol nqanek pepa gekhofotav, Timoti Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndøgo, ndego Klisen bawan megeat ezoqam ndøgoám. Pol nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Timoti bèto-feaiwát. Soqáin ndøgo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Pol ndego Klisen megetapak vevesam-qa yaq-te, vøe-ometim.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No nqanek sasae Mbumbukiam-qá manqa vøovam-té qatøgót, ndego nigi khandi etoam ezoqam, neka Keliso Yesu-qa manqa vøovam-te nqægót, ndego ni nqazio-vintønát.

² Timoti! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Niqa unimanqatin matev mokho-te, qo uni nogé-yo-ín. Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndøgoát, qo namba.

Nømendim ezoqa nøme-qa khavozam matev-te, gøfeaqoát

³ Av no bugukhokhof manqat qataqambe-løvua, Efesus taon qate-ivav, Masedonia plovin-te vøenav, qo nandav Efesus taon-te, até vøqomát, neka ezoqam ndigu khokho nømendim manqat ndi:zømesim, gèzømbe-khafaép.

⁴ Ndigu khokho emanqat vototap neka ekeza atanakha-zapazapa-za-qa iziz kopoav-qape geveam matev namba, khøuwa besisindøvém. Zapa ndøgo, matev av nqægo, ezoqa manqa itumbam-té qanø-ituzá. Ndøgo ezoqa gezø-tøkeák, ti-unimanqatintat neka Mbumbukiam-qa manqa vøovam ti:zøtez.

⁵ Geté Mbumbukiam-qa Manqat nømendim-qa mokho nqánek: Ezoqa kuku bezøgó, kuku matev ndøgo, mbøni eqeieqei-te ndønødo-okho, ezoqa matavap eqeieqei mba tøzøgoat neka tiqa unimanqatin matev, ngusum-te mba khazeav vøgoát.

⁶ Ezoqa nøme, nqanek nømendim matev eqeieqei, møndø-ivøvém, yaq khokho manqa manqate matev-té ginøqambúz.

⁷ Nginik ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa yaq-te zømesim-qa ndøgó, Mozes gembo-etoam. Geté ndigu zøtezat mbáin, taqa yaq-te ndøgo, ndi:manqate, oskiá ndøgo, ndigu kha føgakh-mba ndimanqate.

⁸ Ni mizi:nøtén, Mbumbukiam-qa guguna manqat, Mozes gembo-etoam, qanimáv, ni ezoqa eqeieqei tizi:-zømesim.

⁹ Neka ni bizi:nøtén. Nqanek guguna manqat, ezoqa eqeieqei nonqó mbá. Geté ti nonqo ndigu, ezoqa khafaep ndimøkuiam neka pepen

matev ndimatanam, neka ndigu Mbumbukiam ndisanqawe neka manqa-zapazapa ndimatanam. Nqanek guguna manqat, ti nonqo ndigu, ndigu Mbumbukiam-qa matev paeveav ndigu neka teqa iz ndingi:wat, neka evøndipakha neka ezoqa nøme pakhapakha ndizø-khaneam.

¹⁰ Neka nqanek guguna manqat ti nonqo ndigu, mambe ndi-okho, neka izuizum angana mambe matev ndigu. Neka ti nonqo ndigu, ndigu ezoqa nøme gi-aqonøvematum, yaq ezoqa nøme-te vøwiin. Neka ti nonqo ndigu, khavozam ezoqam, neka ndigu manqa ovøyam-te meakha manqat gimanqatatum. Neka gekha ezoqām ndigu, ndigu matev nøme ndimatanam, ndøgo nømendim matev eqeieqei paeveav ndøgo, Mozes-qa guguna manqat, ti nonqo ndigu.

¹¹ Manqat Mbomambaqape ndøgo, Mbumbukiam noqa zenda-te geve, ezoqa tøte-zømesimat, ni äv tøninømänd. Ta manqat mokho-te, Mbumbukiam ni teqá waev neka iz eqawat-qape me:nømendim.

Ike manqat, Mbumbukiam-qa kuku matev zapaya

¹² No ike kandambá, Keliso Yesu-te, ndego nigi Evezøza. Ndego no bazaføgakh nø-etoám neka eqeieqei me:næmb, teqa sasae tægot.

¹³ No bugukhokhof, teqa iz nongi:tám, neka tegi ezoqam vøe-ngiæzotam-a, vøe-zitagam. Geté Mbumbukiam tanakh nøgoám. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, no Yesu unimanqatinteáv, neka no nøtenateáv, no ande gekha matev me nøtē-matønumam.

¹⁴ Nigi Evezøza, kuku kandambá gego no-te neka unimanqatin matev neka kuku matev vønø-etoam. Matev av nqægo, Keliso Yesu-té qando-okhó.

¹⁵ Keliso Yesu, manqei-qape-te, nqánek genegeavún, ni manqa-zapa-us ezoqam gékhandí:n. Nqanek manqat unimanqatín. Qanimáv, tizindapem. Manqa-zapa-us ezoqam mokho-te, ezoqa uni soqaqape-in nó.

¹⁶ Geté Mbumbukiam tanakh mbogoám, no-te. Zapa ndøgo, Keliso Yesu, ezoqa nøme zømesim-qa ndøgoám, av nqægo, ndego qaqa nakha-nakhamas-te gonemáv. Yaq no-té genekhamás, no ezoqa soqaqape qægoam. Yaq ezoqa géqeivim, av nqægo, ndigu ti-unimanqatinim, kopømbaqapé, khandi miavmiav tindapem.

¹⁷ Ndego miavmiav kawa ezoqam, ndego oskia ndeyage, ndego ezoqa ometupav ndego, ndego yakhapus Mbumbukiam ndego, te-te ndego, miavmiav, vizap matev neka iz eqawat matev begó. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

¹⁸ Timoti, noge yo, noqa manqat qo-te nqánek. Ndøgo até kopó, av ezoqa nøme, qoqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat givevezumat. Gembopáev. Yaq qo kopømbaqapé, nøfe mbomambaqape-te, bazaføgakh-us qónøfeét.

¹⁹ Qoqa unimanqatin matev, qógeatát neka matev eqeieqei mba qombópavát. Ezoqa nøme, matev av nqægo, møndø-ivøvé. Yaq tiqa unimanqatin matev, ande khagua me vøtøkuvøem.

²⁰ Ezoqa menas, matev av nqægo gigonem, nøme Imenæús neka nøme Aleksandá. No nginik Saitan-qá zenda-té qatø-áb. Ndigu tiabiti-zøté, av nqægo: Mbumbukiam-qa iz nanqo gimø-ngi:namák.

2

Klisten ezoqam, ande äv kini-guligulimat

¹ Matev kandambaqape, no Klisten ezoqam bugukhokhof nqazø-pouwe, nqáneq: Ndigu ezoqa ewaqape, bèzø-guligulím, neka tiqa yaq-te Mbumbukiam-te bembø-viømemat neka ike manqat bembø-einimat.

² Neka ndigu gaman kawakawa-za neka megetapak bezø-guligulím. Yaq ni kopømbaqapé, yage eqeieqei-té neka sambí matev-té qaziyagát, neka Mbumbukiam vizimbó-vizupát neka matev mbomømboma vizígoát.

³ Mbumbukiam-qa bøi-te, ndego nigi khandi etoam ezoqam, guliguli matev av nqægo eqeieqei. Yaq ndego khanakhanák.

⁴ Ndego äv qambøpoév nqægo: Ezoqa ewaqape khandi sugumú-ndapém neka unimanqatin manqat vøezøtéz.

⁵ Zapa ndøgo, Mbumbukiam sa kopo ndégo. Neka yaq Mbumbukiam-a, yaq ezoqam, iziz ezoqam sa kopo ngéneq, Keliso Yesu, ndego ge-ezoqam-ev,

⁶ ndego ezoqa ewaqape nqovotøzat nonqo, ekeza kha sa geve. Ta mokho-te, Mbumbukiam khøuwa eqeieqei-te, äv gininømánd nqægo: Ndego ezoqa ewaqape khandi:zat-qa ndøgo.

⁷ No Mbumbukiam nqáneq gene-veatán: No teqa u løøzu ezoqam neka Keliso-ge u-anem nógoát. Nqaneq manqat unimanqatin. No khavøzøpøteäv. No ndøgo tene-veatán: No vini bawan-ak unimanqatin manqat neka unimanqatin matev-qa yaq-te nøté-zømesimát.

⁸ Yaq nakémbá, no äv qanømbe-poév nqægo: Manqei-manqei ate ndægo, angana tiguligulimat, Mbumbukiam-te zenda ti-egagimat, tiqa mbøni mokho-te, eqeieqei mbá sa bezømbu-gú, qaqa mbain neka ponqombap mbain.

⁹ Neka sakheis, ndabua, matev eqeieqei-té giabenø-uzám, matavap loloakh-ús, ambá av nqægo, angana poév tábezømbewäv. Neka ndigu izum, khapekhapé bete-løvnøðvém. Neka gigiap bugug mbomømboma fia kandakanda, kopømba ande av agiwa-qasis ndi-gu, khapekhapé bete-kapüiám, kha-te. Neka ndabua fia kandakanda be-üzám.

¹⁰ Geté ndigu matev eqeieqei bematán. Sakheis ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap, tiqa khakheinam matev eqeieqei nqáneq.

¹¹ Sakheis Mbumbukiam-qa Manqat ti-ewagat, ndigu yoge eqeieqei begó. Ndigu nømendim ezoqam, yá bembøvizáp neka manqat mbain. Sà beqonøvé.

¹² No sakheis takeäv, angana tizømbo-kawæztat neka ti:zømesim. Geté ndigu yoge mbá giabiti-waní.

¹³ Zapa ndøgo, Mbumbukiam bugukhokhof Adam ndøkhakheinøvém. Yaq väev, Iv gukhakheinøvem.

¹⁴ Neka ndøgo Adám mbá, wazeam getuwam. Geté Iv ndøtuwám, yaq ndugu Mbumbukiam-qa khafeap vønqawa.

¹⁵ Geté Mbumbukiam até sakheis-a, ndigu nakheis ndizøqanim, gékhandí:z, ndigu unimanqatin matev neka kuku matev-te ate tiyagat, neka matavap loloakh vøzøgoát neka eqeieqei vøiyagát, av Mbumbukiam ndømbøe-pøev.

3

Klisten megetapak-qa yaq-te

¹ Ezoqa poev tømbogoat, te-Klisten-megeat-ezoqam-ev, ndego sasae qanímäv tømbopoe. Nqaneq manqat unimanqatin.

² Geté Klisten megeat ezoqam, matev eqeieqei bembogó. Yaq ndógo, ezoqa nòme tiabiti-qeiví, ndego manqa-zapazapa mbaín. Neka ndego sàeva kopo mba bembogó. Neka ndego matev nakha-nakhamas-te, bègò. Neka ndego matavap loloakh-us begó. Teqa matev eqeieqei begó, yaq ezoqa tiabembòe-vizáp. Neka ndego ezoqa, khoev sà bezò-manqaté. Neka ndego Mbumbukiam-qa Manqat nòmendim matev, ùni bete-otév.

³ Neka ndego khapekhapé bete-izám. Neka ndego qaqa nakha-nakhamas-te bègò. Geté ndego sambí matev neka aiyaiyav matev bembogó, ezoqam-te. Neka ndego moni-te, poev bembogó.

⁴ Ndigu khoev-te namba ndi:yage, ndego eqeieqei bezò-keogé, neka nakheis ùni bete-zòmesím. Yaq ndigu teqa manqat o-mba bembòe-ndapé neka yà bembovizáp.

⁵ Zapa ndógo, ezoqam ndego, ekeza nakheis neka zas keoge-eqeieqei-eav tógoat, yaq gé, Mbumbukiam-qa Klisten bawan ezoqam, eqeieqei áv kezòmbé-kewagát?

⁶ Ezoqam ndego Klisten matev-te ndakinak tendo-on, ndego kopòmba mbaín, Klisten ezoqam tezòmbò-mege. Soqáin ndógo, te:khambuvupát, yaq Mbumbukiam manqa ovòyam-tè genòvè, av Saitan ge:ve.

⁷ Até bavokho ezoqám-a, Klisten megeat ezoqam-qa matev tigeivat, ndigu ndego, ezoqa eqeieqei betevewé. Soqáin ndógo, manqa soqòsoqa tòfakhan teqa yaq-te, yaq nqova soqaqape-qa ka tendap.

Dikon ezoqam-qa yaq-te

⁸ Até dikon ezoqám-a, matev eqeieqei sa bezògò. Yaq ezoqa tiabezòmbe-vizáp. Ndigu unimanqatin manqat mba bemanqaté. Neka ndigu ibòkha soqa izam bezògàwáp. Neka ndigu moni-te, poev khapé bezòmbègò.

⁹ Ndigu ezoqa ndafòyamba begó, Mbumbukiam-qa bòi-te, neka teqa manqat, unimanqatin matev-qa yaq-te, ndógo ibugukhokhof khonoam-te qagoam, eqeieqei begeawát.

¹⁰ Tiqa matev, bèzòmbokho-qeív. Yaq ndigu manqa-zapazapa mbain tógoat, ndigu kopòmbaqapé, dikon sasae tigonem.

¹¹ Até tigi sakheis-a, matev eqeieqei sa bezògò. Yaq ezoqa tiabezòmbe-vizáp. Ndigu manqa begevèám. Neka ndigu matev nakha-nakhamas-te bègò. Neka ndigu unimanqatin ezoqam begó, matev ate ndégo.

¹² Ndigu dikon ezoqam, sakhei kopokopo mba bezògò. Neka ndigu tigi nakheis neka ezoqam, khoev-te namba ndi:yage, eqeieqei bezò-keogé.

¹³ Yaq ndigu sasae eqeieqei tigoat, ezoqa nòme gezò-vizupát. Yaq ndigu tiqa unimanqatin-te, Keliso Yesu-te, kha fògakh-mbá gíwaniapát.

Mbumbukiam-qa Manqat, khonoam-te qagoam

¹⁴ No tototaná ndógo: No nakhamas-té qatòndónáv, qo vòe-qamèkh. Geté no nqanek manqat nqàpeaomit, zapa ndógo:

¹⁵ No khòuwa tæfòlòtaz, nakhamas-te okhoeav tógoat, qo vòe-qatèq, Mbumbukiam-gi ezoqam, áv kiníyagát. Zapa ndógo, ni Klisten bawan ezoqam, ni khandin Mbumbukiam-gí ezoqám. Neka ni unimanqatin manqat, andé uk me zi-èqawát, neka ni unimanqatin manqat-qá zapá.

¹⁶ Niqa unimanqatin matev, Mbumbukiam ginindu-veaz, qanimav tantáv. Ezoqa kopòmba mbaín to:nawam.

Keliso manqei-qape-te gefakhan,
ndego ezoqam ndòfakhán, neka ezoqa vò-ometam.

Yaq Nqova Mbomambaqape, møndøni-unimanqatín:

Ezoqam ngének.

Neka enzol ezoqam ndø-ometám.

Teqa manqat, manqei-manqei ate ndægo,
sùgumu-panqavøemát.

Neka manqei-qape-te ate nqægo,
ezoqa vø-unimanqatinim.

Yaq Mbumbukiam yan-té genøndáf,
neka iz kandambaqape vømbø-etoam.

4

Khavozam nømendim matev-qa yaq-te

¹ Nqova Mbomambaqape-qa manqat, bavokho-qapé. Av gene-manqaté nqægo: Vaev khøuwa-te, ezoqa nøme tiqa unimanqatin Yesu-te, ndø-ivøvé. Yaq ndigu khavozam nqova neka nqova soqøsoqa-qa nømendim manqat mbópavát.

² Ndigu ezoqam, nømendim matev av nqægo ndivøndøzu, ndigu khavozam ezoqám. Tiqa matavap møndø-soqøsoqoám, yaq ndigu mè:zøtezák, gekha matev eqeieqei neka gekha matev soqøsoqa.

³ Ndigu nøkenøkem matev-te neka loge gigiap nøme-te, khafeap mo-aumatún. Geté loge gigiap nqanek, Mbumbukiam ndøkhekheinám. Yaq ni Kliten ezoqam, ni nqazi-unimanqatinat neka unimanqatin manqat qazi:nøten, kopømbaqapé, Mbumbukiam ike manqat zimbó-einimát, neka nqanek loge gigiap vizílogát.

⁴ Zapa ndógo, gigiap ate ndægo, Mbumbukiam gekhakheinam, eqeieqei. Yaq nakémbá, ni bizi-sanqawé. Geté Mbumbukiam-te ike manqat zimanqatát, sasa zí-upøgimát.

⁵ Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat neka guligulim mokho-te, loge gigiap ate ndægo, gè-eqeieqei-in, Mbumbukiam-qa bøi-te.

Kliten megeat ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

⁶ Qo Kliten qafuap av toqote-zømesimat ndægo, qo Keliso Yesu-ge sasae ezoqam eqeieqei qógoát. Yaq qo Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, unimanqatin matev-qa yaq-te, ndógo qo ande lou me ndoqote-loge, neka nømendim manqat eqeieqei mokho-te, qoqombo-pavat, bazaføgakh-us qógoát.

⁷ Ezoqam-qa khokho emanqat vototap matev, ndógo ezoqa tøkemav ndógo, zitá qanewuøé. Geté qo bazaføgakh tønø-asøzú ndógo: Av qane-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

⁸ Ezoqa sasae tegoat, ekeza kha bazaføgakh etoam nonqo, ndógo kopømbá. Elavøqase gembótøké. Geté bazaføgakh toqo-asaz, matev toqogo, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndógo kandambá tøqatøke. Av toqotegoat ndægo, qo khandi qóndáp, ndakín neka até megemege-té-a.

⁹ Nqanek manqat unimanqatin. Qanimáv, tizindapem.

¹⁰ Yaq nakémbá, ni bazaføgakh zi-asazét neka sasae bazaføgakh-us zigút. Zapa ndógo, ni Mbumbukiam-té qazio-taná, ndego khandi Mbumbukiam, ndego ezoqa ewaqape-ge khandi etoam ezoqam. Gekha ezoqám ndigu, ndego ti-unimanqatinim, khandi ndøqeivim.

¹¹ Nqanek manqat, ezoqa gèzø-manqatét neka gè:zømesimít.

¹² Qo ezoqa besanqáqá, ta zapaya ndógo, qo ezoqam ndakinak ndoqotego.

Geté qo matev eqeieqei ndøgó, manqat-te neka yage-te neka kuku matev-te neka unimanqatin matev-te neka qakeza kha eqeieqei nøzøgim-te. Yaq ezoqa gégamekhám, neka qoqa matev vømbó-paevēm.

¹³ Qo ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gèzø-geveám. Gèguguzá, neka gèzømesím, atema no banøfakhan.

¹⁴ Bazaføgakh ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape geqa-toam, Klisten megetapak zenda giqambo-veem, yaq Mbumbukiam-qa manqat givevezømem qoqa yaq-te, ta bazaføgakh ndøgo, ndøsanqàwé. Geté oskia mbogeawát, qoqa sasae-te.

¹⁵ Qo bazaføgakh ndø-asøzú, ta matev-te ndøgo, no qataqambe-manqatavun. Até vøgó. Yaq ezoqa äv tiabiti-qeiví: Qo Klisten matev-te, kandambá qoqo-khouweq.

¹⁶ Qakeza yage neka nømendim matev, gèqeiví. Até vøyá, nqanek matev-te. Av toqotegoat ndægo, qo qakeza kha qókhandí neka até ndigú-a, voqó-khandí:z, ndigu qoqa manqat ti-ewagat.

5

Klisten megeat ezoqam, Klisten zifuap av kenézæbāt

¹ Anganeam e-ma-khouwevat tegoat, qo manqa sasanqa-us mbomanqáté. Geté manqat taqagoat te-te, äv tønægugú, kopømba ande av qakeza qave toqote-gugu.

Neka anganeam ndakinak-te, manqat taqagoat, äv tønægugú, kopømba ande av qakeza qazøpikia o qaveqase toqote-gugu.

² Neka sævam e-ma-khouwevat tugoat, manqat taqagoat tu-te, äv tønægugú, kopømba ande av qakeza qavo toqote-gugu.

Neka sævam ndakinak-te manqat taqagoat, äv tønægugú, kopømba ande av qakeza qazan o qakhasuk toqote-gugu. Matev eqeieqei-té, Mbumbukiam-qa bøi-te.

Klisten ngængæm-qa yaq-te

³ Ngængæm tigoat, ndigu tøke ezoqa mbain tøgoat, yaq Klisten bawan ezoqam, bèzøvizáp neka yá bezøtøkeé.

⁴ Geté ngæmam ndugu, nakheis neka zi timbogoat, nginik Klisten matev eqeieqei begó neka ekeza ezoqam, yá bezø-keogé. Ndigu evøndipakha neka atanakha-za neka qaza-za, tiabezømbe-qavøiwát, av bugukhokhof gizømbe-kewagam.

⁵ Ngængæm ndigu, ekeza ezoqam mbain ndigu, ndigu Mbumbukiam-te mbá ginøtazá. Ndigu guligulim, sègezømá, pappave nekā lovølova, neka Mbumbukiam tøke-qa ndimbøvíam.

⁶ Geté ngængæm ndigu, ekeza poev matev mba ndimbopaev, ndigu andé løvøte ezoqám. Oskíá ndøgo, ndiyage, ndigu møndø-pakhaéz.

⁷ Nqanek manqat gèzømesím, ndigu Klisten ezoqam. Yaq ezoqa nøme, tiabiti-qeiví, ndigu manqa-zapazapa mbaín.

⁸ Gekha ezoqám ndego, ekeza ezoqam neka ndigu ezoqam, khoev-te namba ndi:yagé, eqeieqei tøkemav tøgoat, ndego unimanqatin matev, zítá genewuá. Teqa manqa-zapa, Klisten-av ezoqam-qa manqa-zapa, møndølvóvú.

⁹ Ngæmam nømu-qa iz ndøpeawám, ta mbuk-te ndøgo, Klisten ezoqa ngængæm ndizø-tøkee, tiqa iziz ndøpeawap. Geté tuqa iz sa ndøgo toqó-peawám, ndugu viav 60 tumu-løvuat, neka ekeza anganeam mba gumbo-matavupam,

¹⁰ neka tuqa yaq-te, ezoqa ti-zøtez, ndugu sasae mbomømboma gugoavun, kopømba ande av nakheis eqeieqei guzø-kewagam, neka ezoqa khoev guzø-manqatam, neka ndugu mivi mbain qagoam, khokho sasae gugoam, ande av Klisten ezoqa nøme, zenda tokhotapak guzømbe-sunguzumam neka ndigu vøzø-tøkeam, yage føgakh qazø-fakhanumam, neka gekha sasae eqeieqei nøme vøgoam.

¹¹ Geté ngængæm ezoqa ndakinak-qa iziz ndøpeawám, ta mbuk-te ndøgo. Soqain ndøgo, tiqa poev angana-te nango tøwav, yaq angana nqawa vø-upøgim, neka Keliso zita vøe-wuowëm.

¹² Av gigonemín, ndigu manqa-zapa ndøgonemín. Zapa ndøgo, manqa mbusa ndøgo, bugukhokhof giveem, av nqægo, “Ni angana nqawa ni-upøgimāk,” ndigu gënqaonemín.

¹³ Neka nøme nqáneek: Ngængæm ezoqa ndakinak-qa iziz toqo-peawam, Klisten bawan ezoqam tizøtøke, ndigu géwauwíz neka āv qazømbé-meá nqægo: Ezoqam-qā khoev-te segé-okhoát. Geté ta-mbá mbá. Ndigu manqa ndøgeve:mát neka ezoqam-qa matev-te, kesov vøsoxhosumát. Neka khokho manqat segé-manqatát, ndøgo ambā gëmanqateāk.

¹⁴ Yaq nakémbá, no nqæmatavap, qanimav nqáneek: Ngængæm ndakinak, angana nango bètonqogim. Yaq nakheis bezøfakház neka tiqa khoev eqeieqei bembøe-keoge. Yaq av nqægo, nigi qaqa ezoqam kopømba mbain, ní Klisten ezoqam, niqa iz tingi:nam.

¹⁵ Ngængæm nøme, ndigu møndø-qambúz, Saitan vømbø-paevem.

¹⁶ Klisten sævam tugoat, ndugu ekeza ezoqa mokho-te, ngængæm timbo-goat, yaq ndugu yā bezøtøkeé. Ndugu Klisten bawan ezoqam-te nqanek viniv bezø-iváv, tizøtøkee. Yaq Klisten bawan ezoqam, ti-mbá tiabezø-tøkeé, ngængæm ndigu, ekeza ezoqam mbain ndigu.

Klisten megetapak-qa yaq-te

¹⁷ Klisten megetapak ndigu, Klisten bawan ezoqam eqeieqei ndizø-keoge, ndigu vizap neka fia eqeieqei be-upøgim. Bugukhokhof tiabe-upøgim ndigu, Mbumbukiam-qa emanqat vototap sasae-te, bazaføgakh ndi-asøzu neka ezoqa ndi:zømesim.

¹⁸ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Qo kao-qa manqa-nqa, mboløvnám, wit tag koqogim sasae tugoat.” Neka nøme nqáneek, “Gekha ezoqam ndego, ndesasaeat, ndego yaq-fia bëndáp.”

¹⁹ Ezoqa kopo, Klisten megeat ezoqam-qa yaq-te, manqat teqa-ein, av nqægo, ndego manqa-zapa ndøgø, qo teqa manqat mbo-ëwág, geté bøi vizu ezoqam misika o menas tigoat.

²⁰ Geté Klisten megeat ezoqam unimanqatin manqa-zapa tego, qo ezoqa ewaqape-qa bøi-te, qógugú. Yaq ndigu Klisten ezoqa nøme, møe tinigoném, yaq manqa-zapa gégonemāk.

²¹ No Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te neka tegi enzol ezoqam, gevevesam, tiqa bøi-te, nqataqá-pouwe: Nqanek manqat, qataqambe-manqatavun, matev ùnime:gó. Qo ezoqa ndøgevezøát, neka yaq-mba ndø-ðkhó.

²² Qo ezoqa zenda vovøqa zombø-àwám, Klisten megeat sasae-te. Geté tiqa matev vøkhæqatêq. Soqaín ndøgo, ndigu manqa-zapa tigonem, yaq ezoqa timatavupat, tiqa matev kopømbá qoqa bøi-te. Neka qo qakezan, ndaføyamba até vøyá, Mbumbukiam-qa bøi-te.

²³ Timoti, qo enqoni nandoqo-qeivap, ibøkha mokho-mba ndø-izám. Geté waen khasøkhasis namba me-izám. Yaq qoqa emu eqeieqei qágoát.

²⁴ Ezoqa nøme-qa manqa-zapa, bavokhó qagó. Yaq soqoté-qatêq, ndigu manqa ovøyam-te, yaq-fia ndøndapém. Geté ezoqa nøme-qa manqa-zapa, khonoam-té qagó, yaq vaev-té qandóveá.

²⁵ Neka matev eqeieqei-qa yaq-te, até kopó. Nøme ndøgo, bavokhó qagó. Geté ta matev eqeieqei nøme ndøgo, ndakin khonoam-te nqago, kopømba mbáin, oskia tøkxonawat.

6

Sasae ezoqam-qa yaq-te

¹ Yaq-fia mbain sasae ezoqam, tigi sasae kawakawa-za, ùni bezømbe-vizáp. Soqaín ndøgo, ezoqa nøme Mbumbukiam-qa iz neka niqa Klisten nømendim matev tingenøitat.

² Tigi sasae kawakawa-za, Klisten ezoqam tigoat, yaq sasae ezoqam kopømba mbáin, vizap mbain tigoat ti-te, ta zapaya. Geté ndigu sasae eqeieqei begó ti-te. Zapa ndøgo, ndigu kawakawa-za, ti-te sasae ndigu, ndigu até ge-unimanqatinát neka Mbumbukiam kukú, ti-te.

Khokho nømendim neka moni-te poev-qa yaq-te

Manqat ndøgo, av qate-qamekheimavun, ezoqa gè:zømesím neka gègugúb.

³ Geté ezoqa nøme-qa nømendim manqat vini tøgoat neka nigi Evezøza Yesu Keliso-qa manqat eqeieqei uni leveav vøgoát, neka teqa nømendim matev, ezoqa tøkëeav tøgoat, matev eqeieqei-te tiyagat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev,

⁴ ezoqam av nge-go, ekeza iz khokhó sege-eqawát neka ndego mokho-qase ndapeáv. Teqa matavap, gèmbø-soqøsoqoám. Ezoqam av ngenek nge-go, manqa mokho zapaya, ponqombap neka manqa itumbam-qa mba ndøgó. Geté matev av nqægo, ezoqa ova matev neka sanqambap matev neka ezoqam-qa iz ngenøgim matev neka løvøyap matev-té qanø-ituzá.

⁵ Ezoqam av ngi-gu, khøuwa kopoáv, gèponqombupatún. Tiqa matavap gèsoqøsoqoám. Ndigu unimanqatin nømendim matev, møndø-ivøvém. Ndigu ndimatavap, qo Klisten matev-te toqoyagat, nakhoa ekeqá av nqægo: Qo gigiap kopoav qó-upøgimát.

⁶ Geté ni Mbumbukiam-qa matev tizimbo-pavat neka gigiap-qa yaq-te, ni nqanigu, khanakhanakh vønigoát, yaq ni unimanqatin gigiap kopoav ezoqám.

⁷ Ni qazi-qanimat, ni gigiap mbáin, sizi-geavún. Yaq até kopó. Ni manqei-qape nqawa tizi-ivøvém, ni gigiap mbáin, siziniáv.

⁸ Yaq nakémbá, loge gigiap neka ndabua nqanigu, ni kopømbá, khanakhanákh. Gigiap nøme binigú.

⁹ Geté ezoqa ndigu, gigiap kopoav upøgim-qa ndigu, ndigu khamasim matev-té ginø-o:azin, neka ka vøendapemin. Yaq tiqa khokho poev matev soqøsoqa kopoav-qape, soqaqape-té qanø-itúb, vøngiæzø.

¹⁰ Poev moni-te, ndøgo matev soqøsoqa ate ndægo-qá zapá. Ezoqa nøme, ndigu moni-te poev khape qazømbewav, ndigu unimanqatin matev, møndø-ivøvem. Yaq ta zapaya ndøgo, viniv kandambá gindapem.

Ni bazaføgakh bizi-asøzú, Klisten matev-te

¹¹ Geté qo, Mbumbukiam-ge ezoqam, matev soqøsoqa av nqægo, møe qombónayát. Geté bazaføgakh ndøgo tønø-asøzú: Matev eqeieqei gone-te, neka yage-te ndøgo, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, neka unimanqatin matev-te, neka kuku matev-te, neka bazaføgakh-us waniap matev-te, matev føgøføgakh toqoqeiv, neka aiyaiyav matev-te, ezoqa nøme-te.

¹² Qo nøfe mbomambaqape-te, unimanqatin matev-qa yaq-te, bazaføgakh-us qónøfeát. Khandi miavmiav, gèkhatiwi, ndøgo Mbumbukiam geqambe-akha, neka taqa yaq-te, qo ezoqa kopoav-qa bøi-te, qoqa unimanqatin matev qoqo-unimanqatin.

¹³ Mbumbukiam, ndego gigiap ate ndægo, khandi ndembo-etoam, neka Keliso Yesu, ndego Pontius Pailøt-qa bugug-te, unimanqatin manqat ge-unimanqatin, no tiqa bøi-te, nqataqá-manqate:

¹⁴ Mbumbukiam-qa Manqat, o-mba mo:ndapé. Yaq ezoqa äv tiabiti-qeivi, qoqa matev eqeieqei. Até vømbopæv, atema nigi Evezøza Yesu Keliso nango vøndoqavän,

¹⁵ ta khøuwa eqeieqei-te ndøgo, ma Mbumbukiam ge:zav, ndego iz eqawat-qape, ndego yakhapus megeat ezoqam, ndego kawakawa-za-ge Kawa neka evezøza-za-ge Evezøza.

¹⁶ Khandi miavmiav, ndego yakhapus ndømbogo. Ndego waev kandambaqape-te geyagé. Ezoqa kopømba mbaín, taqa avønin-te tewav. Ezoqa kopo, ndego ometeäv neka kopømba mbaín, ti-ometam. Vizap matev neka kawa matev, te-te ndégo. Miavmiäv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

Ovøyam manqat nøme, gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

¹⁷ Ezoqam ndigu gigiap kopoav ndøzøgo, nqanek manqei-qape-te, manqat äv qazømbeløvuá: Ndigu tiqa gigiap kopoav-qa yaq-te, bete-khambøváp neka betotázá. Zapa ndøgo, manqei-qape-qa gigiap, nakhamas-té qanø-navøemín. Geté ndigu Mbumbukiam-te mbá giabeto-tazá, ndego ni matev mbomømboma ate ndægo ndini-etoam, niqa khanakhanakh nonqo.

¹⁸ Neka gezø-eín: Ndigu matev eqeieqei kopoav matanam ezoqam begó. Ndigu etoam møqæ begó, neka ezoqa nøme yá bezøtøkéé. Khanakhanakh-ús.

¹⁹ Av ti:matønumat, ndigu gigiap kopoav, megemege-te nonqo mó:møvøemét. Yaq ndøgo kopømbaqapé tiotabat. Ndigu unimanqatin khandi ndøndapém.

Vaev guguna manqat

²⁰ Timoti! Sasae ndøgo, Mbumbukiam qoqa zenda-te geve, gèqeivi. Khokho manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat kha-mba oveav ndøgo, neka ta manqat ndøgo, khokho nømendim ezoqa nøme 'nøtenat' ndimbo-akhayam, qo zítá qanewuøé.

²¹ Ezoqa nøme, meakha manqat av nqægo, møndø-ndapém, neka unimanqatin matev eqeieqei vø-ivøvem.

Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát, zo namba.

2 Timoti

Pol-qa pepa qambo-menas, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nøme, Timoti-te gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Pol áv gene-matøvé m nqægo: No avønín ndø lambém, vøe-naním. Nqanek pepa, vaev pepá, Pol gepeawam. Taqa zita-te, ndego pepa nøme peawapøteáv. Pol Timoti taqa yaq-te ndøgo tembøe-peawám, ndego Klisten bawan ezoqam, eqeieqei ande áv kezømbé-kewagát. Neka Timoti ekezan, unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us até beyá.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Ndego manqa mbusa, áv genevé nqægo: Ni Keliso Yesu mokho-te, yage miavmiav zindapém. Yaq no ezoqa bâte-zømesim, taqa yaq-te.

² Timoti! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Qo andé uni nogé-yo-ín. No nøtaqambo-khafuát. Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndøgoát, qo namba.

Ni mivi bizígu, Mbumbukiam-qa emanqat vototap-te

³ Mbumbukiam møndæ-otév, no teqa sasae eqeieqei nogó neka nqæmbø-vízáp, ate av-té, nogi atanakha-zapazapa-za gi:goam. Neka no ike kandambá te-te. No oskia nøtaqando-mataváp, pávpave neká lovølova, neka vøtaqandø-guligulimatun.

⁴ No qataqa-matøvemin, qo qoqoviq, no qateqouvaq, yaq no vao kandambá qo-te neka nqawa gamekhe-qa nøgó. Yaq no kopømbá, khanakhanakh tábenømbe-tøvá.

⁵ No qoqa unimanqatin matev, møtenøtén. Ndøgo ngusum-te mbá mbá. Qogu qazupuka Lois neka qogu qavo Yunis, unimanqatin matev, av tøzømbe-goám ndægo. Neka no áv qate-unimanqatinát nqægo: Qoqa unimanqatin matev, qo mokho-te nandu:gu, ndøgo até kopó.

⁶ Yaq nakémbá, no matavap, áv qataqambé-mboqoá nqægo: Matev ndøgo, Mbumbukiam geqa-etoam, no zenda qataqambove, qo toqo-matønumat, yaq ndakin qo mokho-te nandu:gu, ande gøinam me qoté-khambá, nqawa bəwagim.

⁷ Zapa ndøgo, Nqova Mbomambaqape, Mbumbukiam gini-etoam, ndego ambá av nqægo, ni møe matev ni-etoumatün. Geté ndego ni bazaføgakh neka kuku matev neka kha eqeieqei nøzøgim matev ni-etoumatün.

⁸ Yaq nakémbá, qo mivi ndøgó, ezoqa nigi Evezøza-qa yaq-te toqote-zømesimat. Neka noqa yaq-te, no te zapaya ndimbula-te nqatu-utønát, mivi ndøgó. Geté viniv soqó-eqatát, no namba, Manqat Mbomambaqape zapaya. Mbumbukiam bazaføgakh qá-etoám,

⁹ ndego ni gekhandi:n, neka gini-akha, ni tegi ezoqam tizigoat neka matev eqeieqei-te vizíyagát. Ndego ni ambá av nqægo, niqa matev matanam zapayá gene-khandi:n. Geté ndego áv tømboe-pøovám, neka ni ekeza kuku matev zapayá gene-khandi:n. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam é-møndo:pøoá, ndego ni ekeza kuku matev, Keliso Yesu mokho-té ginínømánd.

¹⁰ Nqanek matev, ndakin møndø-fakhán, Keliso Yesu, nigí khandi etoam ezoqam, gegeavun. Ndego lõvøte-qa bazaføgakh møndøngiú neka Manqat Mbomambaqape-qa mokho-te, khandi miavmiav vøndøndap.

¹¹ Mbumbukiam no nqánek gene-veatán: No teqa u lõozu ezoqam neka Keliso-ge u-anem neka nõmendim ezoqam nõgoát.

¹² No matev vinivinimba ta zapaya ndøgo tøte-potonám. Geté no mivi mbáin. Zapa ndøgo, no mõtenøtén, gekha ezoqám ndego, no nqæ-unimanqatinat. Neka no áv qate-unimanqatinát nqægo: Sasae ndøgo, ndego noqa zenda-te geve, ndego kopømbaqapé, gembó-kewagát, atema teqa qavøne khøuwa vømøndáp.

¹³ Nømendim manqat eqeieqi, qo no-te qoqo-ewagam, føgøføgakh ndøgeawát neka ezoqa áv tøne-zømesím. Unimanqatin matev neka kuku matev mokho-té qonøgó, ndøgo Keliso Yesu-te ndøndo-okho.

¹⁴ Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh mokho-te, ndego ni mokho-te ngu:yage, qo unimanqatin manqat, Mbumbukiam qoqa zenda-te geve, eqeieqi mbokeogé.

¹⁵ Qo mõqote-qatéq, Esia manqei-ak ate ndi:gu, no sège-nøuvøném, até Figelus neka Emogenés-a, no vø-nøuvønem.

¹⁶ Onesifolus mba ndøgó, no nøuvønateav ndøgo. No áv qate-guligulím nqægo: Ndego neka tegi ezoqa nõme, namba ndi:yage, Evezøza tanakh tèabezømbegó. Zapa ndøgo, ndego khøuwa kopoáv, noqa mokho-te, gèkhakheinumám. Neka ndego mivi goneáv, no ndimbula-te nqægo neka auli sen nqate-løvønømbap.

¹⁷ Geté ndego nqanek Lom taon-te gefakhan, ndego noqa, gèvawám, bazaføgakh-ús, atema vømøqand.

¹⁸ Noqa poev nqánek: Evezøza manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, tanakh bèmbogó. Qo mõqote-qatéq, ndego Efesus taon-te ndøgo, tøke kandambá genøgoam.

2

Klisten ezoqam, sasae mbomambá sa begó

¹ Noge yo! Qo bazaføgakh-us ndøgó, ta kuku matev-te ndøgo, Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te gini-etoam.

² Manqat ndøgo, qo qoqo-ewagam, no ezoqa kopoav-qa bøi-te qate-zømesimam, ezoqa nõme qoté-zømesimát. Ezoqa ndigu toqoté-zømesimát, ndigu qo ndoqote-qateqat, ndigu unimanqatin ezoqam ndigu, neka ndigu kopømba ndøgo, ezoqa nõme ti-zømesimat.

³ Qo Keliso Yesu-ge nakhag ezoqam mbomambaqape ndoqogo, yage føgakh-qape soqóndáp, no namba.

⁴ Qo mõqote-qatéq. Nakhag ezoqam nakhag-te gewavin, ndego sasae nõme geagimáv. Geté nakhag mba mbómatavupít. Yaq tege kawa ezoqam, ndego nqanek sasae-te gendo-akha, khanakhanakh tèabetendáp.

⁵ Neka ezoqa bøiat-te gefifingimin, ndego kopømba mbáin, yaq-fia tendap, ndego bøiat-qa matev uni paeveav tøgoat.

⁶ Ezoqam ndego, khæ-te sasae bazaføgakh-us ndego, avøe gigiap bugukhokhof ndégo teabelóg, ndøgo tepe:tat.

⁷ Manqat nqanek ùnime-matøvém, no nqataqa-manqate. Evezøza qateqat qá-etoám, qo manqa mokho ate ndægo voqombó-ndáp.

⁸ Yesu Keliso qombó-matavupát, ndego Deivid-ge zeo, ndego Mbumbukiam lóvøte-te gekhandi:v, teqa yaq-te Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, no ezoqa nqate-zømesim.

⁹ No ta zapaya nqánek qate-potonám, neka ande pepen ezoqam me, auli sen nqate-løvønømbap. Geté Mbumbukiam-qa manqat, kopømba mbain tøløvøtupat.

¹⁰ Yaq nakémbá, no nqanek viniv ate ndægo, sæ-egawát. No ti zapaya ndigu tøte-egawát, Mbumbukiam gevevesam. Yaq até ndigú-a, Keliso Yesu mokho-te, khandi ndøqeivím, neka yage miavmiav qanimav-qape bemøndapem.

¹¹ Nqanek manqat unimanqatín, av nqægo:
Ni Keliso namba sa qazimu-pakhaen,
yaq ni te namba sizimú-yagát.

¹² Ni bazaføgakh-us tizi-waniapat, matev føgøføgakh tøni-fakhanumat,
yaq ni kawa matev zimøndapém, te namba.
Ni teqa yaq-te tizio-naomem,
yaq até ndegó-a, niqa yaq-te, ndò:nawám.

¹³ Geté ni unimanqatin goneav tøgoat te-te,
ndego unimanqatin até gembógoát ni-te.
Zapa ndøgo, ndego ekeza manqat gó:nawamák.

Mbumbukiam-gi unimanqatin sasae ezoqam-qa yaq-te

¹⁴ Nqanek manqat, av no qataqambe-manqatavun, qo ezoqa matavap oskia qozø-mboqoatát. Neka qógugubát, Mbumbukiam-qa bøi-te. Ndigu manqa mokho-qa yaq-te, manqa bete-itumbám. Zapa ndøgo, manqa itumbam matev av nqægo, ezoqa gezø-tøkeák. Geté ndigu segé-ngiæzó, ndigu manqat ti-ewagat.

¹⁵ Qo bazaføgakh ndø-asøzú, Mbumbukiam-qa bøi-te, ezoqa eqeieqei vøego. Qo mivi ndøgø, qoqa sasae-te, neka ezoqa unimanqatin manqat eqeieqei me:zømesim.

¹⁶ Khokho manqat, møe qombónayát, manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat kha-mba oveav ndøgo. Zapa ndøgo, ta mokho-te, ezoqa Mbumbukiam nøme mba mó:sanqawém.

¹⁷ Nginik ezoqam-qa manqat, andé nqamav me me:gó. Sa tønø-khouwvetét. Yaq kha unimé:ngiú. Ezoqa nøme ndigu, khokho nømendim manqat av ndi:manqate, nøme Imenæús neka nøme Filetús.

¹⁸ Nginik ezoqa menas, unimanqatin manqat møndø-ivøvém. Ndigu äv gini-manqaté nqægo, “Khøwa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa løvøte-te tekhandi:z, møndø-fakhán. Ni nango zimø-khandi:nák.” Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu ezoqa nøme-qa unimanqatin matev, gèngi:tít.

¹⁹ Geté Mbumbukiam andé nandi-qapi me me:záv. Ndigu bazaføgakh-qapé. Ezoqa kopømba mbain tikukugimem. Nginik nandi-te äv qano-peawáp nqægo: “Evezøza møndæ-otév, ndigu ezoqam, tegi ndigu.” Neka nøme nqánek: “Gekha ezoqam ndigu, ekeza kha Evezøza-gi ndi:vewe, ndigu manqa-zapa zitá giabiti-wuóé.”

²⁰ Khoev-qape mokho-te, ndis fia kandakanda mbá mbá ndøu-awap, ndøgo gol neka silva gi:khakheinømem. Geté ndis nøme ndøgo, tae neka ganda mbá gini-khakheinømém. Ndis fia kandakanda ndøgo, lou loge kandakanda-te

mbá ginø-upøgimín, lou vøe-qoqongin. Geté ndis nøme ndøgo, khokho matev neka pageap nonqó.

²¹ Gekha ezoqām ndego, khokho nømendim manqat møe tembonayat, ndego andé ndis fia kandambaqape me mé:goát, ndøgo lou loge kandakanda-te gi-upøgimatun. Ndego Mbumbukiam-ge ndógoát. Neka ndego khakheitáp. Gekha matev eqeieqeí ndøgo, Mbumbukiam, tege Kawa ezoqam, ndømpojev, ndego tego, ndego kopømbaqapé, segégoát.

²² Yaq nakémbá, poev matev soqøsoqa ndøgo, ezoqa ndakinak-te qafakhanumatun, møe qombónayát. Geté matev ndaføyamba-qape neka unimanqatin matev neka kuku matev neka sambí matev qombópæv, ndigu ezoqa nøme namba, ndigu Mbumbukiam-te mbøni ndaføyamba-qape ndi-akhayam.

²³ Geté khokho manqat ndøgo, av ezoqa nøme ndi:manqate, ndigu mokho ndapeav ndigu, møe qombónayát. Zapa ndøgo, qo mòqote-qatéq, manqat av ndægo, ezoqa ponqombap-té qanø-ituzá.

²⁴ Geté Evezøza-ge sasae ezoqam, beponqòmbáp. Ndego ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té geabenøgó. Neka ndego nømendim-te, kopømba begó. Neka ndego mbøni nakha-nakhamas-te, bembo-nqosøgeáf.

²⁵ Yaq ezoqa nøme, teqa manqat sa tingagimat, ndego qaqa bègó ti-te. Geté nakhoa eqeieqeí betezómás. Eisa, Mbumbukiam pezømbé-tøkē penømakhaya, yaq ndigu vøe-qambüz neka unimanqatin manqat vøe-unimanqatiním,

²⁶ neka matavap vøzømbé-eqeieqeí neka nqova soqaqape-qa ka-te vøndé-fakház, ma ndigu ge:gavem, ndigu teqa poev matev timbopavat.

3

Vaev khøuwa-te, ezoqa matev soqøsoqa timatønumat

¹ Qo vøe-qatéq, vaev khøuwa-te, matev føgøføgakh ndófakhanám.

² Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ekeza yage neka moni mba mbómatavupát. Ndigu khambuvap ndógoát neka ekeza iz vø-eqatát, neka ezoqa nøme-qa iz vøvoatát. Ndigu ngenøgim manqat ndómanqatát neka evøndipakha-qa manqa o-mba gezømbó-ndapeák. Ndigu ike manqat gémanqateák neka Mbumbukiam gembó-vizapák.

³ Ndigu kuku matev gezógoák, neka ezoqa nøme-qa manqa-zapa gezømbó-navøemák. Ndigu manqa ndøgeve:mát, neka ekeza kha génøzøgimák. Qaqa-te segé-moqozét, neka matev mbomømboma gembó-sanqaupát.

⁴ Ndigu zifuap segezø-qambuzát. Ndigu matev soqøsoqa segé-matønumát neka gembó-matavapák, av nqægo, andé gekha matev me mé:fakhån. Neka ndigu ekeza iz khokhó segé-eqatát. Tiqa poev-qape, manqei-qape khanakhanakh matev-té qanøzómá. Geté ndigu Mbumbukiam-te poev mbain.

⁵ Ndigu Klisten matev, ngusum-te mbá ginókhazám. Geté Klisten matev eqeieqeí-qa bazaføgakh, ndigu gembó-qavotumát. Ezoqam av ngi:gu, zitá qané-wuøezá.

⁶ Ndigu ezoqa nøme, sakheis-qá khoev-té ginø-okhoatún, neka manqa enøenaq vøzø-ge:matun, neka ande ka me vøendapin, sakheis ndigu matavap loloakh mbain ndigu, neka ndigu ekeza manqa-zapazapa zapaya, viniv ndi-eqawat, neka ekeza poev matev soqøsoqa ndøkhákhásám.

⁷ Sakheis av ngi:gu, zøtezat ndape-qa oskia ndøgó. Geté kopømba mbaín, unimanqatin manqat ti:zøtez.

⁸ Kopømba ande av Zianes neka Ziambles, Mozes tokøve-qa gigoam, até nginik khokho nømendim ezoqám-a, unimanqatin manqat, gèsanqawé. Tiqa matavap, gèzø-soqøsoqám. Neka unimanqatin matev eqeieqei, møndø-ivøvém.

⁹ Geté ndigu kopømba mbaín, ezoqa oskia tizømbe-khavozumat. Ezoqa ewaqape, av giníqevát nqægo: Tiqa manqat mokho mbaín, ate av-té, Zianes neka Ziambles-qa yaq-te gi:qeivim, av nqægo, tiqa manqat mokho mbaín.

Pol-qa guguna manqat, Timoti-te

¹⁰ Geté qo, qo noqa nømendim neka yage matev mòqombo-pavám, neka no gekha mokho qatèyage. Neka qo noqa unimanqatin matev neka aiyaiyav matev neka kuku matev, mòqombo-pavám, neka no bazaføgakh-us av nqate-tokhotap, viniv matev tønø-fakhanumat.

¹¹ Qo mòqote-qatèq, no ngiænoat-te giveem, neka no av qate-potonumam, neka matev soqøsoqa ate ndægo qanø-fakhanumam, Antiok taon-te neka Aikonium taon-te neka Listla taon-te, Keliso-qa sasae zapaya. Geté ta yage føgakh-te ate ndægo, no Evezøza, møndø-khandín.

¹² Unimanqatin. Gekha ezoqám ndigu, Keliso Yesu mokho-te, yage eqeieqei-qa ndigu, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndigu ngenøgim matev ndøqeivím.

¹³ Neka gekha ezoqám ndigu, manqa-zapazapa ndimatanam neka ezoqa nøme ndizømbe-khavozam, tiqa manqa-zapazapa, sa tønøzø-khouvevtét. Ndigu ezoqa nøme, gètubumít, neka ezoqa nøme, ndigu vøtubumít.

¹⁴ Geté qo, ta qateqat ndøgo, qoqondap, até vøgeawát. Qo mòqote-qatèq, ta manqat ndøgo, unimanqatin. Neka qo mòqote-qatèq, ta qateqat ndøgo, gekha ezoqam-tè qoqondap.

¹⁵ Qo nakhasa nqonqonam qoqotegoam, atema ndakin, qo Mbumbukiam-qa Manqat mòqote-qatèq. Ta manqat ndøgo, kopømbaqapé, matavap loloakh qá-etoám neka khandi voqoténdāp, Keliso Yesu toqo-unimanqatin.

¹⁶ Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo, ndøpeawap, matavap Nqova Mbomambaqape zø-etoumám, ndigu gipeaomem. Yaq ta manqat ndøgo, kopømbaqapé, ezoqa gé:zømesimát, neka vøgugubāt, neka nakhoa eqeieqei-te vøzø-nøzøgimāt, neka yage eqeieqei-qa yaq-te vøzø-ovøemāt.

¹⁷ Yaq gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-ge ezoqam ndego, teqa manqat ndegeawat, ndego kopømbaqapé, matev mbomømboma ate ndægo segégoát.

4

¹ Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te, ndego khandi ezoqam neka løvøte ezoqam manqa ovøyam-te te-ab, neka ndego teqavanav, kawa iz vøndāp, no tiqa bøi-te, manqat av qataqambé-løvúá nqægo:

² Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat soqoté-zømesimát, oskiá ndøgo, tøzø-pøovat o poeveav tøgoat. Gèzøponqóm, ndigu matev soqøsoqa ndigu, neka gèguguzá. Neka ezoqa zita qozøtpáz, Kliten matev-te. Qo manqat aiyaiyav-té qanøzø-manqaté neka eqeieqei soqoté-zømesimát.

³ Zapa ndøgo, khøuwa gemøfakház. Yaq ezoqa nømendim manqat eqeieqei yoge, gezømbó-qasi:vát. Yaq ndigu nømendim ezoqa vini, av tiqa poev ndægo,

ndøvevesám. Kopoáv. Yaq kha gezø-wageapát, tiqa khokho manqat ti-ewagat.

⁴ Ndigu unimanqatin manqat, ndø-ivøvé. Yaq khokho emanqat vinivinimba yoge-té ginøqambúz.

⁵ Geté qo, gekha matēv ndøgo, tøqa-fakhanumat, qakeza kha eqeieqei ndønøzøgím. Viniv tøqa-fakhanumit, sège-eqatét. Ezoqa Manqat Mbomambaqape qoté-zømesimit, yaq kopømbaqapé, Mbumbukiam-te tiqambuz. Qo Mbumbukiam-qa sasae ate ndægo, qoqa zenda-te geve, eqeieqei ndøgót.

Pol avønín é-ndønaním

⁶ No nqanek manqat qataqambe-manqatavun, zapa ndøgo: No avønín é-ndønaním. Noqa kouk andé waen me mé:wá, kopømba ande av Mbumbukiam-qa khoev-te waen gi:qouzumatum, Mbumbukiam etoam matev gimboqatun. Khøuwa iz avønín, é-ndæmø-khantáz, tæqavan.

⁷ No nøfeap mbomambaqape-te, eqeieqei nonøfeapávún. No bøiyat møndømønø-navøém. Ma qate-fifitavun, møemø-khanáz. No unimanqatin matev, livin-qase ivøveáv. No até nogeatám.

⁸ Mbumbukiam noqa bøiyat-qa yaq-fia, møndønømbo-khakheinám. Yaq-fia no tæmøndap, nqánek: Teqa Khøuwa Kandambaqape-te, Evezøza, ndego manqa ovøyam megeat ezoqam ndaføyamba-qape, no eqeieqei mé:næmb. No mbá mbá, geté até ndigú-a, gekha ezoqām ndigu, kuku matev-us, Yesu-qa qavøne khøuwa ndimbøe-esap.

Pol-qa poev, Timoti nakhamas-te tendowav

⁹ Qo bazaføgakh ndø-asáz. Nakhamas-té qotøndóqáv.

¹⁰ No Dimas møndø-nøuván. Ndego nqanek manqei-qape-qa matev-te, poev khåpe mbøewáv. Yaq Tesalonika taon-té genøwáv. Klesens, ndego Galesia manqei-té genøwáv, neka Taitus Dalmesia manqei-te vøwav.

¹¹ Luk mba ndøgø, no-te. Toqotøndoqav, Mák namba ndæzáv. Yaq ndego kopømbaqapé, noqa sasae-te genøtøké.

¹² No Tikikus Efesus taon-té qatø-khofotáv.

¹³ Qo toqotøndoqav, noqa qozaq nongo ndabua, no Tloas taon-te, Kapus-qa khoev-te qæ-ivav, qotøndó-ndáp. Neka noqa mbuk vøndø-upa. Noqa poev kandambaqape nqánek: Ta mbuk ndøgo toqotøndó-upá, søvakha gigiap ngusum gi:khakheinømem.

¹⁴ Aleksanda, ndego auli gigiap gekhakheinumatum, ndego matev soqøsoqa ndøgoám, no-te. Kopoáv. Evezøza yaq-fia ndótá te-te, av no-te ge:matønumat.

¹⁵ Qo gø:feaqoát te-te. Zapa ndøgo, ndego niqa nømendim matev bazaføgakh-ús, ginimbo-khakhazumam.

¹⁶ No manqa ovøyam-te ande qate-itan, ezoqa kopo no zita khonøweáv. Ezoqa ate gi:goam, sège-nøuvøném. Geté no Mbumbukiam-te, åv qate-guligim nqægo: Ndego bembo-matáváp, no sa ginøuvønem.

¹⁷ Geté Evezøza møndøgoám, no namba, no bazaføgakh vønø-etoam. Yaq no kopømbaqapé, ndigu bawan vini-ak ate gi:goam, Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo vøtèzømas. No andé layon-qá manqa-nqa-té qatu:goám. Geté Mbumbukiam, no møndø-khandí:n. Yaq ndigu no løvøte-te veeáv.

¹⁸ Matev soq̄soqa ate ndægo, ezoqa no-te ndimatanam, Evezøza no gékhandí:n. Yaq ndego no yan-te nqo:go, ekeza Megeat Matev-té genøndapán. Teqa iz, miavmiav, bétø-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Khaiya mboma manqat vinivinimba

¹⁹ Plisila, zivis namba, Akuila, noqa khaiya mboma manqat qozó-eín, neka até Onesifolús-a, tegi ezoqam namba, khoev-te ndimboyage, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

²⁰ Elastus, Kolin taon-té gemiá. Neka Tlofimus, Miletus taon-té qatøndo-iváv. Zapa ndøgo, ndego enqoni mbovitát.

²¹ Qo nakhamas-té qandoqáv. Yakha betaqává. Soqáin ndøgo, qozaq khøuwa ē-ndøfakhān.

Yubulus neka Pudens neka Linus neka ndugu Klodia neka Klisten ezoqam ate ngi:gu, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv qo-te.

²² Evezøza ndøgoát, qo namba. Neka Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte:go.

Taitus Pol-qa pepa, Taitus-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa Taitus-té genø-peawám. Taitus Glik bawan-ák. Zu ezoqám mbá. Ndego Yesu ndógo tene-unimanqatín, Pol-qa nømendim ge-ewag.

Taqa zita-te, Pol manqei vinivimba nøme-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, Taitus namba me:mát, vømbø-tøkeat. Taitus até ndógó-a, Pol Zelusalem taon-te gewav, Keliso-gi u-anim nøme namba gimi-kakambam, namba vøewav (Kel 15:2, Gal 2:1-5). Pol Taitus khøuwa menás, Kolin taon-té genø-khofotáv (2 Ko 7:6-7, 8:6, 8:16). Taqa zita-te, Pol Taitus namba, Klit manqei bawa-té ginózáv, yaq Taitus ta manqei-te ndógo, vømø-Klisten-bawan-megeat-ezoqam-ev (Tait 1:5).

Nqanek pepa mokho-te, Pol Taitus Klisten megetapak vevesam-qa yaq-té gembøe-peawám. Neka ndego bèto-feaiwát. Soqáin ndógo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Taitus ekezan, Klisten bawan ezoqam, eqeieqei bete-zømesím, yaq Pol vømbø-ovøyam, gekha yage matēv ndógo, eqeieqei, ti nonqo ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeomit. No Mbumbukiam-gé sasae ezoqám neka Yesu Keliso-gé u-aném.

No Mbumbukiam nqánek gene-veatán: No ezoqam ndigu, gevevesam, tiqa unimanqatin-te, zita nøzø-tøpazát, yaq ndigu unimanqatin manqat mé:zøtéz, neka matev eqeieqei-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, vøyagát.

² Ni tizio-taná ndógo: Ni yage miavmiav zindapém. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam ndego khavozumav ndego, manqa mbusa äv tenevé.

³ Yaq ndakin, av bugukhokhof khøuwa ge:zav, ndego manqat ndøveáz, taqa yaq-te. Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, nqanek manqat noqá zenda-té genøvé, no ezoqa batē-zømesim.

⁴ Táitus! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Niqa unimanqatin matev mokho-te, ni sa nqanumbugu, qo uní nogé-yo-ín.

Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi khandi etoam ezoqam, tiqa kuku matev neka sambu matev, ndøgoát, qo namba.

Klisten megetapak vevesam-qa yaq-te

⁵ No Klit manqei bawa-te nandav, nqánek qateqøuváq: Qo sasae ndógo, qazingazem, qókhóu. Av bugukhokhof qataqambe-ein ndægo, vemiaav ate nandægot, Klisten megetapak qóvevesám.

⁶ Ezoqa toqo-veatav, ndego manqa-zapa-yav begó neka sævam kopo mba bembogó. Tegi nakheis, Yesu be-unimanqatinát neka evøndipakha-qa manqa o-mba bezømbo-ndapé neka sapi gonemav begó.

⁷ Klisten megeat ezoqam, ndego Mbumbukiam-qa sasae ndógó. Yaq nakémbá, ndego matev eqeieqei mba begó. Ndego ezoqa be-tøpøtázát neka mbøni tokhop begó. Neka ndego khapekhapé bete-izám. Neka ndego qaqa møqæ begó. Neka ndego moni-te, poev khapé bembøewáv.

⁸ Neka ndego ezoqa nøme, khøev sà bezø-manqaté. Ndego matev mbomømboma-te poev bembogó, neka matavap loloakh bembogó. Ndego,

ezoqa matev ndaføyamba-qape begó neka Mbumbukiam-qá matev mba bem-bopáev, neka ekeza kha nõzøgim eqeieqei betē-otev.

⁹ Ndego unimanqatin manqat, av gi-ometimam, até begeawát. Yaq ndego, teqa nõmendim matev eqeieqei mokho-te, kopømbá, até ezoqa nõmē-a, zita zõtøpáz, neka ndigu vøgugubát, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ndisan-gawe.

Ezoqam ndigu, ezoqa nõme-qa unimanqatin matev ndingi:wat

¹⁰ No nqanek manqat qæmanqatavun, zapa ndøgo: Ezoqa nõme, Mbumbukiam-qa manqat, gësanqawé. Ezoqa kopoáv. Ndigu khokho manqat ndømanqaté neka ezoqa nõme nditübām. Ti mokho-te, matev av nqægo gigoatun, ezoqa kopoáv, Zu ezoqám. Yaq ndigu Kliten ezoqa nõme, ngusu qogøzat-qa yaq-te zøpouweatún.

¹¹ Qo nandiv ezoqam, gëtokáz. Manqat ndøgo ndi:zømesimit, bete-zømèsím. Ndigu khoev vinivinimba-te, ezoqa ewaqape ma ndi:sokhoyap, uniman-qatin matev zøngi:wát. Neka ndigu fia upøgim-qa ndøgó, ti-te ndigu, ma ndi:zømesim.

¹² Klit ezoqam nõme, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ndi:veve, ekezan av gene-eín nqægo, “Nginik Klit ezoqam, meakha ezoqám. Ndigu andé søvakhá gigiap khobokhobos me me:gó. Neka ndigu wauwáu neka lou loge møqæ.”

¹³ Nqanek manqat unimanqatín. Yaq nakémbá, qo gøgugúb, ndigu nõmendim matev eqeieqei gi-ivøvem. Manqat bazaføgakh-us qozø-manqatát. Yaq tiqa unimanqatin matev, tåbezømbe-eqeieqei.

¹⁴ Zu ezoqa nõme-qa khokho emanqat, neka ndigu ezoqam-qa khokho khafeap manqat, ndigu unimanqatin manqat zita gi:wuøem, tiqa manqat beyøgé.

¹⁵ Ezoqa ndigu, eqeieqei ndigu, ti-te ndigu, gigiap ate ndægo eqeieqei. Geté ezoqa ndigu, ande khavim-us ndigu neka unimanqatinteav ndigu, ti-te ndigu, gigiap kopo eqeieqei mbaín. Zapa ndøgo, tiqa matavap neka tiqa mbøni, møndøzø-khavim-ús.

¹⁶ Ndigu av gini-manqaté nqægo, “Ni Mbumbukiam møtinøtén.” Geté tiqa yage mokho-te, ndigu av gini-nømendím nqægo: Ndigu Mbumbukiam zítá gini-wuøém. Mbumbukiam gëmbøeqasi:v, ezoqam av ngi:gu. Ndigu Mbumbukiam-qa manqat, gësanqawé, neka kopømba mbaín, matev eqeieqei kopo timatønømem.

2

Kliten ezoqam vinivinimba, eqeieqei av kintlyagát

¹ Geté qo ezoqa toqote-zømesimat, nõmendim manqat ndaføyamba-qape mba mbopáev.

² Angana e-ma-fisap tigoat, ndigu av qozømbé-ovøemát nqægo: Ndigu ekeza kha, eqeieqei benøzøgím. Yaq ezoqa, tiabezømbe-vizáp. Ndigu matavap loloakh begó. Neka tiqa unimanqatin matev neka kuku matev, ndaføyamba-qape bezøgó. Ndigu bazaføgakh-us até bewaniáp, matev føgøføgakh timø-qeivimat.

³ Neka sakheis e-ma-fisap tigoat, ndigu av qozømbé-ovøemát nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabe-yagé, ate av-té, Mbumbukiam ndømbøe-pøev. Ndigu

manqa begevèám. Neka ndigu waen izam benønòsám. Geté ndigu matev mbomòmboma nòmendim ezoqam begó.

⁴ Yaq ndigu kopòmbaqapé, sakhei ndakinak mé:zòmás, tigi angana neka nakheis-te, kuku matev eqeieqei ande áv khazòmbé-goát,

⁵ neka matavap loloakh-us neka ndaføyamba-qape áv kiniyagát, neka ndigu ezoqa nòme, khoev-te ndiyage, eqeieqei áv kizòmbé-kewagát, neka ekeza angana-qa mokho-te áv kinigoát. Soqain ndògo, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tingenòitat.

⁶ Angana ndakinak, áv qoqoté-gugubát nqægo: Ndigu matavap loloakh begó, matev ate ndægo.

⁷ Gekha matèv ndògo, ndoqo-matanam, qo eqeieqei ndòmatanám. Yaq ndigu qoqa matev tiqeiivat, kopòmbá timbopavat. Qo ezoqa toqote-zòmesimat, qoqa nòmendim matev ndaføyamba neka mokho-us begó.

⁸ Qoqa manqat eqeieqei tògoat, yaq ezoqa kopòmba mbaín, manqa tigeve-mat taqa yaq-te. Yaq nigi qaza ezoqam mivi ndògoném neka kopòmba mbaín, niqa yaq-te, manqat soqain timanqatat.

⁹ Sasae ezoqam, kawakawa-za-qá mokho-té giabetu:gu, matev ate ndægo. Ndigu sasae áv tiabiti:gu, av tigi kawakawa-za ndòzòmbè-poev neka manqa beqavògèáp.

¹⁰ Neka ndigu gigiap be-aqònám, ti-te. Geté ndigu matev eqeieqei mba begó. Yaq tigi kawakawa-za tiabiti-zòtéz, ndigu unimanqatin ezoqám. Neka ezoqa, tiqa matev ate ndægo mokho-te, áv tiabiti-qeiví, Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, teqa manqat mbomambaqapé.

Matev eqeieqei-te mbá qabizi-yagé atema Yesu befakhan

¹¹ Mbumbukiam ni áv gininòmánd nqægo: Ndego kuku kandambá ni-te. Ndego ezoqa ewaqape khandi-qa zògó.

¹² Teqa kuku matev, ni áv qani-nòmendím nqægo: Ni matev ya bizi-ivòvém, ndògo Mbumbukiam vizupav ndògo, neka manqei-qape-qa poev matev. Geté ni ndakin khòuwa-te, matavap loloakh-té neka matev ndaføyamba-qape-té qabizi-yagé, áv Mbumbukiam ndòmbøe-poev,

¹³ atema ni tegi khòuwa kandambaqape bizimò-khantòzem, ndego nigi Mbumbukiam neka khandi etoam ezoqam Yesu Keliso, bazafògakh-us neka waev-qape-us tendoqavan, te-te ndego ni nqazio-tana neka ndego ni nqaz-imbøe-keoge.

¹⁴ Ndego ekeza kha nivé, neka ni manqa-zapazapa ate ndægo mokho-te qazu:goam, vòngovotan-a, vòsungutan. Yaq ni tegi ezoqa ndaføyamba-qape zigoát, neka matev mbomòmboma matanam mòqæ mba vizigoát.

¹⁵ Nqanek manqat qataqambe-manqatavun, ezoqa gè:zòmesím. Manqa gèzò-lòvuát neka gèguguzá, nandiv ezoqam. Ezoqa qò besanqaqabém.

3

Mbumbukiam ni matev eqeieqei gini-matanam, yaq ni matev eqeieqei bizi-matanám

¹ Ezoqa matavap qozò-mboqoatát: Ndigu iz-akhayapak neka gaman ezoqam-qa mokho-té giabetu:gu. Neka tiqa manqat o-mba bezòmbò-ndapé. Neka gekha matev mbomòmbomá ndògo, ndigu sà begonemát.

² Ndigu ezoqam-qa manqa begevèám neka ndigu beponqòmbáp. Geté ndigu sambí matev-té giabe-yagé, neka ezoqa ewaqape-fe, matev aiyaiyav-té giabenógó.

³ Até ní-a, ni bugukhokhof matavap egeieqei mbain. Ni Mbumbukiam-qa Manqat, zisanqawám, neka nakhoa egeieqei paveáv. Ni gawap matev neka poev matev soqòsoqa mokho-té qazu:goám. Neka ni matev soqòsoqa matanam neka ova matev mokho-té qaziyaqám, neka ezoqa ni vòsanqabam-a, ni ndigu vizi-sanqabam.

⁴ Geté Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, ni áv gininómánd nqágo: Ndego tanakh neka kuku kandambá ni-te,

⁵ yaq ni vòkhandi:n. Ndego ni ambá av nqágo, niqa matev egeieqei matanam zapayá gene-khandi:n. Geté ndego ni ekeza tanakh matev zapayá gene-khandi:n. Ndego ni gèsungután, neka Nqova Mbomambaqape mokho-te, yage ndakinak vòni-etoam neka ni vizi-ezoqam-ndakinak-en.

⁶ Yesu Keliso mokho-te, ndego nigi khandi etoam ezoqam, Mbumbukiam ni Nqova Mbomambaqape, andé ibøkha me nimboqóuz. Kandambá, ginimbo-qouz.

⁷ Mbumbukiam tenegó ndógo: Ni teqa kuku matev mokho-te, teqa bòi-te qazi-ndaføyamba-en, neka vizi-tegi-nakheis-en, ni khandi miavmiav zimóndapém. Ni taqa yaq-te nqáneq nqazio-taná.

⁸ Nqanek manqat unimanqatin. Yaq nakémbá, no nqataqá-manqate: Até vòzòpouwé, nandiv ezoqam. Ndigu yá bembopáev. Yaq ndógo, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndi-unimanqatinat, bazaføgakh taqa yaq-te nqáneq giabiti-asózú: Matev mbomómboma ndómátònumát. Zapa ndógo, matev av nqágo, egeieqei. Ezoqa ewaqape zòmbétóké.

⁹ Geté khokho manqat vinivinimba neka atanakha-zapazapa-za-qa iziz geveam matev neka ponqombap matev neka manqa itumbam matev, Mozes-qa guguna manqat-qa mokho-qa yaq-te, zitá qanewuóé. Zapa ndógo, matev av nqágo, mokho mbain neka ezoqa gezó-tòkeák.

¹⁰ Ezoqa nòme, teqa nòmendim mokho-te, Klisten ezoqam teqatazotet, ndego gégugú. Ndego qoqa manqat yogeav tógoat, khòuwa nòme vògugu. Geté ndego sekemba yogeav tógoat, yaq zitá qanewuó.

¹¹ Qo soqoté-qatéq, ezoqa av ngenek ngego, ndego nakhoa egeieqei mòndò-iváv neka manqa-zapa-té gunu:yagé. Ndego ekezan, kha soqaqape-te gènové.

Pol-qa vaev manqat

¹² No Atimas o Tikikus tòtaqando-khofotav, qo Nikopolis taon-té qandoqáv. Nakhamas-té. Ni ndógo tizi-qaqandám. Zapa ndógo, no matavap áv qategó nqágo: No qozòqozaq khòuwa, ndógo khamòe tònqei vòem, ndógo tabòemiá.

¹³ Apolos neka ndego gaman khafeap otevat ezoqam, Zinas, manqei nòme-te tizav, qo gèzòtóké. Ndigu gigiap-qase bewáféz, livin-qase nqòugu tu:-apet.

¹⁴ Nigi Klisten nòfuap nandav, bètezótéz, ezoqa ndigu gigiap tiwafez, matev mbomómboma áv khòqozòmbé-goát. Mbain tógoat, yaq tiqa unimanqatin matev, mokho mbain.

¹⁵ Nginik ezoqam, no namba nqatiyage, khaiya mboma manqat ndòkhofotaváv qo-te. Niqa khaiya mboma manqat qozó-eín, nandiv nigi Klisten nòfuap, ni namba Yesu Keliso nqazi-unimanqatinat neka kuku ndòzògo ni-te.

Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát, zo-te, zo ate ndøzøte:go.

Filemon Pol-qa pepa, Filemon-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa, Filemon-té genø-peawám. Ngenek Filemon, Kolosi taon-té geyagám. Ndego gigiap kopoav ezoqám. Neka ndego Klisten ezoqám neka Pol-gé zifú.

Filemon ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam mðndømbo-goám. Teqa iz Onesimús. Yaq khøuwa nøme, ngenek Onesimus, manqa-zapa ndøgó, Filemon-te, vøkhokhon. Yaq ngenek Lom taon-te gewav, ndego Pol-te, Yesu-qá Manqat Mbomambaqape mø-ewág, vø-Klisten-ezoqam-ev. Yaq ndego Pól namba me:yagám, vømbø-tøkeam. Ndakin Pol ngenek nqawa Filemon-te khofotøve-qa ndøgó. Yaq nqanek pepa mokho-te, Pol Filemon äv gembøeviám nqægo: Onesimus tendoqavan, nqawa vøkhatiú, kuku matev-us, neka teqa manqa-zapa betaqambø-navøem. Yaq ndego ambá av nqægo, qoge sasae ezoqam mba qágoät, geté até qogé Klisten qafú.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-qa sasae zapaya, ndimbula-té qatu:gu.

Filemon, no nikeza Klisten nõfu Timoti namba, qo-té qeitø-peaomít, qo nigi nõfu mbomambaqape, qo ni namba Keliso-qa sasae nqázigu.

² Até zo-té-a, nigu Klisten nõfu Afia, neka Akipus, qo ni namba kopømba ande av nakhag ezoqam nde-go, nõfe mbomambaqape-te ndoqo-nøfeap, ni khaiya mboma manqat nizø-khofotaváv. Neka até Klisten bawan ezoqám-a, qoqa khøev-te guligulim-qa gipindumatun, ni khaiya mboma manqat nqæizø-khöfötáv.

³ Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambu matev, ndøgoät, zo-te.

Pol-qa khanakhanakh, Filemon-qa kuku matev neka unimanqatin matev-qa yaq-te

⁴ No qæguligulimatun neka qataqa-matøvemin, no Mbumbukiam-te, ike manqat oskia nomanqaté.

⁵ Zapa ndøgo, no äv qateyogé nqægo: Qo Yesu, nigi Evezøza, oskia qo-unimanqatinát neka qo Mbumbukiam-gi ezoqam-te ate ndi:gu, kuku qagó.

⁶ No äv qate-guligulim nqægo: Qoqa unimanqatin matev, ni sa nqanumbugu, tåbetaqambe-khouwév. Yaq qo Mbumbukiam-qa matev mbonømboma-qa yaq-te, qateqat nøme mba qotóndáp, ndøgo ni Keliso mokho-te ndini-etoam.

⁷ Nøfu! No khanakhanakh kandambá qændap, neka noqa mokho-te, ùni qote-khakheinám, qoqa kuku matev-qa yaq-te qæ-ewag, qo Mbumbukiam-gi ezoqam-te nandaqago, neka qo tiqa matavap qoqozø-khakheinam.

Pol-qa viam manqat, Onesimus-qa yaq-te

⁸ Yaq nakémbá, no nøtaqa-viám. Unimanqatin, Keliso mokho-te, no iz nqanøgó. Yaq no ambá kopømbá, sataqá-eín, gekha matèv ndøgo, qo amba toqogonin.

⁹ Geté no sataqá-viám. Zapa ndøgo, no møtenøtén, qo kúkú no-te. No ndakin lawaqapé neka no Keliso Yesu zapaya, ndimbula-té qatu:gu.

¹⁰ Noqa viam manqat, Onesimus-qá yaq-té qagó. No ndimbula mokho-te

nqatu:gu, no Keliso-té qatøndáf. Yaq ndego møndønø-yo-év.

¹¹ Bugukhokhof khøuwa, ndego qoqa sasae eqeieqei gonemáv. Geté ndego ndakin møndø-enénd, neka kopømbaqapé, no sasae eqeieqei vønógō-a, qo vøqágō.

¹² No Onesimus, mbøni mokho nømbeám. Geté no qo-te nangó qatø-khofotaváv.

¹³ No ndego keseiwat-qa nombogó. Yaq ndego qoqa iz-te, ambá genø-tøkeín, no Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape zapaya, ndimbula-te nqatu:gu.

¹⁴ Geté no poeveáv, sa tækeseiu, no qo bevøpøteav tøgoat. Zapa ndógo, gekha matev eqeieqei ndógo, toqogo, qo qakeza poev-té qanógó, ambá av nqægo, qo noqa tøpøtøqat zapayá qotégó.

¹⁵ Eisa, ndego qo-te elavøqase ta zapaya ndógo tøpøté-ewawam-a, yaq ndego qo namba miavmiav tåbete-yagé?

¹⁶ Ndego ndakin ambá av nqægo, qoge yaq-fia mbain sasae ezoqam mba ndógō, av bugukhokhof ge:goam. Geté ndakin møndøqa-Klisten-qafu-év. No nøkezan, kuku kandambá te-te. Geté no møtenøtén. Qo kuku nøme mba qombøégó. Zapa ndógo, ndego ndakin qoge sasae ezoqam mbá mbá. Geté Evezøza mokho-te, ndego møndøqa-Klisten-qafu-év.

¹⁷ Yaq nakémbá, no áv qataqambé-viám nqægo: No qoge sasae kopømba ezoqam toqotenæmb, yaq Onesimus áv toqoté-kható, av no nøkezan amba toqote-khatombin.

¹⁸ Av Onesimus qo-te manqa-zapa ge:goam, o ndego moni timbøe-løfokat qo-te, yaq fia ndógo, ndømbøe-løfoke, noqá zenda-té qonóvé. No nógó.

¹⁹ No nqanek manqat, nøkeza zendá qate-peaomít. No Pol, no teqa fia ndægó, qo-te. Geté gëmbo-mataváp. Qo qakeza khandi mba qambo-løfoké no-te, qo no mokho-te qoqo-Klisten-eq.

²⁰ Yaq nakémbá, qo noge Klisten nøfu ndoqogo, no Evezøza mokho-te, áv qataqambé-viám nqægo: No khanakhanakh qonø-etoám neka Onesimus qafu qókhatiú. Keliso zapayá qotégó.

²¹ No nqanek manqat nqæpeaomit, zapa ndógo: No møtenøtén, qo soqógó, av no nqataqambe-vi:mit. Neka no møtenøtén, matev ndógo toqo-matanam, ndømløvvú, av no nqataqambe-vi:mit.

²² Neka manqat nøme nqáneq: No khoev kouwat qonø-khakheinám. Zapa ndógo, no tototaná ndógo: Mbumbukiam zoqa guliguli manqat ndøzø-qavøiú. Yaq no ndimbula-te nqægo, nófakhán, nqawa vizi-qaqandám.

Ezoqam vinivinimba-qa khaiya mboma manqat

²³ Epaflas, ngenek Keliso Yesu zapaya, no namba ndimbula mokho-te nqeitu-nqeitønát, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te.

²⁴ Neka até Máq-a, neka Alistakus neka Dimas neka Luk, nginik no namba Mbumbukiam-qa sasae nqatigu, khaiya mboma manqat ngíkhofotaváv.

²⁵ Nigi Evezøza Yesu Keliso, teqa kuku matev, ndøgoát, zo namba.

Iblu Pepa, Iblu ezoqam-te

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zu Klisen ezoqam-té ginø-peaomém. Nginik Zu bawanak, iz nøme, Iblu ezoqam zø-akhaemám. Zapa ndøgo, ndigu Iblu manqat ndømanqatám.

Ni kopømba mbaín uni tizi:nøten, gekha ezoqám ndego, nqanek pepa gepeawam. Ezoqa nøme áv gini-mataváp nqægo: Pol ategó. Geté ni uni zì:nøtenák.

Nqanek pepa-qa manqat, taqa yaq-te nqáneq qanegó: Bugukhokhof khøuwa, Mbumbukiam nakhoa ndømboqoá, ezoqa te-te áv kindizav. Ta nakhoa nqáneq qagoám: Ezoqa Mozes-qá guguna manqat bembopáev, neka Mbumbukiam-te søvakra gigiap bembó-løvusam. Geté ta mokho-te ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te uni ti-eqeieqei-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndømboqoá. Yesu genanim neka teqa kouk vøwa, nakhoa nqáneq, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa te-evøzam. Nakhoa nøme mbaín. Yesu ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Ndego Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyá neka ni zapaya oskia vøguligulimatun. Yaq nakémbá, ni awenege nakhoa bizi-ivøvém, neka Yesu uni bizi-unimanqatinim.

Keliso ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde:go

¹ Ibugukhokhof, Mbumbukiam nigi atanakha-zapazapa-za, manqat, manqa vevezam ezoqam mokho-té genøzø-manqatám. Khøuwa vinivinimbá neka nakhoa vinivinimbá.

² Geté ndakin vaev khøuwa-te, ndego ni ekeza Yo mokho-té ginindumanqatám. Yan neka manqei-qape, Mbumbukiam te mokho-te ndégo tenøkhakheinám neka áv gene-veatáv nqægo: Gigiap ate ndægo, ndégo téndáp.

³ Ndego Yo, Mbumbukiam-qá waev mo:gamewáp, neka ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde:go. Gigiap ate ndægo, ndégo tegeawát. Ekeza manqat bazaføgakh-qapé genegeawát. Ezoqam-qa manqa-zapazapa sunguzam nonqo, nakhoa gumu-mboqoa, yaq yan manqei-te nqo:go, Kawa ezoqam kandambaqape-qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam.

Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, ùnime-løvúb

⁴ Ndego Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, ùnime-løvúb. Iz ndøgo gendap, kandamba tantáv. Av taoká, av enzol ezoqam, iz ndøzømbe:go.

⁵ Gè, Mbumbukiam enzol ezoqa kopo, manqat møndømbó-ein, av nqægo, “Qo nogē yō. No nqægo khaiya, nøtaqa-qave-èn”?

O gè, ndego enzol ezoqam kopo-qa yaq-te, møndæ-ein, av nqægo, “No tegē eve nōgoāt,

neka ndego nogē yo ndøgoāt”?

Av taoká.

⁶ Geté Mbumbukiam ekeza yo-khøuwa, manqei-qape-te gendo-khofotav, ndego áv gene-ein nqægo, “Mbumbukiam-gi enzol ezoqam ate ndi:gu, bembovizáp, ndego.”

⁷ Geté enzol ezoqam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-ein nqægo,

“Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam,
andé khamøe me me:khofotumatún. Nakhamas-té.
Ndigu tegi sasae ezoqam,
andé gøina wageap me me:gó.”

⁸ Geté Mbumbukiam ekeza Yo, av gembøe-eín nqægo,
“Mbumbúkiam!

Qoqa megeat matev, oskia ndógoát. Miavmiáv.
Qo ezoqa matev eqeieqei qozømbe-kawaeqát.”

⁹ Qo poev, matev eqeieqei-té qaqagó.
Geté manqa-zapa matanam matev, qo qòsanqawé.
Mbumbúkiam!

Yaq nakémbá, qoge Mbumbukiam, qo oil qamboqóuz,
iz kandambaqape neka khanakhanakh vøqā-etoam.

Ndøgo ùnime-løvú, av qogi qafuap gi-upøgim.

¹⁰ Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa yaq-te, nøme av qane-eín nqægo,
“Evézøza!

Ibugukhokhof, manqei-qape-qa zapa, qo qové,
neka yan qakeza zenda voqoté-khakheinam.

¹¹ Yan neka manqei-qape, ndømø-navøém.
Andé ndabua pakha me mé:mbevøém.
Geté qo oskia qógót.

¹² Yan neka manqei-qape,
andé ndabua me qoté-putøgím
neka andé ndabua khavim-us me qoté-enénd.
Geté qo qakezan, qó-enendák,
neka qoqa yage, gemø-navøemák.”

¹³ Neka, gé, Mbumbukiam ekeza enzol ezoqa nøme, møndømbó-ein, av
nqægo,

“Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

Até qóqotát, atema no qogi qaga ezoqam,
kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.”?

Av taoká. Mbumbukiam nqanek manqat, ekeza yo mba mbo-eín.

¹⁴ Yaq gé, enzol ezoqam, ndigu gekhâm? Ndigu nqová. Mbumbukiam-qa
sasae ndøgoatún, ndego ezoqa tøkeam-qa vøndø-khofosumatun, ndigu khandi
miavmiav tindapem.

2

Ni ndízi-soqoén, Keliso-qa khandi etoam matev tizi-sanqawem

¹ Unimanqatún. Keliso enzol ezoqam ùnime-løvúb. Yaq nakémbá, ni uni-
manqatin manqat, føgøføgakh bizigeawát, ni qazi-ewagam. Soqáin ndøgo,
tizi-køombam.

² Manqat ndøgo, Mbumbukiam enzol ezoqam mokho-te, nigi atanakha-
zapazapa-za gezø-ein, ndøgo føgákh. Yaq gekha ezoqām ndigu, gimøkuimam,
neka o-mba ndapeav vøgoam, ndigu yaq-fia møndapém, av Mbumbukiam
ge-ein.

³ Ndigu yaq-fia soqaqape gindapem, ndigu nqanek manqat paeveav
qagoam, yaq ge zó, ndozo-matavap, ni yaq-fia soqaqape zimó-ndapemāk,

ni Keliso-qa matev tizi-sanqawem, ndego ni ge:khandi:n? Av taoká. Yaq-fia nqosøgeap kandambá tizimø-ndapem. Nqanek khandi:nat matev-qa yaq-te, bugukhokhof Evezøza ekeza me:manqatám, yaq ndigu ezoqam, gimboewagam, ni-te vø-unimanqatintam.

⁴ Manqat ndøgo, gimanqatam, Mumbukiam møndø-unimanqatintám. Matev makhamakha neka umingiap matev vinivinimbá gene-unimanqatintám. Neka ndego até Nqova Mbomambaqape-qa matev mokho-té-a, vø-unimanqatintam, ndøgo ezoqa ndezø-etoam, av ekeza poev ndægo.

Yesu ni khandi etoam nonqo ge-ezoqam-ev

⁵ Manqei-qape ndakinak, taqa yaq-te ni nqazi-manqate, ndøgo megemege-te to:fakhan, Mbumbukiam ambá av nqægo, enzol ezoqam-qa zenda-tê genøvê, tiokawæztat.

⁶ Av taoká. Geté Mbumbukiam-qa Manqat-te, ezoqa nøme äv gene-ein nqægo,

“Mbumbúkiam! Manqei-qape ezoqam, gigiap-qapé mbá.

Yaq gekha zapá, qo ndego ndoqombo-matavap?

Neka gekha zapá, qo ezoqam-ge yo ndoqombo-keoge?

⁷ Qo ndego ibusa-ibusa nonqo, enzol ezoqam-qa mokho-té qonøvé.

Geté vaev-te, qo mðqo-eqeüü, iz neka megeat matev ande kawa ezoqam-qa wawaq me voqombø-etoam.

⁸ Neka gigiap ate ndægo, te mokho-te voqotüve.”

Mbumbukiam gigiap ate ndægo, te mokho-te gu:ve, ndego gigiap kopo løvuiäv. Geté unimanqatín. Nðakin, ni kopømba mbaín, tiziqeivim av nqægo, gigiap ate nqægo, te mokho-tê qanuvê.

⁹ Geté ndøgo tiziqeiví. Yesu, ndego ibusa-ibusa nonqo, enzol ezoqam-qa mokho-te gu:goam, ndego Mbumbukiam kawa ezoqam-qa wawaq, iz neka vizap matev mbo-etoám. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ewaqape-te, kuku mbogoám, yaq Yesu ni nonqo vønanim.

¹⁰ Mbumbukiam, te mokho-te neka te zapaya gigiap ate nqægo nqago, ndego nakhei kopoav ituza-qa ndøgoám, ndigu te namba yage eqeieqei bemøndapem. Yaq nakémbá, ndego äv qambøe-pøovám nqægo: Ekeza Yo, nqosøgeap bendáp, yaq ta mokho-te ndøgo, ndego bemø-unimanqatin-khandi-etoam-ezoqam-ev.

¹¹ Ndego ezoqam, ndego ezoqa manqa-zapa-te ndesungutøzat, neka ndigu ezoqam, ndego ndesungutøzat, ndigu Ève kopó. Yaq nakémbá, ndego mivi mbaín. Geté ndigu namba-qaniap zø-akhayám.

¹² Ndego Mbumbukiam-te, äv gene-ein nqægo,

“Nogi namba-qaniap, qoqá yaq-té qaté-zømesimát.

No tíqa wambap-te, qoqa iz nó-eqatát. Ouv qaqayam-ús.”

¹³ Neka manqat nøme ge-ein, nqánek,

“No Mbumbukiam-te mbá qatø-vintambát.”

Neka nøme nqánek,

“Nqáé! No nqánek. Neka nakheis, Mbumbukiam genø-etoam ngínik.”

¹⁴ Ni manqei-qape ezoqam, kha-ús neka kouk-ús. Yaq nakémbá, até ndegó-a, vømø-kha-us-ev neka vømø-kouk-us-ev. Tene-ezoqam-év ndøgo, ndego tenanim, yaq teqa løvøte mokho-te, ndego nqova soqaqape géngüü, ndego løvøte-qa bazaføgakh ndømbogo,

¹⁵ neka gekha ezoqām ndigu, tiqa yage-te ate ndægo, lɔvøte-qa mœe mokho-te gu:goam, vónqovotáz.

¹⁶ Ndego ambá av nqægo, enzol ezoqam-qa ndøgeavün. Ndøgo bavokho-pé. Geté ndego niqa ndøgeavün, ni Eibleem-gi zi nqazigu.

¹⁷ Yaq nakémbá, ndego bè-ezoqam-év, matev ate ndægo, neka niqa betéqeivi, ni tegi emekheis nqazigu. Yaq ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndøgoát, tanakh-matev-ús neka ndaføyamba-qapé, neka ekeza kha Mbumbukiam-te, ande etoam matev me vøe-nqonqotáv, yaq Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa vøzømbé-evzām.

¹⁸ Yaq nakémbá, ndego ekezan gepotonumam, khamasim-te gewanimam, ndego kopømbaqapé, ni giní-tøkeát, ni khamasim-te tizimø-wanimat.

3

Yesu gò:megeát, Mozes gèpáev

¹ Yaq nakémbá, nogi Klisten nøfuap, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, ndego gezø-akha, ni namba tegi ezoqam sa tizimu-goat, zo Yesu mba mbomataváp, ndego Mbumbukiam-ge u-añem neka iziz ezoqam kandambaqape, teqa yaq-te ni ezoqa nqazi-zømesim.

² Ndego sasae ndaføyamba-qape mbogoám, te-te ndego, geveatav, ate av-té, Mozes Izrael bawan mokho-te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam, sasae ndaføyamba-qape ge:goam.

³ Gekha ezoqām ndego, khoev tewev, vizap kandambaqape teqa ndégo tøgó, ambá ndøgo, khoev-qa ndøgō. Yaq nakémbá, vizap kandambaqape Yesu-qa ndøgō, ambá av nqægo, Mozes-qa ndøgō. Zapa ndøgo, khoev ndégo tewév.

⁴ Gekha khøev ndøgo, ndøpuate, ezoqa ndøpuán. Geté gigiap ate nqægo, Mbumbukiam ndøkhakheinám.

⁵ Unimanqatín. Mozes Izrael ezoqam mokho-te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam, sasae ndaføyamba-qape ndøgoám. Teqa sasae andé nqovønqova me me:goám, ta matev-qa yaq-te, vaev-te qafakhan, ndøgo ezoqa ndakin ndi:zømesimit.

⁶ Geté Keliso, ndego viní. Ndego khoev Eve-gé Yó. Ta khoev ndøgo, ekeza khoév. Yaq ndego egeieqei mbokeogé. Nqanek khoev ní, ni kha føgakh-mba tizi-waniapat neka niqa vintønát matev Keliso-te, taqa yaq-te ni nqazikhambuavap, bazaføgakh-us vizimbó-geatát.

Gekha ezoqam ndigu, unimanqatinteav ndigu, ndigu kopømba mbain, pusup manqei-te timø-oz

⁷ Yaq nakémbá, Nqova Mbomambaqape, av gene-manqaté nqægo, “Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat,

⁸ zo sa ndøføgákhæz, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:goam,

ndigu Mbumbukiam-qa manqat gisanqawam

neka ndego khamasim-te vø-aumam, ta khøuwa-te ndøgo, leg-av manqei-te giyageapam.”

⁹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam av gene-manqaté nqægo,

“Ndigu no khamasim-té ginø-ambumám, oskiá ndøgo, noqa matev giqueivam, no viav foti leg-av manqei-te qazø-kewagam.

¹⁰ Yaq no qaqa nøqavigát ti-te.

Yaq no āv qate-eín nqægo,
 ‘Tiqa matavap-te, oskia ndøyoniáp. Noqa nakhoa ndøgo, no ituza-qa qazøgoam, ndigu qeiviáv.’

¹¹ Yaq noqa qaqa-te, no manqa mbusa āv qatevé nqægo,
 ‘Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin.’”

¹² Nófuap! Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Soqain ndøgo, zo mokho-te, ezoqa nøme tisapi:z neka unimanqatin matev vø-ivøvēm neka khandi Mbumbukiam, zita vøe-wuowēm.

¹³ Geté zo khøuwa ate tæpavpavemat, ndøgo Mbumbukiam “Nqægo khaiya” ndembo-akhayam, zita ndøtøpøzú, yaqyaq-a. Soqain ndøgo, manqa-zapazapa zo ezoqa nøme tøtubam, yaq vozó-føgakhæz.

¹⁴ Ni Kelisó namba zi:tøkuaném, ni unimanqatin matev, av bugukhokhof qazi:ndapem, føgføgakh tizimbo-geageapat, atema vaev-te.

¹⁵ Ni miziqevím. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo,
 “Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat,
 zo sa ndøføgakhæz, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:goam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat gisanqawam.”

¹⁶ Gè, gekha ezoqām ndigu, ndigu Mbumbukiam-qa manqa wag giyogem, yaq vøsanqawam? Ezoqa ndigu, Mozes mokho-te, Izip manqei-te gindu-fakhaz.

¹⁷ Neka gé, gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam viav foti qaqa qambo-goam ti-te? Ezoqa ndigu, manqa-zapazapa gigoam, neka leg-av manqei-te, løvøte vøqeviam.

¹⁸ Mbumbukiam manqa mbusa geve, av nqægo, “Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin,” yaq gé, ndego gekha ezoqām mé:manqatam? Ndigu tené-manqatam, ndigu teqa manqat gisanqawam.

¹⁹ Nqanek emanqat, ni āv qani-nømendím nqægo: Ndigu ta manqei-te ndøgo, ma Mbumbukiam amba pusup tezø-etaomin, oneav ta zapaya ndøgo tinigóam: Ndigu unimanqatinteáv.

4

Ni Mbumbukiam-gi ezoqam, pusa zimøtd

¹ Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam geve, ezoqa teqa pusup manqei-te ti-oz, ndøgo zua ndøgó. Yaq nakémbá. Ni aiyáv qabizigü. Soqain ndøgo, zo ezoqa nøme nakhoa tøzøte-busøtøvem, neka oneav vozógoāt, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve.

² Até ní-a, ni nqanek manqat mbomambaqape miziyogém, av ndigu gi:yogem. Geté ti-te ndigu, nqanek manqat ambá av nqægo, møndøzø-tøkē. Zapa ndøgo, ndigu unimanqatinteáv.

³ Ni nqazi-unimanqatinat, ni Mbumbukiam-qa pusup manqei-te, ndizimø-ón. Geté tiqa yaq-te, ndigu unimanqatinteav gigoam, Mbumbukiam āv gene-eín nqægo,

“Noqa qaqa-te, no manqa mbusa āv qatevé nqægo,
 ‘Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin.’”

Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndøgo, teqa sasae qamømbø-navøem, manqei-qape gekhakheinumat, neka ekezan pusa vøta, ta sasae-te ndøgo.

⁴ Mbumbukiam manqei-qape gekhakheinam, yaq khøuwa seven qandap, ta khøuwa-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-ein nqægo, “Khøuwa seven qandap, yaq Mbumbukiam pusa ndõtá, sasae ate ndægo gumukhou.”

⁵ Geté ta manqat-te ndøgo, bugukhokhof qaziqevim, Mbumbukiam āv gene-ein nqægo, “Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin.”

⁶ Nqanek manqa mbusa, Mbumbukiam ezoqam-te geve, pusup manqei-te timø-oz, ndøgo zua ndøgó. Geté ndigu ezoqam, nqanek manqat mbo-mabaqape bugukhokhof gi-ewagam, ndigu oneáv. Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa manqat, o-mba ndapeáv.

⁷ Yaq nakémbá, Mbumbukiam khøuwa nøme ndøzāv, ezoqa timø-oz. Ta khøuwa ndøgo, nqægo khøuwá. Matev ndøgo, leg-av manqei-te qafakhanam, møndømø-navøém. Nupøkhan mbá. Geté vaev-te, até Deivid-a, av qazi-qevim, taqa yaq-te, āv gene-ein nqægo, “Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat, zo sa ndøføgakhæz.”

⁸ Zosua ndigu amba pusup tezø-etoamin, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve, yaq Mbumbukiam taqa zita-te, khøuwa nøme ambá gézavák, ezoqa amba pusup tindapemin.

⁹ Yaq nakémbá, pusup khøuwa zua ndøgó, ni Mbumbukiam-gi ezoqam, ande Sabat khøuwa me tizimø-khantøzem.

¹⁰ Yaq gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa pusup-te temø-on, ndego pusa ndõtá, sasae-te, ate av-té, Mbumbukiam ekeza sasae-te pusa ge:ta.

¹¹ Yaq nakémbá, ni bazaføgakh bizi-asazét, ndøgo pusup manqei-te bizimø-on. Soqain ndøgo, ni ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa manqat tizi-sanqawem neka nakhoa vizimé-busøtvēm, av ndigu gi:busøtvem.

¹² Mbumbukiam-qa Manqat, nqakhandi:át neka bazaføgakh-ús. Gekha nakhag kaiya geovap yaqyaq-us khobos-qapí ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa khobos møndømø-løvúb. Mbumbukiam-qa Manqat sa tunúamá ndøgo, yaq kha-qa poev matev-a, yaq Nqova-qa poev matev, vømóqatá. Bazag segé-løwazét, wema ndu:søkhoføpit, vømókhanáz. Teqa manqat, ezoqam-qa matavap neka poev matev, segé-geveá.

¹³ Unimanqatin. Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gekhakheinam, kopo khonøweáv, te-te. Matev ate ndægo, ndego sùgumu-qeiví. Gigiap ate ndægo, bavokhó qanø-fakhaté, teqa bøi-te. Yaq gekha matév ndøgo, ni nqazi-matanam, ni bizi-omøtém.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape

¹⁴ Ni Mbumbukiam-ge iziz ezoqam uni kandambaqape-in nigú. Yesú. Mbumbukiam-gé Yó. Ndego yan uni ova-in-té genøqavíg, atema Eve-te vømøfakhan. Yaq nakémbá, ni unimanqatin matev, até bizigeawát, bazaføgakh-ús, ta unimanqatin matev ndøgo, ni ezoqa nqazi-zømesim.

¹⁵ Ngenek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego tanakh matev ndøgó ni-te. Ndego møndæ-otév, ni manqei-qape ezoqam, ni bazaføgakh khapémbá. Até ndegó-a, khamasim matev ate ndægo, møndømøndæ-okhoám, ate av-té, ni-te nqæfakhanam. Geté, unimanqatin. Ndego ekezan, manqa-zapa-qase goneáv.

¹⁶ Yaq nakémbá, ni møe mbain. Mbumbukiam-te zikhanøgím, ma ekeza qonam nonqo-te ndo:qomat. Ndego kuku matev-ús. Yaq ni tanakh matev

neka kuku matev tizíqevát ndógo, neka tóke matev vizi-ndapemát, gekha khóuwa-tē ndógo, ni te-te tóke-qa tizi-okhoat.

5

¹ Gekha Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqapē ndego, Mbumbukiam ezoqa ewaqape mokho-te geveatavin, ndego Mbumbukiam-qá sasae ndógoát, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, Mbumbukiam-te sóvakha gigiap vólóvumát neka etoam matev vógoát.

² Ndego ezoqa nóme-te, matev aiyaiyav-té genógoatún, ndigu Mbumbukiam-qa manqat uni zótezateav ndigu neka nakhoa egeieqei pópovumav ndigu. Zapa ndógo, até ndegó-a, bazafógakh mbain ezoqám.

³ Yaq nakémbá, ndego ambá av nqægo, Mbumbukiam-te sóvakha gigiap ezoqa nóme-qa manqa-zapazapa zapaya mbá gene-lóvumamatún, geté ndego até ekeza manqa-zapazapa zapayā-ya, vóe-lóvumamatun.

⁴ Ezoqa kopómba mbaín, ekeza kha sa te-eqa, vómó-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-év. Geté Mbumbukiam mbo-akhaín, ndego vómó-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-evin, ate av-té, Elon gembøe-akha.

⁵ Yaq Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Até ndegó-a, ndego ambá av nqægo, ekeza kha ge-eqā, vómó-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Geté Mbumbukiam mbo-akhá. Ndego āv gembøe-eín nqægo,

“Qo nogé yó.

No nqægo khaiya, nòtaqa-qave-én.”

⁶ Neka manqat nóme-te, Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, ndego āv gene-eín nqægo,

“Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógoát. Miavmiáv,

Até av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ge-goam.”

⁷ Yesu nqanek manqei-qape-te gegoam, ndego Mbumbukiam-te guligulim neka viam ndógoám. Akhayam-ús neka eiv-ús. Ndego mōndæ-otév, Mbumbukiam kopómbaqapé, lóvøte-te tekhandi:v. Yaq Mbumbukiam, teqa akhayam mōndø-ewág. Zapa ndógo, ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá mokho-té gunu:vé.

⁸ Ndego Mbumbukiam-ge Yo ambá genegoám. Geté ndego nqosøgeap sègendapát. Yaq ta nqosøgeap mokho-te ndógo, Mbumbukiam-qa manqa o-mba ndape-qa yaq-te, otevat vōndap.

⁹ Yaq ndego matev ate ndægo gumu-matanam, av Mbumbukiam qambøe-póovam, ndego gēmø-ezoqam-qá-khandi-miavmiav-zapa-év, gekha ezoqám ndigu, teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape.

¹⁰ Yaq Mbumbukiam ndego ekeza iziz ezoqa kandambaqape vøe-veo, ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape ge-goam.

Ni ande nakhei nqonqon me, sekemba bizígú, niqa Klisten matev-te

¹¹ Yesu gemø-Mbumbukiam-ge-manqa-vevezam-ezoqam-ev, kopómba ande av Melkizedek ndego, taqa yaq-te, manqat nóme kandambá ndógo. Geté, khápeme:-fógákh, zo teizø-ovóyam. Zapa ndógo, zoqa yoge matev mōndømø-fógákh.

¹² Zo nupøkhán mbá, qazo-Klisten-ezoqam-ez. Yaq ndakin, zo ambá ezoqa nóme zóte-zómesimín. Geté zo zókezan, ezoqa nóme nqawa bèzøgó, ndigu

Mbumbukiam-qa Manqat-qa zapa betē-zōmesim. Zo ambá lou fōgōfōgakh zologeín. Geté zo tete zua zologé.

¹³ Gekha ezoqām ndego, tete zua ndeloge, ndego nakhasa nqonqonam zua ndōgó neka ndego matev eqeieqeí-qa yaq-te otevatéáv.

¹⁴ Geté lou fōgōfōgakh ti nonqo ndígu tōgó, ndigu gumufisam. Ezoqam av ngi:gu, ekeza matavap, matev eqeieqeí-qa yaq-te me-ometimám. Yaq ndakin ndigu kopōmbá, segé-geveatát, gekha matev ndōgo, eqeieqeí-a, gekha matev ndōgo, soqain.

6

Aiyáv qabizigú. Soqain ndōgo, Klisten matev-te tizimø-ø-an

¹ Ni bizi-apét, Klisten matev-te bizimø-findam. Kopōmba mbain, Klisten matev-qa zapa-qa yaq-te mba, oskia tizi-manqatat. Neka kopōmba mbain, taqa yaq-te mba, oskia tizi-manqatat, matev soqōsoqa matanam-te áv khoqoté-qambūq, ndōgo lōvøte-te tō-ituqobet, neka Mbumbukiam-te áv khoqoté-unimanqatín.

² Neka kopōmba mbain, ibōkha iz upōgim-qa yaq-te neka zenda awam-qa yaq-te neka lōvøte-te khandi:nat-qa yaq-te neka Mbumbukiam-qa manqa ovōyam-qa yaq-te mba, oskia tizi-manqatat, ndōgo ni yaq-fia soqaqape miav-ak-qape tōni-etoam.

³ Geté ni sà bizi-apét, Mbumbukiam tinitak.

⁴ Ezoqa nōme ndigu, Mbumbukiam-qa waev mokho-te mōndōgoám, neka teqa kuku matev vøe-khamasimam, neka Nqova Mbomambaqape vōndafem.

⁵ Ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, mōndæ-khamasimám, neka mōndø-qeivím, ndōgo qanimav-qapé. Neka ndigu teqa bazafōgakh-qape mōndæzøtéz, ndōgo vaev-te bavokho-qape tōndo-fakhan.

⁶ Geté ezoqam av ngi:gu, Mbumbukiam zita ti:wuowem, kopōmba mbain, nqawa toqo-itub, tete nqawa tiqambuz. Ezoqam av ngi:gu, ndigu Mbumbukiam-ge Yo, tae mutui-te, andé nqawá ginø-tøkewém neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi-te vøveém.

⁷ Ezoqa nōme, andé manqei eqeieqeí. Qæ ndōgo, qalanqavøemin, manqei av nqægo, gēsogín neka avøe gigiap vø-eqain, ti-te ndigu, khæ gikhayam. Ezoqam av ngi:gu, Mbumbukiam matev mbomømboma zōmatanamín.

⁸ Geté gekha ezoqām ndigu, ande khæ soqōsoqa me, avøeavøe neka khouwe-khouwe qa-eqain, ndōgo mokho mbain ndōgo, ezoqam av ngi:gu, aiyáv giabigú. Mbumbukiam-qa qaqa, avonín gezōfakhán. Yaq vaev khøuwa-te, khæ av nqægo, gésonqotøvév.

⁹ Nøfuap mbomømboma! Ni manqat av nqægo, ambá qeizømbe-manqaté. Geté ni mōtinøtén, zo áv taoká, av nqanek khæ soqaqape nqægo. Geté zo zomø-khandi:z.

¹⁰ Mbumbukiam ambá av nqægo, ezoqa soqaqapē. Ndego manqa matev, gembøé-navøemák, sasae ndōgo qazozoat neka kuku ndōgo, te-te vøzøgoam, zo tegi ezoqam qazozø-tøkeam neka sekemba ndozozø-tøkeet.

¹¹ Niqa poev kandambaqape nqánek: Zo ezoqa ewaqape, bazafōgakh até vø-asøzú, atema vaev-te. Yaq matev ndōgo, zo ndozoto-taza, tōfakhan, tåbezømbe-unimanqatín.

¹² Soqáin ndøgo, zo baza tøzøpos. Geté tiqá matev zombópavát, ndigu tiqa unimanqatin matev neka bazaføgakh-us waniap mokho-te, matev mbomømboma timøndapem, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve.

Mbumbukiam matev segégó, av manqa mbusa ge:ve

¹³ Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa geve, ndego ekeza iz-té genøvé. Zapa ndøgo, ezoqa kandambaqape nøme mbaín, teqa iz-te manqa mbusa teve.

¹⁴ Ndego Eibleem, äv gembøe-eín nqægo, “No unimanqatin nqataqa-manqate. No matev eqeieqei nøtaqá-matanám neka qazi kopoav-qape nøtaqá-etoám.”

¹⁵ Yaq Eibleem sògo-kewagám. Sège-qaqavám, yaq matev ndøgo, av Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, vømbø-fakhan.

¹⁶ Ezoqa manqa mbusa gi-aumatun, ndigu ezoqa kandambaqape-qá iz-té ginø-aumatún. Yaq ta matev-te ndøgo, ndigu ekeza manqat gè-unimanqatinimín. Soqáin ndøgo, ezoqa tiqa manqat tiqavotømem.

¹⁷ Até Mbumbukiám-a, manqa mbusa geve, ndego ezoqa zømesim-qa ndøgoám, av nqægo, ndego gembøépayák. Geté ndigu matev unimé:ndapém, av manqa mbusa gezømbeve. Yaq nakémbá, ndego manqa mbusa, ekeza iz-té genøvé.

¹⁸ Mbumbukiam matev menás gego. Manqat vømanqatam-a, manqa mbusa vøve. Yaq nqanek matev menas, gé-enendák. Zapa ndøgo, Mbumbukiam kopømba mbaín, meakha manqat temanqatát. Ni av qazi:nøten nqægo, ndøgo ni ezoqam, te-te khandi-qa qazibøin, zita nitøpøzú. Yaq ni kopømbaqapé, niqa vintønat Mbumbukiam-te, føgøføgakh zígeatát. Zapa ndøgo, ni mízi:nøtén, ni matev ndizimø-ndapém, niqa megemege-te ndo:go.

¹⁹ Nqanek nøtenat, andé angølap me megó, niqa yage-te. Yaq ni zíkøombamák. Geté ni føgøføgakh nigeawát. Ta angølap ndigu, Mbumbukiam-qá khoev mokho-té ginø-ozán, ta kouwat-te ndøgo, ndabua nqo:føleap, ma Mbumbukiam nde:mia.

²⁰ Yesu ni zapaya, ta kouwat-te ndøgo, é-møndo-ón, vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape oskia ndøgoát, miavmiáv, av Melkizedek ge:goam.

7

Melkizedek-qa yaq-te

¹ Ngenek Melkizedek, Salem* taon-ak-gé kawa ezoqam ndøgoám, neka ndego Mbumbukiam Eqeiwat-Qape-ge iziz ezoqam kandambaqape vøgoam. Eibleem nakhag-te gendoqavan, ndøgo kawa ezoqa foa gezøkhana, Melkizedek gèmqát, zenda vømbøeve, vømbø-guligulim.

² Yaq Eibleem gígiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, qaqageap vømø-ten, yaq qatoat kopo, Melkizedek vømbø-etoam. (Melkizedek-qa iz, manqa mokho menás: Nøme, kawa ezoqam ndaføyamba-qapé. Neka nøme, Salem taon-ak-gé kawa ezoqám. Nqanek manqat, mokho nøme nqambógo: Sambi kawa ezoqám.)

³ Melkizedek-ge eve neka evo neka tegi zøzøkha-za-qa yaq-te o teqa gane neka løvøte-qa yaq-te, manqat mbaín. Taqa yaq-te, ndego andé Mbumbukiam-gé Yø. Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndøgót.

⁴ Ngenek Melkizedek, ezoqa uni kandambaqape-in ndøgoám. Ni āv qazi:qeivím nqægo: Eibleem nigi atanakha-zapa kandambaqape ambá genegoám, niqa bawan gendongaz, geté ndego gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, neka ta qaqageap ten-te ndøgo, qatoat kopu, Melkizedek vømbø-etoam.

⁵ Unimanqatín. Mozes-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo: Gigiap ndøgo, ezoqa gi-upøgimin, bèqaqaemát, qaqageap bemø-ten-at. Yaq qatoat kopu, Livai-gí zi bendapemát, ndigu Mbumbukiam tegi iziz ezoqam gi-ab. Ndigu nqanek qatoat, ekeza ezoqam-té gindu-upøgimatún, oskiá ndøgo, atè nginik-a, Eibleem-gi zi ndigu.

⁶ Geté ngenek Melkizedek, Livai-gé zeó mbá. Av taoká. Ndego é-møndo:qán. Geté oskiá ndøgo, ndego Livai-ge zeo goneav qagoam, ndego ta qatoat ndøgo, Eibleem gembo-etoam, sège-khatiú. Yaq ndego Eibleem-te, zenda mo:vé, vømbø-guligulim, te-te ndego, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve.

⁷ Ndøgo nake mbáin, av nqægo: Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme zenda tembøeve, ndego ezoqa kandambaqapé. Teoká ndego, ezoqa nøme, ndego zenda awam matev tendap.

⁸ Livai-gi zi, ndigu ezoqam-qa qatoat kopu gindapemin, ndigu møndø-pakhaezín. Geté Melkizedek-qa yaq-te, ndego Eibleem-qa qatoat kopu gendap, Mbumbukiam-qa Manqat einiáv, av nqægo, ndego møndønanim.

⁹ Yaq nakémbá, Eibleem Melkizedek qatoat kopu gembo-etoam, yaq até Livai-a, andé matev kopu me me:gó, oskiá ndøgo, ndego ekezan, ezoqam-qa qatoat kopu gendapin.

¹⁰ Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem Melkizedek geqat, Livai qaneav ndøgoám. Geté Livai, Eibleem ndømanazám. Yaq nakémbá, ndego Livai, ta khøuwa-te ndøgo, andé Eibleem-qa kha mokho-té gunu:goám, neka Melkizedek-te, etoam matev vøgo, Eibleem namba.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa ndakinak, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, bugukhokhof gigoam, ùnime:løvúv

¹¹ Mozes-qa guguna manqat, Izlael ezoqam gindapem, ndøgo āv qane-manqaté nqægo: Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae, Livai-gí zi begeawát. Geté ni amba tiqa sasae mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te tizindaføyamba-enin, yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nøme, ambá géfakhanák. Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ndigu kopømba mbáin tinitøke, tizindaføyamba-en. Yaq nakémbá, Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nøme bèfakhán. Teqa iziz matev, andé Melkizedek-qa matev me me:gó, ambá ndøgo, ande Elon-qa matév.

¹² Matev tø-enend, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa yaq-te, yaq até guguna manqát-a, bè-enénd, taqa yaq-te.

¹³ Nigi Evezøza, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nøme, ni nqazi-manqate, ndego Livai khagua bawan-ák mbá. Teqa bawan-te, ezoqa kopu mbáin, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae gigoam.

¹⁴ Ni mizi:nøtén, av nqægo, nigi Evezøza, Zuda khagua bawan mokho-té gunu:qán, ndigu Zuda-gi zi. Mozes Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ge:manqatam, ndego nqanek bawan-qa yaq-te manqateáv. Livai-gí zi mba me:manqatám.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndøgót

¹⁵ Mbumbukiam-ge iziz ezoqam vini gefakhan, kopømba ande av Melkizedek nde-go, yaq ndøgo ni āv qani-nømendím nqægo: Matev taqa yaq-te ndøgo, møndø-enénd. Ndøgo havokho-qapé.

¹⁶ Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa iz gendap, ndego ambá av nqægo, iz āv genendáp, av ezoqam-qa khafeap matev o guguna manqat ndæmanqate. Geté, ndego nqanek iz, khandi miavmiav-qá bazaføgákh genendáp.

¹⁷ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat, Keliso-qa yaq-te, āv qane-eín nqægo,

“Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógót, miavmiáv,
ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ge:goam.”

¹⁸ Nqanek matev, ni āv qani-nømendím nqægo: Guguna manqat ndøgo, bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam gënqagím. Zapa ndøgo, ndøgo bazaføgákh mbaín. Kopømba mbaín, tønítøke.

¹⁹ Mozes-qa guguna manqat mokho-te, ezoqa kopømba mbaín, tindaføyamba-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndømboqóá, ni tizio-tambat. Ta nakhoa ndøgo, ùnime-løvú, Mozes-qa guguna manqat. Yaq ta nakhoa-te ndøgo, ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qá avønin-té qazinøniáv.

²⁰ Mbumbukiam Yesu tege iziz ezoqam geve, yaq ndego manqa mbusa ndøvé, taqa yaq-te. Geté Livai-ak Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa iz gi-upøgim, Mbumbukiam manqa mbusa veeáv.

²¹ Geté Yesu tege iziz ezoqam geve, ndego manqa mbusa ndøvé. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté nqægo,
“Evezøza manqa mbusa, āv genevé nqægo:

Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógót. Miavmiáv.”

Yaq ndego matavap gé-enendák.

²² Mbumbukiam manqa mbusa geve, Yesu tege iziz ezoqam geve, ndøgo ni āv qani-nømendím nqægo: Poev ndakinak, Yesu ezoqa namba ge-unimanqatin, ndøgo ùnime-løvú, av bugukhokhof qægoam. Zapa ndøgo, ndego ekezan mbokeogé.

²³ Neka matev vini nøme nqáne: Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam nøme, kopoáv gigoam. Zapa ndøgo, ndigu møndø-pakhaezín, sasae vømø-ivøvemin.

²⁴ Geté, ndego Yesu, oskia ndøyagét, yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae, ezoqa nøme-te, sa gékawawatak.

²⁵ Yaq nakémbá, ndego kopømbaqapé, gekha ezoqam ndigu, te mokho-te Mbumbukiam-te tinduzav, ndego unimé-khandí:z. Zapa ndøgo, ndego miavmiav ndøyagét, neka ndego Mbumbukiam-te oskia ndøvi:mát, ti zapaya.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, kopømbaqapé tinitøke

²⁶ Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape av ngé:go geabinimbígú. Zapa ndøgo, ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé. Ndego manqa-zapazapa mbaín neka soqa matev-qase goneáv. Ndego ùnime-vini-év. Ndego āv tiuká, av ni manqa-zapa-us ezoqam nqazi:gu. Ndego møndø-eqanát. Qámbá. Yan møndømø-løvú.

²⁷ Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, khøuwa kopoav Mbumbukiam-te søvakha gigiap giløvusumatun, bugukhokhof ekeza manqa-zapazapa zapaya gini-løvusumatún, yaq váev, ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya

vøløvusunatun. Geté ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ndakinak, vini. Ndego ekezan zapaya, søvakra gigiap løvusunav tegoat, kopømbá. Zapa ndøgo, ndego manqa-zapazapa mbaín. Neka ndego ambá av nqægo, søvakra gigiap oskia ndølvusunatun. Geté ndego kopo me:gó. Ate nonqó ge:gó, ndego ekeza kha, ande søvakra gigiap løvusunav matev me, sa genqonqotav.

²⁸ Ndigu ezoqam, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz gindapem, ndigu manqa-zapazapa-ús. Geté vaev-te, Mbumbukiam ekeza Yo, iziz ezoqa kandambaqape me:veó. Ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa manqa mbusa mokho-te, nqanek iz gendap, ndego ndaføyamba-qapé. Neka ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, oskia ndøgót. Miavmiáv.

8

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqa ndakinak, yan-te ngo:go

¹ Ni manqat qati-manqatavun, gigiap-qape nqáne: Ni Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape av nqægo, nginígú. Yan-té gono:gó. Kawa ezoqam kandambaqape-qa nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam.

² Ndego teqa iziz matev, uni Mbumbukiam-qa-khoev-in-té gegó, yan-te nqo:go. Ta palai khoev ndøgo, ambá av nqægo, ezoqa ndøwevém, geté Evezøza ndøwév.

³ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ate ndi:gu, tiqa iz ndøgo tinindapém: Mbumbukiam-te etoam matev ndøgoát neka søvakra gigiap vømbóløvusunat. Yaq nakembá, até ndegó-a, nigi Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, yan-te ngo:go, ndego gigiap etoam matev begó, Mbumbukiam-te. Yaq ndego ekeza kha mbo-etoám.

⁴ Ndego nqanek manqei-qape-te tegonin, yaq ndego ambá kopømba mbaín, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam tegonin. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa ngígú, ndigu Mbumbukiam-te etoam matev gigoatun, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate.

⁵ Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae gigoatun, ndigu yan-qa matev me:khamasimatun. Tiqa matev andé yan matev-qa ngovønqová. Até Mbumbukiam-qa khoév-a, manqei-qape-te nqawev, ndøgo andé Mbumbukiam-qa khoev-qa ngovønqová, ndøgo yan-te nqo:wev. Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes Mbumbukiam-qa palai khoev weve-qa gembogoam, Mbumbukiam ndego av gembøe-eín nqægo, “Palai khoev toqowev, qo gigiap ate ndægo ùni mbøepæv, av no olol-te ndo:go, qateqamakh.”

⁶ Geté Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae, Yesu gendap, ndøgo ùnime:løvú, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme-qa iziz matev. Até ta poev ndakinak-a, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, Yesu ni-te gendapavun, ndøgo ùnime:løvú, ta poev ndøgo, ibugukhokhof ge-unimanqatin. Zapa ndøgo, manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam ndakin geve, ndøgo ùnime:løvú, av bugukhokhof ge:ve.

⁷ Poev ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa namba ge-unimanqatin, equeieqi tøgønin, yaq ambá kopømbá, poev nøme unimanqatinteav tegønin.

⁸ Geté Mbumbukiam av geneqeív nqægo: Ta poev ndøgo, ibugukhokhof ezoqa namba ge-unimanqatin, kopømba mbaín tøzøtøke. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapa-ús. Yaq ndego Evezøza, tegi ezoqam, av gezømbe-eín nqægo, “Nqáé! Khøuwa nqágeav.

Yaq no Izlael ezoqam neka Zuda ezoqam namba, poev ndakinak nó-unimanqatin.

⁹Ta poev ndøgo, tæ-unimanqatin, ambá av nqægo, av tigi atanakha-zapazapa-za namba qate-unimanqatin, ta khøuwa-te ndøgo, no ndigu pingi qazøndo-geagim neka Izip manqei-te vøtøndō-itub, vøndō-fakhaz.

Ta poev ndøgo, qei-unimanqatinim, ndigu sekemba paeveáv. Yaq no gènømbo-qasí, ndigu.

¹⁰Geté poev ndakinak, no Izlael ezoqam namba tøte-unimanqatin, av nqægo: Ta khøuwa-te ndøgo, no Evezøza, ndigu noqa guguna manqat, wema-té qanøzø-nqeitám neka mbøni-te vøzømbó-peawám.

Yaq no tigi Mbumbukiam nógoát neka ndigu nogi ezoqam vøgoát.

¹¹Ndigu ekeza ezoqam neka zifuap, sekemba gé:zømesimák neka gezø-manqateák, av nqægo, 'Zo Evezøza vøezøtéz.' Zapa ndøgo, ndigu ate ti:goat, no é-ndæzøtéz, ezoqa khasøkhasis nekā ezoqa kandakanda.

¹²No tiqa manqa-zapazapa, ndønømbo-navøém neka gekhá matev soqøsoqā gigoam, nombó-matavapák."

¹³Mbumbukiam poev ndakinak-qa yaq-te nde:manqate, ndego te-unimanqatin, yaq ndego ta poev ndøgo, bugukhokhof ge-unimanqatin, awenege me:vewé. Neka ni mīzi:nøtén, gekha gigiap o matēv ndøgo, qanqawønege neka sa ndømbevøemet, ndøgo avønín segé-navøém.

9

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakra gigiap-qa kouk namba, khafeap kouwat-te gi-onin

¹Mbumbukiam bugukhokhof khøuwa, Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, yaq ndego møndæzømás, ande áv kimbøé-vizupát. Ndigu Mbumbukiam-qá khoev zøgoám, ma gimboe-vizupam. Palai khoev. Manqei-qape-té qawevám. Ezoqa ndøwewém.

²Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khoev mokho-te ndøugu, lampa asøzam nonqo mu:goám neka lou-qase vøu-wuøyam. Ta lou-qase-te ndøgo, flawa mo:-abám. Mbumbukiam nonqó. Nqanek kouwat, khafeap kouwat mboakhaemám.

³Ta kouwat-te ndøgo, ndabua sekeqape nøme ndøfaleám, neka taqa zitate, kouwat nøme vøugoam. Nqanek kouwat, uni khafeap-qape kouwat mboakhaemám.

⁴Ta kouwat nøme mokho-te, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase mu:wuøyám. Gol khakheitáp. Gigiap sisip mbomømboma mboqotam nonqó. Neka mboges ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin, vøu-nqeitavam. Mboges ndøgo, gól gini-gutøvév, neka gigiap vøu-nqeitavam. Gigiap misiká: Nøme káp. Ta kap ndøgo, gol khakheitáp. Neka kap-te ndøgo, mana mu-nqeitavám. Neka gigiap nøme, Elon-qá tatuág, mbusa ekezan mba qambo-fakhan. Neka nandi vøndøgeap menas, Mbumbukiam-qa guguna manqat qo:peapam, ta mokho-te Mbumbukiam Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, vøugoam.

⁵ Mboges mumat ndo:go, enzol ezoqam taf-us-qá ngovønqova mo:goám. Ndigu andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam møndo:goám ndøgo. Enzol ezoqam-qa taf, mboges mumat-té qano-vøndatám. Ta mboges mumat-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa ndøsunguzumám. Geté, ndakin khøuwa eqeieqei mbá, nqanek gigiap ate ndægo ovøyam nonqo.

⁶ Matev av tønegoám.

Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khoev mokho-te ndøugu, khøuwa ate ndæpavpaveam, Mbumbukiam-gí iziz ezoqam ndø-ozín, teqa sasae vøgonemin.

⁷ Geté ta kouwat uni mokho-te-in ndøugu, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape mba ndø-onín. Viav kopo-te, ndego khøuwa kopo mba me-onín. Ndego søvakha gigiap-qá kouk ndøndapín, Mbumbukiam-te etoam matev vømøgonin. Bugukhokhof, ekeza manqa-zapazapa zapaya møgonín neka yaq ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya vømøgonin, ndøgo zøtezeatev gigoam, av nqægo, manqa-zapazapá.

⁸ Nqanek matev mokho-te, Nqova Mbomambaqape, ni av gini-nømendím nqægo: Nqanek palai khoev oskia qawevam neka matev taqa yaq-te oskia vøgoám, yaq nakhoa mboqøveáv, zuá, ezoqam Mbumbukiam-te timøfakhaz, ande kouwat uni khafeap-qape-te me vømé-öz.

⁹ Ndøgo ni av qaninømand nqægo: Etoam matev Mbumbukiam-te, neka søvakha gigiap løvusam matev, kopømba mbaín, tiqa mbøni tøsunguz, neka vøe-ndaføyamba-éz, ndigu nqanek matev gigoatun.

¹⁰ Nqanek søvakha gigiap løvusam matev neka gekha matev nøme ndøgot, kopømba ande av gekha lou toqolog o gekha ibøkha toqo-iz o av khoqoté-khakuám, ndøgo mumat matev mbá. Matev av nqægo, sa ndøgo tønegoám, atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam nakhoa ndakinak vø-mboqoa.

Keliso ekeza kouk namba, Mbumbukiam-qa megemege-te gemøfakhan

¹¹ Geté ndakin Keliso ndøfakhán. Ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndøfakhán. Matev mbomømboma ndø-ndapavún. Ta palai khoev ndøgo, ma ge-on, ndaføyamba-qapé. Ndøgo ùnime:-løvú, ta palai khoev ndøgo, manqei-qape-te nqago. Ndøgo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqa ndøwewēm. Av taoká. Ndøgo manqei-qape gigiáp mbá.

¹² Ta kouwat uni khafeap-qape mokho-te, Keliso khøuwa kopo mba me-ón. Geté ndego ambá av nqægo, naningus o kao-qá kōuk namba me-ón, Mbumbukiam-te etoam matev nonqo. Av taoká. Ndego ekeza kōuk namba me-ón, Mbumbukiam-te etoam matev vømøgo, ni sasa ndønqovotan neka khandi miavmiav vøni-etoam.

¹³ Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ezoqam-te, kao neka naningus angana-qá kouk ndøpomoyamín, neka kao-yu gumu-lonqotøvemin, tuqa pakhakh vøzømbō-pomoyamín. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa bøi-te, ande khavim-us me gi:goam, nqawa vø-eqeieqei-ezin. Geté nqanek matev, ndigu mumat-te mbá qanø-sungutazín.

¹⁴ Geté Keliso-qa kouk viní. Ndøgo ùnime:-løvú, nqanek matev. Nqova miav-ak ge-itu, yaq ndego ekeza kha ande etoam matev eqeieqei-qape me ndægo, Mbumbukiam-te genqonqotav, ta kouk ndøgo, ni uni niqa mokho-té qanø-sungutønát. Yaq ni mivi nøme mbaín, niqa manqa-zapazapa-qa yaq-te, ndøgo ni løvøte-te qa-itumbat. Yaq ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa sasae sizígút, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam.

¹⁵ Poev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, Keliso mokho-té qanøni-fakhán. Tae mutui-te genanim, ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa-qa yaq-te, yaq-fia ndøgó, ndigu ta awenege poev matev mokho-te gu-goam, ndøgo Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqam namba ge-unimanqatin, neka vønqovotaz. Ndego tenegó ndøgo: Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam gezø-akha, khandi miavmiav bendapém, ate av-té, bugukhokhof manqa mbusa ge-ve.

¹⁶ Ezoqa tenanim, ndego bugukhokhof pepa gepeawam av nqægo, gekha ezoqam teqa gigiap tindapem, yaq vøkhæqatéq, av nqægo: Ndego unimé-nanim? Yaq váev, ndigu teqa gigiap tindapem.

¹⁷ Zapa ndøgo, ndego ezoqam oskia teyagat, ta pepa ndøgo gepeawam, mokho mbain. Matev sa ndøgo, tønéfakhán, ndego tenanim.

¹⁸ Yaq nakémbá, até ta bugukhokhof poév-a, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, kouk mokho-té qanøfakhán. Søvakha gigiap amba pakhaezateav tøgonin, yaq ndøgo ambá kopømba mbain, tøfakhanin.

¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes ezoqa Mbumbukiam-qa guguna manqat ate ndægo ge-zømesim, ndego kao nakhasam neka naningus angana-qá kouk ndøndáp, ibøkha namba vøe-tøkua, Mbumbukiam-qa guguna manqat mbuk-te neka ezoqam-te sasa mo:pomoyam. Isop tae esokhó neka sip su køkókuk genepomoyám.

²⁰ Yaq ndego ezoqa gezø-ein, “Nqanek kouk, áv qane-unimanqatintét nqægo: Poev ndøgo, Mbumbukiam zo namba ge-unimanqatin, zo ùni mbøepáev.”

²¹ Mozes até palai khoev-té-a neka gigiap-te ate ndægo, guligulim nonqo qagoat, kouk áv tene-pomoemám.

²² Mozes-qa guguna manqat, áv qane-ein nqægo: Avønín, gigiap ate ndægo, kók qabete-sunguzú, bemø-eqeieqei. Zapa ndøgo, kouk waeveav tøgoat, yaq Mbumbukiam manqa-zapazapa sa gembøé-navøemák.

²³ Ta gigiap ndøgo, palai khoev-te qagoam, áv tini-sunguzumám. Geté nqanek gigiap ate nqægo, nqovønqova mbá. Gigiap eqeieqei, yan-té qano:gó. Yaq ta gigiap ova nqo:go, kopømba mbain, søvakha gigiap-qa kouk toqote-sunguz. Geté matev vini begó. Matev kandambaqape.

²⁴ Keliso ambá av nqægo, ta khafeap kouwat-te ndøgo tenø-øn, ezoqa zenda gi:wevem. Zapa ndøgo, ta khafeap kouwat ndøgo, nqovønqova mbá. Geté ndego yan-té genø-øn. Yaq ndego Mbumbukiam-qá megemege-té geyá, neka ni zapaya, manqat ndømanqatè.

²⁵ Neka ndego ambá av nqægo, ekeza kha khøuwa kopoav nqonqotøve nonqo ndø-øn, kopømba ande áv manqei-qape Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape nde:go, ndego viav-viav khafeap kouwat-te ge-onin, gigiap vini-qa kouk vøndapin.

²⁶ Matev av tægonin ndægo, yaq Keliso nqosøgeap ambá khøuwa kopoav mboyoqein, neka løvøte khøuwa kopoav vøqeiivin, manqei-qape ande qæfakhan, atema ndakin. Geté Keliso ndakin khøuwa-te, manqei-qape nqanavøemtet, kopo mba me:geavún, ate nonqó, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo, ekeza kha vønqonqotav.

²⁷ Ezoqa ewaqape, bèpakhaezát. Kopo mé-nanimát, yaq Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te bemø-itanat.

²⁸ Keliso-qa yaq-te, até kopó: Ndego ekeza kha, kopo me:nqonqotáv, neka ezoqa kopoáv-qa manqa-zapazapa vø-eqa. Yaq nqawa tendoqavan, ndego ambá av nqægo, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapayá genêgeáv. Geté ndego khandi zøndapáv, gekha ezoqám ndigu, teqa ndo:keoge.

10

Keliso niqa manqa-zapazapa zapaya, ekeza kha genqonqotav, yaq Mbumbukiam-te sòvakha gigiap zitøge matev nøme bègø

¹ Matev ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda gimatønumatun, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndøgo nqovønqova mbá. Uni matev-in mbá. Ndøgo ni matev mbomømboma mba me:nømendím, vaev-te tøfakhanam. Geté, unimanqatín, ndøgo kopømba mbaín, ni taqa yaq-te uni tæno mand. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, viav-viav ate ndægo, etoam matev kopo gigoatun, ta matev ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, ti-ndaføyamba-ez, ndigu Mbumbukiam-qa avønin-te gizavín.

² Ezoqa amba Mbumbukiam-te sòvakha gigiap zitøge matev mokho-te ti-ndaføyamba-ezin, yaq gè, ndigu nqanek matev amba zua ndøgonin? Mbaín! Ndigu zua amba gégoák. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam, Mbumbukiam ndimbovizap, ndigu ta matev mokho-te, é-møndø-sunguzín, yaq ndigu manqa-zapazapa-qa yaq-te, mivi sekemba ambá gégoák.

³ Geté ndigu Mbumbukiam-te viav-viav sòvakha gigiap gizitagatun, ndøgo ekeza manqa-zapazapa-qa yaq-te, manqa matev mba zø-eimín.

⁴ Zapa ndøgo, kao neka naníngus, tiqa kouk kopømba mbaín, ezoqam-qa manqa-zapazapa tø-evøzam.

⁵ Yaq nakémbá, Keliso manqei-qape-te gegeavun, ndego Mbumbukiam āv gembøe-eín nqægo,

“Ezoqa qo sòvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam matev vøqandø-goatun,

ndøgo qo poeveáv.

Geté qo kha qonø-khakheinám, voqonø-etoam.

⁶ Sòvakha gigiap giqando-løvusumatun
neka gekha etoam matev nøme vøqandø-goatun, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo,
ndøgo qo khaneateáv.

⁷ Yaq no āv qate-eín nqægo:

Nqáe! No møegeavún.

Mbumbukiam-qa Mbuk-te,

manqat ndøpeáwáp, noqa yaq-te.

Mbumbúkiam! No qoqá poev matev gone-qa nøgeavún.”

⁸ Keliso bugukhokhof, āv gene-eín nqægo, “Ezoqa qo sòvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam matev vøqandø-goatun neka manqa-zapazapa evøzam nonqo sòvakha gigiap vøqandø-løvusumatun, ndøgo qo poeveáv neka khaneateáv.” Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndøgo, Mozes-qa guguna manqat qa-ein, av nqægo, matev yá bègó.

⁹ Yaq taqa zita-te, ndego manqat nøme vø-ein, “Nqáe! No qoqá poev matev gone-qa nøgeavún.” Nqanek manqat, ni āv qani-nømendím nqægo: Keliso awenege matev, gènzá. Yaq taqa iziz, matev ndakinak ndømatanám.

10 Yesu Keliso Mbumbukiam-qa poev gembopaev, neka ekeza kha sa vønqonqotav, ta mokho-te ndøgo, ndego ni møndø-Mbumbukiam-gí-ezoqam-én. Áte nonqó.

11 Até Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-qa matév-a, khøuwa kopoav matev kopo gigoatun, Mbumbukiam-te søvakha gigiap gimbo-løvusumatun, ta matev ndøgo, kopømba mbain, ezoqam-qa manqa-zapazapa tø-evøzam.

12 Geté Keliso ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, ekeza kha genqonqotav, ndego etoam matev kopo mba me:matanám, ate nonqó, yaq Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te, vømøqqom.

13 Yaq ndøgo Mbumbukiam-qa mo:keogé, atema ndego tegi qaqa ezoqam, ande zenda tokhotapak awam nonqo me, te mokho-te vømboí-áb.

14 Ndego ekeza kha genqonqotav, ta matev kopo mokho-te, ndego ndigu ezoqam até ge-ndaføyamba-éz, ndigu ekezan nonqo genøzøzo.

15 Até Nqova Mbomambaqapé-a, ni-te gè-unimanqatintét, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat taqa yaq-te, bugukhokhof äv qanein nqægo,

16 “Evezøza ge-ein: Megemege-te ndo:go, no ezoqa namba, poev äv qaté-unimanqatín nqægo:

No ndigu noqa guguna manqat, mbøni-té qanøzø-nqeitám
neka tiqa wema-te vøzømbó-peawám.”

17 Yaq taqa zita-te, ndego manqat nøme, äv gene-eín nqægo,
“Tiqa manqa-zapazapa neka matev eqeieqei mbain ndøgo,
no sekemba nombó-matavapák.”

18 Yaq nakémbá. Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa sa qambønavøem, yaq søvakha gigiap zitøge matev nøme bègó, te-te, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya.

Ni unimanqatin matev, até bizigeawát

19 Nøfuap! Yaq nakémbá, Yesu-qa kouk mokho-te, ndøgo niqa manqa-zapazapa zapaya qawa, ni ndakin kopømbaqapé, ta kouwat uni khafeapqape-te, Mbumbukiam-qa avønin-te, sizimø-ón. Møe mbain. Segenimbú-løvuzít.

20 Yesu ekeza kha genqonqotav, ndego nakhoa ndakinak nimboqóá, neka ndabua vønøza, ta ndabua ndøgo, khafeap kouwat-te qafaleam, ni Mbumbukiam-te qaqatønotam. Ta nakhoa ndakinak, khandi-té qanølwé:t.

21 Ni ndakin Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape ginigu, ndego ndinimbo-kawaevat, ni Mbumbukiam-qa khoev nqazigu,

22 yaq ni Mbumbukiam-qa avønin-té qabizinø-niáv. Mbøni eqeieqei-té neka unimanqatin matev-ús. Ndego niqa mbøni-te, andé ekeza kouk me nimbi-pomoyám, niqa manqa-zapazapa vønī-evøzam, taqa yaq-te ni mivi qazigoam, neka niqa kha ande ibøkha bæbæs-qape me vønimbi-sunguz.

23 Niqa vintønát Yesu-te, ni ezoqa nqazizømbe-manqate, ni bazaføgakh-us bizigeawát. Qavotam tiá. Zapa ndøgo, ndego ezoqam, ndego manqa mbusa geve, ndego unimanqatin-qapé. Ndego matev ndømatanám, av manqa mbusa ge:ve.

24 Ni yaqyaq-a, yá bizi-mataváp, kuku matev-te neka matev mbomømboma gone-te, zita bizi-tøpøzu.

25 Ni Klisten wambap matev bizi-ivøvem, av ezoqa nøme gi-goatun. Geté sizi-pindupát neka zita vizi-tøpazát. Zo av nqægo nøme mba mo:gót. Zapa

ndógo, zo āv qazøte-qeiví nqægo: Evezøza-qa khøuwa, ndego tendoqavan, avønín.

Mbumbukiam-ge Yo, zita toqote-wuao

²⁶ Ni unimanqatin manqat-qa yaq-te nøtenat qazindapem, gete zita tizi-wuøem neka manqa-zapa-te sekemba tizi-apet, yaq ndøgo etoam matev nøme mbaín, Mbumbukiam tizimbo-etømem, manqa-zapa evøzam nonqo.

²⁷ Av tizi-gonem, yaq nakhoa nøme mbaín. Ni manqa ovøyam-qa neka gøina tatas-qape-qa mba zimbøe-keogé, møe-ús, ta gøinam ndøgo, ndigu tøngiæzo, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe.

²⁸ Zo møzøte-zøté. Gekha ezoqām ndego, Mozes-qa guguna manqat gesanqao, yaq bøi vizu ezoqa menas o misika teqa matev giqevim, yaq ndego ezoqam, yā benaním. Kopømba mbaín, tanakh timbogonem.

²⁹ Yaq ge zó, ndozo-matavap? Ezoqa Mbumbukiam-ge Yo tetokhonav neka teqa kouk, khokho gigiap vøe-vø, ta kouk ndøgo, Yésu ezoqa namba poev ndakinak ge-unimanqatin, neka ta mokho-te, ndego ezoqam, ge-Mbumbukiam-ge-nakhasam-ev, neka ndego Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te ngenøgim manqat ndemanqate, te mokho-te ndego, Mbumbukiam-qa kuku matev ge-otev; av nde:matanam, ndego yaq-fia gekha nqosøgeap ndøndāp? Ndego yaq-fia unimé-soqá tendap. Ndøgo unimé-løvú, av tiqa yaq-fia ndægo, ndigu Mozes-qa guguna manqat gimøkuimam.

³⁰ Zapa ndøgo, ni ndego mizi:nøtén, ndego manqat ge-ein, av nqægo, “Ezoqam nó, ezoqam-qa manqa-zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqætāwāt.” Ndego ezoqam, Mbumbukiám. Neka Mbumbukiam-qa Manqat nøme, āv qane-eín nqægo, “Evezøza ekeza ezoqam manqa ovøyam-té genø-áb.”

³¹ Unimanqatin. Ti-te ndigu unimé-soqá, møe-ús, ndigu Mbumbukiam-qa zenda-te timø-o:az, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam.

Ni bazaføgakh-us bizi-waniáp, niqa unimanqatin-te

³² Gømbo-mataváp. Ta khøuwa-te ndøgo, zo unimanqatin manqat, ande waev me qazøte-qevim, zo viniv neka potonam matev kandambá qazonda-pat. Geté zo bazaføgakh-us zowaniapám.

³³ Zo ezoqa nøme møndø-ngenøzotám, ezoqa ewaqape-qa bugug-te, neka yage føgakh vøzø-etoumam. Neka zo ezoqa nøme, zo ndigu mõzozø-tøkeám, ndigu viniv gi-upøgimam.

³⁴ Klisten ezoqa nøme, ndimbula mokho-te ginqeitaz, zo ti-te ndigu, tanakh zøgoám neka vozozø-tøkeam. Neka ezoqa zoqa gigiap gizø-upøgimam, zo sõzozø-takám. Khanakhanakh-ús. Zapa ndøgo, zo møzøte-zøté, zo ande gigiap nøme me, nandøðgó. Ndøgo ünime-løvú, av gigiap nøme, gizømbe-upøgimam. Zapa ndøgo, ta gigiap ndøgo, miav-ak-qapé.

³⁵ Yaq nakémbá, zoqa unimanqatin matev, ndønqagimém. Zapa ndøgo, taqa yaq-fia kandambá tantáv.

³⁶ Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev tozombo-pavat, zo matev zøndapém, av manqa mbusa ge-ve.

³⁷ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo, “Khøuwa avønín.

Yaq ndego ezoqam, tegeav, gégeáv.

Ndego khøuwa géføløtazák.”

³⁸ Neka Mbumbukiam, manqat nøme āv gene-ein nqægo,
 “Noge ezoqam ndøgo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat.
 Yaq géyagét.

Geté teqambun, no tenøuvan,
 no khanakhanakh mbain, te-te.”

³⁹ Ni āv tiuká, av ezoqam ndi:gu, tiqambuz, neka vósoqoēz. Geté ni unimanqatin matev, bazaføgakh-us zigeawát, neka vizimó-khandi:n.

11

Toqo-unimanqatin, ndøgo gekhám?

¹ Unimanqatin matev, av nqægo: Toqo-unimanqatin, yaq soqoté-qatéq, matev ndøgo, Mbumbukiam-te ndoqoto-taqa, tøfakhan, ndøgo ndøfakhán. Toqo-unimanqatin, yaq soqoté-qatéq, matev ndøgo, bøi qeivupav ndøgo, ndøgó.

² Mbumbukiam nigi atanakha-zapazapa-za, eqeieqei tiqa unimanqatin matev zapayá genezæbám.

³ Unimanqatin matev mokho-te, ni āv qazi:qeiví nqægo: Manqei-qape ate nqægo, Mbumbukiam ekeza manqát gene-khakheinám, neka gigiap ndøgo, nqazi-qeiví, ndøgo tøndo-fakhanám, ta gigiap ndøgo, qeivupav ndøgo.

Eibol neka Inok neka Noa, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

⁴ Av khanégo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, mbomambaqape ge:veo, geté Kein-qa etoam matev, soqain me:veó? Zapa nqáne: Eibol gè-unimanqatin. Yaq ta zapaya ndøgo, Mbumbukiam ndego ezoqa ndaføyamba-qape me:veó, neka teqa-etoam matev vøkhatiu. Eibol møndønáním. Geté até ndakín-a, teqa matev, ni unimanqatin matev-qa yaq-te me:nømendím.

⁵ Av khanégo, Mbumbukiam Inok ekezan-te gekhato, yaq ndego løvøte qeiviav qagoam? Zapa nqáne: Inok gè-unimanqatin. Yaq ezoqa amba mbøevawém. Geté ometeáv. Zapa ndøgo, Mbumbukiam gèndáf. Teqa yaq-te, ndego ndafeav qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-ein nqægo: Mbumbukiam khanakhanakh mbogoám, teqa yage-qa yaq-te.

⁶ Ezoqa unimanqatin mbain tegoat, ndego kopømba mbain, Mbumbukiam-te khanakhanakh tego. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-te tewav, ndego yá be-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam ndégø, neka ndego yaq-fia eqeieqei zó-etoám, ezoqam ndigu, teqa ndivao.

⁷ Av khanégo, Noa khagua-qape gekhakheinam, av Mbumbukiam gembøe-ein, yaq ekeza ezoqa namba vøe-khandi:z, ndigu khoev-te gi:yagam? Zapa nqáne: Ndego gè-unimanqatin neka Mbumbukiam-qa manqat o-mba mbøendáp, ndego ge-ein av nqægo, ezoqa tengiæzo, oskiá ndøgo, ndego bugukhokhof matev-qase qeiviav qagoam. Yaq teqa unimanqatin matev mokho-te, ndego manqei-qape ezoqam, āv genezømás nqægo: Tiqa manqa-zapazapa khápumu-khouwév. Geté ndego ekezan, Mbumbukiam ndaføyamba-qape me:veó, teqa unimanqatin matev zapaya.

Eibleem neka Sæla, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

⁸ Av khanégo, Eibleem Mbumbukiam-qa manqa o-mba gembøendap, gembo-akha, yaq ekeza manqei vø-ivav, manqei vini sasa ndøwav, ma Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, temøndap? Zapa nqáne: Ndego

Mbumbukiam gè-unimanqatín, oskiá ndøgo, ndego otevatav qagoam, ma te:ma.

⁹ Ndego Mbumbukiam sège-unimanqatintám, neka manqei vini-ak namba vøe-yagam, ta manqei-te ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, tembo-etoam. Yaq ndego palai khoev mbá gene-yageapám. Até yo neka zeo, Aezek neka Zekop, ndigu Mbumbukiam-qa manqa mbusa kopo gindapem, palai khoév gini-yageapám.

¹⁰ Eibleem taon kandambaqape-qa mbøe-kewagám, ta taon ndøgo, mi-avmiav bazaføgakh-us ndøgo, ndøgo Mbumbukiam ekezan gepøoa neka vøkhakheinam.

¹¹ Yaq áv khanégo, Eibleem zas namba, Sæla, nakhasam gezøqan, oskiá ndøgo, gumu-lawaqape-ev neka tegu zas sog vøgoam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín. Ndego møndø-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam matev ndømatanám, av manqa mbusa ge:ve.

¹² Ta khøwa-te ndøgo, ngenek ezoqam, andé løvøte yaq-te, møndømø-itán. Geté ndego ezoqa kopo, zi kopoav-qapé gimbo-fakhaz. Andé ndukú, khaiya-te nqo:go, neka andé ndivínd, ndøgeg-te ndigu. Kopømba mbaín, toqo-gevebam.

¹³ Nginik ezoqa ate ngi:gu, Mbumbukiam oskia ndø-unimanqatintám, até vømø-pakhaez. Ndigu ekezan, matev upøgipøteáv, Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve. Ndigu ta matev ndøgo, andé qámbá qiqeivam. Ndigu møndæzøtéz, vaev-te ndømø-fakhanám, neka ndigu khanakhanákh, taqa yaq-te. Ndigu manqat møndø-vøndøzumám, av nqægo, nqanek manqei-qape-te, ndigu mo-manqei-aním mbá. Geté ndigu andé okha mba me me:geavún.

¹⁴ Gekha ezoqám ndigu, manqat av ndi:manqate, ndigu áv gini-nømendím nqægo: Ndigu manqei-qa, zua ndøvawét, ma ti:yagat.

¹⁵ Nigi atanakha-zapazapa-zá, amba ta manqei-qa yaq-te ti:manqateín, ma gi:geavun, yaq ndigu ambá kopømbá, nango tivesezin.

¹⁶ Geté ndigu manqei mbomambaqape-qa mbøe-esupám. Ndøgo yan-té qano:gó. Ta manqei ndøgo, ùnime:løvú, nqanek manqei-qape. Yaq nakémbá, ndigu Mbumbukiam, “nigi Mbumbukiam” gimbo-akhaemam, ndego mivi mbaín, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, ndego yan-te nqo:go, taon mbomambaqape zøkhakheinám.

¹⁷ Mbumbukiam Eibleem khamasim-te geve, yaq ndego ekeza yo kopo, Aezek, amba telavawín, etoam matev vøgonín, ndego sège-unimanqatín, av nqægo: Mbumbukiam kopømbaqapé, tege yo segé-khandi:v, teqa yaq-te manqa mbusa geve.

¹⁸ Teqa yaq-te, Mbumbukiam áv gembøe-eín nqægo, “Qogi qazi, Aezek mokho-té ginøqá-fakház.”

¹⁹ Eibleem áv gene-matøvév nqægo: Yo tembonanim, ság, Mbumbukiam kopømbaqapé, løvøte-te nqawa segé-khandi:v. Yaq unimanqatín. Tege yo, andé løvøte-te mé gemøndæ-khandi:v.

Aezek neka Zekop neka Zosef, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

²⁰ Yaq áv khanégo, Aezek tegi nakhei angana menas, Zekop neka Isao, zenda gezømbove, neka megemege-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat vøzø-vevezam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín.

²¹ Yaq áv khanégo, Zekop Zosef-gi nakhei angana menas zenda gezømbove, tiqa yaq-te Mbumbukiam-te vøguligulim, ndego løvøte yaq-te gemø-itan. Zapa nqáne: Ndego gè-unimanqatín. Tatuág genø-tøpafám, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqatat.

²² Yaq áv khanégo, Zosef løvøte gekhatoat, ndego Izlael ezoqam-qa yaq-te ge-ein, ndigu Izip manqei-te tifakhaz, yaq ndego manqa vøzø-løvua, av nqægo, “Noqa bazag vø-upatét, manqei tozo-ivøvem?” Ndego nqanek manqat tene-ein ndøgo: Ndego gè-unimanqatín, Mbumbukiam matev ndøgó, av manqa mbusa ge:ve.

Mozes Mbumbukiam ge-unimanqatintam

²³ Yaq áv khanégo, Mozes geqan, yaq tegi evøndipakha løvøyak misika gikhonøwem? Zapa nqáne: Ndigu gè-unimanqatínim. Ndigu møndø-qeivím, ndego opønakam mbomambaqapé. Yaq ndigu møe goneáv. Kawa ezoqam-qa manqat sège-ogím, ndego ge-ein av nqægo, nakhei angana ndakin ngiqanet, yá bezitøgē.

²⁴ Yaq áv khanégo, ndego Mozes gumu-khouwev, poeveav qagoam, ezoqa ndego Felo-gu yu-ge yo tivewem, ndego Izip ezoqam-ge kawa? Zapa nqáne: Ndego gè-unimanqatín.

²⁵ Ndego poev tømboogoám ndøgo: Mbumbukiam-gi ezoqa namba, ponam matev sugumu-ndapét, ambá ndøgo, Izip ezoqa namba, khøuwa khapelavøqasi-te, manqa-zapa matanam-te sa tuzumbu-gøupat.

²⁶ Ndego áv gene-matøvéim nqægo: Ngenøgim matev tendap, av Keliso ge:ndap, ndøgo qanimáv, ambá ndøgo, Izip ezoqam-qa gigiap kopoav-qape tømbo-gøupat. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qa yaq-fia-qa mbovawát.

²⁷ Yaq áv khanégo, Mozes Izip manqei ge-ivav neka Izip kawa ezoqam-qa qaqa møe goneav vøgoam? Zapa nqáne: Ndego gè-unimanqatín. Ndego bazaføgakh-us ndøyám. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-te, ndego ezoqa ometupav ndego, áv tenetawám, av ndego amba te-ometin.

²⁸ Yaq áv khanégo, Mozes Zu ezoqam manqa gezø-løvua, Pasova lou loge matev tigonem neka søvakha gigiap-qa kouk mboqog-te vø:giam. Zapa nqáne: Ndego gè-unimanqatín. Soqáim ndøgo, ndego enzol ezoqam, ezoqa ndengiaæzoat, tigi nakhei angana bugukhokhof giqanet, pakhapakha tezø-khaneam.

Ezoqa vinivinimba nøme, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

²⁹ Av khanégo, Izlael ezoqam, Ndaola Køkouk-te gitanqa, kopømba ande av manqei pap-te toqotema. Zapa nqáne: Ndigu gè-unimanqatínim. Geté yaq Izip ezoqam gi:khamasem, ndigu gègeonim, vøpakhaez.

³⁰ Yaq áv khanégo, Zeliko taon-qa uta qanqoe? Zapa nqáne: Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa manqat gè-unimanqatínim, neka Zeliko taon khøuwa seven vøkhøogumam, taon-qa uta vønqoe.

³¹ Yaq áv khanégo, ndugu mambe sævam, Leiab, bøibøi ezoqa khoev guzø-ein, sambi-us, neka Zeliko ezoqa nøme namba nanimateav vøgoam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat gíqavotøvem? Zapa nqáne: Ndugu gè-unimanqatín.

³² Ezoqa nøme ndígú, ezoqam av ngi:gu. Kopoáv. Geté no khøuwa khàpe nømbe-elavøqasi-íz, Gideon neka Balak neka Samson neka Zefta neka Deivid

11:21 11:21 Gen 47:31-48:20

11:22 11:22 Gen 50:24-25; Exo 13:19

11:23 11:23 Exo 1:22; 2:2

11:28 11:28 Exo 12:21-30

11:29 11:29 Exo 14:21-31

11:30 11:30 Josh 6:12-21

11:31 11:31

Josh 2:1-21; 6:21-25; Zems 2:25

11:32 11:32 Judg 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1 Sam

1:1-1 King 2:11

neka Samuel neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, tiqa emanqat tæzømbe-vototupit.

³³ Nøme ndigu, bawan nøme namba, nakhag-te ginøfeapam, tiqa unimanqatin matev mokho-te, gëpitáz. Neka nøme ndigu, ezoqa nøme matev eqeieqeí-té ginøz-nøzøgimám, neka nøme ndigu, matev ndøgo, av Mbumbukiam manqa mbusa gizømbe-aumam, vø-upøgimam. Ezoqa nøme ndigu, layon manqa-nqa zøtokemám. Yaq ndigu foqobumáv, vøe-pakhaëz.

³⁴ Neka nøme ndigu, gøinam tatas-te gigoam, ndøgo ngiæzøateáv. Neka nøme ndigu, nakhag-te gigoam, yaq-ak-gi nakhag kaiya, ndigu zitøgemáv. Nøme ndigu, bazaføgakh mbaín. Geté Mbumbukiam bazaføgakh zø-etoám. Nøme ndigu, nakhag-te anøzi ndøgoám, neka bawan nøme-gi nakhag ezoqam vøngeasumam.

³⁵ Sakhei nøme ndigu, Mbumbukiam gi-unimanqatintam, ekeza ezoqam gizø-pakhaetam, nango møndøzø-khandi:z.

Ezoqa nøme ndigu, gi-unimanqatintam, nqosøgeap gizø-etoumam, ndigu sège-upøgimám, vøpakhaez. Ndigu Mbumbukiam naopøteáv, yaq sègezøták. Zapa ndøgo, ndigu áv gini-matavupám nqægo: Tipakhaez, ndigu gëkhandi:z, neka yage mbomambaqape nøme mba vømóndapëm.

³⁶ Ezoqa nøme ndigu, gëngenøzotám neka vøfebumam. Neka nøme ndigu, auli sën gini-løvønøvemám, ndimbula-te vønqeisumam.

³⁷ Nøme ndigu, nandí gini-poubám, vøpakhaez. Nøme ndigu, gëqaqabám. Neka nøme ndigu, nakhag kaiya gini-zitagám. Nøme ndigu, ndabua eqeieqeí mbaín. Ndigu sip o naningus ngusum mba ndø-usupám. Nøme ndigu zenda-zenda mbá neka yage soqain segendapát, ezoqa matev soqøsoqa vøzø-matønumam.

³⁸ Nøme ndigu, khoev mbaín. Leg-av manqei neka manqei pøpotap-té segekhoám, nandi nqa o manqei ozap-te vøyageapam. Ezoqa nøme, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu eqeieqeí mbá, ezoqa av ngi-gu, ti namba ti-yagat.

³⁹ Nginik ezoqa ate ngi-gu, Mbumbukiam gi-unimanqatintam, ndego eqeieqeí me:zæbám. Geté ndigu ekezan, matev ndapeáv, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve.

⁴⁰ Zapa ndøgo, matev ndøgo, Mbumbukiam ni nonqo gepøoa, ndøgo ùnime-løvú, av bugukhokhof qægoam. Yaq nakémbá, ndigu ni namba, khæ zí-ndaføyamba-én.

12

Ni Yesu mba bizimbo-mataváp, viniv tøni-fakhanumat

¹ Nginik ezoqa ate ndi-gu, ni andé ozoz me me:khøogønát, neka unimanqatin matev-qa yaq-te ngi:nømëndím. Yaq nakémbá, matev ate ndægo é-bizi-vingitáv, ndøgo ni unimanqatin-te nqatokonat, neka manqa-zapazapa ate ndægo, ndøgo ni nakhamas-te ande ka me ndizi-ndapem. Yaq fifingiap-te, niqa megemege-te nqo:go, sizi-bøitít. Ni bizimø-vøún.

² Niqa bøi, Yesu-te mbá qabønø-føgakhát. Ndego niqa unimanqatin matev-qa zapá. Te mokho-te, ni iziz sizimø-khanøzém. Tae mutui-te gitøkewem, ndego nqosøgeap sège-eqá, neka até mivi matév-a, gimbo-etømem, vøndap. Zapa ndøgo, ndego é-møndæ-otév, vaev-te, Mbumbukiam kxanakhakh mbó-etoám. Yaq ndego Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom.

³ Zo Yesu mbomataváp. Manqa-zapa-us ezoqam, mivi gimbo-etoumat neka matev soq̄soqa v̄ombō-mat̄numat, ndego s̄gendáp. Yaq nakémbá, zo baza bez̄op̄s̄ neka m̄ov̄ú̄z̄.

Viniv t̄oni-fakhanumat, nd̄ogo Mbumbukiam ni ḡe:gugund

⁴ Zoqa n̄fe-te, manqa-zapa namba, zoqa kouk waeveáv, voz̄-pakhaez.

⁵ Geté zo mb̄oni z̄vaév. Ḡe, zo Mbumbukiam-qa manqat gez̄ombō-nav̄øem, ndego zo ndez̄ø-manqate, zo tegi nakheis ndozogo, av nq̄ægo?

“Noge yo, qo Evez̄øza-qa guguna manqat betaqambo-q̄as̄i:v.

Neka nd̄ov̄ú̄q̄, ndego qo teqaponqom.

⁶ Zapa nd̄ogo, ezoqa ndigu, Evez̄øza kuku nd̄ombogo ti-te, ndigu ḡeguguzá, neka yaq-fia nq̄os̄øgeap z̄ø-etoamín, ndigu ekeza nakheis ndez̄æza.”

⁷ Yaq nakémbá, viniv matev t̄øz̄ø-fakhanumat, zo s̄ege-eqatét. Zapa nd̄ogo, ta matev mokho-te nd̄ogo, Mbumbukiam zo ḡeguguzá. Nd̄ogo zo áv qane-z̄omes̄ím nq̄ægo: Zo Mbumbukiam-gí nakheis. Ḡe, nakheis tígu, eve gugubumav ndigu? Mbaín.

⁸ Zo z̄øve guguzaeav t̄øgoat, av nakheis n̄øme nde:guguza, yaq zo uni ekeza nakheis-ín mbá. Zo andé mambe nakheis.

⁹ Nigi manqei-qape tat-za, ni m̄ond̄ø-gugumbumám, yaq ni viziz̄ø-vizupam. Yaq nakémbá, nígi Tat, ndego yan-te ngo-go, ni teqa mokho-te, n̄øme mba bizu:gú. Av tizi-gonem, ni khandi z̄indapém.

¹⁰ Nigi manqei-qape tat-za, ni áv tini-gugumbumám, av ekezan eqeieqei gi:vewam. Kh̄øuwa andé khapémbá. Geté Mbumbukiam m̄ond̄æ-otév, gekha matev eqeieqei, ni-te. Ndego ni ngeguguna, ni t̄øke-qa nígú. Yaq ni ndaf̄oyamba t̄ábizi:gú, av ekezan nde:go.

¹¹ Ezoqa teguguq, ta kh̄øuwa-te nd̄ogo, qo khanakhanakh mbaín. Nd̄ogo mb̄oni nq̄os̄øgeap-ús. Geté vaev-te, ndigu mokho z̄ófakhán, guguna manqat gindapem. Tiqa yage sambi-ús neka ndaf̄oyamba-qapé segégoát.

Ni bazaf̄ogakh bizi-asazét, Klisten matev-te

¹² Yaq nakémbá, zo pingi qaz̄ø-wauwauam, neka manazap v̄øz̄ø-soq̄soqoam, zo bazaf̄ogakh nango, v̄ø-asáz.

¹³ Neka nd̄ø-onimít. Geté ndaf̄oyambá sege-apét. Soq̄ain nd̄ogo, ḡømig ndigu, giz̄ø-wauwau-ezam, ate nonqo tiz̄ømbe-qambunim. Geté nq̄awa b̄ez̄ø-eqeieqei-éz.

¹⁴ Zo bazaf̄ogakh nd̄ø-asazét. Ezoqa ewaqape namba, sambi matev-té qayagé, neka áv t̄oneyagé, av Mbumbukiam nd̄ømb̄øe-poev. Zapa nd̄ogo, gekha ezoqám ndego, av nq̄ægo yageav t̄øgoat, ndego Evez̄øza gé-ometák.

¹⁵ Zo aiyá qagó. Soq̄ain nd̄ogo, Mbumbukiam-qa kuku matev zita t̄øz̄øte-wuøem. Neka soq̄ain nd̄ogo, zo mokho-te, ande gigiap khaqain-qape me v̄øfakhán-a, v̄øpanqav̄øem, yaq zo Klisten bawan ezoqam kopoav v̄øngiæz̄ø.

¹⁶ Zo aiyá qagó. Soq̄ain nd̄ogo, zo ezoqa n̄øme, mambe t̄øz̄øte-okhoat o Isaoqa t̄øz̄øte-qeivim, ndego Mbumbukiam zita ge:wuao. Ndego Isao, yo-kh̄øuwá. Yaq tege eve tumu-lawaqape-evin, ndego ambá zenda mb̄øveín, v̄ømb̄ø-guligulimin. Geté Isao ḡemb̄øeqas̄i. Yaq ta matev nd̄ogo, ḡewí. Eveqase mboetoám. Lou zapayá gemb̄ø-etoám.

17 Zo m̀̀z̀̀ote-z̀̀otéz. Vaev-te, ndego m̀̀nd̀̀ombo-poé, amba eve-qa guliguli matev tendapin. Geté eve, áv gemb̀̀e-eín nq̀̀ægo, “Nakhoa mbain, toqon-dap.” Yaq Isao s̀̀egevin. Ndego poev ùni mb̀̀emát, eve-qa guliguli matev tendapin. Geté nakhoa mbain, matev nango v̀̀e-enënd, nd̀̀ogo gematanam.

Ni Zayon manqei p̀̀yat-té qaziǹ̀o-fakhán, ambá nd̀̀ogo, Sainai olol-t̀̀e qaziǹ̀o-fakhán

18 Zo Mbumbukiam qaz̀̀ote-z̀̀otez, zo ambá av nq̀̀ægo, Sainai olol-t̀̀e qazoǹ̀o-fakház, av Izlael ezoqam gi-fakhaz, Mbumbukiam Mozes guguna manqat gembo-etoam. Ta olol nd̀̀ogo, manqei-qape olól. Ta kh̀̀uwa-te nd̀̀ogo, ndigu olol wageap-us nd̀̀oqevim, neka b̀̀oivun v̀̀z̀̀o-b̀̀oi, neka mbe v̀̀z̀̀ofakhan. M̀̀e-ús.

19 Kipi wag kandambaqape z̀̀owagát neka manqa wag v̀̀z̀̀o-manqatat. Izlael ezoqam nqanek manqa wag giyogem, ndigu m̀̀e kandambá. Yaq ndigu Mozes áv gimboe-viømem nq̀̀ægo, “Mbumbukiam manqat kopo ǹ̀ome bemanqáté.”

20 Zapa nd̀̀ogo, Mbumbukiam ndigu áv gezømb_e-eín nq̀̀ægo, “Gekha gigiáp nd̀̀ogo, olol t̀̀okhanaz, nd̀̀ogo l̀̀ovøte beqev, oskiá nd̀̀ogo, ezoqam o s̀̀ovakha gigiap tigoat. Nandí giabiti-pouzá, l̀̀ovøte beqevim.” Yaq ti-te ndigu, nqanek manqat khápumu-føgákh.

21 Matev nd̀̀ogo giqevim, olol-te qafakhan, ndigu m̀̀e kandambá gigonem. Até Mozes-a, áv gene-eín nq̀̀ægo, “No m̀̀e kandambá. Kha s̀̀ugunumbu-wageapét.”

22 Geté zo vini. Zo ambá av nq̀̀ægo, Sainai olol-t̀̀e qazoǹ̀o-fakház. Geté zo Zayon manqei poyat-té qazoǹ̀o-fakház. Zo khandi Mbumbukiam-qa Zelusalem taon-té qazomø-fakház, yan-te nqo-go. Zo nd̀̀ogo tozomø-fakház, ma enzol ezoqam taosen-taosen, khanakhanakh-us ndimøvøza.

23 Zo Mbumbukiam-gi nakheis-qa m̀̀ovøna-té qazomø-fakház. Nginik ezoqam, andé Mbumbukiam-gi nakhei bugukhokhof qaniap me me-gó, zo namba. Neka zoqa iziz, yan-té qano-peawáp. Neka zo Mbumbukiam-té qazoǹ̀o-fakház, ndego ezoqa ewaqape-qa manqa ovøyam te-ewag. Neka zo nd̀̀ogo tozomø-fakház, ma ndigu ezoqa mbomømboma gi:goam, ndigu Mbumbukiam ge-ndaføyamba-ez, tigi nqova ndakin te namba ndigu.

24 Zo Yesu-té qazoǹ̀o-fakház, te mokho-te, Mbumbukiam ezoqa namba, poev ndakinak ge-unimanqatin. Neka zo nd̀̀ogo tozomø-fakház, ma zo ande teqa kouk me gizømbo-pomoyam. Ta kouk-qa manqat, Eibol-qa kouk-qa manqat, ùnime-løvuám. Nd̀̀ogo ambá av nq̀̀ægo, yaq-fia tawat-qa ndø-akhayám. Geté nd̀̀ogo ni manqa-zapazapa evøzam-qa yaq-té qanimbi-manqaté.

25 Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Zo ndego ndøsanqáwé, ndemanqate. Ndigu ezoqam, ndego gisanqawam, ndego nqanek manqei-qape-te gegugubam, yaq-fia m̀̀nd̀̀o-ndapém, leg-av manqei-te gipakhaetat. Yaq ni yaq-fia ǹ̀ome mba ziondapém, ni ndego zita tizi-wuwem, ndego yan-te ndenindo-manqate.

26 Ta kh̀̀uwa-te nd̀̀ogo, manqei ndøkukuvøém, Mbumbukiam-qa manqa wag zapaya. Geté ndakin kh̀̀uwa-qa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa áv genev nq̀̀ægo, “No manqei nqawá qatø-kukugim. Geté manqei-qape mbá mbá. Até yán-a, s̀̀otumú-kukugim.”

²⁷ Mbumbukiam ge-ein av nqægo, ndego manqei nqawa tekukugim, taqa manqa mokho nqáneq: Gigiap ate nqægo, ndego gekhakheinam, segé-kukugim, vømø-soqøsoqoām. Ndego tenégó ndógo: Yaq vaev gigiap sa ndógo tógoát, ndógo kukuvøem kopømba mbain tgoat.

²⁸ Ni Mbumbukiam-qá megeat matev-té qazinó-ón. Yaq ndógo kopømba mbain, tøkukuvøem, vøsoqā. Yaq nakémbá. Ni ike manqat zimbó-manqatát, neka teqa iz vizi-egatát. Vizap-ús neka møe-ús. Yaq ndego khanakhanakh betëndap.

²⁹ Ni yá bizimbo-mataváp. Nigi Mbumbukiam andé gøina wageap me me:gó. Gigiap ate nqægo, segé-sonqotáv.

13

Klisten yage eqeieqei-qa yaq-te

¹ Zo yaqyaq-a, kuku matev até bezøgó. Zapa ndógo, zo Keliso mokho-te, evenáp.

² Ezoqa nøme khoev sozozó-manqatát. Zo bezømbo-qásl:v. Ezoqa nøme ndigu, matev av gi:matønumam ndægo, ndigu khoev, enzol ezoqam zømanqatám. Geté ndigu ekezan zøtezateáv.

³ Ezoqam ndigu, Keliso zapaya, ndimbula-te ndu-nqeitøzat, zo manqa matev bezømbo-návøém. Geté zo ndigu av qazozømbé-tøké, av zo zøkezan, amba ndimbula-te tøzøte-gonin. Neka ezoqam ndigu, tiqa unimanqatin matev zapaya, nqosøgeap ndi-upøgim, av qazozømbé-tøké, av zo zøkeza kha-te, amba nqosøgeap tozombo-yogein.

⁴ Nøkenøkem matev, zo ezoqa ewaqape, gømbovizáp. Zo yaqyaq-a, unime-unimanqatinát. Ezoqa vini-te, khokho ndø-ðkhó. Mbumbukiam yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, mambe ndi-okho neka nøkenøkem matev ndingi-wat.

⁵ Zo moni-te poev khapé bezømbe-ðkhó. Geté zo av qane-mataváp, “Gigiap ság, nqanigu.” Zapa ndógo, Mbumbukiam av gene-ein nqægo, “No nóqøuvaqák. Neka qo genømbó-navøemák.”

⁶ Yaq nakémbá, ni kha føgakh-mbá, neka ni av qazi-manqaté nqægo, “Noge tøke ezoqam, Evezözá.

No møe nógoák.

Gè, ezoqa gekhā nømatanām?”

Yesu Keliso enendatáv

⁷ Zogi megetapak, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, zozó-matavupát, ndigu atema vaev-te, ande av kiniyagam. Zo Mbumbukiam av tønè-unimanqatinát.

⁸ Yesu Keliso enendatáv. Ndego até kopó, nømøkhaiyā, neka nqægō neka megemege-te ndo:go, miavmiav.

⁹ Ezoqa ndigu, tiqa khokho nømendim matev vinivinimba mokho-te, zo nakhoa vini-te itubam-qa ndizøgo, zøtáké. Ezoqam-qa Klisten matev, Mbumbukiam-qá kuku matév qabezømbe-føgákh. Qanimav av nqægo. Ambá ndógo, lou loge khafeap matev ndimbopaev. Matev av nqægo, ezoqa gezø-tøkeák.

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev

¹⁰ Ni Kliten ezoqam, ni andé sɔvakha gigiap lɔvusam nonqo me nimbígú. Geté ndigu ezoqam, ndigu sɔvakha lɔvusam sasae zua ndigu, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu kopɔmba mbaín, nqanek sɔvakha tilog.*

¹¹ Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, ndego kouwat uni khafeap-qa me mokho-te, sɔvakha gigiap-qa kouk mba ndɔ-upɔgimátú, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya. Geté sɔvakha ndɔgo, manqei viní gimɔ-taemín, vɔmɔ-pakhakh-in. Bavokhó, ambá ndɔgo, ma ezoqa ndi-sokhoe.

¹² Yesu-qa yaq-te, até kopó. Até ndegó-a, taon bavokhó gemɔnaním. Yaq teqa kouk, ezoqa bemē-Mbumbukiam-gi-iz.

¹³ Yaq nakémbá, ni andé taon bavokhó qabizinɔ-niáv, neka Yesu namba, mivi áv qazimí-ndapém, av ndego mivi ge-ndap.

¹⁴ Zapa ndɔgo, nqanek manqei-qa-te, ni taon mbaín, oskia tɔgoat. Geté ni ta taon ndɔgo tizimbo-vawét, megemege-te ndo:go, tɔgeav.

¹⁵ Yaq nakémbá, ni Yesu mokho-te, Mbumbukiam-qa iz, oskia bizi-egawát. Ndɔgo andé niqá sɔvakha lɔvusam matév, te-te. Yaq ta etoam matev mokho-te, ni áv qazi-unimanqatintét nqægo: Yesu nigí Evezɔzá.

¹⁶ Zo matev egeieqei matanam neka tɔkeam matev, yaqyaq-a, bezɔmbo-návɔém. Matev av nqægo, andé Mbumbukiam-te etoam matév. Yaq ndego gèmbɔe-khaneát.

Megetapak-qa manqat, o-mba bizio-ndape

¹⁷ Zogi megetapak-qa manqat, o-mba mo-ndapé neka matev áv tɔnegó, av ndigu ndizɔmbe-manqate. Ndigu zo gèzɔ-keogé. Yaq vaev-te, ndigu manqa bèmɔ-ovɔemém, Mbumbukiam-te, tiqa sasae-qa yaq-te, zo mokho-te ngigut. Zo tiqa manqat o-mba tozoto-ndapat, yaq ndigu nqanek sasae khanakanakh-us ndɔgót. Geté zo goneav tozogoat, yaq ndigu sasae mbɔni nqosɔgeap-us ndɔgót. Yaq ndɔgo ambá soqáin zo-te.

¹⁸ Zo ni ginindu-guligulím. Ni áv qati-unimanqatinát nqægo: Ni manqa-zapa mbaín, niqa mbɔni-te nqɔugu. Geté ni khɔuwa kopoav, matev qanimáv matanam-qa nimbogó.

¹⁹ No zo guligulim-qa, nɔme mba nqáneq qazɔmbegó: No Mbumbukiam nakhamas-te, nango tɔebetɔnde-khofotán zo-te.

Guliguli manqat, Kliten ezoqam-qa yaq-te

²⁰ No áv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego ni sambi ndini-etoam neka nigí Evezɔza Yesu lɔvɔte-te gendo-khandi-v, ndego ni ande sip keoge ezoqa kandambaqape me ndinimbi-keoge, neka teqa kouk mokho-te, ezoqa namba poev ndakinak ge-unimanqatin, ndɔgo miavmiav ndɔgo,

²¹ ndego Mbumbukiam, zo yà bezɔtɔkéé. Yaq zo kopɔmbaqapé, matev egeieqei ate ndægo zómatɔnumát, av ndego poev ndɔmɔbɔego. Yesu Keliso mokho-te, Mbumbukiam ni mokho-te matev ate ndægo bematanám, av ndego ndɔmbɔe-khaneat. Keliso-qa iz, miavmiav, bèto-egawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Vaev manqat

* **13:10 13:10** Nqanek yaya etæ manqát. Niqa sɔvakha gigiap lɔvusam nonqo, Yesu-qá tæ mutuí, ndɔgo niqa manqa-zapazapa evɔzam nonqo genanim. Geté ezoqam ndigu, Yesu unimanqatinteav ndigu, neka tiqa manqa-zapazapa evɔzam-qa yaq-te, sɔvakha lɔvusam sasae-te zua ndo:taza, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu Yesu-qa matev kopɔmba mbaín, tɔzɔtɔke. **13:11 13:11** Lev 16:27 **13:12 13:12** Zion 19:17 **13:13 13:13** Iblu 12:2 **13:14 13:14** Iblu 11:10, 16; 12:22 **13:15 13:15** Psa 50:14, 23 **13:16 13:16** Filip 4:18 **13:17 13:17** 1 Tes 5:12 **13:18 13:18** Kel 24:16; 2 Ko 1:12 **13:20 13:20** Jer 32:40; Ezek 37:26; 1 Pita 2:25

²² Nõfuap! No nqazø-pouwe. Zo nqanek zita tøpøzu manqat, vøndapém. Nqanek pepa, no zo qazø-peaumavun, sekeqapé mbá.

²³ Zo vøezøtéz: Nigi nõfu Timoti, ndimbula mokho-te gu:goam, møndø-fakhán. Ndego nakhamas mba tendowav, yaq no te namba nøtøndé-náv, zo vøezømēt.

²⁴ Niqa khaiya mboma manqat zomøzø-eín, zogi megetapak neka Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape ate nandi:gu. Nginik Itali manqei-ak, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te.

²⁵ Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte:go.

Zems Zems-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zems ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé. Ndego Zelusalem Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqam ndøgoám. Ndego nqanek pepa ti-te ndigu tenø-peawám, Zu Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim neka ndøgo vøyageapam.

Teqa pepa mokho-te, Zems ezoqa áv gene-guguzá nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabe-yagé, neka tiqa unimanqatin matev, kopømba mbain, manqat mba tøgoat, geté matev matanam-us begó.

¹ No Zéms, nqanek pepa nqæpeaomit. No Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tigi sasae ezoqám.

Nqanek pepa zo-té qatø-peaomít, zo Izlael khagua bawan tuelv ezoqam, manqei vinivinimba qazo-panqanim.

Khaiya mbomá, zo-te.

Khamasim matev tønifakhanam, yaq niqa unimanqatin matev ginimbi-khouwév

² Nøfuap! Zo khamasim matev vinivinimba tøzø-fakhanam, zo khanakanakh mba bezø-asøtøvé.

³ Zapa ndøgo, zo møzøte-zøté, matev vinivinimba, zoqa unimanqatin matev tækhamasimit, yaq bazaføgakh-us waniap matev zømbé-fakhán.

⁴ Yaq ta bazaføgakh-us waniap matev ndøgo, até bezøgó, atema vaev-te. Yaq zo uni zøtéfisám neka matev eqeieqei matanam-te zówafezák.

⁵ Geté zo mokho-te, ezoqa nøme matavap loloakh mbain tøgoat, ndego Mbumbukiam-té geabenøviám. Ndego gèmbøe-khaneát, ezoqa ewaqape matev mbomømboma tezø-etoam. Ndego geqá-ponqomák, toqombo-viam, geté matavap loloakh segeqá-etoám.

⁶ Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam temboviam, ndego ùni bete-unimanqatin. Betonáké. Zapa ndøgo, ezoqam ndego, ndo:nake, ndego andé ndaola khamøe me me-asøtavé. Khamøe tønðo-fegimat, tøvumøet, segé-khaonimát. Kopømba mbain, ndaføyamba te-itan.

⁷ Ezoqam av nge:go, bematáváp, av nqægo, Evezøza-te matev eqeieqei kopo ndondáp.

⁸ Ezoqam av ngenek nge:go, matavap menas-té geyá. Teqa yage-te ate ndægo, ndego bazaføgakh-us géyayák.

Gigiap-av ezoqam neka gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

⁹ Klisten ezoqam ndego, gigiap-av neka iz mbain ndego, ndego khanakanakh mbá geabetegó. Zapa ndøgo, Mbumbukiam iz kandambaqape mbo-etoám.

¹⁰ Geté gigiap kopoav ezoqam, áv geabete-mataváp: Mbumbukiam-qa bøi-te, teqa gigiap kopoav, gigiap-qapé mbá. Teqa gigiap andé flawas me mé:khataeztét, vø-o:áz.

¹¹ Ni mizi:nøtén. Khøuwa bazaføgakh-us tesasev, yaq gagayag gétá, flawas manqei-te vø-o:áz. Yaq tiqa bugug mbomømboma segé-soqá. Yaq até gigiap kopoav ezoqám-a, ndego bazaføgakh-us ndesasaeat, segemø-navøém.

Mbumbukiam-te, matev mbomømboma mba ndo-okhó

¹² Ezoqam khanakhanakh mbá geabetegó, ndego bazaføgakh-us teyat, khamasim matev tømbo-fakhanumat. Ndego bazaføgakh-us teyat, yaq-fia khandi miavmiav ndóndáp. Ta khandi miavmiav-qa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa, av genevé nqægo: Ezoqa ndigu tindapém, te-te kuku ndøzøgo.

¹³ Ezoqam ndego, manqa-zapa tækhamas, ndego bemanqáté, av nqægo, nqanek khamasim matev Mbumbukiam-tē qando-okhō. Zapa ndøgo, manqa-zapa, kopømba mbain, Mbumbukiam khamasim-te tøve, neka até Mbumbukiam ekezán-a, ndego ezoqa khamasim-te abumáv, manqa-zapa-te ti-o:az.

¹⁴ Geté ezoqa ewaqape, ekeza kha-qá poev ndø-abumatún, khamasim matev-te. Ndøgo tø-itubín neka vøtakhasin.

¹⁵ Yaq ndigu, kha, poev matev soqøsoqa-te, sa tingonqotavat, yaq manqa-zapazapa zøfakhanát. Ndøgo andé poev matev soqøsoqa-gí nakheis. Yaq manqa-zapazapa qakhouwevin, løvøte ndøfakhanín.

¹⁶ Nøfuap mbomømboma! Zo ezoqa betübám.

¹⁷ Yan-te nqo:go, matev mbomømboma neka ndaføya-ndaføya mba ndo-okhó. Mbumbukiam-té qando-visín, ndego yan-qa waev vinivinimba gekhakheinam. Ta waev ndøgo, sège-enendát, vø-khouiat, neka nango vøkhayat. Geté Mbumbukiam gé-enendák.

¹⁸ Mbumbukiam av qambøe-pøovám nqægo: Ni teqa unimanqatin manqat mokho-te, khandi ndakinak zindapém. Tene-matanám ndøgo: Ni gigiap ate nqægo mokho-te, ndego gekhakheinam, tegi bizigú. Ate av-té, gigiap ndøgo, toqope:tat, bugukhokhof gigiap teqa ndøgo.

Mbumbukiam-qa Manqat vømbopdev, sa ndøyøgé

¹⁹ Nogi nøfuap mbomømboma! Zo vøezøté. Ezoqa ewaqape, nakhamas-te, manqa yoge matev bezøgó. Geté manqa manqate-te neka qaqa-te, aiyáv qabezøgó.

²⁰ Zapa ndøgo, ezoqam qaqa tegoat, ndego kopømba mbain, matev tegoat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

²¹ Yaq nakémbá, matev soqøsoqa ate ndægo neka manqa-zapazapa ndøgo, zo mokho-te sekemba ndøugu, vø-ivøvé. Zo Mbumbukiam-qá mokho-té qanu-gú neka teqa manqat vø-upøgim, ndego zo mokho-te, ande avøe gigiap me, ge-ogeakh. Teqa manqat kopømbaqapé, zo segé-khandi:z.

²² Mbumbukiam-qa Manqat, o-mba mbøendapé. Sa ndøyøgé. Zo sa tozo-ewagat, zøkeza kha zombøé-khavozumít.

²³ Gekha ezoqám ndego, manqat sa te-ewagat, gete paeveav vøgoát, ndego kopømba ande av ndé:go, ekeza bugug glas-te geqeiv.

²⁴ Geté nqawa gewav, bugug ndøgo geqeiv, nakhamas-té qambøe-navøém.

²⁵ Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndaføyamba-qape mokho-te ndu:qeivi, ndøgo ezoqa nqa-nqovotøzat, neka ta guguna manqat mokho-te, oskia teyagat, neka manqa matev navøepøteav vøgoát, gete tembopavat, ndego khanakhanakh ndøgoát. Gekha matév ndøgo, tematønumat, Mbumbukiam gembó-tøkeát.

²⁶ Gekha ezoqám ndego, ekeza kha Kliten ezoqam nde:vewe, gete ekeza tou keoge egeieqeiv mbain vøgoát, ndego ekeza kha, gembøe-khavozumít. Teqa unimanqatin matev neka guguli matev, mokho mbain.

²⁷ Unimanqatin neka guliguli matev, av Mbumbukiam, nigi Tat, eqeieqei neka ndaføyamba-qape nde:vewe, nqáneq: Loundik nakheis neka ngængæm, tiqa potonom matev-te, zizó-tòkéát, neka manqei-qape-qa matev sa zimbó-takaták, manqa-zapa-te tó-itumbat.

2

Ni ezoqa ewaqaqe-te, kuku binigu

¹ Nøfuap! Zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, ndego Yesu Keliso, ndego Mbumbukiam-qa waev-te ndeyage, zo yaq-mba ndø-òkhó.

² Khamasim, ezoqa zoqa møvøza-te tendowav, yaq ndego tendokhakheinam, ndabua eqeieqei vøndó-uzám neka kokosov-te gol gígiap fia kandakanda vøndó-utáz, neka até gígiap-av ezoqám-a, vøndówāv, ndego ndabua soqøsoqa tendo-uzam; av tægoat ndægo, yaq matev eqeieqei ákhanégo?

³ Zo ndego ezoqam tozombo-vizumem, ndego ndabua eqeieqei te-uzupat neka vozombó-einim, “Qonam nonqo qanimav-te nqáneq, qonòqóm,” geté gígiap-av ezoqam tozombo-einim, “Soqøyát nandav,” o “Manqei-té qanòqóm, nqáneq noqa zenda tokhotapak-te.”

⁴ Gè, av tözøte-gonem, eqeieqei? Av taoká. Zo zòqatatét, zo mokho-te. Neka matavap soqøsoqá qazøte-gevezoát.

⁵ Nogi nøfuap mbomømboma! Zøtøndé-yogēm. Mbumbukiam ndigu tevevesám, ndigu manqei-qape-qa bøi-te gígiap-av ezoqam ndigu, yaq ndigu tiqa unimanqatin matev mòkho-te, vømø-ande-gígiap-kopoav-ezoqam-ez, neka ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømø-òz, av ndigu manqa mbusa gezømbeve, ndigu Mbumbukiam-te kuku ndøzøgo.

⁶ Geté zo, zo gígiap-av ezoqam mivi matev zozø-etoumatún, neka khokho ezoqam ndøzøtè-zæzå. Gømbo-mataváp. Gekha ezoqám, zo ndingjæzoat, neka manqa ovøyam-te ndi-abam? Ezoqam ndígu, gígiap kopoav ezoqam.

⁷ Neka ezoqam ndígu, Yesu Keliso, zo tegi ndozogo, teqa iz qanimav-qape ndingenøiwat.

⁸ Zo nigi Kawa ezoqam-qa guguna manqat tozombo-pavat, av nqægo, “Ezoqa nøme-te, kuku åv tabetaqambe:gø, av gakeza kha-te kuku ndaqambe:go,” av tözøtegoat, zo matev eqeieqei zómatønnumát.

⁹ Geté zo yaq-mba tozo-okhoat, ezoqa nøme tozozø-vizupat, neka nøme vozó-sanqabát, zo manqa-zapa zógoát. Yaq Mbumbukiam-qa guguna manqat, zo khafeap møkuiam ezoqam mé:zæbát.

¹⁰ Gekha ezoqám ndego, guguna manqat ndembopaev, gete manqat kopo tenqawa, ndego guguna manqat ate ndægo, sugumú-møkuiám.

¹¹ Zapa ndøgo, Mbumbukiam, ndego ge-ein av nqægo, “Qo nøkenøkem matev ndøngi:wát,” ndego até nqáneq manqat nømé-a, vø-ein, “Qo ezoqa pakhapakha zòkhanéám.” Yaq nakémbá, qo nøkenøkem matev ngi:wateav toqogoat, gete ezoqa pakhapakha toqokhana, yaq qo até moqo-khafeap-møkuiam-ezoqam-éq.

¹² Gømbo-mataváp. Zo Mbumbukiam-qá manqa ovøyam-té qazomówán. Yaq ndego zo åv tené-gevezó, av teqa guguna manqat ndæmanqate, ndøgo ni ndønqovondam. Yaq nakémbá, zoqa matev matanam neka manqa manqate, eqeieqei sa bezøgó.

¹³ Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, tanakh mbain ndego, yaq até Mbumbukiam-a, tanakh mbain, te-te, teqa manqa ovoyam khóuwa-te. Geté gekha ezoqám ndego, tanakh ndombogo, ndego kopombaqaqé, mõe gégoák, manqa ovoyam matev-qa yaq-te.

Unimanqatin matev neka matev matanam-qa yaq-te

¹⁴ Nófuap! Ezoqa nõe temanqatat av nqægo, “No Yesu, nõ-unimanqatinát,” gete ndego matev-qase matonumav tógoat, yaq gé, gekha eqeieqei mbógo? Gê, unimanqatin matev av nqægo, kopombâ, tókhandi:v?

¹⁵ Klisten ezoqa nõe, anganeam õ sævam, ndabua mbain tógoat neka lou-qa tipotonumat,

¹⁶ yaq qo sa toqozø-ein, av nqægo, “Eqeieqei soqóyagât, ndabua voqó-üz-a, lou voqólög,” gete qo ndigu tókeeav tógoat, av gigiap-qa ndi:potonam, ndógo áv khazómbé-tóké?

¹⁷ Yaq matev até kopó, qo unimanqatin matev mba taqagoat, gete matev matanam mbain, yaq qoqa unimanqatin matev, mokho mbain. Ndógo andé nanimát.

¹⁸ Ezoqa nõe, áv gini-manqaté nqægo, “Ezoqa nõe ndigu, unimanqatin matev zógó, geté nõe ndigu, matanam matev zógó.” Ezoqa av ndi:manqate, no áv qazómbé-qavóíú nqægo, “Gê, qoqa unimanqatin matev áv khatéqéiv, qo matev matanapóteav tógoat? Geté nõqa matev matanam mokho-te, nõ áv qatéqamákh nqægo: No unimanqatin matev, nqanógó.”

¹⁹ Toqo-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam kopo me:gõ, qanimáv. Geté gëmbø-mataváp. Até nõgova soqósoqá-ya, áv tini-unimanqatinát. Neka ndigu mõe kandambát te-te. Kha wageap-ús.

²⁰ Qo kandaniap ezoqam. Gê, qo qeiviáv, av nqægo: Matev matanam mbain tógoat, yaq unimanqatin matev, mokho mbain.

²¹ Gê, nigí atanakha-zapa Eibleem, Mbumbukiam-qa bõi-te áv kené-ndaføyamba-ev? Ndego teqa matev matanam mokho-té genø-ndaføyamba-év, ndego ekeza yo Aezek, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, lou-qase-te geve.

²² Qo áv qoteqeiví nqægo: Teqa unimanqatin matev neka matanam matev, kopómbá sugumu-sasaetám. Yaq matev ndógo, gematanam, tø-unimanqatinát ndógo: Ndego Mbumbukiam, únime:-unimanqatinát.

²³ Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat ndógo, ndópeawap, mõndø-unimanqatinát, qa-ein, “Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatinát. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndógo, ndaføyamba-qape me:veó.” Yaq Mbumbukiam ndego zifu-zifu-qa mbo-akhá.

²⁴ Ndógo ni áv qani-nømendim nqægo: Ezoqa Mbumbukiam-qa bõi-te, matev matanam mokho-té ginø-ndaføyamba-éz, ambá av nqægo, unimanqatin-te mbã.

²⁵ Até Leiáb-a, mambe sævam guyagam, ndugu Mbumbukiam-qa bõi-te, matev matanam mokho-té gunø-ndaføyamba-év, Izlael ezoqam-gi bõibõi-anim, khoev guzø-ein, yaq nakhoa vini-te vókhofotaz, ndigu sasa ndókhokhoz.

²⁶ Khatae nõgova mbain tógoat, ndógo nanimát. Yaq até kopó, unimanqatin matev, matev matanapóteav tógoat, ndógo nanimát.

3

Tou-qa yaq-te

1 Nófuap! Zoqa Klisten bawan mokho-te, nømendim ezoqam khapé me:khòuwéz. Zapa ndógo, zo mòzøte-zøté. Ni Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te ndizi-waniap, ndego ni nømendim ezoqam unimé-gevenó, áv tiuká, ezoqa nøme ndigu.

2 Ni ezoqa ewaqape, zibusøtumatún. Geté gekha ezoqám ndego, manqat soqa kopo einiav tøgoat, ndego møndømu-ndaføyamba-év. Ezoqam av ngenek nge:go, até ekeza kha ate ndægó-a, kopømbaqapé, tenøzøgim.

3 Hos, tuqa nøzøgim nonqo, auli gigiap-qase, manqa-nqa-te toqombo-sokhof, yaq kopømbaqapé, tuqa kha ate ndægo soqó-nøzøgim.

4 Neka nqáe! Até palai khaguá-ya, oskiá ndøgo, kandambaqape ndøgo, neka khamøe kandambaqape ndøsøkuzu, ndego nøzøgim ezoqam, nøzøgim nonqo khapelavøqasé genénzá, ma manqei ndømbøe-pøotet.

5 Yaq matev até kopó. Tou ndøgo, gigiap-qase khapémbá, niqa kha-te. Geté taqa matanam, kandambá tantáv. Nqáe! Wageap khapelavøqase, kopømbá, yaq leg-qape segéwagim.

6 Niqa tou, andé gøinám. Ndøgo gigiap khapémbá, nikeza kha-te. Geté ndøgo manqa-zapazapa vinivinimba ndøngazungazumatún. Kopoáv. Yaq kha ate ndægo, manqa-zapa sugumú-tønøemét. Yaq niqa yage ate ndægo, andé gøinam me sugumú-wageapét. Gøinam av nqægo, gøinam manqei-té qando-okhó.

7 Gekha søvakra gigiap lozokhāk ndigu, ndiløvuvam neka ndivisigiap neka ibøkha-te ndi-okho, ezoqa nanak zøgeagimín, vøvisizin. Ndøgo kopømbaqapé.

8 Geté tou ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, nanak tembogea, vøvisiz. Ndøgo manqa-zapa-ús. Kopømba mbaín, toqo-khakatam. Ndøgo andé mulømula soqaqapé. Ezoqa løvøte zø-etoám.

9 Niqa tou, Evezøza-te neka Tat-te, ike manqat zi:manqatatún, neka ezoqam soqain-te vizí-abumatun, ndigu Mbumbukiam andé ekeza bugug me ge:khakheinøvem.

10 Tou kopo-te, Mbumbukiam-te ike manqat ndøfakhanín neka ezoqa soqain-te abam manqat vøfakhanin. Nøfuap! Matev av nqægo, bègø.

11 Gê, kea kumbutøve kopo-te, kopømbá, ibøkha bæbæs neka ibøkha soqain sa tumu-fakhatat? Kopømba mbaín.

12 Nøfuap! Neka gê, fig tae-te, oliv nanga ndøviam? Neka waen tae-te, fig nanga ndøviam? Ndøgo unime-kopømba-mbaín. Yaq até kea kumbutøve-té-a, leat-us tøgoat, kopømba mbaín, ibøkha bæbæs toqotakha.

Matavap loloakh-qa yaq-te, Mbumbukiam-te ndøndo-okho

13 Gê, zo mokho-te, matavap loloakh neka zøtezat ezoqam tígu? Tigoat, yaq nandiv nqanek matev, ezoqa ekeza yage eqeieqei neka matev eqeieqei giabiti-zømesím. Ekeza kha voat-ús neka matavap loloakh-ús.

14 Geté zoqa mbøni mokho-te, ova matev tøzøgoat neka zøkeza kha mba vozøqevát, yaq zo me:khambùváp, av nqægo, zo matavap loloakh ezoqám. Av tøzøtegoat, zo zøte-khavozumít neka zoqa manqat, unimanqatín mbá.

15 Matavap loloakh av nandægo, ambá Mbumbukiam-té qandø-okho. Ndøgo Nqova Mbomambaqape-qá mbá. Geté manqei-qape-qá matév. Nqova soqaqape-té qando-okhó.

¹⁶ Ma ova matev neka qakeza kha qeivi mba matev ndøgo, até ponqombap matev neka manqa-zapazapa vinivinimba ate ndægó-a, ndøgó.

¹⁷ Geté matavap loloakh, Mbumbukiam-te ndøndo-okho, áv qanegó nqægo: Bugukhokhof matavap eqeieqei-ús. Yaq sambi-ús neka matev aiyaiyavte matanam-ús neka yoge eqeieqei-ús neka tanakh-matev-ús. Neka ndøgo mokho eqeieqei ndøfakhanín. Neka ndøgo ambá av nqægo, yaq-mba ndø-okhō. Neka taqa matanam, ambá av nqægo, ngusum-te eqeieqei, geté mokho-te soqain.

¹⁸ Gekha ezoqám ndigu, sambi-te tiyagat neka sambi matev ande avø gigiap me ti-ogeakh, ndigu matev eqeieqei vinivinimba segezō-fakhanám.

4

Ni Mbumbukiam-qá mokho-té qabizu:gu

¹ Gê, zo mokho-te nandav, manqa itumbam matev neka nøfeap matev, gekham-té qandó-okho? Ndøgo zøkeza kha-qa poev matev-té qando-okhó, ndøgo zoqa mokho-te, matev eqeieqei namba ndønøfeap.

² Zo poev zøgó. Geté zo gigiap o matev upøgimáv. Yaq zo ezoqa pakhapakha zozø-khaneám. Zo gigiap zøte-nønguvupatún. Geté kopømba mbaín tozo-upøgim. Yaq zo qaqa zogoatún neka vozō-nøfe:patun. Zo gigiap neka matev mbain tözømbegó ndøgo: Zo Mbumbukiam-te viimáv.

³ Neka qazo-vi:matun, zo gigiap o matev upøgimáv. Zapa ndøgo, zoqa matavap eqeieqei mbá. Zo Mbumbukiam-te, ta-mba nqáneq qazøte-vi:matún, av zoqa poev gigiap-te o matev-te ndözømbe:go.

⁴ Zo mambe ezoqam-qa zøteqeivi. Zo Mbumbukiam-te tøkebeáv. Gê, zo mözøté-zøtez? Zo manqei-qape matev-gi zifuap tozogoat, yaq zo Mbumbukiam-gi qaqa ezoqám. Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, nqaneq manqei-qape matev namba, nøfu matev-qa ndego, ndego møndømø-Mbumbukiam-gé-qaqa-ezoqam-év.

⁵ Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-manqaté nqægo, “Nqova ndego, ni mokho-te gu-utav, tege mba begó. Neka ndego ova ndømanqaté, teqa yaq-te.” Ge zó, ndozo-matavap, nqaneq manqat, khokhō segē-peawap? Av taoká.

⁶ Geté Mbumbukiam ni kuku matev nøme mba nimbo-etøomít. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Ezoqa keza iz ndi-eqawat, Mbumbukiam, gèvøzoat. Geté gekha ezoqám ndigu, ekeza iz ndivoat, Mbumbukiam kuku matev zø-etoám.”

⁷ Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qá mokho-té qanu:gu. Geté nqova soqaqape, gèmbøe-khakhazám. Yaq ndego gévuáo. Segéziváz.

⁸ Zo Mbumbukiam-té qanø-khanøgím, yaq ndego zo-te vøndó-khanøgím. Zo manqa-zapazapa-us ezoqam, zo ande zenda khavim-us ndözøgo, vøsungúz, neka matev soqøsoqa, zitá qane-wuøém. Neka zo matavap keambap ezoqam, zoqa matavap soqøsoqa, vø-ivøvém, matavap kopo vøndapem.

⁹ Zo mutøkhop ndøwaním, zoqa manqa-zapazapa zapaya. Gè-eivám, neka osombo vøwan. Zoqa otam nandav, bē-enénd, bemø-eiv, neka zoqa khanakhanakh, bemø-mutøkhop.

¹⁰ Zøkeza kha, Evezøza-qa bugug-te, zóvoatát. Yaq ndego zo ndø-eqagím.

Ezoqa nøme, bizi-gevezødt

¹¹ Nófuap! Zo izuizu manqa ndøgevèám. Gekha ezoqām ndego, Kliten zifu-qa yaq-te, soqa manqat nde:manqate neka ndégēvēiwāt, ndego soqa manqat, Mbumbukiam-qá guguna manqat-qá yaq-té gene-manqaté neka ndégēvēwāt. Geté qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqo-gevea, qo ambá av nqægo, qombopaēv. Geté qo sóqo-gevewát.

¹² Guguna manqat etoam ezoqam neka manqa ovøyam megeat ezoqam kopo mba me:gó. Mbumbukiám. Ezoqam ndégo, kopømba ndego, ezoqa tekhandi:v o vøngiü. Geté qo gekha ezoqām, ezoqa nøme toqo-geveiu?

Ni bizi-khambuváp

¹³ Zo ezoqam, zo ndozo-manqate, av nqægo, “Nqægo khaiya o qasun, ni taon nøme-tē qazinø-niāv. Viav kopo siziyagāt, bisnis vizimó-gonēm, neka yaq-fia kandambaqape vizimó-qasēm.” Zo av ndøzøte-manqate, gëndoyogé.

¹⁴ Zo zøtezateáv, qasun ande gekha matev me mé:fakhān, neka zoqa yage, ande āv khanégoāt. Gëmbo-mataváp. Zoqa yage, andé khøifakhøifa me me:gó. Sège-fakhanín, neka sa vømø-navøemin.

¹⁵ Yaq nakémbá, zo āv qane-manqaté, “Evezøza poev tømbo goat neka ni viziyagāt, yaq ni matev ndógo tizígoném, av nqazi-matavap.”

¹⁶ Zo zøte-khambuváp, ndozo-matavap, av nqægo, zo kopømbaqapē, sa tozo-matønumat, av ndøzømbøe-pøoat. Geté khambuvap matev av nqægo, soqain.

¹⁷ Gëmbo-mataváp. Gekha ezoqām ndego, te-otev av nqægo, gekha matev eqeieqei ndøgo, tego, getē ndego goneāv, te-te ndego, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

5

Guguna manqat, gigiap kopoav ezoqam-te

¹ Yaq ndakin, no zo gigiap kopoav ezoqam nøzø-manqaté. Gëndoyogé. Zo gè-eivám neka gèzøgeæz. Zapa ndógo, vini v kandambaqape zøgeáv.

² Zoqa gigiap kopoav, khokhó sege-lanqavét neka zoqa ndabua, khotet mba ndølogét.

³ Zogi moni neka auli gigiap fia kandakanda, nagi mba ndøvøtæmét. Taqa nagi, āv qane-ovøyam nqægo: Zo nqanek gigiap-te ezoqa nøme tøkemav ndøgo, zo manqa-zapa-ús. Taqa nagi zoqa kha andé gøinam me mé:sonqotáv. Vaev khøuwa avønin. Geté zo gigiap-qape, sà tozonø-mendeomít.

⁴ Ezoqam ndigu, khæ-te gizø-sasaetam, zo zðzømbe-khavozumám. Fia etoumáv. Ngáe! Zoqa matev nandav, andé Mbumbukiam me mbøe-akhayám. Ndigu ezoqam, khæ-te gizø-sasaetam, tiqa akhayam, Evezøza Bazaføgakh-qape-qá gea-té qanø-oé.

⁵ Zo nqanek manqei-qape-te, gawap kandambá qazøgoam, neka gekha matēv ndøgo, zo qazø-pøein, zo sðzo-gonemín. Kopømba ande av bøsik toqote-okefet, atema vømø-enaq-sakha-mba-ēv, sasa qólavað, zo zøkeza kha āv tøzøte-okefé, zoqa zitøge khøuwa nonqo.

⁶ Zo ezoqam eqeieqei, manqa ovøyam-té qazonø-áb, vozøzitag, vøpakhaez. Geté ndigu zo-te yaq qavøiwateáv.

Matev føgøføgakh ambá qabete-fakhanám, geté ni até bizi-waniáp

⁷ Nófuap! Sozotó-kewagát, atema Evezøza betøndōqavan. Nqáe! Zo avø ogekhæm ezoqam-qa matev mbomataváp. Avøe gigiap gi-ogeakhin, yaq sogó-kewagát, atema avøe gigiap mbomømboma vōkhatōkhatōamin. Ndigu mōndæzotéz. Qæ bètōkhæ-lanqavøém, qæ ndøgo, manqei menegim nonqo, neka qæ nøme ndøgo, avøe umivøem nonqo. Yaq sogó-kewagát.

⁸ Até zó-a, sozotó-kewagát, neka fōgøfōgakh ndøwaniáp. Zapa ndøgo, Evezøza-qa qavøne khøuwa, avønín.

⁹ Nófuap! Zo manqa ndøpōnqōm, yaqyaq-a. Soqaín ndøgo, Mbumbukiam zo manqa ovøyam-te te-ab. Nqáe! Ndego manqa ovøyam ezoqam, avønín géfakhán.

¹⁰ Nófuap! Evezøza-gi manqa vevezam ezoqam zōmataváp, ndigu teqa iz-te, manqat gimanqatam. Zo tiqá matev mbopáev. Ndigu matev fōgøfōgakh ambá giniqevám. Geté fōgøfōgakh sekembá sege-waniapám.

¹¹ Nqáe! Ni ezoqam ndigu, fōgøfōgakh giwaniapam, khanakanakh-us nitizæzá. Zo Zob-qa yaq-te, mōzoyogém. Ndego matev fōgøfōgakh, ambá geneqeivám. Geté ndaføyambá segeyám. Neka zo mōzøte-zotéz: Vaev-te ndøgo, Evezøza matev mbomømboma mbogó. Zapa ndøgo, Evezøza kuku neka tanakh kandambá.

¹² Nófuap! Gigiap-qape nqáne: Zo manqat tozo-manqatat, zo zenda ndø-eqāgm, Mbumbukiam-te. Neka zo yan-qa iz o manqei-qape-qa iz o gekha gigiap nøme-qa iz, ndøvèwám, zoqa manqat bazafōgakh etoam nonqo. Zoqa manqat, unimanqatin mba begó. “Ya” tozo-manqatat, yaq “ya” begó. “Mbain” tozo-manqatat, yaq “mbain” begó. Soqaín ndøgo, zo Mbumbukiam, zoqa manqat zapaya, manqa ovøyam-te te-ab.

Guligulim-qa bazafōgakh-qa yaq-te

¹³ Zo mokho-te, ezoqa nøme viniv tōmbogoat, ndego yà beguligulim. Neka ezoqa nøme, khanakanakh tendap, ndego Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo, ouv beqaqaeám.

¹⁴ Zo mokho-te, ezoqa nøme enqoni tendap, ndego Klisten megetapak-te, manqat bekhofotáv. Yaq ndigu bètōndozáv, bembō-guligulimem, neka Evezøza-qa iz-te, oil bembøe-qouzumem.

¹⁵ Yaq tiqa guliguli manqat, unimanqatin matev-us tiguligulimem, ndego enqoni ezoqam, gékhakhæv. Evezøza gembótóké, vō-itán. Neka av ndego manqa-zapazapa ge:goam, Evezøza segembøe-navøém.

¹⁶ Yaq nakémbá, zoqa manqa-zapazapa, yaqyaq-a é-mozo-vøndøyám, neka yaqyaq-a vøe-guligulim. Yaq zo tōne-eqeieqei-éz. Zapa ndøgo, ezoqa eqeieqei-qa guligulim, taqa bazafōgakh kandambá.

¹⁷ Ilaiza mbovatáp. Ndego ezoqam até kopó, av ni nqazi:gu. Bazafōgakh-us geguligulim, av nqægo, Izlael manqei-te qæ belanqávøém, yaq qæ lanqavøepøteáv. Viav misiká neka løvøyak síks, qæ lanqavøepøteav qagoam.

¹⁸ Yaq nango geguligulim, av nqægo, qæ belanqávøém, yaq qæ sège-lanqávøém, neka kopømbá, avøe gigiap nango qa-umivøem.

¹⁹ Nófuap! Zo mokho-te, ezoqa nøme unimanqatin manqat te-ivav, nakhoa nøme-te vōwāv, zo ndego nango nakhoa eqeieqei-té qamōndo-khatowém.

²⁰ Gèmbó-mataváp: Gekha ezoqām ndego, ezoqa nõme, nango nakhoa eqeieqei-te tekható, ndego ngenek ezoqam lõvøte-té gendó-khandí:v. Yaq Mbumbukiam teqa manqa-zapazapa kopoav-qape, gembó-matavapák.

1 Pita

Pita-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qaše

Nqanek pepa, Pita ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ti-té ndigu tenø-peawám, Kliten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim. Ta manqei vinivinimba-te ndøgo, ndigu andé manqei vini-ak me me:yageapám.

Pita Lom taon-té gegoám, nqanek pepa gepeawam. Ta taon-te ndøgo, ezoqa kopoáv, manqa-zapazapa vinivinimba ndømatønnumám, ate av-té, bugukhokhof khøuwa, ezoqa Bëilon taon-te gi:matønnumam. Yaq nakémbá, Pita Lom taon-qa yaq-te, yaya me-etá, neka Bëilon mbo-akhá (5:13).

Kliten-av ezoqam, ndigu Kliten ezoqam, ngenøgim matev kandambá gizø-etoumam. Yaq Pita nginik Kliten ezoqam, zita tøpøzu manqat zøkhotáv, av nqægo: Ndigu tiqa unimanqatin matev, até begeawát, khanakhanakhus. Neka Pita ndigu matavap zømboqoá. Ndigu manqa mate bezømbo-návøém. Yesu ndigu møndø-khandí:z. Yaq nakémbá, ndigu bazaføgakh-us bewaniáp, oskia ndøgo, yage føgøføgakh tiqeiavat. Neka Pita ndigu qavane-qa yaq-te vøe-zømesim. Kliten ezoqam taqa yaq-te timatavupat, yaq kopømباقapé, bazaføgakh-us tiyagat.

¹ No Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé u-aném. No pepa zo-té qatø-peaomit, zo Mbumbukiam gevevesam, zo nandav Pontus neka Galesia neka Kapadosia neka Esia neka Bitinia manqei-te qazo-panqanim, zo nqanek manqei-qape-te ande manqei vini-ak ezoqam me ndøzøte-yage.

² Mbumbukiam, nigí Tat, zo é-møndæ-otév, neka é-vøvevesam. Ndego zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, äv genekház nqægo: Zo tegé ezoqam zógoát, neka Yesu Keliso-qa manqat o-mba vozotó-ndapát neka zo teqa kouk mokho-te vøsungutáz.

No äv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambí matev, zo nøme mba zømbo-khouwév.

Yage mbomambaqape, ni yan-te ndønimo-keoge

³ Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigí Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Mbumbukiam Yesu Keliso løvøte-te gekhandi:v, ndego teqa tanakh kandambaqape mokho-te, ni khandi ndakinak ni-etoám. Yaq ndakin ni te-te, tizio-taná ndøgo: Ndego ni yage miavmiav ní-etoám.

⁴ Ta khandi ndøgo, gëlanqayák neka gësoqayák neka elavøqase gemønávøemák. Nqanek khandi, Mbumbukiam yan-te, zo nonqo me:mendewé,

⁵ zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndøkhasam, zo ndozo-unimanqatinat. Yaq vaev-te, zoqa khandi ndakinak gendøvéá.

⁶ Zo khøuwa elavøqasi-te nqanek, khamasim matev vinivinimba nqazø-fakanam, zo mbøni zøvaév. Geté zo khanakhanakh kandambá.

⁷ Khamasim matev av nqægo, tømbe-fakanám ndøgo: Zo unimanqatin matev zømbe-khamasimát, eqeieqei tøpøtøgo-a. Ate av-té, gol gøinam gi:løvusumatun, pageap ndøgo, gol-fe tøtøkeapet, vøkoqovøemin, uni vømē-mbomambaqape-ezin. Gol ndigu, gigiap fia kandakandá. Geté até ndigú-a, segé-nasiním. Geté zoqa unimanqatin matev, gol ùnime-løvubám. Zo

føgøføgakh tozo-geageapat, yaq Yesu Keliso tendoveao, tendoqavan, zo Mbumbukiam gé-eqazó, neka iz kandambaqape neka vizap matev vøzø-etoám.

⁸ Zo Keliso ometéáv. Geté zo kuku zøgó, te-te. Até ndakín-a, zo ndego ometupáv. Geté zo sózo-unimanqatinát, neka khanakhanakh ndøzø-āsøtøvê. Ta khanakhanakh ndøgo, kandambá. Khanakhanakh nøme ate ndægo, ùnime:løvuuám.

⁹ Zo khanakhanakh tøzøtegó ndøgo: Zo mðzøte-zøtéz, zo Mbumbukiam ndøkhandí:z. Ndøgo zoqa unimanqatin-qá yaq-fíá.

¹⁰ Mbumbukiam ezoqa ande áv kené-khandí:z, taqa yaq-te nqanek, tegi manqa vevezam ezøqam, zøtezat ndape-qa ndøgoám. Gëmbovawám. Neka ndigu teqa kuku matev-qa yaq-te, zo ndakin qazondapem, é-møndo-manqatám.

¹¹ Keliso-ge Nqova, ti mokho-te gu:goam, é-møndøzømbø-ovøyám, Keliso nqosøgeap ndøndáp, yaq vaev-te, ndego iz kandambaqape vøndáp. Yaq ndigu zøtezat-qa ndøgoám: Matev gekha khøuwa-tê qanøfakhán, neka ande áv khanéfakhán?

¹² Mbumbukiam nginik manqa vevezam ezoqam, áv gene-zømesimám nqægo: Matev ndøgo, gi-manqatam, ambá av nqægo, tiqá khøuwa-tê qanø-fakhanám. Geté ndøgo zoqá khøuwa-té qanø-fakhanám. Matev ndøgo, taqa yaq-te qazoyogem, zo ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, ndego Mbumbukiam yan-te gendo-khofotav. Até enzol ezoqám-a, zøtezat nøme ndape-qa ndøgó, taqa yaq-te.

Ndaføyamba bizigú, Mbumbukiam-qa bøi-te

¹³ Zo Mbumbukiam, møndø-khandí:z. Yaq zo yage eqeieqei zomøndapém. Yaq nakémbá, zo vøkhakheinám, neka zøkeza yage, gønøzøgím. Zo Mbumbukiam-qá kuku matev-te mbá qanotazá, ndøgo zo tezø-etoam, Yesu Keliso tendoveao, tendoqavan.

¹⁴ Zo Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo neka manqa o-mba ndøzømbø-ndape, yaq zo zøkeza kha, poev soqøsoqa-te, sa ndønqonqotøvé, av bugukhokhof qazøtegoam, zo unimanqatin manqat zøtezateav qazogoam.

¹⁵ Geté gekha matēv ndøgo, zo ndozo-matanam, zo ndaføyamba ndøgó, ate av-té, Mbumbukiam ekezan ndaføyamba-qape nde:go, ndego zo gezø-akha.

¹⁶ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Zo ndaføyamba-qape ndøgó. Zapa ndøgo, no ndaføyamba-qapé.”

¹⁷ Gëmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego, zo Tat ndozombo-akhayam, ndego ezoqa ewaqape-qa matev ndegevewat, ndego yaq-mba okhomáv. Yaq nakémbá, zo nqanek manqei-qape-te, ande manqei vini-ak ezoqa me nqazøte-yage, zoqa yage-te, Mbumbukiam møe zombóoát.

¹⁸ Zo mðzøte-zøtéz, zo khokho matev-te qazoyagam, ndøgo zogi atanakha-zapazapa-za-te qando-fakhan, yaq zo Mbumbukiam ambá av nqægo, moní genewí, zo vøzøtê-fakhaz. Gigiap av ngi:gu, segemø-nasiním.

¹⁹ Geté ndego zo andé sip eqeieqei-qapu-qá kóuk genewí, ndugu soqain-qase mbain ndugu. Taqa fia kandamba tantáv. Ndøgo Keliso-qá kóuk.

²⁰ Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam Keliso é-møndo-veatáv. Geté ndakin vaev khøuwa-te, ndego møndø-fakhán. Zo nonqó,

²¹ zo te mokho-te Mbumbukiam ndozo-unimanqatinat, ndego lõvøte-te gekhandiv neka iz kandambaqape vømbø-etoam. Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-te mbá qazonø-tazá, neka ndego ndözø-ñilmānqātīnāt.

²² Zo unimanqatin manqat o-mba qazoto-ndapem neka Mbumbukiam-qa bøi-te vozø-eqeieqei-ez, neka izu Klīsten-te, poev eqeieqei nandøzøgo, yaq zo yaqyaq-a kuku matev, bēzø-vøovét.

²³ Zo nqawá qazonø-qanīm. Geté zo ndakin ambá av nqægo, ezoqam-qā kōuk qazøteqáz, ndigu tipakhaez. Geté zo Mbumbukiam-qā khandi manqát qazøteqáz. Yaq ndøgo kopømba mbaín, tønnavøem. Geté oskiá ndøgoát, miavmiav.

²⁴ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Ezoqa ewaqape andé gagayag me me:gó.

Nakhamas-té ginø-nasinīm.

Até tiqá iz akhae matév-a, kopó.

Andé gagayag nanga me mé:qatáz, vónasinīm.

Unimanqatīn. Gagayag gēpakhaín, neka nanga vøpomozin.

²⁵ Geté Evezøza-qa manqat, oskiá ndøgoát. Miavmiáv.”

Manqat nqáneq, zo Manqat Mbomambaqape gi:zømesimam.

2

Khandin mbaqambaqa-qa yaq-te

¹ Yaq nakémbá, zo manqa-zapazapa ate ndægo vø-ivøvéem, khavozam matev neka Klīsten matev ngusum-te sa toqotø-khaz neka ova matev neka ngønøgim manqat manqate matev.

² Kopømba ande av nakhei nqonqon ndakinak ndi:gu, tete møqæ ndøzøya, zo ifin Mbumbukiam-qa Manqat yoge-té qabezø-vití. Yaq zo nqanek tete qanimav-qape tozologat, zo zófisám, khandi vozóndapēm.

³ Zo taqa mokhov qazøte-khamasem, zo mõzoqeivīm, Evezøza-qa matev mbomambaqapé.

⁴ Zo Evezøza-té qandozáv, ndego khandin nandi, khoev puanam ezoqam gisanqabem, gete Mbumbukiam geveataz. Teqa bøi-te ndøgo, nginik nandi, gigiap-qapé.

⁵ Até zó-a, zo andé khandin nandi me zøte:gó. Mbumbukiam, ekeza khoev, zó genewevét. Yaq ta khoev-te ndøgo, zo andé Mbumbukiam-gí iziz ezoqa ndaføya-ndaføya me zøtégoát, neka Mbumbukiam-te, Yesu Keliso-qa mokho-te, zoqa kha ande etoam matev me vøzøté-etoumemāt. Etoam matev av nqægo, Mbumbukiam, gēmbøe-khaneát.

⁶ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,

“Nqáe! No Zayon manqei-te, nandi nózáv.

Nginik nandi, gigiap-qapé. No nøkezan nøveatáz.

Yaq gekha ezoqām ndego, nginik nandi te-unimanqatintat,

ndego mivi gégoák. Miavmiáv.”

⁷ Nginik nandi, gigiap-qapé zo-te, zo ndozo-unimanqatinat. Geté tiqa yaq-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-ein nqægo,

“Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,

ndigu mõndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.”

⁸ Neka manqat nøme, āv qane-ein nqægo,

“Nandi nginik,
ezoqa ndøkhaosumát, vø-o:atát.”

Ezoqa ndígu tikhaosumát, ndígu Mbumbukiam-qa manqat o-mba ndapeav ndígu. Mbumbukiam é-møndømbøe-pøovám, matev áv tabezømbefakhán.

⁹Geté zo vini. Zo Mbumbukiam-qá bawán. Ndego zo ekezan ndøveatáz. Zo Kawa Kandambaqape-gí iziz ezoqám. Ndego zo ekezan nonqo me:kház. Zo tegi zógoát, neka ezoqa teqa matev mbomømboma-qa yaq-te vøe-zømesimát, ndego zo gezø-akha, zo bugukhokhof khøuwa bøivun-te qazoyagam, yaq teqa waev bæbæs-qape-te vozøfakhaz.

¹⁰Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam-gi ezoqam goneáv. Geté ndakin, zo tegi ezoqám. Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam-qa tanakh matev ndapeáv. Geté ndakin, zo mózondapém.

Ni andé Mbumbukiam-gi pingim-ak

¹¹Nøfuap mbomømboma! Zo nqanek manqei-qape-te, andé manqei vini-ak me zøte-yageáp. Yaq nakémbá, no nqazø-pouwe: Zo zøkeza kha, sa ndønqonqotøvé, khatae-qa poev-te, ndøgo zoqa poev eqeieqei namba ndønøfeap.

¹²Geté zo ezoqa mokho-te nandozo-yageap, ndígu Mbumbukiam zøtezateav ndígu, zo matev eqeieqei qane-yageáp. Yaq ndígu zo manqa-zapa-us ndizæza, ndígu segé-matøvemém, zoqa matev eqeieqei. Yaq até ndígú-a, tiabiti-unimanqatiním, yaq Mbumbukiam-qa iz vø-eqaném, ta khøuwa-te ndøgo, tendowav.

¹³Zo Evezøza-gi ezoqam ndozogo, zo megetapak-qá mokho-té qanu:gú. Oskía ndøgo, kawa ezoqam kandambaqape ndego,

¹⁴o gaman ezoqam ndígu, ndego gevevesam, ndígu yaq-fia nqosøgeap tizø-etoumat, ndígu manqa-zapazapa ndimatnam, neka tiqa iziz tizø-eqatat, ndígu matev eqeieqei ndimatnam.

¹⁵Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa poev av nqægo: Zo matev eqeieqei mba tozogoat, yaq ndígu ezoqam, zoqa yaq-te khokho manqat ndimanqate, tiqa manqat gé:khoutáv.

¹⁶Zo Mbumbukiam genqovotaz, zo ndømatáváp, av nqægo, “Ni nqovotønát. Yaq matev soqøsoqa sizigoát.” Av taoká. Zo ndakin Mbumbukiam-gí pingim-ák. Yaq kopømba mbain, matev sa tozo-matønumat, av zøkeza poev ndægo.

¹⁷Zo ezoqa ewaqape gèzøvizáp, neka Klísten zøfuap-te kuku bezøgó, neka Mbumbukiam, møe-us mbovizáp, neka gaman kawa kandambaqape vozombó-vizupát.

Nqosøgeap tizindapet, ni Keliso-qá matev zimbó-paevém

¹⁸Zo sasae ezoqam, zo zøkeza megetapak-qá mokho-té qanu:gú. Gèzøvizáp. Ambá ti-mba ndígu, ezoqa mbomømboma, zo matev eqeieqei ndizø-matanam, geté até ndígú-a, sasanqa ndígu.

¹⁹Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa matev ndembopaev, yaq ta zapaya ndøgo, ngenøgim matev tendap, yaq ndego ta nqosøgeap ndøgo sa te-eqatat, Mbumbukiam khanakhanák te-te.

²⁰Geté zo matev soqøsoqa tozogoat, yaq ta zapaya ndøgo, yaq-fia nqosøgeap tozondapem, yaq ge zø ndozo-matavap, Mbumbukiam kopømbá, khanakhanák zo-te? Av taoká. Geté ndego zo-te, khanakhanák ndøgo

tømbógoát, zo matev eqeieqei tozogoat, yaq ta zapaya ndøgo nqosøgeap tozo-pøgimat.

²¹ Zo Mbumbukiam ndøgo tezømbe-akhá. Zapa ndøgo, até Kelisó-a, zo nonqo, nqosøgeap ndøndáp. Ndego zo gè:zómás, zo tømboe-paevem-a.

²² Ndego manqa-zapa goneáv, neka teqa tou-te meakha manqat fakhaneáv.

²³ Ndigu gingenøitat, yaq ndego ngenøgim manqat qavøiwateáv, neka nqosøgeap gimbo-etøomem, yaq ndego utøve manqat einiáv. Geté ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá zenda-té genøvé. Zapa ndøgo, ndego møndæ-otév, Mbumbukiam manqa ovøyam ezoqam eqeieqei.

²⁴ Niqa manqa-zapazapa, Keliso ekezan, tae mutui-té genøndáp, vø-evøzam. Ndego tenegoám ndøgo: Ni manqa-zapazapa matanam-te, andé løvøte ezoqam me zì:goát, neka matev eqeieqei-té qabizi-yagé. Zo teqa nqamav mòkho-té qazonø-eqeieqei-éz.

²⁵ Zo bugukhokhof, andé sip me zøtegoám. Zò-ewáz. Geté ndakin zøkeza sip keoge ezoqam-té qazonø-veséz, ndego zoqa yage, eqeieqei ndembo-keoge.

3

Yage eqeieqei-qa yaq-te, yaq anganeam-a, yaq sævam

¹ Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gu. Yaq zogi angana, ndigu Mbumbukiam-qa manqat unimanqatinteav ndigu, zoqa matev tiqeviat, yaq ndigu Keliso-té gindúqambúz, oskiá ndøgo, zo manqat manqatemav tozogoat.

² Zapa ndøgo, ndigu áv giníqeviat nqægo: Zoqa matev eqeieqei neka zoqa yage vizap-ús.

³ Zo ambá av nqægo, zøkeza kha mumat mbā zotó-khakheinumāt, kopømba ande av izum toqote-løvønøvem o gigiap fia kandakanda neka ndabua eqeieqei voqó-uzám.

⁴ Geté zoqa bugug keoge eqeieqei, zoqá mokho-té qabetu:gu. Ta bugug keoge eqeieqei ndøgo, navupav ndøgo, nqáne: Zo matev aiyaiyav-té qanøgó. Sasanqa-te ndømatánám. Mbumbukiam, bugug keoge eqeieqei nqáne: qambøe-khaneát.

⁵ Gømbo-mataváp. Até ndigú-a, sakheis, bugukhokhof giyagam, ndigu Mbumbukiam-gi gigoam neka te-te vo:tabam, tiqa bugug keoge, áv tønegoám, neka ndigu ekeza angana-qa mokho-te vøugoam.

⁶ Sævam nømu, matev av nqægo gumatanam, Sælá. Ngunuk Eibleem-qa manqat, o-mba mo:ndapám, neka kawa vømbø-akhaemam. Zo tugí nakhei mbasi, zo matev eqeieqei tozo-matønumat neka utøve-qa yaq-te møe mbain vozógoát.

⁷ Até zo anganá-ya, zo sakheis namba ndøzøte-yageap, zo matev eqeieqei zømatanám. Zapa ndøgo, zo møzøte-zøtéz, sakheis-qa bazaføgakh andé mbain, av angana-qa bazaføgakh ndægo. Zo gèzøvizáp. Até ndigú-a, zo namba khandi søzøtumú-ndapém, Mbumbukiam tezø-etoam. Soqain ndøgo, zogi sakheis, matev soqøsoqa tozozø-matønumat, yaq ta matev mokho-te, zoqa guliguli matev, tøzømbø-khaz.

Matev eqeieqei matanam zapaya, viniv matev tøqa-fakhanumat

⁸ No ndakin, zo ezoqa ewaqapé suzumbu-manqaté. Zo ate ndøzøte:go, zo nqova kopo neka mbøni fokeam kopo bezømbegó. Zo Klisten bawan mokho-te, kuku bezøgó, yaqyaq-a, neka tanakh bezøgo. Neka zo zøkeza iz, ndøeqàwát.

⁹ Ezoqa matev soqøsoqa tezøgoat o ngenøgim manqat tezø-manqatat, yaq zo mboqavøinám. Geté gëmbo-guligulimém. Mbumbukiam matev eqeieqei bembo-matanám. Zapa ndógo, ndego zo nqánek gezømbe-akhá. Yaq ndego até zó-a, matev eqeieqei zómatanam.

¹⁰ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo,
“Gekha ezoqám ndego,

yage khoui-qa tegeoat neka khøuwa eqeieqei zømete-qa vøgoát,
teqa tou manqat soqøsoqa manqate, bè-iváv
neka khavozam manqat, bemanqáté.

¹¹ Ndego manqa-zapa zitá geabetewuá neka matev eqeieqei bēmatanam.
Ndego bazaføgakh be-asáz,

ezoqa nøme namba, sambi-té geabeyagé.

¹² Zapa ndógo, ezoqa ndaføya-ndaføya, Evezøza bøi zømbové,
neka tiqa guligulim ndēzøyøgē.

Geté ndego zitá gene-wuøezá, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam.”

¹³ Gē, zo ezoqa ndøngenøzotat, zo bazaføgakh tozo-asazet, matev eqeieqei mba tozogoat?

¹⁴ Geté até ndøgó-a, zoqa matev eqeieqei matanam zapaya, ezoqa soqaqape-te ti-ab, nqosøgeap vozóndapēm, zo khanakhanakh mbá qanegó. Zo ezoqa møe zøgš, neka ndøfofògeáp.

¹⁵ Geté zoqa mbøni-te, Keliso mba mbovizáp, ndego zoge Evezøza. Gekha khøuwā ndógo, ezoqa zoqa vintøzat matev-qa yaq-te Yesu-te, manqa qæf yøge-qa tigoat, yaq zo é-mozoto-khakheinamát. Zo sozozø-qavøiú.

¹⁶ Aiyaiyav-té qanøzø-ovøyám neka vizap-ús. Neka zoqa mbøni-te, matavap eqeieqei mba bezømbu:gu. Zo Keliso mokho-te, yage eqeieqei tozondapet, yaq ezoqam ndigu, zoqa yaq-te manqat soqøsoqa ndimanqate neka ndingenøzoat, ndigu mivi ndøndapemát.

¹⁷ Mbumbukiam tømboepoe, qoqa matev eqeieqei zapaya, nqosøgeap toqon-dap, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndógo, manqa-zapa matanam zapaya, nqosøgeap toqondap.

¹⁸ Até Kelisó-a, nqosøgeap ndøndáp, vønanim. Kopo me:naním, niqa manqa-zapazapa vø-evøzam. Ngenek ezoqam eqeieqei-qape, nqanek matev, ni manqa-zapazapa-us ezoqam nonqo ndømatanam, neka zo Mbumbukiam-te, nakhoa vøzø-mboqoa. Khatae-te ndøgo, gèlaém. Geté Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, nqawa gèkhandi:v.

¹⁹ Yaq te mokho-te ndego, Keliso até nqová-ya, ndigu løvøte manqei-te, ande ndimbula mokho-te ndu:gu, manqat vømē-zømesim.

²⁰ Ezoqa ndigu, Noa-qa khøuwa-te ndógo, Mbumbukiam-qa manqat nda-peav qagoam. Mbumbukiam møndøzømbo-kewagám, Noa khagua-qape ge:khakheinumat. Geté ndigu teqa manqat gēsangawém. Ta khøuwa-te ndógo, ezoqam khapémbá, ate gi-goam, eit mbá, khagua-qape mokho-te gi-oz, vøkhandi:z. Yaq ibøkha ndigu ngiæzoateáv. ²¹ Até zó-a, zo ibøkha iz qa-zondapem, ibøkhá qazøte-khandi:z. Ta matev ndógo, ambá av nqægo, khavim sunguzam nonqø. Geté gekha ezoqám ndego, ibøkha iz tendap, ndego

Mbumbukiam-te manqa mbusa, āv genévé nqægo: Ndego Mbumbukiam-qa bœi-te eqeieqei yage-qa ndôgô. Zo ndôgo tœzœte-khandi:z, Yesu Keliso lœvœte-te gendo-khandi:v.

²² Yaq ndego yan-té genœqavíg, Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vœmœqom, neka enzol ezoqam ate ndi:gu neka nqova megetapak neka nqova bazafœgakh-us ndezœmbo-kawævat.

4

Yage ndakinak, Yesu mokho-te

¹ Keliso ekeza kha-te gepotonam, yaq até zó-a, zo āv tœne-matœvemém, av ndego ge:matœvem. Potonam matev tœzœfakhan, sozœ-egatát. Zapa ndôgo, gekha ezoqâm ndego, Keliso zapaya, kha-te tepotonam, ndego manqa-zapa, zitá genewuá.

² Ndego nqanek manqei-qape-te zua teyagat, ndego ekeza kha-qa poev sekemba gembô-pavaták. Geté Mbumbukiam-qá poev mba mbôpavát.

³ Zo bugukhokhof, khœuwa kandambá, āv tœzœte-yagám, av ezoqa ndi:gu, Mbumbukiam zœtezateav ndigu, ndezœmbe-khaneat. Zo mambe si zœwagám, neka kha-qa poev matev vozombô-pavam, neka lou loge kandakanda-te, matev soqœsoqa vinivinimba vozôgoam, neka ibœkha soqa izam si, vœzœwagam, neka tae khœuwiap o mbumbuk vizap matev soqaqape si, vœzœwagam.

⁴ Yaq ndakin, zo ndigu ezoqam, nqova zozœndáf, zo ti-te qazœte-qataz neka ti namba khokhombap vœzœ-ivœvem, ndigu ande bœsik me, manqa-zapa-te sa ndibusit. Yaq ndigu ta zapaya ndôgo, zo tiqa matev qazo-ivœvem, ngenœgim manqat zœmanqaté.

⁵ Yaq ndigu manqa ovœyam ezoqam-qá megemege-té gemœwán. Ndego khakheitáp. Ezoqa ewaqape tiqa matev-qa yaq-te gezœmbé-sinœzám, gekha ezoqâm ndigu, gipakhaetat o zua ngiyage.

⁶ Yaq nakémbá, Manqat Mbomambaqape até ndigú-a, ndakin gipakhaez, vœyogem. Gipakhaez, ndigu manqa-zapa-qa yaq-fia, ekeza kha-té ginœmbo-yogém. Geté nqova-te, ndigu zua ndœkhandi:zát, ate av-té, Mbumbukiam nde:khandi:vat.

Matev ndôgo, Mbumbukiam gini-etoam, tizi-matœnumat, ni eqeieqei bizimbo-keoge

⁷ Gigiap ate nqægo, taqa vaev, avœnín gemœfakhán. Yaq nakémbá, zo matavap loloakh bezœgô, neka zœkeza kha, gœnœzœgim. Yaq matev-qase, zoqa guligulim-te, gezœmbô-khazák.

⁸ Matev kandambaqape ndôgo, matev nœme ate ndægo qalœvuam, nqáne: Zo yaqyaq-a, kuku bezœgô. Bœzœ-vœovét. Zapa ndôgo, kuku matev, manqa-zapazapa kopoáv segégutáv.

⁹ Neka yaqyaq-a, khœev sœge-manqaté. Bezœmbo-qásí:v.

¹⁰ Zo ezoqa kopokopo ate ndœzœte:go, Mbumbukiam matev vinivinimba gezœ-etoumat, tozo-matœnumat, zo ezoqa nœme zozœmbé-tœkeát. Av tœzœtegoat ndægo, yaq zo ta matev-qa keoge ezoqam eqeieqei, zógoát, Mbumbukiam gezœ-etoumat.

¹¹ Mbumbukiam ezoqam matev gembo-etoam, manqat temanqatat, ndego nqanek manqat, Mbumbukiam-qá Manqat bemanqaté. Ezoqa nœme, tœkeam matev ndegeawat, ndego ezoqa bazafœgakh-us bezœtœkéé, ta

bazaføgakh mokho-te ndøgo, Mbumbukiam gembo-etoam. Yaq ndøgo, ta matev mokho-te ate ndægo, Mbumbukiam-qá iz be-eqawát, Yesu Keliso mokho-te. Teqa iz kandambá tantáv neka bazaføgakh ate ndægo, teqá. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Ta zapaya ndøgo toqote-potonam, Klisten ezoqam ndoqogo

¹² Nøfuap mbomømboma! Zo matev føgakh-qape nqazo-qeivi, ndøgo zoqa unimanqatin ndækhamasimit, zo nqova bezøndáf. Zo ndømatáváp, av nqægo, matev vini zøfakhān.

¹³ Geté zo khanakhanakh mba bezø-asøtvé. Zapa ndøgo, zo āv tözøte-potonumít, av Keliso ge:potonumat. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, teqa bazaføgakh neka iz akhae tøndovea, ndego tendoqavan, zo khanakhanakh nøme mba zømbø-asøtáv.

¹⁴ Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ezoqa ta zapaya ndøgo tingenøzotat, zo Keliso-gi ezoqam ndozogo. Zapa ndøgo, nqanek matev, āv qane-unimanqatínát nqægo: Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, nandégó zo-te, ndego Nqova iz akhae-us neka bazaføgakh-us.

¹⁵ Geté zo mokho-te, ezoqa nqosøgeap tendap, ndøgo ta zapaya ndøgo betégó, ndego ezoqa pakhapakha ndezø-khaneam o gigiap nde-aqonam o ezoqam-qa matev-te, kesov ndesokhosam.

¹⁶ Geté gekha ezoqām ndego, Klisten ezoqam tepotonumit, ndego mivi bégó. Geté ndego Mbumbukiam-qá iz be-eqawát.

¹⁷ Khøuwa iz møndøndáp. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam, avønín géngáz. Tegi ezoqam-té qanóngáz. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam ni-te tøngaz, ni tegi ezoqam nqazigu, yaq gé, ti-te ndigu āv khanégoát, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape o-mba ndapeav ndigu? Ti-te ndigu unimé-soqá.

¹⁸ Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo, “Ezoqam ndaføyamba-qape-te føgakh tøgoat, te:khandi:v, yaq gé, ndigu ande gekham me zømbé-fakhān, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe neka manqa-zapazapa sa ndi-matanam? Ti-te ndigu unimé:-soqá.”

¹⁹ Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ndipotonam, av Mbumbukiam-qa poev ndægo, ndigu ekeza khatae, teqá zenda-te ndégo tiabenø-veém, ndigu gekhakheinøvem. Ndego unimanqatin ezoqām. Ndego matev āv genégó, av manqa mbusa ge:ve. Yaq ndigu ezoqam, matev eqeieqei matanam-te até be-pét.

5

Guguna manqat, megetapak-te neka ezoqa ndakinak-te neka ezoqa ewaqape-te

¹ No ndakin zo Klisten megetapak-té qatø-manqaté. Até nó-a, no Klisten megeat ezoqām. Keliso nqosøgeap gepotom, no nøkeza bói qateqéiv, neka até nó-a, nqæpōtōnām, Keliso zapaya. Neka até nó-a, matev qaniqanimav sizimú-ndapēm, ta khøuwa-te ndøgo, Keliso-qa bazaføgakh neka iz akhae tøndovea, ndego tendoqavan. Yaq nakémbá, no zo megetapak, nqazø-pouwe:

² Nandiv Klisten ezoqam, Mbumbukiam kopømba ande av sip ndigu, zoqa zenda-te ge-ab, zo eqeieqei zøkeogé. Zo khanakhanakh-us zøkeogé, ambá av

nqægo, gezømbó-qasi:vât. Zo nqanek sasae, moni-qa mba mè:gó. Geté zo poev ùni bezømbegó, nqanek sasae-te.

³ Zo ndigu ndøtokhònáz, Mbumbukiam zoqa zenda-te ge-ab. Geté zo matev egeieqei ndømatanám. Yaq nandiv, zo ande sip me ndozozømbe-keoge, kopømbá, zoqa matev gembó-paevén.

⁴ Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ndego sip keoge ezoqam kandambaqape tendoveao, zo yaq-fia neka iz kandakanda zó-upøgím. Ta yaq-fia ndøgo, gemølanqayák. Ndøgo miavmiáv.

⁵ Zó-a, ezoqa ndakinak, zo megetapak-qá mokho-té qanu:gu. Neka zo ezoqa ewaqape, yaqyaq-a me:khambùváp. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-ein nqægo, "Ezoqa ndi:khambuvap, Mbumbukiam gèsanqazá. Geté ti-te ndigu, ekeza kha ndivoat, ndego kuku mbogó."

⁶ Yaq nakémbá. Zo me:khambùváp. Mbumbukiam-qa zenda bazaføgakh mokho-té qanu:gu. Yaq khøuwa egeieqei tømøndap, ndego zo ndø-eqazó.

⁷ Zoqa fofogeap ate nandægo, Mbumbukiam-qa zenda-té qanøveém. Zapa ndøgo, ndego zo gèzø-keogé.

⁸ Gø:feazoát, neka gð:keogé. Zapa ndøgo, zoge qaqa ezoqam, ndego nqova soqaqape, andé layon khobos-qape me me:-okhó, neka ndego ezoqa ngiæzoat-qa ndøvawé. ⁹ Zoqa unimanqatin-te, bazaføgakh-us ndøwaniáp, neka gèmbøe-khakhazám, ndego. Zo møzøte-zøté, até Klisten ezoqa nømé-a, nqanek manqei-qape-te ate nqægo, áv tini-potonumít, av zo ndøzøte-potonumit.

¹⁰ Mbumbukiam, ndego kuku kandamba ndømbogo, ndego zo gezø-akha, miavmiav Keliso Yesu namba teqa waev-te tozoyagat, zo ndakin khøuwa elavøqasi-te ndozo-potonumit, ndego zo ndøkhakheinøvé, vozó-egeieqei-ēz, neka bazaføgakh vøzø-etoám. Yaq zo føgøføgakh zówaniapát. Yaq zo ndòzoto-gevetømém, neka zó-o:azák.

¹¹ Bazaføgakh ate ndægo, Mbumbukiam-qa ndøgoát. Miavmiáv. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Vaev manqat

¹² No nqanek pepa khapelavøqase, Sailés namba niti-peaumavún. No møtenøtén, ngenek unimanqatin Klisten ezoqám. No zo nqanek pepa mokho-te, andé gaga khaneam-qa nøzøgoám. Neka no zo áv qatezømás nqægo: Ndøgo unimanqatín. Mbumbukiam kukú zo-te. Ta kuku matev-te ndøgo, føgøføgakh até vøwaniáp.

¹³ Nginik Klisten bawan ezoqam, nqanek Bebilon taon mokho-te ngiyage, Mbumbukiam zo namba sa gumu-veataz, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te. Neka até Mák-a, ndego kopømba ande av noge yo nde-go, khaiya mboma manqat ngèkhøfõtäváv.

¹⁴ Tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiamát neka vøngenøndamat. Kuku matev-ús.

Sambi ndøgoát, zo namba, ate ndøzøte:go, zo Keliso-qa mokho-te ndozotu:gu.

2 Pita

Pita-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pita gẽmbo-menas, Klisten ezoqam ndigu tezø-peawám, ndigu manqei vinivinimba-te giyageapam.

Nqanek pepa mokho-te, Pita ndigu áv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu yà beto-feazoát. Zapa ndõgo, khavozam nõmendim ezoqam kopoáv, Klisten ezoqam tubam-qa zøgõ. Nginik khavozam nõmendim ezoqam, matev soqøsoqa, mbomømboma mbo-akhayám. Neka ndigu ezoqa, áv gini-zømesím nqægo: Yesu nqawa gendó-qavanák. Yaq Pita ndigu Klisten ezoqam, guguna manqat zøkhofotáv, av nqægo: Ndigu Yesu mokho-te, føgøføgakh bewaniáp neka unimanqatin manqat, bazaføgakh-us bẽgewat.

1 No Saemon Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé sasae ezoqám neka tegé u-aném. No zo-té qatø-peaomít, zo unimanqatin matev mbomambaqape kopo qazondapem, av ni qatindapem. Nqanek unimanqatin matev, nigi khandí etoam ezoqam neka Mbumbukiam Yesu Keliso-qa matev eqeieqei-qape mokho-té qazindapém.

2 No áv qate-guligulím nqægo: Zo Mbumbukiam neka Yesu, nigi Evezøza, qazøte-zøtez, zo kuku matev neka sambí matev nõme mba zømbó-khouwév.

Ni Mbumbukiam gevevendam, ni bazaføgakh bizi-asøzú, Klisten matev-te

3 Teqa bazaføgakh kandambaqape-qa mokho-te ndõgo, Mbumbukiam-te qandowav, Yesu ni ate ndægo, yage nonqo neka Mbumbukiam-qa poev gone nonqo, sègenimbu-etoám. Zapa ndõgo, ni mizi:nøtén ndego, ni teqa iz kandambaqape neka matev eqeieqei-qa mokho-te ginindu-akha.

4 Neka ta mokho-te ndõgo, ndego ni manqa mbusa ni-aumám. Manqa mbusa qaniqanimáv neka kandakandá. Ndego tenegó ndõgo: Zo manqei-qape-qa ngi:wat matev-te zøté-khokhóz, ndõgo ezoqam-qa poev matev soqøsoqa-te ndøndo-fakhate neka ezoqa ndøngiæzoat. Neka zo matev, áv tabezømbe:gó, av ekeza matev ndægo.

5 Yaq nakémbá, zo bazaføgakh ndø-asøzú neka zoqa unimanqatin matev-te, matev eqeieqei matanam mo:veém. Yaq zoqa matev eqeieqei matanam-te, nõtenat eqeieqei mo:veém.

6 Neka nõtenat eqeieqei-te, kha nõzøgim matev eqeieqei mo:veém. Neka kha eqeieqei nõzøgim matev-te, føgøføgakh waniap matev mo:veém. Neka føgøføgakh waniap matev-te, Mbumbukiam-qa poev matev paev mo:veém.

7 Neka Mbumbukiam-qa poev matev paev-te, Klisten zøfuap-te kuku matev mo:veém. Neka Klisten zøfuap-te kuku matev-te, ezoqa ewaqape-te kuku matev mo:veém.

8 Zo nqanek matev vinivinimba oskia tozogoat, neka ndõgo zoqa mokho-te vøkhouwewtèt, yaq zoqa zøtezat, nigi Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-te, ambá av nqægo, khokhø segegõ, geté mokho mbófakhán.

9 Geté gekha ezoqám ndego, nqanek matev vinivinimba goneav tøgoat, ndego mokho qeiviáv. Ndego andé bøi waev mbain ezoqám, neka ndego manqa mate møndømbøe-navøém, av nqægo, Mbumbukiam bugukhokhof manqa-zapazapa-te gesungutav.

¹⁰ Nófuap! Yaq nakémbá, zoqa Kliten matev-te, bazafögakh nøme mba mo-asazét, ndøgo Mbumbukiam gezøndo-akha neka vøveataz. Zo nqanek matev viniviniimba tozogoat, av qazømbe-manqatavun, zo unimanqatin-te, zó-ozák.

¹¹ Yaq Mbumbukiam zo mboqog zømbó-mboqozó. Kandambá, tezømbo-mboqozo. Yaq zo kopømbaqapé, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, Yesu Keliso, teqa megeat matev-te, zomó-óz, ma miavmiav ndo:kawaevat.

¹² Zo nqanek matev viniviniimba-qa yaq-te, mðzøte-zøtéz, neka zo unimanqatin manqat-te, føgøfögakh zowaniáp, zo qazondapem. Geté no zo oskia nøzø-manqaté. Soqain ndøgo, manqa mate tømbo-navøem.

¹³ No nqæmatavap, no zo matavap oskia tæzø-mboqogimat, no nqanek manqei-qape-te, ande palai khoev mokho-te nqatu-yage, ndøgo eqeieqei.

¹⁴ No møtenøtén, no nqanek palai khoev avønín nø-iváv, vøe-naním. Nigi Evezøza, Yesu Keliso, no áv tenømbe-veáz.

¹⁵ Yaq nakémbá, no bazafögakh no-asazét. No tæqavan, zo nqanek manqat oskia mbomataváp.

Ni Mbumbukiam-qa Manqat, føgøfögakh bizimbo-geawát

¹⁶ Ni zo qeizø-manqatam, nigi Evezøza Yesu Keliso bazafögakh-us tendoqavan, ni ambá av nqægo, zo emanqa-emanqa nizø-gigimám, ndøgo ezoqam-qa matavap-te qando-fakhatam. Áv taoká. Ni teqa bazafögakh-qape, nikeza bóí qatiqeiým.

¹⁷ Ni møigøám, te namba, Mbumbukiam, nigi Tat, gembovizam neka iz kandambaqape vømbø-etoam. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam Eqeiwat-Qape-te, manqat áv qande-fakhán nqægo, “Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te.”

¹⁸ Ni Yesu namba, ta olol-te qeitogoam, ma Mbumbukiam ge:goam, ni nqanek manqat, yan-te qandovis, nikeza geá qatiyogém.

¹⁹ Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat, nøme mba nito-unimanqatinát. Até zó-a, zo tiqa manqat, eqeieqei ndøyogé. Zapa ndøgo, tiqa manqat, bøivun manqei-te, andé waev me me:khaév, atema vømópavé, ta khøuwa-te ndøgo, Keliso tendoqavan, neka zoqa mbøni-te, ande pave ndukuam me vøzømbé-sanqatáv.

²⁰ Geté zo vøezøtéz. Gekha manqát ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, teqa manqat mokho-te gipeaumam, ndigu ambá av nqægo, ekeza matavap-te mbá ginø-peaumám. Áv taoká.

²¹ Ta manqat ate ndægo, ambá av nqægo, tiqa poev-tē qando-fakhanám. Geté Mbumbukiam-gé Ngova Mbomambaqape ndønøzøgimám, yaq ndigu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam.

2

Khokho nømendim ezoqam-qa yaq-te, ndigu ezoqa nøme ndingiezoat

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael bawan mokho-te, khavozam manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Yaq até zo mokho-té-a, khokho nømendim ezoqam ndøfakház, neka khonoam-te manqat vini vøndapáv. Geté manqat av nqægo, ezoqa géngiæzó. Nginik nømendim ezoqam, até tigi Evezøzá-ya, gó-naumat, ndego genqovotaz. Geté ta mokho-te ndøgo, ndigu ekeza kha géngiú. Nakhamas-té ginø-soqoéz.

² Ndigu mambe mōqæ. Yaq ezoqa kopoáv, ekeza kha Klisten ezoqam ndi:vewe, tiqa matev mbópavát. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa unimanqatin nakhoa géngenōitát.

³ Nginik khokho nømendim ezoqam, moni mōqæ. Ndigu tiqa khavozam manqat mokho-te, ekeza matavap-te mba ndøndo-fakhate, zogi moni upøgim-qa ndøgoát. Geté Mbumbukiam, nupøkhan mba, é-møndæpøóá. Ndego ti-te yaq-fia ndøtá. Ndego géqaqavaták. Geté géngiæzó.

⁴ Até enzol ezoqám-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat giqavotøvem, ndego ambá av nqægo, sègezøták. Geté ndego gøinam manqei-té genø-nqagevém. Yaq ndøgo auli sén gini-møpøsap. Bøivun-té. Neka manqa ovøyam khøuwa-qa mo:keogé.

⁵ Até ndigu ezoqám-a, nupøkhan mba giyagam, ndigu Mbumbukiam gisanqawam, ndigu sa takeáv, av gi:yagam, geté ndego khøuwat-qape ndon-qonqotáv, ti-te. Yaq ezoqa eit-mba ndøkhandi:z. Noa-za mba ndøkhandi:z, ndego ezoqa gezø-akha, Mbumbukiam-te tiqambuz neka matev eqeieqei-te vøygát.

⁶ Até Sodom neka Gomolá-ya, ta taon kandakanda menas, Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa-qa yaq-fia ndøtá, vøsonqotav, vøpakhak, ezoqam namba. Ndego tene-matanám ndøgo: Ezoqa gé:zømás, gekha ezoqám ndigu, ndisanqawe, matev áv tøzømbé-fakhán.

⁷ Lot-za mba ndøkhandi:z. Zapa ndøgo, ndego ezoqam eqeieqei. Ndego mbøni mbonqosøgeapám, ndigu Mbumbukiam-qa manqat ginqagimam, neka mambe si vøzøwagam.

⁸ Ngenek ezoqam eqeieqei, khøuwa kopoav ti mokho-te geyagam, tiqa matev soqøsoqa vøqeivám-a, vø-ewagam, ndego andé enqoni me mbøevitám.

⁹ Nqanek matev vinivinimba, ni áv qani-nømendim nqægo: Mbumbukiam ndego kopømbaqapé. Ezoqa ndaføya-ndaføya, ndipotonom, sege-khandi:z. Geté manqa-zapa-us ezoqam, ndego yaq-fia zøtaév. Ndego manqa ovøyam khøuwa kandambaqape nonqo zøgeawát.

¹⁰ Ezoqam ndigu, ekeza kha-qa poev soqøsoqa vinivinimba ndimbopaev neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndisanqawe, ndego yaq-fia nøme mba zømbótá.

Nginik khokho nømendim ezoqam, sapí neka ekeza kha mba ndø-eqawát. Ndigu até nqova iz kandakanda-té-a, møe mbaín, geté sège-ngenøzotatún.

¹¹ Geté até enzol ezoqám-a, oskiá ndøgo, tiqa bazaføgakh, ndigu khokho nømendim ezoqam-qa bazaføgakh uni ndæløvui, ndigu nqova vinivinimba-qa iziz ngenøgimáv, Evezøza-qa bugug-te.

¹² Nginik khokho nømendim ezoqam, andé søvakha gigiap me me:gó, søvakha gigiap ndigu, leg-te khøuwag nqazifeam, nqazi-zitøge. Ndigu mokho ndápeáv. Ngenøgim manqat khokhó sege-manqatatún. Nginik ande søvakha gigiap khobokhobos me, gésoqoéz.

¹³ Ndigu ezoqa nøme, soqaqape-te ndi-abam, ndigu yaq-fia soqaqape áv tiníndapém. Khøuwa ate ndægo nqa-okho, ndigu lou loge sí zøwág. Tiqa poev sa ndøgo. Até ndøgó-a, zo namba lou gi:logatun, ndigu matev soqøsoqa neka khavozam manqat zø-okhoatún. Ndigu zoqa Klisten bawan mokho-te, andé khavim me me:giít.

¹⁴ Tiqa bøi, mambe mōqæ sakheis-qa mba me:vawé. Tiqa manqa-zapazapa, sègezø-okhó. Neka ezoqa nøme ndigu, Klisten matev-te bazaføgakh

mbain ndigu, ndigu manqa-zapa-te ituza-qa ndøgó. Tiqa qovet matev, vaev mbaín. Mbumbukiam géngiæzó, ndigu.

¹⁵ Ndigu matev eqeieqei, møndø-ivøvé, neka ande leg-te me vøe-ewaz. Ndigu Balam-qa me:qeivím, ndego Beol-ge yo. Até ndegó-a, manqa-zapa matanam mokho-te, moni qaqasam-qa mbogoám.

¹⁶ Geté Mbumbukiam gëmboponqóm, teqa manqa-zapa matanam zapaya. Tege donki, ezoqa manqat mbo-eín, ndego manqa vevezam ezoqam vøtokav. Zapa ndøgo, teqa matev mokho mbaín.

¹⁷ Nginik khokho nømendim ezoqam, andé kea kumbutap ibøkha-yav me me:gó. Neka ndigu andé khaiya ozoz me me:gó, khamøe tøkhamba, ndoqo-matavap, qæ ndølanqá, geté qæ mbaín. Mbumbukiam manqei møndøzømbo-mendeó. Ta manqei-qa bøvun, kandamba tantáv.

¹⁸ Ndigu manqat kandakanda, sège-manqaté. Geté ndøgo mokho mbaín. Ezoqa nøme ndigu, ndakin mba gikhokhoz, manqa-zapa matanam-te, av ezoqa nøme gi:goatun, ndigu nginik kha-qa poev soqøsoqa-te neka mambe matev-té ginø-ituzá.

¹⁹ Nginik khokho nømendim ezoqam, ezoqa manqa mbusa āv gizømbe-
aumatún nqægo: Tiqa nømendim manqat, géngovotáz. Geté ndigu ekezan, tokøzát. Manqa-zapa ndønønøsám. Yaq ndøgo géngiæzó. Zapa ndøgo, gekha matèv ndøgo, ezoqa ndønøzøiwat, ndøgo génonøtám.

²⁰ Gekha ezoqám ndigu, nigí Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam Yesu Keliso gi:zøtez, neka manqei-qape matev vø-ivøvem, ndøgo ezoqa ndøngiæzøat, yaq vaev nqawa manqa-zapa-te tivesez, vøgutáz, yaq ti-te ndigu unimé-soqá. Taqa soqain ndømølvú, av bugukhokhof qægoam, ndigu unimanqat-inteav qagoam.

²¹ Ndigu nakhoa eqeieqei amba zøtezateav tøgonin, ndøgo ambá kopømbá ti-te. Geté ndakin ti-te ndigu, unimé-soqá. Zapa ndøgo, nakhoa eqeieqei møndæzøté. Geté zitá gini-wuøém, neka Mbumbukiam-qa guguna manqat, ezoqa ndigu gi:zømesimam, vø-ivøvem.

²² Tiqa matev até kopó, av manqat nøme, nqazi-manqate. “Gaço qometa tuqoza, nangó gunølogín,” neka “Bøsik ibøkha-te tukhakuam, nango møndø-vezezin, qoq-pakha-te vømø-khakuamin.”

3

Keliso nqawa tendoqavan

¹ Nøfuap mbomømboma! No ndakin zo-te pepa qatøndo-peaumam, gënø-menás. Nqanek pepa menas mokho-te, no zo manqa matev eim-qa nøzøgoám. Zoqa matavap, ndaføyamba-qape zøgoát,

² neka zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat bezømbè-vezezu, av bugukhokhof gi:manqatam, neka guguna manqat ndøgo, nigí Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, tegi u-anim mokho-te, gizø-etoam.

³ Bugukhokhof nqánek: Zo vøezøté. Vaev khøuwa-te, ezoqa nøme ndøfakház. Ndigu ekeza poev matev soqøsoqa mba mbópavát. Neka zo otøta mé:zæbát.

⁴ Ndigu āv giní-manqatát nqægo, “Gê, ndego manqa mbusa geve, nqawa tendoqavan, gekham-té gego? Nigí atanakha-za, gimboe-kewagam,

mòndømu-pakhaéz. Geté matev ate nqægo, manqei-qape-te nqago, sège-okhó. Yaq manqei-qape ande vøengaz-a, yaq ndakin, matev-qase enen-dateáv.”

⁵ Mbumbukiam manqei-qape neka yan, nupøkhan mba, ekeza manqat ge:khakheinam, ndigu gèqavotám. Neka ndigu unimanqatinteáv, av nqægo, manqei-qape ibøkha-tè qando-fakhân; Mbumbukiam ibøkha gene-khakheinâm,

⁶ yaq atè ibøkha gene-ngiũ, khøuwat-qape qafakhan.

⁷ Mbumbukiam yan neka manqei-qape, ndakin até ta manqat kopó genegeawát. Av tené-geatát, atema manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, gøinam vøengiũ, neka ndigu vøngiæzø, ndigu ndisanqawe.

⁸ Nøfuap mbomømboma! Zo nqanek manqat bezømbo-nàvøëm: Evezøza-qa bøi-te, khøuwa kopo andé viav wan taosen me:gó, neka viav wan taosen, andé khøuwa kopo me:gó.

⁹ Evezøza ambá av nqægo, yakha mbovaæv, ekeza manqa mbusa-qa yaq-te, nqawa tendoqavan, av ezoqa nøme ndi:matavap. Geté ndego zo me:gó. Ndego poeveáv, ezoqa kopo tesooqev. Geté ezoqa ewaqape, te-té giabenø-qambúz.

Mbumbukiam yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak tekhakheinam

¹⁰ Geté Evezøza-qa Khøuwa, nakhamas-té qanøgeáv. Andé aqonam ezogám. Yaq yan sogó-navøëm. Ndand tatas-qape-ús. Yaq gigiap vinivinimba, khaiya ova nqo:go, gøinám qané-longotám. Yaq manqei-qape neka gigiap ate nqægo, manqei-qape-te nqago, vønnavøëm.

¹¹ Zo qazøte-zøtez, Mbumbukiam gigiap ate nqægo, av nqægo tengiu, yaq ge zø ndozo-matavap, zo ndakin ande áv khazøté-yagát? Zoqa yageap, ndaføyambá neka mbomambá sa begó, av Mbumbukiam ndømbøe-poev,

¹² zo nqanek Mbumbukiam-qa khøuwa ndøzømbøe-keoge. Av tøzøte-yagat, yaq ta khøuwa kopømbá, nakhamas-té qanøfakhân, ta khøuwa ndøgo, yan tølönqotam, vønnavøëm, neka gigiap ate ndægo, yan-te nqo:go, kopømba ande av ndavand ndigu, vø-menegim.

¹³ Geté ni yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak zimbøe-keogé, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve. Ta manqei-te ndøgo, matev eqeieqei mba ndøgoát.

Ni Keliso nqazimbøe-keoge, matev eqeieqei bizigu

¹⁴ Nøfuap mbomømboma! Yaq nakémbá, zo nqanek matev ndøzømbøe-keoge, tøfakhanam, zo bazaføgakh ndø-asáz: Zo ndaføyambá segegó neka manqa-zapa-yáv segeyagé neka Mbumbukiam namba, sambu bezogó.

¹⁵ Zøté-matøvemëm! Nigi Evezøza khøuwa ndeføløsumit, ndego tenegó ndøgo: Ezoqa khandi mé:ndapém. Nigi Klisten nøfu mbomambaqape, Pol, ndego Mbumbukiam matavap loloakh gembo-etoam, taqa yaq-te, áv tezømbe-peawám.

¹⁶ Teqa pepa-te ate ndægo, Pol taqa yaq-te ge:peaumam, ndego manqat kopo me:peawám. Manqat nøme, ta pepa-te ndøgo, andé føgakhín. Yaq ezoqa nøme, ndigu Klisten matev-qa yaq-te mokho ndapeav ndigu neka tiqa unimanqatin matev føgakh mbain ndøgo, ndigu teqa manqat nøme, mokho soqain segembo-qambuanemín. Ndigu até Mbumbukiam-qa Manqat nøme-té-a, matev áv tinigoatún. Ndigu gésoqoéz, ta zapaya.

3:5 3:5 Gen 1:6-9   **3:6 3:6** Gen 7:11; 2 Pita 2:5   **3:8 3:8** Psa 90:4   **3:9 3:9** Hab 2:3; 1 Tim 2:4

3:10 3:10 Luk 12:39; 1 Tes 5:2; Met 24:29, 35   **3:13 3:13** Isa 65:17; 66:22; Veve 21:1, 27   **3:15 3:15**

¹⁷ Geté zo, nõfuap mbomømboma, zo ndakin é-møzøtezøtéz. Yaq nakémbá, zo gò:feazoát. Soqain ndøgo, ndigu ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat paeveav ndigu, zo soqain-te ti-itub, yaq zo ndakin bazaføgakh ndozo-waniap, vozó-o:áz.

¹⁸ Yesu Keliso, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, ndego kuku kandambá, zo-te. Yaq zo teqa kuku matev mokho-te neka zoqa zøtezat-te, teqa yaq-te, sà tønne-fisumít.

Teqa iz bèto-eqawát, ndakin nekā miavmiav.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

1 Zion

Zion-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi pæv ezoqa tuely nøme gegoam. Ti-te ndigu tenø-peawám, Kliten ezoqam, Esia manqei-te giyageapam. Ta khøwa-te ndøgo, Zion nqanek pepa gepeawam neka taqa zita-te, pepa menas nøme vøpeawam, ndego é-møndø-lawaqape-év. Nqanek pepa misika-te, ndego ekeza iz veeáv. Geté zøtezat ezoqam, áv giniqueivím nqægo: Ta pepa misika-qa peawam matev, até kopó, av peawam matev ndægo, Yesu-qa emanqat mokho-te ndøgo, Zion gepeawam. Ndøgo ni áv qani-nømendím nqægo: Ta manqat ate qægoam, Zion ndøpeawám. Neka ndego até Manqat Qandoveveám-a, vøpeawam.

Zion nqanek pepa misika gepeawam, ndego Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndøgo, ndego Kliten bawan ezoqam-gé megeat ezoqa nøme ndøgoám. Manqat nøme, Zion Kliten ezoqam-te gepeawam, ponqom manqát. Geté ndego aiyaiyav manqat-us ndøpeawám. Zapa ndógo, ndego kuku kandambá ti-te, neka ndigu 'nogi nakheis' vøzø-akhaemam. Zion áv gene-ewág nqægo: Ezoqa nøme, khavozam manqat ndøvøndazát. Ndigu áv gini-manqatát nqægo: Yesu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ambá av nqægo, unime-ezoqam-év. Neka manqat nøme gimanqatat, nqánek: Ezoqam-qa kha soqaqapé. Yaq ni bizi-sanqawé. Neka ezoqa ambá av nqægo, Yesu ginl-khandi:z, geté mokho manqat qateqat betaqagó, yaq ndógo, toqoté-khandi:q. Geté Zion ndigu Kliten ezoqam, áv gezømbe-ovøyam nqægo: Manqat av nqægo, khavozam manqát neka ndøgo mokho mbaín.

Yesu Keliso, ndego Khandi Manqát

¹ Ni zo manqat nqei-zø-peomit, ndøgo oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin. Ni mõiyogém, neka nikeza bói qati-kewagám. Ni mõiqueivím, neka nikeza zendá qati-geagimám. Khandi Manqat niti-manqaté.

² Nqanek Khandi, mãndoveá. Ni mõiqueivím neka ezoqam-te, ni-unimanqatinát. Ni zo khandi miavmiav niti-zømesimít, ndøgo Ève namba qægoam, yaq ni-te vøfakhan.

³ Ni qeiqueivim neka vøiyogem, até zó-a, ni ndógo teizømbe-manqaté. Yaq zo ni namba zi:tøkuatát, neka ni Tat neka Yo namba, Yesu Keliso, bizi-tøkuat.

⁴ Ni nqanek manqat tøti-peomit ndógo: Ni ate nqazi:gu, khanakhanakh, tåbinimbi-tøtøvøyam.

Niqa matev, mbomambá sa begó

⁵ Manqat ndøgo, Yesu Keliso-te qeiyogem, neka zo nqati-zømesim, nqánek: Mbumbukiam, ndego wæv neka te mokho-te ndego, bøvun-qase mbaín.

⁶ Yaq nakémbá, tizi-manqatat, av nqægo, te namba nqazi-yage, gete ni bøvun-te neka manqa-zapa-te zua zigū, ni zi:khavozám neka unimanqatin-te yageáv.

⁷ Geté ni waev-te tizi-okhoat, av ndego ekezan, waev-te nde:yage, yaq ni yaqyaq-a, sizimú-tøkuatát. Yaq Yesu-qa kouk, ndego Mbumbukiam-ge Yo, niqa manqa-zapazapa ate ndægo, ginisungúz.

⁸ Tizi-manqatat, av nqægo, ni manqa-zapazapa mbaïn, ni nikeza kha, zimbøe-khavozám neka unimanqatin manqat mbaïn, ni mokho-te.

⁹ Geté niqa manqa-zapazapa Mbumbukiam-te tizi-vøndæmem, yaq ndego matev egeieqei, av bugukhokhof ge-ein, ndømatanám. Ndego niqa soqa matev, segembøé-navøém, neka manqa-zapazapa ate ndægo vønísungüz.

¹⁰ Tizi-manqatat, av nqægo, ni manqa-zapazapa gonemáv, ni Mbumbukiam, khavozam ezoqam zi:vewé neka ni mokho-te, teqa manqat mbaïn.

2

Yesu nigí tøke ezoqám

¹ Nogi nakheis! No zo nqanek manqat tæzømbe-peomít ndógo: Zo andé manqa-zapazapa vøzøtégoát. Geté ezoqa manqa-zapa tego, ni ezoqa nginígú. Ndego ni zapaya, Tat manqat mbomanqaté, ndinimbó-vígím. Ngenek ezoqam, Yesu Kelisó, ndego ezoqam ndaføyamba-qape.

² Keliso niqa manqa-zapazapa, ekeza kha-té genøndáp, vø-evøzam. Geté niqá manqa-zapazapa mbá mbá, geté até manqei-qape ezoqam ate ndigu-qá manqa-zapazapá-ya.

Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndi:zøtezat, ndigu teqá matev bem-bopðev

³ Av khazí:nøtén, av nqægo, ni Mbumbukiam mízi:nøtén? Av qazí:nøtén nqægo, ni teqa manqat o-mba tizimbøe-ndapat.

⁴ Ezoqa te-ein, av nqægo, “No Mbumbukiam mõtenøtén,” gete ndego Mbumbukiam-qa Manqat paveav tøgoat, ndego khavozam ezoqám neka te mokho-te, unimanqatin manqat mbaïn.

⁵ Gekha ezoqám ndego, teqa manqat o-mba ndo:ndape, te mokho-te ndøugu, Mbumbukiam-qa kuku matev, mõndømu-khouwév. Yaq ta mokho-te ndógo, ni áv qazi:nøtén nqægo: Ni te mokho-té qazu:gú.

⁶ Ezoqa te-ein, av nqægo, “No Mbumbukiam-qá mokho-té qatu:yagé,” ndego áv teabete-yagé, av Yesu ge:yagam.

Kuku matev-qa yaq-te

⁷ Nøfuap mbomømboma! No ambá av nqægo, zo guguna manqat ndakinak nøzø-peomít. Av taoká. Nqanek guguna manqat, awenegé, ate av-té, zo oskia qazømbe-goam. Nqanek awenege guguna manqat, zo bugukhokhof mõzo-ewagám. Nupøkhán mbá.

⁸ Geté unimanqatín. No zo guguna manqat ndakinak nøzø-peomít. Yesu mokho-te, neka até zo mokho-té-a, ni áv qazi:qeiví nqægo: Nqanek guguna manqat, unimanqatín. Zapa ndógo, bøvun ndakin, gènavøemtét neka unimanqatin waev ndøkhaév.

⁹ Ezoqa te-ein, av nqægo, “No waev-té qægð,” gete ndego Klisten ezoqa nøme ndesanqawe, ndego bøvun-te zua ndøgó.

¹⁰ Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego waev-té geyagé. Yaq ndego gébøiavák.

¹¹ Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme ndesanqawe, ndego bøvun-té gegó neka bøvun-té ge-okhó. Ndego otevatéáv, andé áv kenéma. Zapa ndógo, bøvun teqa bøi, mõndøgutáv.

¹² No zo-té qatø-peaomít, nakheis. Zapa ndógo, Yesu Keliso zapaya, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, møndømbøe-navøém.

¹³ Neka no zo evøndipakha angana-té qatø-peaomít. Zapa ndógo, zo ndego mðzøte-zøté, ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin*.

Neka no zo ezoqa ndakinak-té qatø-peaomít. Zapa ndógo, zo ndego soqapape, mðzo-tømbuinám.

¹⁴ No zo nakheis qazø-peawam, zapa ndógo: Zo Tat mðzøte-zøté.

Neka no zo evøndipakha angana qazø-peawam, zapa ndógo: Zo ndego mðzøte-zøté, ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin.

Neka no zo ezoqa ndakinak qazø-peawam, zapa ndógo: Zo bazaføgakh-ús. Mbumbukiam-qa Manqat, ndøgu, zo mokho-te. Neka zo ndego soqapape, mðzo-tømbuinám.

Manqei-qape matev neka gigiap manqei-qape-te nqago, poev binígu

¹⁵ Zo manqei-qape-te poev bezøgø, neka matev ate ndægo, manqei-qape-te nqago. Gekha ezoqám ndego, manqei-qape-te poev ndømbogo, te mokho-te poev mbaín, Tat-te.

¹⁶ Zapa ndógo, manqei-qape-qa matev, kopømba ande av kha-qa poev soqøsoqa, neka gekha gigiap o matev bøi toqøtegeiv taqapoe, neka khambu-vap matev qoqa gigiap-qa yaq-te, ta matev ate ndægo, ambá av nqægo, Tat-te qando-fakhaté. Geté ndógo manqei-qape-qa matév.

¹⁷ Nqanek manqei-qape, taqa poev soqøsoqa namba, ndømø-navøém. Geté ezoqam ndego, Mbumbukiam-qa poev ndembopaev, ndego oskia ndógoát.

Keliso-gi qaqa ezoqam-qa yaq-te

¹⁸ Nogi nakheis. Khøuwa vaev avønín. Zo mðzoyogém, av nqægo, Keliso-ge qaqa ezoqam ndøgeáv.† Geté até ndakín-a, Keliso-gi qaqa ezoqam kandambá, møndø-fakház. Yaq taqa yaq-te ndøgo, ni mizi:nøtén, vaev khøuwa avønín.

¹⁹ Nginik ezoqam, ní namba zi-goám. Yaq ndigu ni gènøuván. Ndigu nigí ezoqám mbá. Ndigu amba nigí ezoqam tigunin, ndigu ambá oskia ndøgonín, ni namba. Geté ndigu ni møndø-nøuván. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni mizi:nøtén, ndigu ezoqam ate ndi-gu, nigí ezoqám mbá.

²⁰ Geté zo viní. Zapa ndógo, Keliso, ndego ezoqam ndaføyamba-qape, zo Ngova Mbomambaqape zø-etoám. Andé oil me zømbo-qóuz. Yaq ta zapaya ndøgo, zo ate ndøzøte-go, unimanqatin manqat, mðzøte-zøté.

²¹ No nqanek pepa nqazø-peaomit, zapa ambá av nqægo, zo unimanqatin manqat zøtezetèzāk. Geté zapa ndógo: Zo mðzøte-zøté. Neka zo mðzøte-zøté, khavozam manqat ate ndægo, unimanqatin-te fakhanumáv.

²² Yaq gé, khavozam ezoqam, gekha ezoqám? Ezoqam ndégo, ndo:nawam, av nqægo, Yesu ndego Mesayā mbā. Ezoqam av nge-go, ndego Keliso-gé qaqa ezoqám. Ndego Eve-qa yaq-te ndø:nāwām-a, Yo-qa yaq-te ndø:nāwām.

²³ Gekha ezoqám ndego, Yo-qa yaq-te ndø:nawam, ndego até Eve ndøsanqawé. Geté ezoqa ndego, ezoqam-qa bøi-te Yo nde-unimanqatinat, ndego até Evé-a, ndekhatíwí.

* **2:13 2:13** Ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin, Keliso me-manqaté. **2:15 2:15** Lom 8:7 **2:16 2:16** Lom 13:14 **2:17 2:17** Met 7:21 **2:18 2:18** Met 24:5, 24; 2 Zion 7 † **2:18 2:18** Keliso-ge qaqa ezoqam ndégo, Antikrais ndimbo-akhayam **2:19 2:19** Kel 20:30 **2:20 2:20** 1 Ko 2:15; 2 Ko 1:21; 2 Zion 2 **2:22 2:22** 1 Zion 4:3; 2 Zion 7 **2:23 2:23** Zion 5:23; 1 Zion 4:15; 5:1

²⁴ Mbumbukiam-qa Manqat, zo qazoyogem, zo ande qazøte-unimanqatinim, até vøgeawát. Zo oskia tozo-geatat, yaq zo Yo mokho-te neka Tat mokho-te, ate zóyagát.

²⁵ Manqa mbusa, Yesu ginive, nqáneek: Khandi miavmiáv.

²⁶ No nqanek manqat nqazø-manqate, zapa ndógo: Ezoqa nandígú. Ndigu zo tubam-qa ndógó.

²⁷ Geté Nqova Mbomambaqape, zo qazondafem, ndego Keliso zo ande oil me gezømbo-qouz, ndego zo mokho-té gunu:yagé. Yaq nakémbá, zo nømendim ezoqa nøme bezógó. Zapa ndógo, matev ate ndægo, ndégo tene-zømesím. Teqa nømendim matev, unimanqatín. Khavozám mbá. Yaq nakémbá, Keliso-qa mokho-te, até vøugú, ate av-té, Nqova Mbomambaqape ge:zømesimam.

Mbumbukiam-gi nakheis-qa matev, ande av khané:go

²⁸ Unimanqatín, nogi nakheis. Zo Keliso-qa mokho-te, até vøugú. Yaq ndego tendoveao, ni kha føgakh-mbá qazígoát, neka teqa megemege-te, mivi mbáin, sizígoát, ta khøuwa-te ndøgo, tendoqavan.

²⁹ Zo mözøte-zøté, Mbumbukiam, ndego eqeieqei-qapé. Yaq zo vøezøté, gekha ezoqám ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego Mbumbukiam mokho-té genóqán.

3

¹ Zøtéqeivím? Tat, kuku khàpe mbøe-khouwév ni-te. Teqa kuku matev mokho-te, Mbumbukiam ni ekeza nakheis mi:næná. Yaq ndøgo unimanqatín. Ni uni tegé nakheis-ín. Geté manqei-qape ezoqam, ndigu zøtezateáv. Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam mè:zøtezák.

² Nøfuap mbomømboma! Ni ndakin mizi-Mbumbukiam-gi-nakheis-én. Megemege-te ndo:go, ni ande av khazígoát, taqa yaq-te ndøgo, Mbumbukiam ni-te vevezupøteáv. Zuá. Geté ndógo tizi:nøtenát: Keliso tendoveao, tendoqavan, yaq ni av tizí:goát, av ekezan nde:go. Zapa ndógo, ni zí-ometám, ndego ande av kenégo.

³ Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, Keliso-te ndo:tawe, tendoqavan, ndego matev eqeieqei-té geabeyagé, ate av-té, Keliso matev eqeieqei-te nde:yage.

⁴ Gekha ezoqám ndigu, manqa-zapa ndigu, ndigu Mbumbukiam-qá khafeap ndømøkuiám. Zapa ndógo, manqa-zapa matanam matev, ndøgo Mbumbukiam-qá khafeap møkuiam matév.

⁵ Zo mözøte-zøté, Yesu ndógo tenegeavún: Ndego niqa manqa-zapazapa, géndáp. Neka te mokho-te ndego, manqa-zapazapa mbáin.

⁶ Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, Yesu-qa mokho-te ndu:yage, ndego manqa-zapazapa matanam-te, sekemba géyágeák. Geté gekha ezoqám ndego, manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage, ndego Keliso-qa yaq-te, mokho ndapeáv neka mè:otevák ndego.

⁷ Nogi nakheis. Zo ezoqa betúbám. Ezoqa ndego matev eqeieqei ndematanam, ndego ndaføyamba-qapé. Ate av-té, Keliso ndaføyamba-qape nde:go.

⁸ Geté ezoqam ndego, manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage, ndego nqova soqaqape-gé. Zapa ndógo, ande qandengaz, atema ndakin, ndego nqova soqaqape, manqa-zapazapa oskia ndømatanam. Geté Mbumbukiam-ge Yo, ndógo tenegeavún: Ndego nqova soqaqape-qa matev, tèabete-ngiú.

⁹ Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqa-zapa matanam-te sekemba géyageák. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qá yage matev mu:gu, te mokho-te. Yaq ndego kopõmba mbaín, manqa-zapa matanam-te sa tema. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam mokho-té genõqán.

¹⁰ Ezoqam ndigu, Mbumbukiam-gi nakheis ndigu, neka ezoqam ndigu, nqova soqaqape-gi nakheis ndigu, ni āv qazí-matõvemém nqægo: Gekha ezoqām ndego, matev eqeieqei gonemav ndego, ndego Mbumbukiam-gé mbá; até ndegó-a, ndego Klisten ezoqa nõme-te kuku mbain ndego.

Ni kuku binigú, yaqyaq-a

¹¹ Manqat ndógo, ibugukhokhof mba qazoyogem, Keliso ande qazõte-unimanqatinim, nqáne: Ni kuku binigú, yaqyaq-a.

¹² Ni kopõmba ande av Kein nde:go, bizígú. Ndego nqova soqaqape-pe ndógoám, neka ekeza eveqase pakhapakha vombõ-khana. Gekha zapá, gelavao? Zapa ndógo, ekeza matev soqáin. Geté eveqase-qa matev, eqeieqei.

¹³ Nõfuap! Yaq nakémbá, zo nqova bezõndáf, manqei-qape ezoqam zo ndisanqaza.

¹⁴ Ni mizi:nõtén: Ni lõvõte mizi-lõvuím. Ni ndakin khandi-té qazigú. Zapa ndógo, ni Klisten nõfuap-te, kuku nigú. Geté gekha ezoqām ndego, kuku mbain ndego, ndego lõvõte-te zua mu:gu.

¹⁵ Gekha ezoqām ndego, Klisten zifuap ndesanqaza, ndego ezoqa pakha-pakha khaneam ezoqám. Neka zo mõzõte-zõtéz, ezoqa pakhapakha khaneam ezoqam, khandi miavmiav mbaín, te mokho-te.

¹⁶ Yesu ni nonqo, ekeza kha ndõnqonqotáv. Ta mokho-te ndógo, ni mizi:nõtén, kuku matev eqeieqei, av nqægo. Yaq até ni-a, nigí Klisten nõfuand tõke nonqo, nikeza kha bizí-nqonqotav.

¹⁷ Ezoqa gigiap kopoav tõmbogoat, yaq ndego Klisten zifu te-omet, ndego gigiap-qa ndepotonam, yaq ndego te-te tõkemav tõgoat, gè, Mbumbukiam-qa kuku matev, te mokho-te tõgo? Av taoká.

¹⁸ Nogi nakheis! Niqa kuku matev, ambá av nqægo, manqat mba begõ. Geté ndógo unimanqatin kuku matev begõ. Matev matanam nambá.

¹⁹ Av tizigoat ndægo, yaq ni zí:nõtén, ni unimanqatin manqat-té qaziyagé. Yaq ni kopõmbaqapé, Mbumbukiam-qa bõi-te, kha fõgakh-mbá qazí-waniapát.

²⁰ Niqa mbõni, ni ezoqa soqõsoqa tænaembat, yaq ni mizi:nõtén, Mbumbukiam niqa mbõni mõndõlõvú, neka ndego matev ate ndægo, mõndæ-otév. Yaq nakémbá, ni mbõni vaev mbaín.

²¹ Nõfuap mbomõmboma! Niqa mbõni, ni ezoqa soqõsoqa nænaeav tõgoat, yaq ni Mbumbukiam-qa megemege-te, kopõmbaqapé, kha fõgakh-mbá qazigoát.

²² Yaq gekhām ndógo, ni Mbumbukiam tizimbo-vi:mat, ndego segení-etoumát. Zapa ndógo, ni teqa manqat, o-mba zimbõe-ndapé neka matev ndógo tizi-matanám, ndego ndõmbopoev.

²³ Teqa manqat, ni gini-lõvua, nqáne: Ni tege Yo, Yesu Keliso, yá bizi-unimanqatinát, neka yaqyaq-a, kuku binigú, ate av-té, ibugukhokhof manqat ginimbi-lõvua.

²⁴ Ezoqa ndego Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndembõe-ndape, av ni manqat ginimbi-lõvua, ndego Mbumbukiam-qá mokho-té gunu:gu, neka

Mbumbukiam, teqá mokho-té gunu:gú. Mbumbukiam ni mokho-te ngu-gu, ni ndógo tizi:nótén, ndego ni tege Nqova gini-etoam.

4

Av khazi:nótén, nqova ndego, Mbumbukiam-ge?

¹ Nøfuap mbomømboma! Zo ezoqa ewaqape ndø-unimanqatinát, ndigu ndi-manqate, av nqægo, tiqa manqat Mbumbukiam-gë Nqova Mbomambaqape-të qando-fakhatë. Geté zo ndigu nqova, gë:khamasím. Yaq zo tözötë-zötéz ndógo, ndego nqova, Mbumbukiam-të gepøtendëwav-a. Zapa ndógo, khavozam Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim.

² Zo Mbumbukiam-ge Nqova, äv qazötë-matøvemém nqægo: Gekha ezoqäm ndego, ezoqa nøme-qa bøi-te nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu Keliso ndego manqei-qape-te gegeavun, vø-ezoqam-ev, nqova ndego, ndem-bogo, Mbumbukiam-të gendowáv.

³ Geté gekha ezoqäm ndego, Yesu-qa yaq-te ndo:nawam, ndego Mbumbukiam-ge Nqova mbaín. Geté ngenek nqova, Keliso-gé qaqa ezoqam-gé nqová. Zo mózoyogém, tege nqova soqaqape, ndøndowáv. Yaq ndakin møndø-geavún, nqanek manqei-qape-te.

⁴ Geté zo, nogi nakheis, zo Mbumbukiam-gí. Neka zo ndigu khavozam ezoqam, mózo-tømbuzú. Zapa ndógo, nqova ndego, zo mokho-te nandu:gu, teqa bazaføgakh møndø-løvuám, ndego manqei-qape-ge nqova-qa bazaføgakh.

⁵ Nginik khavozam ezoqam, manqei-qape-gí. Ndigu manqei-qape manqat mba me:manqaté. Yaq manqei-qape ezoqam, tiqa manqat, gëyogé.

⁶ Geté ni Mbumbukiam-gí. Gekha ezoqäm ndego, Mbumbukiam nde-otevat, ndego niqa manqat ndeyógé. Geté gekha ezoqäm ndego, Mbumbukiam-gë mbä, ndego niqa manqat yogeapáv. Yaq ni ndógo, tizi:nótén, gekha nqová ndego, unimanqatin manqat ndemanqate, neka gekha nqová ndego, khavozam manqat ndëmanqaté.

Kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okhó

⁷ Nøfuap mbomømboma. Ni kuku binigú, yaqyaq-a. Zapa ndógo, kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okhó. Gekha ezoqäm ndego, kuku ndømbogo, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán, neka ndego Mbumbukiam møndæ-otév.

⁸ Ezoqa ndego kuku mbain ndego, ndego Mbumbukiam otevatéav. Zapa ndógo, Mbumbukiam, ndego kuku.

⁹ Mbumbukiam teqa kuku matev ni-te, äv gininømand nqægo: Ndego tege Yo kopo ndokhofotáv, nqanek manqei-qape-te, yaq ni te mokho-te khandi miavmiav tabizi-ndapem-a.

¹⁰ Matev ambá av nqægo, ni Mbumbukiam-te kuku nigoám. Geté kuku, Mbumbukiam mbogoám, ni-te, neka tege Yo kopo niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo vøndø-khofotav. Unimanqatin kuku matev nqánek.

¹¹ Nøfuap mbomømboma! Mbumbukiam ni-te kuku av qambøgoam, yaq até ní-a, ni kuku binigú, yaqyaq-a.

¹² Ezoqa kopo, Mbumbukiam ometeáv. Geté ni kuku tønigoat, yaqyaq-a, yaq Mbumbukiam ni mokho-té gunu:gú neka teqa kuku matev, sasae møndømukhóu, ni-te.

¹³ Av khazî:nõtēn, av nqægo, ni Mbumbukiam-qā mokho-tē qazu:gū, neka ndego niqā mokho-tē gunu:gū? Ni ndōgo tizî:nõtēn: Ndego ni ekeza Nqova ni-etoám.

¹⁴ Neka ni āv qatigeivím nqægo neka ezoqa āv qati-zømesím nqægo: Mbumbukiam ekeza Yo kopo, manqei-qape ezoqam-qa khandi:zat nonqo ndokhofotáv.

¹⁵ Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-te nde-unimanqatinat, av nqægo, “Yesu ndego Mbumbukiam-gē Yō,” Mbumbukiam ndú:gú, te mokho-te, neka ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa mokho-te ndú:gú.

¹⁶ Neka nøme nqānek: Ni mizi:nõtēn neka mizi-unimanqatiním. Mbumbukiam, kuku ni-te.

Mbumbukiam, ndego kuku. Gekha ezoqām ndego, kuku matev-te ndeyage, ndego Mbumbukiam-qā mokho-té gunu:yagé neka Mbumbukiam teqā mokho-té gunu:yagé.

¹⁷ Av tizi:yagat, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae mōndømukhóu ni-te. Yaq ni manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, kha føgakh-mbá sizígoát. Møe mbaín. Zapa ndōgo, ni nqānek manqei-qape-te, āv qazi:yagé, av Keliso ge:yagam.

¹⁸ Kuku matev mokho-te, møe mbaín. Getē kuku matev ndōgo, qamu-khouwevin, ndōgo møe matev, gēngeatumatún. Zapa ndōgo, møe matev ndōgo, yaq-fia ndape-qá yaq-té qanegó. Gekha ezoqām ndego, yaq-fia ndape-qa yaq-te møe sekemba ndego, te mokho-te, Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae khouiáv.

¹⁹ Ni kuku nqanigu, zapa ndōgo. Bugukhokhof kuku, Mbumbukiam ndōgó, ni-te.

²⁰ Gekha ezoqām ndego, te-ein, av nqægo, “No kukū Mbumbukiam-te”, getē ndego Klisten zifu gesanqāwē, ndego khavozam ezoqām. Zapa ndōgo, ndego Klisten zifu-te kuku mbain tegoat, ndego bøi nde-omete, yaq gē, ndego Mbumbukiam-te, kuku āv khambøēgoát, ndego ometupav ndōgo?

²¹ Keliso ni manqat, āv ginimbi-løvuá nqægo: Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-te kuku ndømbogo, ndego até Klisten zifu-té-a, kuku bem-bogó.

5

Manqei-qape-qa matev soqøsoqa, av khazî-tømbuatāt

¹ Gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu ndego Mesayā, ndego Mbumbukiam mokho-té genqān. Neka gekha ezoqām ndego, eve-te kuku ndømbogo, ndego até nakheis-té-a, kuku mbogó.

² Av khazî:nõtēn, av nqægo, ni Mbumbukiam-gi nakheis-te, kuku nqanígū? Ni ndōgo tizî:nõtēn, ni Mbumbukiam-te kuku tønigoat neka teqa manqat o-mba tizimbøe-ndapat.

³ Ni Mbumbukiam-te kuku tønigoat, yaq ni teqa manqat o-mba zimbøé-ndapat. Teqa manqat, føgakh mbaín, ni-te.

⁴ Zapa ndōgo, gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqei-qape-qa matev soqøsoqa gétømbuatát. Matev ndōgo, manqei-qape-qa matev soqøsoqa ndøtømbuat, niqā unimanqatinatév.

⁵ Gekha ezoqām ndego, manqei-qape-qa matev soqøsoqa tetømbuatat? Ezoqam sate ndégo, nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu ndego Mbumbukiam-gē Yō.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ekeza Yo-qa yaq-te

⁶ Yesu Keliso nqanek manqei-qape-te gegeavun, ndego ibøkha iz ndøndáp neka teqa kouk vōwa. Ndego ambá av nqægo, ibøkha iz mba ndøndáp. Geté ndego até kouk mbowá. Nqanek manqat, Mbumbukiam-gé Nqova ndø-unimanqatinát. Neka ngenek Mbumbukiam-ge Nqova, unimanqatin ezoqám.

⁷ Matev misiká, ni-te Yesu-qa yaq-te, nqa-unimanqatinat.

⁸ Mbumbukiam-gé Nqová neka ibøkhá neka kōuk. Yaq manqat ndøgo, nqanek matev misika nqa-unimanqatinat, kopó.

⁹ Ezoqa matev bōi gi-qeivimin, ni tiqa manqat, zī-unimanqatinimín. Geté manqat ndøgo, Mbumbukiam ndemanqate, mōndø-løvuám, ezoqam-qa manqat. Zapa ndøgo, ndego manqat, ekeza Yo-qa yaq-té gene-manqaté.

¹⁰ Ezoqam ndøgo, Mbumbukiam-ge Yo nde-unimanqatinat, ndego ekeza mokho-te, mōndæ-otév, manqat ndøgo, Mbumbukiam ni-te nde-unimanqatinat, unimanqatín. Geté ezoqa ndego, Mbumbukiam-qa Manqat unimanqatinteav ndøgo, ndego Mbumbukiam khavozam ezoqam me:vewé. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qa Manqat unimanqatinimáv, ndego tege Yo-qa yaq-te nde:manqate.

¹¹ Manqat ndøgo, Mbumbukiam ni-te nde-unimanqatinat, nqáne: Ndego ni khandi miavmiav ni-etoám. Neka nqanek khandi, ekeza Yo-qa mokho-té qanu:gú.

¹² Ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo ndembogo, ndego khandi miavmiav mbogó. Neka ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo mbain ndego, ndego khandi miavmiav, mbaín.

Khandi miavmiav-qa yaq-te

¹³ No nqanek manqat tæzømbe-peawám ndøgo: Zo ezoqam, zo Mbumbukiam-ge Yo ndozo-unimanqatinat, zo vøezótéz, av nqægo, zo khandi miavmiav, ndøzøgó.

¹⁴ Ni mīzi:nótén, ni Mbumbukiam tizimbo-vi:mat, av ekeza poev ndægo, ndego niqa viam manqat, ndø-ewagát. Yaq nakémbá, ni mōe mbaín, sizigoát, Mbumbukiam-te tizi-akhaemat.

¹⁵ Ni tizi:nøten, av nqægo, ndego niqa viam manqat ndø-ewagát, yaq ni sizi:nótén, ni ndīzi-ndapém ndøgo, ni tizimbøe-vi:mat.

¹⁶ Ezoqa Klisten zifu te-omet, ndego manqa-zapa tego, manqa-zapa av nqægo, ndøgo ezoqa løvøte-te ituiav ndøgo, yaq ndego yá bembo-guligulím. Yaq Mbumbukiam ndego khandi mbó-etoám, av ndego manqa-zapa goneav qagoam, ndøgo løvøte-te ndø-itui.* Geté unimanqatín. Manqa-zapa nøme, nqágó. Ndøgo ezoqa løvøte-té qanø-ituí. Taqa yaq-te, no manqatemáv, av nqægo, gè:guligulím.

¹⁷ Matev soqosoqa ate ndægo, manqa-zapá. Geté manqa-zapa nøme, ezoqa løvøte-te, gé-ituiák.

¹⁸ Ni mīzi:nótén, gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqa-zapa matanam-te sekemba géyageák. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ekezan, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndembøe-khakházám. Yaq nqova soqaqape, ndego ezoqam, kha gembó-khanazák.

5:6 5:6 Zion 1:29-34   5:8 5:8 Zion 15:26   5:9 5:9 Zion 5:32-37   5:10 5:10 Zion 5:36-40; Gal 4:6
5:12 5:12 Zion 3:36   5:13 5:13 Zion 20:31   5:14 5:14 Zion 14:13-14; 1 Zion 3:21-22   5:16 5:16

Met 12:31   * 5:16 5:16 Manqa-zapa, ezoqa løvøte-te ndø-ituya, ndøgo tøne-manqaté, ta zapaya ndøgo, ezoqa nqova-te tenanim.   5:18 5:18 1 Zion 3:9

¹⁹ Ni mizi:nøtén, ni Mbumbukiam-gí, neka manqei-qape ate nqægo, ezoqa soqaqape-qá bazaføgakh mokho-té qanu:gú.

²⁰ Neka ni mizi:nøtén, Mbumbukiam-ge Yo møndø-geavún, neka nøtenat vøni-etoam, ni unimanqatin Mbumbukiam bizi:nøten. Ni ndego unimanqatin Mbumbukiam-qá mokho-té qazu:gú. Zapa ndøgo, ni tege Yo Yesu Keliso-qá mokho-té qazu:gú. Ngenek unimanqatin Mbumbukiám, neka ndego khandi miavmiav zapá.

²¹ Nogi nakheis! Zo khape mbumbuk, zitá qane-wuøezá.

2 Zion

Zion-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-menás, Zion gepeawam. Ndego nqanek pepa andé sævam-té genø-peawám, tugi nakheis namba. Geté zøzetat ezoqam kopoav, av gini-mataváp nqægo: Ndøgo yaya etæ manqát. Ndego nqanek pepa, Klisten bawan ezoqam-té abe-peawám, ezoqa ewaqape namba, ti mokho-te ndu:gu.

Nqanek pepa-te, Zion Klisten ezoqam nqawa, av gezømbe-eín nqægo: Ndigu kuku yà bezøgó, yaqyaq-a, neka khavozam nømendim manqat-qa yaq-te, yà beto-feazoát.

¹ No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No tu-te ndúgu tøtø-peaomit, sævam, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis namba. No kuku kandambá, zo-te. Geté no mbá mbá. Até ndigu ezoqa nømé-a, ndigu unimanqatin manqat ndi:zøzetat, ndigu kuku kandambá, zo-te.

² No zo-te, kuku kandambaqape, tønømbegó ndøgo: Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat nimbu:gu. Yaq ndøgo ni mokho-te miavmiav mú:goát.

³ Mbumbukiam, Tat, neka Yesu Keliso, Tat-ge Yo, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndøgoát, ni namba. Yaq ni unimanqatin manqat-te neka kuku matev-té qazyagát.

⁴ No khanakhanakh kandambá qændap, zogi nakheis nøme qæzømet, ndigu Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat-te ndi-okho, av Tat manqa ginimbi-løvua.

⁵ Yaq ndakin, no qo sævam, nangó qataqá-eín: Ni yaqyaq-a, kuku binigú. Nqanek manqat, guguna manqat ndakinák mbá. Awenagé. Ate av-té, ni oskia qazi-ewagam, ibugukhokhof, atema ndakin.

⁶ Kuku matev eqeieqei nqánek: Ni av tabizi-yagé, av Mbumbukiam, ni manqa ginimbi-løvua. Teqa guguna manqat, av ibugukhokhof qazøte-ewagam, nqánek: Zo kuku matev-té qayagé.

⁷ Khavozam nømendim ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim. Nginik ezoqam gø:nawám, av nqægo, Yesu Keliso ge-ezoqam-ev. Gekha ezoqám ndego, av nde:manqate, ndego khavozam ezoqám neka ndego Keliso-gé qaqa ezoqám.

⁸ Zo gø:feazoát. Soqáin ndøgo, zo ndapeav tøgoat, ndøgo ni sasae-qape nqazimbogo. Geté zo yaq-fia ate ndægo, vømøndapém.

⁹ Gekha ezoqám ndego, Keliso-qa nømendim matev teløvu neka sekemba paeveav vøgoát, te mokho-te Mbumbukiam mbáin. Geté ezoqam ndego, Yesu Keliso-qa nømendim matev tegeatat, ndego Eve neká Yo, ndømbøigoát.

¹⁰ Ezoqa zo-te tendowav, ndego nømendim matev vini tendapav, zo ndego zøqa khoev-te ndøkhatøwém, neka nøfu manqat mbomanqáté.

¹¹ Gekha ezoqám ndego, ezoqam av ngenek nge-go, nøfu manqat tembo-in, ndego ngenek ezoqam, manqa-zapa matanam-te gembótøké.

¹² No manqat nøme kandambá, zo-te manqa manqate-qa nqægo. Geté no poeveáv, pepa-te tøtøndo-peawam. Zapa ndøgo, no tototaná ndøgo: No notøndónáv, zo namba manqat vízi-einim. Yaq niqa khanakhanakh, tabinimbi-tøvá.

¹³Qogu ana^{*}, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te.

---

* **1:13 1:13** Até nqané-k-a, yaya etæ manqát. Klisten bawan ezoqa nøme me-manqaté.

3 Zion

Zion-qa pepa qambo-misika

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-misiká, Zion gepeawam. Gaius-té genø-peawám. Ngenek Gaius, Klisten megeat ezoqám. Teqa Klisten keoge matev, qanimáv. Yaq Zion khanakhanákh, taqa yaq-te. Geté ta Klisten bawan ezoqam mokho-te, megeat ezoqam nøme, møndu:goám. Teqa matev soqáin. Iz nqambógo: Diotlefés.

Gigiap kandambaqape, nqanek pepa mokho-te, nqánek: Klisten megetapak tizi-vevesam, ndigu manqa-zapa-te ndiyage, yaq até Klisten bawán-a, vømósoqá. Yaq nakémbá, ni Klisten megetapak tabizi-vevesám ndigu, tiqa poev kandambaqape, Mbumbukiam-te mba ndøgo neka matev eqeieqei-te ndiyage. Yaq kopømbaqapé, tizizø-paev.

¹ No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No nqanek pepa, noge nøfu Gaius-té qatø-peaomit. No kuku kandambá, qo-te.

² Nøfu mbomambaqape! Noqa poev nqánek: Qo kopømba ndøyagé, enqoni mbain, ate av-té, qoqa unimanqatin matev eqeieqei ndægo.

³ No khanakhanakh kandambá qændap, Klisten nøfuap gifakhaz, ndigu qoqa unimanqatin-qa yaq-te ginø-einim, av qo unimanqatin-te ndoqote-yage.

⁴ No nqæyoge, av nqægo, nogi nakheis unimanqatin-te ndiyage, no khanakhanakh kandambá qændapin. Khanakhanakh av nqægo, møndø-løvuám, khanakhanakh nøme ate ndægo, no qændapin.

Gaius-qa tøke matev, Klisten ezoqam-te

⁵ Nøfu mbomambaqape! Qo Mbumbukiam-qa sasae qanimáv nandoqogot, Klisten ezoqa ndoqozø-tøkee. Qo até ndigú-a, qateqateav ndigu, sóqozø-tøkeatún.

⁶ Nginik ezoqam, niqa Klisten møvøna-te, qoqa kuku matev-qa yaq-te, emanqat ndøvototém. Ndigu zo-te tivesez, yaq taqa zita-te nakhoa até gègeveēt, qo nqawa vøzøtøké, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ndægo.

⁷ Nginik ezoqam, ekeza manqei, Keliso-qá iz panqavøem nonqo ndøvøvém, neka ndigu poeveáv, tiqa yage nonqo, Klisten-av ezoqam-te tiotabat.

⁸ Yaq nakémbá, ni ezoqam av nginik ngi:gu, yà bizizø-tøké. Yaq ndøgo, ni unimanqatin manqat panqavøem sasae sizimúgút, nginik ezoqam namba.

Diotlefes neka Demitlius-qa yaq-te

⁹ No nandav Klisten bawan ezoqam-te, pepa notøndo-khofotáv. Geté Diotlefes, ndego tigi megeat ezoqam gone-qa ndego, ndego niqa manqat ndapeáv.

¹⁰ Yaq nakémbá, tøtøndonav, no ezoqa teqa matev nøtézómás, av ge-goatun ndægo. Ndego ni manqat soqøsoqa nigeve:matún. Geté ta-mbá mbá. Klisten zifuap, ginduzavín, ndego khatobumáv. Neka ezoqa nøme, ndigu khatobam-qa ndigu, ndego gèzømbe-khafenín, neka Klisten bawan-te vøndø-natazin.

¹¹ Nøfu mbomambaqape! Qo matev soqaqape mbòpáev. Geté matev eqeieqei mbopáev. Ezoqam ndego, matev eqeieqei ndego, ndego

Mbumbukiam-gé. Geté ezoqam ndego, matev soqøsoqa ndego, ndego Mbumbukiam oteveáv.

¹² Geté Demitlius, ndego ezoqa ewaqape, eqeieqei me:vewé. Até teqa matév-a, ndego ezoqa eqeieqei me:vewé. Neka ndøgo unimanqatín. Até ní-a, ní ndego ezoqa eqeieqei nitivewé. Neka qo móqote-qatéq, níqa manqat unimanqatín.

Zion-qa vaev manqat

¹³ No manqat nøme kandambá, qo-te manqa manqate-qa nqægo. Geté no poeveáv, pepa-te tötøndo-peawam.

¹⁴ Zapa ndøgo, no tototaná ndøgo: No nakhamas-té qatøndónáv, qo namba manqat vizi-einím.

¹⁵ Sambí ndøgoát, qo-te. Qogi qafuap, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te.

Neka noqa khaiya mboma manqat, nogi nøfuap kopokopo ate nandi:gu, qozø-etoám.

Zud Zud-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zud ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé, Zems namba. Zud nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Klísten ezoqam føgøføgakh bewaniáp, neka khavozam nømendim ezoqam-qa manqat, yá besanqawé, ndigu ezoqa ndi:zømesim av nqægo, ni kopømbaqapē, manqazapazapa vinivinimba sa tizigoat, zapa ndøgo, Mbumbukiam niqa manqazapazapa, segembøe-navøem. Geté manqat av nqægo, khavozam manqát neka mokho mbain.

¹No Zúd, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé sasae ezoqám neka Zems-gé eveqasé. No ti-te ndigu tøtø-peaomit, ndigu Mbumbukiam gezøndo-akha, tegi ezoqam tigoat, neka ti-te, ndego nigi Tat, kuku ndømbogo, neka ndigu Yesu Keliso ndekhatiza.

²No áv gate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa tanakh matev neka kuku matev neka sambí matev, zo nøme mba zømbó-khouwév.

Khokho nømendim ezoqam-qa yaq-te

³Nófuap! No zo niqa khandi:nat-qa yaq-te, peawam-qa nøzøgoám, Mbumbukiam ni ate nqazi:gu gini-etoam. No poev kandambá qanøgoam, zo amba av tæzømbe-peawamin. Geté no ndakin pepa vini banø-peawám. Zoqá zita tøpøzu nonqó. No nqazó-pouwe: Zoqa unimanqatin matev, gèkhakhatám, ndøgo Mbumbukiam ni ekeza ezoqam, ate nonqo ginimbi-etoam.

⁴Zapa ndøgo, zo mokho-te nandav, ezoqa nøme mändø-óz. Khonoam-té. Nginiq ezoqam, Mbumbukiam gèsanqawé. Teqa Manqat, kuku matev-qa yaq-te, ndigu gèqambuatét. Ndigu ezoqa áv gini-zømesimatún nqægo: Qo kopømbaqapé, mambe matev-te soqó-okhoát. Ndigu nigi khandi miavmiav Evezøza neka Kawa kopo, Yesu Keliso, teqa yaq-te gø:nawám. Tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, nupøkhan mbá, é-møndæ-eín, ndigu yaq-fia nqosøgeap ndømø-geivím.

⁵Zo møzøte-zøtéz. Geté no zo manqa matev eim-qa nøzøgó. Izlael ezoqam, Izip manqei-te giyagam, Evezøza møndø-khandi:z. Geté vaev-te, ndego ndigu ezoqam, unimanqatinteav qagoam, gèngiæzó.

⁶Neka gømbo-mataváp. Enzol ezoqam ndigu, poeveav qagoam, ta bazaføgakh-te mba tiyagat, av Mbumbukiam gezømbe-etoam, neka ndigu tiqa manqei gi-ivøvem, Mbumbukiam ndigu auli sén gene-løvønøvé. Yaq oskia ndømøppósáp. Bøivun-té giyagé, atema Mbumbukiam-qa Khøuwa Kandambaqape-te, manqa ovøyam-te vømówān-a, yaq-fia nqosøgeap vø-úpøgim.

⁷Neka até Sodom neka Gomolá-ya, gømbo-mataváp. Ta taon menas neka vemíav nøme, avøavun qagoat, ezoqam ndigu mambe okho matev vinivinimba qazøgoupam, ndigu ndakin nqosøgeap miavmiav gøinam manqei-té gígú. Ndøgo niqá nømendim nonqó.

⁸Até nandiv khokho nømendim ezoqám-a, ndigu ezoqa venanqei-tam-te gi:manqatatum, ndigu tiqa manqa-zapa matanam-te, ekeza kha ndøngi:wát, Evezøza-qa megeat matev-qa yaq-te vø:naumatun-a, tegi enzol ezoqam-qa yaq-te, ngenøgim manqat vømanqatatum.

⁹ Geté até Maekól-a, ndego enzol ezoqam kandambaqape, ndego nqova soqaqape namba Mozes-qa kha-qa yaq-te manqat ge-itumbam, ndego manqat qaqa-us einiáv, te-te. Ndego sa nqáneq gembo-eín, “Evezøza, yaq-fia ndæqamákh.”

¹⁰ Nandiv ezoqam, ngenøgim manqat, sège-manqaté. Geté taqa yaq-te ndøgo, ngenøgim manqat ndi:manqate, ndigu mokho ndapeáv. Ndigu ekeza kha-qá poev matev paev mba me:zøtezát. Ndigu andé søvaxha gigiap matavap mbaín me me:gó. Yaq tiqa matev géngiæzó.

¹¹ Nginik møndø-soqoéz. Ndigu Kein-qá matev ndøndapém, ndego ekeza eveqase pakhapakha gembokhana. Neka ndigu Balam-qá matev mbopáev, ndego moni ndøpazat zapaya, manqa-zapa gego. Mbumbukiam-qa manqat, ndigu gèsanqawé, ate av-té, Kola nde:gó, Mbumbukiam-qa manqat gesanqao. Geté Mbumbukiam, áv gené-ngiæzó, av Kola ge:ngiu.

¹² Nandiv ezoqam, mivi mbaín. Zo kuku lou loge matev-te qazo-pindamin, ndigu ekeza kha mba mbomatavupatún, lou loge si vøzø-wagatun. Nginik zo mokho-te, andé khavim-us ezoqám. Ndigu andé ibøkha-yav ozoz me me:gó, khamøe qakaweamin. Neka ndigu andé tae nanga-yav tae me me:gó. Tae nanga viav qafakhanin, ndigu nanga vi:māv. Lu møndøzø-khofovøém. Gèpakhaéz.

¹³ Neka ndigu andé ndaola khamøe kandakanda me me:gó. Tiqa manqa-zapazapa mivi-us, andé faf me me:vuaté. Neka ndigu andé nduku nøme me me:gó, yan-te khokho ndi-okho, sa gimø-nasinimín. Ezoqam av ngi-gu, Mbumbukiam tiqa manqei, møndøzø-nøzá. Bøivun-qape-té qagó. Yaq miavmiav ndøgo týagát.

¹⁴ Inok, ndego Adam gendo-manazam, ge-ezoqam-seven-ev, ndego ezoqa av ngi-gu, tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, áv gene-vevezám nqægo, “Nqáe! Evezøza møndø-geavún. Tegi enzol ezoqam kopoav gevebumav-qape namba me-geavún.

¹⁵ Ndego ezoqa ewaqape manqa ovøyam-té genø-áb. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndisanqawe, ndego yaq-fia zótá, tiqa manqa-zapazapa zapaya neka tiqa manqat soqøsoqa ate ndægo zapaya, teqa yaq-te gi:manqatam.”

¹⁶ Nginik ezoqam, gekha matēv ndøgo, ndøzø-fakhate, ndigu khanakhanakh mbaín. Neka ndigu zenda, ezoqa nøme-té ginø-qantumatún. Ndigu ekeza poev matev soqaqape mba mbopáev, neka ekeza kha mba mo-eqawát. Ndigu ezoqa enaq manqat zøge:matún neka vøzømbē-khavozumatun. Yaq ndigu tiabezømbe-tøkeé, av ndigu ndøzømbe-poev.

Ni unimanqatin-te, bazaføgakh-us bizi-waniáp

¹⁷ Geté zo, nøfuap mbomømboma, manqat zombó-matavupát, nigi Evezøza Yesu Keliso-gi u-anim gizø-manqatam.

¹⁸ Ndigu áv gini-manqatám nqægo, “Vaev khøuwa-te, ezoqa ndøndozáv. Ndigu Mbumbukiam neka Klisten ezoqam otøotam mé:zæbát, neka ekeza poev matev soqøsoqa mba vømbópavát.”

¹⁹ Nginik ezoqam, zo gèqaqabatún. Ndigu manqei-qape ezoqam-qá matavap mba mbopáev. Neka ndigu Nqova Mbomambaqape mbaín.

²⁰ Geté zo, nøfuap mbomømboma! Zo unimanqatin matev mbomambaqape zondapém. Ndøgo zoqá zapá. Yaq ta zapa-te ndøgo, zotófisám. Nqova Mbomambaqape mokho-té qanø-guligulím.

²¹ Zo Mbumbukiam-qa kuku mokho-te, até vøugú, zo nigí Evezøza Yesu Keliso ndøzømbøe-keoge. Ndego ekeza tanakh matev-te, yage miavmiav zø-etoám.

²² Ezoqa nøme ndigu, tiqa unimanqatin bazaføgakh mbain ndigu, gèzøtøkeé.

²³ Neka ezoqa nøme, zo andé gøinam-me-té qanø-khandí:z. Neka ezoqa nøme-te, tanakh bezøgó. Geté go:feazoát. Soqáin ndøgo, zo tiqa manqa-zapazapate, sa tozotu-oz.

Ike manqat Mbumbukiam-te

²⁴ Mbumbukiam, ndego kopømbaqape ndego, zo tezø-geatat, yaq zo o:zaneav vøgoát, neka ndego kopømbaqape ndego, zo ekeza waev mbomambaqape-te te-itub, yaq zo teqa megemege-te khanakhanakh-us manqa-zapa-yav vozomøwān,

²⁵ ndego Mbumbukiam kopo, ndego ni Yesu Keliso mokho-te, nigí Evezøza, gekhandi:n, waev neka bazaføgakh neka kawa matev, teqa ndégo, ibugukhokhof, khøuwa ate ndi:gu ngazeav qagoam, neka ndakin, neka megemege-te ndo:go, miavmiav.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Manqat Qandoveveam

Megeat Manqat-qase

Nqanek manqat, Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi pæv ezoqa tuelv nøme gegoam. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego nqanek manqat gepeawam, ndego Patmos manqei bawa-té geyagám. Gaman ezoqam, timø-vutuním ndøgo. Yaq ndego ta manqei bawa-te ndøgo, andé ndimbula ezoqam me me:goám.

Khøuwa nøme, ta manqei bawa-te ndøgo, ndego umingiap ndøqeivát. Yesu matev kopoáv gembo-vevezam, megemege-te ndo:go, tøfakhanam. Zion nqanek manqat, tene-peawám ndøgo: Klisten ezoqam ndigu, qaqa ezoqam neka ngenøgim matev mokho-te ndiyage, føgøføgakh bewaniáp neka Evezøza-qa manqat bazaføgakh-us bembø-geawat. Zapa ndøgo, vaev-te, Mbumbukiam teqa bazaføgakh kandambaqape ndøveáz, neka Saitan, Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate ti:goat namba, vøngiæzø. Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qá manqa ovøyam-té giwaniapát. Yaq ezoqam ndigu, Yesu ndimbopæv, neka ivøveav ndigu, yage eqeieqei ndøndapém.

Nqanek emanqat mokho-te, manqat kopoáv, yaya etæ manqát.

Nqanek manqat av khande-veveam

¹ Nqanek manqat, Yesu Keliso ndøvevezám. Mbumbukiam tene-omat ndøgo: Ndego tegi sasae ezoqam mé:zømás, ande gekha matev me mé:fakhanám. Ndøgo sà befakhanám. Nakhamas-té. Yesu tege enzol ezoqam, Zion-té gendo-khofotáv, ndego tege sasae ezoqam, taqa yaq-te vømbøe-ovøyam.

² Nqanek emanqat, Zion me:vototét, matev ate ndægo, geqeivat, neka manqat ndøgo, Yesu Keliso ge-omat, ndøgo Mbumbukiam-te qandowav.

³ Gekha ezoqám ndego, nqanek manqat tegeve:mat, Mbumbukiam gevevezam, neka gekha ezoqám ndigu, nqanek manqat ti-ewagat, neka vømbópavát, av nqæpeawap, ndigu khanakhanakh mbá giabitiigú. Zapa ndøgo, khøuwa ndøgo, nqanek matev tøfakhanam, avønin.

Khaiya mboma manqat, Klisten bawabawan seven-te

⁴ No Zión. No nqanek pepa, zo Klisten bawabawan seven-té qatø-peomít, zo Esia plovins-te ndozo-yageap.

Kuku neka sambi ndøgoát, zo namba, te-te ndego ndøndo-okho, ndego ngego neka ndego gegoam neka ndego ngegeav, neka ndøgo nqova seven-te ndøndo-okho, ndigu teqa kawa ezoqam-qa qonam nonqo megemege-te ndo:go,

⁵ neka ndøgo Yesu Keliso-te ndøndo-okho, ndego unimanqatin manqat mba ndemanqate. Bugukhokhof ezoqam ngéneq, løvøte-te gendosuzam. Kawakawa-za ate ndi:gu, manqei-qape-te ngigu, ndego tigí kawá.

Ndego, ni-te kuku ndømbogo neka teqa kouk mokho-te, ni manqa-zapa-te gendo-nqovotan,

⁶ neka ni teqa megeat matev mokho-te, kawa iz gini-etoam, neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqam vø-amb, ni tege Eve-qa sasae tizimbo-goat, iz kandambaqape neka bazaføgakh matev, teqa ndégo. Miavmiáv. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

⁷ Nqáe! Ndego khaiya ozoz mokho-té genógeáv. Ezoqa ewaqape sugumú-ometét. Ate ndigú-a, gikeqatøvem, vø-ometám. Yaq ezoqa bawabawan ate ndi:gu, manqei-qape-te ngiyage, ndigu mbøni zóvá neka vø-eivám, te zapaya. Amén. Matev áv tønéfakhán.

⁸ Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo Ndømbogo, ndego ngego neka ndego gegoam neka ndego ngegeav, ndego áv gene-manqaté nqægo, “No zapá neka no váev.”

Keliso Zion-te gefakhan, Klisten bawabawan seven-te pepa peawam manqat gembo-ein

⁹ No Zión. No zogé Klisten zøfú. Yesu mokho-te, ni kopó. Te mokho-te, no zo namba, viniv kopó sizimu-eqawát neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te sa nqázimū-yāgē, neka bazaføgakh-us sa nqázimū-wānīāp.

No Mbumbukiam-qa manqat qate-manqatam neka ezoqa Yesu-qa yaq-te vøtē-zømesimam, ta zapaya ndøgo, no Patmos manqei bawa-té gimø-ogenonám.

¹⁰ Yaq Sande khøuwa nøme qandopave, Evezøza-qa khøuwa, no Mbumbukiam-ge Nqova tène-khatómb. Yaq noqa zita-te, no manqa wag kandambaqape nø-ewág. Andé kipi me me:khabná.

¹¹ Ta wag ndøgo, áv qande-ein nqægo, “Matev naneq nqoqo-qeivit, pepa-té qonó-peawám. Yaq Klisten bawan seven-té qonó-khofotám, ndigu Efesus neka Simina neka Pegamum neka Tiatila neka Sadis neka Filadelfia neka Laodisia taon-te ndiyageap.”

¹² Yaq no nòqambún. Ambá no-ometín, gekha ezoqám ngenek, manqat ngenø-manqate. Qæqambun, yaq no lampa asøzam nonqo nøqeív. Sevén ate qægoam. Lampa asøzam nonqo neka lampa ndøgo, gol khakheitáp.

¹³ Yaq ta lampa asøzam nonqo mokho-te ndøugu, ezoqam møndøyám. Ndego andé Ezoqam-ge Yo-qá bugug me me:kewagám. Ndego ndabua sekeqape ndø-uzám, até bov vømømbø-gutav, neka savim-te løvønam nonqo gol-us vømbøe-løvøtam.

¹⁴ Teqa kawa neka tegi izum, papaqá. Khagi, andé sip su papaqá neka andé sík. Neka teqa bøi, andé gøina wageap me me:wageapám.

¹⁵ Neka teqa zenda tokhotapak, andé auli gigiap me me:goám, gøinam-te toqota. Bøi sanqatøve-ús. Neka teqa manqa wag, andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám.

¹⁶ Teqa nakeamo zenda-te, nduku ndø-upøzotám. Sevén, ate gi:goam. Neka teqa manqa-nqa-te, nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qapi ndofakhatám. Neka teqa bugug, andé khøuwa tatas-qape-qá waev me me:sanqatavám.

¹⁷ Qæ-omet, no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te ndo:go, sæbøián. Andé løvøte ezoqam me nøteveám. Geté ndego teqa nakeamo zenda nømbové, vønø-ein, “Qo møe ndøgø! No ndégo, bugukhokhof vøegoam-a, vaev-te vøgoát.

¹⁸ No khandi ezoqám. No møenaním. Geté nqáe! No nango møkhandí:n. Neka no miavmiav nøyagát. Neka no løvøte neka løvøte ezoqam-qa manqei, tigi mboqog mboqogim nonqo noageazoát.

¹⁹ Matev ndøgo, nqoqo-qeivit, qøpeawám, matev ndøgo, ndakin tøkhanam, neka matev nøme, vaev-te vøfakhanám.

²⁰ Nduku seven ndigu, noqa nakeamo zenda-te qoqozømet, neka lampa asøzam nonqo gol-us qoqoqeiv, taqa mokho ndøgo, qakhonawam, nqáneq: Lampa asøzam nonqo gol-us seven, ndøgo Klisten bawan seven. Neka nduku seven, ndigu Klisten bawan seven-gi enzol ezoqám.”*

2

Evezøza-qa manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

¹ Yaq Evezøza, āv genømbe-ein nqægo, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Efesus taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakeamo zenda-te, nduku seven nde-upøzoat, neka ndego lampa asøzam nonqo gol-us seven mokho-te ndu-okho. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

² No zoqa matev møtenøtén, av ndøzøte-matanam neka sasae føgakh ndozo-geawat neka bazaføgakh-us ndozowani. Neka no møtenøtén, zo manqa-zapa-us ezoqam sa takeapáv, zoqa mokho-te tu:goat. Neka zo ndigu mōzo-gevezotám, ndigu ekeza kha Keliso-gi u-anim ndi:vewe. Geté ndigu Keliso-gi u-aním mbá. Yaq zo mōzoqás, av nqægo, ndigu khavozam ezoqám.

³ Matev føgøføgakh qazø-fakhanumam, no zapaya, zo bazaføgakh-us zowa-niapám. Neka zo ivøveáv.

⁴ Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbain. Ta matev nqáneq: Zo kuku matev no-te, av bugukhokhof qazømbe-goam, mōzo-ivøvém.

⁵ Gëmbo-mataváp: Zo bugukhokhof kuku kandambá qazøgoam. Geté ta matev-te ndøgo, zo mōzotøndo-bøiáz. Qámbá. Vøndo-qambúz. Yaq matev āv tønégó, av bugukhokhof qazøtegoam. Mbain tøgoat, yaq no ndøtøndonáv, zoqa lampa asøzam nonqo vøtévibám, ma ndæwuwøe.

⁶ Geté matev nøme ndøgo, ndozo-matanam, eqeieqéi. Zo Nikolas-gi paev ezoqam-qa matev, zòsanqawé. Até nó-a, no tiqa matev, nòsanqawé.

⁷ Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no tae nanga nombó-etoám, vøløg, ta tae-te ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, Mbumbukiam-qa Paladais manqei-te ndøya.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Simina taon-te giyagam

⁸ Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Simina taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego bugukhokhof vøgoam-a, vaev-te vøgoāt, ndego genanim neka nango vøkhandi:v. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

⁹ No zoqa potonam matev, møtenøtén. Neka no møtenøtén, zo gigiap-av ezoqám. Geté unimanqatín, nqova-te, zo gigiap kopoáv ndøzøgo. Neka

* **1:20 1:20** Zøtezat ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqægo: Nqanek manqat, Klisten bawan-gi enzol ezoqam seven ndæmanqate, ndøgo Klisten bawan-gi megetapak o u-anim me:manqaté. Até sapta 2 neka 3 mokho-té-a. **2:1 2:1** Veve 1:16 **2:2 2:2 1** Zion 4:1 **2:5 2:5** Veve 3:3 **2:7 2:7** Gen 2:9; Veve 22:2, 19 **2:9 2:9 2** Ko 11:14-15; Veve 3:9

no tiqa manqat mōtenōtén, ndigu zo ndingenōzoat. Nginik ekeza kha, Zu ezoqam me:vewé. Geté ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám mbá. Ndigu Saitan-gí bawan ezoqám.

¹⁰ Matev ndogo, zo avōnin tozo-potonōmem, mōe mbogōném. Nqáe! Nqova soqagape, zo ezoqa nōme ndimbula-té genō-nqéisám, zo vōekhamás. Yaq zo khōuwa ten, zópotonumát. Geté zoqa unimanqatin matev-te, bazafōgakh-us ndōwaniáp, até ndōgó-a, zo lōvōte etoam-qa tizōgoat. Yaq no zo yaq-fia khandi miavmiav nōzō-etoám.

¹¹ Gekha ezoqám ndego, gea ndōmbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetōmbua, ndego lōvōte nōme, ndogo tōmenas, kopōmba mbain, tōngiu.”

Evezōza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Pegamum taon-te giyagam

¹² Yaq Evezōza manqat nōme genō-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Pegamum taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa av qoqombōé-peawám nqáego:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakhag kaiya geōvap yaqyaq-us khobos-qapi ndimbogo. Ndegó av gene-manqaté nqáego:

¹³ No mōtenōtén, ma ndōzōte-yage. Zo ndōgo tozoyagé, ma Saitan teqa kawa ezoqam-qa qonam nonqo ndōmbogo. Geté zo unimanqatin matev no-te, bazafōgakh-us zogeawát. Zo naopōteáv, até ta khōuwa-te ndōgó-a, zo mokho-te, ma Saitan nde:mia, Antipas gilaem, ndego unimanqatin ezoqam, ndego noqa yaq-te ezoqa ge:zōmesimam.

¹⁴ Geté zoqa matev nōme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbain. Ta matev nqánek: Zo mokho-te, ezoqa nōme Balam-qá nōmendim matev mbopavét, ndego Balak ge:-ometim, Izlael ezoqam av kenétubám. Yaq ngenek, Izlael ezoqam, soqain-té geabenō-itubát. Lou ndōgo, ezoqa batae-te gi-aumam, betēloge-a, mambe betē-okho.

¹⁵ Zo mokho-te nandav, ezoqa nōme, ndigu Nikolas-gi paev ezoqam-qa nōmendim matev ndimbopaev, tiqa matev até kopó.

¹⁶ Yaq nakémbá, zo vōndo-qambúz. Mbain tōgoat, no ndōtōndonáv, nakhamas-té, ndigu ezoqa namba nakhag kaiya vōtínōfē, ndigu noqa manqa-nqa-te ngindu-fakhate.

¹⁷ Gekha ezoqám ndego, gea ndōmbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetōmbua, no mana nombó-etoám, ta lou ndōgo, ndakin ndōkhonōwe. Neka no ndego nandi papaqa nombó-etoám. Iz ndakinak mo:peawé. Ezoqa nōme ta iz ndōgo, gé:zōtezák. Sate ndegó tené-otév, nandi tendapaz.”

Evezōza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tiatila taon-te giyagam

¹⁸ Yaq Evezōza manqat nōme genō-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Tiatila taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa av qoqombōé-peawám nqáego:

Nqanek manqat, Mbumbukiam-gé Yo ndømanqaté. Teqa bøi andé gøina wageap me me:wageáp. Neka teqa zenda tokhotapak, andé auli gigiap bøi sanqatøve-us me me:gó. Ndego äv gene-manqaté nqægo:

¹⁹ No zoqa matev møtenøtén, av ndøzøte-matanam, neka zoqa kuku matev neka unimanqatin matev neka zoqa tøke matev ezoqa nøme-te neka zo bazaføgakh-us ndozo-waniap. Neka no møtenøtén, matev ndøgo, zo ndakin ndozo-matønnumit, møndømø-løvuám, av bugukhokhof qazøtegoam.

²⁰ Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbain. Ta matev nqánek: Zo ndugu sævam, Zezebel, ndugu ekeza kha Mbumbukiam-gu manqa vevezam ezoqam nduivewe, sòzombo-takét. Tuqa nømendim matev mokho-te, ndugu nogi sasae ezoqam, gètubumít. Ndigu mambe betè-okho-a, lou ndøgo, ezoqa batae-te gi-aumam, bēloge.

²¹ No bugukhokhof, khøuwa iz mømbo-etoám, tundui-qambun. Geté ndugu poeveáv, mambe matev tu-ivav.

²² Nqá! No enqoni nombó-etoám. Venanqei nonqo-té gúsømbimát. Até ndigú-a, tu namba mambe gi:goam. Yaq ndigu nqosøgeap kandambaqape ndøndapém, ndigu tiqa manqa-zapa-te qambuzaneav tigoat, tu namba gi:goam.

²³ Unimanqatin. No até ndigú-a, ndigu ande av tugi nakheis ndi:gu, tuqa matev ndimbopaev, pakhapakha nøzøkhaná. Yaq Klisten bawabawan até ndi:gu, tinizøtéz ndøgo: No ezoqam-qa matavap neka poev møtenøtén. Yaq no zo ezoqa kopokopo-te, ate ndøzøte-go, yaq-fia äv tøtégot, av zo matev ndøzøte-matanam.

²⁴ Geté zo ezoqa nøme, Tiatila taon-te ndozoyage, zo tuqa nømendim manqat ndapeáv, ndøgo ezoqa nøme, Saitan-qa mokho manqat ndimbo-akhayam. Yaq no zo viniv nøme nøzø-etoamá. Geté no sa nqánek qazø-ein:

²⁵ Zoqa unimanqatin matev nandøzøgo, føgøføgakh até vøgeawát, atema no banøgeav.

²⁶ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, neka noqa poev tembopavat, atema vaev-te, no ndego kawa iz nombó-etoám.

²⁷ Yaq ndego bawabawan gezømbó-kawaevtát. Bazaføgakh-ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndøgoát. Yaq ndego bawabawan andé ganda pot me mé:møkuimát, ndigu teqa manqat sa tinqagimat.

²⁸ Kawa iz tømbo-etoam, até kopó, av no Tat genømbe-etoam. Neka no teqa føi khamokh, pave ndukuam nombó-etoám.

²⁹ Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

3

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Sadis taon-te giyagam

¹ Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Sadis taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa äv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego Mbumbukiam-ge Nqova seven neka nduku seven ndimbogo. Ndego äv gene-manqaté nqægo:

No zoqa matev møtenøtén, av zo ndøzøte-matanam. Ezoqa äv gini-manqaté nqægo: Zo ndozoyágé. Geté zo mōzo-pakhaéz.

² E-mozosúz. Zoqa unimanqatin matev-qase, zua ndøzøgo, é-bezømbo-føgøføgakhám. Soqáin ndøgo, ate nonqo sa tømøzø-navøem. Zapa ndøgo, no

āv gateqeiví nqægo: Matev ndøgo, zo ndozo-matanam, noge Mbumbukiam-qa bøi-te, ndaføyamba-qapé mbá.

³ Gëmbo-mataváp, av Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, manqat ndøgo, zo qazoyogem. Gëmbo-paevém, neka vøndo-qambúz. Zo tiaweav tøgøat, yaq no andé aqonam ezoqam me nøtégeáv. Neka zo zótézøtezák, gekha khøuwa-tē, no tøtøndonav.

⁴ Geté ezoqa kopokopo, zo Sadis Klisten bawan mokho-te, ndigu tiqa ndabua-te, khavim mbaín. Yaq ndigu no namba niti-okhoát, ndabua papaqa-papaqa vø-uzupát. Matev av nqægo eqeieqeí. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapazapa mbaín.

⁵ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, ndego ndabua papaqa, āv tené-uzupát. Neka no teqa iz, khandi mbuk-te ndøpeawap, nombó-evøzamá. Yaq no teqa yaq-te, noge Tat-qa bugug-te neka tegi enzol ezoqam-qa bugug-te, āv gaté-unimanqatín nqægo: Ndego nogé ezoqám.

⁶ Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filadelfia taon-te giyagam

⁷ Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Filadelfia taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego ezoqa ndaføyamba-qape neka unimanqatin-qape, ndego Deivid-gi mboqog mboqogim nonqo ndegea-zoat. Gekha mboqøg ndigu, temboqozo, ezoqa kopømba mbaín, nqawa tetokaz. Neka gekha mboqøg ndigu, tetokaz, ezoqa kopømba mbaín, nqawa temboqozo. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

⁸ No zoqa matev møtenøtén, av ndøzøte-matanam. No møtenøtén, zo bazaføgakh khapémbá. Geté zo noqa nømendim manqat, mðzombo-pavám neka noqa yaq-te naopøteáv. Yaq nqáe! No zo mboqog, mðezø-mboqozó. Yaq ezoqa kopømba mbaín, nqawa tetokaz.

⁹ Nqáe! Ezoqa ndigu, Saitan-gi bawan ezoqam ndigu, gete ndi:khavozam neka ekeza kha Zu ezoqam ndi:vewe, no ndigu ezoqam, zo-té qatøndó-khofotáz, ekeza kha, zoqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, manqei betēlaem. Yaq ndigu ndømatøvemém, av nqægo, no kuku zo-te.

¹⁰ Zo noqa manqat mðzombo-pavám, av qazømbe-ein nqægo, bazaføgakh-us tozo-waniapat. Yaq nqanek viniv-qape manqei-qape-te tøfakhan, ndøgo manqei-qape ezoqam ate ndi:gu tækhamasimat, no zo ndækhandi:z.

¹¹ No avønín notøndónáv. Até vøgeawát ndøgo, ndøzøgo. Soqáin ndøgo, ezoqa zoqa yaq-fia, ndøgo Mbumbukiam zo etoam-qa ndezøgo, te:vibam.

¹² Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no ndego noge Mbumbukiam-qa khoev-te, nandi uk nówuáo. Ndego ma gé-ivavák. Ezoqa kopømba mbaín tendaf, ma nde:wuowe. Yaq no te-te, noge Mbumbukiam-qa iz, notó-peawám, neka noge Mbumbukiam-qa taon-qa iz, vøtó-peawám, ndøgo Zelusalem taon ndakinak, noge Mbumbukiam-te, yan-te tøndovis, neka noqa iz ndakinak vøtó-peawám.

13 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Laodisia taon-te giyagam

14 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Laodisia taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawām nqægo:

Nqanek manqat, ndégo temanqaté, ndego unimanqatin ezoqam ndego, ndego ‘Amen’ ndimbo-akhayam. Ndego bøi vizu ezoqam egeieqeí, neka manqat ate ndægo, ndemanqate, unimanqatín. Ndego gigiap até nqægo-qá zapá, Mbumbukiam gekhakheinam. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

15 No zoqa matev møtenøtén, av zo ndøzøte-matanam. No møtenøtén, zoqa Klisten matev-te, zo tatás mbá, neka zo até vatáp mbá. Noqa poev nqáneK: Zo uni tatas-in ndøgø, o, zo uni vatap-in vøgo.

16 Geté zo livin-qasé qazotu-waní. Zo ambá av nqægo, tatas o vatap. Yaq nakémbá, no nòqozáb, zo. Zoqa mokhov, soqáin, no-te.

17 Zo āv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ni kopømbá. Ni andé gigiap kopoav ezoqám. Ni khakhambaenteáv.’ Geté zo viní. Zo khakha-mbá. Zo qámbá, Mbumbukiam-te. Zo andé gigiap-av ezoqám. Neka zo andé bøi kopøitáp neka andé ndabua-yáv. Geté zo zøkezan matavapøteáv.

18 Yaq nakémbá, noqa guguna manqat zo-te, nqáneK: Zo vøndozáv, andé gol me zøtèwiím no-te, gol ndigu gøinam-te uni gi-bæbæs-ez. Yaq zo uni gigiap-kopoav-ezoqam-in zøgoát. Neka até ndabua papaqa-papaqá-ya, vozówi. Yaq zo nqanek ndabua tozo-uzam, zo mivi sekemba zøgoák, zo ndabua-yav nandozogo. Neka até mulømula, bøi-te giam nonqo vozówiím. Yaq zo kopømbaqapé, tozo-kewagat.

19 Gekha ezoqām ndigu, no kuku nqanøgo ti-te, no nøzø-ponqomatún, neka manqa nqázø-løvüát. Yaq nakémbá, zo vøqambúz, neka tatas ndøgø, Klisten matev-te.

20 Nqáe! No mboqog tambáv qatoyá neka nqatø-khaneam. Gekha ezoqām ndigu, noqa khaneam tiyogem neka mboqog vønømbø-mboqozonám, no ndøtøndo-øn, neka lou namba vøtiløg.

21 Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, av no qate-tømbua, no ndego kawa iz nombó-etoám. Yaq ndego no namba kawa ezoqam-qa qonam nonqo-té qeitø-qonavát, ate av-té, no Tat namba, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te nqati-qonøve.

22 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

4

Mbumbukiam yan-te, iz ande av kimbøē-eqawat

1 Taqa zita-te, no qækewag, nqáe! No yan-te nqo:go, mboqog nøzømét. Mboqozoát. Yaq wag ndøgo, no bugukhokhof ande kipi me qate-ewag, no ndakin āv qanømbe-ein nqægo, “Qàndoqavíg, nqanek. Yaq no matev tøtéqamákh ndøgo, taqa zita-te tøfakhanam. Ndøgo befakhanám.”

2 Yaq Mbumbukiam-ge Nqova, até gendego, no vøndapan. Yaq nqáe! No yan-te ndøgo, kawa ezoqam-qá qonam nonqo nøqeív, ezoqam vø:qotam.

³ Ndego ezoqam, qonam nonqo-te go:qotam, bugug andé nandi khagi-us momotáp. Nandi nøme-qa iz, zaspá. Ndigu khakhavá. Neka nøme ndigu, kanilién. Ndigu kókóuk. Neka khakhava vøfaleam. Qonam nonqo ùnime-khawagát. Khakhava ndøgo, taqa khagi andé nandi nøme-qá khagí, iz emelal nqambogo. Momotap-ús.

⁴ Ta qonam nonqo, qonam nonqo tuenti-foa nøme, møndø-khawagát, yaq ta qonam nonqo nøme-te ndo:go, megetapak tuenti-foa vø:qonavam. Ndigu ndabua papaqa-papaqa ndø-uzupám neka kawa-te, kawákawa-za-qa gol wawaq vø:-uzupam.

⁵ Qonam nonqo kopo-te ndøgo, livi qøuwuoyam, ndand ndovøimám neka vøndø-møkunimam, neka xo vøndøwagam. Ta qonam nonqo megemege-te ndo:go, mogenda-pakha ndø-asazám. Waev-ús. Sevén ate qægoam. Nqanek mogenda-pakha seven, Mbumbukiam-gí Nqova sevén.

⁶ Qonam nonqo kopo-qa megemege-te ndo:go, andé ndaola me me:goám. Taqa ibøkha andé glás. Unime-bæbæés.

Yaq ta qonam nonqo-qa avønin-te ndøgo, khandi gigiap foa vø-ogitavam. Nginik khandi gigiap foa, tiqa kha ate qazømbe-goam, bøi-us mbá, megemege-te nekā zita-te.

⁷ Khandi gigiap nøme, teqa bugug andé layón. Neka nøme ndego, gemenas-ev, ndego andé kao anganeám. Neka nøme ndego, ge-misika-ev, teqa bugug, andé ezoqam-qá bugúg. Neka nøme ndego, ge-foa-ev, ndego andé koyám. Gèløvuvát.

⁸ Nginik khandi gigiap foa ate gi:goam, taf-ús. Taf siks-síks qazøgoam. Até taf-té-a, bøi vøzøgoam, mumat-te nekā mokho-te. Ndigu pusup mbaín. Pappave nekā lovølova, ndigu āv gini-manqatatún nqægo,

“Ndaføyamba-qapé. Ndaføyamba-qapé.

Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo,
 ndego gegoam
 neka ndego ngego
 neka ndego ngegeav,
 Ngenek ndaføyamba-qapé.”

⁹ Nginik khandi gigiap foa, Mbumbukiam gimbo-vizumemin neka iz vømbø-eqanimin neka ike manqat vømbø-einimin, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat, ndego miavmiav ndeyage,

¹⁰ yaq ndigu megetapak tuenti-foa, teqa megemege-te ndo:go, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat, ekeza kha, manqei me:laemín, vømbø-vizumemin, ndego miavmiav ndeyage. Yaq ndigu tiqa kawa ezoqam-qa wawaq, qonam nonqo-qá megemege-té ginø-awamín, manqat vø-einimin,

¹¹ “Nigi Evezøza neka Mbumbukiam!

Qo ezoqa eqeieqeí.

Iz eqawat matev neka vizap matev neka bazaføgakh, qoqa begó.

Zapa ndøgo, gigiap ate ndægo, qo qokhakheinám.

Qoqá poev-té qanøfakhán neka qoqá poev-té qagó.”

5

Pepa løyoyat neka Sip Nakhasam

¹ Yaq no tæqeív ndógo: Ndego qonam nonqo-te go:qotam, teqa nakeamo zenda-te, pepa lóvøyat ndóndapám. Ta pepa lóvøyat ndógo, peawap yaqyaq-ús neka ndógo gétokám. Nдавánd qane-tokeapám. Sevén ate gi:goam. ² Yaq no enzol ezoqam bazafógakh-qape no-omét. Kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqám ndego, ezoqa eqeieqei, nginik ndavand tekoqogim neka pepa lóvøyat vó-mboqoá?”

³ Geté ezoqam mbaín, yan-te nqo:go o manqei-qape-te nqanek o manqei mokho-te nqøugu, ndego kopømba ndógo, pepa lóvøyat temboqoa neka manqat vóqeív, mokho-te ndøu-peawap.

⁴ Yaq no nòvin. Eiv baza møndønópós, qæ-eivat. Zapa ndógo, ezoqa eqeieqei kopo mbaín, ndego pepa lóvøyat peawap-us temboqoa, mokho-te ndøugu vøe-qeív.

⁵ Geté megetapak ezoqa kopo, āv genømbe-eín nqægo, “Ndø-eív. Nqáe! Ezoqa kopo ndégó. Ezoqa ndégo, ndego Saitan getømbuii. Ndego andé Layón. Žuda khagua bawan mokho-té gunu:gu. Deivid-gé zeó. Ndego kopømbaqapé, ndavand seven tekoqogim neka pepa lóvøyat vó-mboqoá.

⁶ Yaq livin-mba ndøugu, ma qonam nonqo qægoam, no Sip Nakhasam no-omét. Khandi gigiap neka megetapak, ùnime:-ogitavát. Sip Nakhasam ndego, lóvøwe bugug ndøkewagám. Teqa kawa-te, ndego auli seven mbo-goám, neka bøi seven vømbøgoam. Bøi seven ndógo, Mbumbukiam-gí nqova sevén. Ndigu nqova ndígu, Mbumbukiam manqei-manqei ate nqægo gekhofosam.

⁷ Yaq ndego Sip Nakhasam, tenøwáv ndógo, pepa lóvøyat, teqa nakeamo zenda-te vøndap, ndego kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te go:qotam.

⁸ Yaq ndego pepa lóvøyat gendap, ndigu khandi gigiap foa neka megetapak tuenti-foa, teqa megemege-te ndo:go, ekeza kha, manqei me:laém. Nginik ezoqa kopokopo ate gi:goam, ouv qaqaeam nonqo, møndøzø-goám, ande gitá, neka gol ndis vøzøgoam. Ta gol ndis-te ndøugu, gigiap sisip mbomømboma ndømbogotupát. Khøifa sisip mbomømboma, qando-fakhatam, ndógo Mbumbukiam-gí ezoqam-qá guliguli manqát.

⁹ Yaq ndigu ouv ndakinak ndøqaqaemám. Sip Nakhasam-té. Ouv āv gimboe-qaqaemám nqægo:
Qo ezoqa eqeieqei-qapé:

Qo kopømbaqapé, nqanek pepa lóvøyat toqondap neka ndavand
nditøkebab, voqó-koqogím.
Zapa ndógo, qo qakeza kha qonqonqotáv, vølaqabem,
neka qakeza kouk mokho-te, qo
ezoqa bawan vinivinimba
neka manqat vinivinimba
neka manqei vinivinimba
neka ngusu vinivinimba voqøwi,
ndigu Mbumbukiam-gi betøgo.

¹⁰ Qo ndigu kawa iz qozø-etoám
neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqam voqø-abam.
Yaq ndigu nigí Mbumbukiam mbósasaetát,
neka manqei-qape ezoqam vøzømbó-kawæztát.”

¹¹ Yaq no enzol ezoqam nøzømét, neka tiqa manqa wag vøe-ewag. Enzol ezoqam kopoav-qapé. Taosen-taosen ndøgoám. Gevebumav-qapé. Nginik

enzol ezoqam, qonam nonqo neka khandi gigiap foa neka megetapak, unime:khøogavát.

¹² Ndigu ouv ndøqaqaemám. Gèzømbø-eqavát. Ouv áv gini-qaqaemám nqægo,

“Sip Nakhasam ndego, gilaem,

bazaføgakh neka gigiap ate ndægo neka matavap loloakh neka megeat matev neka vizap matev neka iz eqawat matev neka khanakhanakh manqat, teqa ndégo tabegó.

Matev av nqægo eqeieqei.”

¹³ Yaq tæ-ewág ndøgo: Gigiap ate ndi:gu, yan-te ngo:go neka manqei-qape-te ngigu neka manqei-qape mokho-te ngu:gu neka ndaola-te ngigu, ouv ndøqaqaemám. Av gini-qaqaemám nqægo,

“Ndego qonam nonqo-te ndo:qomat

neka Sip Nakhasam, khanakhanakh manqat neka vizap matev neka iz eqawat matev neka bazaføgakh tiqá.

Miavmiáv.”

¹⁴ Yaq ndigu khandi gigiap foa gindu-qavøinam, “Amén. Nqanek manqat unimanqatín.” Yaq ndigu megetapak, ekeza kha, manqei me:laém, Mbumbukiam, Sip Nakhasam namba, vøzøvizam.

6

Sip Nakhasam, ndavand siks, pepa løvøyat qæetokam, gekoqogim

¹ Yaq no tæqeív ndøgo: Ndego Sip Nakhasam, ndavand seven, ndigu pepa løvøyat-te gitøkebupam, bugukhokhof kopo ndøkoqozó. Yaq tæ-ewág ndøgo, ndigu khandi gigiap foa, kopo nøme, gè-akhá. Teqa manqat andé ndand me me:nqøz. Av gene-akhá nqægo, “Vøndoqáv.”

² Yaq no qækwag, nqáe! Hos papaqa ndøyám, ezoqam vø:qotam. Ngenek ezoqam, føif mbogóam. Yaq ndego, kawa ezoqam-qá wawaq mbo-etøomém, sasa ndøwav. Nakhag ezoqam nømé namba mé:nøfé, vøzitág.

³ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Ndakin ndavand gëmbo-menas-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-menas-ev, teqa wag, áv qambøe-ewág nqægo, “Vøndoqáv.”

⁴ Ndego nqanek manqat ge-ein, yaq hos nøme ndofakhán. Køkóuk. Ezoqam ndego, go:qotam, Mbumbukiam bazaføgakh mbo-etoám neka nakhag kaiya kandambaqape vømbø-etoam. Ndego manqei-qape-te, sambi matev bëmøkhofá, yaq ezoqa yaqyaq-a pakhapakha beté-khaneam.

⁵ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Ndakin ndavand gëmbo-misika-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-misika-ev, teqa wag, áv qambøe-ewág nqægo, “Vøndoqáv.”

Yaq qækwag, nqáe! Hos kikis ndøyám. Ezoqam ndego, go:qotam, teqa zenda-te, viniv qeivi nonqo ndøndapám. ⁶ Yaq no manqa wag nøme nø-ewág. Khandi gigiap foa mokho-té abetøndo-fakhán. Av qande-ein nqægo, “Vøqáv. Ezoqa lou-av yage matev qomøzø-etoám. Yaq lou-qa fia gékhouwév. Witqasi toqowi, ande av 1 kilogram ndi:gu, tiqa fia, khøuwa kopo sasae-qá yaq-fiá. Neka até flawa nømé-a, bali, tiqa fia kandambá. 3 kilogram toqowi, tiqa fia, khøuwa kopo sasae-qá yaq-fiá. Geté oliv tae neka waen tae ndøngiú!”

⁷ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Ndakin ndavand gëmbo-foa-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-foa-ev, teqa wag, áv qambøe-ewág nqægo, “Vøndoqáv.”

⁸ Yaq qækewag, nqáe! Hos nøme ndøyám. Ngusum gëmbo-khavøéz. Ezoqam ndego go:qotam, teqa iz Løvøté, neka løvøte manqei vømbøpavam. Ndigu Mbumbukiam bazaføgakh zø-etoám. Ezoqa ndøzitág. Manqei-qape ezoqam ate ndi:gu toqo-qaqab, vømø-bawan-foa-éz, yaq bawan kopo ndigu, bèzitág, vøpakhaéz. Nakhag kaiya neka ifin matev neka enqoni neka søvakra gigiap khobokhobós giní-zitagát.

⁹ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Nðakin ndavand gëmbo-faev-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no ezoqam-gí nqova nøzømét. Nginik nqova, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase mokho-té gunu:goám. Ezoqam ndigu, ta zapaya ndøgo gi-zitagat, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat vøgeatam-a, ezoqa Yesu-qa yaq-te vøe-zømesimam.

¹⁰ Nginik gè-akhaemám. Wag gèzømbø-eqavát. Av gini-akhaemám nqægo, “Kawa ezoqam ndaføyamba-qape neka unimanqatin-qape! Gê, qo manqei-qape ezoqam, manqa ovøyam-te gekha khøuwa-tè qoté-áb, niqa yaq-fia voqótá, ti-te ndigu, gizitangam?”

¹¹ Yaq ndigu ezoqa ate gi:goam, ndabua papaqa-papaqa zø-etoám. Neka ndigu áv gizømbe-eín nqægo, “Elavøqase até vøkhæ-keogé. Kopømba ande av Klisten ezoqam-gi qaqa ezoqam, zo ge:zitag, ndigu até zogi sasae kopo ezoqam neka zøfuap nømé-a, bètøkho-zitág. Yaq ndigu ezoqa ate ndi:gu tumuzitag, av Mbumbukiam matavap ge:ve, ndego zoqa yaq-fia ndøgo tenótá.”

¹² Yaq no tæqeív ndøgo: Ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Nðakin ndavand gëmbo-siks-éz, gekoqogim. Yaq manqei gèkukuvøém. Kandambá tantáv. Neka khøuwa vøkesæv. Andé tekhovot kiki-qape me me:goám. Neka løvøyak sège-køkouk-év. Andé kóuk.

¹³ Neka nduku ndigu yan-te go:goam, manqei-té ginøpomóz. Kopømba ande av fig tae nanga pospos ndi:gu, tae-te gindu-vinginimin, khamøe bazaføgakh-us-qape qando-vumain, áv tindipomóz.

¹⁴ Yaq yan andé pepa løvøyat me me:løvnumát, vømø-navøem. Olol neka manqei bawabawa ate qægoam, sège-nøzøvøém, ma qægoam.

¹⁵ Yaq ezoqa ewaqape, oskiá ndøgo, manqei-qape kawakawa-za o gekha megetapak nøme gigoam, o nakhag kawakawa-za o gigiap kopoav ezoqam o iz-akhayapak o yaq-fia mbain sasae ezoqam o gekha ezoqa nøme vøgoam, ndigu manqei nqa neka olol nandí gini-otønám.

¹⁶ Yaq ndigu, olol neka nandi-te, áv gini-akhaemám nqægo, “Vøndo-o:áz, ni vø-khonombam, te-te ndego, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat neka Sip Nakhasam-qa qaqa-te.

¹⁷ Zapa ndøgo, tiqa qaqa khøuwa kandambaqape møndøndáp. Yaq gê, gekha ezoqám møkhandi:z?”

7

144 taosen Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa khakhatap gi-upøgim

¹ Nqanek qame-navøem, yaq enzol ezoqam foa nøzømét. Manqei-qape-qa vavap foa-té giwaniapám neka manqei-qape-qa khamøe foa vøgeageapam. Tini-geageapám ndøgo: Manqei-qape-te neka ndaola-te neka leg-te, khamøe bevumá.

² Yaq enzol ezoqa nøme vøe-omet. Khøuwa fakhanám genøgeavún, Khandi Mbumbukiam-qa khakhatap gone nonqo vøndapavun. Yaq ndego, ndigu

enzol ezoqam foa, ndigu Mbumbukiam bazaføgakh gezø-etoam, manqei-qape neka ndaola tingi-nam, kandambaqapé møndøzømbe-akhá.

³ Av gezømbe-akhá nqægo, “Manqei-qape neka ndaola neka leg, naqanøká ndøngi:nám. Ni nigi Mbumbukiam-gi sasae ezoqam, tiqa kawa-pap-te, khakhatap bízizømbøkhæ-awám.”

⁴ Yaq nó ãv qate-ewág nqægo: Ezoqa ndigu khakhatap gi-upøgimat, ndigu 144,000 ezoqám. Ndigu Izrael khagua bawabawan-te ate ndægo, ãv gindi-uminimát nqægo:

⁵ Zuda khagua bawan-te: 12,000.

Neka Luben khagua bawan-te: 12,000.

Neka Gad khagua bawan-te: 12,000.

⁶ Neka Asa khagua bawan-te: 12,000.

Neka Naftali khagua bawan-te: 12,000.

Neka Manase khagua bawan-te: 12,000.

⁷ Neka Simeon khagua bawan-te: 12,000.

Neka Livai khagua bawan-te: 12,000.

Neka Isaka khagua bawan-te: 12,000.

⁸ Neka Zebulon khagua bawan-te: 12,000.

Neka Zosef khagua bawan-te: 12,000.

Neka Benzamin khagua bawan-te: 12,000.

Ezoqa bawan-qape, Mbumbukiam-qa qonam nonqo-qa megemege-te go:waniapam

⁹ Nqanek qame-navøem, yaq nqáe! No ezoqa bawan-qape nøqeív. Ezoqa kandambá tintív. Kopømba mbain, toqo-gevebam. Ezoqa ngusu vinivinimbá neka bawan vinivinimbá neka manqei vinivinimbá neka manqat vinivinimbá. Ndigu kawa ezoqam-qá qonam nonqo neka Sip Nakhasam-qá megemege-té gono-waniapám. Neka ndigu ndabua loloakh papaqa-papaqa vø-uzupam neka epek vø-upøgeapam.

¹⁰ Ndigu kandakandá møndæ-akhaemám. Av gini-akhaemám nqægo, “Ezoqam-qa khandi:zat matev, nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté, ndego kawa-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, neka Sip Nakhasam-té qando-fakhaté.”

¹¹ Yaq enzol ezoqam ate ndi:gu, ndigu kawa-qa qonam nonqo neka megetapak neka søvakha gigiap foa gi-ogitavat, ndigu kawa-qa qonam nonqo-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laém, tiqa bugug até manqei-té, Mbumbukiam vømbø-vizumem.

¹² Av gini-manqatát nqægo, “Amén.

Khanakhanakh manqat

neka iz eqawat matev

neka matavap loloakh

neka ike manqat

neka vizap matev

neka bazaføgakh

neka megeat matev,

ndøgo nigí Mbumbukiam-qá. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!”

¹³ Yaq ndigu megetapak, ezoqa kopo genøbevap, “Nginik gekha ezoqám, ndabua papaqa-papaqa loloakh ndi-uzap, neka gekham-té ginø-geavun?”

¹⁴ Yaq qambo-qavøiu, “Khanánqa! No nøtenateáv. Geté qo áboqote-qatég.”

Yaq genø-ein, “Nginik ezoqam ndigu, viniv kandambaqape-te gindu-fakhaz. Ndigu tiqa ndabua, Sip Nakhasam-qá kóuk ginisungúz, yaq ndøgo vøzø-papaqa-papaqawam.

¹⁵ Yaq nakémbá, ndigu Mbumbukiam-qá megemege-té gono-waniáp, ndego kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, pavpave nekā lovølova, teqa khoev-te ndimbovízap. Ndego ezoqam, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, gezømbó-khakhazumát. Andé palai me zømbé-khafúz.

¹⁶ Yaq ndigu ifin nango gezøvinák neka ibøkha naq ma gezøpapák neka khøuwa tatas o gekha tatas nøme ndøgo, kha ma gezøtayák.

¹⁷ Zapa ndøgo, Sip Nakhasam ndego, livin-mba ndu:mia, ma qonam nonqo ndægo, ndego tigi sip keoge ezoqám. Yaq ndego kea kumbutøve-té genø-itúb, ta ibøkha-te ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq Mbumbukiam tiqa bøi-te, bøi einu ate ndægo, gezø-vuogím.”

8

Yesu, ndego Sip Nakhasam, ndavand seven, vaev gekoqozo

¹ Sip Nakhasam, ta ndavand seven ndigu, pepa løvøyat-te gitøkebupam, vaev gekoqozo, yaq susú sege-wagát. Ande av haf awá ndægó.

² Taqa zita-te, no enzol ezoqam nøzømét. Sevén ate gi:goam. Mbumbukiam-qá megemege-té gono-waniápám. Yaq ndigu enzol ezoqam seven, kipi kopo-kopo zø-etoumát.

³ Yaq enzol ezoqa nøme, tendowáv ndøgo, gol ndis, gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo, vøndøndap. Ndego Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase avønin-té genø-itán. Yaq ndego gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo mbo-etøomém. Kandambá. Ndego Mbumbukiam-te, etoam matev betegó, Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi:gu-qa guliguli manqat namba, ndøgo gol lou-qase-te, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-qa megemege-te.

⁴ Nqanek gigiap sisip mbomambaqape, ndego enzol ezoqam teqa zenda ge:geatam, taqa khøifa, Mbumbukiam-gi ezoqam-qa guliguli manqat namba, Mbumbukiam-té qanøqavíg.

⁵ Taqa zita-te, ndego enzol ezoqam, nqanek gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo ndis, gèndáp, gøinam wageap-us vøu-nqeitav, ndøgo lou-qase-te qagoam, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Yaq ndego até gendego, ta gol ndis gøina wageap-us, manqei-qape-té genø-ogí. Yaq ndand møkunim neka xo neka vøiyam neka manqei kukuvøem ndøfakhán.

Enzol ezoqam kipi gikhambøemat

⁶ Ndigu enzol ezoqam seven, møndø-khakheinám. Kipi seven ndøkhambøemét.

⁷ Yaq ndego bugukhokhof enzol ezoqam kipi gekhamba, manqei-qape-te qæ ais-us ndølanqá neka gøinam vøndø-o:a. Kóuk namba me:nokhogeapát. Manqei-qape toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo, gèlonqotám. Yaq até lég-a, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo, gèlonqotám. Neka gagayag ate ndægo vølonqotam.

⁸ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-menas-éz, kipi gikhambøemem. Yaq ndaola-te, gigiap ndø-ogíim. Ndøgo andé

lolol kandambaqape wageap-us bugug me me:kewagám. Ndaola toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo sège-enénd, vømø-kouk.

⁹ Yaq søvaxha gigiap ate ndi:gu, ta kewan qatoat-te gu:yagam, gèpakhaéz, neka khagua ate ndægo, ta kewan qatoat-te qabøetupam, vøsoqøsoqoam.

¹⁰ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-misika-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova mbain, yan-te, ndukuam kandambaqapu ndobøiáv. Andé mogenda me me:wageapám. Kea qaqæap neka kea kumbutap ate ndægo, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo-té gunø-bøiáv.

¹¹ Ngunuk ndukuam, iz Khaqain-Qapé. Ibøkha ate ndægo, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo, gèkhaqá. Yaq ezoqa kandambá, gipakhaez, ibøkha gi-izumam. Zapa ndøgo, ibøkha ndøgo, gèkhaqá.

¹² Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-foa-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova mbain, khøuwa neka løvøyak neka nduku toqo-qaqab, vømø-qaqageap-misika-éz, qatoat kopo ndøgo, bewap mbain. Møndøzø-navøém. Neka lova neka paveat toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo ndøgo, waev mbain.

¹³ Nqanek qame-navøem, yaq no koyam no-omét. Khaiya ová gono-løvuvát. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. No teqa manqat, äv qate-ewág nqægo, “Møndø-soqøéz. Møndø-soqøéz, ndigu ezoqam, manqei-qape-te ndiyage, enzol ezoqa misika nøme, kipi tikhambøemem. Ti-te ndigu, unimé-soqá.”

9

Enzol ezoqam ge-faev-ev, kipi gèkhamba

¹ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-faev-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no ndukuam no-omét. Ndugu yan-te guogoam, manqei-qape-té gunø-bøiáv. Yaq ndugu mboqog mboqogim nonqo mbøetøém. Manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqó.

² Yaq manqei ozu vaev mbain gumboqoa, khøifa ndofakhán. Ta khøifa ndøgo, andé gøinam kandambaqape-qá khøifá. Khøuwa waev neka khaiya sège-bøivún, ta khøifa zapaya ndøgo, manqei ozu vaev mbain-te qando-fakhatam.

³ Yaq ta khøifa mokho-te ndøgu, bamøkhokeakh ndofakhatám, kopoav-qapé, manqei-qape-te vøpanqanim. Yaq ndigu andé lakalaka-qá bazaføgakh me:ndapém.

⁴ Ndigu äv gizømbe-eín nqægo: Gagayag neka tae neka gekha gigiap nøme, manqei-te ndøpøet, bengi:nám. Geté ezoqam mba bengiæzó. Ezoqam ndigu tíngiæzó, ndigu tiqa kawa-pap-te, Mbumbukiam-qa khakhatap mbain ndigu.

⁵ Mbumbukiam ndigu bamøkhokeakh takeáv, nginik ezoqam tizitag, vøpakhaéz. Geté ndigu løvøyak faev, sa nqosøgeap bezø-etoám. Taqa nqosøgeap ndøgo, kandambá. Kopømba ande äv lakalakoam tuqatag, taqá nqosøgeáp.

⁶ Ta løvøyak faev mokho-te ndøgo, ezoqa løvøte-qa, ndøvawát. Geté ma gèqeivimák. Ndigu pakhaezat-qa, ndøgoát. Geté kopømba mbain tipakhaez. Løvøte é-ndøvúáo.

⁷ Nginik bamøkhokeakh, andé hos bugug me me:kewagám, nakhag nonqo gikhakheinøvemin. Tiqa kawa-te, andé kawa ezoqam-qá gol wawaq me zømbogoám, neka tiqa bugug andé ezoqam-qá bugúg.

⁸ Tigi izum, andé sakheis-gí izúm, neka tigi khayam, andé layon-gí khayám.

⁹ Tigi savim-te, sanqava khakhazam nonqo ndø-zupám. Taqa bugug andé auli gigiap sanqava khakhazam nonqó. Neka tiqa khavøi u, andé hos kopoav-qá wág, manqei khagua wil-us tilivupit, nakhag-qa tibøitit.

¹⁰ Tiqa otøgeam nonqo, okho-té qazøgoám. Andé lakalaká. Yaq ezoqa ndøgo tizømbi-otøgimát, løvøyak faev mokho-te.

¹¹ Tigi kawa ezoqam, ndégo, enzol ezoqam, ndego manqei ozu vaev mbain ndembo-keoge. Teqa iz, Iblu manqat-te, Abadón neka Glik manqat-te, Apolión. (Taqa manqa mokho, “Ezoqa ngiæzoat ezoqám.”)

¹² Ndakin nqanek bugukhokhof viniv matev kandambaqape, møndømø-navøém. Geté nqáe! Viniv matev kandakanda nøme menas nqágeav.

Enzol ezoqam ge-siks-ev, kipi gekhamba

¹³ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-siks-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no søvakha gigiap-qa auli foa-te, lou-qase-te qa-asøzam, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi-goatun, manqat no-ewág.

¹⁴ Nqanek manqa wag, ndego enzol ezoqam kipi gekhamba, äv qambø-eín nqægo, “Enzol ezoqam foa ndigu, Yuflatis kea kandambaqape-te ndiløvønøvap, mðqo-nqovotáz.”

¹⁵ Yaq ndego nginik enzol ezoqam foa vønqovotaz. Ndigu khakheitáp. Ezoqa ndøzitág. Ndigu nqanek khøuwa iz oskia mbøe-kewagám, nqanek khøuwa neka løvøyak neka viav-te nqanek. Ezoqa ate ndi:gu, toqo-qaqab, vømø-bawan-misika-éz, yaq bawan kopo ndigu, gézitág, vøpakhaéz.

¹⁶ Nginik enzol ezoqam-gi nakhag ezoqam, bawan kandambá tantáv. Hós ginibøitít. Ate gi:goam, 200 milión. No mðe-ewág, tiqa gevebap andé gekhám.

¹⁷ Nqanek umingiap-te, no nginik hos, äv qatezømét nqægo: Ndigu ezoqam, go:qonavat, ndigu savi khonobam nonqo, møndøzø-goám. Taqa khagi, køkókuk. Andé gøina wageáp. Neka kikís. Andé khayáy. Neka khakhavá. Hos-qa kawa, andé layon-qá kawá neka tiqa manqa-nqa-te, gøinam neka khøifa neka nandi wagøvap-us sisip soqaqape ndofakhatám.

¹⁸ Ezoqa ate ndi:gu toqo-qaqab, vømø-bawan-misika-éz, yaq bawan kopo ndigu, gézitág, vøpakhaez. Ta matev soqøsoqa misika ndøgo tini-zitagát, gøinam neka khøifa neka nandi wagøvap-us, hos-qa manqa-nqa-te qandofakhatam.

¹⁹ Hos-qa bazaføgakh ndøgo, tiqa manqa-nqa mokho-té neka ngui-té qagó. Tigi ngui, ande wazá. Kawa-ús. Yaq ezoqa ndígu tizø-otøgeamín.

²⁰ Geté ndigu ezoqa nøme, pakhaezateav qagoam, nqanek matev soqøsoqa qafakhanam, ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneáv. Ndigu nqova soqøsoqa, sekemba segezø-vizupám, neka batae, ekeza zenda gi:khakheinumam, sekemba vømbø-ogi:mam, ndøgo gol neka silva neka auli gigiap nøme neka nandi neka tae gi:khakheinumam. Geté ta batae ndøgo, mokho mbaín. Kopømba mbaín, bøi tøkewagat o manqat tø-ewagat o tø-okhoat.

²¹ Neka ndigu ezoqam qambuzaneáv, tiqa ezoqa zitøge matev-te neka manqa-sisi matev-te neka mambe okho matev-te neka aqonam matev-te.

10

Enzol ezoqam, ndego pepa løyat-qase gendapam

¹ Yaq no enzol ezoqam bazafogakh-qape nøme no-omét. Yan-té gendovís. Teqa ndabua, khaiya ozoz mbøe-løvøtupám, neka teqa kawa-te, khakhava vømbøe-løvøetam. Teqa bugug, andé khøuwa me me:sanqatavám, neka teqa bov, andé nandi uk wageap-us me me:kewagám.

² Teqa zenda-te, pepa løyat khapelavøqase ndøndapám. Møndø-mboqoatám. Teqa nakeamo zenda tokhotapak, ndaola-té genø-tokhotám, neka teqa yogea zenda tokhotapak, manqei-te vøtokhotam.

³ Yaq ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Teqa manqat, andé layon-qá ogeáev. Ndego akhayam qamømbøe-navøem, yaq ndand seven ndøqavøinám. Manqat andé ndand me me:møkunimám.

⁴ No ambá nopeawamín, manqat ndøgo, gi-einim. Geté yaq no manqat nøyewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo: “Manqat ndøgo, ndigu ndand seven gi-einim, ndøpeawám. Khonoam-té qabegó.”

⁵ Yaq ndego enzol ezoqam, no bugukhokhof qæ-omet, ndaola-te neka manqei-te getokhotupam, ndego nakeamo zenda, yan-té genø-eqá.

⁶ Yaq ndego, manqa mbusa ndøvé. Mbumbukiam-qá iz-té genøvé, ndego miavmiav ndeyage, ndego yan neka gigiap ate ndægo, manqei-qape-te nqago, neka manqei-qape neka gigiap ate ndægo, ndaola mokho-te ndøugu, gekhakheinam. Manqa mbusa, äv genevé nqægo, “Mbumbukiam khøuwa nøme géføløtazák.

⁷ Geté enzol ezoqa nøme, kipi tekhamba, ndego te-seven-ev, yaq Mbumbukiam matev ndømatanám, ndøgo bugukhokhof qakhonawam, ndøgo tegi manqa vevezam ezoqam-te gevøndaz.”

⁸ Yaq manqat ndøgo, no bugukhokhof qæ-ewag, yan-te qando-fakhan, nangó qando-eín. Av qande-eín nqægo, “Vøqáv. Pepa løyat mboqoat qomøndó-ndáp, ndøgo enzol ezoqam-qa zenda-te ndo:ve, ndego ndaola-te neka manqei-te ndetokhotap.”

⁹ Yaq no ndego enzol ezoqam-te vøenav, pepa etoam manqat sasa nombøein. Yaq ndego äv genømbøe-eín nqægo, “Møqondáp. Neka qólóg. Qoqa emute, geqá-khaqain. Geté manqa-nqa-te, ndøgo fimakh-ús. Andé ndokhós.”

¹⁰ Yaq no nqanek pepa løyat-qase, nøndáp, teqa zenda-te qøuveam, vøeløg. Noqa manqa-nqa-te ndøgo, fimakh-ús. Andé ndokhós. Geté qatumukhøugiam, yaq emu-te, møndønø-khaqain.

¹¹ Yaq ezoqa nøme, äv genømbøe-eín nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa Manqat nqawá qanø-vevezám, ezoqa bawan vinivinimba neka manqei vinivinimba neka manqat vinivinimba neka kawakawa-za vinivinimba-qa yaq-te.”

11

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqa menas, teqa manqat timanqatát

¹ Yaq iziz tongogim nonqo nøyetøomém. Taqa bugug andé føyif ndaføyambapápi. Yaq manqa wag, äv qanømbøe-eín nqægo, “Vøqáv! Mbumbukiam-qa khøev neka lou-qase ndøgo, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun, taqa fitap iziz qombóndáp, neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam teqa khøev-te ndimbovizap, voqó-gevebám.

² Geté manqei nøme ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev-qa uta mokho-te ndøugu, soqó-iváv. Iziz mbòndáp. Zapa ndøgo, ta manqei ndøgo, Mbumbukiam bawan vini-ak zø-etoám. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa taon, gétokhotát. Løvøyak 42, titokhotat.

³ Yaq nogi manqa manqate ezoqa menas, notøndó-khofotáz. Ndigu ege avus gigiap ndø-uzupát, neka noqa manqat vøvevezumat. Khøuwa 1260, noqa manqat tivevezumat.”

⁴ Ndigu Mbumbukiam-gi manqa manqate ezoqa menas, ndøgo, oliv tae menas neka lampa asøzam nonqo menas, ndøgo Evezøza-qa megemege-te ndo:-asøzu, ndego manqei-qape ndo:kawaevat.

⁵ Ezoqa nøme ndigu, nginik ezoqa menas-te ngenøgim matev gone-qa tigoat, yaq tiqa manqa-nqa-te, gøinam ndófakhatát, tigi qaqa ezoqam vøngiæzøat. Yaq ta nakhoa-te nqanek, gekha ezoqam ndego, matev soqain gone-qa tezøgoat, génaním.

⁶ Nginik ezoqa menas, bazaføgakh tindapém ndøgo: Khaiya ozoz segétokém. Yaq qæ mbain, segégoát, ta khøuwa ate tægoat, Mbumbukiam-qa manqat tivevezumat. Neka kea kumbutap-te, ibøkha segé-enendém, vømó-kōuk. Neka gekha khøuwa-tè ndøgo, ndigu tøzø-poeat, ndigu manqei-qape-te, matev soqøsoqa bugug vinivinimba segendó-khofotumat.

⁷ Yaq ndigu tiqa manqa manqate tømøzømbe-navøem, ndego søvakha gigiap lozokhak, manqei ozu vaev mbain-te ndego, gendóqavíg, ti namba vøenøfē, sasa ndøzitág, vøpakhaéz.

⁸ Yaq tiqa khatae, nakhoa-té segé-awám, taon kandambaqape-te ndøgo, ma tigi Evezøza, tae mutui-te gitøkewem. Nqanek taon, taqa yaya etæ iz, Sodóm o Izíp.

⁹ Ezoqa manqei vinivinimba, neka bawan vinivinimba neka manqat vinivinimba neka ngusu vinivinimba, tiqa khatae sugumú-qeivát. Khøuwa trí neka khøuwa nøme yaq-mbá. Ezoqa nøme sa gezøtakák, ta khatae ndøgo, timø-ozam.

¹⁰ Manqei-qape ezoqam khanakhanakh zø-asøtáv, nginik ezoqa menas tipakhaez, neka lou vøløg neka vø-ogiám neka yaqyaq-a gigiap vø-etoám. Zapa ndøgo, nginik Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, manqei-qape ezoqam, ngenøgim matev zø-etoumám.

¹¹ Geté khøuwa tri neka khøuwa yaq-mba qame-navøem, yaq nginik ezoqa menas-te, Mbumbukiam-qá mbøni føkiam ndø-øé. Yaq ndigu sègewán. Yaq ezoqa ewaqape, gizømet, møe kandambá qazø-nqeivøem.

¹² Yaq ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqa menas, manqat kandambaqape ndøyogém. Yan-té qando-fakhán. Av qande-ein nqægo, “Qandoqavíg, nqanek.” Yaq ndigu yan-te vøqavig. Khaiya ozoz mokho-té ginøqavíg. Tigi qaqa ezoqam, até gezømetát, giqavigat.

¹³ Yaq ta khøuwa kopo-te ndøgo, manqei ndøkukuvøem. Kandambá tantáv. Yaq ta taon-te ndøgo, khoev ten-ten qapuatat, yaq nain-nain ndøgo, até gepuatát, geté kopo-kopo nøme ndøgo, gømøkuvøem. Yaq ezoqa kopoáv, gèpakhaéz. Seven taosén, ate gi:goam. Yaq ezoqa nøme ndigu, pakhaezateav gigoam, møe kandambá gigonem, neka Mbumbukiam-qa iz vømó-eqanem, ndego yan-te ngo:yage.

14 Ndakin viniv matev kandambaqape nøme ndøgo, qamenas, møndømø-navøém. Geté nqáé! Viniv matev kandambaqape nøme, avønín géfakhán. Gemø-misiká.

Enzol ezoqam ge-seven-ev, kipi gekhamba

15 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-seven-éz, kipi gikhambøemem. Yaq yan-te ndøgo, manqa wag ndøfakhanám. Kandakandá. Av qane-manqatát nqægo:

“Ndakin manqei-qape-te,
megeat matev, nígi Evezøza Mbumbukiam ndøndáp,
tege Keliso namba.

Yaq ndego miavmiav mó:kawaevtát.”

16 Yaq ndigu megetapak tuenti-foa, ndigu Mbumbukiam-qa megemege-te ndo:go, ekeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te go:qonavam, ndigu ekeza kha, manqei me:laém, tiqa bugug até manqei-té, Mbumbukiam vømbø-vizumem.

17 Av gini-manqatát nqægo:

“Evezøza, Mbumbukiam,
qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago,
qo nqoqogo neka qoqogoam,
ni ike kandambá qo-te.

Zapa ndøgo, qo ezoqa äv qoqote-zømás nqægo:

Qo bazaføgakh-qapé, neka kawa matev voqøngaz.

18 Bawabawan vinivinimba, qaqa kandambá gíqagoam.

Geté ndakin qoqá qaqa khøuwa ndøndáp.

Qo løvøte ezoqam, avønín, manqa ovøyam-té qonø-áb.

Yaq qogi sasæ ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam,
neka qogi ezoqam ate ndi:gu, ndigu ndiqavizap,
ezoqa kandakanda neka khasøkhasis,
qo yaq-fia egeieqei voqozø-etoäm.

Yaq ezoqam ndigu, manqei-qape gingi:tat, qóngiæzø.”

19 Yaq Mbumbukiam-qa khoev, yan-te nqo:go, sège-mboqoé. Yaq mboges ndøgo, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qøu-nqeitavam, ta mokho-te, ndego Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, bavokhó qandoveám. Yaq ndand ndovøimám neka vøndø-møkunimam, neka xo vøndøwagam. Neka manqei vøkukuvoem-a, qæ ais-us kandambaqape vøndø-lanqa.

12

Sævam neka wazeam-qa emanqat

1 Yaq yan-te nqo:go, matev kandambaqape ndøfakhán. Nqova ndafe-ús. Sævam møndøgoám. Tuqa ndabua, khøuwá. Neka tuqa zenda tokhotapak mokho-te, løvøyak mbøigoám neka tuqa kawa-te, nduku tuelv, ande kawa ezoqam-qa wawaq me vømbøegoam.

2 Ngunuk sævam, emu-ús. Gèmbongáz. Yaq tùni-akhayám, nqosøgeap gumbo-ewag.

3 Yaq yan-te nqo:go, matev nøme vøfakhan. Nqáé! Wazeam kandambaqape, møndøgoám. Køkouk-qapé. Ngenek kawa sevén qambo-goam neka auli ten vømbøgoam, neka teqa kawa ate qambøegoam, kawa ezoqam-qa wawaq vømbøe-uzupam. 4 Yaq ngenek wazeam, até gendego,

nduku nōme yan-te nqo:go, vōkhataz. Okhó genekhatáz, manqei-qape-te vōnqagevem. Nduku misika-misika gigoam, yaq menōmenas ndigu, até gegoám, geté nōme kopo-kopo ndigu, gēkhatáz. Yaq ndego wazeam, sævam qambongaz, tuqá megemege-té gono-itán. Yaq ndego nakhasam ndego, tui-ova, loutøve-qa mbogoám.

⁵Yaq ndugu sævam vōe-ova. Nakhasam anganeám. Ndego bawabawan ate ndægo, gezømbó-kawaevtát. Bazaføgakh-ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndógoát. Geté ndego nakhasam é-vøqán-ae, enzol ezoqam, Mbumbukiam-te é-vøndafem, ma ekeza qonam nonqo-te go:qotam.

⁶Yaq sævam ndugu, leg-av manqei-té gunø-khokhón. Ta manqei ndøgo, Mbumbukiam é-møndømbø-khakheinám. Yaq timbó-kewagát ndøgo, atema 1260 khøwa vømøndāp.

⁷Yaq yan-te, nakhag ndøfakhán. Ndego enzol ezoqam kandambaqape, Maekol neka ekeza enzol ezoqam, wazeám namba me:nøfé. Neka ndego wazeam, ekeza enzol ezoqam namba vøndēwan, yaq vøzø-qavøiu.

⁸Geté ndego wazeam, bazaføgakh mbaín. Yaq gèpitøvé, yaq ndego tegi enzol ezoqam namba, kopømba mbaín, yan-te sekemba tiyagat.

⁹Yaq ndego wazeam kandambaqape, iz Nqova Soqaqape neka Saitan ndimbo-akhayam, gè-oginám, ndego manqei-qape ezoqam ate ndigu, ndetubam. Manqei-qape-té genø-oginám, tegi enzol ezoqam namba.

¹⁰Yaq yan-te ndøgo, no manqat kandambaqape nø-ewág. Av qane-eín nqægo,

“Ndakin nigí Mbumbukiam-qa ezoqa khandi:zat matev

neka bazaføgakh matev

neka megeat matev,

møndø-fakhán.

Ndakin Keliso mó:kawaevtát,

ndego kawa ezoqam geve.

Zapa ndøgo, ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa megemege-te go:yam neka

nigí Klisten nøfuap, pavpave nekā lovølova, manqa vøzø-søkuzumam,

ndego møndø-oginám.

¹¹Klisten ezoqam møndø-tømbuinám.

Sip Nakhasam-qá kóuk neka unimanqatin manqát gini-tømbuinám, ndøgo ezoqa nōme-te gimanqatam.

Ndigu ekeza yage-qa yaq-te, matavapøteáv, neka ndigu møe mbaín, Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, tipakhaez.

¹²Zo khanakhanakh mbá qanegó,

qo yan neka zo yan-te ndozoyage.

Geté ti-te ndigu unimé:-soqá, ndigu manqei-qape neka ndaola-te ndiyage.

Zapa ndøgo, nqova soqaqape mändovís zo-te.

Ndego qaqa kandambá.

Ndego møndæ-otév, khøwa khapémbá, ndimbøe-yoza.”

¹³Yaq ndego wazeam ge:otev av nqægo, manqei-qape-té ginø-ogenonám, ndego até gendego, ndugu sævam, nakhasam anganeam gui-ova, vøngeatam. Até gembopavát.

¹⁴Geté ngunuk sævam, ngangakh kandambaqape-qá taf menas mbo-etøomém. Ekeza manqei-té guabenø-løvui, leg-av manqei-te ndøgo. Yaq timbó-kewagát ndøgo, viav misika neka viav nōme yaq-mba vømøndāp. Ta manqei-te ndøgo, ndugu wazeam-qa bugug-te, qambaqape ndógoát.

¹⁵ Yaq wazeam, até gendego, ibøkha vøqoza. Ibøkha ndøgo, teqa manqanqa-te qando-fakhan, andé kea-qá ibøkha mbaseáp. Ndego sævam kawøweqa mbogoám.

¹⁶ Geté ndugu sævam, manqei mbotøké. Manqei manqa-nqa é-møndømboqoá, ibøkha vøkhoug, ndøgo wazeam-qa manqa-nqa-te qando-fakhan.

¹⁷ Yaq ndego wazeam, qaqa kandambá, ndugu sævam-te. Yaq sègewáv, tugi zi nøme namba vømønøfe. Nginik ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa manqat o-mba ndo:ndape neka Yesu-qa manqat ndigéawát.

¹⁸ Yaq ndego wazeam, ndøgeg-té genø-itán.

13

Søvakha gigiap lozokhak, ndaola-te gendo-fakhan

¹ Taqa zita-te, no søvakha gigiap lozokhak no-omét. Ndaola-té gendo-fakhan. Ndego kawa sevén qambogoam neka auli ten vømbøgoam. Auli ate qambøgoam, kawa ezoqam-qá wawaq ndø-uzupám, neka teqa kawa ate qambøgoam, Mbumbukiam-qa iz ngenøgim manqat vø:peupam.

² Ngenek søvakha gigiap lozokhak, qæ-omet, bugug andé lepad me me:kewagám, ndugu puskas khobos kandambaqapu. Geté zenda andé søvakha gigiap nøme-qá zendá, ndego bea ndimbo-akhayam. Bazaføgakh kandambá. Neka manqa-nqa, andé layon-qá manqa-nqá. Ngenek søvakha gigiap lozokhak, wazeam ekeza bazaføgakh mbo-etoám neka ekeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo neka megeat iz kandambaqape vømbø-etoam.

³ Søvakha gigiap lozokhak-qa kawa nøme, bugug áv qane-kewagám nqægo: Ezoqa pakhapakha mbokhaná. Geté nqamav ndøgo, qambogoam, møndø-eám. Yaq ndøgo, manqei-qape ezoqam ate ndigu, nqova zømbendáf, neka ndego søvakha gigiap lozokhak vømbøpavat.

⁴ Ezoqa ate gi:goam, wazeam gëmbo-vizupám, ndego søvakha gigiap lozokhak, bazaføgakh gembøe-etoam. Neka ndigu søvakha gigiap lozokhak, vømbø-vizupam. Av gini-manqatám nqægo, “Gekha ezoqám ndego, kopømba ande av ngenek søvakha gigiap lozokhak nde:go? Neka gekha ezoqám ndego, te namba tenøfe, vøpitáv?”

⁵ Ndego søvakha gigiap lozokhak, Mbumbukiam sègemboták: Ekeza iz segé-eqatát, neka Mbumbukiam-qa iz vøngenøitát, neka bazaføgakh matev vømønumát, atema løvøyak 42 vømø-nasinim.

⁶ Ndego søvakha gigiap lozokhak manqat ge-einin, Mbumbukiam ndøngenøiuín, neka teqa iz vøngiuin neka teqa khoev vøngenøiuin neka tegi ezoqam ndigu, yan-te ndiyage, vøngenøzoin.

⁷ Neka Mbumbukiam ndego nøme áv gembøeták nqægo: Mbumbukiam-gi ezoqam namba mé:nøfé neka vøpitáz. Neka ndego bazaføgakh ndøndáp. Ezoqa bawan vinivinimba neka manqei vinivinimba neka manqat vinivinimba neka ngusu vinivinimba gezømbø-kawaevtát.

⁸ Ezoqa ewaqape, manqei-qape-te tiyagat, gembó-vizupát, gekha ezoqám ndigu, tiqa iziz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, Sip Nakhasam-qa mbuk-te, ndego gilaem. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, ta mbuk ndøgo, é-møndo-peawám.

⁹ Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé.

¹⁰ Ezoqa ndigu, Mbumbukiam gevevesam, ndimbula-te tinqeisam, ndigu

segé-nqéisám. Neka ezoqam ndigu, Mbumbukiam gevevesam, nakhag kaiya ti:zitag, ndigu nakhag kaiya segé:zitág. Nqanek matev tɔfakhanam, Mbumbukiam-gi ezoqam, fɔgɔfɔgakh bewaniáp, tiqa unimanqatin-te.

Sɔvakra gigiap lozokhak nɔme, manqei mokho-te gendo-fakhan

¹¹ Yaq no sɔvakra gigiap lozokhak nɔme no-omét. Manqei mokho-té gendo-fakhán. Ndego andé sip nakhasam-qá auli me mbɔegoám. Menás. Neka ndego manqat gemanqatam, andé wazeam-qá manqát.

¹² Bazafɔgakh ndégo tembo-etoám, sɔvakra gigiap, bugukhokhof ndaola-te gendo-fakhan. Yaq ndego matev, teqá iz-té genɔ-matɔnumám. Ndego manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, áv gene-tɔpɔtavám nqáego: Ndego sɔvakra gigiap lozokhak, bugukhokhof gegeavun, tiabembɔe-vizáp, ndego nqamav soqaqape qambogoam, ndakin qambo-e:am.

¹³ Ngenek sɔvakra gigiap lozokhak nɔme, ndakin gefakhan, nqova ndafɔgim matev ndɔmatɔnumám. Kandakandá. Nɔme gematanam, nqánek: Yan-te gɔinam ndovís, atema manqei-qape-te, ezoqa ewaqape-qa bɔi-te.

¹⁴ Yaq ta matev vinivinimba-te ndɔgo, ndego ezoqa ewaqape, manqei-qape-te giyagam, gétubumám. Bazafɔgakh ndégo tembo-etoám, ndego sɔvakra gigiap, bugukhokhof ndaola-te gendo-fakhan. Ndego matev, teqá iz-té genɔ-matɔnumám. Yaq ndego sɔvakra gigiap lozokhak, ndigu ezoqam, manqei-qape-te giyagam, áv gezɔmbe-eín nqáego: Ndego sɔvakra gigiap lozokhak, nakhag kaiya gi:laem, gete sekemba geyagat, tae khɔuwiap bɛmbo-viagém. Andé teqá bugú.

¹⁵ Yaq ndego sɔvakra gigiap lozokhak, vaev-te gepavavun, bazafɔgakh nɔme, áv genendáp nqáego: Ta tae khɔuwiap ndɔgo, ndego bugukhokhof sɔvakra gigiap lozokhak-qa bugug-te gikhakheinɔvemem, khandin qozɔqozaq mbókhambá. Yaq ta tae khɔuwiap ndɔgo, manqa manqate ndóngáz. Av qandé-eín nqáego: Gekha ezoqám ndigu, ndɔgo vizɔpɔteav tɔgoat, pakha-pakha bezɔ-khanɔé.

¹⁶ Yaq ndego sɔvakra gigiap lozokhak, vaev-te gegeavun, ezoqa ewaqape, ezoqa khasɔkhasis neká kandakanda, gigiap kopoav ezoqam neká gigiap-av ezoqam, iz-akhayapak neká yaq-fia mbain sasae ezoqam, áv gene-tɔpɔtáz nqáego: Ndigu tiqa nakeamo zenda-te o tiqa kawa-pap-te, khakhatap bezɔgó.

¹⁷ Yaq gekha ezoqám ndego, nqanek khakhatap mbain ndego, ndego kopɔmba mbain, ezoqa nɔme-te gigiap tendowi, o te-te gigiap temɔwi. Ta khakhatap ndɔgo, sɔvakra gigiap lozokhak-qá iz o teqa iz-qá geveáp.

¹⁸ Matavap loloakh begó, taqa yaq-te. Ezoqa matavap loloakh tɔmbogoat, ndego sɔvakra gigiap lozokhak-qa geveap, mokho bembondáp. Ndɔgo ezoqam-qá geveáp. Nqanek geveap 666.

14

Sip Nakhasam neka ndigu 144 taosen ezoqam

¹ Yaq qækewag, nqáe! Sip Nakhasam no-omét. Zayon manqei pɔyat-té gono:yám. Ezoqá namba me:wanam. 144 taosén. Ndigu tiqa kawa-pap-te, Sip Nakhasam-qá iz neka tege Eve-qá iz zɔmbo-peaupám.

² Yaq no manqa wag nɔ-ewág. Yan-té qando-fakhán. Andé ibɔkha sololo kandambaqape me me:wagám neka andé ndand kandakanda me me:mɔkunimám. Naq ndɔgo, qá-ewag, andé gita khaneam ezoqam kopoav-qá gita khaneám.

³ Nginik ezoqam, Mbumbukiam-qá kawa qonam nonqo-qá megemege-té neka khandi gigiap foa neka megetapak-qá megemege-té gono-waniapám. Yaq ndigu ouv ndakinak ndoqqaemám. Ta ouv ndøgo, ezoqa nøme kopømba mbaín ti:zøtez. Sati ndigu tinízøté, ndigu 144 taosen ezoqam, Mbumbukiam manqei-qape-te gewi.

⁴ Nginik ezoqam, Evezøza-te ùnime-tøkéb. Ndigu manqa-zapa gonemáv, sakheis namba.* Ndigu Sip Nakhasam mba mbopáev, ndego ande áv kenē-okho. Ezoqa ewaqape mokho-te, Mbumbukiam ndigu tewí. Ndigu Mbumbukiam-te neka Sip Nakhasam-te, andé tiqá etoam matév, ate av-té, gigiap ndøgo, toqope:tat, bugukhokhof gigiap tiqa ndøgo.

⁵ Tíqa manqa-nqa-te, meakha manqat mbaín, neka ndigu manqa-zapa gonemáv.

Enzol ezoqa misika-qa manqat

⁶ Yaq no enzol ezoqa nøme no-omét. Khaiya ová gono-løvuvát. Ndego miavmiav manqat mbomambaqape ndøgeatát. Ezoqa ndigu, manqei-qape-te ndiyage, gé:zømesimát, ezoqa ngusu vinivinimba neka bawan vinivinimba neka manqat vinivinimba neka manqei vinivinimba.

⁷ Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Mbumbukiam-te møe zógoát, neka teqá iz zó-egatát. Zapa ndøgo, teqa manqa ovøyam khøuwa, møndøndáp. Gèmbovizáp ndego, yan neka manqei-qape neka ndaola neka kea kumbutap gekhakheinam.”

⁸ Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Ngenek enzol ezoqam, ge-menas-ev, áv gene-éin nqægo, “Møndøbóí. Bèbilon taon kandambaqape, møndøbóí, ta taon ndøgo, kopømba ande av sævam me guigoam, ndugu bawabawan ezoqam ate ndigu, tuqa waen føgakh-qape guzø-etoam, ti-izam, neka tu namba mambe gone-te gu-itubam.”†

⁹ Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Ngenek enzol ezoqam, ge-misika-ev, kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqām ndego, søvakra gigiap lozokhak neka teqa tae khøuwiap tembo-vizupát, neka kawa-pap-te o zenda-te teqa khakhatap vøndáp, ndego møndø-soqóev.

¹⁰ Ndego Mbumbukiam-qá waen føgakh-qape be-iz. Nqanek waen, Mbumbukiam-qá qaqa. Teqá yaq-fia soqaqapé. Ta waen ndøgo, Mbumbukiam ibøkha namba, génokhogimák. Geté føgakh-qapé segégoát. Yaq ngenek ezoqam, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa megemege-te neka Sip Nakhasam-qa megemege-te, gøinam tatas-té neka nandi wagøvap-us-té gunú-goát, nqosøgeap kandambaqape vøndáp.

¹¹ Ezoqam ndigu, søvakra gigiap lozokhak neka teqa tae khøuwiap ndimbovizap, o teqa iz-qa khakhatap gindapem, ndigu pusup mbaín. Pāvave nekā løvølova, ta gøinam ndøgo, ndigu nqosøgeap ndøzø-etoam, taqa khøifa miavmiav ndøqavigát.”

¹² Yaq nakémbá, Mbumbukiam-gi ezoqam bazaføgakh-us bewaniáp, ezoqam ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat ndimbopaev-a, Yesu ndi-ünimánqätinát.

14:3 14:3 Isa 42:10; Veve 5:9; 7:4 * **14:4 14:4** Nqanek manqat, yaya ndø-etæ. Taqa manqa mokho nqánek: Nginik mbumbuk nøme vizupáv, ndøgo kopømba ande av mambe okho matev ndego, Mbumbukiam-qa bøi-te. **14:8 14:8** Isa 21:9; Jer 51:7-8; Veve 17:2; 18:2, 3 † **14:8 14:8** Nqanek Manqat Qandoveveam mokho-te, manqat nøme, mambe nqæmanqate, yaya etæ manqát. Mbumbukiam zita wuowe matev neka batae vizap matev me-manqaté. **14:9 14:9** Veve 13:12-17 **14:10 14:10** Isa 51:17, 22; Jer 25:15-16; Psa 75:8; Ezek 38:22; Gen 19:24; Veve 16:19; 20:10; 21:8 **14:11 14:11** Isa 34:10 **14:12 14:12** Veve 13:10

¹³ Yaq no manqat nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av gande-eín nqægo, “Av qoqoté-peawám: Ndakin qangaz, atema ndøma, gekha ezoqám ndigu, Evezøza ndi-unimanqatinat, tipakhaez, ndigu khanakhanakh mbá giabit-igú.”

Neka Mbumbukiam-ge Nqova, äv gene-manqaté nqægo, “Unimanqatín. Nginik ezoqam, sasae-qape gikhanazat, pusa ndótá. Zapa ndógo, sasae ndøgo gi:matønnumam, ndigu taqa yaq-fia, ndøndapém.”

Yaya etæ manqat, avøe gigiap neka waen tae nanga-qa yaq-te, qakhatøkhatoam

¹⁴ Yaq no qækewag, nqáe! Khaiya ozoz papaqa nøqeív. Ezoqam mo:qotám. Ndego andé Ezoqam-gé Yó. Teqa kawa-te, kawa ezoqam-qá gol wawaq mo-zám, neka zenda-te, kaiya køfizuat khobos-qapi vøndapavam.

¹⁵ Yaq enzol ezoqa nøme ndowáv. Mbumbukiam-qá khoev-té gendo-fakhán. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Te-te ndego, khaiya ozoz-te go:qotam, äv gembøe-akhá nqægo, “Kaiya køfizuat nandiv, nandogo-ndøpazat, qoge mòqongáz. Zapa ndógo, qoge-qa khøuwa iz, møndøndáp. Avøe gi-giap ate ndægo, manqei-qape-te ndøpoe, møndø-khatøkhatoám. Qoge-qa mo:keogé.”

¹⁶ Yaq ndego khaiya ozoz-te go:qotam, ta kaiya køfizuat ndigu, manqei-qape me:khaná. Yaq manqei-qape-te ndøgo, avøe gigiap qakhatøkhatoam, vøqog.

¹⁷ Taqa zita-te, Mbumbukiam-qa khoev-te, yan-te ndøgo, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Até ndegó-a, kaiya køfizuat khobos-qapi vøndapavam.

¹⁸ Yaq teqa zita-te, enzol ezoqa nøme vøndø-fakhan. Lou-qase-té gendowáv, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Ndego gøina ate ndægo-gé kawa ezoqám. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Ndego enzol ezoqam, ndego kaiya køfizuat khobos-qapi gendapavam, äv gembøe-akhá nqægo, “Manqei-qape-te ndøgo, waen tae nanga møndø-khatøkhatøezám. Kaiya khobos-qapi nandiv, toqoté-qogáz, waen tae nanga ndigu, tae-te ndifaløbap. Neka vø-møvøbam.”

¹⁹ Yaq ndego enzol ezoqam, até gendego, manqei-qape, kaiya køfizuat vøekhana, waen tae nanga vøqogaz-a, vø-møvøbam. Yaq waen pesegim nonqo kandambaqape-té genø-nqagím. Nqanek pesegim nonqo, Mbumbukiam-qá qaqá. ²⁰ Yaq taon bavokho ndøgo, waen tae nanga gipesegimem, ezoqa kouk ndofakhán. Kandambá tantáv. Kouk ndøgo, qambagim, gëmø-keá. Taqa sekeat, ande äv 300 kilometá ndægó, neka taqa igian, ande äv hos-qá eqawán ndægó, tuyat.

15

Enzol ezoqam seven, viniv matev seven gi-upøgeapavun

¹ Yaq no yan-te nqo:go, matev nøme nøqeív. Kandambaqapé neka nqova ndafe-ús. Enzol ezoqam seven møndøgoám, ndigu matev soqøsoqa seven vø-upøgeapam. Nqanek vaev viniv matév. Zapa ndógo, nqanek viniv matev tømè-navøem, yaq Mbumbukiam-qa qaga gemø-navøém.

² Yaq no andé ndaola nøteqeív. Bæbæs-qapé. Andé glás. Gøina wageap namba me:nokhombáp. Neka no ezoqa vøezømet. Ezoqam ndigu, søvakha gigiap lozokhak gipitøvem neka teqa tæ khøuwiap vizøpøteav vøgoam-a, teqa iz-qa geveap ndapeav vøgoam. Ndigu ndaola ndøgeg-té giwaniapám, neka andé gita me me-upøgeapám. Ndøgo Mbumbukiam zø-etoám.

³ Ndigu Mozes-qa ouv ndøqaqaemám, ndego Mbumbukiam-ge sasae ezoqam, neka Sip Nakhasam-qa ouv vø-qaqaemam. Ouv áv gini-qaqaemám nqægo:

“Èvezøza, Mbumbukiam,
 qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago,
 matev ndøgo, ndoqo-matanam,
 kandakandá neka nqova ndafe-ús.

Qoqa matev unimanqatín neka ndaføya-ndaføya.

Bawabawan ate ndægo, kawa qó.

⁴ Evézøza! Qo qakhapús soqogó, ndaføyamba-qape.

Gè, ezoqa tígu, ndigu qo-te møe goneav tigoat
 neka qoqa iz eqawateav vøgoát? Mbain.

Bawabawan ate ndi:gu, ndøndozáv, qo vøqá-vizumēm.

Zapa ndøgo, qoqa matev ndaføya-ndaføya, mândo-veveám.”

⁵ Ouv gumu-qaqaemem, no yan-te nqo:go, Mbumbukiam-qa khoev nøqéiv. Ndøgo palai khoév. Yaq mboqog sège-mboqóz.

⁶ Yaq ndigu enzol ezoqam seven, matev soqøsoqa seven gi-upøgeapam, Mbumbukiam-qa khoev-té gindu-fakház. Tiqa ndabua bæbæ-bæbæs neka vøiyam-ús, neka savim-te løvønám nonqo gol-us vøzømbø-løvøtupam.

⁷ Yaq khandi gigiap foa, kopo nøme gegoam, ndigu enzol ezoqam seven, gol ndis seven zø-etoám. Ta ndis-te ndøgo, Mbumbukiam-qa qaqa mu:nqeitupám, ndego miavmiav ngeyage. Até vømø-tøtvøyam.

⁸ Mbumbukiam-qa waev-te neka bazaføgakh-te, khøifa ndofakhán, yaq teqa khoev mokho-te ndøugu, vømøtøva. Yaq ezoqa kopømba mbain, Mbumbukiam-qa khoev-te ti-oz. Matev soqøsoqa seven bètøkha-navøém, ndøgo enzol ezoqam seven gi-upøgiapavun.

16

Enzol ezoqam seven, Mbumbukiam-qa qaqa giqouzømem

¹ Yaq no manqat kandambaqape nø-ewág. Mbumbukiam-qa khoev-té qando-fakhán. Ndøgo enzol ezoqam seven, áv qazømbe-eín nqægo, “Mòzozáv. Zoqa ndis seven-te nandav, Mbumbukiam-qa qaqa, qatøtvøyam, manqei-qape-té qazonø-qouzømém.”

² Yaq bugukhokhof enzol ezoqam ndøwáv, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, manqei-qape-te vøqouz. Yaq ndigu ezoqam, søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap gindapem neka teqa tae khøuiap vømbo-vizupam, ndigu nqamav soqøsoqa nqosøgeap-us ndø-upøgím.

³ Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-menas-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, ndaola-té genøqóuz. Yaq ibøkha ndøgo, gëmø-kóuk. Andé løvøte ezoqam-qa kóuk. Yaq gigiap ate ndi:gu, ndaola-te giyagam, gèpakhaéz.

⁴ Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-misika-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, kea-te neka kea kumbutap-té genøqouzám. Yaq até ta ibøkha ndøgó-a, vømø-kouk.

⁵ Yaq no ndego enzol ezoqam, ndego ibøkha ndembo-keoge, teqa manqat áv qatè-ewág nqægo, “Mbumbukiam!

Qo nqoqogo neka qoqogoam,

qo ndaføyamba-qapé.

Yaq-fia ndøgo, qo ti-te ndigu qoqota, ndøgo eqeieqei.

⁶ Zapa ndøgo, ndigu qogi ezoqam neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndøzitagám, tiqa kouk vøwa.

Yaq nakémbá, qo ndigu tiqa izam nonqo, kouk qozø-etoám.

Yaq-fia ndøgo tindapém, av yaq gi:matønumam.”

⁷ Yaq no manqat nøme nø-ewág. Ndøgo tøndo-fakhán, lou-qase-te ndøgo, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Av qande-eín nqægo, “Evézøza, Mbumbukiam, qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago! Unimanqatín. Yaq-fia nqosøgeap, qo ti-te ndigu qoqo-khofotav, ndøgo ndaføyambá.”

⁸ Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-foa-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, khøua-té genøqóuz. Yaq khøua, bazaføgakh ndøndáp: Teqa tatas, ezoqa mé:louwavát.

⁹ Yaq ezoqa teqa tatas kandambaqape, vøelouwaz. Geté ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneáv, neka ndego vizøpøteáv, ndego nqanek matev soqøsoqa gekhofotam. Geté iz mbongi-nám.

¹⁰ Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-faev-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, søvakha gigiap lozokhak-qá qonam nonqo-té genøqóuz. Yaq ezoqa ewaqape, ngenek søvakha gigiap lozokhak-qa mokho-te gu:goam, bøvun zønqeivøém, neka nqosøgeap vø-upøgim. Ndigu ekeza sas ndø-otøgevém, nqosøgeap zapaya.

¹¹ Yaq ndigu tiqa nqosøgeap neka nqamav zapaya, Mbumbukiam, ndego yan-te ngo:yage, vøngenøinam. Tiqa manqa-zapazapa gone-te, ndigu qambuzaneáv.

¹² Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-siks-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, Yuflatís kea-té genøqóuz, ndøgo kea kandambaqape. Yaq kea ndøgo, sègevikiá. Yaq ta mokho-te ndøgo, kawakawa-za-te, ndigu tigi nakhag ezoqam namba, khøua fakhnam-te tinduzav, nakhóa zømbe-mboqoa.

¹³ Yaq no áv gateqei v nqægo: Ndego wazeam kandambaqape-qa manqa-nqa-te, neka søvakha gigiap lozokhak-qa manqa-nqa-te, neka khavozam manqa vevezam ezoqam-qa manqa-nqa-te, nqova soqøsoqa misika ndo-fakház. Ndigu andé taka-qá bugúg.

¹⁴ Nginik nqova soqøsoqa, umingiap matev ndøgoatún. Yaq ndigu manqei-qape-te ate ndægo, kawakawa-za-té ginózáv, nakhag nonqo vø-møvøbám, ta nakhag ndøgo, Mbumbukiam-qa khøua kandambaqape-te tøfakhan, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo.

¹⁵ Keliso áv gene-manqaté nqægo, “Nqáe! No andé aqonam ezoqám me nøtøgeáv. Gekha ezoqám ndego, to:tiawet, neka teqa unimanqatín matev no-te, ande ndabua mé ate te-uzupat, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. Soqáin ndøgo, ndego ande naqei-av me te-okhoat neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi vøndáp.”

¹⁶ Yaq ndigu nqova soqøsoqa, kawakawa-za, nakhag-qa, ta manqei-te ndøgo tinømváb, Iblu manqat-te, Amagedon ndimbo-akhayam.

¹⁷ Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-seven-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, khaiya-té genøqóuz. Yaq kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te, Mbumbukiam-qa khoev-te, manqat ndofakhán. Kandambaqapé møndæ-akhá. Av qande-eín nqægo, “Matev ate ndægo, møndømvø-navøém.”

¹⁸ Yaq ndand ndovøimám neka vøndō-møkunimam, neka xo vøndōwagam. Yaq manqei gèkukuvøém. Nqanek manqei kukuvøem, kandambá tantáv. Ezoqa manqei-qape-te ande gi:fakhaz, atema ndakin, manqei kukuvøem mbain, av ndakin qæfakhan.

¹⁹ Bebilon taon kandambaqape, gèqaqavøém, vømø-qaqageap-misika. Neka manqei-manqei-qa taon ate qægoam, vøsoqøsoqoam. Matev av qæfakhan ndægo, zapa ndógo: Mbumbukiam Bebilon taon kandambaqape neka taqa manqa-zapazapa, manqa mate navøepøtéáv. Yaq ndego yaq-fia mbotá, neka teqa qaqqa kandambaqape, ande waen føgakh-qape me vømbō-etoam.

²⁰ Manqei bawabawa ate qægoat, gèsinøvøém, vønnavøem. Neka até lolól-a, vønnavøem. Nqawa qóqeivák.

²¹ Yaq yan-te, qæ ais-us kandakanda ndolanqá, ezoqam-te vó:o:az. Ais fisap ndigu, kandakandá tintív. Tiqa viniv, ande áv 50 kilogrém ndi:gu. Yaq ezoqam, Mbumbukiam-qa iz, gèngenøinám, nginik qæ ais kandakanda zapaya. Zapa ndógo, nqanek matev qafakhan, ùnime:soqá.

17

Mambe sævam khoveakh-qapu-qa yaq-te

¹ Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazøgoam, nøme kopo, no-té gendowáv. Yaq áv genømbe-eín nqægo, “Qotøndéqáv! Ndugu mambe sævam khoveakh-qapu, ndugu kea kopoav avønin-te ndumia, ndugu yaq-fia nqosøgeap soqaqape ndóndáp. No nótéqamákh.

² Manqei-qape kawakawa-za, tu namba mambe ndøgoám. Neka ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu kawa zø-okivám, tuqa manqa-zapazapa zapaya, ndógo ande waen me gi:-izam.”

³ Yaq ndego enzol ezoqam, no leg-av manqei-té genøndapán. Nqova-té. Yaq no sævam no-omét. Søvakha gigiap lozokhak køkouk-qá zita-té gunoqotám. Teqa kha ate qambøegoam, Mbumbukiam-qá iz ngenøgim manqat ndøkház. Ndego kawa seven mbogoám neka auli ten vømbøgoam.

⁴ Ndugu sævam, ndabua gu-uzam, khagi menás. Nøme ndøgo, uni køkouk-ín, neka nøme ndøgo, køkouk igiá. Neka ndugu gol gigiap vinivinimba neka nandi momotap-us neka agiwa-qasis fia kandakanda vø-usupam. Tuqa zenda-te, ndugu ibøkha izam nonqo ndøndapám. Gol khakheitáp. Ta ibøkha izam nonqo-te, matev vøvanq-us neka gekha matev soqøsoqa nøme ndøgo, tuqa mambe matev-te qando-fakhanam, até vømøtøva.

⁵ Tuqa kawa-pap-te, iz mo:peawám. Mokho manqát. Av qane-peawám nqægo:

BEBILON TAON KANDAMBAQAPE.
MAMBE SAKHEIS ATE NDI:GU-GU EVO
NEKA MANQEI-QAPE MANQA-ZAPAZAPA-GU EVO.

⁶ Yaq no tæqeiv ndógo: Ngunuk sævam, Mbumbukiam-gi ezoqam-qá kouk ndø-íz, kawa vømbō-oki. Tiqá kouk ndógo tu-íz, ndigu Yesu-qa manqat gimanqatam, neka ta zapaya vøe-zitagam.

No nqova ndafe kandambá, qæ-omet.

⁷Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, “Gekha zapá, qo nqova qaqandaf? No ngunuk sævam-qa mokho manqat nòtégamákh, neka ndego sòvakha gigiap lozokhak-qa yaq-te, teqa zita-te nduoqomat, ndego kawa seven neka auli ten ndømbogo.

⁸Ndego sòvakha gigiap lozokhak qoqo-omet, møndøyagám. Geté ndakin mbain. Geté ndego avønín, manqei nqa-té gendóqavíg, manqei nqa vaev mbain ndøgo. Geté yaq, até gemé-navøém. Yaq ndigu ezoqam, nqanek manqei-qape-te ngiyage, tiqa iziz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, ta mbuk ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof gepeawam, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, ndigu nqova zøndáf, ndego sòvakha gigiap lozokhak ti-ometam. Zapa ndøgo, ndego møndøyagám. Geté ndakin mbain. Geté nango ndøfakhán.

⁹Taqa yaq-te, matavap loloakh begó. Kawa seven ndøgo, manqei popotap sevén. Sævam ndøgo tunoqomat. Ndøgo até kawakawa-za sevén.

¹⁰Faev nøme ndigu, møndø-o:áz. Nøme kopo, zua ndógó. Geté nøme kopo, fakhaneáv. Zuá. Yaq tafakhan, khapé gembøé-auwamák. Ndego khøuwa andé khapémbá tegoat.

¹¹Yaq ndego sòvakha gigiap lozokhak, bugukhokhof geyagam, ndego ndakin yageav ndøgo, ndego gé-kawa-ezoqam-eit-év. Ngenek ndigu kawakawa-za seven nøme, tigí ezoqám. Yaq até ndegó-a, ndøsoqoév.

¹²Auli ten ndøgo, qoqoqeiv, até ndógó-a, kawakawa-zá. Nginik kawakawa-za ten, kawaezat matev ngazeáv. Zuá. Ndigu sòvakha gigiap lozokhák namba mó:kawaeztát. Geté khøuwa andé khapémbá, tiokawaeztat.

¹³Nginik kawakawa-za ten, matavap kopo ndøveém, neka ekeza bazaføgakh neka iz, sòvakha gigiap lozokhak-qá mokho-té gunu-awám.

¹⁴Yaq ndigu, Sip Nakhasám namba mé:nøfé. Geté ndego ekeza ezoqam namba, ndigu gevevesam neka gezø-akha neka te namba gikøfinimam, gépitáz. Zapa ndøgo, ndego Sip Nakhasam, ndego kawakawa-za-gé Kawa neka evezøza-za-gé Èvezøzá.”

¹⁵Yaq ndego enzol ezoqam, manqat nøme genø-ein, “Kea vinivinimba ndøgo, qoqoqeiv, ma mambe sævam nduimia, ndøgo manqei-manqei neka bawabawán neka ngusum vinivinimbá neka manqat vinivinimbá.

¹⁶Auli ten ndøgo neka sòvakha gigiap lozokhak, ndigu ngunuk mambe sævam, ndøsanqawém. Yaq gigiap ate ndømbøego, gembó-upøgimém. Naqei-áv segé-ivøém. Yaq kha mbólogém, gøinam-te vønqagimém.

¹⁷Nginik kawakawa-za ten, manqat gikopo-nem, ekeza megeat matev, sòvakha gigiap lozokhak-qa mokho-te tu:veem, matavap Mbumbukiam zø-etoám. Yaq av nqøgo, Mbumbukiam-qá poev mbopaevém. Tiqa megeat matev tómá ndøgo, atema matev ate ndægo vømú-fakhanām, av Mbumbukiam ibugukhokhof manqat ge-ein.

¹⁸Sævam ndugu, qoqo-omet, ndøgo taon kandambaqapé. Manqei-qape kawakawa-za ate ndi:gu, ta taon-qa megeat matev mokho-té gunu:gu.”

18

Bebilon taon qasoqa

¹Taqa zita-te, no enzol ezoqa nøme no-omét. Yan-té gendovís. Ndego bazaføgakh kandambá neka waev bæbæs-qapé. Ta waev ndøgo, manqei-qape, sùgumu-gutavát.

² Yaq ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo,
 “Møndøbói. Bebilon taon kandambaqape, møndøbói.
 Gevøgev nekā nqova soqøsoqa, møndømø-tiqá-khóev.

Gekha pipisi neka søvakha gigiāp ndigu,
 Mbumbukiam-qa bói-te soqain ndigu, ndego ndesanqaza,
 ndógo tiyagé.

³ Zapa ndógo, Bebilon taon,
 ndógo ande sævam me nduigu,

bawabawan ate ndægo,
 tuqa mambe matev waen ndø-izumám, kawa vøzø-okivam.
 Até manqei-qape kawakawa-zá-ya, tu namba mambe matev vøegoam.
 Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te ngiyage, tu zapaya, gëmø-moni-kopoav-
 ezoqam-éz.

Zapa ndógo, ndugu gigiāp møqæ.”

⁴ Yaq no manqat nøme nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín
 nqægo,

“Nøgi ezoqam! Møzotøndo-fakház.
 Vøndo-fakház, zo Bebilon taon mokho-te ndozotu:gu.
 Soqain ndógo,

zo tu namba manqa-zapa gone-te tozo-khokhombupat.

Neka soqain ndógo,
 tu namba yaq-fia nqosøgeap sa tozotumu-upøgim.

⁵ Tuqa manqa-zapazapa, khápumu-kapuiám, yan vømøkhanaz.
 Mbumbukiam tuqa matev soqøsoqa, manqa mate navøepøtéáv.

⁶ Zo yaq āv tømboe-matønømém, av zo guzømbe-matønnumam.
 Zo tu-te yaq-fia menás sozó-taném, av matev guimatønnumam.
 Waen føgakh soqaqape guzø-etoam, yaq menás sozombó-etøomém.

⁷ Av ndugu gui-khambuvupam
 neka gigiāp kopoav-qape qambøegoam,
 yaq zo nqosøgeap neka mbøni vaev matev,
 āv tozombøé-etøomém.

Ndugu mokho-mba,
 āv guni-manqaté nqægo,
 ‘No kawa sævam noqomát.

No ngæmám mbá. No ambá av nqægo, anganeam genønanim.
 Matev soqain genø-fakhanák. No mbøni genøvayák.’

⁸ Geté ndugu av nduikhambuvap,
 ta zapaya ndógo, matev soqøsoqa vinivinimba, khøuwa kopo-té
 segembøé-fakhanám,

løvøte neka mbøni vaev neka ifin matev.

Yaq ndugu gøinám guní-lonqotøvém.

Zapa ndógo, Evezøza Mbumbukiam, ndugu yaq-fia nqosøgeap ndembo-
 etoam,
 ndego bazaføgakh-qapé.”

⁹ Yaq manqei-qape kawakawa-za, tu namba mambe matev gi:goam neka
 tuqa gigiāp kopoav qazøgoupam, ndigu gé-eivám, mbøni vøzø-nqosøgim,
 khøifa tiqeivim, tutuavet.

¹⁰ Ndigu qambaqapé segendó-waniapét. Gó:khouwaném, matev soqaqape tiqevim, tu-te tɔfakhan. Yaq áv giní-ugufómém nqáego, “Hao, ú:-á:!”

O Bëbilon taon kandambaqape, bazafɔgakh-qape.

Qoqa manqa-zapa-qa yaq-fia, nakhamas-té qanɔqa-fakhán.”

¹¹ Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te, gé-eivám neka tu zapaya mbøni vɔzɔvā. Zapa ndógo, ezoqa nɔme mbaín, tiqa gigiap tiwiat.

¹² Ezoqa tiqa gigiap sekemba géwiák, kopɔmba ande av gol neka silva neka nandi qaniqanimav-qape neka aqeing agiwa-qasis, neka ndabua mbomɔmboma kɔkɔ-kɔkɔuk neka khagi vinivinimba, neka tae vinivinimba fia kandakanda, neka gigiap ndógo, sɔvakha gigiap-gi khayam khakheitap, neka tae ndis fia kandakanda, neka gigiap ndógo, auli neka nandi khakheitap.

¹³ Neka ezoqa nɔme mbaín, tiqa gigiap tiwiat, kopɔmba ande av lou mokhov egeieqei nonqo, neka gigiap sisip mbomɔmboma, toqo-mboqotumat, neka nɔme ndógo, kha-te toqo-gi:mat, neka waen neka oliv oil, neka flawa, neka wit, neka kao, neka sip, neka hos, neka manqei khagua, neka até ezoqam-aním-a.

¹⁴ Ndigu bisnis ezoqam, áv giní-einím nqáego, “Bëbilon. Gigiap ate ndægo, qo mɔqæ qaqagoam, qo mɔndɔ-qɔuváq. Qoqa gigiap qaniqanim neka fia kandakanda mɔndɔqa-navóém. Qo nango geqá-fakhanák.”

¹⁵ Ndigu bisnis ezoqam, tu mokho-te gimɔ-gigiap-kopoav-ezoqam-ez, ndigu qambaqapé segendó-waniapét. Gó:khouwaném, matev soqaqape tiqevim, tu-te tɔfakhan. Ndigu gé-eivám neka mbøni vɔzɔ-nqosogím.

¹⁶ Yaq áv giní-ugufómém nqáego,

“Hao, ú:-á:!”

O taon kandambaqape, bazafɔgakh-qape,

qo ndabua mbomɔmboma papaqa-papaqa neka kɔkɔ-kɔkɔuk neka kiki-kikis qoqo-uzumam

neka qoqa kha, gol neka nandi mbomɔmboma neka aqeing agiwa-qasis voqoté-khakheinumam,

¹⁷ qoqa gigiap mbomɔmboma, ate qaqambe-goam, nakhamas-té qanɔqa-soqɔsoqɔám.”

Palai khagua nɔzɔgim ezoqam ate ti:goat neka ezoqa ewaqape, khagua-te, manqei nɔme-te tiguvimat, neka ezoqa ewaqape, khagua-te tisaetat neka ekeza ezoqám ndigu, ndaola-te yage tindapat, ndigu qambaqapé segendó-waniapét.

¹⁸ Yaq khøifa tiqevim, ndugu tutuavet, yaq áv giní-akhaemém nqáego, “Gé, taon kandambaqape nɔme tógo, av nqanek taon qægoam? Mbaín.”

¹⁹ Yaq ndigu gé-akhaemém, neka gé-eivám. Neka tiqa mbøni nqosɔgeap-te, ekeza kawa-te, pakhakh ndɔnqagimám. Yaq áv giní-einím nqáego,

“Hao, ú:-á:!”

Taon kandambaqape. Tu mokho-te, palai khagua evɔndipakha ate ndi:gu, ndaola-te gibøetam,

ndigu mɔndɔmɔ-moni-kopoav-ezoqam-eztám, tiqa gigiap guwiam.

Geté ndugu nakhamas-té gunɔ-soqóév.”

²⁰ “Geté zo yan-te ndozoyage,

neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam,

- Keliso-gi u-anim neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam namba,
 zo khanakhanakh bezøgó, tu zapaya.
 Zapa ndógo, matev soqøsoqa, zo guzø-matønumam,
 Mbumbukiam Bebilon-te, yaq-fia me:tá.”
- ²¹ Yaq enzol ezoqam bazaføgakh-qape, nandi kandambaqape ndøndapáz.
 Kandambá tintív. Tiqa khouwezat, andé wit mivitøzat nonqó. Yaq ndaola-té genø-ogezó, gendo-ein,
 “Taon kandambaqape, Bebilon, āv tøné-ogí.
 Bazaføgakh-ús.
 Yaq ezoqa nango géqeivimák.
- ²² Qo mokho-te,
 gita khaneam ezoqam-qa khaneam neka ouv qaqaqam ezoqam-qa wag
 neka ndigu pøinda o kipi gikhambøematun, taqa wag,
 ezoqa nango géyogemák.
 Neka qo mokho-te,
 sasae vinivinimba zøtezat ezoqam, nango gégoák.
 Neka ndigu wit nandi gi:mivisumatun,
 ezoqa taqa u, nango géyogemák.
- ²³ Neka qo mokho-te, lampa waev nango gékhayák.
 Neka qo mokho-te, sakheis neka angana, ndigu tinøkem,
 tiqa khanakhanakh manqat, ezoqa nango géyogemák.
 Matev āv taqambé-fakhán.
 Zapa ndógo, qogi bisnis ezoqam, manqei-qape-te ate nqægo, āv gini-
 khambuvupám nqægo,
 ‘Ni bisnis ezoqam kandakandá.’
 Neka qoqa manqa-sisi matev,
 qo bawabawan ate ndægo qote-tubumám.
- ²⁴ Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka Mbumbukiam-gi ezoqam
 ate ndi:gu,
 tiqa kouk, Bebilon taon-té giqeivím.
 Ndøgo tuqá manqa-zapá, ndigu gizitagat, vøpakhaetat,
 ezoqa ewaqape nøme namba, manqei-qape-te gizitagat.”

19

Yan-te nqo-go, Mbumbukiam-qa iz gi-eqanem, Bebilon ngi:wat zapaya

- ¹ Taqa zita-te, no yan-te, manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qapi-qá
 akhayam kandakandá. Av gini-akhaemám nqægo,
 “Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.
 Ezoqam-qa khandi:zat matev,
 nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté.
 Iz kandambaqape neka bazaføgakh,
 teqa ndégo.
- ² Zapa ndógo, teqa manqa ovøyam matev unimanqatín neka ndaføyambá.
 Ndugu mambe sævam kandambaqapu, ndugu tuqa mambe matev, manqei-
 qape gui-ngi:tat,
 ndego yaq-fia nqosøgeap mbo-etoám.
 Ndego yaq-fia møndøtá, tu-te ndugu,
 tegi sasae ezoqam, pakhapakha guzø-khanæmam.”

³ Yaq nango gi-akhaemem,
 “Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.
 Taon kandambaqape ndøgo, ndøwageapet,
 taqa khøifa oskia ndøqaviág. Miavmiáv.”

⁴ Yaq ndigu megetapak tuenti-foa neka ndigu khandi gigiap foa, ekeza kha, manqei me:laém, Mbumbukiam vømbø-vizumem, ndego kawa-qa qonam nonqo-te go:qotam, vø-einim,
 “Amén. Nqanek manqat unimanqatín.
 Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.”

Sip Nakhasam, sævam ge-oki

⁵ Yaq Mbumbukiam-qa qonam nonqo-te, manqat ndofakhán. Av qand-eín nqægo,

“Nigi Mbumbukiam-qa iz, zó-eqatát, zo tegi sasae ezoqam ate nqazøte:go neka ezoqa ewaqape, kandakanda neka khasøkhasis, zo ndego ndozombovizap.”

⁶ Yaq no manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qape-qá náq. Andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám neka andé ndand kandakanda me me:møkunimám. Av qane-eín nqægo,
 “Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.

Zapa ndøgo, nigi Evezøza, ndego Mbumbukiam,
 ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, ndégo teno-kawaevát.

⁷ Ni khanakhanakh bini-asøtvé neka iz bizimbø-eqanem.
 Zapa ndøgo, khøuwa iz møndøndáp. Sip Nakhasam, sævam ndø-oki.
 Mbasønakam ndugu, tu-oki, møndø-khakheinám.

⁸ Mbumbukiam ndabua papaqa mbo-etoám.
 Bæbæs-qapé neka vøiyam-ús, yaq ndugu vø-uz.”

(Nqanek ndabua papaqa qanimav-qape ndøgo, matev mbomømboma, Mbumbukiam-gi ezoqam gimatønumam.)

⁹ Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, “Av qoqoté-peawám: Ezoqam ndigu, Sip Nakhasam-qa nøkenøkem lou loge-te gizø-akha, tizav, khanakhanakh mbá giabitigú.”

Yaq ndego manqat nøme, äv gene-eín nqægo, “Nqanek manqat unimanqatín. Mbumbukiam-qá manqát.”

¹⁰ Yaq no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, nøkeza kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamín. Geté ndego äv genømbe-eín nqægo, “Nandav ndømatánám. Até nó-a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqám, av qo nqoqote:go neka qogi Kliten qafuap ndigu, ndigu Yesu-qa manqat ndigeawat. Geté Mbumbukiam qombóvizám. Manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndimanqate, ndøgo Yesu-qá manqát.”

Ezoqa hos papaqa-te go:qotam

¹¹ Yaq no äv qateqéiv nqægo: Yaq nqáé! Hos papaqa no-omét. Ndego go:qotam, teqa iz Ndaføyamba-qapé neka Unimanqatín Ezoqám. Ndego ezoqa manqa ovøyam-te ndegevezoat, neka nakhag vøgoatun, ndego matev eqeieqei mba mbopáev.

¹² Teqa bøi andé gøina wageap me me:wageapám. Neka kawa-te, kawa ezoqam-qá wawaq ndø-uzupám. Wawaq kopoáv. Neka kawa-pap-te, iz vømbøe-peawam. Ta iz ndøgo, ndego yakhapus mbá sege-otév. Ezoqa nøme zøtezeatáv.

¹³ Ndego ndabua sekeqape ndø-uzám. Ndabua ndøgo, kouk-té qanu-qoqotám. Teqa iz Mbumbukiam-qá Manqát.

¹⁴ Ngenek, yan-gí nakhag ezoqam mbopaevém. Hos papaqa-papaqa-té gono-qonavát, neka ndabua bæbæ-bæbæs papaqa-papaqa vð-uzupat.

¹⁵ Teqa manqa-nqa-te, nakhag kaiya khobos-qapi ndofakhatám. Yaq bawabawan ate ndi:gu gé:pitáz. Ndego bazaføgakh-us zømbó-kawaevtát. Auli khamókh gezømbé-kawaevtát. Neka andé waen tae nanga me mé:pesegím. Gétokhonøvé. Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, teqa qaqa matev, äv tøzømbé-fakhán.

¹⁶ Teqa ndabua sekeqape, mbagi-te ndøgo, iz møndømbø-peawám. Av gambøe-peawám nqægo:

KAWAKAWA-ZA-GÉ KAWÁ
NEKA EVEZØZA-ZA-GÉ EVEZØZÁ.

¹⁷ Yaq no enzol ezoqam no-omét. Khøuwa-té gono:yám. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Pipisi-té genø-akhá, ndigu khaiya ova go:løvøvupat. Av gezømbæ-akhá nqægo, "Vøndozáv. Mbumbukiam-qá lou loge kandambaqape zombómøváb.

¹⁸ Vøndozáv. Kawakawa-za-qá kha zólóg neka nakhag kawa ezoqam-qa kha, neka nakhag ezoqam-qa kha, neka hos-qa kha, neka tiqa kha, hos-te go:qonavam, neka gekha ezoqa nøme-qa kha, iz-akhayapak neka yaq-fia mbain sasae ezoqam, neka ezoqa kandakanda neka ezoqa khasøkhasis, tiqa kha vøzølog."

¹⁹ Yaq no nøme, äv qateqéiv nqægo: Søvakha gigiap lozokhak neka manqei-qape-gi kawakawa-za neka tigi nakhag ezoqam, møndømøváb. Ambá nakhag ndøgonemín, te namba ndego, hos-te go:qotam, neka tegi nakhag ezoqam namba.

²⁰ Geté ndego søvakha gigiap lozokhak, gømøvøinám. Até khavozam manqa vevezam ezoqám-a, vø-møvøinam, ndego teqa iz-te nqova ndaføgim matev gematønnumam, ta mokho-te ndøgo, ndego ndigu ezoqam getubam, ndigu søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap gindapem neka teqa tae khøuiwip vømbø-vizupam. Yaq søvakha gigiap lozokhak, khavozam manqa vevezam ezoqam namba, gøinam kewan nandi wagøvap-us-té ginø-nqagivém. Khandín.

²¹ Tigi nakhag ezoqam, nakhag kaiyá ginizitág, ta nakhag kaiya ndigu, ndego hos-te go:qotam, teqa manqa-nqa-te gindu-fakhatam. Neka tiqa kha, pipisi ndólóg. Pipisi ate gi:goam, até vøzømbū-ewez.

20

Matev ndøgo, viav wan taosen mokho-te tøfakhanam

¹ Yaq no enzol ezoqa nøme no-omét. Yan-té gendovís. Teqa zenda-te, manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqo neka auli sen kandambaqape ndø-ndapavám.

² Yaq ndego até gendego, ndego wazeam vø-møvøiu, ndego awenege wazeam, Nqova Soqaqape o Saitan ndimbo-akhayam, sasa ndøløvnøvem. Viav wan taosén teløvønøvupat.

³ Yaq ndego ngenek manqei ozu vaev mbain-té genø-ogiú, mboqog vømbøe-tokaz. Unime-føgakhæz, getokaz. Yaq ndego manqei-qape ezoqam

tubøpøteav tæabetegó, atema viav wan taosen bemøndap. Yaq taqa zita-te, ndego nqawa bëmbo-nqovozømém. Geté khapé gembøé-auwamák.

⁴ Yaq no kawakawa-za-qa qonam nonqo nõqeív, ezoqa vø:qonavam. Nginik ezoqam, bazaføgakh, äv ginindapém nqægo: Ezoqam-qá manqa ovøyam ndø-ewagát. Neka no nqova vøezømet. Nginik nqova ndígu, ezoqam monqo gizøqog, Yesu-qa manqat gígeatam neka Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam, ta zapaya. Nginik ndego søvakha gigiap lozokhak o teqa tae khøuwíap vizøpøteáv, neka ndígu søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap ndapeáv, tíqa kawa-pap-te o zenda-te. Ndígu nqawá gindu-khandí:z, neka Keliso namba vø:kawaez. Viav wan taosen go:kawaeztam.

⁵ Nqanek bugukhokhof khøuwá, Mbumbukiam ezoqa løvøte-te gekhandi:z. Løvøte ezoqa nõme, nango khandi:zateáv, atema viav wan taosen vømø-navøem.

⁶ Ezoqam ndígu, Mbumbukiam ta bugukhokhof khøuwa-te løvøte-te tekhandi:z, khanakhanakh mbá giabitigú. Ndígu tegí ekeza ezoqám. Yaq løvøte nõme tøfakhan, ta løvøte ndøgo, tø-menas, ndøgo bazaføgakh mbaín, ti-te. Ndígu Mbumbukiam-gi neka Keliso-gi iziz ezoqam ndøgoát, neka te namba vø:kawaeztát, atema viav wan taosen vømø-navøëm.

Saitan gipitøvem

⁷ Yaq viav wan taosen tømø-navøem, Saitan timbøé-mboqoaném, ndego ndimbula-te ndego.

⁸ Neka ndego ndøwáv, bawabawan ate nqægo, manqei-qape-te nqago, vøtubám. Nqanek bawabawan ndøgo, Gog neka Magog. Yaq Saitan ndígu ezoqa ate ndí:gu, nakhag-qa ndómøváb. Ezoqa kopoav-qapé. Andé ndivínd, ndaola-qa ndøgeg-te ndígu.

⁹ Ndígu manqei-qape ate ndægo gépanqaním, Mbumbukiam-gi ezoqam, ma ndi:sokhoeapet, neka taon ndøgo, Mbumbukiam ndembøe-khafuat, vøkhøogáz. Geté gøinam tøndóvís ndøgo, ndígu Saitan-gi nakhag ezoqam vøngiæzø.

¹⁰ Yaq ndego nqova soqaqape, ndego getubumat, gøinam kewan-té ginø-ginám, ta nandí wagøvap-us-te ndøgo, ma søvakha gigiap lozokhak neka khavozam manqa vevezam ezoqam, go:nqagivem. Yaq ndígu nqosøgeap zøgoát, papvave nekā lovølova. Miavmiáv.

Mbumbukiam-qa manqa ovøyam kandambaqape

¹¹ Yaq no kawa ezoqam-qa qonam nonqo papaqa kandambaqape nõqeív, neka ndego go:qotam, vøe-omet. Manqei-qape neka yan, teqa bugug-te, mømbobøín, vømø-navøem. Manqei nõme mbaín, vøegoát.

¹² Neka no løvøte ezoqam nõzømét, iz-akhayapak nekā khokho ezoqam. Kawa ezoqam-qá qonam nonqo megemege-té gono-waniapám. Yaq enzol ezoqam, mbuk ndømboqogimém. Mbuk nõme gimboqogimem, khandi mbúk. Yaq Mbumbukiam, løvøte ezoqam, matev, äv gezømbe-geveá, av mbuk-te ndøgu qøupeaupam, av matev gi:matønumam.

¹³ Até ndaolá-ya neka até løvøté-a neka até løvøte ezoqam-qá manqei-a, tigi løvøte ezoqam vønqonqotaz, yaq Mbumbukiam ndígu vøzø-gevea, av tíqa matev qazømbe-goam.

¹⁴ Yaq lɔvøte neka lɔvøte ezoqam-qa manqei, gøinam kewan-té ginø-nqagimém, vømø-navøem. Nginik gøinam kewan, lɔvøté nømé, lɔvøte ndøgo, tø-menas.

¹⁵ Yaq gekha ezoqām ndego, teqa iz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, ndego gøinam kewan-té ginø-oginám.

21

Yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak

¹ Yaq no yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak nøqeív. Yan neka manqei-qape ndøgo, bugukhokhof qagoam, sògo-navøém, neka ndaola nømme mbáin.

² Yaq no Mbumbukiam-qá Zelusalem taon ndakinak nøqeív. Mbumbukiam-té qandovís, yan-te nqo-go. Khakheitáp neka bugug keogé. Ate av-té, mbasønakam bugug keoge nduigu, anganea tundaf.

³ Yaq no manqat kandambaqape nø-ewág. Kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qando-manqatát. Av qande-eín nqægo, “Nqáé! Ndakin Mbumbukiam, ezoqám namba mé:goát. Ndego namba mé:yagát. Neka ndigu tegi ezoqam ndøgoát. Mbumbukiam ekezan, ti namba mé:goát, neka ndego tigi Mbumbukiam vøgoát.

⁴ Ndego tiqa bøi-te, bøi einu ate ndægo zøvuoqím. Løvøte matev nømme mbáin, segégoát, neka até mbøni vaev matév-a, neka eiv neka nqosøgeap nømme mbáin. Matev av nqægo, av bugukhokhof qægoam, møndømo-navøém.”

⁵ Yaq ndego kawa-qa qonam nonqo-te go:qotam, áv gene-eín nqægo, “Nqáé! No ndakin gigiap ate ndægo nóndakinák.”

Yaq nømme ge-ein, “Qópeawám. Zapa ndøgo, nqanek manqat, unimanqatin-qapé.”

⁶ Yaq ndego manqat nømme genø-ein, “Matev ate ndægo, møndømo-navøém. No zapá neka no váev. No ndégo, ndo:megeat neka ndøndøpæv.

Gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, no ibøkha ndøgo tæmbó-etoám, ta kea kumbutøve-te ndøndo-fakhate, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq-mhá sæmbó-etoám.

⁷ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, gigiap áv tenéndáp. Neka no tegé Mbumbukiam tægoát neka ndego noge nakhasam vøgoát.

⁸ Geté ndigu møe ndisininim, neka ndigu unimanqatin-teav ndigu, neka ndigu matev soqøsoqa vinivinimba ndigu, neka ndigu ezoqa pakhapakha ndizø-khaneam, neka ndigu mambe ndi-okho, neka ndigu manqa-sisi ndigu, neka ndigu batae ndimbovizap, neka ndigu meakha manqat ndimanqate, tiqa manqei gøinam kewan ndøgoát, kewan ndigu, nandi wagøvap-us ndigu. Nqanek lɔvøté nømé, lɔvøte ndøgo, tø-menas.”

Zelusalem taon ndakinak

⁹ Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazøgoam, matev soqøsoqa seven qamøzø-tøtvøøyam, vaev-te qafakhanam, nømme kopo, no-té gendowáv, vønø-ein, “Qotøndéqáv! No Sip Nakhasam-gu sævam nøtéqamák, ndakin tu-oki.”

¹⁰ Yaq ndego enzol ezoqam, no olol eqawat-qape-té genøndapán. Nqova-té. Yaq ndego no tene-nømánd ndøgo: Yan-te, Mbumbukiam-te, Mbumbukiam-qá Zelusalem taon ndøvisavún.

11 Ta taon-te ndøgo, Mbumbukiam-qá waev ndøwawám. Nqanek waev, andé nandi qanimav-qape-qá momotáp, zaspá ndimbo-akhayam. Bæbæs-qapé. Andé glás.

12 Taon ndøgo, uta-ús. Uta kandambá. Tò:eqavét. Mboqog-ús. Tuélv, ate gi-goam. Ta mboqog-te ndigu, enzol ezoqam tuelv, møndø-waniapám, neka Izlael khagua bawan tuelv-qa iziz vø:peaupam.

13 Mboqog misika, khøuwa fakhanam-té qagoám, neka misika nakeamo zenda-te vøgoam-a, misika yogea zenda-te vøgoam-a, misika khøuwa sininim-te vøgoam.

14 Nqanek taon uta-qape, nandi tuelv mumát qano-ogii. Neka ta nandi-te, Sip Nakhasam-gí u-aním tuelv-qá iziz mo:peaupám.

15 Ndego enzol ezoqam, no manqat genø-ein, iziz tonqogim nonqo ndøndapám. Gol khakheitáp. Taon neka mboqog neka uta, taqa fitap iziz qeivi nonqó.

16 Nqanek taon vavap foa ate qægoam, taqa loloakh kopó. Taqa sekeat neka taqa khouwevat kopó. Yaq ndego enzol ezoqam, teqa iziz tonqogim nonqo, taon-qa khouwevat iziz, vømbøendap. Taqa sekeat neka khouwevat neka eqæv, kopó: 2400 kilomítá.

17 Neka ndego enzol ezoqam, até uta-qá eqæv iziz-a, vømbøndap. Taqa eqæv 144, pingim toqote-khamasim, toqo-geveam. Ta iziz tonqogim nonqo, ma ndego enzol ezoqam, taon-qa fitap iziz gembondap, ndøgo até kopó, av ezoqa ekeza gigiap-qa fitap gi-upøgimatun.

18 Taon-qa uta, nandi zaspá qane-ogii. Neka taon ndøgo, gol khakheitáp. Nginik gol, bæbæs-qapé. Andé glás.

19 Taon uta zapa-te ndøgo, nandi fia kandakanda ndø-abáp. Bugukhokhof nandi qanimav-qape, zapa-te ndizave, ndigu zaspá. Neka nøme ndizave, gi-menas-ez, ndigu nandi kikís. Tiqa iz safaiá. Neka nøme ndizave, gi-misika-ez, ndigu papaqá. Tiqa iz agét. Neka nøme ndizave, gi-foa-ez, ndigu nandi esokho khagi. Tiqa iz emelál.

20 Neka nøme ndizave, gi-faev-ez, ndigu gùnokhogeapét, papaqa neka køkouk. Tiqa iz oníks. Neka nøme ndizave, gi-siks-ez, ndigu køkóuk. Tiqa iz kanelión. Neka nøme ndizave, gi-seven-ez, ndigu khakhavá. Tiqa iz klisolaít. Neka nøme ndizave, gi-eit-ez, tiqa iz belíl. Neka nøme ndizave, gi-nain-ez, ndigu khakhavá. Tiqa iz topáz. Neka nøme ndizave, gi-ten-ez, ndigu klisoplás. Neka nøme ndizave, gi-eleven-ez, ndigu aiyazin. Neka nøme ndizave, gi-tuelv-ez, ndigu køkóuk nómé. Tiqa iz ametís.

21 Mboqog tuelv ate gi-goam, aqeing khakheitáp. Mboqog kopokopo, aqeing kopokopó gini-khakheinøvemém. Taon-te ndøgo, nakhoa kandambaqape, gól gini-khakheinømem. Ndøgo unime:-bæbæs. Andé glás. Bøi segé-løwáz, yaq voqóqeiv.

22 No Mbumbukiam-qa khoev qeiviáv, ta taon-te ndøgo. Zapa ndøgo, ndego Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, neka ndego Sip Nakhasam, ekezan ndígú, ta taon-te ndøgo. Ndigu ekezan, andé Mbumbukiam-qá khoév, ta taon-te ndøgo.

23 Nqanek taon, khøuwa neka løvøyak mbain, waev tømbo-etoumat. Ndøgo kopømbá. Zapa ndøgo, waev Mbumbukiam-qá waev mbo-etoumatún. Neka Sip Nakhasam, ndego andé taqá lampá.

²⁴ Bawabawan ate tægoat, ta taon-qá wáev giníyagát. Neka manqei-qape kawakawa-za tinó-okhoát ndógo, ekeza gigiap mbomømboma vó-upøgim.

²⁵ Taon-gi mboqog tokovemáv, khøuwa tema. Zapa ndógo, lova mbaín. Paveat mba ndógoát.

²⁶ Bawabawan ate ndægo, tiqa gigiap mbomømboma neka fia kandakanda, taon-té ginó-upøgimát.

²⁷ Geté gekha gigiāp ndógo, Mbumbukiam-qa bøi-te khavim-us ndógo, kopømba mbaín, tø-oe. Neka ezoqa ndigu matev soqøsoqa ndimatanam o khavozam manqat ndimanqate, ndigu ma gé-ozák. Ti-mba ndígu tí-óz, tiqa iziz Sip Nakhasam-qa khandi mbuk-te ndøpeawap.

22

¹ Yaq ndego enzol ezoqam, no kea me:nømánd. Ta ibøkha ndógo, ezoqa khandi zø-etoám. Ndógo bæbæs-qapé. Andé glás. Nqanek ibøkha, kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qando-okhó, ma Mbumbukiam neka Sip Nakhasam ndiqonøve.

² Taon nakhoa livin-té qanuqæt. Kea keoqa yaqyaq-a, tae ndøpøé. Ta tae ndógo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Nqanek tae, løvøyak tuelv ate ndi:gu, sùgumu-vi-matún. Neka taqa esokho mulømula-ús. Enqoni-us ezoqam bawan vinivinimba khakheinøvem nonqó.

³ Neka ta taon-te ndógo, gigiap o matev nøme mbaín, Mbumbukiam-qa qaqa mokho-te ndøugu. Kawa ezoqam-qa qonam nonqo, mú:goát, ma Mbumbukiam neka Sip Nakhasam tiqonavat. Ezoqa ewaqape, tisokhoat, ndígu Mbumbukiam-qá sasae ndógoát neka vømbó-vizupát.

⁴ Ndígu bugug gembóqeivat neka teqa iz kawa-pap-te vøzømbó-peapát.

⁵ Lova nøme mbaín. Segégoát. Ndígu lampa neka khøuwa beawap, mbaín. Segéyagát. Ndógo kopømbá. Zapa ndógo, waev, Evezøza Mbumbukiam zø-ætøumát. Yaq nginik ezoqam, miavmiav mó:kawaeztát.

Yesu tendoqavan

⁶ Yaq ngenek enzol ezoqam genø-ein, “Nqanek manqat ate ndægo, qoqo-ewagat, unimanqatin-qapé. Evezøza Mbumbukiam, ndego ekeza Nqova tegi manqa vevezam ezoqam ndezø-etoam, tegé enzol ezoqam ndokhofotáv. Nó. Tende-khofotán ndógo: No tegi sasae ezoqam nøtézømás, ande gekha matev me, avønín-qape tøfakhanam. Ndøgo sá befakhanám.”

⁷ Yesu āv gene-manqat nqægo, “Nqæ! No avønín nófakhán. Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tembopavat, Mbumbukiam gevevezam, ndego khanakhanakh mbá geabetegó.”

⁸ No Zión, nqanek manqat ate ndægo qæ-ewagat neka matev vøe-qeivat. Yaq no manqat qatumu-ewag neka matev vøtumū-qeiv, no ndego enzol ezoqam-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ndego nqanek matev ge:nømendimat, nøkeza kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamín.

⁹ Geté ndego āv genømbe-eín nqægo, “Nandav ndømatánám. Até nó-a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqām, av qo nqoqote:go neka qogí Klisten qafuap ndi:gu, ndígu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, neka ezoqa ewaqape, nqanek manqat ndimbopaev, nqanek mbuk-te nqapeawap. Geté Mbumbukiam qombóvizám.”

¹⁰ Yaq ndego manqat nøme, āv genømbe-eín nqægo, “Nqanek manqat, Mbumbukiam gevevezam, nqanek mbuk-te nqapeawap, ndøkhoneð. Zapa ndøgo, nqanek matev tøkfanham, khøuwa avønín.

¹¹ Ezoqa ndego, manqa-zapa ndematnam, ndego manqa-zapa matanam-te, sà bemá. Neka ezoqa ndego, matev soqøsoqa møqæ ndego, ndego teqa matev soqøsoqa gone-te, sà bemá.* Geté ezoqam ndego, matev eqeiegei ndematnam, ndego teqa matev eqeiegei matanam-te, sà bemá. Neka ezoqa ndego, Mbumbukiam-ge ndego, ndego Mbumbukiam-qa matev-te, sà bemá.”

¹² Yesu āv gene-manqatē nqægo, “Nqæ! No avønín notøndónáv. No yaq-fiá namba nøtégeáv. No ezoqa ewaqape, āv tæzømbé-etøomít, av ezoqa kopokopo matev gi:matønumam.

¹³ No zapá neka no váev. No ndégo, ndo:megeat-a, ndøndøpæv. No bugukhokhof vøegoam-a, vaev-te vøegoat.

¹⁴ Gekha ezoqām ndigu, tiqa ndabua ndisunguzu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú. Ndigu ta nanga ndigu, ezoqa khandi ndøzø-etoam, ndølogém. Taon-gi mboqog, segezø-mboqozotát, vø-öz.

¹⁵ Geté ezoqa ndigu, ande gaqo me ndi:gu, taon-te gé-ozák. Bavokhó gonó-waniapát, ezoqa ndigu, manqa-sisi ndimatnam neka mambe ndi-okho neka ezoqa pakhapakha ndizøkhanæ neka batae ndimbovizap neka gekha ezoqa nøme, meakha manqat ndøzømbe-khaneat neka ezoqa ndizømbe-khazovam.

¹⁶ No Yesú, nøkeza enzol ezoqam zo-te qatøndo-khofotav, ndego zo nqanek manqat te:zømesim. Kliten bawan vinivinimba, nqanek manqat, bètezøtéz. No Deivid-gé zapá neka tegé zeó. Neka no pave ndukuam bæbæs-qapú.”

¹⁷ Mbumbukiam-ge Nqova neka Sip Nakhasam-gu sævam, āv gini-manqatē nqægo, “Vøndoqáv!”

Neka gekha ezoqām ndego, nqanek manqat te-ewagat, āv geabete-manqatē nqægo, “Vøndoqáv!”

Neka gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, yà betøndowáv. Poev tømboqat, ibøkha bē-izam, ndøgo khandi ndøzø-etoam. Yaq-mbá segé-izám.

Zion-qa vaev manqat

¹⁸ Gekha ezoqām ndego, nqanek mbuk-qa manqat ndeyoge, Mbumbukiam gevevezam, no ndego āv qambøe-manqatē nqægo: Ezoqam ndego, nqanek manqat-te, manqat nøme to:ve, Mbumbukiam te-te ndego, matev soqøsoqa mór-áo, av nqanek mbuk-te nqæpeawap.

¹⁹ Neka ezoqa ndego, manqat nøme tekhofoe, nqanek mbuk-te nqapeawap, ndøgo Mbumbukiam gevevezam, Mbumbukiam teqa tae nanga ndøkhofoé, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq ndego Mbumbukiam-qa taon-te géyageák, av nqanek mbuk-te nqæpeawap.

²⁰ Ndego ezoqam, nqanek manqat nde-unimanqatinat, ni-te, ndego āv gene-manqatē nqægo, “Unimanqatín. No avønín notøndónáv.”

Amén. Nqanek manqat unimanqatín. Nigi Evezøza, Yesu. Vøndoqáv!

²¹ Nigi Evezøza Yesu-qa kuku matev, ndøgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.

22:11 22:11 Dan 12:10 * **22:11 22:11** Ezoqa av nginik ngi-gu, yaq-fia ndøqeivím. **22:12 22:12** Isa 40:10; Jer 17:10; Veve 2:23 **22:13 22:13** Isa 44:6; Veve 1:8, 17; 21:6 **22:14 22:14** Gen 2:9; 3:22 **22:16 22:16** Num 24:17; Isa 11:1, 10; Lom 1:3; Veve 2:28; 5:5 **22:17 22:17** Isa 55:1; Veve 21:6 **22:18 22:18-19** Deut 4:2; 12:32 **22:20 22:20** Met 24:30-31; 1 Ko 16:22

Manqa mokho ovøyam nonqo

Megeat Manqat-qase

Manqat neka iziz vinivinimba-qa yaq-te, nqanek Niu Testamen mokho-te, ovøyam manqat nqáneq qonóqeiv.

Nqanek ovøyam manqat mokho-te, ndukuam-qasu av nguigu * toqo-omet, yaq soqoté-qatéq, ta manqat-qa yaq-te, ovøyam manqat nøme ndógó.

Kuni Manqat-qa iz-zapazapa nqáneq:

A Æ B Mb D Nd E F G Ng H I K KHL M N O Ø P Q Nq S T U V W X Y Z

A

Adam (*Adam*)

Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, bugukhokhof ezoqam, gekhakheinøvem, Adám. Tegu sævam, Mbumbukiam teqa zita-te gekhakheinøvem, tuqa iz *Iv. (*Gen 1:26-3:21*)

Aezaya (*Isaiah*)

Aezaya ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndógoám, *Ol Testamen khøuwa-te. Zelusalem taon-té geyagám. Yesu viav ande äv 700-qá zita-té genóqán. Aezaya ndégo, ta *Ol Testamen mbuk gepeawam, Aezaya (*Isaiah*) ndimbo-akhayam. Ta mbuk-te ndógo, ndego äv gene-peawám nqægo: Deivid-gi zi mokho-te, *khandi etoam ezoqam ndófakhán. Yaq vaev-te, ngenek mõndø-fakhán. Yesú.

Aezek (*Isaac*)

Aezek ndego *Eibleem neka *Sæla, tigé yó. Teqa iz-qa manqa mokho, otám. Mbumbukiam nqanek iz gembo-akha, zapa ndógo: Eibleem gè-otám, Mbumbukiam gembo-ein av nqægo, nakhasam anganeam temboqan. (*Gen 17:17-19*)

Ta khøuwa-te ndógo, Eibleem ùnime-lawaqape-év, neka até tegú zás-a, vømū-ngæpuka-ev. Eibleem viav wan andléd qambondap. Mbumbukiam Eibleem-té nupøkhan mbá, manqa mbusá, é-møndøvé, av nqægo: Ndego nakhasam anganeam ndóndáf. Tegú sævam-té gemóqán, ndugu *Sæla. Ngenek nakhasam anganeam, Aezék.

Aleluya (*Hallelujah*)

Aleluya ndógo, Iblu manqát. Khoum manqát, Mbumbukiam-te. Taqa manqa mokho nqáneq, "Iké, Evezøza-te." (*Veve 19:1-6*)

Aleopagus (*Areopagus*)

Aleopagus ndógo, manqei pøyat-qá iz. Ta manqei pøyat ndógo, Atens taon-té qagoám. Taon megetapak neka ezoqa kandakanda ndógo tinø-pindumám, vøkakambumam. Yaq nakémbá, ezoqa até tiqa mõvøná-ya, Aleopagus mbo-akhaemám. (*Kel 17:19-22*)

Aloe (*Aloes*)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeiv ndógo: *Mel.

Amagedon (*Armageddon, Harmagedon*)

Amagedon, manqei-qá iz. Izlael manqei mokho-té qanu:gu. Iblu manqat-te, Amagedon manqei, iz nøme Megido mbo-akhayám. Ol Testamen khøuwa-te, ta manqei-te ndógo, nakhag vinivinimbá qagoam. (*Judg 5:19; 2 King 23:29-30; 2 Chr 35:22*)

Ni kopømba mbáin, uni tizi:nøten, av nqægo, ta nakhag ndógo, Manqat Qandoveveam 16:16 ndæmanqate, ta manqei-te ndógo tønófakhán, o Izlael

ezoqam-gi qaqa ezoqam, sa ndøgo tinømavāb, Izlael ezoqam namba nakhag gone nonqo.

Ezoqa nøme ndimatavap, Amagedon yaya etæ manqat mbá. Yaq Saitan-qa nakhag me:manqaté, ndego Mbumbukiam namba tegoat.

Amen (*Amen*)

Amen ndøgo, Iblu manqát. Taqa manqat mokho nqáne: “Nqanek manqat unimanqatín” o “Matev āv tabete-fakhán” o “Matev āv tønéfakhán.”

Ezoqa geguligulimatun, yaq ezoqa nøme ‘Amen’ gimanqatatum, ta mokho-te ndøgo, ndigu teqa manqat, gè-unimanqatinimín.

(*Lom 15:33, 16:27; 1 Ko 14:16; 2 Ko 1:20; Gal 1:5; Ef 3:21; 1 Pita 4:11*)

Manqat Qandoveveam 3:14 mokho-te, Yesu ‘Amen’ mbo-akhayám. Zapa ndøgo, ndego unimanqatin ezoqám. (*Veve 3:14*)

Artemis (*Artemis*)

Atemis, khape mbumbukiam sævam-qa íz. Esia manqei-te ndøgo, ezoqa kopoáv tuqa iz gi-eqatam neka khape mbumbuk nøme-qa iziz vø-eqatam. (*Kël 19:24-35*)

Auli (*Metal, Horn*)

Auli ndøgo, mokho menás.

- 1) Nøme ndøgo, auli ndøgo, khamasim, ila gi:khakheinøvematum. Auli av nqægo nøme, gól, neka silvá, neka kopā.
- 2) Neka auli nøme ndøgo, søvakha gigiap-qa auli, kawa-te ndøzømbo-fakhatap.

B

Balam (*Balaam*)

Balam ndego, *manqa-sisi ezoqam ndøgoám. Ngenek ezoqa soqaqapé neka moni mōqæ. Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam, Izip manqei-te ginduqavaz, atema Keinan manqei-te, ta manqei ndøgo, ma Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve, tezø-etoam, yaq Moab manqei-ge kawa ezoqam, møe ndøgoám, ti-te. Zapa ndøgo, teqa manqei avønín. Yaq ndego Balam mbo-akhá, ndego Izlael ezoqam, soqaqape-te bē-ab. Geté Mbumbukiam, gèmbøe-kház. Yaq ndego kopømba mbain, soqaqape-te ti-ab. Geté ndego bèzø-guligulím, av nqægo, Mbumbukiam matev eqeieqei bezø-matanám.

(*Num 22-24; 2 Pita 2:15; Zud 1:11; Veve 2:14*)

Bali (*Barley*)

Ovøyam manqat, Bali-qa yaq-te, toqonøqeiv ndøgo: *Wit.

Bawan vini-ak (*Gentiles, Nations*)

Bawan vini-ak-qa yaq-te toqote-geveam, nqanek Niu Testamen mokho-te, ndøgo ndigu tønemanqaté, ndigu *Zu bawan-ak goneav ndigu. Ibugukhokhof, Mbumbukiam Zu ezoqam mba ndøveatáz, tegi ezoqam tigoat. Geté Yesu Keliso gendowav, ndego nakhøa, ezoqa ewaqape zømboqóá, Mbumbukiam ti:zøtez neka vø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ēz.

Bebilon (*Babylon*)

Bebilon, taon kandambaqape-qa íz. Ndakin khøuwa-te, manqei-qa iz, ma Bebilon taon nqøuve, Irák. *Ol Testamen khøuwa-te, Bebilon ezoqam, bazaføgakh-us ndøgoám. Yaq ndigu bawan vinivinimbá namba me:nakhagtám, neka tiqa manqei vø-upøgimam.

Ndigu até Izlael ezoqam nambá-ya, vøe-nakhagtam. Zelusalem taonté ginøzáv, taqa uta kandambaqape neka taon ate qægoam vøngi:nam. Até *Mbumbukiam-qa khoev qanimav-qapé-a, vøngi:nam, ndøgo Izlael ezoqam, tigi kawa ezoqam Solomon-qa manqa vøovam-te giwewem, neka taqa gigiap qaniqanim, mokho-te qøugoam, vø-aqonømem. Neka até kawa ezoqam-qa khoev vinivinimba vøngi:nam, neka gigiap mbomømboma ate

qægoam vø-aqonømem. Izlael ezoqam ate gi:goam, ndigu pingim-ak ndø-upøgím, Bebilon manqei-te vø-itub. Ndøgo qambaqapé. Bóv ginizáv. Yaq Bebilon manqei-te ndøgo, Izlael-ak, Bebilon-ak-qá sasae begó. Izlael ezoqam matev av nqægo qazøfakhan, ndøgo Mbumbukiam-qá yaq-fiá, ti-te. Zapa ndøgo, ndigu teqa manqat, gèngagimám, mbumbuk vinivinimba vøzø-vizupam neka matev soqøsoqa vinivinimba vømatønnumam. Izlael ezoqam andé viav kandambá, Bebilon manqei-te giyagam. Ate qægoam, viav 70. Taqa zita-te, Mbumbukiam nakhoa zømboqóá. Yaq ndigu kopømbaqapé, ekeza manqei-té ginøqaváz, Zelusalem taon-qa khoev vinivinimba vøpuan neka Mbumbukiam-qa khoev nqawa vøwevem-a, taon uta ndakinak vø-ogim. (*Met 1:11; Kel 7:43*)

'Manqat Qandoveveam' mokho-te (*Veve 14:8; 17:5; 18:1-24*), ta manqat ndøgo, Bebilon-qa yaq-te ndæmanqate, yaya etæ manqát. Ndøgo ezoqam neka gaman-qa yaq-té qane-manqaté, ndigu matev kandakanda ndimatanam, neka zøtezat kandakanda ndigu, neka vø-gigiap-kopoav-ezoqam-ez. Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu khambuvap kandambá neka ekeza poev matev mba mbopáev. Ndigu Mbumbukiam neka teqa manqat, gèsanqawé, neka até tegi ezoqám-a, ndisánqázā.

Até 1 *Pita 5:13* mokho-té-a, Bebilon, yaya etæ manqát. Ndøgo Lom táon ate-manqaté. Ezoqa nøme, av gini-mataváp nqægo: Até 'Manqat Qandoveveam' mokho-té-a, Bebilon ndøgo, Lom taon o taon kandambaqape nøme ate-manqaté.

Belzebul (*Beelzebul*)

Belzebul, ndøgo *Saitan-qá iz nømé, Baebol mbuk mokho-te.

Benzamin (*Benjamin*)

Benzamin ndego, Zekop-gé yo vaev qawán. Benzamin-gu evo, Laisól (*Rachel*). Gui-ova, Benzamin geqan, yaq ndugu gènaním. Neka Benzamin, Izlael khagua bawan tuelv nøme-qá iz.

Mb

Mboges ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, poev ge-unimanqatin (*Ark of the Covenant*)

Nqanek mboges, tae khakheitáp. *Gól gini-gutøvé, mumat-te nekā mokho-te. Mboges mumat-te ndøgo, enzol ezoqa menas taf-us-qá nqovønqova mo:goám. Ndøgo gol khakheitáp. Nginik enzol ezoqam-qa taf, gó:vøndatám, mboges mumat-te. Gigiap mboges-te qøu-nqeitavam, nqánek: Nandi vøndøgeap menas, Mbumbukiam-qa guguna manqat qo:peaupam, neka kap, *mana qøu-nqeitavam, ta lou ndøgo, Mbumbukiam *Izlael-ak leg-av manqei-te gezø-etoumam, neka *Elon-qa tatuag, mbusa ekezan mba qambo-fakhan. Nqanek mboges, Mbumbukiam-qá palai khoev-qá uni khafeap-qape kouwat mokho-té qanu-wuøyám. Izlael ezoqam leg-av manqei-te gi-okhoam, nqanek mboges oskia ndø-eqatám, manqei nøme-te, atema manqei nøme-te.

Ta kouwat uni khafeap-qape-te, ma nqanek mboges qøuwuøyam, *Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, viav kopo-te, khøuwa kopo me-onín, neka Izlael ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo, sip-qa kouk mboges-te vøpomoyamin.

Vaev-te, ndego kawa kandambaqape Solomon, manqa gevøovam, Zelusalem taon-te, *Mbumbukiam-qa khoev giwevem, nqanek mboges ndøgo tinøndapém, taqa kouwat uni khafeap-qape-te vøuveem, ma ndaba qæfaleam, taqa zita-te. (*Gen 25-26*)

Mboges-qa nqovønqova, *Iblu 9:5* avønín-té qonøqéiv.

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam (*Priests*)

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ndígu, Mbumbukiam-te *søvakha gigiap giløvusumam, neka etoam matev nøme vømbø-gonemin, Izlael ezoqa ewaqape zapaya. Ndigu livín gunu:goám, yaq Mbumbukiam-a, yaq ezoqam. Ezoqa nøme-te, khafeáp, matev av nqægo tigonem.

Yesu-qa khøuwa-te, nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, tiqa sasae *Mbumbukiam-qá khoev-té gigoám, Zelusalem taon-te. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ate gi:goam, *Livai khagua bawan-ák neka *Elon-gí zí. Ezoqa vini kopømba mbaín, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam tigoat.

(Exo 28:1; Luk 1:5-9; Iblu 10:11)

Ezoqa nøme, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam gegoam neka Mbumbukiam vømbø-vizupam, *Melkizedék. Geté ndego vini. Ndego ambá av nqægo, Elon-gé zeo ndøgoám. Zapa ndøgo, ndego nupøkhán mbá geyagam. Elon vaev ndøfakhán. Iblu pepa mokho-te, manqat nøme, av qane-peawáp nqægo: Até Yesú-a, Mbumbukiam-gé iziz ezoqám. Neka ndego andé Melkizedék. Zapa ndøgo, até Yesú-a, Elon-gé zeó mbá. (Iblu 5:6; 7:1, 3)

Yesu Keliso mokho-te, ni Klisten ezoqam, mizi-Mbumbukiam-gi-iziz-ezoqam-én. Ni ndakin kopømbaqapé, ndaføyamba Mbumbukiam-te tiziniav. Ni ezoqa nøme binimbü:gu, yaq ni-a, yaq Mbumbukiam. (1 Pita 2:9; Veve 1:6; 5:10; 20:6)

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa nqovønqova, Iblu 5:1 avønin-té qagó.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape (High Priest)

Ngenek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, tigi megeat ezoqám. Te-mbá te-onimám ndégo, ma ndabua qæfaleam ndøgo, *Mbumbukiam-qa khoev kouwat uni khafeap-qape mokho-te, neka Mbumbukiam-te etoam matev vøgonin, ekeza manqa-zapazapa neka Izlael ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, viav kopo nonqo mba me:veatøvemín, yaq taqa zita-te, ezoqa nøme vøveatøvemín, teqa iziz gendapin.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa nqovønqova, Iblu 4:16 avønin-té qagó.

Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda (Chief Priests)

Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ndígu, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka ndigu ezoqa nøme, bugukhokhof khøuwa, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam kandambaqape-qa iz gindapem neka ezoqa kandakanda nøme, ti namba gi:sasaetam.

Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam (Prophet)

Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ezoqa ndøgo tezø-manqatatún, Mbumbukiam ti nonqo gembo-vevezumatun. Ndego Mbumbukiam-gé u-aném.

*Ol Testamen khøuwa-te, Mbumbukiam tegi manqa vevezam ezoqam kopoáv gindu-khofotaz. Ti mokho-te, Mbumbukiam Izlael ezoqam, matev vinivinimba zøvevezumám, megemege-te ndo:go, tømø-fakhanam. Ezoqa nøme, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gigoam, ngínik: *Samuel neka *Aezaya neka *Zelemaya.

Yesu Keliso fakhaneav qagoam, Mbumbukiam Izlael ezoqam, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, nupøkhán mbá, é-møndøø-eín, ndego ndøfakhán. Ndigu é-møndo-peaumám, gekha matév ndøgo, tematønumat neka vømbø-fakhanumát. Neka ndigu, é-møndo-qeivím, ndego tegi ezoqam, gékhandí:z. Ngenek ezoqam, *Mesaya mbo-akhaemám. Yaq vaev-te, ndego møndø-fakhán. Yesú.

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, até taqa yaq-te ndøgó-a, vøe-peaumam, vaev khøuwa-te tøfakhanam, av Yesu Keliso nqawa tendeqavan neka manqei-qape ezoqa ate ti-goat, teqa manqa ovøyam-te to:waniapat, manqa vø-ovøemēm.

(Met 2:4-6; 2:17-18, 23; 3:3; 8:17; Mak 6:15; 7:6; Luk 13:28; 18:31; Zion 12:38)

Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam (*Lamb of God*)

Zion ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, ndego Zion 1:29 neka 36 mokho-te, Yesu, Mbumbukiam-gé Sip Nakhasam mbo-akhaemám. Ibugukhokhof, Yesu fakhaneav qagoam, Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, sip nakheis ndølvusumám, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo. Yaq nginik sip nakheis-qa kouk mokho-te, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te betē-eqeieqei-ez. Geté unimanqatín, nginik sip nakheis-qa kouk, kopømba mbaín, ezoqam-qa manqa-zapazapa uni tæ-evøzam. Yesu Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam, timbøe-akhayám ndøgo: Ndego ekeza kha ndøvé. Yaq teqa kouk waev mokho-te, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa segembøé-navøém, neka ni teqa bøi-te vizi-eqeieqei-èn. (*Kel 8:32*)

Mbumbukiam-qa khoev (*Temple*)

Mbumbukiam-qa khoev, ndøgo Zu ezoqam-qa guliguli khoev kandambaqapé. Zelusalem taon-té qawevám. Ndøgo nandi khøév. Bugukhokhof Mbumbukiam-qa khoev, ndego kawa ezoqam kandambaqape, *Solomon-qa manqa vøovam-té ginøwevém.

Ezoqa kopoáv, Zelusalem taon-te gi-okhoam, Mbumbukiam gimbovizumemin neka etoam matev vømbø-gonemin. Yaq *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap, ezoqa gindu-upøgimam, Mbumbukiam-té ginølvusumám.

Bawan vini-ak-te, ndøgo khafeáp, Mbumbukiam-qa khoev-te ti-oz. Ndigu bavokho mbá giabeto-waniáp, khoev-qa uta mokho-te ndøugu. Khoev-te, Zu ezoqam mba ndø-onimám.

Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, Zu ezoqam-qa møvømbam kouwat-qa zita-te, kougiap nøme, møndøgoám. Menás. Livin-qase ndøugu, ndabua mu:faleám. Bugukhokhof kouwat-te, ndabua-qa megemege-te, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba ndø-onimám. Geté ma ndabua qæfaleam, taqa zita-te, kouwat ùnime:khafeap-qapé. Yaq ndøgo, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape mba ndø-onín. Viav kopote, khøuwa kopó. Ndego sip nakhei angana menas-qa kouk ndøndapín, yaq nqanek kouk, manqei-te neka ta mboges-te ndøgo, ma Mbumbukiam Izrael ezoqa namba, poev ge-unimanqatin, vømø-pomoyamin, ma Mbumbukiam-qa gugana manqat qøuveam, ndøgo Mozes gemoy-etoam, Izrael ezoqam nonqo. Yaq ndego Mbumbukiam, äv gembøe-viamín nqægo: Ndego Zu ezoqam-qa manqa-zapazapa ate ndægo, sà bembøe-navøém.

Yesu genanim, ta ndabua ndøgo, kouwat uni khafeap-qape-te qo:faleam, livin-mbá qanumu-keqavát, ova ndo:go, atema manqei-te.

(Met 27:51; Mak 15:38; Luk 23:45)

Ndøgo ni äv qaninómánd nqægo: Ndakin khafeap av nqægo nøme mbaín. Yesu-qa kouk qawa, ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, nakhoa zømboqóá. Yaq ni kopømbaqapé, teqa megemege-te, siziniáv, Yesu tizi-unimanqatintat. (*Met 12:6; Mak 11:15-17; Luk 2:27; Zion 2:14; Kel 5:20*)

Ndakin Mbumbukiam-qa khoev mbaín, Zelusalem taon-te. Lom ezoqam, gèngi:nám. Nupøkhán mbá.

Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, Pol, ndego Keliso-ge u-anem, äv gene-peawám nqægo: Mbumbukiam-qa khoev, ní, ni Yesu ndizi-

unimanqatinat neka ndizimbo-paev. (2 Ko 6:16; Ef2:12)

Nqovønqova, Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gu.

Mbumbukiam-qa Manqat (Scripture)

*Niu Testamen mokho-te, manqat ande av nqægo toqo-geveam, 'Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawāp nqægo', ndøgo *Ol Testamen me:manqaté.

Mbumbukiam-qa megeat matev (Kingdom of God, Kingdom of Heaven)

Zu ezoqam, Deivid-gi zi mokho-te, kawa ezoqam-qa mo:kewagám. Ndigu av gini-matavupám nqægo: Ndego Lom ezoqam géngeasám. Yaq ndego gezømbó-megetát, ate av-té, ibugukhokhof kawakawa-za gizømbo-megetam.

Yesu Mbumbukiam-qa megeat matev-qa yaq-te manqat kandambá ge-manqatam. Geté ndego ambá ta megeat matev ndøgo tene-manqatám, av Zu ezoqam gimboe-kewagam. Ndego Mbumbukiam-qa megeat matev-qa yaq-te ge:manqatam, ndego ndøgo tene-manqatám, av Mbumbukiam ezoqa ndezømbe-megeat, ndigu Mbumbukiam tigi kawa ezoqam tikhati-wim, neka teqa manqat o-mba vó:ndapát.

Gekha ezoqám ndigu, ti-unimanqatinim, av nqægo, Yesu tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim, ndigu yage ndakinak ndøndapém, neka Mbumbukiam-qa megeat matev-té ginó-óz, vømó-tegi-nakheis-éz. (Zion 3:5)

Ndigu ndakin ambá av nqægo, høivun-qā bazaføgakh mokho-té gunū-goát, geté waev mokho-té gunú:yagát. (Kol 1:13; Zion 11:9; Lom 13:13; 1 Tes 5:5, 8)

Mbumbukiam-qa megeat matev, nqanek manqei-qape-té qagó, neka até yan-té-a, ndó:gō. (Met 6:10)

Yesu nqawa tendoqavan, ndego kawa ezoqam ndówáv. Yaq Mbumbukiam-qa megeat matev, bavokho-qapé qágoát. (Met 24:30; 25:31; Mak 13:26; Kel 1:6-7)

Mbumbukiam-qa palai khoev (Tabernacle, Tent of God)

Izrael ezoqam, leg-av manqei-te gi-okhoam, Mbumbukiam Mozes av gembøe-eín nqægo: Ndego palai khoev bewév. Mbumbukiam unime-omát, ndigu av kiniwevēm, taqa khouwevat neka khagi, neka gekha ndabua neka søvakha gigiap-gi ngusum ti:wevem. Ta palai khoev mokho-te, até ta *mboges ndøgo tūnu-wuøyám, ma Mbumbukiam Izrael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin. Yaq ta mboges mokho-te ndøgo, nandi vøndgeap menas, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qo:peaupam, vøu-abam.

Zu ezoqam, Mbumbukiam-qa iz, nqanek palai khoev-té gi-eqatám, neka Mbumbukiam-te søvakha gigiap vølvusumam, atema vaev-te, Solomon-qa manqa vøovam-te, *Mbumbukiam-qa khoev eqeieqei vøwevem. (Kel 7:44; Iblu 8:2; Veve 15:5)

Mbumbukiam-qa palai khoev-qa nqovønqova, Iblu 8:5 avønin-té qagó.

D

Deivid (David)

Deivid ndego, Izrael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. Ndego gé-kawa-ezoqa-menas-év, Izrael ezoqam mokho-te. Bugukhokhof Izrael ezoqam-ge kawa ezoqam, Sol ndøgoám.

Deivid ndego, vaev qawán. Ndigu evenap sevén, ate gi:goam. Tigi eve, *Zesí. Neka Zesi-ge atanakha, Boáz. Ezoqam ndégo, Lut gu-oki. (Rut 4:17)

Deivid ezoqa ndakinak ge-goam, ndego eve-gí sip zøkewagám. Khøuwa nøme, ndego Golayat ndølaváo. Ngenek ezoqam, teqa sekevat, kandamba tantáv.

Vaev-te, Deivid kawa iz gendap, Izlael ezoqam, gè-bazaføgakh-éz. Deivid kawa ezoqam qanimáv neka ndego poev kandambá, Mbumbukiam-te.

Ndego ouv qaçayam, gèmbøe-khaneatám. Hap khaneam-ús. (Hap ndøgo, taqa wag andé gitá. Hap-qa nqovønqova, *Veve 5:8 avønin-té qonøqéiv*). Deivid ouv ndakinak kandambá geqaqaemam neka vøpeaumam. Ta ouv vivinimba ndøgo, Sams mokho-té qagó.

Deivid-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, 1 Samuel 16 qanøngáz.

Yesu ndego, Deivid-gé zeó.

Deivid-ge Zeo (*Son of David*)

Deivid ndego, Izlael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. Mbumbukiam ndøvé, kawa ezoqam. Mbumbukiam te-te ndego, manqa mbusa äv genevé nqægo: Tegi zi, ezoqa kopo, kawa ezoqam oskia ndøgoát. Nqanek manqat møndø-unimanqatín. Zapa ndøgo, Deivid-ge zeo nøme, Yesú. Yaq ndego oskia ndøyagát neka kawa ezoqam vøgoát. Yaq nakémbá, Yesu-qa iz nøme, Deivid-gé Zeo mbo-akhayám.

(*Met 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9; Luk 20:41; Zion 7:42; Kel 13:23; 2 Tim 2:8; Veve 5:5; 22:16*)

Donki (*Donkey, Ass*)

Donki ndugu, gigiap qanøyam neka ezoqam qanøbam nonqó. Ndugu andé aiyav-té gunómá.

Donki-qa nqovønqova, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:guí.

Nd

Ndaola køkouk (*Red Sea*)

Nqanek Ndaola Køkouk, yaq Izip manqei-a, yaq Izlael manqei, livin-qasé qanu:guí. Ndaola Køkouk, ta ndaola-qa íz. Ibøkha ndøgo, køkóuk mbá. Izlael ezoqam, Mozes-qa megeat matev mokho-te, Izip manqei gi-ivøvem, Ndaola Køkouk ndøtanqá. Manqei pap-té ginøtanqá. Ibøkha sège-qatavát. Gumutanqa, yaq ibøkha, nqawá qanø-tøkuá, Izip ezoqam-gi nakhag ezoqam vøgutaz-a, vøgeonim. (*Exo 14, Kel 7:36; Iblu 11:29*).

E

Eibleem (*Abraham*)

Eibleem-qa iz, ibugukhokhof Eibleem ndøgoám. Vaev-te, Mbumbukiam ndego iz Eibleem mbo-akhá. Taqa manqa mokho nqáneq, “Ezoqa kopoav-qape-gé evé.” Eibleem ndego, U taon-té geqán, Mesopotemia manqei-te. Ndego khape mbumbuk-qa iz eqawatáv, ma ta manqei-te ndøgo gizømbe-goam. Geté ndego Mbumbukiam-anim mba mbovizupám. Eibleem-gu sævam, *Sælá. Nginik ezoqa menas, nupøkhán mbá ginøkim. Geté nakheis mbáin.

Eibleem U taon-te gegoam, Mbumbukiam äv gembøe-eín nqægo: Ndego ta taon ndøgo, bè-iváv, zas namba, yaq teabenøwáv ndøgo, ma Mbumbukiam manqei te-omat.

Mbumbukiam, Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín. Yaq manqa mbusa, äv gembøevé nqægo: Ndego nakhasam anganeam ndøndáf. Tegú sævam-té gemóqán, ndugu Sæla.

Neka manqa mbusa nøme, Mbumbukiam Eibleem-te geve, nqáneq: Ndego zi kopoav gevebumav-qape mbógoát. Ate av-té, khaiya-te nqo:go, nduku ndi:gu. Neka nøme nqáneq, tege zeo kopo mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, manqei-qape-te, matev mbomømboma zómatanám (*Kel 3:25*). Keliso mokho-te, nqanek manqat, møndø-unimanqatín.

Eibleem Mbumbukiam-qa manqat, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me:veó. (*Lom 4:3*)

Eibleem-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, Genesis 11:26 qanøngáz.

Eibol (Abel)

Eibol ndego, *Adam neka *Iv, tigé yó. Khøuwa nøme, Eibol sip ndøzitág, Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo, vømbø-løvusam. Yaq tege zapikia *Kein, pakhapakha mbokhaná. Zapa ndøgo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, gèkhatiú, geté Kein-qa, gèsanqáo. (*Gen 4; Met 23:35; Luk 11:51; Iblu 11:4, 12:24*)

Elod (Herod)

Elod ndøgo, Izlael kawakawa-za vinivinimba-qá izíz. Foá ate gi:goam. Ezoqa ngínik:

1) **Elod Kandambaqape (Herod the Great)**

Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu geqan, ngenek Elod Kandambaqape, Zudia ezoqam-gé kawa ezoqam ndøgoám. Ezoqam ndégo, manqa gevøovam av nqægo, Betliem vemiaiv-te neka vemiaiv avøavun vøgoat, gekha nakhei anganá ndigu, ndakinak qaniap, atema viav menas qazøndap, tipakhaez. Ndego tenegó ndøgo: Ndego *Mesaya løvøwe-qa mbogoám. (*Met 2; Luk 1:5*)

2) **Elod Antipas (Herod Antipas)**

Ngenek ezoqam, Elod Kandambaqape-gé yó. Ndego Gelili ezoqam-gé kawa ezoqam ndøgoám. Ezoqam ndégo, manqa gevøovam av nqægo, Zion, ndego ezoqa íbøkha iz gezø-etoumam, teqa monqo tikepøzem, ndego ndimbula mokho-te gu:goam. Neka ezoqam ndégo, Yesu manqa ovøyam-te giveem, otøotam-te geve neka vøngenøiu, yaq Pailøt-te nango sasa ndøkhotav. (*Met 14:1-11; Mak 6:14-28; Luk 3:19-20, 23:6-15*)

3) **Elod Aglipa 1 (Herod Agrippa I)**

Ngenek ezoqam, Elod Kandambaqape-gé zeó. Ndego Zudia ezoqam-gé kawá ndøgoám. Ndego Klisten ezoqam, ngenøgim-té genøáb. Zems, ndego Zebedi-ge yo, ndego løvøte-té genøvé, neka Pita ndimbula-te vø-utav. Vaev-te, Evezøza-ge enzol ezoqam, ngenek Elod Aglipa, enqoni kandambaqape mbo-etoám, vønanim. (Kel 12)

4) **Elod Aglipa 2 (Herod Agrippa II)**

Ngenek ezoqam, Elod Aglipa 1-gé yó. Pol Zelusalem taon-te gimøvøinam, yaq gaman ezoqam Festus, Pol Elod Aglipa 2-té genø-khofotáv, yaq ndego Pol bembøe-sinøzam. (*Kel 23:35, 25:13-26:2, 26:19, 27-32*)

Elon (Aaron)

Elon ndego, Mozes-gé zapikiá. Tigu sævømiu, Miliám. Ngínik Livai-gí zí. Livai khagua bawan-ák. Elon Mozes-gé manqa manqate ezoqam ndøgoám. Ndego Mozes namba, *Felo-té ginøzavín, ndego Izip ezoqam-ge kawa, neka Izlael ezoqam nqonqotøzat manqat vømbø-einimín, yaq ndigu ekeza Keinan manqei-te betèvesez.

Elon, Mozes neka Izlael ezoqam ate gi:goam, leg-av manqei-te, namba gi:yageapam, Mbumbukiam ekeza iziz ezoqam ndøveatáv. Neka até tegi nakhei angana neka zí-a *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam begó. Vaev-te, Izlael ezoqam, Mozes neka Elon-qa megeat matev giqavotøvem, yaq Mbumbukiam äv genegó nqægo: Elon-qa tatuag-te, mbusa ndøfakhán, neka tae nanga vømbøviam. Nakhamas-té. Nøme pave, é-møndøfakhán. Nqanek matev, ezoqa äv qanezømás nqægo: Ngínik ezoqam, unimanqatín Izlael ezoqam-gí megetapák. Mbumbukiam ndøveatáz. Taqa zita-te, Elon-qa tatuag, ta *mboges-te ndøgo tinø-utøvem, ma Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge-unimanqatín. Ezoqa matavap vesezu nonqó, av

nqægo, ndigu Livai bawan-ak, Elon-gi zi, unimanqatin Mbumbukiam-gi iziz ezoqám. (*Num 17:1-10; Luk 1:5; Iblu 5:4, 7:11; 9:4*)

Mozes leg-av manqei-te ndøgo, ande mœe mba qambo-auwam, lolol-te gegoam, yaq Izlael ezoqam gimatavupam, av nqægo, ndego nqawa gendō-qavanāk, Elon manqa-zapa ndøgó. Ndego tae khøuiwip ndøkhhakheinám, av Izlael ezoqam qazømbe-pøovam. Ndøgo andé kao nakhasam-qá bugug me:kewagám. (*Kel 7:40*)

Enzol ezoqam (*Angel*)

Enzol ezoqam ndigu, nqová. Mbumbukiám namba me:yagé, yan manqei-te. Ndigu Mbumbukiam-gi u-aním. Khøuwa kopoav, ezoqa kopomba mbaín, tizømetupat. Geté khøuwa kopokopo-te, ndigu ezoqa nøme, ndizø-fakhánám.

Ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, av ndego ge:khofosumatun. Neka ndigu Mbumbukiam-gi ezoqam, gèzø-keogé. (*Kel 12:6-11; Iblu 1:14*).

Khøuwa nøme, Mbumbukiam, enzol ezoqam, ezoqa nøme-te, teqá manqat manqate-qa ndøkhhofosumatún. (*Met 2:13; Luk 1:26, 2:9; Kel 27:23*).

Enzol ezoqa kandakanda, nøme Maekól (*Zud 9*), neka nøme Gebliél (*Luk 1:19, 26*).

Etoam matev Mbumbukiam-te (*Offering*)

Etoam matev, Mbumbukiam-te, ndøgo ike manqát, te-te. Ibugukhokhof Izlael ezoqam, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, søvakha gigiap mboløvusumám neka gigiap o moni vømbø-etoouam.

Neka guguna manqat ndøgo, Mbumbukiam Mozes gembo-etoam, äv qane-eín nqægo: Enqon-us ezoqa tekhakhæv, ndego Mbumbukiam-te etoam matev begó. (*Met 8:4*)

Até ní-a, kopømbaqapé, Mbumbukiam-te etoam matev tizigonem. Ndógo, moni o gigiap, Mbumbukiam-qa sasae gone nonqo tizi-etøomem. Taqa yaq-te, 2 *Ko 9:7* äv qane-eín nqægo: Gekha ezoqám ndego, khánakhanakh-us nde-etoam, Mbumbukiám kukú, te-te.

Evezøza-qa lou loge matev (*The Lord's supper; Communion*)

Ta khagus ndøgo, ma Yesu nøme pave, tae mutui-te gitøkewem, ndego tegi paev ezoqam tuelv namba me:goám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa *Pasova khøuwa ndøngáz. Yaq lou gi:logat, Yesu flawa ndøndapáz neka izam nonqo waen-us vøndap. Yaq äv gezømbe-eín nqægo, "Nqanek noqá khá. No nongonqotáv. Neka nqanek noqá kóuk. Ezoqa kopoav zapayá qanéwá. Zo matev äv tønégó. Yaq no zonømbé-matøvememát." Até ndakin-a, ni Kliten ezoqam, matev äv tabizi-matanám. Ndøgo niqá manqa matev eim nonqó. Pol taqa yaq-te, äv gene-peawám nqægo, "Gekha khøuwá ndigu, zo nginik flawa tozolouzat neka nqanek waen vozó-izamat, zo Evezøza-qa løvøte-qa yaq-té zøté-zømasát, atema ekezan vøgeäv." Nqanek matev, gigiap-qapé, Kliten bawan mokho-te.

(*Met 26:17-30; Mak 14:12-25; Luk 22:7-20; 1 Ko 11:23-32*)

Ezoqam-ge Yo (*Son of Man*)

Nupøkhán mbá, Yesu fakhaneav ndøgoám, ndego *Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, Deniel, Ezoqam-gé Yo me:manqatám. Ngenek ezoqam, kawa ezoqam ndøgeäv, neka ezoqa ewaqape vøzømbókawaevtát. Neka teqa *megeat matev, oskia ndøgoát.

Yesu Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te ge-einin, ndego ekezan me:manqatám. Ta mokho-te ndøgo, ndego ezoqa äv genezømas nqægo: Mbumbukiam ndokhofotáv. Neka ndego iz kandambaqapé. Yesu ndego, Mbumbukiám. Geté ndego ùni møndæ-ezoqam-év, av ni nqazi:gu.

(Dan 7:13-14; Met 9:6; 12:8; 16:13; 18:10; Mak 10:33; Luk 12:40; Zion 3:13-15; 6:27; Kel 7:56)

F

Felisi ezoqam (*Pharisee*)

Nginik Felisi ezoqam, ezoqa kandakandá, Zu ezoqam mokho-te. Ndigu áv gini-matavupám nqægo: Ezoqa Mozes-qa guguna manqat neka khafeap vinivinimba nøme timbopavat, ndigu go:-aomem, yaq Mbumbukiam-qa bøi-te, ndøgo tini-eqeieqei-éz. Ndigu gè:khambuvupám, neka áv gini-matavupám nqægo: Ekeza yage matev, eqeieqei, geté ezoqa nøme-qa matev, soqáin. Ndigu guliguli matev, ezoqa ewaqape-qá bøi-té ginø-matønumám. Yaq ezoqa ewaqape, tiabezømbe-vizáp. Geté Yesu tiqa matum, møndæ-otév. Ndego møndøqeiv, av nqægo: Tiqa matev matanam, ngusum-te mbá qazøgó. Geté mokho-te ndøugu, ndigu soqáin.

Væev-te, nginik Felisi ezoqam, *Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam namba, Yesu, løvøwe-qa ndøgoám. (Met 3:7-10; 5:20; 15:1-12; Mak 7:1; Zion 8:3)

Felo (*Pharao*)

Felo ndego, *Izip ezoqam-gé kawa kandambaqapé. Baebol khøuwa-te, Izip ezoqam-gi kawakawa-za, iz Felo zø-akhaemám. Ta khøuwa-te ndøgo, Izip ezoqam-qa matev áv qanegoám nqægo: Felo kopo ate teyagat, ndego andé Mbumbukiam mé:vewát. Gigiap neka manqei ate ndægo, teqa ndøgoám, neka ezoqa ate gi:goam, tegi vøgoam. (Kel 7:9-21; Lom 9:17; Iblu 11:24)

Flawa poponøvemav louzi matev (*Festival of unleavened bread*)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonøqeiv ndøgo: *Khøuwa kandakanda, 2) Flawa poponøvemav louzi matev.

G

Glik manqei neka Glik manqat (*Greece and the Greek language*)

Glik manqei, Glik ezoqam-qá manqei. Meditelenien ndaola-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Glik manqei-qa iz, Akaya mbo-akhaemám. Geté até Masedoniá-ya, Glik ezoqam-qá manqei ndøgoám. Glik manqei-qa taon vinivinimba, nqáneq: Filipai neka Tesalonika neka Belia neka Atens neka Kolin. Pol, ndego Keliso-ge u-anem, manqei vinivinimba ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ndego até ta taon-te ndøgóa, vøyageapam.

Glik ezoqam, Glik manqat ndømanqaté. Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa kopoáv, Meditelenien ndaola avønin-te, ekeza manqat vinivinimba ndømanqatám, neka até Glik manqát-a, vømanqatam. Ta khøuwa-te ndøgo, Glik manqat, zøtezat ezoqam-qá manqat ndøgoám. Mbuk kopoáv, Glik manqát qane-peaupám. Até *Niu Testamén-a, ibugukhokhof, Glik manqat-té ginø-peaomém. Pol manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ndego *bawan vini-ak namba, Glik manqát gezømbe-manqatám. Zapa ndøgo, ndigu teqa *Iblu neka Alameik manqat, zøtezateáv.

Glik manqat peawam, bugug av nqægo:

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.

Gog neka Magog (*Gog and Magog*)

Ni kopømba mbaín, uni tizi-nøten, Gog neka Magog gekha mē:manqate, Manqat Qandoveveam 20:8 mokho-te. Zøtezat ezoqa nøme ndimatavap, ndøgo bawan-qá iziz. Geté nøme ndimatavap, Gog neka Magog, andé yaya etæ manqát. Ndøgo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam ate ndi:gu me:manqaté.

Bavokho-qape sa nqánek: Nakhag ndógo, *Manqat Qandoveveam 20:7-10* ndæmanqate, kopømba mbain, nakhamas-te mba tøfakhan. Zapa ndógo, ta nakhag ndógo, sa ndógo tøméfakhán, Saitan viav wan taosen teløvønøvupat, yaq taqa zita-te, nqawa vømbó-nqovozømēm. (*Veve 20:1-10*)

Gol (Gold)

Gol ndigu, *auli gigiáp. Khagi khakhavá. Taqa fia kandambá tantáv.

Gomola (Gomorra)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeív ndógo: *Sodom neka Gomola.

Ng

Ngusu qogøzat matev (Circumcision, circumcise)

Zu ezoqam, nakhei angana ate ndi:gu, ndakinak qaniap, khøuwa eit tømøzø-ndapat, angana-gí gigiap ov ngusum zøqogavatún. Mbumbukiam ekezan zø-eín, matev tignem. Ndógo tiqá khakhatáp, av nqægo, ndigu Mbumbukiam-gí. Nqanek matev ndógo tøngáz, Mbumbukiam Eibleem namba poev ge-unimanqatin. (*Gen 17:9-14; Kel 7:8*)

Nqanek matev zapaya, ezoqa Zu ezoqam, ngusu qogøzat ezoqam zø-akhaemám. Até Yesú-a, Zu ezoqam ndøgoám, neka até ndegó-a, ngusum vømbø-kepøtøzem. (*Luk 2:21*)

Yesu yan-te geqavig, yaq taqa zita-te, ezoqa teqa manqat, *bawan vini-ak gi:zømesimam, Zu ezoqa nøme, äv gini-manqatám nqægo: Bawan vini-ak tøzø-pøovat, ti-Klisten-ezoqam-ez, ndigu bugukhokhof, bètøkhæ-Zu-ezoqam-éz, neka ngusu bezøqogaz. Geté Pol tiqa manqat unimanqatin-teáv. Ndego äv gene-peawám nqægo: Ezoqa ndigu, Zu bawan-ak mbain ndigu, kopømbaqapé, ngusu qogøzatav tøgoat. Gekha ezoqám ndego, poev tømboqat, tekhandi:v, ndego matev kopo mba bembogó: Ndego Yesu Keliso be-unimanqatin.

(*1 Ko 7:18-19; Gal 5:1-6; Kol 2:1; Tait 1:10-11*)

H

Hos (Horse)

Hos ndugu, gigiap kandambaqapú. Tuqa bazaføgakh, andé kandambá. Ezoqa kopømbaqapé, to:qom, sasa ndótëit. Baebol khøuwa-te ndógo, hos, kawakawa-za neka nakhag ezoqam mba zøgoát. Ndigu nakhag me-okhoám neka søvakha fouzu nonqo or gigiap qanøyam nonqo vøzøgoam. Ezoqa nøme, manqei khagua wil-us zøgoám, hos gulivupam.

Hos-qa nqovønqova, *Zems 3:3* avønin-té qagó.

Hosana (Hosanna)

Hosana ndógo, Iblu manqát. Ibugukhokhof, taqa manqa mokho nqánek, “Gínitøké” o “Gèkhandín, ni.” Geté vaev-te, nqanek manqát, møndømmø-khoum-manqát, ate av-té, Kuni manqat-te “Ike:” toqote-akhaemat.

(*Met 21:9, 15; Mak 11:9-10; Zion 12:13*)

I

Iblu ezoqam neka Iblu manqat (The Hebrew people and the Hebrew language)

Iblu ezoqam, Izlael ezoqam-qá iz nømé. Neka tiqa iz nøme, Zu ezoqám. Ibugukhokhof, até Eibleém-a, tegi ezoqam namba, Iblu ezoqam zø-akhaemám. (*Gen 39:14; Exo 2:6-7, 5:3*)

Nginik Iblu ezoqam, Iblu manqat ndømanqatám. Até ndakin-a, Izlael manqei-te, ndigu Iblu manqat ndømanqaté. Geté Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa kopoáv, ekeza Iblu manqat ge-ivøvé, neka Alameik manqat ndømanqatám. Taqa manqa wag, andé kopó. Geté vinivinimba,

mòndømbo-goám. Geté ezoqa nqanek manqat, até Iblu manqat mbo-akhaemám. Até Yesú-a, Alameik manqat ndømanqatám.

*Niu Testamen mokho-te, manqat kopokopo nøme ndøgó, Iblu o Alameik manqat-te. Toqonøqeív ndøgo: *Met 27:46; Mak 5:41; 15:34; Zion 1:38; 19:20; 20:16.*

*Niu Testamen mbuk mokho-te, pepa nøme, 'Iblu' mbo-akhayám. Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme, ndøgó, ta pepa-qa megeat manqat-qase mokho-te.

(*Kel 6:1; 2 Ko 11:22; Filip 3:5*)

Ol Testamen, ibugukhokhof, Iblu manqat-té ginø-peaomém. Iblu peawam-qa bugug av nqægo: **הַאֵרֶץ וְהַאֲנָשִׁים וְהַשָּׂמִים אֵת אֱלֹהֵימָם בְּרֵא בְּרֵא שְׂפִיתַי**

Ibøkha (Water)

Ibøkha ndøgo, ezoqa nøme 'lano' mbo-akhayám. Ibøkha neka lano, gigiap kopó. Vinivinimba mbaín.

Ibøkha iz ndape matev (Baptism)

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, Zoden kea-te ezoqa kopoáv, ibøkha iz gezø-etoumam. Ndego ezoqa av gezømbe-manqatám nqægo: Ndigu bəqambúz, neka ibøkha iz bē-upøgim. Yaq Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa, segembóé-navøém. Yaq Zion ndigu ibøkha-te vøgeosam. (*Met 3:5-6; Mak 1:4-5*)

Até Yesú-a, Zion-te ibøkha iz vømøndø-ndap. Ndego ta mokho-te ndøgo, ezoqa av genezømás nqægo: Ndego matev úni mbøepavám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. (*Met 3:13-16; Mak 1:9-11; Luk 3:21-23*)

Yesu yan-te, okhokho-té genøqavíg. Ndego bugukhokhof tegi paev ezoqam, av gezømbe-eín nqægo: Bawabawan ate ndækhazet, sozó-okhoát, ezoqa noqa manqat vømē-zømesim, yaq ndigu bemø-nogi-paev-ezoqam-ez. Yaq ibøkha iz zozø-etoumát, Tat-qá iz-tè, neka Yo-qá iz-tè, neka Nqova Mbomambaqape-qá iz-tè. Ezoqa ndego ibøkha iz tendap, ndego ta mokho-te, av gené-unimanqatin nqægo: Teqa awenege yage matev, mòndønanim, Yesu namba, ndego tae mutui-te genanim. Yaq Yesu nqawa gekhandi-v, ta mokho-te ndøgo, ngenek ezoqam, ndakin yage ndakinak ndøndáp. (*Lom 6:3-8; Gal 3:27*)

Ilaiza (Elijah)

Ilaiza ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Ndego nanimateáv. Geté Mbumbukiam, yan-te genøndáf. Khandín. Ilaiza-qa emanqat nqáne: *1 King 17-19; 2 King 1-2.*

Isao (Esau)

Isao ndego, *Aezek neka Lebeka, tigé yó. Tege eveqase-qa iz, *Zekóp. Ngirik ezoqa menas, qaqangeáp. Isao, teqa iz-qa manqa mokho, 'Kha su-ús.' Isao-qa poev kandambaqape ndøgo tøgoám, leg-te te-okhoat neka søvakra vøfouzát. Geté Mbumbukiam-qa matev mbomømboma-qa yaq-te, ndego matavapøteáv. Ndøgo gigiap-qasé, te-te. Yaq nakémbá, khøuwa nøme, ndego søvakra fouzu-te gendoqavan neka ifin-qape vømbøvin, ndego Mbumbukiam-qa matev mbomømboma gèwí, ta matev ndøgo, ndego amba te-upain, ndego yo-khøuwa ndego. Lou ndape nonqo me:wí. (*Gen 25:19-34; 27:1-40; Lom 9:10-13; Iblu 11:20; 12:16-17*)

Isao-gi zi, Edom ezoqám.

Isop (Hyssop)

Isop ndøgo, tae-qase-qá iz. Ta tae-qa tang, khasøkhasís neka taqa esokho khøogáp. Ta khøuwa-te ndøgo, enzol ezoqam Izip ezoqam-gi nakhei an-gana ate gi-goam, ndigu bugukhokhof giqanat, pakhapakha gezø-khaneam, Izlael ezoqam, sip-qa kouk, mboqog-te, isop táe gini-gi:mám. (Nqovønqova

taqa yaq-te, *Iblu 11:28* avønin-té qonóqéiv.) Yaq ndego enzol ezoqam, Izlael ezoqam-gi nakhei angana, pakhapakha khaneapøtéav.

Neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, sip-qa kouk, *mboges-te go:pomoemam, ma Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, poev ge:unimanqatin, neka khøuwa nøme, ezoqam-te vø:pomoemam, tiqa manqa-zapazapá sunguzam nonqo, ndigu isop táe gini-matønumám.

Iv (*Eve*)

Iv ndugu, *Adam-gú zás. Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, bugukhokhof ezoqam, gekhakheinøvem, Adám. Yaq Mbumbukiam sanqa kopo mbokhaozó, sævam vømbøe-khakheinøvem.

Vaev-te, ngunuk Iv, Mbumbukiam-qa manqat, gè-ogí, neka Saitan-qá manqat mbopáev. Yaq tae nøme-qa nanga, taqa yaq-te Mbumbukiam gezømbe-ein, khafeāp tilog, ndugu sègelóg. Yaq nøme, zivis mbo-etoám. Yaq até ndegó-a, vølog. (*Gen 2:21-3:24; 1 Ko 11:12; 2 Ko 11:3; 1 Tim 2:13*)

Adam neka Iv, tigi nakhei angana, tiqa yaq-te, Baebol mokho-te nqøupeawap, nginik: Kein neka Eibol neka Set.

Izip (*Egypt*)

Izip ndøgo, manqei kandambaqapé. Izlael manqei avønin-té qagó, neka Meditelenien ndaola-té qagó.

Baebol khøuwa-te, Izip-gí kawakawa-za, *Felo zø-akhaemám. Izlael ezoqam, Izip manqei-te, *yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoám. Andé pingim-ák. Nupøkhán mbá. Viav 400, ate qægoam. Emanqat taqa yaq-te, Eksodus (Exodus) 1 qanøngáz.

Vaev-te, Yesu geqan, yaq *Elod løvøwe-qa gembogoam, Yesu-gi evøndipakha, Izip manqei-té ginø-khokhóz, te namba, atema Elod vønanim. (*Met 2:13-19; Kel 7:12-34; 1 Ko 10:1; Iblu 11:22-29; Veve 11:8*)

Izlael (*Israel*)

Izlael, *Zekop-qá iz nømé. Nqanek iz, Mbumbukiam mbo-akhá. (*Gen 32:22-32*)

Taqa zita-te, tegi zi ate gi:goam, Izlael ezoqam zø-akhaemám, neka tiqa manqei, Izlael manqei vømbø-akhaemam. Iziz nøme, ndizø-akhayam. *Zu ezoqám neka *Iblu ezoqám. Nginik ezoqam namba, Mbumbukiam, poev ndø-unimanqatín, av nqægo: Ndigu tegi ezoqam ndøgoát.

Izlael ezoqam-ge kawa ezoqam, Solomon, genanim, yaq tiqa manqei gèqatá, yaq qatoat nøme, Izlael manqei mbo-akhaemám neka nøme, Zuda manqei vømbø-akhaemam.

Até Yesú-a, ndego Izlael ezoqam ndøgoám neka Izlael manqei-te vøyagam.

K

Kawa ezoqam-qa wawaq (*Crown*)

Wawaq av nqægo, kawa ezoqam-qá khakhatáp. Ndøgo ezoqa, āv qane-zømesimám nqægo: Ngenek ezoqam, iz-akhaé. Kopømbaqapé, tezømbo-kawaevtat. Nqanek wawaq, gól neka nandi fia kandakandá gini-khakheinumám.

Yesu manqa ovøyam-te giveem, nakhag ezoqam, otøotam me:vewém. Ndigu gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném, kawa-te vømbøe-uzim. Andé kawa ezoqam-qá wawaq.

(Nqovønqova, kawa ezoqam-qa wawaq-qa yaq-te, *Veve 4:4* avønin-té qagó.)

Kein (*Cain*)

Kein ndego, *Adam neka *Iv, tigé yo-khøuwá. Ndego khae ogekhaem ezoqam ndøgoám. Tege eveqase, *Eiból. Khøuwa nøme, Eibol Mbumbukiam-te sip geløvusam, Kein pakhapakha mbokhaná. Zapa ndøgo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, gèkhatiú. Geté Kein-qa, gèsanqáo. Eibol sip ndøzitág, Mbumbukiam vømbø-etoam. Geté Kein-qa etoam matev, Mbumbukiam-te, avøe gigiap mba ndøgoám. (*Gen 4; Iblu 11:4; 1 Zion 3:11-12; Zud 11*)

Keinan (*Canaan*)

Izrael ezoqam-qa manqei, ibugukhokhof, iz Keinan ndøgoám. Mbumbukiam *Eibleem ta manqei-te ndøgo tenø-itú. Ta khøuwa-te ndøgo, nqanek manqei-te, Keinan ezoqam ndøyagám. Nginik ezoqam, manqazapazapa-ús. Toqonøqeív ndøgo: *Sodom neka Gomola. (*Gen 11:31, 13:12-13; Kel 7:11, 13:19*)

Keliso (*Christ*)

Keliso, ndøgo Glik manqát. Manqa mokho até kopó, av *Mesaya ndægo. Taqa manqa mokho nqánek, "Ezoqam ndego, oil gimboe-qouzim." *Ol Testamen khøuwa-te, *Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Zu ezoqam-gi kawakawa-za neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, tiqa kawa-te, oil mo:qouzimín, ndigu tiqa sasae gingazemín. Ndøgo khakhatáp, av nqægo, ngenek ezoqam, Mbumbukiam ekezan ndøvé, iz av nqægo tendap.

Yesu, iz Keliso ndimbo-akhayam, zapa ndøgo: Ezoqam ndégo, Mbumbukiam ibugukhokhof manqa mbusa geve, kawa ezoqam tendo-khofotav, ekeza ezoqam tekhandi:z. (*Met 1:1; Luk 2:11; Zion 17:3; Iblu 9:28*)

Ovøyam manqat nøme, toqonøqeív ndøgo: *Mesaya

Keliso-gi u-anim (*Apostles*)

Yesu Keliso manqei-qape-te geyagam, neka ezoqa tuelv vøvevesam, ndego nginik, tegí u-anim zø-akhaemám (*Met 10:1-4, Mak 3:13-19, Luk 6:12-16; Kel 1:26; 15:22*). Nginik Keliso-gi u-anim, iz nøme, Yesu-gi paev ezoqam zø-akhaemám. Geté Yesu-gi paev ezoqa nøme, møndøgoám.

Nginik Keliso-gi u-anim, Yesu namba oskia me:goám, neka ndego vøe-zømesimam. Yaq ndego bazaføgakh zø-etoám, nqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemam, neka nqova soqøsoqa ezoqam-qa mokho-te gu:goam, vøzø-ngeasumam.

Yesu genanim, yaq nqawa vøkhandi:v, nginik ezoqam, ekeza bøi giniqeivim. Yaq Yesu nginik manqei vinivinimba-té genø-khofosám, ezoqa Manqat Mbomambaqape bemē-zømesim (*Luk 24:48, Zion 15:27; Kel 3:15*). Vaev-te, nginik u-anim, møndømo-tigi-megetapak-éz, ndigu Yesu gi-unimanqatintam.

Yesu yan-te geqavig, yaq taqa zita-te, até ezoqa nømé-a, Keliso-gi u-anim vøzø-akhaemam. Ezoqa nøme Pól, neka nøme Banabás. Mbumbukiam até nginik ezoqám-a, teqa sasae gone nonqo vøzø-akha.

Kemol (*Camel*)

Kemol ndugu, gigiap kandambaqapú. Ngunuk kopømbaqapé, gigiap kandambaqape segé-qaná neka ezoqa vøqanaø. Leg-av manqei-te toqo-okhoat, yaq kemol-qa tøke kandambá. Zapa ndøgo, ndugu kopømbaqapé, ibøkha kandambaqapé sege-izamín. Yaq vaev-te, leg-av manqei-te, ma ibøkha mbain ndøgo, ndugu khøuwa andé kandambá segé-okhoát, oskia ndøgo, ibøkha nøme izumav tugoat.

Kemol-qa nqovønqova, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gu.

Kliten ezoqam (*Christian*)

Klisten ezoqam, taqa manqa mokho nqáneq, “Keliso-gí ezoqám.” Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndigu, ekeza kha Klisten ezoqam ndivewe, ndigu Yesu *Keliso, úni bembøepæv.

Ezoqa ndigu Yesu ndimbopaev, Klisten iz ndizø-akhayam, matev Antiok taon-té qangáz. (*Kel 11:26*).

Kopa (*Copper*)

Kopa ndøgo, *auli gigiáp. Khagi køkóuk. Kopa moni, tiqa fia andé khapémbá.

Kha sisi (*Leprosy, dreaded skin disease*)

Baebol khøuwa-te, ngusu enqoni vinivinimba, ‘Leprosi’ mbo-akhaemám. Nøme ndøgo, nqamáv, neka nøme tøpuiáp, neka nøme kha keftáp, neka nøme asavím. Enqoni nøme av nqægo taqagoat, até ezoqa nómé-a, kopømbaqapé segéndáp. Ezoqa ndigu, enqoni av nqægo qazøgoam, Zu ezoqam-qa guguna manqat, ezoqa soqøsoqa me:zæbám. Khavim-ús. Yaq ndigu kopømba mbáin, vemlav-té tiyagat. Geté qambaqapé giabetøndo-yagé, ezoqa mbain-te ndøgo. Neka ndigu ndabua keqageap be-uzáp. Ndigu tiqa manqa-nqa neka kesov, bøgutám, neka ‘khavi khavim-us’ bē-akhayam, ezoqa nøme tiqa avønin-te ti-okhoat.

Ezoqa enqoni av nqægo qambogoam, yaq tekhhakhæv, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té geabenøwáv, ndego bæqeiv, av nqægo, teqa enqoni uni pembøē-navøem-a. Uni tømboē-navøem, yaq ngenek ezoqam, Zu ezoqam-qá matev bembopæv, av Mbumbukiam Mozes gembøe-ein. Yaq taqa zita-te, kopømbaqapé, ekeza ezoqam-te nqawa tevesez. (*Lev 14; Met 8:1-4; Luk 17:11-19*)

Kh

Kha sunguzam matev (*Cleansing*)

Mbumbukiam, ndego ndaføyamba-qapé. Yaq ndego Izlael ezoqam, āv gezømbe-ein nqægo: Ndigu bæbæs-qape begó, teqa avønin-te tizav, teqa iz eqawat nonqo. Zu ezoqam, løvøte ezoqam-qa kha gekhanazin, o sævam yokea guifeivin o nakhasa gui-ovain, o anganeam khangam qambo-qoin, o ezoqa kha sisi tømboagoat, o lou gelogin, eqeieqei mbain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq ndigu andé ge-khavim-us-ezin. Zu ezoqam av ngi-gu, kopømba mbáin, *Mbumbukiam-qa khoev-te o guliguli khoev-te ti-oz. Yaq nqawa bæbæs gone nonqo, Zu ezoqam av ngi-gu, elavøqase bēzømbøkhæ-auwamát, yaq kha bēsunguzat, av tiqa matev qazømbe-goam. Yaq taqa zita-te, ndigu Mbumbukiam-te, søvakha gigiap beløvusamát. (*Mak 1:44; Luk 2:22; Zion 2:6*)

Yesu-qa khøuwa-te, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, matev vinivinimba nøme mo-awám. Khamasim, Zu ezoqam, lou okhokho-té giabenølog. Ndigu bugukhokhof zenda, matev vini-té giabetøkhæ-sunguzát, ndigu uni betē-bæbæs-ez, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yesu tiqa manqat unimanqatinteáv. Zapa ndøgo, tiqa poev, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-eqeieqei-ez, ngusum-te mbá qazøgoám. Taqa yaq-te, Yesu āv gene-ein nqægo: Gekha gigiáp ndøgo, ezoqam-te ndø-øev, ndøgo kopømba mbáin, te-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ezoqam ndøgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndøgo, te-te ndøndo-fakhate. (*Mak 7:1-23; Kel 10:15; Lom 14:14*)

Khandi etoam ezoqam (*Saviour*)

Yesu manqei-qape-ge khandi etoam ezoqam, timbøe-akhayám ndøgo: Ndego tae mutui-te genanim, ndego ni ezoqam, ni amba tizi-soqoenin, nakhoa nimboqóá. Yaq ni kopømbaqapé, sizí-khandí-n. Zapa ndøgo, ndego niqa manqa-zapazapa-qa yaq-fia, ta zapaya ni amba tizi-soqoenin,

ekeza kha-té genøndáp. Yaq ta mokho-te ndøgo, gekha ezoqám ndigu, ti-unimanqatintat, av nqægo, Yesu tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim, Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te, gé-eqeieqei-éz, neka vøkhandi:z.

*Yesu-qa iz, taqa manqa mokho nqáneq, “Mbumbukiam, khandi etoam ezoqám.”

(Luk 1:47; 2:11; Zion 4:42; Kel 5:31; 13:13; Ef5:23; Filip 3:20; 1 Tim 1:1; 2 Pita 1:11; 3:18)

Khandi etoam matev oEzoqa khandi-zat matev (Salvation)

Ezoqa toqo-khandi:v, ndøgo, ezoqam matev soqain tømbo-fakhan, yaq ndego qoqa matev matanam mokho-te, khandi nqawa tendap. Mbumbukiam ni matev, av tinimbi-matanám. Ezoqa ndigu, manqa-zapazapa matanam-te neka Saitan-qa bazaføgakh mokho-te ndu:gu, yaq Yesu-te tizav, ndego gënqovotáz, khandi ndakinak vøzø-etoám. (Luk 2:30; 3:6; Kel 28:28; Tait 3:4-5)

Ezoqam ndego, ni ndekhandi:nat, ndego *khandi etoam ezoqám.

Khøwa kandakanda (Festival, Feast)

Zu ezoqam, ndigu viav kopo mokho-te ndøgu, khøwa kandakanda vinivinimbá ndøzøgo. Ta khøwa-te ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qá matev mbomømboma mbomatavupatún, ndego bugukhokhof khøwa gezøgo. Zu ezoqam-gi khøwa kandakanda, taqa yaq-te *Niu Testamen ndæmanqate, nqáneq:

1) Pasova khøwa kandambaqape (Festival of the Passover)

(Met 26:1-5, 17-19)

Pasova khøwa, khøwa ùnime:kandambaqapé, Zu ezoqam-te. Ndøgo løvøyak Mas (March) o Eiplil (April) mokho-té qanu:gu. Ate av-té, niqa Ista (Easter) khøwa ndægo. Pasova, taqa manqa mokho, ‘løvúám’. Ta khøwa-te ndøgo, Zu ezoqam timbøe-matavupatún ndøgo, av tigi atanakha-zapazapa-za, Izip manqei-te gindi-khokhoz, ma nupøkhan mba, ande pingim-ak, Izip ezoqam-qa sasae gigoam. Ta khøwa-te ndøgo, Mbumbukiam, ekeza enzol ezoqam ndøkhofotáv. Izip ezoqam-gi nakhei angana, bugukhokhof giganat, zitøge nonqó. Geté Zu ezoqam, Mbumbukiam, av gezømbe-eín nqægo: Ndigu ekeza khoev vinivinimbaté, *sip nakhasam belaemát. Yaq tuqa kouk, mboqog-té giabenø-gi:mát. (Nqovønqova taqa yaq-te, *Iblu 11:28* avønin-té qonóqeív.) Yaq Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, nqanek kouk geqeivin, ndego nqanek khoev, sège-løvúin, yaq Izlael ezoqam-gi nakhei angana bugukhokhof qaniap, pakhaezatáv, Izip ezoqam-gi angana bugukhokhof qaniap ate gi:goam namba.

Yaq nakémbá, Pasova khøwa-te ndøgo, Zu ezoqam, tiqa khoev vinivinimbaté, sip nakhasam ndølaemín. Yaq sùgumu-loutøvemín.

Yesu genanim neka nqawa vøkhandi:v, ta khøwa-te ndøgo, Pasova khøwa ndøgoám. Ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa av genezómás nqægo: Sip nakhasam eqeieqei-qaqe, ezoqa løvøte-te tekhandi:z, Yesú. Yaq nakémbá, Yesu iz nøme, *Mbumbukiam-gé Sip Nakhasam mbo-akhayám.

2) Flawa poponøvemav louzi matev (Festival of Unleavened Bread)

(Met 26:17)

*Pasova khøwa kandambaqape-qa zita-te, Zu ezoqam, tigi flawa, poponøvemav ndølouzatún, pula kopo até vømü-navøemin. Yaq ndøgo timbo-matavupatún, tigi atanakha-zapazapa-za, Izip manqei-té gindi-khokhoz. Zapa ndøgo, ta khøwa-te ndøgo, Mbumbukiam ge:nqovotaz,

yaq ndigu gè:ngetøgeapám. Yaq tigi flawa kopømba mbaín, tipopoez. Yaq nakémbá, Zu ezoqam, ta khøuwa gimbo-matavupatun, ndigu flawa poponøvemav ndølouzatún.

3) **Pentikos** (*Festival of Pentecost*)

(*Kel 2:1; 20:16; 1 Ko 16:8*)

Até Pentikos khøuwá-ya, khøuwa kandambaqapé, Zu ezoqam-te. Pentikos, taqa manqa mokho, fiftí. Zapa ndøgo, *Pasova khøuwa tømønøvem, yaq khøuwa fifti-qa zita-te, Pentikos khøuwa ndøgo tønøndáp.

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát. Zapa ndøgo, ndøgo tiqá *wit qogøzat viáv. Neka ndigu até ndøgo timbó-matavupát, Mbumbukiam tigi atanakha-zapazapa-za, Mozes mokho-te, teqa guguna manqat gezø-etoam.

Até ni Klisten ezoqam-té-a, Pentikos ndøgo, khøuwa kandambaqapé. Ta khøuwa-te ndøgo, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Mbumbukiam tege Ngova Mbomambaqape, Klisten ezoqam-te ande gende-khofotav (*Kel 2:1-4*). Pentikos khøuwa ndøgo tønøndáp, Ista (*Easter*) khøuwa tømønøvem, khøuwa fifti-qa zita-te.

4) **Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndøgo khoev-qasis gipuanumatun** (*Festival of shelters, tabernacles, or booths*)

(*Zion 7:2-52*)

Nqanek khøuwa kandakanda, Zu ezoqam-qa khanakhanakh khøuwá. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, tiqa avøe gigiap pewat khøuwa, gè:møzønavøemín.

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam, khoev-qasis ndøpuanumatún. Ibuibus nonqó. Neka pula kopo-te, ndøgo tiyageapét. Yaq ta khøuwa-te, ndøgo timbó-matavupát, av tigi atanakha-zapazapa-za, viav foti, leg-av manqei-te giyageapam neka khoev egeiegei goneav vøzøgoam.

5) **Khøuwa kandambaqape, ma Mbumbukiam-qa khoev mboqoat khøuwa gimbøe-matavupatun** (*Festival of the Dedication of the Temple*)

(*Zion 10:22*)

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam timbo-matavupatún ndøgo, ibugukhokhof ezoqa nøme, iz Zudas Makabeus qambogoam, gigiap soqøsoqa ate qægoam, *Mbumbukiam-qa khoev-te qøugoam, gekhofoe, neka Mbumbukiam-qa khoev, nqawa teqa zenda-te vøve. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev-te, bugukhokhof manqei vini-ak ndø-ozín, neka ekeza mbumbuk-te, iz eqawat matev vømø-gonemin. Geté Mbumbukiam-qa khoev nqawa teqa zenda-te giveem, yaq Zu ezoqam kopømbaqapé, nqawa ti-onimat, Mbumbukiam-qa iz vø-eqatát.

Zu ezoqam, nqanek khøuwa kandambaqape, iz nøme, 'Waev-qa Khøuwa Kandambaqape' mbo-akhayám. Yaq nakémbá, khøuwa nøme, Zu ezoqam nqanek khøuwa kandambaqape gindapem, Yesu áv gene-eín nqægo, "Manqei-qape-qa waev, nó." (*Zion 9:5*)

L

Layon (*Lion*)

Layon ndego, gigiap khobos-qapé. Møe-ús. Teqa avønin-te toqofaqakh, yaq segé-loutáq.

Leg-av manqei (*Desert, Wilderness*)

Leg-av manqei-te ndøgo, tae kandakanda mbaín neka gagayag mbaín. Ndivind mbá neka tae khasøkhasis kopokopo mba mú:pøét. Neka leg-av manqei-te ndøgo, ibøkha andé mbaín.

Leiah (*Rahab*)

Leiab ndugu, Zeliko taon-té guyagám. Ngunuk mambe sævam ndøgoám. Tuqa khoev, taon uta-qape-té qawevám. Izlael ezoqam-gi bəibəi-anim, Zeliko taon-te gizav, yaq taon megetapak, mōndøyogém. Yaq ndigu gavem-qa ndøgoám. Geté Leiab, gəkhonáb, yaq ndigu vəkhokhoz. Ngunuk tuni-matanám ndøgo: Ndugu əv guni-unimanqatintám nqəgo: Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam, ndego Mbumbukiam-anim, neka teqa bazafəgakh, ekeza mbumbuk-qa bazafəgakh, unime:ləvuám. Ndego Mbumbukiam, Izlael ezoqam gezətoké, yaq ndigu Zeliko ezoqam vəpitáz. Yaq Izlael ezoqam, Zeliko taon-te gizav, ndigu ngunuk Leiab, tegi evəndipakha neka namba qazan namba, zitəgeáv. Yaq ndigu kopəmbaqapə, Izlael ezoqam namba tiyagat. Vaev-te ndøgo, ngunuk Leiab, Izlael ezoqam ndəndáf. Yaq ndugu mōndəmə-Deivid-gú-zupuka-zapa-év, yaq te mokho-te, até Yesú-a, vəmə-tegu-zupuka-zapa-ev.

(Joshua 2 neka 6; Met 1:5; Iblu 11:31; Zems 2:25)

Livai (Levi)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa menás, iz Livai ndəzəgo.

1) Livai ndego, Zekop neka Leia, tige yo.

Ngenek Livai, namba-qaniap ilévən gimbogoam. Nginik evenap tuelv, vaev-te, mōndəmə-Izlael-ezoqam-qa-khagua-bawan-tuelv-éz. *Mozes neka *Elon, Livai-gi zi ndøgoám. Mbumbukiam Izlael ezoqam, teqa guguna manqat gezə-etoam neka manqa vəzə-vəovam, palai khoev tim-bowevem, yaq ndego Elon-za ndəveatáz, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam tigoat. Vaev-te, Livai-gi zi, Livai ezoqam zə-akhaemám. Até nginik-a, Mbumbukiam-qá sasae ndøgoám, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa namba, neka Izlael ezoqam, Mozes-qa guguna manqat vəe-zəmesimam. Mbumbukiam Izlael ezoqam, *Keinan manqei gezə-etoam, ndego Livai ezoqam, manqei etopəteáv, ti-yagat. Geté ndego taon vinivinimba zə-etoám. 48 ate qəgoam. Ta taon ndøgo, mōndə-panqavəém, Izlael manqei ate qəgoam. Yaq Izlael ezoqa nəme ate gi-goam, ndigu ekeza manqei gi-pözəgim, ndigu nginik Livai ezoqam, bəzətoké, neka ekeza avəe gigiap vinivinimba, qaqageap nəme bezə-etoam. (Iblu 7:5)

2) Livai, ndego teks moni upəgim ezoqam.

Ngenek ezoqam, iz nəme qambogoam, Metiú. Khəuwa nəme, Yesu ndego paev manqat mbo-eín. Yaq ndego até gendego, vəmbəpaev. Ezoqa ndəgo, ta mbuk ndøgo, Metiú ndimbo-akhayam, gepeawam. Ovøyam manqat nəme, Metiú-qa yaq-te, ta mbuk-qá megeat manqat-qase mokho-té qonəqéiv. (Mak 2:14, Luk 5:27-29)

Lom (Rome)

Lom ndøgo, taon kandambaqape-qá iz. Itali manqei-té qagó. Ta khəuwa-te ndøgo, *Niu Testamen gipeaumam, gaman kawakawa-za, ndøgo tiyagám. Até *Sizá-ya, ndego Lom ezoqam-gi kawa kandambaqape, ndøgo vəyagam. Nginik Lom ezoqam, bawan vinivinimba-qá manqei ndə-upəgimám, neka ezoqa vəzəmbə-kawaeztam. Até Izlael manqei-a, vəndapem. Yaq ndigu ezoqam, ma nqanek manqei vinivinimba gi-yageapam, Lom ezoqam, teks moni bezə-etoám. Kandambá. Até Izlael manqei-té-a, Lom nakhag ezoqam neka gaman ezoqam, kandambá gigoam. (Met 8:5-13; 22:17; Zion 18:28)

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, Zu ezoqam ndøgoám, geté ndego até Lom mo-manqei-anem vəgoam. (Kel 16:37-39; 22:25-28)

Pol-qa pepa nəme, ndego Lom ezoqam-té genə-peawám. (Lom 1:7)

Vaev-te, Pol giməvəinam, Lom gaman ezoqam, Lom taon-té ginəndafém. Yaq ndøgo, ndego ndimbula ezoqam ndøgoám. Geté unimanqatín, ndego

ekezan, Lom taon-te gone-qa ndøgoám. (*Kel 19:21; 23:11; 28:14; Filip 1:13*)

Ta taon-te ndøgo, Pol pepa nøme ndøpeaumám, Klisten bawan vinivinimba-te vøkhofotumam. Pepa Lom taon-te gepeaumam nqáne: Efesús neka Filipáf neka Kolosí neka 2 Timoti.

Lot (Lot)

Lot ndego, Eibleem-gé eveqase-gé yó. Ndego *Sodom taon-té geyagám. Mbumbukiam Sodom neka Gomola taon gengiu, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, yaq Lot zas neka tegi nakhei mbasi menas namba, gèkhokhóz. Geté Lot-gu zas, møndø-qambún, taon-te vøkwag. Yaq ndugu gèmø-ngalam-év. Andé uk me:wuøeám. Sège-føgakh-év.

(*Gen 12:5; 13:5-13; 19:1-38; Luk 17:28-32; 2 Pita 2:7*)

Lou logemav matev (Fasting)

Lou logemav matev ndøgo, lou logemav toqogoat, yaq khøuwa vøqágoát, Mbumbukiam-te toqo-guligulimat. Geté leg-te toqo-okhoat neka khokho matev vinivinimba voqógoát, ndøgo ambá av nqægo, lou logemav matev, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

Zu ezoqam, lou logemav matev, ndøgo tigonemín, tiqa manqa-zapazapa zapaya, mutøkhop giwanimin, neka Mbumbukiam-qa bøi-te, nqawa egeieqei gone-qa gigonemín (*Neh 9:1-3*). Nøme ndøgo, ndigu lou logemav matev, khøuwa kopo mba megonemín, qanaqanus atema khagus, neka nøme ndøgo, khøuwa andé møe-mbá tigoat.

Yesu teqa sasae ande ge:ngaz, ndego leg-av manqei-té genøwáv, lou logemav matev vømøgo. Khøuwa fotí, ate gi:goam. Yaq Saitan ge:khamasimam, ndego tatak vitiáv (*Met 4:1-2, Luk 4:1-2*).

Taqa zita-te, Yesu-qa yaq-te, manqat nøme mbáin, av nqægo, ndego lou logemav matev ndøgø. Yaq ezoqa gimbo-bevupam, av nqægo, gekha zapá ndego tegi paev ezoqam namba lou logemav matev gonemav gigoam, ndego áv gezømbe-eín nqægo: Vaev-te ndøgo, ndigu lou logemav matev ndøgoát, gete ndego ti namba ate te:goat, ndigu khanakhanakh mba ndøgoát, neka kopømba mbáin, lou logemav matev tigoat neka mutøkhop vøwaniapát. (*Met 9:14-15; Luk 5:33-35*)

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqa nøme, lou logemav matev, Tusde-Tusde neka Tesde-Tesde ndøgoám. Geté Yesu khanakhanakh mbáin, Felisi ezoqam-qa lou logemav matev-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ndigu oskia, gè:khambuvupám. (*Met 6:16-18*)

Bugukhokhof Klisten ezoqam, lou logemav matev, tigonemín ndøgo, Klisten megetapak neka nømendim ezoqam, sasae-te gi:abin (*Kel 13:2-3; 14:23*), o matavap loloakh-qa o ezoqa zapaya gi:guligulimemin, o Mbumbukiam gekha matev nøme-qa yaq-te gimboe-vi:memin (*Kel 12:5; 27:1-38*), o sasae ndakinak nonqo, gi:khakheinømemin.

Lou-qase, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo (Altar)

Lou-qasis ndøgo, ma Mbumbukiam-te *etoam matev gi:goam, kopoav ndøgo, nandí gini-khakheinumám. Geté nøme ndøgo, auli gigiap o gól gini-khakheinumám. *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mbá, kopømba ndigu, Mbumbukiam-te etoam matev av nqægo tigoat. Ezoqa nøme-te, khafeáp. Geté ezoqa nøme kopømbaqapé, gigiap ti-upøgimat ti-te, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo.

Lou-qasis vinivinimba, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, nqáne:

1) Lou-qasis ndøgo, ma Mbumbukiam-te, søvakha gigiap go:løvsumam. Matev av nqægo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo ndømatønumám. Nqovønqova taqa yaq-te, *Iblu 5:1*

avønin-té qonóqeív.

2) Lou-qasis nøme, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goam, ndøgo khasøkhasís. Ndøgo gigiap sisip mbomømboma mboqotam nonqó. Matev av nqægo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqo ndøgoám.

M

Magog (*Magog*)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeív ndøgo: *Gog neka Magog.

Mana (*Manna*)

Mana ndøgo, lou ndøgo, *Izrael ezoqam, *leg-av manqei-te gilogam, ndøgo Mbumbukiam gezø-etoumam. Ndøgo khasøkhasís neka papaqa-papaqá. Bugug andé nanga-qasis. Ndøgo khaiya-té qando-o:eám. Lovølová. Yaq qanaqanus qando-nqoein, Izrael ezoqam, manqei-té ginø-møvømemín. (*Exo 16:14-21; Num 11:7-9, Zion 6:31, 49; Iblu 9:4; Veve 2:17*)

Manqa-sisi (*Magic, Sorcery*)

Mbumbukiam-qa Manqat, manqa-sisi-qa yaq-te ndæmanqate, ndøgo até nqáneq qane-manqaté: Bevem matev neka løvøyap matev neka wanda matev neka kha somømbem matev neka mbasønakhei manqa-sisi matev neka khofoe matev neka nqeia matev neka yakhav vøqeizam matev neka mapøisøkha upøgim matev neka gekha matev av nqægo nøme ndøgot. Nqanek matev ate ndægo, unime:-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Ndego yaq-fia, ndøtá, ezoqam-te ndigu, matev av nqægo ndimatnam, ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneav tigoat. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndigu, matev av nqægo ndigut, ndigu ambá av nqægo, Mbumbukiam-té gonotazá, geté ndigu *Saitan neka tegi *nqova soqøsoqa-té gonotazá, ndigu Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ndigu. Qo matev av nqægo toqogo, yaq qo Saitan-qá bazaføgakh-té qonó-øq.

Gekha ezoqám ndigu, matev av nqægo gigonem, ndigu zitá giabiti-wuøém, neka äv giabiti-matøvemém nqægo, matev av nqægo, unime:-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yaq tiqa manqa-zapazapa tivøndøzem, neka Mbumbukiam tanakh manqat timbo-einim, yaq ndego nqanek manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yesu até ta nonqo ndøgo-a, tenenaním.

Até nqanéq-a, unime:-soqá, ezoqam-te toqo-løvøyap, av nqægo, ndigu manqa-sisi ndøgoném. Neka nøme nqáneq: Gekha ezoqám ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu kopømbaqapé, møe mbaín segéyagát, manqa-sisi-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ni mizi:nøtén, Mbumbukiam-qa bazaføgakh, unime:-løvúaám, *Saitan-qa bazaføgakh.

(*Lev 19:31; Deut 18:10-13; Isa 8:19; Jer 27:9; Zech 10:2; 1 Chr 10:13; Kel 8:9-25; 19:17-20; Veve 21:8; 22:15*)

Manqat Mbomambaqape (*Gospel, Good News*)

Manqat Mbomambaqape, ndøgo tønemanqaté, matev ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof gematønnumam, neka ndakin ndematnam, neka megemege-te ndo:go, tematanam. Neka ndøgo Yesu-qá emanqát. Yaq nakémbá, até ta mbuk foa ndøgó-a, Metiu neka Mak neka Luk neka Zion gipeaomem, 'gospel' mbo-akhayám. Yesu tegi paev ezoqam, äv gezømbe-ein nqægo, "Manqei-qape ate nqægo, sozó-okhoát, ezoqá ewaqape, Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim."

(*Met 4:23; 24:14; Mak 1:1, 15; 16:15; Kel 8:4; Lom 1:16*)

Manqa-zapa (*Sin*)

Manqa-zapa toqogo, qo Mbumbukiam-qá Manqat qósanqáo. Qo ambá av nqægo, teqa manqat qó-ewagát neka o-mba voqotó-ndapát. Gekha

ezoqām ndego, manqa-zapa ndego, ndego unimanqatinteáv, av nqægo, Mbumbukiam-qa keoge egeieqei-qapē te-te. Geté ndego ekeza kawa ezoqam gone-qa ndøgó, ekeza yage-qa yaq-te. Ambá ndøgo, Mbumbukiam tembøe-kawaevtat. Yaq ta mokho-te ndøgo, manqa-zapa matanam ndøfakhán.

*Adam neka *Iv, Mbumbukiam-qa manqat, unimanqatinteáv. Gè-ogiím. Yaq ta mokho-te ndøgo, manqei-qape-te, manqa-zapa matanam matev ndo-oé, neka løvøte vøndø-oe (*Lom 5:12*). Zapa ndøgo, manqa-zapa-qa yaq-fia, løvøté (*Lom 6:23*). Mbumbukiam, ndego ezoqa egeieqei-qapé. Manqa-zapa matanam matev, kopømba mbaín, teqa avønin-te tøgoat. Yaq nakémbá, Mbumbukiam Adam neka Iv, gèngeasám, Iden manqei-te, ma teqa avønin-te gi:goam (*Gen 3*).

Manqei-qape-te nqanek, ezoqa kopo mbaín, ndego manqa-zapa-qase goneavqagoám. Yaq nakémbá, ezoqa ewaqape, manqa-zapa-ús. (*Lom 3:9-20*)

Ni ezoqam, nakhoa mbaín, niqa manqa-zapazapa tizi-evøzømem. Ni mizi-soqoén. Geté nakhoa, Mbumbukiam ekezan ndømboqoá, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, tae mutui-te genanim. Yaq ndakin, gekha ezoqām ndigu, Yesu tigi khandi etoam ezoqam tindafem, gékhandíz. Nakhoa khandi-te, sa nqánek. Nakhoa nøme mbaín. (*Lom 5:18-19; 6:23; Zion 1:12*)

Masted tae nanga (*Mustard seed*)

Masted tae nanga ndigu, ùnime:-khasøkhasis-ezám. Geté toqo-zøgeakh, yaq ndigu andé kandambá segé-khouwéz. Andé taé. Nginik tae nanga-qa et, ezoqa lou-té ginø-qouzumátún, taqa mokhov, vø-egeieqei-in. Yesu masted tae nanga, Mbumbukiam-qa Megeat Matev me:khamasimám, neka ezoqam-qa unimanqatin, matev vøe-khamasimam.

(*Met 13:31-32; 17:20; Mak 4:30-32; Luk 13:18-19; 17:6*)

Megeat matev (*Kingdom*)

Taqa yaq-te, toqonøqeiv ndøgo: *Mbumbukiam-qa Megeat Matev

Mel (*Myrrh*)

Mel ndøgo, tae et sisip mbomambaqapé. Taqa fia kandambá. Ezoqa ekeza kha-té ginøgi:mám. Neka ezoqa genanimin, ndigu mel, alóe namba me:tøkuanemín, neka løvøte ezoqam-qa kha-te vø:gi:mín. Até alóe-a, tae ét. Neka ezoqa nøme, nqosøgeap giyogemin, mel, *wáen namba me:tøkuanemín, vø-izamin.

Yesu gegán, yaq nduku gevezoat ezoqam, okha ginduzav, ndigu *gol neka gigiap sisip mbomømboma, mboqotam nonqo, neka mel ndø-upatavún.

(*Met 2:9-11*).

Yaq Yesu tae mutui-te gitøkewem, Lom nakhag ezoqam, bugukhokhof, ambá waen mbo-etømemín. Mél namba me:tøkuaném. Geté Yesu gèmbøeqasí. Neka izeáv. (*Mak 15:22-24*)

Yesu manqei-pakha-te gi-oeinam, Nikodemus tae etet sisip mbomømboma ndø-upatavún. Tae etet menas tøkúat, mel neka aloé. Yaq Yesu-qa kha, tae etet sisip mbomømboma namba, ndabua papaqa vøe-gutøvem. (*Zion 19:39-40*)

Meli (*Mary*)

*Niu Testamen mokho-te, sakheis síks, tiqa iz Meli ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) **Meli, Yesu-gu evo**

(*Met 1:16-18; 13:55; Luk 2:2-7; Zion 19:25-27; Kel 1:14*)

2) **Meli, Magdala vemiav-ak**

Ngunuk Meli, Gelili manqei-ák. Ngunuk sævam ndúgu, ibugukhokhof nqova soqøsoqa seven gimboigoam, Yesu gumbo-ngeasam. Taqa zita-te, ngunuk Yesu sasae-té gunombo-tøkeám.

(Met 27:56, 61; 28:1; Mak 15:40, 47; 16:1, 9; Luk 8:2; Zion 20:1-2, 11-18)

3) Meli, Betani vemiav-ak

Ngunuk Meli, tigu zan, Matá, neka tuge anganøm-yo, Lazalés. Nginik ate gi-goam, Yesu-gi zifuap ndøgoám. Khøuwa nøme, Yesu Betani vemiav-te gegoam, ti namba lou gilog, Meli até gundigu, tae et sisip mbomambaqape, fia kandambaqape, ndondáp, yaq Yesu-qa zenda tokhotapak-te, sasa mo:qouz. (Luk 10:38-42; Zion 11:1-46; 12:1-7)

4) Meli, Zems neka Zosef, tigu evo

Ngunuk Meli, sakhei nøme namba, Yesu mbopavám, vømbø-tøkeam. Yaq Yesu genanim, neka vø-oeoinam, ndugu até ndøgø-a, vøgoam.

(Met 27:56; 28:1; Mak 15:40-41, 47)

5) Meli, Zion Mak-gu evo

Klisten ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, tuqá khoev-té ginøpindumám. Pita ndimbula-te gegoam, yaq enzol ezoqam genqovotav, ndego bugukhokhof ndøgo tenøwáv, nginik Klisten ezoqam, emanqat vøzømbē-votot.

(Kel 12:12-13)

6) Meli nømu, Lom taon-te guyagam

Ngunuk Meli, sasae kandambá gugoam, Klisten bawan ezoqam mokho-te. (Lom 16:6)

Melkizedek (Melchizedek)

Ngenek Melkizedek, *Eibleem-qá khøuwa-té geyagam. Ndego Salem taon-ak-gé kawa ezoqam ndøgoám. Vaev-te ndøgo, nqanek Salem taon, møndømø-Zelusalem-táon. Melkizedek ndego, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgoám. Ndego khandi miav-ak Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatám. Khøuwa nøme, Eibleem nakhag-te gendoqavan, ndøgo kawa ezoqa foa gezøkhana, ndigu *Lot-za gi-upozo, Melkizedek gèmqát. Yaq Melkizedek, zenda mbøevé, vømbø-guligulim. Yaq Eibleem gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, qaqageap vømø-ten, yaq qatoat kopo, Melkizedek vømbø-etoam. (Gen 14:11-20; Iblu 7:1-28)

Iblu pepa-te, äv qane-peawáp nqægo: Melkizedek, ndego *Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape ndøgoám. Teqa matev møndø-løvuám, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ndigu *Elon-gi zi gigoam, tiqa matev. Neka nøme ndøgo, äv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape nøme, av Melkizedek ge:goam, Yesú. (Iblu 5:6-10; 6:20)

Mesaya (Messiah)

Mesaya, ndøgo Iblu manqát. Taqa manqa mokho nqáneq, “Ezoqam ndego, oil gimboe-qouzim.” *Ol Testamen khøuwa-te, *Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Zu ezoqam-gi kawakawa-za neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, tiqa kawa-te, oil mo:qouzin, ndigu sasae gingazemin. Ndøgo khakhatáp, av nqægo, ngenek ezoqam, Mbumbukiam ekezan ndøvé, iz av te:ndap.

Mbumbukiam, Zu bawan-ak-te, manqa mbusa, äv genevé nqægo: Vaev-te, ndego tigi ezoqa kopo ndókhofotáv, kawa tezoambo-goat. Ngenek *Deivid-gé zeo ndøgoát. Ndego gezømbø-megé neka vønqovotáz. Yaq Zu ezoqam, ngenek ezoqam, Mesaya mbo-akhaemám. Ngenek ezoqam, møndø-fakhán: Yesú. Geté Zu ezoqam kopoáv, ndigu Yesu, gèbi-nám.

Ndigu matavapøteáv, av nqægo, ndego Mesayā. Yaq ndigu Mesaya-qa, zua mo:keogé.

(Met 2:4; 16:13-16, Mak 8:27-29; 14:61-62)

Ovøyam manqat nøme, taqa yaq-te, toqonóqeiv ndógo: *Keliso

Mozes neka Mozes-qa guguna manqat (*Moses and the Law of Moses*)

Mozes ndego, Izlael ezoqam-gé megeat ezoqam kandambaqape ndógoám. Ezoqam ndégo, Izlael ezoqam, Izip manqei-te gendo-itub, atema ta manqei-qa iziz-te ndógo, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve, tezø-etoam. Izlael ezoqam, leg-av manqei-te gigoam, Mbumbukiam Mozes, Sainai lolol-te, guguna manqat ten mbo-etoám, guguna manqat nøme namba, Izlael ezoqam nonqo. (*Exo 24:12-18*)

Ta lolol-te ndógo, Mbumbukiam Mozes até ndógó-a, tene-omát, av *Mbumbukiam-qa palai khoev ti:wevem neka *mboges ndógo, ma Mbumbukiam ti namba, poev ge-unimanqatin, ti:khakheinømem. (*Exo 25:1-8; 26:1-37; Kel 7:44-45*)

Bugukhokhof mbuk faev, Baebol mokho-te nqapeawap, Mozes ndøpeawám. Ta mbuk nqáne: Genesis neka Exodus neka Leviticus neka Numbers neka Deuteronomy.

Mozes ndego, zapikia møndømbo-goám. Teqa iz *Elón. Neka sævømiu vømbøgoam. Tuqa iz Miliám.

Mozes Izip manqei-té geqán. Ta khøuwa-te ndógo, Izlael ezoqam, Izip ezoqam-gí yaq-fia mbain sasae ezoqam ndógoám. Andé pingim-ák. *Felo, ndego Izip-ak-ge kawa, Izlael opønakheis ndakinak qaniap, zitøge-qa ndógoám. Geté Mozes geqan, tegi evøndipakha, gèkhonøwém. Yaq vaev-te, ava-té gunu-utøvé, kea avønin-te vø-ivøvem. Yaq kawa-gü yu ndø-omét. Yaq ndugu, gè-anqó, neka kopømba ande av ekeza nakhasam nde:go, vø-okéf. Yaq Mozes Felo-qá khoev-té gekhouwév. (*Exo 2:1-10; Kel 7:17-22; Iblu 11:23*)

Mozes viav foti qamømbo-ndap, ndego Midian manqei-té genø-khokhón. Zapa ndógo, Izip manqei-te ndógo, ndego teqeiv ndógo, Izip ezoqam, Izlael ezoqam ndøfeumát. Yaq Mozes até gendego, vømbótøke, ngenek Izip ezoqam pakhapakha vømbō-khana. (*Exo 2:11-25; Kel 7:23-29*)

Yaq Mozes viav foti nøme, Midian manqei-té geyagám. Ta manqei-te ndógo, ndego sip keoge ezoqam ndógoám. Yaq khøuwa nøme, Mbumbukiam Mozes manqat mbo-eín. Manqat, tae-qase wageap-us mokho-té genømbo-eín. Yaq Mbumbukiam Mozes nqawa Izip manqei-té genø-khofotáv. Yaq ngenek, ta manqei-te ndógo, Izlael ezoqam-gé megeat ezoqam begó, neka ndigu Izip manqei-te ndigu, betøndø-itub. (*Exo 3:1-4:17; Mak 12:26-27; Kel 7:30-35*)

Yaq viav foti nøme, Izlael ezoqam, ndégo tezømbo-megé, Izip manqei vø-ivøvem. Mbumbukiam, Mozes mokho-te, umingiap matev kandambá gegoat, até Izip manqei-té-a neka ndaola-te ndógo, *Ndaola Køkouk ndimbo-akhayam, neka ta viav foti ndógo, ndigu leg-av manqei-te gigoam. Vaev-te, Izlael ezoqam, ta manqei ndógo gikhanøzem, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa geve, tezø-etoam, Mozes viav 120 qamømbo-ndap. Yaq ndego lolol-té genøqavíg, ta manqei vømbøqeiv, sasa ndønanim. (Nqanek emanqat ndógo tóngáz: *Exo 4:18; neka manqat nøme taqa yaq-te nqáne: Deut 34:1-12; Kel 7:36-45; Iblu 11:24-28*)

Manqat-qasis nøme, Mozes neka teqa guguna manqat-qa yaq-te nqáne: *Met 5:17; Mak 9:2-4; Luk 24:44; Lom 3:19-20; Iblu 3:1-3; Veve 15:3-4*

Mozes-qa guguna manqat nòmendim ezoqam (*Teachers of the Law, Scribes*)

Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ezoqa kandakanda ndøgoám, Zu ezoqam mokho-te. Ndigu Mozes-qa guguna manqat neka Zu atanakha-zapazapa-za-qa guguna manqat, unime:-zótéz, neka ezoqa vøe-zømesimam. Neka ndigu *Zu ezoqam-gí manqa ovøyam megetapak mokho-té gunu:goám.

Vaev-te, ngenik Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka *Feli ezoqam, Yesu, løøwe-qa ndøgoám. Zapa ndøgo, ndego tiqa manqat nøme unimanqatinteáv, ndigu Mozes-qa guguna manqat namba gi:tøkugimam neka ezoqa vøe-zømesimam. (Met 2:4; 5:20; Mak 7:1; Luk 19:47; Zion 8:3)

N

Nandi wagøvap-us (*Sulfur, Brimstone*)

Nandi wagøvap-us ndøgo, Inglis manqat-te ‘Salfa’ o ‘Brimston’ ndimbo-akhayam. ‘Brimston’ ndøgo, awenege íz. Geté ‘Salfa’ ndøgo, av ezoqa ndakin ndimbøe-akhayam. Ngenik, bugug andé nandi khasøkhasís. Geté menanqíg. Khagi, khakhavá. Manqei mokho-té gunu:gú. Tiwagøvem, yaq tiqa wageap-qa waev kandambá neka tiqa sisip soqaqapé. Tiqa avønin-te, mbøni fokeam, føgákh.

(Luk 17:29; Veve 9:17; 14:10; 19:20; 20:10; 21:8)

Nakeamo zenda-te (*At the right hand side*)

Mbumbukiam Yesu yan-te ge-eqei, yaq teqa nakeamo zenda-te, qonam nongo gembo-etoam, taqa manqa mokho av nqægo: Baebol khøuwa-te, qo ezoqa qoqa nakeamo zenda-te toqove, qo ndego qombóvizám neka iz kandambaqape voqombō-etoám.

(Ef 1:20; Kol 3:1; Iblu 1:3, 13; 8:1; 10:12; 12:2)

Niniva (*Nineveh*)

Niniva, taon kandambaqape ndøgoám. Mesopotemia manqei-té qagó. Taiglis kea-té.

Mbumbukiam Niniva taon-te, tege manqa vevezam ezoqam Ziona ndøkhofotáv. Zapa ndøgo, tiqa manqa-zapazapa, khápumu-khouwév. Yaq Mbumbukiam ndigu ambá gengiæzoín. Geté ndigu Ziona-qa manqat giyogem, yaq mutøkhop ndøwaním, tiqa manqa-zapazapa zapaya, neka Mbumbukiam-te vøqambuz. Yaq Mbumbukiam nqanek Niniva taon ngi:wateáv, ezoqa ewaqape namba.

(Jona 1-4, Met 12:41, Luk 11:32)

Niu Testamen (*New Testament*)

Niu Testamen, taqa manqa mokho nqáneq, “Poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge:-unimanqatin.” Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqéiv ndøgo: *Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (4).

Noa (*Noah*)

Noa nupøkhán mbá geyagam. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape, manqei-qape-te, tiqa manqa-zapazapa, khápumu-khouwév. Yaq Mbumbukiam, gëmbo-ewéz, taqa yaq-te. Yaq ndego matavap av genevé nqægo: Ezoqa ewaqape, géngiæzó. Ibøkha segé-qavigit. Yaq ezoqa gégeoním, vøpakhaéz. Geté Noa, ndego ezoqa mbomambaqapé. Yaq Mbumbukiam av gembøe-eín nqægo: Ndego khagua kandambaqape bekhakheinám. Yaq ta mokho-te ndøgo, Noa tegu sævam neka tegi nakhe angana misika neka tigi sakheis namba gékhandí:z. Yaq até søvakha gigiap vinivinimbá-ya, bemø-oz, bemø-khandi:z. Yaq Mbumbukiam qæ-qape ndokhofotáv, neka até manqei-té-a, ibøkha vøndō-fakhanam. Yaq ezoqa ewaqape, gégeoním,

vøpakhaez. Noa-za mba ndøkhandí:z. Noa-qa emanqat nqáneek: Genesis 6 atema 9.

(Met 24:37-39; Luk 3:36; 17:26-27; Iblu 11:7; 1 Pita 3:20; 2 Pita 2:5)

O

Ol Testamen (*Old Testament*)

Ol Testamen, taqa manqa mokho nqáneek, “Awenege poev matev, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin.” Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqeiv ndøgo: *Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (2).

Oliv (*Olive*)

Oliv ndigu, táe neka tae nangá. Nginik tae nanga, khandin tigoat, tiqa khagi andé esokho khagi. Yaq gikhatøkhatøezamin, ndigu gèkisezín, neka ndigu ndøkek-ús.

Izrael manqei-te, oliv tae qanimáv sege-fakhanín. Oliv tae kopo-te, tae nanga kopoáv tivi:pat. Viav kandambá tivi:pat.

Zu ezoqam-te, oliv ndigu, gigiap-qapé. Gikhatøkhatøezamin, ezoqa, nøme sègelouzín. Geté nøme ndigu, nandí gini-pesegememin, oil sasa ndøwain. Yaq ta oil ndøgo, nøme lou løvutam nonqo ndøyogemin. Geté nøme lampaté ginø-qouzamin. Andé kelesén. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, kelesen mbain. Neka ndigu oil nøme, kha-té o nqamav-té ginøgi:mám. Andé mulømulá.

(Met 25:1-4; Kel 1:12; Veve 18:13)

Nqovønqova, oliv tae neka oliv pesegim-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gú.

Yesu Zelusalem taon-te gegoam, ndego tegi paev ezoqam namba, ta manqei-te ndøgo tinø-pindamin, Oliv manqei pøyat gimbo-akhaemam. Ta manqei pøyat-te ndøgo, oliv tae khae ndøgoám. Zelusalem taon avønín-té qagoám.

(Met 21:1; 24:3; 26:30; Mak 13:3; 14:26; Kel 1:12; Veve 18:13)

P

Pailøt (*Pilate*)

Pailøt, ndøgo ezoqam-qá íz. Ndøgo ambá av nqægo, plen nøzøgim ezoqam me-manqaté. Ta khøuwa-te ndøgo, gigiap av nqægo mbain. Geté ndego Pailøt, Izrael manqei-te, Lom kawa ezoqam ndøgoám.

Ezoqam ndégo, manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te gitøkewem, oskiá ndøgo, ndego teqa manqa-zapa qeiviav qagoam.

Paladais (*Paradise*)

Paladais, taqa manqa mokho, “Khae bugug eqeieqei-qapé.” Iden manqei mbomambaqape, ndøgo Mbumbukiam ibugukhokhof *Adam neka *Iv tiqa yage nonqo gezø-etoam, ezoqa nøme, iz nøme, Paladais manqei mbo-akhayám. Geté *Niu Testamen mokho-te, Paladais manqei, ndøgo tønè-manqaté, ma ezoqa tizav, ndigu Yesu Keliso ndi-unimanqatinat, ndigu tipakhaez, taqa zita-te.

(Luk 23:43; 2 Ko 12:3; Veve 2:7)

Palai Khagua (*Ship, Sailing boat*)

Palai khagua ndøgo, andé katá. Geté palai ginibøitám. Ta khøuwa-te ndøgo, enzin o mota mbain. Khamøe ndøsøkuzám. Palai khagua ndøgo, táe gini-khakheinumám. Nøme ndøgo, khasøkhasís. Nøme kandakandá.

Palai khagua kandakanda, Meditelenien ndaola-té ginibøitám. Pol-za palai khagua av nqægo ginø-ketabín, manqei vivivinimba-te gi-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam. Yaq Pol Lom taon-te gemat,

ta palai khagua-te ndøgo, ezoqa andé kandambá, gu:guvat. Ate gi:goam, 276 (*Kel 27:37*).

Geté Gelili kewan-te ndøgo, palai khagua khasøkhasis mbá qabøitam. Ezoqa tuelv mba kopømbá, giguvin, ta palai khagua-te, av nqægo.

Pasova (Passover)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonøqeiv ndøgo:

*Khøuwa kandakanda, 1) Pasova khøuwa kandambaqape.

Pentikos (Pentecost)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonøqeiv ndøgo:

*Khøuwa kandakanda, 3) Pentikos

Pepa løvøyat (Scroll)

Baebol khøuwa-te neka até taqa zita-té-a, nupøkhán mbá, ezoqa pepa neka mbuk mbaín, av ndakin nqazi-qeivi. Ezoqa tiqa pepa neka mbuk nøme, søvakha gigiap-gí ngusum-té gono-peaumám. Neka pepa nøme, ande peføpefá gini-khakheinumám, vøtøkubumam. Yaq ndøgo tino-peaomemín. Ta gigiap-qa iz, papaelés (papyrus). Yaq nginik søvakha gigiap-gi ngusum neka papaeles, gëløvønøvemám. Ndøgo tiqá mbúk. (*Veve 5 neka 6 neka 8 neka 10*)

Yesu ekeza Nazalet vemiaiv-te, guliguli khoev-te gegoam, ndego pepa løvøyat mbuk av nqægo gimbo-etøomém, yaq ndego Mbumbukiam-qa Manqat vøgeveam (*Luk 4:16-21*).

Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (Covenant)

Poev toqo-unimanqatin, ezoqa namba, ndøgo gigiap-qapé. Manqa mbusá, yaqyaq-a. Toqonqawa, qo nøfu matev qóngiú. Yaq qaqa ndøfakhán. Baebol mokho-te, Mbumbukiam ezoqa namba, poev matev foá, ge-unimanqatintam:

1) Poev matev ndøgo, Mbumbukiam Eibleem namba, ge-unimanqatin.

Nqanek poev matev-te, Mbumbukiam *Eibleem-te, manqa mbusa, āv genevé nqægo: Ndego Eibleem neka tegi zi, matev mbomømboma zømatønumát, neka Eibleem mokho-te, ezoqa ewaqape manqei-qape-te, matev mbomømboma vøzø-matønumát. (*Gen 12:2-3; Kel 3:25; 7:8; Gál 3:8*)

2) Poev matev ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, ge-unimanqatin.

Mbumbukiam *Izlael ezoqa namba, nqanek poev ge-unimanqatin, ndego Mozes mokho-te, teqa guguna manqat ten zø-etoám, neka nømendim manqat vinivimba vøzø-etoam, ndigu āv kiníyagát, ndigu ekeza bawan ezoqam ndigu, ndigu khandi miav-ak Mbumbukiam ndimbovizap. (*Exo 19:5-8*)

3) Poev matev ndøgo, Mbumbukiam Deivid namba, ge-unimanqatin.

Nqanek poev matev-te, Mbumbukiam *Deivid-te, manqa mbusa āv genevé nqægo: Tegi zi, ezoqa kopu, kawa ezoqam oskia ndøgoát. Nqanek manqat, møndø-unimanqatín. Zapa ndøgo, *Deivid-ge zeo nøme, Yesú. Yaq ndego kawa ezoqam oskia ndøgoát. (*2 Sam 7:16, 28*)

4) Poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba, ge-unimanqatin.

*Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam Zelemaya neka Ezekiel, é-møndø-manqatám, Mbumbukiam ezoqa namba, poev ndakinak ndø-unimanqatín. Ndøgo unimé-vini, av poev matev nøme, ibugukhokhof ezoqa namba ge-unimanqatintat. Ta poev matev ndakinak-te, Mbumbukiam manqa mbusa, āv genevé nqægo: Ndego ezoqam-qa manqa-

zapazapa, segembøé-navøém. Yaq ndego ezoqa gé-enénd, tiqá mokho-té, ambá ndógo, ngusum-te mbā. Nqanek manqa mbusa, Mbumbukiam ibugukhokhof, Zu ezoqam-té genøvé. Yaq Yesu tae mutui-te genanim, nqanek manqa mbusa, møndø-unimanqatín. Yaq ta mokhote, Mbumbukiam-qa manqa mbusa, ezoqa ewaqape-té qanøfakhán, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-te tiotabat neka *Yesu *Keliso vø-unimanqatintát.

(Met 26:28; Luk 22:20; 1 Ko 11:25; Iblu 8:7-13)

Nq

Nqova Mbomambaqape (Holy Spirit)

Nqova Mbomambaqape, ndego Mbumbukiam ekezan-gé Nqová. Ndego ni mokho-té gunu:yagé, gekha ezoqám ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat. Ndego ni unimanqatin manqat-té genø-ituná (Zion 16:13). Neka ndego ni guligulim-té genøni-tøkeé, neka ni zapaya, Mbumbukiam ndēmbōviām (Lom 8:26-27). Neka ndego ni Mbumbukiam-qa poev ni-ovøyám (Kel 13:2; 16:6-7), neka ni Mbumbukiam-qa Manqat manqate-te ndini-tøkēē (1 Ko 2:4-5), neka ni Klisten nøfuand tøke nonqo, etoam matev vinivinimba ndini-ētōām (1 Ko 12 neka 14). Neka ndego ni até niqa yage matev-té-a, ginitøkēé, ni tiziyagat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev (Gal 5:22-23).

Yesu yan-te geqavig, ndego bugukhokhof, manqa mbusa é-møndøvé, av nqægo: Ndego tegi paev ezoqam-te, tøke ezoqam ndókhofotáv. Ngenek tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé (Zion 14:26, Kel 1:5, 8; 2:1-4).

Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam, Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te timbøe-viømem, ndego segezø-etoám (Luk 11:13).

Nqova soqaqape (Devil)

Manqat teqa yaq-te, toqonøqeív ndógo: *Saitan

Nqova soqøsoqa (Evil spirits, Demons)

Nqova soqøsoqa, *Saitan-gí nqová. Nginik ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gí nqová. Av taoká. Ezoqa tipakhaetat, tigi nqova, nango Mbumbukiam-té ginø-vesezát (Eccl 12:7). Nginik ambá av nqægo, manqei-qape-té ginø-okhoát. Vaev-te, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, te namba mé:yagát. Geté ndigu, gisanqawam, gøinam-té ginø-nqagivém.

Geté nqova soqøsoqa, viní. Nginik Saitan-gi nqova, ezoqa ngenøgim-té ginø-abumatún. Tiqa poev kandambaqape nqánek: Ezoqa gétubumát, yaq ndigu Mbumbukiam vøsanqawēm-a, Saitan vømbópavāt. Nøme ndógo, nqova soqa, ezoqam-té genø-tøkewín, yaq ndego ezoqam, manqazapazapa vinivinimba vøgonin. Neka nøme, nqova soqa, ezoqam-té genø-onín. Yaq ngenek ezoqam-qa yage, ùnime:-soqain. Yesu manqei-qape-te geyagam, ndego nqova soqøsoqa kopoáv gengeasumam, ezoqam-qa mokho-te gu:goam. Até ndakin-a, Yesu kopømbaqapé, ezoqa tinqovotaz, ndigu nqova soqøsoqa ndizømbøigu o tiqa mokho-te ndu:yage.

Gekha ezoqám ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu kopømbaqapé, møe mbain segéyagát, nqova soqøsoqa-qa yaq-te. Zapa ndógo, ni mizi:nøtén, Mbumbukiam-qa bazaføgakh, ùnime:-løvú, *Saitan-qa bazaføgakh. Neka Yesu, Saitan møndøpitáv. Neka te namba, até ní-a, kopømbaqapé, Saitan, tegi nqova soqøsoqa namba, tizi-tømbuzutat.

(Met 4:24; 17:14-20; Mak 7:29-30; Luk 4:33-36; Zion 10:19-21; Kol 2:10; 1 Ti 4:1; Zems 2:19; 1 Zion 4:4)

S

Sabat (Sabbath)

Sabat, taqa manqa mokho, “Pusúp”.

Sabat khøuwa, Mbumbukiam ndøvé. Ndego khøuwa siks gesasaetam, manqei-qape gekhakheinam, yaq sasae qamømbo-navøem, ndego khøuwa seven-te, pusup ndøgóm. Yaq Mbumbukiam, äv gene-eín nqægo: Ezoqa tiqa sasae, khøuwa siks mokho-té giabenø-sasaeát. Geté khøuwa seven-te ndøgo, ndigu pusup beqøvezát, Mbumbukiam bembø-vizumat (*Gen 2:1-3*).

Zu ezoqam, tiqa khøuwa, khagus ndøngazín. Siks oklók. Yaq nakémbá, até tiqa Sabat khøuwá-ya, Fraide khagus ndøngazín, yaq nøme pave ndøgo, khagus, vømø-navøemín. Khamasim, Yesu tae mutui-te gitøkewem, vønaním, yaq ndigu ezoqam, gi-oeinam, gè-ngetøgeapát. Zapa ndøgo, tiqa Sabat, avønín gèngáz.

Zu ezoqam, Sabat khøuwa-qa yaq-te, khafeap vinivinimbá qazøgoam. Sabat khøuwa-te, ezoqa ùnime-kopømba-mbain, sasae-qase tigoat. Yaq ndigu qaqa ndøgonemín, ezoqa nqanek khafeap ginqøonemín. Yaq nakémbá, ndigu até Yesú-a, qaqa mbogonemín, ndego Sabat khøuwa-te, ezoqa gekhakheinøvemín o tegi paev ezoqam, Sabat khøuwa nøme-te, wit nanga-qasi givingisømem, vølouz. Ndigu äv gini-manqatám nqægo: Matev av nqægo, sasáe. Yaq khafeáp, Sabat khøuwa-te toqogo.

(*Met 12:1-2; 28:1; Mak 2:28; Luk 4:16; 23:56; Zion 19:31; Kel 1:12; 18:4; 1 Ko 16:2*)

Sadusi ezoqam (*Sadducees*)

Nginik Sadusi ezoqam, iz akhayapák nømé, Zu ezoqam-qa mokho-te. Ndigu ezoqa äv gini-zømesimám nqægo: Ndigu Møzes-qa guguna manqat neka manqat nøme, Zu ezoqam-gi atankha-zapazapa-za oskia gimbotavam, ùni bembøepæv. Geté tiqa unimanqatin matev, viní. Yaq ta zapaya nqanek, Sadusi ezoqam neka Felisi ezoqam, khøuwa kopoáv, manqa ndø-itumbumám. Felisi ezoqam, äv gini-unimanqatintám nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nqawa ndøkhandi:tát. Geté Sadusi ezoqam gimangqatam: Ezoqa tenanim, vaev sa nqænek. Khandi nøme mbain, løvøte-qa zita-te. Neka ndigu unimanqatinteáv, av nqægo, nqova nøme ndigü. Ndigu äv gini-manqatám nqægo: Mbumbukiam yakhapús, nqova, neka nqova nøme mbain, kopømba ande av enzol ezoqam neka nqova soqøsoqa ndi:gu.

(*Met 3:7; 16:1; 22:23; Mak 12:18; Kel 23:6-11*)

Sainai (*Sinai*)

Sanai ndøgo, olol-qá iz. Mbumbukiam teqa guguna manqat, *Møzes ndøgo tembo-etoám, Izlael ezoqam nonqo.

(*Kel 7:38; Gal 4:24-26; Iblu 12:18-24; Veve 14:1*)

Saitan (*Satan, Devil*)

Saitan, taqa manqa mokho, “Qaqa ezoqám.” Ndego *nqova soqøsoqagé megeat ezoqám. Iz nøme, ndego nqova soqaqape neka manqei-qape-gé megeat ezoqam mbo-akhayám. Ibugkhokhof, ndego Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndøgoám. Geté ndego Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqáo, vø-Mbumbukiam-ge-qaqa-ezoqam-ev.

Saitan, ndego até ni ezoqam-gé qaqa ezoqám. Ndego ezoqa oskia tubam-qa neka khamasim-qa ndøgó, ndigu manqa-zapazapa vinivinimba betè-matanam. Neka ndego meakha manqat ate ndægo-gé evé. Neka ndego ni Klisten ezoqam, oskia niqa manqa-zapazapa-qa yaq-te manqa mate eim-qa nigü, ni bugkhokhof qazi-matønumam. Zapa ndøgo, ndego poeveáv, ni tizi-unimanqatintat, av nqægo, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa, sègembøe-navøëm.

(*Met 4:1; Mak 4:15; Luk 22:3; Zion 8:44; 2 Ko 2:11; 1 Pita 5:8; 1 Zion 3:8; 5:18*)

Yesu løvøte-te gekhandi:v, ndego ezoqa neka nqova ate ndi:gu, āv genezomās nqægo: Teqa bazaføgakh ùnime:-løvuám, Saitan-qa bazaføgakh. Yaq vaev-te, Yesu Saitan unimé:-ngiú. (*Iblu 2:14; Veve 20*)

Samalia (*Samaria*)

Samalia, manqei-qá iz. Nqanek manqei, e Zudia plovins-a, e Gelili plovins, livin-qasé qanu:gu. Samalia ezoqam, uni Zu ezoqam-in mbá. Zapa ndógo, ibugukhokhof *Bebilon ezoqam-ge kawa, Samalia manqei mōndōndáp. Yaq ezoqa nōme, ma gi:søkhoam ndógo, Bebilon manqei-té ginø-upözó. Pingim-ák. Yaq ndego manqei vini-ak ndø-upögím, Samalia manqei-te tiyagat, yaq ndigu Zu ezoqam namba, vøe-tøkuatam. Nginik ezoqam, khandi Mbumbukiam mbovizupám, geté até ekeza mbumbúk-a vözø-vizupam. Emanqat taqa yaq-te nqáne: *2 King 24-41*. Yaq nakémbá, Zu ezoqam, Samalia ezoqam, gèsanqabám. Geté Yesu até tí-té-a, kuku mbogoám.

(*Luk 9:51-56; 10:30-37; 17:11-19; Zion 4:1-26, 39-42; Kel 1:8; 8:5-8; 9:31; 15:3*)

Sams (*Psalms*)

Sams mbuk ndógo, ouv mbúk. Ta ouv ndógo, Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqó. Ouv kopoáv, Sams mbuk mokho-te, *Deivid ndøqaqaemám, vøpeaumam, neka ouv nōme ndógo, ezoqa vinivinimba nōme, vøqaqaemam.

(*Luk 20:42; 24:44; Kel 2:29-35; 13:33-35, Lom 4:6-7; Ef 5:19; Kol 3:16; Iblu 1:10*)

*Meli, Yesu-gu evo, Elizabet-te okha guwav, yaq Mbumbukiam-qa iz gu-eqa, tuqa manqat ndógo, andé Sáms. (*Luk 1:46-54*)

Samuel (*Samuel*)

Samuel ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndógoám, neka ndego *Izrael ezoqam-ge megeat ezoqam mbomambaqape vøgoam. Ezoqam ndégo, Izrael ezoqam-ge kawa *Deivid oil gembøe-qouz, Mbumbukiam ngenek kawa ezoqam geveatav.

Samuel-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, 1 Samuel 1 qanøngáz.

(*Kel 3:24; 13:20; Iblu 11:32*)

Sande (*Sunday, First day of the week*)

Sande ndógo, pula-qá bugukhokhof khøuwá. Yesu genanim, manqei-pakha-te vøgoam, yaq ndego Sande qanaqanus ndøkhandi:v (*Met 28:1, Mak 16:2, 9; Luk 24:1; Zion 20:1*). Yaq nakémbá, Klisten ezoqam, Sande khøuwa, Evezøza-qá khøuwa mbo-akhaemám (*Veve 1:10*).

Yesu løvøte-te gekhandi:v, ndego tegi paev ezoqam, ma gi:pindam, bugukhokhof, Sande khagus zøfakhán, neka pula kopo-qa zita-te, Sande khøuwa nōme, nqawa vözøfakhán (*Zion 20:19-22, 26*).

Vaev-te, Klisten ezoqa nōme, Sande khøuwa ndøpindumám (*Kel 20:7, 1 Ko 16:2*).

Yesu Zion-te, manqat gevez neka umingiap vinivinimba ge-omat, ta matev ndógo, Sande khøuwa-té qanøfakhán. Évezøza-qá khøuwa-té (*Veve 1:10*).

Klisten ezoqam, Sabat khøuwa-te o Sande khøuwa-te tiguligulimat, taqa yaq-te, Pol āv gene-peawám nqægo: Qo matev ùnime:gó, av ndoqote-unimanqatinat (*Lom 14:5*), neka ni bizi-ponqòmbáp, unimanqatin matev vinivinimba-qa yaq-te (*Lom 14:1*).

Sæla (*Sarah*)

Sæla ndugu, *Eibleem-gú zás. Ngunuk sog ndógoám. Nupøkhan mbá. Geté gumu-ngæpuka-ev, ndugu nakhasam me-ová, anganeám, *Aezek vøqan.

(Lom 4:19; 9:9; Iblu 11:11; 1 Pita 3:6)

Silva (Silver)

Silva ndøgo, *auli gigiáp. Momotap-ús. Taqa fia andé kandambá. Geté *gol-qa fia, gò:megeát.

Sip (Sheep)

Sip ndugu, søvakha gigiap nanák. Gagayag ndølogatún. Baebol khøuwa-te ndøgo, sip ndigu, gigiap-qaqé, Zu ezoqam-te. Sip su ndøgo, ndabua me:khakheinumám, neka sip-qa tete vø-izumam, neka sip-kha vølogam.

Sip ndigu, *sip keoge ezoqam bezøgó. Mbain tøgoat, ndigu gésøqoéz.

Khøuwa kopoáv, Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, sip nakheis ndølvusumám (Mak 14:12). Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqéiv ndøgo, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka *Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam, ta manqat-qa mokho-te.

Baebol, áv qane-eín nqægo: Ni ezoqam, andé sip, neka Yesu, nigí sip keoge ezoqám. (Met 9:36; Zion 10:1-16)

Sip keoge ezoqam (Shepherd)

Sip keoge ezoqam, sip zøkewagatún. Nginik, sip, manqei eqeieqei-té ginø-itubatún, ma gagayag kopoav tøgoat, tiqa loge nonqo. Sip keoge ezoqam ndigu, tigi sip, ùni møndæ-zøtezin, neka iziz vøzø-akhaematun. Neka sip ndigu, tigi keoge ezoqam-qa manqa wag, vøezøtezin. Nginik sip keoge ezoqam, uta ndønqagimatún. (Nqovønqova taqa yaq-te, Zion 10:6 avønin-té qonøqéiv.) Neka lova, ndigu sip ndøgo tunu:-møvabín. Yaq mboqog-té ginø-buvín, tigi sip vøzømbø-khazín. Soqáin ndøgo, matev soqøsoqa tøzøfakhan. Ndigu ta uta-te o sip-qa khoev-te, mboqog-té ginø-onimatún. Geté aqona ezoqam, uta-té genø-qavigín, sip vø-aqonøvemín. Ni ezoqam, andé sip, neka Yesu, nigí sip keoge ezoqám. (Met 9:36; 12:11-12; 18:12; Luk 2:8; Zion 10:1-16, 25-27)

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, áv gene-eín nqægo: Klisten bawan mege-tapak, ndigu andé sip keoge ezoqam eqeieqei betegó. Neka ndigu Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, mbomambá sa bezø-keogé, ndego ekeza kouk ge:wi (Kel 20:8).

Sip nakhasam (Lamb)

Zu ezoqam, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, Mbumbukiam-te sip nakheis ndølvusumám. Nqanek matev, *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam ndømatønumám. Taqa yaq-te, manqat nøme toqonøqéiv ndøgo: *Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam neka *Søvakha gigiap løvusam matev.

Manqat Qandoveveam mokho-te, Zion Sip Nakhasam nde:manqate, ndego Yesu me:manqaté. (Veve 5:6-14; 6:1; 7:9)

Siza (Ceasar)

Siza ndøgo, *Lom kawa ezoqam kandambaqape-qá iz, ezoqa gimbo-akhaemam. Yesu-qa khøuwa-te, Lom ezoqam, manqei vinivinimbá gi-upøgimam. Até *Izlael manqei-a, vøndap. Yaq ta mokho-te ndøgo, ngenek Siza, até Izlael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. (Met 22:15-21, Kel 17:7; 25:8-12; Filip 4:22)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Siza gindapem, gikawawat. Nøme Siza Ogastés (Luk 2:1), neka nøme Siza Taibiliés (Luk 3:1), neka nøme Siza Klodiés (Kel 11:28; 18:2)

Ezoqa nøme, nginik Siza, andé mbumbuk me:zæbám.

Sodom neka Gomola (Sodom and Gomorrah)

Sodom neka Gomola, taon menas-qá iziz. Mbumbukiam nqanek taon menas, gèngiú, ezoqa ewaqape namba. Zapa ndøgo, nginik taon-ak, tiqa manqa-zapazapa, khápumu-khouwév. Gøinam neka *nandi tatas

wagøvap-us ndø-o:áz. Andé qæ me me:lanqá, ezoqa ewaqape vøngiæzo. *Lot-za mba ndøkhokhóz, ndigu Sodom taon-te giyagam.

(Gen 18:1-19:29; Met 10:15; 11:23-24; Luk 17:29; Lom 9:29; 2 Pita 2:6; Zud 1:7; Veve 11:8)

Solomon (Solomon)

Solomon ndego, Deivid-gé yó, ndego Izlael ezoqam-ge kawa, tegu sævam nõmu namba, tuqa iz Batseba. Deivid genanim, yaq kawa iz, Solomon ndøndáp.

Khøwa nõme, Solomon, Mbumbukiam mbofakhán. Venanqei-tam-té. Yaq Mbumbukiam, åv gembøebváp nqægo: Qo gekha gigiap o matev qápoev, tøtaqa-etoam? Yaq Solomon Mbumbukiam matavap loloakh-qa mboviám. Yaq ndego kopømba ndøgoát. Izlael ezoqam eqeieqei zømbø-megetát. Yaq Mbumbukiam Solomon matavap loloakh kandambá gembo-etoam. Teqa matavap loloakh, kawakawa-za ate ndi:gu-qa matavap loloakh, møndø-løvuám. Neka Mbumbukiam Solomon até gigiap kopoav vømbø-etoam. Yaq Solomon, gigiap kandamba tantáv, qambogoam.

Bugukhokhof *Mbumbukiam-qa khoev eqeieqei, manqat, Solomon ndøøovám, tiwevem. Ta khoev ndøgo, qanimav tantáv. Ibugukhokhof, Mbumbukiam-qa khoev, palai khoev mba ndøgoám, ma Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa iz gi-egatam. (Taqa yaq-te, ovøyam manqat toqonøqéiv ndøgo: *Mbumbukiam-qa palai khoev.)

Geté matev nõme, Solomon gematanam, soqain. Ndego manqei vini-ak sakheis ndøzøkím. Kopoav-qapé. Yaq ndigu ekeza mbumbuk vinivinimba-té ginø-ituím, yaq Solomon até nginik mbumbúk-a, iz vøzø-egatam, neka lou-qasis løvønam, ti-te etoam matev gone nonqo, manqat vøvøovam.

Solomon até mbuk ndøpeaumám. Ta mbuk ndøgo, *Ol Testamen mokho-té qanu:gú. Mbuk nqáne: Ecclesiastēs, neka manqat vinivinimba, Proverbs mbuk-te ndøugu, neka Song of Songs neka Sams menas.

(Met 1:6-7; 6:29; 12:42; Luk 11:31; 12:27; Kel 7:47)

Søvakha gigiap løvusam matev Mbumbukiam-te (Sacrifice)

Zu ezoqam, Mbumbukiam-te søvakha gigiap, tini-løvøsumám ndøgo: Nøme ndøgo, ike manqat nonqó, Mbumbukiam-te, neka nõme, ekeza manqa-zapazapa zapayá. Søvakha gigiap Mbumbukiam-te, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba ndøløvusumám, ezoqam-qa iz-te. Ezoqa nõme-te, matev av nqægo, khafeap ndøgoám (Luk 2:24).

Yesu-qa khøwa-te, Zu ezoqam, søvakha gigiap løvusam matev av nqægo, *Mbumbukiam-qá khoev-té ginøgoám, Zelusalem taon-te ndøgo. Geté ndakin, kopømba mbain, av ti:matønumat ndægo, zapa ndøgo: Ndakin Mbumbukiam-qa khoev mbain, Zelusalem taon-te. Lom ezoqam ndøngi:nám.

Yesu søvakha gigiap løvusam matev-qa yaq-te Mbumbukiam-te, åv gene-ein nqægo: Gigiap-qape Mbumbukiam-qa bøi-te, tanakh matév neka kuku matév neka teqa manqat o-mba ndape matév, ambá ndøgo, ezoqa søvakha gigiap timbo-løvusumat. (Met 9:13; 12:7; Mak 12:33)

Yesu ekeza kha, ande søvakha gigiap løvusam matev, Mbumbukiam-te gembo-etoam, yaq ni ndakin søvakha gigiap løvusam matev binígd, niqa manqa-zapazapa zapaya. Kopømbaqapé, mbain tøgoat. Zapa ndøgo, Yesu niqa manqa-zapazapa, é-møndø-evøzám. (Ibu 10:18, Ef 5:2)

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, åv gene-ein nqægo: Av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap gi:løvusumam te-te, ni nikeza kha neka yage, Mbumbukiam åv tabizimbø-etøomém (Lom 12:1)

Søvakha ngusum, waen nonqo (Wine skin)

Taqa yaq-te, ovøyam manqat, toqonóqeiv ndógo: *Waen

T

Tae etet sisip mbomømboma, mboqotam nonqo (*Incense*)

Tae etet av nqægo toqo-mboqotam, taqa sisip andé fimakh-ús. Gigiap av nqægo nøme, tae-anim-qá etét gini-khakheinumatún, neka nøme, es-okho o lu vøe-khakheinumatun. *Mbumbukiam-qa khoev-te, tae etet av nqægo, *lou-qase-té ginø-mboqotumám, ma Mbumbukiam-te *etoam matev gi-goam. Ta lou-qase ndógo, gol khakheitáp.

Viav kopo-te, khøuwa kopo, *Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, kouwat uni khafeap-qape-in mokho-té genø-onín. Ndego søvakha gigiap-qá kouk ndøndapín neka tae etet mboqotam nonqo vøndapín.

Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, tae etet sisip mbomømboma mboqotam matev, teqa iz eqawat nonqo neka ike manqat gone nonqo ndógoám.

(*Met 2:11; Luk 1:9-11; Ef 5:2; Veve 8:3-4; 18:13*)

Tae mutui (*Cross*)

Lom gaman ezoqam, pepen ezoqam, tiqa løvøte etoam nonqo, tae mutui-té ginø-potosamín. Ndógo ùnime-soqá, av toqote-naqaním. Neka ezoqa, tae mutui-te giføløbamin, ndigu mivi kandambá gindapemin. Ezoqa tae mutui-te tøkëbam matev, Lom ezoqam, taon bavokhó ginø-gonemín.

Yesu tae mutui-te genanim, nqosøgeap kandambaqape vøndap-a, mivi kandambaqape vøndap, ndego ni me:gó. Ndego ni nqawa Mbumbukiam-te ituna-qa ndógoám. Soqain ndógo, ezoqa ewaqape tisoqoez.

Yesu tae mutui-qa yaq-te, av gene-eín nqægo: Gekha ezoqám ndego, te-te paev-qa ndego, ndego ekeza tae mutui be-eqá, bembøpaev. Nqanek manqat, yaya etæ manqát. Taqa manqa mokho nqáne: Gekha ezoqám ndego, te-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka Mbumbukiam-qa poev matev bembøpaev. Yesu matev, av tenegó. Até ndégó-a, tae mutui-te gitøkewem. (*Luk 9:23; Met 16:24; Mak 8:34; Filip 2:5-8*)

Teks moni upøgim ezoqam (*Tax collector*)

Teks moni upøgim ezoqam, Izlael manqei-te ndógo, Zu ezoqam ndógoám. Geté ndigu Lom gaman-qa ndøsasaetám. Ta khøuwa-te ndógo, Zu ezoqam, teks moni kopoáv gi-abumam, Lom ezoqam-te, ndigu gizømbo-kawaeztam. Teks moni upøgim ezoqam, ndigu nginik moni, Lom ezoqam nonqo ndø-upøgimám. Ndigu taon mboqog avønín-te, khoev-qasis zøgoám. Yaq gekha ezoqám ndigu, taon-te gi-ozín, ndigu moni be-abám. Ezoqa nginik teks moni upøgim ezoqam, gësanqabám. Zapa ndógo, ndigu Lom ezoqam-qá sasae ndógoám, neka khøuwa kopoáv, ndigu ezoqam-te, moni khápumu-upøgimám, ambá sa nqáne, av teks moni upøgim eqeieqeí ndægo.

Neka nøme nqáne: Nginik teks moni upøgim ezoqam, oskia *bawan vini-ák namba me:khokhombupám. Yaq ezoqa ndigu ta zapaya ndógo, khavim-us me:zæbám, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka ezoqa soqøsoqa manqa-zapazapa-us vøezæbam. Geté teks moni upøgim ezoqa nøme, Mbumbukiam-té ginøqambúz, ambá av nqægo, av *Felisi ezoqa nøme ndi-gu, ndigu gimatavupam av nqægo, tiqa yage eqeieqeí, neka kopømbaqapē, Mbumbukiam-te qambuzaneav tigoat.

(*Met 9:9-11; Mak 2:15-16; Luk 18:10-13*)

W

Waen (*Wine*)

Waen ndøgo, waen tae nanga ét. Baebol khøuwa-te ndøgo, waen äv gini-khakheinumám nqægo: Waen tae nanga, gleips (*Grapes*) ndimbo-akhayam, gèpeseгимемín. Yaq et ndøgo, qawain, bugukhokhof ganda pot-té ginø-zivememín. Yaq sège-ivøvemín. Yaq et ndøgo, sège-qambuín, vømø-waen-in. Yaq vaev-te nqanek waen, søvakha ngusum-té ginø-zivememín. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, botol mbain. Geté nginik søvakha ngusum, ndakinak begó. Zapa ndøgo, awenege ngusum-te toqozia, yaq waen tøpöpon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vøqouvøem-a, søvakha ngusum vøsoqøz (*Met 9:17, Mak 2:22*).

Søvakha ngusum-qa nqovønqova, *Metiu 9:17* avønin-té qonøqéiv.

Izlael manqei-te, waen khæe kopoáv. Gleips gikhatøkhatøezamin, yaq nøme, ezoqa khandin ndølouzatún. Nøme ndigu, khøuwa tatas-té ginø-abamin, vøpapevemín. Yaq vaev-te, äv tini-louzatún. Neka nøme ndigu, waen me:khakheinumátún.

Ezoqa waen, khøuwa kandakanda-té ginø-izumám. Khamasim, *Pasova khøuwa-té o sakhei etoam lou loge-té. Neka khøuwa nøme, ndigu waen, ibøkha namba me:nokhogimám, tiqa lou namba, vøe-izumam (*Met 21:33; Mak 14:25; Zion 2:1-10; 15:1-8; 1 Ko 11:25; 1 Tim 5:23*).

Neka Yesu-qa khøuwa, ezoqa waen nøme, *oliv oil namba me:nokhogimám, neka nqamav-te vøqouzamin. Ndøgo tiqá nqamav mulømulá (*Luk 10:34*).

Baebol mokho-te, manqat mbain, av nqægo, khæfæp, waen toqo-iz. Geté soqain ndøgo, khæpe toqote-iz, yaq kawa taqa-oki. Yaq nakémbá, waen o bia o gekha ibøkha føgakh av nqægo, izumav toqogoat, qanimáv. (*Lom 14:21; Ef 5:18; 1 Tim 3:8; Tait 2:3*)

Nqovønqova, waen khæe neka gleips-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gú.

Wit neka Bali (*Wheat and Barley, Grain*)

Wit neka Bali, loge gigiáp. Bugug andé eketóp. Zu ezoqam, gèzøgeakhæmatún. Yaq giqatazin, gumu-papevømin, ndigu gèqogazin, sasa ndølvønøvemín. Yaq gètítítazin, sasa ndø-evememín, wit nanga, nandi pot kandakanda-te sasa ndønqeisamin. Yaq vaev-te, nandí gini-mivítøzemín, vømø-flawæzin. Yaq ndøgo tiqá lóu.

Wit neka Bali, tiqa bugug neka mokhov elavøqase vinivinimbá. Wit ndigu, tiqa fia andé kandambá. Geté bali-qa fia andé khapémbá. Bali nøme, ezoqa *hos neka søvakha gigiap nanak me:zøkefemám.

Nqovønqova, wit neka bali-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gú.

Y

Yaq-fia mbain sasae ezoqam (*Slave*)

Baebol khøuwa-te ndøgo, ezoqa nøme, yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoám. Nøme, ndigu pingim-ák. Nakhag-té gi-upøgimám. Neka nøme ndigu, gigiap-av ezoqám, ndigu kopømba mbain qagoam, yaq-fia tiginem. Yaq ndigu ezoqa nøme-te, ekeza nakheis o ekeza kha ndøwiám, vø-tegi-yaq-fia-mbain-sasae-ezoqam-ezin neka ti namba vømøyagin. Nginik yaq-fia mbain sasae ezoqam, tigi kawakawa-za-qa manqat, o-mba bezømbø-ndapé. Ndigu kopømba mbain, matev timatønumat, av ekezan qazømbepøvomam. Ndigu khokho ezoqám. Iz mbain, neka gisasaetam, yaq-fia mbain. Ezoqa nøme ndigu, tigi kawakawa-za, ezoqa eqeieqei gigoam, tiqa yage andé kopømbá, geté ezoqa nøme-qa yage, unime-føgákh.

Yesu (*Jesus*)

Yesu, taqa manqa mokho nqáneq, “Mbumbukiam, khandi etoam ezoqám.” Yesu-qa iz, Iblu manqat-te, Zosua mbo-akhaemám. Geté Glik manqat-te ndøgo, Yesú. Até ezoqa nømé-a, iz Yesu vøzøgoam.

Mbumbukiam-ge Yo, manqei-qape-te gefakhan, nakhasa nqonqonam geqan, iz Yesu mbo-akhaém, ate av-té, *enzol ezoqam, tegu evo Meli gumbøe-ein (*Luk 1:31; 2:21*).

Yesu-ge unimanqatin eve, Mbumbukiám. Geté ezoqa kopoáv, áv gini-matavupám nqægo: Yesu-ge eve, Zoséf, ndego Meli-ge zivis (*Luk 3:23, Mak 6:3*).

Yesu, ndego yo-khøuwá. Teqa zita-te, Meli nakheis nømé, møndømbo-fakház. Yesu-gí emekheis. Angana-qa iziz nqáneq: *Zems neka *Zosef neka Saemon neka *Zudas. (Ngenek Zudas ambá ndego, Yesu sa gemboqam-bun.) Yesu até sænakheis-a, vømbøgoam. Geté tiqa iziz, Baebol mokho-te peawapøteáv (*Mak 6:3*).

Yesu ndego, Deivid ndomanazám (*Met 1:1*).

Vaev-te, Yesu, iz nømé *Keliso neka *Mesaya mbo-akhaém. Zapa ndøgo, ezoqa ndégo, teqa yaq-te, Mbumbukiam nupøkhan mba, manqa mbusa geve, tendo-khofotav.

Yesu-gi paev ezoqam (*Disciples, Followers*)

Yesu-gi paev ezoqam ndigu, Yesu gimbopavam, ndego nqanek manqei-qape-te geyagam. Ndigu paev ezoqam tuelv, Yesu ibugukhokhof gevevesam, timbo-paevem, ndigu iz nømé, Keliso-gí u-anim zø-akhaemám. Geté paev ezoqa nømé, møndømbo-goám. Ezoqa andé kandambá. Yaq Yesu yan-te ge-eqan, taqa zita-te, até ezoqa ewaqapé-a, Yesu gi-unimanqatintam, iz Yesu-gí paev ezoqam zø-akhaemám. Yaq ndakin, até ní-a, ni Klisten ezoqam, ni Yesu-gí paev ezoqám.

(*Met 8:23; 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16; Kel 6:7*)

Z

Zayon (*Zion*)

Zayon ndøgo, manqei pøyat-qá iz. Zelusalem taon-té qagó. Ibugukhokhof, Zayon Zebusait ezoqam-qá manqei ndøgoám. Yaq vaev, Deivid ndøndáp, tegi ezoqam namba. Nakhag-té ginøndapém. Yaq taqa zita-te, nqanek manqei, iz nømé, Deivid-qá taon mbo-akhaemám (*2 Sam 5:6-10*). Deivid genanim, yaq tege yo Solomon kawa ezoqam-qa iziz gendap, *Mbumbukiam-qa khoev, teqa manqa vøovam-te, Zayon manqei pøyat avønín-té ginøvevé. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa até Mbumbukiam-qá khoev-qá manqei-a, Zayon mbo-akhaemám.

Manqat nømé, Zayon manqei ndæmanqate, Zelusalem taon ate ndægo me:manqaté (*Met 21:5; Zion 12:15; Lom 9:33; 11:26; 1 Pita 2:6*).

Neka manqat nømé, Zayon-qa yaq-te, Zelusalem ndakinak me:manqaté, yan-te nqo-go. Ndøgo Mbumbukiam-qá manqei (*Iblu 12:22; Veve 14:1*).

Zekop (*Jacob*)

Zekop ndego, *Aezek neka Lebeka, tigé yó. Tege atanakha, Eibleem ndøgoám. Baebol mokho-te, manqat kopoáv, áv qane-manqaté nqægo: Mbumbukiam, ndego Eibleem neka Aezek neka Zekop, tigi Mbumbukiam (*Exo 3:6; Met 22:32; Mak 12:26; Luk 20:37; Kel 7:32*).

Zekop-ge zapikia, *Isáo. Nginik ezoqa menas, qaqangeáp. Zu ezoqam-qa matev, áv qanegoám nqægo: Eve løvøte avønín-te gemø-itanin, ndego yo-khøuwa-te, zenda mo-awamín, vømbø-guligulimin. Yaq Mbumbukiam, ngenek yo-khøuwa, matev mbomømboma bembø-matanam. Zekop Eve-qa guliguli manqat neka ta matev mbomømboma, ta guliguli manqat mokho-te ndøndo-fakhate, upøgim-qa oskia ndøgoám. Yaq khøuwa nømé,

Isao sɔvaxha fouzu-te gendoqavan, ifin qambovin, yaq Zekop lou-qa gemboviam, ngenek av gembøe-ein nqægo, "No lou naqanøká nɔtaqá-etoamák. Geté qo yo-khøuwa iz, vønømbøkhæ-etoám, tat-qa guliguli matev tændap." Yaq Isao sègemo-etoám, yaq Zekop lou vømbø-etoam. Yaq vaev-te, Zekop tege eve, gètubám, teqa guliguli manqat vøndap, ndego Isao etoam-qa gegoam

(*Gen 25:19-34; 27:1-40; Lom 9:10-13; Iblu 11:20*).

Zekop sakhei menás, gezøkim. Tiqa iziz, Leía neka Laisól. Taqa zita-te, ndego até tigi tøke ezoqa menás-a, vøzøkim. Zekop ndego, nakhei angana tuélv gimboam. Tiqa iziz nqáne: Lubèn neka Simeòn neka Livaí neka Zudá neka Dèn neka Naftalí neka Gád neka Asá neka Isaká neka Zebulón neka Zoséf neka Benzamin. Nginik ezoqam, Izlael khagua bawan-ak-gi atanakha-zapazapa-zá. Mbumbukiam, Zekop-qa iz, vaev-te, *Izlael mbo-akhá, yaq ndego vømø-Izlael-ezoqam-gi-atanakha-zapa-ev (*Met 1:2; Luk 1:33*).

Sika vemlav-te ndøgo, ibøkha ozu møndøgoám. Ndøgo Zekop-qa ibøkha ozu mbo-akhaemám. Zapa ndøgo, Zekop-za ndø-ozém. Yesu-qa khøuwa-te ndøgo, ta ibøkha ozu zua ndøgoám (*Zion 4:5-6, 12*). Até ndakin-a, zua ndøgó.

Zelemaya (Jeremiah)

Zelemaya ndego, *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Ndego *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøgoám. Zelusalem taon-té geyagám. Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam-gi kawakawa-za, tiqa matev soqáin. Neka ezoqa manqa-zapazapa ndøgoám. Yaq Zelemaya nginik é-møndøzø-manqatám, av nqægo: *Bebilon ezoqam ndózáv, yaq tigi nakhag ezoqam, Izlael ezoqam, pingim-ak ndø-upozó, tiqa manqa-zapazapa matanam zapaya. Yaq Izlael-ak, Bebilon manqei-té gíyagát. Viav 70, ndøgo tiyagat. Zelemaya até geyagám, Bebilon ezoqam-ge kawa vøndowav, tegi nakhag ezoqa namba, Zelusalem taon vøngi-nam-a, Izlael ezoqam, pingim-ak vø-upozo. Geté Zelemaya ekezan, Bebilon manqei-te ndafeáv. Ndego Zelusalem taon-te, até gegoám, ezoqa kopokopo nøme namba, ndigu manqei keoge nonqo gizuvaz. Geté vaev-te, nginik ezoqam, Zelemaya *Izip manqei-té ginø-ituím, oskiá ndøgo, ndego poeveav qagoam. Yaq gemø-lawaqape-ev, ndego ta manqei-te ndøgo tenaním.

Zelemaya ndégo, ta *Ol Testamen mbuk gepeawam, Zelemaya (*Jeremiah*) ndimbo-akhayam. (*Met 2:17; 16:14; 27:9*)

Zelot (Zealot)

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqa nøme, Izlael manqei-te, Lom ezoqam ngeasam-qa ndøgoám, ndigu gizømbo-kawaeztam. Nakhag-ús. Yaq nginik ezoqam, Zelot ezoqam zø-akhaemám. Yesu-ge paev ezoqa nøme, ndego ibugukhokhof Zelot ezoqam ndøgoám. (*Met 10:4; Mak 3:18; Luk 6:14-16*)

Zems (James)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zems ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) Zems, ndego Yesu-ge eveqase

Ibugukhokhof, Yesu-gi emekheis unimanqatinteáv av nqægo, Yesu, Mbumbukiam ndokhofotáv (*Zion 7:5*). Geté vaev-te, até ndigú-a, ti mokho-té gunu:goám, Yesu gi-unimanqatintam (*Kel 1:14*). Ngenek Zems, Zelusalem Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqam ndøgoám (*Kel 12:17; 15:13; 21:18; Gal 1:19; 2:9, 12*). Ngenek ta pepa ndøgo tepeawám, Zems ndimbo-akhayam.

2) Zems, ndego Zebedi-ge yo

Ngenek Zems, tege namba qawan, Zión (*Zion 2). Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme ndégo. (*Met 4:21; 10:2; 17:1; 26:37; Mak 3:17; Luk 6:14; 8:51; Kel 1:13*)

3) **Zems, ndego Alfius-ge yo**

Até ngenék-a, Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme vøgoam.

(*Met 10:3; Mak 3:18; Luk 6:15; Kel 1:13*)

4) **Zems, ndego Zudas-ge eve**

Ngenek Zems, Zudas-gé évé, ngenek Yesu-ge paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ngenek Zudas, ezoqa viní, ambá ndego, Yesu sa gemboqam-bun. (*Luk 6:16; Kel 1:13*)

Zesi (Jesse)

Zesi ndego, Deivid-gé évé, ndego Izlael kawa ezoqam kandambaqape. Neka Zesi, Yesu-gé atanakha-zapá.

(*Met 1:5-6; Luk 3:32; Kel 13:22; Lom 15:12*)

Zion (John)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zion ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) **Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam (John the Baptist)**

Ngenek Zion, Zekalaya neka Elizabet, tigé yó. Mbumbukiam tene-khofotáv ndøgo: Ndego *Mesaya-qá nakhoa ndøkkhakheinám. Ndego ezoqa, áv gezømbe-manqatám nqægo: Ndigu Mbumbukiam-té giabenø-qambúz, neka *ibøkha iz bëndapem. Ndøgo tiqá khakhatáp, av nqægo, ndigu unimanqatín møndø-qambúz.

(*Met 3:1-2; 11:2-18; 14:1-12; Luk 1:13-17, 57-63; 7:24-30; Zion 1:6-40; Kel 1:5; 13:24-25*)

2) **Zion, ndego Keliso-ge u-anem (John the Apostle)**

Ngenek Zion, Zebedi-gé yó. Tege namba qawan, Zéms (*Zems 2). Até ngenék-a, Yesu-gé paev ezoqam ndøgoám. Zion ndégo, ta Baebol mbuk gepeawam, Zion ndimbo-akhayam, neka ta pepa misika ndøgo, 1 Zion neka 2 Zion neka 3 Zion ndimbo-akhayam. Neka ndego até Manqat Qandoveveám-a, vøpeawam. Ovøyam manqat nøme, ngenek Zion-qa yaq-te, nqanek mbuk vinivinimba-qa megeat manqat-qasis-té qonøqéiv

(*Met 10:2; Mak 3:17; 5:37; Luk 9:28; Kel 1:13; 3:1-4:23*)

3) **Zion-Mak (John Mark)**

Ngenek Zion-Mak, iz nøme Mak mba mbo-akhaemám. Ezoqam ndégo, ta mbuk ndøgo, Mak, ndimbo-akhayam, gepeawam. Pol neka Ban-abas, bugukhokhof khøuwa manqei vinivinimba-te gi-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, ndego møndøgoám. Ovøyam manqat nøme, teqa yaq-te, Mak mbuk megeat manqat-qase-té qonøqéiv. (*Kel 12:12, 25; 15:36-39*)

4) **Zion, ndego Pita-ge eve (John, Peter's father)**

Ngenek Zion, Pita-ge eve, iz nøme Ziona mbo-akhaemám.

(*Zion 1:42; 21:15-17; Met 16:17*)

5) **Zion nøme (John)**

Ngenek Zion, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape-gé ezoqa nøme ndøgoám. (*Kel 4:6*)

Ziona (Jonah)

Ziona ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Ziona-qa emanqat toqonøqéiv ndøgo, ta mbuk-te ndøgo, Ziona (*Jonah*) ndimbo-akhayam.

(*Met 12:39-41; 16:4; Luk 11:29-32*)

Zosef (Joseph)

Baebol mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zosef ndøzøgo.

1) Zosef, ndego Zekop-ge yo

Ngenek Zosef, *Zekop-ge yo, *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Tegu evo, Laisól. Evenap 11 namba me:khouwév. Tege eveqase, *Benzamín. Até ngenék-a, Zosef neka Laisól, tigé yó. Zekop poev kandambá, Zosef-te. Yaq tegi namba-qaniap, ova mbo-einím, ta zapaya. Yaq Izíp manqei-té ginøwím. Ta manqei-te ndøgo, ndego yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoát. Geté khøuwa nøme, *Felo venanqei ndøtám. Ta venanqei-tam ndøgo, nqova mbondáf. Yaq ezoqa kopømba mbain, taqa mokho timbo-ovøyømem. Geté yaq Zosef kopømba qagoam, taqa mokho temboveaz, yaq Felo ndego vesøteve iz mbo-akhá. Yaq vaev-te, vikia seke qamat, Zosef tege eve neka namba-qaniap, lóu gezømbe-tøkeám. Yaq ndigu pakhaezateáv. Nqanek emanqat toqonøqeiv ndøgo: *Genesis 37 neka 39-47.*

(*Zion 4:5; Kel 7:9, 13-14, 18*)

2) Zosef, Meli-ge zivis

Ngenek Zosef, *Meli-gé zivis, ndugu *Yesu-gu evo. Ndego khoev puanam ezoqam ndøgoám. Deivid ndomanazám, ndego Izlael ezoqam-ge kawa ezoqam kandambaqape. Zosef Yesu-ge eve-aním mbá. Tege eve Mbumbukiám. Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té genøfakhán. Geté Zosef gè-anqó. Yaq ezoqa, áv gini-matavupám nqægo: Zosef, Yesu-gé evé.

(*Met 1:16, 18-25; 2:13-15, 19; Luk 1:26-27; 3:23; 4:22; Zion 1:45; 6:42*)

3) Zosef, Yesu-ge eveqase

(*Met 13:55*)

4) Zosef, ndego Alimatea vemia-ak

Ngenek Zosef, gigiap kopoav ezoqam ndøgoám. Ndego Yesu-gé paev ezoqam nøme ndøgoám, neka manqa ovøyam ezoqam kandambaqape vøgoam. Manqa givøovømem, av nqægo, Yesu tae mutui-te titøkewem, ndego poev mbain. Yaq Yesu genanim, ndego teqa kha, manqei-pakha ndakinak-té genø-utáv, ndøgo ekeza ezoqam nonqo, nandi-te ge-oz, av tiqa matev qazømbe-goam (*Met 27:57-60; Mak 15:42-46; Luk 23:50-53; Zion 19:38-42*).

5) Zosef, iz nøme qambogoam, Basabas neka Ziastes

Ngenek Yesu-gé paev ezoqam ndøgoám. Keliso-gi u-anim, ezoqam-qa givawam, ndego Zudas Iskaliot-qa iziz tendap, ndigu ngenek Zosef neka Matias ndø-upozó, ti mokho-te, ezoqa kopo teqa iziz tendap (*Kel 1:23*).

6) Zosef Banabas

Ngenek ezoqam, teqa iz-anim, Zoséf. Geté Keliso-gi u-anim, iz Banabas mbo-akhaemám. Taqa manqa mokho, “Ezoqa zita tøpøzu ezoqám.” Ngenek Zosef Banabas, Zu Klisten ezoqám. Saiples manqei bawá gegán. Pol bugukhokhof khøuwa, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ngenek møndøgoám, teqa sasae-te vømbø-tøkeam. (*Kel 4:36; 9:27; 11:22-30; 12:25; 13-15*)

7) Zosef, Zems-ge zapikia

Ngenek Zosef, Zems-gé zapikiá, ndego ezoqa ndakinak gegoam. Iz nøme qambogoam, Zosés. Tigu evo-qa iz, *Melf (*Met 27:56, Mak 15:40*)

Zosua (*Joshua*)

*Mozes genanim, yaq iziz Zosua mbondáf, Izlael ezoqam tezømbo-megetat. Ezoqa ndøgo, Izlael ezoqam, Keinan manqei-te ge-itub, ta manqei ndøgo, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa geve, tezø-etoam. Zosua-qa megeat matev eqeieqei. Ndego Mbumbukiam-te poev mbogoám neka

teqa nakhoa oskia vombōpavam. Ndego Izlael ezoqam, āv gene-gugubám nqægo: Ndigu oskia Mbumbukiam-té giabenø-tøkezá, neka khape mbumbuk, zitá giabiti-wuøezá. Zosua-qa emanqat toqonøqeiv ndógo, ta mbuk ndógo, Zosua (*Joshua*) ndimbo-akhayam. (*Kel 7:45; Iblu 4:8*)

Zu bawan-ak (Jews)

Zu ezoqam ndigu, Mbumbukiam ibugukhokhof geveataz, tegi ezoqam tigoat. Iz nōme, ndigu *Izlael ezoqam zø-akhayám. Ndógo tønøngáz, *Eibleem U taon-te gegoam, yaq Mbumbukiam gembo-akha, manqei vini-te tewav. Yaq Keinan manqei-te gemøfakhan, Mbumbukiam Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín. Neka manqa mbusa, āv genevé nqægo: Ndego ndømbo-kewagát neka bawan-qaape vømōvê. Neka manqat nōme, āv gembøe-ein nqægo: Angana ate ti:goat, *ngusu bezøqogáz. Ndógo tiqá khakhatáp av nqægo, ndigu Mbumbukiam-gi.

Eibleem gemanaz, Aezek vøfakhan. Yaq Aezek gemanaz, Isao neka Zekop vøfakhaz. Yaq Mbumbukiam, *Zekop ndøveatáv, ndego tegi ezoqam namba, Mbumbukiam-gi tigoat. Vaev-te, Mbumbukiam Zekop, iz ndakinak mbo-akha: Izlaél. Yaq Zekop gemanaz, nakhei angana tuélv gimbo-fakhaz. Nginik angana, Izlael ezoqam-qa khagua bawan-ak tuelv-gi atanakha-zapazapa-zá.

Mbumbukiam teqa guguna manqat, Zu bawan-ak zø-etoám, Mozes mokho-te. Ibugukhokhof, bawan vinivinimba nōme zøtezateáv, Mbumbukiam-anim-qa yaq-te. Zu ezoqam mba me:zøtéz. Zapa ndógo, Mbumbukiam ibugukhokhof sa ndigu teveatáz, tegi ezoqam tigoat.

Ibugukhokhof, iz Zu, Zuda-gí zi mba zø-akhaemám, ndego Zekop-ge yo nōme gegoam. Geté vaev-te, iz Zu, Izlael ezoqam ate ndi:gu tizø-akhaemám.

Yesu ndego ekezan, Zu bawan-ak ndøgoám. Neka até tegi paev ezoqám-a, Zu bawan-ak vøgoam.

Até ndakin-a, Zu bawan-ak, Mbumbukiam-gí ezoqám. Geté Yesu mokho-te, ate ni-a, ni *bawan vini-ak, kopømbaqapé tizi-Mbumbukiam-gi-ezoqam-en, ni ndego tizi-unimanqatinim.

Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak (Council, Sanhedrin)

Nginik manqa ovøyam megetapak, Zu ezoqam-gí iz-akhayapak ndøgoám. Manqa ovøyam-te, ndógo tini-pindumám, ezoqa Mozes-qa guguna manqat o ekeza manqat nōme, go:aumam, gimøkuimam. Vemiav o taon vinivinimba, ekeza manqa ovøyam ezoqam zøgoám. Ezoqa khapekhapémbá. Geté manqa ovøyam kandambaqaape, Zelusalem taon-té qagoám. Ndógo manqa ovøyam ezoqam 71 gisokhoam. Ta manqa ovøyam mokho-te, *Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakanda mu:goám neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam vøugoam. Ti mokho-te, ezoqa nōme, *Felisi ezoqám neka nōme *Sadusi ezoqám. Neka tigi manqa ovøyam megeat ezoqam, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqaape ndøgoám.

Lom ezoqam-qa gaman mokho-te, Zu ezoqam, ekeza manqa ovøyam matev zua zøgoám. Geté Lom ezoqam ndigu takeapáv, ezoqa løvøte-te ti-ab. Lom gaman ezoqam mbá, kopømba ndógo, ezoqa løvøte-te ti-ab. Yaq nakémbá, ndigu Zu manqa ovøyam megetapak, Yesu *Pailøt-té ginø-ituím, ndego Lom gaman ezoqam, ndigu Yesu løvøwe-qa gigoam.

(*Met 26:59; 27:2, 11-14; Mak 14:55; 15:1; Luk 22:66; 23:1; Zion 11:47; Kel 4:15; 5:21; 6:12; 23:1; 24:20*)

Zu ezoqam-qa guliguli khoev (Synagogue)

Zu ezoqam-qa manqei-te, vemiav neka taon vinivinimba ate qægoam, ekeza guliguli khoev zøpuatát. Zu ezoqam, Sabat khøuwa-te, tiqa guligulim-

te, ndógo tinø-pindupám. Guligulim-qa neka Mbumbukiam-qa iz eqawat-qa neka teqa Manqat geveam neka ovøyam-qa ndøpindupám. Neka khøuwa nøme, ta khøev kopo-te ndógo, ndigu manqa ovøyam zøgoám.

Neka Zu ezoqam-gi nakheis, tiqa skul até ndógo tøzøgoám, ma geveam neka peawam matev neka zøtezat Mbumbukiam-qa yaq-te gi-upøgimam.

Vaev-te, Izrael ezoqam, manqei nøme-te gipanqanim, ndigu até ndógo-a, taon vinivinimba-te, ekeza guliguli khøev ndøpuanumám. Até ndakín-a, Izrael manqei-te neka manqei vinivinimba-te, ndigu tiqa guliguli khøev, zua zøpuatét.

(Met 4:23; 6:5; 13:54; Luk 4:16; Kel 13:5, 14; 14:1; 17:1, 10; 18:4)

Zuda (Judah)

Zuda, ndego *Zekop-gé yó. Tegu evo, Leiá. Ndego namba-qaniap ate gi-goam, ilevén, gimbogoam. Ngenek Zuda, Zuda khagua bawan-ak-gé atanakha-zapá. Ezoqa nøme gendomanaz, *Deivid. Neka até *Yesú-a, Zuda khagua bawan-ak ndøgoám. Deivid neka Yesu, tiqa vemia, Betliém. Zudia manqei-té qagó. Ta manqei ndógo, Zuda bawan-ak-qá manqei.

(Met 1:2-3; Iblu 7:14; Veve 5:5)

Zudas (Judas)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa siks, iz Zudas ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) **Zudas, ndego Lom ezoqam ngeasam-qa gegoam.**

Ngenek ezoqam, Gelili plovins-ák. Ndego Lom gaman namba, nakhag ndøngáz. Geté gèlaém, yaq tegi paev ezoqam ate gi-goam, sègepanqanimát (Kel 5:37).

2) **Zudas, Yesu-ge eveqase**

Ngenek Zudas, Yesu-gé eveqasé, neka até Zems-gé eveqasé. Zudas, iz nøme Zud mbo-akhaemám. Ezoqa ndégo, ta pepa ndógo gepeawam, Zud ndimbo-akhayam. Ovøyam manqat nøme, teqa yaq-te, ta pepa-qá megeat manqat-qase-té qonøqeív (Met 13:55; Mak 6:3).

3) **Zudas, Zems nøme-ge yo**

Ngenek Zudas, Yesu-gí paev ezoqam tuelv ndøgoám. Teqa iz nøme, Tadies atøgó.

(Met 10:3; Mak 3:18; Luk 6:16; Zion 14:22; Kel 1:13)

4) **Zudas, Iskaliot**

Até ngenék-a, Yesu-gí paev ezoqam tuelv ndøgoám. Geté vaev-te, ndego sègembo-qambún, tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te vøve. Geté geqeív av nqægo, ndigu Yesu løvøwe-qa gimbogoam, yaq mbøni mbová. Yaq tenøwáv ndógo, ekeza monqo vømøfok, vønanim.

(Met 10:4; Mak 3:19; Luk 6:16; Met 26:14-16, 20-25, 47-50; Met 27:3-10; Kel 1:16-25)

5) **Zudas, Damaskus taon-ak**

Ngenek Zudas, Damaskus taon-té geyagám. Pol teqá khøev-té geqotám, ndego Damaskus taon-te gemat, yaq ta nakhoa-te ndógo, Yesu gembo-fakhan, yaq bøi waev vømbø-navøem. Yaq Ananayas ndowáv, Pol vømbø-guligulim. Yaq taqa zita-te, Pol bøi waev nqawa vøndap. (Kel 9:11)

6) **Zudas Basabas**

Ngenek ezoqam, Klisten bawan mokho-te, Zelusalem taon-te, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqa nøme ndøgoám. Yaq Klisten bawan megetapak, Zelusalem taon-te ndógo, Zudas Basabas neká Sailes tivevesám, Pol neka Banabas namba, Antiok taon-te tizav, tiqa pepa tindapet, *bawan vini-ak Klisten ezoqam-qa yaq-te. (Kel 15:22-32)

Klisten ezoqam-qa Khøuwa Kandakanda

Klismes (*Christmas*)

Klismes khøuwa-te, ni ndógo tizimbo-matavupatún, Mbumbukiam-ge Yo, Yesu Keliso, nqánek manqei-qape-te geqan, ge-ezoqam-ev.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Met 1:18-2:18; Luk 1:26-56; 2:1-40.

Epek fege Sande (*Palm Sunday*)

Ta Sande ndógo, taqa zita-te, Sande nòme Ista khøuwa tøndap, ni ndógo tizimbo-matavupatún, Yesu ande kawa ezoqam me, Zelusalem taon-te ge-on. Ta khøuwa-te ndógo, ezoqa epek ndø-upøgím, vømbøe-qatøzem. Yaq äv gini-akhaemát nqægo, “Hosána! Iké: Mbumbukiam-te. Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav, ngenek Izlael ezoqam-ge kawa.”

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19

Tesde ndógo, ta khagus, Yesu tegi paev ezoqam namba, lou gilog

(*Maundy Thursday*)

Ta Tesde ndógo, taqa zita-te, Ista khøuwa tøndap, ni ndógo tizimbo-matavupatún, Yesu tegi paev ezoqam namba, vaev khøuwa-te *Pasova lou gilog, yaq ndego *Evezøza-qa lou loge matev (*Communion*) gengaz.

Até ta Tesde ndógo tøgoám, Yesu Getsemani manqei-te, Mbumbukiam-te gemø-guligulim, yaq Zudas ndego tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve, vø-møvøinam-a, manqa ovøyam-te vøndafem.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Met 26:17-75; Mak 14:12-72; Luk 22:7-23, 31-65; Zion 13:1-38; 18:1-27

Fraide Mbomambaqape (*Good Friday*)

Ta Fraide ndógo, taqa zita-te, Ista khøuwa tøndap, ni ndógo tizimbo-matavupatún, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, nqosøgeap neka mivi gendap, neka tae mutui-te vønanim.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Met 27:1-66; Mak 15:1-47; Luk 22:66-23:56; Zion 18:28-19:42

Ista khøuwa (*Easter*)

Ni Ista khøuwa, ndógo tizimbo-matavupatún, Yesu løvøte-te gendo-khandi:v. Taqa yaq-te, Pol 1 Kolin 15:17 mokho-te, äv gene-eín nqægo, “Keliso løvøte-te amba khandi:vateav tøgonín, zoqa unimanqatin matev, ambá mokho mbain. Ambá khokhó. Neka zo manqa-zapa-te, ambá zua zogonín.” Unimanqatín. Yesu ndego løvøte-te gendo-khandi:v, ndógo gigiap-qape kandamba tantáv, niqa Kliten unimanqatin matev mokho-te.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Met 28:1-20; Mak 16:1-18; Luk 24:1-49; Zion 20:1-23

Tesde ndógo, Yesu yan-te geqavig (*Ascension Day*)

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, yaq ndego khøuwa foti-qa zita-te, yan-té genøqavíg. Yaq nakémbá, Ista khøuwa-te, khøuwa gevebam toqongaz, yaq khøuwa foti toqomø-khantaz, kopømbaqapé, ta Tesde ndógo, tizimbo-matavupat, ndego yan-te geqavig.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Mak 16:19-20; Luk 24:50-53; Kel 1:3, 9-11

Pentikos khøuwa (*Pentecost*)

Pentikos, taqa manqa mokho, “Fiftí.” Ezoqa ta khøuwa ndógo, Pentikos khøuwa, tímboe-akhayám ndógo: Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, yaq khøuwa fifti-qa zita-te, ndego Nqova Mbomambaqape ndokhofotáv. Ate av-té, ibugukhokhof tegi paev ezoqam-te, manqa mbusa ge:ve.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Kel 2:1-41

Baebol manqat vinivinimba, gekham-tē qonøqeiv

Mbumbukiam-qa yaq-te

Mbumbukiam, ndego Tat, teqa yaq-te

Mak 10:27
 Mak 12:29-30
 Luk 1:37
 Luk 6:35-36
 Zion 4:23-24
 Kel 14:14-17
 Kel 17:22-31
 Lom 1:18-23
 Lom 11:33-36
 1 Ko 8:4-6
 2 Ko 1:3
 1 Tim 1:17
 1 Tim 6:15-16
 Iblu 4:13
 Iblu 10:30-31
 Zems 1:17
 1 Pita 1:14-17
 1 Zion 1:5
 1 Zion 4:7-12, 16
 Zud 24-25
 Veve 4:8-11
 Veve 15:3-4

Mbumbukiam-ge Yo-qa yaq-te, ndego Yesu Keliso

Yesu Keliso, ndego unimanqatin Mbumbukiam-gé yó

Met 11:27-30
 Met 16:13-17
 Mak 1:9-11
 Luk 1:35
 Luk 3:21-22
 Zion 1:1-18
 Zion 5:19-29
 Zion 6:35-40
 Zion 8:48-58
 Zion 11:25-27
 Zion 14:5-11
 Zion 17:1-5
 Zion 20:26-31
 Kel 3:13-18
 Lom 1:3-4
 2 Ko 4:4-6
 Gal 4:4-5
 Filip 2:5-11
 Kol 1:15-20
 Kol 2:9-10
 Iblu 1:1-14
 Iblu 7:26-28

1 Zion 5:20
 Veve 1:12-18

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge Yo, geqan, gemø-ezoqam-ev

Zion 1:14
 Luk 1:26-38
 Met 1:18-25
 Luk 2:1-20
 Met 2:1-23
 Gal 4:4-5
 Filip 2:6-7
 Iblu 2:14-18

Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinvemam

Met 4:23-25
 Met 7:28-29
 Met 9:35-36
 Met 11:1-6
 Luk 4:14-44
 Kel 10:36-38
 Zion 20:30-31

Yesu umingiap matev vinivinimba gematønumam

Met 8:1-15, 23-34
 Met 9:1-7, 18-34
 Met 12:9-14, 22-23
 Met 14:15-33
 Met 15:22-28, 32-38
 Met 17:14-18
 Met 20:29-34
 Met 21:18-22
 Mak 1:21-28
 Mak 7:32-37
 Mak 8:22-25
 Luk 5:4-10
 Luk 7:11-17
 Luk 13:10-13
 Luk 14:1-4
 Luk 17:12-17
 Luk 22:50-51
 Zion 2:1-11
 Zion 4:46-54
 Zion 5:1-9
 Zion 9:1-7
 Zion 11:11-44
 Zion 21:4-6
 Kel 2:22

Zu Megetapak, Yesu gimøvøinam neka løvøte-te vøveem

Met 26:47-68
 Met 27:1-2, 11-31
 Mak 14:43-65
 Mak 15:1-20
 Luk 22:47-53
 Luk 22:63-23:25
 Zion 18:1-14, 19-24

Zion 18:28-19:16

Yesu tae mutui-te gitøkewem

Met 27:32-56

Mak 15:21-41

Luk 23:26-49

Zion 19:17-37

Yesu manqei ozu-te gi-eeinam

Met 27:57-66

Mak 15:42-47

Luk 23:50-56

Zion 19:38-42

Yesu løvøte-te gendo-khandiv neka ezoqa vinivinimba-te vøfakhanumam

Met 28:1-20

Mak 16:1-8

Luk 24:1-49

Zion 20:1-21:14

Kel 1:3-8

Kel 2:24-32

Kel 3:15

Kel 4:10, 33

Kel 10:39-41

Kel 13:29-37

Kel 17:2-3, 30-31

Lom 1:4

Lom 4:24-25

1 Ko 15:3-8, 12-21

Veve 1:18

Yesu yan-te gegavig neka Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom

Luk 24:50-51

Kel 1:9-11

Kel 2:32-36

Kel 5:30-31

Lom 8:34

Ef 1:20-23

Filip 2:9-11

Iblu 1:3

Iblu 2:9

Iblu 4:14-16

Iblu 7:25-26

Iblu 10:12-13

1 Pita 3:22

1 Zion 3:21-22

Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te

Met 28:19

Mak 1:9-11

Mak 3:28-29

Luk 1:35

Luk 3:16

Luk 4:1

Luk 11:13

Luk 12:12

Zion 1:32-34

Zion 3:5-8
 Zion 7:37-39
 Zion 14:15-17, 26
 Zion 15:26
 Zion 16:7-15
 Zion 20:19-23
 Kel 1:4-5, 8
 Kel 2:1-18, 38-39
 Kel 4:31
 Kel 5:3-4
 Kel 8:14-17
 Kel 10:44-48
 Kel 13:2-4
 Kel 15:28
 Kel 16:7-10
 Kel 19:1-7
 Lom 5:5
 Lom 7:6
 Lom 8:9-16, 26-27
 1 Ko 2:4, 6-16
 1 Ko 3:16
 1 Ko 6:11, 19
 1 Ko 12:1-13
 2 Ko 1:21-22
 2 Ko 5:5
 2 Ko 13:13
 Gal 3:2-5
 Gal 4:6
 Gal 5:16-18, 22-25
 Ef 1:13-14, 17
 Ef 3:16
 Ef 4:3-4, 30
 Ef 5:18-20
 Ef 6:17-18
 1 Tes 1:5-6
 1 Tes 5:19-20
 2 Tes 2:13
 Tait 3:5-6
 Iblu 2:4
 Iblu 9:14
 1 Pita 1:2, 11
 2 Pita 1:20-21
 1 Zion 2:20
 1 Zion 3:24
 1 Zion 4:13
 1 Zion 5:6-8

Mbumbukiam manqei-qape neka gigiap ate ndægo gekhakheinam

Met 19:4
 Zion 1:1-3
 Kel 14:15
 Kel 17:24-26
 1 Ko 8:6
 Kol 1:15-16
 Iblu 1:2

Iblu 11:3
 Veve 4:11

Mbumbukiam-qa keoge matev-qa yaq-te

Met 6:25-34
 Met 10:29-31
 Kel 14:15-17
 Lom 8:28
 Lom 11:36
 Kol 1:17
 Iblu 1:3
 Zems 4:13-16

Ezoqam-qa yaq-te

Ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ús

Zion 8:7-9
 Lom 3:9-20, 23
 Lom 5:12
 Gal 3:22
 1 Zion 1:8-10

Gekha matëv ndøgo, manqa-zapa

Lom 1:18-32
 Lom 8:5-8
 Gal 5:19-21
 Ef 2:1-3
 Ef 5:3-5
 Kol 3:5-10
 Zems 4:17
 1 Pita 4:3
 1 Zion 3:4-5

Mbumbukiam-qa yaq-fia-qa yaq-te, ezoqa manqa-zapazapa-us-te

Met 10:28
 Met 13:41-42
 Zion 3:18-20, 36
 Kel 17:30-31
 Lom 1:18-19
 Lom 6:23
 Gal 6:7-8
 Kol 3:5-6
 2 Tes 1:7-9
 Iblu 9:27
 Iblu 10:26-31
 1 Pita 1:17
 1 Pita 4:3-5
 Zud 1:7
 Veve 20:11-15

Khandi Miavmiav ndape-qa yaq-te

Mbumbukiam, kuku, ezoqa ewaqape-te, neka khandi:zat-qa ndøgó

Zion 3:16-17
 Lom 5:8
 Ef 2:4-9
 1 Tim 2:4-6
 2 Pita 3:9

1 Zion 4:9-10

Mbumbukiam-ge Yo, Yesu Keliso, ni khandi:nat-qa me:nanım

Mak 10:45

Zion 3:16

Lom 4:25

Lom 5:8

1 Ko 15:3-4

2 Ko 5:19-21

Gal 3:13

1 Tim 1:15

1 Tim 2:4-6

Iblu 2:9

Iblu 9:28

1 Pita 1:3-5

1 Pita 1:18-20

1 Pita 2:24-25

1 Pita 3:18

1 Zion 2:2

Veve 5:8-10

Yesu-qa kouk, niqa manqa-zapazapa, gè-evözám

Met 26:26-29

Lom 3:25

Lom 5:9-10

Ef 1:7

Iblu 9:11-14

1 Zion 1:6-7

Veve 7:14-17

Mbumbukiam, niqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém

Met 26:28

Kel 5:29-31

Kel 10:43

Kel 26:15-18

Ef 1:7

Kol 1:13-14

Kol 2:13-14

Iblu 10:17-18

1 Zion 1:8-2:2

Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, Yesu-qa kóuk qazi-ndaføyamba-én

Kel 13:38-39

Lom 1:16-17

Lom 3:21-26

Lom 5:1, 9-10, 18-19

2 Ko 5:21

Gal 2:16

Gal 3:6-9

Tait 3:7

1 Zion 2:1-2

Mbumbukiam, ni khandi miavmiav ni-etodm

Met 19:16-30

Luk 10:25-28

Zion 3:1-16

Zion 5:19-29

Zion 10:10
 Zion 11:25-26
 Zion 14:6
 Zion 17:2-3
 Zion 20:31
 Kel 4:12
 Lom 5:21
 Lom 6:5-14
 Lom 8:10-17
 2 Ko 5:17
 Gal 2:19-20
 Ef 2:1-6, 8
 Kol 2:13
 Kol 3:1-4
 2 Tim 1:10
 Tait 3:4-7
 1 Pita 1:23
 1 Zion 5:11-13

Mbumbukiam, ni møndø-ekeza-nakheis-én

Zion 1:12-13
 Lom 8:14-17
 Gal 4:6-7
 Ef 1:13
 Iblu 12:5-11
 1 Zion 3:1-2

Ni qazi:nøten, av nqægo, Mbumbukiam ni khandi:nat-qa ndøgō, yaq gekha matev zigonēm?

Ni Mbumbukiam-té qazinø-qambún neka manqa-zapazapa matanam, zi-ivøvém

Met 4:17
 Mak 6:12
 Luk 13:1-5
 Luk 15:1-31
 Luk 24:45-47
 Kel 2:37-40
 Kel 3:19-20
 Kel 17:29-31
 Kel 20:21
 Kel 26:19-20
 2 Ko 7:8-11
 2 Pita 3:9
 Veve 9:20-21

Ni Yesu av qazi-unimanqatinim nqægo: Ndego ni khandi miavmiav ni-etoām

Zion 1:12
 Zion 3:15-18, 36
 Zion 6:47
 Zion 14:6
 Zion 20:31
 Kel 4:11-12
 Kel 16:30-31
 Lom 3:20-22
 Lom 10:9-13

Gal 2:16

Ef 2:8-9

Ni Baebol ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, zigeveømém, yaq nøtenat zindapém, Mbumbukiam-qa yaq-te neka teqa poev-qa yaq-te

Met 4:1-4

Met 5:17-20

Met 22:29

Zion 8:31-32

Zion 20:31

Kel 20:32

Lom 15:4

Lom 16:26

Kol 3:16

1 Tes 2:13

1 Tim 4:13

2 Tim 3:14-17

Iblu 4:12

1 Pita 1:22-25

2 Pita 1:19-21

2 Zion 9-10

Veve 1:3

Ni ibøkha iz zindapém

Met 3:1-2, 5-6

Met 28:18-20

Zion 3:22

Zion 4:1-2

Kel 2:37-42

Kel 8:12, 36-38

Kel 10:44-48

Kel 16:14-15, 31-33

Kel 19:1-7

Kel 22:12-16

Lom 6:1-4

Gal 3:26-27

Kol 2:12

1 Pita 3:20-22

Ni Klisten ezoqa nøme namba, zipindumát, vizi-guligulimát-a, Mbumbukiam-qa Manqat vizi-ewagat

Kel 2:41-47

Kel 12:12

Kel 20:7

Lom 12:4-8

1 Ko 14:26

Ef 4:11-16

Kol 3:15-17

1 Tim 4:13

Iblu 10:24-25

Ni Klisten ezoqa nøme namba, Evezøza-qa lou loge matev zlgóat

Met 26:26-30

Mak 14:22-26

Luk 22:14-20

1 Ko 10:14-22

1 Ko 11:17-34

*Klisten Ezoqam-qa yage eqeieqei-qa yaq-te**Gekha matev ndøgo, tønifakhanumat, ni Mbumbukiam zi-unimanqatintåt*

Mak 11:22-26

Luk 17:5-6

Zion 14:1

Lom 5:1-11

Lom 14:22-23

1 Ko 13:13

2 Ko 5:6-7

Gal 5:6

Iblu 11:1-40

Zems 1:2-8

Zems 2:14-16

1 Pita 1:3-9

Ni Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa manqat o-mba ziondapåt

Zion 14:15, 21, 23-24

Zion 15:10-17

Lom 13:8-10

1 Pita 1:14

1 Zion 2:3-6

1 Zion 3:22-24

2 Zion 5-6

Ni Mbumbukiam-te neka ezoqa ewaqape-te, kuku nigodåt

Met 5:43-48

Met 22:37-40

Mak 12:28-33

Luk 10:25-37

Zion 14:21

Zion 13:34-35

Zion 15:12-17

Lom 12:9-10

Lom 13:8-10

1 Ko 13:1-8

1 Ko 16:14

Gal 5:13-14

1 Tes 4:9-10

Zems 2:1-9

1 Pita 1:8

1 Pita 4:8

1 Zion 2:9-11

1 Zion 3:11-19

1 Zion 4:7-2

1 Zion 5:3

Niqa matev av tønégodåt, av Yesu-qa matev ndægo

Zion 13:34-35

Zion 14:27

Lom 12:9-16

Gal 5:22-26

Filip 1:27

Kol 3:11-17

1 Tes 5:16-18

*Ni zīgūlīgūlīmāt**Av qazī-gūlīgūlīmāt nqægo:*

Met 6:5-13
 Met 7:7-11
 Met 18:19-20
 Mak 11:24-25
 Luk 11:1-13
 Luk 18:1-8
 Luk 21:36
 Zion 14:13-14
 Zion 15:7
 Zion 16:23-24
 Lom 8:26-27
 Lom 12:12
 Ef 6:18
 Filip 4:6-7
 Kol 4:2
 1 Tes 5:17
 1 Tim 2:1-4, 8
 1 Tim 4:4-5
 Iblu 4:16
 Iblu 10:19-22
 Zems 1:5-8
 Zems 4:2-3
 Zems 5:13-18
 1 Pita 4:7
 1 Zion 3:21-22
 1 Zion 5:14-15

Ezoqa vinivimba-qa gūlīgūlī matev, Baebol mokho-te

Met 11:25-26
 Met 14:23
 Met 19:13-15
 Mak 1:35
 Luk 5:16
 Luk 6:12
 Luk 22:32, 39-46
 Zion 11:41-42
 Zion 17:1-26
 Kel 4:24-31
 Kel 16:25-26
 Kel 20:36
 Kel 21:5
 Lom 1:9-10
 Lom 10:1-2
 Lom 15:30-33
 2 Ko 12:7-10
 Ef 1:15-20
 Ef 3:14-21
 Ef 6:19-20
 Filip 1:3-5, 9-11
 Kol 1:9-12
 Kol 4:3-4
 1 Tes 3:9-12
 2 Tes 1:11-12

2 Tes 3:1-5
 Iblu 5:7
 Iblu 7:25

Lou logemav matev-qa yaq-te

Met 1:16-18
 Mak 2:18-20
 Kel 13:1-3
 Kel 14:23

Ni ike manqat zimanqatát, Mbumbukiam-te

Luk 17:11-19
 Zion 6:11
 Lom 1:21
 Ef 5:20
 Filip 4:4-7
 Kol 2:7
 Kol 3:17
 Kol 4:2
 1 Tes 5:18
 1 Tim 2:1
 1 Tim 4:4-5

Ni ezoqa nøme, zizø-tøkeát

Met 6:1-4
 Met 7:12
 Met 25:31-40
 Luk 3:10-11
 Luk 6:38
 Kel 11:27-30
 1 Ko 10:24
 2 Ko 8:1-15
 2 Ko 9:1-15
 Gal 6:9-10
 Filip 4:14-19
 Iblu 10:24
 Iblu 13:1-3, 16
 Zems 1:27
 Zems 2:15-16, 26
 1 Zion 3:16-18

Ni ezoqam-qa manqa-zapazapa, ni-te ndimatanam, segenimbó-navupát

Met 6:12, 14-15
 Met 18:21-35
 Mak 11:25-26
 Luk 6:37
 Luk 17:3-4
 2 Ko 2:5-11
 Ef 4:31-32
 Kol 3:13

Ni yaq-fia zitawatak, ezoqam-te

Met 5:38-42
 Luk 6:27-28
 Lom 12:19-21
 1 Tes 5:15
 Iblu 10:30

1 Pita 2:23

1 Pita 3:9

Ni nikeza kha, zi-eqawatak

Met 5:3-12

Met 18:1-5

Luk 14:7-11

Luk 18:9-14

Ef 4:2

Filip 2:3-11

Kol 3:12-13

Zems 4:6, 10

1 Pita 5:5-6

Moni neka gigiap-qa yaq-te

Met 6:19-21, 24-34

Luk 12:13-21, 32-34

Kel 20:35

1 Tim 6:6-10, 17-19

Iblu 13:5-6

Zems 2:1-9

Zems 5:1-6

Manqa ovøyam-qa yaq-te, ezoqa nøme namba

Met 5:25-26, 38-42

Met 18:15-17

Lom 12:14-21

1 Ko 6:1-8

Ni gaman ezoqam, zizø-vizupát

Met 22:15-22

Kel 5:27-29

Lom 13:1-7

1 Tim 2:1-2

Tait 3:1

1 Pita 2:13-14, 17

Ni khape mbumbuk neka batae-te, ziguligulimdk neka zizø-vizapák

Met 4:10

Kel 17:16, 29-31

1 Ko 5:11

1 Ko 6:9-11

1 Ko 8:1-13

1 Ko 10:6-7, 14-22

2 Ko 6:14-18

Gal 5:19-21

1 Tes 1:9-10

1 Pita 4:3

1 Zion 5:21

Veve 21:8

Veve 22:15

Ni manqa-sisi matev, zigodk neka zi-unimanqatinimák

Kel 13:4-12

Kel 19:11-20

Gal 5:19-21

Veve 21:8

Veve 22:15

Ni Mbumbukiam-te o khape mbumbuk-te, søvaxha gigiap løvusam matev, zigoak

Met 9:13
 Mak 12:33
 Lom 12:1
 Iblu 9:6-10:18

Ni mambe okho matev, zigoak

Met 5:27-30
 Zion 8:2-11
 Lom 13:9
 1 Ko 5:9-12
 1 Ko 6:9-20
 Gal 5:19
 Ef 5:3-6
 Kol 3:5-6
 1 Tes 4:1-8
 Iblu 13:4
 Zud 1:7

Ni ibøkha soqa, khapekhapē zi-izamak

Lom 13:13
 1 Ko 5:11
 1 Ko 6:9-11
 Gal 5:19-21
 Ef 5:18
 1 Tim 3:1-3
 Tait 1:7
 1 Pita 4:3-5

Klisten Bawan-qa yaq-te

Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te

Kel 2:41-47
 Lom 12:4-8
 1 Ko 12:12-31
 1 Ko 14:26
 Ef 1:22-23
 Ef 2:19-22
 Ef 4:1-16
 Kol 1:18
 Iblu 10:24-25
 1 Pita 2:4-10
 Veve 19:5-9

Klisten megetapak-qa yaq-te

Kel 6:1-6
 Kel 14:23
 1 Tim 3:1-13
 Tait 1:5-9

Guguna manqat, Klisten megetapak-te

Met 28:18-20
 Luk 22:24-27
 Kel 20:17-35
 1 Tes 2:3-9
 1 Tim 4:6-16
 2 Tim 2:1-2, 14-19, 22-24

2 Tim 4:1-5

Tait 2:7-8

1 Pita 5:1-4

Vizap matev, Klisten megetapak-te

1 Ko 9:14

Gal 6:6

1 Tes 5:12-13

1 Tim 5:17-19, 22

Iblu 13:7, 17

Yage-qa yaq-te, nigì ezoqam namba

Zivis neka zas, tiqa yaq-te

Met 19:4-6

1 Ko 7:1-16

Ef 5:21-33

Kol 3:18-19

Tait 2:1-5

Iblu 13:4

1 Pita 3:1-7

Nakheis-qa yaq-te

Met 15:3-6

Luk 2:51

Ef 6:1-3

Kol 3:20

1 Tim 5:4, 8

Iblu 12:7-11

Evøndipakha-qa yaq-te

Ef 6:4

Kol 3:21

1 Tim 3:4-5

Ngængæm-qa yaq-te

Kel 6:1-3

Lom 7:2-3

1 Ko 7:39-40

1 Tim 5:3-16

Zems 1:27

Sakhei neka angana zøvis-qa yaq-te

Met 5:31-32

Met 19:3-9

Luk 16:18

Lom 7:1-3

1 Ko 7:10-16

Ni Klisten ezoqam, yage føgakh tøni-fakhanumat

Yage føgakh-qa yaq-te

Lom 8:18-25, 28

2 Ko 1:4

2 Ko 4:16-18

Zems 1:2-4

1 Pita 1:6-9

1 Pita 2:19-21

1 Pita 5:8-10

Klisten ezoqam-te, potonam matev neka ngenøgim matev tøndo-okhoat

Met 5:10-12
 Mak 13:9-13
 Luk 12:4-9
 Zion 15:18-21
 Zion 16:1-4
 Kel 5:41
 Lom 8:35-37
 Lom 12:12-14, 17-21
 1 Ko 4:11-14
 2 Ko 4:8-11
 2 Ko 12:10
 Filip 1:28-29
 2 Tes 1:4-8
 2 Tes 3:2-5
 2 Tim 3:10-14
 Iblu 10:32-39
 Iblu 12:3-7
 1 Pita 3:13-17
 1 Pita 4:12-19
 Veve 2:10

Ni Klisten ezoqam, kopømbaqapé, løvøte-qa yaq-te, møe mbain, siztyagdt

Zion 6:39-40
 Zion 11:17-27
 Zion 14:1-4
 Lom 8:10-11, 38-39
 Lom 14:7-9
 1 Ko 15:12-58
 2 Ko 5:1-10
 Filip 1:20-24
 1 Tes 4:13-18
 Iblu 2:14-15
 Veve 14:13
 Veve 21:1-4
 Veve 22:1-5

Mbumbukiam, Klisten ezoqa namba, ndøgoát, neka vøzø-tøkeāt

Met 18:19-20
 Met 28:19-20
 Zion 14:16-23
 Lom 8:35-39
 2 Ko 6:16-18
 Ef 3:17-19
 Filip 4:13
 Kol 2:6-7
 2 Tes 3:16
 Iblu 13:5-6

Nqova soqaqape, ni ngiænoat-qa ndøgó

Met 13:19
 Met 25:41
 Luk 4:1-13
 Luk 22:3-4
 Zion 8:42-44
 2 Ko 2:10-11

2 Ko 4:4
 2 Ko 11:13-15
 Ef 2:2
 1 Tes 2:18
 2 Tes 2:9-12
 1 Pita 5:8-9
 1 Zion 3:8-10
 Veve 12:7-12
 Veve 20:1-3, 10

Mbumbukiam-qa bazaføgakh mokho-te, ni Saitan-qa khamasim matev, zitømbuatát

Met 4:1-11
 Met 6:13
 Luk 22:31-32
 Zion 17:14-19
 Lom 8:31-39
 Lom 12:12
 Lom 16:19-20
 1 Ko 10:12-13
 1 Ko 16:13
 2 Ko 12:7-10
 Ef 3:20-21
 Ef 6:10-18
 Filip 4:13
 1 Tes 3:5-8
 2 Tes 3:3
 2 Tim 1:7-8
 Iblu 2:18
 Iblu 4:14-16
 Iblu 12:1-2
 Zems 4:7
 1 Pita 1:5
 1 Pita 5:8-11
 1 Zion 4:4
 1 Zion 5:3-5
 Veve 12:7-12

Enqoni-us ezoqam khakheinøvem-qa yaq-te

Met 4:23-25
 Met 9:35
 Met 11:2-5
 Kel 3:1-8
 Kel 8:4-8
 Kel 19:11-12
 Kel 28:8-9
 1 Ko 12:9
 2 Ko 12:7-10
 1 Tim 5:23
 2 Tim 4:20
 Zems 5:14-15

Matev vinivinimba, megemege-te ndøgo, tøfakkanumit

Yesu nqanek manqei-qape-te, nango tendoqavan

Met 24:29-44
 Zion 14:1-3

Kel 1:10-11
 Kel 3:19-21
 Filip 3:20
 Kol 3:4
 1 Tes 1:9-10
 1 Tes 3:13
 1 Tes 4:13-5:11
 2 Tes 1:6-10
 2 Tes 2:1-3
 1 Tim 6:13-15
 2 Tim 4:8
 Iblu 9:28
 2 Pita 3:1-13
 1 Zion 3:1-3
 Veve 1:7
 Veve 22:12-13

Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te, tiowanim

Met 7:21-23
 Met 16:24-27
 Met 25:31-46
 Zion 3:18-21
 Zion 5:24-30
 Kel 17:30-31
 Lom 2:1-11
 Lom 14:10-12
 1 Ko 3:10-15
 1 Ko 4:5
 2 Ko 5:9-10
 2 Tes 1:5-10
 Iblu 9:27-28
 Iblu 10:26-31
 1 Pita 1:17
 1 Pita 4:3-5
 Veve 19: 11-16
 Veve 20:11-15

Ezoqa ndigu, Mbumbukiam gekhandiz, te namba miavmiav ndøyagát

Luk 12:32-34
 Zion 14:1-3
 2 Ko 5:1-8
 Filip 1:23
 Kol 3:1
 1 Pita 1:4-5
 Veve 4:1-11
 Veve 7:9-17
 Veve 21:1-4
 Veve 21:9-22:5
 Veve 22:14-15

Gøina manqei-qa yaq-te

Met 10:28
 Met 13:41-42, 47-50
 Met 25:41
 Luk 16:23-26
 2 Tes 1:7-9

Veve 20:10-15
Veve 21:8